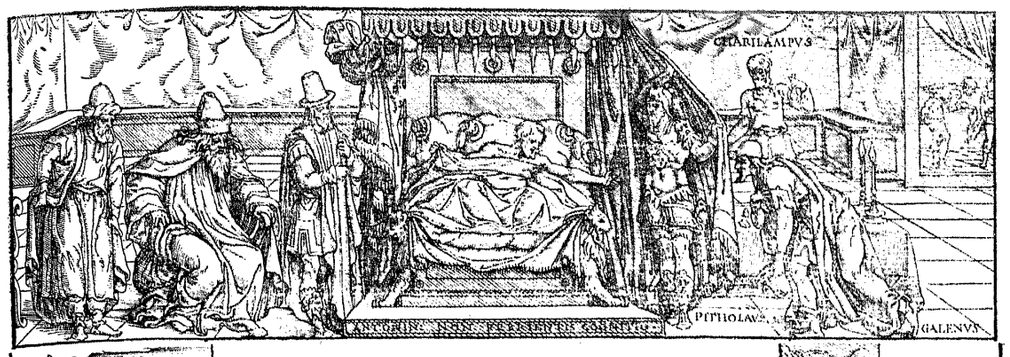
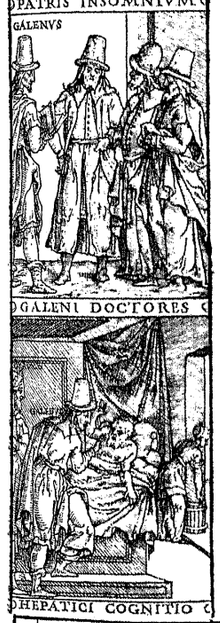

GALENI

LIBRORVM QVARTA CLASSIS

SIGNA QVIBVS TVM DIGNOSCERE morbos & locos affectos, tum præscire futura possimus, docet.

QVARTA HAC NOSTRA EDITIONE, *ob additum librum, & plurimos locos ex veterum Græcorum codicum collatione nuper emendatos, ornatior prodiens.*

Locis etiam Hippocratis in margine indicatis, quos Galenus sparsim in contextu citat.

Librorum Catalogum sequens folium continet.

Τὸ Σημειωτικόν.

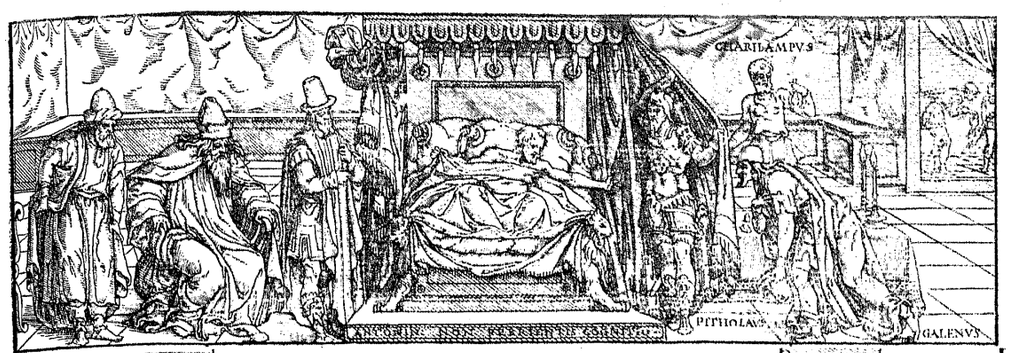

VENETIIS APVD IVNTAS. M D LXI.

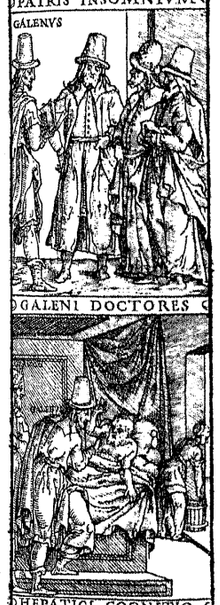

GALENI
LIBRORVM QVARTA CLASSIS

SIGNA QVIBVS TVM DIGNOSCERE morbos & locos affectos, tum præscire futura possimus, docet.

QVARTA HAC NOSTRA EDITIONE, *ob additum librum, & plurimos locos ex veterum Græcorum codicum collatione nuper emendatos, ornatior prodiens.*

Locis etiam Hippocratis in margine indicatis, quos Galenus sparsim in contextu citat.

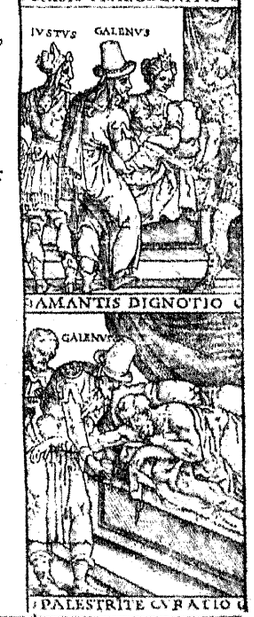
Librorum Catalogum sequens folium continet.

Τὸ Σημειωτικόν.

VENETIIS APVD IVNTAS. M D LXV.

QVARTA CLASSIS HÆC CONTINET.

GALENI de Locis affectis Libri ſex, Gulielmo Copo Baſilienſi interprete. 2
De Pulſibus ad Tirones Liber, Hermanno Cruſerio Campenſi interprete. 43
De Differentiis pulſuum Libri quatuor, eodem interprete. 46
De Dignotione pulſuum Libri quatuor, eodem interprete. 70
De Cauſis pulſuum Libri quatuor, eodem interprete. 86
De Præcognitione ex pulſibus, eodem interprete. 104
SYNOPSIS Librorum ſuorum Sexdecim, de Pulſibus, cuius ipſe meminit in fine Artis medicinalis, & í libro de Propriis libris Capite quinto: nuperrime ab Auguſtino Gadaldino translata græce impreſſa nõ habetur. cxxiij.
De Vrinis liber, Ioſepho Struthio Polono interprete. 122
De Criſibus libri tres, Nicolao Leoniceno Vicentino interprete. 125
De Diebus decretoriis libri tres, Ioanne Andernaco interprete. 145
In primum Prorrheticorum librum commentarij tres, Ioanne Vaſeo Meldenſi interprete. 160
In Prognoſtica Hippocratis commentarij tres, Laurentio Laurentiano Florentino interprete. 189
De Præſagiis ex inſomniis ſumendis Libellus, Auguſtino Gadaldino interprete. 213
De Præcognitione liber Iul. Martiano Rota interprete. 213

Totam hanc Claſſem quàmplurimis in locis denuo expurgauit Auguſtinus Gadaldinus, adhibitis etiam multis emendatiſſimis codicibus græcis manuſcriptis.

GALENI
DE LOCIS AFFECTIS LIBRI SEX

Gulielmo Copo Baſilienſi interprete.

Ab Auguſtino Gadaldino in hac quarta æditione pluribus locis emendati, adhibitis etiam vetuſtiſſimis codicibus græcis, ſumma cura hinc inde conquiſitis.

ARGVMENTVM LIB. PRIMI.

Docet Methodum vniuerſalem dignoſcendi Loços affectos, qui ſenſum effugiunt, vnà cum multis exemplis particularum quarundam.

Quæ ſint prima capita, quibus Sedes affecta, quæ ſenſum latet, intelligitur: ac de inutilibus veterum quæſtionibus. CAP. I.

COcos nominant ipſas corporis particulas non recentiores ſolum, ſed ueterum quoq; medicorum non pauci: ac affectus ipſis euenire ſolitos, dignoſcere ſtudent, propterea, quòd pro locorum differentia, curationem quoque variari contingit. Sed, quàm vtilis ad curationem ſit huiuſmodi notitia, in eo libro, quem de curandi uſu & ratione conſcripſimus, videre eſt: Nunc uero, qũo affectæ particulæ poſſint dignoſci, explicare duntaxat propoſuimus. "Igitur partes in ſuperficie conſtitutæ, unà cum affectuum ſuorũ idea ſpecieue, facile ſenſibus deprehenduntur: quæ uero in imo corpore latent, exercitatũ ratione virum deſiderant cum in partium & actionibus & vtilitatibus, tum vel maxime in precedentibus eas corporum diſſectionibus: quippe hæ nos docuerunt cum alia permulta, tum cuiusliber partis eſſentiæ proprietatem". Corpus igitur quoddam chartilagineum eſt ſecundum aſperas pulmonis arterias, quod brõchion appellant: "cuius proprietatem hi duntaxat, qui ipſum viderũt, cognoſcere poſſunt. Id ſi aliquando tuſſiendo expuatur, maximum vlcus vel ab eroſione, vel putredine, in pulmone eſſe exiſtimamus: eſt enim & per totum collum inter pharyngem & pulmonem media, talis corporis natura. Tam grandis tamen vlceratio in ipſo haudquaquam fieri poteſt, quin prius mors animal præoccupet: In pulmone vero talis fieri poteſt, utpote qui & facile putreſcere ob humiditatem, & à vitioſis humoribus prompte erodi conſueuit, & bronchia ipſa admodum exigua habet: neq; enim uel particula ipſorum putreſcere poteſt, ſed totum bronchium reiici neceſſe eſt, membranoſis vinculis, quæ ipſum cũ aliis coniungunt, à ſua continuitate abſolutis, quæ ſanè ſuis bronchijs multo celerius afficiuntur: hæc enim & chartilaginea, & dura, & craſſa ſunt: membranæ vero, quæ ipſa coniungunt, tenues & infirmæ. Quinetiam fruſtum quoddam valis, haud paruum, tuſſiendo reijci vidimus, quod ex pulmone fuiſſe educũ plane intelligebant, qui diſſectoriæ artis haud erant imperiti: quotquot enim ad aſperã arteriã in collo perueniunt vaſa, omnia capillorum ferè ſpeciem referunt. Proinde non ſolum eſſentiæ proprietas, ſed magnitudo quoque, ſæpenumero affectiũ locum haud obſcure indicare poteſt." Sic enim, cũ inteſtini tunicam per dyſenteriam aluo deiectam conſpexeris, ſitq; & latitudine & craſſitudine ijs, quę tenuia cõſtituunt, multo maior, non abs re conijcies vlcerationem in craſſis inteſtinis conſiſtere. Ita, cum adoleſcentulum tuſſiẽdo, tunicam craſſam lubricamq; reijcere videremus, coniecimus eam internam eſſe gutturis partẽ, quæ ligulam (græci epiglõttida vocant) conſtituit: ac ſanatus eſt adoleſcentulus, quãuis id non admodũ ſperaremus: manſit tñ vox vitiata. "Præterea per eſſentiæ proprietatem, à veſicę vlceribus ea, quę in renibus conſiſtunt, diſtingui poſſunt.

* Auicenna ex noſtra editiõe libro 1. Fen 2. doctrina 1. ca. 8. folio 30. litera. c

A. l. 1. f. 2. d. 3. c. 1. fo. 43. f

A. ibidẽ. Et l. 3. t. 16. c. 1. 2. & 3. c

A. l. 3. f. 19. t. 1. c. 15. fo. 365. d

Scripſit.n.in aphoriſmis Hippocrates: ‖ Si ea,quę cũ vrinis excernuntur,lamarũ ſpeciem referãt, E in veſica vlcus eſſe,ſcire licet: ſi uero carunculis ſimilentur, id erit in renibus. Neq; nõ à rebus in particulis quibuſdã cõtẽtis,creberrime locus affectus deprehendit. Nã Mitylenis adoleſcẽs quidã ſm ſedẽ vulneratus gladio, vulnere ſatis profundo, tribus primis diebus neq; cibum neq; potum ingeſſit: quarta vero die,adhibitis prius remedijs,cibum ſumpſit ac bibit quoq;: deinde occidẽte ſole,iterũ adhibita curatione,vrinę circiter quatuor heminas p vulnus excreuit,quũ antea,ex quo vulneratus erat,nihil vrinę reddidiſſet: tum vero ab onere,quo circa pubẽ grauabatur,ſe perfecte liberatũ eſſe dixit. Itaq; proculdubio conſtabat veſicã in hoc fuiſſe vulneratã. Quemadmodũ, ubi ſtercus per vulnus excernitur, intelſtinorũ alicui vulnus eſſe illatũ haud dubium eſt. Sic ẽt, quum cibus egrediẽ,in ventriculo vulnus eſſe manifeſtũ eſt. Iam ortum ſupra inguina panũ ac ſuppuratum quũ medicus incideret,ſtercus ſubſecutũ,in colo abſceſſum eſſe declarauit. Atq; in hoc genere cõtinet ſpiritus efflatus vulnerato thorace, & ſanguis ab arteria profluens: nam,quũ interdum vulneratũ corpus ſenſu deprehendi non poteſt,exactã ab his conſequimur notitiam. Igitur,vt ex thorace ſpũs inter reſpirandum efflatus mẽbranam coſtas ſuccingentem vulneratã eſſe ſignificat, " ita ſanguis ſaliendo eiaculatus,arteriam: ſed hic protinus eo,qui ex venis erumpit,& calidior,& magis tenuis,& flauior eſt. At,veluti horum non incertæ ſunt notæ,ſic eodem modo,ſi aliqũ omẽ F tum aut inteſtinorum aliquod excidere per vulnus videatur,peritoneum diſciſſum eſſe nemo ambigere debet. Si vero pulmonis aliqua fibra, extremã ſui partem à vulnere exerere videatur, thoracem confoſſum eſſe oſtendit: atqui nihil refert,ſiue ſuccingentem membranam vulneratam,ſiue thoracem confoſſum eſſe dixeris. Iam vero ex iis etiam rebus, quæ adnaſcuntur, aſſectæ ſedis notæ qñq; petunt: proprietas.n.eſſentię eſt eorum,quę adnaſcũtur," quẽadmodum fungi fracturis capitis, quãdo meninx,id eſt membrana cerebrum cuſtodiens, fuerit affecta. Atque rurſus alia proprietas conſpicitur,eſſe particulæ cuiuſpiam vitiato. Huius præterea generis eſt cruſtula quædam, ephelcis Græce vocata, quòd eius particulæ, à qua excerni videtur, vlcerationem oſtendat, vt vrinæ inſtrumẽtorum,ſi cum vrina: ſpiritalium inſtrumentorum, ſi tuſſiendo reijciatur: gulæ ac ventriculi,ſi vomitione excernatur: quemadmodum,ſi cum aluo excrementis deijcitur, inteſtinorum aliquod vlceratũ eſſe ſignificat. "Eſt præterea ex indicijs quibuſdã alius notitiæ modus, quũ videlicet in alieno ſpatio aliquid pręter naturam continetur,vt in renibus aut veſica lapis,aut pus in thorace: ex eodem genere cenſetur & ſanguinis grumus(græce thrombos,) vbicunq; cõtineatur, aut alius quidam humor moleſtus in animalis corpore genitus, vel extrinſecus ei adueniens! Vnde iunjorum medicorum cõplures quęſtionem ad medicæ artis opera nihil conferentem,ſed logicam potius habentem contẽplationem, mouere ſolent, utrum huiuſmodi res in nobis præter naturam genitæ,ex affectis ſint ſedibus,an loco nullo affecto animal à cauſa præter naturam male afficiatur. Sed,q; inutilis(vt dixi) ſit huiuſmodi quæſtio,cognitu facile eſt, ſi conſidera ueris,quantum dignotiones ad artem conferant. Subijciamus ergo aliquem tribus diebus nihil vrinæ reddidiſſe,non ne protinus,in qua corporis parte ſit huiuſmodi accidentis cauſa, inueſtigabimus,an in renibus,aut vreteribus,aut veſica,aut vrinæ fiſtulas: neq;.n.in hepate,pulmone,liene, ventriculo, corde, aut alia quauis partícula ipſam quæremus, q; nulla ipſarum ſit meiendi inſtrumentum. Vnde,niſi nouerimus primam vrinæ ſecretionem in renibus fieri,deinde eã per vretheras ad veſicam peruenire,ac demum inde excerni (quemadmodum iam antea in diſputationibus naturalium actionum oſtendimus) nihil huiuſmodi inuenire poterimus. Verum hucuſq; proceſſiſſe haud ſatis eſſe videtur: quin potius perpendere oportet, quęnam ſit dictorum cauſa,propter quã vrina ſupprimitur. Eſt autem uia contemplationis hæc. Intueri oportet omnia tum præteri ta tum præſentia accidentia: præſentia quidem ipſemet medicus inſpicere debet: præterita vero non ſolũ à laborante,ſed etiam ab ipſius familiaribus,interrogando perdiſcere. Sit igitur(exẽpli gratia) tumor aliquis in pube, ſatis euidẽter in circũſcriptione veſicam impletam eſſe oſtendens, H nihilq; excernatur: non ne plane conſtat aut excretoriam vrinæ actionem neceſſario reſolutã,aut vrinæ fiſtulam eſſe conſtipatam? In primis igitur conſiderandum eſt,num fieri potuerit, vt reſolutæ facultatis nomine id acciderit,vbi prius meminerimus, quomodo per bonam valetudinem volentibus nobis vrina excernatur: "muſculus enim ceruicem veſicæ circundans, ab actione quidem tunc quieſcit,fungitur autem veſica ſuo munere. Muſculi autem actio,voluntatis noſtræ imperium imitatur: at veſicæ actio,& inuoluntaria eſt & naturalis: nãque in cõmentariis de naturalibus facultatibus iam declaratum eſt in omnibus ferè corporis particulis eſſe vim,qua excremẽta excernantur: hæc quãuis ſemper ipſis adſit,non tñ vtuntur ea,niſi cum vrgẽtur ab excremẽtis. Ea ergo vi excretice laborante cõtingit aliqñ ὀχουρίαν id eſt vrinæ ſuppreſſionem,fieri. Proinde, ſi hominem ita figurauerís,vt decliuis ſit ceruicis veſicæ poſitus,ac manibus tumorem præter naturam compreſſeris, expelletur vrina: quòd, ſi ita faciendo nihil profeceris, à cauſa, qua reſoluta vis eſſe putabatur, deſiſtere,atque vrinæ fiſtulam conſtipatam eſſe,ſuſpicari oportet: quippe,muſculus ei circũdatus ſi reſoluatur,ipſe nõ cohibitæ,ſed præter voluntatem emiſſæ vrinæ, cauſa eſt. Itaque, quot modis contingat ceruicis veſicæ meatum (quem ὀρῆθρον id eſt vrinæ fiſtulam, vocant) ſtipari,deinceps conſiderandum eſt. Equidem" tres in vniuerſum eſſe cenſeo: aut enim corpus ipſius in tantum tumorem præter naturam attollitur, vt meatus inde occupetur: aut aliquid ei præter

Sectione 4ª. Apho. 76. 81. Extra ord. fol. 36. b.h. ex noſtra edutione. Et de natu. huma. cõ. 2. textu 20. claſſe 7ª. fo. 180. g

A.l.4.f.4.t.1.c. 16.fo 469.g

A.l.3.f.1.t.1.c. 14.fo.100.b

A.l.1.f.2.d.3.c. 1.fo.43.f

A.l.3.f.19.t.1. c.1.fo.363.c

A.l.3.f.19.t.1. c.6.fo.366.h

A.l.3.f.19.t.2. c.6.fo.366.h A ei pręter naturam, vt vel carũcula, vel callus, innaſcitur: aut à re quapiam obſtruitur meatus. "Cor pus quidem ipſius ad inſignem tumorem attollitur, ſi vel inflammatione, vel ſcirrho, vel abſceſſu, vel alio quouis tumore fuerit affectum: in meatu autẽ caro quidem oritur, ſi præceſſerit vlcus, alia

vlg. calloſa aut nascentia: verò res longo tẽporis ſpacio ex craſſo lentoq; humore paulatim naſci poteſt: at obſtruitur meatus vel à lapide, vel grumo, vel pure, vel craſſo lentoq; humore. Igitur hæc oĩa diſtinguere oportet, non ſolum ex præſentibus accidentibus, ſed etiam ex ijs, quæ præterierunt. Age igitur ſubijciamus, vt puer laboret: "apparuerint vero antea calculi indicia, vrina quidem aquę ſimilis, in qua

A.l.3.f.19.t.1. c.5.fo.363.h ſubſident fabuloſa quædam: ipſe inſuper aſſidue pudendum ſcalpat, idq; vel laxum vel intentum pręter rationẽ: poſtea vrina de repente ſupprimatur: nõ ſine ratione certe conijceris huic calculum in veſicæ ceruicem incidiſſe. Itaq;" ſupino figurato puero, cruribusq; reliquo corpore multo

A.ibidem.h ſublimioribus redditis, multifariam ipſum concutíes, hoc ſatagens, vt lapis ex meatu recedat. Quibus peractis, iube, vt puer vrinam reddere tentet: idq; ſi bene ſucceſſerit, profluatq; vrina, pręter exactam cauſę notitiam, curationis quoque modum inueniſſe te, haud dubia erit coniectura: Quòd, ſi nihilominus vrina ſupprimitur, rurſus cõcute, ſed vehementius: atque, ſi ſic quoq; per-

A.ib.fo.364.a manſerit, tum" demiſſa fiſtula (Græci catheterem vocãt) ſimul & lapidem à veſicę ceruice repelles,

A.l.3.f.19.t.1. c.15.f.365.d B & vrinæ iter præbebis. At nulla calculi nota retentã vrinam præcedente, ſi ſanguis effluxerit, par eſt, vt grumus vrinæ fiſtulam obturet: at fieri etiam poteſt, vbi" vlcerata eſt veſica, vt paulatim in ipſa grumus concreſcat vel non pręcedente ſanguinis fluore: accidit etiam, vt ſanguis ex renibus per vreteras in veſicam defluens, grumum efficiat. Atq; in huiuſmodi coniecturis magnus eſt fiſtulæ vſus, haud ſecus, ac cum vel pus vel craſſum lentumq; humorem meatum obſtruxiſſe ſuſpicamur. In huiuſmodi vero coniecturam, ex pręcedẽtium notitia hoc pacto inducemur. Etenim, ſiue veſica ſiue renes antea affectu aliquo laborauerint, per quem tale tantumq; pus colligi potuerit, vt par ſit ab ipſo meatum fuiſſe obſtructum, probabiliter conijcies hanc ob cauſam vrinã ſupprimi: aut ſi etiã in parte aliqua renibus ſuperiore fuerit abſceſſus, quo erupto, haud abſurde pus in renes trãſumptum eſſe putaueris. Quòd ſi nihil huiuſmodi pręceſſerit, victus rationem inquirere oportet, an" in ocio educatus, vel multis cibis craſſos viſcoſoſq; humores generare potenti-

A.l.3.f.19.t.1. c.10.fo.370.f bus fuerit vſus. Sic etiam, vbi ob carunculam aliquam ab vlcere innatam veſicæ ceruicem obſtructam eſſe putamus, & ex pręcedentibus vlceris notis, & ex eo, quòd demiſſa fiſtula vrina vacuatur, intelligere poſſumus. Nam & hunc affectum aliquando vidimus: quippe demiſſa fiſtula dolorẽ mouit, in ea videlicet meatus parte, vbi antea vlcus eſſe cõijciebamus: fractaq; ſub fiſtula car-

C ne, ſecuta ſunt vrinę excretionem & cruor aliquis, & carnis fragmenta. Atq; hæc diximus, vt quę ad inſtitutum opus proprie pertineant. Conſtat autem, q; paulo ante citata à nobis quæſtio, logica duntaxat ſit, quodq; nihil ad artis opera conducat. Id enim vtile fuerit, vt cognoſcamus meatũ eſſe obſtructum à grumo, ſi ita contigerit, aut lapide: at quærere, vtrum affectum eſſe meatum, an cauſam aliquam ſuppreſſę vrinę in meatu contineri, dicẽdum ſit, nihil ad artem vtilitatis conferre poteſt. Itaq; Archigenem ſatis mirari non poſſum, qui non ſolũ in huiuſmodi quæſtionibus multus ſit, verumetiã de ijſdem adeo obſcure ſcripſerit, vt intelligatur à nemine. Igitur rurſus propoſitum ſermonem reſumẽtes, conſequentia tractemus, quo ſcilicet tum ex pręcedentibus tum præſentibus accidentibus cauſa, cur vrina reddi non poſſit, deprehẽdatur. Perculſus ergo valide quidam in ea parte, quæ ſemen appellatur (Græci perinæon dicunt) inflãmatione ſuborta ex percuſſione, vrinam reddere non potuit: ac veſica ipſa, vtpote plena, manifeſte ſecundum circũſcriptionem intenta erat. Huic, ne" iritaretur inflammatio, fiſtulam adhibere noluimus, ſed aqua calida ad

A.l.3.f.19.t.2. c.8.fo.368.a fuſa, oleo perungere ſatius eſſe putauimus: quumq; tribus horis ſic eũ tractaſſemus, tẽſione non parum relaxata, ac dolore, vt ipſemet fatebatur, non ita grauiter inſeſtante, iuſſimus, vt vrinam reddere tentaret: interim, quum nos veſicę tumorẽ ad inferiores partes impellendo, ſenſim premere-

D mus, iuuenis vrinã reddidit. Atq; in his, qui ſic afficiũtur, cauſa ſuppreſſæ vrinæ facile deprehẽditur: quãuis in alijs quibuſdã nõ adeo manifeſte dignoſcaẽ: in quibus artificioſa coniectura ab oĩbus vocata nobis perquàm vtilis eſt, vtpote quæ inter exactam notitiã, & omnifariã ignorantiã, media quodãmodo putatur. Proinde fieri nõ poteſt, vt in omnibus morbis colligantur notæ, quę pathognomonicę ſyndromæ, ideſt cõcurſus affectuum indices, ab empiricis nominantur: ſed ve

« riſſimum eſt id, quod Eraſiſtratus dicere ſolebat: Oportet (inquit) hominẽ exercitatum ratione

« eſſe, qui voluerit non ſolum affectus ipſius qualitatem, ſed affectum quoq; locum, probe digno-

« ſcere. Verum, vt ad huiuſmodi exercitationem decenter perueniamus, haudquaq; quærendum eſt, an dicere oporteat, veſicæ ceruicẽ, ſi vel à lapide vel grumo obſtructa ſit, affectam eſſe: an ipſa non affecta, actionem ipſius læſam eſſe. Igitur in huiuſmodi quæſtionibus ad artem omnino ſuperuacaneis Archigenes verſari conſueuit. Alij vero vltra hæc procedẽtes, ne læſam quidem eſſe actionẽ dicunt, fieri enim ipſam muſculo, qui veſicę ceruicem cõſtringit, laxato, veſica autem cir ea vrinam in ſe contẽtam contracta, muſculis vero abdominis ſimul exprimentibus: quum itaq; & veſica citra noxam munere ſuo fungitur, & muſculi voluntatis imperio ſic obediunt, vt ſuperiores intẽdantur, is vero, qui ceruicẽ circũdat, laxetur, quomodo (inquiunt) rectè poterit aliquis ſuſpicari, læſam eſſe actionem? Quapropter iſti dicere coguntur iſchuriæ affectũ fieri non læſa ſed

impedita meiendi actione: tanquam arti medicinæ opem ferant, si vocabulum, lædi, transmutantes, impediri, dixerint. Sed huiusmodi quæstiones (vt diximus) ad logicam pertinent ac ad mentis exercitationem magis, q̃ vel ad affectus ipsius dignotionem, vel sedis affectæ inuentionẽ, accõmodãtur. Verũ ea, quã nuper proposuimus, ad institutum opus proprie pertinet: intelligit autẽ ex ipsa, cp in primis per artem secandi corpora accurate cognoscere oportet, qualis sit cuiuslibet partis essentia: deinde vero & actionem, & κοινωνίαν, i. societatem, quam cũ proximis habet, quæ etiã in θέσεως id est positionis, vocabulo cõprehẽditur, intelligere. Quinetiã ipse quoq; partium vsus ad affectorum locorum inuentionem magnifice conducit: actiones.n. motus sunt partium factiui: vsus vero omnibus insunt, vel nihil agentibus. Ergo, quod ad vrinę redditionẽ pertinet, excretionis actio fit à vesicæ contractione, concurrente interdum musculorum abdominis auxilio, quum videlicet admodum exigua cõtinetur vrina, aut vesica ipsa infirma est: reliquę vero partes omnes, vtiles sunt ad actionem: nisi.n, vesica ipsa cum toto spatio sic figurata fuisset, ac cerui ipsius tota fuisset perforata, & vreteres oblique implantati in ipsam fuissent, frustra habuisset cõtrahendi motum. Ex horum itaq; notitia, & affectæ partes, & affectus ipsarum, deprehẽdi possunt, non ex ea quæstione, qua inuestigatur, vtrum dicere oporteat, obstructum instrumentum esse affectum, an omnino noxa carere. Haud absimilis huic est alia quęstio, & quidem de affectis iã partibus, sed quibus non dum inest propria dispositio: vocant autem propriam dispositionem, quæ separata causa, quæ ipsam fecit, permanet. Hac igitur consideratione rursus dicunt non nulli nequaq; affectũ esse caput per eos capitis dolores, qui à bilioso humore in ventriculo contento proueniũt, cp per uomitum ejecta bile capitis dolor protinus quiescat: quemadmodum, si post vomitum nihilominus permanserit, tum dicunt affectum esse caput: idq; multo magis, quũ similia suffusioni accidentia oculos infestant, cumulatis in ore ventriculi excrementis, hæc enim veluti vmbras quasdam esse affectuũ. In omnibus his quæstionibus plurimũ occupati maiores nostri, per quam pauca de affectorũ locorum dignotione scripserunt. Nos uero diuersa incedentes via, excepimus, aut (vt dixerit quispiam) instruemus studiosos, quomodo sedes affectas dignoscere possint. Igitur, quemadmodum paulo ante propositum est, cp intenta vesica homo vrinã reddere nõ posset, ita in præsentiarũ subijciatur citra vesicæ tumorem vrinam suppressam esse. Ergo necesse est, quũ sic retenta est vrina, vel vreteras vel renes esse obstructos. Quapropter rursus hic intueri oportet, num ante, q̃ supprimeretur vrina, aut lapidis, aut inflãmationis, aut alterius cuiuspiã malí præcesserint accidentia: neq; negligẽda est vniuersi corporis dispositio, vt possimus (quoad artificiosa coniectura permiserit) distinguere, vtrum in ipsis renibus à lapide vel crassis humoribus fuerit obstructio, an in vocatis vreteribus, id est meatibus, qui à renibus ad vesicam protendũtur. Quædam nanq; sunt, quæ ad exquisitam perducunt notitiam, veluti paulo ante dicebamus de ijs, quæ affectę essentiæ proprietatem declarant: quædam vero artificiosæ coniecturæ subiacent. Vũ prolixiorem esse disputationem accidit, etiã si sophistas valere sinas: quẽadmodũ hoc loco Asclepiadem negleximus, qui de vrinæ in vesica collectione (vt alibi deteximus) scripsit absurda: "Porro ea etiam, quæ de principe animę vi scripta sunt ab ijs, qui eam in corde consistere existimãt, oẽs dissectores iam damnarunt. Et Archigenes sanè, cum ab hac opinione haudquaquam dimoueri potuerit, quamuis eam redargui videat cum per alia multa, tum vel maxime in phreniticorum lethargicorumq; curatione, tum sursum tum deorsum sermones suos conuertit, modo hoc modo illud dicens, quamuis nihil omnino declaret: atq; huius generis est tertius Archigenis liber, quem de locis affectis conscripsit. A nobis vero de principe animæ vi, in libris de Hippocratis Platonisq; placitis, copiosissime dictum est: nunc vero hac veluti demonstrata, affectarum partium cõtemplationem perficiemus. Quod autem omnibus affectis locis commune est, id non ad logicam sed necessariam quæstionem porrectum, iam enarrare aggrediar.

A l.1.f.2.d.j. c.1.fo.43.c

A l.3.f.19.t.1. c.1.fo.363.d

A l.3.f.19.t.1. c.6.fo.366.h. Et 367.b

A l.de me. cor. t.1.c.1.f. 557.h

Actionem lædi, quia pars, qua æditur, est læsa: ac quot sint modi primi læsionum. CAP. 2.

A l.1.f.2.d.j. sum. 1.c.1.fo. 43.c

QVælibet" in animantis corpore actio peculiarem habet particulam, per quam perficitur: eoq; actionem lædi necesse est, instrumento ipsam efficiente quomodolibet affecto. Atq; interdum adeo facile affectus soluitur, vt simul, atq; opifex causa fuerit separata, ipse quiescat: interdum tanta est soluendi difficultas, vt diutius permaneat, causa etiam ablata. Accidit etiã non nunq̃, vt efficiens causa pertransiens, non firmum in particula faciat affectum, quem Archigenes cum vmbra affectus comparat: veluti cum suffusis" similia quędam oculi imaginantur collecto in ore ventriculi tenui excremento, vnde vaporibus quibusdam in oculos subleuatis, in eos visifica facultas incidens, ijsdem imaginibus, quibus per suffusiones, afficitur: idq; maxime euenire solet ijs, quibus oculorum humor exquisite purus est, aut visifica facultas q̃ facillime sentit. Eandem ob causam, vbi sanguinis eruptio aut uomitus per morbos expectatur, huiusmodi accidentia interdum apparent, de quibus Hippocrates in præsagijs hunc in modũ scripsit: ‖ Cuicũq; inquit, in nõ letali febre caput dolet, aut ante oculos obscura quædam obuersantur, si cardiogmos {.i. cordis seu oris ventriculi morsus} accidit, is bilẽ euomet. Ac paulo post: ‖ Quibus vero in hyiusce modi febre caput dolet; oculi vero obscuras illas imagines nõ vidẽt, sed caligatione hebetãtur, aut splendentia quædam ipsis obijciuntur, ac pro cardiogmo, in alterutra parte præcordia tenduntur,

A l.1.f.2.d.j. c.1.fo.43.c

A l.3.f.19.t.1. c.1.fo.363.d

A l. 3. f. 11. 1. c.6.f.183.a Et f. 3.t.1.c.3.fo. 22 a

In Progn.cõ.3. t.30.4ª.210.c.

In Progn.cõ.3. t.33.4ª.211.a

A tenduntur, neq; dolore neq; inflammatione infestante, his pro vomitu sanguis è naribus effluet. Hæc est verborum Hippocratis series, quibus docuit sæpenumero contingere, vt ab humoribus sæpius in vẽtriculo collectis, imagines quædam oculis obijciantur. Quòd, si nihil omnino ab humoribus ascendat ad oculos, nullũ huiusmodi accidẽtiũ euenire solet: quẽadmodum, vbi neq; vel ad auriũ vel nariũ meatus, vel ẽt ad linguæ corpus, quicq̃ transfertur. Vnde manifestũ est, cp oportet oculos participes fieri eius dispositionis, quæ ventriculũ infestat, si videndo deberet animal errare. Cum itaq; rursus dicat Hippocrates, ‖ Quibus deiectiones biliosę exeũt, surditate superueniẽte finiũtur: &, quibus surditas præcesserit, desinit, si deiectiones sequũtur biliosæ, quis est adeo demẽs interpres, vt omittat in huius sermonis enarratione aurium affectum: ac tũ dicat nasci surditatem, quũ bilis, quæ ante per aluũ vacuari cõsueuerat, ad oculos efferatur? Igitur semper incipere oportet à læsæ actionis instrumento: deinde quærere, quis sit noxę modus, vtrum videlicet dispositio iam stabilis ac firma, an adhuc quidem fiens, stabilitatem autem ac firmitatem non dum sit adepta: Quòd si nunc quoq; fiat, vtrum causa, quę affectũ efficit, in ipsa parte cõtineatur, an per ipsam transeat, inuestigandũ est. Etenim arefacto imodice humore, quem crystalloidẽ vocant, per seuerans erit noxa & essentię ipsius proprius affectus: si vero crassus humor in pupilla cõstiterit, essentia quidẽ non dũ læsa est, verũ accidẽtis causa in oculo ipso continet: sed tũ per ipsum transire dẽ, cũ euaporans humor consistit in ventriculo. Qui vero partẽ quampiã tunc solum arbitratur esse affectã, cũ in essentia ipsius permanẽs fuerit dispositio, legislatoris munere, qui patrijs nominibus propria significata instituit, fungi vr. Nam, vbi vehemens dolor intestinũ infestat, firmato in vna quapiã parte dolore, vt quasi perforari videatur, quo pacto vel nequaq̃ affectũ esse intestinũ, aut affectũ in ipso nõ esse quis dixerit, quãuis interdũ huiusmodi dolores excreto vitreo quodã humore, vel vnico tẽporis momento finiãtur? nec vero aliud quidpiam dolorẽ concitasse putandum est præter humorem excretũ. Quo.n. excreto ilico dolor listitur, hoc ex cõi hominũ opinione doloris causam censeri par est, idq; ob naturale quoddã axioma (id est enunciatũ,) quod ex se ipso ad huiusmodi causarũ dinotionẽ, fidem habere vr. Id enim, quo nos tangente hic aliquis affectus fit, & quo separato statim cessat, causam esse, apud oẽs homines in cõfesso est: sic.n. & ignẽ vstulationis, & gladium sectionis, causam esse credimus: atq; de singulis alijs similiter dicẽdũ est. Ergo & vacuatum humorem, tientis affectus causam fuisse, quo tẽpore in particula cõtinebatur, putandũ est: sed, an ob id, cp vehementer infrigidaret, aut calfaceret, aut in totum per intemperaturam locum infestaret: an quia per continua corpora transiret, ea ad excretionem vi quadam excitans: aut ob flatuosum spiritũ ab eo exortum, qui cõtinentem partem extẽderet: aut quia violenter impactus esset: an quia eroderet & morderet, non dũ ex euacuationis ope manifestũ est: quippe id solum constat, cp, cum cõtinebatur, molestiã inferebat. Igitur nõ solum putare oportet huiusmodi humorẽ esse causam doloris, verũ partem quoq;, in qua continebatur, illo tẽpore affici, quo ob humoris præsentiã dolore cruciabatur. Sic ẽt affici aliquẽ dicimus, cum aliquid extrinsecus incidit, vel calfaciens vt ignis, vel refrigerans vt nix, vel contundens vt lapis, quo separato protinus finitus fuerit affectus, nemine propter hoc dicente partem non fuisse affectam, cp in ipsa nulla sit relicta dispositio. Igitur hoc vno supposito, cp & nomine affectus, & verbo affici, ad hunc modũ vtamur, ita dicendis animũ adhibe, quo vtilitatẽ tum in præsagio, tum in curationis ratione consequaris. Quippe fit non nunq̃ à causa quapiam affectus, sed ita fit, vt separata causa haudquaq̃ permanentẽ habeat dispositionem: interdum autem partim iam factus est, partim etiam dum fit: sæpenumero fieri desiit abeunte causa, iam vero perseuerãs manet dispositio: Veluti" in dysenteria, mordax humor causa est affectus, vt pote qui ab initio & absterget & abradit, dein tẽporis tractu vlcerat intestinum: quòd, si antea, quã vlcus induxerit, effluere desinat, affectus ipse non dum dysenteria dicetur: si vero vlcere præoccupet intestinum, quãuis humor finiatur, non tũ factus, sidmul eũ ipso finitur affectus. Neq; est, cp in præsentia ratione ex minutatim coaceruatis contexta, quem & soriten, id est acerualẽ, vocãt, moueamur: quippe multa ad vitã haud inutilia, cõmunem ex ipsa sortiuntur dubitationẽ, de quibus priores, tum medici tum philosophi locuti sunt: proin de superuacaneũ esset ea nunc percurrere, mihi præsertim, qui proposuí in ipsa hac parte artis, ambiguitatem ostendere: Quòd enim tẽpore ad affectuum generationem sit opus, inter oẽs conuenit: an vero, quemadmodum, cum domus fit, non dum est domus, sed totum hoc simul, fiens domus: eodem ẽt pacto quilibet affectus, dum fit, fiens quidem sit, non dum tamẽ exi stat, haud abre quęritur. Neq; enim omnium, quę fiunt, eadem natura est: quippe res similares nullã naturalem figuram requirentes, protinus ab initio eádem constãt essentia: dissimilares vero, & quibus varia est forma, essentiam generatione posteriorẽ habere possunt. Neq; enim, quũ domus construitur, simul fiunt fundamenta, parietes, fastigium, tegulę, ianuæ, fenestræ, ex quibus omnibus eo modo compositis atq; in vnam formam redactis, domus ipsius essentia composita est: morbus vero & calidus, & frigidus, & humidus, & siccus, protinus ab initio, cũ primùm corpus temperaturæ, quę bonæ valetudini debetur, limites excesserit, eandem sibi ipsi naturam habet. Quamuis enim interdum adeo sit exiguus, vt neque à nobis cognosci, neq; laborantium sensu percipi possit, nihilominus tamen propriam habet speciem. Haud aliter inflammatio quoq; in quacũq; animalis

A l.3.f.16.t.2. c7.fo.339.a

4ª. Apho. 28. Ext.ord.30.d

parte constiterit, siue maxima, siue minima fuerit, vnus atq; idem est affectus, non specie quidem, E sed magnitudine varius. Cæterum, quòd possint aliquæ affectiones in corpore consistere, quæ ob exiguitatem non dum appareant, argumento est gutta longo temporis tractu saxum excauãs, de qua recte carmen hoc proditum est.

Mollior assiduis saxum cauat ictibus vnda.

Neq; n. vel vnus, vel duo, vel tres, vel quatuor aquę ictus saxum ferientes: cũ ne cẽtesimus quidẽ, sensibiliter videatur saxum excauare: neq; etiã fieri potest, vt primo nihil efficiente, alter aliquid faciat, quippe qui habet eandem, quàm primus habuit, ad saxum rationem. Ergo, si secũdus ictus in saxum quippiam effecerit, ipsum à primo mutatum quid fuisse necesse est, vt non omnino idẽ, quale ab initio fuerat, permanserit. Etenim, si ipsum vndiquaq; idem permaneat, atq; agẽs quoq; in ipsum causa nempe aquæ stilla, necesse est, quemadmodum à primo ictu non affectum est, ita neq; à secũdo: quod si fateare, neq; tertius quoq; ipsum afficiet: haud secus de quarto, & quinto, & reliquis deinceps omnibus dicendum est, quippe de omnibus eadẽ ratio est: etenim quoad eodem modo se habẽte saxo, eadem quoq; causa accesserit, nihil amplius efficietur. Quòd si à millesimo ictu sensibilis videatur in saxo concauitas, ad singulos ictus, affectus in saxo nunc primum sensibiliter apparentis, millesima pars referenda est. Quũ itaque causæ agunt in corpus, species F affectus ab initio est eadem, tũ ob exiguitatem non apparet. At vero huiusmodi affectus, qui adeo sunt exigui, separatis causis facientibus ilico finiuntur, natura videlicet ipsos sanante: quippe illi duntaxat externo egent auxilio, quos ob magnitudinẽ natura vincere non potest. Igitur hac ratione, quum primum mordax humor aliquod intestinorum deraserit, quãuis id, quod factum est, non dum videatur, nihilominus dispositio ipsa sub dysenteriæ specie comprehenditur. Quemad modum igitur natura, parua quędam vlcera, quę non nunquam eueniunt, nullo adhibito medicamento sanauit, ita & intestinorum abrasiones. Hac ergo ratione, neq; verum est omnino, quod à quibusdam dicitur, nullum per huiusmodi symptomata, in corpore relinqui affectum. Quod si verum esset, tamen intestina tum fuisse affecta haudquaquam negandum est, quum ab acredine corũ, quę deijciuntur, corrosis intestinis dolor notatu dignus euenire percipiebatur. Hoc igit ad omnia, quę posthac dicturi sumus, veluti elemẽtum quoddam, obseruare debetis: litq; hoc initiũ methodi, qua inueniri debent sedes affectę, nullam actionem vnq; lędi, nisi pars, quę ipsam facit, affecta sit: si enim, quum vel dolor vel tumor pręter naturam aliquis eam infestat, omnino aliqua re affecta est, affectã esse multo magis eam lęsa actione fatendum est. Atque iam supra dictum est, quòd ab excretorum natura, affectę sedis coniecturã facere possumus: id vero bifariã fieri constat, G vel ab excretæ essentiæ proprietate, vel ab ijs, quæ in ipsa parte continẽtur. Similiter diximus, ab adnatis interdum rebus, de locis affectis coniecturam sumi posse: itẽm ab accidentium quoq; genere, quę quidem non mediocrem habent inter se differentiam: quæ postea explicabimus.

* codices impressi Græci, et plerig, manuscripti habẽt, ἐστὶ δὲ ἐν τῇ γένει τῶν συμπτωμάτων καὶ ταῦτα. i. sunt autẽ ex genere accidẽtiũ & hæc. et ita uetus translatio. Aliqua tamen exemplaria habẽt, ἔστι δὲ ἐν τοῦ, & c. ut uertit Copus.

In quot genera, Affectus & ipsorum Causæ distinguendæ sint, vt patiens locus recte intelligatur. C.AP. 3.

NVnc vero rursus ad principium sermone reducto, in singulis partibus tentemus inuenire notas, affectus earum indicantes, tum eos, qui in ipsarum propria essentia cõsistunt, tũ illos, qui ipsis veluti instrumentis accidunt. Rursus in vtrisq; separemus & discernamus à factis iam affectibus, eos, qui etiamdum fiũt, pertinaciter autem non inhærent: item causas, quę in affecta parte continẽtur, ab ijs, quæ ea tanquam transitu duntaxat vtuntur. Quòd vero ex dictis alij componantur modi, satis constat. Præterea distinguere oportet eos, "qui per consensum alterius particulæ accidunt, à propijs: nam magis proprium fuerit idiopathian, id est proprium affectum, quàm (vt medici solent) protopathian, id est primarium affectum, nominare, exaduerso scilicet diuiso affectu per consensum, à proprio. Ergo, qui proprie vocabulis vti voluerit, primogenio quidẽ affectui, secundarium aut posteriorem opponet: ei vero, qui per consensum infestat, proprium. H Quanquam sæpenumero contingere potest, vt aliquis simul & per consensum & propria affectione laboret, cum in affecta per consensum particula permanẽs ineat dispositio: neq; n. primario, sed secundario & proprie, ipsam tũ affici dicemus. Id vero haud obscure in partibus externis videri potest, quemadmodum in corpore plethorico, oborto ingenti bubone ab vlcere, quum inductum fuerit vlcus cicatrice, permanet etiamdum bubon vel in suppuratam inflammationem transiens, vel in scirrhosam dispositionem, quam chœrada, id est strumam, appellant. At nemo primarios dixerit huiusmodi morbos, qui ob alium precedentem euenerunt: quippe per consensum facti ad huiusmodi permutantur idiopathian, perinde, ac si protinus ab initio protopathia, id est primaria affectio, ipsis accidisset. Cęterum in præsentia non inutile fuerit meminisse eorum, quæ in libro de medicis nominibus diximus, vbi de significatis est sermo, quæ pessime à recentioribus, tum medicis tum philosophis, confunduntur. Maxime enim proprius vocabuli/affectus/vsus est cõtrarius, & è diametro pugnat cum voce actionis: quippe id agere dicitur, quod ex se ipso motum obtinet: affici vero, quod motum habet ab alio. Quum itaque duo sint motus genera, alterationis, & lationis: vbi ad permanentem dispositionem alteratio peruenerit, sitq; dispositio scilicet pręter naturam, morbus appellatur: cuius per abusionem interdum, eandem dispositionem

A.l.1.f.2.d.t.c 8.fo.30.c

A spositionem non nulli affectum nominent: qui, si more Græcorum, patrio nomine vterẽtur, partes ipsas potius affici dicerent, quum motum sustinent pręter naturam: quum vero dispositiones habent præter naturam, si proprie quis loquatur, ægrotare eas potius, q̃ affici, dicet: q̃, si ab vsu recesserit, non solum ęgrotare, sed affici quoq; dicere poterit. Equidem, quod semper dicere consueui, nunc quoq; dicam, q̃ in eis doctrinis, in quibus scięntia acquiritur, satis est, si quis vocabulũ atq; significatum eius, pro doctoris voluntate proferens, procedat deinceps, ad rerum enarrationem.

Admonui autẽ nunc significatorum eò, q̃ non nulli non solum patriorum vocabulorum significata peruertunt, verũ etiam eos, qui recte ipsis vti tentant, calumnia prosequuntur: de quorũ numero sunt ij quoq;, qui dicunt, interdum lęsa actione partem ipsam non affici eò, q̃ non dum permanentem habet dispositionem, veluti vbi propter humores in ventriculo cõtentos caput dolet. Quòd, si cõmutata ratione, de nominibus certare desieris, magis proprie interpretando dices affici quidem caput, quũ ventriculo cõsentit: ęgrotare vero, cũ proprio affectu laborat: Similiter ventriculum affici quidem, quum à vitiosis molestatur humoribus: ęgrotare vero, aut per propriam intemperiem, aut quum inflammationem, vel vlcus, vel abscessum habet pręter naturã. Quòd, si omnino volueris accuratiori scrutinio huiusmodi questiones enodare, interdũ simul, atq; alimen-

A.l.3.f.13.t.1.c. 1.fo.197.g.h

B ta fuerint corrupta, coctionis quoq; actionem lęsam esse dices: interdum hanc quidẽ illęsam esse, illa vero esse corrupta. "Quippe corruptionis ciborum tres primę ac veluti generalissimę sunt differentię, vna quidem sit per proprios ventriculi morbos, altera à vitiosis humoribus in ipso accumulatis, tertia ab alimentorum qualitate inducitur. Hęc igitur, quum suapte natura, aut nidorosa, aut acida, aut fœtori, aut putredini, aut omnino corruptioni fuerint obnoxia, aut ex præparationis modo ad huiusmodi dispositionem aliquam deducta, certum est ea in ventriculo corrumpi: atq; hoc modo inconcocta esse fortasse dixeris. Sed oritur protinus discordia, nũquid affecta sit tum ob hæc concoquendi facultas: quippe non nulli per huiusmodi incõcoctiones eã haudquaquam affici contendunt: alij vero è contrario. Atque inuenitur tertia quoq; secta eorum, qui huiusmodi alimenta non dicant inconcocta esse, sed solum non concocta esse: tanquã non sit idem per negationem aliquid enunciare, aut per priuatoriam vocatam à dialecticis dictionem. Idem intellexisse Erasistratum puto, quum acinos, & sesama, & reliqua omnia, quę omnino imputria & immutata deijciuntur, nullam dixit indicare in animalibus faciam esse inconcoctionẽ, sed hoc ipsum duntaxat, q̃ non essent concocta.

Quæ adhibenda ratiocinatio, vt Affecta sedes ex excrementis deprehendi queat. C.AP. 4.

C QVare in his negligenter versari non oportet, sed mente adhibita dijudicandũ est, quę quæstiones tanẽq; logicę prætermittendę sint: contra, quę ad affectę sedis notitiã conferant, atq; ideirco accuratius tractari debeant: hinc enim & id, quod futurum est, præsagire, & affectum iam factum decenter curare poterimus. Itaque sine contentiosis nominibus, ex rebus ipsis vtilitatem consequi licet, hoc modo: Esto, vt quispiam mane exurgens dicat nidorosum se ructum emittere, aut aliquid huiusmodi, vt ab ouis frictis, aut alia quapiam re magis fœtente & putri. Ille itaque, qui nidorosum ructum percepit, fateatur se à cœna placentam nidorosam comedisse, quales sunt, quę ex oleo & itrijs & alijs huiusmodi preparantur: alter vero confiteatur fricta oua ingessisse, atque nunc illorum nidorem eructare: deinde alius complures radiculas comederit, vt fœtens putrisq; exeat ab eo ructus. Igitur cibos in ijs non bene fuisse concoctos nemo negat, quamuis ex hac re ventriculus haudquaquam fuerit affectus: neque etiam, quod ad ipsius rationem pertinet, circa actionem errauerit, veluti neque vbi quis integros acinos per aluum dejecerit. Si. n. humani ventriculi officium esset acinos transmutare, accusaremus ob hoc, ventriculi corpus, ipsumq; vitiatum esse putaremus: cum vero id sui muneris non sit, sed acinorum es-

D sentiæ accidat, vt coneoqui nequeant, haud ab re dicemus hos quidem non esse concoctos, ventriculi vero corpus naturaliter se habere: Quod sanè & nosse & definire ad medicum haud inutiliter pertinet: sed quærere, an dicendum sit actionem ipsius per huiusmodi dejectiones fuisse lęsam, an contra, ad medicę artis opera superuacaneum est. Age rursus, vt quispiam nidorosum "ructum emittat, nihilq; nidorosum comederit, nimirum huic igneum quendam calorem in ventriculo esse dicemus. Ac deinde rursus distinguendo inuestigabimus, vtrum ab intemperie corporis ipsius ventriculi hoc eueniat, aut à flaua bile: eaq; vel in ipsius spatio contenta, aut in tunicas ita, vt vix abstergi possit, demissa. Ac ne hic quidem consistemus, sed quæremus, an "iocinore male sito officio fungente huiusmodi humor accumuletur, an is ex vniuerso defluat corpore, an etiam in ipsomet gignatur ventriculo. Hæc sunt cognitu perquàm necessaria, sed quę viro indigent exercitatę rationis, qui res ipsas potius, quàm nomina quibus explicantur, scire studuerit. Non enim, quemadmodum corruptionis forma efficientem causam aperte ostendit, sic etiam licet inuenire definitam indicationem eius generationis, quę circa formam illam est. Igitur, si in "ventriculo cibi in nidorem transeunt non suapte natura, efficientem causam calidam: si uero acescunt, eam frigidam esse necesse est: sed non protinus constat, vtrum intemperies aliqua, an vitiosus quispiam humor, ventriculi corpus infestet. Proinde distinguendum

A.l.3.f.13.t.1.c. 17.fo.288.a

A.l.3.f.13.t.3. c.2.fo.298.a

A.l.3.f.13.t.3.c. 4.fo.298.c

dum est: ac dãdum cibos, qui suapte natura mõ corruptionis q̃ maxime aduersentur, vt panem E
aut chondron (gratia exempli) illis, quibus in nidorem trãsmutari cibi consueuerunt: mel aũt ijs,
quibus acescunt. Deinde" cõsiderandum tum ea, quę vomuntur, tum quę per aluum deijciuntur, A.ibidem.b
num humor aliquis, cum illis quidẽ biliosus & calidus, cum his vero pituitosus ac frigidus, simul
excernatur: an nullo vacuato humore, ipsa exiguã q̃pdã mutationẽ habuerint. Quippe, vbi igneo
calore ventriculus sine humore infestatur, panẽ aut chondron deijci videbis, perq̃ exigua in ipsis
facta transmutatione: si vero humor quidam prauus sit, qui cibũ corrũpat, videntur cibi in huiusmodi
humore submersi, & ab ipsius actione manifestius alterati: Id, quod à vomitione clarius di-
scernitur, si laborans suapte natura facile vomere possit: nam cogere eum, qui vomere nõ potest,
absurdum est. Atq; hęc ita deprehẽduntur, si in spatio ventriculi noxius humor innatet. Si ve-
ro" in tunicas ipsius refunditur, nausea quidem omno cõsequitur: sitis vero magis in calidioribus, A.l.3.f.13.t.1.
quẽadmodũ ciborũ cupiditas in frigidioribus, subsequi solet. Verũ cõsiderare oportet, vtrũ ille- c.17.fo.281.g
sum sit hepar, an affectu quopiam laboret: & qualis sit ipsius affectus, vtrum calidus, an frigidus:
haud secus de splene quoq; quippe ex horũ oium cõsideratione, simul cũ quotidiana ciborũ po-
tionumq; experientia, exquisite poterit quis inuenire non solum locũ affectũ, sed ẽt ipsius dispo-
sitionẽ. Huius aũt notitia eo est vtilior, quatenus curationis species per ipsam figuratur: etenim ca- F
lida dispositio, vbicũq; fuerit, semper refrigeranda est: sed quousq;, aut qũo, aut qua materia, refri-
gerare conueniat, locus affectus cõmonstrat. Igit̃, si id ipsum, quod molestat, nihil aliud fuerit, q̃
intẽperatura, calidam refrigerando, & frigidã calfaciendo, illico iuueris hoĩem: neq; nudam dunta-
xat opinionem, verum etiam scientiam & quidem haud obscuram, susceptæ habebis coniecturę:
idq; multo magis, si vtrinq; ipsam examinaueris, refrigerantibus quidem tum medicamentis tum
†ex quibusdã cod. græcis antiquis, hæc, & si parui refert, videntur addenda. uel ecõtr. à calefacientibus quidem iuuari, à refrigerantibus aut lædi.† victus ratione videndo hominem iuuari: calorificis vero lędi. Quòd, si humor quispiam in ip-
sis ventriculi tunicis contineatur, nausea quidem vexabit, sed inanis & sine vomitu, & quæ tur-
bat ac conuellit dum taxat, nullum humorem euacuans: quemadmodum fieri solet, vbi secundum
internam spatij latitudinem in vẽtriculo humor continetur: cęterum ructus ab alijs acidi, ab alijs
nidorosi emittuntur." Auxiliatur autem, illis quidem medicamentum ex tribus piperis generibus A.ib.fo.288.d
institutum, aut aliud, quod huiusmodi habeat facultatem, ex aqua vel vino epotum: his vero tum
absynthium, tum hiera ex aloe facta, quam non nulli picram quoq; appellant. Igitur, si per pri-
mam protinus experientiam, à familiaribus medicamentis in vtroq; humore manifestum videa-
tur auxilium, simul habebis & firmam dignotionem & scientificam, & modũ curationis: si enim
ipsis vti perseueraueris, homo sanitati restituetur. Quòd si à solitis auxiliari medicamentis, vtrãq; G
dispositionem noxa consequatur, deceptum te circa notionem inuenies: quippe certissima om-
nium huiusmodi dispositionum notitia abijs deprehẽditur, qui exacte intelligunt, quibus quęli-
bet præsidijs ad bonam valetudinem reduci possit. Sic equidem quosdam colicos vocatos sana-
ui, dato in potu medicamento ex aloe: quippe coniiciens" mordacẽ humorem ad affecti intestini A.l.3.f.16.t.3.
tunicas defluxisse, dato medicamento speraui omnino huiusmodi dispositionem fore quietio- c.16.fo.345.e
rem: quod vbi contigit, intelligẽs recta me ductum coniectura, rursus plus ipsius exhibui. Sed,
quid me ad hanc coniecturam promouerit, operęprecium fuerit enarrare. Vidi hominem à cali-
dis tum cibis, tum medicamentis, atque ab omni calorifica victus ratione iritari: rursus iuuari ab
alimentis boni succi, & καταπερασικοῖς .i. tẽperantibus nominatis: insuper" inediam ei noxã in- A.ibidem.e
ferre: doloris vero speciẽ percontanti mihi, mordacẽ esse respõdit. Qua de re multo magis sperãs
ad veram me peruenisse notitiã, ausus sum amarũ ei medicamentũ exhibere. Postremo conspiciẽs
hominem mirifice adiutum, quę fuerit dispositio, efficaciter me deprehendisse putaui." Fuit alter, A.l.3.f.16.t.t.
quem cibi concoctu faciles iritabãt: hic de præcedentibus interrogatus respondit se in hanc dedu c.2.fo.333.b
ctum dispositionem, sumpto purgante medicamento. Rursus interrogans, quid ipsum ad sumẽ-
dũ medicamentũ promouisset, intellexi mordaces erodentesq; dolores multo tempore in locis ad H
ventriculũ spectantibus perseuerantes, fuisse in causa." Coniectans itaq; vitiatum fuisse à purgan- A.l.3.f.10.t.2.
te medicamento intestinum, ac in rheumaticam iam deuenisse dispositionem, & facile in se ipsum c.6.fo.338.fĩt
iecoris excrementa recipere, eaq; postea corrumpere, cibum exhibui haud facile corruptibilem & c.7.fo.339.h
adstringẽtem: vnde & mordaces dolores mitigati sunt, & nihil postea deiecit, quũ antea semper,
vt mordacitatem sentiebat, corrupta quędam & liquida & fœtentia excernere cogeretur. Quũq;
multo post mordicationẽ tempore ea deijci audijssem, ad superiora intestina dispositionem ipsam
pertinere conieci. Ita in alio quoq;, vbi celeriter à mordicatione sequebatur excretio, dispositionẽ
ad inferiora retuli intestina. Hunc igitur iniecto medicamento: illum vero dictis iam cibis exhi-
bitis, sanaui: quippe certo sciebam, q̃ proximę vẽtriculo partes, exhibitis superne tum cibis tum
potibus: quę vero non ita multum à sede distant, inferne iniectis medicamentis, promptius adiu-
uarentur. Non simpliciter itaq; hoc solũ considerare conuenit, venter ne affectus sit, an aliquod
intestinorum: sed quisnam sit affectus: tum, quę notę proprię sint affectuum, queq; locorum affe
ctorum, distinguere oportet: Quemadmodum inconcoctio, ventriculi est accidens: at ciborum
ad nidorosum vel acidum ructum conuersio, ad causas & affectus ipsius referenda est. Sicaũt de
intestinis & tẽpus exitus, & excretorum species, atq; accidentiũ differentia cum ijs, quæ præcesse
runt

A runt & nunc in experientiam ducuntur, simul & affectum ipsum, & partem, in qua consistit, ostẽ-
dent. Ergo age, vt per ventrem excrementa quædam deijciantur, aliqñ quidem ramenta aut ve-
luti membranarum rasura, aliqñ cruentum aliquid, ac aliquando simul omnia, intestinũ vlcere af-
fectum nemo dubitauerit: at vero, vtrum in exilibus intestinis an crassis vlcus consistat, nõ dum
manifestum est: sed, ut nuper dicebamus, & ex rasurę specie, & exitus tpe, & (vt tertium addatur)
ex mixtione cum stercore, vt modo magis, modo minus, interdum nequaq̃ misceatur, distingue-
re oportet. Quippe infimarum partium vlcera nullas omnino vlcerum habent notas, alui excre-
mentis admixtas: earum vero partium, quæ paulo altius collocatæ sunt, vlcera mixtas quidẽ cum
stercore habent notas, sed id leuiter dũtaxat: quemadmodũ, si multo sint altiores, vehemẽtior erit
mixtura: præcipue vero in supremis intestinis, vlceris notæ vehementer stercori vñr admixtę.

Quinq; capita, quibus Affecti loci, & Affectuum ipsorum notæ continentur. CAP. 5.

P Orrò accidit sæpenumero, vt ex vno indicio simul & locus & dispositio deprehẽdantur: aut
locus vnà cum causa: veluti locorum notæ & ab actione læsa, & excretis, & positu, & dolo-
ris proprietate, & propriis accidentibus sumuntur: affectuum vero & ab excretorum specie, &
loci natura, & doloris proprietate, & propris accidentibus. Sanè actio læsa affectam partem in-
B dicare potest, & quidem hoc modo. Si. n. accidens aliquod circa cernendi officium euenerit, ocu-
lum affici constat: verum, an proprio affectu, an per cõsensum, aut vtroq; modo laboret, alia con-
sideratione inquirendum est. Excretorum species affectam partem indicat (veluti iam antea di-
A.l.1.f.2.d.3.c. ctum est) & per partium ipsius essentiam, & per contenta in ipsa. "Ac positus quoque affectã par-
1.fo.43.g tem nimirum commonstrare sufficienter potest: quippe durus in dextra præcordiorum parte tu-
mor, non lienis, sed iocinoris affecti, nota est: quemadmodum, si fuerit in sinistra, non hepatis, sed
splenis affectum indicat. Ac positus interdum, vbi similiter se habent excreta, affectam partem
cõmonstrat. Si. n. membranosæ tunicæ frustulum excernatur, id vlcus esse alicubi ostẽdit: verum,
in qua sit particula, ex positu discere poteris: nam, si vomendo fuerit reiectum, aut gulæ, aut vẽtri-
culi: si tussiendo, gutturis, aut asperæ arterię: si sternendo, fauciũ: si cũ vrina, eius fistulę: si à sede, ali-
cuius intestinorum: si per mulieris pudẽda, vteri affectum significat. At vero constat, q̃ singuli
dolores, pro positus varietate, affectum locum ostendere possunt (hoc ẽt pacto ea, quæ supra pro-
posuimus, distinguere oportet) quippe apparentibus per vomitum vlceris notis, animaduertẽ-
dum est, vtrum anteriores partes circa præcordia, aut posteriores circa dorsum, dolor aliquis infe-
stet: dignoscemus aũt id hac ratione: etenim, qui in anterioribus percipitur, ventriculum: qui ve-
C ro in posterioribus, gulam occupare censetur. Haud aliter os ventriculi à spatio ipsius & à gula di
stinguendum est, si deuoratis quibusdam acribus, hoc quidem in ore vẽtriculi: hoc vero in parte
inferiore mordicationem excitet: illud vero in transitu gulæ, quæ secundum thoracem est: om-
nia. n. hæc positu distinguuntur: quemadmodum alia ex doloris specie. Verum de doloribus la-
tius in secundo libro dicemus. Sed nunc exẽplum aliquod afferre operæpretium vĩ, qũo. f. locus
affectus ex propris accidentibus innotescat: nam supra diximus singula, quę vlceribus adnascun-
A.l.1.f.2.d.3.c. tur, propriam ostensionem habere: id vero in presentia subijciendum est. Ore quidem ventriculi
1.fo.42.h affecto, fastidium infestat: "per hepatis vero imbecillitatem, excremẽta per aluum defecta, aquæ; in
A.l.1.f.2 d.3.c. qua mactatæ nuper carnes ablutæ fuerunt, similantur: "item maxillæ rubræ apparent in peripneu
1.fo.43.b Et l. monicis. Quin ẽt propriæ affectuum ipsorum notæ in excretis deprehenduntur, vt ramentum, vl
3.f.10.t.4.c.11. ceris: si in vrina fabulosum resident, lapidis: cucurbitæ vero seminibus similia excrementa, latorũ
fo.270.f vermium indicia sunt. Atq; à locis ipsis, morborũ indicia sumũtur eô, q̃ quibusdam solis morbus
hic accidat, quibusdam vero solis nõ eueniat: quippe soli oculi, suffusione laborant: lapis, in reni-
bus & vesica nascitur, atque (vt nõ nullis placet) etiam in colo: lumbrici in intestinis gignuntur:
A.l.3.f.11..t.1. "rursus impossibile est, vt abscessum cor sustineat: quemadmodum neq; pulmo neque ligamenta
c.1.fo.276.b D dolorem. Ab accidentium quoque proprietate, affectuum indicia oriuntur: nam quibusdam per
A.l.4.f.1.t.3.c. tabificos morbos" vngues aduncì euadũt: sine ratione inuadẽs rigor vnà cum febre, inflammatio
3.fo.432.b nis ad suppurationem transeuntis, indicium est: lingua nigricans, ardentem febrem significat: sic
A.l.1.f.2.d.3.c. etiam coloris in vniuerso corpore proprietas, alia" quidẽ per hepatis, alia vero per splenis affectus
3.fo.44.f apparet ita, vt doctum medicũ haudquaq̃ possit fallere, sicut ne color quidem, quẽ hęmorrhoides
induxerunt. Cæterũ paucæ admodum sunt ipsorum affectuũ proprię notæ, quæ nõ simul locum
affectum ostendant: etenim actionis noxæ affectam dũtaxat particulam: earum vero differentię,
ipsius affectum declarant. Ea ergo sola sunt affectuũ propria signa, quę per aliquod accẽs ipsos
sequuntur: id vero clarius in vniuerso huius operis discursu patebit: nec non videbuntur cões
quoq; notæ, quę sil'& affectũ, & sedẽ affectã, aut duos affectus, aut duas pticulas, indicare possint.

Qua ratione Morbi per consensum à proprijs discernantur: ac quì fit, vt aliquando depereatur motus sine sensu, aut sensus sine motu. CAP. 6.

H Vic itaque libro in præsentia finem imponere statui, si de proprijs affectibus; & ijs, qui per
consensum eueniunt, aliquid addidero, admonens in primis; quòd affectus, qui à reliquis
medicis primarij vocantur, equidem commodius proprios affectus appellauerim: quanquam
nihil refert, si eos primarios nominare volueris: quippe satius est rerum differentias ipsas

gere,q̃ contẽdere de nominibus. Sanè, quũ vel vaporibus vitioſis vel ipſis quoq; humoribus à E
ventriculo ad cerebrũ aſcendẽtibus dianœa .i. cogitatio lęditur,primogenio quidem affectu cere
brũ tũ laborare dicet nemo: q̃q̃ omni affectu carere ipſum,haudquaq̃ defendi poteſt. Verũ,quod
per verbũ ſympaſchein,id eſt per conſenſum affici,apud illos ipſos eſt in confeſſo, id omnino ve-
riſſimum eſt: quippe ex verbo per conſenſum affici partem non penitus ab affectu eſſe liberã,ſed
ipſam cũ alia affici,declaratur: atqui melius clariusq; enarraueris,ſi eã partem,quę per conſenſum
afficitur,ob alterã affici dixeris. Igitur,quod multi medicorũ veluti ſomniantes obſcure intellexe
runt,atq; ipſum,vtpotè non intelligentes, haudquaq̃ clare enunciauerunt,id equidem veluti inſti
tuto operi perq̃ neceſſariũ docere aggrediar, hinc ſumpto initio. "Sunt non nullę actiones, quę A.l.1.f.2.d.j.
ex idonea genita materia, ipſam ab alijs partibus pręparatam accipiunt: qua de re interdum opti- c.2.fo.43.g
ma ratione fit, vt nulla exiſtente in actionis cuiuſpiam propriis inſtrumentis noxa, actionem ip-
ſam perire contingat,defectu.ſ.materiæ,ex qua fieri conſueuit: veluti in voce res ſeſe habet. Nam
in libro,quem de ipſa conſcripſimus,oſtenſum iam eſt, q̃ exſufflatio materia quidem vocis eſt, &
efficiunt eam contracto thorace"intercoſtales muſculi: igitur his nihil agentibus, animal vocem A.l.3.f.10.t.1.
amittit,& quidem nullo interdũ in propriis vocis particulis genito affectu. Sunt vero huiuſmo- c.1.fo.262.h
di partes,ſummatim quidem loquẽdo, totus larynx: ſi vero particulatim explicare voluerís,ſunt F
tres chartilagines: &,qui eas mouent,muſculi: quibus accedunt nerui à cerebro demiſſi: ac pręte
rea in gutture ligula,Græci epiglóttida vocant: hæc maxime proprium vocis inſtrumentum eſt.
Etenim,quum hęc à muſculis moderate & aperitur & cõmittitur,vocem efficit: q̃q̃ vocem reddi
impoſſibile eſt,niſi vehementer ſpiritus egrediatur: id vero,intercoſtales muſculi perficiunt. Ce
cidit quidam ab alto in terram ita,vt dorſi initium affligeretur: is tertio die exiguam admodũ vo-
cem emiſit: quarto deinde die omnino obmutuit, reſolutaq; ſimul fuerunt crura manibus omni-
no illæſis,ſed neque ſpirationem amittebat neque difficulter ſpirabat. Quum enim tota ſub cerui
ce ſpinalis medulla eſſet reſoluta,accidit thoraci,vt tum per ſeptum trãſuerſum,& muſculos ſuper
nos numero quidẽ ſex,moueretur,quippe nerui ex ſpinali medulla,quę in ceruice eſt, ipſis adue-
niunt: at intercoſtalium muſculorum nerui, per quos exufflationem fieri diximus, omnes affecti
erant. Quum itaq; fruſtra medici negocium ſubirent circa crura quidẽ,vt potè reſoluta: circa gut-
tur vero,propter vocis affectum: equidem id interdixi, atq; affecto duntaxat loco curationem ad-
hibui. Proinde finita tandem ſpinalis medullæ inflammatione,à ſeptima die vox reſtituta eſt iuue
ni,& crura motionis facultatem recuperauerunt. Huiuſmodi ergo noxæ ſpeciem,magis proprie
per conſenſum euenire dixeris,q̃ vbi ab humoribus in ventriculo contentis caput dolore tenta- G
tur: quippe per huiuſmodi diſpoſitiones, eleuaẽ ad ipſum aliquid: ſed in dictis nuper diſpoſitio-
nibus,nihil noxium ad crura defertur,ſed contra priuantur ea facultate,quã antea ſpinalis medul-
la ipſis ſuppeditabat. Guttur vero,quum vox ablata eſt, nõ omnino priuatur ſpiritu: quippe ſpi-
rare animal per ipſum etiamdum videmus: at vero exufflationem amittit,quæ ſanè eſt multi ſpiri
tus extra animal per guttur affatim facta emiſſio. Sed de nominibus contendere cæteris permitta
mus: nobis.n.res, quas illi penitus ignorãt,pertractare ſatis fuerit. Quippe aliter dolet caput,vbi
contenti in ventriculo humores eleuantur,qui ſimul & calfacere & diſtendere ea, quæ ſunt in ca-
pite,poſſunt: atq; aliter ſuffuſorum apparent viſa quædam; neque calfactis, neq; diſtentis oculis,
ſed ſolo vapore per ipſos trãſeunte: pręterea aliter affici vĩ is,qui eò q̃ meatus à cerebro deſcẽdẽs,
obſtructus eſt, nõ videt: aliter ille(quãuis huic quodam modo ſit ſimilis) cui propter ſpinalis me
dullę inflãmationem reſoluta ſunt crura: atq; aliter is,cui vox aut perijt,aut vitiata eſt: Etenim ad
crura facultas quędã citra eſſentiam, deſcẽdere prohibita eſt: ad oculos vero cum eſſentia: uerum,
ad guttur quãuis materia perueniat,ſufficiens tñ ipſius quantitas haudquaq̃ accedit: qui vero ob
intercoſtalium muſculorũ perforationem obmutuit,is totã vocis materiã amiſit. Porrò,quemad-
modũ crura per dictas ſpinalis medullæ diſpoſitiones reſoluuntur,ita ẽt guttur vocalibus neruis H
vel inciſis vel laqueo interceptis: vocare aũt vocales neruos cõſueui eos,quos ipſe inueni,nã præ
ceptores mei eos duntaxat,qui apud arterias ſunt,cognoſcebãt. Igitur ob horum quoq; vitia vox
perire ſolet,qm̃ proprij gutturis nerui,quos equidem recurrentes nominare ſum ſolitus,ipſorum
eſſentiæ pars ſunt: ſed,quum ad multas alias partes diſtribuãtur, nullam habeo aliam magis pro-
priã appellationem ea,qua vocales ipſos nominaui: quippe ad inſtrumẽta vocẽ concinnãtia, pro
prie pertinent. Atq; idem eſt modus, quo gutturis muſculi lęduntur, ſiue recurrẽtes nerui, ſiue iſ,
qui iuxta arterias ſunt, vitiẽtur: vtrinq;.n. animalis facultas deſideratur, ſine qua à cõſilio & volũ
tatis imperio moueri illos non contingit. Et quidem inciſis muſculis, qui epiglóttida.i. ligulã mo
uẽt,animal penitus mutũ euadit,ſed neq; ſimili oĩno modo neq; ẽt in totum diuerſo ab eo,quo lę-
ſis neruis: nam habent vtriq; hãc cõmunem noxam, q̃ ligula continuitate, quã ad mouens prin-
cipium habet,priuatur: id vero fieri ſolet,ſiue neruus ſiue muſculus incidatur, aut laqueo interci-
piatur, aut contindaẽ, aut q̃uõlibet aliter vitietur. Equidem"vocem vitiatam fuiſſe memini adeo, A.l.3.f.10.t.1.
vt penè perderet,infrigidatis vehemẽter neruis recurrẽtibus, quũ p hyemẽ in collo adhibita fuiſ- c.1.fo.263.b
ſet q̃dã chirurgia: quod quũ intelligerẽ, calorificis remedijs naturalẽ tẽperaturã neruis reſtituens,
vocẽ reuocaui. Cęterũ,vt ob materię priuationẽ perforato thorace,ita ẽt aſpera arteria tota inciſa
vox

A vox perit,q̃ nullus ſuperſit ſpiritus,qui ad proprium vocis inſtrumentum tranſmittatur. Idẽ effi-
cit,ſed alio modo, laqueus toti collo circundatus: verum hic non ſolũ mutum reddit aĩal,ſed etiã
ſuffocat, tollendo.ſ.ſpirationem. Arteria autem diſſecta voci quidem nocet,ſed animal reſpiratio
ne nõ priuat. Angina vero vocata, quum ſit internarũ gutturis partium inflãmatio, ſtrãgulatio-
ni proportione reſpondens, reſpirationem tollere poteſt ipſius meatum obſtruendo: iccirco vo-
calis inſtrumenti,maxime proprius affectus eſt,† ac deinceps externorum ipſius muſculorũ noxa
eſt: ceteras vero partes omnes,quarum meminimus,non proprie,ſed per conſenſum potius affi-
cit. A.l.3.f.10.t.2. "Quum ergo ex ceruice quidam chœradas,ideſt ſtrumas, in profundo incumbẽtes excideret, c.1.fo.263.b.Et
ac deinceps inter ſecandum quoddam vas,membranas non ſpecillo ſecaret,ſed vnguibus euelle- l.4.f.3.t.2.c.10.
ret, imprudens ob ignorantiam ſimul recurrẽtes neruos diſtraxit: atq; hoc pacto puerulum libe fo.459.a
rauit à ſtrumis,ſed mutum reddidit. Quidam alius,in alio puero ſectionem faciens,ipſum ſimili-
ter ſemimutum reddidit, læſo videlicet altero duntaxat neruo. Mirabantur vero omnes,quo pa-
cto neq; aſpera arteria neq; gutture quicquam affecto,vocem lędi contingeret: qui, quũ vocales
neruos,me oſtendente,conſpicerent, admirari deſierunt. Quibus igitur partibus,vel materiæ vel
facultatis ſuppeditatio corrumpitur, actionem lædi probabiliter dixeris, parte ipſam faciente ne-
B quaquam læſa: at vero, ſi vel à vaporibus vel humoribus aliunde ad ipſam venientibus lædatur,
eam non recte dixeris illæſam. Neque minus etiam probabile eſt partem vel materia vel facultate
priuatam læſam eſſe,ſi, quum hæc recipiebat,diſpenſationẽ ſecundum naturam habebat. Proin-
de ex huiuſmodi in vtranq; partem epicheirematę ſeu conatu,logicorum problematum conſide-
ratio neq; ad affectuum notitiã,neq; ad curationem, neq; etiam ad futurorum euẽtuum pręſagia, A.l.1 f.2.d. 3.
quicquam vtilitatis afferre poſſe videtur. Animaduertas ergo,velim, quomodo equidẽ curatio- c.1.fo.43.g
nẽ ex affecti loci notitia inuentam,hac conſideratione neglecta,narrare aggrediar. "Occurrit mi-
hi quidam,medicamentu mtribus digitis adhibitum oſtendens: dixitq; triginta iam diebus ipſo-
rum ſenſum ſe amiſiſſe illæſa ſeruata motione,ſed nihil præſidij ab impoſitis medicamentis perci-
pere. "Ego vero id,quod in huiuſmodi caſibus facere conſueui,ne tunc quidem obliuioni tradidi: A.l.3.f.2.c.4.
quippe vocato medico,qui digitorũ curationẽ ſuſceperat,interrogaui, cuiuſmodi remedia adhi- fo.213.g
buiſſet: quę quum intelligerem ad hanc rem eſſe idonea,cauſam inueſtigare cœpi,cur nullum ab
ipſis homo præſidium conſequutus fuiſſet. Inquirens itaq; quæ præceſſerant accidentia, inueni,
ipſo dicente,neq; inflammationem,neque refrigerationem,neq; ictum pręceſſiſſe,ſed ipſum pau
latim ſenſum perdidiſſe. Captus itaque admiratione, rurſus interrogaui, num ſuperiorum par-
C tium aliqua ictia fuiſſet: ille reſpondit,manum quidem non fuiſſe ictam,ſed dorſi initium fuiſſe af
flictum. Deinde,quomodo & quando id accidiſſet,quum interrogarem, reſpondit ſe,quum Ro
mam proficiſceretur,à vehiculo decidiſſe,ac non multo poſt digitorum incœpiſſe affectum. Quo
circa coniecturam feci,in primo exortu nerui poſt ſeptimam vertebram prodeuntis partem quã-
piam ob ictum fuiſſe inflammatam, ac tunc ſcirrhoſam habere diſpoſitionem. Id vero intellexi,
doctus ex arte ſecandi corpora,quòd nerui per propriam circunſcriptionem, veluti venæ, exoriri
videntur adeo,vt vnumquemq; eorum exquiſite vnum eſſe putares, quemadmodum & venam:
verum protinus ab origine multi ſunt ſimul concreti, & communibus inuolucris contenti, quæ
† à cerebri membranis} exoriuntur. Ergo neruorũ, qui à ceruice prodeunt vltimi, humilior pars
ad minores peruenit digitos, per cutem diſperſa ipſos continentem, ac præterea per medij digiti
medietatem. Quod vero cæteros medicos in maximam duxit admirationem,quòd dimidia dun-
taxat pars videretur affecta, id mihi perſuaſit potiſſimum eam tantum nerui partem, quæ in cu-
bito ab ipſo egrediens iam propoſitis digitis finitur, eſſe affectam. Igitur adhibitum ei medica-
mentum abijcere iubens, illi præcipue ſpinæ parti, quæ affectæ particulæ initium & originem
obtinebat, ipſum adaptaui: ſecutaq; eſt res (vt aſpicientibus videbatur) & admirabilis & ino-
D pinata, quòd digiti manus adhibitis ſpinæ medicamentis eſſent curati. Verum affectu omni-
no ſummoto,orta eſt inter medicos quæſtio, quænam ſit eiuſmodi neruorum diſpoſitio,vt per ip
ſam ſeruato eorum motu,ſenſus pereat. Equidem id ipſum dicebam,quod priores medici dicere
ſolebant,q̃ ſcilicet ſenſus in patiendo,motus vero in faciendo aliquid,ſit: quapropter,vt quis mo
ueatur, opus eſt roboreſ ſed, vt ſentiat, vel minima facultas ſufficit. Cumq; recte me hunc dixiſſe
ſermonem putarent, quid igitur (inquam) num vidiſtis aliquando contra euenire, vt ſeruato
ſenſu, motus periret? Tum cæteris omnibus ſe nunquam conſpexiſſe dicentibus, vnus id confi-
tebatur,ac nomine laborantis citato teſtes quoq; adhibere pollicebatur: quod cùm pugnare vide
retur cum ijs, quæ dicta ſunt de partibus, quæ mouentur quidem, non vero ſentiunt: etenim,
quod ad hanc rationem pertinet,fieri haudquaq̃ poteſt,vt perdito ſenſu, motus à voluntatis im-
perio prodiens ſeruetur: rurſus orabant, vt cauſam explicarem,quamobrem vtraque appareant.
Ea vero (vt planè intelligunt ij,qui neruorum diſſectionem didicerunt) talis eſt. "Omnis volun- A.l.1.f.1.d.5.
tarius motus ad muſculorum officium pertinet: quippe nullus neruorum per ſe ſine muſculo vl c.1.fo.10.b
lam huiuſmodi in animantis particulis actionẽ efficere poteſt,ſed per muſculos,omnes à conſilio
& voluntate prodeuntes motus perficiunt. Ad partes vero mouendas, muſculi ipſi aliquãdo qui
dem manifeſte perueniunt: aliqñ vero per medios tendones, quos aponeuroſes,i. deneruationes
aliqui

† *Ex Græcis ita uertẽdum. Deinceps vero noxa externorũ muſculorũ gutturis (ſ. præſto propria eſt vocalis inſtrumentorũ:) cæterarũ vero partiũ, quarũ meminimus, noxa, nõ propria eſt paſſio (ſ. vocalium inſtrumẽtorum,) ſed per conſenſum potius: & ita uidetur legiſſe uetus interpres.*

† *ἀπὸ τῶν μηνίγγων. quod magis de ſpinalis medullæ, quã cerebri membranis, hoc in loco intelligendũ eſſe videtur.*

aliqui cognominãt: atq; ex hoc genere ſunt tendones rotundi, quibus digiti mouentur, haud abſi E miles iis, qui ‖ toni ab Hippocrate nominantur. Si itaq; muſculorum neruos affici contingat, motus digitorũ perit: ſi vero eos, qui ad cutem perueniunt, tangendi ſenſus corrũpitur: ſed, vbi tota reſoluuntur mẽbra, cũ videlicet cõmune principiũ affectum eſt, ſimul & ſenſus & motus pereũt. Et locum quidem primario affectum, ex læſorũ neruorũ multitudine duntaxat inuenire poteris, idq;, ſi exquiſite cognoueris cõmunia ipſorũ principia, quæ in neruorũ diſſectione percurrimus, cum nullus ante me huiuſmodi diſſectionem accurate tractaſſet, ſed alij quidem plus, alij vero minus, erraſſent. Igitur ſolus ille, qui in ipſis fuerit exercitatus, exquiſite conſiderare poterit, in qua vertebra ſpinalis medulla ſit affecta, ſiue tota ſiue altera eius pars ſit: nam accidit, vt dextra ipſius pars duntaxat affecta ſit, altera omnino illæſa: aut è contrario, vt illa manente integra, ſola ſiniſtra affectum ſuſtineat: atque hac ratione interdum tota pars ſiniſtra reſoluitur, dextra parte manente illæſa: interdum contra, dextra pars duntaxat & affecta eſt & reſoluta. Vbi vero non affecta ſpinali medulla, tantum vnus nerui proceſſus læſus eſt, eas duntaxat partes reſolutio conſequitur, in quas neruus ille diſtributus eſt: accidit enim interdum, vt duo aut tres dũtaxat neruorum proceſſus affecti ſint, quum interim ſpinalem medullam nulla noxa infeſtet. Sic quidem affectus erat is, qui per reliquas quidem manus partes omnes ita fuit reſolutus, vt neq; ſentiret neque mo- F ueretur, ſed in ſolis digitis ſenſum habebat integrum. Porrò cuidam alteri non ſolum ij manſerunt illæſi, ſed etiam eorum muſculorum, in quos neruorum propago ſub ſeptima vertebra exorta diſtribuitur, motiones ſeruatæ ſunt. Atque alius ob caſum ab alto vehementer afflictus, ſolos eos muſculos reſolutos habuit, qui huius nerui partes ſuſcipiũt: idem etiam in ijs duntaxat cutis partibus ſenſum amiſit, ad quas prædicti nerui diſtributiones demittuntur. Igitur, ſi ſcire deſideras, in qua vertebra ſit affectus, vtrum in ſola nerui cuiuſpiam propagine, an in ſpinali quoq; medulla, in neruorum diſſectione te exercitatum eſſe oportet, communemq; habere methodum, qua reſolutos muſculos vnà cum cute, quæ ſenſum amiſerit, obſerues. Nam, ſi ſpinalis medulla in aliqua vertebrarum, tota affecta ſit, omnes partes inferiores reſoluuntur: ſi vero in altera parte læſa ſit, altera manente illæſa, partes duntaxat, quæ illi è directo reſpondent, reſolutio infeſtabit: ſi vero nerui radix affecta ſit, reliquæ partes omnes affecto loco inferiores, nihil afficientur, ſed ſolæ illæ partes reſoluentur, in quas ſinguli nerui diſtribuuntur. Hæc ſi accurate didiceris, circa reſoluta membra, relicta ſpina, non amplius occupaberis: ſed huic adhibitis remedijs, partem affectam curabis. Sic etiam, ſi non circa ſpinam, ſed in regione illã ſequente, neruus affectus ſit, ex muſculis & ex cute quærendæ ſunt notæ. Cutem quidem facile eſt cognoſcere, nam oculis ſubijcitur: G muſculi vero ex actione, quæ periit, deprehenduntur. Proinde neceſſe eſt, circa muſculorum ſectionem te exercites, & cognoſcas, cuius quilibet actionis ſit inſtrumentum: ſic enim duntaxat diſcernere poteris, quarum partium actio pereat nullo morbo corporalem ipſarũ eſſentiam infeſtante, & in quibus præcedet morbus, vel fiens, vel factus. Verum morborum genera & differentias omnes ex eo didiciſti libro, qui de morborum differentijs inſcriptus eſt, atque ſimiliter ex alio accidentium differentias: at de cauſis vtrorumq; etiam ſeparatim ſcriptum eſt, in vno quidẽ de morborum, in tribus vero de accidẽtium cauſis: in quibus omnibus exercitari oportet eũ, qui facile voluerit inuenire diſcernereq; & cauſam, & affectum, & ſedem affectam. Etenim fieri non poteſt, vt omnia per ſyndromas, i. concurſus doceantur, quamuis eorum, qui ab experientia empirici vocantur, huiuſmodi fuerit opinio: qui vero accurate & præcedentia & præſentia cognouerit accidentia, atq; ſic ad curandorum morborum experiẽtiam via & ratione peruenerit, inueniet & locum affectum, & ſimul ipſam diſpoſitionem. Sed id maxima ex parte accidit partibus, quæ in intimo corpore conſtituuntur, veluti paulo ante de ijs, qui ſenſum vel motum perdunt, oſtendimus: atq; non abs re fortaſſe fuerit narrare quædam, quæ iã facta fuerunt, cuiuſmodi hæc ſunt. Puer annorum ferè ſex, inuitus per aluum excrementa deijcere incœpit reſoluto derepente circa H ſedem muſculo: quinetiam ſeni quondam huiuſmodi euenit accidens: atque rurſus alius puer, ætatis ferè annorum quatuordecim excrementa inuitus per aluum deiecit, infeſtante ſimul veſicam dolore: Atq; alteri vrina quoq; fuit ſupreſſa: contra alius vrinam inuitus excreuit: atq; alius non ſolum vrinam, ſed alui quoq; excrementa, inuitus deiecit. In huiuſmodi omnibus ea, quę præceſſerunt, ſcrutari oportet: nam in totum aut refrigeratam aut ictam ipſorum ſpinam arbitrandum eſt. Sed frigus quidem, vni duntaxat affecto muſculo nocet: ictus vero, magna ex parte pluribus noxam infert, nam perrarum eſt, vt icta ſpina vnus afficiatur muſculus, quoniam nerui ex ſpinali medulla orti, in plures muſculos diuiduntur. Verum, vbi ob ictum affectus eſt muſculus, ſi ſuperueniens inflammatio ob negligentiam in ſcirrhum coierit, reſolui ipſum contingit, q̃q̃ id raro accidere videatur: at vero frigus ſæpenumero vnum lędit muſculum, maxime eum, qui in ſuperficie ſedis eſt, ſiue ſederit quis ſuper lapidem frigidum, ſiue in aqua frigida ſupra modum fuerit verſatus. Igitur puer, cuius & veſica & ſedes læſa fuit, cum in fluuio piſces venaretur, ſic fuit affectus: non nullis etiam in aqua frigida natantibus, itidem accidit. Hos itaque ſic affectos curare oportet, calorifica auxilia locis affectis adhibendo. Quibus vero neruorum a dorſi medulla ortorum quiſpiam fuerit affectus, ſpinæ adhibenda ſunt remedia. Sæpenumero etiam

de Artic. cõ. 1. tex. 47. 48. 7ª. 258. c. Et cõ. 3. t. 9. 7ª. 269. f. Et cõ. 3. t. 31. 35. 7ª. 271. c. Et cõ. 3. t. 36. 7ª. 272. a. Et cõ. 3. t. 59. 7ª. 275. d. Et 2. Epid. ſect. 4. Et in lib. de natu. oſſium.

A etiam, vbi ab alto loco quis cecidit, aut vehementem, fortemq; ictum ſpina ſubijt, inflammatio ad plures partes extenſa, non ſolum muſculis, ſed veſicę quoq;, noxam intulit, atq; illi ob veſicæ ipſius affectum vrina ſupprimitur. Sunt, quibus non ſolum vrina, ſed alui quoque excrementa, penitus retinentur, affectis ſcilicet inteſtinis: nam, vt muſculi affecti actiones à conſilio, & voluntate pendentes, ita & veſica, & inteſtina naturales actiones lædunt, eò q̃, dum ipſa contrahuntur, excernuntur ea, quę continent.

Quid Naturalia inſtrumenta ab Animalibus differant: ac de læſionibus vtrorunq; diſcernendis. CAP. 7.

Atq; in hac re plurimum differunt naturalia ab animalibus inſtrumentis: ſiquidem naturalibus cognatam actionis vim eſſe, animalibus vero inſtrumentis à principio (veluti lumen à Sole) ipſam deflure iam oſtenſum eſt. Ergo, vt magneti "lapidi vis ineſt, qua ferrum attrahere poteſt, ita naturalia quoque inſtrumenta omnia facultatem habent, qua actionem ſuam perficiunt. Proinde, ſi permanẽs eſſet ipſorũ eſſentia, neq; arteriſs, neq; venis indigerent: verum, quia nutrimento egent, ſeruare q̃ oportet innati caloris ſymmetriam, hanc ob cauſam, & venis indigent, & arteriſs: ſic etiã muſculi, vt eſſentiam ſuam ſeruare poſſint, non ſecus, q̃ naturalia inſtrumenta, B & venis, & arteriſs indigent: at, quia cognatum ſenſus, & motus principium non habent, idcirco neruis ſemper indigẽt, qui illis ea ſuppeditent, quemadmodum Sol omnibus rebus, quas illuminat, ſplendorem affert. Quamobrem ſolis partibus, quæ & ſentiendi, & mouẽdi vim habent, accidit, vt ipſis interdũ haudquaq̃ affectis nihilo minus eorũ actio pereat: id quod naturalibus inſtrumentis accidere non ſolet, quoties enim horum actio lędituꝛ, ſemper primario affectu laborant: verum animalibus inſtrumentis omnibus naturalis quędam diſpenſatio ineſt, quippe, & arteriarum, & venarum adminiculo indigent ad eſſentiam ipſorum ſeruandam. Ideo accuratiſſime inueri, ac diſcernere oportet, quæ accidentia eis ea ratiõe, qua aut naturalia, aut animata ſunt, ſoleãt euenire: veluti alterari (vt ita dicam) à vicinis, ipſis, vt naturalibus: alterationem vero ſentire, vt animatis, euenit. Sic oculis quoq; ſæpenumero contingit: nam vapores à ventriculo elati ipſos omnino alterant: verum tam exigua alteratio non ab omnibus ſentitur, niſi exactam habeant ſenſificam facultatem: voco autem exactam, quæ minimas quaſq; res cernere poteſt.

Diſpandit in hoc membrana, ad omnia illius dispingui, qũ inſtia nerui pe cõſpoſ. continant. Sicut figura.

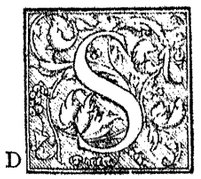
GALENI DE AFFECTORVM LOCORVM NOTITIA

LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM LIBRI

Dolorum exemplo docet exercitationem propoſitæ methodi: ac in Archigenem inuehitur, qui in doloribus dignoſcendis aberrauit.

Tres modi, quibus vniuerſa continetur affectorum locorum notitia. CAP. 1.

D Copus eſt, hortante ſemper Eraſiſtrato, exercere mentem cum in alijs artis operibus, tũ vero in ea, quam nunc propoſuimus, affectorum locorũ notitia. Circa quã tres ſunt exercitationis modi: vnus circa ſingulas corporis partes, quas locos nominãt: alter circa cauſas, & diſpoſitiões: tertius eſt circa accidẽtiũ differẽtias: igitur à locis ſumptus modus huiuſmodi eſt: A affecto cerebro, huiuſmodi ſeparatim euenium accidẽtia: ventriculo affecto, hęc ſunt propria: colo affecto, hęc: atq; in reliquis ſimiliter. A diſpoſitiõibus, & cauſis, talis eſt: Inflãmationis ſeorſum, huiuſmodi ſunt accidẽtia: ſcirrhi, huiuſmodi: refrigerationis, hæc: plenitudinis, hęc: διαφθορᾶς, id eſt corruptionis ciborum, hęc. Ab accidentibus, vt hoc doloris genus haſce diſpoſitiones ſignificat, aut hoſce locos: tuſſis vero hæc: ita & vomitus, ſanguinis profluuiũ, fluor alui, cõuulſio, rigor, quæ eſt cõcuſſio totius corporis horror, delirium: quum. n. hęc omnia inter ſe hoc pacto diſtinguũtur, facile intelliget ur, quid vel bene, vel male dictũ fuerit. Quòd vero ſic ſeſe res habeat, planè diſces, ſi ſingula conſideraueris.

Perperam dixiſſe Archigenem ſtupidum dolorem ad nervos tantum pertinere: ac quid proprie ſit ſtupor. CAP 2.

Ali 1. f. 2. d. 3. c. 20. fol. 42. a

A ibidem. ca. 11. fol. 42. c

Excempli cauſa, ne te longius ſuſpenſum teneam, Quum in hoc genere, multus ſit Archigenes, qui ex dolorum differentijs locos affectos ſignificari exiſtimauit, exacte ſuper his conſiderandum eſt. Nam "ſtupidum quidem dolorem in neruis fieri dicit, ſed planè peccat: quippe cum ſtupor à frigida diſpoſitione oriatur non in neruis duntaxat, ſed & in venis, arterijs, carnibus, membranis, tunicis, & cute. Igitur, ſi ob id, quòd hæc omnia per neruos ſenſum habent, ad neruos diſpoſitionem refert, cur non reliquas omnes dolorum differentias proprie ad neruos pertinere dicit? quippe dolor, triſtis ſenſus eſt: ſicuti "voluptas, blandus eſt ſenſus. Ergo non ſolũ ſtupidus dolor in neruis eſt, verum etiam reliquorum dolorũ omnium, quos ipſe quoq; Archigenes

genes deſcripſit, vnuſquiſq; Quòd, ſi rem accuratius inſpexeris, haudquaq; doloris ſpecies dicendus eſt ſtupidus dolor, veluti, neq; vlceris ſpecies vlcus inflãmatũ: ſed duarũ potius rerum, in his quidem vlceris, & inflammationis, in illis vero doloris, & ſtuporis, concurſus eſt. Etenim "ſtupor refrigeratio inſignis eſt, idcirco corporibus ita diſpoſitis, & ſenſus, & motus difficultatẽ inducit: quemadmodum completa refrigeratio, & ſenſum, & motum omnino tollit. Sed, q̃ ſtupor diſpoſitionis ſit nomen, non ſenſus, aut doloris, ſic dicente Hippocrate declaratur: ‖ Stupor enim mediocris dolorem ſoluere poteſt. nam ſtupor ob refrigerationem fit, vt planè videre eſt in his, qui in hyeme per frigora proficiſcuntur, atq; in "refrigerantibus quoq; medicamentis: nam, ſi extrinſecus immodice adhibeãtur, particula ipſa ſtupida euadit: quę deinde ſenſum quoq; oĩno amittit, ſi vehementiſſime refrigeretur, idq; non ſolũ à medicamento, ſed etiam à circunfuſo nobis aere. Equidem noui quoſdam adeo refrigeratis pedibus, vt primum quidem ſenſus periret, ſequentibus vero deinde diebus emortui pedes putreſcerent. Ergo, vt perfecta refrigeratio & ſenſum penitus aufert, & motum, ſic moderatior & ſenſus, & motus difficultatem inducit: nominatur q̃ (vt dixi) huiuſmodi refrigeratio, ſtupor. Itaque ſtupidum dolorem diſpoſitio efficit frigida ſimul, & doloriſica, indicante nomine non doloris (vt dixi) differentiam, ſed dolorem ſimul, & frigidam diſpoſitionem, aut ab ipſa particulę inductam & ſenſus, & motus difficultatem. Conſtat autem, q̃ conſtrictas vehementer particulas, atque eos quoq;, qui "torpedinem animal, dum adhuc viuit, tetigerint, ſtupor infeſtare ſolet. Et, quibus membrum aliquod ſtupidum fuerit, ij, quicquid tetigerint, obſcuro, & hebeti ſenſu percipiunt, neq; moueri poſſunt: ſi vero moueri cogantur, dolent: at citra hoc, q̃ moueri tentent, affectum ipſum ſtuporis haud obſcure ſentiunt, ſed tum nequaq̃ dolent. Proinde male Archigenes enunciauit ſtupidum dolorem ad neruos proprie pertinere: ſtupor enim diſpoſitionis, non loci affecti, indicium eſt: atqui paulo poſt rurſus Archigenes proprie ipſum ad muſculos pertinere ait. Habet autem dictio vtraq; ad hunc modũ, prior quidem: Nerui autem contorti, diſtenduntur, & indurantur, atq; hi ſtupidos inducunt dolores, atq; dure intendentes: Deinde paulo poſt in hũc ſermonẽ prorũpit: Muſculi carnis, neruorũq; mixtura, tanq̃ propria ſubſtantia, conſtituti, arteriarum quoq; in doloribus miſtionem præ ſe ferunt, ſtringentes (vt ita dixeris), atq; diſtẽti, ac ſtupide pulſantes cũ capaci latitudine. In horũ ſermonũ priore neruos ait ſtupidos inferre dolores: in altero vero, muſculos ſtupide pulſare, ſtupidũ non ad affectus, ſed ad partes referens. Sed, vt dicebam, ſtupor non particulæ cuiuſpiam proprius affectus eſt, ſed diſpoſitio: quę quidẽ in omnibus corporibus fieri poteſt: ſed non in omnibus ſenſibiliter apparet: quippe in his duntaxat apparet, quæ ſuos affectus ſentire, & pro voluntatis imperio moueri, nata ſunt. Sed & his, quę manifeſte in muſculis apparent, ſermo ipſius repugnat: quinetiam indiſtincte prolatus eſt: ac fortaſſe non intelligit nuſquam in corpore carnem ipſam per ſe inueniri. Nam muſculorum id, quod neruoſum eſt, in plurimis vel capitibus, vel extremis partibus neruoſum eſt, vbi etiam tendones inueniuntur: id vero totum, quod in medio continetur, omnes homines carnem nominant, nemine intelligente, quum exquiſite diſſecatur, non eſſe ſolam carnẽ, ſed cum tenuiſſimis quibuſdam veluti fibris, in quas neruoſum genus reſolutum eſt. Voco autem neruoſum genus, in vnicam appellationem cogens tum vincula tum tonos: quippe ex his per carnem diſperſis, muſculorum oſtendimus eſſentiam conſiſtere: quę, vt permanere poſſet, venis indigebat, & arterijs.

5a. Aph. 25. Extra. ord. 39. g

A.li.3.t.2.c.13. fol.218.h

»

A.ibidem. fol. 219.a

A.ibidem.

In quibus partibus Pulſatorius' dolor, ac quibus ex cauſis poſſit excitari. CAP. 3.

CÆterum citra dolorem pulſare, ad ſolas arterias pertinet, animali etiamdũ bene valente: vbi vero ingens oborta eſt inflammatio, vel eryſipelas, vel abſceſſus, arteriarum pulſum cũ dolore ſentimus, quum antea per bonam valetudinem, neq; cum dolore, neq; ſine dolore ipſum ſentiremus. Etenim res ad hunc modum ſe habet. Duabus præcipue occaſionibus vehemens dolor inflammatis partibus infertur, aut quũ mouentur, aut quum à re quapiam cõprimũtur. "Inflãmato igitur toto muſculo duplici modo, dum attolluntur arteriæ, dolorem ſentimus: nam & mouentur, & ab adiacente carne comprimũtur, & ipſam cõprimunt. Atq; hac ratione partes inflammatæ pulſant, quem veterrimi quiq; ſolum vocant pulſum: poſteriores vero omnem arteriarum motum, quem ſenſus percipere poſſet, ſimiliter nominauerunt. Sed non protinus ſtupide pulſare, inſeparabiliter, aut omnino proprie ad muſculos affectos pertinet, quum ne pulſare quidem ꝓprium corũ oĩno ſit, ſi qdẽ pulſus (vt prius dictũ eſt) dolorẽ quendã inſinuat. Nam in ſcirrhis, et œdematis, ꝓprie appellatis, atq; in intẽperiebus, quæ ſine tumore conſiſtunt, motus arteriarum dolorẽ haudquaq̃ excitat: & in inflammatorijs affectibus, non ſemper cũ dolore eſt, ſed quum, maiores effecti ſunt: quinetiam ſine muſculo arteria ipſa per ſe inflammatorium ſuſtinẽs affectũ, cũ dolore pulſat: dico aũt inflãmatoriũ affectũ, vt ſimul cũ inflãmatione, & eryſipelas & abſceſſus intelligatur. Huiuſmodi igit affectuũ, quũ maiores fuerint, pulſus accidẽs eſſe cenſetur. Quòd, ſi q̃n in ijs pulſus, ipſi ſcilicet laboranti, ſtupidus eſſe videatur (hic. n. ſtuporis affectum ſentire potuit) tum ſcire licet diſpoſitionem in muſculi neruis conſiſtere, ſed ita conſiſtere, vt ad paralyſin, id eſt reſolutionem tendant: quippe ſtupida diſpoſitio inter reſolutionem, & integram valetudinem media eſt. At pulſus cum dolore factus ſequitur inflammatorios affectus notatu dignos, id'que ſemper in ipſis arterijs, atque in continentibus ipſas partibus, quas, & ob angu-

A.i.1.f.2.d.3. c.20. fol.42.a

ſtiam

A ſtiam premunt, &, quum attolluntur, modo pars affecta ſentire nata ſit, velirti percutiunt. Ergo neq; in peripneumonia neq; in pleuritide dolor pulſatorius euenire poteſt, idq; ob partium naturam: nanq; pulmo ſenſum non habet: pleuritis vero membranę coſtas ſuccingentis, morbus eſt, quę, vbi coſtis qdem vicina eſt, neceſſario cõprimitur: at media ipſius tota pars cõprimi non poteſt, ſed inflãmationis dũtaxat ratione dolet: atq; in hoc ſpacio arteriæ ſunt, quæ per intercoſtalia vocata ſpacia, & per craſſas laxasq; laterum partes extenduntur, ac in profundo magis deliteſcũt, vt ſuccingentem coſtas tunicam haud quaq̃ attingãt. Harum "igitur arteriarum motus in pleuritide ab ægrotante, ſenſu non percipitur, tm̃ abeſt, vt ei dolorem inferat. Nam inflãmatis interdum intercoſtalibus muſculis, arteriarum eleuationem dolorem inferre neceſſe eſt: proinde laborans, ipſum facile percipiet: atq; pro inflammationis magnitudine, ſentiet in parte inflammata pulſationẽ. Ob hanc quoq; cauſam, vbi vehementiſſima fuerit pulſatio, ſuppuratur inflãmata particula, conſequẽte ſuppuratione ingentes dũtaxat inflãmationes. Conſtat igit ex ijs, quæ iã diximus, q̃ pulſatorius ſiue pulſatiuus à medicis vocatus dolor, per inflãmatorios affectus fiat, atque in corporibus ſenſibilibus: idq; vel per ſe, vel ꝓpriè, vel primario affectu in arterijs, nominetenim qui libet, vt voluerit: in reliquis vero partibus ſenſibilibus omnibus, eò, q̃ à vicinorum contactu pre-

A.i.1.f.1.d.5. c.1.fo.9.c

B mantur. "Quare neq; in hepate, neq; in renibus, vnq̃ huiuſmodi pulſatio apparet, q̃n nec in illis nerui per tota viſcera diſperguntur, ſicuti nec in pulmone.

De cauſis Doloris, in quo grauitas, ac partium extenſio ſentitur. CAP. 4.

A.i.1.f.2.d.3. c.11.fol.42.a. Et.3.f.18.t.2. c.3.fo.357.g

QVocirca "grauitas in ipſis ſentitur, quum tumoris præter naturam genus aliquod ea infeſtauerit: nam in horum viſcerum quolibet, circumambiens membrana, per quam neruus diſpergitur, ſenſu potitur: quia vero à tumore, qui eſt in viſcere, ipſa extenditur, doloris ſpeciem appellatione dotauit. Proinde Hippocrates primus omnium ſcripſit: ‖ In renẽ dolor grauis. Poſt hunc vero optimorum medicorũ non pauci, non acuti doloris, ſed grauitatis ſenſum in prædictorũ viſcerũ inflãmationibus fieri dixerunt. Quinetiam membranas, vt quibus nullę ſunt arteriæ, non pulſare rationi conſentaneũ eſt: quemadmodum neq; cutem, etiam ſi vehemens adſit inflãmatio: atq; eadem ratione neq; adenes, quibus nullæ ſunt arterię. Sed huiuſmodi partes, quũ inflammatæ ſunt, vnico duntaxat doloris modo vexantur, extenſionis: quippe huiuſmodi doloris ſpecies à nullo ſentientium corporum in inflammatorijs diſpoſitionibus ſeparari poteſt.

6. Epid. cõ. 1. t. 6. f. 1. 155. c

De Doloribus, qui ex intemperie, tenſione, compreſſione, contuſione, vulnere, craſſis humoribus, flatu, lapide, & punctione oriuntur. CAP. 5.

CReliqui vero doloris modi quibuſdam partibus inſunt, quibuſdam non inſunt. Igitur meminiſſe eorum ſemper oportet: ac cognoſcentes ſingulorum locorum naturam, intueri, quis vnicuique parti modus doloris peculiariter conueniat, quis vero contra. Proinde reſumẽtes rurſus ipſos dicamus. Quippe vnus doloris modus eſt, qui per inæqualẽ intemperiem in affecta parte conſiſtit, vel nulla re ipſam extrinſecus attingente. Alius, qui ob tenſionẽ fit, non amplius ſoli affectæ parti proprius, vt qui ob vicinas partes interdũ eueniat. Eſt itẽ "dolor, qui à tangentibus duntaxat, in affecta particula generatur, quum videlicet vel cõpreſſa, vel cõtuſa, vel à re quapiam ſuperueniente vulnerata dolet. Atq; is doloris modus, qui à motu procedit (quẽadmodũ paulo ante de arteria dictum eſt) à re quadam media dolorẽ efficiente pendet: etenim, quæ per ſe mouetur pars, tenditur: & ad vicinas accedens, comprimitur interim, & contunditur, & vulneratur: ſi vero nulli inciderit, eam ſola tẽſione dolere neceſſe eſt: veluti partes omnes ab aliis motę, ſi nihil extrinſecus ipſas tangat, nullo præter eũ, qui neceſſarius eſt, dolore afficiuntur. Cæterum alibi me frequenter dixiſſe memini primas doloris ſpecies duas eſſe, quum affatim temperies alteratur, atq; quum ſoluitur continuitas. Quæ cum iam dictis haudquaq̃ pugnant: nanq; pars diſtẽta, aut compreſſa, aut cõtuſa, aut vulnerata, dolet ob continuitatis ſolutionem. Neq; enim, "quum

A.i.1.f.2.d.3. c.10.fo.41.g

D acu quiſpiã vulneratur, alio affectu laborat, quàm ſi ab acri humore facta fuiſſet eroſio, vtpote per vtrunq; affectum corrupta continuitate. Igitur non eandem doloris ſpeciẽ excitant, mordax humor, ac multus: nam ille rodẽdo dolorem excitat: hic vero diſtendẽdo, flatuoſi ſpiritus exemplo, ac veluti vrina veſicam diſtendit, quum non redditur. Verum in eryſipelate, & inflammatione, atque in totum in affectibus inflãmatorijs, non ſolum, quia diſtentæ ſunt, ob repletionem partes laborant, verum etiam, quia intemperie affectæ ſunt, non exiguam ne hac quidem ad dolorem inducendum vim habente: Id, quod "declarant ij, qui per vehementem hyemem profecti, manus ad ignem affatim calefacere tentant: intolerabilem nimirum ſentiunt dolorem, & quidem maxime in vngium radice. Porrò memini mihi ipſi accidiſſe dolorem vehementiſſimum, vt mihi viderer in intimo ventre terebro perforari, in eo potiſſimum ſpacio, per quod à renibus ad veſicã vreteras ſcimus extendi. Iniecto deinde rutaceo oleo, quum id paulo poſt excernere tentarem, excreuiſſe mihi grauiſſimo cum dolore humorẽ vitreũ à Praxagora appellatum: quippe vitro fuſo, tum colore, tum ſubſtãtia, haud abſimilis erat: atq; id aliis quoq; accidere conſpexi. Quòd vero hic humor ſit frigidiſſimus, iam à Praxagora dictum eſt, qui vitrei nomẽ ipſi impoſuit: id. n. haud obſcure percipitur ſenſu tactus tum ipſorum, qui illum excernunt, tum aliorum; ſi quis cõfeſtim ipſum tãgere voluerit. Sed dignũ vtiq; admiratione eſt, quõ frigidus excidat, neq; ab excretionis violẽ-

A.i.1.f.1.d.5. c.10.fo.41.h

tia, quum excidit, calidus euadat. Equidem putabã lapidem in altero vreterum impactum: adeo E erat, vt mihi videbatur, doloris ipsius species perforanti similis. Atqui vacuato humore, doloreq; sedato, manifeste constabat neque lapidem fuisse causam, neque vreteras aut renes fuisse affectos, sed aliquod intestinorum & forte magis crassorum. Neq; n. tanq̃ per tenue corpus, breui tpis spatio pertrãsibat, sed tanq̃ à profundo per crassius quoddam corpus, q̃ sit tenuium intestinorũ tunica, ferebatur. Ideoq; huiusmodi dolores, omnes ferè medici colicos nominare videntur, q̃q̃, quod ad regionẽ attinet, qua dolor sentitur, nullum indicium sumi potest, ꝙ magis colon, q̃ tenue intestinum, dolor afficiat. Huiusmodi "sanè dolores perinde, ac si terebro partes perforent, molestare A.l.3. f.16. t.3. c.7. fo.344.c solent, narrãtibus ita infirmis: alij vero veluti palo infixo fieri videtur, qui & ipsi corpus affectũ crassum esse significant. Differunt autem inter se aut multitudine, aut crassitudine, aut motu, aut potentia rei dolorem facientis, siue ea humor fuerit, siue spiritus flatuosus: quippe paucus multo, & tenuis crasso, & permanens moto, minorem dolorem excitare solet: atque, qui ad vehemẽtem refrigerandi vim haudquaquam accedit, vehementissime refrigerãte minus cruciat. Verum hoc doloris genus ad crassum intestinum referendum est, siue palum ibi infixum, siue terebro perforari locum quis putauerit. Atqui huiusmodi dolores ab eo, quo lapis impactus est, discerni non possunt, nisi quis accidentia, quæ postea consequuntur, expectauerit. Non tñ ob huiusmodi ignoF rantiam, quod ad doloris mitigationem attinet, vllam laborãti noxam inducimus: siquidẽ vtriusque doloris præsidia omnia communia sunt, & quidẽ calorifica in primis, siue ea extrinsecus ahhi beantur, siue inijciantur: deinde, nisi mitigatus dolor fuerit, eorum medicamentorum, quæ dolorem obtundere possunt, aliquod adhibendũ est, cuiusmodi est id, quod à Philone institutum est.

Verum, si lapis "dolorem excitauerit, ipse interdum solus, interdum vnà cum cruore excernitur: A. ibidẽ. c. 10. fo.344.g etenim radit ea corpora, per quæ trãlit, maxime si vel asper vel acutus fuerit lapis: ac, si postea vrinas inspexeris, fabulosa quædam subsidere inuenies. Quòd, si in colo affectus constiterit, neq; lapis, neq; arena, neq; cruor, sed humor aliquis, qualis iã dictus est, subsidere videtur: atq; alia, quæ ad affectum intestinum pertinent, apparent accidentia. Protinus. n. inflatio quædam, & distentio, vel flatus complures præsertim postmodum, & tormina, & excremẽta flatibus plena videbũtur: A.ibidẽ.h discernes autem ipsa, si super aqua natent, bubulo "stercori similia. Quin etiam cibi tum cupiditas tũ cõcoctio deterior, tum quæ præcedit morbum, tum quæ comitatur, quęque cõsequitur, quoniã ventriculus per continuitatis communitatem simul cum ea parte, quę primario laborat, afficitur. A.l.3. f.16. t.3. c.7. fo.344.d Insuper colicos nominatos affectus magna ex parte præcedit & cruditas, & flatulentia, & "vomitus, & nausea, quæ multo tẽpore inanis permanet, & in pręcordijs mordacitas, & fastidiũ, & iactatio plurima. Igitur ex huiusmodi quidem doloribus ij, qui vehemẽtissimi sunt, haud ab re in crassis intestinis consistere putantur: qui vero mitiores sunt, ex duobus alterum necessarium est, aut G ꝙ in his ipsis sint, sed à leuiori causa: aut ꝙ in tenuibus cõsistant intestinis: sed, qui mordaces sunt, à mordaci humore intestinum erodente fieri solent. Vnde dysenteriam semper huiusmodi dolores præcedunt, eam inquam, quæ cum intestinorum vlceratione fit: quam vel solam tum recentiores medici, tum antiquorum non pauci, dysenteriam nominant, Ex his non nulli non solum hãc, sed aliam quoq;, quæ cruenta, ob excretorum speciẽ nominatur, dysenteriam appellant: nam interdum syncerus multusq; sanguis, interdum veluti limus & fæx ipsius, non paruæ quantitatis excernitur. Verum hæc affecti iocinoris accidens esse censetur: ea vero, per quam syncerus multusq; sanguis excernitur, vniuersum corpus plerunque euacuat, haud secus, quàm hęmorrhoides, aut muliebris purgatio. Verum de his posthac rursus nobis agere licebit: nunc ad dolorum species redire oportet, eas enim in hoc libro persequi potissimum proposuimus. Igitur iterum incipiamus ab eo dolore, quem punctorium vocant, qui circa membranas potissimum consistit, ipsius affectus veluti radice eo loca fixa, vbi membrana pũgitur: dolore vero circa locum punctum, ad magnum spatium circulatim se fundente. Atque hoc modo in laterali morbo dolorem punctorium esse, & in inflammatione pulsatiuum, apud omnes ferè medicos in confesso est.

Aduersus Archigenem, qui Saporum nomina doloribus accommodauit. CAP. 6. H

NOn tamen hæmodiæ, i. dentium stupori, simile quid dolor membranosorum corporum habet, vt Archigenes scripsit: haud enim ignoramus ori dũtaxat, neq; toti tamẽ ori, accidere: sed dentes "gingiuasq; infestare solet affectus quidam, quẽ hæmodiam vocamus. Hanc vero ora- A.l. 3. f.7. c.1. fo.247.g tione quidẽ enarrare impossibile est: sed, cum quispiam & austeros "& acidos cibos ingesserit ita, A.ibidem.c.3. fo.251.b vt affectus aliquis sequatur in dentibus & gingiuis, eũ in oibus eundem esse credimus: siquidem videmus nos magna ex parte similes esse in affectibus habẽdis, ita, vt ab ijsdem causis eadem sustineamus. Talem quidem dolorem in ore dũtaxat fieri scimus. Alia vero quadã dolorũ genera ab Archigene perscripta, neq;, dum fiunt, cognosci: neq;, dum proferuntur, intelligi possunt: veluti holcimos id est tractorius, austerus, dulcis, leuiter acutus, salsus, viscosus, ferus, stringens. Atq; huiusmodi nomina in libro de Pulsibus scripta posteritati reliquit: quæ auditores nihilo doctiores reddere possunt eò, ꝙ doctrina quæque {scientifica} propria desiderat noia. Si. n. de saporibus, aut oĩno de propris, quę lingua iudicant, sensilibus disseramus, dicemus vtiq; austerum, & acerbũ, & stringẽtem, & mordacẽ, & salsum, & dulcẽ, & amarũ: si vero de ijs, quæ tactu iudicãtur, humidum

corpus

A corpus & aridum, & calidum & frigidum, & asperum & læue, & molle & durum, & acutum & obtusum: haud secus de ijs, quæ visu discernuntur, rubrum, flauum, nigrum, album, fuscum, aut aliud quidpiam huiusmodi. Quòd, si appellationes ipsorum permutaueris, quid dicas, auditorum intelliget nemo, veluti de adstringẽte aut austero dolore: quippe fieri non potest, vt, quid sit dulcis dolor, intelligatur: nam dolor semper molestare laborantem solet, atqui dulcia quæque iucunda sunt. Igitur quàm verissimum est Archigenem circa medicę artis opera fuisse studiosum: quo pacto vero in hmõi nomina inciderit, quum sæpenumero inuestigauerim, inuenire non potui.

Censura loci Archigenis, vbi multis dolorum generibus propositis, docere instituit, quæ quibus particulis sint propria. CAP. 7.

VIdeamus ergo, quid manifeste ex ipsis colligere possimus, veluti paulo ante de torpido labore iam fecisse videmur. Nam iustum est, vt obscura nomina in dubio derelicta, inutilia reputentur perinde, ac si nunquam scripta fuissent: quæ vero clara sunt, iudicentur non ratione duntaxat, sed multo etiam præcedente experimento. Quanq̃ huiusmodi iudiciũ perdifficile est: nam plerunq; alijs nos credere oportet, qui suos affectus ob animi mollitiem neq; cõsequi planè, neq;, si consequantur, eos enarrare possunt, aut quia oratione, quid patiantur, declarare omnino neB queunt (quippe non paruæ facultatis ea res existimatur:) aut quia affectus ipse ineffabilis est. Ergo relinquitur, ꝙ nemo singulorum dolorum spẽs conscribere potest, nisi ipsemet passus fuerit, litq; medicus, qui interpretandi alijs facultatem habeat, & qui prudenter, & sine mollitie comprehendere possit suos affectus, dum laborat. Atqui nemo inuentus est, qui per totum ætatis suę decursum omnes affectus sustinuerit, etiam si perquã morbosus fuerit. Proinde non possum nõ mirari, quum eorum proprietates ab Archigene scripras lego, ita scilicet ipso narrante, tanq̃ omnes passus fuisset, quanq̃ nõ admodum morbosus erat Archigenes: ꝙ si etiam vnam aliquã partem, & infirmam & morbidam habuit, non protinus omnibus laborauit, veluti nec reliquorum mortalium vllus. Neq;. n. inuenire est hominem eundem, qui simul & caput habeat infirmum, & thoracem, & pulmonem, & hepar, & lienem, & ventriculum, & intestinũ ieiunum, & colon, & vesicã, atq; reliquas id genus partes. Videtur itaq; Archigenes proprijs quibusdã excogitationibus & quidem logicis potius credidisse, q̃ experiẽtiæ eorum, qui perpessi sunt, qui dolorum dĩas, vt poterant, enarrarent. Vt igitur studiosi maiori adhuc à nobis copia dotati recedãt, proposita eius oratione, electisq; ijs solis, quæ vera simul sunt & manifesta, eos, qui in arte exercentur, adhortabor, vt ijs quidem habeant fidem, quæ vero secus habent, ea prætereãt. Igitur Archigenes, quum C reprehendisset Asclepiadem dicentem in articulari morbo neruum affectum dolore haudquaquam cruciari, ꝙ nihil omnino sentiat: carnem autem, quanquam non affectam, dolere tamen, « vtpote à parte vicina compressam: postea ad verbum ita scribit: Porrò vasa solide compressa, ca« pitis dolores sine inflammatione obortos arcent veluti prohibita in ipsa incursione, id quod bar« baricum vinculum tum maxime perficere potest. Sphacelodes vero hemicranias, idest altera ca- A.l.1.f.1. d.3. c. 20.fo.41.a « pitis parte dolores, præcisio "eorum, sed maxime arteriæ, circunscribit. Quæ primo affecta, pulsa« torium, & διαίσσοντα idest turgidum dolorem inducit, ac rotũda euadit, inligniter subhorrescẽs, « quemadmodum venæ quædam veluti varicosæ fiunt. Nerui vero contorti distenduntur, ac in« durantur: atque hi stupidos inferũt dolores, & dure distendentes, & profundos, & infixos, & an« gustiæ plenos, & minime fusos. Membranæ in latum discurrentes & inæquales dolores excitãt, « atque ita laborant, vt & hæmodiæ simile quidpiam habeant, transmissionis videlicet asperitatẽ. « Dolet vero sæpenumero hoc modo etiam superficies: & membranæ in media carne contentæ, « quæ dilaniantes quoq; dolores inferunt. Dolores vero à membranis ossa circundantibus depen« dentes, perinde affligere comperiuntur, ac si in ossibus ipsis consisterent. A venis, graues & de« trahentes, & æqualiter infarcti dolores suscitantur. A carne autem & fusi & laxiores, quapropter « D non adeo extendi videntur, sed arbitratur laborans sensum asperis quibusdã rebus impleri. Mus« culi carnis neruorumq; mixtura tanq̃ propria substantia cõstituti, arteriarũ quoq; in doloribus « mixtionẽ præ se ferunt σφυγμοντες (vt ita dixeris) hoc est stringentes, & cũ capaci latitudine disten« ti, & stupide pulsantes. "Ex reliquis vero vlcerosus quidẽ dolor, & in vlceribus graciliter acutus, A.ibidem. & non minime dulcior, & qui pruriginẽ inducere potest, ad superficiem pertinere videtur. "Pun- A.ibidem.h « ctorius autem profundas partes infestat: ἐνερείδων aũt. i. infixus, cum sinus accesserit. Stimulans « aũt, partim eorum, quæ in loco sunt, aliquid affectum esse declarat: partim cõtra, vtpote qui haud« quaq̃ in profundo subsistit. Lacerans aũt est, qui in sinibus consistit. Hic est primus Archigenis « sermo ex libro primo de locis affectis, quo docere conatur, qũo ex dolorum differẽtijs partes affectæ possint inueniri. Igitur rursus ab initio ipsum examinemus, non obiter & trãscursim. Spha« celodes (inquit) hemicranias, vasorum dissectio circũscribit. Igitur, quos dolores nominet sphacelodes, inuentu difficile est: non enim inter omnes cõuenit, quid hæc vox/sphacelos/lignificet. Sunt enim, qui dicunt ipsam vehementem dolorẽ declarare: alij tantum inflammationis excessum, vt partem ad corruptionis periculum inducat, quæ dispositio à non nullis gangræna appellatur: alij partis affectæ corruptionem ipsam, sphacelon dici volunt: alij conuulsionem: alij non simpliciter conuulsionem, sed neruosorum corporum, quæ inflammatione laborant: non nulli

non eam,quæ fit,conuulſionem,ſed, quę ex inflammationis magnitudine expectatur: alij ſimpli- E
citer fortem tentionem: alij putredinem. Ergo vocabulum ſphacelodes,in iam propoſita Archi-
genis oratione ſcriptum, ad tantam peruenit obſcuritatem ,vt nihil per ipſum explicari poſſe vi-
deatur, ipſo nuſquam medicorum nominum enarrationem conſcribente. Per verbum autem
/circũſcribit/fortaſſe intelliget quiſpiam dictũ eſſe ab eo ,veluti celeriter vel ex toto ſanat: ac ſubij
ciamus ,vt ita dicatur: nam quid facere poterit is, qui intelligere cupit ea , quæ ne is quidem, qui
ſcripſit, intelligi voluit? Deinde pulſatorium & turgidum dolorem arterias inferre dicit,cũ ipſæ
videlicet per ſphacelodes heterocranias.i.altera capitis parte dolores, primogenia affectione la-
borant. Itaq;,qualis ſit pulſatorius dolor, ſuperius enarrauimus,quamuis ante noſtrã enarrationẽ
oĩbus medicis notus ſit: ſiquidem ingentium inflãmationũ accidens ipſum eſſe perhibẽt. Turgi-
dus autem dolor eſt,qui à parte primario affecta veluti à radice incipiens, celeriter in partes adia-
centes transfertur: id vero non ſolum in heterocrania vehemẽtiſſima (vt Archigeni placuit) ſed
in cephalæa quoq; vocata,euenire ſolet: etenim in hac non nunq̃ arteriæ primario affectæ huiuſ- F
modi, qualem dixit Archigenes, dolore vexantur ita ,vt fateantur non nulli ,vaſorum ipſorum ſe
dolorem ſentire: quod interpretari tentans,arteriam ſubhorrentem, fieri rotundam dixit. Igitur
inquirendum eſt ,vtrum ,veluti per ſphacelodes heterocranias arterias ita affici dicit, ad eundem
modum de venis eum ſenſiſſe exiſtimandum ſit, q̃ per hunc ſolum morbum veluti varicoſæ fiãt:
an commune ſit accidens venarum vel quomodolibet affectarum ,vel duntaxat inflammatarum.
Ex eo enim,q̃ ſermoni de arterijs iungit ſermonem de venis,par eſt,vt conijciamus de eodẽ affe-
ctu ipſum fuiſſe loquutum: ex eo autem , q̃ mox in vniuerſum de neruis atq; de alijs huiuſmodi
partibus ſcribit,non adaptans vni morbo ſermonem de ipſis habitum, eadem ratione putandum
eſt itidem de venis quoq; fuiſſe dictum. Itaque in hac ambiguitate ſatius fuerit,vt exiſtimemus in
eo ſermone,quem de hemicrania conſcripſit, ſimul cum arterijs ipſarum venarum quoq; mentio
nem feciſſe: ſimpliciter vero reliquorum inſtrumentorum ſine vllo diſtincto affectu neq; in ner-
uis,neq; in ijs partibus, quæ illos deinceps conſequuntur: in quibus dixit venas, graues ac detra-
hentes atque æqualiter infarctos dolores inferre. Verum hæc non nihil ambiguitatis continent.

Quod vero deinceps ſequitur, vbi dicit/nerui vero diſtenduntur & contorti indurãtur/recedit
quidẽ manifeſte ab heterocranica diſpoſitione: definit autem id in vniuerſum ad neruos quomo
dolibet affectos pertinere: quod planè mendacium eſt, neq; enim quilibet neruorũ affectus,ipſo-
rum eſſentiam indurat atque intorquet. Sunt enim non nulli, per quos laxiores euadunt nerui:
†Græce ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀτρόφων σαφῶς. i. Vt atrophia manifeſte. interpres ſecutus eſt Veterẽ tralationem.
†quemadmodum per alios quoſdam,aridiores: quinetiam ſæpenumero nullam ſenſu perceptibi- G
lem habent differentiam, ita ,vt exquiſite ſani videantur, nihilominus neque ſenſum neque mo-
tum præſtant ſubiectis corporibus. Itaq; in ſolis fortaſſe inflammationibus,aut inflãmatorijs mor
bis,aut pręter naturam tumoribus,dixit neruos & indurari & contorqueri,quandoquidem in ijs
quidem manifeſte apparet neruos intendi: nam & laborantibus ipſis, & nobis aſpicientibus, in-
tenti nerui apparent: quapropter, niſi curentur, & conuulſiones & tetani ad ipſos ſequuntur.
Atque omnium, quæ in tumorem″attolluntur, commune accidens eſſe videtur ,vt intendãtur: A.l.1.f.2.d.1.e 5.fo.29.d
nam & arterias & venas inflammatione affectas manifeſte intendi vidimus: venas quidem , vbi
per ſumma membra, orta inflammatione, bubon exurgit: plerunq; enim totum vas intentum vi
detur,ac rubere magis & calere,atq; maiori dolore,ſi tangatur,affectum: vt ſit manifeſtum totum
inflammari,incipiẽdo ab ea parte, quæ primario affecta eſt,vſq; ad alas & inguina. Proinde recte
dixerunt omnes ferè medici,Inflammatis partibus accidit,vt rubeſcant, tendantur, renitantur,in-
tumeſcant & doleant: pulſus vero non omnibus,vt diximus,ſed ijs duntaxat accidit,in quibus ar-
teriæ notatu dignæ ſunt: & pars ſenſu prædita eſt: & notabilis magnitudinis inflammatio: tunc
enim pulſatorium dolorem ſentiunt laborantes ,vel nullo exiſtente ſenſibili vaſe in affecto cor-
pore. Sed interrogabis me fortaſſe, quæ ſint ſingulorum inſtrumentorum propria accidentia. H
Id vero iam antea, neq; ſemel duntaxat, explicatum eſt, q̃ videlicet propria actionis noxa, quali-
cunq; ſit ſpecie, cuiuslibet partis proprium eſt accidens: neq;.n.aliud eis ex neceſſitate accidens,
neq; etiam noxarum dĩæ exiſtunt: ſed differentiæ quidem variant pro affectus tum ſpecie, tum
magnitudine: accidentis vero ad vitiatam actionem pertinentis ſiue genus, ſiue ſpecies,aut vtcũ-
que nominare volueris, ſemper permanet. Cæterum ſatius fuiſſet Archigenem, totum via & ra-
tione complectendo, abundantius hæc perſequi, præſertim cum ab alijs negligentius eſſent tradi
ta: quorum nõ pauca in plurimis alijs libris conſcripſimus, quemadmodum & poſthac deinceps
dicentur: ſed breuiori quidem compendio ea, quæ exacte alibi fuerunt exarata: longiori vero di-
ſputatione hîc tractabunt ea, quæ alibi breuiori ſtylo percurrimus. Nũc vero reliquas dolorum
dĩas, quarum in præſcripto ſermone Archigenes mẽtionem fecit,perſequamur. Quòd.n.pecca-
uerit,dicẽs torpidos dolores neruis euenire, quodq; ſtupor non vnius cuiuſpiam partis proprius
ſit affectus,ſed cauſæ potius aç diſpoſitionis rõnem habeat,iam antea dictum eſt: Quòd vero dolo
res dure diſtendentes in ipſis fieri dicit, recte dictũ eſt: quanq̃ melius erat, ſi ſimpliciter dixiſſet di
ſtendentes,nõ addẽdo,dure: nam neruorũ dolores vtrinq; vehementer diſtẽdere poſſunt,quia ad
vtraq; extrema tenduntur, tum id à quo incipiunt, tum illud in quod finiuntur,non ſecus,quàm
chordæ

A chordæ in cithara, quæ ſæpenumero,vbi nimis intenduntur,dirumpi ſolent: & proptera citharis-
tæ, quum inſtrumenta ſua poſt vſum reponere voluerint, chordas relaxant. Et ſanè, q̃ eæ à con-
trarijs tum cauſis tum diſpoſitionibus intendantur, planè conſtat, ſiue humidus fuerit ambiens
aer,vt rigare ipſas & implere poſſit, ſiue vehementer aridus: ab vtraq; enim ambientis aeris tem-
perie ad vltimam tenſionem peruenĩunt: vnde non mirum, ſi rumpantur. Proinde recte dixit 6^t.Aph.39.
Hippocrates‖neruorum conuulſiones & à plenitudine & ab inanitione euenire,vtpote quæ ſint Ex.ord.50.f
immodicæ neruorum tenſiones. Sed, quòd profundos dixit eſſe eorum dolores, id ab acciden-
A.l.1.f.1.d.5. tibus, quæ plurimis neruis eueniunt,ſumptum eſt. Etenim,″quum venę quidem ſemper priores
e.5.fo.24.c in ſuperficie ſint, deinde poſt eas arteriæ, quibus poſtea nerui ſubduntur, idcirco laborantes eo-
rum tenſionem in imo ſentiunt: Quanquam multi tendones(qui ob id,quòd neruoſa ſunt corpo
ra,à non nullis planè nerui nominantur)non profundos,ſed in ſuperficie, dolores habent, ſiquan
do ipſos quoq; ſic intendi cõtigerit: vt ſunt illi,qui digitos extendunt: ſunt autem,& qui illos in-
curuant, in ſuperficie quidem, ſed non ſimiliter, vt extendentes. Porrò Archigenes neruorum
dolores infixos eſſe dicit,quum huiuſmodi doloris ſpecies,vt antea diximus,ad colon magis per-
tineat: atq; accidit etiã auri cum quadam pulſatione, atq; dentibus molaribus, quinetiã quandoq;
B oculis ;minimè vero neruis infixus dolor euenire poteſt,etenim magna ex parte vtroq; extendun
tur, & ad ſupernas & ad infernas animantis partes. Quod vero deinceps ab Archigene dictum
eſt,neruos anguſtiæ plenos habere dolores, ineptè quidem dictum eſt: nam nihil amplius decla-
rat,q̃ quũ deinceps dicit,& minime fuſos. Re vera enim,minimè fuſos, hoc eſt, in latitudine por-
rectos,dolores nerui non habent, ſed magis quodammodo circunſcriptos,vtpotè perueniente ip
ſorum tenſione & ad ſupernas & ad infernas partes, magis verò ſurſum vſq; ad caput: ac tum pri
mum ipſos vniuerſi corporis & conuulſiones & diſtentiones comitantur, nulla neruĩ tentione
huiuſmodi accidentium aliquod inducere potente antea, quàm caput ipſum attingat. Poſt hæc
conſequenter ſcripſit Archigenes de membranis: &,quòd quidem in latum diſcurrant ipſis do-
lores,quum afficiuntur,verũ dicit: quòd verò aliquid hæmodiæ ſimile habeant,non verũ dicit,vt
A.l.1.f.2.d.3. antea dictum eſt. Neque″etiam in totum verum eſt, quòd membranarum dolores ſint inæqua-
c.10.fo.41.h les: ſiquidem contrarium magis veritati conſonat: quippe ex propria earum ratione videntur
æquales inducere dolores eò ; quòd vniuerſum ipſarum corpus æquale eſt. Nam; quòd ob com-
municationem cum vicinis, inæqualitatem quandam afferunt, id interdum per accidens euenĩ
re ſolet. Quum enim ad affectã ipſarum partem,ducuntur & tenduntur circumiacentes, inæqua-
C lem fieri dolorẽ neceſſe eſt: vbi enim intenta particula acutiori ſenſu eſt, ibi dolore vehementio-
re cruciantur: vbi vero ſenſum habet hebetiorem, ibi minus dolent. Atque ex eo quoque, q̃, quæ
tenditur membrana, os ipſum vel attingit, vel non attingit, non abre dolorum differentia depre-
henditur. Atque hac ratione nõ nulli pleuriticorum,iugulum dolent, porrecta in hũc locũ mem-
brana coſtas ſuccingente: aliquando tamen non ad iugulum, ſed ad præcordia, dolor tranſit, per-
cepto ipſius ſenſu in ſepto tranſuerſo (vtpote quod neceſſario mouetur, quum pleuritici reſpi-
rant) magis, q̃ in cæteris thoracis partibus. Quum enim veluti radix doloris in latere conſiſtit, tũ
laborantes muſculis,qui illic ſunt,reſpirare pigritant: quare tum ſoli ſepto tranſuerſo natura reſpi
rationis officium committit,quemadmodum in bene valentibus, qui libera vtuntur reſpiratione,
contingere ſolet. Igitur,quum in partibus laterum infernis oritur inflammatio, ſeptum tranſuer-
ſum intentum,magis dolet: quum vero in partibus ſupernis,tum iugulum potius dolor infeſtat:
cæterum ſeptum tranſuerſum, quia mouetur: iugulum autem, quia durum eſt,dolorem efficit.
Vbi vero ingens in hepate oritur inflãmatio, aut vbi ipſum induratum eſt, dolor, qui tum iugulũ
in dextra parte infeſtat,concauæ venæ magis, q̃ membranarum,tentionem ſequitur. Quum aũt
dixit, hoc modo ſæpenumero ſuperficiem quoque dolere, quod eſt habere ea, quæ ſunt propria
D membranarũ affectarum,plane declarat,vnde motus Archigenes dixerit ipſas dolores habere hę
modiæ non diſſimiles. Quia enim ſimul cum hæmodiæ proprietate, ſtuporis etiam ſenſus perci-
pitur perinde, ac ſi ab eadem cauſa vterq; affectus fiat: membrana autem, quæ in ſuperficie cuti
ſubſtrata eſt,ſæpenumero ſtupido dolore afficit,vtpote qui ab externis cauſis & quidem frigidis
celerius noxã ſubit, idcirco deceptus Archigenes diſpoſitionis communitate, cęteras membranas
hæmodiæ ſimile quidpiam patidixit, ac ſæpenumero ſuperficiem quoq;, non ſecundum affectæ
particulæ eſſentiam facto dolore,ſed ob membranarum ipſarũ eſſentiã, quæ exanguis eſt & frigi-
da, quapropter facile à frigidis affectibus infeſtantur. Quia vero affectum ipſum, huiuſmodi do-
lores comitantur, idcirco ſæpenumero dixit fieri huiuſmodi dolores,non veluti per affectæ parti-
culæ eſſentiam, ſic enim inſeparabiles eſſent, ſed per accidens ſuperuenientes. Subſtrata igit cuti †ὑπεστόνωται eſt in antiquo codice.i. implantatorum.& ita omnino legendum eſt. ita etiã legit Vetus interpres.
membrana, quæ cum ipſa ſimul excoriatur, dolores facit tenſiuos & torpidos: membranæ vero,
quæ in media ſunt carne,veluti dilaniãtes dolores excitant, ſunt.n.plurimæ, & inæquabiliter in-
ſitæ,atq; eã circũdãtes: quumq; aliqũ ex contrarijs†ſecundum naturam}-tendi carnẽ contigerit,
A.l.1.f.2.d.3. ſum.2.c.10.fo. 41.b hmõi dolores euenire neceſſe eſt. Sanè à multis exercitationibus aut tenſiui,″aut vlceroſi proue
niunt dolores,q totos muſculos occupare conſueuerunt,inter quorũ partes,carnes quoq; nume
rantur: verũ de hmõi doloribus ſatis in ſalubribus præceptis iã dictũ eſt. Sed,q̃ mẽbranarũ,quę

ossibus adiacent, dolores & profundi sunt id est in intimo corpore sensum excitantes, & ossium E ipsorum veluti dolentium inducunt imaginem, haudquaquam mirandū est. Nam ij à quàm plurimis ostocopi id est ossium labores nominantur, & magna ex parte ab exercitationibus euenire solent, quāuis interdū vel à frigore, vel plenitudine, fieri possint. Insuper venas dixit graues & detrahentes & æquabiliter infixos inferre dolores: verum ab initio, vbi hemicraniq; mētionē fecit, venas varicosas fieri ait. Ergo in hoc solo morbo fortasse accipere oportet, ipsum hoc dicere. Atqui scire licet proprium arteriæ venæq; dolorem, extensi secundum longitudinem corporis, veluti chordæ cuiusdam, speciem referre, nulla vtiq; profunditate simul apparēte. Æquabiliter aūt infigi venarum dolores, admodum obscurum est: quippe infigi ad nihil, quod ipsis accidere solet, referri potest. Deinde de carnibus dicit, q; & fusos & laxiores inducāt dolores. Atqui in totum nullus dolor laxus est, nisi eos fortasse, qui minus intenduntur, laxiores vocitet, qm̄ & vasorum & membranarū dolores magis intendi videantur. Id enim confitetur eos non adeo extentos conspici ob hoc, q; carneæ musculorum partes breuibus lineamentis contineantur. Sed id, qd deinceps scribit, videri tactum veluti asperitatibus quibusdam plenū, an proprie ad dolores, qui in carnibus consistunt, pertineat, inquirendum est. Nam, quòd interdum aliquid huiusmodi per ipsarum dolores eueniat, à veritate haudquaquā abhorret: at, quia non semper euenit, ad vnam F potius quandam dispositionem magna ex parte in ipsis factam, non ad earum substantiam, proprie referendum videtur: neq; simpliciter intelligendum est eā dispositionem esse affectum inflāmatorium; sed qui et cum humore aliquo fit exasperare suapte natura potēte. Porrò deinceps de musculis scribens Archigenes, eos carnis neruorumq; mixtam proprietatem referre dicit, tanquam peculiarī ipsorum essentia ex his consistente. Addit vero arterias, quoniam in ipsis inueniuntur: atqui hoc pacto venas quoque dicere debuit, atq; membranas. Vocabulum autem/adstringentes/patrio sermone de ijs dicitur, qui cum bono corporis habitu pleni sunt: atque idcirco de iunioribus duntaxat dici consueuit, de senibus vero minime, q; non possit ipsorum corpus, boni habitus plenitudinem suscipere: at vero, in quam rem hoc vocabulum Archigenes referre velit, inuenire non est facile, maxime quia confundere & corrumpere solet patriorum nominum significata. Quòd, si/adstringentes/de ijs dici intellexeris partibus, quæ à plenitudine intenduntur, nō proprie ad musculos, sed communiter ad omnia repleta corpora pertinebit. Quum veros eos capaci cum latitudine extendi dixit, puto ipsum hanc à neruorum plenitudine voluisse seiungere. Torpide autem pulsare, haudquaq; fuisse recte dictum, iam antea declaratum est. Reliquorum vero dolorum, vlcerosus, inquit, graciliter acutus est. Est autem hæc quoq; oratio obscura, G A.l.1.f.2.d.3. c.20.fo.41.g
neque per se quicquam docere potest, haud aliter, quàm cæteræ ipsius obscurę orationes: quas ne explanare quidem possibile est, nisi quis rem ipsam per se intelligens, eam orationi adaptare conetur. Quum itaq; sciueris tum medicos tum gymnastas, eos dolores vocare vlcerosos, per quos inter mouendū vel tangendum lassatas partes, sensus excitat, qualis in vlceratis partibus percipi solet, facile intelliges per dolorē graciliter acutum, hmōi quāpiam spēm significari, qualis ab acutæ acus punctura fieri consueuit: ergo constat ipsum neq; continuū esse, neq; æqualiter per oēs partes porrectum. Hūc itaq; dulciorem esse dicit, quum dicere deberet, imbecilliorem, aut obtusiorē, aut non vehementem, aut minus molestum, aut id genus aliud quippiam: nihil enim, quod molestum est, proprie dulcius appellari potest. Id aūt, quod dicit/& pruriginem inducere pōt/inarticulate dictū est: quippe haud obscura est inter pruriginosam sensationem dispositionemq; & vlcerosam dria: verum, quia crebro pruriginosa vlcerosam antecedit, atq; soluta quiescenteq; vlcerosa, in pruriginosam transmutatio fieri solet, inde est, q; de ipsis confuse indefiniteq; Archigenes scripsit, vt qui neq; causas vtrarūq; dispōnum exacte alicubi tractauerit. Verum nos eas in libris salubriū præceptorū perfecte exarauimus. Igit vlcerosus dolor non solū ad cutē, sed ad imas quoque partes, vt ossa, extendit: pruriginosus aūt re vera ad solā superficiem pertinet, non tñ primario, pro ratione ipsius propria, sed per accidens, eò, q; densior subiectis sibi partibus, cutis est. Horum ergo dolorum vterque, proprie dispositionis est accidens: fiunt autem ob acres quosdā humores: atq; tantum ipsi, quantum dispositiones ipsæ, inter sese differunt. Sed, vt dixi, satis de ipsis in libro salubrium præceptorum definitum est. Pūctorius vero (inquit) dolor in profundo est: H A.ibidem.
sed non recte, nam ad membranas, nō ad imas partes, proprie pertinet: infixus autem (vt inquit) A.ibidem.
quum sinus accesserit. Hic sermo non omnino absurdus esse videtur: quippe sinus, concauitas quædam est, quum partium antea coniunctarum altera distat ab altera. Quum itaque fluxione impletur ita, vt adiacentes partes distendantur, tum tensiuum dolorem sentiunt laborantes, nō quidem secundum longitudinem latius expotrectum, sed proprijs limitibus conscriptum: at excreto quomodolibet è sinu humore, protinus dolor conquiescit, nisi sicui ambientia sinum corpora adeo distendantur dilatenturq;, vt inflammatoria dispositione torqueātur. Hæc sunt, quę proprie ad sinus pertinent: quod vero ab Archigene dictum est, aliud ab his est: verum, quid intellexerit, quum ita scriberet, haud facile inueniri potest. At, quod deinceps scriptum est, nō minorē habet dubitationem. Nam stimulans (inquit) dolor nō in imo subsistit. Hic enim sermo cum eo, quem in initio præmisit, pugnare vī, quo in hunc modum scripsit: Stimulans aūt, partim eorum, quæ

A quæ in loco sunt, quidpiam affectū esse declarat, partim cōtra: id.n. fieri pōt fm profundū in parte ossibus maxime vicina, & in cute, atq; oīno in medio, hmōi dolore facto ab humore mordaci, sensibiliū partiū aliquā erodēte. Deinde, quod in fine eiusdē oīonis sic scriptū est/lacerās aūt est, qui in sinibus consistit/si lacerās qdem idem signāt, quod diuellens, mendaciū est: nā illi, q in sinu est, id minime contingere solet. Quòd, si non hoc sed aliud quidpiā dicere voluerit, qūo id poterit iueniri? Atq; huiusmodi sunt quæ in pscripto sermone Archigenes posteris memorię pdidit.

Examinat alium Archigenis locum, in quo Hepatis, splenis, renum, vesicæ, & vteri dolores traduntur. CAP. 8.

IGitur transeamus ad aliū, qui & ipse ex dolorum dria affectas partes cognoscere docet: est aūt
« ipsius dictio hmōi: Hepatis vero dolor holcimos id est tractorius, & inhærens et stupidus est,
« atq; atrocius molestās. Splenis aūt acutus nō est, sed grauitatē simul & extensionē habet: atq; siīs
« vī ei, qui ad elisionem quidē atq; expressionem, sed extrinsecus incūbentē, renitīt. Renes & austeros dolores inducūt, & cū permanēte astrictione pungentes. Vesica vehementer adstringētibus
« vtīq; doloribus, atq; tēsionibus pūctorijs. Vterus aūt acutis, turgidis, pūgentibus, distendentibus,
« torminatim incidētibus: quippe q hmōi mixtione dolere natus est: quāobrem idiomatis quoq;
« B ambiguitatē inducit. In hoc sermone iterū Archigenes protinus ab initio hepatis dolorē holcimon id est tractoriū, esse dicit. Verū hoc vocabulū/holcimos/apud Græcos in vsu nō est: pinde, quid significet, haud facile inuenire est, nā vocabulorū significationes ex lōgo vsu deprehēdunt. Atqui video eos, qui illo vtunt, viscidum per ipsum velle signare, quale viscū esse vī, vt cuius vna parte tracta, pōt per ipsam reliqua illi cōtinua simul attrahi: sic pasta quoq; ex frumento, holcima dicīt, maxime si accuratissime subacta fuerit: sed ex hordeis aut milio pasta, holcima nō dicetur. Atqui sub hac significatione, hepatis dolor haudquaq; holcimos euadet: pinde aliā significationem quærere oportet. Itaq; vnus ex ijs, q Archigenis sectā reliquis præponere conant, holcimon hepatis dolorē dici asserit, quū hepar vel induratū, vel inflāmatum, detrahere iugulū videt: alius, quum diuturno morbo laborat: alius, quū mediocri dolore afficitur. Sunt, qui tardum ipsum significare velint, vtpote qui acuto aduersetur: atq; vrgētem & adeo vehementem, vt nullam admittat requiē, hunc acutum eū vocare solitū: contrariū vero, nēpe tardum, holcimon dixisse autumant. Non nulli eū dolorē holcimon vel grauē dicunt, qui grauitatis spēm refert: vsu.n. receptū putant, vt de grauitate holce id est tractus, dicat. Multa insuper alia varie explicant admirandi illi quidem enarratores, sed quæ intelliganē à nemine. Constat igit hoc vocabulū/holcimos/quod
C in propositæ oīonis initio inuenit, nihil nos posse docere. At vero deinceps consideremus, qd vtiq; sit dolor inhærens: nā hunc quoq; hepatis propriū esse dixit. Mihi quidē facile persuasum est turgido dolori, inhærentē per cōtrarietatē opponi, ipsum dicere voluisse: quid.n. aliud conijcere quis posset? Etenim hepatis dolor, si quispiam alius, vicina corpora ad consensum inducit: nam & ad iugulum vsque porrigitur, & spirandi difficultatem crebro affert, atq; interdum tussim quoq; ac dysenteriam, neq; raro nothas costas infestat: igitur quo'nam pacto vere dicetur eodem in loco permanere? At fortasse satius fuerit putare, q; inhærētem dolorem dixerit, veluti infixum: atqui hepatis dolor, vt nuper ostendimus, haudquaq; huiusmodi est. Similiter antea iam declaratū est ne torpidū quidē dolorē, particulę cuiusq; proprium esse, sed dispositionis potius: q; si etiam partis cuiusdam sit proprius, at sanè nequaq; iecoris, sed certe neruosorū potius corporū. Porrò atrociter molestans cū torpido pugnat, vtpote qui violētus est atq; continuus: sed nec hmōi quidē, hepatis dolor est, sed potius grauis: at ne grauis quidē peculiariter proprius hepatī est, sed spleni quoq; ac renibus inflāmatis cōis. At Archigenes (haud scio, quo pacto) in liene
« duntaxat istius speciei doloris mētionē fecit: nec audiuit Hippocratem dicentem: ‖Et in renē do- 6. Epid. cō.1.t.
lor grauis. Verum hoc peccatum exiguū forte censebitur: at longe maximum est illud, quod cō 6.f°.155.c
D mittere in multis solet, noīa scribens cæteris sensibus peculiaria: quemadmodū nūc de renibus quidem austeros scribit dolores, de vesica vero adstringentes: hæc enim saporum sunt noīa, qui lingua, vt instrumento, & gustandi sensu dignoscūtur. Igitur res quædam declaratur generatim quidem per hoc vocabulum adstringēs, sed magis particulatim per austerum & acerbū: quippe ambo adstringunt, sed magis acerbum, qualis est omphacia vocata galla. Porrò austera sunt multa, vt mali punici genera, atq; cotonea mala, ac reliqua cōplura esui apta. Sanè acerba haudquaq; sunt iucunda, nō solū ea, quæ medicamentorum speciem referunt, veluti hypocysthis, & balaustium, & galla, & rhus, sed etiā illa, quæ, quū sint hmōi, recipiuntur tamen in cibos. Quapropter non excogitari quidem potest, quid vel austerū vel acerbum dolorem dicere voluerit Archigenes, non magis, q; aut ceruleū, aut rubrum, aut fuscum, aut alium aliquem à coloribus nominatum. Nunc aūt, quid dixerit doctor quidam ex Archigenis familia, tempus est cōsiderare. Nam dolorū proprietates Archigenem arrogantia motum interpretari voluisse censet: at, quia res vera ineffabiles sunt, eum in hmōi nomina absurda incidisse, non intelligentē vnāquāq; qualitatū, siue gustabilem siue tangibilē, effari posse: vbi vero multę qualitates circa vnā essentiā apparent, ibi & proprietatem fieri contingit, idq; maxime in gustu, cum verbi gratia & amaritudinem, & dulcorem, & austeritatem, & acrimoniam in vna essentia apparere contigerit. Sic enim in gustu

proprietas quædã oritur, ineffabilis illa quidem, si vnico noïe ipsam explicare tentaueris, sed quæ E
dici tamen potest, si per singulas qualitates discurras, eo addito, ꝙ & magis & minus declarare
haud impossibile est. Ita & herbas vniuersas & reliquam quoque materiam enarrauerunt medi-
corum non pauci, singulas qualitates, quæ enunciatis rebus insunt, explicantes. Ergò Archige-
nes, si vniuersam quidẽ essentię proprietatẽ vnico nomine cõprehendere voluisset, indoctus oĩ-
no fuisset, id quod de Archigene nequaq̃ sentiendũ est: si aũt simplices qualitates, ipsæ quidem
ineffabiles non sunt, earum vero quantitas exacta quidem mensura ineffabilis est, quanq̃ sub la
titudine quadã explicari potest. Igitur longiori sermone vti non oportet, quũ ea species ob ocu-
los omnibus sit posita, qua vti debet is, qui quãlibet rerum sensibilium interpretari aggreditur:
quippe omnium tangibilium qualitatum propria habemus noïa haud secus, q̃ gustabilium, vi-
sibilium, & audibiliũ: atq̃ omnibus ijs patrio more vti debemus, & neq̃ adstringentem neq̃ au-
sterum noïare dolorem, vtpote quæ saporum propriæ appellationes sunt. Plurimi n. medici ab
Archigene stantes, quum dolorum differentias conscriberent, haudquaq̃ ausi sunt à consuetudi
ne in nominum vsu recedere, quæ ab ipsis laborantibus audire licet: Qui perinde se dolere inter-
dum aiunt, quasi acu pungant: ac rursus perinde, ac si terebro perforent: quinetiã videri sibi aiũt
contũdi sese, & diuelli, & tẽdi, & retrahi, & detrahi, & grauitatis cuiusdã sensum percipere, qua in F
terdum subiectarum partium aliqua suspendi vĩ, interdum vero circundantibus incũbere. Igitur
huiusmodi omnia consueta sunt: adstringentes vero, & austeri, & acerbi dolores in insolitorũ ac
inutilium numero habentur. Hæc intelligere debuit Archigenes, quum docere nos vellet, quo-
modo loci affecti possint cognosci: nam ois, qui de doloribus habetur sermo, vanus nugarumq̃
plenus esse censetur, nisi ex ijs, quæ laborantes ipsi dicunt, eos cognouerimus. Ergo, si ab ipsis,
quomodo doleant, discere oportet: nunquã vero dicũt acerbum, aut austerum, aut atrocem, aut
holcimon dolorem, rursus inutilis erit huiusmodi doctrina. Præterea ex eo loco, quo dicũt Ar-
chigenem interpretari velle dolorum proprietates, hæc docendi ratio tũ impossibilis, tum inuti-
lis esse planè videtur. Primum enim vel ipsis authoribus omnis proprietas enunciari non po-
test: quod cum ita sit, omnino fieri non potest, vt ad doctrinam aliquid conferat, vtpote quam ij
duntaxat, qui sensibiliter ipsam percipiunt, noscere possunt. Deinde, ea nobis ignota sit, necesse
est, qua nõ laborauerimus: nisi fortasse Archigenes omnes sui corporis partes habuerit affectas:
quod licet concesserimus, fieri tamen non potest, vt credamus vnum hominem omnes singula-
rum partium affectus fuisse expertum. Donemus tamẽ (si volueris) hoc quoque, quanquam im-
possibile est, at vteri saltem affectus nunquam scilicet percepit Archigenes: nihilominus huius G
proprietates conscripsit, quæ à solis mulieribus expertis dignoscuntur. Itaq̃ admirationem (ita
dij me ament) sæpenumero mihi induxit, ex qua tandem ratiocinatione tam absurdam hanc do-
ctrinam collegerit: quam & si veram contendis, nihil tamen ex ea vtilitatis prouenire fateri coge
ris, nullo infirmo suos affectus per Archigenica nomina interpretante. Nam, quod non nulli la-
borantium fastidire stomachum aiunt, id nobis eò, quòd aliquando ita fuimus affecti, planè no-
tum est: sicut etiam mœstitia torqueri, quippe quosdam sic fuisse affectos satis constat: an vero
austero dolore ab Archigene dicto quispiam fuerit affectus, intelligi non potest, vtpote nemine
sciente, cui nam rei nomen hoc adaptauerit. Nam punctorium, & distendentem, atq̃ eos, qui con
formiter nominantur, atq̃ ijs multo magis vehementem, & fortem, & violentum, & cõtinuum,
& intermittentem, nemo est, qui non nouerit, vtpote qui per nomina à consuetudine non abhor
rentia enarrantur, & quos quotidie plurimis euenire videmus: at austerum, & adstringentem,
& atrocem, & holcimon, vt nemo profert, ita, si quis fortasse proferat, nemo intelliget. Cæterum
oportet & affectum esse communem, & appellationem ipsum declarantem ab auditorum cõsue-
tudine non aberrare: veluti quum stomachum premi dicimus, id, quod nemo non dicere solet:
quippe tali″ sæpenumero sensu afficimur, qualem extrinsecus onus aliquod incumbens inducere H A.l.3. f.15.t.1.
potest, idq̃ in non nullis oris ventriculi dispositionibus, quod per abusionem non solum popula c.1.fo.185.a
res, sed probatissimi quoq̃ medici, stomachon appellant. Quinetiam inter″ vehementer respiran- A.l.3. f.14.t.1.
dum, non nunquã grauitatem in dextra præcordiorum parte sentimus: id si cũra febrim eueniat, c.3.fo.313.c
aut ob structioneaut scirrhosa dispositione hepar laborare, aut abscessus generationem imminere conijciendum est: veluti, cum id inflammatione infestatur, febrim comitari necesse est. Itaque
omnia huiusmodi & dici possunt, & manifesta sunt omnibus medicis Archigene prioribus, atq̃
sine absurdis illis nominibus doceri possunt: Archigenis vero doctrina hoc habet exacte pro-
prium, vt nõ nouarum rerum, sed nominum rem nullam declarantium enarrationi studeat. Nam
tractationem de pulsibus, huiusmodi nominibus impleuit, quãuis illa (vt in commentarijs de pul
sibus ostendimus) haudquaquam impropriorum nominum metaphora indigeat.

Qua methodo Affectæ partes cognosci queant, ac primogenij affectus ab ijs, qui per consensum eueniunt, distingui. CAP. 9.

FQuidem voluissem Archigenem tantorum medicorum successorem, aliquid lucis doctri-
næ addidisse: sed eam ita obscurauit, vt ne nos quidem, qui in artis operibus iam senuimus,
dicta ipsius intelligere valeamus. Quod igitur illius erat officij, id nos præstare nitamur, atque
in

A in primis in vniuersum ostẽdere viam & rationem, cuius adminiculo & ipse affectos locos inue-
nire, & cæteris viam ostendere possis. Igitur, vt in priore libro dictum iã est, via & ratio hmõi ẽ.
In primis enim quærere oportet, vtrũ singulorum locorum propria signa, qũocunq̃ afficiant, in
uenirí possint, an p̃ singulos affectus alterentur: deinde vtrum singulorum affectuum propria
sint signa, an circa quamlibet partem varientur. Itaq̃ oportet & loci & affectus nõ immemores,
deinceps signa perstringere: Veluti, si ita acciderit, vt pulmo inflammatione laboret, tanta indu
cetur spirandi difficultas tantaq̃ angustia, vt suffocari laborantes videantur, ac recti sedere conẽ-
tur, quem affectum orthopnœam nominãt: quinetiam calidam sentiunt expirationẽ, idq̃ maxi-
me, si erysipelatis particeps fuerit inflammatio, quocirca, vbi plurimum efflant, iuuari videntur,
ac multum aerem frigidũ attrahere concupiscunt: atq̃ inter tussiendum sputũ expuũt, idq̃ modo
hoc, mõ alio colore infectum, vt interdũ rubrũ, interdũ flauum, aut rufum, ac spumosum quoq̃,
& nigrum, & liuidum appareat: insuper grauitatis cuiusdam thoraci incumbentis sensum sepæ-
numero percipiunt, ac dolorem ex imo ad ipsum peruenire, & ad os pectorale & ad spinam: præ
terea acuta″ est ipsis febris: pulsum vero habẽt, qualem in libris de pulsibus diximus. Sic, vbi mẽ-
A.l.3.f.10.t.4. brana costas succingens inflammata est, acuta febris infestat, accedente pulsu ea, quam in com-
c.11.fo.270.e B mẽtarijs de pulsibus diximus, proprietate: est autem dolor punctorius vnà cum spiritus difficul-
tate: ac magna ex parte sputum colore infectum mox apparet haud secus, q̃ in peripneumonia.
Igitur vtroq̃ affectus spirandi difficultas necessario comitat eò, ꝙ affecta particula spiritus sit in
strumentũ: orit aũt febris & pp affectum ipsum & pp positum, nam & pulmo & succingens co-
stas membrana prope cor constituunt, inflammatio vero calidus affectus est: sic etiam tussis ipsis,
vt spiritalibus, ineſt: sed, ꝙ aliquid expuatur, id ab affectu ipso procedit, quippe iam ostendimus
omnem inflammationem ex affluente fieri sanguine: quapropter, si biliosus fuerit sanguis, flauũ
aut pallidum erit sputum: si pituitosus, & spumans & candidum: si melancholicus, aut nigrum
aut liuidum: si nihil horum sanguinem infecerit, rubrum. Quinetiam in pleuritide sæpenumero
magis biliosum: in peripneumonia vero magis pituitosum sputum sequi consueuit: sed de hoc
satis iam declaratum est. Quòd autem inflammatarum partium excrementa per asperam arteriã
referuntur, eius rei causa tum ad positum tum ad formationem referenda est, quippe quæ per so-
lam hãc viam effluere possunt. At vero ventriculus duos habet meatus, vnum, per quem natãtes
in ipso humores euomũtur: alterum, per quem humores ad inferiora delabuntur: verum id, quod
in eo vitiosum inuenitur, ac supernatat, magis vomitione reijci cõsueuit, reliqua per intestina deij-
C ciuntur: veluti renum veſicæq̃ excrementa meiendo excernuntur: cerebri vero redundantia per
nares præcipue, non nũquam vero per palatum & aures vacuaſ. Indicia igit̃ locorum affectorũ
ab accidentibus quidem omnia: differentiæ vero ipsorum sunt & ab actione læsa, & excremento
rũ qualitate, & a tumoribus p̃ter naturã, & doloribus, & á coloris vitio, quod sequit vel in vniuer
so corpore, vel in vna quapiã parte, vel duabus, idq̃ maxime in oculis, & lingua: extra horum nu
merũ sunt indicia, quę colligunt̃ ex eam, quę, pprie sympathea, si ita velis, appellaſ, veluti in prio
ri libro iam diximus. At nunc tẽpus esse videt, vt amicos, quorum petitioni obtemperans, hos
cõmentarios scribere aggressus sum, ad exercitationem inducam. Fit autẽ exercitatio omnis, quũ
particularia sub eandem viam & rationem ducunt. Huiusmodi autẽ doctrinæ specie (vt persæpe
ostendimus) non aliud inuenitur vtilius: quippe viæ & rationes, vbi solæ sine multifaria ẽm ipsas
exercitatione cognoscuntur, haudquaquam possunt perfectos efficere discipulos. Altius igit̃ viã
& rationem dicere aggressi, ad exercitationis modum accedamus. In primis quidẽ intueri opor
tet, num actio aliqua sit læsa: quippe cum ipsa proprium actionis instrumentum affici necesse est.
Deinde, vbi actionem læsam esse perspexeris, ad modum læsionis accedendo considera, ad quam
affectionem proprie pertineat. Postea affectã particulã nota, num tumore quopiam aut dolore
D infestetur, & quidem accurate cuiuslibet horum speciẽ inuestigando: sic enim non solum tumo-
rum, verum ẽt dolorũ quoq̃, varios modos addisces. Aspice subinde affectæ partis excrementa,
per quem meatum vacuentur: ac vide, num aliquid essentiæ ab affecta parte secernaſ. Postea etiã,
vtrũ omnino incocta sint ipsius excremẽta, an mediocriter cocta. Ac tũ, quibus ex ea vniuersum
corpus, quibus priuatim quædam corporis partes fruantur: quod partim ab actione, partim à co
lore & figura, deprehendes. Esto enim, vt quispiam inter respirandum in notharũ costarũ loco
doleat, non protinus hunc esse pleuriticum suspicari debes, sed in primis quidem, an tussiendo ali
quid expuat, intueri: id enim si coloratum, vt dictũ est, videris, tum ipsum pleuriticum esse dices.
Quòd, si tussiendo nihil oĩno expuat, fieri potest, vt nihilominus pleuriticus sit ille quidem, sed in
A.l.3.f.10.t.4. flammationẽ habeat & incoctam & strictã adeo, vt nihil ab ea foras ejici possit: ac fieri quoq̃ po-
c.1.fo.168.e test, vt ob hepatis″ inflammationẽ dolor in iam dicta sede excitetur; intentis enim intro vinculis,
Ibid.f quibus non nullorũ iecur costis alligatur, contingit dolorẽ ad succingentem costas membranã
Ibidem.f peruenire. Verũ″ nequaquã similis est pulsus in hepatis & membranæ costas succingentis inflã-
matione: ac ne aluí quidẽ sedimẽta similia sunt: q̃q̃ non in qualibet iocinoris inflãmatione eadem
sunt, sed in ijs affectibus, qui ꝓprie iecorarij nominãt. Igitur, in quibus nihil excerniſ, à quo indi
cium aliquod sumi possit, satius fuerit præcordiorum dextram partẽ tangere: ꝙ, si nullus appareat

tumor,ne ſic quidem deſiſtere oportet: quippe fieri poteſt,vt in ſola ſima hepatis parte ſit inflam- E
matio: poteſt et in gibbis partibus,ſed non in omnibus,verum in ijs duntaxat exiſtere, quæ à no-
this coſtis contegũtur. Itaq; laborantem,vt vehementer reſpiret, monere oportet: deinde inter-
rogare,num grauitatem ſentiat,aut ſuſpẽſam à ſuperioribus,aut incumbentem vicinis. "Non nũ- A.l.3.f.10.t.3.
quã ſanè,quibus illic eſt tumor præter naturam, ij difficulter ſpirant ob ſepti tranſuerſi anguſtiã, c.1.fo.164.d
& ab exigua tuſſi iritantur. Ergo in huiuſmodi diſpoſitionibus,ſolidum firmumq; diſcernendi in
dicium per omne tempus morbi, à pulſu ſumẽdum eſt: deinde tractu temporis reliqua quoq; ac-
cidentia conſideranda ſunt: nam & linguæ & vniuerſi corporis color alteratur, vbi hepar vitia-
tum eſt: ſicut rurſus thorace affecto tuſſis increſcit,atq; tempore omnino apparent ea,quæ tuſſien
do expuuntur. Igitur, quemadmodum fieri non poteſt, vt illæſis ſpirandi tum partibus tum in-
ſtrumentis difficilis fiat reſpiratio: accidit autem interdum nullo exiſtente in ipſis proprio mor-
bo,ſed tranſuerſo ſepto aut detracto aut oppreſſo, vt homo difficulter ſpiret: ita etiam vſu venire
ſolet in ea ſede, quæ principem in ſe animæ facultatem continet: nam, cum & ſcientia & opinio
atq; cogitatio omnis in ipſa conſiſtat,ſi harum aliqua læſa videatur, protinus ipſam quoq; affectu
quopiam laborare arbitramur. Nam,vbi vel in pleuritide vel peripneumonia delirium incidit,ne
mo vel à coſta vel à pulmone accidẽs hoc prouenire dixerit: quippe vniuerſi eam partem, in qua F
princeps animæ vis reſidet,ſimul affectã cẽ putant,ac nituntur modum conſenſus ſectæ ſuæ con-
formem oſtendere: verum in aliis affectibus non conſentire, ſed primogenio ipſam affectu labo-
rare aiunt,veluti in lethargo & phrenitide: at vero vndiq; affici,vbi propriarum ipſius actionum
aliqua læditur: proprias autem actiones dico, quæ per nullam aliam partem, vt per inſtrumentũ,
fiunt. Nam re vera & videre illam & audire haudquaquam negandum eſt,ſed videre oculis,& au
dire auribus: atqui,vt cogitet,& reminiſcatur,& exiſtimet,& eligat, neq; oculis, neq; lingua, neq
alia quapiam parte vtitur. Quòd, ſi hæc animæ pars ita eſt in continente ipſam corpore,vt nos in
domo aliqua, in primis fortaſſe nullam ei noxam afferri putaremus à loco: quoniam vero ipſam
lædi videmus,quomodo lædatur,eſſet inueſtigandum: Si vero veluti forma quædam corporis eſt,
ab ipſo inſeparabilis,eam lædi non inficiaremur ob ſuſcipientis ipſam corporis alterationem. At,
quia de hac re inter philoſophos ingens pugna eſt,alijs eam veluti in domicilio contineri dicenti
bus, alijs vero ipſam corporis formam eſſe putãtibus, idcirco,quomodo lædatur,inuentu perdiffi
cile eſt. Quòd vero lædatur,ab experientia diſcere licet: etenim, vbi fracto capitis oſſi terebra ada-
cta eſt,ſi quis vehementius comprimat,protinus ſenſum omnem & motũ amittit laborans: quin
etiam,ſi inflammatio quædam oriatur, hæc etiam euenire interdum videmus: & cogitationis læ- G
ſio perpetuo euenit. Præterea non nulli per vehementem capitis vſtionem delirauerunt: atque
per fortes ictus capiti adactos,ſæpenumero caros id eſt ſoporem ſequi videre eſt. Multi quoq; affe
ctus in capite conſiſtentes,cogitationem haud obſcure vitiant,adeo,vt etiam populares, quũ aut
delirare aliquem aut cogitationem quomodolibet affici conſpiciunt, capiti remedia adhibenda
eſſe cenſeant. Verum enimuero,q principium ſenſus & motionis ab impetu prodeuntis,ſedem
in cerebro habeat,& q hoc à membranis(Græci meninges vocant) contegatur,id in alijs commẽ
tarijs quàm veriſſimum eſſe declaratum eſt: Nunc vero, quomodo diſtinguantur affectus primi-
tiui ab ijs, qui per conſenſum eueniunt, conſiderandum eſt: nam huiuſmodi ſpeculatio propriẽ
ad hoc noſtrum inſtitutum pertinere videtur,& quidem non ſine manifeſta vtilitate: quippe q
ad curandi rationem in primis pertinet,cuiꝰnam parti remedia ſint adaptanda, cognouiſſe. Nam
per ſolum conſenſum læſo cerebro,ſi ea pars,quæ primitiuo affectu laborat, fuerit curata prius, ẽſ
cerebro propria aliqua eueniat diſpoſitio, nullum in ipſo relinquitur accidens: quòd,ſi ex conſen
ſu aliqua permanens fiat in ipſo diſpoſitio, tum non ſolum parti, quæ primitiuo affectu laborat,
ſed capiti quoq; remedia adhibere oportet. Ob hæc autem ipſum exacte definire, vtrum cerebrũ
an membranæ ipſius primitiue afficiantur, haud magnã vtilitatem afferre poteſt: in vtraq; enim H
diſpoſitione capiti auxilia adhibentur. Igitur huic rei non ita vehemens ſtudium adhibere opor-
tet,ſed morbi potius eſſentiam,qualis ſit,inuenire: quippe humidũ exiccare, aridum humectare;
frigidum calfacere, calidum refrigerare opus eſt: Ac,ſi coniugatus fuerit affectus,per contrariam
coniugationem ipſum curare conuenit: vt calĩ & ſiccũ, humectare & refrigerare: humidum fri
gidũq;,exiccare & calfacere: atq; in reliquis duabus coniugationibus ad portionem: ac in cæteris
morbis omnibus eadem ratione ſimiliter facere,quorum vniuſcuiusq; ſpeciem in libro de morbo
rum differentijs perſecuti ſumus. Quum itaq; & cerebri & membranarum eius ijdem morbi ſi-
mili curatione indigeant,logica magis,quàm ad curationẽ vtilis, eſſe videtur quæſtio, in vtro il-
lorum contineatur princeps animæ facultas: verum,an in corde ſit ea facultas, longe diuerſa atq;
omnino re differens eſt quæſtio. Eſto enim, vt à flaua bile in corde & accumulata & putredine
affecta,phrenitis ſit excitata, non ne delirare videbitur is, qui caput "oxyrhodino-ſid eſt oleo ro- A.l.3.f.1.t.3.
ſaceo cum aceto} perfundere iuſſerit? nam,ſi hoc præſidio phrenitidis cauſa ſanari poſſit, non ca c.3.fo.197.g
piti,ſed thoraci ipſum adhibere debuerat: neque vniuerſo thoraci,ſed illi duntaxat parti, in qua
cor continetur. Hæc igitur recte à nobis definita ſunt,atq; hoc item,quòd non ſolum affectum lo
cum, verum etiã cauſam illi noxam inferentem,conſiderare oportet: vt exempli gratia,delirium
eſt

A eſt accidens eius actionis;quæ à loco ſmentis compote} prodit: ſimiliter coma & ſopor,ſed à con-
A.l.3.f.1.t.1.c.7 fo.184.a trarijs cauſis oriũtur. Quippe & vigilias & deliriũ cauſa poteſtate calida efficit: "at,quotquot ſom
nolenti & comatoſi ſunt affectus,omnes à frigida cauſa prouenium: id, quod ex medicamentorũ
natura plane diſcere licet: quippe frigida ſtuporem ſoporemq;, calida vero vigilias & varias mo-
tiones inducunt. Sed quid opus eſt fortia medicamenta memorare,cum quotidie videamus & la-
A.l.1 f.3.d. 2. c.5.fo.61.c ctucas,& potabilium calidarumq; "aquarum balneas,& vinum modice dilutum, ſomnum induce
re reliquorum medicamentorum exemplo, quæ & humectare & refrigerare poſſunt: quæ vero
his contraria ſunt,vigilias excitare. Itaq; tenuis ratio victus,& vinum meracius,vigilias inducũt:
idq; multo magis,cum vinum meracum aut ſuapta natura fuerit calidum, aut valde antiquũ, ve-
luti apud noſtrates Pergami olim accidiſſe memoriæ proditum eſt: neq; abſurda videtur hiſtoriq
ipſius narratio. Grãmaticus quidã ſingulis diebus balneum petens, vnũ ex pueris ſecum duce-
bat,altero domi relicto,qui rem familiarem ſeruaret: atq; ea,quæ ad victum eſſent neceſſaria, præ
pararet. Puer itaq; domum cuſtodiens,quum vehementi ſiti cruciaretur, nec eſſet ei aquæ copia,
vinũ antiquũ liberaliter potauit: atq; ex reliquo tpe vigil omnino permanſit: poſtea correptus
febre,vna cum vigilijs oborto delirio periit. Cæterum animantia, quæ frigidiori ſunt natura, p
B hyemem ob frigoris vim,perinde,ac ſi mortua eſſent, latitare ſolent. Atq; tum viperas quoq; vi-
deas, ſi manibus tractentur deferanturq;, haudquaquã mordere: nam per æſtatem tum hoc ani-
mal,tum ſerpentes reliqui oẽs,maxime ſub caniculę feruore, quũ vehementer æſtuant, furorem
præ ſe ferre videntur adeo, vt ne exiguo quidem momento quieſcere poſſint: Quod intelligens
Nicander ſic de cenchride cecinit:

« Non temere offendas calcando cenchridis artus,
« Dum furijs agitur.

Verum de his alibi pleniorem inuenies & enarrationem & demonſtrationem. Siquidem calida
A.l.1.f.1.d.6.c. 3.fo.26.f cauſa motum excitat,atq; idcirco vigilias affert: frigus "aũt, ocioſum & ad motiones pigrũ reddit
animal,ob idq; ſomnum comaq; inducit. Igitur,qui hęc intelligit,quum per ardentium febrium
vigorem hominem viderit & vigilare & delirare, deinde inclinante iam febre & dormire & recte
ſapere, in capite nullam propriam eſſe diſpoſitionem, ſed à febris abundanti calore delirium fieri
exiſtimabit. Sic etiam in peripneumonia,& laterali morbo, quum ad vigorem febris peruenerit,
delirium ſequi ſolet nullo exiſtente in capite proprio affectu: quippe tum affectus proprius eſſe
putandus eſt,cũ permanere in parte quapiam conſpicitur. Vnde, ſi in laterali morbo permanens
C eueniat delirium,caput proprium habere morbum perpẽde ita,vt, quamuis lateris morbus quie-
ſcat,poſſit tamen capitis morbus permanere: ſæpenumero enim videmus buboncm ob vlcus ali-
A.l.1.f.1.d.3.c. 1.f.4.h.Et 44. a.Et 45.b quod obortum, vlcere curato deinde diutius infeſtare. Ergo, "quum pars aliqua ſimul cum alia
ſic afficitur,vt iritata quidem vna,altera vehemẽtius moleſtetur, remiſſa vero iritatione quieſcat,
eam per conſenſum affici putandum eſt. Hæc quidem vna coniectura cõis eſt: ſed de cerebro, vt
dictum eſt,proprium ſumitur indicium,ſi non aſſidue delirium permaneat, ſed auctam febrim ſe
A.l.4.f.1.t.2.c. 5.fo.417.g quatur. Atq; eadem ratione fieri ſolet, vt, quum febrium acceſſiones irruere incipiũt, ſopore "& co
mate grauentur laborantes,q hoc tempore cerebrum vehemẽter refrigeretur: quippe quod alio-
quí paratiſſimum eſt, vt noxam huiuſmodi ſubeat,quum intemperiem habeat frigidam, nõ vero
tantam, vt hæc ſola prædictorum accidẽtium poſſit eſſe cauſa: ſed,quum acceſſio ab initio proceſ-
ſerit,frigus adeo increſcit, vt cataphoram vel ſoporem queat inducere: id vero, vt dixi, fieri conſue
uit vel ab intemperie frigida, vel à pituita in cerebro exuperante.

† παραφρονοῦντα *eſt in impreſſis : quam dictionẽ alij uertant mentis impote. Copius tamẽ uidetur legiſſe* τρωθῶντα *uetereq; interpretem imitatus,quibabet, Alienatio eſt accidẽs ſequẽs læſionem loci rationis.*

GALENI DE LOCIS AFFECTIS

LIBER TERTIVS

ARGVMENTVM LIBRI

Reiectis veterum erroribus, ad dignoſcendos Cerebri affectus pertranſit.

Quo pacto Partem lædi ac affici contingat,ac quot modis afficiatur per conſenſum. CAP. I.

D E affectis locis(ſic enim vocant corporis partes) pauci admodũ medici ſcribe
re aggreſſi ſunt,ac multo plura, ẽſ attigerint, omiſerũt. Itaq; cęteris ſilẽtio p-
teritis,vnius Archigenis,haud indigni,qui oĩbus pferretur,meminimus. Dixi
mus aũt eum ſermonẽ, quo ipſe aſſerit actiones quaſdã lædi illæſa ea corporis
particula,q̃ ipſis deputata eſt,diſtinctione egere: defendi enim poſſe, ſi pars p
alterius cõſenſum læſa,nõ dũ pmanentẽ habeat diſpoſitionẽ,ſed, veluti vmbra
quędam,vt ipſe dicebat,ei hęc ipſa inſit affectio. Nam, ſi ad ignẽ quis propius
acceſſerit,vt ferè comburatur,non tamen adhuc comburatur,dolebit quidem vehemẽter, ſed ea,q̃
calefit, parte nihil adhuc patiente. Sic etiam,vbi ambiens aer vehementer frigidus,aut aqua exacte
frigida,

frigida,aut nix infestat,grauis admodum dolor excitatur: atqui ablata re,quæ nocuit, protinus cõ E quiescit affectio.″Quamobrem satius fuerit,vt dicamus (veluti & ipsum indicat nomẽ) affici quo dammodo eam partem,quæ alteri consentit: neq; enim pars,quæ nihil patitur, sed ea, quæ cũ alia patitur, consentiẽtis vocabulo significatur. Itaq; quum affecto stomacho oculi similibus infestãtur casibus, quales in suffusionibus apparere solent, dicendum est illos pati elato ad cerebrum ab humoribus in ventriculo contentis fumoso quopiam vapore: non tñ adeo afficiuntur, vt ablata re,quæ molestiam intulit,propria curatione egeant. Verum hmõi disputatio, vt dixi, ad logicam potius pertinet: quæcunq; enim quæstiones vsum transcendunt,quales sit rerum natura secundũ propriam essentiam,indagantes,haud dubie logicæ esse censentur. Sic etiam Chrysippus philosophus de animi passionibus scripsit vnum quidem de curãdi ratione librum, quo scilicet maxime ad eorum curationem indigemus: cui tres alios subiunxit,qui logicas cõtinent quæstiones. Quod autem melius fuerat,& huic nostro instituto cõmodius, Archigenes parũ exacte declarauit, quot certe modis actio læsa possit: sic enim & primario affectę partes,aut proprio vitio laborantes,aut quomodocunq; quis nominare voluerit,deprehendantur, & curandi ratio abunde nobis suppeditari possit. Ego vero in vocalibus instrumentis id iam exposui: ac in eo quoq;, qui in manu sensum amisit digitorum,ipsis non affectis,quippe inuenta in dorsi initio pars,quæ primo afficiebaF tur,idoneam curationem ostẽdit. Sed aliter eueniunt suffusionis accidentia affecto ventriculo: atq; aliter ei,qui ab alto decidit, nullo existente in vocalibus instrĩs vitio, vox offensa est: deniq; alia consensus specie laborabat is, cuius digiti sensum amiserant: Siquidem oculi vexabantur, q; ascenderet ad eos aliquid: vox autem,quòd materia eius esset oblæsa: sed digiti idcirco torpebant, q; sentiendi facultas ad ipsos non descendebat. Proindeq; satius fortasse fuerit,vt vocalia instrumẽta digitosq; nulla prorsus affectione laborasse existimes,cũ oculos: nam his affectus ipse inest,q; fumosa quadam exhalatione replentur: vocalium vero instrumentorum atq; digitorum officium læditur,non q; veniat ad eos quippiam præter naturam, sed q; careant eo, quod secundum naturã ad ipsos peruenire solet. Sanè vis sentiendi digitis nõ influit,exortu nerui iuxta spinalem medullam læso: neq; guttur resolutis intercostalibus musculis efflatum spiritum recipit: nihilominus recte dixeris in ipsis hanc esse passionem,q; non perueniant ad ipsas partes ea,quæ antea, quum secundum naturam se haberent,venire solebant. Etenim fontes affici haud absurde putaueris, si nõ peruenĩat ad ipsos aqua: sic cerealium quoq; frugum è terra prodeuntiũ,si quallor immodicus passio est: & animalium,cibi potionisq; penuria: nam, quod alicui ad naturalem eius gubernationẽ quomodocunq; deficit,ipsum sanè quispiam passionem illius merito putarit. Sed huiusmodi quę G stiones(vt iam dixi)ad logicam potius pertinent.

A.l.1.f.2.d.32. 2.fo.43.h.Ecl. 3.f.1.t.2.c.6.fo. 190.e

Quàm multa posthabeant medici,qui sectis addicti sunt,ac de Remedijs ex vera demonstratione inueniendis. CAP. 2.

CÆterum magna medicorum pars negligit eas considerationes, quæ vel læsis, vel deperditis actionibus necessaria sunt. Quum enim duæ tres ve fuerint aliqñ huiusmodi actiones, accidit interdum,vt vna particula affecta reliquæ illi cõsentientes in suis actionibus simul lædantur: interdum vero,vt oẽs eodem modo afficiantur. Atq; accidit interdũ,vt harum aliquæ dispositionem habeant(vt ita dicam)hecticã ξ.i. quæ tenaciter hæret: }reliquæ verò (vt sic dixeris)cata sche sin ξid est,quæ facile discutitur: }de quibus secundo libro de viuorum dissectione,atq; in eo, qui hunc præcedit,iam diximus,ac non nihil in sequentibus quoq; dicemus, vt videlicet futurum sermonem,qui sine hmõi distinctionibus explicari non põt, perficiamus. Sed iam enarrare aggrediamur id,quod admodum vtile fuerit prædixisse pp eos, qui verbo quidem demonstrare nituntẽ affectorum locorum inuestigationem medicis esse necessariam, opere vero illam euertunt: atq; vnum aliquem affectum pro exemplo sumamus, sitq; is pleuritis, in qua latus esse affectum dolor ipsius declarat. Sed, vtrum, quæ succingens appellari solet siue membrana siue tunica (nihil H enim refert) inflammetur in pleuriticis, an alia quædam laterum particula: præterea vtrum pulmo secundum fibras necessario afficiatur,an omninò affectionis sit expers, scire,nihil ad rem pertinere autumant ij, qui vsum & experimenta præferunt. Dicũt enim multos se vidisse pleuriticos tum à præceptoribus,tũ à se ipsis curatos,obseruatis ijs præceptis, ‖quæ ab Hippocrate in libro de ratione victus in acutis morbis præscripta sunt: Item,quid ipsis prosit & quid noceat,noscere: distinctionesq; græce διορισμὸς, habere,quæ ex signis euidenter apparentibus in memoriam reuocent,cui venam secare oporteat,& cui non: Insuper de fomentis,cataplasmatis,victus ratione,alui ductione,nihil sibi ad completam notitiam deesse,idq; ex longa experientia: Igitur,quid vel Hippocratem vel alium quempiam illo priorem induxerit,vt hæc inueniret auxilia, se penitus ignorare: satis ipsis esse,si iam dictis remedijs commode vtantur: id quod alios quoque artifices facere videmus,neq; enim faber,siue lignarius siue ærarius,neq; cerdo,quo pacto artes suæ fuerint inuẽtæ,inquirunt: sed à præceptoribus edocti, vsu eas probant & confirmant, atq; sic clarum nomen assequuntur. Equidem,vt verum fatear,quum medicos, qui se empiricos ab experientia nominant, talia proferentes audio, inducor certe, vt probabiles putem eorum rationes: videanturq; mihi dogmatici contra illos parum idonea se responsione tueri. Proinde, vt cæteris in rebus omnibus

De vict. rat. in morb.ac. cõ. 1. Et.2.7^t. 110. h Et li.2. de morbis.

A nibus temerarium assensum semper refugi: ita de his in inuestigandis singulorum morborum remedijs,diu multumq; apud me inquisiui, an logica indicatione indigerem: an sufficerent ea præcepta,quæ ab experientia,& à præceptoribus,atq; ex me ipso didiceram. Igitur ea,quæ diutina inquisitione optima iudicaui,ita me dij ament,veritatis amatores docere non grauabor. Nihil enim causæ est,quamobrem mentiar: quod facere solent ij, qui vni sectæ addicti, omnem ex ipsa gloriã quærunt: quippe contentioſe eos defendere oportet eam sectam veram esse, quam vnicam nouerunt, nam ex nullo alio disciplinarum genere gloriam sperare possunt. Ego vero re ipsa,& publice & priuatim,apud eos videlicet,qui sectam quamlibet à me discere cupiebant,ostendi in omniũ sectarum scientia (ne maius quicquam dixerim) me esse posthabendum nemini. Quòd,si vni sectarum patrocinium ferre velim,quamuis ex tempore ac pro re nata dicendum fuerit, haud tamẽ facile ab aliquo conuinci me,rationum penuria,patiar. Non enim (vt non nulli faciunt) ex libris eas didici,sed præstantissimis in vnaquaq; secta præceptoribus vsus sum. Neq; sanè odisse possim empiricos,quorum sermonibus sum institutus: neq; vllos dogmaticos: pari enim studio oĩbus dedi operam,versatusq; sum cum præstantissimis in vnaquaq; secta præceptoribus. Itaq; innotui Romæ,tum primoribus eius vrbis ciuibus,tum Imperatoribus deinceps omnibus,& quidem ob B artis opera,non ob sophisticas rationes. Quamobrem nihil prohibet, quo minus de vnaquaq; secta vere dicam ea,quæ sentio. Igitur per artis exercitationem comperi eam remediorum inuentionẽ,quæ ex vera indicatione procedit,in ijs,quæ raro accidunt, empiricæ cognitioni præstare. Vnde multos morbos curaui maxime contrarijs præsidijs,interdum ijs,quę experientia & vsu cognita sunt: quæ quidem in libro de curandi via & ratione latius explicaui.

Quibus Præceptis vtendum ad sedem affectam,& eius affectionis remedia inuenienda. CAP. 3.

NVnc vero ea dumtaxat perstringam, quæ nostro proposito magis accõmodata videbũtur. Nam comperi læsas actiones non solum ob similares, à quibus eduntur, ægrotãtes: verum etiam ob alias particulas,quæ,licet actionem non habeant, vsum tñ quendam præstant. Sic etiam instrumentalium partium morbos,actioni nocentes deprehẽdi: quibus præcognitis inueni deinceps morbos quosdam continenter plurimos homines infestantes, alios vero raro accidentes. At conspexi empiricam medicinam,non quod raro, sed quod crebro accidit,in memoria & imitatione collocare: quocirca dispositionum raro euenientium nõ solum curationem,verum etiam præuenientes ipsarum notiones,negligere. Proinde primum inuestigaui,qũo cognoscendæ sint: C inueniq; earum quasdam scientifica deprehendi posse notitia: non nullas vero artificiosa vocata cõiectura, atq; idcirco ipsas magna ex parte rectas, eiusmodi enim est artificiosæ coniecturæ vis. Verum & has ipsas, & dispositiones eis priores, quæ videlicet scientificam notitiam admittunt, indigere semper inueni affectarum partium notione. Itaq; medicinã hoc pacto professus vsq; ad senectutem, nullam in hodiernum vsq; diem calumniam subij neq; curando neq; præsagiendo, id quod celeberrimis quibusdam medicis interdum accidere memini. Quòd, si quis gloriam ab artis operibus,non à sophisticis sermonibus,assequi voluerit,is nullo negocio facili compendio colligere poterit eá,quæ per omnẽ ętatem diligenti inquisitione inueni: idq; sibi persuasum habeat hac via & ratione medicamẽta me inuenisse, quibus morbos raro euenientes curarẽ, quum antea neq; præceptorem vidissem huiusmodi morbos curantem,neq; ipse aliquod expertum haberem remedium. Sint igitur huius sermonis dij immortales mihi testes. Quippe vitiata actione, semp inuestigare studebam, quæ nam sedes vel ipsa afficeretur, vel alteri consentiret: quũq; eam inuenisse persuasum mihi esset,tum dispositionem quærere: atq; ex his statim vtrisq; totius curatiui generis indicationem sumere,simul remediorum & quantitatem, & qualitatem, & idoneam materiam inuenire. Præterea cum prædictis & ętatem,& naturam laborantis,tum anni tempus, & regionem,& id genus alia,quorum in Hippocraticorum librorum enarratione memini,perpẽdere operæpretium ducebam. Verum superioribus duobus libris hunc præcedentibus(nisi fluxa admodum fuit memoria) didicistis affectas sedes quinq; modis posse deprehendi, nempe ab excretis,atq; ijs,quæ affectis partibus adnascuntur,item actionum læsione, quibus connumerantur & color præter naturam, & figuræ. Sed excreta trifariam diuiduntur: aliquando enim affectarum sedium partes,ipsarum videlicet essentia vel soluta vel confracta,excernuntur: interdũ ea, quæ in ipsis continentur: non nũquam aliquid,quod morbosas dispositiones sequitur,idq; vel solas, vel semp,vel magna ex parte. Cũ itaq; in quibusdam affectibus nulla alia mihi pateret via, sola actionis læsio satis conducebat ad affectarum partiũ inuentionem. Igitur, cum deperditam cuiusdam memoriam restituere oporteret: essemq; adhuc iunior: ac neq; præceptorem vnquã vidissem,qui hmõi affectionem curasset, neq; apud vllum antiquorum curationem legissem: primum quidem apud me ipsum inuestigaui,quæ nã pars esset affecta, cui topica ideſt localia vocata remedia adhiberem,prius videlicet vniuersi corporis curatione præmissa (id enim cõe præceptum est,quod in omnibus morbis obseruare oportet:) deinde, qua via & ratione, remediorum singula inuenirẽ. Cæterum affectã sedem eam ipsam existimaui,qua princeps animæ vis continetur: medicamenta autem ea adhibenda esse,quæ huius sedis dispositioni aduersarẽtur. Interim oratos habere velim omnes,

gloriat' secta nra neq; in sciendo neq; in curando calumniã subijt facere:

omnes,qui in horum cõmentariorum lectionem inciderint,vt scabiem,vel rabiem,vel insaniam, E quam de sectis conceperunt,deponant: deinde sic,vt probos viros decet,dicendorum seriem considerent. Equidem,quum ea,quæ iam supra proposui,perpenderem,accepi Archigenem librum quendã de oblæsæ memoriæ instauratione ædidisse: quocirca omnes bibliothecas ilico percurri, cõueniq; bibliopolas omnes,atq; medicos quoq;,quos scriptorum eius viri studiosos esse sciebã, quo eius libri copia mihi daretur,vt mihi quidpiam conferret ad remediorum,non ad loci affecti, inuentionem: q plane scirem nullam aliam à corde sedem huic affectioni ipsum destinasse,secta ipsius constanter defendente principem animæ vim in ea parte sedem sibi vendicare.

Quàm absurda sit deperditæ memoriæ curatio ab Archigene conscripta. CAP. 4.

POrrò intelligere cupiebam,quod intemperantiæ genus,eius affectionis causam esse putaret: neq; enim dubitabam,quin distemperantiam aliquam pro causa afferret,vtpote qui sectam eius non ignorarem. Sciens itaq; octo intemperantiæ genera in qualibet particula posse cõsistere, quatuor simplices,& quatuor compositas,noscere cupiebam,quod intemperantiæ genus Archigenes læsæ actionis causam esse declararet: frigus'ne, an humiditatem spiritus in corde,an compositum ex frigore & humiditate, aut ariditatem cum frigore,putaret huiusmodi posse affectionem producere: etenim manifestum erat eum in hac re nihil tribuisse calori. Sed,quid demũ mihi acci F derit,ijs,qui huius sectæ insaniam absterserint, deinceps narrabo: vbi primas dictiones adscripsero eius libri, in quo Archigenes curationem scribere aggreditur deletæ recordationis, siue obliuionis,siuæ memoriæ amissæ,aut lesæ,vel vtcunq; eam,quam supra proposui affectionem, nominare volueris: aut si non affectionem,sed morbum,aut accidens,aut infirmitatem appellaueris: talia enim à sophistis tractantur, quæ ne minimam quidem vtilitatem ad curationis rationem afferunt. Verum,quo clariora reddantur ea,quæ posthac dicemus, hoc prædicere necesse erat,Archigenem vndecim libros epistolarum scripsisse,in quorũ primo extat ad Marsum epistola, qua consulit,vt patri memoria" restituẽda sit: atq; ab initio statim post procœmium,vbi curationẽ tractare incipit,ita ad verbum scriptum est: Detractionem igitur sanguinis moderatã, & eiusdem iteratã detractionem fecisse vos incipiente interceptione,mihi persuadeo,nisi imbecillitas quædam obstiterit. Deinceps rursus: Puto autem,q & irrigationibus opportune vsi fuistis,& fotibus totius corporis,& capitis derasione,& cucurbitularum" appositione. His ita lectis(vt verum fatear) obscura vertigine conturbatus sum: idq; nõ ab re,q spe,quam de viro conceperam,frustratum me videre m: quippe qui millies in multis commentarijs suis,affectorum locorum,atq; dispositionis ipsorum scientiam,necessariam ad rectam curationem esse dixisset. Sed quid vtilitatis inde conseque- G mur,nisi ab ipsis ad remediorum inuentionem dirigamur? Qua igitur ò Archigenes probabili ratione persuasi,caput aggrediemur relicto corde,cuius congenitum quoddam opus memoria est: affectus vero actionis,eius est deperditio ? quam dispositionem sanando, cucurbitula capiti adhibita,memoriam reuocat? qua ratione huiusmodi suades remedia? Ita nunc quoq; inter visitãdum ægros,per cões consultationes,video medicos ad inuicem interrogantes,qua ratione hoc potius, q illud,adhibere suaserit: atq; hi ne minima quidem negligunt,tãtum abest,vt tam grãdia, qualis est cucurbitula capiti adhibita,prætereant. Neq; video,si thoraci è regione cordis fuisset adhibita, qua ratione Marti patrem iuuare potuisset. Præterea proposita iam verborum series nõ explicat, vtrum concisa ante scalpello,an integra cute,cucurbitulas thoraci aptatas fuisse voluerit. Si enim forte fortuna,vt non nunquam euenire solet,frigida ariditasq; fuerit dispositio,sanguinis quidẽ detractio ad extremũ ducit periculum: solæ vero cucurbitulæ non alio nomine, q caloris excitandi gratia,vtiles esse censentur: cucurbitulæ enim attrahunt ad sese humorem ex imo, id quod aridæ dispositioni maxime aduersatur. Ignota itaq; adhuc existente dispositione,quæ vel caput vel mẽbranas ipsius afficit, haudquaquam tutum fuerit in exteriores caluariæ partes materiã retrahere. Sic enim prædicere debuerat: Si frigida humidaq; affectio fuerit,capite hoc modo dispositio, cura H tionis summam in calfaciendo exiccandoq; statuere,atq; præsidiorum materiam, quæ huiusmodi habeant facultatẽ,adhibere oportet. Quumq; vix ex obscura me vertigine recollegissem,sequentia etiam legere aggressus sum,inuenire me posse sperans,si non per ordinem,saltem sine ordine, huiusmodi aliquem sermonem,qualis is erat,quẽ nuper exempli causa percurrimus. Deprehendi itaq; vniuersum præsidiorum catalogum, vehementer calfacientẽ & exiccantem,adeo,vt totum caput & ipso ẽt sinapismo à se vocato calefaceret,& eo quidem ipso vehemẽtissimo: quippe ablato sinapi,caput nitro conspergere,mox aqua calida rigare iubet: quo medicamine nullum in arte medica violentius inuenies, siquidem dolorẽ,veluti cauterium,excitat, sed diutius durat eius operatio. Itaq; Archigenes inferens,inquit: Igitur intolerabilem habet dolorẽ,neq; vlli vel maximo » rum præsidiorũ cedit hoc medicamentũ. At vero ex sinapi,nasturtio, grano cnidio,vua taminea » (staphidagriam Græci vocãt)apophlegmatismos instituit: ac sternutamẽta mouere, & potiones propinare iubet,útraq; ex vehementer calidis aridisq; medicamentis componens: vt facile cõstet ipsum credidisse,ad humiditatẽ & frigiditatem vel cerebri vel membranarum, hanc dispositionẽ pertinere: neq; enim hmõi dispositio, si caluariam tantũ affecerit, hominem memoria priuabit. Verũ hæc obiter propterea dixerim,q exiccantia calorificaq; remedia inducit: quãquam nusquã ab ipso

A.l.t.f.4.c.11. fo.8.g
»
»
»
A.l.t.f.2.d.1.c. 1.fo.40.b

A ab ipso explicatum est,humore frigoreq; obliuionem constare. Quis igitur non indignarctur videns caput tantis vexari negocijs,alia videlicet parte affecta? Cæterũ id, quod de cucurbitulis ab initio indeterminate protulit, postea pergẽs huiusmodi verborum serie manifestissime declarat:
« Irritationesq; ex sinapi & cucurbitulis leuibus, sepius quidem mitibus, interdum autem admo-
« dum validis facere oportet: efficaciores autem sunt illæ, quæ cum scarificationibus adaptantur.
Verum ò clarissime Archigenes,nulla tibi suffragari ratio potest, quamobrẽ capiti ista adhibeas, si affectio consistat in corde: neq; ab experimẽto,vt interim empiricos alloquamur, talia possunt inueniri. Æstuans quispiam sub ardente febri, frigidam aquam per intemperantiam ingessit, & non nihil prælidij expertus, medicis imitationis viam sine rationali indicatione aperuit. Cucurbitula vero,nulla occasione duce, sed sola indicante ratione adhibetur: neq; enim sua spõte cucurbitula vnquam gigni,neq; etiam,si hoc detur,per occasionem aliquã capiti applicari potuit,præsertim in ea affectione,quæ raro euenire solet. Interroganti igitur mihi nostræ tempestatis medicos, præcipue senes & exercitatos, curassent ne vnquã huiusmodi affectum,omnes penè responderunt nunquam id se tentasse,vno duntaxat excepto,qui diceret curationem quidem aliquando se aggressum,nihil vero profecisse. Quo pacto igitur eorum,quæ casu quodam accidunt, auxilia,
B vel experimẽto vel imitatione cognoscemus,cum raro eueniat huiusmodi affectus: neq; fieri possit,vt cucurbitula per occasionem capiti adapteturq; Frigidæ enim potio, cæteraq; id genus remedia,quorum quotidie in multis creberrimũ facimus periculũ, per experimenta inueniri possunt: sed cucurbitulæ appositio,siue concisa prius cute siue ea integra fiat,ab experientia occasionẽ accipere non potuit: quum enim aliarum affectionũ multarũ sedes affecta,quamuis nõ exacte,ad inuentionem tñ remediorũ satis,sensibus dignoscatur,in memoria id conceditur minime. Alias dico affectiones,vt lateralem morbum,peripneumoniam,nephritidem,dispositionẽ colicam,hepaticã,splenicam,aut velicæ, aut vteri affectus,atq; id genus cæterarũ partiũ: in quibus omnibus & dolores,& ea,quæ per meatus excernuntur,& si non exactissime, saltem in latitudine sedem affectã declarant. In laterali enim morbo facile est vniuerso lateri adhibere, quicquid volueris: similiter vẽtri in colica: quẽadmodum,si hepar aut lien inflammetur, præcordijs: atq; haud secus in cæteris partibus: Deperdita vero memoria nullum affecti loci signum,neq; tumor præter naturam, neq; dolor aliquis, neq; excretio, neq; aliud quippiam extat: quẽadmodum neq; in melancholia, phrenitide,mania,morbo comitiali,lethargo,sopore,& in ea affectione,quam recentiores medici catochen-{.i. vigilantem soporem}-nominant,atq; catalepsi-{idest occupatione:}-Ac ne in totius
C corporis spasmis,vel in saltibus,vel in dimidij corporis paralysi,id,quod veluti radix est,vllum signũ prodit vel ex tumore præter naturam,vel ex dolore,vel ex colore mutato,vel ex aliquo excretorum. Quare neq; in his Archigenica remediorum inuentio fieri potuit,liquidem nugaces sunt empiricorũ occasiones,atq; Archigenis sermo nos ducit ad cor. Verũ concedamus ab experientia dictarum affectionum auxilia prodijsse,nunquid non manifeste deprehendetur falsa illorũ arrogantia,qui dogmatici vocanturq; ac ne simplex quidem illa reprehensio erit, sed gemina, atque vtraq; fortis. Si enim vsq; adeo vtile est experimentum,vt non solũ citra rationem inueniat remedia,verum etiam coarguat rationem rãquam aperte falsam, tñ abest, vt ratio dogmaticis medicis sit vsui,vt etiam nocere videatur. Sed (vt aiunt) satis reprehẽditur id, quod inutile esse ostenditur: quòd,si ratio etiam nocere videatur,quod maius argumentũ desideras,quo rationis vitium ostendatur? Porrò multas de principe vi animæ rationes,dialectico more interrogando inductas, vnà cum affectorum locorum vsu, quibus euincere possis in animalibus affectibus auxilia cordi adhibenda esse, ita subito contemplit Archigenes, alioqui in curandi ratione exercitatissimus,vt neglecto pectore,capiti cucurbitulas adaptaret: ipsumq;,licet haudquaquam affectum, & incideret & vreret. Num igitur per Iouem mentitus sum paulo ante, cum dicerem rationalem viam, quod
D ad remediorum inuentionem pertinet,omnino prodi, ab iis scilicet,qui patriæ, q sectæ suæ, proditionem æquiori ferrent animo? quippe proditionem esse arbitrãtur,si vera dicendo dissentiendum sit ijs,quibus ea secta defenditur. Igitur,vt in præsentia turpem contentionem manifeste declarant,sic etiam haud obscure dementiam suam produnt,cum putant omnia sua decreta turbari, si aliquando vel in vno reprehendantur. Placitorum enim alia mutua consequentia cohærent, alia inter se pugnant,alia neque consequũtur sese,neq; pugnant necessario,vt in hac ipsa de principali animæ potestate, quæstione. Siue enim in corde,siue in capite,sedem ei statueris, poteris de naturæ elementis, quamcunq; volueris, eligere opinionem, cum priore sententia neq; pugnando, neq; consequens aliquod adducendo: haud secus de generatione quoque & corruptione, de animæ essentia, de dijs, de prouidentia, de fato: item genitus'ne sit mundus an ingenitus, finitus an infinitus: præterea an plures sint mundi numeroq; incomprehensibiles, an vnus duntaxat: quippe nulli iam dictorum placitorum repugnat, neque ad vllum ipsorum sequitur ea, quæ de animæ vi principali habetur opinio, siue in corde, siue in cerebro, eam contineri dixeris. Itaque vniuersam suam sectam Dogmatici produnt, qui huiusmodi scribunt curationes: cum de præcipua animi vi adeo manifestæ sint demonstrationes, vt omnibus ferè hominibus nota sit pars, in qua residet: solis medicis summisq; philosophis, qui in corde eam collocant, non apparet.

Demon-

Demonstrationes vero ipsas in cõmẽtarijs, quos de Hippocratis Platonisq; decretis edidi, iã dixi. E
Porrò rationalem animæ vim in cerebro, virilẽ vero atque irascibilem in corde, concupiscibilem
in iecore sitam esse, nemini non persuasum est: id, quod quotidie dicentes audiendo, discere licet:
quippe fatuum, aiunt cerebrum nõ habere: timido & pusillanimi, cor deesse: Tytio vero iecur ab
vulture erosum, non solum poetæ, verum etiam pictores sculptoresq; fingunt.

Memoriæ & intellectus læsionem, somnolentas item ac vigiles dispositiones in cerebro esse, ac de ratione ipsarum inueniendarum. CAP. 5.

SEd tẽpus est, vt ad propositum redeamus. Sanè, cum in confesso sit omnibus medicis ex ipsis
operibus, q̃ in oibus rõnalis potestatis affectionibus faciunt, caput sedẽ ipsius esse, conueniẽs
erat cõsiderare, qualis in quacũq; affectione dispositio sit, verbi gratia, memoriæ lęsio, qm̃ de ipsa
loqui instituimus: ipsa enim sępe vnà cum lęsione quadã rõnis fieri conspicitur, quemadmodum
& rationis lædio vnà cũ memoria lęsa, vtriusque noxa ab eadem dispositione procedẽte: quæ vbi
vehementius intenditur, simul cum memoria ratio quoque deperditur: quę affectio, stultitia no-
minatur. Sic in lethargo ẽt, atque omnibus soporosis affectionibus, vtręque pereunt: atq; dispo-
sitionẽ ipsorum eiusdẽ esse generis necesse est: Ac per primũ quidem genus, qm̃ intemperies est:
iam enim explicauimus cãm similarium partium, quæ primo operãtur, communem esse dispositionem: Secũdum vero alterum genus", qm̃ frigida omnino intemperies est: hęc enim animales
actiones torpidas efficit: id, quod animalia, quæ per frigora latere coguntur, haud obscure declarant. Id etiam in frigidis medicamentis videre est, ac frigidis quoque cibis: siquidem lactuca cataphoricos inducit somnos, si multam ipsius quãtitatẽ quis ingesserit. Verum etiam capitis grauitates, quę videlicet sine mordaci infestant dolore, somnum soporẽmq; afferunt, quibus apoplegmatismi magnifice opitulari videntur. Ad hæc non mediocri argumento sunt capitis & ardor & refrigeratio: siquidẽ" ardor, vigilias: refrigeratio, sopõrem inducit. Item bilioſi calidiq; morbi, vigilias, deliria, phrenitidas: contra, pituitosi frigidiq; ignauiam, cataphorã efficiũt. Quippe, quod ad vigilias sopõresq; per morbos pertinet, calida frigidaq; intemperies primam sibi facultatẽ vẽdicat: altera vero ab hac, quæ ad humiditatem ariditatemq; refertur. Nã balneæ eò, q̃ caput madefaciunt, soporiferæ sunt, haud secus vini mõderata potio, & omnes cibi humectantes. Atq; ex ætatibus pueritia quidem, ob humiditatem somnolenta est: senes vero, ob ariditatem, vigilijs vexantur. Igitur omnia hæc argumento esse possunt, ad animi ignauiam inducendam, humiditatẽ præter naturam, secundas partes obtinere: frigiditatem vero priores. Proinde humiditas sola abundans, lõgos profundosq; somnos: sicuti & ariditas quoq; sola, vigilias efficit: de quibus dispositionibus ab Hippocrate dictum est: Somnus aut vigilia, si alterutrum modum excesserit, malũ est. Si vero frigus cum humiditate vehementer coniungatur, soporẽm stuporẽq; constituit: sine hac vero, memoriæ nocet, stultitiamq; inducit. Quum itaque non solum in frigiditate humiditateq;, verum etiam in ariditate & calore, non paruum, secundum magis & minus, sit discrimen, nihil mirum, si multifariæ inueniantur causę, quæ animales actiones lædere possint. Cæterum clarioris doctrinæ gratia, rationalis animæ actiones, principales: irrationalis vero, morales vocentur, quas in præsentia silentio præterire decreuimus, non enim vel cordis vel iecoris affectus tractare proponimus. Igitur, quemadmodum somnus & vigilia, si modum excesserint, ille ob humiditatem, hæc vero ob intemperantiam fit aridam, ita & in his ipsis, & maior vel minor tum somnus tum vigilia sequitur maiorem vel minorem aut humiditatem aut siccitatem. Cumq; bifariam (vt iam declaratum est) fiant huiusce modi intemperies, duplex quoq; erit vtriusq; dispositionis modus: vnus quidem in humidis siccisq; humoribus: alter vero in corporibus solidis, si aliquando in eadem intemperies solidæ partes cum humoribus inciderint. Præterea vltra iam dictas intemperies contrarias, alia quædã fit mixta ex vtrisque, vt in vigilanti comate, quum pituitosus bilioſusq; humor abundauerit. Ita in calidi frigidiq; contrarietate, eosdem quoque modos inuenire licet, tum H
simplicium intemperantiarum, tum ex ambabus mixtæ: pituitæ enim si bilis misceatur, flauam dico, mixta fit ex calido frigidoq; dispositio. Quòd si in solidis corporis partibus mixtam in contrariis dispositionem fieri fateamur, tres ab ipsa prodibunt ex vtraq; contrarietate intemperies. Igitur huiusmodi affectus omnes cerebro aduenire solent: sed inter se differunt non solum mixtionis varietate, aut eò, q̃ magis minus ue intenduntur tum in simplicibus tum mixtis dispositionibus, verum ẽt q̃ ventriculi cerebri interdum afficiuntur huiusmodi intemperantijs, interdũ vniuersa eius vasa, aut humiditas quę per corpus cerebri dispersa est, & quarto insuper modo, quum videlicet ipsummet corpus cerebri intẽperatum redditur. Quorum itaque vel memoria vel intellectus perijt, somnos obseruare oportet (quippe intellectus amissio stultitia est) vtrum vehementer an modice somnolenti sint: aut omnino non somnolenti, sed, quantum ad somnum pertinet, secundum naturam sese habeant: sic enim vincentem inuenies intemperiem. Præterea considerandum est, vtrum excernant quippiam vel ex naribus vel ab ore, quod à capite defluat: an aridæ huiusmodi partes sint: quippe ex his dispositionem ipsam coniectura consequi poterimus, quemadmodum in destillatione & grauedine vsu venit: siquidem in his, & qualitas & quantitas excretorum, atque causarum, quæ præcesserunt, contemplatio, capitis dispositionem declarat,

A.l.1.f.1.d.6.c. 3.fo. 26.f.Etf. 2.d. 3. c. 3.fo. 45.b.Etl.3.f.1. t. 1. c. 17. fol. 186.a.b.

A.l.3.f.1.t. 4.c. 4.fo.101.e

Aliàs modi- se diluti.

2ª. Aph. 3. Ex. ord. 11. e. Et 7ª. Aph. 67. Ex. ord. 60. c.

A declarat, siue calida fuerit, vt in vstione: siue frigida, vt in refrigeratione: nisi enim oia hæc discrete cognoueris, idoneam dispositioni curationem haudquaq; inuenies. Cum igitur vel" perijt, vel grauiter læsa est memoria, frigida omnino intemperies est: quocirca calefacere ipsam oportet: at vero exiccare aut humectare non necessarium est: sed, si humiditati copuletur, arefacere: si ariditati, madefacere: cæterum, si inter has medium obtinet, ipsum conseruare oportet. Equidem noui quendam, qui ob laborem in studijs atq; vigilijs, memoriam penè amiserat, læsa etiam ratione: itẽ agricolam, qui ob labores, quos vites colendo subierat, ac tenuem victum, eodem modo affectus est. Atq; ij, certum est, q̃ exiccantibus caloriſicisq; oĩno lædebantur: madefacientia vero, quæ calefaciendi quoq; vim haberent, haud mediocri ipsis erant præsidio. Itaq; lædumtur etiam cum febri principales animæ functiones, vt in phrenitide & lethargo: interdum sine febri vitium est, vt in mania & melancholia: quemadmodum modo per cõsensum, modo primaria affectione cerebri.

A.l.1.f.2.d.3.c. 2.fo.43.h

Quum" igitur proprijs accidentibus exacte discernuntur huiusmodi vitia, & perpetua sunt, neq; alijs præcedentibus superuenerunt, primogenia affectione: quum vero proprijs accidentibus discerni non possunt, neq; perpetuo permanent, atq; ad alias affectiones consequuntur, per consensum ipsa constare dicimus. Neq; latere nos debet, vbi per cõsensum quis afficitur, ipsiaq; affectio
B in fieri habeat esse, q̃ deletis efficientibus ipsam causis, ipsa quoq; simul deletur: si vero consentiẽtes partes permanentem iam habuerint dispositionem, quamuis quiescat causa efficiens, ipsa tamen permanebit affectio. Igitur, q̃ in cerebro consistant omnes principalium animæ actionum affectus, in confesso habent omnes medici, nisi quis vni fortasse sectæ addictus, aliter in animo sentiat, aliter depromat ex ore: at, qualis sit intemperies, non sine negocio inuenitur, medicusq; requiritur, non qui laboret, quomodo antiquis contradicat de animæ principatu, re adeo aperta & perspicua, vt eam in cerebro esse etiam inter priuatos conueniat, sed qui laborioſus sit & inquirendo non defatigetur. Sed philosophis fortasse, in angulo sedentibus, facilius pro hoc errore quis veniam dederit: medicis vero, qui iam in artis operibus ad senectutem vsq; versati sunt, ignosci sua contendendi libido, vel, fortasse dicam verius, imprudentia, nõ debet: quippe qui vigilantibus, delirantibus, phreniticis, lethargicis, caput irrigare consueuerunt. Nam & Archigenes quoq;, vbi vitiata memoria medicanda est, aut stultum medicari aggreditur, capiti remedia adhibet. Quis vnq; exercitatus medicus apoplexiam, morbum comitialem, opisthotonon, emprosthotonon, tetanõ, aliter curauit: quis deniq; dimidiam partem corporis resolutam? Nunquid vero in spasmosis affectibus omnes medici vel etiam experimenta professi, summã curationis esse non censent, primis
C vertebris remedia adhibere, quemadmodũ vbi dimidia quoq; vniuersi corporis pars resoluta est? Porrò cerebrum quoq; calfaciunt, quemadmodum apoplecticos quoq; curare consueuerunt. Sic etiam per morbum comitialem, cum vel ob stomachum vel ob aliquam aliam particulam affectio fit, eam maxime & in primis curare præcipiunt: cerebrum vero ita præparant, vt non ita facile afficiatur. Hæc itaq; potissimum inquirenda sunt, non principalis animæ vis, quam nemo, nisi per uersa fuerit mente, nõ apertissime cognoscit: neq; neruorum originem, diuinantium more, à dijs petere, sed ab experto dissectore discere oportet.

De Neruorum ortu, ac de Conuulsione. CAP. 6.

SVnt enim non nulli, qui sibi iam persuaserunt neruos à corde oriri eò, q̃ nequeunt inter syndesmũ. *i.* copulã, neruumq; discernere: quibus nõ nihil etiam suffragari videtur ipsa homonymia, quippe copulæ à multis medicorum colligantes nerui appellantur. Verum nulla vexabimur nominis inuidia, si modo non copulas ipsas, sed voluntarios (vt ipsi aiunt) neruos intelligãt, quos scilicet à cerebro initium accipere dicimus: neque enim illi aut conuullionem, aut paralysin, ad colligantes neruos referunt: sed eorum neruorum, qui voluntatis imperio obediunt, affectionem eẽ dicunt. Conuulso enim vniuerso corpore, omnes quidem autumant affici talem quampiam par
D tem, quæ, vt in arbore caudex ramorum, sic ipsa sit omnium neruorum communis veluti caudex, nõ paucorum in vna parte, quemadmodum ramus: veluti, qũ vel crus, vel altera manus, forte fortuna conuellit, totius membri conuulsio, neruorũ, qui ad ipsum gueniunt, originẽ affectã fuisse declarat, rami cuiuspiam exemplo in arbore: Quando autẽ vniuersum corpus afficitur, cõmunẽ originem omnium infra faciẽ neruorũ, quæ arboris caudici proportione respondet, affectam esse putandum est, quæ sunt primæ spinalis medullæ partes: pinde exercitatissimi quiq; medici huic remedia adaptant, cordis vero in hac affectione nullam omnino mentionẽ faciunt: Si" vero simul cum vniuerso corpore facies" quoq; conuulsa videatur, non solum exortum spinalis medullæ, verũ etiam cerebrũ ipsum, curamus. Etenim" labra quoq; sæpenumero conuulsa videmus, item oculos, frontis cutem, totas mandibulas, similiter & linguæ radicem: at, quia omnes iam dictas partes à musculis ex cerebro neruos suscipientibus moueri, ex anatome didicimus, cerebrum ipsis sic laborantibus credimus esse affectum: vbi vero ipsis illæsis cæteras partes conuelli viderimus, dorsalis medullæ initium affectum esse fatemur. Hæc igitur sunt, quæ prompte discere, mox ipsorum dispositiones considerare oportet. Sed sunt non nulli medici, qui dispositiones ipsas ne aggrediũtur quidẽ disquirere, sed certant super rebus manifeste apparentibus: iacturamq; temporis nos facere cogunt, quod non erat consumendũ respondendo ijs, qui recta medicorum veterum decreta

A.l.3.f.2. c. 7. fo. 117.a Aibidẽ. A.l.3.f.2.c.5. fo.216.a

euertunt, sed inueniendo potius ea, quæ illi silentio præterierunt vel nihil oino differentes de qui E
busdam rebus, vel sine demonstratione, vel sine idonea determinatione, vel non satis abunde ex-
6n. aphor. 39. Ext. or. 50. f plicantes: quemadmodum Hippocrates, vbi ‖ neruorum conuulsionem vel ob plenitudinem, vel
ob vacuitatẽ, fieri dicit. Etenim verus est sermo eius: quibus vero rõnibus fulciaꝫ, vt fides ei adhi-
benda sit, non popularibus, sed doctis duntaxat viris, & qui diligenter prima medicinæ rudimen-
ta didicerunt, notum est. Hæc igitur quum didicissem, facile mihi persuasi conuulsionem fieri ob
eas causas, quæ ab Hippocrate dictæ sunt. Quippe, "si omnis motus, qui à voluntate procedit, at- A.l. 1. f. 1. d, f. c. 1. fo. 10. b
tractis musculis in eas, quibus innascuntur, partes, fieri videtur: neqꝫ potest fieri attractio, nisi ad
suam originem retrahatur musculus: constat" conuulsionem in cõuulsis partibus factam, hac sola A.l. 3. f. 2. c. 5. fo. 215. d
ratione à motu secundum naturam differre, qꝙ præter voluntatem nostram fiat. Itaqꝫ, quemadmo-
dum in eo, qui secundum naturam habet, voluntas in cerebro iuxta neruorum originem ordina-
ta, motionis principium primis dat neruis, ac per ipsos musculis, ita, si sine huiusmodi principio
inuenerimus, quæ causa neruos conuellere possit, modum, quo conuulsio fiat, nos iam scire non
temere profitebimur. Etenim, si videris aliquando neruosa corpora vt lyræ chordas, ob ambien-
tis aeris immodicam intemperiem adeo vehementer, vt rumpantur, intẽtas, haud difficulter intelli
ges idem in animantium quoqꝫ neruis posse contingere. Sed quomodo affecto aere tenduntur F
chordæ, vt rumpantur: si vel" nimis aridus, vel admodum humidus sit: nempe humor madefacit A. ibidem.
ipsas, vt in tumorem præter naturam attollantur, qui mox eas tendit: ac, veluti Sol tergora are-
faciens contrahit, ita liccitas chordas & trahit & tendit: sic" lora quoqꝫ, quum ad ignem exiccan- A. ibid. e
tur, contrahi tendiq̃ videntur. His ita præcognitis haud difficile inuentu fuerit, vtrum ab aridi-
tate, quæ est humidæ essentiæ defectus & vacuatio: an ab humoris plenitudine, q̃ est affectio ægre
stati aduersans, & ab Hippocrate repletio nominata est, affectus ipse prodierit. Quippe, quum cõ A. ibid. h
uulsio fit vel à labore, vel vigiliis," vel fame, vel solicitudine, vel arida æstanteq̃ febri, qualem in
phreniticis videre est, causam eius esse ariditatem vacuationemq̃ recte putaueris: si vero temulẽ-
to cuipiã ac omnino pleno homini, qui videlicet in otio degit, id euenire conspexeris, non ab re
à contraria causa conuulsionẽ ortũ habuisse iudicabis. Atqui euacuationi contraria est repletio.

Qui Humores, in quibus cerebri partibus, quos morbos pariant; ac de Melancholia & morbo Comitiali. CAP. 7.

ATque" morbus quoqꝫ comitialis, conuulsio est omnium corporis partium non perpetua, vt A.l. 3. f. 1. t. 5. c. 8. fo. 208. e
in emprosthotono & opisthotono atque tetano videre est, sed quæ ex temporum accidit in
teruallis: neque solum hac re, sed mentis quoque ac sensuum oblæsione, à iam dictis conuulsio G
num generibus differt: vnde constat in supremis corporis partibus, cerebro videlicet, hunc affe-
ctum generari. Quoniam" vero & velociter cessat, in ventriculis ipsius potius consentaneum est à A.l. 3. f. 2. c. 5 fo. 215. f
crasso humore vias spiritus obstruente tũc affectum procreari, neruorum principio se ipsum qua
tiente, quo excutiat ea, quæ noxia sunt: fortasse vero & irrigato singulorum neruorum exortu, si-
militer ijs, quæ à spinali medulla principium habent, conuulsionibus, epilepticorum quoque con
uulsio fit. Verum non" ab ariditate vacuationeq̃, sed à crasso semper humore, hanc affectionem A.l. 3. f. 2. t. 1. c. 1. fo. 213. d
induci argumento est, quòd & subito fit & soluitur confestim: nam subitaria meatuum obstru-
ctio, à crasso viscoso'ue humore fiat: vt autem vel cerebrum, vel tenuior ipsius membrana ad tan
tam perueniat ariditatem, vt corio simile quippiam pati videatur, non sine multo tempore fieri
possit. Accedit ad hæc, vt is, qui sic laborat, neque videat, neque audiat, neq; vllo sensu quicquam
percipiat, ac ne consequi quidem possit, quid factum sit: sed cum memoriæ viribus ratio quoque
læditur. Ex his igitur omnibus rationi consentaneum est in cerebro hanc affectionem fieri, im-
pediente humore animalem spiritum, qui in ventriculis eius continetur, quo minus possit exire.

Porrò, quamobrem hic spiritus vocetur animalis, aut quæ sit eius potentia, in eis commentarijs,
quos de Hippocratis Platonisq̃ placitis scripsimus, iam demonstratum est. Sanè, quum ea, quæ H
per dissectiones apparere solent, accurate consideraremus, rationi consonum videbatur animam
in cerebri corpore sedem obtinere, atqꝫ in ipso & rationis vim & sensibilium imaginum memo-
riam residere: ac primum ipsius instrumentum tum in sensibilibus actionibus omnibus, tum in
ijs, quæ à consilio & voluntate prodeunt, spiritum esse, qui in ipsius ventriculis maximeq̃ in po-
stremo continetur: quamuis non contemnendus sit medius ventriculus, perinde, quasi non no-
bilissimus sit, multis enim rationibus inducimur, vt hunc amplectamur, duos vero anteriores de
seramus. Verum exacta horum notitia ad curationis inuentionem nihil ferè conducit: nam sa-
tis fuerit ad probe curandum, nosse sedem affectam esse cerebrum, atqꝫ in eius ventriculis humo-
rem crassum vel viscidum comprehendi. Igitur, quemadmodum hæc ad curationes, quarum gra
tia & affectas sedes & earum dispositiones inquirimus, sunt vtilia, sic crassorum quoqꝫ humorum
differentiæ, vtrum videlicet pituitosi sint an melancholici, haud mediocriter ad curationem con-
ferre videntur: si tamen in præsentia non obliuiscamur pituitosos quidem eos nominari, quum
simpliciter ita dicimus, in quibus humiditas frigiditasq̃: melancholicos vero, in quibus siccitas
atque frigiditas dominãtur: quamuis magnæ peculiaresq̃ interim differentiæ tum pituitosorum
tum melancholicorum humorum inueniãtur. Pituitæ quidem vnum genus est, quod quotidie
vel

A vel sereando, vel vomendo, vel emungendo educitur, vaporoso scilicet spiritu plenum, vt ne sen
sum quidem lateat, ipsum esse dissimilare. Alia vero pituita, similaris quidem videtur, licet fortas-
se nõ sit similaris: qualis ẽt est crudus humor, qui in vrinis substat, tum is, qui à Praxagora vitreus
appellatur: atqꝫ ex hoc genere esse videtur saliua, quæ neqꝫ fluida admodum est neqꝫ aquosa. Ve-
rum nec saliua vnica duntaxat qualitate gustum afficit, nedũ vniuersa pituita: sæpenumero enim
acrem, & acidam, & salsam in ore saliuam manifeste deprehendimus: veluti, cum sani maxime de
gimus, nulla qualitate infecta, sed perinde, quasi aquosa, saliua gustui offert. Sic & melãcholicus
humor secundum substantiæ varietatem non obscuras habet differentias. Nam alius est veluti fex
sanguinis: qui admodũ spissus est, faecibus vini haud absimilis. Alius vero, q̃ superior, essentiæ est
multo tenuioris: atqꝫ vomentibus eum & olfacientibus acidus videtur: qui etiam terram radit at-
tollit & fermentat, atqꝫ ampullas, quales feruentibus iusculis supernatare videmus, excitat. Sed is,
quem crassæ fæci similem esse dixi, in terram effusus non inducit fermentationem, nisi forte in ar-
dente febri ipsum maximopere præsagari contingat: neque vlla etiam acida qualitate participat:
quamobrem & ipsum nominare consueui melancholicum succum aut melancholicum sanguinem: hic enim, meo quidem iudicio, non recte adhuc atra bilis appellari potest. Prouenit autem
B huiusmodi humor in quibusdam plurimus, vel à temperie ab initio cõparata, vel à cibis, qui, quũ
in venis concoquuntur, in huiusmodi humorem trãsmutari solent. Igitur, vt crassus pituitę suc-
cus, ita hic quoque comitialem morbum solet efficere, vbi in meatibus ventriculorum cerebri re-
tinetur, siue is medius sit, siue postremus: vbi" vero in ipso cerebri corpore abundat, ‹ eam insanię
A.l. 3. f. 1. t. 4. c. 18. fo. 204. c speciem, quam Græci vocant › melancholiam efficit: quemadmodum alter atræ bilis succus, qui
prę assata flaua bile nascitur, ferina deliramenta inducit, modo sine febre, modo cum febre, in cere-
bri corpore abundans. Atqꝫ hanc ob causam phrenitis non nunquam mitior est, quum videlicet
à pallida bile ortum cõtraxit: interdum vehementior, quum flaua bilis eam peperit: atqꝫ insuper
alia non nunq̃ dementia occurrit ferina & melancholica, flaua bile præusta. Deliria autem, quæ
per febrium vigores accidunt, non propria cerebri affectione, sed per consensum fiunt: proinde
eos παραπαίσαι, παραφρονῆσαι, παραπόψαι, i. delirare, & delipere, & vacillare, nõ solũ medici, sed
priuati quoqꝫ dicere cõsueuerũt: phreniticos vero hos non noũant, eò, qꝙ phreniticorũ deliriũ non
quiescit, mitigato febriũ vigore. Igit, quemadmodum phreniticorũ febris vnum quoddam acci-
dens dispõnum cerebri censet, sic e conuerso ardentiũ febriũ delirium, multis elatis ad ipsum vapo
ribus calidis. Haud secus ẽt ea affectio, quæ suffusioni in accidentibus similatur, à ventriculi dispo
A.l. 1. f. 2. d. 3. t. 2. fo. 44. a C sitionibus ortũ trahens: nã cerebrũ" ventriculo, & ventriculus cerebro, suas affectiones transmit-
tit, idq̃ pp neruorum à cerebro ad os ventriculi descendentium magnitudinem: per quos etiam
sensus huic particulæ, quam vlli reliquarum corporis partiũ, acutior est. Quocirca capitis fractu-
ras, quum ad membranas vsqꝫ perueniunt, bilios⁹ vomitus, ac interdum dolores capitis, quomo
docunqꝫ fiant, subuersioqꝫ stomachi, & morsio comitatur. Hypochondriacas vero & flatuosas vo
catas affectiones melancholica tristitia sequitur, haud secus, quàm acutam febrem deliriũ, & quas-
A.l. 1. f. 2. d. 3. t. 2. c. 10. fo. 46. d dam oris ventriculi dispositiones, ea, quæ in accidentibus suffusioni similatur affectio. Sic" neruo
sis partibus inflammatis, promptius, quàm reliquis, delirium superuenire solet, idq̃ ascendente
ad caput interdum per cõtinuas partes solo calore: interdum vero spiritu vaporoso, vel fumoso,
aut fuliginoso. Porrò, quemadmodum hæ passiones, quibus caput per consensum afficitur, ita il
læ quoqꝫ, quæ primogeniæ ipsius affectiones sunt, non parum inter se differunt. Igitur crassi hu-
mores, qui in cerebri substantia abundant, interdum ei, vt instrumentali: interdum, vt similari par
ti, nocent: quum enim meatus obstruuntur, vt instrumentali: quum vero temperamentum altera
tur, vt similari. Proinde totus hic sermo in fine sexti libri de vulgaribus morbis præscriptus est:
A.l. 3. f. 1. t. 5. c. 8. fo. 208. g ‖ Melancholici" magna ex parte comitiali morbo afficiuntur: & contra, morbo comitiali laboran- 6. Epid. fe. 1. 7ª. ad libri finem.
D tes, efficiuntur melancholici. Atqꝫ horum vtrumlibet magis accidit, prout vel in hanc, vel in illã
fe partem, infirmitas repit: si enim in corpus, epileptici: si vero in mentẽ, melancholici reddunt.
Hoc sermone primum quidem declarauit, qꝙ non semper, sed magna ex parte, horum affectuum
A. ibidem. h alter in alterum transit: quippe" non solum melancholicus succus, verum etiam pituitosus, mor-
bum comitialem committit. Igitur is, quem melancholicus succus constituit, in melancholiam
trãsit: qui vero à pituitoso partus est, in aliam affectionẽ, de qua paulo post dicturus sim, permu-
tatur, melancholiam vero haudquaq̃ efficit. Altera vero Hippocratici sermonis pars non paruũ
contemplandi locum desiderat. Quippe, quũ anima sit aut temperamentum actiuarum qualita-
tum, aut ab ipsarum temperamento alteretur, bilem, quum cerebro veluti parti instrumentali no-
cet, ad cerebri corpus conuerti ait, id quod in obstructionibus fieri constat: quum vero tempera-
mentum mutando, ei vt similari nocet, ad mentem eam repere dicit. Verum hoc, quod medici
dereliquerunt, definire in primis necessarium esse videtur. Nempe, vt in manifestis corporis par-
tibus, interdum omnibus, eadem apparet temperies, vt in morbo regio, & elephante sic vocato,
& aqua inter cutem, & malo habitu, quæ à Græcis cachexia dicitur, insuper in ijs, quæ ab hepa-
te atque splene pendent, colorum vitijs: interdum vero vnius duntaxat partis, quæ videlicet aut
bilios⁹ aut pituitosum aut melancholicum humorem suscipit, temperies permutatur: ita etiam

cerebro accidit, vt non nunq̃ vniuerſo in venis ſanguine melancholico effecto, ob commune vi- E
tium, ipſum quoq; lædatur: nõ nunquã vero, reliqui corporis ſanguine prorſus innocuo ſolus is,
qui in cerebro contentus eſt, alteretur: idq; bifariam fit, aut enim aliunde in ipſum deriuatur, aut
in ipſomet melãcholicus humor genitus eſt, quum videlicet multus eius loci calor aut flauã bilẽ,
aut craſſum atrumq; ſanguinem ſuperaſſauit. At hæc diſtinctio non paruum habet in curatione
momentum, ſiquidem, vbi vniuerſum corpus ſanguinem melancholicum cõtinet, curationem à
venæ ſectione incipere oportet: vbi vero ſolum cerebrum, infirmus (quod ad hanc diſpoſitionẽ
attinet) ſanguinis detractione non indiget, quamuis ob aliam quampiam cauſam ſanguis mitti
poſſit. Vtrum vero melancholicus ſanguis vniuerſum corpus, an ſolum cerebrum occupet, ita
diſcernendum eſt. In primis vniuerſi corporis habitum, qualis ſit, conſideres, velim: meminerisq;,
q̃p molles, & candidi, & obeſi nequaq̃ humorem habent melancholicum: macri vero, & nigri, &
hirſuti, & quibus latæ ſunt venæ, aptiſſimi ſunt, vt huiuſmodi in ipſis humor cumuletur: fitq; in
terdum, vt prærubro colore homines, affatim in melancholicam temperiẽ decidant, atq; poſt hos
flaui, idq; maxime, quando & vigilijs, & multis laboribus, & ſolicitudine, & tenui victu fuerint
educati: quibus hæ quoq; notæ conueniunt, an hæmorrhois aliqua reſtricta ſit, aut alia quæpiam
conſueta ſanguinis vacuatio, aut mulierum menſtrua: inſuper quibus cibis quis fuerit vſus, vtrũ F
ijs, qui ſuapte natura melancholicum ſanguinem pariunt, an è diuerſo. Porrò, qui melãcholicum
ſanguinem efficiunt, hi fere ſunt: caprina bubulaq; caro, magisq; hircinæ & taurinæ, ſed maxime
aſinorum camelorumq; carnes, nam & his non nulli veſcuntur: itẽ vulpinę caninæq; carnes: atq;
non minimã in huiuſmodi ſanguinis generatione vim obtinet ex lepore cibus, ſed multo magis
ex apris: ac limaces quoq; melancholicum ſanguinem pariunt, ſi frequens ſit eorum vſus: præte-
rea omnes terrenorum animaliũ carnes ſale conditæ: aquatiliũ quoq; carnes, vt thunni, balenæ,
vituli marini, delphini, canis, atq; cetaceorum omnium. Ex oleribus autem, braſſica fere ſola hu-
iuſmodi ſanguinem gignere conſueuit: quemadmodum & arborum germina, vbi vel muria, vel
oxyhalme condiuntur, præcipue lentiſci, terebinthi, rubi, canisrubi. Leguminum vero omnium
maxime lentes inter melancholicos cibos numerantur: mox panis furfuraceus, & qui ex tipha
atq; vitiatis ſeminibus factus eſt, quorum apud quaſdam nationes vſus loco frumenti habetur:
verum de his in primo libro de ciborum facultatibus iam dictum eſt. Præterea vina craſſa nigraq;
aptiſſima ſunt, vt ex ipſis melancholicus humor fiat: præſertim ſi quis abunde ipſa ingerens, obla
ta occaſione in multo corpus calore contineat. Vetus deniq; caſeus, vbi forte fortuna in corpore
fuerit ſupercalefactus, facile huiuſcemodi parit humorem. Igitur, ſi quis antea, q̃ſi in morbum inci G
derit, huiuſmodi victus ratione fuerit educatus, maiorem quandam inde licet facere coniecturã:
ſi vero boni ſucci cibis vſus fuerit, conſiderare oportet exercitationes ipſius, mœſtitiam, vigilias,
ſolicitudines. Sunt etiã non nulli, qui per febriles (vt dictum eſt) morbos melancholicum humo-
rem contraxerunt. Atq; ad efficaciorem notitiam non parum confert anni tempus, ac præterita
præſensq; conſtitutio, item regio, ac laborantis ætas. His itaq; omnibus præmeditatis, quum ſpe-
raueris in vniuerſi corporis venis melancholicum ſanguinem contineri, quo certiorem habeas
notitiam, cubiti venam ſecta, præcipueq; mediam, quoniam cõmunis eſt & ei, quæ humeralis no-
minatur, & ei, quæ per axillam ad manum fertur. Quòd ſi tum fluens ſanguis non videatur melã
cholicus, ſtatim ſupprimatur: ſi vero talis appareat, vacua, quantum pro laborantis corporis habi
tu ſatis eſſe coniecteris. Eſt præterea tertium melancholiæ genus, morbi comitialis exemplo, quũ
ortum à ventriculo habuerit: ſolentq; medicorum aliqui hanc diſpoſitionem hypochondriacum
flatuoſumq; morbum nominare. Verum ſatis mihi fuerit ea accidentia percurrere, quæ à Diocle
præſcripta ſunt illi aſſidere, in libro, cui titulus eſt, Affectio cauſa curatio: in quo Diocles ad ver-
bum ita ſcripſit: Porrò alius oritur circa ventriculum morbus, qui ſupra ppoſitis nõ diſſimilis H
eſt, nominaturq; abalijs melancholicus, ab alijs flatuoſus: quem ſumpto cibo maxime coctu diffi-
cili & cauſtico, ſputum humidum idemq; multum comitatur: item ructus acidus, flatus, æſtus in
hypochondrijs, fluctuatio non ilico, ſed quum retinuerint: interdum ventriculi quoque vehe-
mentes dolores, qui non nullis ad dorſum vſque procedunt: concoctis deinde cibis quieſcunt,
mox alijs ingeſtis eadem rurſus reuertuntur accidentia, quæ interdum ieiunos, interdum etiam à
cœna moleſtant, atq; euomunt crudos cibos, & phlegmata ſubamara, & calida, & acida adeo, vt
non nunquam dentes torpedine afficiantur. Atq; horum plurima ab ineunte ſtatim ætate eue-
niunt: vtcunq; tamẽ acciderint, omnibus in tempus producuntur. Hæc præfatus Diocles mox
cauſam ſubiungens, ita ſcribit: Cæterum flatuoſos vocatos ſuſpicandum eſt plus caloris, q̃ decet,
habere in iſs venis, quæ alimentum à ventriculo excipiunt, ſanguinemq; in ipſis craſſiorem fa-
ctum. Quippe conſtat has venas eſſe obſtructas, vel hoc argumento, q̃p alimentum corpori nõ di-
ſtribuitur, ſed in ventriculo manet inconfectum, quũ antea ipſum à meatibus ſuſciperẽ, magnaq;
ipſius pars in imum ventrem excerneretur: tum q̃p poſtero die vomitu reijcitur, vtpote non di-
geſtis per corpus cibis. Sed, q̃p calor id, quod ſecundum naturam eſt, excedat, facillime intelliges
tum ab æſtu, qui ipſis accidit, tum ab iis, quæ ingeruntur: ſiquidem iuuari videntur à frigidis ci-
bis, qui videlicet calorem refrigerare extinguereq; ſolent. Deinde alia quoque Diocles iam

A.l.3.f.1.t.5.c. 8.fo.209.a

A.l.3.f.1.t.4.c. 18.fo.204.f

A.ibidem.

A ib.c.20.e

Oppoſitum A.ibidem.f

A.l.3.f.13.t.5. c.1.fo.302.b

propoſitis

A.ibid.c.19.b A propoſitis in hoc ſermone addidit: Aiunt autem non nulli os ventriculi, quod inteſtinis cõtinua
" tur, in huiuſmodi paſſionibus inflãmari, ac ob inflãmationem ipſam & obſtrui, & prohibere, ne
" alimenta ſtatuto tempore ad inteſtinum deſcendant: quamobrem diutius, q̃ decet, in ventriculo
" manentia, & tumores & æſtus atq; reliqua, quæ prædicta ſunt, efficiunt. Hæc ſunt, quæ Diocles
quidem literis prodidit: verum in hoc ſymptomatum catalogo præcipua totius concurſus acci-
dentia ſilentio præterijt, quæ videlicet & melancholiam & flatuoſam hypochondriacamq; affe-
ctionem, tanq̃ caractere quodam, deſignant: atque omiſit (vt puto) huiuſcemodi accidentia eò, q̃p
" ex morbi ipſius nomine manifeſte declarantur. Etenim ab Hippocrate didicimus: ‖ Si metus & 62. Aph. 23. Ex. ord. 48. c.
" mœſtitia longo tempore tenent, melancholicus eſt huiuſcemodi affectus. Verum haud abſurda
quæſtio eſt, quare Diocles, quum cauſas aliorum accidentium redderet, cauſam, ob quam mens læ
datur, non ſcripſerit: ſiue enim venarum, quę ad ventriculum ſunt, calor exuperat, ſiue partes, quę
ſunt ad portam {Græci pyloron vocant} inflammatione laborant, quid cauſæ ſit, cur melancholi-
ca comitentur accidentia, dereliquit. Etenim, quòd vẽter flatuoſo ſpiritu impleatur, ac deinde eru-
ctando ipſum leuetur, ac præterea, vomitione à Diocle memorata iuuietur, vel nihil ipſo dicente
manifeſtum eſt: at propria melancholiæ accidentia ſimul cum dicta ventriculi diſpoſitione ſcribe-
B re, haud ita facile ei fuit. Id itaque addere, ac ſimul, qualis ſit in huiuſcemodi affectibus ventriculi
diſpoſitio, manifeſta interpretatione enarrare aggrediamur. Atque videtur quidem in ipſo in-
A.l.3.f.13.t.5. c.1.fo.302.b flammatio eſſe: ſanguis autem in parte inflammata contentus, & craſſior & magis melancholi-
cus. Itaq;, quemadmodum elato ex vẽtriculo ad oculos fuligino ſo quodam aut fumoſo halitu aut
craſſis quoq; vaporibus, ſimilia, vt in ſuffuſione, accidentia contingunt, eadem ratione ſublata ad
cerebrum ab atra bile euaporatione veluti fuligino ſa fumoſaq;, melancholica euenient in mente
accidentia. Quinetiam quã frequentiſſime videmus flaua in ventriculo bile contenta caput dolo-
re affici: mox ea per vomitum eiecta, illico dolorem mitigari. Atq; huiuſmodi dolorũ genera mor
A.ib.c.19.b dendo exedendoq; infeſtant, quemadmodum alia grauitate, alia tenſione, alia cum cataphora mo-
leſtare videntur. Atq; inter optimos medicos conuenit non ſolum hæc accidentia, verum etiam
morbum comitialem, capiti à ventriculo procedere. Igitur, vt melancholicos timor nunquã de-
ſerit, ita præter naturam eis per imaginationem viſa, non ſemper eodem genere continentur. Si-
quidem alius teſtam ſe factum putauit, atq; idcirco obuiantibus cedebat, ne collideretur. Alter gal
los cantare audiens, vt hi alarum ante cantum, ſic ille brachiorum plauſu latera quatiens, anima-
tium ſonum imitatus eſt. Fuit item alter, timens, ne Atlas, qui mundum ſuſtinere dicitur, graua-
A.ibi.c.19.a C tus ſub tanto onere ipſum à ſe excuteret, atq; ipſe cum illo collideretur, ac nos quoq; cum ipſo pe-
riremus. Sunt alia huiuſmodi infinita eorum viſa. Differunt autem inter ſe melancholici: nam
omnes timent, mœrent, vitam damnant, odio habent homines: ſed nõ omnes mori cupiunt, etenim
hoc ipſum non nullis melancholiæ caput eſt, q̃p mortem pertimeſcunt: quoſdam etiam alie-
no admodum atq; extraneo videbis animo, vtpote qui ſimul & mortem metuant, & tamen mor-
tem ſibi conſciſcant. Proinde recte videtur Hippocrates omnia ipſorum ſymptomata in duo hæc
coegiſſe, metum & mœſtitiam. Mœſtitia nimirum eos inducit, vt odio proſequatur omnes, quot-
quot viderint, nunquam non triſtitiam præ ſe ferentes: ac terrentur, vt in tenebris profundis pue
ri, atq; ex adultis indõcti. Sanè, quemadmodum externæ tenebræ omnibus fere hominibus pauo
rem inducunt, niſi vel audaces admodum vel docti fuerint, ſic atræ bilis color, mentis ſedem tene-
bris ſimilem reddens timorem efficit. Etenim ſummis tum medicis tum philoſophis in confeſſo
eſt & humores & omnino corporis temperaturam animæ actiones inalterare: id, quod nos quo-
que vnico cõmentario docuimus, quo demonſtratum eſt, q̃p animæ potentiæ corporis temꝑa
turam ſequuntur. Quocirca humorum vim ignorantes (in quorum numero & Eraſiſtratus eſt)
ne ſcribere quidem de melãcholia quicquam auſi ſunt. Neq; indignum eſt admirari tum commu-
D nes hominũ notiones, tum plurima quoque dogmata, quæ & philoſophi & medici per ignoran
tiam præterierunt. Igitur ab omnibus, affectus ipſe melancholia vocitatur, indicante nomine hu
morem, qui ipſius cauſa eſt. Quumq; circa ventriculum prima inceperint accidentia, ipſiſq; au-
ctis melancholicæ ſequantur affectiones, deinde alui deiectione, & vomitu, flatibus per inferna
emiſſis, ructibusq; leuetur is, qui laborat, hypochondriacum flatuoſumq; morbum ipſum nomi-
nabimus: accidentia vero ipſius dicemus, & mœſtitiam & metum. Quum autem propria melan-
cholię accidentia magna videntur, circa ventriculum vero aut nulla aut parua admodum ſunt,
haud abs re exiſtimaueris primitiuam in cerebro affectionem conſiſtere, ob atram bilem in ipſo
congeſtam. Cęterum, quibus ſignis diſcernat, vtrum in ſolo cerebro, an in vniuerſo corpore, huiu
ſcemodi humor contineatur, paulo ante dictum eſt. Interim monendi ſunt mihi amici, qui me
curantem viderunt, frequentibus balneis victuq; humido boniq; ſucci, nullo alio adhibito præſi-
dio, huiuſmodi me morbum curaſſe, vbi non dum ob longum temporis tractum nocuus humor
multum vacuationi reſiſteret: quum enim diuturnus iam factus eſt morbus, fortiora prædictis
oportet adhibere remedia. Fit autem huiuſmodi melancholiæ ſpecies affecto prius calidis di-
ſpoſitionibus cerebro, aut æſtuatione, aut phlegmonoſa paſſione, aut etiam phrenitide, inter-
dum vero à ſolicitudine, mœſtitia, cum vigilijs. Verum ſatis fuerit hęc de melancholia dixiſſe.

Atque de morbo comitiali deinceps, quandoquidem hic quoque interdum ipsomet affecto E
cerebro, interdū aliis consentiente euenire solet, accurate distinguendum est: vt enim tria melancholiæ genera, ita hunc quoque morbum tribus contentum differentijs, omnes fere medici distinguere neglexerunt. Verum omnibus commune est, quòd cerebrum afficitur vel consistente in ipso affectu, id, quod pluribus epilepticis accidit: aut à ventriculi ore (quod stomachum vocare solent medici) ad cerebrum per consensum ascendente: atque hoc genus proportione respondet accidentibus, quæ oculis à stomacho adueniunt, ueluti in suffusionibus. Fit etiam, sed raro, tertia morbi comitialis species (nec refert, siue etiam genus siue differentiam nominaueris) cum à parte aliqua, cui forte accidit, incipit" affectus, qui deinde sentiente ægro ad cerebrum vsque ascendit. Atq; hoc genus primum vidi in puero, qui decimumtertium ætatis annum agebat, quum equidem adolescens etiamdum cum optimis eius tempestatis medicis conuenissem ad ipsius curationem. Audiui igitur tum narrante puero, dispositionem ipsam" ex tibia initium capere: mox il linc recta ascendere per femur & superposita illi ilia, ac per latera ad ceruicem, donec ad caput perueniret: quod quum primum tangeret, ipsum haudquaquam sibi constare. Interrogantibus autē medicis, quale esset id, quod ferebatur ad caput, nihil habuit puer, quod responderet. Alius dein de adolescens compos mentis (quippe qui satis poterat & sentire, quod fiebat, & alteri enarrare) F
dicebat veluti frigidam quandam auram esse id, quod ascendebat. Vnde ex duobus alterum Pelopi præceptori placuit, aut quòd qualitas quædam alteratis per continuationem partibus, aut spiritalis quædam substantia, transmitteretur: neque mirandum esse dicebat validam vim" esse humori, qui in affecta parte præter naturam genitus fuisset, qualis pernicios arum ferarum venenis inest. Quis enim crederet vel à scorpionibus infixo aculeo, vel à phalangiorum paruorū ictibus totum corpus ingenti & inusitata mutatione affici, nisi sæpenumero id accidere videret, præsertim mini mam quandam substantiam ferís in ipsum demittētibus? Quum itaque phalangium aliquē momordit, quamuis paruum sit animal, existimare tamen debemus venenū ex ipsius ore in morsum corpus descendisse. Pórrò marinæ turturis, quemadmodum & terreni scorpionis, aculeus, in partem extremam acutissimam illam quidem finitur, vbi nullum foramen est, per quod venenum deici possit: necesse tamen est, vt excogitemus substantiam quandam esse aut spiritalem aut humidam, quæ, vt mole minima, ita facultate quàm maxima est. Etenim, quum nuper ictus quidam esset à scorpione, videor mihi videre, inquit, quòd grādine" percussus lim: eratq; omnino frigidus, sudore etiam frigido accedente: sed tandem debitis adhibitis remedijs non sine negocio seruatus est. Itaque Pelops, nō impossibile est, inquit, in corpore similem aliquam essentiam generari, non G
accedente causa extranea: quæ, vbi neruosam" aliquam partem occupauerit, per continuas partes vsque ad neruorum principium vim suam transmittit, siue id per alterationem (vt ipse dicebat) fiat, siue spiritali essentia veluti aura ad ipsum elata: sæpenumero enim infigente aculeum scorpione aut in neruum, aut venam, aut arteriam, manifeste videmus percussos vehementissimis infesta ri accidentibus. Atqui scorpionis aculeus totam cutem penetrando ad profundum vsque potest peruenire: phalangiorum vero paruorum morsus solam affixit superficiem: vnde constat, interdum à sola cute veneni vim ad totum corpus deferri, quippe tota cutis & continua est & neruosa. Proinde haudquaquam impossibile est, quum ex icta parte per totā ipsam celeriter distributa fuerit veneni vis, eam inde eodem rursus contactu in singulas subiectarum ei partium recipi, mox ex illis in alias continuas, atque iterum ex ijs, quæ afficiuntur, in alias: quumq; ad dominantium partium aliquam peruenerit, tum mortis periculum homini instare. Ad hanc" rem in primis conferunt vincula superioribus partibus iniecta, ab ijs enim præsentaneum præsidium expectatur: id quod in viperarum scorpionumq; ictibus expertus sum, item aspidum quoque, quod propter imminens subitariæ mortis periculum, magis incredibile est. Etenim, quum Alexandriæ essem, rusticus quidam non longe ab vrbe in vno manus digitorum ictus, eius radicem apud posthrachia H
le validissimo vinculo ligauit: accurrensq; ad vrbem ad familiarem sibi medicum, totum digitum ab ipsa dearticulatione, quæ ad posthrachiale est, abscindendum præbuit, sperans inde nihil se mali passurum: neque frustratus est sua spe, quippe nihil aliud faciens saluus euasit. Similiter alium noui, qui epoto ex viperis medicamento, rescisso prius digito, à periculo liberatus est. Vidi præterea rusticum, cuius totum digitum vipera momorderat, qui falce, quam tunc forte habebat (erat enim uinitor) ab vltimo articulo ictam partem resecans, deinde inducta vsitatis pharmacis in digito cicatrice, nullo epoto medicamine sanatus est. Sed puerum quoq;, cuius morbus comitialis a tibia oriri consueuerat, medici, qui tunc ad curationem eius conuenerant, sanare sperabant, si in primis vacuato vniuerso corpore, medicamen ex thapsia aut sinapi parti adhiberent, ligato in medio membro, supra eam videlicet partem, quæ primaria dispositione erat affecta: atque hoc pacto accessionem reuerti prohibuerunt, quamuis antea quotidie puerum infestare consueuisset. Verū hæc obiter, atque ex abundantia dicta sint, ne quis miretur, quo pacto ab ignobili aliqua parte tantus morbus ortum contrahere possit. Superest, vt causam inuestigemus, quamobrē in huiusmodi per consensum affectionibus epilepticæ fiant conuulsiones: nam ne Pelops quidem ullā ad hāc rem attulit probabilem persuasionem: neque etiam alius quisquam, cum quo nobis aliqua fuerit

A.l.3.f.1.t.5.c.8.fo.209.b

A.l.3.f.1.t.4.c.8.fo.202.d

A.l.3.f.1.t.1.c.6.f.190.d. Et t.5.c.8.fo.209.b

A.l.4.f.6.t.5.c.3.fo.503.b

A.ibidem.c.

A.ibidem.e

consuetudo.

A consuetudo. Mihi vero per huiusmodi consensum videnti aliquando laborantem sine vehementi conuulsione concidere, simul quòd per interualla breuibus quibusdā motibus quateretur, probabile visum est, quemadmodum" frequentissime singultum fieri cernimus affecto stomacho, ita hanc quoque dispositionem euenire. Etenim me ipsum" quoque singultus illico inuadere solet, si piperis aliquando immodicam quantitatem ingessero, id, quod alijs quibusdam non paucis, quibus scilicet facilis erat oris ventriculi sensus, accidisse meminimus: atqui iam supra memoratū est id non solum medicis, verum etiam vniuersis hominibus, stomachum appellari. Itaque, quum cecidissent, qui non ex propria cerebri affectione, sed per consensum, comitiali morbo laborabant, eos citra perpetuam conuulsionem, veluti palpitando, per interualla concuti videbam. Proinde existimaui similē aliquem" cerebro motum euenire, qualis stomacho interdum à re quapiam molestato accidere solet: quippe qui, quum à ciborum mole grauatur, aut vbi corruptis cibis mordicus infestatur, tum singultu affici conspicitur: atque acrem quoque humorem non singultū modo, verum etiam conuulsionem, per vniuersum corpus efficere sæpenumero consideramus: deinde vomitu eiecto eo, quod mordicabat, ilico quiescere. Quo minus mirandum est, si neruorū principium huiuscemodi motu concutiatur, vt à se expellat, quicquid fuerit id, quod à parte primo affecta ad ipsum effertur. Ad hunc modum reliqua quoq; accidentia omnia, quibus neruosum genus concutitur, fieri putauerim: vbi vero deperdito sensu quis conciderit nō accidente motu, quo vel conuelli vel palpitare videatur, id à vehementi frigore ortum trahere censeo, quo in genere le thargus quoque continetur: apoplexiæ autem, quòd subito eueniat, aut frigidum humorem aut crassum aut viscidum, qui principaliores cerebri ventriculos affatim implet, non totius substantiæ intemperiem, causam esse manifestum est, veluti lethargi, phrenitidis, maniæ, melancholiæ, stultitiæ, amissæ memoriæ, sensuum hebetationis, resoluti motus. Porrò in omnibus huiuscemodi affectibus, in quorum numero apoplexia quoque continetur, periculi magnitudinē ex anhelitus nocumento conijcere oportet. Sanè, quemadmodum dormientes spirant, quamuis nulla alia accidēte actione, quæ à consilio prodeat, nimirum quum supini iaceant in cubili, ita in soporosis affectibus omnibus, quamuis neque sentiat corpus neque moueatur, tamen sola spiratio, quæ musculorum pectus mouentium munus est, saluatur: cuius rei firmam ac demonstratiua lege stabilitā habemus scientiam, quemadmodum etiam, quòd musculis omnibus motus principium ab insertis ipsis neruis accedit. Atqui" ex anatome didicimus, neruos omnes à cerebro primariū sumere initium: neque vero simpliciter initium dixi, sed primarium spinalis medullæ gratia orationi adiC
ci: quamuis enim permulti ex ea nerui prodire videantur, vim tamen omnem, quam habet, cerebrum ipsi suppeditat. Quum itaque spirationem vehementer impeditam difficulterq; procedētem videris, non paruam in cerebro morbidam dispositionem esse conijcere debes, idq; in soporiferis morbis, quos nimirum omnes in cerebro fieri manifestum est.

A.l.1.f.1.d.5.c.1.fo.9.a. Et fo.21.b

A.ibidem.

A.ibidem.d

A.ibidē.c.1.f

A.ibidem.g

De Vertigine. CAP. 8.

A.l.3.f.1.t.5.c.1.fo.207.c

APfectus" autem, qui scotomaticus, id est tenebricosus seu vertiginosus, vocatus est, ex ipsa appellatione, qualis sit, manifestatur. Quippe à parua occasione obtenebrantur ij, qui sic laborant, adeo, vt interdum cadant, maxime si aliqui in circum rotentur: siquidem ipsis ab vna rotatione euenit id, quod cæteris à pluribus accidere solet. Quin etiam obtenebrantur, siue alium quempiam, siue rotam, aut id genus aliud quidpiam, aut ipsos quoque, quos vocant, in fluminibus" vortices, circumagi viderint: id vero maxime, quum vel sub Sole æstuauerint, vel aliam ob causam calefacto fuerint capite. Quod itaque alijs, quum in circo frequenter vertuntur, accidit, hoc ipsis citra circuitionem euenire videtur: atqui, vbi quis crebro vertitur, inæqualem & turbulentum & inordinatum motum, tum humorum tum spiritus, in eo fieri in confesso est: rationi igitur consonum est huiusmodi accidentia vertigine affectis itidem euenire. Quamobrem non nulli horū ab
D arteriarum sectione præsidium petierunt, totas arterias ponè aures ad tantam scilicet altitudinem secantes, vt medius inter duas partes locus cicatrice induceretur. Sed constat nō omnes huius auxilij beneficio fuisse curatos: etenim aliæ arteriæ ijs maiores ad cerebrum ex ipsius basi per retiformem plexum ascendunt, per quas huiusmodi affectionem fieri rationi consentaneū est, elato per ipsas vaporoso calidoq; spiritu, atque implente cerebrum: atque fieri etiā potest, vt inæqualis" cerebri intemperies huiusmodi spiritum producat. Igitur hāc affectionem ad cerebrum pertinere ex ipso obtenebratorum sensu manifestum est. Oritur vero interdum cerebro primogenio affectu laborante: interdū vero, quum ori ventriculi consentit: id, quod Archigenes quoque fatetur, qui libro primo de longarum affectionū notitia, ita de scotomatica hac passione scribit: Porrò ea « bifariam oritur, aut enim ab ipso capite, aut ab ijs partibus, quæ circa hypochondria sunt. Mox « genera eius distinguere aggreditur. Nam, vbi ex" primaria cerebri affectione obtenebratio depē « det, aurium sonos, & capitis dolores grauitatesq; præcedere dicit, item olfactus vel alterius alicui « ius sensus inde prodeuntis oblæsionem (huic enim sermoni adnexuit ille, inde prodeūtis, eos sen sus, vt equidem puto, significare volens, qui à capite initium sumunt:) vbi vero" ab ore ventriculi oritur, cordis morsionem nauseamq; præsentiri. Verū, vt iā antea sæpenumero monuimus, liuor caput, per alterius partis consensum quicquam afficiatur, affectio tū nihilo minus ipsi adscribenda est.

De Cephalæa, Hemicrania, & reliquis capitis doloribus. CAP. 9.

ATque de ea quoque, quæ cephalæa à medicis nominatur, nemo dubitauerit, quin cerebri sit morbus. Est enim (vt breuiter quis dixerit) affectus hic, dolor capitis diuturnus difficulterq; solubilis, qui à parua occasione vehementes habet accessiones, vt neq; strepitum, neque vocem vehementiorem, neque luminis splendorem, neque motum tolerare possit infirmus: sed tranquillitatem, obscurumq; cubiculum quærat, idq; ob doloris vehementiam. Quippe nõ nulli veluti male leo se percuti arbitrantur: alij caput contundi distendiq; sentiunt: non pauciς ad oculorum quoq; radices dolor extenditur. Quin huiusmodi accessiones, veluti in morbo comitiali, intermissiones habent, intercediq; tempus, quo perfecte liberari videntur. Igitur constat, quòd, sicut in cephalalgia id est capitis dolore, ita in hoc morbo caput facillime afficitur: atque hoc est ipsis commune: verum per cephalæam affectæ partes multo reddũtur, quàm in cephalalgia, debiliores. Cæterum inter capitis dolores non nihil discriminis inuenitur: nam sunt non nulli, quibus caput aptissimũ est, vt impleatur, ac vniuersi quoque corporis habitus ad ipsum implendum admodũ est idoneus: Alij, omnes capitis partes aptas habent, vt afficiantur: quibus, vbi vitioso victu vtuntur, accidit, vt cephalæa arripiantur. Quo minus mirandum est, si horum alijs membranæ cerebrum continẽtes dolore afficiantur: alijs pericranion, id est exterior caluariæ membrana. Discrimen autem ab oculorum radicibus sumitur, considerando, vtrum veniat ad eas malum, nec ne: siquidem consentaneum est, vt, quibus intra caluariam dispositio est, ijs ad oculorum vsque fundamenta dolor extendatur, eò, quòd & à cerebro, & ab vtraque membrana, atque à valis, quę in ipsis continentur, veluti germina quædam deducuntur. Sed & eorum, quibus dimidia capitis pars dolore infestatur (solent autem vocari hemicranici) alij extra caluariam, alij in capitis intimis partibus, dolorẽ sentiunt: at vero dextram capitis partem à sinistra distinguit futura per longitudinem ipsius protracta, sub qua intra capitis ossa linea medium cerebrum diuidens protenditur, ad quam etiam peruenit anteriorum duorum ventriculorum septum. Porrò ea corpora suapte natura idonea sunt, vt ipsis caput impleatur, in quibus vaporosus calidusq; spiritus generatur: aut quibus biliosa excrementa cumulantur in ore ventriculi. Atqui spiritus, dolores inducunt tensiuos, qui ideirco sic vocati sunt, quòd extensionis sensum inducunt: biliosa excrementa dolore mordaci afficiunt. Dolores autem à plenitudine procedentes grauitatis sensum afferunt: quibus si rubor accedat atque calor, calidos, sed sine his non calidos humores significant. Sunt, quibus caput assidue dolet, vbi vel paulo liberalius vinum ingesserint vel meracius, idq; magis, si suapte natura calidum fuerit. Præterea calidi odores omnes, quicunque styrace, aut cyphi, aut in totum aromatibus omnibus suffitis fiunt, capitis dolorem pariunt, adeo, vt non nulli ne thuris quidem odorem ferre possint. Neq; vero absurdum est, vt quosdam ob sensus exuperantiam dolor infestet, quemadmodum in ore vẽtriculi accidit: sunt enim non nulli, in quibus id tam exacte sentit, vt neque acre acetum, neque sinapi, neque aliud huiusmodi ferat: alij vero contra, ipsum penè insensile habent: quippe videtur aliqui vel ructare vel vomere quędam, vsqueadeo vitiosa qualitate infecta, vt nos ne odorem quidem sustinere possimus, quum tamen ipsi interea nullam alicuius momenti mordacitatẽ sentiãt.

Nihil igitur prohibet, quo minus in hominum cerebro similes notentur differentiæ, vt eosdem odores aliqui impune sustineãt perinde, ac si omnino ab ipsis distarent, alij eos sine molestia ferre non possint. Igitur, quòd omnes huiusmodi affectiones ad caput pertineant, iam manifestum esse videtur.

De Apoplexia, Neruorum resolutione & conuulsione, & Olfactus læsione. CAP. 10.

AT vero neruorum resolutio, & per vniuersum corpus eorum conuulsio, in quo genere neruorum etiam rigor {Græci tetanon vocant} continetur, sensu, vt prædictæ affectiones, cognosci non possunt: sed ratione, quæ nos doceat, est opus. Itaque, si aliquando per totum corpus neruorũ actio vitiosa redditur, ipsorum principium affectum esse cõstat: id vero ex sola anatome dignosci potest. Quũ igitur oẽs pariter nerui tum sensum tum motũ amiserint, apoplexia huiusmodi affectio appellatur. Vbi vero alteri laterum, aut dextro aut sinistro, id accidit, resolutio nominatur, eius scilicet partis, in qua consistit affectus, interdum dextræ, interdum sinistræ. Quòd, si in aliquo membrorum idem euenerit, eiusdem membri resolutio esse dicetur: nam & tota manus, & totum crus, interdum resoluitur: atque solus in crure pes, & quæ sub genu sunt: sic etiam de tota manu similiter proportione dicendum est. Cæterum ex anatome didicimus, quòd omnes animantis partes sub ceruice positæ, quæ à consilio & voluntatis imperio moueri possunt, neruos habent, qui eas moueant, procedentes ex spinali vocata medulla. Atqui sæpenumero audistis eã spinalem vocari medullam, addita scilicet medullæ appellatione, interdum vero sine additione simpliciter spinalem nuncupari. Vidistis ẽt in corporis dissectionibus, neruos, qui thoracem mouẽt, ex ea spinalis medullæ parte, quæ in ceruice est, ortum deducere: ipsa vero ex transuerso incisa, si tota fuerit dissecta, oẽs, quæ sub ipsa sunt, corporis partes sensu motuq; priuari, vtpote suscipiente spinali medulla à cerebro vim tum sentiẽdi tũ mouẽdi pro arbitrio. Præterea in anatome vidistis, vbi per transuersas spinalis medullæ incisiones ad medium vsque ſm longitudinẽ secaretur, non omnes suppositas corporis partes, sed eas dũtaxat, quæ è regione sectionis erant, resolutas, dextras quidem

A. l.3.f.2.c.2. fo.213.b

A.l.3.f.1.c.1.c. 2.fo.181.c

A.l.3.f.1.c.1.c. 1.fo.189.c. Et 3.c.37.fo.196 a

A.ibidẽ.e

A.l.3.f.2.c.2. fo.213.f.

A.l.1.f.1.d.3.c. 1.fo.41.g

A.l.1.f.1.d.5. c.1.fo.10.b

A.l.3.f.1.c.1.c. 4.fo.239.f

A quidem dextra spinalis medullæ parte dissecta: sinistras vero, vbi reliqua pars esset incisa. Itaque manifestum est, quòd circa primum spinalis medullæ processum facta aliqua dispositione, per quam cerebri facultas, quo minus ad ipsam perueniat, prohibetur, omnia inferiora membra, dempta facie, sensu motuq; priuabuntur: vbi vero dimidia eius processus pars fuerit affecta, non omnes inferiores partes resoluentur, sed vel sinistræ duntaxat, vel dextræ. Videntur autem huiusmodi resolutionum aliquæ faciem quoque infestare: sed tum resolutum latus ad alteram faciei partem trahitur. Quumq; ex anatome didiceritis neruos, qui per faciei partes sparsi sunt, à cerebro demitti, si earum aliqua simul cum toto corpore resoluta est, haudquaquam vos latere debet resolutionis dispositionem in ipso cerebro consistere: vbi vero illæsæ permanserint, spinalis medullæ initium affici sciendum est. Accidit vero non nullis, vt faciei partes duntaxat afficiantur, quemadmodum & vna aliqua particula, vt lingua, oculus, mandibula, labrum: etenim non omnibus ab vno loco principium influit, vtpote quæ ex diuersis cerebri partibus neruos suscipiunt: id, quod in anatome haud obscure conspicitur. Igitur apoplexia omnibus animalibus actionibus noxam inferens, cerebrum affectum esse manifeste declarat. Discernitur autem affectionis magnitudo ex noxę, quam spirationi infert, vehemẽtia: quum enim naturalem ordinem plurimum egreditur, magnam: quum vero paulum impedimenti est, paruam in cerebro noxam esse conijcere oportet. Sanè omnium pessima spiratio putanda est, quæ & intermittitur, & magna cum violentia trahitur. Et sanè mori contingit apoplecticos ob id, quòd spirare nõ possunt: sicuti partium immobilitas ad vitę quidem functiones inutilem reddit hominem, non tamẽ acutam infert mortem. Itaque vidimus quendam, qui reliquis partibus omnibus resolutis, nullam, quæ ad faciei partes pertineret, actionem amisit seruata etiam spiratione: quomodo enim viuere diutius potuisset ipsa deperdita? in quo primario affici putauimus illam spinalis medullæ partem, quæ paulo inferiòr est processu neruorum ad septum transuersum tendentium: quinetiam & vrinam & alui sedimina ipsum præter voluntatis imperium emisisse manifestum est. Insuper vidimus alium, cui propter casum omnes inferiores partes, demptis manibus, erant resolutæ.

Quemadmodum autem resolutio, quando in toto fit corpore, faciei partibus illæsis, indicat passionem in spinalis medullæ initio esse, ad eundem modum, si toti corpori conuulsio acciderit, eundem spinalis medullæ locum affectum esse declarat, faciei partibus omnino seruatis illæsis: si vero hæ quoque afficiantur, in cerebro noxam esse ostenditur. Vbi vero pars aliqua conuulsa est, neruum, qui eius motioni deputatus est, aut musculum, affici necesse est. Igitur, si ex anatome neruorum ad singulas partes venientium principia didiceris, melius earum & sensum & motum deperditum curabis. Verum hæc indeterminata relicta sunt & Herophilo & Eudemo, qui primi post Hippocratem neruorum anatomen accurate scribentes, non mediocrem medicis dubitandi occasionem præbuerunt, quo pacto per neruorum resolutionem interdum sensus dũtaxat, interdum motus, non nunquam ambo simul pereant. Itaque neruorum resolutio potissimum dicitur, vbi motus deperditus est: vbi vero partium aliquarum sensus perijt, eam partem sensus expertem esse, resolutam vero, non adeo dicere consueuimus: quanquã sunt nõ nulli, qui hanc affectionem sensus resolutionem vocitant. Nos vero semper hortamur, vt cuiq; quidem nominibus pro arbitrio vti liceat: hoc autem sit nobis propositum, vt affectam scilicet sedem, simulq; dispositionem eius inueniamus: nisi enim hæc accurate cognouerimus, nequaquam eas partes, quibus vel sensus vel motus vitiatus est, recte curabimus. Sanè Pausanias Syrus sophista, quũ Romam aliquando venisset, secundum duos minores sinistræ manus digitos, atque medij partem dimidiam, sensum in primis quidem difficilem habebat: postea male curantibus medicis, sensum omnino amisit. Quibus equidem cognitis, omnia, quæ præcesserunt, inuestigaui: atque ipsum, quum per viam duceretur, vehiculo excidisse, atque in dorsi initio læsum, mox partem læsam breui quidem curatam, sed auctum in digitis sensus vitium, audiui. Igitur remedia, quæ illi digitis adaptauerãt, læsæ parti adhibere iussi: atque sic vir ille celeriter sanitati restitutus est. Primo autem, quòd nerui per vniuersę manus cutem dispersi, quibus sentiendi ad ipsam facultas defertur, proprias quasdam habeant radices, quodq; neruorum musculos mouentium sunt aliæ, medici ignorant. Verum latius, quàm proposueramus, iam nostra expatiata est oratio: proinde quiescere eam decet. Quippe nostra intentio erat, vt hoc commentario omnes affectiones, quæ caput, maxime vero cerebrum, infestare consueuerunt, inueniremus: at, quia ab ipso nerui originem ducunt, per consequentiam ad neruorum vsque affectiones sermo peruenit: cui etiam finem imponendo, passiones, quæ reliquis capitis partibus accidere solent, scribere aggrediamur, si prius hoc tantillum superioribus addiderimus. Quòd, vbi olfaciendi vis lędituꝛ, non eorum meatuum, qui in naribus conspiciuntur, sed vel anteriorum cerebri ventriculorum, quum in temperantia quadam afficiuntur, affectio est: vel eorum meatuum, qui in ijs ossibus sunt, quæ ethmoide ideſt cola, vocãtur, si aliquando obturantur: siquidem odoratorum sensus in prioribus cerebri finibus perficitur, elatis ad ipsos per coli foramina vaporibus: quemadmodum in eo libro, quem de olfactus sensorio conscripsimus, iam declaratum est.

GALE-

GALENI DE LOCIS AFFECTIS
LIBER QVARTVS

ARGVMENTVM LIBRI

Faciei partium affectus venatur, Spinalis item medullæ, Pulmonis, & reliquarum partium, cum respiratio vitiatur, sanguis expuitur, & vox ac partes ad loquelam attinentes læduntur.

Quid hoc libro agendum, quidq; superioribus actum sit. CAP. 1.

VIam quidem & rationem vniuersalem, qua ad affectas sedes dignoscendas vtimur, primis duobus libris, cum multis definitarum partium exemplis, satis perscrutati sumus. Quoniam vero (vt iam diximus, atq; in alijs libris sæpe monstrauimus) circa res particulares exercitari oportet eum, qui in artis operibus singula, quæ vniuersali via & ratione didicit, tuto & celeriter exercere voluerit, operæprecium facturus mihi videor, si rationales quasdã dignotiones omnium corporis particularum, quæ sensum effugiunt, cum quomodolibet afficiuntur, perscripsero, sumpto à capite initio. Igitur de memoria, & cogitatione vitiata, atq; reliquis animæ functionibus, quas principes noïare consueuimus, in huius cõmentationis libro tertio iam diximus, simul in non paucis affectuũ generibus, via & rõne inducto exercitationis modo. Nã & de delirio tum phrenitidis proprio, tum eo, quod citra febrem accidit, maniã. i. insaniam, noïant: præterea de lethargo, sopore, morbo comitiali, melancholia, vertigine, quẽadmodũ & cephalæa, hemicrania, apoplexia, & filibus, ibi iã dictum est.

De affectibus Oculorum, Linguæ, Aurium, & reliquarum faciei partium dignoscendis. Item de Sopore, & reliquis affectibus cerebri, in quibus sensus vel motus offenditur. CAP. 2.

AT in præsenti libro, qui huius commentarij quartus est, de faciei partibus, quæ intrinsecus afficiuntur, sermonem faciemus, ab oculis incipiendo. Nam modo ipsorum sensus, modo motus, ac non nunquam tam sensus q̃ motus, resoluitur: idq; interdum in altero, interdũ in vtroque accidit oculo: non nunquã aũt & in vno, aliquando quidẽ sola palpebra affecta est: aliq̃n vero etiã eius partis, quam propríe oculũ vocamus, vel sensus vel motus læditur. Cum″ igitur nullo in oculis malo apparẽte, cernẽdi sensus deperditus est, descẽdens à cerebro in ipsum neruus cauam in se continet, cum vel inflãmatione, vel scirrho laborat, vel alioquin ex humorũ defluxione afficitur, aut aliter quomodolibet foramen″ ipsius obturat. Atq; huiusce modi affectus ipsi, vt instrumentali parti, accidere necesse est: qui vero ei, vt similari, aduenium, octo intemperantiæ generibus cõtinentur. Prætera aliud quoq; ipsorum vitium est, quum vel nihil omnino, vel exiguũ admodum lucidi spiritus à principio, quod in cerebro consistit, ad eos immittitur. Si vero veteris oculorum motum duntaxat amiserit, secundæ coniugationis neruum, qui à cerebro oritur, molestari necesse est, ab aliquo videlicet eorum affectuum, quos alteri neruo, qui à prima coniugatione nascitur, nuper accidere diximus. Quoniam″ vero (vt ex anatome didicimus) musculi oculũ mouentes, senario numero constant: ac præter eos alij quoq; sunt, qui descẽdentis in ipsum meatus (πῶρον Græci vocant, quo nomine dissectores, primę coniugationis neruum eõ, q̃ ipsi soli manifestum sit foramen, nuncupare consueuerũt) radicem amplectuntur: accidit sæpe, quamuis ipse haudquaquã afficiatur, vt musculorum aliquis aut in propria essentia, aut in neruo ad ipsum descendente, ab aliquo nuper dictorum affectuum infestetur: siquidem singulis horum musculorũ, H pars quædam neruí à secũda coniugatione orti transmittitur, haud secus, q̃ijs quoq; musculis, qui meatum ipsum cõprehẽdunt, siue ij duo, siue tres, siue vnus duntaxat dicendus sit: id enim in præsentia non refert, modo nouerimus horum musculorum munus esse, vt & sursum trahãt oculum, & firment, ne mollis ille neruus, quem & opticum. i. visificum, & meatum nominant, vllo pacto in itinere peruertatur. Quum itaq; sex inueniãtur oculum mouẽtes musculi, si is quidem, qui ipsum sursum attrahere solet, afficiatur, totus oculus delapsus videbitur: si vero is, qui ipsum detrahere potest, affectus est, oculus sursum attractus apparebit: ita etiam, si minoris anguli musculus vitiatur, ad maiorem: si vero maioris, ad illum oculus deflectitur: at, si voluentium musculorum quispiam resoluitur, obliqua erit totius oculi peruersio. Ceterum,″ quum alij præterea sint musculi mollem neruum illum circundantes, scire licet ipsis resolutis totum oculum procidere. Ac plerique eorum, qui sic affecti sunt, sensim quidem intento molli neruo, sed nequaquam affecto, citra noxã cernere possunt: qui, vbi quoquo modo afficitur, visum efficit deteriorem: vbi vero adhuc magis ipsius malum ingraueścit, constat eos, qui sic afficiuntur, nihil omnino cernere posse. Porrò in oculorum peruersionibus, si ad alterutrum angulum fiat conuersio, inocua permanebit cernendi facultas: si vero aut sursum, aut deorsum, aut in obliquum quoq; vertãtur, quicquid ipsis obieceris,

A.l.1.f.1.d.5.c.4.fo.16.c

A.l.3.f.3.t.4.c.1.fo.231.c

A.ibidem.c.2.fo.234.d

A.l.1.f.1.d.4.c.4.fo.16.c

A.l.3.f.3.t.1.d.30.fo.227.h

A obieceris, id omne duplum esse videbitur. Musculi vero supernam palpebram mouentes (nam inferior immobilis est,) quoniam perquàm parui sunt, adeo, vt in maioribus quoque animalibus vix manifeste perspici possint, nihil mirum, si neruí ipsis inserti difficulter videantur. Nihilominus, quemadmodum in musculis, quorum iam supra meminimus, ita & in his quoq; euenire necesse est, vt interdum musculi ipsi peculiari aliquo affectu ex ijs, quos ad musculos pertinere nouimus, interdum vero neruí ipsis inserti infestentur. Igitur, ″si musculus ipsam sursum attrahens exoluitur, laxam efficiet palpebram adeo, vt oculus aperiri non possit: Si vero detrahentes (gemini enim sunt) resoluuntur, oculum claudere non poterunt: quorum si alter duntaxat afficitur, ad oppositum musculum palpebra deflectetur, vt fracta videatur, in fine videlicet circa mediam vtriusque lineam: quippe ea pars, quæ iuxta musculum affectum est, sursum trahi: quæ vero iuxta illæsum est, detrahi videtur. Hi sunt partium oculi peculiares affectus, qui latentibus locis insident: ac sunt præterea alij, qui ex alijs partibus ei per consensum aduenium. Igitur accidentia, suffusorum visis similia videntur, oculis nulla propria affectione molestatis: sed aut oris ventriculi, aut cerebri cognatione, id accidere solet. Verum hæc ipsa ab ijs, quæ à ventre oriuntur, distinguenda sunt, primum quidem ex eo, quòd vel alter duntaxat oculus, vel vterque similiter vi- B sis occupetur. Siquidem″ in vniuersum visa ob humorum in ventriculo contẽctorum vitium obortа, vtrique oculo similiter accidunt: quæ vero per suffusiones apparent, neque incipiunt simul in vtroque, neque similiter apparent. Deinde ex tempore quoque distinguũtur. Si enim tribus, quatuor ue, aut etiam pluribus mensibus, suffusionis apparuerint accidentia, contemplantiq; tibi pupillam nihil tenebrosum videatur, ab ore ventriculi affectum procedere inuenies. Si vero non ita multum temporis intercessit, quærendum est in primis, vtrum, ex quo incepit affectus, singulis diebus perpetuo huiusce modi apparitio perseueraverit, nullo scilicet interueniẽte die, q̃ omni reprehensione caruerit, an diebus quibusdam intermedijs laborans exacte visus sit sibi conualuisse: nam assiduitas suffusionem indicat: intermissio vero, quòd malum à ventriculo prodierit, suspicionem excitat, idq; magis, si perfecte quis concoquens, nullum sibi visum apparere fatetur: sed multo magis, si, quum apparuerunt visa, mordicus in ore ventriculi doluit: adhuc vero magis, si post hæc vomendo, eiecta re mordente cessauerint accidentia. Hæc sunt, quæ primo statim die, quum videris hominem, interrogando discere debes, quando (vt iam diximus) exquisite secundum naturam se habuerint oculi. Vbi vero altera pupilla tenebrosior, aut turbidior, aut (vt breuiter dicam) non exacte pura videtur, suffusionis esse initium censendũ est. Si vero quis- C piam suapte natura pupillas ipsas non admodum puras habuerit, considera, num ambarum similis sit affectus: ad hæc, an non ita multum temporis à suffusionis accidentibus præterierit: quòd si ita est, impera, vt minus cibi, quàm pro consuetudine, ingerat, eumq; nihil mali succi habentem. Postero die, vbi probe concoxerit, qualia apparuerint visa, interroga: si enim vel omnino nulla vel debiliora videãtur, ad ventriculum referendum est accidens: at, si similia permanserint, non per consensum, sed ex propria dispositione sciendum est huiusmodi accidentia oculos infestare: idq; magis, vbi sumpto exaloe medicamento nihil variauerint: voco autem medicamentum ex aloe, quod alij hieram picram, alij simpliciter picram appellant. Quippe, si à ventriculo prouenerit accidens, huiusmodi medicamento potui dato, facillime curatur, accedente simul bona concoctione: vt in idem conueniant, & affectæ sedis notitia, & ipsius curatio. Equidem quosdam sic affectos, quamuis (vt scitis) non viderem, quum in alienis essent terris, per literas curaui. Nam, quum non nulli ex Iberia, Celtica, Asia, Thracia, atque alijs regionibus per epistolas à me petijssent, vt, si ad suffusionis initium nullo adhuc vitio in pupilla apparente, probatum aliquod haberem medicamentum, id eis transmitterem, volui prius, certiorem me redderent, num ex multo tempore ita fuissent affecti: præterea de alijs quoque, quorum paulo ante D mentionem fecimus. Qui quum″ per epistolas responderent sex menses aut annum iam exactum esse: vtrumque oculum similiter affici: quum probe concoxissent, melius sese habere: per cruditates, atque stomacho mordicus dolente, grauius iritari: educta vero per vomitum bile, quiescere: nulla facta de pupilla quæstione, satis efficaciter me cognoscere putaui non proprio affectu, sed per ventriculi consensum oculos infestari. Mittens itaque picram, ipsos quidem in primis atque præcipue: per eos autem, alios quoque multos ipsorum conterraneos sanaui. Quum enim omnes, quotquot epistolas meas acceperunt, docti essent, affectorumq; locorum notas exliteris meis didicissent, hos deinde & facile cognouerunt, & amaro medicamento curauerunt. At similia quoque suffusioni accidentia in quibusdam phrenitidis speciebus, affecto scilicet cerebro, sepænumero euenire solent: nec refert, vtrum species an differentias nominaueris, nam simplices quidem duæ inueniuntur, ex quibus deinde tertia componitur. Quippe sunt phrenitici quidam, qui de ijs, quæ oculis offeruntur, recte (quantum ad sensitiuam notitiam pertinet) iudicant, cogitando vero à naturali iudicio aberrant: alij rursus cogitatione quidem falluntur minime, sensibus tamen dissormiter mouentur: sunt præterea, qui & sensus simul & cogitationis vitio laborant. Itaq; vtriusque lęsionis modum sic accipe. Quum Romæ quidam domi cum lanificí puero contineretur, surgens à cubili venit ad fenestram, per quam & ipsi videri, & prætereũtes

videre

videre potuit. Deinde ex vitreis vasis singula ostẽdens, interrogauit, imperarẽt ne, vt ea proijce- E
ret: illi vero ridentes plaudentesq3, vt ea proijceret, rogabant: tum ipse deinceps omnia arripiens
eiecit, at illi magnis acclamationibus riserunt. Postea, iuberent ne puerum quoq3 proijci, quum
eos interrogasset, atque id illi iussissent, ilico ipsum deiecit: quem ab alto cadentem videntes, sup-
presso statim risu, accurrerunt, & confractum iam puerum sustulerunt. At contrariam affectio-
nem non solum in alijs, verum in me ipso, quum adolescens adhuc essem, expertus sum. "Quum A.lib.3.f.n.t.3.4.
enim per æstatem ardente febri laborarem, & festucas atro colore ex cubili eminere, & floccos si- 2.fo.197.b
militer in vestibus esse putarem, quos auferre tentans, nihilq3 sub digitis eductum inueniens, ac-
curatius vehementiusq3 id efficere conatus sum. Audiens itaque duos ex amicis, qui tum ade-
rant, dicentes: vides ne hũc iam & floccos euellere, & festucas eolligere: statim intellexi id ipsum,
quod dicebant, me fecisse. Quum vero sic animo constarem, vt rationalis in me facultas non va-
cillaret, recte, inquam, dicitis: proinde, ne phrenitis me arripiat, auxilio estote. Illi autem, quum
idoneis rigationibus caput fouerent, tota die sequentiq3 nocte grauibus insomnijs turbatus sum,
vt interim & clamare & exilire viderer: verum postero die mitigata sunt omnia accidentia. Igi-
tur constat, quòd ab vna eademq3 causa secundum speciem accidentia proueniunt, non autem ab
eadem sede, quæ primario affecta sit, emergunt, in ijs, qui ex cerebro, atq3 illis, qui per vẽtriculi con F
sensum, vt dictum est, laborant. Quum enim in cerebro cuiuspiam biliosus succus collectus fue-
rit vnà cum febre perurente, is afficitur perinde, ac ea, quæ ad ignem torrentur: oriturq3 tum fu
mus quidam, veluti in lucernis ab oleo, qui per vasa, quę ad oculum tendunt, delapsus, visorum in
ipsis causa censetur. Siquidem in anatomice vidistis, quòd & arteriæ & venæ ab ijs vasis, ex qui-
bus choroides membrana contexta est, simul cum neruis ad oculum descendunt. Verum huic ser
moni, vtpotè satis iam definito, finem imponentes; de reliquis oculi passionibus id in vniuersum
dixerimus, nostri instituti non esse earum particularum, quæ manifeste sensu percipiuntur, si à na-
turali constitutione aberrauerint, notas perscribere, sed illarum, quæ, quum affectæ fuerint, sen-
sum latent. Nam, quum pupilla manifeste videtur aut fracta, aut distorta, aut præter naturam vel
aucta, vel imminuta, haud difficile est affectam particulam cognoscere: at vero, quę sit dispositio,
huiusmodi faciens affectum, scire ad artem medicam spectat: verum de ijs in libro de caulis acci-
dentium iã scriptum est. Proinde non opus esse videtur, vt in hoc libro vel affectas sedes in oculis,
quas sensus cõsequi potest, vel affectus in ipsis, declarare aggrediar: quippe affectuũ nomina vno
paruo volumine, cui titulus est/quo modo noscantur oculorum affectus/ perscripta sunt: causas
autem, vt diximus, in libro de accidentium caulis inuenies. Tempus igitur est, vt ad linguam no- A.l.3.f.6.c.a.
stra conuertatur oratio. Atque "videmus interdum ipsius motum, interdum gustandi sensum lę- fo.244.g
di, atq3 non nunquam cum eo tactum quoque. Non autem alijs gustus, atq3 alijs tactus, neruis vti G
tur, vt in motu videre est, nerui enim à tertia coniugatione orti non solum tangendi, verum etiam
gustandi, vim obtinent: verum crebrius lædi tur gustandi, quàm tangendi, facultas, quamuis ijs-
dem neruis vtraque vtatur, nam ad gustum quidem exactiore iudicio opus est: Tangendi enim
sensorium est crassissimum: sicuti cernendi, tenuissimum: auditus vero sensorium, vt in tenuita-
te à visu: ita sensorium gustus in crassitudine, à tactu secundum locum obtinet: os faciendi vero
sensorium in illorum quatuor medio constituitur. Mouendi autem vis linguæ aduenit à septima
neruorum à cerebro ortorum coniugatione, non longe à spinalis medullæ initio. Quumq3 "hoc A.l.3.f.1.c.a.
in loco vtraque cerebri pars, tam dextra, quàm sinistra, afficitur, apoplectica infert pericula: vbi fo.213.b
vero altera tantum, in paraplegiam {seu paralysim} finit. Ea interdum alteram duntaxat linguę
medietatem à motu prohibet: interdum partes sub capite constitutas, & quidem modo has, mo-
do illas infestat: non nunquam alterum latus per vniuersum corpus vsque ad extremas pedum
partes afficit. Igitur ex facici partibus sola lingua sępenumero videtur iam dicta noxa molestari,
quum nulla sit, neque in tactu ipsius, neque in gustu lęsio. Cuius rei causa haud obscura est, vobis
præcipue, qui vidistis neruorum à cerebro processum, ad faciem quidem à parte eius anteriore:
ad partes vero totius animalis sub facie omnes, ab altera parte nempe posteriore: à qua etiam eo- H
rum neruorum, qui ad linguæ musculos veniunt, coniugatio procedit, quibus ipsa motum ab ele
ctione perficit. Itaque non ab re, quum anterior duntaxat cerebri pars afficitur, sola linguæ mo-
tio vitio caret: reliquę vero faciei partes omnes in altera parte, dextra aut sinistra, & sensum & mo
tum ab electione amittunt. Quòd, si "aliquando sola anterior cerebri pars afficitur, supremum A.l.3.f.1.t.4.c
ipsius ventrem ei consentire necesse est, atque cogitandi quoque actiones vitiari. Et, qui ita affe- 1.fo.200.g
ctus est, neque sensus neq3 motionis munere fungitur: spirandi tamen facultas haudquaquam læ
ditur, vocaturq3 hic affectus caros id est sopor. Si vero "adeo vehementer spirationem opprimat, A.ibidẽ.c.2.fo.
vt quis vel magno conatu vix spirare possit, eorum exemplo, qui per grauem somnum stertere 201.b
solent, apoplexia nominatur. Atqui solutæ "apoplexiæ creberrime succedere solet vocata paraple- A.l.3.f.1.t.5.
gia: sopore vero finito, bona valetudo magna ex parte subsequi consueuit. Fit autem ‖ sopor, Hip c.8.fol.209.f
pocrate authore, musculis temporum affectis: præterea in ‖ acutis quoq3 morbis, vt idem Hippo Et c. 12. fol.
crates scripsit. Inter soporem vero & apoplexiam, morbus comitialis medius est, conuulsionem 212.d
afferẽs vniuerso corpori, sed in paraplegiam nõ finit. Horum igitur trium morborũ, frigidus ac
crassus

de Artic. cõ. 2. t. 9. 7ª. 263. f
Et. 1. Epi. cõ. 3. t. 28. 3ª. 125. c
Et in Coacis p not. nõ lõge à libri fine.

A crassus aut oĩno viscidus humor, causa est. Verũ & in sopore & morbo comitiali vẽtres magis, cerebri cor
pus minus: in apoplexia vero, corpus magis affici solet. Et ĩ sopore quidẽ anterior pars magis: in apople-
xia & morbo comitiali vtraq3 afficit. In catalepsi vero et catoche dicta, posteriora cerebri potius afficiunt.
Quũ aũt osse quopiã terebra perforato medius vẽtriculus fuerit cõtusus, sopor hoiem occupat, sed neq3 cõ
uulsione neq3 difficili facta spiratiõe: quarũ hæc quidẽ apoplexiæ, illa vero morbo comitiali peculiaris est
haud secus, ẽq3 catalepsi soporiq3 seruata fm naturã spiratio: verũ, vt p soporẽ palpebræ claudunt, ita in" ca-
A.l.3.f.1. talepsi manẽt aptę. Quẽadmodũ aũt iter pforandũ, quũ quis mẽbranã negligẽter, ac vltra, ẽq3 res expositu
t.3.c.8.fo. lat, meningophylace {i. mẽbranæ custode} pmẽdo, violauerit, sopor accidit: ita, vbi os caluariæ vehemen
189.a ter attritũ ipsius vẽtriculos cõprimat maximeq3 mediũ, sopor surpuenit. Quinetiam ad vehemẽtes dolores
hic affectus sequit, cõcidente videlicet robore ipsũs ãalis: voco aũt sic (vt scitis) id, quod est in cerebri ven-
triculis primũ animæ instrumentũ ad sensum & motũ in vniuersas corporis partes trãsmittendos. Hos ce
rebri affectus, tum q3 iã proposito sermoni familiaritate coniunguntẽ, tum etiam q3 antea non satis declara-
B ti fuerũt, operæprecium duximus in præsentia definire. Sed ad linguę affectus redeũdum nobis est: quo-
rum alij quidẽ cões sunt per cõicationem, quã cum cerebro & neruis habet: alij ipsius duntaxat proprij cẽ
sent. Igitur, quod ad cõicationẽ, quã cũ cerebro & neruis hẽt, pertinet, vt per septimam neruorũ coniuga-
tionẽ motus ipsius vitiat: ita sensus impediri põt p tertiã: quẽ neruum dissectores mollẽ appellãt, descen-
dentẽ dispersumq3 (vt scitis) in tunicã, quæ linguã comprehendit: quẽadmodũ is, qui à septima coniuga-
tione ortum habet, musculis ipsam mouẽtibus distribuitur. Proprij aũt solius linguæ affectus, ex ijs, quæ
iã supra de oculorũ proprijs affectibus diximus, haud difficulter inuenientur. Quippe musculorũ ipsius intẽ
perantię, tanq3 similarium, motum impediũt, sicuti ambientis ipsam extrinsecus mẽbranæ intemperies &
tangendi & gustãdi simul sensum vitiat: tanq3 aũt instrumentalium affectionũ, inflãmationes, scirrhi, œdema
ta, erysipelata, suppurationes: De his vero, vtpote quæ tum visu tũ tactu discerni põt, nihil aliud in hisce cõ
mentarijs dicemus: quippe eas duntaxat affectas partes hoc in libro persequi proposuimus, quæ neq3 visu
neq3 tactu, sed per quędã signa & indicatorie atq3 (vt summatim dicã) rõnali via inueniri possunt. Eãdem
C quoq3 rõne in sensu auditus, quicũq3 affectus in auriũ obiecta oculis concauitate oriunt, rõnali inuestiga-
tione nõ indigent: illæso vero apparente auriũ foramine, li audiẽdi facultas lædit, simili via & rõne inqui-
rẽdę sunt, notę. Vbi. n. prætẽr hãc nihil lęsum est, neruũ, p priũ affectũ esse, haud absurde cõijcimus: vbi ve
A.l.3.f.4. t.1.c.4.fo. ro" reliquæ facici particulæ simul cum ipsa lędunt, in cerebro dispõnem præter naturã esse existimamus, ip
193.d so, vel vt similari, vel vt instrumẽtali parte, affecto. Sed & reliquorũ oĩum locorũ qui in facie sunt, nõ solũ
motus verũ etiã sensus, aut perditur oĩno aut vitiatur, interdũ quidẽ partibus, quę lęsas habẽt actiones, pro
prio affectu laborãtibus: interdũ vero neruis, qui ad eas à cerebro deferunt: aut ẽt ipsomet interdũ affecto
cerebro: quorũ discrimen per copulata ipsis accidentia, facile deprehenditur. Quippe, si forte fortuna vna
quæpiam particula aut in sentiendi, aut mouendi, aut vtraq3 facultate lędat, ea sola cãm dispõnis continet:
idq3 aut suis ipsius partibus vel instrumẽtaliter vel p intemperiẽ laborantibus: aut neruis, qui ad ipsam ex
tertia coniugatione ferũtur: At, vbi plures simul afficiunt particulæ, considerare oportet, vtrũ ex vna ner-
uorum origine aut pluribus, sensum motum'ue, quũ in naturali sunt habitu, sortiant. Vidimus. n. ex disse-
D ctionibus, tpalibusq3 & mãsorijs musculis, itẽ labris, & nariũ pinnis, sensum & motũ: linguæ vero, oĩbusq3
oris partibus sensum duntaxat, à tertia neruorũ cõiugatione procedere: à scda vero, oculorũ musculis mo
tũ, sicuti à prima oculis ipsis cernẽdi sensum, suppeditari. Igit, vbi particulæ, quibus à tertia cõiugatione
nerui aduenĩunt, & quidẽ oẽs, sed in alterutra duntaxat parte lædæ vñr (nunq3 aũt huius præceptionis, vel
nihil dicẽtibus nobis, obliuiscaris) neruũ ipsum primario affectũ esse putandũ est. Si vero vtrãq3 simul par
tem lędi cõtigerit, non nerui proprius, sed eius in cerebro loci, à quo nerui procedũt, oĩno affectus est. A flec
to aũt in vtraq3 parte, tam dextra q3 sinistra, cerebro, in eo videlicet spatio, vñ tertia neruorum coniugatio
prodit, oẽs vicinę partes simul affici cõsueuerũt, proinde & secũdę & primæ cõiugationis nerui: vnde se-
quit, vt oculorũ quoq3 partes lędant. Quòd, si vnus dũtaxat vel musculus vel neruus quoquo mõ, siue pri-
maria affectione siue p cõsensum, fuerit affectus, pars ipsa in aduersum trahit musculũ: nam resoluto mu-
sculo, qui dextrũ labrũ, mouet, ipsum ad sinistrã deflectit: At, si is, qui sinistrũ mouet, resoluit, ipsum trahit
ad dextrã. Haud secus & totã mandibulã, & nariũ pinnas, & buccas vtrasq3, quas à musculosa latitudie mo-
ueri didicistis, in aduersam partẽ ei, quæ resoluta est, deflecti cõtingit. Ad hãc vero latitudinem muscu lo-
sam nerui nõ itẽ à tertia coniugatione veniũt, sed à vertebris cerucis in totã ferè eã, parte quadã ipsius exi-
gua excepta, in quã nerui à quinta cõiugatiõe inserunt, vbi est altissima huius musculosæ latitudinis regio.

De Spinalis medullæ affectibus: ac de generibus Anginæ. CAP. 3.

E SEd iam tps est, vt spinalis medullæ affectus persequamur. Igit spinalis medullę affectus, ũ tum ad pre-
sentẽ inquisitionẽ pertinet, cõpendiosam hñt doctrinã: ea vero, q ex actionibus habeẽ cognitio, nõ itẽ.
Etenim, nisi quis neruorũ ab ipsa, pcedentiũ coniugationes ita memoria tenĕat, vt, ad quã corporis partẽ
singulæ perueniãt, cognoscat, discernere non poterit, fm quam vertebram ipsa sit affecta: velut è cõtrario,
si illarum meminerit, facilis erit affectæ sedis notitia. Quinetiã, si reliquarum quoq3 partium oĩum noti tiam
quæris, vt neruorum, qui à spinali medulla oriuntur, memineris, necesse est: Veluti, vbi primæ vertebrę af-
A.l.3.f.9.c. ficiunt, licet raro, cuenire tñ interdũ angina" põt, idq3 in pueris magis, ẽq3 adultis: de qua Hippocrates libro 2.Epi.sec.2.
8.b.153.d scdo de morbis populariter vagãtibus in hũc modũ scripsit: ‖ Erãt anginosorũ affectiones hmõi. Cerui cis
« vertebrę ad interna cõuersę sunt, alijs qdẽ plus, alijs vero minus: atq3 in ptibus exterioribus manifesta vide
« batur in ceruice cõcauitas: dolorẽ laborãs, vbi illic tãgebat, sentiebat. Accidit ẽt angina cuidã sub ea vertebra,
quam

quã [a] dẽtẽ noiant, verũ nõ adeo acuta: gbusdã vero ob rotũditatis magnitudinẽ, oino cõspicua. Fauces, licet F
inflãmatio nõ angeret, ipẽ tñ molestia minime carebãt. Ea, q̃ sub buccis erãt, tumebãt quidẽ, sed inflãmatione laboratibus haud erãt cõsimilia. [b] Bubonas nullus dolor cruciabat, sed naturali potius habitu pmanebãt. [c] Lingua haud facile cõuertebaſ, atq; aucta ipsis videbaſ atq; exerta. Venę sub lingua manifeſtę. Deglutire, nisi magno cũ labore, negbãt: at, si vi quadã deuorare conarenſ, p nares effluebat id, qđ ingeſſerãt. Exnaribus loquebãt. [d] Spũs ipsis nõ admodũ elatus. Nõ nullis capitis tẽporũ, atq; ceruicis venę attollebanſ: atq; horũ quibusdã, gbus dolores [e] recrudeſcebãt, tpa paululũ calebãt, quãuis alioqui nõ febricitarẽt. Plurimi nõ ſuffocabanſ, nisi quũ vel ſputũ vel aliud quidpiã deglutire tẽtarẽt. Neq; ſubſidebãt oculi. [f] Igit, quibus tumor nõ in alterutrã partẽ deflexus, ſed rectus erat, nequaq̃ paraplectici euadebãt. Horũ si quẽpiã perijſſe mihi cõſtiterit, id referre grauabor minime: nã, quotquot memoria nũc cõſequi poſſum, oẽs ſupſtites permãſerũt. Atq; alij q̃ celerrime ſanitati ſunt reſtituti: alij nõ pauci quadrageſimũ diẽ pterierũt: atq; horũ plurimos, febris oino nõ arripuit. [g] Plurimis ẽt vſq; in lõgũ tps, pars quædã tumoris protracta eſt, cuius rei ſignũ & à deglutitione & à voce ſumi poterat: Atq; eliquatę quoq; [h] columellæ, malæ ſigñonis nunciũ pſtabant, q̃q̃ nihil mali habere arbitrabanſ. At vero, quibus alterutra pars afficiebaſ, iſ ea parte, à qua verebræ inclinatę erãt, paralytici euadebãt, atq; hęc ipſa verſus alterã trahebaſ. [i] Porrò hęc tũ in facie, tũ ore, & ſepto, qũ gurgulionẽ diſtinguit, euidenter deprehẽdebanſ: quinetiã inferiores buccæ pro rõne mutabãtur. G
[k] Paraplegiæ aũt non p totũ corpus fiebãt, vt ex alijs, ſed vſq; ad manũ, q̃ ab anginoſa parte erat. [l] Hi & concocta expuebãt, & parũ vix. [m] Quibus aũt in rectũ tumor erat, iſ ſine labore expuebãt. [n] Quibus vero & cũ febre, hi multo magis & difficulter ſpirabãt, & inter loquendũ ſaliuam fundebãt: & venæ his magis elatæ. »
[o] Et pedes oĩum quidẽ frigidiores, horũ vero maxime. Horũ ſi aliqui nõ ilico mortui ſunt, hi tñ erigere ſeſe haudquaq̃ potuerũt. Verũ oẽs, quotquot egdẽ nouerim, mortẽ obierũt. Totã huius ſermonis ſerię in ſecũdo libro eius cõmẽtarij, quẽ i ſcdm librũ d morbis populariter vagãtibus pſcripſimus, ad verbũ ferè enarauimus: atq; idcirco eã totã hîc inſeruimus eò, q̃ Hippocrates multis oñdit accidiſſe anginã nobis raro viſam, nullo exiſtẽte in gutture, pprio affectu: quinetiã q̃ circa primas oriẽ vertebras, à quarũ ſcda pars quędã dentiformis vocata, pcedit: vñ nõ nulli ipſam totã vocauere dentẽ. At nũc ſub hac quoq; verebra ingt
facta quidẽ anginã, ſed non æque acutã, vt ea, quæ circa ſcdam [p] fieri ſolet: ſiquidẽ cõſtat, q̃ ſpinalis medul- A.ibidem.
lę partes, quo fuerint altiores, eo ſunt pſtantiores: pinde, quo inferior primis durabus vertebris fuerit diſpõ, [†] Al. iter quartã & quintã vertebrã. Vide li. de neru. diſ. cap. 15. Et libro de can. reſp. de Art. cõmen. 3. t. 1. 2. 7ª. 268. c.f.
co minorẽ inferet noxã. Nã ex arte ſecãdi corpora didicimus ſepti trãuerſi neuros ſ ſub quarta ac qnta vertebra emergere: pterea ex cõmentarijs de ſpiratiõis cauſis edocti ſumus liberã ſpirationẽ à ſolo fieri ſepto trãuerſo, accedẽte ad hãc intercoſtaliũ quoq; muſculorũ actione, vbi videlicet vehemẽtiori opus eſt ſpiratione: q̃, ſi vehemẽtiſſima ſpiratione indiguerimus, ſuperiores ẽt muſculos cõcurrere oportet. Verũ non H
ſolũ ob magnã aut maximã ſpirationẽ horũ muſculorũ actionẽ requirimus, ſed ob alias quoq; cãs, de gbus latius in libris de dyſpnœa ſ. i. ſpirãdi difficultate ſ iã dictum eſt. In præſentia vero ſatis fuerit à prẽſcripto Hippocratis ſermone tñ accipere, quantũ ad affectorum locorũ notitiam neceſſariũ eſt: ſi prius eius verbi, qđ in libro de articulis à nobis explicatũ eſt, meminerimus, vbi inquit: ‖ Vertebrarum aũt, quæ in ſpina ſunt, quęcunq; per morbos in gibbum trahunt. Vult nimirũ non ſolũ ad interna vertebrarũ luxationem, quã lordoſin, id eſt excauationẽ, vocãt, ſed eã quoq; qua foras vertebrę labunt, comitari tenſiones, quæ ad partes.

Quo clarius locus hic Hippocratis ſtelligeret, annotationes quaſdã excerptas fortaſſe ex cõmentarijs Galeni in ſecundũ Epidemiox tibi traduximus. De hac ẽt Angina à Galeno tradiẽ pluribus alijs ſ locis, vt lib. 3. de difficultate reſpirationis capite 11, & lib. 1 prorrh. cõ. 11, & lib. 2 prorth. cõm. 55, & 4ª. part. aph. expoſitione aph. 35, & alibi.

A Dentem nominãt veteres proceſſum dentiformẽ ſecũdę vertebrę, qui caluarię dearticulatur: factus autem à natura eſt, vt caput antorſum retrorſumq; deducat: nam primæ vertebræ ad caluariam dearticulatio caput in dextra & ſiniſtra circunfert.

B Bubonas vocat nũc Hipp. phlegmonas, i glãdulis tõſillarũ ortas.

C Nã, cũ fauces ſpellerent, p ptinũ ẽt linqua impellebat, & extra os pueniebat, grãdiſq; erat: vñ nec facile ipsã vertebãt ob ſucci craſſitiẽ: cuius ſanè & illud erat indiciũ, q̃ ſub ipſam venę aſpicuę erãt.

D Sublimis quidẽ erat ſpũs, ob anguſtiã: nõ admodũ ãt ,pterea, q̃ affectus nõ erat proprius particularũ reſpirationi deſeruientium.

E Πολὺ νοτιώτερον. i. recrudeſcentes affectus dicit, qui nullã firmitudinem habent, qui inſtabiles ac infidi ſunt: in his igitur ait, aliqua erat capitis caliditas, etiam ſi alioqui non febricitarent.

F Nam, cũ vertebrę trãſpõ vel maior vel minor ſiat, de minori differens, ait eos, qui habebant tranſpõnem in rectum, i. ad anteriora, nunq̃. ſ. vergẽtẽ, ita, vt nec ad dextra nec ad ſiniſtra vergerent, nullã ſuſtinuiſſe reſolutionẽ: hoc. n. ſignãt paraplectici: cuĩ quia neruorum proceſſus non cõprimebantur. Non ergo deficiebat facultatis influxio: vnde nec priuatio aut ſenſus aũt motus contigit.

G In quibus crudus ſuccus & frigidus erat, qui tumorem faceret, iſ multo tempore extumeſcentiam habuerunt. Indicia autem horũ (quãuis ægrotantes nihil mali ſe habere arbitrarentur) erant tum deglutitionis anguſtia, tum non bene loqui.

H Hęc particula ſm quidẽ naturã ſe hñs, ϛαφηνὰν. i. gurgulio vocatur: morbo aũt affecta, qñ eius extremitas phlegmone laborãs, ſimilis acino vuę reddit, ϛαφυλὴ. i. vua vocat: qñ tota, κίων. i. columna: quando vero exilis ſit, ἰμὰς. i. lorum appellatur: liqueſcit autem acribus ſuccis & excrementis in ipſam currentibus.

I Hæc aũt maxime cõſpicua erant. i. paraplegia, & in palato, qđ ipſe os vocauit, & in gurgulione. Afficiebanſ aũt hæ particulę ppea, q̃ pars neruorum tertię coniugationis dorſalis medullę miſceẽ cum parte eorum, qui à tertia cerebri cõiugatione in hæc loca ferũtur ac diſtribuuntur: conſequenter igit, cum tertia coniugatio neruorũ dorſalis medullę afficit, partes ẽt hę neceſſario afficiuntur.

K Paraplegię, inquit, nõ p totũ corpus fiebãt, ſicuti ex alijs cauſis, qũ ad dimidiũ dorſalis medullę obſtructio, verbi gr̃a, vel ſectio fit, ſed vſq; ad manum in ea parte, in qua angina erat: ſcimus. n. manũ ab extrema ceruicis vertebra dorſiq; principio neruos ſuſcipere.

L Hi vero expuebant concocta, & parum vix. Expuebant quidem, q̃ humiditas à tumore tranſudabat: concocta vero, q̃ tempore deinceps natura regebat ipſa ac ornabat: parum vix autem (græce βραχυμὸν τι) hoc eſt cum violentia ac conamine, vel q̃ cervix anguſtabat, vel quia facultas ipſius motiua, imbecilla reddita erat.

M Quibus vero ſqualꝛ vergẽs erat träſpõ, ij ſine labore expuebãt: cũ .n. nulla ipſis euenifſet reſolũ, facultatẽ imbecillam nõ habebant.

N Febre nimirum fundẽte impactũ ſuccum. At primo quidem difficulter ſpirabant propter febrem: poſtea vero, quia refrigerari volebant infeſtante febre, humiditas autem confuſionem ſuſcipiebat & circa os colligebatur, ſaliuam fundebant. Nam, cum natura infirma eſſet, ornatus quoq; corporis gubernatioq; negligebatur. Venæ autem elatę erant, ob febrem multis ſubortis vaporibus.

O Et pedes oĩum quidẽ erãt frigidiores, maxime vero horũ. Oĩum quidẽ ppea, q̃, vt oſtenſum eſt & rõne & experimento, infirmorũ pedes ſemp ſunt frigidi: horum vero pcipue, cum calidũ innatũ à febre diriperetur, & præ imbecillitate non poſſet ad extrema vſq; peruenire. Ob id recti ſtare non poterant, i. ambulare ac conſtetamunera pagere. Et, quia oẽs quidẽ obierũt, ſed alij ſtatim, alij poſterius, inquit, qui non ſtatim moriebãtur, recti ſtare nõ poterant.

A partes fiunt internas, trahentibus, qui ibi præter naturam cõſiſtunt, tumoribus neruoſa corpora.
Igitur, vbi vnica duntaxat vertebra, aut etiam duæ, aut tres ſeſe deinceps conſequentes diſtrahuntur, ea parte ſpinam cauari contingit: vbi vero inter diſtractas vertebras, vel vna vel plures illæſæ permanſerint, ſic affectis gibbus accidere ſolet: at, ſi in alterutram partem, vel dextram vel ſiniſtrã, diſtrahatur, ibidem in obliquum torquebitur ſpina. Atq; in eo, quẽ præmiſimus, ſermone, vtriuſque mentionem fecit Hippocrates: excauationis quidem, cum dixit, ‖ quibus ſecundum rectitu- 2. Epid. ſect. 2ª.
dinem tumor incedit: obliquæ vero torſionis, dicẽs, quibus vero alterutra pars afficiebatur. Porrò exacte admodum atq; vtiliter nobis (ſi legerimus) hæc conſcripſit, per excauationem quidem, neminem fieri paraplecticum, quod fit, vbi pars aliqua reſoluitur: per obliquã vero torſionẽ, malum ad manus vſq; procedere, ſignificans ipſum ad infernas partes, vt coſtas, lumbos, crura, non poſſe deſcendere. In primis itaq; hoc nobis ſciendum eſt, alia quidem ſequi accidentia laborante ſpinali medulla proprio affectu, ſiue id ex ſola intemperie fiat, ſiue ſimul humore quopiã affluente, vt in eryſipelate, inflammatione, atq; vlcere putri: alia vero, contuſa, quia vna vel plures verteb ræ ſuo loco commouentur. Quippe, vbi proprio affectu ſpinalis medulla ipſa laborat, ſiue id in dextra ſiue ſiniſtra parte eueniat, citra tamen vertebrarum luxationem, & quidem ſi in altera par
B te duntaxat afficiatur, oĩum inferiorum corporis partium, quę è regione nocumenti conſtituuntur, tam ſenſus q̃ motus læditur: ſi vero vtraq; pars affecta eſt, omnes particulæ, tam in dextra q̃ in ſiniſtra parte, ei, quæ læditur, ſubiectæ, ſimiliter reſoluũtur: at luxata vel ad gibbum vel ad concauum vertebra, fieri poteſt, vt nulla omnino partium inferiorum, vel in ſentiendi vel mouẽdi facultate vitium percipiat: atque fieri etiam poteſt, vt lædatur eo videlicet modo, qui ab Hippocrate in libro de articulorum affectibus definitus iam eſt. Quum igitur ‖ anguloſa, (vt ipſe nominat) de Artic. cõ. 3. t. 51. 7ª. 227. c
fit † ſpinalis medullæ luxatio: id eſt quum nõ paulatim, ſed affatim perinde, ac ſi frangeretur, pars † νῶτα. i. dorſi, eſt in aliquis.
aliqua curuatur, ſubiectas partes omnes lædi neceſſe eſt: paulatim vero facta luxatione atque in orbem magis, nihil notatu dignum patiuntur partes, quæ commotæ vertebræ ſupponuntur: ſed in obliquum luxatio, lędit omnino partes eas, ad quas nerui ex luxatis vertebris procedentes perueniunt: idq; magis in ceruice, in thorace minus, ſed multo minus in lũbis, accidere ſolet. Siquidem in ceruice vertebræ inter ſe connexæ æqualiter vtræq; conferũt foramini, vnde neruus procedit: in thorace aũt ſuperior magis, inferior minus: ſed in lumbis totus neruus ex ſuperiori excidit vertebra. Quare, ſi hîc quidẽ träſuerſa eueniat vertebrarum luxatio, eadem ſecũ trahens & ſpinalem medullã & neruum, illęſum ſeruat ipſius ſecundum naturam ortum: In ceruice vero, ex lo
C co medio inter duas vertebras procedentes nerui, per obliquas luxationes, in ea quidem parte, ad A. l. 3. f. 2. c. 2. fo. 213. h
quam ſpina ipſa deflectitur, opprimuntur, in altera uero tenduntur: porrò tenſiones quidem, vbi ingẽs quoq; inflãmatio acceſſerit, cõuulſio comitatur: ad compreſſiones [q] verò earum partium, ad quas oppreſſus neruus peruenit, paralyſis. i. reſolutio ſequitur. Igitur nõ ab re in ea angina, cuius in præmiſſo ſermone hiſtoria narrata eſt, ad manus vſque ſuperuenit paraplegia, vtpote procedentibus neruis ex ſine ceruicis ad manus: quippe ſub ceruice thorax eſt, à cuius vertebris emergentes nerui nõ ad manus, ſed ad ſpatia intercoſtalia trãſmittuntur, paucis quibuſdam, qui ex primis, pcedũt, exceptis. Igitur per eas, quas nuper diximus vertebrarum luxationes, reliquæ faciẽi partes oẽs, neq; in ſenſu neq; in motu noxam ſubeunt: buccæ autem duntaxat ſine mandibula læduntur, vt quæ à muſculoſa latitudine. i. lato muſculo mouentur. Cõſtat itaq; q̃ muſculi, quibus mouendi vis aduenit per neruos, qui à ceruicis vertebris orti in ipſos diſpergũtur, noxã non euadũt, ſi & ſpinalem medullam & prouenientes ab ipſa neruos, affectus quiſpiam infeſtauerit. Verum, qui, & quot ſint huiuſmodi muſculi, ex neruorũ, qui à ſpinali medulla oriuntur, diſſectione didiciſtis: veluti alia quoq; cognitu neceſſaria accidentia, quæ ſequuntur, vbi ſpinæ ipſius vertebræ vel in gibbum vel concaurum vel etiam tranſuerſum luxantur, ex ſecunda particula cõmentariorum,
D quos in librum de articulis ędidimus, omnia cum proprijs demonſtrationibus accurate conſcripta habetis: quorum ſummas in præſentia commemoraſſe operæprecium fuerit. Equidem non nulla iam percurri: ſupereſt itaque, vt ea, quæ non dum tacta ſunt, tractemus, vt nihil orationi noſtræ deeſſe videatur. Porrò ſcire debetis vertebras à ſuo poſitu luxari, aut ob caſum, aut ictum, aut tumorem præter naturam, neruoſa corpora vertebris ipſis atq; ſpinali medullę connata, extendentem. Horum duo ſunt genera: aliud enim eſt partium, quæ ſecundum naturam ſunt: aliud tumorum quorundam, qui præter naturã accidunt, quos Hippocrates vno vocabulo comprehendens apepta ‖ phymata. i. cruda tubercula, nominauit. Igitur manifeſtũ eſt, q̃ in præmiſſa cõditione, quã de Artic. cõ. 3. t. 9. 7ª. 269. f
libro ſecundo de vulgaribus morbis deſcripſit, ceruicis vertebris adiacentes muſculi afficiebanſ: potuit ẽt tuberoſus aliquis tumor accedere, ob quẽ concocta nõ nullos ſpuere dicit, facta videlicet tuberũ concoctione. Cur igit eos anginoſos appellauit? an qa difficulter ſpirabant, nullo exiſtente vel in thorace vel pulmone vitio? quippe hac in re differt anginoſus cõcurſus à peripneumonoſo & laterali: atq; ex eo, q̃ anguſtiæ ſenſus in gutture eſt. Præterea in prefagiorũ libro vñ anginæ
« noie appellare oẽs affectus huic loco accedẽtes, quos ſpirãdi difficultas comitaſ: ingt enim: ‖ An in Progn. cõ. 3. t. 16. 4ª. 209. a
« gina periculoſiſſima eſt, celeriterq; enecat, ſi neq; i faucibus, neq; in ceruice gẽ apparcat, ſi dolor veheméſſimus eſt, ſi nõ niſi recta ceruice ſpũs trahit: etenim eodẽ die iugulat, licet iterdũ vſq; ad alterũ

alterũ aut tertium aut etiã quartũ protrahat. Quæ vero in reliquis non minore quidem dolore afficit, extumescit aũt, & in faucibus ruborẽ mouet, superiori non minus periculosa est: sed longius sparium habebit, præcipue si vehemẽs fuerit rubor. Sed tum præcipue malum prolongatur, quũ non solum fauces sed ceruicem quoque rubor occupat. Maxime vero potest ab ea secunda valetudo contingere, si rubor simul & ceruicem & pectus comprehendat, neque ad interna reuertatur erysipelas. Igitur ex his verbis haud dubia cõiectura est oẽs affectus, qui huic loco accidnut, si spirationem quoquo modo reddant deteriorem, ab ipso cynanchas. i. anginas nominari, non dum solitis medicis cynanchẽ, per c, synanchen vero per s nominare: tm̃ abest, vt vel paracynanchen vel parasynanchen dicerent: quippe tum primum homines res ipsas neglexerunt, quum nimio studio nomina quærere inceperunt. Itaq; quatuor inuentis nominibus, quatuor affectus significari dicebant: ac notas ipsorum scribẽtes, genus illud, quod supra tractauimus, quum sermonem ex libro vulgariorum morborum secundo explicaremus, omnino dereliquerunt. Atq; hæc sunt" quatuor eorum genera, primum, vbi fauces inflammãtur, fauces" autem voco internum oris locum, vbi simul conueniunt & gulæ & gutturis partes extremæ: alterum, cum neq; fauces, neq; reliquæ oris partes, neq; etiam externarum partium vlla inflammata vr̃, laborans tm̃ suffocationis periculum in gutture sentit: tertium, vbi extrinsecus circa fauces inflammatio apparet: quartum, F vbi gutturis partes tum externæ tum internæ similiter affectę sunt. At supereſt adhuc alius ceruicis affectus, quem ipsi silentio præterierunt, vbi ad interiores partes vertebræ luxãtur, & quidem solis interdum musculis, qui cum ipsis communicant, tumore præter naturã affectis, vel nato ibi tuberculo: interdum etiam gula pariter vitiata: non nunq; musculis quoq; qui gulã gutturi iungunt: quinetiam propriis aliqũ guttturis musculis, qui ipsum aperiunt, obleglis. Per oẽs id genus affectus spirandi quidem difficultas oboritur, sed citra suffocationis periculum: laborãtes autem difficulter deglutiunt, atque dolore afficiuntur, idq; præcipue, cũ potus eis per nares resilit. Accidit etiam interdum, vt ascendẽte inflammatione, & lingua‖ & fauces in tumorem attollantur, quẽ admodum & Hippocrates ipse tradidit. Verum huiusce modi cognationum enarratio proposito nostro nihil conferre videtur: nam lingua affecta, aliæ quoq; actiones deperduntur.

A.l.3.f.9.c.8. fo.253.d
A. Ibidem. c.1. fo.254.e

2. Epid. sect. 2ª. Et in Prog. cõ. 3. t. 17.ª. 209. b

De ijs Spinalis medullæ affectibus, quibus Respiratio vitiatur, ac cæteræ partes læduntur, quæ ex ipsa neruos suscipiunt. CAP. 4.

AT, vbi vnica duntaxat actio læsa est, & sedes affectæ plures, tum nostri instituti est, vt ex reliquorum accidentium varietate eas discernendo inueniamus: quippe nullo spiritalium instrumentorum quoquo modo, neq; primario neque per consensum, affecto, fieri minime potest, G vt spiratio lædatur. Quum itaq; multa sint spirandi instrumenta, ac numerosa quoq; partium multitudo, quibus ipsa consentire consueuerunt, non ab re multa discretione indiget is, qui & primario affectas sedes & consentientes inuenire conatur. Igitur ex sola spirandi specie ilico non nihil & de affecta sede, & de ipsa dispositione, conijcere licet. Quippe, si videatur laborans inter spirandum totum mouere thoracem, vt in parte quidẽ anteriore ad iugulũ, in vtroque latere ad epomidas. i. superhumerales, in parte posteriore ad scapulas vsque motus ipsius ascendat, tres ex" hmõi spiratione dispositiones significantur: vna est, flammea in pulmone atque corde caliditas: altera, in aliquo spiritalium instrumentorum angustia: tertia est, facultatis musculos thoracis mouentis debilitas. Quum igitur huiusmodi spirationẽ cõspexeris, in primis pulsus perpẽdere oportet, hi enim, quantus sit calor, indicabunt, sicut in libro de præsagijs à pulsu iam scriptum est: deinde expirationem ipsam considera, an multa, an conferta, an exufflando fiat: postremo thoracem in pectore tange, quem si ardentem inueneris, iam omnes copiosi caloris notas te habere non dubita: quibus ex abundanti accedit faciei oculorumq; rubor, capitis ardor, sitis vehemens, lingua arida & salebrosa, et q dicat infirmus sese ardere. Vbi vero incendij signis modum seruantibus thorax vehementer dilatatur, angustiam in spiritalibus instrumentis esse significat: quare vel pars aliqua H ad guttur affecta est: vel multis humoribus pulmo aut thorax est oppletus: vel aliquod tuberculum in ipsis est natum, quo in genere etiam abscessus numerant̃. Atqui gutturis affectus tum primarios, tum eos, quibus per consensum infestatur, iam percurrimus: pulmonis autem thoracisq; vitia paulo post accuratius persequemur: nam in presentia spinalis medullæ duntaxat affectus tractare proposuimus, tum alios, tum illos, qui ei per imbecillitatem vocatam accidere solent. Porrò solet imbecillitas accidere, interdum cerebri vitio, vtpote à quo & sentiẽdi & mouendi facultatem recipit: interdum ipsa duntaxat spinalis medulla primario affectu laborante, idq; ob peculiarem intemperiem vel toti ipsi, vel diuersis ipsius partibus, aduenientem: quam multorum medicorum mentes nequaq; comprehendere valent, quum tamen creberrime videãt laborantes quosdam adeo resolutos, vt vix digitos manus possint mouere, quamuis omnibus thoracis partibus spirent nullo ardente calore ad magnam spirationem ipsos cogẽte: id vero ob huiusmodi causas eis accidit. Nam, dum" quiescit animans, liberam spirationem solum septum transuersum, modo valeat, efficere solet: vbi vero infirmum est, ipsum sanè solum, spirandi munus perficere non valet, verum intercostalium musculorum cõcurrit auxilium: quod, si præterea maiori animal inspiratione egeat, tunc superni musculi omnes, quorum maximi scapulas secum manifeste mouent, ad spi-

A.l.3.f.10.t.1. c.9.fo.259.c

A. Ibidẽ. c.8. fo. 258.h

A ad spirandi actionem requiruntur. Quum itaq; hominem spirãdi opus omnibus thoracis partibus perficere videris, non fuerit tũ conferta inspiratio, quantum thorax dilatetur, perpende: insuper & narium pinnas, has. n. ipsum contrahere videbis, et paruã thoracis facere dilatationẽ, nõ quẽ admodũ in ardentibus febribus ob caloris copiã faciũt ij, qui viribus valent, nã in ijs totus thorax plurimũ dilatari consueuit: neq; etiam, vt in illis, quibus id euenit ob aliquam spiritalium instrumentorũ angustiã, vt in anginis, atq; in dispnœa, quã fluxio multa et affatim descendens induxit: neq; quibus ab vtraq; causa prouenit, vt in peripneumonia, quippe hoc morbo affecti, & maxima & frequentissima spiratione vtuntur. Cæterum, quemadmodũ ob virium infirmitatem, † ita ob vnius quoq; particulæ imbecillitatem particularem omnes thoracis partes dilatari coguntur. Athleta enim nomine Secundus, qui satis, quid pateretur, intelligebat, sentire se manifeste in septo transuerso dixit imbecillitatẽ: atq; idcirco cogebat intercostales musculos sine intermissione mouere, atq; non nunq; superiores quoq; interdũ aũt zonam circũdans præcordiorum partibus sola transuersi septi motione sufficienter spirabat, quo tpe quiescebat. Verum, an ad septi transuersi musculum, an ad neruos, qui ad ipsum perueniũt, an ad aggregatũ ex vtrisq;, pertineret huiusmodi imbecillitas, mihi quidẽ explicatu perdifficile videbat. Idem spirationis genus ẽt in alio

† *Antiqua translatio addit, oũm musculorum pectoris.*

B quodam notaui, quem aliquando equus in præcordiorum regione calcitrauit adeo atrociter, vt oborta in septo trãsuerso inflammatione, mortis periculum immineret: is, licet cuaserit à periculo tutus, ab imbecillitate tm̃ liberari nequiuit. In alio ẽt, qui à vehementi peripneumonia conualescebat, brachij tam posteriores q; interne partes, & cubiti maxima pars eodem modo ad summos vsq; digitos, sensus difficultate laborauerũt, atq; motus quoq; aliquorũ digitorum nõ nihil læsus est. Huic nerui, qui in primo atq; secundo intercostali loco inueniunt̃, noxã subierũt: quorũ primus nõ contẽnendæ magnitudinis, p intimas partes abditus deferr̃, sed ei, qui ipsum p̃cedit, admixtus atq; multifariã diuisus, vt in arte secãdi corpora videre est, cuius ẽt partes aliquæ per interiorẽ cubiti regionẽ vsq; ad digitorũ extrema peruenit̃: secundus vero neruus tenuis quidẽ nullq; admixtus, per axillã sub cute ad brachium deferr̃, dispersus per cutis tũ posteriores q; internas partes. Huic homini celeriter sanitas reddita est adhibito medicamẽto ei loco, vnde nerui p̃deũt, iuxta primum ac secundum intercostale spatiũ. Iam sanati sunt quoq; nõ nulli, quibus vtrũq; crus paululum resolutũ erat, adaptato lũbis medicamento, in eo spinalis medullæ loco, vnde cruribus nerui aduenium, nullum resolutis cruribus medicamen adhibendo: neq; n. ipsorum, sed medullæ, proprius erat affectus. Vidimus alium, cui magna oborta suppuratione in altera nate iuxta cru

C ris initium, nerui eiusdẽ cruris per chirurgiam nudati sunt: sed ea parte sanata, toti membro mouendi difficultas accidit. Itaq; cõijciens scirr hosum quidpiã à priori inflãmatione in neruo derelictum, quod hmõi dispõhem induceret, affecto loco soli idoneum medicamen adhibendo, hominem perfecte sanaui. Quod aũt de partibus faciei dictum est, id de reliquis quoq; omnibus eſt intelligendum. Quippe vnica dũtaxat peruente actione solũ musculum, qui ipsam efficere solet, aut neruum ipsius, affectum esse putãdum est: at, vbi plures actiones vitiatæ sunt non eodem in loco, accidit interdum omnes eius musculos à communi aliqua causa lædi: fieri etiam potest, vt neruus aliquis, qui musculis illis communis est, afficiatur. Quippe piscator quidã, quũ in fluuio pisces venans adeo circa sedem & vesicam infrigidatus fuisset, vt ipso inuito efluerent & aluí excrementa & vrina, per calida remedia affectis musculis adhibita celeriter sanus euasit. Item alius eisdem molestatus accidentibus, sine tamen manifesta causa, læsis circa os sacrum neruis, multo tempore per multa præsidia vix sanatus est. Igitur, quod protinus ab initio dicebam, illius nunc quoq; mentionem faciendo ad alia me diuertam. Etenim, si ex arte, quæ corpora secare docet, ad quam particulã descendãt singuli nerui à spinali medulla prodeũtes, cognoueris, affectas sedes ẽj facillime inuenies. Ex artis aũt actionibus horum oũm examen re ipsa deprehendistis: nanq; fæ

D penumero vidistis ex huiusmodi notitia manifeste iuuari laborantes. Quippe nõ solum crura & manus temere ac frustra multi medici tota die noctuq; calefacientibus medicamentis perfricant, negligẽtes locũ, vbi vel spinalis medulla, vel neruus aliquis ex ipsa emergẽs, læditur: verũ etiam caput cuiusdã, nõ ita pridẽ, impositis medicamẽtis vehemẽter calefaciẽtibus vlcerauerũt, putãtes sensum ipsius grauiter læsum hoc pacto posse reuocari. Atque hũc ipsum sanauimus inuẽta sede affecta tũ ex reliquis accñtibus, tũ ex procatarcticis, i. euidentibus caulis, nã super singulis interrogauimus: quarũ vna hmõi erat: quũ sub multa pluuia ac vẽto impetuoso ambulasset, pallíũ circa ceruicẽ madefactũ aiebat adeo, vt vehementi se frigore in ea parte affectũ sentiret. Itaq;, si sciueris ex primis spinæ vertebris quatuor neruos ad caput ascẽdere, à quibus pellis ipsum ambiens, sensum accipit, facile sedẽ affectam inuenies. Hac igitur sanata capitis quoq; pellis pariter sanata est, vtpote quę nulla primaria affectione laborabat. Medici vero neq; hmõi neruos, neq; eos, qui per singulas cutis partes dispersi sunt, cognoscentes, cum in promptu eis esset minimæ particulæ iuxta neruí initium adhibere remedia, partes illæsas multo negocio molestant. Ego vero sæpenumero vos monui, alios quidẽ in ipsa spinali medulla veluti radicẽ habere: alios vero vt ex magnis ramis, atq; ipsis quoq; ẽ spinali medulla exortis, procedere: qui rursus diuisi distribuunt̃, atq; alij per valde multas cutis partes, alij per pauciores. Quo magis miror dissectores ipsos, illos non cognoscere, atq; in neruorũ resolutione quærere, quã ob causam resolutarũ partiũ nõ semp & mo-

tus & sensus pereat: sed aliqñ sensus duntaxat, aliqñ motus, aliqñ & sensus & motus simul deperE datur. Arbitranẽ nãq; neruorũ, qui per musculos dispersi sunt, reliquias ad cutem tẽdere: ob idq;, cum neruus per musculum distributus affectus est, siquidem vehemens fuerit vitium, & sensum & motum simul lædi: sin læuius fuerit malũ, seruari quidem sensum, vtpote qui nõ tantũ roboris desideret, motum vero eò, q; robustis egeat viribus, perire. Interdum enim vnus musculus vel totum crus vel manum mouet, ac proinde viribus indiget: qui si ita afficiatur, vt munus suũ perficere nequeat, mẽbrum ipsum totũ immobile relinquit, sentiendi vero facultas partiũ affectiones discernẽs, illæsa tunc permanet, vt quæ nõ ita validis egeat viribus: quippe nihil minus, immo magis ẽt, pati possunt partes, quũ debiles fuerint, dignotioq; affectionis sufficienter sit etiam per imbecillas vires. Igitur rõ ipsorũ in hmõi quidem neruorũ paralysi probabilis est: vbi vero deperdita sentiẽdi facultate, motus non perit, nõ nulli qdẽ adeo vanas adduxere rõnes, vt satius fuisset eos cõticescere: non nulli vero cognita huius quæstionis difficultate non grauati sunt dicere huiusce-
modi paralysis speciẽ, qua seruato motu sensus perderetur, neminem vnq; vidisse. Sanè, qui arroganter sibi sectæ alicuius principatum vsurpant, artis vero opera nunq; in exercitationis vsum duxerunt, ijs nihil tam difficile videtur, quod non intrepide profitcantur: verum maxima ex parte mentiuntur: atq;, vt scribunt non nulla perinde, ac si frequenter conspexerint, quorum tñ ne som F
nia quidem vnq; viderunt, ita plurima nunq; vidisse aiunt, quamuis creberrime conspexerint.

De loco affecto, cum Sanguis expuitur, aut alio pacto exire è corpore videtur. CAP. 5.

ATque conuenit quidem inter medicos sanguinem″ è gula ventriculoq; vomitione, ex spiri- A.l 3.f.10.t.3. c.4.fo.265.f
talibus partibus tussi, ex faucibus & gurgulione screatu, ex ore simplici expuitione expelli: nos vero sanguinem, qui à capite per gurgulionis præcipue partes internas, ad fauces, affatim descendebat, tussiendo educi sæpenumero conspeximus: quippe subito gutturi irruens, tussim mouet. Quare diligenter aduertere animũ oportet, ne aliquando hmõi sanguinem ex spiritalibus instrumentis ascẽdisse putemus† exemplo illorum medicorum, quos equidem noui non recte erroris accusare præstantissimos medicos, quum ipsmet errarent, credentes huiusmodi sanguinis eruptionem esse q̃ periculosissimã, tanq; pulmone vehementer affecto: neq; enim par est exigua vena dirupta tm effluere sanguinem. Cæterum contingit plerumq;, vt vel erosa, vel excisa, vel vteriq; nominare volueris, vena, sanguis affatim tussiendo eijciatur. Quum enim retroactis temporibus quis ex interuallis quotidie non ita multum sanguinem tussiendo expuere consueuerit: superueniatq; ei postea multi sanguinis inter tussiendum eruptio, & quidem neq; ab alto cadenti, neq; in certamine neq; palæstra grauiter vulnerato, neq; etiã sub vllo graui pondere oppresso thorace, re G
liquum fuerit, vt coniiciamus ob insignem erosionem plurimum sanguinẽ inter tussiẽdum fuisse reiectum. Atq; non pauci sic affecti, pulmonis quasdam particulas simul cum sanguine eiecerunt. Quocirca diligẽter considerare oportet, an″ spumosum quippiam simul educatur: id enim A.ibidẽ.c.5.fo. 266.a
efficacissimum fuerit indicium, q; ex pulmone facta sit excretio: haud secus, si brõchij pars quædam, aut arteriæ aut venæ tunica, aut etiam pulmonis ipsius caruncula eijcitur: quippe nihil horum accidit ijs, qui ex thorace sanguinem tussiendo producunt. Ac ne dolor quidem infestat eos, quibus à pulmone sanguis erumpit, vtpote qui duos neruos percq; tenues à sexta neruorum à cerebro ortorum coniugatione recipit, extrinsecus per membranam ipsum continentem dispersos, & qui per visceris profunditatem non extenduntur: verum thoraci (vt scitis) multi ab internis, multi etiam ab externis partibus adueniunt nerui, quibus facile dolores percipi possunt. Præterea thorax musculis ossibusq; abundat: pulmo vero laxus est, atque à compressione aut contusione tutus. Proinde thoracis dolores intensiores sunt pulmonis remissiores. Quum igitur do lente thoracis parte quapiam sanguinem quis spuendo reiecerit neque multum neque rubrum, sed nigricãtem grumosumq;, huic thorax primaria affectione infestatur. At sanguis affecto thorace per pulmonem tussi educitur: vt in suppuratis affectibus pus, quod inter thoracem & pulH
monem sensus iudicio contineri percipitur: ad eundem modum pleuriticis sputum coloratum post apparet, at quomodo in his expuatur, in quinto huius commentationis libro vtcunque dicemus. Consequens est, vt de vlceribus, quæ sanguinis reiectioni superuenire consueuerunt, deinceps dicere aggrediamur. Ea in″ pulmone creberrime fieri possunt, ac curationem (vt quibusdam videtur) nequaq; admittunt, aut (vt alij putant) difficulter admodum sanãtur: at in″ thorace dirupta vasa, à quibus sanguis expuitur, magna ex parte conglutinantur, nunq; enim huiusce modi vlcera, vel diuturna, curationi omnino reluctant: quæ vero in pulmone lõgo iam tempore permanserunt, quãuis aliquando curentur, relinquitur tamen in ipso res quædam callosa fistulosaq;, quæ tractu temporis à leui occasione excoriatur: atque cum ijs, quæ inde expuuntur, miscetur interdum ephelcis, id est ramentum, à medicis vocata, ac cruoris exigua quædam guttula: qua in re cum vlceribus in alijs sedibus genitis communicant. Verum ex gula ventriculoq;, vomitu: ex renibus & vesica, cum vrina: ex intestinis vero, deiectione excernuntur: sed ex spiritalibus instrumentis, nihil sine tussi expui potest. Quòd, si pluribus deinceps diebus aliquis cruorem & screauerit & emunxerit, idq; citra capitis vel dolorem vel grauitatem siue præsentem siue præteritam, neque is ex ictu procedat, huius & totum per nares meatum, atque eam oris partem, qua ad nares foramen tendit, accurate coniiderare oportet: nam fieri potest huiusmodi accidens hirudine

† *Cod. græci omnes, quos uiderim, hũc habent sensum. Quẽadmodum sanè quosdã noui medicos fatuos opinatos, ex quibus ipsi decepti sunt, credentes non recte multos præstantissimos medicos asseruisse, hmõi sanguinis etc. & ita ẽt videntur legisse veteres interpretes.*

A.l.3.f.10.t.3. c.4.fo 265.g A.l.3.f. 9.c.6. fo.252.h A hirudine″ huic loco adhærente, quę quidẽ in dies augeri solet: quãuis. n. primis diebus, vtpote exigua, sensum effugiat, tertio tñ quarto ue die haud obscure videri põt. Eadem″ rõne ex ventriculo quoq; cruor epota sanguisuga euomitur: sed est hmõi cruor tenuis, sanieiq; speciem refert, siue is ventriculo, siue ex naribus, siue ex ore feratur. Igitur, cũ talẽ videris, ac hominis considerato habitu, super præteritis eum interrogaueris, ex oĩbus, rei ipsius veritatẽ facile conijcies. Equidẽ, quum viderem hoĩem integra valetudine hmõi cruorem euomentem, interrogaui, qua victus ratione antea fuisset vsus: ille vero inter alia, quæ narrauit, hoc quoque addidit, q;, cum nocte quadam sitiret, misso puero, qui aquam afferret, ex immundo fonte hibisset. Quibus auditis, scisciB tus sum, apparuissent″ ne aliqñ sanguisugæ in ipso fonte: qui, quum id quoq; fateret, epoto subinde idoneo pharmaco hirudinem vomitione reiecit. Porrò, quum alius quispiam hmõi cruorem emungeret & expueret, ipso narrante audiui, eũ rure, gstatis tpe, in stagno quodam cum cæteris iuuenibus iuuenili ludo, qualẽ adolescẽtes in aqua ludere solẽt, exercitatum. Tum ego sciens in eo stagno sanguisugas esse, duxi laborantem ad splendorem: conuersoq; directe ad solis radios narium foramine, in eo loco, vbi nasus ad oris regionẽ perforatur, hirudinis in meatu latentis caudam cõspexi. Has igitur historias, vtpote percq; conducibiles, vobis narrare operæpreciũ duxi.

De loco affecto, cum Vox vel aliqua partium ad ipsam ac ad loquelam aut mentium lædituR. CAP. 6.

QVòd ni proposito sermone lesionem putare oporteat, etiãsi non penitus tota partis actio secundum naturam deperditur, sępenumero iã diximus: nec ab re fuerit id in præsentia monuisse. Præterea (q̃uis non ignoretis) monitos vos velim, non eandem esse rem, vocem & sermonem: siquidẽ vox vocaliũ instrumentorũ munus est: sermo vero eorũ, quæ sermoni deputata sunt, inter quæ lingua principatũ obtinet, cui non parum conferunt &″ nares, & labra, & dentes: sic ẽt vocis instrumenta sunt guttur, & musculi ipsum mouentes, atq; nerui, qui à cerebro ipsis vim deferũt. Igitur, si vel claudẽtes, vel aperiẽtes guttur musculi ĩmobiles reddantur, qui sic A.l.1.f.1.d.5. c4.fo.11.f afficiẽ, obmutescet: vbi vero″ vel difficulter mouenẽ, vel palpitãt aut tremunt, p affectionis ipsius mõ vox ipsa lædetur: similiter, si vel conuellẽdo vel quatiendo mouenẽ, & sanè si imbecillæ fuerint ipsis vires siue ob suã ipsorum, siue ob neruorũ ipsos mouentiũ affectionẽ, obscuram & paruã efficient vocẽ: quòd, si alius quispiam ex mouẽtibus guttur musculis quoquo modo afficitur, A.l.3.f.10.t.2. c.1.fo.263.a lędetur quidẽ vox, sed paruum erit vitium: atq; sic affectus neq; obmutescet omnino, neq; ita exiguam habebit vocẽ. Igitur, vt ex musculis guttur mouẽtibus præcipui habẽtur ij, qui ipsum apeC riunt & claudũt, ita ex vocalibus neruis ij, quos recurrẽtes vocamus, q & ipsi portio quidem sunt sextæ coniugationis neruorum, qui à cerebro oriũtur, quemadmodũ & alij, qui in ipsum inseruntur: differunt tñ ab illis eò, q; non in ceruice à neruis sextæ cõiugationis, sed cũ ad thoracis regionem peruenerint, propaganẽ. Nullus itaq; tã ineptus dissector est, qui sextam cõiugationẽ totã secet inuitus, q̃uis recurrentes nerui ob imperitiam non nunquã diuellanẽ. Accidit vero interdũ in magnis asperæ arteriæ vulneribus, vt vnà cũ ipsa arteria vel alter vel vterq; incidaẽ. Porrò per chirurgiam quoq; infrigidati tantisper vocẽ impediẽt, donec calefacti naturalẽ temperiẽ recuperauerint. Quinetiam vitiari vocẽ haud obscure contingit, quum vel acutior vel maior reddiũ ob id, q; fauces à suis musculis nequeant intendi. Itẽ vehemẽter lædi tur vox, vbi mẽbrana, quæ faucibus A.ibidem. & gutturi cõmunis est, multa humiditate rigatur. Quòd etiã″ destillationes eadem ratione vocem A.ibidem.c raucam efficere possint, nemo non intelligit. Vehemens″ quoq; exclamatio similiter vocẽ afficit, vtpote quæ similem inflammationi circa iam dictam mẽbranã atq; gutturis musculos, pariter affectum. Cæterum, quum gutturis interni musculi inflammanẽ, eum affectum anginam esse cõstat, quæ simul & vocẽ & spirationẽ lædit. Ac idẽ quoq; in vniuersum facere solent omnes præter naturam tumores, siue in spiritalibus vijs exoriantur, siue extrinsecus ipsas comprimant. Sic enim D gula quoq;, vbi inflammatione affecta est, vt comprimat asperæ arteriæ tunicam, qua chartilaginũ ipsius partes extremę, sigmoides vocatæ (id est quæ sigma literæ figuram referũt) cõiunguntur, & spirationi & voci noxam afferre consueuit. Haud absimile quoq; vitium inducit, vertebrarũ cernicis in anteriorem partem luxatio: sed de his iam antea dictum est. Igitur omnes huiusmodi affectus voci adueniunt proprijs ipsius instrumentis familiari aliquo vitio, siue primogenia affectione siue per consensum laborãtibus, nam id ad propositum sermonem nihil conducit. Sunt præterea alij affectus, cum peculiari sua materia priuatur: atque in commentarijs de voce dictum iam est, quòd propria huius actionis materia, generatim quidem loquendo, est expiratio: secundum speciem vero atque propriam differentiam, exufflatio, quæ quidem est, quum affatim spiritus foras effertur per musculorum intercostalium actionem. Vnde fit, vt per vehementia thoracis vulnera, atque omnino ipsius in altera parte resolutionem, in primis quidem semispirans, ac mox semiuocale animal euadat, idq; per accidens. In apoplexia vero, sopore, morbo comitiali, catoche. i. vigilanti sopore, communi ratione earum actionũ, quæ ab impetu & voluntatis imperio procedũt, vocẽ lædi contingit, siue spinalis medullæ partes primæ siue simul cũ ijs cerebrũ quoq; afficiatur. His itaq; quinq; inter se cõsequẽtia quadam conueniẽtibus, expiratione, exufflatione extra strepitũ, strepẽti exufflatione, voce, loquela, si earũ prima lædaẽ, reliquas oẽs lædi necesse est.

vltima vero lęsa reliquę haudquaq̃ lęduntur: at, cũ secunda, tres reliquæ lęduntur: cum tertia, duę E vltimæ: cum quarta vero sola, postrema lædítur. Etenim, si nihil omnino expiret aĩal vel ex vtrisque thoracis partibus, vel ex altera parte duntaxat: si quidem ex vtrisq; celerrime suffocabit: si vero ex altera tantum, semispirans atq; semiuocale reddet, perdetq; simul reliquarũ deinceps duarũ actionum partem dimidiam, quarũ alteram exufflationem citra strepitũ, alteram vero strepẽtem, nominare consueuimus. Quòd si expiratione seruata corrumpatur exufflatio, reliquæ tres actiones, strepens exufflatio, vox, & loquela simul corrũpentur: sicut voce pereũte loquelã quoq; perire necesse est. Cũ itaq; dictarũ actionum opifices musculos cognoueritis, superest considerare, qui ex ipsis, prio affectu laborẽt, & quorũ actio lædatur per accidẽs. Quòd si quidpiam corũ, quę ex corporum dissectione vidistis, obliuioni tradideritis, admonebunt vos ij, quos de respirationis causis, atq; de voce perscripsimus, cõmentarij: atq; de his ipsis in secundo libro de viuorum dissectione etiam dictũ est. Sanè expirationem faciũt vniuersi thoracem contrahentes musculi: exufflationem (quę vehemens expiratio est) intercostales maxime: strepentem exufflationem ij, qui in faucibus sunt: vocem vero ipsam gutturis musculi efficiunt. Sed lingua articulatim vocem distinguens, loquendi vsum præstat: atq; non nihil ad hanc rem conferre vidẽtur dentes, labra, narium foramina, palatum, gurgulio, præterea symmetrum linguæ ipsius vinculum. Itaq; balbis blæsisq;, F atq; alijs, qui impedita sunt loquela, loquutionis instrumentorũ aliquod, aut cũ natura ipsum formaret, aut postea, lędi certum est, veluti quum vel polypus vel aliud quidpiam narium foramina obstruit, aut ex primis dentibus aliquis deperditus est, aut vbi labia fuerint mutilata. Verum, quo pacto quidem tenuẽ obtineant vocẽ, ac præterea qũo aliæ vocis tum differentiæ, tum affectiones fieri possint, vt rauca, resonans, tenuis, aspera, obscura, in cõmentarijs de voce sufficiẽter diximus.

Quæ loca afficiantur in reliquis spirandi difficultatibus, quæ superius omissæ sunt. CAP. 7.

ATquẽ de dyspnœa id est difficili respiratione, iam antea, vbi spinalis medullę passiones percurrimus, multa dicta sunt: quibus nũc in memoriã reuocatis, quę ad præsentem cõtemplationem supersunt, subiungam. Itaq; in vniuersum expedite vos meminisse velim musculorũ thoracem mouentium, neruorumq;, qui ad ipsos perueniunt, quos in corporum dissectione vidistis.

Igitur introeũtes ad hominem difficulter spirantem, in primis cõsiderate, an oẽs thoracis musculi moueanẽ: an soli intercostales sine superioribus: atq; an simul cũ intercostalibus septũ transuersum quoq; moueat. Quum itaq; cõspexeritis oẽs moueri, vnã ex tribus, quas dicemus, causis, hmõi motionem efficere putandũ est, ac deinde, quæ sit illa, quæ nunc infestat, perpendere oportet: q̃ si nõ oẽs mouentur, aliter definire. Subijciamus igitur aliquem oẽs simul mouere musculos, vt pectus G vnà cũ scapulis manifeste subleuetur. In hoc e ex tribus vnum aliquod conijcere necesse est, aut virium imbecillitatem, aut viarum spiritus angustiã, aut vehementem in corde & pulmone calorẽ: quamuis interdum duæ, ac non nunquã (licet raro) tres quoquè ex iam dictis causis concurrere possint. Atqui tribus quidẽ simul conueniẽtibus proximã mortem timere oportet: vbi vero duę fuerint, difficile est ægrum seruare: sed vna dũtaxat infestante, peculiari opus est finitione, vt sciat, vtrũ ad sanitatẽ peruẽturus sit æger, an sub malo succubiturus. Igit, vbi virtus dũtaxat fuerit infirma, ad tria mouentiũ musculorũ genera venire, eosq; oẽs ad motionẽ excitare solet, q̃ vnũ genus vehementer mouere ipsa nequeat: quippe, si septum transuersum solũ, sufficienter mouere posset virtus, veluti quum ſm naturã se hebebat, neq; intercostalibus neq; superioribus musculis indigeret: qm̃ vero imbecilla est, oẽs sensim mouet, sed neq; frequentẽ neq; rarã valde facit actionẽ. His igit adhibenda est mẽs, nã cætera haud difficulter per ea discernunt. Sanè plurimũ aucto in spiritalibus instrumentis calore, oĩbus quidem thoracis musculis agit animal, sed & velox & frequens & vehemens est eorũ actio, qm̃ videlicet citra virtiũ imbecillitatẽ calor infestat: At virtiũ imbecillitatem, vbi flãmeus calor nõ accesserit, neq; velox neq; frequens valde comitatur motus: proinde non ita multum oẽs thoracis partes dilatat: quippe hoc dyspnœę genus cũ ea, quę ob nimiam in- H cẽsionem facta est, vnũ solum cõe habet, q̃ oẽs thoracis musculi per ipsam agunt. Quinetiam, vbi ob plurimum calorem spiratio difficilis est, præter magnitudinem frequentiam & celeritatẽ hoc quoque accedit, q̃ calidus feruensq; spiritus exufflando producitur. At in virium imbecillitate, nulla ab ore facta exuflatione, spiritus ex solis naribus emitti solet: quòd, si per inspirationem cuipiam narium pinnæ manifeste contrahi videantur, id vero efficax imbecillæ facultatis indicium est. Ob spiritalium vero instrumentorum angustiam totus quidem thorax ad plurimum, celeriter & frequenter dilatatur: sed, qui sic laborant, sine exufflatione spiritum reddunt. Si vero simul conueniunt in spiritalibus instrumentis & calor & angustia, vt in peripneumonia, tum neq; maxima neq; frequentissima neq; etiam celerrima spiratio sufficere potest: sed resídere tentant sic laborantes, etenim sentiunt hoc pacto totum thoracem facilius dilatari, quippe qui decumbentibus in sese concidit eò, quòd pectoris partes ad spinam declinant, qua erecta thorax etiam simul fertur, non amplius se ipsum grauans. Ac similiter quoq; respirare solent ij, quibus aspere pulmonis arterię plurima defluxione oppletæ sunt, aut vbi ex proximis locis in ipsas aliquid deriuatum est: à iam dicta vero spiratione, vnica duntaxat re differunt, quòd neq; exufflant, neq; calidum spiritum emittunt. Sic etiã ijs, quibus inter thoracem pulmonemq; magna puris quantitas collecta est,

* μελαίνης, i. nigra, est ita ipsis græcis: et sta et uerterat tralator uetus ad uerbum ex græco. De qua uoce uide et. 1. pror. cõmen. 3. Quæda tamen græca exemplaria habent μεγάλης, i. magnæ.

A.l.3.f.10.t.1. c.8.fo.259.a

A est, quos suppuratos vocant, totus thorax attollitur: sed neq; calidus est ipsorum spũs, neq; etiam exufflando emitti solet, nisi adurẽs fortasse febris accesserit: verum hi celerrime suffocantur tũ ob multitudinẽ ipsam, tũ q̃ vires oĩbus suppuratis ex necessitate imbecilliores reddítæ sunt. Sed nõ necessario in fluxionibus, quæ ad pulmonẽ irruunt, aut peripneumonía, aut asthmate id est anhelatione, vires imbecilliores reddítæ sunt: nam contra, per anhelantes solos affectus, crassis & viscosis humoribus pulmoni ipactis vires robustæ constantesq; permãserũt. Atq;, si tuberculũ coctu difficile aliq̃n in ipso natũ fuerit, thorax maxime quidẽ dilatabitur, sed nõ ita multũ inspirabit aerem: ideoq; continẽter spirare cogit: nõ tñ exufflare solet, id. n. aucti caloris propriũ est. In eandem dispnœæ speciẽ, sed alia rõne, labuntur ij quoq;, quos angina molestat, ob angustiã, quę non sit in cõcauitatibus, quę inspirationẽ suscipiũt, sed in ijs, q̃ ipsam trãsmittũt. Quibus vero et absces- A.l.3.f.10.t.4. sus, & inflãmatio, atq; humorũ plenitudo in thoracis aut pulmonis cauernis cõsistit, nulla obstruc- c.14.fo.270.h tione accidente in gutture neq; in aspera arteria: sed in illis cauitatibus, quæ inspiratũ aerẽ suscipiũt, angustia genita, ex necessitate sequet magna thoracis dilatatio, sed nõ ita multus trahet spiritus: proinde laborantẽ & celeriter & frequenter spirare necesse est: præ oĩbus. n. vos meminisse velim magnæ respirationis geminas esse drias, interdum quidem ob dilatationis thoracis magni B tudinem, interdũ verò ob inspirati aeris multam essentiã. Sciẽdum aũt, q̃ sępenumero vos admoneo earum rerum, quæ à prioribus omissæ sunt: nam, quas ipsi perscruti sunt, earum pp scriptorum multitudinem facilis atq; in promptu est memoria: quę vero ab Hippocrate (quãuis optime de dyspnœa scripserit) nõ sunt definita, ea posteriorũ nemo explicauit definit ue: idcirco necessariũ esse putaui creberrime illorũ vos admonere. Igitur, quícũq; sine inflãmatione, vel oĩno sine aliquo præter naturam tumore, aut angustia spiritalium instrumentorum, per febres ardẽtes difficulter spirant, his inspirati aeris quãtitas magnitudini dilatationis thoracis proportione respondet: Quibus vero vel tumor vel angustia sine flãmeo calore in spiritalibus est, in his thoracis quidem dilatatio maxima est: id vero, quod inspiratur, non solum dilationem proportione non assequitur, verũetiam minus, quàm secundum naturam inspirari solet, attrahitur. At sine distinctione vnam dispositionem ostendit magna thoracis dilatatio, si raritatem simul acceperit. Verũ animaduertere oportet, ne aliquando in hac decipiamini, putantes eam spirationem, quæ ob virium imbecillitatem omnibus agentibus musculis efficitur, eandem esse cum magna: quam equidem, quo clarior esset interpretatio, aliq̃n sublimẽ vocare volui: & mihi facile tunc fuit intelligere, Hippocratem eum sublimem vocare spíritum, qui sublimioribus thoracis partibus inspiratur: quẽ- "Cadmodum, quum inquit: ‖ Magnus spíritus & ex longis interuallis delírium declarat: cõstat eum in Prog. cõ. 1. t. magnũ pro multo dixisse. Is vero bifariam fieri põt, vel sine superiorum musculorum actione, vel 24. 4ª. 194. h ipsa quoq; concurrente: nam plerunq; intercostales musculi vnà cum septo trãsuerso ad maximã thoracis eleuationem, qua multus spũs alliciatur, superiorum musculorum auxilio non indigent.

Quòd vero hmõi eleuationis species delírium portendat, in cõmentarijs de dyspnœa iam ostendimus, vbi etiam cuiuslibet difficultatis anhelitus dispositio declarata est. Nunc vero, vt compendio quodam hic explicamus eos affectus, quos in alijs cõmentarijs iam percurrimus, ita & de dyspnœæ differẽtijs partim quidẽ dictũ est, partim vero in sequẽtibus dicemus. Nam magnarũ respirationum alia quidẽ crebra est, atq; huic sunt dríæ complures, quarum aliæ alias dispõnes indicant: alia vero rara, vnicam indicans dispositionem. Sic etiam de exigua dicẽdum est, q̃ rara quídem spiritalium instrumentorum frigiditatẽ: frequens vero non solũ spiritaliũ, sed eorum quoq;, A.l.1.f.2. d.3. quæ cum ipsis mouenẽ, vt hepatis, lienis, ventriculi, gulæ, laborem indicat. Quum igit plures sint c.24.fo.42.c dispositiones, quas per vehemẽtes motus dolor comitatur, ex alijs notis & considerandũ & definiendum est, siue inflãmatio quædã, siue erysipelas, siue vlcus, siue absc ssus dolorẽ efficiat. Quin- A. ibidẽ. c.26.d etiã didicistis, q̃ inæquales intẽperãtiæ, dolores excitare sæpenumero solent: símiliter spũs crudi D flatuosíq; copia, qui arctatus aliq̃n partes ipsum ambientes distendit, aliq̃n vero violenter egreditur. Præterea calidi & acris, aut frigidi & lenti humoris abũdantia, si aliq̃n retẽtus succus ambientia corpora distẽdat, aut inde violenter exeat, dolores efficere potest: q̃, si grauius affecta fuerint instrumẽta, in quibus hmõi res continenẽ, dolẽt vel nõ mota: si vero leuior fuerit affectus, q̃n mouentur. Verum in líbris de dyspnœa causam explicauimus, cur exiguæ spirationis frequens quídem spíritus, motorũ per respirationẽ instrorum laborem significet: rarus vero vehementem refrigerationẽ, & quidẽ spiritalium duntaxat, præcipue pulmonis, et cordis. Est ẽt alia dyspnœę species, quã veluti breui quadam quiete intercipitur opus thoracis, idq; non nunc̃ inspirando, non nunc̃ vero expirãdo, siue hoc accidat ob musculorum thoracis conuulsionem, siue ob caloris copiam, cogẽtis laborãtem continenter vel inspirare vel expirare. Est insuper alius respirationis affectus, quẽ apnœã {quasi nõ spirationẽ dixeris} noĩant, nulla, vt aspicientibus vĩ, facta respiratione: verũ vt rei ipsius natura declarat, eã nõ fieri incredibile est: nam impossíbile vĩ, vt animal omni spiratione exacte priuatum in vita seruari possit, cẽuis ea animalia, quæ in cauernis latere cõsueuerunt, thoracem mouere videantur minime. Proinde duorum alterum conijcere oportet, aut adeo exiguam fieri spirationem, vt sensum effugiat: aut huiusmodi animalia tunc spiratione omnino non indigere, sed eam transpirationem, quę per vniuersum corpus fit, sufficere: quippe hac

ctor ipſum per arterias efficit: reſpirationem vero per thoracem cerebrum″efficere cõſtat. At ve E
ro diſpoſitio, quæ apnœam facere poteſt, omnibus animalis partibus communis eſſe videtur, ve- A.l.3.f.10.c.7, fol.258.g
luti in apoplexia, ſopore, morbo comitiali, catalepſi: nã in his omnibus nullus proprius affectus ſpiritalia inſtrumẽta præ cæteris infeſtat, nõ magis, q̃ vocis aut locutionis aut progreſſionis inſtrumenta, ſed affecto principio omnia, quibus vires ſuæ, per quas reguntur, ab ipſo ſuppeditari conſueuerũt, ei conſentire neceſſe eſt. Verum de apnœa iam & particulatim & per ſe diximus: quãobrem tempus eſt, vt nunc ad alia tranſeamus.

De affectibus Pulmonis. CAP. 8.

QVum autem exercitationis via, qua ad affectorum locorum notitiã peruenitur, duplex ſit, altera quidem ab apparentibus accidẽtibus, altera vero à corporis partibus, ſi quis per vtraſq; voluerit exercitari, cadẽ bis dicet, quãuis alio & alio mõ: Vt verbi gra de pulmonis affectibus dictũ eſt, vbi de dolorum rõne, præterea etiã vbi de ſanguinis reiectione ac de diſpnœa diximus, atq; in præſentia quoq; dicemus. Etenim″vehemẽti dolore nunq; cruciatur, verũ & grauitatis ſenſum, & aliq̃ extenſionem quandã vel ad os pectoris vel ad ſpinã peruenientem, percipere põt: ibi.n. membranę ipſum ambientes ſuſpenduntur. Sepenumero etiam″anguſtia moleſtantur laborantes, atq; ob hoc crebro celeriterq; ſpirant, ac thoracẽ vehementer attollunt, ſed non ita mul F
tum acrem attrahũt. Hęc ſi citra febrem acciderint, aut crudũ tuberculũ, aut lentorũ, craſſorum´ue, aut quorundam aliorũ humorũ plenitudinem, in eo exiſtere: aut pus, aut aliũ quẽdam humorem vel lentum, vel craſſum, vel multum, circa ipſum effuſum fuiſſe declarãt: verum ea inter ſe per prę terita accidentia diſcernere licebit. Nanq; ſi quis per bonam valetudinem, quum ſolitas actiones facere poteſt, ſic difficulter ſpirare inceperit, augeaturq; accidens, neq; inter reſpirãdum ſtertere videatur, crudi tuberculi ortum ſuſpicari oporter. Si vero ſtertendo ſtrepitum fecerit, lẽtorum craſſorumq; humorum pertinaciter impactorum multitudinem, pulmonis bronchia moleſtare indicium eſt. Quòd, ſi illico ab anguſtiæ ſenſu quis difficulter ſpirauerit, fluxionem vel à cerebro, vel à vicinis ſedibus in pulmonẽ irruentẽ oſtendit. Sed, quum fluẽtibus in pulmonẽ vel viſcoſis, vel craſſis, vel multis humoribus, hominẽ difficulter ſpirare dico, in bronchijs eos contineri intelligas, velim: vt.n. in totũ viſcus læuis arteria diuidit, ita etiam bronchiorum eſſentia in totum pulmonem ab aſpera arteria procedit: vocantur aũt à diſſectoribus bronchia, aſperæ arteriæ chartilagines, ſigma literæ figuram referentes. At, vbi″pleuritis præceſſit, mox remiſſa febris vehementia A.l.3.f.10.t.4. c.7.fo.269.f
intra latera grauitas in imo thoracis derelicta ſentitur: ac, vbi quis affatim à decubitu transmutat, idq; maxime ſi ab vno latere in aliud ſe cõuertens defluere aliquid ſentiat, puris multitudinem ibi contineri haud dubia coniectura eſt: quinetiam in ijs fluctuatio ſæpenumero haud obſcure auditur: accedit ad iam propoſitas notas hoc quoq; indicium, ſi vehementi prægreſſa pleuritide nihil G
penè laborãs expuerit. Si vero citra febrim alius quiſpiam ſeroſus aut pituitoſus humor in thoracis ſpacium ſubito defluens, ſpirandi difficultatẽ excitauerit, laborãs″tenue ſputum, idq; ab initio A.l.4.f.t.t.c. 7.fo.418.h
quidem exiguum, ſed cũ vehementi tuſſi: vbi vero concoctum eſt, plus atq; craſſius & cũ mitiore A.l.3.f.10.t.1. c.5.fo.258.b
tuſſi expuere ſolet. Quippe bifariã″accidere poteſt, vt vehementer tuſſiendo pauca quis expuat: alij enim ob lentum craſſum´ue humorem, alij ob tenuẽ id facere videntur; ſiquidem tenuis humor, quum ſubleuatus eſt, inter tuſſiendũ à ſpiritu diuiſus refluit: lẽtus vero aut valde craſſus difficulter effertur, vtpote q nõ tã facile à corporibus, quibus impactus eſt, abſtergi, neq; etiã à quauis occurrentis ſpiritus violẽtia impelli põt: niſi.n. ſpiritus, qui tuſſiendo effertur, & multus & vehemẽs fuerit, nihil ſecum educet. Igitur ſputum, quod neq; liquidum aut aquoſum admodũ fuerit, neq; craſſum valde etiam aut lentũ, id facile efferri ſolet, maxime vbi validæ fuerint vires: etenim ſine vehemẽti thoracis contractione vehementer tuſſire nemo poteſt: at ſine valida tuſſi craſſos lentoſq; humores efferri impoſſibile eſt. Qũ vero cũ ſpirãdi difficultate, cui & anguſtia & grauitas coniũcta eſt, acuta quoq; febris inciderit, is affectus inflãmatio pulmonis eſt. At, ſi intolerabile fuerit incendiũ, anguſtiæ vero grauitatiſq; ſenſus minor, eryſipelas ipſum vexare cenſendũ eſt. Extremis aũt id definitis, quid ſit eryſipelas phlegmonodes, aut inflammatio eryſipelatodes, haud H
difficulter deprehendes. Sunt alij pulmonis affectus, vbi citra humorũ affluentiã intemperies ipſum infeſtat, ſiue æqualis ea fuerit, ſiue inæqualis. Igit̃ inęqualis tuſſim excitat: equalis vero, ſi moderata eſt, rhythmon reſpirationis immutat: at, ſi vehemẽs id q; vincẽte calore, frigidi aeris atque potionis cupiditatẽ inducit, ac tractu tpis finitur in febrim. Per frigidam aũt intẽperiẽ cõtraria euenire ſolent: quippe, ſi modũ ſeruauerit, calidi aeris ac calidæ potionis deſideriũ excitat: ſi vero modũ exceſſerit, replet viſcus ipſum fluxionibus. Cæterũ de ſanguinis ex ipſo pre tuſſim reiectione, quæ fit vel exeſo vel rupto vaſe aliquo, vel ore alicuius venę patefacto, antea, vbi de ſanguinis ſputo mẽtionẽ fecimus, iã dictũ aliqd eſt: atq; nũc quoq; pauca quædã dicemus. Porrò ruptiones in ipſo deprehendes tũ ex multi ſanguinis fluxione, tũ ex magna notabiliq; ãliqua cã, quę p̃ceſſit, ſi ſubito aduenerit: voco aũt præcedẽtes cãs, vt quũ aliquis ex alto, vel in ludo, vel certamine ceciderit, aut quũ alter ſuper alterum cadit, aut vbi ex inanimatis corporibus aliq̃d graue, vt vel lapis vel lignum, thoracem læſit: non nullis ira cum clamore præceſſit. Quinetiam citharœdis tragœdisq; certãtibus, aut acuta vehemẽtiq; voce clamãtibus, vaſa interdum dirumpuntur, maxime vbi

non

A non præmiſſa pulmonis p̃ præcedentes exclamationes lenitione, violenter clamare conant̃. Vt.n. luctatoribus, ſi certamen aggrediantur, muſculis prius neq; calefactis, neq; per frictiones aut moderatas motiones explanatis, partes quædam rumpuntur atq; conuelluntur, ita ẽt pulmoni accidere ſolet: quę quidem frictionibus ad vehementes motiones præparare non licet, per exclamationes aũt, quæ frictionibus proportione rñdent, id efficere ſtudemus. Inſuper nulla manifeſta extrinſecus adueniente cauſa, vt in cæteris corporis particulis, ita in pulmone quoque vas aliquod ob ſanguinis abundantiam dirumpi poteſt: quum videlicet extenſioni reſiſtit aut ob frigus à vi-
« cinis partibus contractum, aut ob inatam intemperiem. Ita Hippocrates, ‖ Venas, inquit, frangit 6.Epid. cõ 3.t. 14.3″.1.72.c
frigidum. Atqui ipſum per ſe rupturas non facit, ſed quia venarum tunicas frigiditate ſua duras & extendi contumaces reddens, vt rumpantur, paratiores efficit: ruptionis vero cauſa eſt aut vehemens motus, aut humorum abundantia, qui vel per ſe vel vnà cum crudo & frigido & flatuoſo ſpiritu venas extendunt. Verum fractionis ab huiuſmodi haud obſcurũ indicium præbet ſubita cumulati ac vniuerſim fluentis ſanguinis vacuatio. Quum vero venarum ora aperiuntur, nõ frigidæ, ſed è contrario calidæ diſpoſitiones præcedunt: veluti vbi multis eiſdemq; calidis balneis homo vtitur, atq; terram inhabitat calidam, fueritq; anni tempus eiuſmodi, ſimiliter quoq; alimẽ-
B ta & potiones. At, quæ eroſo vaſe aliquo affatim accidunt ſanguinis euacuationes, eas præcedere A.l.3.f.10.t.4. c.12.fo.272.b.
ſolent exigua ſputa, atq; aeres in pulmonem à capite fluxiones: non nunq; vero &″pulmonis ali qua pars aut ramentum ſimul efferri videtur, vt neminem latere poſſit ad pulmonem, hunc affectum pertinere. Orto vero in aſpera arteria vlcere, præter hoc, q̃ ſputum purulẽtum apparet, dolorem quoq; in loco affecto laborãs ſentire conſueuit: ipſum vero per ea, quę ſcreant̃, quia exigua ſunt, ab vlcere, quod in pulmone natum eſt, diſcerni poteſt: quippe ab vlceribus pulmonis plus ſputi reijcitur. Atq;, vt ex pulmone educta particula, viſceris ipſius vlcerationem ſignificat, ita ex gutture videmus interdum corpuſculũ aliquod à ligula (Græci epiglõttida vocant) per vlcerationem excreari. Id vero non ſolum hoc indicio deprehenditur, verum etiam ex eo, q̃ in vlcerato loco doloris ſenſu laborans infeſtatur, veluti de aſpera arteria dictum iam eſt: etenim pulmonis vlcera dolor non comitat̃: ea vero, quæ in his ſedibus oriuntur, dolorem quidem inducunt, ſed non vehementem: vt, ſi alicui ſuapte natura hebes fuerit ſenſus, ipſum plane non percipiat. Igit̃ perſæpe vidimus eos, quos iam ſupra propoſuimus, affectus, & qui pulmoni, & ſpacio thoracis, & aſperæ arteriæ, & gutturi accidere poſſunt, quippe oĩum horum ſermonis cõmunitate inducti mẽtionem fecimus: qui vero deinceps dicentur, non ita crebro nobis apparuerunt. Quidã humorem
C repente expuit, liquidæ bili in colore perq̃ ſimilem, medium videlicet inter flauum & pallidum, at nulla acredine infectum: atq; ita quotidie maiorẽ eius quantitatem expuit: deinde læui ſuborta febricula tabeſcere incepit adeo, vt purulẽta ſcrearet. Poſtea tractu temporis, quatuor videlicet menſiũ, exiguũ cum pure cruorẽ reiecit, atq; ſic aucta febre magis conſumebat̃: ac iterum atq; iterum plus expuebat, adeo, vt magnã ſputi quantitatem redderet: quocirca magis increſcẽte febre ac reſolutis viribus, eorum, qui tabe marceſcũt, exemplo mortẽ obijt. Deinde alium vidi, eodem fere mõ ſex mẽlibus, ac alium quoq; diutius laborantem. Igit̃, qui primus nobis occurrit, initio quidem nihil mali habere, ſed tandem peſſime affici viſus eſt: alterũ vero quum cõſpiceremus, ei ſtatim ab initio cognito malo, præſenti medicamento ſuccurrere tentauimus: ac multo magis etiã tertio. At, quãuis multo negocio vtrũq; liberare conaremur, nihilominus neq; horũ vllus, neque alius poſt eos ſeruari potuit: quum.n. morti iam proximi eſſent, pulmonis ipſius putres quaſdã partes expuebant. Proinde facile cognoui haud abſimili eos affectu laborare, qualem in externis partibus videre ſolemus, quum à putrefaciente quopiam humore inficiunt̃: verum has & abſcindere & vrere poſſumus, pulmoni vero horũ auxiliorum neutrum adhibere licet: quapropter oẽs perire neceſſe eſt. At vero, poſtremũ quum videre, ad viſceris fortẽ exiccationẽ ſollicito me ani-
D mo cõuerti, & quidem odoribus atq; potionibus ad id efficacibus. Proinde medicamẽtum, quod hedychroum vocant, interdiu naribus ipſius ſugiter adhibere iuſſi: ad ſomnum vero ſeſe conuertenti præſcripſi, vt narium foramina ex aliquo præcioſorum vnguentorum illinerent̃, qualia videlicet Romæ præparari ſolent, vocant vero ea & foliata & ſpicata: atq; dedi in potu medicamẽta, mithridaticam vocatam compõnem, ambroſiã, athanaſiam, theriacam. Itaq; perpetuo anno ſic educatus, tandem ſimiliter, vt reliqui tabidi, vitã finiuit: quã fortaſſe ob iam dictam educationem lõgiori tpe protraxerat. Præterea alium hmõi affectum in pulmone notaui. Quidam″diuturna tuſſi A.l.3.f.10.t.1. c.1.fo.264.c Et.t.4.c.22. fo.272.b
vexatus, & exiguum lentumq; pus expuens, fruſtum quoddã paruo grãdinis grano haud abſimile excreauit, ac deferens illud mihi oſtendit, atq; rurſus nõ ita multo poſt aliud quoq; attulit: vnde conieci lẽtum illũ humorem, quẽ antea expuere ſolebat, ſiccatum induratũq; ad hmõi ſubſtãtiam peruenisſe. Quamobrem medicamentum ei in potu dedi, quod aſthmaticis auxiliatur: atq; ita factum eſt, vt minorem expueret grandinem, atque longiori, quàm antea, interuallo: neq; pluribus deinceps annis adeo mitigari potuit affectus, quin tandem moreretur. Cæterum grandines ipſæ magna ex parte eruí magnitudinem æquabant, quamuis interdum maiores interdum minores eſſe viderentur. Atque alios quoque ſimiliter quidem ſpuere, ſed nihilominus in multos annos vitam extendere, vidimus: quorum alij aliam ob cauſam, alij vero ob ſpiritalium inſtrumento-

rum affectum mortui sunt, quamuis nihil cruoris excrearent. Ea vero, quæ Antipatro medico E accidérunt, nemo est, qui nesciat, vtpote qui medicam artē publice apud Romanos professus est. Agebat hic ætatem sexaginta quidem annis minorem, sed quinquaginta iam annos excesserat. Is correptus aliqñ febre quadam ephemera, idq; ab euidenti causa, declinante iam febre, vt, quid sibi facto opus esset, intelligeret, pulsum ipse suum tangere aggressus est. Quum igitur omne inæqualitatis genus in arteriarum motione inueniret, in primis quidem territus est: deinde vero, quum sese non febrire plane sentiret, ilico balneum subijt, quippe laboribus ac vigilijs corpus fatigauerat. Atq; tenui quoq; victu, donec diē tertium præterijsset, vsus est: quo, quum nulla appareret febris, ad solita negocia pertractanda prodijt: atq; arteriam in extrema brachij sui parte tangens, admiratus est perseuerantem in pulsibus inæqualitatem. Occurrens itaq; mihi, extendit manum ridens, iussitq; pulsum tangere. At ego subridens, quid, inquam, sibi vult hoc, quod proponis ænigma? Ille iterum ridens obnixe orauit, vt tangerem. Igitur inter tangēdum omnigenam in pulsu inueni inæqualitatem, nō solum in multarum pulsationum cumulo, quam systematicen -id est congregatricem- vocant, verum etiam in vna arteriæ distinctione. Proinde miratus, quomodo adhuc viueret, quum talem haberet pulsum, interrogaui, num difficilis aliqua esset ei respiratio: illo vero nullam se sentire respondente obseruaui equidem, an aliqñ mutaretur, quippe F sex mensium spacio assidue arteriam tangebam. Quumq; ab initio interrogaret, quę nam corporis dispositio mihi videretur posse huiusmodi pulsum efficere, atq; per quē modum, idq; citra febrim, ad eam quæstionem respondi in commentarijs de pulsibus iam declarasse me huiusmodi inæqualitatem: nāq; ob magnarum in pulmone arteriarū angustiam id euenire putaui: angustiæ vero causam esse dixi visceris inflammationem: at tibi hnac ob eām id nunc accidisse impossibile est, quippe febre fuisses affectus. Relinquitur igitur vel obstructione ex liquidis & crassis & viscosis humoribus, vel crudi cuiuspiam tuberculi ortum, in huiusmodi te dispositionem induxisse. Tum ille respondens, oportuisset (inquit) me suspiriosa orthopnœa laborare. At ego probabilia dixi ipsum loqui, sed à veritate aberrare: quippe fieri non nunq; huiusmodi orthopnœam ob eā, quam diximus, causam, id vero, quum in asperis, non in læuibus arterijs, crassus & lentus humor cumulatur. Proinde omnem ei victus rationem, atq; medicamenta quoq; haud aliter, eā asthmaticis, adhibere iussimus. Deinde sex (vt dixi) mensibus elapsis, leui quadam spirandi difficultate affectus est, accedente simul cordis palpitatione, in primis quidem semel, deinde bis, atq; ter, postea quater, ac sæpius quoq;, aucta simul spirandi difficultate ad quindecimum vsque diem: post quē difficillima derepente oborta spiratione, exolutus statim obijt aliorum quorūdam exemplo, qui G cordis affectibus laborant: de quibus posthac sermonem faciemus.

GALENI DE LOCIS AFFECTIS
LIBER QVINTVS

ARGVMENTVM LIBRI.

Affectus Cordis, Thoracis, Septi transuersi, Gulæ, Oris ventriculi, & Iocinoris explicantur.

Ob Cordis tantum læsionem subitam oriri mortem posse, non vero si aliqua cæterarum partium lædatur. CAP. 1.

IN præcedenti libro, quū de pulmonis affectibus egeremus, sermonis cōitate & thoracis & cordis aliquantulum meminimus: pleniorē vero absolutio remq; de ipsis sermonem in quintū hunc librū distulimus. Qm vero quar- H tus liber in accidentibus, quæ Antipatro medico euenerunt, finē sortitus est, læso in primis ipsius pulmone, deinde ad cor etiam trāseunte affectu, operæpretium me facturū arbitror, si oēs eius affectus percurram. Igitur, quemadmodum de cæteris corporis partibus, ita de corde quoq; definiendū est, quę nam ipsi proprie vel primario affecto, vel vtcunq; noiare volueris, fiāt accidentia: quæ nā vero ipso cæteris partibus consentiēte. Id aūt ex ijs intelligi pōt, quæ prius in alijs libris demonstrauimus, vbi iam declaratū est inati caloris cor velut fontem esse, neq; animal mori oīno posse, ni cor afficiatur. Quum itaque tres sint principes partes, quibus gubernatur animal (quippe" præter cordis principatū, ostensum est & sensum & motū vniuersis corporis partibus a cerebro suppeditari, iecur vero nutricis facultatis esse principium) semper mors ad immodicas sequitur cordis intemperātias: simul. n. cum ipso oēs vitiantur partes. Quum" enim (vt ostēdimus) ipsæ peculiari cordis temperie actiones suas perficiant; hac pereunte actiones quoq; ipsarum perire necesse est, ac proinde cerebri quoque, & iecoris: horum vero temperie deperdita non oportet cordis simul actionem perire. Si enim" neque sentiendi neq; mouendi ab electione facultatem animal habuerit, neq; nutriatur, veluti in latētibus euenit animalibus, nihilominus viuere ipsum posse,

A.l.1.f.1.d.3. c.1.fo.9.f

A.l.1.f.1.d.6. c.4.fo.27.a

A.l.1.f.1.d.6. c.4.fo.27.b

A posse, quoad cor manserit illæsum, haudquaquam negādum est. Quin videmus sæpenumero multis deinceps diebus alios neq; intelligere neq; sentire neq; etiam moueri, at nihilominus viuere: quemadmodum vbi quis ob virium hepatis imbecillitatem sine alimento permanens, diutius ēt sufficere potest: at vero, si cor respiratione priuetur, hominem ilico perire necesse est. Igitur, qui ad spirandi functionem nihil conferre thoracem putant, ij causam reddere nequeūt, cur per vehementem apoplexiam, superno duntaxat principio vitiato, laborantes subito moriātur. At vobis eam inuenire haud difficile est (vtpote quibus efficaciter persuasum est musculos, qui motionis principium à neruis in ipsos à spinali medulla, quę in ceruice est, delatis suscipiunt, thoracem attol-
A.ibidē.a lere) priuatis tunc musculis mouendi facultate, quę ex cerebro ipsis influere solebat: " vt, nisi ad spirandi functionem ambo principia simul iuncta concurrerent, possimus vtique viuere, priuati interdum superno principio. Igitur, ex quibus causis inuenimus, cur affecto cerebro in vehemēti apoplexia, cor quoque lædatur, ex ijsdem ipsis, sed secundum alium modum, causam quis inueniet, quamobrem in apoplexia minore, catalepsi, sopore, morbo comitiali, lethargo, animal ita affectum non pereat. Nanq; si diligenter consideraueris, inuenies per huiusmodi affectus, quomodo spirent laborantes: quippe videbis & violentam & difficilem spirationem perinde, ac si vincu-
B lo quodam constrictus thorax attolli prohiberetur. Atq; huius rei sufficientem fecimus mentionem in libris de musculorum motione: nanq; similis est hæc quæstio ei, quæ de somno fit, in quo omnes musculorum actiones exoluuntur, & sola actio, quæ ad thoracis musculos pertinet, seruatur: nunc vero ea duntaxat dixisse satis fuerit, quæ in præsentia proposito nostro conducere videbantur. Porrò, qua ratione homines per somnum spirant reliquis musculis omnibus quiescentibus, eadem quoq; ratione per minorem apoplexiam atq; alios ei vicinos affectus spirare possunt: vbi vero vel apoplexia vel alius quispiam affectus adeo vehementer increuerit, vt musculorū thoracis actio oīno deperdatur, perire simul respirationē necesse est: vnde cordis quoque temperamē tum soluitur: quo fit tandem, vt ēt animalis ipsius necessario sequatur interitus: atque hac ratione per vehementes superni principij læsiones animalia perire videmus. Iam ex iocinoris quoq; affectu mori accidit, sed alia ratione, atrophia scilicet: vnde longiore temporis spacio in huiusmodi affectibus vitam protelare possunt. Atque mori contingit non nullos per alium quendam modū, in syncopa, stomachi vitio euenīente, & vehemēti dolore, & timore graui, & voluptate maxima: etenim, quibus vitale robur infirmum est, animi vero affectiones ob imperitiam fortes, his animę essentia facile dissolui pōt. Atq; aliqui ob mœstitiā interierunt, sed non ilico, vt de superioribus di-
C ximus. At vir magnanimus neq; ob mœstitiā, neq; ob aliā aliquā animi ægritudinē mœstitia fortiorem, vnq; succubuit: vtpote cuius animæ robur validū est, affectus vero non adeo vehemētes.

De proprijs Cordis & pericardij affectibus. CAP. 2.

A.l.3.f.11.c.1. c.2.fo.276.c
A.l.3.f.11.c.2. c.1.fo.278.c

CAeterum proprio quoq;" affectu cor laborare solet, vel ob simplicem intemperiem, siue inæqualis siue æqualis ea fuerit: vel" inflammationē, vel erysipelas, idq; dū fieri incipit: ilico. n. antea, quàm augeantur huiusmodi affectus, animal corrumpitur. Atq; hos affectus rursus cardiaca syncopa sequitur: quemadmodum, quæ stomachi vitio fiunt syncopæ, ad eos affectus, quibus os ventriculi (stomachum non nulli appellant) infestatur, sequi solent: verū hæ quoq; consentiēte corde eueniunt. Porrò vtriusque partis, tum oris ventriculi tum cordis, dispositiones, aut à forte duntaxat intemperie, aut venenoso humore, non nunquā ab erysipelate, aut inflammatione, aut alio quopiam tali præter naturā tumore fieri solent. Igitur exigue quidem cordis intemperantię, pulsus arteriarum, pro sua quęq; natura, variant, de quibus in tractatiōe de pulsibus iam dictū est: maiores vero per proprias quidem similariū partiū intemperies subitā mortē non inducunt: per cas vero, quę ad instrumentales partes pertinent, subito enecare possunt, sed præcedentibus prius
" signis quibusdam: quorum vnum est, quod & ab Hippocrate dictū est: ‖ Qui sæpe & multū exol- 2ª.Aph.41.Ex. ord.1 a.a
Aibidem.c D uuntur sine causa manifesta, ij repente moriūtur: aliud vero, " palpitatio videlicet cordis aut per se
A.l.3.f.11.c.1. c.2.fo.276.c eueniens, aut cum significatione quadam, q in humore cor ipsum moueatur. Neq;. n. mirū videri debet tantam humoris multitudinē cumulari aliquando in ambiēte cor tunica, vt ipsum, ne attollatur, impedire possit; quippe in animalibus dissectis vidimus plerunq; plurimū humoris vrinæ speciē referentis, in eo, qui ipsum inuoluit, panniculo contineri. Etenim simia" quædā, quum emaciari in dies videretur, eā tm necessarijs nostris negocijs impediti secare in tpe non potuimus: post mortē vero reliquis corporis partibus omnibus illæsis inuentus est in ambiente cor tunica tumor
A.l.3.f.11.t.2. c.1.fo.278.e præter naturā, humorē in se continens, qualē pustulæ (Græci hydatidas vocant) emittere solent. Atq; in" gallo quoq; vidimus aliquando cordis tunicam hmōi scirrhoso tumore affectā, perinde ac si plures crassæ mēbranæ inuolutæ altera alteri fuissent: verū in eo nihil humoris cōtinebatur: vnde verisimilis coniectura elicitur homines ēt similibus posse affectibus infestari. Inflāmato aūt manifeste corde gladiatores vidimus haud aliter, quā qui cardiaca syncopa pereunt, obijsse. Igit, si ad ventrem cordis vulnus aliquando penetrauerit, protinus magno cū sanguinis fluore homine mori necesse est, idq; præcipue, si sinistræ partis venter fuerit vulneratus: si vero non ad vētrem vsq; ptingat, sed in cordis substantia consistat vulnus, ex ita affectis aliqui non solū ea die, qua vulnerati fuerunt, sed sequēti quoq; nocte viuere potuerunt: qui inflāmationis rōne exūcti sunt:

Atq;

Atq; etiam ij, quãdiu vixerunt, mentis compotes inuenti sunt: vnde euidens quoque sibi testimo E nium sumere põt antiqua ea secta, quæ negat rõnalẽ aiæ vim in corde consistere. Palpitatio autẽ visceris huius pluribus integra valetudine degentibus, tum adolescentibus tum adultis, subito sine alio manifesto accidente euenire visa est: atq; oẽs eos sanguinis detractio iuuit. Atq; hoc accidente planè liberati sunt, qui post sanguinis millionem vsi sunt victu & medicamentis, quibus esset extenuandi facultas: horũ vero non nulli, quos rursus hmõi accidens infestabat, simili curatione sospites euaserunt. Cæterũ noui quendã quotannis" verno tempore hmõi palpitationis accidẽte vexatũ, qui, quũ per tres annos à sanguinis detractione se adiutum itelligeret, anno quarto antea, quàm accidens ipsum inuaderet, sanguinẽ misit, idq; pluribus deinceps annis faciẽdo, idonea ẽt post sanguinis detractionẽ medicamenta adhibuit. At nihilominus hic quoq; ante senectutem morte præuentus est, sicut & reliqui oẽs: quorũ alij quidẽ per acutas febres, alij vero, cũ sani degerent, affatim syncopa intercepti interierũt: quãuis vnus vel duo citra syncopam alia quadã † mortis specie perierint. At vero sic affectorũ magna pars ætatem agebat quinquaginta quidem annis inferiorem, sed quæ quadraginta annos excederet. Porrò panniculus corambiens, qũocunq; affectus sit, inter ignobiles partes reputatur, nisi qñ ipso inflammatione infestato dispositio per cõsensum ad cor transcurrat: cum enim ipse solus afficitur, exemplo reliquarũ omniũ partiũ, quæ ad cu F stodiam & tegumentũ cæterarum nobiliorum factæ sunt, nullũ affert periculum. Cæterũ nulla à corde spirandi difficultas oritur præter eas, quas in priori libro diximus, cum de dyspnœa sermonem haberemus. Etenim supercalfactum spirationem efficit magnam & densam atq; celerem, ac calidum insuper spiritum reflat: contra refrigeratum, exiguam reddit spirationem & raram.

† apoplexiæ mõ, ſquit Aegineta in libr. 3. huius locũ trãſferens.

De Thoracis affectibus, ac in quot absurda inciderit Erasistratus, cum transumptionis puris & sanguinis ex thoracis spacio in asperam arteriam, rationem redderet conaretur. CAP. 3.

Atq; huic quoq; parti vel primario affectæ, vel alijs consentienti, quemadmodũ reliquis omnibus, affectus quidam superueniunt, quos omnes in respirationis læsionẽ desinere necesse est: quippe propriũ respirationis organum eã esse iam mõstratũ est. Igitur, vbi dolorificis affectibus molestatur, exiguã densamq; reddit spirationem, veluti in commentationibus de difficultate spirationis ostendimus: id vero & vicinis quoq; partibus, & ijs, quæ simul mouentur, affectis euenire solet: diximus autem antea in spinalis medullæ affectibus, respirationem interdũ lædi, thorace proprio affectu nequaquam laborante, sed vel neruo quopiam à spinali medulla procedẽte vel spinali medulla ipsa affecta. Eorum vero, qui propriè ad thoracem pertinent, affectuum quidã in ipsius musculis, quidam vero in membrana costas succingente consistunt: nã de ijs affectibus, qui G vel in cute vel in costarum ossibus consistunt, hic agere nõ proposuimus, in quibus locus affectus sensibus subijciatur. Igitur, quũ ex musculis alij spacia intercostalia vocata repleant, alij vero extrinsecus extendantur, dolorificæ externorum musculorum dispositiones, vt vlcera, contusiones, abscessus, erysipelas, inflammatio, haud difficulter à medicis manum adhibentibus discernuntur: At intercostalium musculorum inflammationes, eorum maxime, qui in intima parte consistunt, (duo enim, vt scitis, sunt huiusmodi musculorũ genera) tactu consequi non possumus: atq; ij grauiori, quã externi, dolore cruciantur: ac aliquid fluxionis, quæ inflammationem induxit, ad interna per eã, quæ costas cingit, membranam transmittunt, quam tunc pariter cum ipsis inflãmari necesse est: veluti rursus, vbi ipsa aliquando primario affectu infestatur, intercostalium musculorum partes internæ similiter ei consentiunt. Verum exquisita" pleuritis fit, vbi cingens costas mẽbrana primario affectu laborat: proinde dolor vel ad iugulum, vel ad præcordia peruenit: ad iugulum quidem, superioribus eius partibus affectis: ad præcordia vero, vbi inferiores afficiuntur. Atque vehemens quoq; febris huiusmodi inflammationem perpetuo sequitur, quia sedes affecta & parum distat à corde, & cum panniculo ipsum inuoluente, sicuti cum septo trãsuerso, cognationem habet. Cæterum, afficiatur ne magis cingens membrana, an musculi ipsam contingentes, à pulsi- H bus indicium petere oportet: nanq; musculi minus, cingens vero mẽbrana magis, & tendit & indurat arteriam: Vt in affectibus pulmonis nulla penitus apparet hmõi durities: at effusa" in thoracis spacium sanies, & in asperas pulmonis arterias transumpta, tussiendo excreatur, qualis sit, qui inflammationem fecit humor, declarans, an videlicet biliosus, aut melãcholicus, aut pituitosus, aut cruentus: etenim, si bilis abundat, pallidũ aut flauũ: si atra bilis, nigrũ: si pituita, spumosum & candicans: si sanguis, rubrũ" sputũ reiicitur. Quòd vero tussiendo ex thoracis spacio aliquid interdũ expuatur, facile intelliget is, qui eas dispositiones considerauerit, quibus ab exterioribus ad intima pectoris vlcus penetrare contingit: siue id ob vulnus penetrans non cõglutinatum eueniat: siue ob magnũ abscessum vtrinq; eruptũ: vel perinde quidẽ dissectũ, ac si externas duntaxat partes afficeret, facta vero sectione inueniat cingẽs costas mẽbrana erosa, aut costa ob sphacelum, i. cariẽ excisa, aut eò, q̃ medici cingentẽ mẽbranã, vtpote quã erosam putrescẽtẽq; quodã modo inuenerint, seruare illesam nõ potuerũt. In oibus. n. iã propositis dispositionibus, si aqua mulsa in thoracis spacium infundatur, mox tussiendo expuitur, & laborans ipse aquã mulsam esse ex sapore deprehẽdit. Quo pacto aũt hoc fieri possit, atq; per quos meatus ipsa in asperã arteriã ingrediatur, perpendere debet is, qui errorẽ illũ, in quẽ multi in causæ inuestigatione inciderũt, effugere voluerit: ij nanq; ex

* *Intelligit thoracem, ut manifeste apparet, cũ tamẽ nulla superius de eo facta fuerit mentio. Colligitur ergo Galenum titulos præfixisse capitibus libris, sicuti ẽt in antiquissimis græcis exẽplaribus videre licet, ut hoc i loco, De Thoracis affectibus.*

A.l.3.f.11.t.2. c.3.fo.278.h

A.ibidem.h

A.l.3.f.10.t.4. c.1.fo.267.h

A.ibidem.h

A.l.3.f.10.t.4. c.6.fo.269.c

A ex thoracis spacio in pulmonem quippiam recipi, impossibile esse iam sibi persuaserunt, fortasse ita se sentire simulantes, ne videantur de re quapiam dubitare. Cæterum credere oportet huiusmodi fieri transumptionem, quippe per vulnera penetrantia haud obscure apparet: deinde, quo pacto ea fieri possit, inuestigare, vt, quum inuenerimus, animo simus quietiori: sed, inter quærendũ quandiu nihil nos inuenisse putauerimus, ruditatem potius nostram accusare, quàm veritatem ipsam negare, debemus. Atque videmus etiam conglutinatis cruẽtis vulneribus penetrantibus, in sputo notas quasdam fluentis ex vulnere cruoris ad spacium, quod inter pulmonem est & thoracem: præterea suppurati, in hoc ipso spacio pus continere, & ipsum expuere haud obscure videntur: atqui rationi consentaneum est, vt eodem mõ tum cruor tum pus ex thorace expuatur: Quorũ viam inquirens Erasistratus incredibilia quædã scripsit in eo libro, cui titulus de sanguinis eductione est, sub hac verborum serie: Via aũt, per quam incedunt ea, quæ ab ijs sedibus reiiciunt, huiusmodi est. Ab ea arteria, quæ spinæ adiacet, vasa quædam ad vtrunq; latus, tam dextrum quàm sinistrum, similiter procedunt: deinde in loca vicina, multiplici diuisione dispersa tandem adeo eua dunt exigua, vt sensum lateant. Quũ itaq; sanguis in huiusmodi arterias inciderit, nõ nunquã per concauã arteriã ad loca, quæ circa pulmonẽ sunt, atq; ad eos nexus, per quos pulmo apud spinã ar- B teriæ coniungit, ascendit: quippe ea, quæ huc inciderint, hac via ad pulmonẽ ascendere solent. Verum, quomodo ex pulmone deinde reiiciantur, antea dictũ est. In his verbis manifeste declarauit Erasistratus eas arterias, quæ à magna arteria ad singula intercostalia loca procedunt, per ora, quæ ad inflammatam partem perueniunt, sanguinem suscipere, ipsumq; ad magnam arteriã, quæ à cor de orta per spinam extenditur, referre, atq; ab ipsa rursus ad ea loca, quæ circa pulmonem sunt, transitum fieri: sed neq; modum, quo huiusmodi transitus fiat, neq; viam explicauit, verum deinceps scribens, Atq; per eos nexus, per quos pulmo arteriæ circa spinã adhæret: fit enim, inquit, hac quo que via, eorũ, quæ inciderunt, in pulmonẽ ascensus: at, qũo, & per quæ conceptacula, id fieri possit, non ostendit. Proinde manet adhuc eadem quæstio, nihil planè ad ipsam dissoluendã afferente Erasistrato: quamuis, vt in cæteris libris omnibus, ita in hoc ipso de sanguinis eductione, perspicuã pollicitus fuerit interpretationem. Quocirca multo magis vitiosum quispiam huiusmodi sermonem reputauerit, vtpote qui ipsi quoq; Erasistrato fuerit suspectus. Apparet itaq; ex industria eũ voluisse obscuris vti sermonibus, vt aliquid dixisse videretur, quum nihil diceret: nanq; hoc in loco, quæstionis enarrationẽ dereliquit: vt qui, quo pacto quidem sanguis ex lateribus ad magnã arteriã perueniat, manifeste declarauerit: at, quo pacto rursus ab hac ad eas sedes, quæ circa pulmo C nẽ sunt (vt ipse dicebat) ascendat, haudquaquã exposuerit. Constat aũt & ex eo, q̃ dixit/loca, quæ circa pulmonẽ sunt/quum dicere/pulmonẽ/potuisset, eũ haud inuitũ sermonis obscuritatem affectasse: id, quod postea declarauit, dicens: Ex pulmone aũt qũo ad deductionẽ ascendat, iã antea dictũ est. Perinde. n. acsi in pulmonẽ ex magna arteria sanguis iã delatus sit, qũo inde reiiciatur, velle nos admonere vr. Quòd vero de expuitione, quæ ex pulmone fit, iam antea dictum sit, non ignoramus, ac perspicuã fuisse narrationẽ testificamur: verũ optaremus, vt de ea, quæ ex magna arteria in pulmonẽ fit, transumptione dixisset: quemadmodum, cum inquit per eos quoq; nexus, p̃ quos pulmo arteriæ apud spinam coniungitur, fieri circa pulmonẽ sanguinis reiectionẽ: non enim hîc, quos nexus dicat, declarauit. Etenim, si vel per membranas vel per fibrosa quædam corpora fiãt, ad sanguinis magna contenti arteria in pulmones delationem nihil conferunt: quippe necesse est ex arteria oriri vasa quædam, per quæ sanguis in pulmonem transferatur, quemadmodum Erasistrati secta hoc ipsum per arteriam pulmoni substratam fieri autumat. Huius enim arteriæ, extremæ partes, & quidem exiguæ, ad asperam arteriam transire videtur: atqui ipsa quoque ex magna arteria antea, quàm ad spinam perueniat, initium sumit. Itaq; duplici quadam ratione Erasistrato ab hac arteria auxilium suppeditare conãtur sectæ ipsius professores, in præsentia quidẽ ad san- D guinis ex thorace eductionem, alibi vero ad inflammationis in pulmone generationem: nam & hanc obijciunt eis, qui aliter sentiunt, vtpote quam ita, vt Erasistratus docuit, fieri sit impossibile. Nanque, vbi docet, qũo fiat inflammatio, putat incidẽtem in arterias sanguinem, spiritui, qui à corde defertur, obuium fieri, atq; sic ad extremas arteriarum partes repelli: nisi vbi vulneratæ aliquando quædam arteriæ, vacuato ex ipsis per vulnus spiritu, ex ea, quæ ad vacuatũ spiritum fit, sequela sanguinem suscipiunt. Hac itaq; ratione non posse fieri inflammationem in pulmonis arterijs dicunt: quippe, si aliqñ sanguis in eas inciderit, nulli ipsum spiritui obuiare, q̃ in solas pulmonis arterias nullũ à corde ferri spiritum Erasistratus contendat, quãuis reliquas arterias oẽs à corde spiritum suscipere fateatur: verum è contrario, ipsas cordi spiritum suppeditare, quẽ per inspirationẽ ab asperis læues arteriæ suscipiunt. Hanc igitur arteriam, quæ à maiori arteria spinæ incumbente in pulmonẽ fertur, inflãmationẽ in extremis partibus sustinere: atq;, vt sanguis ex thorace reiiciatur, efficere dicunt Erasistrati sectatores. Sed inflammationis rationẽ hoc in loco tractare non proposuimus. Cæterum, quòd ex magna arteria in pulmonem sanguinis transumptionem fieri Erasistrati sectatores dicunt, à veritate deuiare videtur. In primis enim sanguinem ex intercostalibus locis in magnam arteriam transferri impossibile est, quippe à spiritu, qui à corde per magnam arteriam ad hæc loca transmittitur, repulsus, ilico reuertetur: si concesserimus autem hoc ita fieri, ac demus

demus in magnam ipſum arteriam deferri, multo abſurdior ex Eraſiſtraticæ ſectæ fundamẽtis ſer E
mo euadet. Etenim ſpiritum, ſeruantem incurſionis impetum, à corde in hãc arteriam expreſſum,
in totum deferri corpus per ortas ab ipſo arterias autumat ita, vt ex vna arteriæ compreſſione, ſpi-
ritus delatio ad extremas vſque pedum partes perueniat, à delationis celeritate vehementiſſimos
ventos ſuperari putans. Quòd igitur tanta vehementia ſanguinem in magna arteria contentum,
† ex græcis antiquis clarius. At vero ipſum. (i. ſanguinẽ) in unã arteriã ſuo ſermone, eam inquam, quæ in pulmonem fertur, cõpellunt, ac ſi is mẽtem hẽat, ſciatq;, quã ita facillime ſit euacuandus. in impreſſis enim legitur ὰυ δὲ ἓαν τιφις δι δὲ.
ad quamlibet corporis partem non ſtatim impellat, impoſſibile eſt†: neq; ulla ratione dici poteſt
ipſum in vnam arteriam, quæ in pulmonem feratur, compelli: ita enim is impetus mentis ſit parti
ceps, atq; intelligat, qua via quàm facillime vacuari poſſit. Id ipſum vero rurſus pugnare videtur
cum præſenti ſermone, qui ſanguinem quàm celerrime vacuari per aſperam arteriam concedit.
Nam, ſi tam facilis eſt per extremas harum arteriarum partes tranſitus, vt incidens in eas ſanguis,
tam celeriter vacuetur, fieri non poteſt, vt impactus inflammationem excitet, eò, q impingi & ex-
cidere, inter ſe ſint cõtraria. Id vero multo maiori admiratione dignum eſt, quòd, quum Eraſiſtra
tus quàm diligentiſſime deinceps de puris vacuatione conſcribat, ſiue id in pleuriticis ſiue in ſup
puratis contingatur, ipſe pugnam hanc, qua videlicet ſermones eius tum nobis tum reliquis ho-
minibus omnibus inter ſe certare videntur, non intellexerit. Ea facile deprehẽdetur, ſi ſermonem
eius, qui ad verbum ſic ſe habet, hîc ſubſcripſerimus: Atque in his ipſis affectibus, multi interdũ F
puris expurgatio fit: cauſa, venarum natura eſt: epilogiſmus autem horum huiuſmodi eſt. Ma-
gna quædam vena ex corde naſcitur, adiacens ſpinæ, ac in eo loco, vbi à vertebris ſeptum tranſuer
ſum naſcitur, finem accipit: ab hoc vero venæ, quæ ad latera extenſæ ſunt, atq; arteriis adiacent, ori
ri videntur. Igitur, quum vel vlcus vel abſceſſus in his locis euenit, multum puris congregans, id
quidem haud facile ad ſpaciũ, quod inter latera & pulmonem eſt, effundi poteſt, q ſuccingens la-
tera membrana, neruoſa eſt & fortis ac diuidi contumax: proinde coercetur ad vaſa, membranæ
intrinſecus ſubiecta. Quũ itaq; tenuis magis ac imbecillior vena ſit, quàm arteria, hæc vaſa prius
diuiduntur, quàm ipſæ arteriæ: atque per has diuiſiones pus effunditur in venas: per inferiores
vero ſedes pus deiici non poteſt, quia ad eas venarum natura nõ peruenit, ſed finem ſortiũtur, vt
dictum eſt, circa ſepti tranſuerſi ortum: quũ ſemper autem continuæ ſedes repleantur, neceſſe eſt,
vt per ſuperiores meatus exitum capiat. Perpẽdenda igitur eſt actio, quam pulmo inter reſpiran
dum efficit, ac, quomodo, tum ſpiritũ tum humores & attrahit & expellit: quippe eodem modo
pus à lateribus ad pulmonem aſcendere ſolet. Sed, quo modo demũ à pulmone reiciatur, antea di
ctum eſt. In hoc ſermone, q pus in venas tranſumptũ non poſſit ad loca ſepto tranſuerſo inferio
ra peruenire, recte ab Eraſiſtrato dictum eſt, vtpote vena, quę octo inferioribus thoracis coſtis ali G
mentũ præbet (non enim oẽs alere poteſt) ad ſeptũ tranſuerſum peruẽniente: neq; enim in preſen
tia contendere velim, an exigua aliqua eius particula inde exiliat. At, quo modo huiuſmodi pus
expuatur, neutiquam dicere aggreſſus eſt: ſimiliter nec ſectatorum eius quiſquam: neque enim,
quemadmodũ arteriam quandam à magna deductam in pulmonem ferri affirmãt, ita de vena di-
xerint. Etenim arteria, tametſi non manifeſte in viſcus ipſum ramis diſtribuitur, ei tamen ſubſter
ni, atque ad aſperam vſque arteriam ramuſculos emittere videẽ: verũ à magna vena, quæ ſpinæ in
cumbit, venam aliquam in pulmonem tranſire neque nos vnquam vidimus, neq; diſſectorũ quiſ
quam ſcripſit, ac ne Eraſiſtratus quidem id affirmare auſus eſt: quippe inter omnes conuenit, q à
dextro cordis ventriculo per vnũ duntaxat vas pulmo ſanguinẽ recipit. Oportet igitur pus, quod à
coſtis in eam ferẽ venam, quæ ſpinæ adiacet, in primis quidem peruenire ad cor: deinde ad venã,
quę ab hoc orta in pulmonẽ trãſit: poſtea ex hac in aſperas arterias, quę per ipſum diſperſæ ſunt,
tranſumi: poſtremo tuſſi indigere, quæ. ſ. ipſum vſq; ad os efferre poſſit. Quo aũt pacto puris ſan
guini permixti ab ipſo fiat ſecretio, tanquam exiguũ quippiam ac vulgare, & quod ad vniuerſam
ipſius rationem firmandam parum conducat, præteriens dicere neglexit. Neq; defendi etiam po-
teſt, q ſanguis in vena, q̃ circa ſpinã eſt, contentus ad cor ipſum referaẽ: nã è contrario, vena hæc à H
dextra cordis auricula initium ſumens, ſanguinẽ ſecũ defert, qui oĩbus thoracis partibus, quę circa
octo coſtas conſiſtunt, alimentũ præbeat, nõ aũt illis, quæ ſunt circa ſuperiores quatuor: nã venæ,
quæ eas partes nutriunt, ab ea vena, quæ ad iugulũ aſcẽdit, medio inter cor & clauiculas loco, exo-
riunt. Præterea & hoc quoq; non minus abſurdũ ad Eraſiſtrati verba ſequiẽ: nã pus, quod à ſuper
nis quatuor thoracis coſtis in concauã venã referẽ, maxime quidẽ ad eas venas ducẽ, quæ ad cerui
cẽ, & ſcapulas, & caput, & manus, imo potius ad vniuerſas animalis partes peruenĩũt. Hæc ſunt
ferè abſurda, quæ ad Eraſiſtrati ſcripta ſequi videnẽ. Accedit ad hæc, q cãm in hac perpenſione pe
nitus non attigit. Dicens enim, nõ facile pus effundiẽ in ſpaciũ, quod inter coſtas eſt & pulmonẽ,
quia ſuccingens coſtas membrana neruoſa eſt & fortis atq; diuidi cõtumax/pus aliqñ in hoc ſpa-
ciũ effundi poſſe non negauit: quippe qui verbis ſuis/nõ facile/addiderit. Oportebat. n. huiuſce
rei, quæ nõ facile quidẽ fit, ſed aliqñ tñ fit, cãm reddere, oſtenſa via, qua ſuppurati pus expuere poſ
ſint. Vt. n. ex ijs nõ paucos perire, ita &″ alios cõplures ſeruari vidimus: quorũ ſi quis p ſingulos A l. 3. f. 10. t. 4. c. 17. fo. 271. c
dies reiecti puris q̃ntitatẽ collegerit, interdũ ſex aut octo heminas, interdũ decẽ, atq; interdũ plures,
totam ſummam æquare inueniet. Ceterũ id, quod quã creberrime dicere conſueui, nunc quoq; di
cam, q multi medici, rerũ, quæ manifeſte videnẽ, cãm reddere nequeuntes, eas eſſe omnino negãr:

quanquam

A quanquam (vt dixi) omnes, quotquot in thorace confoſſi ſunt, iniectam per vulnus aquam mul-
ſam, ilico per tuſſim expuere ſolent: non nulli etiam medendi modo, & qui cruentis adhibetur, &
glutinatorio dicto, haud paucis perforationibus curati, in primis quidem diebus purulenta quæ-
dam expuunt, niſi recte ac exquiſite vniuerſus ſanguis per vulnus (quatiẽdo videlicet hominem,
qui ſic vulneratus eſt) fuerit effuſus. At vero membrana coſtas ſuccingens, & valida eſt & neruo-
ſa ac diuidi contumax: ſin autem voles, adde ſermoni etiam membranam pulmonem ambientem,
quæ eandem cum illa naturam habet: eoq; liquores in vacua thoracis infuſos hæc quidem nõ trã-
mittit, illa non tranſumit. Itaque ad eundem modum dicas cutem, quæ membranis multo fortior
atque craſſior eſt, in fracturis oſſium callo obducendis, ſanguineum humorem, quo minus per ip
ſam penetrando egrediatur, prohibere: hunc tamen in non nullis videmus adeo copioſe effundi,
vt totas etiam vittas irriget: quod quum ita fieri videamus, idem haud abſurde per tenues quoq;
membranas fieri fatendum eſt. Atque ſatius fuiſſet Eraſiſtratum non de hac re dubitare, ſed id po-
tius abundanter intellegere, humorem inter thoracem & pulmonem contentum, in aſperas pul-
monis arterias recipi, ad læues vero arterias atque ad venas non peruenire: nam & ipſo Eraſiſtra-
to authore tria hæc vaſa ſimul extenduntur, atque ſimul diuiſa terminantur, ſuo extremo quodli-
B bet ore, in adiacentem pulmoni membranam. Cum ergo tria hæc ora inter ſe proxima ſint, cur in
vnum duntaxat fiat tranſumptio, quærere debuit Eraſiſtratus: nam longe præſtantius erat ea, quę
fiunt, quomodo fiant, quærere, quàm, quòd fiant, negare. Quanquam neque dubia neque inuen-
tu difficilis mihi videtur eorum, quæ in thorace continentur, in pulmonem trãſumptio: quæ qui-
dem in aſperæ arteriæ partibus extremis fieri poteſt, quippe quæ non adeo anguſtæ ſunt, vt læuiſ
arteriarum atq; venarum partes extremę: & quòd magna ex parte aſperarum arteriarum eſſentia,
chartilago eſt, quę concidere atque concludi omnifariam non poteſt: quòd etiam earum, quã duo
rum vaſorum reliquorum, ora multo ſunt ampliora. Cum igitur ipſorum circa pulmonem diui-
ſiones numero ſint æquales, rationi conſentaneum eſt aſperæ arteriæ veluti ramos, reliquorũ duo-
rum generũ partes proportione ſuperare: id vero manifeſte apparet per viſceris ipſius diſſectio-
nem, nam vicina quæque vaſa eandem inter ſe ſeruant in magnitudinis exceſſu proportionẽ, quã
ab initio maximæ eorum partes habere conſpiciũtur. Hæc ſunt, quæ dicere debuit Eraſiſtratus:
ac deinceps, vtrum inſpirationis, an expirationis, an quietis tempore, pus ex thoracis ſpacio in pul
monem recipiatur, explicare: ac deinde, quum id neque per inſpirationem neque per quietem fie
ri docuiſſet, oſtendere ipſum expirationis tempore recipi: id, quod facillimum erat demõſtrare ei,
C cui prius perſuaſum eſſet reſpirationis actionem ad thoracem pertinere, pulmone nullã propriã
habente motionem: quippe qui per conſequentiã dilatato thorace pariter attollitur: eo vero con
ſtricto ipſe ſpongiarum exemplo, quas manibus exprimimus, in ſeſe reſidere ſolet. Etenim hoc pa
cto per magna vulnera penetrãtia, fibra ipſius per vulnus procidere videtur: verum citra vulnus,
thorax vehementer conſtrictus, humorem, qui in eo ſpacio, quod inter ipſum & pulmonem eſt,
continetur, in aſperas ipſius arterias comprimendo cogit. Nec credas, velim, huic orationi/vehe-
menter/fruſtra fuiſſe inſertum: niſi enim vehementer admodum thorax pulmonem ex omni par
te comprimat, humor in aſperarum arteriarum ora recipi non poterit. Quamobrem natura, quo
robuſtior fieret expreſſio, tuſſi vocata, donauit animalia: quæ cum naturale ſit accidens, ſternuta-
mentum, & ſingultum, & nauſeam, ſimilitudine quadam imitatur: de quibus ĩ libris de cauſis ac-
cidentium ſatis dictum eſt. Verum, quia viribus opus eſt, quibus huiuſmodi accidens naturale ex
citetur, contingit creberrime per ſuppuratos affectus mori laborantes, imbecillioribus iam antea
redditis viribus: validiſſima enim thoracis cõtrictione eademq; celerrima, tuſſis excitatur: atqui
vires imbecillæ, neq; valide neq; celeriter agere poſſunt. Ergo de expuitione, quæ ex ſpacio tho-
racis procedit, ſatis fuerit hæc dixiſſe: redeamus igitur rurſus ad eũ, quem ab initio propoſuimus,
D ſermonem. Sanè, quæ in ſuccingente coſtas membrana ac muſculis illi continuis fiunt inflamma
A l. 3. f. 10. t. 4. c. 1. fo. 168. c tiones, morbum, quem lateralem vocant, efficere ſolent. Huius″ accidẽtia inſeparabilia ſunt, febris
acuta: dolor perinde, ac ſi locus vel intendatur, vel pungatur: ſpiratio frequens, & exigua: pulſus
paruus, arteriam & duram & quodam modo tenſam indicans: tuſſis maxima ex parte cum ſputis
coloratis, non nunquã vero ſine his: has incoctas pleuritides nominant, quæ vel celeriter homi- * ex antiquis cod. græcis & ambobus interpretibus antiquis legẽdum eſt ἀπτύσους t. ſputo carentes. vt patet ẽt ex ſequẽtibus.
nem rapiunt, vel longo temporis ſpacio finiuntur. Ac dolor plerunq; vel ad iugulum vel ad præ
cordia peruenire videtur. Sũt præterea alij laterum cum febre dolores, per quos ſpirationem fre
quentem & exiguam reddi neceſſe eſt, ſed nullum redditur ſputum: vt in ea re nihil à pleuritide
ſine ſputo conſtante, differre videatur. Verum hi facile ab illis diſcerni poſſunt: in his enim nulla
omnino tuſſis eſt: illi vero, qui ſine ſputo pleuritide laborant, ſicca tuſſi moleſtãtur: deinde q ne-
que tenſionem neque duritiem vllam refert pulſus: poſtremo q nõ æque acuta febri laborãt, ne-
Albid. c. 3. h que adeo difficulter ſpirant. Sunt etiam″ non nulli, qui preſſo à nobis, extrinſecus inflammato lo-
co, dolore ſeſe fatentur: atque hi per ſputum non purgantur, quia ab initio nihil eius ſucci, qui in-
flammationem excitauit, ad thoracis ſpacium peruenire ſolet: at cõcocta inflammatione, niſi pus
prius diſcutiatur, ad cutem vſque attollitur, atque incidĩtur.

De

De Septi transuersi affectibus: ac quo pacto Deliria, quæ ex ipso fiunt, à delirijs phreniticorum distinguantur. CAP. 4.

TErminum, quo thoracis pars inferior finitur, antiqui phrenas. i. mentem appellauerunt: siue simpliciter de ipsis in animum venerit, siue (vt aliqui putant) quia eo inflammatione affecto mens lædatur. A Platone autem diaphragma vocari incepit, qui sanè & ipse alijs veteribus similiter, phrenas appellauit: putauit autem hunc in animalibus vsum habere diaphragma, vt irascibilē animæ vim in corde contentam ab appetitoria, quę in iecore sedem habet, septo distinguat. Posthea medici neglecto prisco nomine, diaphragma ipsum appellare consueuerunt, id, quod in dorsali quoque medulla eos fecisse constat: quippe huic quoque propriæ substantię nomen, medulla est, quemadmodum instrumentum, cuius nunc mentionem fecimus, phrenes nūcupantur. Verum, quo clarior esset dignotio, illi dorsalis, quemadmodum & ceruicalis, & spinalis, atque lumbaris, cognomenta addiderunt: postea ferè omnes simpliciter dorsalem appellare consueuerūt. Sic in præsenti quoque proposito, phrenum nomine reiecto, diaphragma. i. septum transuersum, nominare magis placuit. Aristoteles autem hanc animalis particulam ὑπόζωμα. i. succincturam appellat, nescius ipsam magnæ ac perquàm necessariæ actioni in animalibus esse deputatam, quippe quæ spirationis sit instrumentum. Igitur non immerito, cum afficitur, spirationem lædit: vt supra, cum E de spirandi difficultate ageremus, diximus: vbi proprios eius affectus vna cum ijs, qui per consensum cum spinali medulla & neruis ab ea exortis in ipso fiunt, tradidimus. At vero nunc eos affectus, qui superno consentiente principio, ei adueniūt, perstringamus. Igitur antea, quàm aliquis deliret, frequentem ac exiguum: infestante vero iam delirio, multa varietate inæqualem spiritum reddit: vt in libris de spirandi difficultate iam dictum est. Atque delirare etiam solent nō nulli ob vitium, quod in ore ventriculi consistit, & febribus ardentibus, &" pleuritide, & peripneumonia: A.l.3. f.10.t.4. c.2.fo.268.g
sed, quæ ob septi transuersi affectum accidunt deliria, non multū distāt à phrenitide. Quippe per cæterarum partium affectus, atque per febres ardentes, delirium mitigari solet, quoties morbus declinare videtur: at phrenitidis propria præcipuaq; nota est, ne in declinatione quidem febriū, delirium quiescere: neque enim per consensum sub huiusmodi morbo cerebrū afficitur, sed propria primariaq; affectione laborat: ac proinde paulatim constituitur hæc passio, nec subito delirāt vel affatim, vt ex alijs partibus, quarum nuper mentionem fecimus: ac eius constitutionem præcedunt, accidentia non pauca, eaq; omnia phrenitica indicia vocantur: quæ ab ijs quoq; omnibus, qui me præcesserunt, conscripta sunt. Nam interdum vigilias præcedere: siue etiam somnum manifestis imaginibus turbatum, vt & clament non nulli & exiliant, videre est: Interdum vero irra- G
tionalis accedit obliuio, vt laborantes aliqui, quum matellam petiuissent, meiere tamen neglexerint: aut, quum lotium emitterent, matellam ipsam prodere haudquaquam meminerint: Interdū maiori cum tumultu aut temeritate respondēt, præsertim vbi aliquis antea fuerit mansuetus. Atque hi omnes exiguo vtuntur potu: spiratio ipsis rara est & magna: pulsus minores magisq; neruosos habent: non nunquam occiput dolor infestat. Quum vero" iam proxime ad phrenitidem ac- A.l.3.f.1.t.3.c. 2.fo.197.b
cedunt, oculi eius vehementer euadunt squallidi, aut ex altero ipsorum acris lachryma effunditur, ac deinde lippitudo innatat, & venæ ipsorū sanguine plenæ videntur, & sanguis stillat è naribus: quo tempore nihil, quod exacte ad prudentiam pertineat, respondent, & floccos auellunt, & festucas carpunt, atq; aridiore febri, cui non ita magnæ in alterutram partem mutationes accedunt, torquentur: quemadmodū in alijs quibusdam febribus videre est, quæ per vigorem quidem grauissime infestant, inclinationes vero habent mitiores. Ad hæc lingua quoque salebrosa est: non nulli interdū audiendo falli videntur, ac interdū mœsti iacent vix quicquam respondentes: atq; dispositione dolorifica affecti, vel acrius premente aliquo, eam haudquaquā sentiunt. Ergo hoc" modo A. ibidem.
per cerebri affectum paulatim phrenitis euenire solet. Ab aliarū vero partiū nulla perpetuum delirium procedit, dempto solo septo transuerso: cuius vitio excitatum deliriū, parum à continuo distat adeo, vt veteres putauerint hac parte {inflammatione} affecta homines phreniticos euadere: atque ob eandem suspicionem, phrenas. i. mentem eam appellauerunt, tanquam φρονοῦντι. i. sapiēti parti conferat quippiam. Verum deliriū, quod huiusmodi vitio accidit, à phrenitide distinguitur & ex oculorum accidentibus, & sanguinis à naribus stillis, atq; spirationis specie: quippe phreniticorum spiratio magna est, & ex longis semper interuallis: contra, vbi à septo deliriū oritur, inæqualis, vt modo exigua sit atque frequens, modo magna & angustiosa: nam incipiente septi trāsuersi inflammatione, prius, quàm delirent laborantes, exiguū ac frequentem reddunt spiritum: cōtra ijs, qui ob affectum cerebrum delirant, magna prodit raraq; spiratio. Atq;, vt summatim dicā, veluti eorum accidentium, quæ phrenitidem antecedere diximus, aut nullum apparet, aut, si apparuerit aliquod, id perexiguum est in ijs, quibus septum transuersum inflammatione laborare incipit, ita rursus sursum reuelli hypochondrion, septi transuersi ilico ab initio affecti proprium indicium est: id, quod affecto cerebro posterius accidit, non incipiente videlicet affectu, sed quum factus iam fuerit: atque calor quoque circa caput & faciem vehementior est ijs, qui ob cerebri vitium delirant. Reliqui septi transuersi affectus, siue primarij sint, siue per consensum illi eueniāt, partim quidem ab hoc nostro proposito sunt alieni (nempe qui manifeste apparent, vt sunt tum alia

A alia accidentia, tum abscessus in ipso exorti,) partim vero iam antea dicti sunt.

De Gulæ affectibus dignoscendis. CAP. 5.

A.l.3.f.13. t.1. c.2.3.4.5. fo. 285.b.c
EAm" partem quæ inter fauces & os ventriculi media est, quam veteres œsophagon nominabant, qui post Aristotelis seculum scripserunt, stomachon, nos gulam dicimus, appellare consueuerunt: quamuis Aristoteles prisco semper vocabulo hāc animalis particulam nominauerit. Eius duplex est vsus, vnus, q̄ veluti via est eorum, quæ deuorātur†: alter, q̄ circa vtranq; viā actionem quandam efficere videtur, tum eorum, quæ ab ore ad ventriculum deferuntur, tum eorum, quæ ab hoc ad os eleuantur. Cum enim" geminæ sint ei partes (quas dissectores tunicas appellāt) A.l.3.f.13.t.1. c.1.fo.284.b
altera ad cibi potusq; deglutitionē vtitur: altera ad eam, quæ vomendo fit, expulsionem. Proinde rationi consentaneum est duo esse affectuum ipsius genera, vnum vt viæ eorum, quæ ingerūtur: alterum, vt instrumenti eorum, tum quę euomuntur, tum quæ deuorātur. Constat vero duorum iam memoratorum vsuum alterum quidem semper esse necessarium, alterum vero propter occasiones quasdam. Igitur eorum accidentium, quæ ipsum, tanquam viam ciborum, infestāt, genus vnum est, quum" ob tumorem aliquem præter naturam angustior fit ipsius meatus: alterum, A.ibidem. c.2. fo.285.b
quum proprias actiones perficere nequit. Porrò iam antea, vbi de angina, quæ ad vertebrarum in- A.ibid.b
B ceruice luxationem sequitur, sermo habebatur, diximus, quòd acquisititia ei angustia accidit, vbi" à vertebris ipsis comprimitur: cuius rei nunc quoq; admonitū te esse velim. Nec obliuioni tradas tumores eorum musculorum, qui gulam ipsam inuoluūt, quomodocunque fiant: nam de omnibus in libro de tumoribus præter naturam dictum iam est: cæterum in his omnibus cōmune est, quòd tanta sæpenumero inter deuorandum infestat angustia, vt potus ad nares remittatur. Quū vero inflammatione affecta gula, familiari propriaq; angustia, nō à vicinis partibus acquisita torquetur, tum grauissimus inter deglutiendum dolor infestat, accedente quoque perquàm difficili transitu: præsertim si supinus, qui laborat, iacens transglutire quippiam conetur. Quocirca sic affecti habitū transformare, atq; erigere sese studēt, ex accidente ipso edocti faciliorē ita fieri deglutitionem, adeo, vt haud parum habitus hic ad ciborum in decliues partes delationem conferre videatur, vtpote quæ possit sæpenumero vel sola fieri, si prius ex ore vsque ad gulæ initiū facta fuerit expressio: at supino decubitu nullū speratur auxilium, quo facilius ad infernas partes ferantur alimenta, quippe quòd tum à sola gulæ actione deuorandi munus perficitur. Neq; vero latet vos, q̄ partium inflammatione affectarum nulla non dolet, quū suo munere fungitur: cōtra, vbi quieuerit, dolor mitigari solet. Ergo, quum gula sentiendi facultate sit prædita, eo ipso quoque vti licebit quasi auctario partis, vnde passiones eius dignoscantur: id, quod à laborante inter respondendum deprehendere licet, nisi adeo fuerit saxeus, vt, quid ipsum lædat, narrare non possit: quòd si eiusmodi est, qui possit animi sensa iterpretari, gulæ sensus maximum præstabit corollarium ad affectuum ipsius dignotionem. Etenim imbecillitatem non nunquam percipere se dicunt laborantes, vt longo vix temporis spacio per gulam transeant ea, quæ ingesta sunt: quæ aliquando ad primum impetum facile descendunt, deinde rursus arcentur, vt videantur impacta: demum per residuum spacium immolestе ac facillime labuntur. Horum primum actionis infirmitatem, alterum particulæ cuiuspiam angustiam indicat: verum vtriusq; differentias ex reliquis accidentibus intelligere licet. Nam in imbecillitate, quæ à sola intemperie citra tumorem præter naturam fit, ingesto rum in transitu tarditas æqualis est & sine dolore, & in supino decubitu augetur: erecta vero ceruice mitigatur, neque vllus accedit angustiæ sensus. Vbi" vero cum tumore est imbecillitas, vnam quampiam particulam angustiorem cæteris efficit, atque per eam tardior erit transitus. Quòd, si A.l.3.f.13.t.1. c.5.
tumor inflammationis fuerit particeps aut erysipelatis, accedit ei pariter & dolor, &" sitis, & multi A.l.3.f.13.t.4. c.2.fo.299.b
caloris sensus, & febris non admodum ardens, quæ etiam siti proportione haudquaquam respondet. Si vero tumor aliquis ex nō ita calidis fuerit, tum citra febrim, & calorem, & sitim, deglutitio-
D nis inæqualitas eueniet retentis in parte quapiam alimentis, præsertim si maiusculum atque solidum fuerit id, quod deuoratur: accidit̄q; dolor aliquis sed exiguus. Ergo, quum aliquādo huiusce modi accidentia longo temporis tractu nobis apparuissent, accedente non nūquam ephemera febre, non nunquam etiam horrore: & coniecturam fecissemus abscessum concoctu difficilē esse in gula: accidit procedente tempore, vt laborans ruptionis sensum perciperet, ac subinde pus euomeret, idq; non solū eodem, sed postero quoque die, atq; itidem tertio: deinde succedebant ei deinceps omnia vlceratę gulæ indicia. Quippe, siue acria, siue acida, siue salsa, siue acerba deuoraret, aut vellicationem aut adstrictionem sentiebat: dolebatq; hac in parte vel nihil deglutiendo, sed moderatius: vehementiorem vero dolorem excitabant ea, quibus mordendi aut adstringendi vis erat. Hic ergo longo temporis spacio vix seruatus est. S. ætatis beneficio: etenim natu maiores, ferè oēs perierunt. Sanè, quotquot dolorificum quempiam in gula habent affectum, oēs ex dorsi quoque dolore ipsum significanter declarant: cuius rei causa haud obscura est ijs, qui gulam spinæ incumbentem viderunt. Consentaneum autem est, quòd ex gulæ vasis modis eisdem, quibus ex reliquis omnibus, sanguis euomatur. At si id ob ruptum vas acciderit, dolor ibi percipitur, ac locum, vbi aliquid ruptum est, indicat: Haud secus, vbi vena fuerit erosa, siue diabrosin siue anabrosin siue aliter quomodolibet nominare volueris: Aperto autem vasis alicuius ore, nullus omnino dolor sentitur:

† addit ex [illegible] antiquis. & gulam [illegible] eorum, quæ e- [illegible] uomuntur. natura [illegible] deuorandi, alterū [illegible] mandi. Et adhuc exacte [illegible] da hæc cum instrum- [illegible]

sentitur: atq; hac re à reliquis distinguitur, ac præterea, q; neque ictus neque casus hanc profusio- E
nem præcessit: id quod rupto vase videre est, quanquam ob solam sanguinis plenitudinem, nulla
adueniente extrinsecus causa, vasa interdum dirumpi possunt. At venæ erosionem vlcus præce-
dere solet. Fit autem vlcus vel rupto vase, vel malignorum humorum influentia, id quod in cute
quoque sæpenumero accidere videmus.

De Affectibus, qui ore Ventriculi patiente oriuntur. CAP. 6.

VEteres os ventriculi cor nominabant, ab accidentibus, quæ inducere videtur, hanc (vt aiunt) A.l.3.f.13.t.1. c.16.fo.186.h
deducentes appellationem: neque enim" solum, vt cardiacis syncopis, ita & stomachicis nõ
nulli corripiuntur, sed etiam conuulsionibus, sopore, morbo comitiali, & melancholia, nec non ac
cidentibus, qualia per suffusiones infestant, vt iam antea, quum de oculis loqueremur, dictum est.
†*Non est in cõ textu græco.* † *Ex græcis ita verẽdum. quãdoquidem, qui in fundo vẽtriculi suapte natura firmari solent, præcipueq; si non facile corrumpantur, nihil horum patiũtur. & ita ueteres iterp.* Atque omnes hi affectus, consentientibus ei cæteris partibus † in ipso} fieri dicuntur: nam ad
propriam eius rationem pertinet & appetentiam prohibere, & natantes cibos corrumpere: † quẽ
admodum, vbi cibi in ventriculi fundo firmantur, præcipue si suapte natura non ita facile corrum
pantur, nihil horum patitur. Igitur exacte animum aduertere oportet, vt discernãtur affectus, qui
ex ipso per consensum eueniunt, ab ijs, qui huiusmodi particulis, quarum actionibus nocere con
sueuit os ventriculi affectum (quod, vt veteres omnes cor appellabant, ita nostra tẽpestate stoma- F
chus vocatur) primario accidere cẽsentur. Sed hæc inter se discernere facile poterit is, qui assidua
exercitatione circa dignotiones versatus, ea, quæ præcesserũt, diligenter considerauerit. Sũt enim
proprietates quædã ineffabiles, sed quæ accidentibus, quæ narrari possunt, succedunt, quibus cer-
tiores stabiliores q; euadunt affectarum partium notæ: sed has quidem vnusquisque per se inueni
re poterit: quæ vero tanquam fundamenta vniuersæ dignotionis existunt, atq; ex quibus studio-
sissimi quique ineffabiles accidentium proprietates ediscunt, deinceps explicare aggrediar. Igi-
tur Grammaticus quidam iuuenis, quoties vel nimis vehementer doceret, aut cogitaret, aut ine-
diam" sustineret, aut iracunderetur, comitiali morbo corripiebatur. Perpendi quidem in hoc os vẽtri- A.l.3.f.13.t.1. c.33.fo.190.g
culi (vtpote quod facile sentiret) affectum esse, ac deinde per consensum & totum cerebrũ, & cor-
pus vniuersum, conuulsione concuti. Iussi igitur ei probam concoctionem accurate procurare,
ac tertia vel quarta hora panem optime præparatum exhibere, atque hunc quidem solũ, si non si-
tiret: si vero siti cruciaretur, ex vino diluto, & quidem albo, atq; modice adstringente: nam huius
modi vinum, vt ventriculum robustum efficit, ita haudquaquam tentat caput, id, quod facere so-
lent ea, quæ vehementes vires obtinent. Quum igitur hac victus ratione vtens non, vt ante, affi-
ceretur, exactam iam notitiam me habere arbitratus sum eorum, quæ prius sola coniectura conse- G
quebar. Itaque quolibet" anno bis aut etiam ter medicamentum amarum ex aloe ei exhibui: totũ A.l.3.f.11.t.5.c. 11.fo.212.a
enim ventrem à superfluitatibus purgat, & ad proprias actiones roborat. Atq; ita vir ille plusquã
viginti annis, quibus postea superstes permansit, integra inculpataq; valetudine vitam exegit: q;,
si aliquando ob ingruentia negotia diutius à cibo abstinere cogeretur, breuissima quadam cõuul-
sione vexabatur. Iam alios quoq; vidimus cõuulsiõe comitiali ob oris" stomachi vitiũ correptos, A.l.3.f.1.c.5. 215.h
quum aut non probe concoxissent, aut vini & quidem meracioris plurimũ potassent, aut vbi ve-
neri immodice operam dedissent. Quinetiam per" febres quosdam conspeximus derepente cõuul- A.l.3.f.13.t.5. c.8.fo.303.c
sione prehendi, nullo, quod eam præsagiret, præcedẽte indicio: qui bilioso superueniente vomi-
tu, protinus ab omni noxa liberati fuerunt. Atq; hoc modo affectorũ non nulli res quasdã fuscas
vomendo reiecerunt: alij humorem porri succo similem: quidam etiam vitiosorũ eduliorũ copia
grauati, soporosi permanserunt, donec ea, quæ os ventriculi opprimebant, omnia euomuissent. A.l.3.f.13.t.1. c.33.fo.191.a
Atqui horũ accidentium vix vllum crederes à ventriculi ore procedere, quemadmodum ne" syn-
copas quoque, nisi tam crebro ita euenire viderentur: quanquam enim non pauci ad ipsum ex ce
rebro nerui perueniunt, non tamen tot esse videntur, vt per eos tantus sit principij cum ore ven-
triculi consensus, vt inde conuulsio inferri possit: tantũ abest, vt quis credat cor ipsum tam vehe- H
menter ori ventriculi consentire, vt acuta protinus sequatur syncopa. Porrò multos non solũ in-
somnia, & somni tumultuosi molestant, sed amentia quoq;, propter vitiosum humorẽ in ore ven
triculi aceruatũ. De flatuoso vero vocato & hypochondriaco morbo nemo non dixit, quo tristi-
tiam, desperationem, mœstitiã inducat, atq;, vt summatim dicã, ad melancholię accidentia nihil re
liqui faciat. Quippe laborantes hmõi morbo, post cruditates dictis accidentibus multo vehemen
tius infestantur: ac plures ex ipsis splenici quoque sunt: quocirca" conijciẽdũ est ex hoc ẽt viscere A.l.3.f.13.t.1. c.16.fo.186.c
vitiosam saniem in ventriculũ irruere. Ergo ea accidentia, quæ vel cerebrũ vel oculos afficiunt, A.ibidem.h
vitiosorũ humorũ vaporationem sequuntur. At" syncopa, quę stomachi vitio solet euenire, ob do
lorũ ipsius proprietatem exolutionem inducit, eius quoq; intemperie ad cor fortasse peruenięte,
quare, cum id quoque vehementem intemperiem suscipiat, vires agminatim cadere necesse sit.
Atque constat ẽt, q; κίτταυ, i. picæ vocatæ, mulieribus accidunt, vbi hæc particula affecta est: quæ
enim aut canum more, aut nihil omnino, aut malos cibos cupiunt, ijs appetentiæ instrumentũ læ
sum esse certum est: id vero os ventriculi esse demõstratũ iam est. Sic ẽt nausea, cordis dolores, sin- A.l.3.f.13.t.11 c.17.fo.287.c
gultus" inter huiusce partis affectus numerari debent. Verũ omniũ harũ affectionũ causas in li- Ett.5.c.19.fo. 306.b
bro de accidentium causis iam diximus, vt nihil nunc opus sit in earum explicatione temporis ia-
cturam

A cturam facere. Etenim, quæ per intemperantiam ei veluti similari corpori morborum differẽtiæ
aduenium, iam ibi enarratæ sunt: instrumentales vero morbi, qui ei accidere solent, adeo manife-
stas habent notas, vt latere possint neminem, qui cõmunes significationes, quæ & in his antea cõ
mentarijs, & in alijs quibusdã præscriptæ sunt, memoria tenuerit. Neq; n. absc essus, neq; inflamma
tio, neque erysipelas, neque vlcera huius loci, in obscuro sunt, vtpote quorum communes sunt no
tæ cũ ijs, quæ supra de gulæ affectionibus dictæ sunt: atque illis eo manifestiores, quo facilior huic
parti sensus est, ac clarã quoque promptamq; notionem habet. Similiter, vbi ex hac parte sanguis
reijcitur, indiciorum proprietas communis est cũ illis, quæ de gula iam diximus, verum dignotio
longe manifestior euadit. Atque par esse vr totum" ventriculi spacium simili dispositione affici, A.l.3.f.13.t.3. c.1.fo.197.e
quales sunt illæ, quas in ipsius ore fieri diximus, atque similia quoque ei aduenire accidẽtia. Quod
vero longe maiorem inferunt violentiam ea, quæ in ipsius ore contingunt, idcirco medici ea, quæ
in parte ventriculi inferiore eueniunt, perinde, ac si omnino non fierent, & despicere & cõtemne-
re solent. At, quia coctionis" opus in partibus ab ore inferioribus fieri nemo negat, necesse est hãc A.ibidẽ.c.7.fo. 199.c
ipsam partem, quum male dispositа fuerit, cruditatum esse causam: quum videlicet vel ob inordi-
natam alimentorum ingestionem, aut multitudinem, aut qualitatem, homo concoquere nequit.
B Morbi vero cæteris partibus omnibus communes, siue instrumentales sint, siue per solam intem-
periem infestent, quorum sedes affectæ manifestæ sunt, ad hanc præsentem commentationem pro
prie non pertinent: quippe eas duntaxat partes, quæ sensus iudicium effugiunt, cõsiderare propo
situm est. Sed de" sanguine, qui ex ipso vomendo reijcitur, non conuenit inter medicos: etenim A.l.3.f.13.t.1. c.16.fo.186.e
sunt, qui putent nequaquam fieri posse, vt sanguis vel ab hepate vel à liene effluens per ipsum eua
cuetur: similiter de pure quoq; ab ipsis erumpente existimant. Verum enimuero per artis exerci-
tationem vtranq; opinionem examinanti mihi, visa est per ipsum fieri euacuatio ex dictis viscerị-
bus. Cæterũ differre voluimus huius rei doctrinam in eum locũ, vbi de ipsis sermonem faciemus:
quippe deinceps & iocinoris & lienis affectus percurrere propositum est.

De Iocinoris affectibus, præsertim de Aquæ inter cutem & Regy morbi dignotione. CAP. 7.

HVic etiam parti, quemadmodum & cæteris omnibus duplex morborum genus, accidit, vnũ
à sola" intemperie, citra tumorem præter naturam: alterum, vbi vnà cum intemperie tumor A.l.3.f.14.t.1. c.13.fo.308.a
quoq; infestat, vt inflãmatio, erysipelas, scirrhus id est tumor durus, spirituosa" seu flatulentæ distẽ A.l.1.f.2.d.3. c8.fo.46.b
tiones, obstructiones à crassis & viscosis humoribus, idq; in extremis vasorum partibus, quę ex ve
næ ipsius portis exoriuntur. Has quidem obstructiones sequitur grauitatis sensus, quæ dextro
C hypochondrio incubat: quando vero" halituosus quoque spiritus, cui nõ pateat exitus, ibi conclu A.l.3.f.14.t.1. c.5.fo.313.c
ditur, non solum grauitas, sed tensionis etiam sensus, sequetur. Inflammationes vero, quæ in hoc
viscere citra ipsius imbecillitatem nascuntur, siquidem in gibba parte consistant, præcipue si gran
des fuerint, perfacile vel solo tactu dignosci possunt: at similarum partium inflammationes per alia
potius accidentia, quàm per tactum, inuestigare oportet. Incipiam igitur ab ijs, quæ in parte gib
ba oriuntur, si prius vos admonuero eorum, quos in corporum dissectione conspexistis, musculo
rum, qui sub cute tenduntur. Sunt vero octo numero, quatuor contenti coniugationibus, quarũ
prima ex musculis constat rectis per totum carneis, à locis, quæ circa sternon sunt, ad pubis ossa (ita
enim vocant dissectores) descendentibus: At reliquarum trium coniugationum musculi vsque
ad rectorum contactum carnea quidem parte constant: vbi vero primum illos attigerũ, in dener
uationes membranosas degenerare videntur: horum quidem musculorum vna coniugatio, quæ
quidem reliquis omnibus exterior est, à thorace obliqua deducitur, in anteriores partes & deor-
sum descendens: altera huic contraria ab infernis exorta partibus, obliqua ad anteriores & supe-
riores ascendit: huic tertia musculorum coniugatio subijcitur, qui transuersum habent positum,
atque peritonæo-{id est membranæ, quæ intestina continet} innituntur. Rectorum ergo muscu
D lorum tumores præter naturam, oblongi atque per medium totius ventris extensi videntur, vm-
bilicum, veluti ipsi quoque musculi, comprehendentes: quapropter haud obscura est eorũ digno
tio, vtpote quos & positus & figura declarat: accedente ad hæc, quòd ipsi à nullo exteriore muscu
lo conteguntur. Hæc autem obliquis quoque musculis, qui à thorace descendunt, sunt cõmunia:
at multo difficilior est notitia musculorum, qui his subiecti sunt, difficillima vero transuersorum.

Constat autem iecur intra hos sub peritonæo esse positum: quod quum tribus contegatur mu-
sculis, fieri" non potest, vt tactus aliquã ipsius notitiã præstet, nisi vel magna in ipso oriat inflãma- A.l.3.f.14.t.3. c5.fo.314.h
tio, vel incũbentes ei musculi extenuati fuerint. Sed iecur" a sici declarãt in dextro hypochondrio A.ibidem. c.2. fo.314.f
grauitas: dolor totum hypochondriũ retrahens, atq; ipsius doloris vsque ad iugulũ extensio, nam
& hoc non nunq; euenire solet: exigua tussis: linguæ color in primis quidem magis ruber, dein-
de vero niger euadens: ingens cibi fastidium: sitis inexhausta: vomitus tũ synceræ bilis, tum eius,
quæ ouorũ vitellis similatur, quæ postea ærugínis aliqñ colorẽ referre conspicitur: aluus quoque
adstringit, nisi vnà cũ visceris huius imbecillitate inflammationem excitari contingat. Erysipela
tis aũt accidentia his ferè similia sunt: & insuper" febris quoq; cũ vehementissima siti laborãtes cru A.ibidem. c.4. fo.315.a
ciat: eas. n. febres, quas καύσους. i. ardentes, antiqui vocabãt, magna ex parte aduenire videmus ieco
ris aut vẽtriculi flãmeis dispõnibus: atq; in pulmonis inflãmatione erysipelatis participe (Græci

φλεγμονὴν ἐρυσιπελατώδη appellant) ardentes febres excitãtur: quemadmodum vbi in vniuerso E
†Addendum ẽ ex oĩbus cod. græcis, & ex tralationibus veteribus, ob putredinem. quoque corpore bilioſi humores † ad immoderatum feruorem peruenĩunt. Verum hæ, quæ aut iecoris aut ventriculi occaſione eueniunt, omnium ſunt vehemẽtiſſimæ: quibus particulis ita laborantibus febres magna ex parte in marcorem tranſmutantur. Sed de marcore alibi ſeorſum ſcriptum eſt. Quæ in ſimĩs iocinoris partibus eueniunt inflammationes, vt magis, quàm illæ, quę in eius gibbo fiunt, inappetentiam, nauſeam, vomitum bilioſum, ſitim ingentem inducunt, ſic è contrario hæ maiori, quàm illæ, inter ſpirandum dolore (vt dictum eſt) laborantem afficiunt, magisq; tuſſim excitant: atque dolorem vſque ad dextræ partis iugulum adeo, vt detrahi videatur, extendunt. Porrò vtríque parti, quum dolor adeſt, nothæ coſtæ non nunquam conſentiunt: atque hoc eis commune iure accidit, non omnibus, propterea, quòd iecur per membranas non omnibus ad coſtas coniungitur: id quod non ſolum in ſimijs, ſed in alijs quoq; animalibus videre eſt, etenim alijs quidem coniungitur, alijs minime. Igitur, quemadmodum interdum in gibbis duntaxat, ita & in ſimis huius viſceris partibus, inflammatio oritur: quamuis in neutra partiũ exquiſite diſtincta poſſit conſiſtere, nam omnium eius partium carnes inter ſeſe continuãtur. Cæterum, quibus natura abdomen gracile eſt, quando morbo gracilius efficitur, in ijs facile eſt videre ingentem iocinoris inflammationem: quæ propriam hanc à muſculis incumbentibus ſortitur diſſerentiam, q; F moles ſub manibus ad coaceruatam circunſcriptionem deſinit: muſculus enim quilibet, quum totus ſibi continuus ſit, inflammationis ipſius molem, quæ ſenſim diminuatur, habet: quippe ſoli iocinori proprium eſt, vt tumoris cumulum comprehenſim habeat circunſcriptum. Vnde manifeſtum eſt, q; durus in ipſo tumor {Græci ſcirrhon vocant} multo euidentius dignoſci poteſt eò, q; durior ſit ſcirrhi ipſius, quàm inflammationis, moles: quodq; in huiuſmodi diſpoſitione extenuẽtur corpora, quæ ei incumbunt. At vero tractu temporis, quamuis magis increſcat ſcirrhi tumor, non tamen æque facile fuerit per tactum ipſum cognoſcere, intercipiente ſcilicet iudicium aqua inter cutem, quæ illico ſcirrhum ſequi conſueuit: quippe, niſi hepar afficiatur, haudquaquam fieri poteſt huiuſmodi affectus. Non tamẽ ſemper ob primariam eius affectionem excitatur, quamuis præcipue admodum ob hoc fiat: etenim, quia ipſum eius facultatis, quæ ſanguinem gignit, inſtrũmentum eſt, conſequens eſt, vt vitiato hoc viſcere actio quoque eius vitietur. Accidit autẽ (vt dixi) quum aliàs aliam partem frigida admodum intemperies afficit, vt hepar quoque refrigeretur. Igitur, ſi vel lienis causa, vel ventriculi, vel inteſtinorum vniuerſorum, maxime ieiuni, meſentericæ venę omnes habituali intemperie afficiantur, facile etiam vnà refrigerare poſſunt omnes ſimarum iecoris partium venas: quo fit, vt ad hepatis quoq; corpus vniuerſum intemperies ipſa perue G niat. Si vero vel pulmonis, vel ſepti tranſuerſi, vel renũ occaſione id accidat, in primis venæ, quæ in viſceris huius partibus gibbis conſiſtunt, per conſenſum afficiuntur: deinde tractu tẽporis totum hepar quoque eadem diſpoſitione infeſtatur. Ergo, quę hucuſq; diximus, ſic ſe habere nemo inficiabitur, niſi forte quis aut ſuapte natura contẽtioſus, aut omnino fuerit indoctus. De obſtructionibus vero non æque certæ habentur coniecturæ. Etenim, q; ſimarum partiũ venæ ab ea, quę in porta exoritur, in tenuiſſimas extremitates finiantur, haud obſcure apparet: atque, q; ad eũdem locum aliæ quoque venarum extremitates à caua vena in gibbas viſceris partes diſtributarum perueniant, ſimiliter conſtat: licet, quomodo per ſua ora ipſæ inter ſe coniungãtur, videre nequaquã poſſimus. Neque enim dubitat aliquis, ſed omnes ferè medici ex vno ore enunciant, q; cibus, qui vniuerſo corpori diſtribuitur, ex omnibus ſimarum partium venis exiens, ad gibbas partes per dictas extremitates tranſumitur. Quòd, ſi fateamur & hoc, ſanguinis trãſitum ob tumoris venarũ, quæ inflammatione & ſcirrho occupantur, molem conſtringi, rationi conſentaneum eſſe videtur (vt nõ nullis placuit) vt pars, quæ in ſanguine magis tenuis atq; aquoſa eſt, tranſumatur atque vehatur per vniuerſum corpus: ſyncerus autem ſanguis, qui propter ſuam craſſitudinem in caua viſceris parte permanet, ci morborũ, qui ex plenitudine fieri ſolent, cã efficiatur. Perſcrutãtibus vero nobis huius ſectæ placita, videntur partim cũ ijs, quæ iam ſupra dicta ſunt, cõſentire: partim vero non nihil ab ijs, quæ apparere ſolent, differre. Quòd.n. aquoſa ſanguinis pars tranſumpta in venam concauam vſquequaq; per corpus diſpergatur, conſequi videtur ad ea, quæ iam in confeſſo eſſe diximus: quemadmodum & craſſiorem ſanguinem in viſceris venis præ anguſtia earum retentum ad inteſtinum ieiunum, & tenue, & colon, & cæcum, atq; rectum deferri, & (vt quiſpiã dixerit) in ventrem fortaſſe: nemo tamen id accidiſſe vidit, neque in hepatis præter naturam tumoribus, necq; ẽt obturationibus. Verum in omnibus corporis partibus, tum ſupernis, tũ inferioribus, pituitoſus ſanguis contineri cõſpicit in ijs morbis, quos Græci & anaſarcas & leucophlegmatías & hyderos nominare conſueuerunt: per aluũ aũt nihil cruentũ, neq; in ijs, necp; in aſcite, neque in tympania excernitur: ſed ſpaciũ, quod inter peritonæũ & partes ei ſubiacentes eſt, aquoſo humore impletur. Proinde rõni magis conſentaneũ eſt, vt ob viſceris refrigerationẽ cibus, qui reliquis partibus diſtribuit, in ſanguinẽ non tranſmutetur: quinetiam refrigerentur cũ ipſo vniuerſi corporis venæ, idq; maxime, vbi nullo plerunq; tumore in iocinore apparẽte, laborãs aqua inter cutẽ moleſtari vr, vitio exiſtente vel in liene, vel ieiuno aut tenui inteſtino, aut meſenterio, vel pulmone, vel renibus, aut etiã vbi plurimus per hæmorrhoidas ſanguis excernitur, aut ob muliebre profluuium

A.l.3.f. 14.t.3. c.2.fo.314.f

A.ibid.Et t.2.c. 1.fo.311.f

A.l.3.f. 14.t.4. c.4.fo.319.g

A.ibi.fo.320.a

A.ibi.fo.319.h

A fluuium, aut quum retinentur menſtrua, aut ob aliam ingentem veteri diſpoſitionem. Nam per omnes huiuſcemodi affectus aqua inter cutem hominem vexari contingit, vel nullo exiſtente in hepate præter naturam tumore. Id vero præcipue intelligitur ab ijs, qui didicerunt, quomodo ex intempeſtiua aquæ frigidæ potatione iecur affatim refrigeratum, ſtatim aquam inter cutem inducat ante, quàm ſcilicet in durum tumorem attollatur. Verum ſic affecti vehementi ciborum delirio tenentur: nec mirum, quippe ob refrigeratum os ventriculi, huiuſmodi cupiditates accidere iã ante didicimus. Sed de aqua inter cutem, id eſt de hyderis vel hydropibus vel quomodocunque quiſpiam appellare velit, quantum ad præſens attinet propoſitũ, hæc dixiſſe ſatis eſt. Porrò, vtrũ ſemper in morbo regio locus affectus ſit hepar, an alia præterea diſpoſitio hunc affectum efficere poſſit, deinceps percurrendo ſcrutemur. Siquidem videmus non nũquam iocinore nequaquam affecto, per morbi iudicationem eſſundi ad cutem bilem pallidam, quo modo humorum in aliquã partem decubitus quoque aliqui interdum euenire conſueuerunt. Videmus etiam aliquando citra morbi iudicationem ſanguinem ab extranea quadam corruptione in bilem verti: qualis è ferarum morſu fieri ſolet. Etenim Imperialium ſeruorum quidam, qui viperarum venationi deputatus erat, quum à vipera morſus eſſet, aliquanto tempore medicamẽta, quibus vti conſueuerat, po- A.l.5.f.15.t.1. c.3.fo.325.h
B tabat: cumq; vniuerſi corporis color mutaretur adeo, vt porri colorem referret, accedens ſingula nobis enarrauit: cui epota theriaca quàm celerrime color ſecundum naturam reſtitutus eſt. Quia vero medici inueſtigare ſolent, an aſſumpti veneni propria extent ſigna eò, q; ſæpenumero videãt citra lethalis veneni potionem humores ſimiliter, vt epoto veneno, corrumpi, nõ mirum eſt, ſi ſic aliquãdo mutentur humores, vt vniuerſum corpus auriginoſum euadat. Fieri vero etiam poteſt, vt iocinoris ſecundum naturam temperies mutata humores huiuſcemodi vitio afficiãtur, & quidem citra obſtructionem, aut inflammationem, aut ſcirrhum. Quinetiam manifeſte quandoque videmus vniuerſum corpus herbis candenti pallore infectis ſimilari: interdum plumbeum, aut ẽt magis fuſcum referre colorem: interdum ẽt alias quaſdam ineffabiles colorum proprietates, quæ iocinore ſuo munere non rectè fungente, ſine tumoribus præter naturam accidere ſolent. Sic ob A.l.1.f.2. d.3. c.3.fo.44.f A.l.3.f.15.t.a. c.1.fo.329.a splenis quoque vitia, huiuſmodi colores eueniunt, ſed multo nigriores, quàm ab hepate: quos vt clara interpretatione enarrare difficillimum, ita cognoſcere facillimum, ijs præſertim, qui illos ſæpenumero conſpexerint. Etenim, Steſianus quum medicorum iudicium ſubijiſſet, neſcio, quo pacto eorum non pauci abſceſſum in ipſius hepate conſiſtere crediderunt: ſed poſtea, quàm longo temporis ſpacio nihil ſe in melius proficere ſentiret, me quoque vocauit. Igitur, ſimul atq; domũ,
C vbi iacebat, fuiſſem ingreſſus, aſpiciens eum, hoc (inquam) ſciasᵹ velim, nullum tibi eſſe in viſcere vitium: ſed, quid aliud te moleſtet, nudatis præcordijs declarare conabor. Inueni ergo in profundis muſculis abſceſſum, contracto iam pure, in medio ſpacio eorum muſculorum, qui per tranſuerſum incedunt, atque illorum, qui oblique ab infernis ſurſum tendunt: qui (vt nouiſtis) mediĳ ſunt inter eos, qui tranſuerſi peritonæo incumbunt, & eos, qui ſub externa cute obliqui deorſum ferũtur. Sic etiam alios complures ſcitis me notaſſe, per colorem declarando modo iecur modo ſplenẽ eſſe affectum nulla audita præteritorum accidentium narratione, neque etiam per tactum inueſtigato viſcerum affectu. Proinde ſæpenumero audiuiſtis me male imprecantem ijs, qui medicæ ſpeculationis principes ſe eſſe iactabant, nullius vero ægri volebant aggredi curationem: de quorum numero plurimi fuerunt tum empirici, tum methodici: quibus ſi quis dixerit fieri poſſe, vt ſolo perſpecto colore affecta ſedes interdũ cognoſcatur, illi aperto ore, atque rabidi canis exẽplo exerta lingua, impudenter ei reſiſtunt. Verum præſens ſermo haudquaquam ad illos dirigitur. Itaq; ad aliud accidentium genus, quod ſola iocinoris imbecillitate, quæ per ſe ac ſine inflãmatione euenire ſolet, continetur, nunc tranſeamus: quemadmodum & de ipſius inflãmatione, quæ citra propriæ facultatis ſuæ imbecillitatem accidit, ſeorſum iã diximus. Quoniam igitur ſanguinis generationem hepatis munus eſſe intelligimus, ſi cauſa aliqua fuerit, quę hunc generare poſſit, eam hepatis propriam facultatem eſſe dicemus: propriam autem diximus propter eas, quæ omnibus corporis noſtri partibus communes eſſe dignoſcuntur, quas in libro de naturalibus facultatibus iam percurrimus, attractricem dico, & retentricem, & expultricem: nanq; quarta generatim quidẽ alteratrix, ſpeciatim vero ſanguifica vocatur. Porrò omnium facultatũ eſſentiã in peculiaribus partium tẽperantijs conſiſtere didiciſtis: proinde, quum iecur ad aliquam octo intemperantiarum labitur, accidet viribus ipſius noxa, quæ illi intemperãtiæ peculiariter debetur: ſed de ijs generalem ſcripſimus ſermonem in tertio libro de accidentiũ cauſis: proprius aũt cuiuſq; ſecundum ſpeciem partis, cõi ad portionem reſpondet. Igitur calidæ iecoris intemperantiæ tum contentos in ipſo humores, tum eos, qui per meſenterij venas deferuntur, & aſſant & adurunt: frigidę autem cõtentos iam in ipſo humores, craſſos atq; ad fluxum & motum contumaces reddunt, id vero, quod ad ipſum fertur, & pituitoſum & crudum & ſemicoctum efficiunt. Sic de reliquis quoque duabus dicẽdum eſt: arida quidẽ intẽperantia ſiccliores, craſſioresq; humida vero magis tenues, aquoſioresq; reddit hnmores. Igitur, quũ aluſi ſedimina, aquę, in qua nuper mactata caro abluta eſt, ſimilia eſſe A.l.3.f.14. t.2. c.1.fo.311.f videritis, efficaciſſimum hoc vobis ſignum ſit affectionis hepaticæ: ac nominantur hepaticæ, eæ præcipue, quæ ob imbecillitatẽ ipſius fiunt: quippe ad iecoris eſſentiam pertinẽt hmõi affectus: atqui

atqui didiciſtis cuiuſque primorum corporum eſſentiam ex quatuor qualitatum conſtare tempe-
ramento. Sic etiam, quum fæci ſanguinis ſimilia per aluum excrementa deijciuntur, iecur affectũ
eſſe conijciendum eſt: vt.n. tenue & ſãnioſum excrementum infirmi iocinoris ſanguinem creare
non potentis: ita id, quod fæci ſimilatur, ſuperaſſantis ſanguinem hepatis indicium eſt. Neq;.n. à
memoria veſtra decidit, quum ſæpe videritis quoſdam in primis quidẽ ſaniẽ & cruenta quædam,
dein tractu tẽporis craſſum ac melancholicum ſanguinem, poſtremo atrã quoq; biſẽ & quidẽ ſyn
ceram deijcere. Incipit.n. interdum affectus ob frigidam intemperiem citra febrim, quãdo tenuis
ſanies ſanguinis excernitur: deinde tractu tẽporis, dũ ſanguis in viſcere corrũpit, febris ſuperue-
nire ſolet: quæ tñ ab imperitis vſq; adeo negligitur, vt laborantẽ interdũ nequaquã febricitare pu
tent, quippe hũc affectum ob″inediam accidiſſe exiſtimant: ſiquidem, cp nulla ſit ipſis cibi cupidi- A.l 3.f.14.t.1.
tas, potius, eſi ob medicorum inſtitutum, laborantes à cibo abſtinere inuenerunt. Itaq;, quum inte- c.15.fo.309.a
rim nihil excernatur, videaturq; laborans omnino liber à febre, balneis eũ exponunt, ac debitã ví-
ctus rationem præſcribere negligunt: quocirca rurſus corruptos cibos aluus deijcit, quos deinde
hepaticorum excrementorum non nihil ſequitur. At nõ nulli, qui ob frigidam intemperiẽ labo-
rare inceperunt, non ſolum non perdunt cibi cupiditatem, verũetiã interdum multo magis, quã
antea, ſe eſurire aiunt. Calidas vero″intemperies nunquam comitatur ciborum appetẽtia, ſed in- F.A.l.3.f.14.t.1.
gens cibi faſtidium, ſitis vehemẽs, febris inſignis, vitioſorum humorum vomitus. Hęc ſunt pro- c.14.fo.309.b
pria hepaticorum accidentia: ſic enim nominari iam dixi eos, quibus viſceris ipſius vires fuerint
imbecilles: qua in re vulgus medicorum errans, hunc affectum putat eſſe dyſenteriam: Inflamma
tionem autem alia (vt dictum eſt) ſequuntur accidentia. Quum itaq; ambo interdum affectus cõ-
ueniant, vtriuſq; accidentia ſimul apparere ſolent: quæ in promptu medicum habere oportet: ſic
enim non ſolũ laudabunt nos, ſed admirabunt ẽt ij, qui opera noſtra indiguerint; præſertim ſi acci-
dentia quoq;, quæ aliis morbis communia ſunt, inſuper proſpexerimus, veluti cp dolor ad nothas
coſtas peruenit, cp iugulus detrahi vĩ, cp ſpiratio parua reddit & frequẽs. Equidem, quum primũ
Romam veniſſem, magnifice admiratus eſt me Glauco philoſophus ob huiuſcemodi quandã di-
gnotionem. Etenim per viam mihi occurreris, opportune (inquit) aduenisti: iungensq; dextram
dextræ, proximi ſumus (inquit) laboranti, quem nuper vidi: itaq; oro, vt vnà mecum ad ipſum ve
nias: eſt autem Siculus medicus, quẽ non ita pridẽ mecum ambulantẽ vidiſti. Ego vero, quid (in-
quã) moleſtat ipſum? Tũ ille & copioſe admodũ & aperte id declarare aggreſſus eſt: neq;.n. adeo
erat vaſer, vt aliquid me celare poſſet. Quoniam heri (inquit) & Gorgias & Apelas mihi nuncia-
uerunt notiones præſagiaq; ædidiſſe te, quæ ad diuinationem potius, quàm ad medicinam, perti-G
nere videbantur, cupio equidem periculum facere, non adeo, vt tuã experiar doctrinam, quàm vt
ſciã, num tanta ſit in arte medica tum cognoſcendi tum præſagiendi facultas. Interim, quũ hæc di
ceret, vẽnimus ad laborantis hoſtium, vt neq; verbo, eius prouocationi reſpõdere, neq; ẽt ea, quæ
ſæpenumero me dicere audiuiſtis, effari poſſem: quòd ſcilicet interdum nobis feliciter apparẽt ali
qua certa ſigna: interdum vero omnia ſunt ambigua; atq; idcirco & alterã & tertiã quoq; conſide
rationem expectamus. Itaq; in primo ſtatim aditu obuiam nobis venit quidã peluim à cubiculo
efferens, continentem″tenuem cruoris ſaniem, carnium nuper mactatarũ ablutioni haud abſimi- A.l.t.f.1.d.3.c.
lẽ, euidentiſſimũ affecti iocinoris indiciũ: † qua vix dũ inſpecta, vnà cũ Glaucone ad medicũ in- 1.fo.42.h
greſſus ſum. Apprehẽdi itaq; manum in carpo id eſt brachiali, quo intelligerẽ, vtrum etiam inflã
matio, an ſola imbecillitas, eſſet in viſcere. Quia vero (vt diximus) medicus erat, nuper (inquit) à de
iectione decubui, itaq; perpende arterias ob id, cp ſurrexeram, crebrius pulſare. Hęc quidem ille di
xit, ego aũt deprehendi inflammationis indiciũ: proſpiciensq; ad feneſtrã, hyſſopũ ex aqua mulſa
decoctum in olla conſiderauí: proindeq; cogitaui medicũ, ſe pleuriticũ eſſe, putare, dolore videli-
cet nothas coſtas infeſtante, qualis iocinoris quoq; inflãmationibus aliqñ accidere cõſueuit. Hũc
itaq; quũ ipſe ſentiret, eſſetq; ſpiratio & parua & crebra, atq; exigua tuſſi infeſtarei, pleuriticum ſe H
eſſe exiſtimabat: quamobrem hyſſopum quoq; ex aqua mulſa præparauerat. Intelligẽs itaq; ego,
cp fortunam viam mihi præberet, qua apud Glauconem clarum nomẽ adipiſci poſſem, manũ meã
ad nothas in dextro laborantis latere coſtas detuli, indicatoq; loco dixi eũ ibi dolere: quod cũ ipſe
fatereꝛ, Glauco ex ſolo arteriarum pulſu exiſtimans me ſedem affectã inueniſſe, planè admirari me
cœpit. Verũ, vt vehementius ſtuperet, hæc quoq; addidi: quẽadmodum hoc in loco dolere te con
feſſus es, ita velim, fatearis ẽt tuſſiendi cupiditate vexari te, & ex longis interuallis tuſſim exiguã,
aridam, & qua nihil expuis, te moleſtare: atque ita me dicente incepit forte fortuna hmõi quadam
tuſſis ſpecie (qualem iam diximus) tuſſire: qua de re tanta admiratione Glauco commotus eſt, vt
continere ſeſe non valens, magna voce exclamãdo, in laudes meas prorumperet. Tum ego, ne pu
tetis (inquã) ſola hæc ex arte medica circa ægrotos poſſe præſagiri: ſunt.n. alia quoq;, quæ nunc di
cere aggrediꝛ, quibus & laborans ipſe teſtimoniũ feret. Itaque rurſus incipiens dixi: quũ magnã
trahis ſpirationẽ, dolor ea parte, quã notaui, vehemẽtius te cruciat, ſentisq; in dextra præcordiorũ
parte grauitatem. His auditis ne infirmus quidem ſeſe potuit continere, quo minus præ vehemen
ti admiratione, vnà cum Glaucone exclamaret. Itaque ſentiens equidẽ arridentẽ mihi fortunã, de-
iugulo quoque, cp videlicet ad inferiora trahi videreꝛ, aliquid efferre volebã: at, quia magnas inflã
mationes,

† *Ex Græcis tanquam nero nullo modo hoc uidiſſem.*

A mationes, quemadmodum & ſcirrhum, id comitari ſolet, dicere non ſum auſus, veritus, ne laudẽ,
quam antea de me excitaueram, fauciarem. Quumq; animum induxiſſem tuto me aliquid eloqui
oportere, aſpiciens laborantẽ, haud ita multo poſt (inquam) iugulũ ad inferiores partes detrahi ſen-
ties, niſi fortaſſe id iam antea tibi euenerit. At, cũ hoc quoq; fateretur, conuerſis equidem oculis ad
ægrotantem mirifice attonitum, vna (inquam) addẽda eſt prædictis diuinatio: etenim dicam, quã
de morbo ſuo laborans ipſe habuerit ſuſpicionem. Tum Glauco ne de hac quidẽ diuinatione de-
ſperare ſe aiebat: laborãs autem incredibili hac pollicitatione in ſtuporem adductus, & acriter me
intuens, quid eſſem dicturus, attenta mente expectabat. Igitur dicente me, cp inſeſtãtẽ morbũ pleu
ritidem eſſe putaſſet, ille ingenti cum admiratione huius quoq; rei ſe teſtem exhibuit: id, quod etiã
affirmabat ex adſtantibus vnus, & qui paulo ante latus eius ex oleo fouerat. Atque ex eo tempo-
re Glauco tum de me, tum de vniuerſa arte, quàm optimã concepit opinionem, quum antea nihil
magni ab arte expectaret, vtpote qui nunq; cum conſummatis in arte viris verſari conſueuiſſet.
Hæc ideo dicere volui, vt intelligatis, quæ accidẽtia cuiſlibet morbo propria ſint, & quæ aliis quo-
que morbis cõia: ac præterea, quæ ab vtrolibet genere ſint inſeparabilia: item, quæ magna ex par
te, & quæ raro videri ſoleãt: atq; ea, quæ ancipitem hẽant euẽtũ: vt, ſi aliqñ fortuna huiuſmodi vo
B bis occaſionem, qualẽ mihi fuiſſe oblatam iam dixi, præbeat, ea cõmode vti ſciatis. Sępe.n. fortuna
non contẽnendam adipiſcendæ laudis anſam ſuggerit, ea tũ vulgus medicorum ob imperitiã vti
neſcit: ſed doctiſſimus quiſq; quum accidentium aliquod huiuſmodi conſpexerit, haud difficul-
ter reliqua quoque inueniet, quorum alia quidẽ neceſſario, alia vero magna ex parte, & locũ affec-
tum & morbum ipſum ſequuntur. Verum meminiſſe debetis generalium præceptorum, quę &
vniuerſalia appellantur, & quæ multorum ſpecialium cõmunia genera ſunt, vt in illis in qualibet
materia rerum particularium prouide diſcernendis vos exerceatis. Eſt igitur cõis ſermo, quẽ di-
cere propoſui, de naturalibus facultatibus: quas in qualibet parte generatim quatuor eſſe didici-
ſtis. Primam voco attractricem, quæ peculiares parti ſuccos, alendi ipſam gratia, & appetere & at-
trahere poteſt: altera″deinde eſt, quæ alteratrix dicit, qua ſuccus attractus ſimilis euadit parti, quæ
alitur: huic aliæ duæ miniſtrant, retentrix,″quæ ſuo munere fungitur, qñ pars attractum ſuccũ co
quit, in ſuam ipſius naturam eũ mutans: & expultrix, qñ à coctione, quod inutile eſt, excernit, idq;
excrementum vocatur. Has itaq; facultates in qualibet affecta parte, vtrũ validæ ſint an infirmæ,
conſideretis, hortor: Vt in″hepate (qñ de hoc dicere inſtituimus) vis a trahendi, ſi quomodolibet
afficiatur, cibum in ventriculo iam in ſuccum tranſmutatũ relinquet, vt per aluum exacte quidem
C confectus, verum liquidus & haudquaquã exiccatus excernatur. Atque hoc, cp ipſa affecta ſit, ſi-
gnum vobis erit: quicquid.n. ab aliquo, tanq; à cauſa, procedit, id illius ſignum eſſe conſtat. Hunc
affectum non nulli ad meſaraũ pertinere autumant, vocantq; ſic laborantes meſaraicos eò, cp vi-
dent cibũ per venas meſaræo & meſenterio intextas diſtribui non poſſe, vt ſolebat, eodem ſeducti
errore, quo ij, qui manus eorũ, quos ſyncopa vel ſtomachica vel cardiaca proſtrauit, affectas eſſe ar
bitrantur, vtpote quæ haudquaquã, vt antea, munere ſuo fungantur: quippe iecur meſaræi venis,
veluti manibus, quæ ex ventriculo ei cibum afferant, vtiẽ. Similiter ẽt falluntur non nulli, vbi cru
ra reſoluta ſunt ob affectum aliquem, eam ſpinalis medullæ partem, quæ iuxta lumbos eſt, infeſtan
tem: quippe neglecta ſpinali medulla cruribus remedia adhibent. Igitur, ſi meſenterium vel inflã
matione vel alio eiuſmodi affectu laboret, hunc proprie ad ipſum referemus: ſi vero iecur ob im-
becillitatem per venas ſuas cibum allicere nequeat, nõ meſenterio-{id eſt lactibus}-ſed iocinori, re
media ſunt adaptanda: quemadmodũ nec reſolutis quidem vel manibus vel cruribus ob affectũ,
qui in ſpinali medulla conſiſtit. Verum, vbi vel inflammatio vel erylipelas meſenterium afficit,
haud ita difficile eſt diſcernere, ſi alui excrementa diligenter cõſideres. Neque.n. ſolum, qualia ex-
cerni diximus in iocinoris imbecillitate, quũ ad ſeſe cibũ trahere non poteſt, talia planè deijciũtur,
D ſed apparet etiam, veluti ab inflammatione, ſanies quædam admixta. Nam ab omni parte inflam-
mata, cui ſpiſſum craſſumq; tegmen non incũbit, in primis quidẽ tenuis ſanies defluit: quæ conco
cta deinde inflammatione, & craſſior & puri ſimilior redditur. Quum ergo nulla exiſtente in iecо
re inflammatione, hmõi quippiam cum excrementis, ſuccі ſpẽm cõſequutis, deijcitur, in meſaræo
affectum eſſe cenſendum eſt. Quemadmodum autem non potente ob imbecillitatem hepate ſuc-
cum à ventriculo attrahere, attrahendi facultas afficitur: ita, quum retinere nequit comprehendẽs
continensq; facultas″; infirma putanda eſt: proinde in primis quidẽ cruorem ſanioſum excerni vi
demus, poſtea vero craſſiorẽ & veluti fæculentum. Similiter″aliæ quædam euenіunt excretiones,
non quidem ob imbecillitatem, ſed ob expultricis″facultatis robur, plerunque quidem integra in
omnibus exiſtenti valetudine, plenitudinis ratione: plerunque vero parte aliqua affecta per iecur
ſeſe expurgante, viribus ipſius iam factis robuſtioribus: quippe concoctis in ipſa vitioſis humo-
ribus ſequitur ſecretio, ita, vt vtiles quidem humores retineantur, expellantur vero inutiles. Atq;
ſunt non nulli, qui huiuſmodi vacuationes nominent cruentas dyſenterias: quę euenire ſolẽt qui
buſdam vel mutilato″aliquo membro, aut vbi quis in exercitatione educatus ad ociũ ſe conuerte-
rit. Ac ſolet quoque mulieribus, retẽtis menſtruis, hmõi per ſedẽ vacuatio fieri: atque interdũ per
vomitum quoque eãdem ob cãm quibuſdam mulieribus. Verũ & his quidem ſyncerus ſanguis

A.l.t.f.2.ſum.2.d.3.c.13.fo.55.f

A.l.3.f.14.t.4.c.1.fo.218.e

A.ibidem.f

excernitur, similis ei, qui ab hostia interfecta profundi consueuit, modo inferne per aluum, modo E per superiores etiam partes: at per erysipelata, & inflammationes, accedente cōcoctione, vitiosus, cœnosus, & putris excernitur. Atq; vt in hepaticis affectibus (quanquam raro) medicamētorum auxilio, robustiore euadente iocinore, interdum deijciuntur excrementa tum colore tū odore pessima, expurgante se ita viscere: sic eodem modo vrinæ quoque deteriores redduntur, quibus imperiti medici non nunquam decepti, grauis morbi periculum subesse arbitrantur. Etenim, quibus

*Τοὺς ἀπείρους. i. imperiti, est in prefs codicibus græcis. τοὺς ἀπὸ πείρας. i. empirici, ĕt antiquis: et ita ĕt uidentur legisse ueteres interpretes.

sine ratiocinatione rudis duntaxat experientia sustragatur, de ijs, quæ raro eueniunt, experimenta habere non possunt: veluti eorum, quæ sæpenumero accidunt, facile meminerūt. Quod aūt protracto per longum spacium morbo, apparentibusq; notis concoctionis, huiusmodi fiant euacuationes, non semel dūtaxat, immo creberrime ex enarrationibus, quas in Hippocratis opera ædidimus, didicistis. Quemadmodum aūt retētrix facultas, quum imbecillior est, ac rem, quæ ipsam gra uat, retinere non valet, vis expultrix id, quod molestat, euacuat: ita infirma expultrice res quædam retineri solent, facultate retentrice non admodum grauata: nam in quolibet instrumento aliàs alia facultas vel fortior fit vel imbecillior, facta videlicet ad actionem relatione, si modo vniuscuiusq; facultatis notionem intellexerimus. Nam re vera tota semper particula agit secūdum temperamēti, quod ei frequentius inest, proprietatem: verum aliquando rem grauantem sustinet, ac longo tē F poris tractu eam vincit, conficit, alterat, & concoquit: deinde rursus alio tempore rei infeltātis vel qualitatem vel multitudinem ferre nō valens, ad ipsius excretionem insurgit: sicut è cōtrario, quū interim admodum molestatur, ipsam rem molestantem deijcere cupiens, viribus grauissime infirmis, ob imbecillitatem id efficere non potest. Igitur hæc omnia in quouis naturali instrumento perpendere, atque mentem in ipsis dignoscendis exercere debetis. Sic enim inuenietis partiū quarundam affectus, antea haudquaquam indagatos, veluti ne folliculi quidem fel continentis. Si. n. (vt ostēdimus) biliosum humorem ad se trahit, quemadmodū renes sanguinis veluti serū: & splē id, quod vini fæcibus, aut amurcæ olei similatur: accidet interdum, vt ob huius folliculi imbecillitatem impurus fiat sanguis, atque idcirco alia eueniat regij morbi species præter eas tres, quas iam supra proposuimus: ac non nunquam ita repleatur etiam (quemadmodum vesica, quæ vrinæ est cōceptaculū) vt euacuari nō possit, aut quia obstructus est, aut quia excretoria ipsius facultas est imbecillior: veluti etiam quum obstructis aut infirmis vasis, quæ ab ipso exorta, ora sua in hepar extendunt, biliosum humorem interdum attrahere non potest. Proinde excrementorum proprietatem in morbo regio considerare perquàm necessarium est: id enim non mediocre nobis ad huiusmodi notitias auxilium suppeditabit. Hæc equidem considerans inueni quorūdam regio mor G bo affectorum excrementa, flaua bile vehementer colorata, quemadmodum & alijs vrinas: item, per cutem quoque vt nō nullis plurimum flauæ bilis à balneo profundi, ita alijs plurimum ipsius retineri, ac perquàm exiguum effundi comperimus. Hanc rem si accuratiori experimento intelligere volueritis, nulla prius adhibita vnctione, homini sudorē strigili auferri iubete: videbitis profecto eundem in omnibus hominibus in strigilis cauitate non colligi, verum in alijs magis aquosum, atque in alijs magis biliosum. Itaque loci affecti notitia vobis multo erit dilucidior, si cū prædictis hanc quoque notitiam adijciatis. Quidam enim acuta biliosaq; febre laborans, die septimo multa flaua bile ad cutem transmissa, à morbo liberatus est, mansitq; sequentibus deinde diebus aurigino sus. Itaq; & excrementa & vrinas considerauimus: vtriusq; vero secundum naturam se habētibus, atque ob eam causam nullum visceris affectum declarantibus, venit in mētem fieri posse, vt, translata in cutem bilis crassior esset: qua ratione promotus discere voluí, qualis' nam esset sudor: illo autem apparente aquoso conieci bilem esse dissipari contumacem. Præcepi itaq; laboranti, vt aquis suapte natura calidis, & quibus discutiendi vis esset, vteretur: ac præterea victum adhiberet humidiorem, qui humorum crassitudinem moderate posset extenuare. Hic autem bonam valetudinem consequutus est, vnico auxilio & notitia cōfirmata & curatione absoluta. Quinetiam aliū H multam in strigili bilem relinquere vidimus, vnde eam plurimam in vniuerso corpore procreari perpendentes, ipsum adhibita idonea curatione sanauimus. Quibus vero citra febrim morbus regius accidit, vrgente in dextra præcordiorum parte grauitatis cuiusdā sensu, ijs omnibus aperiens (vt scitis) obstructiones & cibis & potibus & medicamentis extenuantibus, deinde medicamentum, quod bilem ducere posset, exhibens, eorum plurimos vna die sanitati restituimus. Qui vero purgatione liberari non potuerunt, ijs rursus valentiore ad aperiendum data potione, medicamētum, quod vehemētius purgaret, exhibui: sic deinde sub fine purgationis † vel cærulea vel flaua bilis cum acri mordacitate excernebatur. In his igitur cōieci fellis folliculum simili quopiam affectu laborare, qualis in vesica exuberante vrina interdum fieri solet, etenim adeo multam non nunquam recipit, vt nimis intenta nequeat eam, quæ in ipsa continetur, expellere. Verum in vrinæ receptaculo (neq;. n. absurdum fuerit vesicam ita nominare) bifariam id fieri solet: interdū ob excretoriæ facultatis imbecillitatem: interdum vel ob grauem somnum, vel negotia quæpiā, retenta vltra, quàm par est, vrinā: quæ deinde vesicam nimis intendens, hac ipsa rōne vires eius prosternere potest. At fellis folliculus, vtpote cui nullū succurrit ab animali facultate præsidium, vnicū habet imbecillitatis principium, veluti cætera quoq; naturalia instrumenta, à partis intēperie ortum,

†Ex vulgatis græcis habetur, cærulea magis, quàm flaua.

LIBER SEXTVS

ARGVMENTVM LIBRI

Agit de affectibus Lienis, Intestinorum, Renum, Vesicæ, Vteri, & Colis.

De Lienis affectibus. CAP. 1.

A.l.3.f.1.t.4.c18.fo.204.d.f

EX ijs, quæ de iocinore diximus, facile inuenientur notæ, quibus lienis affectus discernantur: hoc addito, q̄ ipsius inflāmationes ob duritiē facile tangendo deprehendantur. Quum itaq; splen multa habeat accidentia cū hepate cōia, illa nulla re differre videntur, nisi q̄ quædam magis, quædam vero minus, alterutri euenire solent. Nam, quod ad coloris rationē pertinet, vniuersum corpus, vbi splen imbecillitate affectus est, magis nigricare videtur: nam hoc ei natura officium dedit, vt melancholicum sanguinem ex hepate ad sese attrahat, quo ipsum ali iam demonstratum est: igitur attrahendi facultate facta illi imbecilliore, sanguis ex iecore in vniuersum corpus ipurus trāsmittitur, quocirca color nigrior euadit. Quinetiam hepatis exemplo, sæpenumero excrementa ex se reijcit, ita, vt & vomitione, cui nausea quoq; accedit, melancholicū sanguinē aliq̄ excernat: qui interdū per inferiora quoq; decedere videtur. At & citra huiusmodi euacuationem athymias. i. animi deiectiōes, & dysthymias. i. mœstitias, melancholicas facit: ac non nunq̄ & ciborū vehementissimas appetentias, præcipueq; q̄n exquisite acetosum sit id, quod ad vētrē fertur excrementū: sæpenumero aūt subuersionem & resupinationem, q̄n aliam quandam habuerit corruptionem. Quòd vero indurato ipso aqua inter cutem succedere possit, consentiente iocinore, iam antea dictū est. Quinetiam laborante aliq̄ vtroq; viscere regium morbū euenire conspeximus, nigriore, cū pro consuetudine, subsequēte colore, ita, vt putaretur flaua bilis fuligini esse permixta. Atq; medici quidam iecur nullo affectu tum laborare existimantes, dubitant, qūo à splene morbus regius nasci possit: quemadmodū sunt, qui à solo liene indurato, nullo existente in iocinore vitio, aquā inter cutē fieri posse arbitrantur. Haud secus hallucinari consueuerunt in ea quoq; aquæ inter cutem specie, quæ ad acutos morbos sequitur: quippe ab ijs iecur calida & sæpenumero sicca quoq; intemperie tam grauiter afficitur, vt cibum in sanguinem transmutare nequeat: atqui ne in ijs quidem iecur affici existimant, ab Erasistrato accepta consuetudine, vt nullam partem affici arbitrentur, nisi vel tumor quispiam, vel vlcus in ipso consistat. Verum id illis concedendum est, qui existimant nullum ab intemperie morbum fieri: at medici, qui sequuntur ea, quæ manifeste apparent, qui & refrigerata parte quapiā accidentia quędam fieri suspicantur, admiratione digni sunt, q̄ aquā inter cutē consistere posse putant, ne vnico quidē loco affecto. Si enim ob id, q̄ nullus est in hepate tumor, ipsum haudquaquā affectū esse existimant: neq; aliarū partiū vlla afficietur in ijs, qui aqua frigida vitiosa affatim & intempestiue epota, mox aqua inter cutē corripiuntur: quippe noxā infert internis partibus aqua sic ingesta, aliàs alijs, sed præcipue & in primis ei, quæ forte fortuna eo tēpore reliquis fuerit imbecillior: verū, nisi ad iecur frigus transmittatur, aqua inter cutē subsequi potest minime. Sic splenis quoque vitio aqua inter cutem non nunquam euenire consueuit, aut vbi cū tumore refrigeratus est, sicut in scirrhis: aut vbi citra tumorem refrigeratus est, vt quū quis aquam frigidā & vitiosam affatim & importune potauerit. Quòd vero melancholica mœstitia ipso excrementa hmōi ad os vētriculi transmittente prouenient, antea, vbi de ore ventriculi tractauimus, iam dictum est. Quamobrē D in hoc viscere diutius nobis immorandum non est, cū eius instrumentales affectus rōnali dignotione non indigeant: qui vero ab intemperie proficiscūtur, partim ex ijs, quæ iam diximus, partim ex ea doctrina, quam supra de iocinore proposuimus, noti sint: nam alij quidē nominatim sunt explicati: alij vero, qui similiter, vt illi, consistunt, similem quoque habebunt dignotionem.

A.l.3.f.14.t.4.c4.fo.310.a

non est sum, sed uero ex imbecillitate facultatis adductricis crassiores nigriuresq; fieri sanguines

De Intestinorum affectibus dignoscendis. CAP. 2.

In translationibus ueteribus hic incipit liber sextus.

QVum de ventriculi affectibus superiore libro loqueremur, in duas maximas ipsum partes secari diximus: quarum altera, quæ superior est, gulæ continua est, ex multis neruis sensificis contexta: altera vero huic continua, ad intestinorum vsque exortum extenditur. Porrò, sicut vtriusq; in animalibus propria est vtilitas, ac pro vtilitatis differentia diuersa eis eueniunt accidentia: ad eundem modum, quicunq; affectus cōiter tum similaribus tum instrumentalibus partibus aduenire solent, ij ĕt his tum inter se, tum ĕt cum vniuersis intestinis cōes esse cēsentur. Verum accidentiū similitudo non solum in his inter se, sed ĕt in vicinis quoq; partibus, quæ ipsa attingūt, inuenitur, qualis est renū & coli cōmunicatio: atq; horū non nulla sedem affectā habent cognitu facilem, vt dysenteria, & tinesmus. Sanè in præsentia nomen dysenteriæ proprie audire oportet, vtpote quod ex appellatione ipsa, intestinorū vlcus significat: neq;. n. repente & affatim fit hmōi affectus (id, quod in eo, quem hepatis vitio accidere diximus, fieri solet) atq; proprias ĕt habet no-

A.l.3.f.19.t.12.c.6.fo.361.a

tas. Etenim protinus ab ipsius initio, bilis mordax secernitur, quam deinde interaneorū abrasio- E A.l.3.f.14.t.4. c.2.fo.319.c
nes sequuntur, postea paulum cruoris simul excerni videtur, quādo videlicet affectus ipse iam dy
senteria est. Quum itaq; huiusmodi abrasiones solæ excernuntur, considerādum est, num pingue
quippiam simul cum ipsis deijciatur: ita enim in crassis intestinis vlcus consistere credendum est.
Vbi vero cruorem quoque simul excerni videris, intueri oportet, vtrum is reliquis excerni
ita sit admixtus, vt vniuersus misceatur vniuersis, an pars eius aliqua reliquis supernatet: etenim,
si admixtus est, in superioribus: si vero supernatat, in humilioribus intestinis vlcus esse ostendit.
Ac idem quoque in abrasis excrementis videre est, verum non ita manifeste, vt in cruore. Similis
etiam, si ramenta excernantur, ratio est: nam & ipsa, quòd intestinum aliquod fuerit oblæsum, de-
clarant tum ab essentia propria, tum ex modo, quo vel commisceri reliquis excremētis, vel vni eo
rum parti supernatare videntur. Non mediocriter, autem conducit ad curationem, nosse, in qua A.l.3.f.16.t.1. c.6. fo. 338.f Et t.4.c.11.
intestinorum parte consistat vlcus: nam, si in superioribus intestinis est, ab epotis medicamentis
præsidium petēdum est: si vero in humilioribus, clysterem subijcere cōuenit. Atque huiusmodi
dysenteriæ ab ijs, quæ ab hepate profluunt, ita discernuntur. Nam ab initio tenuis sanies sanguī- A.l.3.f.14.t.4. c.2.fo.319.d
nis ab hepate deijcitur, deinde aucto malo crassus humor, fæcibus vini haud absimilis: præterea Et f.16.t.1.c.1. fo.335.b
in hepatis excretionibus nihil abrasum expellitur: atq; interdum duorum aut trium dierum inter F
uallo supprimitur euacuatio, deinde rursus redit malum, atque excernuntur excremēta prioribus
multo peiora. Id vero per intestinorum vlcera haudquaquam apparet: quippe in ijs neq; affatim
neque ex lōgis temporum interuallis, laborantes deijcere consueuerūt. Atq; vlcera, quę in recto A.l.3.f.16.t.1. c.2.fo.334.b
intestino oriuntur (tinesmum vocant) vehementi quidem tensione, & prompta deijciendi cupidi
tate infestant, paucis admodū sequentibus excrementis: quę quidē ab initio pituitosa & pinguia,
progressu vero temporis etiam abrasionis specie deijciūtur: sed per totum morbi spatium ijs, quæ
à supernis descendunt, haudquaquam misceri videntur. Scribunt non nulli, q; à forti excernendi A.l.3.f.16.t.1. c.2.fo.334.c Et f.17.t.3.c.6.fo. 343.h
conatu, præcedente dolore vehementi, aliqui lapides callosos deiecerunt, ijs, qui in vesica nascun-
tur, haud absimiles: id, quod ego neq; vidi, neq; alium, qui viderit, vnquam audiui. Sed coli vehe
mentem dolorem sæpenumero conspexi, medicis illum non ad colum, sed ad renes, pertinere pu-
tantibus: veluti renum quoque cruciatus, ad colum referre videntur. Sunt, qui omnino negēt in A.l.3.f.16.t.3. c.10.fo.344.g
sinistris partibus colicam dispositionem euenire posse. Igitur, vt ab initio, horum affectuum di-
stinctio difficilis est, ita hoc tempore non ita magnam præsidiorum differentiam ipsi requirunt:
itaque accidentia, quorū magna est in his affectibus copia, diligenter intueri oportet. Nā & nau- A.ibidem.g
sea & vomitus vrgent multo grauiores & magis assidui dolente colo: euomuntq; ita laborantes G
pituitosa quædam atque corrupta, hac in re nephriticos longe superantes: ac retinēt etiam magis
excrementa, vt nec flatum quidem neque etiam ructum excernere possint: sæpenumero et veluti A.ibidem.
circuire videtur dolor atque ampliorem locum occupare, non nunquam vero in diuersis particu-
lis vehementior fit: nephritici vero dolores eodem in loco stabiles, iugiter infestant. Quum itaq;
dolor in loco fuerit renibus altiore, manifestum colicæ indicium est: si vero in vno loco, vbi scili-
cet renes ponuntur, stabilis constiterit, nihil ad notitiam potest positus ipse cōferre: proinde cum
his notis, quas nuper percurrimus, vrinæ quoq; considerandæ sunt. Nam nephritici ab initio dilu
tas purasq; reddunt vrinas: deinde sequētibus diebus asperum aliquid in ipsis sublidere videtur:
demum omnino arenosæ minguntur. At in colica, si quid ab aluo deijcitur, id flatuosum quodam
modo est, & sæpenumero aquæ supernatare consueuit, similem habens bubulo stercori consisten- A.ibidem.h
tiam. Quinetiam colicorum cruciatus multo magis, quàm nephriticorum, laxantibus mitigātur A.ibidem.h
clysteribus: atque, euenit interdum, vt frigido aliquo humore simul eiecto, ilico quiescant: eritq;
mitigans præsidium, non mitigans tantum, sed etiam curatiuum & diagnosticū. Porrò, vt hi frigi
dū humorē aluo excernente, ita nephritici cū vrina lapide exeunte, & à dolore liberantur & simul
locum affectum ostendunt. Itaq; nihil relinquitur, nisi vt prouideat, ne postea tam facile affici pos H
sint: nam, vt perseuerante dolore vtraque pars eisdem indiget præsidijs, ita tempore subsequente
oportet diuersa auxilia adhibere. Quapropter nullum, quod ad curationis rationem pertinet, com
mitteris errorem, si in prima protinus horum morborum accessiōe eos difficulter discernatis, eò,
quòd tum neq; extrinsecus, neq; intrinsecus, differentibus egent auxilijs, quòd satis sit ea, quæ do-
lorem lenire possint, adhibere. Cum autem omnia intestina à ventriculo ordine quodam descen
dant, atq; omnium supremum ieiunum sit: deinde, quod tenue vocatur: posteà cęcum, quod ad A.l.3.f.16.t.1. c.1.fo.332.d
infernas partes extenditur: deinde colum, quod ad superiores reuertitur partes, donec sæpenume
ro & lienem & iecur attingat: miratus sum, quomodo non solum medici ferè omnes, sed etiam
populares, vehementissimos quosque dolores, in quacunque parte euenerint, ad colum referāt.
Id quidem mihi quoque verisimile visum est: sed, quum causam quærerem, cur tam vehemens
tamq; perseuerans esset dolor, nō simpliciter huic assertioni credere potui. Neque enim similiter,
vt in renibus atque vreteribus impacto lapide ingentes dolores in transitu excitantur, sic & in te-
nuibus intestinis rationi consentaneum esse censebis frigidos spiritus retentos atque similes ijs A.l.3.f.16.t.3. c.6.fo.343. & 344.b
humores dolorem in ipsis efficere: nam tenuium intestinorum tunicæ rara tenuiq; essentia con-
stant, vt non ita diu huiusmodi causas continere possint. Ergo probabile est frigidum, eun-
demq;

A demq; crassum, aut viscosum humorem, aut flatuosum spiritum, in corpore crasso densoq; geni-
tum, sed egredi nequeuntem, dolorem excitare: vehementem quidem, geminam ob causam, in-
temperantiam, & corporum, quibus continetur, tentionem: lōgum vero, quia difficulter vacua-
tur, nam corporū ipsum ambientium tū crassitudine tum spissitudine arceretur. Atque interdum
alij quoq; dolores & quidem vehementissimi in sublimioribus intestinorum partibus eueniunt,
grauiter vomitionibus cruciantes adeo, vt non nulli sub fine stercus quoq; euomere conspician-
A.l.3.f.16.t.3. c.6.fo.343.c tur: à quo affectu vix vnquam aliquis potuit sanus euadere: hunc ἐιλεόν. i. voluulum vocāt: non
nulli etiam chordapsum, quum. s. tumor aliquis eminet in tenuium intestinorum parte, vt videa-
tur intestinum ad chordæ similitudinē conuolutum. Itaq; non ab re visum est medicis antiquio-
ribus vel ab inflammatione, vel obstructione aridi stercoris, huiusmodi tenuium intestinorum af
fectus oriri. Sunt alia quoque accidentia, quæ quidem haud absurde & intestinis & ventriculo
simul affectis euenire credunt, vt quas λειεντερίας. i. læuitates intestinorum, & κοιλιακὰς. i. ventra
les dispositiones nominant, quum videlicet materiæ nequaq; sunt mordaces. Nam, vt mordaces
ob mordendi vim omnia intestina ad excretionem excitant: ita nō mordaces intestinorum imbe
cillitatem sequi consueuerunt, quia retinere contenta ne exiguo quidem tempore possunt: siqui-
B dem ilicò exęrnunt ea perinde, ac si graue aliquod onus deponerent, haud secus, quàm in stran-
A.l.3.f.19.t.2.c. 10.fo.368.g guria contingit: nam & in hac modo ab acrimoniam & vellicationem vesica iugiter, quicquid
ad eam peruenit, secernit: modo ob id, quod molem ipsius vel exiguam sustinere nequit. Cæte-
rum, à quibus causis intestinorum leuitas proueniat, alibi particulatim ostendimus, præter ea, quę
in libris de curandi via & ratione, de naturalibus facultatibus, & de accidentium causis iam dixe-
ramus. Etenim hunc librum non incepimus, vt causas, quæ morbos efficiunt, sed vt affectorum
locorum, qui & tactus & visus iudicium effugiunt, notas perstringeremus: at, quia ad exactam
horum notitiam etiam de ipsis dispositionibus interdum aliquid dicere coactus sum, idcirco de
causis quoq;, quæ ipsas efficiunt, mentionem facere nō sum grauatus. Itaq; sermoni de intestino-
rum affectibus finem imponamus: quicunq; enim affectus in ipsis consistentes, sunt cognitu fa-
ciles, ij cum prędictis communes habēt notas. Nā absessuum, inflammationum, scirrhorum, in-
flationum, erysipelatum indicia omnibus cognita, quum in ventriculi locis apparent, & affectus
ipsius atq; simul affectæ sedis notitiam ostendunt. Sed de his iam antea satis dictum est.

De Nephriticis, & eorum symptomatis. CAP. 3.

A.l.3.f.16.t.3. c.10.fo.344.g C IGitur, cum derepente nephritis inciderit lapide notatu digno vel in renum vel in vreterū ali-
quo impacto, dolorem excitat, colico haud absimilem. Verū distinguitur ab eo ex nauseę tum
multitudine tum magnitudine, sumtq; per vomitum reiecta & biliosa & pituitosa, quibus præas-
sumpti quoque cibi aliquid admixtum videtur: sępenumero etiam ex loco, quum superiores co-
li partes afficiuntur: atque ex eo interdū, q; non vni loco dolor innititur, sed reuoluitur, & ad plu
rimas extenditur partes: præterea, quòd ne flatus quidem transmittitur: atque omnia hæc colicis
duntaxat euenire solent, sed alia quidem magis, alia vero minus. Quum vero ex ijs, quæ in vri-
nis residēt, aut lapide cum vrina excreto, plane discerni possunt, nullus relinquitur quæstioni lo
cus. Sunt autem non pauci laborantium, qui dolorem modicum in profundo ilium infestantem
A.ibidem.h sentiunt, quamuis ab initio non dum fabulosum quippiam manifeste excernatur: quibus (vt sci-
tis) dato medicamento, quod lapidem in renibus conterere posset, simul & affectum ipsum & se-
dem affectam cognouimus, atque ipsum habuimus curationis principium: quum enim à medi-
camenti potione in vrinis fabulosa quædam sublidere conspicerem, nephriticum affectum esse
A.l.3.f.18.t.2. c.1.fo.358.a cognoui: atq; deinceps eadem medicamenta exhibēdo, reliquam perfeci curationem. Quum au-
tem renem quempiam ita affectum esse prægnouerīs, si etiam dolores cum horrore interpel-
lato inæquali q; infestare videantur, sequanturq; febres quædam inordinatæ, tum pronum in ven
D trem decumbere, atq; interdum in alterum latus, vt sublimis sit affectæ partis positus, laborātem
sese vertere iube: ac deinde interroga, num circa renem dolentem veluti suspensi cuiusdam pon-
deris sensum percipiat. Etenim, quum hæc ei acciderint absessum iam collectum conijcere opor
tet: quo concocto pus mictum vt laborantem à dolore liberat, ita vlceris in rene periculū affert:
proinde exacto studio laborandū est, vt inducatur cicatrice: quod nisi ilico contigerit, difficiliorē
A.ibidē. c. 11. fo.319.d reddet curationem. Porrò perseuerantis vlceris notæ ex vrina haud obscure deprehendunt: ad-
de, q; laborās creberrime in affecto rene dolorem sentit: atq; interdum cum vrina exiguum pus,
A.l.3.f.19.t.2. c.10 fo.370.e veluti ab vlcere, excernitur: similiter ramentum non nunquam cum vrina expelli videtur: ac in-
A.ibid.c.10.f terim sanguis quoq;, qui erosi iam vlceris indicium est, quanquam rupto aliquando vase aut ob
plenitudinem, aut casum, aut vehementem ictum, non nulli magnam sanguinis copiam meien-
do profuderunt, id quod aperto etiā interdum venæ alicuius ore fieri videre est. Sed efficacissima Ext. ord. 36.b. 4^a.Aph.76.
A.l.1.f.2./fi.2. t.3.c.6.fo.341.f vlceratorum renū coniectura est, si cū vrina exiguæ quædā carunculæ excernātur, vtpote quas re- † *Hæc verba nō habētur in veteribus græcis, nec i tralatiōib. antiquis.*
A.l.3.f.19.t.2. c.10.fo.370.f nū essentiæ partes, easq; ob vehementē vlceris erosionē auulsas, esse cōstat. Ea vero, quę pilis si-
milia sunt, Hippocrates quoq; cū vrinis exerni vidit, quē admodū in aphorismis scripsit: ac ipsi et
vidimus aliq̄n, quę semipedis longitudinē equarent, interdum et his longiora: †ac nō nunq; etiā
admodum exigua, vt mirarer, quomodo in renum spacio talia possent consistere: proinde proba
bilius

bilius mihi videbatur in venis hmõi res procreari: quemadmodum in quodam Arabiæ loco (vt aiunt) in tibijs hominum dracunculi vocati nascuntur, neruosa natura, colore, crassitudine q̃ lumbricis similes. Igitur, quum multos audiuerim, qui sese vidisse eos dicerent, ipse vero nunquã viderim, idcirco neq; de ortu neq; de essentia ipsorum quicquã exacte conijcere possum. At, vbi pilos meiendo excretos vidi, tum ex colore tum ex mole credidi dicentibus eos ex crassa lentaq; materia, quam calor calfecit exiccauitq;, in venis consistere: quãq; longitudinis ipsorum causam nõ intelligo. Verum, quum primum eos vidissem, curationem à medicamentis, quæ vrinam ciere possent, tentaui, quam postea experientia comprobauit: & fermè omnes, quotquot hmõi affectu laborare consueuerũt, neq; ante ipsum neq; rursus post ipsum nephritico aliquo accidente fuerunt molestati, qui curati fuerunt medicamentis, quæ ciere vrinam pñt. Verum, etiamsi alia quæpiam humorum vitia à venis per vrinam expurgentur, quemadmodum si puris quoque multa fiat per vrinas excretio, nihil ab ijs vel renes vel vesicam vel vreteras molestari cognouimus: sed in hac re non parum cum intestinis conuenire videntur, quę in hepaticis dispositionibus nihil patiuntur, licet à bile syncera lædantur: veluti cõtra vesica quoq;, vbi longo tempore acres per ipsam vrinæ transeunt, vlceribus affici solet. Est etiam alius renum affectus, quo tenuis sanies sanguinis mingitur, similis excrementis, quæ in hepaticorũ affectuum initio excernuntur, nisi q̃ magis vr̃ cruenta. Cuius rei causa est dispositio haud absimilis ei, qualẽ in iecore dixim̃us imbecillitatem esse: insuper quum ora aut meatus vel vtcunque nominare volueris, per quos ex caua vena in renes vrina percolatur, supra modum dilatantur. Atq; ad renes quoq; pertinere is videtur affectus, quem alij hydropem matellæ, alij vrinæ profluuium, alij diabetem, alij dipsacon appellant, qui certe quã rarissime venire solet. Equidem eum antehac bis duntaxat videre potui, supra modum videlicet sitientibus infirmis, atq; iccirco exuberanter bibentibus, celeriterq; per vrinam id, quod biberunt, reddentibus tale, quale biberunt. Atque hic renum vesicæq; affectus similis est ventriculi intestinorumq; læuitati. Sed de intestinorum læuitate alibi separatim iam dictum est: vbi ostẽdimus nõ ventriculum dũtaxat, sed vniuersa quoque intestina, ad excretionem tum ciborum tum potuum assumptorum celeriter excitari adeo, vt ne pauxillo quidem tempore citra molestiam ferre possint ipsorum aut pondus aut qualitatem: at, quòd affatim celeriterq; ad vesicam vrina deferatur, id neque ad ventriculi, neque intestini ieiuni neque tenuis, imbecillitatem, tãquam ad causam, referendum est. Si enim ob id, quod potum sustinere non possunt, ad excretionem properant, quid obstat, quo minus per sedem excernatur? id quod in læuitatibus intestinorum fieri plane videtur: neque enim cibus duntaxat tam celeriter per tam lõgam intestinorum conuolutionem transiens deijcitur, verum etiam quæ epota fuere. Porrò transmissionem à totius ventris partibus ad hepar didicimus neque per hepatis aut venarum in lactibus aut ventre, quomodo neque per earum, quæ ab hepate exortæ ad renes tendunt, imbecillitatem fieri. Quippe in libris de naturalibus facultatibus iam ostensum est iecur ex ventriculo per mensenterij venas, veluti arbores à terra per radices, cibum ad sese allicere: sic etiã ostẽsum est renes trahere id, quod aquosum in sanguine est: non tamen vesicam trahere à renibus, quemadmodum neque intestina à vẽtriculo, sed renes quidem per vreteras excernendo in vesicam mittere, ventriculum autem in ieiunum per eum processum, quem Herophilus dodecadactylon vocat, à duodecim digitorũ longitudine nomen ei imponens. Itaq; renum potius imbecillitas accusanda est, vtpote qui continere diutius vrinam non valent, non vero aliarum partium, per quas potus transire solet. Sed rursus reprehendendo dicet quispiam: quum infirmi fuerint renes, qũo fieri potest, vt tam celeriter vrinam ad se attrahant? an dicere possumus, quemadmodum in ventriculo quibusdam lienterícis vehementissima excitatur ciborum cupiditas, ita in renibus quoq; cupiditatem simul oriri vehemẽtem, atq; hanc ob causam eos vrinam per cauam venam ad sese trahere, sed ilico ab attractionis impetu grauari: quemadmodum in ijs, qui canina vocata appetẽtia vexãtur, videmus, vt affatim impleti, paulo post aut euomant, aut fluore deijciant: id, quod non solum ijs, qui præter naturam se habent, accidere solet, verum etiam animalibus quibusdam integra valetudine degentibus, vt in auiculis, quas nostrates in Asia Seleucidas vocant, videre est, quippe quæ iugiter locustas edunt, easq; celeriter excernunt. Ac in alijs quoq; animantibus hmõi accidens naturale videtur. Vt igitur canina cupiditas in ore ventriculi consistens, non potente ipso deuoratorum pondus sustinere, multa impetuose ingerere atque ea celeriter excernere cogit, ita in renibus quoq; seroſæ humiditatis cupiditas vnà cum virium imbecillitate, & humiditatem affatim attrahere cogit, & eius deinde in vesicam excretionem fieri. Sed quæres fortasse, quamobrem vrinæ fluor subito euenire possit, læuitas intestinorum non possit, veluti neq; canina cupiditas, sed plurium dierum numero opus sit, nam affectus initium ab incremento, incrementum à vigore distinguitur: Qm̃ ventriculi cupiditas, qua cibum potumq; appetit, animale officium est, quo citra sensum nostrum nequaquam fungitur: renum vero desiderium naturale est, neq; ab ipso sensus nostri afficiũtur: proinde, quum ad statum peruenit, ne sensum quidem mouet, quemadmodum appetentia canina. Qua de re rationi consentaneũ vr̃ paulatim quidẽ ipsum incipere: &, dũ maior fit, in primis quidẽ serũ sanguinis trahere ex venis, vel nihil nobis sentientibus: quem quĩ totũ attraxerit, videaturq; sanguis in venis, huiusmodi

A.l.4.f.3.t.1. c.21.fo.460.f

A.l.3.f.19.t.2. c.17.fol.369.g

A.l.3.f.19.t.2. c.20.fo.370.f Etc.21.fo.371. a

A.l.3.f.19.t.1. c.17.fo.365.g

A.l.3.f.16.t.1. c.1.fo.331.c

A.l.3.f.13.t.1. c.8.fo.303.e

A modi humiditate spoliatus, exiccata tum vasa humorem trahere ex hepate, deinde hoc ex intestinis, & ventriculo: quĩ vero exiccatæ fuerint venæ, quę in ore ventriculi sunt, tunc potum delidere hoiem, vtpote q̃ dispositionẽ ipsam sentiat: deinde exhibitam potionem venas ex hepate ad ventriculum venientes, vtpote aridas, totam statim rapere, atq; ex his alias deinceps, donec ad renes perueniat transumptio. Quippe in libris de naturalibus facultatibus dictum est non solum potionem, verum etiam cibum, trãsumptione per attractionem facta, per vniuersum corpus deferri.

Igitur hic affectus, quod ad transitus celeritatem pertinet, perſimilis est intestinorum læuitati: atque etiam q̃ renum dispositio, ventriculi dispotioni eadem est: verum hoc vno inter se differũt, q̃, quę ante renes fit lationis operatio, in naturalibus actionibus numeret, attractoria facultate fuscessione agente: quãuis in vna resimilitudo inter eas inueniatur, quippe ex caua vena ad renes attractio, primæ deglutitioni eorum, quæ ex ore in vẽtriculum deferuntur, haud absimilis est: at vero actiones, quæ hanc antecedunt, ad vrinæ fluorem proprie pertinent. Non recte autem putasse quosdam diabetem, veluti & canínam cupiditatem, ad ventriculum pertinere, manifestum est ex ijs, qui præ nimia siti ventriculum impleuerunt, & seruare in ipso potionem longo tempore possunt. Etenim, qui in vehementi siti potarunt, quatuor accidẽtia subire solent: unũ, & quidem primum, vomitio est: alterum, velox per aluum excretio aut fluore, aut intestinorum læuitate: tertium, quòd potus diutius, quàm par est, in ventriculo manet: quartum id ipsum, de quo nunc sermo est, siue id diabetem, siue dipsacon, siue vrinę fluorem, nominare volueris: neque enim, vt idoneum ei nomen imponamus, sed vt curationis viam tum ex loco affecto tum ex ipsa dispositione inueniamus, scrutari animus est. Atq; alius interdũ affectus occurrit, diabeti perq̃ sil̃is, & quidẽ à multis cibis, qui neq; crudi sunt, neq; per aluum deijciuntur, neq; plenitudinem efficiunt, neq; etiã probe alere pñt, sed dissipantur discutiunturq; celeriter. Cuius vt crebrior est, q̃ dipsaci, euentus, ita faciliorẽ admittit curationem: quippe qui prius, q̃ ad summum peruenerit, cognitus, haud ita difficulter curabitur. Nam, vbi quis duplum cõsuetorum alimentorum assumpserit, neq; corpus ali videatur idq; citra aluifluorem, hũc affectum non solum priuati, verum etiam medici parũ pendunt: quum vero triplum ingesserit, idoneis auxilijs liberari potest prius, q̃ sad quadruplũ aut quintuplum perueniat. Igitur rõni consentaneum est hunc affectum à celeri dissipatione incipere, oĩbus partibus attractricem atq; ei coniugatam facultatem, quæ proprie appetitiua vocat̃, seruantibus. At vero ingentis sitis, quæ citra diabetem accidit, causa est vẽtriculus aut calida aut sicca aut vtraq; intemperie affectus, maxime vero os ipsius: proxime ventriculo hepar, sed maxime pars eius ſima, simul cũ eis exæstuantibus nimirum mesenterio, ieiuno, ipso ventre, stomacho, & pulmone. Atq; huius accidentis radix inde plerũq; proficiscitur, q̃ à dispõne, erysipelatis naturam referente ea incendũtur: quæ magna ex parte marcor sequitur, aliàs alius, veluti, quum hãc tractaremus materiam, declaratum est. Hæc itaq; propter accidentium communicationem simul cum renum affectibus dicta sunt. Porrò diabetes proprius renum affectus est, qui caninæ in ore ventriculi cupiditati proportione respondet, accedente præterea retentricis facultatis imbecillitate: nam, si citra vehementem cupiditatem ipsum fieri diceremus, in primis nihil penè vrinę, quod considerationedignum esset, ad renes peruenire notaretur: si vero citra retentricis facultatis imbecillitatem, non tanta celeritate sequeretur vrinæ profluuium.

A.l.3.f.19.t.2. c.10.fo.368.g

A.l.3.f.19.t.2. c.6.fo.367.b

De Vesicæ affectibus. CAP. 4.

VEsicæ superueniunt accidentia partim cęteris communia, veluti omnes ipsius præter naturam tumores, dolores, atque, quæ hos facere possunt, affectiones: partim ipsi soli propria, vt ischuria, i. vrinæ retentio, stranguria, i. vrinæ stillicidium, ac alio quoque modo immoderata vrinæ excretio. Verum hmõi vacuationes (vt de renibus supra dictum est) vesica tanquam meatu vtuntur, ipsa haudquaquam affecta: at vero stillicidium, si ob vrinæ acrimoniam fit, accidens vesicæ est, affectus vero minime: si vero aut ab vlcere aut imbecillitate procedit, à vesicæ affectu factum esse dicitur: quemadmodum, vbi acrimonia in causa est, aliquando ob renum vitium, aliquãdo ob alias partes, quę cum vrinis humorum suorum vitia, aut pus, vbi absessus aliquis infestauerit, transmittere possunt. Euenit etiam interdum vrinæ stillicidium humoribus, qui in venis sunt, & per renes & per vesicam expurgatis. Cæterum, quum ab intemperie vesica fit imbecillior, læditur propria ipsius actio, quæ est vrinæ excretio: ad quam animal excitari solet, quum vel à multitudine contentæ in ipsa materiæ vesica grauatur, vel à mordacitate molestatur: sed ab horum vtrolibet magis imbecilli, quàm robusti, dolere consueuerunt. Quinetiam instrumentales affectus imbecillitatem interdum inducere possunt. Item intemperãtiæ omnes cum aliæ, tum maxime illæ, quæ non nullis sæpe eueniunt, quum frigore corripiuntur: tunc enim planè grauari videtur, vel pauco admodum contento in ipsa humore. Atq; vesicæ etiam, veluti meiendi instrumento, ischuriæ accidens superuenire solet, interdum quidem (vt dictum est) quum id, quod in ipsa continetur, non ita comprehendere valet, vt ipsum exprimat: interdum etiam obstructo inferiori meatu aut à crassis humoribus, aut impacto lapide: atq; accidit nõ nunq̃ vel ab inflãmatione vel alio hmõi tumore, vt angustior reddatur meatus, vel etiam omnino obstruat̃. At vero neq; neruorũ à spinali medulla exortorum, neq; etiam spinalis medullæ ipsius affectus, vesicæ aliquam imbe-

imbecillitatem afferre possunt, vt vrina propterea supprimatur: quẽadmodum non nulli putaue E
runt, credentes vesicę officium à cõsilio & electione procedere, cp. s. vrinam retinemus, quoad vo-
luerimus, atq; eam pro voluntatis imperio excernimus. Verum satius fuisset nosse nõ vesicae sed
mejendi officium, veluti etiam deijciendi non intestinorum munus, ab electione consilioq; pen-
dere. Quippe vesicę officium vnicum est, contractio: at musculus, "qui vrinæ meatum in circuitu A.l.1.f.1.d.5.fi. 2.c.24.fo.12.b
ambit, in origine ceruicis vesicę extensus, instrumentum est, cuius opus ab electione excitatur, vt-
pote qui ambiens vesicae ceruicem, eam ita exacte stringit, vt nihil humoris ex velica in meatum
ingredi possit. Atq; similem quoq; & actionem & vtilitatem habet musculus, qui recti intestini
partem extremam ambit. Proinde ipsis "resolutis, neq; vrinam vesica, neq; stercora aluus, retinere A.l.3.f.19.t.1. c.10.fo.369.c
potest, sed præter voluntatem paucis omnino interuallis vtraq; effluunt. Sicuti autem in reliquis
musculis, quod à resolutione fit nobis inuitis, id electio nostra haud inuita efficere solet, ita eadem
ratione ab horum actione quiescimus, quum vel stercus vel vrinam excernere propositum est.
Atq; vt non nulli cum vrinarum tum cibi excrementorum deiectionem, totam ab electione pro-
cedere existimantes errauerunt, ita rursus alij his è diuerso, totum hoc opus naturale putãtes, à ve-
ritate deuiauerunt. Etenim cibi à ventriculo in ieiunum expressio, totum naturæ opus est: rursus
omnino ab electione pendet & vtrorũq; mẽbrorũ & cuiuslibet digiti tum extensio tum inflexio. F
Delatio enim, quæ à ventriculo ad ieiunum fit, & quæ ab hoc in tenue intestinum, à sola naturali
facultate procedit: at alui deiectio & vrinæ redditio, vtroque instrumento proprijs suis facultati-
bus agente perficiuntur. Rectum intestinum atque vesica naturali vtũtur facultate: musculi vero
ea, quæ & animalis & voluntaria nominatur: quippe musculi, qui fluores cohibere solent, tunc
quiescunt ab opere, abdominis musculis munere suo fungentibus, maxime vero medijs. Sunt nõ
nulli, qui, quum nõ ita facile deijcere possunt, manibus hmõi musculos comprimunt: neq; nõ, vbi
vrina vel difficulter redditur vel omnino suppressa est, idẽ facere consueuerunt. Quum itaq; ner
ui, per quos aãlis facultas ad iam dictos musculos peruenit, afficiuntur, aut vbi dorsalis "medulla A.ibidem.d
ipsa læsa est, resoluitur musculorum actio, atq; excernitur & vrina & stercus vel laborante inuito.
Quum vero vesicae corpus ita fuerit affectum, vt, quod in ea continetur, exprimere nõ possit, sup-
primitur vrina: noiaturq; hoc accidens ipsius, iischuria. Atq; accidit interdum propter "obtusum A.l.3.f.19.t.1. c.6.fo.367.b
ipsius sensum, vt non reddatur vrina citra expultricis facultatis læsionem, si proprij velicae nerui
afficiant, neruis musculi ceruicem eius stringentis, munere suo fungentibus, ipsorũ. s. facultate ser
uata: nam, si resoluantur, propriũ indicium, cp musculus hic resolutus sit, est vrinae præter volũta-
tem excretio. At hmõi eueniente affectu, quum meatus ipsius fuerit obstructus, vtraq; dispõ co- G
gnitu difficilis erit. Proinde, vt exquisite dignoscanẽ non solum hi, sed reliqui quoq; oẽs velicę af-
fectus, perẽp necessarium est prescire euidentes causas extrinsecus aduenientes, quas proprie pro-
catarcticas. i. initiatrices medici vocant. Sed multo ẽt accuratiori inuestigatione †eos, qui præces- †eas, quæ præ-
serunt in animantis corpore affectus, inquirere oportet. Igitur cuidã, quũ ccecidisset, spina sinua- cesserũt, inquire
ta est: quapropter vrinam reddere non potuit: nam & id aliqñ fieri solet, quemadmodũ ab ‖ Hip- re oportet. De
pocrate dictum est: verum non ilico suppressa fuit vrina, sed perendie, ob afflictarum vertebrarũ causis antece-
ad interna luxationem inflãmata vesica. Itaq; dolebat in ea parte vel nemine tangẽte, sed multo A.ibidem.b derib⁹ hic lo-
magis, si quis manu eum tangeret: atq; hunc curauimus, inflãmationi remedia adhibentes. "Rur quitur, quas
sus alter luxatis ad posteriores partes vertebris vrinã inuitus profudit nullo infestãte vesicam do- προηγουμένας
lore: in quo coniecimus eius musculi neruum, qui vesicam claudit, fuisse affectum, proinde spina- vocant. et cod.
lem medullam curare voluimus. Atq; in alio similiter affecto suppressa fuit vrina, tor pẽte ob affe graeci ex tra-
ctos neruos velicae sensu: quum autẽ inter dormiendum non sentiret homo vesicam impleri, ipsa lationes veteres
extẽsa nihil excernere potuit. Etenim accidit interdum, vt hoc modo vrina "supprimatur, quem- A.l.3.f.19.t.1. c.6.fo.366.h ita habent.
admodum etiã sanis quibusdam vel vrgentibus negocijs, vel in concionibus, vel senatu, vel foro, de Artic.cõ.3.
vel conuiuio: tum enim retenta longo tpe vrina extenditur velica, atq; vrina supprimitur cõtra- H t.51.7ª.274.c
ctrice facultate læsa pp immoderatã tensionem. Quidam "etiam, quum cecidisset, manente spina A.l.3.f.16.t.1. c.2.fol.334.b
illæsa, in primis quidem magnã sanguinis copiã cum vrina emisit, 'postea vero omnino suppressa Et.f.19.t.1.c.19.
est vrina: cuius rei causam esse coniecimus, cp cõcreti sanguinis grumus intus se opposuit. Quo- Et.t.2.c.7.Ecl.
circa demissa per colẽ fistula paulum vrinæ reddidit: extracta deinde fistula apparuit in ipsius ore 4.f.6.t.2.c.10.
grumi indicium. Præterea, quum alios quosdam diuturni dolores vna cum abscessuum notis in-
festassent, finitis abcessibus tenue pus cum vrina profluere visum est: deinde subsequens vrinæ re
tẽtio coniecturæ occasionem dedit, cp à crasso pure meatus obstrueretur. Atq; in pueris etiã, quos
lapis in vesica cruciabat, vidimus sæpenumero vrinam retineri. Eos itaq; resupino "figurato cor- A.l.3.f.19.c.5.h
pore concussimus, vt ita à meatu lapis dimoueretur. Quum vero id, quod iamiam dicam, sępe vi
deritis, oro, vt ipsum tenaci semper memoria seruetis: quòd ad grumos vocatos, non solũ eos, qui
in vesica, sed multo magis illos quoq;, qui in intestinis, ventriculo, atq; thorace nõ nunq; cõtinen-
tur, animi "defectio & pallor sequi solet: pulsus vero paruus, obscurus, frequẽs apparet: & laborãs A.l.3.f.15.t.1. c.19.fo.365.g.
ipse cum anxietate resoluitur, quemadmodum in magnis musculorum vulneribus sępenumero Et.t.2.c.7.Ecl.
accidit: vt mirari aliquis possit, quę nã sit huius euentus causa, quippe, quũ oĩum, quæ in corpore 16.t.1.c.2.3. Et
sunt, sanguis maxime nobis sit familiaris, qũo ex vasis suis effusus tanti mali authorem se præstet, l.4.f.6.t.2.c.20.
vt &

A vt & putredo partiũ & mortificatio ipsum sequi possit: etenim vidimus, vbi vesicę meatum grumus obstruxerat, eadem sequi accidentia: grumum vero adesse coniecimus hoc argumẽto, cp plu-
rimum antea cruorem laborantes cum vrina reddidissent. Itaq; "medicamẽtum, quod lapidem te- A.l.4.f.6.t.2.c. 20.fo.496.c
rere posset ex oxymelite, atque ipsum quoq; oxymeli per se, in potu dedimus: at nihilominus alij
quidem perierunt, vno quodã seruato solutis grumis, quos paulatim cũ vrina excreuit. Quòd
vero non satis est ad affectæ sedis inuentionem ea duntaxat accidentia, quæ in præsentia infelitãt,
intueri, sed & ex ijs, quæ præcesserunt, subinde definimus, facilè intelligetis, si eorum, quæ antea
vidistis, memineritis. Igitur, quum multi crebro pus cum vrina emitterent, "preteritorum accidẽ- A.l.3.f.19.t.2. c.7.fo.367.d
tium memoria & sedem affectam nobis ostendit, & dispositionem in ipso consistentem declara-
uit. Quidam enim, quum prius in regione renum sæpenumero doleret, accedẽte inordinato hor-
rore & exiguo rigore, febre correptus est: alius circa vesicae positum simul cum horrore ac febre
dolores præsensit: non nulli circa septum transuersum, & thoracem: atque alij in dextra præcor-
diorum parte. Coniecturam itaque fecimus in ijs omnibus, cp pus per renes expurgaretur, vomi-
ca. s. in loco dolente erupta. Cum indicijs autem supra propositis non nihil confert puris quan-
titatem, & quomodo totum cum vrinis misceatur, vtrum confusum, an contra, considerare, velu-
B ti iam antea de intestinis dictum est. Nam, vt in illis, si à superioribus intestinis quidpiã defertur,
id ciborum excremẽtis perinde admixtum videtur, ac si cum ipsis subactum fuisset: si vero ab hu-
milioribus, cum vna ipsorum parte excernitur: simili modo vrina, aut tota à pure cum ipsa emis-
so cõturbatur, "aut per partes quasdam dispersum pus inæqualiter defertur. Plerũq; etiam solum A.l.3.f.19.t.2. c.21.fo.370.h
pus sine vrina excernitur, idq; haud obscure in velica suppurationem consistere indicat: quod
vero exacte commixtum est, à supernis alicunde partibus venit: sed, quod mediam inter hæc con-
ditionem seruauerit, id à renibus descendisse certum est. Similiter si erupta vomica, cum affecti lo
ci indicijs vlceris quoque signum aliquod appareat: nam & hoc aliquãdo quidem exacte cõmix-
tum vr̃, aliqñ vero mediocriter, interdum vel nullam habet mixtionem, vel quodãmodo superfer
tur, vel solum excernit̃. At q; vocatum "quidem ramentum, vlceris: essentiæ vero proprietas, affec- A.l.3.f.18.c.11. fo.359.e
tæ partis proprium indicium est: quippe partes à velica aulisæ, lamis: à renibus vero, carũculis
sunt similes. Ita etiam, vbi ex sublimioribus pars aliqua affecta est, excrementa cũ vrinis eiecta in-
tueri, & ea suspectarum partium essentiæ comparare oportet. Igitur "cum vrina expurgãtur gib A.l.1.f.2.fi.2. d.3.c.1.fo.51.d
bæ hepatis partes, atque omnes, quotquot sunt his superiores: per aluum vero pars iocinoris re-
sima, intestina, ventriculus, lien. Præter has aliæ quædam fiunt purgationes, sed raro, vt cum tho-
A.l.3.f.19.t.2.c.20.fo.370.g Ecl.1.f.2.d.3.fium.2.c.6. C rax, & pulmo per aluum purgatur: quæ infra "septum transuersum posite sunt partes, per vrinas.
Quorum cãm cũ non nulli ignorẽt, neq; id vnquã in ęgrotis accidisse viderint, qđ à multis visum
est, negãt fieri posse, †quòd absessu interim in pulmõe orto pus expurgari per renes possit. ‖ Nos † Hæc uerba
vero pulmonis "vomicam per vrinam, thoracis autẽ per intestina & aluum expurgari vidimus: nõ hẽntur ĩ co
A.l.3.f.10.t.4. c.1.fo.268.a quãq; in primis ex pulmone per renes transitus, nullam reuera dubitationem excitare debet: ete- dd. græcis anti
nim, vt à caua vena, ita ex magna quoq; arteria, rami descẽdũt ad renes. Quoniam autem Eralistra quis, nec ĩ tra-
tus putat solum spiritum in arterijs contineri, hæc quæstio eius sectatores non parum vrget: no- lationib. Vete-
bis vero nihil difficultatis affert, vtpote intelligentibus, cp lævis arteria pulmonis, q̃tum puris ex ribus, sed gloſ-
erupta vomica suscipit, id in sinistrum cordis sinum deferre potest, quod inde in magnã ipsius ar- ſema sũt, quod
teriam incidens, per renes trãsit in velicã: hoc tamen non ita crebro euenire vr̃, vtpote pure prius ab imperito
in asperas arterias magna ex parte trãsumpto. Itaq;, quam ob causam pus in pulmone genitum, scriptore po-
cum vrinis (licet raro) excernatur, iam dictum est: id vero, quod per ventrẽ expellitur, aliã & qui- ſtea in cõtextũ
dem ratã (quæ in corporũ dissectione apparet) habet cãm: quippe caua vena, mediante vase quo- positum est.
dam stelechiæ vocatæ {id est venæ, quæ arboris caudici proportione respõdet} videtur interdũ
adaptari. Proinde nihil mirũ neq; impossibile est & ex partibus septo trãsuerso superioribus pus
D in ventrẽ defluere, & ex ijs, quæ eidem supponuntur, ipsum per renes in vesicam peruenire: nam
corporum raras constitutiones, par est, vt rara etiam accidentia sequantur.

De Veteri affectibus, præsertim de Seminis & Menstruorum retentione. CAP. 5.

ATque ne hoc quidem loco solicitos esse oportet, vtrum vuluam an vterum appellemus eã
partem, quæ mulieribus ad pariendum à natura data est; neq; rursus, vtrum numero plura-
li vuluas aut vteros, an singulari vuluam aut vterũ quis nominauerit. Etenim satius fuerit in re-
bus vtilibus tempus collocare, ex quibus vel ad notitiam, vel præsagia, vel curationem, fructum
aliquẽ decerpere possimus. Veluti certe & in eo affectu, quẽ non nulli vteri suffocationẽ, alij spi- † Rectius ex
rationis ob vterum ablationem vocant, audire est, volentibus medicis vtraq; appellatione vnum græcis) ita.n.
quendam affectum explicare. Ego vero multas vidi mulieres hystericas. i. vteri affectibus subie- tũ illæ se ipsa
ctas † (nam priores fęminę artem medicam professæ, à quibus nomen ipsum audiri potuit, ita se ip noũant, tũ ante
sas nominare solebant) alias "quidem sine sensu ĩmobiles iacentes, cumq; obscurissimo minimoq; A.l.3.f.21.t.4. c.16.fo.396.b hãc medicæ fæ
pulsu vel omnino sine vllo pulsu apparentes: alias sentientes quidẽ & moueri potentes, atq; inte- miæ, à quibus
gra rõne, sed tũ animo deficiẽtes, & vix respirantes: alias etiam crura & brachia contrahentes. Ex & eius veriſi-
quibus coniecturã feci multas esse vteri affectuũ dĩas vel pro causæ efficientis magnitudine, vel p mile est hoc no
specierũ quarundã varietate inter se differẽtes. Igit̃ prima spẽs, cuius Heraclides Ponticus in suo mẽ audiuisse.)
com-

commentario mẽtionem fecit, multam exhibet de ortu suo ambiguitatem. Ait enim sub hac spẽ E
neq; pulsum neq; spirationẽ mulieris deprehendi potuisse, atq; ob id duntaxat nõ visam esse mortuam, ꝙ exiguum in medijs corporis partibus calorem haberet (est autẽ libri titulus, apnus. i. perdita spiratio, Heraclidis) ac adstantes quoque medicos quæsiuisse ait, an non dum esset mortua. Rursus non nulli Heraclidæ posteriores, credentes seruari aliquid spirationis, quamuis ipsa non appareat, carptæ″ lanæ flocculos præ naribus suspendi iubent, vt exacte deprehendatur, num A.ibidem.
spiritus aliquis inter spirandum, tum intro tum foras rursum, deferatur. Sunt, qui poculum aquæ plenum ori ventriculi imponere præcipiunt, quippe immotum omnino seruari humorem aiũt, si tota perierit spiratio. Itaq; si oẽs ita affectæ mulieres interijssent, simplex esset quæstio: quum vero non nullæ seruatæ videantur, geminã oriri quæstionem necesse est, inuestigãtibus nobis tum dispositionẽ, ob quam spirationis munus deperditur, tum vel magis, qũo viuere possint, quæ nihil omnino spirant: quippe in confesso est & spirationem à vita, & vitã à spiratione, separari non posse, adeo, vt viuens omnino spiret, & spirans oĩno viuat. Atq; hæc quæstio, quãquam superiore difficilior videtur, non est tamẽ perinde difficilis: quippe latebris inclusa animalia, mortuis similia, spirationis nihil seruare videntur. Hoc enim cognito, perspectisq; manifeste illis animalibus frigidis, atque eo demonstrato, ꝙ maximus respirationis usus est, vt intimus calor & refrige- F
ratione & ventilatione seruetur, haud ita difficile fuerit perpendere, exiguum illum calorem in ipsis derelictum, arteriarum cordisq; officio conseruari: quæ actio à quibusdam medicis transpiratio, veluti ea, quæ à thoracis pulmonisq; officio prodit, respiratio vocatur. Itaq; pereũte ob veteri affectum spiratione, quoniam vniuersum corpus refrigeratur (id enim manifeste videtur) fieri potest, vt nulla prodeat ab ore spiratio, quamuis ea, quæ in arterijs fit, nequaquam intercipiatur: potest etiam adeo esse exigua, vt sensum omnino effugiat. Ergo, vt nihil ad hunc affectum pertinens maneat indiscussum, succedit iterum alia quæstio, quã ob causam corpus refrigeretur. Ea vero haud difficulter dissolui poterit, si causas, quæ præcesserunt, diligenter intueamur: sunt autem huiusmodi. Conuenit inter omnes medicos hunc affectum magna ex parte viduis″ euenire, A.ibidem.
iisq; maxime, quæ, cum antea probe purgarentur, ac parerent, atque virorum concubitu gauderent, omnibus his fuerint priuatæ. Quid igitur ex hisce probabilius quis concludere possit, cũ ꝙ ob retenta menstrua vel semen cohibitum, huiusmodi vterinis vocatis dispõnibus mulieres crucientur? siue cæ apnoeæ. i. non spirationes, siue suffocationes, siue etiam contractiones quædam fuerint: & fortasse magis ob seminis retentionem, vtpote quod magnam vim obtineat, & in mulieribus humidius ac frigidius sit, & excretionem requirat in ijs, quę multo semine exuberãt, sicu- G
ti etiam in viris: quippe non parua est horum quoque differentia: Sunt enim nõ nulli, quos protinus à iuuẽtute cõcubitus imbecilliores efficit: alij, nisi assidue coeant, capitis grauitate molestantur, cibos fastidiunt, ac febribus obnoxij fiunt, atque, vt deterior est ipsis appetentia, ita & concoctio minor: hos Plato arboribus immodice fructiferis comparat. Equidem noui quosdam, quibus huiusmodi erat natura, qui præ pudore à libidinis usu abstinentes, torpidi pigriq; facti sunt: non nulli etiam, melancholicorum exemplo, præter modum mœsti ac timidi, cibi etiam tum cupiditate tum concoctione vitiata. Quidam vxoris mortem lugens, & à concubitu, quo antea creberrime fuerat vsus, abstinens, cibi cupiditatem amisit, atque ne exiguum quidem cibum concoquere potuit: vbi vero se ipsum cogendo plus cibi ingerebat, protinus ad vomitum excitabatur: mœstus etiam apparebat, non solum has ob causas, sed etiam (vt melancholici solent) citra manifestam occasionem: verum hic quàm celerrime liberatus est, ad pristinam consuetudinem reuersus. Hæc ergo consideranti mihi apud me ipsum, visa est longe maior ex retento semine, cũ ꝙ menstruis, corporis noxa euenire posse, præsertim in ijs, in quibus ipsum suapte natura prauioris succi est ac copiosius, & qui in ocio sunt educati, quicq; cum antea nihil ad libidinem reliqui fecissent, affatim continere cœperunt. Perpendi autem in his quoque naturalem excernendi ipsum H
cupiditatem huius rei causam esse: quum enim & tale & tantum fuerit, neminem non ad sui excretionem vi quadam stimulat. Ita Diogenem Cynicum narrant, virum alioqui omnium mortalium, quod ad continentiam pertinet, constantissimum, libidini tamen indulsisse, non à copulata illi, dum effunditur, voluptate, veluti bono aliquo, illectum, sed vt noxam, quæ à retento semine prouenire solet, euitaret. Eum meretrix adire pollicita quum diutius cessaret, ipse manu pudendis admota semen proiecit, ac venientem deinde mulierculam remisit, inquiens, manus hymenæũ celebrando te præuenit. Atque plane constat modestos viros non ob voluptatem, sed vt ab impedimẽto præseruentur, libidini indulgere perinde, ac si nulla esset ei voluptas coniugata. Sic etiam reliqua animalia ad coitum excitari arbitror, non quòd existiment voluptatem boni cuiuspiam speciem præ se ferre, sed vt semen, quod ob retentionem ipsa molestat, excernãt haud secus, quàm deijciendi stercoris excernendæq; vrinæ desiderio suapte natura moueri cõsueuerunt. Co
gitanti itaque mihi aliquando super hac re, tale quoddam accidens apparuit in muliere ex longo
iam tempore vidua, quæ præter cætera mala, neruorum quoque distentione vexabatur. Ac dicente obstetrice vterum esse retractum, remedijs ad huiusmodi affectus consuetis vti decreuit: quibus adhibitis partim ob ipsorum calorem, partim etiam, quòd inter curãdum manibus″ tractaren- A.l.3.f.11.t.4. c.17.fo.396.g
tur

* Græ. ὑπ' ἀοχήσεως, quod vetus ĩterpres transtulit, sobrietate.

Atur partes muliebres, oborta titillatione, cum labore & voluptate (veluti per coitum vsu venire solet) excreuit crassum plurimumq; semẽ: atq; ita à molestia sua liberata est mulier. Proinde manifesta coniectura assequutus sum vitiato semini maiorem, cũ ꝙ menstruis, esse vim ad noxam vniuerso corpori inferendam. Itaq; licet hæc quidem aliqñ proferant è viduis, suppressum nihilominus semen molestiam noxamq; ipsis inferre põt. Quibus verò nequaquam persuaderi potest exiguum
siccum in vna parte contentum tantorum accidentium, quæ vniuerso corpori euenium, esse causam, ij omnino immemores esse videntur eorum, quæ quotidie contingunt. Etenim à phalangij ictu totum corpus affici videtur, exiguo veneno per minimum foramen iniecto. Sed longe maiori admiratione dignus est scorpionis ictus, qui breui admodum tempore grauissima infert accidentia: &, id, quod inijcitur, dum ipse pungit, aut perẽ exiguum est, aut nihil omnino, nullo apparente foramine in ipsius aculeo. Atqui necessarium est, non simpli″ quia quis perinde, quasi acu, punctus est, vt vniuersum″ statim corpus veluti grandine percuti videatur, animi simul defectione accedente: sed rationi magis consentaneum est, vt vel à spiritu quodam, vel tenui humiditate iniecta, hæc eueniant accidentia. Sunt, qui putant res quasdam solo tactu per qualitatis vim, ea, quæ eis vicina sunt, alterare posse: idq; plane videri in marina torpedine, vtpote cui tam vehemẽs
B sit potentia, vt per piscatoris tridentem transmissa ad manum alteratione, derepente totam reddat torpidam. His coniecturis facile deprehenditur paruæ molis res quasdam solo tactu maximas
A.l.3.f.14.t.1. c.1.fo.308.b inducere alterationes: id, quod in″ heraclio quoque lapide, quem magnetem nominãt, videre est, ferrũ enim, quod tetigerit, ei adhæret vel nullo adhibito vinculo: deinde, si aliud id, quod primo tactum fuerit, tetigerit, similiter, vt primum, illi inhærebit: postea tertium secundo: ita, vt plane constet rebus quibusdam vehementissimas esse vires. Reliquum est, vt inuestigemus, an in animantibus corruptio aliqua nasci possit adeo vehemens, vt veneni tum qualitatẽ tum vires æquet: an id iam medicis enodatum discussumq; esse videatur, qui hanc solent proponere quæstionem, vtrum propriæ sint notæ veneni, nec'ne. Nam, qui maxime videntur super hac ambiguitate disputasse, ij eosdem fieri affectus concedunt & à lethalis veneni potiõe, & à corruptione, quæ à corpore ortum habet: verum facile discerni posse eos, qui venenum sumpserunt, ab ijs, qui aliunde affecti sunt. Quum enim homo suapte natura probis humoribus abundans, ac sanorum more educatus, derepente moritur, vt lethali assumpto veneno fieri solet: deinde corpus aut liuẽs, aut nigricans, aut varium est, aut diffluens, aut putredinem molestam olet, hunc venenum sumpsisse aiunt. Igitur, si eiusmodi affectibus nos infestari fateamur, qui ex nobismet ipsis accepto suę originis im
C petu similes sint ijs, qui pernicioso epoto veneno euenium, nihil mirum, si vitiatum semen aut menstruum huiusmodi, quum retinentur aut putrescunt, corporibus, vt afficiantur, idoneis, grauia inferant accidẽtia. Quippe facile intelligitur à canibus, quãtam habeat vim afficiendæ rei aptitudo? quũ enim reliquorum animalium nullum rabie capiatur, solus canis eo affectu corripitur: atq; tanta fit in ipso humorum corruptio, vt solum eius sputum, si humanum corpus cõtigerit, rabiem excitare possit. Vt igitur ab exiguo initio, sputi videlicet qualitate, aucta quædam in corpore dispositio, quando ad magnitudinem notatu dignam peruenerit, discerni potest, idq; post sex menses, quum non nunquam ante id tempus nulla nota deprehendatur: sic eodem modo vitioso humore in animalis corpore genito, paulatim tractu temporis principalium partium aliqua consentit, à qua deinde vniuersum corpus celeriter alteratur. Quòd autem à priscis iam inde seculis optimo iure creditum fuerit hysterica dicta accidentia ad vterum, tanquam ad radicem, pertinere, vel maximo argumento esse potest, quòd & solis viduis, & ijs, quibus menstrua suppriminntur, huiusmodi affectus euenire consueuerunt. Quòd vero ad eos excitandos retentum semen maiorem, menstruum vero minorem, vim obtineat, facile intelligitur ab ijs mulieribus, quibus, cum non sint viduæ, purgationes supprimuntur: quamuis enim quibusdam alijs infestentur accidenD
tibus, quæ posthac dicentur, spiratione tñ non priuantur, neq; animi defectione vehementi neq; alijs quoq; accidentibus, quæ paulo antea dicta sunt, laborare videntur: præterea ex eo, ꝙ sunt viduæ quædam, quæ, licet æque, vt antea, aut paulo minus purgentur, nihilominus similibus corripiuntur accidentibus. Consentiunt autem hisce ea quoq; signa, quæ circa vterum sentiunt medi-
Aibidẽ. c.16.a cæ diligenter tangentes: nam ceruix eius inclinata videtur, interdum quidem veluti″ sursum retractus sit totus vterus, interdum vero veluti sit tractus ad latus. Proinde quidam, vterum veluti animal esse statuentes, quod creandæ prolis gratia mouetur, si priuetur his, quæ concupiscit, vniuer-
« so corpori nocere dicunt. Qua de re Platonem ita scripsisse comperimus: Ea pars, quæ in mulie-
« ribus & vterus & vulua nominatur, quum sit animal, prolem generare cupiens, si intempestiue
« diuq; infructuosum fuerit, succensens ægre fert: erransq; per totum corpus, & spiritus meatum
« obstruens, respirareq; non sinens, in extremam anxietatem deijcit, atq; omnifarios alios morbos excitat. Hæc dicente Platone quidam addiderunt, ꝙ postea, quàm ita per corpus vterus errauerit, ad septum transuersum perueniens, respirationem impedire solet. Alij errare ipsum, veluti animal, negantes, vbi suppressa sunt menstrua, exiccari aiunt: deinde humectari cupiẽtem, ad viscera vsque ascendere: quum vero ascendendo non nunquam septum transuersum contingat, idcirco animal spiratione priuari. Etenim, qui ignorant ea, quæ in dissectionibus apparent, quicq; neque

naturales

naturales neq; à voluntate pendentes actiones vnquã conſideraverunt, quãuis ea, quæ iam dixi- E
mus, nulla audiant demonſtratione roborari, fieri tñ poſſe arbitrantur, vt aliquid ex ipſis à verita-
te nequaq; abhorreat: at vero, qui in vtrisq; fuerint exercitati, hãc rationem vtpote infirmam vel
me tacente deſpiciunt. Nam, ſi aliquid vteri aſcẽdere videatur, id perexiguum eſt, neq; ſufficit ad
hoc, vt totum ipſius ſpaciũ ne ad ventriculum quidem aſcendiſſe oſtendat: tantum abeſt, vt hunc
prætereundo, ad ſeptum tranſuerſum pertingere poſſit. Quòd, ſi detur ẽt, vt attingat, quid mo-
mẽti habebit id, vt ſpirationẽ tollere, aut animi defectionem, aut membrorum cõtractionem, aut
integrum ſoporem, inducere poſſit? Etenim, cum aliquis″ ſe impleuerit, ventriculus intumeſcẽs, A.l.3.f.10.t.1. c.31.fo.260.g. Et c.38.f.16.b
plane videtur ſeptum trãſuerſum cõprimere, atq; hanc ob rem ſpiratio redditur crebrior: ſed nul-
lo inſuper alio accidente animal infeſtatur. Atq; prægnantibus quoq; vterus adeo intenditur, vt
crebrior fiat ſpiratio, ſed ne has quidem aliunde lædi videmus. Id aũt, quod dicunt, exiccatos vte-
ros humoris deſiderio ad viſcera aſcendere, nemini nõ abſurdum videri poteſt: ſi enim ſimplici-
ter aliqñ vterus requirat humorem, veſicam atq; craſſi inteſtini partem inferiorem totã ſibi pro-
ximam habet: ſi vero nõ ſimpliciter humorem, ſed ſanguineum humorem deſiderat, ad hepar po
tius, cũ ad ſeptum trãſuerſum, ipſum moueri oportebat. At vero quid opus eſt, vt alijs extrinſecus
irruat partibus, quum à ſpiſſa mẽbrana ipſum ambiẽte cõtineat? nam omnia, quę ad ſeſe ab alijs F
humiditatem trahunt, per ora quàm plurima id efficere ſolent: atqui ad vterum multa admodum
venarum ora perueniunt, per quas ex caua vena, vtpote cui ex hepate ſanguis influit, ſanguinem
attrahere poteſt: quam vero aliam fiſtulam hac inſigniorem quis inuenerit, qua ex hepate in vte-
rum ſanguis deferatur, aut per quam aliam omnino vterus ex iocinore quippiam attrahere poſ-
ſit? Quòd ſi hic cauæ venæ riuus non eſt maximus, ſaltem certe non eſt alius: quippe ſola hæc ve-
na partibus ſub tranſuerſo ſepto conſtitutis, ex hepate defert ſanguinem. Abſurda igitur omni-
no eſt illorum ratio, cum hoc, q̃ vterum eſſe animal, hac ratione aſtruere videntur. Sed, ſi hoc ipſis
concedatur, ergo ægre feret vterus priuari ſe eo, quod concupiſcit, ac fortaſſe à cibo quoque ab-
ſtinebit, quemadmodum Phœnices amatores affici perhibentur: verum ob hoc neq; ad ſeptum
tranſuerſum neq; ad alium quemuis locum perueniet: nam (vt cætera omittamus) perquàm ari-
da eſt ſepti tranſuerſi temperies: atqui vterus iuxta illorum placita, qui ipſum exiccari dicunt, hu-
midarum partium communicatione indiget. Sed interrogaueris fortaſſe, quam ob cauſam mo-
do ſurſum, modo in latus, retrahi vterus videatur, id enim obſtetrices aiunt: aut cur ipſo in ſua ſe-
de ſæpenumero manente, nihilominus mulieres quædam ab hyſtericis accidentibus corripian-
tur. Equidem huius rei cauſam explicare tentabo, ea, quæ ab Hippocrate dicta ſunt, imitãdo. Igi- G
tur vteri tenſiones in cauſa eſſe dixerim, cur tangentibus obſtetricibus, ceruix modo ſurſum mo-
do in latus retrahi videatur: nam ſimul cum vtero ceruicem quoq; ipſius retrahi neceſſe eſt. Su-
pereſt ergo, vt declaremus, quam ob cauſam vterus vel ſurſum vel ad latus retrahatur: hoc enim
huic ſermoni deerat. Ea eſſe cenſetur vaſorum ad ipſum peruenientium plenitudo vnà cum eo-
rum vinculis: etenim oſtendimus in enarratione eius aphoriſmi, quo inquit ‖ conuulſionem & à » 6. Aph. 39. Ext. ord. 50. f
plenitudine fieri & euacuatione, q̃ plenitudo corpora repletorum et in latum & profundum ex-
tendit, ſed longitudinem abbreuiat. Ergo, quo efficiuntur breuiora, eo magis ad originem retra-
huntur: nam Eraſiſtratus muſculos quoq;, ſi ſpiritu impleantur, in latitudine augeri, in longitu-
dine vero minui, atq; ob id etiam retrahi dicit. Vnde ergo oritur plenitudo tum venarum, tũ vin
culorum? nempe ex menſtruorum retentione. Nam peruenit quidem ad vterum ſanguis, ſed ad
interna ipſius ingredi non poteſt, aut quia craſſior eſt, quàm vt per ora vaſorum poſſit penetra-
re, aut quia clauſa ſunt ora: itaq; multiplicatus in venis eas extendit, atq; vicina ipſis vincula ma-
defacit: ad horum autem extenſionem continuo vterum retrahi neceſſe eſt. Igitur, ſi æqualiter vn
diq; trahatur vterus, recta erit & ſine inclinatione ipſius trãſmutatio: ſi vero inæqualiter, ad par-
tem vehementius trahentem intendetur. Non ergo, veluti animal errabundum, aliàs ad alium lo H
cum diſcurrit in mulieribus vterus, ſed ab extenſione retrahitur. Quòd, ſi dixerit quiſpiam vteri
corpus tum non eſſe affectum, ſed peruerſione laborare, quũ aliàs aliorſum trahitur, hic haud ab-
ſurda dicere videbitur: nam circa reliquas quoq; corporis partes accidit, vt hmõi appareant affe-
ctus: & vt ſæpenumero decipiantur medici, qui peruerſam partem, quia vel incuruari vel extẽdi
non poſſit, arbitrãtur eſſe affectam. Atq; hoc docuit Hippocrates in eo libro, quẽ de articulis ſcri
de Artic. cõ. 3. t. 98. 7². 279. h ptit, vbi etiam de vteri vocato errore mentionem fecit, ita ſcribens: ‖ Si in poſteriorem partem ca » put femoris exciderit, quanquam hoc raro fit, extendi non poteſt crus, neq; ſecundum luxatum » articulum, neque adeo ſecundum poplitem quoque: iſq; minime, quibus ex vetuſto idem con- » tigit, & inguinis & poplitis articulum extendere poſſunt. Hoc ſermone, quamuis poplitis arti- » culus haudquaquam afficiatur, quia tñ cum inguine communicat, ipſum extendi non poſſe ait. »
de Arti. cõ. 3. t. 99. 7². 280. c Atq; deinceps ſubiũgens, inquit: ‖ Sanè animaduertere hoc oportet: vt. n. vtile eſt, ita magna eſt » ipſius habenda ratio: quãuis non paucos lateat, q̃ ne ſani quidẽ extẽdere poſſunt poplitis articu- » lum non extenſo inguinis articulo, niſi ſurſum admodum leuato pede, ita. n. poſſunt: neq; ẽt ſimi » liter, ſed longe maiori cum difficultate, flectere poſſunt poplitis articulum, niſi ſimul flectant arti- »
de Arti. cõ. 3. t. 100. 7². 280. c culũ inguinis. His dictis deinceps ait: ‖ Multa alia quoq; his haud diſſimilia in corpe inueniunt, »
&

« A & ſecundum neruorum diſtentiones, & muſculorum figuras: quinetiam plurima notatu fortaſſe
« digniora, quàm quis putauerit, contingere ſolent & ſecundum inteſtinorum naturam & vniuer
« ſum ventriculum, atque vteri tum errores tum extenſiones. His verbis Hippocrates de poplitis
articulo dicere propoſuerat, nõ potente ſecundum naturam moueri, idq; nõ ob proprium ipſius
A.l.3.f.21.t.3. c.16.fo.393.c affectum, ſed quia coxæ conſentit: quinetiam″ extenſionum, quæ vtero accidunt, mẽtionem fecit,
A.l.3.f.21.t.4. c.16.fo.396.a quum videlicet ipſe non per ſe tranſmutatur, ſed à quibuſdam alijs trahitur. Igitur vteri″ peruer
ſiones, eo, quem diximus, modo ad ſuppreſſa ſequuntur menſtrua: ipſę tamen accidentium, quæ
in animalis corpore apparent, cauſæ non ſunt, quippe quæ communem habent cauſam, plenitu-
dinem à ſuppreſſa menſtruorum purgatione euenientem: quæ vero citra peruerſionem aut men
ſtruorum retentionem viduas moleſtant noxæ, hæ ob retentum ſemen cueniunt. Cæterũm pro
multitudinis qualitatis ue ratione, tum menſtruorum tum ſeminis, aliàs aliæ accidentium ſpecies
oriri ſolent. Etenim noxia cauſa vniuerſum corpus refrigerare potente, adeo vehementer infrigi
datur corpus, vt & ſpiratio & arteriarum pulſus ſenſu deprehendi nequeant: quæ ſi vel craſſa fue
rit vel acris, conuulſiones: ſi vero atræ bilis naturam habuerit, mœſtitiam inducet: quemadmo-
dum animi quoque defectiones & ad fortes extenſiones & refrigerationes, & ſtomachi vitia ſe-
B qui conſueuerunt. Conſtat autem, quòd in huiuſmodi ſermonibus os ventriculi ſtomachum ſo-
lemus appellare: quippe omnium medicorum mos eſt in ſyncopa, quæ ab oris ventriculi vitio
dependet, huiuſmodi vti appellatione. Porrò accidentia, quæ ob adſtricta menſtrua infeſtare ſo
lent (nam de his quoque non nihil me dicturum pollicitus ſum) nunc enarrare aggrediar, ſum-
pto initio ab ijs, quę ab Hippocrate in aphoriſmis ſcripta ſunt, præcipue vero, quum dicit: ‖ Si mu 5. Aph. 39. Ext. ord. 41. b
« lier neque prægnans neque puerpera lac habet, menſtrua eius defecerunt. At nullo in mammis
Aibid. t. 3. c. 26. fo. 393. c apparente lacte, menſtrua ſuppreſſa hiſce notis deprehenduntur: grauitas totum corpus mole-
ſtat: item″ faſtidium quoque & nulla cibi cupiditas: inæqualitas horrida: quòd ſi citra horrorem
inæqualitas aliqua fuerit atque faſtidium, cupiatq; mulier quædam aliena, iube, vt obſtetrix vteri
ceruicem tangat, nam, ſi citra duritiem clauſa inueniatur, eam prægnantem eſſe conijcies: ex ijs
etiam non nullæ cibum euomunt: ac terram, aut extinctos carbones, aut alia quædam huiuſmodi
edunt. Si vero clauſum fuerit os ceruicis vteri, ac duritiem quoque habeat, affectum aliquem in
vtero eſſe ſignificat: oportetq; obſtetricem ſpeculari, ad quam partem vel declinet, vel retrahatur;
nam in ea parte affectam vteri ſedem eſſe conijciendum eſt: atque in quibuſdã fœminis, eius par-
tis dolor cum grauitate non nihil ſignificare poteſt: quinetiam in coxam dolor tranſit, accrus ip-
C ſum, quod è regione eſt, per inceſſum claudicat. Quòd, ſi longiori tempore ſupprimantur men-
ſtrua, nullamq; medicus mulieri vacuationem offerat, tumor aliquis præter naturam in ilibus in-
terdum exoritur, oſtendens nimirum ex internis partibus quãpiam eſſe inflammatam. Non nul-
lis panus in extrema ilium parte excitatur: veluti viris quoq; eodem in loco nõ nunq; oriri ſolet,
A.l.3.f.16.t.1. ca.fo.333.f. Et l.1.f.2. d.3.c. 11. qui, vbi ſuppuratus aliqñ fuerit, ſecari debet. Vidimus″ itaq; ipſum & in hac parte & in colo ſup-
puratum diſſectum q̃, interdum ignorantibus medicis inexpertis, quid inciderent, interdum ve-
ro intelligentibus quoq;. Atque ab huiuſmodi tumore ſuppurato in colo nemo nõ facile ſanus
euaſit: vteri vero ſectiones maiori cum difficultate conglutinantur. Hmõi ergo accidẽtia ſequi
ſuppreſſa mẽſtrua conſueuerunt: ac præterea lumborũ, & colli, & lincipitis dolor, qui etiam ocu-
A.l.3.f.21.t.4. c.17.fo.396.d lorum fundamenta infeſtat: item febres ardentes: & vrinæ″ nigricantes cum rubra quadam ſanie
perinde, ac ſi aquæ, ex qua nuper mactatæ carnes ablutę fuerunt, fuliginẽ quis miſciſſet: quibuſ-
dam vrina aut difficulter redditur, aut omnino ſupprimitur. Quum ergo horum aliquod in mu-
liere cõſpexeris, vterum veluti radicem ipſorum conijcere oportet. Quòd, ſi per alium quempiã
corporis locum ſanguis effluxerit, aut inflammatio aut eryſipelas excitatur, an menſtrua purgen-
tur, interrogare debes: ſiquidem nihil horum accidere ſolet integre purgatis. Igitur, quibus men
A.l.3.f.21.t.3. c3.fo.391.c D ſtruorum cohibetur purgatio, ijs huiuſmodi plerũq; eueniunt accidentia. Quum″ vero immodi
ce vacuantur, ſequitur color fœdus, pedes molli tumore attolluntur, & totum corpus ſubtumidũ
fit, vitiatur ciborum tum concoctio tum cupiditas: atque in totum omnia, quotquot immode-
ratam ſanguinis vacuationem ſiue ex hæmorrhoidæ ſiue alio quopiam ſanguinis fluore eunien
tem, ſequi cõſueuerunt accidentia, huiuſmodi fœminas infeſtant. Sed accidit interdum fœminis
muliebre vocatum profluuium vel vtero haudquaq; affecto, quum videlicet vniuerſum corpus
per ipſum expurgatur euacuaturq;, quemadmodum interdum per renes quoque euacuatur: id
vero potiſſimum fit, ſi mulieres laxis ſint carnibus, & pituitoſę, quas etiam intacto vtero, ſed vni-
uerſo corpori adhibitis remedijs, ſanauimus: atque, id quod excernitur, non nunq; rubra ſanies
eſt, interdum aquoſa, aut ſubpallida. Quòd, ſi purus fuerit ſanguis, qualis ex diſſecta vena pro-
fluit, diligẽter animaduertere oportet, num eroſio ſit in vtero: ea vero magna ex parte in ceruice
potius, q̃ alibi, contingere ſolet: diſcerniturq; per excretam ſaniem, ſi fuerit profunda: ſi vero cir-
ca os ceruicis conſtiterit, non ſolum per hanc, ſed per tactum quoque cognoſci poteſt. Atque
prægnantes quoque, quum ora venarum in ceruice aperiuntur, ſanguinem excernunt. ‖ Si verp 5. Aph. 37. Ext. ord 40. h
mulieri vtero grauí, mãmæ ſubito extenuantur, abortus expectandus eſt. ‖ Atq; geminos ferens; 5. Aph. 38. Ext. ord. 41. a
ſi altera mamma extenuetur, alterum amittit: & ferè, ſi dextra mamma extenuata eſt, marem: ſi

ſiniſtra, fœminam amittit: quippe fœtus, qui mares ſunt, parte vteri dextra vtplurimum cõtinen- E
tur: qui fœminæ, magis ſiniſtra: atque raro aliter euenire compertum eſt, adeo, vt in animalibus
quoque, quæ ſuapte natura geminos ferre ſolent, itidem accidere videamus, vt in capris, ouibus,
5.Aph.45. Ext. ord.41.g atq; alijs quadrupedibus non paucis videre eſt. ‖ Si mulier prompte quidem cõceperit, deinde" ſe- A.l.3.f.21.t.u. c.8.fo.386.e.
cundo, aut tertio, aut quarto imprægnationis menſe, fœtum eiecerit, circa vteri acetabula humo-
rem pituitoſum abundare, atq; idcirco venarum arteriarumq; in chorio tunica exiſtẽtium, ad ora
vaſorum in vterum deſcendentium, nexum, debiliorem reddi coniiciendum eſt, vt fœtum ob gra
uitatem ferre nequeat, ſed facile abrumpatur.

De Gonorrhœa, Priapiſmo, & reliquis Colis affectibus. CAP. 6.

QVemadmodum" pauca ex ijs, quę per anum excernuntur, vicinorum ipſi locorum affecto- A.l.3.f.13.t.u. c.17.fo.287.b
rum ſigna ſunt: plurima vero ex ijs, & inteſtinorum, & vẽtriculi, & ſplenis, & iocinoris, at-
que non raro humorum in vniuerſo corpore exuperantium, notæ ſunt: Eodem modo
pauca eorum, quæ per colem excernuntur, proprium ipſius affectum oſtendunt: ſed complura,
veſicæ, renum, hepatis, ſplenis', pulmonis, thoracis, atque humorum in vniuerſo corpore, di-
ſpoſitiones ſignificant. Verum huiuſmodi ſigna per alia, quæ vnicuique parti affectæ aſſidere di
ximus, indicia diſtinguuntur. Igitur affecti colis hæc erunt indicia. Vlcus quidem ipſius manife F
ſte deprehenditur à dolore ipſum infeſtante: atque ſi aliquid ex ijs per vrinas excernatur, quæ vl-
cera comitari ſolent. Id vero ab eo, quod ex veſica ſecernitur, ita diſcerni poteſt: nam ipſum in
primo protinus exitu apparens vrinam præuenire conſueuit, quod vero à veſica egreditur, vri-
næ admixtum videtur: quinetiam aſſidue inter meiendum mordicus dolent pudendorum vlce-
ra, præcipue, quum vel cruſtula vel ſordibus ſolutis pura fuerint. Sed longe euidentius ipſius in-
flammationes, ac reliquæ huiuſmodi diſpoſitiones, vel ſine indicijs dignoſcuntur. Verum de go
norrhœa & priapiſmo diffuſe aliquid percurrere ſatius fuerit. Ergo gonorrhœa, eſt ſeminis ex-
cretio inuita, quam inuoluntariam quoque nominare licet, ſed ſignificantius dixeris, ſeminis aſſi-
duam excretionem, cole haudquaquam extenſo. Priapiſmus vero eſt, quum colis & in longitu-
dine & circulo totus augetur, nullo ſtimulante ad libidinem aut deſiderio aut acquiſito calore, vt
quibuſdam accidere conſueuit, qui ſupini decumbunt: ſic enim quidam ipſum deſcripſerunt: at
breuiori quoque compendio dicere potes, permanentem colis aut auctionem aut tumorem. De-
ducta vero denominatio eſt, à Priapo ſcilicet: nam illum, vt cui ſuapte natura huiuſmodi colis eſ-
ſet, ita finxerunt atque pictura deſcripſerunt homines. Gonorrhœæ autem nomẽ plane compo-
ſitum eſt ex γονὴς quod ſemẽ genitale, & ῥεῖν quod fluere ſignificat: etenim ſemẽ modo γονὴ, mo G
do γόνος, nominari ſolet. Porrò, quemadmodum alia omnia" noſtro è corpore duobus modis va- A.l.1.f.1.d.6. c.7.fo.28.b
cuãtur, interdum enim à continentibus ipſa corporibus excernuntur, interdum ſponte profluũt
eò, q̃ obimbecillitatem ab ipſis corporibus contineri non poſſunt, ita de ſemine quoque dicen-
dum eſt: nam in omnibus huiuſmodi, vt excernere tempeſtiue, ita continere, naturæ officium
eſt. Verum excretio quidem fit aperto fluxionis meatu, ac reliquo conceptaculi ſpatio & con-
tracto, & ad apertum iam meatum, quicquid in continente ſpacio continetur, impellente: reten-
tio vero fit, quum clauſus permanet meatus, & contentum à continente haudquaquam impelli-
tur, ſed contra per contractionem comprehenditur & retinetur. Hoc modo contenti in cauis in-
ſtrumentis humores, in ijs, qui integra valetudine degunt, naturaliter & excernũtur & retinen-
tur: in illis autem, qui præter naturam ſe habent, retentio quidem ob excretiuæ virtutis imbecilli-
tatem: excretio vero ob retentricis facultatis infirmitatem euenit, vel ob diſpoſitionem aliquam,
quæ haud ſecus, q̃ naturalis ipſa excretoria vis, partes mouere poſſit: id, quod in ſeminarijs vaſis
videre licet, vbi aliquis vel comitiali morbo vel alia conuulſione violenter irruente fuerit corre-
ptus. Cæterum videmus alias quoque partes, vt manus aut pedes aut digitos, conuelli modo ſi-
mul cum vniuerſi corporis conuulſione, modo ipſis ſolis affectis: proinde haudquaq; abſurdum H
fuerit in ſeminarijs vaſis, & quidem ſolis aliquando, huiuſmodi diſpoſitionem excitari, quemad-
modum & gonorrhœam (quæ vrinæ, quam quis inuitus emittit, proportione reſpondet) quum
contentricem videlicet facultatem reſolui contigerit. Igitur gonorrhœa inſtrumẽtorum ſeminis
affectio eſt, non pudendorum, quæ ſeminis genitalis via ſunt, qua excernatur: priapiſmus vero
planè colis eſt accidens, at fieri põt, vt ẽt nullo præcipuo proprioq; ipſum affectu infeſtante, ad ar-
terias ſolas referatur, vtpote quæ ſolę interdum hmõi habeant præter naturam diſpoſitionẽ, qua-
li videlicet affici conſueuerunt, quum naturaliter totus colis intenditur. Atqui à ſpiritu" in tu- A.l.3.f.20.t.1.c. 1.fo.371.g
morem ipſum attolli, manifeſte patet ijs, qui celeritatem eius, & quum intumeſcit & quum ite-
rum reſidet, perpendunt: quippe nullus humor tam ſubitam in alterutram partem mutationem
efficere poſſet. His ſic ſe habentibus, quum in corporum diſſectione magnæ videantur arteriæ
in pudendum (exiguam ſcilicet particulam) irruere, ſitq; colis eſſentia talis, qualem in nulla alia
parte videre eſt, vtpote cuius corpus neruoſum eſt atq; vndecunque fiſtuloſum excepta ea parte,
quam glandem vocant, quid aliud excogitauerit quis, quàm q̃ vaporoſo ſpiritu ab arteriſs affluen
te, per extenſiones in tumorem attollatur, ideoq; glandem æqualem ſemper habere magnitudi-
nem, q̃ fiſtuloſus in ipſam neruus non ingreditur? Ergo quæ cauſa eſt, quum libidinis impetu

quis

A.l.3.f.20.t.1. c.25.fo.376.a A quis ſtimulatur, aut vbi ob ſupinum" decubitum calfacti ſunt lumbi, vt colis extendatur? nempe
hac inuenta facile priapiſmi quoq; diſpoſitionem inuenire nos poſſe ſperamus. Quòd vero prin-
ceps cauſa ſit plenitudo vel arteriarum, vel nerui fiſtuloſi, aut etiam vtriuſq;, quum ex priore con-
ditione mutãtur, palàm conſtat: at vero, vtrius eorũ magis, aut num ẽt amborum, deinceps conſi-
deremus, hinc ſermonis noſtri ſumpto exordio. Natura, corporis partes fingens perficensq;, vt
ipſæ citra doctrinam proprias actiones aggrederentur, effecit: cuius rei exactiſſimum aliquãdo ſe
cimus periculum, hœdum alendo, ſed ita alendo, vt matrem, quę ipſum in vtero geſtauerat, nunq;
vidiſſet. Quum enim capras diſſecarem, diſſectorum queſtionibus, quibus fœtus in vtero forma-
tionem ſpeculantur, promotus, inueni elegantem quendam hœdum, quem à matre abſolutum,
ita pro meo more abſtuli, vt ipſum haudquaq; videret: atq; in domum quandam, vbi multæ pel-
ues crãt, depoſui, quarum aliæ vini, aliæ olei, aliæ mellis, aliæ lactis, aut alterius cuiuſpiam humo-
ris erant plenæ: aderantq; fructus non pauci, tum cereales, tum ab arboribus decerpti. Hũc itaque
hœdum conſpeximus in primis quidem pedibus incedentem perinde, ac ſi audiuiſſet ſibi inceſ-
ſus gratia crura fuiſſe cõceſſa: deinde exceſſit, quam à matre contraxerat humiditatem: poſtea pe-
de latus ſcalpere, ac deinde ſingula vaſa olfacere vidimus: percepto itaq; ſingulorum odore, lac
B tandem abſorbuit: quibus viſis omnes exclamauimus Hippocratem vere dixiſſe ‖ animalium na In libr. de Ali-
turas eſſe à nemine doctas. Sic ergo hœdum hunc educando, nõ ſolum lac, ſed multa inſuper alia, mento.
quæ forte offerebantur, comeſſe vidimus. At, quia nõ longe aberat vernale æquinoctium, quum
eriperetur hœdus à matre, exactis duobus deinde mẽſibus tenellos ei tum fruticum tum aliarum
plantarum ramulos obtuli, quorum omnium quum experiretur odorem, alios quidem contem-
ſit, alios vero guſtauit, atq; ſic ad adultarum caprarum cibos conuerſus eſt. Sed hoc fortaſſe non
adeo magnum videtur: at longe maiori admiratione dignum eſt, q̃ poſtea, q̃ & folia & teneros
ramuſculos deuorauerat, paulo poſt ruminare cœpit: quod rurſus omnes, quotquot aderant, vi-
dentes exclamauerũt cum magna facultatũ admiratione, quæ animalibus natura inſunt. Quam-
uis enim magnum videbatur, q̃ impellente fame, per os atque dentes cibum aſſumeret, multo ta-
men vehementius admirati ſumus, q̃ cibum in ventriculo iam contentum, in primis quidem ad
os ſubleuando reduceret, deinde multo tempore mandendo tereret, poſtremo rurſus ipſum de-
uoraret, idq; non in eundem, ſed in alium ventriculum. Vulgares autem huiuſmodi naturæ mu-
nera deſpiciunt, nihil, niſi peregrina ſpectacula, admirantes. Nam quis non miretur, quòd medici
in ſecandis corporibus peritiſſimi quærere ſoleant, à qua cauſa articulus hic extẽdatur (ſubijcia-
C mus vero exempli gratia coxæ articulum) aut à qua cauſa incuruetur, aut quid ſit, quod ipſum in
vtranq; partem in trãſuerſum abducit, aut quid ipſum vtroq; circũuoluat, quum interim hœdus
ſingulos articulos, ad quãcunq; motionem libitum fuerit, poſſit excitare, quemadmodum homi-
nes ipſi, quãuis, à quo muſculo motus efficiatur, non intelligant? Porrò de linguæ motione (nam
hanc pro exemplo inducimus) quis non mirabitur, ſi diſſectores inter ſe non ſolum de muſculo-
rum numero, ſed de ipſorum etiam actione, pugnantes viderit, ac viderit quoq; à natura infantes
edoctos, quo pacto vocem aũt aliud huiuſmodi munus imitẽtur: quo pacto etiam linguam mo-
ueant, aut quibus muſculis vocem eãdem efficiant? Similiter etiam de omni reliquorum aũalium
tum voce, tum reſpiratione. Atq; (vt ſummatim dicamus) miraberis fortaſſe, quomodo nullo do-
cente, omnibus, quæ à conſilio & voluntate pendent, actionibus inſtructa fuerint inſtrumẽta: de
quibus quidem actionibus licet acris inter diſſectores ſit pugna, quomodo fiant, & quibus inſtru
mentis, nihilominus omnia animalia, ſimul atq; genita ſunt, & ſpirant, & vocem reddunt. Igitur
non mirum eſſe debet genitales partes, eas actiones, quarum gratia à natura inſtitutæ ſunt, proti-
nus ab initio cognoſcere. Etenim quamobrem vterus, quum ſemen genitale conceperit, donec
perfectus fuerit fœtus, exacte clauſus permanet: perfecto vero fœtu plurimum aperitur, ac dein-
D de ſic apertus fœtum excludit? Populares autem hæc propter crebrum euentum & contemnunt
& deſpiciunt, vtpote qui nihil, quod re vera ſit admirabile, ſed ea duntaxat, quæ raro vident, admi
rari conſueuerunt. Quid autem in rerum natura poteſt eſſe admirabilius, q̃ q̃ nouem perpetuis
menſibus clauditur os vteri adeo exacte, vt ne ſpecilli quidem acumen admittat: perfecto autem
fœtu, vſq; adeo diſtenditur, vt totum animal per ipſum egredi poſſit? Ne igitur dubites pudẽdo-
rum facultatem per ſe doctam eſſe ita, vt fiſtuloſum illud neruoſumq; corpus, vbi ad coitũ inſur-
git animal, protinus diſtendatur, naturali, quæ ipſum dilatet, præditum facultate: cuius rei ſimi-
le & in corde & arteria plane videre eſt, niſi quod horum motus perpetuus eſt eò, q̃ neceſſaria ſit
nobis eorum actio: fiſtuloſus vero neruus non ſemper mouet, ſed quũ vſus requirit. Quum ergo
ſic fuerit diſtẽſus, ſequit ex arterijs ſpiritus, quemadmodum ſequitur pulmo thoracẽ ob eã, quam
A.l.3.f.20.t.1. c.1.fo.371.h habet ad motum ipſius ſequelam. Verũ poſſes fortaſſe replentis fiſtuloſum" neruum ſpiritus vim,
quum ad coitum irrumpit animal, ad arterias quoque referre: at multo ſatius eſt, vt huiuſmodi
actionem ad neruum, non ad arterias, referamus, ſiquidem actiones ex propria partium eſſen-
tia, nõ ex earum poſitu, prouenire rationi conſonum eſt: nam cor, ſi in alia quapiam parte pone-
retur, nihilominus actionem ſuam obtineret: nec aliter de iocinore quoque, liene, ac reliquis om-
nibus ſentiendum eſt. Vniuerſi igitur corporis arterias eandem habere actionem probabile eſt,

veluti & eodem quidem tempore omnes totius animalis arteriæ inter ſeſe ſimiliter dilatãtur. Itaque haudquaq; par eſſe videtur, vt arterię pudendis inatæ aliam aliquam habeant facultatem præter eam, quam antea in toto corpore habebant: ſed rationabile eſt, vt latiora, quàm reliquæ arterię, ora habeant, vt quę ad celeritatem ſequelæ ad id, quod euacuatur, ſint præparatæ (ſemper enim natura videtur vnicuique actioni id, quod vtile eſt, vndiquaq; expleuiſſe) cæterum nullam aliam inſuper præcipuam habent actionis facultatem, quum ad pudendũ peruenerint. Licet calfactis ſ lum bis par ſit, vt & arteriæ calidiores reddãtur, & magis etiam pateant ipſarum ora: quamobrem non exiguam tunc ſpiritus eſſentiam in fiſtuloſum nerum effundant, qui paulatim impletus colem intendit, quaſi tota ipſius eſſentia in fiſtuloſo neruo conſiſtat. His itaque cognitis ad priaſpiſmi diſpoſitionem veniamus: quippe ex ijs, quæ ſupra propoſita ſunt, conſtat vel ob arteriarum ora immodice patentia, vel vaporoſum ſpiritum in fiſtuloſo neruo ortum, hunc fieri affectum. Sed, vtrum potius pro cauſa ſit habendum, inquirere oportet: nanq; ab vtriſq; ipſe fieri poſſe mihi videtur: crebrius tamen arteriarum ora patentia ſequi: quippe facilius eſt hæc dilatari, q̃ flatuoſum ſpiritum in neruo fiſtuloſo generari. Ac memini me huiuſmodi quidem nerui diſpoſitionem ſemel vidiſſe: arteriarum vero ſæpenumero: cuius rei coniecturam feci tum ex ijs, quæ præceſſerũt, accidentibus, tum ex modo curationis. In illo enim, cui aſſidue colis palpitatio præceſſerat, cauſa F erat ſpiritus flatuoſus, ad quem quum omnem curationem conuertiſſem, hominem ſanaui: quibus vero ſupra modum arteriarum ora patebant, in ijs nullum huiuſmodi accidens præcedere ſolebat: acciderat autem ſ cuidam, vt longo tempore præter conſuetudinem à concubitu abſtineret: alteri vero, vt mali ſucci alimentis acribuſq; vteretur: alij etiam, vt duobus menſibus præcinctus peregre proficiſceretur, cum antea nunq; cingi conſueuiſſet. Coniecimus itaq; arteriarum ora nimis patefacta, illis quidem ob humorum vitia & acrimoniam: his vero ob flatuoſum ſpiritum, et ſine ordine & violenter commotum. Etenim medicamenta excitandę tentiginis vim obtinentia, tum epota, tum etiam perinęo id eſt femini, lumbiſq; adhibita, calida omnino atque flatuoſa ſunt: quemadmodum contraria omnia ventoſitatem non excitant, & infrigidant potius, q̃ calfaciant. Sed aduerte, ne obiter hunc ſermonem prætercurras: quippe de medicamentis, non de cibis loquutus ſum, quoniam ſunt quædam alimenta, quæ ob id, q̃ plurimum ſeminis pariunt, impetum ad libidinem excitare poſſunt. Hęc ergo ſermonem illum, quem nuper dicebamus, probabiliorem reddere poſſunt, q̃ à concubitu abſtinentes, interdum priapiſmo vexari ſolent: ſiquidem accidit ijs, qui plurimo ſemine abundant, & præter conſuetudinem à coitu abſtinent, præſertim quũ non ſtudent, vt multa exercitatione ſanguinis abundantia diſſipetur: †maxime vero ijs, qui à libidinis cogitatione non dum liberi euaſerunt: veluti ſunt quidã ſuapte natura caſti, qui, cum longo iam tempore huiuſmodi continentia ſeſe exercuerũt, libidinis imagines concipiunt tum ob ſpectacula, quæ illas mouere poſſunt, tum ob illarum rememorationem. Nam lõge diuerſa eſt huiuſmodi hominum diſpoſitio, quæ in pudendis generatur, ab eorum diſpoſitione, qui nullo pacto libidinis cogitationi ſunt obnoxij. Atq; fuit mihi amicus quidam, cui præter eam, quam antea haberat conſuetudinem, omnino à concubitu abſtinenti, adeo rigidus tumidusq; factus eſt penis, vt mihi accidens ipſum declarare cogeretur. Miror, inquit, q̃ huic (athletam indicãs) ob continentiam rugoſus collapſusq; penis euaſerit: mihi vero, ex quo continentiam ſeruare ſtudui, euenerit contrarium. Tum equidem illi conſului, vt collectum iam genitale ſemen excerneret: poſtea vero & à narrationibus, & ſpectaculis, & meditationibus libidinem ſuſcitare potentibus, ſummopere caueret. At cantoribus & athletis, qui iam inde ab initio nullam vitæ partem venereis illecebris contaminauerunt, nullam admittentes huiuſmodi vel ſ cogitationem vel imaginationem, ijs pudenda & exilia & rugoſa, veluti ſenibus, fieri conſueuerunt. Nam præter ea, quę accidere ſolent ijs, qui protinus à prima iuuentute immodicę libidini ſeſe permiſerunt, id etiam euenit, vt horum locorum vaſa, amplius patentia, maiorem ad ſe ſanguinis copiam alliciant: & cocundi cupiditas H magis increſcat, ea videlicet ratione, quam in cæteris quoq; facultatibus videre eſt, & quæ à Platone etiam notata eſt, cum inquit: Ignauia quidem exoluit, proprij autem officij exercitatio robur augere ſolet. Sic mammæ quoq; in ijs, quæ non dum impręgnatæ fuerunt, contractæ permanẽt: in alijs vero à partu infantulos lactãtibus vaſtiſſimæ reddũtur, atq; ita magnę permanent, lac emittentes, donec puer fuerit ablactatus: tunc enim haud ita multo poſt à lactis generatione quieſcunt. Igitur, omnia hæc ſi bene conſiderentur, ac præterea cauſæ, ob quas in ſingulis affectis partibus, affectus ipſe conſiſtit, definiantur, non inutilem ad curationis rationem anſam prębere poterũt. Atqui non eſt nunc tempus ea tractare. Quare adepto huius operis fine, orationi quoque noſtræ hic finem imponemus.

A.l.3.f.10.t.1. c.2.fo.371.h

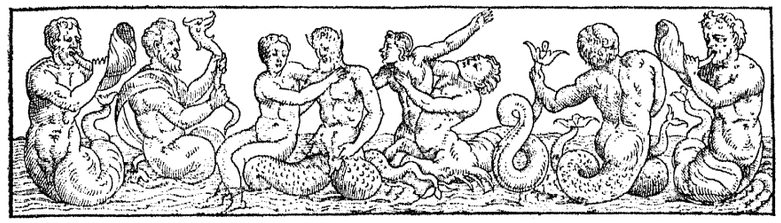
A.l.3.f.10.t.1. c.37.fo.377.c

A.l.3.f.10.t.1. c.39.fo.377.c

*Al. ſeminis. etiã netus interpres videtur legiſſe.

† Ita vertendũ. atq; ex iis perpue, quicũq; a libidinis qui dẽ cogitatione liberi nõ euaſerũt (quẽadmodũ liberi ſunt, qui & ſuapte natura caſti ſunt, & longo iã tempore in eiuſmodi continẽtia ſeſe exercuerunt) ad libidinis ãt imaginem perueniunt, tũ ob ſpectacula, q̃ illos mouere poſſũt, tũ ob illorũ rememorationẽ.

Galeni

GAL. DE PVLSIBVS LIBELLVS AD TYRONES

Hermanno Cruſerio Campenſi interprete.

Hic Liber vnà cum alijs, qui de Pulſibus tractant, pluribus locis ab Auguſtino Gadaldino nunc denuo ſunt caſtigati, adhibitis etiam emendatiſſimis Codicibus græcis manuſcriptis.

ARGVMENTVM LIBRI

Differentias & Cauſas Pulſuum abſoluit, quæ Tyroni introducendo ſufficiant.

Quibus in locis Arteriarum Motus apertior: ac de Præſtantia arteriarum Carpi in dignoſcendo pulſu. CAP. 1.

QVæ intereſt Tyronũ, chariſſime Teuthra, de pulſibus noſſe, hic exponã: eorũ aũt alibi habes totã artem traditam. Igit oẽs inter ſe arteriæ & cor habent eandẽ pulſandi rõnem: quamobrẽ ex earum vna, colligere de omnibus poſſis. Verũ, mõtũ non perinde omniũ ſentias, ſed in partibus nulla tectis carne, clarius: in carnoſis, obſcurius. Quæ apertæ craſſa carne ſunt, aut ſub oſſibus latent, aut quibus corpora ſunt alia obiecta, harum, dum valet animal, motum non percipias. Quòd ſi vehementer emarcuerit, arteria, quæ ſita eſt ſecundum dorſum, tangentibus abdomen, motũ ſæpenumero repræſentat. Et quidam ſenſu perceperunt eas, quæ in cruribus & coxis & tibijs, & brachijs & cubitis, cum prius non apparerent. At ſemper arteriæ temporum, ac pedum ſecundum plantas, manuum ſ in carporum ſeu brachialium parte interna, illuſtrem motum habent. His minus, non illæ tñ obſcure, pulſant arteriæ capitis poſt aures, & quæ tenent brachij interiorẽ regionem, & vero ẽt non nullæ aliæ, quæ non abſtruſæ ſunt ſub ita multa carne. Verũ enimuero nullã neq; prõptius, neq; honeſtius, nec vero cõmodius, ſi carporũ prætereas, tangas: hæ nanq; q̃ vacet locus carne, apertiſſimæ ſunt: nec, quod propter alias multas eſt neceſſariũ, detegere harum gratia vllã corporis partem neceſſe habeas: ad hæc in rectum ductæ ſunt, id quod non parum ad exactam notitiam refert.

A.l.1.f.2.d.3.c.1.fo.47.a

De Quantitate Diſtentionis. CAP. 2.

DIſtendi ſ arteria tangenti videbit tibi in oẽm dimenſionẽ. Sunt aũt cuiuslibet corporis tres dimẽſiones, in longitudinẽ, profunditatem, & latitudinẽ. Sed. n. dũ naturalẽ ſtatũ animal retineat, inuenies arteriã diſtendi ſanè q̃ moderate: ſin aũt pdiderit eũ, nũc dehcit, nũc excellit, in qua cunq; dimenſione. Hic tibi retinendũ eſt, qui pulſus naturalis eſſet. Atq;, ſi quidẽ eũ reperias, qui præter naturã eſt, latitudine eſſe maiorẽ, appellabis latũ: ſi lõgitudine, longũ: ſi profunditate, altũ: & contrarios his, qui naturali minores ſunt, ſimili mõ vocabis anguſtũ, breuẽ, humilẽ. At de his, q̃ ad ſtatum præter naturã tribus ex æquo dimẽſionibus deflectunt, qui vndequaq; eſt iminutus, paruus: qui auctus in oẽm partẽ, magnus nominat. Hæ q̃titatis diſtentionis in pulſu differẽtiæ ſunt.

A.l.3.f.20.t.1. c.7.fo.358.c

De Qualitate Motus. CAP. 3.

PRopriè ad ſ motũ pertinent celeritas & tarditas: quarũ hæc motus eſt exolutus, illa incitatus. De his faciundum iudicium ex cõparatione naturalis pulſus eſt. In qualitate occurſus, vehementia conſiſtit & remiſſio: vehementia quidẽ, cũ violenter tactus impellitur: cũ debiliter, remiſſio. Mollitudo aũt & durities ſunt tunicæ arteriæ qualitates: mollitudo, cũ arteria quaſi carnoſior i occurſu apparet: durities, vbi veluti ſiccior rigidiorq; in modũ corij. Atq; hæc quidẽ ẽt differẽtia

A.ibidem. c.

pulſuũ vnâ ſtatim cũ arteriæ motu percipiẽ: nõ tñ eius eſt, vt tres antedictæ, propria. Illarũ. n. diffe E
rentia celeritatis & tarditatis, poſita in qualitate erat motus: vehementiæ & remiſſionis, in ictus qualitate: magnitudinis paruitatiſq3, in ẽpitate diſtentionis. Atqui nõ caret motu diſtentio: molle vero corpus atq3 durũ, vt ſit tale, nõ reqrit motũ. Quatuor ergo has pulſuũ dñas iueneris ĩ ictu.

De Tempore Quietis. CAP. 4.

QVintam" aliam in ictuum interuallo: nã ita medici ſolent interpoſitũ tps inter duos ictus, quo diſtendiẽ contrahituq3 arteria, appellare. Ego vero congruũ eſſe duxi Tyronibus, vt ſe primum, quaſi inſenſibilis contractio ſit, exerceant. Vocabo alterũ, ictũ: alterum, interuallum: Ictum, arteriæ motum tactui occurrentẽ: Interuallum, quietem inter duos ictus, quæ crebrum complectiẽ, rarumq3, atq3 medium vtriuſq3, in quo quidẽ naturales pulſus continent. Quos etiam tpis quantitate cognoſces: nam Creber eſt, cũ quietis ſit breue tps: Rarus, cum longũ. Quietem dicas, an ictuum interuallum, an contractionem, nihil interẽrit. A.ibidem.d

De Aequalitate & Inæqualitate. CAP. 5.

AEqualitas" & inæqualitas omnibus his differentijs accidunt. Nam continuata harũ paritas, eſt æqualitas: vt, cũ inſequentiũ par magnitudo ſit, pulſus magnitudine æqualis dicẽt: cũ celeritas, æqualis celeritate. Ad eundẽ modũ, ſi vehementia, remiſſio, crebritas. Inæqualitas, paritatis corruptela eſt, in q̃cunq3 cadat differentiã pulſuum. Erit. n. quidã magnitudine inæqualis, alius celeritate, non nullus vehementia & remiſſione & crebritate: atq3 in reliquis ſimiliter. A.ibidem.d F

De Ordine & eius Perturbatione. CAP. 6.

NOn nunq3" ẽt ordine quodam, certo ictuum numero, pulſibus paribus vnus intercurrit impar: quod multis modis fit. Etenim tribus paribus quartus impar conſequiẽ, idq3 cõtinue: aut quatuor quintus. Ad eundẽ modũ, quouis in alio numero: ſiquidem comitaẽ ſępe quinq3 pares, impar ſextus: & ẽt ſex pares, ſeptimus impar. Itaq3 perdunt hi æqualitatem, quamobrẽ pulſus inæqualis fit, tñ ordo retineẽ quidam, ideoq3 ordinatus eſt. Cũ enim pari ſemper numero, paribus pulſibus intercurrit vnus impar, æqualitatẽ corrumpit, ſed proportio circuituum quendã ordinẽ conſeruat: nam, ſi circuitus prorſus ſeruetur nullus, inordinatus hic vocatur. A. ibidem.e

De Vnius pulſus Inæqualitate. CAP. 7.

ATincidit & in vnũ pulſum inæqualitas tũ pro mutua diſſenſione arteriæ partium in ſitu & motu, tum pro vniuſcuiuſq3 pulſus peculiari motu. In ſitu partiũ conſiſtit inæqualitas, ex eo q̃ ſurſum deorſum, prorſum retrorſum, dextrorſum ſiniſtrorſum, traducta arteria videat. In motu, cũ celerius tardius, maturius ſerius, vehementius languidius, aut longiore tpe aut breuiore, aut G perpetuo aut nihil prorſus, mouet. In ſingulis partibus, cũ interpellatus manifeſte eſt motus, in q̃bus caprizans eſt: itẽ cũ reciprocaẽ, de quibus eſt dicrotus. In motus impari celeritate, cum initio celerior, in exitu tardior ſit: & è contrario, cũ tardior initio, ad poſtremũ ſit celerior. In vehemẽtia remiſſione, paruitate magnitudine, ad eũdẽ modũ: neq3 ĩ duo tñ tpa motus, ſed & in plura, quoad aſſequi ſenſus poſſit, diſtribuiẽ. Atq3 hæ quidem ſimplices ſunt & vnius pulſus inæqualitates.

De pulſuum Compoſita Inæqualitate. CAP. 8.

COmpoſitæ fiunt, quatenus altera põt cũ altera, & vna cũ vna, & cum pluribus vna, deniq3 cũ multis multæ cõmiſceri. Quarũ non" nullæ propriũ nomen ſunt ſortitæ, vt vermiculãs, formicans, & hecticus. Vermiculans, cũ ſpẽs exhibeẽ quaſi perreptãtis arteriã vermis, vndarũ in modũ inſurgentis, & non vno tpe arteriæ diſtentæ. Si igiẽ cũ diſtentionis paruitate hoc fiat, vocaẽ Vermiculans: ſin aũt cũ magnitudine, Vndoſus "ſimplr. Eſt vero vermiculãs, ẽt aperte languidus, & creber. At, qui ad extremã deuenit remiſſionẽ, crebritatẽ, & paruitatẽ, vocaẽ "Formicans: q̃ ĩ ſpẽm quidẽ celer eſt, nec eſt celer tñ. Porrò Hecticus pulſus ita, vt febris, vocatur, q̃ nõ magnopere vllo mõ variat, cæterũ manet in perpetuũ ſimilis, cohæretq3, nec ſoluiẽ vnq̃: q̃ totus habitus morbũ induit in eiuſcemodi febribus & pulſibus. Hæc Tyronibus exiſtimo de pulſuũ differentijs ſuffice H re: q̃ ſi cognoſcere hæc exactius aueas, librũ habes à nobis ſolidũ cõſcriptũ de differentijs pulſuũ. Nec vero ẽt cã eſt, cur de pleno hic & vacuo pulſu dicã, vel de calido & frigido, vel de rhythmis: ſi lic. n. accurate de his diſſeruí: ẽtis ſermo Tyronibus eſt obſcurior. Quare, ſi, quę cõmemorauimus, ſummatim retractauerimus, reliqua perſequemur. Magnus pulſus eſt, qui fit, vbi in lõgũ arteria, & latũ, profundumq3 diſtendiẽ multũ: Longus, cũ in longũ dũtaxat: Latus, cũ in latũ: Altus, cũ in altũ. Vehemens eſt pulſus, qui valẽter ferit tactũ: Mollis, cũ tunica tenera eſt arteriæ: Celer fit, cũ pauco tpe arteria diſtendiẽ: Creber, cũ paruo interpoſito ſpatio: Æqualis, qui ppetuo ſibi cõſtat: Ordinatus, qui per circuitũ par eſt: qui in vno eſt ictu impar, Inęqualis nominaẽ in vno ictu. Iam ẽt horũ cõtrarij ſint apertí, paruus, breuis, angũſtus, humilis, lãguidus, durus, tardus, rarus, inæqualis, inordinatus. Nec vero hoc obſcurũ eſt, ſingulorũ aliorũ cõtrariorũ mediũ eſſe: æqualis & inæqualis mediũ eſſe nullũ, nec ordinati & inordinati: Præterea aliorũ oium, naturæ conueniẽtes medios eſſe: at in his æqualis, ṫ naturæ ſolus conuenit: alij non conueniunt, inæqualis & inordinatus. † Alij addendũ cenſent, & ordinatus.

De Triplici pulſuum Mutatione, ac primum de Naturali. CAP. 9.

QVando multis modis pulſus variare poſſunt (neque enim cauſam prope vllam reperias, quin hos immutet) viſum eſt mihi trifariam mutationis ſummam differentiam diſtribuere,

A.l.1.f.1.d.3.fũ 1.c.7.fo.49.b A.ibidẽ. c.8.d A.ibidẽ. c.7.c A.ibidem.f A.l.1.f.2.d.3.fum.1.c.15.f A.l.1.f.1.d.3.c. 1.fo.47.c.Etc. 3.fo.48.b A.ibidem. c.3. fo. 48.b A.ibidem. A.libſd.c.13.fo. 10.d A.l.4.f.1.t.1.c. 2.fo.413.h A.ibi.c.14.c

A buere, deinde ſeparatim de ſingulis verba facere. Prima igitur mutatio horum naturalis eſt: altera non illa quidem naturalis, nec tamen iam præter naturam: tertia eſt præter naturam. Comitantur hæ omnes, naturales differentias: alij. n. aliter arteria natura mouetur: quas quidem tenere ante oẽs debet, qui cognoſcere cupit, qua de cauſa, ac quatenus mutari pulſus contigit: at propriũ cuiuſq3 ad vnguem experiundo aſſequaris. Sanè frequenter tangenda arteria eſt, præſertim integra ſanitate præditi, atq3 vacui omnis vehementis motus, nec nõ cæteris in ſtatibus. Verum, quia omnes experientia aſſequi non eſt (etenim multi iam medicos ſæpe deſiderauerunt, cum quibus ſani nullum habuerũt vſum) optimum hercle eſt etiam hic imperito præſtare artificem. Præſtiterit autem, ſi ſcietiã comparauerit eorum, quę in multis ex equo inſunt. Eſt aũt quædã, vt ſummatim dicam, cõis virorum natura, alia mulierum. Etiam, qui calidiore ſunt temperamento, quiq3 frigidiore, habent hi ſuam vtrique cõem naturam. Ad hæc omnium communis natura eſt gracilium, corpulentorum item cõis eſt. Ac rarum in ſingulis eſt, quas memorauí, communitatibus, quod non aſſimile multis ſit. Proinde etiam, qui probe commune tenet, raro à vero aberret.

VIRI" mulieribus pulſum fere habent longe tum maiorem, tum vehementiorem, paulo tardiorem, ſatisq3 rariorem.

B CALIDI" natura, multo habent maiorẽ, celeriorẽ, & crebriorẽ: vehementiorẽ nõ item multo, GRACILIORES" maiorem rarioremq3 multo: vehementiorẽ paulo. Atq3 natura ſic diſſerũt.

PORRO pro Ætatibus hoc pacto immutãtur. Infantis pulſus creberrimus eſt, rariſſimus ſenis: omnes, qui inter hos intercedunt, proportionem ſeruant, prout vel ad puerum vel ad ſenem propius accedunt. Celerrimus item pueri iuueniſq3 pulſus, ſenis tardiſſimus: reliquarum ętatũ pulſus inter hos ambigunt. At ſenex à puero longe magis raritate, q̃ celeritate, diſtat. In vehementię & magnitudinis differẽtia, maximus eſt, vt in ætatibus, pulſus iuuenum, minimus ſenum, medius & paulo maior pulſus puerorum. Iam vehementiſſimus iuuenum, languidiſſimus ſenum, medius eſt inter hos puerorum pulſus. Atque pulſus in ætatibus ſic habent.

PRO Anni" temporibus: medio vere pulſus maximi ſunt & vehemẽtiſſimi, vt in temporibus: celeritate & crebritate moderati. Pari modo, medio autumno. Progrediens autem ver non nihil de magnitudine & vehementia detrahit, ſed auget celeritatem atq3 crebritatem: tandemq3 ineũte iam ętate languidi, parui, celeres, crebriq3 fiunt. Autumni progreſſus cũcta imminuit, magnitudinem, vehementiam, celeritatem, crebritatem. Ita ineunte hyeme in paruitatem conuertuntur, & remiſſionem, & tarditatem, & raritatem. Reſpondet aũt initiũ veris fini autumni: illius finis C initio huius. Ætatis item principiũ ſuo, & principium hyemis ſuo fini. Proinde, quę pari ſpacio à media æſtate & media hyeme in vtranq3 partem deflexerunt, ſimiliter variant. Porro media ętas partim conuenit cũ media hyeme, partim diſſidet. Nam parui vtrobiq3, & languidi ſunt, ſed celeres atq3 crebri æſtate, tardi rariq3 hyeme: non perinde tñ paruí æſtate, vt hyeme, ſed æſtate minus: nec ita hyeme languidi, vt æſtate, cęterũ minus hyeme. Ad hũc modũ pro tpibus pulſus variant.

PRO Regionibus" perinde, vt pro temporibus. In vehementer calidis, ſicut media ętate. In magnopere frigidis, vt media hyeme. In temperatis, ita, vt medio vere: ad horũ proportionem in ijs, quæ medium locum ſunt ſortitæ. Porrò acris nos circundantis alij ſtatus, qui calidi ſunt, calidis temporibus: frigidi frigidis, medij medio veri reſpondent.

PRÆGNANTIVM" maiores, crebriores, celeriores pulſus ſunt: præterea nihil mutatur.

IAM Somni ẽt ſint, ſi quid aliud, naturales, qui & ipſi variãt pulſus. Initio minores, lãguidiores, tardiores, rariores q3 reddũt. Poſtea tarditatẽ pedeẽtim augent & raritatẽ, pſertim à cibo: at maiores ſunt & vehementiores. Tandẽ ad remiſſionẽ & paruitatẽ redeũt: tarditatẽ & raritatẽ retinẽt.

QVI Expergiſcuntur, cuctigio pulſus magnos, vehemẽtes, celeres, crebros, & cum quadam vibratione habent, qui mox mediocritatem aſſequuntur.

D ADSCITITIÆ Habitudines corporis perinde, vt naturales, immutant. Nã gracilis natura, ſi quadratus euaſerit, huic, qui talis natura eſt, aſſimilem pulſum habet. Sin autem quadratus, factus gracilis ſit, aſſimilem gracilibus natura. Conſtat vero gracilitatis & quadrati corporis, citra facultatis immutationem, æſtimandam differentiam eſſe: itemq3 in omnibus alijs: vt vnum id tantum vbiq3, de quo in præſenti diſputemus, mutetur. Quæ diximus, de quadratis, eadem etiam de corpulentis dicta fuiſſe eſt putandum, niſi q̃ magis ſunt intenſa.

IAM ẽt Temperamẽta corporis adſcititia pulſus ea ꝓportione mutãt, qua naturalia tẽperamẽta.

De pulſuum mutatione ex Cauſa, quæ dicitur non naturalis. CAP. 10.

NVnc alias mutationes, quę cauſas habent nõ naturales, recẽſeamus. Exercitationes" primo, quæ moderatæ ſunt, vehementes, magnos, celeres, crebros pulſus efficiunt. Si multæ ſint et vires excedant laborantis, paruos, languidos, celeres, & crebros in ſummo. Nimium immodicæ, adeo vt ęgre iam ſe poſſit mouere, & multis interpoſitis quietibus, aut nihil prorſus poſſit, ſed exolutæ" vires impẽſe ſint, pulſus mire paruos, & languidos, tardoſq3, & raros. Quòd ſi ad virium diſſolutionem perueniãt, pulſus creant illis proprios. Quales autem excitet pulſus facultas, quæ diſſoluitur, dicemus paulo inferius.

BALNEÆ" calidæ, dum ſint moderatæ, pulſus creant magnos, celeres, crebros, vehementes. * Al. paulo vehementiores.

Immodicæ paruos & languidos, tamen adhuc celeres ac crebros. Quòd,si hic relinquantur, par- E uos,languidos,tardos,atq; raros.

BALNEÆ" Frigidæ ilico paruos,ac languidiores,& tardos,rarosq; pulsus efficiũt: postea,prout id sit,quod induxerunt, omnino vel torporem inducent vel robur. Quæ torporem intulerunt & refrigerarunt, paruos,& languidiores,& tardos,rarosq; efficiunt,Quæ excalfecerunt,& robur conciliarunt,magnos,vehementes,celeritate & crebritate moderatos. A.ibidem.e

CIBVS" Largus,vt etiam grauet facultatem, pulsus inæquales,atq; inordinatos cõcitat. Archigenes vult celeriores magis,q̃ crebriores. Modicus,magnos,vehementes,celeres,crebros. Parciorq̃ qui satis nutriat,non æque,ac moderatus,cæterum minus mutat,neq; id diu. A.l.1.f. 2.d.3. sum.2.c.11.fo. 49.f

VINVM" pulsus cætera,vt cibus,variat: hoc vero interest, q̃ ilico immutet, & citius mutatio à vino profecta recedat, q̃ illa, quæ à cibo: q̃ item celeritatem amplius & magnitudinem, q̃ vehementiam & crebritatem, augeat. Quanto enim vehementius moderatus cibus constantiusq; robur conciliat, tantum fere vinum extollit magnitudinem. A.ibidem.g

AQVA" minimã oĩum ciborũ & potuũ mutationẽ inducit, quãq̃ perinde, vt cibi,& hęc mutet. A.ibid.c.11. fo.50.a

RELIQVA omnia, quatenus nutrire valent,vel calfacere,vel refrigerare, hactenus arteriarum motum variant. Ad hunc modum pulsus ex causis,quæ non naturales appellantur,mutantur. F

De mutatione pulsuum ex Causis præter naturam. CAP. 11.

NVnc mutationes ex causis præter naturam exponamus, illaq; commemoremus prius, quæ iam de causis præter naturam communitate orationis conscripsimus. Ac aeris status: ciborum copia,vt facultatem grauet: ad hęc exercitationes,& balneę, somniq; immodici,præter naturam sunt. Excessus.n. in quantitate naturalium causarum & non naturalium desciscunt ad statum præter naturam. At causarũ,quæ non quantitate modo,sed & genere sunt præter naturã,immensus est numerus: itaq; nec põt comprehendi. Ars vero in his quoq; constat, generibus & speciebus, quoad eius fieri potest, certis infinitum complectens. Etenim quãlibet causam præter naturam non ab re dixeris vel dissoluere vitalẽ facultatem & dissipare,vel quasi deprimere grauareq;. Dissoluitur facultas,alimenti inopia,& morborum malignitate,animiq; affectuum vi,atq; vehementia dolorum vel diuturnitate,deniq; immodicis vacuationibus. Degrauatur à materię copia, & ab instrumentorum affectibus,vt inflammationibus, schirrhis,tumoribus,abscessibus,varijsq; corruptionibus. Itaq; fatiscens facultas pulsum paruum, lãguidum, & crebrum admodũ efficit. Depressa & quasi degrauata vertit in inæqualitatem pulsus, & in ordinẽ perturbatum cum oĩm alium, tum vero vehemẽtiæ & magnitudinis. Hæ siquidem in primis inæqualitates proprię sunt G facultatis pressæ: ac grauatæ insigniter,in pluribus differentijs: parũ,in paucis. Etiam pulsus plures paruis magni sunt,& languidis vehementes, cũ pusilla sit offensa: contra,si magna. Iam non nulli pereunt etiam integri motus in eiuscemodi affectibus, intercurruntq;: verum minorem intercurrentes noxam, deperditi grauiorem significãt. Habes cuiusq; dissolutionis & depressionis communes mutationes: Peculiares accipit quæque ex causa efficiente. Ergo,cũ dissoluta à penuria facultas sit,fiunt pulsus primo languidi,parui,celeres,atq; crebri: in medio languidi,parui, tardi,rariq;: tandem extreme parui,languidi,& crebri, præbentq; celeritatis falsam speciem. Hic ille est, qui vocatur formicans. Vermiculans autem fit ille quidem etiam fatiscente iam facultate, sed non nihil tñ renitente adhuc: differtq; hac re à formicante, q̃ non ita in extremam contractus est remissionem & paruitatem,et q̃ aperte in vno ictu inęqualis est partibus vel citius vel tardius incipientibus moueri: quamobrem minus tardus,q̃ paruus est, non nunq̃ nequaq̃ tardus: quocirca minime paruus est. Proinde,quas exitiales febres & acutę cõcitant syncopas,hæ pulsum vermiculãtem prorsus non habẽt. Reliquas facultatis dissolutiones fere comitantur vermiculãtes, has potissimum,quæ febribus non sunt coniunctæ,aut quàm minutis. Quare cardiacas syncopas, formicantes: choleras, & validos ventris fluxus, sanguinis profluuia, profluuium muliebre, omnes H denique vehementer vacuantes affectus,plurimum comitantur vermiculantes: extremos,formicantes. Et, si his absint febres, tum vero multo magis vermiculantem pulsum inuenies cum clarum, tum admodum diuturnum. Hæ causarum præter naturam cõmunissimæ mutationes sunt. Nunc speciatim eas explicabimus.

IRÆ" altus est pulsus,magnus,vehemens,celer,& creber. A. ibidẽ. c.18. fo. 51.a

LÆTITIÆ" magnus,rarus,& tardus est pulsus,at vehementia nihil differt. A.ibidem.

TRISTITIÆ" paruus,languidus,tardus,& rarus est. A.ibidem.

TIMORIS" recentis & vehementis celer, & vibratus, & inordinatus est, inæqualisq;. Inueteratus iam similem habet tristitię. Hæc omnia, si valde diuturna sint,multumq; vehementia, pulsus,vt dissoluta facultate, consequuntur. Etenim dissoluunt etiam facultatem hæc omnia, statim, si valida sint: diuturnitate,si non sint valida. A.ibidem.

DOLOR," qui quidem variat pulsus (variat autem ingens,aut qui principes partes tenet,vt ẽt inflammatio) dum paruus est atq; initio,pulsum ędit maiorẽ,vehementiorẽ, celeriorem, crebriorem: Auctus vero iam & admodum validus, vt etiam vitalem cõtentionem offendat, minorem, languidiorem,celerem, crebrum. Ac,quo diuturnior sit, vel vehementior efficiatur, hoc illorum quodq; A.l. 1. f. 2. d. 3. sum. 2. c. 16. f

A quodque increscit magis. Qui vero facultatem iam dissoluit,in remissionem, & paruitatem,& fal sam celeritatis speciem,ingentemq; crebritatem commutat.

A.ibidẽ.c.17.g INFLAMMATIO" habet omnis communem pulsum veluti serrãtem,vt alia pars attolli arteriæ, alia non videatur, cum illa.s.videatur durior. Habet etiam vibrationis aliquid hic pulsus: ac celer quidem & creber est,non perpetuo magnus tamen. At vero cuiq; est proprius,nascenti quidẽ maior iusto & vehementior,& celerior,& crebrior. Augescenti adhuc,cum illa omnia increscunt, tũ clare iam durior & magis vibratus est. Vigescenti autem mãnifestior est,duriorq;,atque vibratus magis: sed minor est,quàm dudum,non tamen languidior,nisi facultatem excedat affectus: sed & creberrimus fit & celer. Quæ si diuturnior sit,atq; in scirrhum iam indurescat,accedit illis gracilitas pulsus & durities. Hæc inflammatio habet, quæ pulsum per totum corpus immutat, vel quia magna est,vel quia principem partẽ insidet. Si vero vniuersum corpus non afficiat, pulsus in parte inflammata talis erit,qualem diximus. Crescunt autem,quæ commemorauimus,singula,diminuuntur q̃,aut pro inflammationis quantitate, aut pro ipsius instrumenti natura inflammati. Siquidem partes neruosiores,duriores ædunt pulsus,magisq; serrantes, & minores. Venosiores vero & arteriosiores contra: ac inter eos maior est in arteriosioribus,atque inęqualis facile fit,inordi B natusq;. Ex his liquet, qui pulsus sit illorũ,quibus inflammatũ iecur est,vel liẽ, renes,vesica,colõ, ventriculus: Præterea pleuriticorum,& peripneumonicorum,& breuiter omniũ, in quibus partis inflammationem comitatur febris: nisi quibus in locis ob symptomatum naturam, quæ tũ necessario illos consequuntur, tum casu adiuncta sunt, prout quodque possit mutare,ita pulsus contingat variari: vt mista ibi mutatio fiat,& quæ inflammationi cõgrua est,& quam loci natura,vel præsentis inducit symptomatis. Quibus enim inflammatum est septum transuersum,hi cõuulsionibus sunt opportuni: quibus pulmo,suffocationibus: quibus ventriculi os,syncopis: quibus iecur,atrophiæ: quibus ventriculus,cruditati: quibus renes,vrinæ suppressioni. Ad hæc partes insigniore præditæ sensu,ẽt dolorũ nomine pulsus mutant: quæ minus sentiunt, pro affectu tñ. Igitẽ in inflammationibus varię pulsus ex his omnibus mutantur. Quæ quẽadmodũ discernenda sint, cũ alio loco exacte tractauimus,tum vero in præsentia,quantũ interest tyronibus,persequemur.

A.l.3.f.10.t.4. ca.fo.268.f.g. h. PLEVRITICORVM" celer pulsus est & creber,necadmodum magnus. Videatur etiam vehemens esse. Est ille vero non languidus quidem,sed tñ non vehemens statim,quod ad affectum refert. Siquidem vbiq; hoc memoria seruandum est,in quaque re mutationẽ esse pro illa re æstimandam,distinguendumq;,quod alia de re,non de illa acciderit. Pulsus itaq; pleuriticorum,quia ner- C uosiorem quodammodo durioremq; efficit arteriam,quasi conuerteret in vehementiam, imperitis imponit,quos,quid interslit inter durum ictum & vehementem,latet. Ita quoq; vulgus medicorum,q̃ alias etiam differẽtias pulsuum discernere nesciat,has fortassis institutiones accusabit, atq; ex sua ignorantia damnabit recta præcepta. Verum non faciã, vt hîc longior sim, cum separatim de pulsibus dignoscendis scripserim. Quare,vt rõnem exerceatis simul & tactum, admoneo, vt in experiendo pulsum valeat tactus cognoscere, non discernere solum ratiõe. Principiũ vero est experientiæ, sermone expressa doctrina. Quippe nequeas vel crebritatis quãtitatẽ verbis explicare: tametsi multũ interfit,excedat iustum pleuritidis modum,an nõ assequatur. Si quidẽ excessus, vbi in peripneumoniam migret,aut denuntiet syncopã,necesse est fieri. Defectus in soporem, vel neruorũ desinere læsionem. Simili modo illa inæqualitatis species,quæ serrantis imaginem præbet,in primis pleuritidis proprium est signũ: si remissa est,mollis & non minime maturandę: si vero magna,difficilis,& admodũ crudæ pleuritidis. Tales cum imbecilla quidem facultate coniunctæ,periculum præsens habent: si cum firma,aut tarde concoquenẽ, aut ad suppurationẽ deflectent, aut tabidus eas excipiet marcor. Atq; eius,quæ concoquitur,pulsus pedetentim oĩm deponit illã præ ter naturam mutationem: Quæ deflectit ad suppurationem, habet pulsus suppuratorũ proprios. D Ita quoq;,quæ tabide marcescæt,pulsus marcorum.

A.l.1.f. 2. d.3. sum.2.c.17.fo. 50.h SVPPVRATORVM" pulsus initio statim pulsum refert vigescẽtis inflammationis. Hoc enim initium est suppurationum. Non nunquam inæqualis est & inordinatus, sed omnibus hecticus. Cum autem pus prope sit maturum,cætera similis est,nisi q̃ æqualior sit: at,cum erumpit,languidior,latior,tardior,rariorq;.

A.ibidem.h MARCESCENTIVM" pulsus non vno modo variat. Quare differentijs hi quàm apertissimis discernendi sunt. Qui vnà cum inflammatione, quæ non discussa sit, commarcuerint, languidos, & celeriores,mircq; crebros pulsus habent,ac decurtatos magnitudine in vno ictu. Quos Archigenes innuentes & circũnuentes appellat,vt aperte declaret distentionis breuitatem,cũ vtriusque extremitatis quasi inclinatione. Neque enim vt pręcisis affatim, sed ceu partibus vtrinq; inflexis, contrahitur decurtatus magnitudine & in vtrisque partibus. Atque hoc quidem non hi modo, sed marcescentes qualiber de occasione habent ferè omnes: qui ex inflammatione marcescunt, omnes: & alij item multi,nisi illi sanè,qui de occulta quapiam inflammatione marcescunt. Eritq; hic marcescentium ex inflammatione proprius,nulli cõueniens, qui aliam ob causam marcuerit. At hecticus omnibus marcescentibus pulsus est: qui quidem ijs est communissimus: secundum illũ, inæqualitas distentionis magnitudine decurtata, quæ etiam adest plerisque, deinde crebritas. Etenim

enim hæc quoq; omnibus, qui ex inflammatiõe marcuerint, perpetua adhæret: omnibusq; adeo, E qui ob syncopam ex corde vel stomacho affecto profectam in præsens periculum venerunt, ac de inde vini potione declinauerunt periculum, sed tempore tamen marcuerunt: nisi sanè hos quoq; dicas ex paruis inflammationibus perire nobis incognitis. Siquidem sunt inter eos, qui innuentẽ habeant pulsum: nisi etiam hos dicas ex inflammatione, alios citra inflammationem marcescere. Verum hoc in dubio est. Pulsum igitur hi habent hecticũ, languidum, admodũ crebrũ, quem innuentem quidam appellant. Atq; alteram hanc marcescentes differentiam pulsuum sunt sortiti. Alia item tertia est eorum, qui raram habent: verum & his cum antegressa febris pulsus reddidit crebros, tum facultatis extrema dissolutio abunde efficit crebros. Quod autem †intercedit, omnibus} refrigeratis febribus, nõ dum tamen extinctis ijs, in raritatem commutat. Genus hoc marcoris senibus proprium est, præsertim cum aliquid vitij pulmo & thorax contraxit. Hi febrilem retinent pulsus duritiem, etiam si rarus sit. Omnino paucis marcescentibus in aliam inæqualitatem pulsus, ac illam, quam diximus, magnitudinis vertitur.

Aliàs, intercedit totum.

PHTHISICORVM, quos vocant, pulsus paruus, & languidus est, mollisq;, & modice celer, atque hecticus.

PERIPNEVMONICORVM" magnus est pulsus, & vndosi quid habens, & languidus, mollisq; F A.l.3.f.10.t.4. c.11.fol.270.f similiter, atq; lethargicorũ pulsus: nisi quatenus præpollet inæqualiter & in vno pulsu, & collectiua, q; vocant. In vno ictu, cum veluti interpellatur, & vndosus est, ac dicrotus interim fit: in collectiua, cũ alias differentias habet, tũ modo intermittit, modo intercurrit. Cũ aũt acute omnes peripneumonici febricitant, tũ non nihil comatis habẽt: vtrũ excellat horũ, ex eius maxime ratione crebritatis quantitas inuenitur. Vbi ardentior febris adiuncta peripneumoniæ sit, pulsus abũde creber est: si comatosior, minus creber.

LETHARGICORVM" pulsus similis peripneumonicorũ est magnitudine, imbecillitate, mollitudine: sed eo est tardior rariorq; ac minus inæqualis, intermittens potius, quã incurrens. Est, cum dicrotus fiat. At vndosus semper in altis quidem soporibus est, de quibus hæc dicuntur. Morborũ enim pulsus exponimus, qui omnibus suis indicijs constent: quo, si qui aliquatenus deficiant, neque dum sint integri, satis cognoscere magnitudinem, & qua iam sunt præditi, & quę accedere ijs potest, valeamus. Sed, quoniam inæqualitatis sæpe meminimus, raro autem perturbationis ordinis, hoc in vniuersum sciendũ est, ferè inæqualitates comitari perturbationem ordinis. Ac inæqualem pulsum, qui sit ordinatus, raro inuenias. Ac nimirũ minores offensæ inæquales & ordinatos: maiores inæquales pulsus atq; inordinatos creant. A.l.3.f.1.t.3, c.8.fo.119.a

G

PHRENITICORVM" paruus pulsus est: rarissime autem conspectus est magnus esse. Contentus est modice. Durus & neruosus est: valde est celer & creber. Habet præterea non nihil vndosi." Interim subtremere tibi videbitur: interim etiam præcisus cum conuulsione quadam. Quod. n. febres in celeritate propriũ habent symptoma, hic obtinet clare in vtroq; termino distentionis, præcipue externo. Inuenias etiam inęqualitatis in positu genus insigniter aliquãdo in illo apparere: immo totam subinde arteriam sua sede desertą conspicias attolli, potius cũ vibratione ebullientẽ, quàm more pulsus distentam: pari modo delabi, detractam potius, q; contractam. At vero immodica eius crebritas proximam denunciat syncopam. A.l.3.f.1.t.3, c.2.fo.197.a A.ibidem.

IAM etiam alius est affectus, qui siue medio loco ponendus sit inter lethargum & phrenitim, vt qui cũ neutro in totũ conueniat: siue cõis esse ambobus existimandus, vt ex phrenitidis speciebus & lethargi mistus, suo loco cõsiderabimus. Nũc de eius pulsibus agemus. Ac, ne quasi ęnigma quoddam propositum sit, per signa, quæ cũ eo sunt connexa, eũ ab oculos ponam. Conniuent ferè oculis, somnolenti sunt, atq; stertunt. Rursus oculis fixis ac inconniuentibus diutissime, vt cato chi, intuentẽ. Et, si quid roges, atq; ad colloquiũ compellas, difficiles sunt & tardi ad respondendũ. Plerunq; ẽt stulte loquuntur, nec recte respondent, ac temere nugantẽ. Is est affectus, quẽ dico: qui H ex signis sibi adiũctis defectu propriį nominis cognoscit. Pulsus" eius celeres sunt & crebri, perin de vt phreniticorũ, minus tamen. Ẽt roboris item minus, ac illi, obtinent. Lati aũt sunt, & breues. Externum motum non habent subito truncatũ, sed alio modo, veluti intro se propipiẽtes, subterfugiunt, ac concitant contractionem, & quasi sufflurantẽ distentionem: verum in ea pulsui phrenitico rum non sunt similes, q truncatione illa careant. A.l.3.f.1.t.3.c 12.fo.199.a

CATOCHORVM pulsus (κατόχους. n. & κατεχομένους veteres Graeci appellabãt: Iuniores ipsum affectũ κατοχὴν, & κατάληψιν vocãt) cætera lethargicis similes sunt, magnitudine, tarditate, crebritate: vt nec totius huius affectus species late ab illo differat. Catochorũ tamen non imbecillus est pulsus, nec mollis: sed in his sanè multũ differt, vt ẽt in hoc, q laxaẽ lethargicis, atq; intumescit vniuersum corpus: contra stipaẽ & cogiẽ catochis. Ad hæc æqualitate & inęqualitate distant: æqualis. n. pulsus est catochorum, inæqualis lethargicorum. Archigenes arteriæ locum auctor est propriè in ijs inueniri calidiorem, sicut illis, quibus conuulsio imminet cum sopore. A.l.3.f.2.c.6. fo.216.b

CONVVLSORVM" ipsum corpus arteriæ videtur contractum, ac vndequaque coarctatum, non ceu compressum sit abs quopiam vel constipatum: nec etiam veluti rigidum, vt in febri, præsertim in accessionibus: nec vero, vt præ duritie, ad intentionem contumax, veluti quod fit

diuturnitate

A.ibidem. A diuturnitate temporis, præsertim cum quid offensum sit, vel viscera vitiata: sed vt corpus neruosum, cauumq;, veluti intestinum aut simile, ex vtroq; fine intentum. Ad" eundem modum inęqualis motus est arteriæ, in modum chordę, sursum deorsumq; agitatæ. Neq; enim species distentionis vel contractionis repræsentatur, verum vibrationi potius similis est, ceu exilientis sursum iterumq; retractæ intro: quod ne constituto quidem tempore habet, sed vno sæpe tempore altera eius pars videtur ferri sursum veluti ciaculata, altera intro ceu à quopiam atracta: atq; vna moueri citate, altera tarde. Iam vehemens quoq; & magnus conuulsorum pulsus videtur esse. Est vero hic nõ imbecillus, neq; paruus: non perinde tamen, vt videtur, vehemẽs vel magnus: ictus enim imponit, dum ob tensionem validus, ob vibrationem exilire appareat: quamobrem altior interim videtur, ac veluti strepitum quendam ad tactum ædit asperum. Sanè neminem, qui quidem sit expertus, fugiat hic pulsus: quippe nulli est similis, vel tensione in vtrãq; partem, vel conuulsione motus. At, qui cum pulsu sopitorum cõmixtus est, difficillime cõmixtio deprehenditur: solusq;, qui ad amussim vtrunq; cognoscere separatim meditatus est, poterit confusos cognoscere.

A.l.3.f.2.c.2. fo.214.c PARALYTICORVM" paruus pulsus, & imbecillus, tardusq; est: non nullis rarus quoq;: alijs creber, sed non nihil inordinate intermittens.

B COMITIALIVM & Attonitorũ similes pulsus sunt: quare de comitialibus quæ exponemus, eadem de attonitis, sed cumulatius, accipienda sunt. Dum modice infestatur natura, neq; dum eã multum superauit morbus, nullam inuenies mutationem insignem magnitudinis, vehementiæ, celeritatis, crebritatis, duritiei: tantum est conuulsis intenta iure vtrunq; arteria. Sin autem grauis sit affectus, vt oneret facultatem, inęqualitatem quandam comparat, atque tensionem validam, ac minor, lãguidior, †rarus, tardusq;} efficitur. Si comprimat magnopere, & facultatem deijciat, languidos, paruos, †celeresq; creat.}

†*Al. rarior tardiorį.*

†*Quidam cod. ãtiqui et tralatio ẽt uetus ad dunt, & crebros: aly loco celeres, legunt crebros.*

ANGINÆ pulsus tensione quadam præditus est conuulsiuo persimili: magnus est & vndosus, vt pulsus" peripneumonicorum: ac, vtrum insigniter in eo polleat, p eo expectanda mutatio est. Nam, si" peripneumonica species superior sit, in peripneumoniam: si vero conuulsiua, in conuulsionem, angina desinet. Quicunq; autem ex illis vehemẽter suffocantur, paruum hi habent & rarum pulsum: vbi iam animam agant, crebrum atq; inæqualem. A.l.3.f.9.c.8. fo.253.f A.ibidẽ c.8. fo. 254.b

ORTHOPNOEA Acuta inæqualem & inordinatum pulsum habet, & nõ nihil deficientem: quæ mediocriter est grauis, crebrum: quæ violentissima, tardum & deficientem: quę iam perimit hominem, crebrum & languidum.

A.l.3.f.1.t.3.c. 12.fo.199.h C VTERINÆ" suffocationis pulsus, vt si conuelleretur, protensus est, & rarus: q, si exitialis sit suffocatio, creber, inordinatus, & non nihil deficiens.

STOMACHVS Affectus (vt sic vocemus in præsentia os ventriculi, q is vsus apud vulgus obtinuit) non vno modo commutat pulsum. Nam, si inflammatus sit duntaxat, ita mutat pulsum, vt corporis neruosi diximus pulsum solere: si cõprimatur, vellicetur, lãguescat, singultiat, vomat, nauseet, fastidiat, dolcat, pro genere symptomatis. Nam vellicationes, vomitus, nauseæ, singultus, lãguor, non solum paruum & languidum efficiunt, & interim etiam modice celeriorem, verum etiam admodum crebrum: sola vero compressio, remotis illis omnibus, rarum, tardum, paruum, & languidum. Ea compressio tum à cibis oritur grauantibus, neque vlla insigni præditis virtute, sed sola abundantia molestis: tum ab humoribus quibusdam, qui in eum confluant, non mordicantibus: qui ab his si semel refrigeretur, tum vero vel maxime talis pulsus existet. Ac bulimum patientium talis pulsus est. At omnes quidem affectus, qui in crebritatem mutãt, si diuturni sint, vel euaserint grauiores, pulsum vermiculantem creant. Qui vero in raritatem, præter q commemoratas differentias adaugent, talem præterea speciem inęqualitatis in vno pulsu generãt, vt multis locis pertusum corpus arteriæ videatur, neq; esse continuum: ac sentit tactus in distentione vel lati arenæ occursum.

D

A.l.3.f.14.t.4. c.9.fo.321.e A.ibid.c.11.f. A.ibidẽ.c.10.e AQVÆ Inter" cutem pulsus, Ascitę, paruus, crebrior, subdurus cum quadam tẽsione est: Tympanitę," longior, non imbecillus, celerior, creber, subdurus, cum quadam tensione: illius, quam hydropem Anasarca Greci vocant," vndosus, latior, mollisq;.

ELEPHANTIASIS pulsus paruus, languidus, tardus, crebrerq; est.

A.l.3.f.15.t.1. c.4.fo. 326.h A.l.4.f. 6.t.1. c.16.fo.493.a ICTERICORVM" pulsus est, si ablit febris, minor, durior, crebrior, non languidus, nec celer.

VERATRVM" qui sumpserunt, hi paulo ante vomitum, vbi comprimantur, pulsum habent latum, rarum, languidiorem, tardiorem. Interea, dum vomunt & diuelluntur, inęqualem & inordinatum. Cum rectius habere coeperint, ordinatum quidem, sed inęqualem adhuc, minus tamen, q; antea. Vbi vero iam ad naturalem statum propè reuerterint, æqualem, ac maiorem q; dudum, vehementioremq;. Qui horum syncopa corripiuntur, conuelluntur atq; singultiunt: paruum hi, & languidum, inordinatumq;, & celeriorem, atq; multum crebrum habent. Qui ex his suffocantur, paruum, languidum, inordinatũ, inęqualem: nõ autẽ crebrum, nec celerem, immo potius tardum: repręsentat etiam non nihil vndosi, & lati, atq; paruam quandam interdum arteriæ tensionem.

Gal.

GAL. DE PVLSVVM DIFFERENTIIS

LIBER PRIMVS

Hermanno Cruſerio Campenſi interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Genera prima ac Singulas pulſuum Differentias declarat: Ac in primo libro de his pertractat ex Propria opinione.

Nomina nihil ad Rerum ſcientiam, ſed Docendum duntaxat facere. CAP. 1.

OPtarem res & percipi & tradi citra ipſarum nomina poſſe, vt ne ad artis vel ex ſua ipſius commentatione longitudinem, veluti cumulus nobis accederet vocabuli negocij. Sed, quòd nominibus neceſſario, quæ volumus, interpretamur, ſophiſtis hinc commentorum & inutilis diſputationis copioſa materia ſuppeditatur: cęteri vero, quicũq; rerũ ſciẽtiam, non vſum vocum, moramur, inuiti quidem, tamen compellimur propter ſophiſtarum contumelias de nominibus laborare. Nam G nihil ſit melius, quàm quauis conditione de nominibus conuenire, & ad contemplationem properare: quod in libro illo fecimus, quem antea tyronibus de pulſibus deſcripſimus. Sed, quando, qui in nominibus tantum valent, in operibus artis interim imperitiſſimi, nunquam non interpellant, neque reſpirare nos citra contumeliam ſinunt, neceſſe propè iam nobis eſt, nominibus vt immoremur.

Maiores noſtros ſimpliciter vocabulis videas vti: qui hoc ſemper vnum agunt, ſenſum vt aperiant: Iuniores tantum non in ſingulis ſyllabis argutantur, contendunt, neque de nominibus deſiſtunt digladiari: Exempli gratia (quo vna ex parte, huius inſtituti ſummam perſpiciamus) quidam pulſum ait valenter pulſantem, vehementem eſſe: Adeſt alius, qui non hunc, cæterum qui magnus ſit et plenus celeréq;, illum affirmat vehementem eſſe: Alius validum ſimul ac celerem: Eſt, qui hos mira grauitate inſimulans, magnum pariter & celerem, veliemẽtem eſſe ait: Iam alius hunc non ferens, acerbius etiam obiurgat, vultũq; plenum ſimul ac velocem, vehementem eſſe: Et hercle præter hos ſextus, magnum plenumq; eſſe vehementem contendit. Quòd, ſi ſeptimus huc & octauus accedant, hic aſſerens inter plenum & hunc nihil intereſſe, ille eundem cum duro eſſe, quam cenſes pugnam fore? an ne talem, qualem frequenter in templo Pacis, & inter ipſos H ęgrotos conſpicimus? adeo vt etiam ad manum res veniat: tantum abeſt: vt turpi dicto abſtineat.

Sed mihi, qui nunc moleſtãt, minus ſtomachum faciunt, tametſi ſunt importuniſſimi: qui vero ad commentãdum appulerunt, quis ferat? Ad manum enim eſt, inutilis quæſtionis, index: cum tñ illi non cernunt, ſed ſic omnes ſcribunt: Hic pulſus vehemens eſt, ille plenus eſt, is creber: cum /eſt/ſit ſubmouendum, adiungendum autem maxime, ſi poteſt/appellatur/quo ſi deficiantur/appelletur/ac tum demum docendum eſt, quid ſoleat is pulſus, quem vehementẽ forte vocauerunt, ſignificare. Neq; enim, quo appellemus, aut nomẽ proprium inſtituamus, artem nos de pulſibus tractamus, aut alios docere conamur, ſed vt præſentia cognoſcamus, & futura ægrotis prænoſcamus: at ex rebus hæc, non ex nominibus earum, inueniuntur. Omnino enim ad rerum cognitionem nihil nomina referunt: tantum ad docendum intereſſunt: quod pactò etiam poteſt conſici. Siue enim rebus haudquaquam dederis nomina, eas tamen aſſequi poſſis: &, quid denotare poſſint, planè teneas: hac in re certe nominantibus non conceſſeris: Siue, quando docere inſtitueris, nomina quæ libet ponas, ne ſic quidem eris inferior. Equidem, ſi vel Dionem vel Theonem velis vehementem pulſum appellare: non fallaris in docendo tamen, quæ illum cauſæ generant, cuius vero eſt affectus indicium, & quo tãdem euadet: nihil te ſic peccare cenſuerim. Proinde,

A de, qui ita eſt aliquid docturus, huic ſatis ſit nomina inſtituiſſe: qui ad veteres reiſcit, illorũ tradet inſtitutum: nec hic curioſus ſit, proprie, an improprie appellarunt: nec audeat immutare, nec incuſet: quod faciunt ſophiſtæ: ſuperuacanea ſunt enim hæc omnia, & ab noſtra arte remota. Neq; ſanè hæc nominum eſt conſtituendorũ ſcientia, ſed rerũ: neq; hos, qui minus probũ nomen dant, ad medicos homines remittunt, immò qui requirũt ſanitatem. Quamobrem nihil hæc diſputatio, vltra vſitata & nobis & alijs medicis nomina profitetur: ſed præclare ẽt cũ ea agetur, ſi hęc medio criter aſſequatur.

De Nomine pulſus. CAP. 2.

OMnium itaq;, quorũ ad nos memoria peruenit, primus nomen pulſus Hippocrates literis prodidit: atq; artis, quam complectitur, non videt ignarus eſſe: non tamen hanc artis partẽ multũ elaborauit: neq; cuilibet arteriarũ motui hoc tribuit nominis: quẽ vt imitari Eraſiſtratus. Sed hæc illic referam, vbi de illis viris peculiariter ſermonem habebo, cui potiſſimũ nomẽ hoc attribuant, ac inter ſe quatenus diſſentiant, aut conſentiant. Autor libri de palpitationibus, Ægimij nomine inſigniti, ſiue ille Veliẽnſis eſſet Aegimius, ſiue alius, proprie hoc nomen vſurpat: *Ælius ἤλιος i. Helius ſeu Helienſis ab urbe Elide.*
atq; longe præter morem aliorum non medicorũ tm̃, ſed & vulgi, quemuis motum arteriarũ vo- B cat palpitationem. Praxagoræ vſus & Herophili ẽt ad hũc vſque diem vigent. Pulſum enim, omnem arteriarũ motũ ſenſibilem appellãt. Ita etiam omnes eorũ ſucceſſores, tametſi definitionibus diſſideant. Sed hoc alio loco oſtẽdemus. Ergo nos quoq; vſum, qui obtinuit, ſequentes, videamus iam, quot numero ſint omnes pulſuum differentiæ, & quod ſingulis nomen. Etſi de hac etiã ipſa dictione quidam cõtendũt, quorũ alij ita volũt, vt ponatur, Quot genera ſunt pulſuum? Alij non genera aiũt appellanda, ſed ſpecies: quidam qualitates: non nulli differentias. Et, quod cuiq; viſum eſt, hoc inſtituto nomine diu diſceptat de eo conſtituendo, nihilq; non mouet. Iam, ſicut de generibus, ita de ſpeciebus, differentijs, qualitatibus, quæſtionem inducũt non neceſſariam, obliti vſum talis quæſtionis. Omnes enim id mea opinione ſpectauerunt, qui de pulſibus inſtituerũt cõmentari, quid denũciare poſſint: aſſequi vero cũ vel ſine generũ & ſpecierum quæſtione, quod intenderent, poſſent, quiduis potius, quã hoc, agũt. Verum omiſſis iſtorũ nugis quęſtionem in medium pro ſuo arbitrio proferant, nos vtilitatem ſectemur. Sed hoc prædicamus etiam, qui pulſuum definitiones, & conſtitutionem eorũ nominis diſcere volũt, in ſequentibus hũc primum libris omnia eos tradita habere. Hic liber ſolũ complectitur, quod conducit, nec vllam attingit ſophiſticam quæſtionẽ. Ita, ſiquis ſemel illa velit repudiare, licet certe. Ad cęteras lucubrationes de C dignoſcendis pulſibus, de cauſis, de præſagitione ex iſs, vnus hic liber requiritur. Illi aduerſus ſophiſtarũ importunitatem ſcripti ſunt, & ad intelligenda aliorũ ſcripta, vbi traditur, qua quodque nomen ſignificatione vſurpẽt. Itaq; exponamus primum pulſuum prima genera, deinde eorum differentias, hinc auſpicati.

Prima Genera pulſuum. CAP. 3.

Alii.f.2.d.3.c. 1.fo.47.a

QVando arteriæ corpus eſt cauũ, longũ, & teres, habetq; perpetuũ geminũ motũ ex contrarijs conſtitutũ partibus: aut enim in ſe ipſam vndiq; conſidet, aut in omnem partem diſtenditur: qui duplex motus, pulſus appellatur: in vtroq; ei gemina quies accidat, neceſſe ẽ, altera ab diſtentione prius, quàm contrahatur: altera à contractione, ante, quã diſtẽdat. Quas quidem binas quietes expertorũ tactus cognoſcit, nec minus demonſtrat ratio. Nam prius contrariũ motũ arteria, quàm priorem ſedauerit, non exordiatur. At qui ſedare, ſubſiſtere eſt, & in quiete

Alibidem. b

eſſe. Sic motibus intercedit quies. Exprimit ergo neceſſitas quoddam eſſe tẽpus propriũ vtriuſq; motus: aliquod etiam quietũ: & harũ item vtriuſq; propriũ. Iam, quia tres arteria dimenſiones, vt omnia reliqua corpora, obtinet, longitudinem, latitudinem, profunditatem: non poteſt in ſingulis dimenſionibus non fieri quantitas aliqua diſtentionis & contractionis.

Alibid.c.3.d.

Et vero etiam conD tentionem quandam neceſſario habet, vt aut ægre & languide, aut prompte valenterq; operetur. Eſt præterea ipſa arteriæ tunica aut mollis, aut dura. Quinetiam capedo interna aut vacua quodãmodo eſt, aut plena. Atq; hæc omnia aliquando æqualia, aliquando inæqualia ſunt. Temporis itẽ diſtentionis aliqua proportio eſt cum tempore contractionis. Aliam in vno pulſu differentiã cõſtituas præter has nullam. Siue enim motuum tempus eſt æſtimandũ, vel quietũ: ſiue dimẽſionũ, in quibus mouentur, quãtitas: ſiue qualitas actionis, aut tunicæ arteriarum, aut cauitatis: ſiue qui mutuo conueniunt, quæ conferri queunt, queunt autem cognata: omnia hæc ſunt recenſita, nec quicquam præterea in vllam partem deſiderat oratio: ſed ſunt omnes, quæ in vnum pulſum incidunt, differentiæ generales, quas retulimus. Quibus duæ accedunt aliæ, quas collectiuas appellãt. Ex quibus in plurium pulſuum mutua comparatione æqualitatem & inæqualitatem, ordinẽ atq; eius perturbationem æſtimamus.

Differentiæ pulſuum à Tempore motus, & à Quantitate diſtentionis ſumptæ. CAP. 4.

HOrum generum differentiæ ſpeciatim plures ſunt, quas iam exponemus, à genere ipſius motus ingreſſi: quem aut moderatum eſſe & in naturali ſtatu oportet, aut celeriorem vel tardiorem. Itaque hoc genus efficit tres numero differentias pulſuum: celerem, qui fit, cum modico

Alibidem. c

tempore mouetur arteria: tardum, cum multo: moderatum, cum mediocri. Differentiæ pulſuum

ſtuum in diſtentionis quantitate, ſiquidem ſingulis concipiantur dimẽſionibus, nouem numero E A.ibidem.e
ſunt, in vnaquaq; trium dimenſionum tres. In lõgitudine arteriæ, qui moderatus in ea eſt, & qui hunc excellit, vel eo eſt inferior: vocatur qui excellit, longus: qui inferior eſt, breuis. In latitudine, moderatus in ea, & duo immoderati: latus, qui moderatum excedit: contrarius huic, anguſtus. Itidem in dimenſione profunditatis arteriæ, vnus moderatus eſt, alius altus, & alius humilis. Hę pulſuum ſunt in vna dimenſione acceptorum differentiæ. At differẽtiæ pulſuum in trinis ſimul dimenſionibus ſunt vij & xx. Perſpicies has manifeſte in tabella. Vnus enim erit longus ſimul & latus altusq;, qui omnibus præponatur. Alius longus, latus, & profunditate moderata, ſcribaturq; ſecundus. Alius longus, latus, humilis, qui ordine tertius ſit: ſimiliq; omnes reliqui via & ratione cognoſcentur: vt duæ primæ dimenſiones maneant immotæ, trifariam vltima variet, hoc pacto.

Quartus longus, moderata latitudine, & altus. Quintus lõgus, moderata latitudine, ſimulq; moderata profunditate. Sextus longus, latitudine moderata, humilis. Deinde alij tres, prima dimenſione longum ſeruante, ſecunda anguſtum, tertia trifariam variãte. In his nouẽ vna dimẽſio permanet longitudinis longæ, aliæ omnino commutantur. Mox alteri nouẽ dimenſione lõgitudinis in mediocritate conſeruata, variantibus reliquis. Ad hæc nouem, vbi longitudinis breuis maneat dimenſio, & aliæ immutentur. F

TABELLA

1	Longus	Latus	Altus	Magnus
2	Longus	Latus	Moderatus	
3	Longus	Latus	Humilis	
4	Longus	Moderatus	Altus	
5	Longus	Moderatus	Moderatus	Gracilis
6	Longus	Moderatus	Humilis	Gracilis
7	Longus	Anguſtus	Altus	
8	Longus	Anguſtus	Moderatus	Gracilis
9	Longus	Anguſtus	Humilis	Gracilis
10	Moderatus	Latus	Altus	Turgidus
11	Moderatus	Latus	Moderatus	
12	Moderatus	Latus	Humilis	
13	Moderatus	Moderatus	Altus	
14	Moderatus	Moderatus	Moderatus	Medius
15	Moderatus	Moderatus	Humilis	
16	Moderatus	Anguſtus	Altus	
17	Moderatus	Anguſtus	Moderatus	
18	Moderatus	Anguſtus	Humilis	Gracilis
19	Breuis	Latus	Altus	Turgidus
20	Breuis	Latus	Moderatus	Turgidus
21	Breuis	Latus	Humilis	
22	Breuis	Moderatus	Altus	Turgidus
23	Breuis	Moderatus	Moderatus	Turgidus
24	Breuis	Moderatus	Humilis	
25	Breuis	Anguſtus	Altus	
26	Breuis	Anguſtus	Moderatus	
27	Breuis	Anguſtus	Humilis	Paruus

G

H

Atq; inter vigintiſeptem hos pulſus, qui ſunt ſecundum quantitatẽ, qui ex ternis dimenſionibus cõſtãt, duo ſunt nomina ſortiti ab oĩbus approbata, qui primus relatus eſt, & qui poſtremus: hic paruus appellatur, ille magnus. Reliquus oĩs numerus noĩbus caret. Neq; n. pulſus, q̃ graciles & turgidi vocantur, certũ ex tabella vnũ indicant, cæterũ multis ſimul generatim tribuunt. Nã, in quibus longitudinis dimenſio quodã modo duabus reliquis præſtat, oẽs hos graciles vocant. In quibus duæ reliquæ hac, contra turgidos hos appellãt. Proinde quintus in tabella, & ſextus, inſuper octauus, A.ibidem.c

Anus, & nonus, ac octauus decimus graciles vocantur. E diuerſo turgidi decimus in tabella, & vnde vigeſimus, xx item, vigeſimus alter, & xxiij. Hæc ergo ſunt nomina generaliora, & pluribus cõia. Iam vocant etiam hoſce pulſus aliter, tenuem, gracilem: & craſſum, turgidum. Quin nec moderati quidem in tribus dimenſionibus, qui vnus naturalis inter xxvij eſt, peculiare nomen habemus, ſed definitione hunc ſignificamus, dicentes aut moderatum tribus dimẽſionibus, aut medium magni & paruí, aut naturalem in quantitate diſtentionis, aut quacunque alia rõne ſermonem potiſſimum ſperamus fore clarum. Quare eos mihi in mentem venit mirari, qui in nominibus tantũ excellunt, &, quo nomine ſit vocandus is pulſus, per totam vitam quærunt, ſi non vel hac de cã contentionem deponant, q̃ multos videant pulſus, qui proprium quidem requirunt nomẽ, nec hinc quicquam lædi tamen inſtitutionem, cum definitione quidem indicari poſſit. Siquidem, cum pulſum appellent quidam breuem, anguſtum, humilemq;, perinde faciunt, ac illi, qui dicũt animal pedeſtre bipes. Nam, vt hic definitio eſt, animal pedeſtre bipes: & rei nomen, cuius hæc eſt definitio, homo: ita in pulſibus, nomen eſt magnus: eius definitio, longus latus altus. Item alius pulſus definitio, breuis latus humilis, ſed nullum habet nomen. Verum de his agemus aliãs.

De differentijs pulſuum ſumptis à Qualitate percuſſionis tunicæ arteriæ, & cauitatis arteriæ. CAP. 6.

B

A.ibidem.c Iam nunc ad Tertium pulſuum genus, quod in contentione conſiſtit, deſcẽdamus, & huius ẽt differentias exponamus. Sunt aũt tres, vnus validus contentione, qui vehemens vocatur: alter imbecillus, quem languidum appellant: medio inter eos proprium non eſt nomen, ſed hũc quoque explicamus definitione. A.ibidem.e Quartum genus, quod in arteriæ conſiſtit corpore diuiditur etiã in tres differentias, vocaturq; à medicis pleriſq;, maxime ab iunioribus, plenum, & vacuum: &, quod inter vtrunque mediũ eſt, ne hic quidem ſortitum eſt nomen. A nobis nõ ita, ſed alter durus, alter mollis appellatur: annunciatq; vterq; arteriæ ſtatum. An vero rectius hoc ſit modo appellandũ, an illo, qui de hoc laborat, inferius diſcet. Nũc, quod inſtituimus, eſt abſoluendum. Aliud genus erat pulſuum, arteriæ infuſionem, vt aiunt, declarans: quod longum requirit mea ſententia ſermonem ad abſolutam notitiam: at, quod ad propoſitum conducit, atque ſufficit tyronibus, hoc loco exponemus. Tres & huius generis differentiæ pulſuum finguntur, quorum vnus plenus, alter vacuus appellatur: nam medius vtriuſque, nomine peculiari caret. A.ibidem.d Plenus ergo pulſus eſt, vt definit Archigenes, qui arteriam oſtendit pleniorem, & occurſum humidè tumidum: vacuus, qui arteriæ eleuationẽ facit bulloſam, vt digitorũ impreſſioni egreſſus per vacua occurrat. Hæc quinq; C pulſuum genera in vno motu conſiſtũt arteriæ, & ſingulæ eorum æqualitates atq; inequalitates: quarũ exponemus differentias, cũ de altera agemus ĩæqualitate, q̃ in pluribus pulſibus poſita eſt.

De differentijs pulſuum, qui in Tempore quietis conſiſtunt: & de Secta, quæ ſe ſolam diſtentionem, ait ſentire. CAP. 7.

Aliæ differentiæ pulſuum his, qui ſe negant contractionem ſentire, in tempore interuallorũ conſiſtunt, ita enim tempus, quod inter motus ſenſibiles intercedit, vocant: præterea in proportione temporis motus & quietis, nam ita etiam interuallũ appellant. At illis, qui ſe contractionem aiunt ſentire, & vero etiam medias quietes, quas ἡσυχίας, ἠρεμίας, ἀκινησίας q̃ Græce vocãt, aliæ prodeunt, & longe efficiuntur plures. Sed faciũdum mihi eſt, vt de vtriſq; ſeparatim planius agam, & primum de his, qui ſe ſolam dicunt diſtentionẽ ſentire: quo in facilioribus cognitu exercitati, facilius difficiliora aſſequamur. Vbi tactus ab arteria obiecta feritur, cum alia, quæ ante memorauí, ſentimus: tum tempus, quod motu producitur. Inde, quãdo alter inceperit motus, aliud nos tempus deprehendimus inter exitum prioris motus, atque alterius principium: vt duorũ ſit temporum in pulſu abſoluto cognitio: prioris, quod motus eſt, quem & ictum & diſtentionẽ appellant: ſecundi, A.ibidem.d quod quietis eſt, quod & interuallum contractionemq; vocant. A.ibidem.e Fiat aũt ex prioD ris temporis quantitate aut celer, aut tardus, aut inter eos medius pulſus: ex quantitate alterius tẽporis creber, aut rarus, aut horum medius. Vt ſit celer pulſus, qui, cum modico tempore arteria diſtenditur, fit: Creber, qui, quando paruo interpoſito interuallo: Tardus, cum longo tempore arteria diſtenditur: Rarus, cum interpoſito longo interuallo: Medius velocis & tardi, qui, cum moderato tempore diſtenditur arteria, fiat: Medius crebri & rari, qui fit, cum moderato interpoſito tempore arteria diſtenditur. Siue diſtenditur, ſiue dilatatur, ſiue attollitur, ſiue mouetur, dicamus, nihil intereſſe puto. Liquet igitur, qui creber ſit pulſus illis, & quemadmodum à veloci diſter: tum qui rarus, quaq; ratione à tardo diſcrepet. Comparato autem ictus tempore quietis, gignitur rhythmus, quæ proportio temporis eſt ictus ad tempus quietis. Huius etiã admonuimus, nihil apud hos differre ictum, vel diſtentionem, vel motum dicere: nec quietem, vel interuallum, vel contractionem. Et vero etiam pro hoc, proportionem temporis diſtentionis ad cõtractionis tempus rhythmum eſſe, quidam ordinem dixerunt, alij conuenientiam duorum eſſe temporũ inter ſeſe, ictus cum interualli. Hæc ſunt, quæ priores tradunt.

De altera Secta, quæ contractionem ſe dicit ſentire. CAP. 8.

Tranſeamus iam ad eos, qui contractionem ſentire ſe dicitant, qui tarditatem quidem & celeritatem non aliter, atq; illi, in diſtentionis ponunt tempore, & in contractionis ẽt: Crebrita-

tem

tem vero & raritatem rhythmumq3 non etiam perinde ac illi, cæterum crebritatem atq3 raritatem E in vtraq3 quiete: rhythmum in diſtentionis tempore vnà cum tempore inſequentis eam quietis, ad tẽpus collato contractionis ſimul cum tempore excipientis eam quietis. Non nunquam ſolius diſtentionis tempus cum ſolius comparantes tempore contractionis, rhythmum ita dicũt gigni. Ac de crebritate quidam ex his, vt diximus, ſenſerunt. Aliqui non aliter, ac priores, in diſtẽtionis tempore celeritatem generari & tarditatem confirmauerunt: in toto reliquo cõflato ex binis quietibus & contractione crebritatem & raritatem aiunt conſiſtere. Sũt ẽt, qui rhythmũ, æque ac priores, in temporis diſtentionis proportione ad omne reliquum non dubitent conſtituere. Verũ inter eos tñ non conuenit in ſentienda omni diſtentione vel contractione, ſed quidam omnem ſentiri vtranq3 aiunt, alij nec primas diſtentiones, nec contractiones extremas. Tum ẽt de nominibus contendunt inter ſeſe. Quare, ne quam nos rẽ prætereamus, nec ĩ rebus friuolis immoremur diutius, quod verũ eſt & conducibile, exponamus. Nomina ponere his prętermittamus, qui de ijs laborant, & artis vera negligunt opera, nec diſtentionis primas partes, nec cõtractionis poſtremas ſentire valẽtibus. Quantũ aũt vtriuſq3 ſentiatur, & quamobrẽ, in libris de pulſibus dignoſcendis oſtendimus. Eſt vero vtile medico, quod ſenſui occurrit: itaq3 diſtentionis tempus vel contractionis ſenſibile neceſſe habet cognoſcere. Quo fit, vt quietem, quam vocant ſuperã, quæ ſecundũ diF ſtentionem contractionem præcedit, quanta ſit, tactu queas ad vnguem aſſequi: inferam nõ ítem planè, ęp vtrinq3 ſibi aſciſcat partes: ad initium, contractionis extremitatẽ: ad finem, principiũ diſtẽtionis. Recordari porrò horum temporũ oportet naturalem cuiuſq3 magnitudinem, & mutuã proportionem. †Præterea cognoſcendi requiritur facultas, ʒ in morbo quantum immutentur: & quid quæque ſignificare mutatio ſoleat†. De quibus alio nos loco diſſerimus.

† *Aliàs ex antiquis, aut eo gnoſcis poſſit.* † *Hæc erant ĩ codicib. græcis, quod et ex citatione & ex longa experientia ſumitur.*

De differentijs Quietis & Rhythmi. CAP. 9.

NVnc, ſimulatq3 duorum generũ, de quibus iam verba fecimus, differentias tum quietis, tum rhythmi adiecerimus, ad ea, quæ ſequuntur, tranſibimus. In genere″ quietis arteriæ, tres pulſuum diſferentiæ conſiſtunt, rarus, creber, medius: quorum paulo ante definitiones docuimus. At generis rhythmi, non eſt perinde abſolute explicare, quę ſint differentię: cæterũ″ prę omnibus pulſum oẽm obtinere modulum quendam, quem rhythmum Græci appellant, eſt oſtendendum: ne deceptus quis pulſuum, qui ἄρυθμοι appellantur, nomine adducatur, vt omni eſſe orbatos rhythmo eos pulſus falſo exiſtimet. Nã, vt ἀτράχηλος homo, atq3 citharœdus ἄφωνος, ita ẽt ἄρυθμος pulſus vocatur: vitium enim natiui rhythmi, non abſolutam abolitionem, ſignificat. Atq3 cõtrarius eſt arhythmo, non enrhythmus (ſiquidẽ omnis in aliquo eſt rhythmo pulſus) ſed ille, qui eurhyth G mus vocatur. Vtriuſq3 porrò horum, arhythmi dico & euryhthmi, enrhythmus pulſus commune eſt genus. Atq3 eurhythmus quidem vnus & indiuiſus manet: arhythmi tres ſunt oẽs differentiæ, pararhythmus, heterorhythmus, ecrhythmus. Qualis vero quiſq3 ſit, exemplo diſces. Suus eſt cuiq3 ætati naturalis pulſus: qui ſiam de his rhythmum ſeruat, eurhythmus vocatur: qui labefactat arhythmus. Atq3 labefactans, interim rhythmum vicinæ ætatis mutuaẽ, qui pararhythmus: interim cuiuſuis alterius, ac heterorhythmus hic appellatur: at, qui rhythmũ prorſus nullius ætatis retinet, hic ecrhythmus. Idem de naturis, ac anni temporibus, & locis, oĩbusq3 alijs ſtatuẽdũ. Suus eſt.n. cuiq3 horum certus quidam rhythmus: qui cũ corrumpitur, arhythmũ tũ intelliges, & quas eius diximus differentias eſſe. Iã″ vero inter oẽs rhythmos hí pari proportione, illi impari cõſtant: pari, vbi diſtentionis tempus æquet tempus contractionis: impari, ſi alteruter eorum excedat. Id quod modo certis, modo incertis fit exceſſibus: Certis bifariam, aut multiplici proportione, aut vt numeri ad numerum, qui ἐπιμόριος, quaſi ſuperpartialis, appellatur: proportio quidem multiplex eſt dupla, vel tripla, vel quadrupla, vel aliqua inſequentium: vt numeri ad numerũ, cum, cẽſta ſunt duo diſtentionis tempora, tanta ſint contractionis tempora, v, vel vij, vel ix, vel xi: Incertis, in vniuerſum tripliciter: nam aut diſtentionis eſt tempus incertũ, aut contractionis, aut vtrunq3. Si-H gillatim quodq3 horũ interdum paululum amplificata habet incerta tempora, ſiue plura ſint, ſiue vnum primum: interdum plus: eſt, cum plurimũ. Atqui tempus primum, planũ eſt nõ natura ipſa eſſe, ſed ſenſu accipiendum: ſic etenim apud muſicos ẽt fit. Hæc quidem ſufficiũt in præſentiarum de rhythmis. Nam, ex hoc pulſuum genere quid fieri poſſit & conducat, aut nõ poſſit & inutile ſit, in libris de his dignoſcendis, & in libris de præſagiendo dicemus.

A.l.1.f.2.d.3.c.1.fo.47.d

A.ibidẽ.e

A.ibidem.f

De Aequalitate & inæqualitate, Ordine & ordinis perturbatione. CAP. 10.

A.ibidem.d

A.ibid.c.a.h

POrrò ad genera iam reliqua duo tranſeamus: alterum, in″ quo æqualitatem ſpectamus & inæqualitatem: alterum, in quo ordinem & ordinis perturbationem. Atq3″ equalitas & inequalitas tum in vno pulſu fiunt, tum in pluribus: ordo & perturbatio ordinis in pluribus duntaxat. Sed enim, quòd difficilis eſt in vno pulſu, neq3 facile animaduertitur inæqualitas, primo loco de ea dicamus, quæ ex multis pulſibus conſtat: ſimulq3 de ordine & ordinis perturbatione explicemus, quando finitimum eſt hoc genus & affine: mox ad inæqualitatem nos in vno pulſu referamus, demusq3 operam, vt oẽs eius differentias recẽſeamus. Ergo, quæ pluribus in pulſibus æqualitas atq3 inæqualitas animaduertuntur, quas collectiuas vocitant, in comparatione omnium differentiarum æſtimantur primi pulſus cũ reliquorum differentijs. Nã, ″pares ſi oino maneãt, æqualis abſolute

A.ibidem.e

A abſolute is pulſus võcatur: Sin omnino impares, inæqualis abſolute. Quæ ſi in vna ſint vel pluribus pares, & in vna vel pluribus impares: quatenus pares ſunt, hactenus pulſus æqualis appellabitur: quatenus impares, hactenus inæqualis. Nam abſolute æqualem pulſum dicas & inæqualẽ, an aliquo in genere, multum refert: ęp abſolute æqualis neq3 magnitudinem, neque velocitatem, neq3 aliud habet impar quicquã. Ille vero, qui ĩ aliquo, cum illius vult nomine dici magnitudine, æqualis, celeritate æqualis, vehementia, & alio quoquo modo: Itidem inæqualis aut magnitudine aut velocitate, aut alio quopiam. Nõ nunquam duobus horum, vel tribus, vel pluribus, vel oĩbus ſæpe ſimul, cum abſolute æquales vel inæquales võcãtur. Habes æqualem & inæqualẽ. Ordinatus″ vero & inordinatus, diuiſa inæqualitate in paritatem circuituum, & in abſolutã imparitatem, in vtroq3 mẽbro generantur: in circuitũ paritate, ordinatus: in abſoluta imparitate, inordinatus. Itaq3 vniuerſum repetamus, vt obſcuri ne quid nos fugiat. Sint oẽs vnius pulſus differentiæ, inſequentiũ differentijs omni in genere pares, abſolute æqualis híc appellabitur. Contra oẽs ſint omnibus impares, inæqualis abſolute ille. Age ſint aliqua vel aliquæ pares, & aliqua vel aliquæ impares: in aliqua pulſus vel aliquibus æqualis erit, in aliqua vel aliquibus inæqualis. Qui″ abſolute eſt æqualis, aut vna differentia pluribus ue, non recipit partitionem. Qui aũt abſolutè inæqualis eſt, B hunc per vnam vel plures ſpecies diuidentes, circuituum paritate & imparitate ordinatum reperiemus & inordinatũ, vel abſolute, vel pluribus in differentijs, vel in vna. Ac paritatem circuituũ puto iam clarum eſſe, ab ſeſe ſequẽtibus diſtingui paritatibus. Cæterum, ne quid oratio deſideret, addam hoc etiam, atq3 exempli gratia proponam vnũ pulſus in magnitudine genus. Sint primus pulſus & ſecundus & tertius magnitudine pares: contra ſit in ſequentibus quartus impar: eũ pulſum liquet magnitudine inæqualẽ eſſe: ecquid tamen inordinatus ſit, nõ dũ clarũ eſt: ſed alij ſunt quatuor expectandi: vbi, ſi tres illi alteri mutuo ſint inter ſe, & illis prioris circuitus pares, ac mox quarto quartus, ordinatus eiuſmodi dicitur pulſus magnitudine: ſiquidem æque primos duos circuitus, ſequentesq3 retineat pares oẽs. Quòd ſi non oẽs alterius circuitus, primi circuitus pulſibus ſint pares, ibi pulſus iam dicẽ inordinatus in magnitudine. Eadem eſt rõ in celeritate, crebritate, cæterisq3 differentijs. Aliqñ pulſuũ duo vel tres circuitus oĩno ĩter ſe ſunt impares, proximi non itẽ, cũ pulſum in confeſſo eſt non appellandũ eſſe abſolute ordinatũ, non tñ inordinatum abſolute: ſed, ecquis ex ordinatis circulatim ſit, animaduertendũ eſt. Eſt, cũ tres vel quatuor ĩter ſe circuitus ſint ĩpares, & inferiores obtineant proportione pares. Quare, ſi fiat, vt quartus primo, & quintus ſecundo, & ſextus tertio vndequaque adæqueẽt, ſolemus hunc pulſum ordinatũ per circuitus C appellare: qui quidẽ inter eos medius, qui abſolute ordinati vocantur & inordinati, intercedit: nã vterq3 hic cõtrarij expers eſt, ordinatus perturbationis ordinis, inordinatus ordinis. At per circuitus, qui ordinatus eſt, aliquam ordinis partem, aliquam etiam perturbationis ordinis habet: ordinis, quatenus in omnibus eſt circuitibus ordo: perturbationis ordinis, quatenus hæc in ſingulis illis ineſt. Siquidẽ, qui abſolute eſt ordinatus, pares ſortitus eſt circuitus omnes: qui circulatim ordinatus eſt, non omnes æquales, ſed certos. Ediuerſo inordinatus abſolute, nec habet omnes deinceps pares circuitus, neque certos: circulatim vero ordinatus ambo hæc non habet, alterũ habet. Ita vtriuſq3 medius fit, ordinati & inordinati, atque illud vtriuſque cõe habet, hoc non habet. Dicas etiam abſolute ordinatos eiuſcemodi pulſus, ſi ſingulos circuitus, qui certo ſunt numero in ſequentibus pares, in vnum cogas vniuerſos magnum circulum. Quanta vero & qualis fiat varietas & concurſio circuituum ex diuerſis numeris conſtantium, facilè quis, maxime qui febriũ circuitus complicare mutuo eſt exercitatus, animaduertet. Quare nihil eſt, ęp latius etiam eorũ differẽtias perſequamur: ſed ad differentias veniendum eſt inæqualitatis: declarandæq3 primum collectiuæ, deinde vnius pulſus, inæqualitates.

De collectiuæ Inæqualitatis differentijs: ac primo de æqualibus Inæqualitatibus. CAP. 11.

A.ibid.c.a.h

DCOllectiuæ″ quidem inæqualitates, quæ in aceruo, vti diximus, plurium pulſuum conſtãt, primam habent differentiam, qua interim æqualiter, interim inæqualiter fiunt. Neq3 admirationis habet quicquam, quòd æqualem quandam vocamus inæqualitatẽ: cum id vſu veniat non pulſibus modo, ſed & alijs prope omnibus, quæ priſtinam naturã immutantia, ſiue magnitudine, ſiue qualitate, æqualia capiunt incrementa vel inæqualia. Nam, quatenus æqualitatem commutãt, vocentur inæqualia: ſed, quatenus æquam ſemper mutationem aſſequuntur, æqualiter dicanẽ mutari: ſed vero, quæ nec priſtino conſtant ſtatu, nec accipiunt parem mutationẽ, hæc ſemel inæqualia vocantur. Ergo id ipſum pulſibus accidit, ſeu paulatim perdaẽ & æqualiter ipſorum æqualitas, ſeu affatim & aceruatim. Ac in vno id genere, exempli gratia, planum fiat. Sit primo pulſu ſecundus paulo minor, & tertius tanto ſecundo, & vero etiam quartus tertio pari modo, idq3 ad plures vſq3 deinceps perueniat, hos pulſus Græci † μειουρίζοντας″ vocant & μειούρους hoc eſt mutilos & quaſi decurtatos ʒ à figuris nomen, quæ in acutum terminant, mutuantes. Iam, qui ex ijs perpetuo diminuuntur, nec minui deſiſtunt, ad quietem prorſus recidunt denique, motuq3 deficiuntur, quos vocant Deficientes decurtatos. At, qui deſinunt, duplici ſunt differentia: quidam, in qua primum paruitate diminui deſiuerunt, hanc ſeruant conſtantiſſime: alij de integro augentur, quos appellant Reciprocos decurtatos. Quorum quidem ipſorum quidã ad parem priſtinæ reuertũt magnitudinem,

A.l.1.f.2.d.3.c.3.fo.48.c

† μειούρους per v ſcribũt cod. græci. i. ſoricicaudas, ſeu ſoricis muris ve caudã imitãtes: & ſic ubiq; inferius.

tudinem,aliqui ad minorem: ac nõ nulli, quibus ante excessibus sunt iminuti,his augentẽ rursus: E alij minoribus vel maioribus accessionibus vtunẽ. Tot inæqualitatũ sunt æquales differentiæ.

De inæqualium Inæqualitatum differentijs. CAP. 12.

INæqualiũ inæqualitatũ quædã nullã prorsus æqualitatẽ retinent: aliquæ retinent ad tres vsq; vel quatuor,vel quinque pulsus,sed postea amittunt. In quorũ ineſt vtrisq; vel ordo,vel perturbatio ordinis: ordo,si circuitus seruent aliquos pares: perturbatio ordinis,si & hos quoq; violent. A.ibid.c.1.h

Atq; hi quidẽ & ipsi motibus frequenter deficiunt, vt illi, qui æqualiter agitant: cæterũ illos decurtatos deficientes appellamus,hos inæquales deficientes. Nã in magnitudinis & paruitatis inæqualitate admodũ medicis est decurtatũ nomen vsitatũ: at in vehemẽtiæ inæqualitate & remissionis; aliisq; generibus, nõ ita iã celebre est. Nihilominus cadẽ rerũ est in quoq; gñe conuenientia: nã aut æqualiter æqualitatẽ,aut inæqualiter corrũpunt. Et cæteras habent quidẽ singulares casdem differentias, sed eas sine noie pleraq; : nã extra intercurrentẽ & intermittentẽ alius nomen proprium habet nullus. Quorũ intercurrens ex sola inæqualitate est crebritatis: intermittẽs vero ex inæqualitate cõstat raritatis atq; paruitatis, alio atq; alio vtrobiq; mõ: in raritatis inæqualitate, q̃ quies sit longissime producta: in paruitatis, q̃ distentio minimũ sit dilatata: vel potius ex pulsuũ paruitatibus deficientes constãt: intermittentes ex raritatibus. Iã pulsibus intermittẽtibus affines sunt, qui Reciproci deficientes vocant, vbi duorũ spatiũ,vel triũ, vel pluriũ ẽt pulsuũ motu oĩno arteria nõ cieri visa, iterum agitari incipiat. Atq; hæ sunt collectiuæ inæqualitatis species. *Rex. nat. græc. Hominum. ser.*

De Inæqualitate in uno pulsu secundum Motionis genus in una parte. CAP. 13.

RElinquũ iã est,vt de inæqualitatis dicamus vnius pulsus differentijs: estq; eadẽ ẽt hîc rõ in singulis generibus & vniuersis. Hũc.n. absolute æqualẽ appellamus, illum absolute inæqualẽ, alium pro quoq; genere, in quo perdi paritatem contingit. Igitur explicemus primo loco generis motus differẽtias: nam, ad hoc si exercitati simus,nullo iam negocio percipiamus reliqua. Ac inæqualitatis motus duæ constituẽdæ primæ differentiæ sunt: vna in vna arteriæ parte gignitur, in pluribus altera. Quarum iterum põt vtraq; in plures distribui: quas sanè par sit oẽs recẽlere; aut spicabimurq; ab ea, quæ vnam partẽ tenet, sed non eodem tempore: quĩ.n. vna eademq; pars vno & eodem tempore non moueri similiter videatur. Cæterũ temporibus distinctis motus eiusdem partis sæpenumero vĩ non idem: cum initio tardior, postremo celerior sit: & cõtra, initio celerior, tãdem tardior. Quæ certe admodum frequẽs inæqualitas sæpeq; in pulsibus inuenit, multaq; denotare consueuit, vt alio loco tradimus. Nunc iam singulas eius differentias ob oculos ponemus. Sunt autẽ tres primæ, modo, cũ quies interpellat partis motum: modo, cum cõtinuus ille apparet, non paris tamen velocitatis: non nunquam, cũ recurrit. At hæ habent alias singulę.

De Prima differentia Inæqualitatis in uno pulsu secundum motus rationem. CAP. 14.

DE prima ergo,quæ primo loco est cõmemorata, agamus: i qua fit, vt abs quiete motus iterpelletur. Nouem in hac differentiæ pulsuũ inueniunt, quę hoc pacto fiunt. Sit prior motus celer: alter trifariam conuertatur,fiatq; vel celer,vel tardus,vel moderatus. Hîc tres differentiæ pulsuum emergunt. Rursus alterę tres,vbi prior manet tardus, & trifariã secũdus variat. Aliæ item tres,si permaneat moderatus primus,varietur autem tribus secundus modis.

TABELLA

Motus	*Quies*	*Motus*	*Motus*	*Quies*	*Motus*	*Motus*	*Quies*	*Motus*
1 Celer		Celer	4 Tardus		Tardus	7 Moderatus		Moderatus
2 Celer		Tardus	5 Tardus		Celer	8 Moderatus		Celer
3 Celer		Moderatus	6 Tardus		Moderatus	9 Moderatus		Tardus

H

De Secunda differentia Inæqualitatis in uno pulsu secundum motum. CAP. 15.

ATvero inter non intermittentes in distentione inæquales motu pulsus,sed perpetuã habentes nulla intercisam quiete inæqualitatẽ,quidã velociter motũ exordientes, tarditate finiũt: alij cõtra tardi sunt initio, celeres semper magis ac magis euadũt: idq; horũ vtriq; habẽt aut æqualiter,aut inæqualiter: nã superius, quẽadmodũ inæqualitas q̃dã æqualis fiat,demõstratũ est. Illorũ ergo,qui motũ æqualiter minuunt,vel augent,quidã ab extrema tarditate ad moderatũ motũ perueniunt: quidã à moderato motu ad vltimã tarditatem. Alij à prima celeritate† ad tarditatẽ extremã: non nulli ab hac ad summã celeritatẽ. Sũt præterea,qui vtrinq; à moderato motu paululũ deflectunt,hiq; bifariã: modo.n. celeriores,modo tardiores fiunt: Vt sex sint earũ cunctæ differẽtiæ, tametsi excogitari plures possunt: verũ nos,quę aduertunt,referamus. Neq;.n. qui ab extrema tarditate ad extremã peruenire celeritatẽ,qui quidẽ de ijs esset,qui æqualẽ hñt inæqualitatẽ, pulsum inuenimus vllũ: nec itẽ,qui ad tardissimũ motũ ex velocissimo. Verũ,qui variant inæqualiter, in ijs illud,raro tñ,accidit: non etenim quemlibet affectũ tanta põt mutatio cõsequi, vt tardissime initio agitata arteria,ad extremã deniq; celeritatem perueniat: aut primo concitata celerrime, ad summam

† *Aliter, ad moderatũ motũ: non nulli ab hoc, ad summã, &c.*

Amam transeat tarditatem. Quod cum sit,mutatio tum non potest nõ esse inæqualis: eaq; cõfertim magnis mutationibus,& non pedetentim fit,veluti exiliente arteria,cum ex tarditate demigrat in celeritatem. Itidem,vt si vinciatur & constringatur à quopiam,comprimaturq; vbi ex celeri motu in tarditatem subito,mediocritate,quę intercedit, superata trãsit. Qui ergo affectus sint, & quę causæ horum,atq; quo tandẽ hi deueniant pulsus,illic dicemus, vbi ẽt de alijs omnibus vel causis, vel quid nunciare solent, cõmentabimur: nunc duntaxat differentias persequemur.

Differentiæ pulsuum una in parte Inæqualiter inæqualium. CAP. 16.

POsteaq; iam inæqualium vna in parte pulsuum abunde diximus, vbi moliunt æqualem inæqualitatem,sex numero esse differentias: nec vllũ nos de ijs inuenisse, nec à tardissimo motu ad velocissimum, neq; ab hoc deuenisse ad tardissimum: de illis nunc, qui inæquali in mutatione sunt,verba faciamus: quorum interim duæ apertè,tres interim differentiæ motus manifestè apparent. Nos quartam præterea aliq̃n, sed obscure animaduertimus. Possit,si quis diu versẽt in hac re, studiumq; nauet assiduũ,& exerceat tactũ, cognoscere clare vel quatuor. Sed de his nunc, quæ manifeste tum nobis,tum ijs, qui artẽ optime de pulsibus coluerunt,apparuerunt frequenter, sermo erit: vbi differentias,motus arteriæ,duas sensibiles,vel tres efficit. Nam, duæ si sint, sex erunt formæ concursuum: si tres,quatuor & viginti. Quid aũt, cũ in vtroq; disparitũ motuũ insint tres pulsus,velox,tardus,moderatus,ex concursionibus eorum non nouẽ dicamus, sed sex prodire differentias: hac rõne intelliges,si nouẽris, qui eundem bis deinceps pulsum ponat nulla intercedente quiete fieri,vnum eum totum æqualem pulsum effecturum. Itaq; de nouem cõmissuris tres detrahuntur,in quibus nõ inæqualis iam pulsus,sed reddit æqualis,vel celer,vel tardus,vel moderatus: id quod est ex tabella apertum. Nam secundus in ea, & quartus,& nonus sunt æquales: celer secũdus,tardus quartus,nonus moderatus. Quòd si qua est horũ ipsorum mutua inter se diuersitas, inter celerem & celerem: inter tardum & tardũ,id in præsentia prætereat: nimirum enim maiorem obscuritatem afferret. Verum,quasi ijdem sint,atq; inter se pares,nostra oratio hæc instituatur.

TABELLA

	1 Celer		Tardus
	2 Celer		Celer
	3 Celer		Moderatus
C	4 Tardus		Tardus
	5 Tardus		Celer
	6 Tardus		Moderatus
	7 Moderatus		Tardus
	8 Moderatus		Celer
	9 Moderatus		Moderatus

Eadem ratione, si tribus positis inter se disparibus motibus, in singulis ijs ternos pulsus cõmutatos committas,viginti septem numero formæ erunt: ex quibus tres,necesse est,inæqualitatem recidant. Estq; id etiam ipsum ex tabella planum.

TABELLA.

	1 Celer	Celer	Tardus
	2 Celer	Celer	Celer
	3 Celer	Celer	Moderatus
D	4 Celer	Tardus	Tardus
	5 Celer	Tardus	Celer
	6 Celer	Tardus	Moderatus
	7 Celer	Moderatus	Tardus
	8 Celer	Moderatus	Celer
	9 Celer	Moderatus	Moderatus
	10 Tardus	Celer	Tardus
	11 Tardus	Celer	Celer
	12 Tardus	Celer	Moderatus
	13 Tardus	Tardus	Tardus
	14 Tardus	Tardus	Celer
	15 Tardus	Tardus	Moderatus

16	Tardus	Moderatus	Tardus
17	Tardus	Moderatus	Celer
18	Tardus	Moderatus	Moderatus
19	Moderatus	Celer	Tardus
20	Moderatus	Celer	Celer
21	Moderatus	Celer	Moderatus
22	Moderatus	Tardus	Tardus
23	Moderatus	Tardus	Celer
24	Moderatus	Tardus	Moderatus
25	Moderatus	Moderatus	Tardus
26	Moderatus	Moderatus	Celer
27	Moderatus	Moderatus	Moderatus

Itaque tres in his sunt æquales, secundus in tabella, & tertius decimus, & vigesimus septimus. Celer quidē secundus est, tardus tertius decimus, medius vltimus. Et iam alij duodecim pulsus in prima tabellā transeunt. Nā primo primæ tabellæ, duo fient similes, primus ac quartus alterius tabellæ, hic tarditatis plus, ille celeritatis habens: Et tertio, tertius & nonus, ille plus obtinēs celeritatis, hic mediocritatis: Quinto, vndecimus & quartus decimus, ille maiore celeritate, hic tarditate præditus: Sexto, decimus quintus atq; decimus octauus, hic plus habēs mediocritatis, ille tarditatis: Septimo, vigesimus alter & vigesimus quintus, hic mediocritate, ille tarditate excellēs: Reliqui de secunda tabella duo, octauo sunt primæ tabellę similes, vigesimus & vigesimus sextus, hic mediocritate præstans, ille celeritate. Atq; controuersia hic fuerit, ꝙ aliqui, si duo tm̄ diuersi in distentione motus sint, tales in priorem tabellam pulsus oēs referāt: alij magnitudinū ēt rōnem ducant, itaq;, illi si pares sint, in priore ponāt: sed, si alter duplus sit, in altera. Equidem, si magnopere ducerem ad rem pertinere, hāc pugnam, darem operam, vt dirimerē: verum, qñ tm̄ satis est declarasse, interim alterum motum maiore spatio ferri, interim alterum, vel ēt vtrunq; ex æquo: hoc qui meminerit (vt posthac, quid solet significare quisq;, addiscat) locet, in vtralibet tabella prædictos pulsus licet. Nam duodecim alterius tabellæ reliquos, qui prorsus sunt inæquales, nihil cū illis prioris tabellæ consentire clarissimum est, in quibus ipsa est inæqualitas adscripta: non quin alij illi duodecim, qui conueniūt cū prima tabella, inæquales sint: sunt enim: cæterū, ꝙ in ternis hi differētijs motuum aperta inæqualitate sint præditi, cum in binis differentijs eam habeant alij. Sunt aūt, si ordine à primo numeres, quintus, sextus, septimus, octauus, decimus, duodecimus, decimus sextus, decimus septimus, decimus nonus, vigesimus primus, vigesimus tertius, vigesimus quartus.

De Tertia differentia pulsuum in Vna parte inæqualium. CAP. 17.

HÆc ego de his esse satis puto. Siquidē ad reliquā ifā & tertiā pulsuū vna in parte inæqualiū differentiā redibimus, quos vt vnum Archigenes describit, vocatq; Dicrotū. Sunt vero plures. Quot aūt sint, & quales, paulo post explicabimus, si expenderimus prius, de illis ne sit, qui ex arteriæ vna distentione constant, an duo sint continentes impares pulsus. Sed id difficile sanè ad iudicandū est, ni ad vnguē, qui pulsus hic sit, teneamus, quem Archigenes dicrotū appellauit. Nā in ijs esse eū, qui iterū tactū feriunt, planè liquet. Atqui intermittētes in vno ictu obtinēt idipsum. Et, si solū quis ictū attendens, duos pulsus censeat esse eū, qui bis feriat, in manifesto errore est: nā qui in vna distentione intermittunt, ꝯꝯ iterum ferīunt, nō dixeris duos, pulsus esse: manifeste etenim in illis destitutus motus cōtinuitate, quiete interrūpit media. Dicrotorū genus non itē: sed, si simulatq; oēm distentionē effecit, se paulisper subducit, ac mox pulsat iterū: vt intermittētiū quies media ictus intercipiat: dicroti, cōtractio, vel cōgressus, vel reditus, vel vt libet appellare. Idcirco quidā duos pulsus esse dicrotū, nō vnū autumant. Hoc affirmabunt illi potissimū, qui arteriæ contractionē non animaduertūt, sed ex ictu aiunt pulsum & interuallo constare. Iidē. n. ab arteriæ primo occursu fieri breuē quietē contendunt, sub quam alterū occursum: atq; crebritate dicent eum pulsum inæqualē esse. Nā, qui impar habent, quod ictus diuidit, interuallū, hos crebritate inæquales vocant, vt dicemus paulo inferius. Quin nunc ēt, ꝙ distabunt vel horum snia ab intermittentibus in vna distentione pulsus dicroti, faciemus, vt demonstremus: &, quod ponūt illi, cōtractionē non posse sentiri, dabimus: nā, vt hoc concedaī, quin arteria ab interuallis non videat se efferre paribus, non negaueris certe. Iā in intermittentibus hoc perspicuū planè est: etenim inferne arteria non nunq; auspicata motū, mox, simulatq; destiterit moueri, initiū iterū facit alterius motus, vbi prior desiit. Dicroti vero nō ita pulsant, sed manifeste ex altiore profunditate & interuallo maiore prior motus videtur oriri, atque indidem contitenter alter. Hanc ergo ab istis assensionem expresserimus, non esse perinde in vna distētione pulsum intermittere, ac bis, vt dicrotus facit, ferire. At induci illi tamen inusti, vt in vno ictu inæquales appellēt dicrotos, non possunt. Defendēt enim

A.l. 1. f.1. d. 3. c.2. fo. 48. a

A.l. 1. f.1. d. 3. c. 3. fo. 48. c

A enim binorum ictuum sentiri aperte nec magnitudinem parem, nec tēpus, immo nec robur quidem. Et pauco tempore dicent secundum excipere priorem. Atq; admittent inæqualem illi quidē esse hunc pulsum, non vno in ictu tamen: sed differentias huic inæqualitatis, crebritatis, & paruitatis, & contentionis accommodabunt. Qui contractionem aūt sentiunt, descisceret hi manifeste à collectiua, quam vocant, inæqualitate dicrotum animaduertunt. Nam ista res instar habet geminorum ad incudem mallei ictuum, cum ex multo interuallo prior incutitur, valideq; pulsat: secundus porrō, cum quasi resultat ab incude malleus non ita multum, recidítq; in eam nō ita, vt antea, valenter, & breui interuallo. Ex eodem genere sunt dicroti: nam arteria in occursu quasi repellit, moxq; redit. Quod autem præ cæteris pulsuum dicrotorum clarissime naturam docet, & à collectiua inæqualitate sciungat, genus est recessus. Neque. n. tum arteria contrahit, sed, quasi concute reī, decidit: cuius delapsum à primæ distētionis termino nulla dirimit manifesta quies, vt animaduertī in contractione: sed, simulatq; attolli destitit, recedit: atq; illa paulisper vibrata, mox occurrit iterum: id quod etiam vi tractis ramis, inde dimissis, accidit: qui quidem contenduntad pristinum locum: vbi non statim resistunt tamen, sed eodem, vnde abierunt, reuertunt. Neq; vero equū sumunt, ac antea, interuallum, sed longe minus: iterumq; ab hoc termino ad propriam sedē se cōferunt: iterumq; recedunt & redeunt, & tertio & quarto & sæpius: dum reditum paulatim imminuendo, ad absolutam aliquando euadant quietem. Tale etiam quid in dicrotis pulsibus motui arteriæ vsu venit. Ego itaq; non iam semel vidi reuertisse, sed iterum aliquando. Et breuiter vibrari omnino motū oportet pulsus dicroti, vt in ipso primo ictu veluti eurecta atq; ex vniuerso loco arteria demigrans potius efferat, quàm distendat: huiusce modi enim sunt vibrati. Quod illis, vbi cū vi aliqua accidit, partes arteriæ aliter atq; aliter mouent: vt verbi gratia, prima, secūda, tertia, & frequenter quarta, & quinta eius pars attollatur & delabat. Itaq; fit aliquando, vt vno eodemq; tēpore hæ partes attolli, decidere illæ, appareant. Quæ forma cum dicrotorum pulsuum sit, differentiæ in illis omnibus, quæ retulimus, generibus erunt, plenitudinis, duritici, magnitudinis, vehemētiq;, celeritatis, & contrariorum: tam in ipso primo motu, quàm in reditu à discessu. Nam magnus pōt & non magnus, & vehemens & non vehemens, & celer & non celer, & aliarum quarumlibet specierum altera esse, etiam vel æqualis vel inæqualis: quæ certe commutationes multas species cōstituunt dicrotorum pulsuum. Hæ dicrotorum pulsuum in vna distentione sunt inæqualitate vnam partem occupante differentiæ.

De Inæqualitate diuersarum partium in Vna distentione. CAP. 18.

A ibidem. a

IAm ad inæqualitatem diuersarum partium transeamus, eiusq; explicemus oēs differentias, ac primas, duas, iuxta quas aut continuus est motus, aut intercisus aliqua ex parte: alias, singulares ex harum diuisione genitas. Nam continuus, aut est æqualis, aut inæqualis. Docuimus. n. qua rōne æqualis fiat, & inæqualis inæqualitas. Æqualis itaq; vel remittat celeritas, vel increscat à primo modis sex, necesse est: vti paulo ante declarauimus. Inæqualis sunt plures differentiæ, pro pulsus magnitudine longa, vel breui, vel moderata. Nanq; duobus digitis si motus occurrat, sex differentiæ existent: si tribus, quatuor & viginti, si quatuor, septuaginta octo. At, quemadmodū, si occurrat duobus digitis, erunt necessario sex differentiæ: si tribus, vigintiquatuor: duæ illæ superius de liniatæ tabellæ planum faciūt. Iam, quānam rōne, si quatuor etiam, octo & septuaginta fient, asse queris, si prius perspexeris quatuor rerum quarumlibet, quarum ternas singulæ differentias assecutæ sint, coniugationes necesse esse, numero vt octoginta vna sint. Neq; est difficile hoc inuentu, modo noris eorum, quę tres differentias habent, coniugationes esse viginti septem. Si iam quartū accedat, cui tres sint differentiæ, vnam & octoginta numero rō postulat esse. Quibus si tres, quę creant æquales pulsus, eripias: reliqui quidem septuaginta octo erunt. Itaq; ex ante descriptis duabus tabellis constat horum vigintiquatuor quosdam primis sex futuros similes: atq; illorum octo
D & septuaginta, his vigintiquatuor. Præterea, vt in illis, & item quoq; in his duæ erūt sectæ: vt hi conuenire existiment inter tabellas, illi secus.

De differentijs Motus interrupti. CAP. 19.

REstat, nunc vt differentias recensеamus motus interrupti. Erunt aūt primæ quatuor: quarum singularum complures: atq; quatuor in hunc modum. Aut primus & tertius digitus motum sentiunt, non secundus autem & quartus: aut primus & tertius & quartus, at non secundus: aut primus, secundus, quartus, non tertius tū: aut primus atq; quartus, secūdus & tertius minime. Cū primus & tertius dūtaxat sentiunt, nouenæ in singulis generibus differentiæ fiūt pulsuū: vbi vero primus & tertius & quartus, vigenæ septenæ: totidem, cū primus secūdus & quartus: cum primus & quartus, nouenę. At qui singularū apertus est numerus ex vijs rōnibusq; ante traditis. Hæc est iam ēt inæqualitatis diuisio, quę diuersis in partibus fit. Cōmiscentē porrò varijs modis ambæ inter se primæ differentiæ, vt non iam diuersas tātum partes, verū etiam singulas teneat inæqualitas. Iā vero, si quis vnius generis congruas differentias cū alterius confundere volet, nec id laboris, dum omnes connexuerit, deprecabit, operam nō luserit. Equidem censeo, nisi hæc obiter, quæ hactenus sunt tradita, percurreris, id nullo te negocio consecuturum. Hac rōne inæqualitates motus in vna distentione omnes didiceris.

De Inæqualitate quantitatis distentionis in Diuersis arteriæ partibus. CAP. 20.

AT vero inæqualitas quantitatis distentionis, diuersas quidē arteriæ partes occupans, cū animaduertīr crebro, tum percipitur facillime & interrupta & continua, æqualiter & inæqualiter. De quo genere, qui decurtati vocantur, in vna distentione sunt: & illi ēt, qui ab aliquibus innuentes & circūnuentes appellanr. In vna vero arteriæ parte, non recipiat huius generis inæqualitatem vnus pulsus, ꝙ prius, quām finem motus attingat, nequaquā liqueat magnitudo: cæterum, quo innotescat, hoc vnum pulsuum genus requirit finem. Nā vehementiā, dū mouer arteria, atq; celeritatem, & duritiem, horumq; contraria, & media cognoscas: magnitudinis & paruitatis differentiam, nisi iam moueri arteria destiterit, non possis. Nam simul, vt destitit, quantus est pulsus, apertū est: antea incertum etiam erat, quousque moueretur. Qui fieri igitur potest, vt vna efficiat pars inęqualē i hoc genere pulsum? Qui enim, quo cognoscatur, quis sit, postulat motus exitum, hic in motu etiamnum quomodo perspiciatur?

Inæqualitatis Vitalis contentionis differentiæ. CAP. 21.

INæqualitas vero vitalis contentionis eandem distributionem, ac inæqualitas motus, habet. Nā aut eandem partem, aut distinctas tenet: eandem tribus modis, aut interrupto motu, aut perpetuo, aut dicroto: distinctas bifariam, vel continuo motu, vel intercisso. Singulorū præterea horum generum totidem sunt singulares differentię, quot motus. Quin commisceri ēt politas vna in parte inæqualitates necesse est, vt illas, quæ in diuersis fiunt.

De Inæqualitate Corporis arteriæ. CAP. 22.

SEd inæqualitas corporis arteriæ, ex qua pulsus aut mollis aut durus reddit, in vna quidem nō potest parte fieri: in diuersis fieri duobus modis videt, non aliter, ac inæqualitas motus & contentionis: vt aut continuus motus sit, aut intercisus. Quo fit, vt & differētię huius generis sint eædem, atq; prædictæ illorum. Verum arteriæ pars vna non potest initio esse distentionis mollis, dura in fine: aut contra primo dura, in exitu mollis. Quare hactenus quidem ab hoc pulsuum genere duritiei & mollitudinis, duo genera dissident priora motus & contentionis.

De Inæqualitate ab Infusa materia in cauitatem arteriæ. CAP. 23.

PORrò pulsuum genus, quod efficit infusa materia in arteriæ cauitatem, in quo plenus & vacuus est, easdem habet quæstiones, ac superius, quod quantitate constabat distentionis: videlicet, n. hic quoq; obtinere diuersas partes posse in vno pulsu inæqualitas, eandē nō posse. Sed quęrit genus totum hoc pulsuum prolixam orationem, neq; est huius loci: in cōmētarijs de pullibus dignoscendis explicabitur. Iam hoc etiā longiore tractatu opus est ad tertiam notionem plenitudinis: cuius cum alij quidam, tum Archigenes author est. Proinde hoc quoq; in aliud tempus reijciamus. Adhuc tamen dictis tantum adijciamus, inde ad reliqua proficiscamur.

De pulsu Caloris qualitatem indicante. CAP. 24.

QVia" euidentius in arteriæ sede febris calor qualis sit, quā si aliam tangas partem, cognoscit: ideo quibusdam probabat inter alia hoc ēt genus pulsuū referri, quo caloris noscimus qualitatem: cuius quidem generis æqualitas & inęqualitas versant in vna distentione: ac inæqualitatis erunt differentiæ, prima, tum quæ diuersas partes, tum quæ singulas tenet. Quas iterū si ex prædictis vijs & rationibus seces, alteræ particulares plures. A.l.1.f.1.d.3, c.1.fo.47.b

De Inæqualitate à Sede arteriæ. CAP. 25.

ALiud genus est vno in pulsu inæqualitatis, nec vllum dictorum pulsuū amplectit hoc, quod ab sede arteriæ proficiscitur. Siquidem est, cum pars eius dextrorsum, pars deflectat sinistrorsum, alia etiam pars sursum, alia deorsum: quod accidit aut in duobus locis, aut pluribus. Est autem hoc in speciem finitimum distentionis inæqualitati quantitatis: quæ vt sunt distinguēda, in libris de pullibus dignoscendis explicatur.

De pulsu Vndoso & Vermiculante. CAP. 26.

ALiud itē inæqualitatis vnius pulsus genus est, quod vocatur" vndosum: quod quale sit, abunde declarat ipsum nomen. Nihil causæ est tamē, quin, quo res euadat apertior, aliquid & nos dicamus. Non videtur simul arteria in ea inæqualitate distendi vniuersa, sed primo prima eius pars, deinde secunda, mox tertia, ab hac quarta: neque id temere tamen, sed cum elcuatione quadam vndosa, altera vnda semper priorem excipiente. Neque vero ab interrupto motu quid hoc genus abfit, vllius est negocij deprehendere: nam prioris partis arteriæ distentionem, secundæ consequitur, vt interueniat pars à motu libera nulla: verum propemodum quieti similis est vndarum finis: at non reperias tamen vllam partem prorsus quiescere: nam, quæ motus connectunt in alto, veluti vndosos æstus, non illæ quidem prorsus immotæ, sed breuem certe quendam retinent motum. A vermiculāte hic pulsus magnitudine differt. Etenim maximum vndosum si fingas perpetuo minui, tam pusillum inuenies aliquando redditum, vt, vndosus sit, an vermiculans iam, dubites: neque enim qualitas eos, sed quantitas disiungit. Est vtrique tamen quiddam commune, atque speciebus eorum omnibus: aliquid etiam proprium vtriusque. Commune, vnde nomen vterq; inuenit, vndoso, exurgere quali vndas in arteria alteram ab altera: vermiculanti, vermis assimilē esse gressui, ꝙ ipsum etiam animal in modum vndarū mouetur: vt Democritus A.ibidem.c.3, fo.48.b

quodam

A quodam loco dicit, vbi de ijs verba facit, quæ in modum vndarum progrediūtur. Initium fluctuationis perspicuū est superne semp esse, & ad arteriæ fines terminari. Atq; hoc est ꝙōe. Differētiæ vero eorum hoc modo speciatim fiunt. Quibusdam recta fertur vnda, quibusdam in obliquū deflectit. Quidam etiam breui longitudine habent insignem altitudinem: sunt contra, qui longiores altitudinem humilem: Aliqui latam, non nulli angustam: Alij etiam pari celeritate prediti, alij secus. Et contentionis etiam hæc vnda plus, illa habet minus. Interim simul omnium est istarū differentiarū inæqualitas. Sed enim de nulla alia commemoratarum inæqualitatū, †id est nomen sortitus, & habent vtriq; hi tum vndosi, tū vermiculantes, vt tales sint ex sola distentionis inæqualitate, quantitatis, ac præterea nulla. Vna enim hæc inæqualitas, adiūcto sibi, vt partium motus alter antcuertat, alter cunctetur, huiusce modi pulsus gignit. Quo fit, vt hos constituant, inæquales quā titāte in diuersis partibus, & illi, qui non habent omnes simul partes moras. Attamē hæc inæqualitas haud dum est sola inuenta, vt prior arteriæ pars præ cæteris videretur moueri: cum autem incidat, omnino aliarum cum illa aliqua, quas ante commemorauimus, complicata est. Nā, quod dicit Erasistratus, semper priorem moueri prius videri, sensus nō probat: immo vero longe aliud: ille adductus suo dogmate in re aperta mentitur. Sicut alia itē multa cōmenta, multi qui pro placitis propugnant, pro testatis prodiderunt, quæ ne per somnium quidem visa vnquam sunt. †*id sunt nomē sortiti.*

De pulsu Formicante. CAP. 27.

Alibidem.

IAm vero, vt vndoso" pulsui succedit vermiculans imminuto, ita formicans vermiculanti, cum motibus amissis multis in vnum eumq; prorsus paruum terminet. Quocirca nec inęqualē omnino dicas: quanq; esse ex genere verisimile est inęqualium, sed inęqualitas, vt est parua, fugit. Nomen inuenit hic formicans à similitudine, quæ sibi cum animante est formica, vt quidam volunt, paruitatis: vt alij, speciei motus: vt hic sit nominatus eadem ratione ac vermiculans & caprizās: cum illi enim à similitudine motus, quæ ipsis cum animalibus, quorum habent cognomē, intercedit, sunt nomem sortiti: tum ipse hic formicans. Sunt, qui propter vtrunque sic aiunt appellari eum, & ꝙ paruus est, & ob speciem motus. Nos de his non cōtendemus: at, formicans qualis sit, explicabimus. Est mire paruus, quo haud est minor alius, iuxtaq; languidissimus planè, ac creberrimus: non tamen, vt quibusdam visus est, celer. At in libris de dignoscendis pullibus hoc demōstrabitur. Nunc, si reliquam partem differentiarum pulsuum in vna distentione inęqualium addiderimus, ad alios nos conferemus.

De Vibratu & Conuulsiuo pulsu. CAP. 28.

Alibidem.d

CSVpersunt autem vibrati" & conuulsiui, qui hactenus quidem sunt inter se similes, ꝙ vnum locum arteria non tenet, sed sursum agitetur atq; deorsum, naturali sede deserta. Distant tamen vel hoc ipso, ꝙ non adeo is affectus in conuulsiuos cadat, in vibratos magnopere & admodū perspicue: iam ēt quatenus ex terminis vtriusq; retrahi contendiq;, & conuelli videntur cōuulsiui, vibrati omni isto vacant. Ad hæc, magna frequenter est vibratis distentio, parua semper cōuulsiuis. Et partes arteriæ quædam superiora petere, quædam demitti vno eodemq; tempore aperte in vibratis conspiciuntur: conuulsiuis vero id perpaucis & obscure accidit. Breuiter, sentias veluti fidem quandam intensam in pulsu conuulsiuo, quæ illi res cum nullo alio conuenit: in vibratis nihil tale animaduertas. Maxime enim iaculis motum eorum, quę magna vi emissa, celeri impetu vibrantur, assimiles: nam ita crebram illam & inæqualem concussionem appellant: qua quidem cōuulsiui carent. Omnes autem hosce pulsus, qui præter quinq; illa prima genera in vna distentione inæquales sunt, duorum accessio horum constituit, quæ sunt, genus inæqualitatis in arteriæ sede, & cum maturius aut serius motum partes auspicantur. Primum quidem horum, illum, qui inæqualis est, ꝙ sedem partium commutet, hoc ipsum solum: cæteros cum hoc, tum aliæ quædā inæqualitatum adiunctæ differentiæ primorum quinq; generum. Composite enim tam notiones horum, quàm generationes sunt, vndosi, vermiculantis, vibrati, conuulsiui. Formicans aūt inæqualis quidem, vt diximus, est: non videtur tamen.

De pulsu Caprizante. CAP. 29.

Alibidem.b

ET, qui pulsus caprizans" ab Herophilo est appellatus, est ille de inæqualibus in vno pulsu: compositus item est, vtriusq; expers, quæ primis quinq; generibus adiuncta erat, inæqualitatis: verum, vbi motum arteria interpellat quapiam in parte, tum potissime existit, nō simpliciter: neq; enim vniuersum hoc genus caprizans est pulsus, cæterū vbi motus à quiete alter celerior primo & vehementior sit. Ei liquidem soli ex similitudine, quam cum animalibus habet capris, attributum hoc nomen est: quippe quę hoc modo videntur salire, quasi geminum quendam motum facientes: ꝙ, vbi aliquantulum sese extulerint, & speciem desiti alicubi motus prębuerint, alterum motus nec opinatum impetum capiunt, priori longe citatiorē, veluti in se ipsas inliciēs. Hę quidem omnes in vna distentione inæqualitates sunt.

De Inæqualitate crebritatis, raritatis, & rhythmi in Diuersis pulsibus. CAP. 30.

NVnc de inæqualitate crebritatis & raritatis rhythmiq; agemus. Collectiuas dicūt tantum esse eiusce modi inæqualitates: ita enim, quæ ex pluribus pullibus conflatæ sunt, appellant. Primum de his dicemus, quę aceruatim fiunt: deinde ad eas descendemus, quę in vno pulsu. Atq;

hîc vnam exempli gratia ſectam de his, quę de crebritate ſunt, quę ſcilicet eſt clariſſima, ſumamus, E quæ ex ictuum cenſet interuallo hoc genus pulſuum effici. Vbi ergo omnia ordine æqua ſint interualla per omnes pulſus, æqualẽ hunc dicit tantũ eſſe: ſin partim maiora, partim minora, inæqualem nimirum eſſe in crebritate & raritate. Rhythmum iam etiam eodem modo ex proportione temporis ictus ad interualli tempus conſtantem, cum deinceps maneat eadem, æqualem iam dicunt eſſe: qui primam proportionem ſi variet, eſſe inæqualem: quomodo, ſi interuallorum, quas & quietes vocant, mutentur magnitudines, inæqualitatem crebritatis raritatisq; fieri. Hæc ſanè rectè dicunt: atque ab iſta ſecta proficiſcenti ad alias, æqualitatem perſpicere licet & inæqualitatẽ vtriuſque generis: quæ complures, vt diximus, complectitur pulſus, quam collectiuam vocant.

De Inæqualitate crebritatis, raritatis, rhythmiq; in Vno pulſu. CAP. 31.

INæqualitas vero illorum in vno pulſu, quam neglexerunt omnes, non perinde iam eſt aperta. Sed, vt præſens lucubratio ne quid deſideret, faciam, hæc etiam vt, quoad eius fieri poterit, clare explicem, ſermonis hinc inducto initio. Partes arteriæ aut omnes vnà motũ exordiũtur, aut pars earum maturius, pars tardius. Si iam moueri omnes ſimul cœperint, mox motæ minus æquis temporibus iterum diſtentionem alteram ſimul incœperint, duorum generum in vno pulſu inæquali F tas erit: quæ, quod fuerit, cognita quidem ſit, vt ſecunda diſtentio cœpit, non tamen in ſecunda cõtineatur: ſicut nec ipſe rhythmus, nec genus crebritatis & raritatis: cum & hæc ipſa fiant in vnõ pulſu, tamen omnino deſiderent, quo cognoſcantur, ſecundum: quòd quidem ante huius initiũ, prioris nequeat finis cognoſci. Iam incognito fine, nec crebritatem valeas, vel raritatem, vel vero rhythmum aſſequi. Quare ad inæqualitatem conſtituendam, quam diximus, nil mirum eſt, ſi ſecundæ diſtentionis principium expectetur. Hac tamen de cauſa, non eſt collectiua nominãda. Scilicet prius, quàm altera diſtentio finiatur, ſtatim in eius principio cognoſcitur, vt nec altero nobis pulſu ſit, nec tertio, nec reliquis opus. Atque ſic in primo ſolo fit. Itaq; diximus, ſi vniuerſæ ſimul partes cœperint in prima & ſecunda diſtentione moueri, nec habeant par tempus motus, generari duorum generum inæqualitatem: vnam crebritatis & raritatis, imparitate interuallorum: alteram rhythmi, proportione temporis ictus ad interualli. Tempus enim partis, quæ omnium partium prima motu deficitur, minimum erit: maximum poſtremæ: media, proportione, inquantũ aut à prima, aut à poſtrema abſint. Contra, ac tempora motuũ, quietum tempora longiora ſunt in illis, quæ primæ à motu deſiſtunt: in illis, quæ poſtrema, breuiora. Quare tempus motus, quem habuit pars, quæ motum prima deſiit, minimum, cum maximo tempore quietis eiuſdem partis com G paratur: et vltimæ tempus, quod maximum erat omnium motus temporum, ad minimum cõfertur quietis eiuſdem partis. Et ita rhythmus in ſingulis commutatur, quatenus proportio temporis motus ad quietis tempus non eadem in omnibus manet. Quòd vero, ſi prior diſtentio ex omnibus ſimul partibus moueri cœperit, ſed non pari in omnibus tempore: deinde altera diſtentio motum auſpicata ſit non vnà omnium partium, ſed prius quidem eius, quæ prior quieuerat, atq; eo prius, quo prius quieuiſſet: ſecundo motum eius, quæ ſecunda, atque ita deinceps: inæqualitas quidem ita rhythmi fiet, crebritatis & raritatis non item. Nam quies, cum omnibus æqua ſit, differentiam in crebritate & raritate efficit nullam: non reſpondebit tamẽ motus tempus tẽpori quietis: ſiquidem motus non erat omnibus par tempus, quietis erat: nec ergo idem omnibus rhythmus. Quòd ſi, cum moueri arteriæ ſimul omnes partes cœperunt, non item ſimul omnes alteram diſtentionem ordiantur, neque priorem terminauerint ſimul, ſed ne quies quidem in omnibus æqua ſit, binas in eo neceſſe eſt differentias eſſe. Nam crebritatis & raritatis in alterutra differentia inæqualitas ſit, at non rhythmi tamẽ neceſſario: poſſunt enim omnium partium tempora motus, quietum temporibus reſpondere: et, ſi hoc, erit item rhythmus æqualis. Sin autem eadem in omnibus partibus proportio nõ conſtet (ſanè enim poteſt etiam hoc fieri) ſimul perdetur rhythmus. H Iam vero, vbi vnà omnes partes moueri cœperint, motæq; æquo ſint tempore, ſi alteræ diſtentionis non idem omnes initium partes ordiantur, ſed quædam maturius, quædam inceperint ſerius, non rhythmus iam æqualis erit, neque crebritatis raritatisq; differentia: hanc enim impares quietes inæqualem efficiunt: rhythmum vero, proportionum commutatio, cùm æquo tempore oẽs partes motæ ſint, non æquo tamen quieuerint tempore. Tot ſunt inæqualitatis vtriuſque vno in pulſu generis differentiæ, cum omnes vnà partes arteriæ diſtendi inceperint. At, vbi hæc primo, illa ſecundo diſtendi cœperit, ſi omnes ſimul quieuerint, ac deinde diſtẽtionem vnà alteram auſpicatæ ſint, inæqualitas in altero tantum genere, neceſſe eſt, ſit, rhythmi: quando quidem æqua omnibus partibus erunt interualla motuum: ſic inæqualitas in hoc quidem genere nulla erit. Et, ſi cum tempore quietis, quod ſit par in omnibus partibus, impar tempus conferatur cuiuſq; partis motus, diuerſis proportionibus cuiuslibet rhythmum partis cõficiet. Quòd ſi alteram diſtentionem arteria iuxta orſa ſit, atque priorem, vt in vtraque diſtentione eadem pars prior altera, pari interuallo incipiat, idq; in omnibus partibus ſit conſtans, ac illæ vnà deſierint priorem diſtentionem, non poteſt non eſſe in vtroque genere inæqualitas. Nam omne tempus, quod eſt ex motu & interuallo conflatum, omnibus eſt equabile arterię partibus. Sed motuum proportiones, quòd totum

A totum tempus in æquas partes non diſtribuatur, non reſpondent quietum proportionibus. Etenim partium, quæ moueri primæ cœperint, tempus motus excedet earum tempus, quæ tardiores inceperint, interualli vero minus erit: contrà partes, quæ cœperint poſterius, tempus habent motus minus, quietis maius. Quare ſimul inæqualis rhythmus neceſſario erit ſingularum partium: & quatenus tempora interuallorum differunt, etiam crebritatis atq; raritatis coniũgi cum iſs inæqualitatem eſt neceſſe. Si vero altera diſtentio perinde, ac prior fecerat, initium motus partium ſit orſa, i. ſi eadem vtrobiq; pars incipiat moueri, hæc primo loco, illa poſteriore: non ſit autem finis prioris diſtentionis in omnibus æquus: duæ erunt differẽtiæ: poteſt enim & longe quidem quieſcere prius, quæ prior eſt pars motum auſpicata, poteſt etiam poſterius. Nam, ſi tanto quieuerit prius, quanto cœpit, fiet ita æqualis in vtroque genere pulſus. Sin multo prius, atq; eſt auſpicata, quieuerit, duorum generum efficiet inæqualem pulſum. At, ſi, quę prior cœpit, deliſtat poſterior, duorum generum omnino inæqualitatem creabit, ſiue multo tardius, ſiue paulo quieuerit. At vero, ſi neque prioris diſtentionis initium ex omnibus ſimul partibus fiat, neque ſecundæ, eſt, cum rhythmus poſſit æqualis eſſe, & vero etiam crebritatis & raritatis genus: &, ſi quidem ita motuũ tempora cum quietũ temporibus ſint partita, vt eadẽ ſit proportio in omnibus, fit æqualis rhythB mus: ſi vero tempora ſola paria fuerint quietum, æqualitas erit in altero genere. Sed hæc infrequẽtia ſunt, inæqualitates vero ſunt permultæ: nam oẽs poſſunt ſimul partes à motu ceſſare, & nõ ſimul: ac, cum non ceſſant ſimul, hæ prius, illę poſterius: iam etiam vel longe prius, vel longe tardius. At, quę & quot hac ratione differentiæ fient, ex ſuperioribus inuenias: quo me oportet breuiorem eſſe. Itaque, ſi commonuerim, quod inſtitutum erat, eſſe demõſtratum, habere ſuas etiam vnum pulſum inæqualitates, tum in genere crebritatis & raritatis, tum in genere rhythmi, finem hic iam primi libri faciam. Nam, quæ in vna nos ſecta, quæ in ictum & interuallum pulſum partitur, exẽpli gratia retulimus, nullo negocio ad alias traducamus: poſſumus. n. perinde per omnes etiam illas in generibus his duobus, de quibus modo dixi, inæqualitates pulſus vnius demõſtrare.

GALENI DE PVLSVVM DIFFERENTIIS LIBER SECVNDVS

ARGVMENTVM LIBRI

C Continetur enumeratio Propriorum, & accommodatorum Nominum: ac docet, quantum aberrarit Archigenes in nominibus pulſuum generibus ac differentijs adhibendis.

Vſus huius libri. CAP. 1.

NOn eundem vſum hic liber pollicetur, ac primus: ſed, quam veratrum rationem habet vel ſcammonia cum pane & carnibus, eandem, quæ nunc dicemus, cum ſuperioribus habent. Nutrire. n. mentes illa ſanas, hæc reſecare prauas ſententias valent, vt morbos quoſdam. Tamẽ, dum errores deteguntur, ſimul bene dictis firma fides conſtituitur. Quare, hanc vtilitatem ſi propoſitę diſputationi addas, inueneris compendij non nihil adiunctum.

De Nominum vſu. CAP. 2.

D EST autem primũ mihi cum Sophiſtis ſermo de nominibus vſurpandis. Græcorum nanq; nos inſtitutum (etenim apud eos alti ſumus) tenemus, elaboramusq;, vt clariſſimis ſemper nominibus ſenſum interpretemur. Neq; nos tamen. ſ. in eos querimur, qui hoc floccipiendunt: immo vero, ſi vel ſingula voles verba vſurpare barbare, modo vt interpretationis lucem ne offendas, nihil laboramus. Nam linguæ, qua inter nos commentamur, hoc nomine vtimur proprietate, quo mentem alterius aſſequamur: atq;, vt clariſſime quisq; mentem ſuam poteſt ſignificare, ita ſermone cẽſemus eum vti optime. Noſtrum id eſt inſtitutum, modeſtum ſane, & humanum: verum interpellant Sophiſtæ: qui, ſicut mutuo de nominibus contendunt, res ipſas negligẽtes, & item nos ſemper agitant contumelijs, & illudunt, niſi ipſorum vocabulis vtamur. Qui ſi vniuerſi vnam linguam conſtituant, eamq;, vt nouam monẽtam, rogatione ferant, conemur fortaſſis Græcę linguæ obliuiſci, ediſcere aũt ab iſtis promulgatam. Quin, ne ſi barbaram quidem linguam aliquã ſtatuerent vtẽdam, vt ijs morem vbiq; geram, dubitem diſcere. Quãdo vero Græcam nullam integram linguam, nec ẽt ſemel Barbaram, ſed confuſam quãdam ex oĩbus, quaſi Carycam, aut ſi qua Caryca varia magis & abſurdior fieri poteſt, cõponunt: atq; pro ſuo quisq; voto partim ex Phœnicia & Syria, partim ex Ægypto & Thracia, aut aliunde contrahunt, inde Græcorum commiſcent nominibus, nec ijs ſane integris & legitimis, cæterum varie corruptis: equidẽ, quid agam, me hercle non habeo: qui neq; eas linguas poſſum ediſcere, neq; adducere illos, vt vnam addiſcant linguam Græcam:

Græcam: nec, posteaquam horum neutrum obtineo ab illis, tertium possum, et quod est vnum re E liquum, vt, in qua sumus lingua educati, hac vtamur, permittant. Atq; hoc quidem habet tantum malum vsus vocum.

De Diffinitionum vsu aduersus Sophistas. CAP. 3.

ALterum de definitionibus longe hoc est difficilius. Sunt enim, qui ne olus quidem citra definitionem mihi videantur empturi, idq; cum nec per trãsennam dialecticam viderint: proferuntq;, vt tales solent, & in talibus enutriti; ex nominibus aliquod illis præclaris, ex media petitis Syria vel Cilicia, atq; definiri hoc imperant: id quod non audiuit forte quispiam homo Græcus. Hoc si hic, vt peregrinum & barbarum, ignorat, ille iam ridet, cauillatur, exagitatq;, et puerum & adolescentem appellat. Sæpe etiam nomen, quod in medium adductum est, Græcum quidem est, at non, vt est rei cuipiam assignatum, ita accipiunt miseri Sophistæ, moxq; definitionem poscunt. Hîc si quis forte Græcus pro consuetudine Græcorum definiat, tantum abest, vt assentiantur (sane enim tolerabile hoc sit) vt irrideant etiam & illudant. At vero tertij, qui non in nomine iam & significatione, sed in ipsa errant re: cum dialecticæ quispiam peritus, horum definitiones aggreditur aut non plenas, aut superfluas, aut non distinctas, aut obscuras, aut prolixas, aut falsas, aut omnino definitiones non esse, probare: subito tanquam insani, acerbe dialecticam accusant: F ac tum frustra ijs & cum incõmodo videtur illa in omnibus rebus artibusq; coli. Quare frequenter hercle obstupui, si, cum rogamus, ne cum definitionibus omnia conentur & docere et discere, illi quidem non adducuntur: Vbi vero definitiones damus, & postea, quantum falluntur, aperimus, ibi nihil conducere aiunt definitiones: neque id vno die aut altero interposito, sed in puncto temporis (vt est in prouerbio) mutata pelle, modo definitionem posiit nominis quærunt, modo esse definitiones inutiles cõfirmant. Quantum iam istorum in hisce rebus peccatum est, quod non omnium nesciant esse definitiones simulq;, vt qui id ignorant, definire studeant cuncta, & inter se alter centur vociferentq; nequicquam de rebus, quæ definitionem nõ recipiunt. Quintus porrò lapsus in definitionibus, quisq; præter cæteros est singularis, antea quàm homonymiam explicauerint, vnam faciunt eorum, quæ varia significant, definitionem: quasi vero non rerum sint, sed nominum definitiones. Me certe vnus alterue dõ de his præclaris Sophistis, nihil factum est propius, quàm vt enecarer. Cum enim in hunc modum posuissem, Quid est plenus pulsus? subiecit varie significationis nomen esse: quare hec definitionem vnam habere, nisi distincta homonymia sit. Non dum hæc dixeram, cum ille, nescio, inquit, quid nugeris: satis est mihi, si de te disco, quid plenus sit pulsus: dialecticas mihi istas nugas, quæ medicinam contaminant, mitte. At nihil me, inquam, audiuisti vnquam laborare, vt in dialectica definirem. Enimuero id ipsum, inquit, absurdissimum est, quod nec definire audetis, et dialecticis nobis nugis non desistitis obstrepere: sed dic, loquere, responde, quis plenus est pulsus? Non potest fieri, inquam, prius quàm homonymiam explicauerim. Hîc ille exclamabat: rursusq; homonymiam aiebat, atque immensas nugas adesse, quæ medicinam labefactassent; ac nos perdidissent. Immo non nos, inquam, sed vos, qui definire cuncta vultis, perdiderunt. Ecce autem, inquit, etiam conuitijs nos incessit. Non magis, inquam, quàm tu me. Ibi ille exhiit, manus allaturus: sed hîc hominem, qui aderant, repressere. Ille, vbi superbè insultasset, discessit. Senex autem quidam de illis, qui adhuc remansissent, barba ad pectus promissa, atque cætera mire tetricus (hæc enim nunc grauitas habetur) tacete, inquit, pueri: absq; tumultu agite: sinite socium nostrum aperire nobis, quid dicat. Ego hominem intuitus, quid vero, inquam, rogas? Id, inquit, ipsum, de quo disputatis, de pleno pulsu. Vis igitur, inquam, non properare nimium, vt te assequar? tardus enim natura sum, & festinantes non consequor facile. Age, inquit, nihil properauero. Ergo concedes, inquam, mihi, vt exempli gratia non nihil ex omnibus vobis in communi interrogem? nam, qui volet, respondeat, licebit. Permittit. Ego, vt hoc dedisset, quid est lingua? quærebam. Mox respondet quidam, instrumentum H animalis gustui dicatũ. Alter sermoni dicatum dixit. Tertius quidam, gustui & sermoni attributum. Quos ego respiciens, etiam calcei, inquam, & tibiæ lingua, instrumentum est animantis gustui & sermoni dicatum. Cum ad hoc obticuissent, & senex ille austerus, multo redderetur austerior, iterum orabam, vt vnum adhuc simile liceret quærere. Ille admodum quidem grauiter hoc & ægre, tulit tamen. Ego vero, ne cunctationem meam non ferret, veritus, festinabundus propo sui, Quid est canis? Cum hîc ex corona quidam responderet, animal quadrupes latrabile. Itaq; marinus, inquam, canis animal est quadrupes latrabile: & sydus item cœleste: deniq; morbus faciei. Ad hæc senex, vt asinus, aures iam concutiebat. Cæteræ coronæ aliquid videbamur dicere, volebantq; omnes, vt, quo tandem hæc spectarent, quæ exquisiueram, expedirem: quando quidẽ à primo statim quæstionem exempli gratia sequentium receperam instituturum. Vbi silerent, & mihi aures darent: Tandem vos, inquam, animaduertere puto, accedere ad definiendum ante, quàm homonymiam distinxeris, quanta sit offensio: neque enim nominum sunt, sed rerum definitiones. Quãdo igitur ab vno nomine res indicantur multæ, necessario erunt totidem definitiones, quot sunt res. Age sane, linguæ nomen est vnũ, at tres sunt significationes, & sua cuiq; est definitio. Contra fit, vt duo vnius rei nomina, & vero nõ raro tria sint: vt hîc, ensis, gladius, mucro: defi-

A definitio vera vna, non perinde ac nomina, tres. Semper enim numero rerum respondet definitionum numerus. Quare, vbi multis nominibus res contegatur vna, caue, postules multas definitiones: neque, cum vnum sit nomen, sed significationes multæ, vnam definitionem flagites: pro numero enim rerum, definitionum semper rationem subduces. Proinde, si nomen plenum vni rei subiectę seruit, tum eius, si proponatur, potest definitio dari. Si vero Archigenes omnium sane miníme, denotare nomen plenum vnam rem admisit, † nomenq; varie posuit, atq; multas in eo complexus est significationes, non sumus nos inslimulandi, qui ab definiendo deterreamur, sed princeps scilicet eius turbationis. Nam proximos medicos inuenio aliquos, vbi declarare, quis status sit arteriæ tunicæ, statuerunt, nomine pleni ibi & vacui vti: alios, vbi materiam in capedine contentam, cuius hi quantitatem significari per ista nomina, illi qualitatem, alij vtrunq; ducunt. Verum Archigeni hęc scilicet sola non satis faciũt: adiungit enim significationem facultatis spiritus. Vnde relinquitur non vnam pleni pulsus fieri definitionem posse: sed eius, qui quantitatem, vel qualitatem, vel vtranque infusæ substantiæ significat, aliæ definitiones faciendæ sunt: aliæ eius, qui vim spiritus: illius, qui qualitatem tunicæ, aliæ. His ego expositis tacui: quia, quod institueram, confectum mihi erat. Illi commentationem, instabant, quando semel instituerem, vt B persequerer. Illis igitur morem gessi rogantibus. Quæ hoc loco non debeo omnia referre: q; eorum maximam partem & vtilissimam sum expositurus in libris de dignoscendis pulsibus.

† Græ. πρῶτα μὲν ἔχει, τάξιν τε πολυειδῆ καὶ τύπων. Antiqui, τὸ μέγεθος τε πολυειδὲς τῶν τύπων. i. spumq; varie turbant.

Aduersus Archigenem de primis pulsuum Generibus, quæ ipse appellat Qualitates. CAP. 4.

QVod ad institutum refert non præteribo. Nolo definiri omnia: neq; cum multas protulerís significationes, facias vnam definitionem: in quod Archigenes de pleno pulsu incurrit. Quare cum ipsa est eius obscura definitio, tum de corpore ne arteriæ dicat, an de substantia, quę in eius cauitate continetur, diuinare non habeo: videtur enim nomen definiuisse, non rẽ, Omnino enim, si rerum duxisset rationem, plures faceret definitiones. Sed nomen illum spectare solum, vel ex illis perspicias, quæ statim initio libri de pullibus sic dicit: Octo qualitates pullibus comitari, magnitudinem, vehementiam, celeritatem, crebritatem, plenitudinem, ordinem vel perturbationem ordinis, æqualitatem vel inæqualitatem, rhythmum. Nãque, plenitudinis si nomen de compluribus rebus dicitur, miror, quî octo etiam maneant. Age enim, si septem illis alijs qualitatem corporis arteriæ addas, & infusionis quam vocant, & etiã ipsius spiritus, ac decem iam esse omnes qualitates pullsuum dicas, quid tibi respõdebimus? Aut hercle, si in duo membra partiens C infusam substantiam, vnam quantitati huius, alteram assignes qualitati qualitatem. Adeo in nominibus Archigenes, non distinguendis significationibus, videtur permanere. Ac par est ĩã prouerbium proferre, plebeium illud quidem, non à proposito tñ alienum. Cum aqua, inquiũt, suffocet, quid sorbebimus? Nam, si ita Archigenes labitur, ad quem adibimus? quis huius nobis errata corriget? Etenim nõ in his tantum vĩ, sed (si id, quod est, dicẽdum est) in alijs offendere passim: Vt, nulla duritiei & mollitudinis facta mentione inter primas octo qualitates, postea de ijs agit: primo enim loco de magnitudine, secundo de vehementia, tertio de plenitudine, quarto de duritie tractat. Quòd, si compositã aliquã ex simplicibus eam faceret, defendere hominem possis, si recte initio dicas prætermissam, vbi de simplicibus duntaxat meminit: sed mox iure in compositas relatam. Nunc quarto eam loco statuit mediã, quãtum potest maxime, inter simplices qualitates. Quam exponens, quid nam sit, occurrsum dicit solidæ vel dissolutæ arteriæ. Vnde certe de simplicibus illam esse vult. Hęc igitur Archigenes mox ab initio recẽsendis primis qualitatibus errata commisit: quas ne demonstrare quidem, cur tot sint numero, voluit, verum ita temere sermonem effutijt: Octo dicuntur qualitates pullibus comitari αἱ δ' ἰηχημέναι quidẽ apud καθαρεύοντας. i. puros. Ego vero, quid sit ipsum δ' ἰηχημέναι, conijcere plane nequeo: neq; enim nomen hoc apud quenD quam inueni Græcũ. Quo minus, cui Archigenes rei tribuat, perspicio: idq;, q; de sua ipse lingua librum nõ cõscripsit: vt fecit Chrysippus de noibus, quæ in dialectica finxit: hac enim sola via eũ assequeremur. Tamẽ ex tota oõne pro eo, δ' ἰηχημέναι, vti eum suspiceris, quod apud oẽs est peruulgatum & creditum. Quanquam ne id quidem suspicari plane potes: nam nõ apud omnes ait, sed puros, quos ne ipsos quidem, qui sint, scimus: etsi scito scilicet opus erat, vt disceptemus, an credendum ijs citra demonstrationem sit, nec'ne. Apud Aristotelem certe lemmata audiui probabilia, quæ omnibus hominibus, vel plurimis, vel sapientibus probantur: hîc an puri pro sapientibus accipiendi sint, me quidem præterit. Multo certe præstaret aliquam apponere, si non firmam demonstrationem, at rationem sufficientem sermoni de octo qualitatibus, vt ne quis initio statim, quasi in Movsi & Christi scholam impingat, leges audiat nulla constitutas demonstratione, idq;, vbi minime deceat. Nam, cum dicere de omnibus pullibus (quod ex ijs, quæ ante scripsit, conijcias) instituisset, quot sint, nulla nos rationali methodo voluit inducere: sed disciplinam instituit empiricam, octo apud puros dicens peruulgatas qualitates esse. Quid, si quasdã illarum negligentius puri præterierint, statim'ne erũt nec ipsa quidem sua natura plures? an, quæ puris placent, hęc satis est retulisse pro veris, idq;, cum incertum sit, qui' nam isti sint puri? vtrum, qui literas didicerint, vel primas disciplinas, an cordati, vel prudentes, vel sapientes? vt remittamus, q; quasi-

qualitates appellauit principes & generales pulsuum differentias. Magnitudinis quidem & par- E
uitatis certe differẽtia qualitas non est, nisi tricubitale etiam in qualitate pones. Equidem quãtum
putarem. Sed & de magno & paruo non paruam scio disputationem extitisse, vtrum quale signi
ficent, an ad aliquid, an (id quod res habet) ad aliquid in quantitatis prædicamento sit, nullo tñ pa-
cto in qualitatis: vti nec rhythmus, nec ordinis perturbatio & ordo, nec æqualitas & inæqualita-
tas: quæ item ex genere ad aliquid manifeste sunt. Nam etiam cõmune genus existimare magni-
tudinem magni & parui pulsus, vehementiam vehementis & languidi, celeritatem celeris & tar-
di, & crebritatem crebri & rari: itaq; deinceps in sequentibus, plenitudinem pleni & vacui, duri-
tiam duri & mollis, quis negabit maiorem in modum esse absurda? Quòd si vno auet noie totum
genus complecti, quin hoc, in ordine & perturbatione ordinis, in æqualitate & inæqualitate susti-
nuit? Aut, si in his cõe prædicamentum nõ desiderauit, quæ erat necessitas, cur requireret in alijs
differentijs? aut, si in alijs ausus semel est Græcorum præterire institutum, quid crebritatẽ de cre-
bro dixit & raro pulsu, æqualitatem autem dicere de æquali & de inæquali non fuit ausus? Hæc
ego, quemadmodum sibi constent mutuo, libenter didicerim: nam hæc, vt si suspiciat Græcorum
morem, illa, vt si contemnat & perturbet, scribit. In vno ergo primo genere, quia viam sibi muni- F
uit, ostendit in alijs omnibus eandem rationem habiturum: sed in audacia non permansit. Opor-
tebat vero à primo aut nihil consuetudinem imminuere, aut perpetuo contra consuetudinem au
dacem esse. Nam, qui magnitudinem pulsus generatim affirmauit dici, etenim paruum etiam ha
bere suam magnitudinem: deinde etiã vehementiã confirmauit generatim, quoddam modo non
solum de vehemẽte, sed & de languido dici: statim in plenitudine labascit scribens sic: Pleno pul- »
sui & vacuo est cõe quoddam genus, hoc non nunq; plenitudo vocatur. Nam in hoc genere, non »
nunq;, addidit: quod superioribus non adiecit, quasi reprehendens iam veterem dictionis vsum
confusum. Nam, si illi quis obijciat, qui apud Græcos est educatus: quæ bone vir in vacuo pleni-
tudo inest? quid hęc delignas in cões Græcorum dictiones præter oẽm morem? Vt hoc declina-
ret, addidit, non nunquam vocatur. Enimuero nos rogabimus: quando autem? vbi? â quibus?
hoc enim vult illud, non nunquam. Ille vero librum producere Græcorum, ex quo vsum illum
confirmet, habebit nullum: tantum fortasse homini satis erit dicere, apud nautas, institores, caupo
nas, & balneatores: nam ad istos semper testes confugiunt, vbi de nomine quæratur.

Quaratione Nominibus vtendum, ac de Atticæ linguæ dignitate. CAP. 5.

QVæres de nobis: quid, tibi tanti ne Græcorum est vsus, vt nemini permittas de eo ne latum G
quidem vnguem discedere? Non equidem, dicam, me hercle & per omnes Deos: immo, si
vel *βέλος* voles panem appellare more Phrygum, nostra nihil refert: tãtum me hoc pri
mum doce idioma linguæ tuæ, vt assequar: neq; dixeris, vocatur: omnino. n. quæram ex te, apud
quos? certe quidem non apud Græcos. Sed forsitan dicunt, vocetur. At, si, cum hoc dixeris, hi-
scere me amplius audias, capitis me damno. Nunc hîc, vocatur, dicis, mendacijs vsum Græcorum
onerãs: illic nõ absolute, sed addito, non nunquam: vt in plenitudine. Nam quid tandem ait, hæc
non nũquam plenitudo vocatur? Verum de plenitudine quidẽ hæc, cum labascere tiam, scripsit:
de duritie non ẽt labens. Scilicet defecti iam victiq; prorsus ista verba sunt: Est autẽ mollitudinis »
& duritię pulsus cõe quoddam genus: quæ, durities, si receptum sit, vocetur fortasse. Neque hîc »
amplius ausus est addere hoc, non nunq; durities vocatur. Tametsi nihilo erat plenitudo duritia
præstantior, vt, quod ausus illic est, hic vereretur: sed, quod dixi, paulatim labentibus similis est.
Atqui maioris erat strenuitatis, puto, præcipitem ruere, non labi pedetentim: neque nobis neque
sibi negocia facessere. Quæ, durities, inquit, si receptũ sit, vocetẽ fortasse. A quibus fortasse, si recep-
tum sit? à tuis fortassis heredibus. Siquidem nos, quemadmodum monetã qualibet in vrbe tes-
seram esse scimus emptionis & venditionis, quam qui adulterant, in hos legislatores aũaduertũt:
sic linguarum insignia multa esse scimus, quarum tueri, quam quisq; elegerit, volumus. Nos de- H
fendimus cõem linguam, quam vocant: siue vna ea Atticorũ est (multas enim sumpsit Athenien
sium lingua mutationes) siue omnino alia quæpiam (nam alio in loco de hac re meam sentẽtiam
aperio) & hanc studemus linguam seruare, neq; in eius leges quicq; committere, neq; monetam
inducere vocis adulterinam, neq; deprauare. Qua si mecum cupis colloqui, primum eam fac ad-
discas. Sin alia quapiam vteris, id ipsum demonstra. Nam, si de Græcis est, sanè nec illa nos fugit:
siquidem & Ionum, & Æoliorum, & Doriorum reuoluimus scripta. Sin aũt nulla harum, sed est
Barbara aliqua, id ipsum dic: tãtum ago, eam vt serues integram & puram, quæcunq; illa sit. Nec
tria mihi ex Cilicia verba affer, quatuor ex Syria, ex Galatia quinq;, Athenis sex. Equidẽ tot lin-
guas ediscere nequeo, vt homines intelligam adeo multarum linguarum. Δίγλωττος. i. duarum
linguarum peritus olim, aliquis dicebatur, quod habebatur miraculum, homo vnus duas callens
linguas: tu multas nos vis ediscere, cum ediscere te oporteat vnam, tam propriam, tam vero cõ-
munem omnibus, tam etiam facundam, tam deniq; humanam. Quod si linguarum voces Barba-
rarum aduertas, perspicies planè, alias porcorũ linguas, alias ranarum, vel graculorum, vel coruo-
rum repræsentare, turpes & inhonestas vel ipsa figura linguæ, labiorũ, totiusq; adeo oris. Aut. n.
ex intimis ferè faucibus non aliter, ac qui stertũt, loquunt, aut labia distorquent, sibilãtq;, aut vbiq;
vocem

A vocem intendunt, aut nusq; prorsus, aut maxime hiant, & linguam iactant, & os aperire nequaq;
valent, linguamq; habent ociosam, nec facile motam, atq; quasi vinctam. Et tu itcundissimam ne
gligis humanissimamq; linguam, ea florentẽ elegãtia atq; gratia: & ex multis importunis & ab-
surdis congeris nomina? Vnam longe erat procliuius ornatissimam addiscere, cũ lexcentas depra
uatas. At non tantum ipsi repudiant, sed & nos cogũt, in qua creuimus & instituti lingua sumus,
hac dimissa, ediscere suam. Quid tu, non vis bone vir addiscere linguam Græcam? Barbare, vt ve-
lis, sonaueris. Tñ, vt ego permitto pro tuo tibi arbitrio loqui: sic mihi, vt doctus sum, concede, vt
dicam. Patrem habui, qui ad amussim teneret Græcam linguã, esseq; doctor, & pedagogus Græ-
cus. In his altus vocabulis sum, nescio tua. Nec mercatorum mihi, aut cauponum, aut publicano-
rum vsum nominum adduce. Nõ vsus sum ista horum natione, à puero in veterum versatus sum
libris. Atq; hęc dico, nec vlli dixi tñ vnquam, vel heus tu barbare sonas, vel soloecismum cõmittis,
vel parum bene & proprie appellasti. Immo loqui, vt volunt, sinunt, dicendum est? Hoc non, quo discant,
quærunt: sed ansam vt habeant controuersiæ. Tu ergo respondebis, differentias dicendum esse
primorum generum pulsuum: aut sic certe differentiarum pulsuum prima genera. Illi, qualia ge
nera, necessario rogabunt, & quæ, & quales differentias? Tu ẽt ad hoc illis respondebis in hunc mo-
B dum: Primum quæso audi, cp generum: inde audies, cp primorum: postea, cp differentiarum. Atq;
cp generum, hinc cognosces: Dicitur quidam magnus pulsus, & ei contrarius paruus, ac quidam
inter vtrũque medius, moderatus in hoc genere. Et hercle est, qui longus vocatur, est qui breuis,
& latus, & angustus, & altus, & humilis, & qui horum medij sunt moderati. Horũ tibi, quos com
memorauimus, vnum esse pulsuum genus censes qualitatem? Innuentis, audace & cõfidenti vo-
ce: tu caue, hac re cõmoueare: sume & recita Archigenis illis librum primum, qui capitis hũc ha-
bet primum titulum, De magnitudine pulsus. Deinde initium tractatus sic ad verbum scriptum:
« Magnitudo pulsus generatim dicitur: obtinet enim magnitudinẽ & paruus pulsus & magnus.
« Tum paulum reuoluito librum, & rursus ex tractatu de vehementia hoc caput recita: Igitur ge-
« nus est vehementia: eius species, vehemens pulsus & languidus, & medius. Iterum librũ aliquan
« tum reuolue, ac principium recita tractatus de plenitudine, quod est huiusmodi: Plenus pulsus et
« vacuus cõe habent genus: hæc non nunquam plenitudo vocatur. Ac paulisper intermitte recita-
« tionem libri, atq; dic istis nihil nouare nos, sed sequi Archigenẽ. Est enim omni in pulsu cõe plu-
rium differẽtiarum genus: vt hoc loco sunt ab Archigene tria hęc genera commemorata, magni-
tudo, vehementia, plenitudo. Tum quartum dic deinceps cum scribere genus, duritiem. Atque
caput recita, quod ita habet: Mollitudinis est & duritiei pulsus cõe genus, quæ durities, si recep-
tum

† *Additur ex antiquis. quæ ipsi norunt.*

ptum sit, vocetur fortasse. Clarius iam ẽt in tractatu de ordine & perturbatione ordinis, æqualitate & inæqualitate, genera dicẽs harum dſiarum nomen non sortita, hoc modo orditur Herophilus, qui generatim pulsuum protulit alias differentias hoc pacto: Magnitudo, celeritas, vehementia, rhythmus: non coniunctim, sed speciatim ordinis meminit, & perturbationis ordinis, atque æqualitatis, & inæqualitatis. Vnde curiosiores illum, qui generibus in partitione species opponat, reprehendũt. Hæc ad initium tractatus. Inferius, cum nõ Herophili {aut alterius cuiusdam} iam opinionẽ exponit, cæterum tradit suam ipsius sententiã in capite de ordine & perturbatione ordinis, quid ait? Citius, n. affirmauerim genus esse sine noũe. Hoc aũt quid sibi vult, q magnitudinis & paruitatis cõe genus magnitudinem appellauit: vehementiæ & remissionis, vehementiã: plenitudinis & vacuitatis, plenitudinẽ: duritię & mollitudinis, duritiam: celeritatis & tarditatis, celeritatem: crebritatis & raritatis, crebritatem: at ordinis, & perturbationis ordinis mente quidẽ concipit, sed nomen non potest amborum tale exprimere, quale magnitudinis & paruitatis, magnitudinem? Neq; enim, vt illic paruo pulsui magnitudinẽ ait suppetere, & hîc dicere audet in inordinatum cadere ordinem: neq; vero etiam in inequalem, equalitatem. Quare nec genus horum cõe nominatur equalitas. Itaq; nomine ait vacare harum genera differentiarum. Genera ergo {secundum} pulsuum differentias non nos modo, sed Archigenes esse dicit, sed Agathinus, sed, qui de pulsibus commẽtati sunt, pene oẽs. Vbi ergo ab illis dissidemus? q vocabulis nos magis, vtimur propriis. Nam, cum quãdam Archigenes magnitudinis qualitatem dicat esse, alteram vehementiæ, tertiam plenitudinis, quartam duritiei, & quasdam præterea celeritatis atq; crebritatis, magnitudinis qualitatem nos quantitatem distẽtionis nominauimus. Neq; est enim cõe magnitudinis & paruitatis genus magnitudo potius, q̃ albedinis & nigritiæ, albedo. Sed, si harum est color genus, quod nam magni sit & parui genus, quærendum est: nã aut quantitas est, aut ad aliquid, aut coniuncta cum ad aliquid quantitas. Neq; enim fumus nescij multis generibus esse commune ad aliquid: siquidem albius & nigrius sunt in genere coloris, & qualitas color est: iam superius atq; inferius etiam in genere vbi: maturius item & tardius in genere quãdo. Et vero etiã alijs in pluribus generalibus prædicamentis ad aliquid versatur. Quid igitur admirationis habet, si & in prędicamento quantitatis locum habet? Sanè nihil mallem, si quidem posset, q̃ certo termino quantitatem distentionis appellare, sicut in multis pedale, cubitale, bicubitale, & eiuscemodi vocamus. Atqui, quando eiuscemodi ex accidẽtibus nihil inuenimus, q̃ proxime certos accessimus. Nam, cum teneamus quidem pulsum moderatum absolute, & moderatum ad singulos nos: excedentes modum, & qui infra modum sunt, damus operam, vt clare nominemus: atq; sic interim dicimus: aut, si cum nemine loquamur, nobiscum certe cogitamus: Hic pulsus aliquanto est moderato maior: alias, non paulo hic pulsus moderato maior est. Idem etiam sic dicimus, bene maior moderato, aut satis maior: aut etiã absolute, hic magnus est pulsus: vel hoc modo, pulsus hic satis magnus est: vel hercle, admodum est magnus hic pulsus: aut, cum longius ẽt intelligentiam protendimus, maiorem in modum dicimus magnum esse, aut deniq; maximum. Nam oẽs hæ dictiones moderato maiorem denuntiantes, maiorem excessum & defectum ostendunt. Quare optime valeas moderatum, qui requiritur, ostendere, modo moderatum cognoscas. In ipso enim maiore, q̃ est moderatus, satis est quinque facere, aut certe sex dſias. Eum, qui excedat omnes, qui nobis animaduertendus etiam est, nõ secus ac moderatus, maximum vocabimus: qui medius est inter maximum & medium, magnum simpliciter. Iam interponendi huic & illi vtrinq; bini alteri: vnus paulo maior moderato, alter, qui magno paulum concedit: alius iam, qui magnum superet, alius, qui proximus sit maximo. Hæc adduxi, vt demonstrarem magnum & paruum, vt videãtur esse q̃ maxime prędicamẽti ad aliquid, quantitatẽ significare. Quocirca nos, qui de luce discipulorum laboramus, ex quantitate distẽtionis oĩa diximus illa nominata esse: simulq; vsum eos nominum docemus, nec perturbamus, cum in paruitate dicamus magnitudinem inesse. Nam, si vel idiota sis, & primarum disciplinarum imperitus, quiduis potius, q̃ hoc concedes: quas si antea attigisti, profecto millies offendisti scriptas apud Grẽcos, magnitudinem & paruitatem, esq; ad concipiendum assuetus, magnum habere magnitudinem, atque paruum paruitatem. Equidem noui quendam, qui olim Archigenis mihi do pulsibus librum interpretaretur, qui paruo credebat nullam suppetere magnitudinem. Nam, si, inquit, cuipiam adsit paruitas, etiam eidem aderũt ambæ. Hîc ego cũ conticuissem, quãtitatem, inquit, aut tale aliquid paruo cogitetis suppetere, magnitudinẽ nequaquam. Hęc ego, quia vt parum recta nõ valeo calumniari, neq; instituendos tyrones volo importune confundere, qñ homonymum est magnitudo, & de his, quæ bifariam dicuntur, satius esse dicendum duxi, distentionis quantitatem multas differentias pulsuum complecti. Nam eum scio paruitatis esse apud Græcos vsum, vt quoddam accidens & inseparatum à paruis. Itaq; Plato etiam ideas efficiebat magnitudinis & paruitatis: ac harum vicissitudine magnum & paruum generabat ratione. Atque his siqui omnibus prætermissis, magnitudinem paruis pulsibus aliquam de altera homonymorum significatione det infrequentiore: qui longis iam & breuibus, & latis & angustis, humilibusq; & altis (cum eiusdem sint generis cum magno & paruo) suppetitare dicat magnitudinem: Nam lõgus est, qui longitudinem naturalem excedit: latus, qui latitudinẽ:

Ane: altus, qui profunditate: quorũ intelligitur nullus in tribus dimensionibus arteriæ, citra quas nulla constet magnitudo. Siquidem quantitas vnius dimensionis, non magnitudo, sed longitudo est, ex qua aliquos longos & breues vocitamus, non magnos vel paruos. Neq; vero ita lineã vnquam appellamus, sed aut longam, aut breuem. Verum enimuero illa demum, quæ trifariã corpora dimensa sint, magna dicimus & parua. Atq; adeo ipse Archigenes magnitudinem esse pulsus ait, tumorem assurgentis arteriæ. Atqui tumore linea caret, quæ solis trifariam dimensis conuenit. Proinde omnes clare, vel de illius sententia à magnitudinis genere, qui ex vna dimensione nomen sortiti pulsus sunt, reijciuntur. Quare aut peculiare faciat ipsis genus, vt magno & paruo magnitudinem: aut, nisi faciat, non magni tantum & parui quærat cõe genus, sed ẽt longi & breuis, lati & angusti, alti & humilis, cæterorumq; adeo in ijs moderatorum. Verum præter quantitatem, quod de omnibus dicatur in cõi, nihil habebit. Atque ita euadet quoq; clara doctrina & distincta. Nam quis est tam plumbeus, vt non assequatur, cum dicitur, quantitas arteriarum distentionis? Vbi quantitatem vnius dimensionis demõstrare volumus, hæc vsurpamus nomina: eum, qui superat naturalem longitudinem, longum: qui inferior est ea, breuem appellamus. Simili modo, qui iusta latitudine est latior, latum: qui ei cõtrarius est, angustum: atque proportione horum
B altum & humilem in profunditatis dimensione. At vero quantitatem in trinis dimẽsionibus ad hunc modũ vocamus: maiorem in modum vndiq; vltra moderatum auctum, magnum: & omni ex parte diminutum, paruum: qui modum seruet prorsus æquum, moderatum hunc appellamus. Cum vero à proportione tres illę dimensiones discedunt, atq; aliqua vel aliquę illarũ imminuuntur, vel exuperant, iiij & xx nascuntur differentiæ pulsuum: quas nos, quo xxvij esse obtinentium tres dimensiones pulsuum vniuersas differentias ostenderemus, cum prædictis tribus in tabella proposuimus. Nanque hoc vsum mihi est horum referre, qui iam primum ad commentationem addiscendam de pulsibus appulerunt, omnium tenere eorum singulis in generibus numerum: id quod priores neglexerunt. Sed his sane venia danda est: quid enim cum istis lucteris, qui omnino conciderunt? Archigenem vero quî non iure accusem? quem ad ea oportebat inuenirẽda, dialectica vti: ille, vbi minime decet, illic male eam ostentat, obtundens tantum discipulos, nihil interim docens. Atqui præstabat parata diuidendi componendiq; via & ratione, numerum per eam omnium differentiarum pulsuum inuestigare: non tamen ostentare ijs, qui iam senes demum ad discendum sese conferunt, sed ne indicare quidem hoc ipsum tyronibus esse rationem & viã, qua constat tabella. Nam ijs, qui humanis studijs non sunt instituti, nequicquam dicas: qui illis im-
C buti sunt, prius ex rebus ipsis, q̃ tu admoneas, rationem illam & viam cognoscant. Quî ergo factum est, vt nemo istorum quisq̃ diuidendi videatur ratione vsus ad numerũ cuiusq; generi differentiarum ineundum, neq; ad inuenienda prima, componẽdi? Quãquam dialecticis solis vtendi facultas datur harũ viarum rõnumq;, interim ab indiuisis & numero infinitis ad primum illud ascendentibus oĩum genus, per eas, quæ in medio sunt, genericasq; ac speciales differentias: interim vero ab illo primo genere rursus ad infinitum pergentibus per easdẽmet, quæ in medio sunt, dſias. Sed horũ est ausus nullus vlla constituere via & rõne numerum vel primorum generũ, vel ab his distributis proficiscẽtium dſiarum. Verum nos quidem hoc effecimus, & quasi via progredientes, xxvij pulsuum reperimus, qui tres habent dimensiones: & eorum nouem, qui vnam: vnũ cõe genus, quantitatem distentionis arterię. Quòd, si ẽt contractionem est tactu cognoscere, & in hac quoq; erunt. s. totidem dſiæ. Sed de hac re in libris de dignoscendis pulsibus disceptabimus.

Quàm aberrarit Archigenes in venandis Pulsuum differentijs, cum nullum genus à reliquis separatum, sed omnia confusa & indistincta pertractarit. CAP. 7.

AT† vero Archigenes (nam hunc, post Herophilum quidem appellauerimus, primum inclamantes Homerum:

« D Vnicus ille sapit, tibi mens inuoluitur vmbris)

non in nominibus modo videtur, sed lõge etiam in rebus prius perplexus esse. Quo fit, vt passim
« se non percipiat secum pugnare. Discas id ex his ipsis verbis: Sunt porrò alij pulsus, hiq; nec me
« dij, nec magni, nec parui, ex magnitudine censentur, vel ex magnitudinis dimensionibus. Mox
« subdit. Est enim pulsus, cũ longitudine arteria distenditur insigni, sed latitudine angusta, & humi
« lius est sublata: vocetur longus. Alter, cum lata quidem distentio, sed humilis & longitudine bre
« uis occurrit: appelletur latus. Tertius, vbi admodum attollitur, angusta tñ & longitudine est bre
« uis, est aũt hic rarior: vocetur altus. Hîc erat illi de ijs propositum dicere, qui vnam habent dimensionem, remotis reliquis duabus: sed de instituto argumento abductus est, q̃ de illis etiam scribat, qui tribus dimensionibus intelliguntur. Nam eorum primum non longum modo, verum etiam angustum & humilem fecit, neq; id tantum conceptione, sed & verbis. Nam quid ait? Cum longitudine arteria distenditur insigni, sed latitudine angusta, & humilius est sublata. Nam latitudine angusta, angustum pulsum significat: & humilius sublata, humilem. Inde secundum, non latum tãtum, sed etiam humilem & breuem fecit, tam intelligẽtia q̃ verbis. Eodem tertium modo, non altum solum, verum etiam angustum & breuem: cum sint hi tres de ijs, qui trinis dimẽsionibus dicuntur, xxvij, quos in tabella proscripsimus. Scriptus est autem, qui hîc primus relatus est, in

† *Antiqui quidam cod. hunc habent sensũ. At vero Archigenes [huius enĩ solius æquũ est meminisse, post Herophilũ inclamantis Homericũ illud. Vnicꝰ ille etc.*

in tabella nonus, hoc pacto: Longus, angustus, humilis. Qui hîc secundus est, primus vigesimus E
est in tabella descriptus in hunc modum: Breuis, latus, humilis. Tertius hîc, in tabella est xxv, qui
sic scriptus est: Breuis, angustus, altus. Quare aut initium de ijs sermonis immutet, vbi magnitu-
dinem dicit eorum spectari: aut magnitudinis certe dimensiones simpliciter tradat pro magnitu-
dine: aut, qñ appositum est, ex dimẽsionibus magnitudinis, ne in magnitudinis amplius differen-
tijs eos numeret. Nam quid quærit, vtrum de his illos esse, qui trinis simul dimensionibus æstiman
tur, an de illis, qui tantum vna? Vtrobiq; est enim defectus. Si eos, qui trinis æstimantur dimẽsio-
nibus, accipimus, cum omnes prætereuntur vnius dimensionis, qui nouem numero sunt: tũ alij
desiderantur xviij, qui trium simul æstimantur dimẽsionum. Ita enim ix tantum videatur mentio-
nem fecisse: trium, qui primi cõmemorati sunt, magni, parui, mediq; inter eos: deinde triũ, quo-
rum hîc meminit: Ad hęc trium aliorũ, qui his sunt oppositi, quos postea adducit. Ad hęc, super-
flue hoc orationi additum est, ex magnitudinis dimẽsionibus: sat enim dicere absolute erat, ex mag
nitudine. Contra, si de his, qui vna dimẽsione æstimantur, scriptum ab eo accipiamus: Primum,
alienum sit reliquorum binorum in singulis meminisse: Deinde, non iam xviij, cæterum quatuor
& xx illos ex tabella reliquerit: Tertio, male videatur dicere ex magnitudine cẽseri eos: cum non
ex magnitudine sit dicendum, sed ex magnitudinis dimensionibus: si quidem tumor, vt ipse asse- F
ruit, est magnitudo. Quanquam non solum longitudo per se, sed nec profunditas vel latitudo est
tumor, cæterum, vt etiam appellatur, dimensio. Neque sane perinde est tumor & tumoris vna di-
mensio. In vtrũq; igitur incurrit planè Archigenis oratio, quòd nec distincte nec distribute dixit,
sed intelligentia veluti ambigua. Cæterum, in quam ille partem potius acceperit, si diuinando
oportet pronunciare, vel id audebo. Equidem voluisse dixerim hos describere, qui vna dimẽsio-
ne intelliguntur: idq; adeo ipsum initio innuisse, cum dicit, Vel ex magnitudinis dimensionibus:
sed in narrando offendisse, vti toto in libro, & animo conturbato fuisse, & attonito. Nam, quòd
hominem lateret esse septem & xx, eos, qui tribus simul dimensionibus intelliguntur, maximum
est argumentum crassa ratione minimeq; distincta de illis statuisse. Nam eius esse hoc institutum,
& ab hoc illum deflectere inuitum, ex suprapositis liquet. Nam quid tãdem mox subdit? Etenim, »
cum etiam binæ aliquæ sæpenumero dimensiones concurrant, vt simul & breuis sit & humilis, »
vel breuis & angustus: atq; in alia cõiugatione, lõgus & latus, vel longus & altus. Profecto hinc
planum est eos illum, quos diximus, vna tantum dimensione accipi velle. Hos siquidem binis di-
mensionibus duntaxat scribit, tertię statum prætermittit. Nam quid dicit? Etenim, cum etiam bi-
næ aliquę sæpenumero dimensiones concurrant, vt simul & breuis sit & humilis. Nam in hac ora G
tione, qui breuis simpliciter sit, cognoscendum est, & qui humilis simpliciter: alioqui nos fugiet
breuis simul & humilis. Quin nec longus pariter ac latus, nili ante vtrunque separatim commen-
tere, erit clarus. Primum enim longus seorsum est intelligendus, deinde seorsum ipse etiam latus,
postea illorum intelligentiæ committendæ vnà sunt: actum dices deniq;, longum simul & latum.
Quapropter fit, vt à se ipse quidem cõfusus manifeste dissideat. Nam longum non satis habuit di-
cere, cum longitudine arteria distenditur insigni, fieri: etsi hoc vnum sufficiebat: sed superflue ad-
didit, sed latitudine angusta, & humilius etiam sublata. Rursus latum parum erat dicere, cum la-
ta quidem distẽtio: verum subiecit, sed humilis & lõgitudine breuis occurrit. At, si hæ mihi sunt,
Archigenes, notiones obseruandę, qui longum eundem & latum intelligam, quod subdis, fieri?
Nam à lõgi notione tu ipse latitudinem discluisti, & à lati longitudinem, vt sic dicam. At qui hæc
inter se pugnant plane: cum primo loco à longi notione abstrahat latum, retineat secundo. Non
aliter in lato & alto, primum à reliquis duabus dimensionibus separat longitudinem, deinde ser-
uat. In has ille omnes offensiones nominibus exponendis, eò, quòd in ipsis rebus multo ante la-
psus sit, incidit. In nulla enim disciplina videtur vsus ratione vel diuidẽdi, vel componendi. Ne di
cam illi vsu venisse, quod vulgo solet, & indoctis: vt naturæ frequenter compositionem in prima H
& simplicia dissoluere conetur: frequenter autem, quãdo nihil horum separatim vel per se potest
esse, relistat, & se ad compositum recipiat: Rursus quando compositum indigestam nec distinctã
obtinet disciplinam omninoq; plebeiam & rudem, ni in prima dissectum sit, à diuisione nesciat
manum abstinere, indead compositum iterum diuertat: q intelligentia nequeat distinguere sin-
gula simplicia: Atq; hunc orbem repetens & volutatus semper inter extrema, intelligentijs ambi
gat, nec vlla ratione his se pugnantijs possit explicare. Omnino, qui dialecticum se facit, hoc volo
meditatum plane esse, vt, quicquid aggrediatur, si sit compositũ, redigat ad prima notione & sim-
plicia: non quo separatim vnquam & sola appareant (nam hoc effici non possit) sed q mente so-
la concipi possint, nec cogitando hæc cum vlla coniungamus differentia, quibus sunt necessario
allígata. Nam, vt simum hominem intelligimus, & aquilum: neq; magnus is sit, an paruus: albus,
an niger: corpulentus, an gracilis sit, nosse nobis est opus: sic altum quendam intelligimus pul-
sum, non desiderantes longitudinem vel latitudinẽ eius cognoscere. Quapropter, qui nullũ aiunt
longũ simpliciter pulsum se complecti animo (nam oino oportere eum aliqua præditum esse lati-
tudine & profunditate) rudes sunt primarum disciplinarũ: quas didicisse eos & in illis tritos opor
tebat esse, atq; ad nos tum deniq; se conferre. Quia enim solus non possit longus consistere, con-

tinuo

γράμματι. Al. σχήματι. i. re.

A tinuo nec intelligi confirmant solũ posse. Quin ergo nec simum hominem cogitent separatim,
nec aquilum, nisi eius norint omnia reliqua, magnus sit an paruus, corpulentus an gracilis, niger
an albus, Græcus an barbarus, malus an bonus, valens an ęgrotus, iuuenis an senex. Quid hoc au
tem? non ne importunum est, longum se quendam & altũ & latũ simul fateri intelligere, ac vno
noĩe magnum appellare, longum non posse seorsum & solum concipere? Quasi vero nõ eadem
ratio sit cum toto pulsu magni, ac longi cũ magno. Nam, vt longus separatim & solus stat, nullus
sine aliqua profunditate & latitudine, ita neq; magnus est vllus pulsus, nisi simul celer, vel tardus,
vel vehemens, vel languidus sit, vel particeps aliarum sit differentiarum. Immo vero, vt cogites
omnibus differentijs arteriam moueri, separatim non possit vnquã moueri: quis enim extra cor-
pus arteriam etiam cõspexit pulsare? Omnino itaq; est in toto corpore, & neruo alicui incumbit,
isq; qualitatem habet & quantitatem: subijcitur porrò venæ, & hæc est qualitatis & quãtitatis par
ticeps: circunijciuntur iam corpora illi multa: atq; omnia, hinc progressus, sine quibus consistere
pulsus non valet, recensea. Sed vir prudens, si hęc exaudiat differentem, de alli sistentibus aliquem
rogauerit: Nũ iste scilicet ludit, vel insanit, qui hæc nugetur? Quid, quæ sine alijs esse nõ possunt,
nõ ne mera fatuitas est, & magna vanitas, ne cogitatione quidem repręsentari citra illa profiteri?
B Nam longum quidem pulsum, nisi aliqua cõiuncta sit profunditas & latitudo, non esse posse, ne-
mo causam dicit. At qui hoc nõ erat propositum: sed an ne intelligi quidẽ possit absq; illis. Nam,
hoc si quis dicat, artes imprudens euertat omnes, atq; adeo omnem in vita vsum noium. Etenim
curandi artem quis vnq; vestrum pleuritici Dionis didicit? nemo vero. Omnino nõ in homine
pleuritico, sed in commẽtatione specierum & generum artes positæ sunt: primũ pro ipso affectu
certis sumptis distinctionibus. Siquidem vel ad clauiculam dolorem, vel ad præcordia pertinere
cogitamus: neq; hic Dionem vsquã, vel Theonem vnà concipimus. Deinde superiorem statum
& præsentem spectamus. Abundantia laborat pleuriticus, aut contra defectu humorum: bonos
succos habet, vel malos: atq; vtrunq; scilicet, nunc ne primum, an iã pridẽ. Et, si iã pridem, vtrum
à victus ratione, an sua sponte: neq; hic quidem vsquam Dion vel Theon. Neq; vero etiã, vbi de
temperamento ægroti agimus, Dionem necesse est vel Theonem appellare, aut animo concipe-
re, aut aliquo modo desiderare. Nam ea ratione Geometriam sustolli, quid attinet referre, si quis
se nec lineam, nec superficiem dicat concipere, q carere solido corpore nõ possint? Quid cunctas
res mundi, quæ à se diuelli mutuo nõ possunt, an ne absurdũ, si ne intelligi quidem separatim ad-
mittas? Sed eam importunitatem nunq; ferret Archigenes: immo cõtra facere ille semper aduer
C titur, deducẽdis singulis in prima & simplicia: uerum deflexit ab instituto interdum, & aberrat
inuitus, q parum, vt equidem censeo, sit exercitatus. Certè in re proposita, quod dico, perspicias
non obscure. Etenim, cũ etiam duę, inquit, aliquæ sępenumero dimensiones concurrant, vt simul
& breuis sit & humilis, † nos separauimus hos, qui binis intelligitur, ab illis, qui singulis dimen- † in cod. anti-
sionibus: tum q hos, qui trinis dimensionibus intelliguntur, qui sunt viginti septem, prius docere quis gr. e. plura
non possem, cę singulas dimensiones intelligere separatim assuefecissem nunc augeri, nunc mi- hic adduntur,
nui, nunc moderatas esse & in naturali statu persistere: tum q multa nos ex vna dimensione co- ut locus hic ita
gnoscere possumus. Nam, vt certam rem demonstrare magnus pulsus solet, ita et altus solus, non uertatur. Nos
simul cum ipso alijs dimensionibus animo conceptis. At verò pulsus binarum dimẽsionum, nec aũt hos, qui bi
ad viam & rõnem quicq; faciunt eorum, qui trinis simul dimensionibus intelliguntẽ: & à diuiden nis dimensioni
di sunt methodo abducti: vnde etiam disciplinam habent, quæ nulla arte constat, frustra tyronem bus intelligun-
detinentes: vt si quis ita doceat, pulsum dicens esse aliquem magnum simul & celerem, alium ma tur, nõ appositi
gnum simulq; vehementem, alium item celerem & vehementẽ: itaq; progressus binos copulet: mus, sed solis
quod ne ipse fecit Archigenes, vt quod nullius sit artis, nullius q properõnis & vsus. Interdum cõtenti sumus
enim ex oĩbus differentijs tum nos volumus constitutũ intelligere: tum ars requirit, vt cognosca tũ eis, qui sin-
D mus: vt propositæ rei totã naturam perspiciamus: Interdum in simplices reducimus differẽtias, q gulis dimẽsio-
absq; eo exacte cõpositum non intelligamus. Nam, nisi totã rei naturam in vnum complecti, atq; nibus, tum eis,
in vna differentia & simplici valeas cõsistere, nulla erit ars, nulla via vel ratio, nulla etiam vtilitas. qui ternis si-
mul intelligun
Qua arte Gal. pulsuum Differentias inuenerit in Quantitate distentionis arteriæ. CAP. 8. tur: illis quidẽ,
qui singulis di
QVamobrem nos primum pulsuum vniuersam naturam deduximus in differentias, quę ip- mẽsionibus in-
sam constituunt: atq; hanc quantitatis distentionis appellauimus, illam qualitatis ictus, aliã telliguntur, tũ
qualitatis tunicæ, aliasq; ordine commemoratas. Deinde in his ipsis rursus simplices re- quòd hos &c.
quisiuimus notiones, vt, quam habet rõnem differentia quãtitatis distentionis ad totam pulsuum
ex omnibus conflatam naturam; ita aliud reperiamus similiter habens ad hanc ipsam. Nam hoc
genus vt vniuersam pulsus naturã conficit, ita idẽ iterũ dimensionẽ efficit quãlibet. Sed binas cõ-
cipere dimensiones nihil refert nec ad totum pulsum absoluendum, nec ad vnã quantitatẽ disten
tionis: vnde superuacaneũ de ijs sit sermonem habere: & nos dedita opera prætermisimus. Con-
tra male Archigenes cum veluti dilacerauit, & sex duntaxat commemoratis coniugationibus,
alias viginti unam numero præterijt. Siquidem differentiæ vniuscuiusq; dimensionis sunt om-
nes oĩbus aliarum copulandæ: vt in vnaquaque binarum dimensionum copulatione existãt no-
uem differentiæ, omnes viginti septem. Adscribam vnam ex qua de reliquis etiã licebit discere.

TABELLA E

1	Longus	Latus	4	Latus	Moderatus	7	Breuis	Latus
2	Longus	Moderatus	5	Moderatus	Moderatus	8	Breuis	Moderatus
3	Longus	Angustus	6	Angustus	Moderatus	9	Breuis	Angustus

In hac ergo tabella, longitudinis tres differentias complicãtes cum tribus latitudinis, nouẽ effecimus drias. Altera erit eodem modo tabella, cum tribus longitudinis differentijs coniũctas profunditatis tres habens. Tertia præterea, in qua profunditatis tribus tres copulabunt latitudinis. Neq; est obscurum, quin singulæ tabellæ nouenas complectantur coniugationes: itaq; omnes vigintiseptem sint. Iam igit est apertum, horum, qui bini intelliguntur prætermisisse Archigenem permultos, vt et aliorũ. Nos aũt hos omisimus ob causas, quas exposuimus: sed tradidimus eos, qui singulis dimensionibus intelligũtur, numero nouem: atq; eos, qui trinis simul, quos in tabella descripsimus, septem & viginti. Quorum fecimus oĩum commune genus, nõ magnitudinem, verum quantitatem distentionis, explicamusq; pulsuum differẽtias quasdam nominibus, aliquas definitionibus: neque. n. nomina oẽs sortite sunt: & imponere, ab re ducimus, noua, qñ definitiones cõmõstrare nihilo sane secius valent. Equidem non multo peius existimem, sed multo ẽt docere nominibus definitiones melius, cp, vt alia omittam, plerasq; etiam differentias in alias plures, vt in magno pulsu demõstrauimus, diffindunt: quippe cuius rursus sex concipias differentias, & definitione explices, si quendam ex illis maximum & conceperis & vocaueris eum, qui à moderato distat quãplurimum: aliquem simpliciter magnũ, qui inter maximum et moderatum medium locum tenet: ac inter vtrũq; alias duas differentias statuas, licet, vnam paulo moderato maiorem, alteram, quę paulum infra maximum sit. Nam huiuscemodi, diuisionem, neminem fugit, qui operam, vel studium in operibus artis posuit, magno vsui esse ad præsagiendum. Etenim in calido, frigido, sicco, humido, breuiter omnibus, quę ad artem pertinent, in minima facultas diuidẽdi, & paruorum excessuum obseruatio, viri est cũ prudentis, tũ vero experti in operibus, nihilq; potius ducentis, cp scopũ artis in angustum cp maxime cogere. Nõ tñ in principio institutionis ea est sumenda diuisio, nam discipulis ea res minus doctis nõ parum confusionis afferet: docti vnum ex commemoratis intelligent. Quæ causa fuit, quamobrem nec eorum in primo cõmentario meminerimus: sed ne nunc quidem dixerimus, nisi oĩm pulsuum, qui ex quantitate nominantur & intelliguntur, statuissemus aceruum ob oculos ponere. Siquidem excessus pulsuum, qui vna dimensione intelliguntur, & defectus à principio potes diuidere, vt in magno demonstrauimus. Nam moderati soli, singulis generibus singuli sunt & indiuisi: alij plures diuisiones recipiunt, sua quidẽ natura infinitas: quod enim genus maiorem, vel minorem excessum & defectum obtinet, infinitas, necesse est, habeat drias. At non ad sensum tñ sic habet: sed, vt ad illos te melius vel peius exercitueris, ita modo vel minutulas drias percipere poteris, modo insignes tñ. Siquidem & musicus vocis excessus nõ ad tonum & semitonum tantum, sed & ad elementum ipsum vsq; et minimum sonum satis assequitur: idiota nec duorum excessum tonorum potest exaudire. Nam nos quidem, vt nunc est, nostrum sensum exposuimus. Assequimur in moderati excessu & defectu cuiusq; generis differentias pulsuum sex: sed tyronibus primum vnam, aut alteram, satis est de illis sentire, & discerniere à moderato illas posse. Tractu, certe tpis si hac in re versent diu, primum in duas partes fortasse eas partiri, deinde in tres & quatuor poterunt. Hæc ideo oĩa, vt multorum pulsuũ esse declararemus vnum genus, differuimus. Refert tñ etiam suo nomine ea cognoscere: nosq; his, qui in disciplinis profectum iam fecerunt, hæc dicimus, quibus scilicet solis dicturimus. Ergo esse quoddam genus pulsuum, qui in quantitate distentionis consistunt, satis ostensum est.

Ratio distinguendi Primæ & communia genera pulsuum. CAP. 9.

IAm de primis esse generibus (memini enim hoc quoque recepisse demonstraturum) hac potissimum ratione perspicias, si in singulis perinde alijs generibus coneris commẽtari, atq; nũc in hoc fecimus. Id quod in hunc modum maxime feceris, si in singulis tractandis consideres, ecquod supremum genus esse possit & huius generis, quod est quantitatis distentionis, & eius quod cum illo proponit. Age enim, quando quidẽ celer quidam est, & tardus, & moderatus in arteriæ motu pulsus: atque horum cõe genus qualitas est motus (quod in commentarijs de dignoscendis pulsibus demonstramus) ecquod inuenire commune genus valeamus qualitatis & quantitatis, attendendum nobis est. Si nequeamus, in prima referemus genera, tum quantitatem distentionis, tum qualitatem motus. Sed, quãdo & qualitas corporis arteriæ aliud genus sit pulsuũ, scilicet in quo mollis sit, & durus, & moderatus in statu arteriæ tunicæ, videlicẽt est rursus, quod nã horum sit commune genus: huius dico, de quo nunc egimus, & illius, qui in distentionis quantitate consistit. Si nihil reperiatur, ex primis etiam est hoc censendum. Nam, cp exercitatum requirit in prædicamentis horum cõmentatio, apertum puto esse: vt, cum, quæ in quæstionem venerunt, in vnũ ambo prædicamentum cogãtur, non commune tñ vllum genus habeant, ne cõmunitas nos prædicamenti moueat: vt plerosq;, qui sero ad literas se conferunt, & inexercitatos pseudodialecticos, vbi prædicamentum sit commune, genus etiã reperies, hic cõmune existimare esse,

A esse, vt qui distinguere homonymiam non valeant. Sanè sic habet in qualitate motus, & corporis arteriæ. Prædicamentum est qualitatis cõi vtriq; generi: tñ genus non item ambo vllum obtinẽt commune. Nam per homonymiã vtrunq; nõ synonymiam qualitas dicitur: neq; n. eadem est in ambobus qualitas, sicut in albo & nigro, atq; frigido & calido. Cæterũ motui peculiaris est qualitas, & diuersa: & corpori arteriæ peculiaris, diuersaq;: scilicet non generis sunt eiusdem, motus & status corporis arteriæ. Verum de his inferius fortassis amplius agetur. De pulsuum nunc genere in quantitate, qua ratione animaduertendum est, liquet: primorum ne generum, an secũdorum sit. Nam à genere motus, corporisq; arteriæ planè distat, si quidem quantitas à qualitate dissidet: atq; idcirco etiam à genere contentionis, in quo vehementes quidam & languidi sunt pulsus (etenim qualitate hi vel ictus, vel vitalis roboris, constant) & vero à rhythmo etiam, & à genere ordinis & perturbationis ordinis, æqualitatis & inæqualitatis: quæ quidem prædicamento ad aliquid attribuunt vniuersa. Hoc iam superest, vt illud cõparemus cũ genere crebritatis & raritatis: nam hoc constituere quantitas videtur temporis quietis. Sed sub idem sic rursus prædicamentum reducentur, genus ambobus tñ non erit idem: nam genere toto quantitas dimensionis corporis à quantitate abest temporis. Ac nullum esse apertum est in pulsibus genus altius quãtiB tatis genere distẽtionis, vt nec aliorum quoquam cõmemoratorum. Ar meditatum oportet prius
« esse, qui assequi hæc volet, ad prædicamenta. Nam scitum est Arcesilai dictum: Nemo vellus portat ad fullonem. Ordo est enim, vt lanificij, sic institutionis disciplinarum. Nec legere quisq; prius docẽs, cp syllabas oẽs didicerit: nec syllabas ipsas prius, cp vocis cuncta elementa. Neq; validas luctas, ante simplices & leues: neq; has ante, cp probe sit fructus: immo ne id quidem, nisi præcesserit more Athletarum vnctio: sed omnium horum aliud primum est, aliud secundum, aliud tertium in omnibus artibus. Sic etiam in Dialectica, ante cp quis ad prima se & veluti elementa exercitauerit, insequentium non valeat assequi demonstrationem. Sed hæc hoc loco satis de his sunt.

Archigenem, quanquam vsus est plerunq; nomine differentiæ, perperam tamen primas pulsuum differentias qualitates appellasse. CAP. 10.

REstat, vt de nomine differentię dicam. Primum in nomine nos nihil innouare ostendemus: deinde, quid apud authores significet, interpretabimur. Nam noui nos nihil designare primus est Archigenes testis, qui in hunc modum in principio scribit tractatus de ordine & pertur-
« batione ordinis, æqualitatis & inæqualitatis: Herophilus, qui generatim pulsuum protulit alias
« differentias hoc pacto: Magnitudo, celeritas, vehementia, rhythmus, non coniunctim, sed specia-
«C tim ordinis meminit & perturbationis ordinis, æqualitatisq; & inæqualitatis. Hoc loco aperte Archigenes non modo differentias esse in pulsibus, sed & aliquas generum esse, quasdam specierum, memorauit. Neq; initio hoc tñ fecit, oblitus autem postea est in toto sermone: millies enim nominis meminit differentiæ & generum & specierum, rectissime sentiens scienscq; differentiarum quasdam genericas, quasdam esse specificas: ac harum etiam ipsarum has magis genericas, illas specificas magis. Quare paucula, vt faciamus capita eius, adscribamus ad confirmandum pro-
« positum: primum hoc ex eodem de ordine & perturbatione ordinis tractatu: Quidã sane æqua-
« litatem acceperunt in certis tñ differentijs: ego vero in omnibus, in quibus ordinẽ. Mox addit:
« Inequalitas est imparitas pulsuum in aliqua succedentium ei differentiarum: perturbatio vero or- *Al. eis. s. pul-*
« dinis, conturbatio dispositionis temporaria in aliqua pulsus differentia. Bis in hoc quidem capite *sibus.*
« scripsit differentiæ nomen. Paulo post: Neq; aperuerunt ne de his quidem, an, qui omni in differentia sit par, sit æqualis dicendus. Inde rursus: Et, qui est absolute ordinatus, hic nobis erit par
« magnitudine, vehementia, celeritate, rhythmo, & si qua alia eiuscemodi differentia dispositus attenditur in omnibus esse, sed aliqua ex parte, qui in vna horum differentia dispositus videtur esse, vel duabus, vel pluribus. Hoc rursus loco nomen differentiæ bis appellauit: cui annectens se-
D quentem orationem, primum sic dicit: Nam illa integra & omnium differentiarum absoluta paritas. Interim sic: Et inæqualem pulsum eum, qui prorsus vel vna differentia est impar, vocamus.
« Interim hunc in modum: Non nunquam alia per tres, vt dixi, respondent. Vehemẽtia vero, qua-
« si quotidiana est, cum sit æqualis & par deinceps, aut alia quæpiam reliquarum differẽtiarum, aut
« alia. Huic subdens proximam orationem dicit: Conuenientibus pulsibus & simul omnibus dif-
« ferentijs, & vna vel pluribus. Postea: Interim sunt alia omnia ordinata, aut certe æqualia: vna autem aliqua differentia, vt magnitudo: vel duæ, vel plures semel inordinatæ sunt. Post hęc in exi-
« tu tractatus: Accipienda sunt enim, inquit, quæ retuli, de celeritate & tarditate, deniq; de omni
« pulsus alia differẽtia. Atque hæc ex hoc tractatu adducta sint: quid enim plura cites? Digredia
mur iam ad alium, vt ne ex vno loco testimonia videamur capere. Ascribamus igitur capita ex insequentibus, atq; etiam ex præcedentibus. Ac sequitur quidem hic titulus: Quæ sit vno in pul
« su inæqualitas. Statimq; scribit ab initio tractatus in hunc modum: Sunt enim plures differentiæ
« inęqualitatis, puta in vno pulsu. Inde: Frequenter autem cum hisce differẽtijs, & cum magnitudi
« nis coniunguntur inæqualitatibus. Mox: Alia porrò est differẽtia in magnitudine vnius pulsus
« inæqualis. Hæc ex hoc tractatu proferas. Porrò adscribamus his pauca adhuc, ex ipso initio libri.
« Vnum quidem est caput hoc, Tractatus, de pulsus vehemẽtia. In vehementia autem eiuscemodi

inuenias præterea alias differentias. Alterum iam: Hunc in pulsus languidi differentias referas. E »
Et inde aliud: Quidam non remissus quidē, sed quasi impeditus, & intro vergente præditus gra- »
uitate, repressus, & demersus, differentia erit vehementiæ pulsus. Postea, vbi de plenitudine agit, »
interim sic scribit: Numerus tot differētiarum. Interim sic: Differentia tm̄ ad contrārium simpli- »
citer æstimetur. Rursus in tractatu de crebritate & raritate in hunc modum scribit: Non nulli vi- »
dentur turbare differentias. Et ad finem totius tractatus: Habes celeritatis & tarditatis differen- »
tias. Rursus, vbi agit, qui sit pulsus per par & nō par: At enim non est hęc peculiaris pulsus differe- »
rentia, sed spēs eam complectitur, vel rhythmi, vel ordinis. Sed satis iam de differentia, ne imprū »
dentes forte à proposito aberremus. Nam, Archigenis si de pulsibus velis totum librum reuolue-
re, alterū ex eo librum conficias de nomine differentiæ: nā nunc quidem ne ex quinta parte qui-
dem hæc excerpsimus: ac multa protulimus capita, non adeo, quo de nomine differentiæ labora-
remus, sed vt significationem esse variam ostenderemus. Etenim genera non raro differētias ap-
pellauit cum prima, tum secunda: & species item generum: Ac, quæ neq; genera, neq; statuit spe-
cies esse, quæ quidem differentiæ sunt solæ, etiam vocauit has differentias: quæ pseudodialecticis
res imponit. Nā, quando differentiæ cū apud alios Grecos, tum apud priscos philosophos de tri-
bus his, quæ modo memorauí, accipiant, de generibus & speciebus cōius: sed de illis, quæ in diui F
sionibus, reperiūtur, quæ nec species sunt nec genera, peculiarius: huius isti tm̄ significationis me
minerunt, communi omnino neglecta. Enimuero † agitati nemesi} suis ipsorum scitis non con-
stant. Quapropter nunc non ex alijs græcis nominū significata suggero, cum tm̄ mihi promptissi-
mum esset ab omnibus mutuari, sed ex ijs ipsis pseudodialecticis. Nam, qui exposituros nominū
notiones recipiunt, & dialecticę hoc commētationis principium constituunt, cum nō exponunt,
sed ferunt non aliter, ac leges, hoc nomine sum solitus istos appellare. Nam Archigenes quidem,
sat scio, oia citius subeat, q̄ differentiæ nomen attribui speciebus quoq; fateatur. Etenim, vt præ-
teream alia, vel secta eorum ciuitatem prius, q̄ placitum, ait esse prodendam. At tu, si, dum leges
illi ferunt, sileas, nec resistas quicq̄, inde de re quapiam facias potestatem disserendi, cum suis ipsi
statim decretis pugnant. Quod sane proauo huius eorum sectæ frequens est Chrysippo: nomi-
na enim sanctius ille sciscit, q̄ Athenienſibus de appēdendis nummis Solon suis tabulis: confun-
dit aūt ipse ea primus. Et, si queras de successoribus eius sciti, quid nō tueaf sua decreta? abutitur,
inquiunt. At licet, cedo, abuti, nec, qui hoc admittunt, peccāt? licet, inquiūt: nam quid dicāt aliud,
vbi in puteo (vt in prouerbio est) sint oppressi? Qui aūt alijs hoc hominibus minus permittunt?
An vni Chrysippo istuc, eiusq; facere permissum est æmulis? At quam quæso ob rem? q̄ terra sit G
natus scilicet Atticus de Codri familia & Erechthei? Atqui, si quidē illorum sit nepos, nō adulte
raret, quasi nummum aliquem, antiquę institutū vocis. Nunc vero (quod quis ferat?) neq; Athe
nis natus nec altus, sed ex Sicilia pridem aduenies, prius, q̄ probe Grecam vocem didicerit vllam,
Athenienſibus studet legem de nominibus ferre, pica Sirenem imitans: vt picam, non graculum
dicamus, vel coruum, vel quippiam aliud, quem verius appellaueris tam audacem. Sed Chrysip
pi in linguam Atticam contumelias posthac fortasse detegemus. Archigenis delicta hæc, quæ
nunc in manibus habemus, mire confitearis aperta esse: qui veretur dicere prima genera, & pri-
mas differentias, genericasq; differentias, & genera differentiarū, tametsi frequentia apud Grę-
cos hæc sint nomina, ab Herophilo vero & Herophilijs prope omnibus millies prolata: sed om-
nibus cōe nomen commentus est qualitatis. Atqui differentiæ nomen potest omnibus assigna-
ri, qualitatibus, quantitatibus, relationibus, vno verbo vniuersis: nam ab eo, q̄ differat alterum
ab altero, nomen differentiæ factum est & conceptum. Differunt autem quædam statim primis
generibus prædicamentorum, vt homo, album, bicubitale, dextrum: nam vnum illorum est sub-
stantia, alterum qualitas, aliud quantitas, aliud ad aliquid: Quædam subiectis generibus sub his,
vt album & triangulare: color enim illius est genus, huius figura. Hæc rursus ambo prędicamen- H
to subiecta qualitatis sunt: itaq; albo primum prædicamentum cum triangulari conuenit: est. n.
vtrunq; qualitas: cæterum generis sunt diuersi, hoc figurarum, illud colorū. Alia iam specie diffe-
runt, cum non differant genere: vt album & flauum: genere sunt enim eadem, nam colores sunt:
sed speciei habent quandam differentiam: nam species coloris, vt nigrum, rubeum, cœruleum,
ita album, & flauum sunt. Iam alia differunt indiuiduo, & vno numero: verbi gratia, album, quod
ostendi potest, ab hoc albo, quod potest ostendi, peculiari quadam distat differentia: sed eidem
speciei tamen subditum est albo: & idem eorum etiam genus color est, atq; cōmune prædicamen
tum qualitas: adeo quodlibet à quouis, alterum ab altero prorsus aliquatenus differt. Quādo igi
tur differentia à differendo est appellata & inuenta: differre autē tum indiuidua, tum species, tum
genera inueniuntur subalterna, & semel omnia, quæ aliquo modo sunt: etiam differentia, oportet, in omnibus sit, quæ sunt: non item qualitas. Male ergo prima genera Archigenes differen-
tiarum pulsuum vocauit qualitates: nos recte atq; ordine cum hæc, tum alia omnia differentias:
quare etiam vniuerso operi titulum fecimus de pulsuum differentijs. Quid iam supereſt eorum,
quæ distulimus? nihil, nisi vt veterum medicorum aliorumq; auctorum vsum nominis differen-
tiæ declaremus. Nam superior quidem oratio ipsius testimonio Archigenis fidem fecit, neque ex
omni-

† τοῦτο τῆς δ-
φορᾶς νε-
μεσάμενοι.

*in græcis, cilicia.

A omnibus tamen eius libris, ne ex illo quidem de pulsibus toto. Quòd, si alia opera inspicias Archigenis, etiam febrium differentias reperias hominem appellare, & morborum, victuumq; atq; vti millies in his, quas memorauimus, rebus, noīe differentiæ. Quòd, si aliorum medicorū vsum, & omnino Græcorum adscribam, res mihi tam fore videtur prolixa, vt libros conficere maximos possit. Omniū ergo primū sit, vt quisq; excerpat: nam se statim authorum vocabulis assuefecerit, minusq; nobis exhibuerit negocij ad insequentē disputationem. Etiam duæ cuilibet ad manum sunt lucubrationes nostræ, & de Atticis nominibus, & de Medicis. Pōt fieri, vt de Ionicis quoq; conscribam aliq̄: vt, quæ de dictione & oīno de noībus quęrunt, discas ex illis. Nunc seriem orationis persequamur, atq; hunc librū quidem hīc finiamus: in sequētibus libris addamus reliqua.

GALENI DE PVLSVVM DIFFERENTIIS LIBER TERTIVS

ARGVMENTVM LIBRI

B Exemplo vehementis pulsus & languidi, pleni & vacui, duri item & mollis, Archigenis & reliquorum Pneumaticorum tractatio redarguitur.

Inutilem esse Archigenis de Nominibus contentionem, ipsumq; aberrasse in vehementiæ pulsuum definitione CAP. 1.

COntrouersia nobis de rebus, cuipiam necessaria fortasse videatur esse, alij iusta esse, alicui etiam condonanda. Nam, vt ait Poeta Tragicus,

† Si amor sapientię atq; honesti singulis
Iuxta placeret, nulla foret mortalibus
Contentio ambigua.

† *Verior sensus ex istiusmodi. Si oībus honestis idē esset ac sapiens simul, Nō vtiq; esset ambigua hominibus cōtentio.*

Nunc, quia non vī omnibus idem neq; honestum, neq; sapiens esse, neq; etiā verum, necessario existit. s. controuersia. Vt vero philosophus dixit, Etenim, si vel maxime sint, inquit, definita, non tm̄ scio, sed est in omnibus opinio: ex opinione hac par est nasci controuersiam. Vt aūt sentiuntilli, qui sciētiam firmā esse & congruen-
C tem ducunt, sed non facile inueniri: qui eam non assequitur, huic est habenda venia. At de no-
minibus pugnare, nec vllum hīc modum facere & multū elaborare, solidosq; implere libros ma-
ximos hisce præstigijs, nec necesse esse, nec par, nec venia dignū mihi vī. Nam, rerū cum sit ea ob
scuritas, vt, si vel in triplū hæc vita nra prorogeī, ne tunc quidem exacte nos oīa cognoscamus, &
« hac adductus re dixerit Hippocrates, ‖ Vita breuis, ars longa, quomodo, qui in his, quę ab re sunt, 1. Aph. 1. Extr. ord. 2. b
tempus suum ponit, importunitatis, ppulsabit vitium? quasi vero tam ei multū supersit temporis,
vt & hunc ei liceat cumulum addiscere, & necessaria per ocium indagare. Quid? hoc non ne fa-
ciunt, qui eiusmodi conscribunt, vt Archigenes in libro de vehemente pulsu? Est vero proli-
« xa eius oratio, nec conuenit omnem hic adscribere: nihilo minus, qui eā requirit, ex opere de pul
sibus legat. Nam quartum est à principio caput, quod orditur in hunc modum: Vehementiam
pulsus non esse simplicem qualitatem confirmat Magnus. Proinde, quasi hoc de vehementia ca-
put legeris, quæ sentio, aggrediar dicere. Miror enim non hoc modo, q̄ de nomine certat: nam
hoc quidem delictum plerisq; prope non medicis tantum, sed philosophis iam solēne est: verum
q̄ ne id ipsum quidem percipiat, sibi de nominibus esse litem. Quapropter, cum arbitretur, puto,
de re disputare, extendit orationem, quæ præter alia absurda, etiam scripta obscure, librum alium
D quærit, neque eum parum, qui ipsam exponat: vt perpetuo hærcamus scilicet de alini vmbra
ambigentes, neq; tantum in dialectica nobis sit profectum, vt, quæ de nominibus, quæ de ipsa sit
re quæstio, perspiciamus. Siquidem, vbi pulsus aliquis sit violento occursu, vt impellat tactum
& euertat, si, qua ipsum rōne dignoscas, quęris, & præterea causas, à quibus proficiscitur, & quid
denunciare is pulsus solet, de re tum commentaris: sin autem, quo sit appellandus nomine, de
nomine. Quò igitur intelligamus, de nominibus laborare, operam esse ludere: ipsas vero res con
siderare, artes augere: vocemus illum pulsum Dionem. Inde dicamus, quemadmodum exacte dig-
noscatur, hoc est, si comprimamus arteriam, non leuiter attingamus: deinde robore fieri vitalis
facultatis, vt in commentarijs docemus de causis pulsuum: postea signum in morbis salubre es-
se, & alia quædam: etiam, quas iudicationes solet promittere. Nam, quando in quatuor partes sit
omnis distributa de pulsibus commentatio: in partem de differentijs eorum, de cognoscendis ijs,
de causis, & quartam de præsagatione per eos: vt pulsum valenter pulsantem, appellemus Dio-
nem, illorum nihil labefactatur. Siquidem, quatenus ab alijs dictat, perspeximus, siue Theon, si-
ue Dion, siue quid aliud vocetur: & quomodo dignoscitur, & à qua gignitur causa, ac quid signi-
ficat. Disputet iam licet de ipso in Magnum Archigenes, contaminantē & eum fortasse cōsuetu-
dinem Græcorum in nomine, at tantum certe intelligentem, controuersiam fere cum veteribus
sibi

ſibi de nomine eſſe: nam quæ ſunt Magni verba? Debẽt igitur magnitudinem pulſus inſignem E »
habere, & plenitudinem, velociterq; digitis occurrere, ſi proprie vocare vehemẽtem pulſum ve- »
lis. Probe igitur hoc nouit Magnus, non ſibi de re, ſed de proprio vel nõ proprio nomine concer »
tationem cum medicis eſſe. Apertius hoc etiã inferius declarat: nam Demetrium vult, cuí libros
hos de inuentis poſt Themiſonis tempora dicauit, ſimul etiam hoc conſiderare: nempe qui, cum
philoſophus etiam eſſet, & quod proprium nomen eſſet, & quod ſecus, exactius teneret. Atque
eius hæc ſunt verba: nihil.n. cauſæ eſt, quin ipſa verba adſcribamus Magni: Qua ratione ergo re- »
cte in ſimplicibus differentijs hunc ſtatuit, tu mihi expedi: nam ad te pertinet magis proprieta- »
tem verborum iudicare, & ex nominibus conijcere ſignificatorum ſubſtantiam. Poſtea clarius »
etiam facit hiſce verbis: Equidem de mea ſententia hactenus nõ diſcedo. Tantum dico vehemen »
tiæ nomen ſignificare non ſimplicem differentiam pulſuum, ſed moderatum ex magnitudine, & »
celeritate, atq; plenitudine. Proinde hoc ẽt loco ſe diſceptare fatetur de hoc, quid. ſ. hoc nomen ve
hemẽtia ſignificet. Ac oĩno, ſi quis totam velit diſputationẽ colligere (ſcripta. n. eſt in tertio inuen
torum poſt Themiſonis tẽpora libro) ipſum ſentientem intelliget hanc eſſe de nomine quæſtio-
nem. Fortaſſe ergo cuipiam veniet in mẽtem innouationem mirari Magni. Etẽnim trãſpoſuiſſe
oportebat notum ſignificationes, ſiue recte ijs, ſiue ſecus, priſci medici ſunt abuſi. Nã meditatio- F
nem indagare, quæ ad artis opera intereſt, non ſolum Magno non eſt vertendum in vitium, ſed
nec cuiq;, qui facultatem eam habet: ſiue hodie ſit is, ſiue à ſexcẽtis annis naſcetur. Verum de no
minibus pugnare, quibus tantarum rerum eſt propoſita commentatio, alienum eſt. Sed, ſi hæc mi
reris ac reprehendas, facis tu quidem probe, cæterum inſtitutum te videtur iſtorum hominum fu
gere: nam omnibus, qui Pneumatici vocantur, decreta ſtoicorum placent. Proinde, vt Chryſip-
pus eos de nominibus contendere, quorum in philoſophia vſus eſt, aſſuefecit, nec in medicis ipſi
nominibus hæc dubitant facere. Iam Zeno vero Citienſis prius etiam nouare ſuſtinuit, & præte-
rire Græcorum vſum nominum. Quare nihil habet admirationis, ſi eò deuenerunt contentionis
de eis iuniores philoſophi & medici. Sed quid habes, cur de ijs mireris, niſi cur ne de noĩbus ſe quí-
dem animaduerunt digladiarí? Quemadmodum nec Archigenes, alioquí prudens, noluit (cum
hoc ipſum oſtendiſſet in nomine vehementiæ Magnum innouationem facere) tum accedere de-
niq; ad vtiliora: ſed ſurſum atq; deorſum id loci verſatur, cum in aliis offendens, tum cur ipſa verba
nõ ſemper Magni profert: quę cum ſua ſint ſcriptura multo apertiora, immutat. Iam vero aliud
maius crimen hac de nominibus curioſitate cõmittunt, quí poſt Herophilum de pullibus ſcripſe
runt, prope omnes. Nam, cum debuiſſent, vti paulo ante nos diuiſimus, & ipſi item diuidentes, G
ſeorſum de pulſuum differentijs, ſeorſum de dignoſcendis ijs, ſeparatim etiam de eorum cauſis, ſe-
paratim iam de præſagitione per eos, docere: omnia ſimul (mirum) confundunt atq; conturbant:
ac partem eorum ſemel omiſerũt, partem leuiter attigerunt: nõ nulla ab re & præter modum ex-
tenderunt: alia temere coegerunt, vt ſi vnum ſint, in vnum, cum multum interſit inter illa. Atque
hoc ipſo in capite de vehementia Archigenes, vbi ſcribit, ſi per ſe æſtimetur, manifeſte apparere
ſua ſponte vehementiam contentionem eſſe, vt dixi, arteriarum motus: cum cauſam explicauit
vehementiæ, ipſam putat ſe aperuiſſe vehementiam. Nam quidem, ſi hoc, Archigenes, eſt vehe-
mentia, da mihi eius cauſam. At non poteris: aut eandem iterum dicere cogeris contentionem:
eritq; contentio tibi motus arteriarum ſimul & cauſa vehementiæ, & ipſa vehementia. Ita multo
ſcripſerunt rectius, qui anteceſſerunt Archigenem, de pulſibus: quorum aliqui reniſum, alij vio-
lentiam, alij robur, non nulli impulſum occurſus arteriarum vocitarunt vehementiam. Nec hoc
quidem ipſum latet Archigenem: nam quid ait? Sunt quibus in tactus ictu videtur poſita eſſe: »
vnde & ictum quidam arteriæ illam appellãt. Mox haud ſcio, quomodo, putat illorum ſe ſenten- »
tiam premere, vbi ſic ſcribit: Apparet vero per totam diſtẽtionẽ firmitas impetus: ex qua, ſi obij- »
ciamus digitos, etiam firmior occurrit ictus, qui non ad finem diſtẽtionis, ſed etiam ante eum fit. H
Hæc eius ſunt verba. Iam attendendum eſt, nihil eum efficere contradicendo. Nam quid ad rem
facit, ſi etiam ante finem diſtentionis qualitas ictus fiat manifeſta, neq; ideò ictum arteriæ eſſe vehe
mentiam? Nam, hoc ſi illi ante Archigenem dixiſſent, vehementiam eſſe renitentem ictum, qui
in fine diſtentionis fit, recte contradiceret, ac ipſe ſubijceret iam ante finem etiam apparere occur
ſus violentiam: ſed, quando quidem dixerunt abſolute, renitentem ictum eſſe vehementiam, ſtul-
tum ſit iam ante etiam finem diſtentionis animaduerti talem, demonſtrare.

Al. ex antiquis. Quid. n. trãſpoſuiſſe, et c. et. per interrogationem.

Ignoraſſe Archigenem Vehementem pulſum, ac ipſum cum propria cauſa confudiſſe. CAP. 2.

VErum demus hoc, quod contendit Archigenes, contentionem & robur quoddam eſſe ve-
hementiam, ſed vim ictus non eſſe vehementiam: rogemus eum, quæ ſit cauſa vehementiæ
pulſuum: neque enim idem vehementia eſt, & vehementię cauſa. Nam illa quidem aperta eſt, &
omnis medicus in ægroto quærit: & vero, quantumlibet imperitus, ſtatim pulſum cognoſcit vel
vehementem, vel languidum eſſe: cauſa non perſpicitur ſtatim tũ. Vnde fit, vt de ea nihil conue-
niat. Siquidẽ Herophilus vitalis facultatis robur arteriarũ affirmat cauſam, vehemẽtis pulſus eſ-
ſe: Athenęus vitalis contentionis vim: Aſclepiades vtrunq; deridet, & contentiones & virtutes,
eaq; dicit omnia eſſe inania nomina: at cauſam vehementiæ ad copiam refert & ſubtilitatem ſpi-
ritus,

Aritus, quemadmodum etiam (vt opinor) Eraſiſtratus. Nam nec hic quicq; tunicis ipſis arteriarum
contẽte virtutis aſſignat: ſed, cum ſpiritum valenter cor exprimat, huius per arterias tranſitu re-
niſum ait in ictu gigni. Sed quo hæc afferimus? cũ Magnus, qui ſe quoq; eſſe Pneumaticæ ſectæ
fingit, aliter dicat, ac Archigenes, ictus fieri vim: verum ea diſſenſio non eſt huius loci. Tantum re
feramus tñ ad rem præſentem, q; robur ictus in tactus impulſu, repulſu, ſubuerſione q; poſitum eſ-
ſe, omnibus eſt in profeſſo: at, à qua cauſa fiat, cõtrouerſum eſt. Ridiculum vero eſt, vbi diſcepta-
tur, quid' nam ſit quiſpiam pulſus, non hoc docere, ſed, à quo fiat, tradere: nam, quid ſit, clarũ opor
tet eſſe: à quo ǵignatur, ratione inueſtigare. Planum eſt ergo, nec quid inter pulſum vehemẽtem
interlit, & cauſam, quæ ipſum conſtituit, probe Archigenem tenere. Quapropter in contentio-
ne motus arteriarum, vehementiam ſtatuit: cum hanc cauſam debuiſſet vehementiæ dicere eſſe, et
illam in ictus qualitate poſitam eſſe, ac violentum quendam eſſe & renitentem occurſum. Nam,
q; confundat res, nec quicq; diſtincte doceat, ex illis, quę infert, cernas, cũ pulſus inſtituiſſet defini-
re. Nam quid ait? Vehemens ergo pulſus eſt, qui maiorem contentionem habet motus, & 'ροιζώδης ideſt
B bet motus, ſed addidit, & ſtridulus eſt: quod mediuſfidius nõ intelligo, quid ſignificet: nam poe-
ticum eſt nomen ſtridor, non ciuile: neque etiam vulgare eſt: nec, quid denotat, oſtẽdit. Verum,
grammaticis ſi habenda fides eſt, enarrantibus, quod eſt apud poetam de Cyclope:

« Ad montem cogit pingues ſtridore bidentes.

celeritatem motus ſtridor ſignificat. At non hoc ſane Archigenes ipſe voluit, qñ in Magnum di-
ſputat: niſi oratorem agit: frequẽter reprehendit, quæ non intelligit. Sed mihi quidem non ſit ve
riſimile. Quid tandem igit eſt, quod ſignificare vult ſtridor, niſi celeritatem? num vim ictus? At
qui ita duorũ rurſus fecerit definitionem, cauſę efficiẽtis, & effectus: ac maior erit heſitatio, vtrun-
q; ne horum eſſe velit vehemẽtem pulſum, tum cõtẽtionis magnitudinem, tũ vim ictus: an ſimul
ambo. Nam, ſiue vtrũq;, ſiue ſimul ambo, non recte: q; nequeat, vt oſtenſum eſt, cauſa eadem eſſe
cum ſuo effectu. Sed. n. quod dicit maiorem contentionem motus habere vehementẽ pulſum, ob
ſcurum eſt. Nam, quid vel hic dicat equidem non aſſequor: vtrum à maiore contentione & robo-
re vehemẽtem pulſum fieri, an maiorẽ contentionẽ eſſe vehementẽ pulſum. Nam priore ſignifica
tione, nõ quid ſit vehemens pulſus, cæterum à quo fiat, explicatũ ſit: altera rem obſcuram & con-
trouerſam inter ſectas docet. Vehementem vero pulſum oportet, ſi quid aliud, eſſe de rebus ſenſi-
C bilibus. Atqui cõtentio nõ eſt ſenſibilis: aut oĩno apud oẽs eſſet pro confeſſo: qñ ſunt, qui ſe, à no-
mine cõtentionis quid ſignificet, cũ intelligãt pulſum vehemẽtẽ ſentiãtq;, plane affirment nõ aſ
ſequi: quidã ſe intelligẽtia aſſequi id, qđ dr, fatenr, ſed negãt eſſe. Adeo nõ idẽ eſt, cõtentio motus,
& vehemẽs pulſus: ſiqdẽ hic ſenſu pcipit: illa nõ mõ sẽſus latet, ſed ambigua eſt et, prius obſcura.

In Languido pulſu Archigenem aberrare, ab req; grauis pulſus feciſſe mentionem. CAP. 3.

QVid ergo? quod de vehementi pulſu docuit, & obſcurum eſt, & omnibus ſignificationi-
bus falſum: de eius contrario quod ſcribit languido, apertius ne eſt atq; verius? forte enim
ex oppoſitione, aliquid intelligere poterimus eorum, quæ in ſuperiori oratione dixit.

« Cedo ergo eius verba. Languidus eſt, qui remiſſam habet contentionem, nec incitatum ictum.
Hic manifeſte quidem magnæ contentioni remiſſam oppoſuit: par erat vero non hanc, ſed par-
uam opponere, aut male in vehemente magnam dixit: præterea ſtridulo, non incitatum ictum.
Iam ſi, quid' nam non incitatum ſit, caperẽ, fortaſſis ſtridulum intelligam: nũc ſtridulo hoc ipſum
multo obſcurius eſt. Itaq; neutrum interpretatur alterum: an. n. pro tardo accipiẽdum ſit non in
citatũ, an pro imbecillo, an molli, an facile ſubuerſo, an diſſoluto, quid conijciam, non habeo. Vnũ
quidem certe mihi quiddam profectum hoc modo arbitror, qualitatem etiam illum ictus ad no-
D tionem vehementiæ aſſumere: tametſi à primo, cum refelleret Magnum, ſolam contentionem di
xit arteriarum motus: hic autem etiam non incitatum dixit ictum: atqui cum illis paulo ante pu-
gnabat, qui in tactus plaga eum ponunt. Equidem hæc omnia attoniti eſſe, nihiliq; certi, quod di-
ceret, habẽtis, duco. Tu, ſi quidem ſentis aliter, at proxima, non dubito, ſi non ipſe ſane ſophiſta es
etiam, ſed medicorum operum ſtudioſus, quin meras nugas dicas. Porrò caput hoc Archigenis
huiuſcemodi eſt. In vehementia autem eiuſcemodi inuenias præterea alias differentias. † Remiſ- †*Additur in antiquis, iv ἄλλ, aliter quas re-miſſus, &c.*
ſus occurrit ictus, & leuis: quem obtuſum pulſum nunc nõ nulli vocitarũt. Alius grauis ille qui-
dem, cæterum remiſſus: hunc in dr̃ias languidi pulſus referas. Quidam non remiſſus quidem, ſed
quaſi impeditus, & intro vergente præditus grauitate, repreſſus & demerſus: differentia erit ve-
hementiæ pulſus. Atq; in vehementi quidam fuerit ictus connitens, humidius impellẽs tactum,
qui maxime à cibo recente efficitur. Alius eſt, qui ægrius frangitur, veluti motore cubitis propel-
lẽte. Et qui in affectibus quibuſdam & in carnis ſuperfluitatibus apparet. Hæc per deos vtrũ mi-
racula dices, an deliramenta? Vitam quidem pro artis prolixitate breuem, hic ſcilicet nõ breuem
facit, ſed plane corrumpit, qui tanto oneret eam aceruo falſæ meditationis. Vnde nobis ergo rur
ſum hi adſunt pulſus grauis & leuis? Quin hanc initio prodidit differentiam, cum diceret octo
pulſuum qualitates eſſe? Nam, vt magnitudinem, celeritatem, vehemẽtiam, & reliqua, quo minus

grauitatem quoq; adiungeret, quid causæ erat? Vnde hæc denuo noua tragœdia? Grauis pulsus E
quis est? quot pōderum? ò Archigenes explica nobis: quod ni facias, noia tm̄ scripseris, rem dixeris nullā. Est quidam vehemens pulsus, vt illi tradiderunt, qui monstra nō prodiderunt, in ictu renitens. Cognoscas, si premas arteriam, non leniter palpes. Causam alius aliam facit, aliam etiam vos Pneumatici vim contentionis. De grauitate mihi itidem expedi, naturam, rōnem, dignoscendi eius causam. Nam ridiculosissimus sis, cum, qui vehemēs pulsus sit, qui celer, qui magnus, expo nas & definias: quos etiam citra definitiones intelligamus, nisi semel simus græcæ linguæ rudes: grauis vero hic pulsus qui sit, quem nouum inducis nobis, non exponas, sed, si nomen scripseris tantum arbitreris aliquid consecuturum te. Enimuero non est hoc dicere, sed blaterare. Si igitur vis, vt dixit Comicus, esse,

Garrire doctus, verum ineptus dicere,

alia erit rō: Quòd, si nō garrire velis, sed dicere aliqd ac docere, quo nā sensu, quaq; rōne in notitiā veniemus grauis huius pulsus, demōstres, fac, nobis. Equidē certe ne lapidis quidē valeo grauitatē vel ligni cognoscere, nisi manibus sustollā, vel humeris imponam, vel appendā collo. Nū igitur etiā manibus nostris arteria est ęgroti libranda, aut attollenda, vt cognoscamus ita demū pulsuum grauitatem? aut quid imperas Archigenes? His quidā ab illius schola senex nonagenarius, Heus F
tu fili, rīdit, remissus & segnis & tardus & cūctans pulsus erit. Rursus hīc requisiuimus: Quem tu nam remissum pater appellas? tardum ne, an rarum? nam non assequimur. Qui, postquam ali quantisper conticuisset, tardum respondit. Sanè quidem de segni, inquam, te non rogarim, quem planè etiam dices tardum esse. Immo etiam cunctans, inquit, tardus mea sententia est. Hinc se nex, cum ex omnibus his quatuor nominibus rem declarari vnam animaduertisset, tarditatē pul sus stomachari cœpit, rixariq;. Atque primum, quem cunctantem appellasset pulsum, non in tar ditate motus dixit, sed in quietis longitudine, esse positum, nam cunctari esse, incipere tardare: deinde remissum & segnem veluti imbecillum esse, nam remitti, fatiscere, & imbecillum esse atque debilem, idem denotare. Tum illi subieci: Nil laboro. Etenim, si iterum ac tertio eādem rem enarrare voles, dabimus tibi: veritatem nos indagamus, non litigamus cōtentiose. Age cunctantem, inquam, de quietis longitudine accipiamus, & remissum segnemq; de imbecillitate. Proinde grauem pulsum memineris te remissum confirmasse esse & segnem & tardum & cunctantem. Cumq; de significationibus explicatius cuperem discere, primo planè præter vnum tardum ni hil demonstrabat. Nunc autem remissum & segnem dicimus quasi imbecillum esse: cunctantem de quietis longitudine accipit: tardum, tardum adhuc manere. Quare hoc quoque mihi denuo re G
sponde, an rarum esse languidum dicas. Verum, inquit. Quid aūt diu quiescentem, non ne hunc etiam dices rarum? Annuit. Igitur ex confessis, inquam, efficitur, grauem pulsum, lāguidum pul sum simul & tardum esse rarumq;. Conticuit ad hæc senex sanè cum magna grauitate. Verum, si hoc, inquam, sic habet, non erit qualitas distincta ab ijs, quas omnes in ore habent, ea, quæ est gra uitatis, sed nomen concursui trium qualitatum attributum: quandoquidem simul languidum & tardum atq; rarum esse dicimus grauem. Quid dicas, inquit, non intelligo, & rixas cōcitas inanes: simulq; his dictis discessit, oculisq; nos acerbis intuitus est; ac stomachi plenis. At paucis diebus apud ægrotum quendam cùm hoc ipso presente sene, tum alijs multis magni nominis medicis, cū de symptomatibus, quæ tenerent ægrotum, omnes attoniti essent, ventris fluxum prædiximus. Mox illi, vnde id prædiceremus, requirebant. Quibus respondimus: Vellus ad fullonem nemo portauit. innuentes ijs multum abesse ipsos, vt hoc intelligerent, qui leuissima quidē scirent. Pau cis post diebus de sinistra nare præsagiuimus sanguinis profluuium, deinde etiam parotidas: po stea alia atque alia tum prædiximus, tum curauimus, quorum illi erant imperiti. Vbi cum illi insta rent, vt, ex qua re eas commentationes prænunciatis & obitis, aperirem, perpetuo silui, nec quicq; illis respondi dedi: sed nobis ipsis dixi Comici illud, H

Vt ligna tortuosa nunquam corrigas,
Virides nec arbor vetus, alio si transferas,
Produxerit stolones.

Citius enim Mosi assectæ & Christi decedant de sua disciplina, qq̄, qui sectis sunt addicti & consecrati, medici & philosophi. Itaq; tandem ego cognoui magnas me & importunas ineptias lucrari, de re nulla cum illis disputando: egoq; in eo sum, & ero: & hos libros cum certo sciam, ni si vni forte aut alteri, qui singulari ingenio sit, doctrinaq; vtatur & meditatione, & præ his omni bus insania liber sit illa circa sectas, nemini propemodum fore vsui: attamen scribo, simul nec in docte ludens, & præsidio obliuiosæ senectuti, vt dixit Plato, commentarios mihi ipse comparans: simul familiarium etiam quorundam precibus gerens morem. At de insigni imperitia atq; etiam contentione hactenus est satis.

Grauis nomen & πλέρωσις, quibus Archigenes est vsus ad pulsum explicandas differentias, obscura esse & inutilia. CAP. 4.

IAm ad institutum redeamus, ac ostendamus illis, qui id valent assequi, nomen tantum esse gra uem pulsum, rem vero nullam. Nam, si vt ex Archigenis nostra memoria sapientissimus, cum ad

A ad eum exponendum compelleretur, sumebat, languidus erit & tardus & rarus: ac, si hunc pul sum ostendere dicant à repletione naturam onerari, atque eò esse appellandum grauem pulsum: eadem opera non grauem modo, sed & crudum vocent & frigidum, vt qui nō secus, atque replet ionem, cruditatem humorum possit & frigiditatem arguere. Itidē certe bilioſum quoque & pi tuitosum pulsum non dubitabimus appellare, si semel apud nos sit receptum causarum illos effi cientium ad eos esse nomina transferenda. Quare, quod semper testor, quia apud illos nō distin ctum est peculiariter de differentijs pulsuum opus, separatim de dignoscendis ijs, priuatim de eo rum causis, priuatim etiam de præsagitione, eò in has ineptias impelluntur. Ac Archigenes qui dem in primo omnium genere pulsuum, quod in magnitudine consistit, de causis eos efficienti bus, vel præsagitione per eos, verbum nullum fecit: sed differētias docuit huius generis pulsuum, nomenq; earum cuiusque tradidit: pauca quidem non nullis locis de dignoscēdo inferens, sed ne id quidem sciens, vt inferius demonstrabimus. At vero de secūdo genere, quod in vehementia consistit, vbi agit, tres simul tractatus confundit, non tantum de differentia & dignoscendo, sed & de causis eorum efficientibus differens: vbi de plenitudine, confusior est etiam. Deinde, quan do de rhythmo tractat, pauculum asperlit dignoscendi meditationis, in prima fere perstitit. In solo
B vero tractatu de ordine & perturbatione ordinis, æqualitate & inæqualitate, primam partem de pulsibus commentationis seruare synceram potuit, nec dignoscendi rationem hic, nec præsagi tionē ex ijs, immo nec causas attigit. At, quo loco de graui & leui (vt vocat) narrat, inter alia, etiā id mirifice scripsit ad hunc modum: Quem obtusum pulsum nunc non nulli vocitarunt. Qui nā, bone vir, erat dicendum: in qua illi nam nati Scythia: vt cognoscāt nomen obtusum vltra langui dum nihil significare: Græci ἀμαυρὸν illud, hoc ἀμυδρὸν appellant: ambo enim eidem rei tribuūt Græci: sed apud eos τὸ ἀμυδρὸν est frequentius. Ita duobus his pulsibus graui & leui Archigenis muneribus tantum est profectum, vt prolati temere sint: & nullum habeant, quo dignoscantur, vestigium. Qui consequuntur, longe adhuc absurdius conflati sunt. Nam, quæ sit differētia pul suum, quæ grauitatem obtineat intro vergentem, me sane præterit. Quæ me res de integro coe git ex illius discipulis quærere, quod nam sit ænigma. Qui cum intricatius & absurdius respondeā rent ipso authore, animaduerti planè esse homines, qui, quæ non intelligunt, suspiciant: quo Ar chigenes cognito, mihi videtur de industria scripta sua obscurare multis locis. Equidem, quoties vergentis intro grauitatis mihi in mentem venit, non possum me à risu abstinere. Apertum est enim aliam, quæ foras vergit, grauitatem esse: atque hæc cuti scilicet hominis grauis est, altera
C ossibus: alioqui quomodo vna foras, altera diceretur intro vergere? Quid iam? impeditam, & repressam, & submersam appellare pulsuum aliquam differentiam non ne interpretes etiam de siderat? Quæ nam impedita est? Sane, quæ tardius, ac par est, mouetur, impedita est: &, quæ ra rior iusto est, tum quæ intermittit, & quæ deficit: Præterea omnis inæqualis & inordinata, arhy thma etiam, adhæc iusto minor, atque languidior: omnino hæc scilicet in impeditis sunt: nam im pediri quidem causam potius, quàm differentiam pulsus, denūciat. Repressa vero vtrum ipsa quo que languida est, an parua? aut quid tandem à demersa vult differre? liquidem demersam dixe ris paruam aliquam esse. At enim tardi prorsus nos fortasse sumus: Archigenes, qua est pruden tia, tantum non ipse Mercurius. Ergo cum par erat, quasi deus sit, homines vt doceret, operam dare: non vt nomina tantum conscriberet: sed, quod in clarioribus fecit, & indicia, quibus dig noscamus, adscriberet. Verum, si omnino studuisset apertis indicijs eos discernere, non tam inania verba fudisset imprudens: quasi vero non possimus nos item alios verbo tenus plures fin gere, † & iure quidem } primum subuolantem pulsum. Nam, quī illi magis demersum licebit di cere, quàm subuolantem nobis? & hercle natantem alium. Iam glutinosum etiam quendam, & friabilem dicam: præterea nigrum, splendidum, purum, turbidum, difficilēm, hilarem. Quinetiam
D βλιτυριζόμενον pulsum dixero, & σκινδαψιζόμενον, si nomina tantum requirunt. Sed enim τὸ βλί τυρι, aiunt, & τὸ σκινδαψὸς plane nihil significant, Archigenis clara sunt nomina. Quid tu bone vir dedita opera nugaris? Etenim τὸ βλίτυρι pulsationem quandam significat, & τὸ σκινδαψὸς non tantum seruí, sed etiam instrumenti cuiusdam est nomen. Sed quid (dices, ni fallor) hæc ad pulsus? Quid vero, quæ tu profers nomina, ad illos faciunt, cum illa, quæ paulo ante recensui, tum ὁ ἀποκεκρημνισμένος, ὁ τρύζων, ὁ ὑγροφανὴς, ὁ καρώδης, ὁ βομβών, ὁ ἐκτεθυμβημένος, ὁ ἀναλυθὴς, ὁ ἀτενὴς, ὁ ἀδ᾽ρανὴς, ὁ ἀποπεπωγὼς, ὁ διαπεφυσημένος, ὁ διηκωνισμένος, ὁ ἐγκαλυπτόμενος, ὁ ἐξώ στης, ὁ ἐμβριθὴς, ὁ ἐγκρέκων, ὁ νότυλος, ὁ κατωνεναγμένος, ὁ διανεναγμένος, ὁ λαγαρίζων, ὁ ὑποκλεπτό μενος, ὁ ῥᾳκώδης, ὁ σεσοβημένος, ὁ σκυθρωπῶς ἀποχῶρων, ὅ τε τῆς ἀρτηρίας ὁλκίμου προσπιπτούσης {i. præcipitatus, stridens, humidus apparēs, soporosus, bombans, stupefactus, resolutus, intentus, inefficax, congelatus, difflatus, cubitis propellens, occultatus, expulsor, grauis, crepens, ma didus, congregatus, disgregatus, languescens, subfuratus, lanciniosus, exagitatus, tetrice recedens, & qui est cum arteria tractili occurrente } atque id genus nominum immensus numerus: quæ separatim & sola aliquid significant, sed cum pulsibus nihil ipsis conuenit, sicut nec quod dicitur humidius impellere quendam pulsum. Nam hoc rursus loco Archigenes à pulsuum do ctrina deflectit, cum humiditatis meminit, rei illius quidem ad præsagiendum conducentis, at non

† *Aliter* Ἐὰν τύχωμι χρὴ δὴ λέγω. *i.* ἐὰν τύχω λέγω. *Aliter*, δεκτὸν. *i.* τιμιᾶν.

non ex pulsuum commentatione. Miscuit ergo eam cum connitente, quẽ ille vocat, ictu, qui à ve- E
hemente pulsu nihil distat: ac differentiam quandam se hanc fingit aliam docere, cum non alia sit,
cæterum vehemẽs pulsus cum humiditate. Deinde ignaro speculationis huius imponit, quasi mi
rificum quid sit, quod adscripsit, qui à cibo potissimum recente efficitur: nam connitens ictus, in-
quit, cum humiditate ab humidiore cibo potissimum recẽte fit. Hîc subest aliqua Archigenes ra-
tio, dicisq; verum: indistincte tamen & confuse, itaq; obscure. Nam sic erat dicendũ: ex cibis †re-
center mactatis } vehemens generatur pulsus cum humiditate: atqui hunc quem alium, ac ve-
hementem pulsum, dicas, & aliud quiddam, quod omnino pulsus non est. Iam etiam importune
hoc loco tractat de commentatione, quæ tractatui communis est de pulsuum causis & de præsagi
tione per eos. Sanè præstabat illic retulisse, à cibo qui fiat pulsus: nosq; Archigenes dicimus, non
sic, vt nunc tu, negligenter, sed adhibitis propriis distinctionibus. Neque enim omnino fit à cibo
quidem omni vehemens cum humiditate pulsus, sed modico quãtitate, & qualitate humido: nã
copiosior cibus non vehementem pulsum, sed inæqualẽ ex languidis & vehementibus mediisq;:
Neq; humidum efficit siccus: proinde humiditate alimẽti cum humidior aliquando euaserit cu-
tis: Neq; enim eo semper, sed inest aliqua discretio. Etiam moderatum quantitate cum cibum ex-
cipiat vehementia, humiditatem præstat nequaquam appellare, quæ per se quidem pulsus nunq; F
immutat: sed mentione cibi moderati facta vehemẽtem dicere ex eo pulsum oriri. At hoc, etsi ve
rum sit, tamen præcipue ad commentationem pertinet pulsuum causarũ, deinde ad præsagia. Sed
de his non institueras agere. Quòd si confuse datur facultas simul & intẽpestiue scribendi, nõ tã-
tum à recente cibo scito cum pulsum, sed & à balneis interdum, & ab exercitationibus, iraq; gene
rari: est enim, cum ex his generetur. Atque, quomodo generatur, & qua ratione, si exposuisse tan
tum habeamus satis, nihil ad docendum nobis profectũ est: si distincte explicemus, recesserimus,
ab instituta doctrina. Quare inanes istas nugas mittamus. At, si quam nobis aliam potes differen
tiam pulsuum, ac scimus, tradere, trade: neque tantum nomina profer, sed significationem etiam
eorum, & totius modum dignoscendæ rei. Cæterum rursus, vt hæc omittamus, ijs mox adiungit
τὸν διηγκωνισμένον pulsum, τὸν διεζωσμένον id est discinctum, relinquens, & ἀποπεπλεγμένον id
est applicatum, & προβεβηκότα id est progressum, & ἀποβεβηκότα id est regressum, & λακτίζοντα
id est calcitrantem, & γονατίζοντα id est geniculantem, & γαστρίζοντα id est ventriculantem.
Nam quæ est ista nominum lex, quendam vocare διηγκωνισμένον, & præterire cæteros? Quin
διηγκωνισμένον, inquit, quasi indignantem pulsum vocamus. Iam male præteris quasi tristantem,
irascentem, & succensentem. Extra iocum, inquit, nam validum sic appellamus. Serio ago bone G
vir: tu vero, cum validus dicendus sit, διηγκωνισμένον vis nos dicere. Nam validum si diceres, qui
sit hic validus, te rogem, & qua illum ratione dignoscamus: nempe vehementem quidem, vbi, cũ
premimus arteriam, renititur: & cõtrarium illi languidum, cum obscuratur prementibus nobis,
dignoscimus. Validi vero, si etiam explices rationem dignoscẽdi, fructum tulerit aliquem tua do
ctrina: si minus, etiam nomen hic modo, rem tradideris nullam. Vbi magna vi, inquit, subuertat
tactum & impellat. Atqui subuertebat & vehemens. At minus, inquit, quàm hic, violenter. Ergo
intense vehementem appellas validum hunc & διηγκωνισμένον pulsum? Scilicet, inquit, hoc ip-
sum. Igitur iam etiam magnopere velocem, faciendum est nobis, vt non velocissimum, sed aliud
quid appellemus: & magnopere magnum, nõ maximum, sed alio nomine: itaq; reliquos. Quòd
si illis hoc satis est, si velocissimum dicãt & maximum, tardissimum, rarissimum, creberrimumq;:
quin hîc quoque sufficiat vehementissimum dicere? Neque est ducendum finitimam aliquã ve-
hementiæ memorari aliam differentiã: nam, quæ in vnoquoque genere fiunt intẽliones, nõ sunt
extra genus: neque enim admodum album aliud, ac album, est: neque admodum nigrum, quicq;
est præter nigrum: itaque nec admodum vehemens, aliud est, atque vehemens. Quare sunt hæc
omnia mera deliramenta, quæ necessario consequuntur, quòd isti ordine non distinguant ac dige H
rant, nec notionem singulorum pulsuum, nec causas, quæ eos efficiunt. Nanque, quod sæpe iam
diximus, qui veritatem spectat, debet ab ipsis rebus ingressus, quot hæ sint, & quæ, explicare, de-
inde nomina ipsis ponere, mox de ijs dignoscendis agere, ab his de causis, postea de præsagitione:
id quod nos fecimus. Atque in hoc opere, pulsuum differentias persecuti omnes sumus. In opere
de pulsibus dignoscendis, quo pacto in quaque harum applicatis digitis, exacte debeant sentiri.
Inde lucubrationem de causis composuimus. Secundum hanc de præsagitione. Sed hoc loco
(quandoquidem agimus de prima, quæ quid referat ad artem colẽdam, primo in libro explicauimus) summam iam faciamus disputationis de vehementia.

dictio hæc non est in antiquis græcis.

προσφάτοις

Aliter, νοῦς i. cogitatio.

Qui Galeno sit Vehemens pulsus. CAP. 5.

PVlsus est quidam, qui tactum subuertit. i. valde & cum renisu quodã pulsat. Hunc siue ve-
hementẽ, siue contẽtũ, siue quicqd visum est vocare, hoc cõstituto, dignosci scito eũ, vbi plu-
rimũ digitos infigimus, nõ leniter palpamus. Cã eius, facultatis robur pulsus efficiẽtis. Proide, si de
medicis vocabulis primo ois nra ptãs sit instituẽdis, cõtẽtũ eũ pulsum, nõ vehemẽtẽ appellemus:
nũc, qa à plurimis iã pridẽ vehemẽs est vocitatus, nomen nihil mutamus: tametsi vulgo nõ simus

nescij

A nescij vehementiæ nomen actioni semper tribui validæ simul & citatæ: siquidem luctæ vocantur vehementes. Et hercle genus leonum appellant omnes vehemens, quoniam huius quoque contentam actionem atq; citatam conspiciunt. Quam ob rem, si mihi nomen sit instituere liberũ, sim

Act. 1. par. ca. fol. 170. col. 1. d Et col. 2. b

plicem" pulsuum qualitatem renitentium & euertentium tactum, vim, vel robur, vel contentionẽ appellem, vel quid tale aliud: quæ vero ex hac est & celeritate conflata, vocem vehementiam. Nunc vero, quandoquidem vehementiæ nomen maxima pars medicorum vsurpauit pro vna de primis differentijs, esse illud statui non vitandum: atq; ea re pulsantem robuste pulsum, nominaui vehementem: imbecille," languidum. Neq; quicquam interest, robuste dicas, an valẽter, an violenter, an contente. Huius causam, mouentis arterias robur dico facultatis esse: dignosci, si digitos alte infigas. Nam, cum ita attrectes, validus pulsus videtur validior, q̃ acrius digitis prementibus resistat: at imbecillus adeo non nunquam concidit & deficitur ab illis, vt priuatum pulsu homi-

Ibid. col. 2. a

nem dicas. Verum in sequentibus lucubrationibus de his tractabimus. Hîc mihi finis esto huius disputationis.

Aduersus Pneumaticos de Pleno & Vacuo pulsu, ac de Ratione nominum transferendorum. CAP. 6.

BNAm ad decantatam illam mihi certum est plenitudinẽ me conferre, in qua oẽs surdarunt me dici iuniores, nec minus nobis certe negocij exhibiturã, nõ in hoc quidem solum opere (nã hoc quidem feras) sed multo plus, vbi de dignoscendo differemus: cuius fatemur quidem esse cui-

Act. 1. par. cã. fo. 170. col. 2. b

dentem notionem, sed notitiam eius repræsentari negamus sensui vllam: verum de ea dignoscenda post hac dicemus. De notione nũc, quandoquidem & hanc, sunt, qui conturbent, verba faciamus. Itaq; à rebus ipsis exordiamur. Aut arteriæ corporis erit quędam qualitas," plenitudo, aut in fusæ substantiæ. A nominibus hinc maxime incipias. Plenum dicimus doliũ vini esse, & plenum farinæ culeum: sic etiam theatrum, sic curriculum, vel curiam esse plena hominum dicimus: & cõtra, vacua. Haud aliter ventrem, & os interdum dicimus plena esse, interdum vacua.

« Os tibi sit plenum Thyrsis mea melle decorum,
« Atque fauis plenum, Ægiali tibi carica cibus.

In summa quoduis vas, quod quidem internam habet vllam capedinem, vel plenum vel vacuum dicimus esse: cum eius ab alio corpore vno vel pluribus capedo occupetur, plenum: vacuum, si præter aerem contineat nihil. Ita proprie omnes mortales & precipue vocant. Hinc iam quidam, ad suas artes qui traducunt, non iam proprie vtiq; neq; prima ratione, sed secunda & tropice, hic C lanam appellauit plenam, vinum ille, alius aliud, vsu quisque rem æstimans: nã illa, quæ perseverantem cum & constantem habet, hãc plenam vocant: Vt, qui vinum gustarunt, cum diutissime sentiant qualitatem perdurare: nam, si abeat extemplo, & pereat vel qualitas, vel vis, vel vtilitas, vacuum illud vocant. Et vero sic sermonem quoque aliquando falsum, vacuum appellant. Nõ tamen, cum quempiam mente vacuum esse dicant, metaphora iam vtuntur: nec item, cum graciles homines corpus habere vacuum carne dicant, & crassos plenum: sed intelligentiam in his valis seruant & contenti, in quibus (vt exposuimus) proprie & præcipue plenum & vacuum recepta sunt. Iam alia corpora διάκενα hoc est fistulis inanibus cauernosa, dicunt, nõ κενὰ. i. vacua, vt ipsõ gia m; & pumicem: inanique aerem non numerant corpus, sed regionem quandam, & locum vacuum ad excipienda corpora appositum. At nõ, qui rõne quicquam sunt de aere commẽtati medici iuxta ac philosophi, vacuum eum prorsus esse putant: sed quidam, in quorum ẽt nos sententia sumus, vnum esse corpus vndique sibi continuum, quod nusquam habet quicq; intextum vacui: alij multa corpora in vacuo parua & prima committi, concurrere & repelli, non connecti tamẽ, nec confundi. Sed ut vacuum pulsum ita nõ queas appellare, ac vulgus dicit vere vacuũ: quippe tale non sit quicq; in orbe, ne per excellentiam quidem: nam, cum nullum existat omnino vacuũ

D in mundo, qui sit per excellentiam quicq; vacuum? Quare vacuum relinquitur vt vocemus, qũo culeum, vel vtrem, vel calathum, vel saccũ, vel omnino quodlibet vas. Quòd si ita accipiamus, bi fariam talem pulsum interpretabimur: vno modo, vt dolium, vbi aerem contineat tñ: altero, vt vtrem, vel culeum, vel aliud tale, cuius possint tunicæ considere: quemadmodum inflatus vter vinõ manet perpetuo vacuus, sed aeris plenus: quem si tamen euacues, vt vndiq; constet plane, ibi sit vacuus. Itaq; arteriam esse aut eo modo vacuã dicemus, vt quæ aerẽ contineat: vt, ẽticq; sit plurimũ inflata & distenta, vacua sit tñ appellanda: aut non sic, verũ vt de vtribus retulimus, qñ & aerẽ ijs exhaurias. Prima quidẽ significatione vacuus pulsus erit talis, qualẽ Erasistratus natura semper asserit ipsum esse: altera, nihil à paruo differet: nã tertia significationem, nec Archigenes, nec Agathinus, nec Magnus, nec Athenæus, nec alius ex Pneumaticis medicis agnoscet vllus, cum pauca, inquam, corpora arteria contineat, regionem aũt vacuam plurimam: nullam enim in mundo reperiri existimant talem: vnitam vero sibi totam substãtiam. Restat ergo, sicuti diximus, vt aut parum pulsum, aut aercũ vocemus vacuum: itemq; contrarios ijs, plenos, magnum, & eum, qui humidam speciem habet, ὑγροφανῆ Græci appellant: Sed hos, si infusæ substantiæ ratione, cuius quidem maxime ratione appelles proprie vel plenũ vel vacuũ vas: at aliter arteriæ corporis ratione, id est, eius tunicarum, quas rectius sane duras & molles, nõ plenas voces, vel vacuas, quòd similare corpus

re corpus(niſi per metaphorã,quæ ab diſciplina ableganda eſt ſcíẽtiali) quod vacuũ voceĩ vel ple- E
num,ſit nullum. At,ſi nomina propria ſuppetant,his vti nos par ſit: ſi non,definitione præſtet ſin
gulas res explicare,quàmà metaphora nomina mutuari: ſiquidem docere inſtituas,non obtunde
re. Tamen apud eũ quidem,qui iam rem didicit,quo compendioſius explices, nominibus à meta
phora ſumptis & abuſu,nihil eſt cauſæ, quin rem exprimas: verum omnium doctrina prima re-
rum artificialium,quò aperta ſit & diſtincta,propria nomina quærit. Ergo arteriæ corpus, hoc eſt
eius tunica, aut iuſto durior eſt, aut mollior, aut moderata certe & in natiuo ſtatu. Nec vero in
hoc ipſo iam,vel aeream quandam dicemus,vel humidam contineri ſubſtantiam: vnum eſt enim
quod vndequaque ſibi cohæret,niſi foraminibus quibuſdam præditum ſit valde minutis: quæ ta
men omnino complectantur etiam,neceſſe eſt,vel aeream ſubſtantiam,vel humidam,vel halituo-
ſam: vel conſideant vndiq;. Verum,quæ conſederunt,inſtar ſunt nulla planè obtinẽtium foramí-
na: quæ humorem vero,vel vaporem,vel aerem continent,mollius reddunt corpus arteriæ. Itaq;
eodem reuoluimur,quod dicebamus à principio,aut duram eſſe arteriæ tunicam, aut mollem: nã,
qui intercurrit ſermo,nullam demonſtrat tertiam naturam aliam, ſed duarum commemoratarum
diuerſas generationis cauſas. Sed hæc res, quam dico, nihil ad inſtitutum pertinet. Equidem vel
omnes libenter expoſuerim duorum & mollium generationes, ſi id mihi vllum fructum poſſet F
ad præſens inſtitutum ferre: idq; dabo operam, vt, quantum facere poſſim, breuiſſime expli-
cem. Quando omnia corpora ex terra, aqua, aere, & igne conflata ſunt: in quibus exuperat, vel
terreſtre elementum, vel aquoſum, ſi gelu concreuerit, non poſſunt ea non dura eſſe: In quibus
igneum vel aereum, vel humidum elementum inconcretum excellat, mollia hæc omnia eſſe. Et
item, ſi foraminibus ſint prædita vel meatibus: ſi ſuperior ibi ſit terreſtris ſubſtantia, vel aquoſa
concreta, facit neceſſario ad totius corporis duritiem: ſin ſubtilis, vel humida, ſed non concreta,
ad mollitiem. Quæ cum ſic habeant, iure iam de illis quæſierimus, cui nam potiſſimum rei ſubie-
ctæ aſſignent nomen plenitudinis. Sanè enim, aut duritiem vocant plenitudinem abſolute, aut
aliquam de commemoratis eius differentijs: differentiæ erant, cum vel ſiccitas excellit terreſtris,
vel concretio humida. Aut ergo meatus quoſdam hæc res habet, aut nõ habet. Similiter, vacuita
tem, vtrum mollitiem vocent, an quam eius differentiam: cuius quidem erant etiam differentiæ
in excellentia aut ſubſtantiæ ſubtilis,aut aquoſæ inconcretæ. Verum nullam committent vt re-
ſpondeant harum: nam ita, nihil profecto eſſe plenitudinem aliud, ac duritiam, ſtatuerint, & va-
cuitatem nihil aliud,ac mollitudinem. Recedunt vero à ratione omnibus modis quidam impu-
dentius, non nulli ſanè verecunde: fuga honeſta quidem illa ad ſpiritus recipit ſe facultatem: nã, G
quemadmodum vini, aiunt,qualitas dicitur plenitudo,ſic ſpiritus quædam eſt plenitudo. Atqui,
cum iam hîc petimus,vini quam plenitudinem appellent,vt declarent: non poſſe dicunt rem ex-
plicari. Quomodo igitur, cedo, audetis nominare, quod explicari non valet, aut diſcere de vobis
nos ſperatis? Nam, ſi nec docere rem valetis,nec explicare oratione,quî tandem aliquid diſcamus
de ſcriptis veſtris, aut iudicemus? Enimuero,en vobis,inquiunt,in ægrotis oſtendo plenum pul-
ſum. Recte igitur feceris, mihi crede, ſiquidem exprimi oratione nequeat, ſed monſtrari, ſi nihil
de eo conſcripſeris, rem autem nudam oſtenderis nobis. At & ſcribis,vt ſi explicare poſſis,& oſtẽ
dere non vales: ſiquidem doctrina conſtare citra interpretationem in oſtendendo nulla poteſt.
Admouere igitur me digitos iubes,ſ. arteriæ,inde ſubijcis: En tibi plenus hic pulſus eſt,quẽ nunc
ſentis. At hoc, ſi ſimplex accidat & vna pulſibus qualitas, recte dicatur: nunc, quando variæ ha
vel veſtra ſententia ſint, occurrant vero repente omnes: abſque interpretatione, non poteſt fieri,
vt iam vllam ex illis intelligamus. Atqui iam tango, vt vis, arteriam: ſed, quia, quid tu ex acci-
dentibus eius voces plenitudinem,me latet, nihilo ego ex tua oſtenſione intelligo clarius rem, ac
nuper,cum oſtenderes nihil. Diſtendatur ſanè,cum admoueam pulſui digitos, plurimum in lon-
gitudinem & circulatim: ſi ſtringam etiam & premam,violentius in tactum incurrat: videat pre- H
terea durus & velox. Et,ſi violentum eius occurſum putem plenitudinem appellari,quid,an non
res oſtenſioni accidat abſurda? nam, quem ante didicimus vehementem pulſum vocare,hunc iã
obliuiſcimur,ac diſcimus appellare plenum. Quare aut aliud ſymptoma diſtentionis arteriæ addu
ce,cui plenitudinis me iubes vocabulum tribuere: aut,ſi nullum præterea ſit aliud,nomen inuehis
pulſibus,rem doces nullam. Nam,ſi tibi hoc ſatisfacit,ſi rem dicas non poſſe explicari oratione,da
bis certe mihi quoque,vt dicam alias eſſe præter illas, quas vos recenſuiſtis, qualitates pulſuum,
quę in diſtentione arteriæ aduertãtur,numero tres,male à vobis neglectas. Si me rogetis,quas nã
has? nominibus propriis exprimi dicã non poſſe: ſed metaphora, ſi vultis, audebo docere. Nam,
vt vocem quandam albã,eſſe aliquã nigrã dicimus, ſic pulſum etiam quendam album dixero eſſe,
quendam nigrum: atque hanc primam ſtatim qualitatem à vobis eſſe prætermiſſam: alteram
porrò ſecundam,ex qua vel dulcedo aliqua eorum, vel amaritudo conſpicitur: Eſſe autem per me
taphoram accipienda etiam hæc nomina, quòd exprimi oratione res non poſſit, demonſtrari poſ
ſit tamen. Ecce tibi pulſum oſtendo hunc amarum. Iam tertia qualitas eſt, non illa quidem verbis
expreſſa,ſed quæ tamen poſſit mõſtrari. Voco eam,vt eam deſcribam, acerbitatem: nam in guſtu
vt animaduertimus acerbum ſuccum,ita in tactu arteriæ occurſum quaſi acerbum. Qua ſiquis via
inſiſtat,

A inſiſtat,vel triginta dicat,nedum tres,pulſuum differentias eſſe præteritas. Et hoc mihi præter cæ-
tera,fac,attendas,eſſe humorẽ, qui proprie acerbus appelletur: plenum vinum proprie nullum,q;
ſi ſic quis appellet,metaphora vtĩ, quemadmodum ſuperius expoſuimus. Sane omnibus homini
bus à proprijs nominibus poteſtas eſt transferendi: à translatitijs aũt alias ducendi metaphoras,
non item: neq;.n. hoc eſt permittendum,ne poetis quidem, nedũ his, qui ſcientiam aliquam & di
ſciplinam profitentur. Quare ab humoribus transferenti ad tactum nomen acerbum,quod ab hu
moribus proprie incepit,ignoſcendum eſt. At, ſi à plenitudine,quę in guſtu eſt,ad plenitudinem
velis traducere, quæ percipiatur tactu, parum legitime ſane facies tranſitum. Quin ẽt, qui ducit al
teram à prima metaphora,licentiam is ſuperat poetarum. Nam,hoc ſi ſemel conceſſum ſit, hercle
ẽt tertiam ab ſecũda audebit,& quartam à tertia,atq; quintam à quarta facere metaphoram,vt pla-
ne enecentur,quos obtundunt. Tametſi nec à proprijs licet quibuslibet nec poetis transferre: im
mo,ſi vel Pindarus iis,& Oceani ſolia dicas fontes,non collaudere: ac multo minus,cum, Veracẽ
aũt ſuper incudẽ fabricare linguam,aut aliud quid tale dicas. Sed enim nihil,ita loquacitatem elli-
cit,vt qui deſignat quicquam,& temerarius eſt in illis, quæ ignorat. Nam differentias cuiuſq; rei,
quot ſint numero qualesq; ſpecie, viri eſt inuenire, logicam nauiter meditati: deinde nomina eis
B inſtituere, rhetoris partes,aut verius dialectici ſunt. Vbi ergo homines,qui nec logicam ſpecula-
tionem exacte tenent,nec interpretari valent,ad res aſpirare,quæ ſuperant ipſorum facultatem,au
dent: cum ipſi verba funditant,tum reprehenſores impellunt,licet maxime ſtudeant breuitati, in
eandem orationis prolixitatem: id.ſ. quod mihi nunc vſu venit. Siquidem à mea perpetua breui-
tate diuellit ipſorum me numerus erratorum: tamen faciam etiam hic, vt ſim, quantum poſſum,
breuis: quod quidem aſſequar, ſi generalia peccata atq; cõia omnium reprehendam,& ſingulorũ
priuata prætermittam. Cõia & generalia hæc ſunt: vtrum certam qualitatem arteriæ tunicæ denũ
ciet plenus pulſus,an infuſæ ſubſtantiæ quãtitatem vel qualitatem,an innati ſpiritus (nam & hoc
ſunt auſi quidam dicere) aut facultatem quandam,aut qualitatem. Ipſius.n. corporis arteriæ quali
tates,quod paulo ante demonſtrauí,neq; plenitudo vocari,neq; vacuitas,ſed duritia & mollitudo
iuſtius debuerunt: ipſius vero infuſæ quantitatẽ ſubſtantiæ,recte quidem plenitudinem voces, &
vacuitatem: at inter has nihil intereſt & magnitudinem paruitatemq;. Quòd ſi non quantitatẽ,
ſed qualitatem ſubſtantiæ contentæ in illis denotari à nominibus iſtis dixerint, haudquaquam ap
pellauerint proprie: eſſe tamen confirmauerint quandam differentiam,ſed eam ſenſui incognitã:
vt in libris de dignoſcendis pulſibus oſtendemus. Spiritus vero plenitudo & vacuitas ſola, lõge
C etiam minus percipi poteſt. Nam,ſi quis,vt cauſam,eam in oſtendendo ſumat, roboris eius vehe-
mentem pulſum ſtatuet ſignum,& imbecillitatis languidum: qui autẽ hæc poſuerit, de ſecta erit
pneumatica. Quare vel hîc,quod liquet,nec cõem notionem, nec ſenſus affectum ad cognitionẽ
peruenientem proferet,ſed ſuum placitum colet. Atqui non eſt in explicanda rei notione, neq; in
dignoſcenda ea admittendum placitum, ſunt.n. cõia omnium: ſed in ſolis cauſis prædicandum:
quod nos faciemus in commentarijs de cauſis pulſuum: in quibus, vt cauſas, quæ pulſus variant,
oẽs referamus, placita attingere cogemur: hoc loco contrà,nullum debet oratio, vel leuiſſime at-
tingere decretum. Hæc duco hic de plenitudine & vacuitate ſufficere,quarum in libris de digno
ſcendis pulſibus ampliorem mentionem faciemus. Et ẽt,quæ lõgiſſime nugaĩ de ijs Archigenes,
in examinãdo eius libro de pulſibus explicabimus. Nam ita à primo ſtatueram,vt quatuor his lu-
cubrationibus eſſem contentus,quarũ iam mentionem frequenter feci,primæ huius,quã nunc in
manibus habemus,alteræ de dignoſcendis pulſibus,tertiæ de cauſis, quartæ de præſagitione. Ve-
rum,quia alij me multi,induxerunt & impulerunt,vt in librum Archigenis de pulſibus ſcriberẽ:
†atq; demonſtrauerunt modo bene illum dixiſſe, alicubi etiam offendiſſe: reddiderũt hanc nobis
compendioſiorem narrationem. Nam hîc à ſingulis ſeparatim diſcedemus,ac ipſa generalia poſt-
D hac perſequemur: non perinde,vt in ſecundo ante hunc. Etiã hoc ipſo in libro, quo loci de vehe-
mentia dixi,vt errata declararem,ipſa verba citaui Archigenis.

†*Aliter ex antiquis græcis. oſtendens, quæ nã recte, ab ipſo,et ij nã nõ recte, dicta ſunt, reddiderunt, &c.*

Quæ proprie ſint Duri & mollis ſignificationes,qu.tmq; in ipſis intelligendis Pneumatici decepti ſunt. CAP. 7.

QVare ad diſputationem iam de duritia & mollitudine digreſſus,faciam, vt hic quoque iſtos
oſtendam in nominibus eſſe lapſos: quam ob rem in dignoſcendo ẽt præſagiendo q; ſunt
hallucinati. Nam,cum vna ſignificatio ſit propria vtriuſq; nominis,miror è metaphoris
hos metaphoras ducere. Nam quem fugit ferrum,lapidem,lignũ, dura nos corpora vocare: oleũ
vero,& lac,& aquam,mollia? Arbitrum.n. oẽs nos homines habemus duri corporis & mollis,ta
ctum. Hunc cum extrinſecus obiectis applicamus,quæ illum offendimus recipere,& quaſi ſubeũ
ti cedere,mollia appellamus: contra, quæ vim afferunt curti noſtræ,& protrudunt, ſi hæc cedens
vrgentia intus excipiat,dura illa vocamus. Nam,omnino ſi cedat, & deijciatur ab vrgente, quod
concidit,imbecillius oẽs: quod deijcit, validius vocant: nam hoc modo validus ventus non nos
tm̃ proſternere & deturbare ſolet,verũetiam arbores maximas,atq; naues. Et ẽt nos ipſi, æs, ferrũ,
lapides,ligna,& ſi quid his ſit durius,ſi modica ſint mole,facile diruimus. Atque hactenus diſtat à
duro validum: hoc enim,vt modo dixímus,exturbat priſtina ſede & euertit, ſi quid attingat: du-
rum,

rum,ſed non validum,non exturbat quidē,ſed ſubit rem molliorē,excauans,ſuffodiens cogens q3 E
eam. Atque hæc Plato ēt dixit dura eſſe,quibus cedit noſtra caro: mollia,quæ carni. At multò hæc
Ariſtoteles climatius,qui non,quod cedit, vocat molle: ſed ei addit,modo,quod in ſe ipſum, mo-
do,quod loco nō mouetur. Siue.n.ſic dicamus,Molle eſt, quod in ſe ipſum cedit: ſiue hoc modo,
Molle eſt,quod cedit,nec de loco migrat: bene definiemus. Iam,ſi ēt ſimul vtrunq3 addamus, vt
in ſecundo libro Ariſtoteles de generatione & interitu fecit,ac Molle dicamus eſſe,quod cedit in
ſe ipſum,nec migrat: adhuc definiemus apertius: quòd duobus propriis ſympromatibus ob ocu-
los ponamus molle: etenim tum in ſe ipſum cedit,tum loco non mouetur. Vtrunq3 aūt ſoli acci-
dit illi: nam cedere quidem commune ſymptoma eſt mollis & imbecilli: at in ſe ipſum, ſolius eſt
mollis: vt non in ſe ipſum,imbecilli tm̄. Itemq3, vt in vicinū locū migratio, propriū infirmi eſt: ita
non demigrare,vnius mollis. Proinde,quod cedit in ſe ipſum,nec migrat tm̄, oēs vocant molle: &
id,quod cō illud adigit,durum. Neque ſunt,vt aliorū quorundam nominum, diuerſæ ſignificatio
nes,ſi proprie appelles, non tropice,mollis & duri. Omnino enim ea peritiſſimus omnium in diſ-
tinguendis ſignificationibus exponeret Ariſtoteles: quomodo inferius hoc in ipſo ſecūdo libro
de generatione & interitu diſſerens de humido & ſicco, vtrunque docuit hoc varias ſignificatio-
nes habere: at non durum & molle,nec illo in libro multis dixit attribui, neque vero alio in vllo; F
nec ēt Plato. Cæterum nominis vnam vtriuſq3 ambo illi viri repererunt ſignificationem: ſi qui-
dem proprie,vt diximus,vtaris non tropice. Metaphora enim immenſum ſignificationū numerū
ſuppeditabit,non horum tantum nominum,ſed & ſignificationum aliarum omniū. Adeoq3 Pla
to ipſe aitin Sophiſta: Duros mihi narras, & renitentes homines.neutrum corpori quidem vo-
cabulum tribuens,nec durum,nec renitens,verum animo,eiusq3 præſertim moribus. Ad eundem
modum vinum dixeris durum, per metaphoram quidem: & vocem duram,ſtudium etiam,& vi-
tam: præterea inſtitutum,legem,ventum,aquam,ſi aut ſæuum,aut ſolitarium, aut morosum, aut
triſte,aut concoctu,aut ſuperatu difficile,aut eiuſcemodi quid aliud, ex metaphora voces: At du-
rum corpus, quod proprie & primarie appellatur, renititur, & nihil tangenti cedit. Eodem vero
modo hominem durum vocant,qui eſt ſolitarius,& difficilis,atq3 vbique repugnat: Legem etiam
duram,& iudicem,qui à venia danda ſunt omnino alieni: At vinum durum,cum forti ſit qualita-
te,& violenter pungat vel caput,vel ſenſum guſtatorem: Iam aquam duram, quæ non facile con-
coquitur,tardeq3 in corpus permeat, & diutiſſime ſecūdū præcordia ſubliſtit: Et quicquid aliud,
quod durum vocamus,non quidem proprie vel præcipue, ſed per accidens & à quadam traducē
tes ſimilitudine,eo pacto appellamus. Quia vero multa corpori duro accidunt, vnumquodq3 eo- G
rum metaphoras ſuppeditat: nihilo magis idcirco tamen prima eſt negligēda ſignificatio & pro-
pria. Tangibile eſt etenim durum,ac durities qualitas tangibilis. Cum ad guſtum iam,vel olfactū,
vel viſum, vel auditū deriues in oratione nomē, ibi auditorem oportet ſimilitudinem cū proprio
recordari. Etenim examē hoc eſt metaphorarum,recte ſint,an ſecus ſumptæ: nam, apertam quæ ſi
militudinem illuſtremq3 habeāt,probamus: obſcuras & tectas repudiamus omnes. At neq3 quic-
quam norunt aliud recētiores medici probatæ interpretationis,quo illis fit,vt nihil ſit obſcurius:
neque q metaphoræ,niſi in tēpore, non ſunt vſurpandę. Sed enim,ſi obſcura ſint dūtaxat ſcripta
iſtorum,minus fortaſſe culpes: nunc, quando ipſam rerum veritatem,quas aggrediuntur docere,
ineptis iſtis metaphoris labefactant,acerbius eos iure reprehendas. Cum vero eò inſuper quis de-
ueniat ſtuporis,vt, cum prima & peculiariſſima nomina ſuis aſſignet rebus,accipiat per metapho
ram ſignificationes,qui feras? Nam vocem albam ex metaphora intelligas, cæterum colorem al-
bum etiamæque ex metaphora non accipere potes: nam, hic niſi proprie albus dicatur, quid iam
aliud ex illis,quæ proprie dicuntur? Sic etiā hominem acerbum vocamus per metaphoram: vinū
vero acerbum non item per metaphoram,ſed præcipue & proprie. Nā,vt, ſi quis vinum theraeū,
acerbum vocet: mox reprehenſus ſit perperam cenſere, qui vinū dulce,quod prorſus abeſt ab om H
ni acerbitate,ſic vocet: ineptus videatur, ſi ea ſe ſignificatione dicat vſurpaſſe acerbū vinum, qua
homines interim eſſe dicimus acerbos,perinde ac iniucundos: Ita,ſi quis tangibile aliquod corpus
appellauerit durum: ac eo modo vocabulum velit interpretari, quō vinum dicitur durum: hic ſanè
parum mihi ſapere videatur. Nam, poſteaquā oēs qualitates tangibiles ſortitę nomina ſunt,exme
taphora ſtultum eſt alia illis accommodare. In olfactu vero nō omnium qualitatum ſunt nomina:
vbi translatitijs nominibus permittas vti. In tactu omnibus ſua nomina ſunt: id quod quodam lo
co Ariſtoteles docuit,atque nomina eorum ordine omnia expoſuit: quæ ipſe quoque narrabo:
Calor frigus,ſiccitas humiditas,grauitas leuitas,durities mollitudo,lentor friabilitas, aſperitas læ-
uor,craſſities tenuitas. Itaque exprimi tangibiles omnes qualitates poſſunt,& corpora non ſecus
ijs prædita: quippe horum pariter ſeptem ſunt oppoſitæ coniugationes, & nomina xiiij. Prima
eſt oppoſitio calidi & frigidi, altera ſicci & humidi, tertia grauis & leuis, quarta duri & mollis,
quinta lenti & friabilis,ſexta aſperi & læuis, ſeptima craſſi atque tenuis. Quare inſulſi nihil, obſe-
cro, nugeris, nec vocabulis latinis & omniū cōibus domo et abs te imponas ſignificationes: ſed
corpus arteriæ vel durū vel molle primo dic & præcipue: at pulſum, eius ſtatū denunciantē non
proprie nec primo,ſed per accidēs durum vel mollem voces, licet. Siue.n. ipſe arteriarum motus

pulſus

A pulſus eſt,nō proprie dixeris,ſi motum appelles durū. Siue is, quem tactui noſtro infligit, ictus:
ſiue ſenſus ictus, nihilo magis hic proprie & præcipue durus dicitur: ſed denominatur.ſ. duri cor
poris durus pulſus: illud vero ſolum non aliunde denominantes, neq3 per accidens aut per meta-
phoram aut abuſum,appellamus durum,cæterum proprie & precipue. Proinde,vbi quis pulſum
durum aut ex qualitate ſpiritus dicat repræſentari talē,aut ex proprietate caloris,aut alia de re,quæ
enunciari verbis valet,non doceri tamen, reiſciemus cum,qui iſta nugetur & garriat: quod etiā fa
cit Archigenes in ſuo de pullibus libro,& in ſecundo de lignis febris.

GALENI DE PVLSVVM DIFFERENTIIS LIBER QVARTVS

ARGVMENTVM LIBRI

Refelluntur Veterum Definitiones, quibus Sectæ vnuſquiſque proprię placitis
B adhærens, pulſuum ſe notitiam tradere opinabatur.

Quid Galenum coegerit cum Pneumaticorum nugis pugnare, ac Quid proprie ſit pulſus. CAP. 1.

QVantum ad artis opera complexus ſit vtilitatis primus liber, diximus initio ſtatim ſecundi libri. Etenim,quantus ſit vniuerſus numerus pulſuū, declara-
uimus: atq3 appellationes,quorum quidem appellationes ſunt, recēſuimus:
iuſſiq3 illi,qui ad commentationis huius voluerit cōmoditatē aſpirare, opus
reuoluere de pulſibus dignoſcendis, quod ſecundum hoc quatuor libris eſt
explicatum: ab illo,de cauſis lucubrationem quatuor libris: deniq3 ad præſa-
gitionem ex ijs inſtitutam pergere, quæ quatuor ēt libris continet. Nā, quæ
in hoc opere de differētijs pulſuū à primo libro diſputaui,& hercle, quæ nūc
inſtitui ſcribere,pp recentiorū medicorū inanē loquacitatē diſſerui, amicorū, quibus equidē mul-
tum reluctatus ſum, precibus adductus. Satius.n.ſtatuebā eſſe nequaquā inania & ſuperuacanea
C attingere,nec volentē nolentē cū nugatoribus pugnare nugis: ſed.n. quidā audacia ſunt intolerā
da: qui,neſcij cum ſint,quantū in definiendo inſit difficultatis, temere tamen definiūt non pulſus
tm̄,ſed alia cuncta, tametſi definitionū ſit nullus vſus,vbi res ipſę & ante definitiones intelligunt:
vt in pulſus noīe,quod intelligunt ēt omnes mortales,nedū medici. Nā, vbi manū protendētes ijs
porrigunt carpū, medicoſq3 iubent pulſum tangere, eſt vero tū arbitrandū pulſus eos nomen ita
vſurpare,vt ſi σκινδαψὸν dicerent,aut rē aliq3 deſignantes,eā vocē proferrent? Equidē rectius di-
xerim,rem eos certam intelligere, illiq3 aſſignare nomen pulſus. Vtrū iam ita proferunt pulſum,
vt Hippocētaurū,& Sirenas,vel Scyllam: an rei certæ,quæ extat, nomen tribuūt? Rectius eſt hic
quoq3 dicendū,ſi quid ſentio,certæ rei,quæ reperiat̄, eos attribuere nomen pulſus: atq3 hanc rē eſ-
ſe arteriarum motum: quas quidem moueri omnibus hominibus,dum viuunt, conſpiciunt omni in parte corporis, vbi certe inſunt. Iam in partibus ēt inflammatis pulſum quendā ſe aiunt ani
maduertere: ad hæc tēpora pulſare per febres vrentes, & à potu meri largiore,præterea in quibuſ
dam doloribus capitis,maxime à ſolis ardore profectis. Quæ cū ſibi inuicem declarant,non requi-
runt multa verba,quibus ſcatent iuniorū medicorū libri cū præclaris iſtis cōfutationibus,quas in-
uicem inſtituunt de definitione pulſus,& de ſingulis eius differentijs, vt vehemente,magno, ple-
D no,æquali,ordinato,& reliquis: de quibus amplius in illis diſputaui cōmētarijs, quibus enarro pa
riter & examino Archigenis de pullibus librū: quando ēt cum aliis medicis iunioribus hunc ip-
ſum τῆς φιλοπρωτίας morbus eſt depaſtus, vt nouā in re noua vocem vſurpem. Etſi iſto malo Archi
genes eſſet indignus,in colenda arte vir non ignauus. Sed, vt pſora & lippitudine, qui propius ac
cedunt, quidam corripiunt̄ inuiti, ſic ad iſtas definitionū nugas vir ille illectus eſt, tametſi ad artē
colendam præter cæteros ille contenderet. Quòd ergo, quæ maxime ignorant, hęc affectant, breui
illis oſtēdo,iubeoq3, vt nomē quorūlibet ponant. Deinde,vbi hæc egerint, verſiculorū ab ijs nume
rū requiro, quāto velint interuallo percurrere definitionē eius, qua de re agit. Sane, cū mire ſtupē
di ſunt, pungit hoc tm̄ illos ſpecimen. Nā, hæc ſi de omnibus perinde dicamus, ſingulis de nomini
bus, ſinguli libri conſcribi poſſint: ſint porrò verſiculi amplius mille. At nunc indignā rē videar
ſubijſſe, qui inducar, quo illorum inanes nugas detegam, de pulſibus mihi aliquid proponere.

Quam Variæ extiterint pulſus definitiones à Veteribus traditæ, ac de Ratione Veræ definitionis inueniendæ. CAP. 2.

SIt ergo hoc ipſum primum atq3 clariſſimum, pulſus: in quo ſi demonſtrem,in quam inciderūt
loquacitatem, ſimul de alijs apertus erit ſermo. Pulſum igitur motum definiuerūt arteriarum
eſſe. In quos diſputantes aliqui, primū peccatum eſſe in definitione contendunt, quòd præteritum

ſit,&

sit, & cordis: nam in hunc modum definitum oportebat: Pulsus est arteriarum & cordis motus. E
Alij non cordis aiunt, sed arteriosæ cordis partis addendum esse, vt hæc sit definitio: Pulsus est arteriarum motus, & ventriculi in corde arteriosi. Aut hercle sic: Pulsus est arteriarum motus, & arteriosi ventriculi cordis. Quos rursus insimulant alij, qui volunt male dictum esse, pulsum esse motum absolute: esse. s. præterea arteriarum alios motus, & cordis: vt qui concoquit sanguinem in illis contentum, & attrahit eũ, apponitq; præterea qui excernit recrementa: quare definitioni adijciendum fuisse genus arteriarum motus: vt propria illorum, & non multorum motuum, sit cõis. Itaq; hanc definitionem instituerunt: Pulsus est arteriarum & cordis distẽtio atq; contractio. Cuius quidem ẽt definitionis tot fuerunt correctiones, quot superioris: cum ei quidam adiungerent cordis: alij non simpliciter cordis, sed arteriosę partis cordis: non nulli arteriosi ventriculi: alij sinistri vẽtriculi: sunt enim qui & hoc annectant: Vt tot existant definitiones: Pulsus est arteriarum & cordis distentio contractioq;, Pulsus est arteriarum & cordis arteriosæ partis distentio & cõtractio. Pulsus est arteriarum arteriosiq; ventriculi cordis distentio & contractio. Pulsus est arteriarũ & sinistri ventriculi cordis distentio contractioq;. Iam cum omnibus his bellum est alij virorum cateruæ, qui non tantum hæc, sed & membranas cerebri confirmant pulsare: sunt, qui ẽt cerebrũ: alij vtraque: aliqui præcipue cerebrum, membranas per accidens. Contra alij nec membranas cẽ- F
sent, nec cerebrum pulsare precipue, cæterum ad arterias hoc pertinere, atque per accidens ad illa: nam attolli illa vnà cum arterijs aiunt, quas habent frequentes. Quam ob rem, si cum illis tantum attolluntur, nullam ipsa obtinentia facultatem eius, quem commemorauimus, motus, nihil superiores definitiones amplius accessionis desiderant. Quòd siquã, vt arteriæ, obtinent facultatẽ pecu liarem, cerebri & eius membranarum in definitione erit necessaria mentio, atq; tota definitio hæc erit: Pulsus est distentio & contractio cordis & arteriarum atque cerebri & eius membranarum. Sin autem alterum modo illorum ea est facultate, eius faciemus vnius mentionem, atq; vel hũc in modum definiemus: Pulsus est distentio & contractio cordis & arteriarũ menyngumq;. Vel sic: Pulsus est distentio & contractio cordis, arteriarum, cerebriq;. Ac similis vnoquoq; in genere cõ memoratarum definitionum accessio fiet: nam quibusdam satis, vt dixi, fuit dixisse, Pulsus est distentio & contractio cordis & arteriarum: quidam non ita absolute, sed vel arteriosi cordis vẽtriculi, vel sinistri, vel partis arteriosæ eius adiecerũt. Iã cuilibet harum definitionum, hi cerebrum, illi menyngas, alij vtrunq; adiungent, existetq; definitionum numerus nõ paucarum. At vero de cordis ventriculis est non minor illis disceptatio, quia aliqui dextrum nõ arbitrantur pulsare: alij pulsare quidem, at non primo & sua sponte, sed vnà cum illo, qui spiritualis vocatur, moueri. Pro- G
inde, qui sinistri ventriculi cordis, aut arteriosi, aut quoquo modo aliter appellent, fecerint mentio nẽ, ab illis hi dissidebunt, qui etiam putãt dextrũ pulsare. Alia præterea maior dissensio medicis iam olim de arterijs fuit: nam eas quidam sua sponte dicebant pulsare, ingenita præditas, perinde ac cor, ea vi de qua Praxagoras natione est. Alij pulsare quidem: nã ipsam distendi tunicam carũ, contrahiq;, non secus ac cor: sed facultatẽ non habere, quę hoc agunt, innatam, sed cordi referre ac ceptam: in qua opinione Herophilus est. Erasistratus neutrũ probat: contẽdit. n. pulsare contra, ac cor, arterias: illud, cũ distendit, repleri eo, quod consequit ad vacuatũ: arterias, cũ replent, distẽdi: repleri aũt immisso à corde dicunt spiritu. Simul itaq; fieri vtranq; est necesse, distentionem et repletionem earum, verũ alteram antecedere alteri rõem causæ obtinentem, in corde distentionẽ, repletionem in arterijs: vt cernit & in externis rebus. Folles fabrorum, quia distenduntur, proinde replentur: sacci, culei, vtres, cp impleantur, idcirco distenduntur. Quare definitio, quę totam rei es sentiam est ob oculos positura, nihil debet eorũ, quæ illi pręcipua sunt & propria maximè, omittere. Sed, quãdoquidẽ controuersia de essentia est, necessario sua erit cuiq; sectæ definitio. Proinde est Erasistrati discipulis ita definiendum, vt Erasistrati peculiare placitũ in pulsuum essentia simul appareat: Herophili assentis, vt peculiare Herophili: alijsq; similiter omnibus definitio sigillatim H
efficienda est suo placito constãs: sed hoc vero ipsum, qui sciat, est illorũ prope nemo. Iam illo est operæprecium magis scire, definitionũ esse genera duo prima: alterũ, quod planè rei notionẽ explicat: quã, qui ponunt rei nomen, habent: Alterũ, vt dictũ est, quod docet essentiã. Virtus est sua vtriq; definitioni: illi, quæ notionẽ explicat, vt omnibus sit testata, qui eãdem vtunt lingua, & ad rei essentiam ne aspiret: huic, quæ essentiã docet, vt ei, quæ notionem subijcit, consentiat: nõ sit tũ cum ea eadẽ. Itaq; hoc tibi primũ sit indicium hominum inaniũ & vanorũ, vbi eos rei propositæ afferre vnam definitionẽ audias. Nam sunt, in quibus nõ iam duas, sed tres præstat, vel quatuor facere, Primam, quæ eiusdem linguę omnibus hominibus sit confessa, quæ quidem de rei essentia nihil statuit, sed in nuda limitatur notione: Alteram iam, quę aliquantum recedat de notione, atque non nihil accedat ad essentiã: Ad hęc tertiã, quæ amplius cum de notione, tum de essentia aperiat: Postremo quartam, quę doceat totam essentiam. Atq; hanc quidẽ ostendendum est ad tertiam referri, quam rursus ad secundã, atq; illam quoq; ad primam. Prima vero debet ex se ipsa habere fidẽ, res perspicuas explicans manifestasq;. Vnde definitionem eam Aristoteles nominis appellauit: vt si definitionem diceret nomen interpretantem: Alterum definitionem (quidã essentialẽ vocauerũt) definitionẽ dicit esse, quę, quid sit, explanat: nã, quę sit cuiusq; definiti essentia, hanc dicit docere.

*Al. causam.

A cere: propria vero accidentia eius vnà complecti definitionem notionis. Putat aliam præterea esse definitionẽ, quæ essentiam rei doceat. Sed quid orationẽ produco tantis de rebus, quæ cõmentaria flagitauerunt duo, quæ in Aristotelis librũ secundũ conscripsi secundorũ analyticorũ? In ipso tibi pulsu hæc faciam, vt sigillatim, quã potero breuissime, ob oculos ponã: qui vero versatus prius est in illis commentarijs, facilius, quæ paro dicere, assequetur. Quibusdam in partibus cutis percipimus motum quendam, nõ modo si attingamus, sed interim oculis etiam. Hic in omnibus valentibus motus, multis corporis partibus cernitur, de quibus est carpus manus. Atque palàm quidem animaduertimus quiddam de profundo ascendere, & nos ferire: ab ictu interdum aperte id recedere, inde requiescere. Interdum à primo statim species repræsentatur requiescentis, ac deinde ascendentis iterum ferientisq;, atque mox recipientis se rursus atque quiescentis: idq; iam inde à natiuitate hominis ad obitum vsque faciẽtis. Eum motum omnes homines pulsum appellant. Hunc qui breuibus poterit interpretari, optime definitionẽ ille notionis effecerit: modo vt prætereat nihil, nec quicquã addat superflui, vltra quæ cõmemorauimus modo. Nam, si quid etiã pusillũ addiderit, si quidẽ additio sit inutilis, inaniter garriat: si vero sit vtilis, discedat ea re ab notione ad rei essentiã: Vt si dicat, talẽ motum arteriarum esse pulsum. Ea enim definitio non motũ tantũ,
B sed, & quorum est, declarat: cum aperte sentiat quidem vulgus esse talem in corpore motũ, sed nõ corpus ipsum cognoscat, quod mouetur. Quòd, si quis non solum sic leuiter arteriæ viderit detracta cute externam figurã: sed tunicas etiam, quot sint & quales, perspexerit: hic prętergressus notionem est, & longe vero etiam illo priore magis, qui foris eam tantum viderat. At vero, si facultatem quoque repererit, qua pulsant arteriæ: atque, motus vtrum principiũ ab se ipsæ habeant, an à corde: ac, si ab hoc, quî tandem, spiritualem ne materiã immittente in vasorum internam cauitatẽ, an facultatem quandã per tunicas illarum: ad hæc, qui vsus demum sit earum motus: is planè tenebit. s. vniuersam essentiam pulsuum generationis. Veruntamen ista quidem nequeas definitione vniuersa complecti: neque enim volunt definitiones, quibus illæ sunt cordi, adeo esse immensas. Vnde fit, vt nulla pulsuum sit definitio prorsus essentialis: aut prælonga erit. Addidi prorsus, cp, cum illorũ, quæ ad essentiam pertinent, quidam ex proximis medicis alij aliud adiecerunt, essentiam arbitrantur se definitionem pulsus explicauisse. Vbi præterea in eo maxime peccant, quòd sola definitionẽ protulerunt, quam vocant ipsi essentialem: nec ante dederunt definitionẽ, quæ explicet notionem: quam, vbi de his egimus, arbitram nos definitionis essentialis ostẽdimus. Ad huius etiam ignorationem merito pronũciant, quod stulte in mẽtem ipsis venit. Quare de integrõ
C exordiamur ab notionis definitionibus: quas, præter quod perspectum est omnibus hominibus, nihil demõstrauimus explicare. Talem autem inuenio nullam proditam, nec ab Empiricis quidẽ, quorum erat præter cæteros hisce vti definitionibus: quas artifices isti grãues in appellationibus, ne quidem definitiones dignantur, sed descriptiones & illustrationes vocare: Ac fiant quidem descriptiones tales: Motus inuoluntarius, qui in partibus est quibusdam animalium sanguine præditorum quiete interpellatus. Quinetiam, si naturalem dixeris cum motum, vel nõ voluntarium, vel citra appetitionem, nihil refert. Si item ad paruas partes cutis fieri, aut non diuturnum esse, in descriptione colligas, integriorem notionem reddas. Iam, si nõ dum declinaueris sophistarum calumnias, appones motus nomini, sensibilis: quanquã hercle stultum potius timorem istæ additiones, quã probatã fiduciã, arguunt. Nã motus nomen oẽs homines, illi solẽt tribuere, quẽ aperte sensus animaduertit: quandoquidem illos, quos ratione perspicimus, argumentũ est quoddã probabile, quod semper adesse omnibus corporibus, licet non videantur moueri, demonstrat. Iã ipsum nomen hoc sensibile duo denotat, rẽ sensui repræsentari iam nunc, quo tempore dicatur: alterãq; etiã, quæ, licet non sentiatur in præsenti, possit tamen: quo modo lapidem in alto dicimus sensibilem sua sponte esse, nimirum, quòd de natura sit sensibilium. Sensibilis ergo motus, quẽ quibus-
D dam in partibus corporis per totã vitã animaduertimus, pulsus appellat. Hic quiete, vt diximus, interpellatur: quod cautius quidã medici putant dici, cp distentione & contractione constare totũ motũ. Et quidẽ nihil est apertius, quã motũ in altũ, latũ, & longũ extẽdi in gracilibus magnisq; pullibus. Porrò alij his timidiores, peculiares affectus sentire se tactus aiunt, pronunciare veriti rẽ externã vllã esse: quòs illos scepticorũ & hæsitantiũ, qui vocantur, induxit institutio. Quare ab his discedamus: fortassis enim nec hoc, vllum se percipere motum, dicere sustinebunt, si istis hæsitatoribus credunt vndequaque. Sunt quidem certe nõ nulli in his, qui ne suos quidem ipsorum affectus probe fatẽtur se agnoscere, quos vocant iure ἀγροικοπυρ'ρ'ονείους hoc est agrestes pyrrhonios. Ad illos vero nos conferamus, qui non dissimulanter motũ videre se putant cuiusdã subter cutẽ corporis in longũ, latũ, profundumq; extensi, quando alijs sunt cõmodiores: atque admonea mus eos discissa cute vel de industria nostra, vel casu aliquando, vt attendant, quid sit, sub ea quod moueri videtur. Sanè enim vas aperte cernent assimile venæ, nisi quatenus duplicem tunicam, & longe robustiorem habet, quam arteriam vocamus. Clare etiam, quod obscurius videbant antea, perspicient, hoc vas in omnes partes distendi. Haud aliter denudatum moueri cor conspicietur, ac cerebrũ etiam: vt audeant dicere tandem, motum, quem in pulsuum generatione animaduertimus, in corporibus fieri, quæ commemorauimus: sed, primo ne & per se cordis dexter ventriculus, an

*Al. δειλὸν. i. timidi.

vnà cum ſiniſtro motus, iiſdem, atq; ille, modulis pulſare videatur, nolet inquirere, qui primo tran E ſitu ab notione vulgari progreſſus eſt ad eſſentiam. Nec ſecus in pulſu, qui in cerebro animaduertitur, indagare deprecabitur, vtrum primo id & per ſe agat, an vnà cum ſuis arterijs attollatur multis illis ac ingẽtibus. Qui autem hoc eſt audacior in decernendo de pulſibus, iſtud addet etiam. Integram definitionem pulſus facias, ſi ſuperioribus coniungas vſum eorum generationis: quem in commentario nos de vſu pulſuum, innati caloris eſſe diximus tutelam: ſi quidem ſciat, qui eam definitionem facit, quo fiat pacto, vt natiui caloris mediocritas ſeruetur: vtrum, quòd motu venti letur: an quòd frigidi aeris cogatur occurſu, vt digeratur difficilius: an quòd fumoſis purgetur atque fuliginoſis excrementis. Facere præterea ad animalem procreandũ ſpiritũ oſtendimus ſubſtãtiã, quam ſpiritualẽ habent arteriæ. Iam & ad eſſentiam pulſuum pertinet, vtrũ, cum arteriæ diſtendũtur, tum accidat in ipſas materias allici: an, vbi conſideant. Atque de excretione alicuius ex arterijs, eadem eſt ratio: ſiquidem attrahi demonſtrauimus, cum diſtenduntur: &, cum contrahunt, excerni: Qui vero de ſecta ſunt, quam pneumaticam vocant, in contractione putant attrahi: in diſtentione excerni. Alius porrò his in definiendo pulſu cãm eius efficientem addet: de qua in quę ſtionem venit, vitalis ne ſit, an animalis facultas, an omnino ne facultas quidẽ, vt aſſerit Aſclepiades. Quare definitionem, quam vocant, eſſentialem, quæ eſt oratio eſſentiam rei docens, planũ eſt F genus explicaturam eſſe, & differentias, & vſum generationis, cauſam item efficientem, ad hęc materialem, aut inſtrumentalem, aut quoquo modo velis appellare: Vt genus, aut motum, aut actionem, aut paſſionem arteriarum: Differentias, quòd per diſtentionem & contractionem, quodq; ſponte: Vſum, q innati caloris nomine, vel ſpiritus vitalis generandi, aut hercle etiam animalis: Cauſam efficientẽ, q vis ſit quædã cor diſtendens & arterias, aut vitalis, aut animalis, aut vtraque: Materialem & inſtrumẽtalem, conformationem arteriarum ad actionem declarandũ, quã memorauí, appoſitam. Ita ſuam quęque ſecta rationalis ſortietur definitionem. Nanq; pulſum dicet Eraſiſtratus motum eſſe arteriarum per diſtentionem & contractionem, quem facultas efficit vitalis & animalis, ad implendas arterias ſpiritum continẽtes vitalem: Aſclepiades, motum eſſe arteriarum per diſtentionem & contractionem, quæ ſpiritu implentur, cum extenuantur: cum conſidũt earũ tunicæ, euacuantur: Nos vero dicemus actionem eſſe pulſum peculiarẽ, præcipue cordis, deinde arteriarũ, quæ diſtentione & contractione mouentur à facultate vitali, quò caloris natiui mediocritas retineatur, generetur autem in cerebro ſpiritus animalis. Atque ad modum harũ definitionum, qui de alijs ſectis ſunt, definient pulſum, vbiq; pro ſuis quiſque ſuppoſitionibus. Proinde, ſi perfecte definiant, conſenſerint mutuo: ſin anguſtius, vel latius, vel aliqua ex parte minus be G ne, non cõuenerint. Huius habes argumentum maximum, q Herophili diſcipuli, qui quidẽ pulſum aggreſſi principes ſunt definire, inter ſe diſceptarunt: tũ vero ẽt, q cũ his Eraſiſtrati diſcipuli digladiantes (nam floruerunt ambæ hæ ſcholæ ab Herophili obitu) aliam etiam pulſus definitionem inſtituunt, diſſidentes & inter ſe mutuo & ab diſcipulis Herophili. Nã veteres quidẽ relictis definitionibus docebant, ſignificationes declarantes nominum, quibus vtebantur, ea interpretandi forma, qua Homeri dictiones grãmatici, aliorumq; antiquorũ omniũ, explicãt. Nam in hac interpretatione, quod haud dum liquet, ex altera declaratur: Vt in dictione πίσυρες: nam hoc in verſu, Πίσυρες εὐρυαύχενες ἵπποι. non dũ, quid ſignificet, conſtat. Sed ibi: Ἔνθεν τέσσαρα μὲν σάκε' ἔλλοντο, δούρατα δ' ὀκτὼ, καὶ πίσυρας κυνέας. explicatũ eſt. Cum. n. eſſent, qui armarentur, quatuor, tũ ſcuta illos quatuor accepiſſe dicit, tum galeas ẽt quatuor. Hoc modo, quando legimus apud ve

* *In aliquibus cod. græcis dictio hæc nõ habetur.*

terem aliquem medicũ, ſõlam pulſare inflammatã partẽ, aut motũ tantũ in inflãmatione arteriarũ appellare eos pulſum: in corpore aũt ſano hoc vocabulo vti nunquã: nõ omnẽ motũ arteriarum, colligimus, ſed aut magnũ & vehementẽ, aut quẽ ipſe poteſt ægrotus animaduertere, pulſum vocari. In hunc modum videtur & Eraſiſtratus pulſus nomẽ vſurpauiſſe. Sed. n. vbi legimus rurſus Ægimij de palpitationibus librũ, quẽ hic pulſum nos vocamus, palpitationẽ ab illo iuenimus appellari. At vero Herophilũ contra, videas ſtatim à principio libri de pulſibus, à palpitatione pulſum ſeparare: videt. n. omnem vir ille motũ arteriarũ, quẽ habere nos à primis vitæ temporibus ad mortẽ vſque perſpicimus, pulſum appellare: ex quo præſentẽ ſtatũ cognoſcimus, præſcimuſq; venientẽ: nec pulſum, qui in corde eſt, vel in cerebro, vel in mẽbranis eius, requirimus. Sic præcipua pulſus eſt omnibus huius ætatis medicis notio, quã nunc explicauimus: nẽpe hanc, vt modò dixi, deſiderant: quod hanc ſequiſ, omne iam cauillationibus plenum eſt. Quo minus eiuſcemodi res definiẽdæ ſunt: nec ſe ipſum debet quiſquã conijcere in definitiones, de quibus nec inter ipſos conuenit dialecticos: & quæ, vt omnibus numeris abſoluas, vſum magnũ poſtulant: ne dicã nihil opus eſſe ad tradendas diſciplinas definitione eſſentiali. Definitiones, quas vocant, notionis, his, qui iã rem cognoſcunt, ſunt ſuperuacaneæ: ignorantibus non neceſſariæ, q doceri certe pluribus verbis poſſunt apertius. Nam, notionẽ qui rei ſignificatæ à vocabulo, anguſta poteſt & aperta oratione accurate cõplecti, doctor ſit hic quidem præſtantiſſimus: non tamen, qui abeſt ab illa perfectione, malus eſt: nec vero, qui minus probe interpretatur. Nã ita aperte rẽ ob oculos ponere, vt Lyſias & Demoſthenes oratores fecerunt, optimũ ſit: non contemnendi ſunt tñ, qui nunc in iudicijs cãs agunt. Equidem nihil obſiſto illa facultate præditis, quin clare ſimul & cõpendioſe, quæ ſingulis

A ſingulis nominibus denotantur, declarent ignorantibus. Quippe qui hoc videor ipſe agere: ſed q inanem ibi laborẽ ſubeas, vbi omnes iam cognoſcunt, quod inſtitutis declarare. Omnino vero apud Tyrones cuiuſuis diſciplinæ ne proferendæ quidem definitiones eſſentiales ſunt: verũ, vbi ab notione exorſi, ad eſſentiæ eos notitiam deducamus, hic iam promptæ memoriæ gratia rẽ vniuerſam limitata complecti oratione fuerit commodum. Quare, quicunque medici & philoſophi, initiatis primum cuiuſpiã diſciplinæ initium faciunt docẽdi ab eſſentialibus definitionibus, vt eloquentiſſimi ſint, vt clare interpretentur, obſcuri euadunt tamẽ: q aſſequi auditores, quæ amplam explanationem, quo intelligantur, quærunt, cũ reſtrictis hæc definitionibus referuntur, nequeãt. Longa enim oratione prius rei, qua de agitur, aperiẽda eſſentia eſt: quo cognita iam & perſpecta breuibus tãdem verbis accipiatur. Hæc ergo quia iure exprobro illis ſemper, qui definitionibus omnia docere conantur, huc exempli gratia veni: qui re ipſa declarauí multis locis, quodcunque quis ponat nomen, ſolidum librum eſſe faciendum, vt declaret, quomodo ſit res, quæ ab illo ſignificatur, definienda. Itaque de pulſus definitione agamus de integro, ac, qui recte definire vili ſunt eum, hos nominatim appellemus. Ergo huius curioſitatis diſcipuli Herophili, vt dixi, principes fuerunt: quibus ſucceſſerunt de Eraſiſtrati familia non nulli: ſecuti ſunt, qui pneumatici vocant, B & ex methodicis quidam: quos omnes ſi appellem, duobus erit, non vno libro, opus. Quia vero certum eſt mihi hanc verboſam inanemq; diſputationem vno volumine limitare, tor ſufficiet definitiones recenſuiſſe vnà cum earum authoribus, quot liber ſit capiundis: nam ex his iudicium etiam de alijs facias, licet.

Heraclidis Tarentini Deſcriptio pulſus. CAP. 3.

NAm Tarentinus quidẽ Heraclides Empirico deſcriptionẽ dignã facies, Pulſum, inquit, motũ arteriarũ eſſe & cordis. Atqui non latet nos, qui ſunt in Empirica ſecta, nequaquã de deſinitione laborare, ſed declinant & deſcribũt. Ita. n. definitiones illi eas appellant, quæ breuibus notionem ſubijciunt rei, cuius appellationem proferimus. Atque hanc ille homines putat notionẽ de pulſus nomine habere, eoſq; protendere manũ interdũ, ac tangendam præbere medico. Cũ vero quem ἄσφυκτον hoc eſt priuatum pulſu, dicamus, hoc nomen deſignare illum arbitramur, qui ita eſt affectus, vt nullus motus ſub noſtrum ſenſum cadat in vlla corporis parte cuiuſcunque arteriæ. Si quis alius eſt motus in arterijs augendis, nutriendis, implendis, & vacuandis, hoc non laborat: q fugiat id genus motuũ omnes noſtros ſenſus, quod quidẽ aſſequimur ratione. Quo adducti ſtirpes omnes, qui de natura commentantur, perpetuo confirmant moueri, atque adeo cun C cta alia vel duriſſimos lapides: etenim & ab his defluit perpetuo aliquid. Quidã hæc concerni ẽt ex aere autumant. Quare hunc motũ non modo adhuc viuenti, ſed demortuo etiam homini, vt placet phyſicis, qui de horum natura tractant, oportet adeſſe. Itaque non moueri arterias male dicemus de mortuis, & non pulſare in quibuſdam videri adhuc ſuperſtitibus. Quòd ſi omnes ſic loquantur, motum conſtet nos eum & appellare & intelligere, non ratione perſpectum, cæterũ qui apertam notitiam præbet ſtatus. His adducti rationibus cum Tarentinus Heraclides, tum Empirici non nulli alij, pulſum deſcripſerunt eſſe motum arteriarum & cordis: quando hoc planè videbant non ſecus, ac arterias, moueri. Cum his pugnant quidam Dogmatici, qui nolunt æſtimari ſolo ſenſu motũ, ſed interim & ratione: nam Soli, Lunę, ſtellis omnibus motũ ab omnibus mortalibus tribui: neq; enim tantũ ſpatiũ videri citra motũ ab oriente ad occidentẽ obire: tamen motus eorum non apparere. Quare, inquiunt, ſi nihil aliud, hoc certe Empiricorum definitioni oportebat adiectum, motũ arteriarũ cordiſq; ſenſibilem eſſe: debebantq; dicere, Pulſum eſſe motum arteriarum & cordis ſenſibilem. Huic definitioni quidam intercedentes, motus ſenſibiles in corde & arterijs confirmant, non tantum qui pulſent, animaduerti, ſed & qui palpitent. Itaque comprehendi etiã hi erant in pulſuum deſcriptione, ſiue abſolute dicant arteriarum & cordis eſſe pulſum D motum: ſiue adijciant ſenſibilem. Sunt, qui conuulſiones tremoresq; narrent: quippe hos quoq; interdum motus in arterijs fieri & in corde, præter naturam quidem. Quamobrem addi definitioni volunt, naturalis, atque totam eam efficiunt eiuſcemodi: Pulſus eſt arteriarum & cordis motus naturalis. Ab his diſſident, qui pro definitione Tarentini propugnant: qui in arterijs negant & corde tales vnquã motus exiſtere, ad neruoſa autẽ corpora pertinere. At conuulſionẽ tremorẽq; in ſolis fieri neruis equidem comprobo: palpitationẽ vero inſidere perſpicue etiã in cute cernas: clare autem etiam in carnoſis partibus, quæ particulæ ſunt muſculorum: etiam in timore & angore planè cor videtur palpitare. Iam cõtentio de affectibus his nõ parua Herophilo aduerſus præceptorem ſuum extitit Praxagoram, qui in affectus arteriarũ aggregauit palpitationẽ, & tremorẽ, & conuulſionem: ac non genere confirmauit à motu earũ pulſante differre, cæterũ magnitudine. Nam, cum in natura ſua conſtant extra omnem caſum, fieri pulſum: aucto vero præter naturã motu, primum effici conuulſionem, deinde tremorem, mox palpitationem: magnitudine inter ſe omnes hos affectus diſtantes. Quamobrem initio ſtatim Herophilus operis de pulſibus, magiſtri ſui euertere ſententiam molitur, verum, quod ſolẽne Herophilo eſt, obſcura oratione: quam ipſius diſcipuli mutantes apertius ſcripſerunt ijs in lucubrationibus, quas de Herophili ſecta conſcripſerunt. Quòd ſi referre hic ipſa verba Herophili velim, quæ in principio libri primi de pulſibus re-

cit,aut quæ attulerunt eius discipuli,requirant integrum librum, qui hæc accurate persequatur: E cum vel nulla de his facta mentione integer meus liber extet. De tremore,palpitatione,conuulsione,& rigore. Mihi vero hoc quoque loco satis sit numero definitionum explicato, quæ in præsentem quæstionem conuehi possunt,illa præterire. Tantum dicam: cum valemus, cordis & arteriarum motus,quando illa distenduntur vndequaque, rursusq; in se considunt, obcūtur: sin autem ægrotemus,vt palpitans,vt cōcutiens,vel conuulsiuus,vel tremulus motus arteriarum appareat, quid noui est,si pulsum vocemus modo conuulsiuum,modo vibratum,interdum palpitantem,interdum tremulum? Quinimmo vocare quendam solemus vibratum pulsum: qui aperte identidē conspicitur: cuius in libro primo huius operis declarauī naturā. Sic vel hac ratione apposueris parum recte definitioni pulsus,naturalis. De sensibili vero,posteaq; hoc quoque additū nō nulli volunt: quod sæpe apud Aristotelem refertur,operæpretium est meminisse. Nam rem ille vir cumulate non nunquam persecutus,addendum ei dicit aliud quiddam ob sophisticas cauillationes externi,quod videatur semper ad definitionem facere. Atque ob id ego ferè pulsum describo arteriarum esse & cordis sensibilem motum maxime, ϙ ἀσφύκτους appellemus hoc est pulsu priuatos,quibus motus non sentitur: tametsi ille sæpe seructur, quòd ad suam pertinet essentiam: neq; enim viuerent,si omnis periisset motus cordis & arteriarum. F

Alexandri Philalethis Definitiones. CAP. 4.

AT Herophilius tamen Alexander, Philalethes cognomine,quò istas calūnias declinaret,definitionem duplicem pulsus fecit: alteram ex ipsius rei propria natura, quam, vt in subiectis, appellat: alteram,vt in consideratione. Ac pulsum,vt in subiectis, esse cordis ait & arteriarū contractionem atque dilatationem spontaneam,quæ animaduerti possit: pulsum vero, vt in consideratione,ictum ex arteriarum perpetuò spontaneo motu ad tactum,& interuallum, quod ictū excipit. Porrò cōfirmat hęc rationibus,vt putat,probabilibus quinto in libro Placitorum. Quod ēt fecit Heraclides Tarantinus, vbi librū cōfutat Herophili de pulsibus. Multis aūt argumētis Philalethis definitionē,qui eius memoriā secuti sunt,oppugnauerūt,quibusdā illis mire leuibus, ac plane contentiosis: aliquibus plus & minus probabilibus: quæ quidā de illius familia confutauerūt, multaq; verba vltro citroq; facta sunt. De his ego summatim paulo inferius fortasse pertractabo. Adscribam tamen prius definitiones Demosthenis,qui & ipse non secus,ac eius doctor, Philalethes cognominabatur.

Demosthenis Philalethis Definitiones. CAP. 5.

* περὶ διαλυτῶν. forte περὶ σφυγμῶν. i. de pulsibus, uel περὶ παλμῶν. i. de palpitationibus.

HIc tres reliquit de oculis libros apud multos cōmendatos. Qui quidē ēt pulsum iuxta,ac Alexander, diuidit: dicitq; illū qdē pro subiecto,esse cordis & arteriarū distentionē, vel contractionē naturalē,quę valeat animaduerti: alterū vero,ex quo cōsiderationes instituimus,cordis vel arteriarū ad tactū,ictū naturalē,interuallumq;, quod ictū excipit. Hic in definitionibus coniūctione vtiē disiunctiua, vel, arbitratus copulatiuā, et,quod exambobus constituiē,tūm definire,vtrūq; vero separatim non definire. Est autē eius sententia,arteriarū motū per se solū esse pulsum: & cordis item per se solū esse: esse ēt vtrunq; simul pulsum: ita solā distentionē vocari pulsum, & contractionem, & vtranq; simul. Inductus est sic pulsum appellari, ϙ ex distentione magnus vocatur & paruus, vehemensq; & languidus,celer & tardus: ex contractione ratus atq; creber. Proinde, vbi pro subiecto partes pulsus exponit,distentionē & contractionē vocat: cum vero, pro consideratione,ictū & interuallum: sensu putans contractionem nō posse percipi. At vero magna hic denuo contentio medicis fuit,non iā de nomine tantū,vti multæ superius: nec vero anxia & inanis, vt pleræque illarum: verum quæ ad caput ipsum & summam pertinet commentationis. Equidē, cum meo instituto expenderem,citra pronunciationem tū,vt alia,quæ apud medicos sunt conuersa,sic hoc quoq;,per multos annos hæsitatio mea non potuit explicari: tandem aliquando reperi causam eorum dissensionis: vnumq; de hoc solo librum scripsi,primum de dignoscendis pulH sibus: vbi explicatum est,qui contractionem pulsus sensibilem obtineant,& qui non. Vnde vniuersa disputatio illius libri ad eos planè dirigitur, qui ex ictu pulsum & interuallo putant cōstare: nam sunt, qui ēt absq; distinctione definitionis pro subiecto, ab definitione pro considerationibus,absolute dixerunt pulsum ex ictu & interuallo conflatū esse. Atqui, vt dicatur ex distentione & contractione constare, quæstio existit quædā de quietibus,& quā à distentione ante contractionem,& quā ante distentionem à contractione cor molitur,& arteriæ. Quòd siquando etiam cordis nomen prætereamus,solas aūt commemoremus arterias, interpretandum est de illo dici eadē: quemadmodum, si de corde quid referamus, omissis arteriis, accipere oportet dictum de illis idē. Eandem habet perplexitatem in respiratione quies duplex respiratoriorum instrumētorū: quiescunt enim & thorax & pulmo id temporis, quod intercedit inter ingressum spiritus & exitum: atque pro tempore quidem harū quietum raram appellant, vel crebram respirationem. Verum tamen nón similiter hæ quietes dignoscuntur, atq; pulsuum: perspicuæ.n.semper in respiratione sunt: at quietes in pulsibus quidam dixerunt nullo posse modo dignosci: quidā solam externam, quam quidem & nos vocamus sensibilem,at non in omnibus tū pulsibus. Itaq;, vt respiratio crebra & rara in signis est magnis, ita etiam pulsus creber atq; rarus, vt discęs in præsagitione ex ijs: quietes

* In aliquibus antiquis non est illa dictio.

A quietes autem partes ne totius respirationis sint & pulsuum,in controuersia est. Etenim non primo, sed per accidens,qui in ea opinione sunt, in partibus numerant harum functionum,quietes: nam in inspirationibus quidem expirationibusq; perspicuo operari instrumēta respirationis: in pulsibus distento & contracto corde: quietes aūt interpellātes has actiones instar esse quietis,quę illis etiam in defunctis ineſt. Quemadmodum etiam,qui pulsum asserunt actionem esse arteriarū & cordis,vel motum arteriarum & cordis,vel distentionem & cōtractionem arteriarum atq; cordis,omittere quietes videbuntur,quæ non paruum ad præsagiendum momentum habent. Rarus itaq; & creber pulsus cum æqualitate sua & inæqualitate, cum perturbatione ordinis & ordine, sunt huius generis: qui non parua nunciant. Itidem intermittens pulsus,& intercurrēs,ex eodem hoc genere,futurorum sunt non parua signa. Ergo, si definiendo pulsui voles orationem de quietibus inserere, partes ne habendæ illæ sint pulsuum,an secus: ϙ si partes sint, vtrum primæ & per se,an per accidens: multum profecto temporis in eo pones. Verum,quod in alijs fecimus,vt, cum progressi vsq; ad detectam vbiq; loquacitatem essemus, ad aliud transiremus, idem nunc faciemus,reuersi ad Alexandri & Demosthenis,quas de pulsibus fecerunt, definitiones. Sanè videtur,si non verbis,at sententia,cum doctore suo Demosthenes consentire. Nāq; functionem Alexander pulsuum spontaneam esse dixit, hic naturalem: & ille, quæ possit animaduerti, hic, quæ animaduerti valeat. Nec vero aliter in definitione pulsus pro subiecto, cum magistro videas Demosthenem sentire: Eodem modo in definitione pro considerationibus. Constat enim, ictum dicas an percussum, nil interesse: nec etiam,spontaneum dicas an naturalem. Nam eo tantū, ϙ coniunctionem/vel/in definitione intulit,ante diximus à præceptore eum dissidere, quaq; id ratione fecit. Deinceps iam,quas attulerunt alij Herophilij, attendamus definitiones.

B *Bacchij Definitio.* CAP. 6.

BAcchius quidem alijs in auscultationibus pulsum dicit distentionem & contractionem esse, quæ simul fiat in omnibus arterijs. In hanc definitionem disputarunt cum contumelia Erasistratij,postulare ab suo errore instituētes. Siquidem illorum est opinio cor primū præ omnibus arterijs distendi atq; contrahi, immisso autem in arterias spiritu,ab illo,simul atq; impleant, distendi,primum ipsi cordi vicinas,deinde quæ has consequuntur,mox his proximas, atq; ita continēter ad extremas omnium arterias motum penetrare,omni ipsis arterijs facultate vacātibus tum peculiari,tum à corde ipsis suppeditata,cuius se ipsæ ope distendant,vt cor;contrahantq;. At Herophilo in arterias placet,quia sunt cum corde continētes,per tunicas influere ab illo vim, cuius ope
C perinde,atq; cor,dum distenduntur,ex omnibus partibus,vnde possint,attrahunt, quod impleturum suam capedinem sit: dum contrahuntur, reddunt: Itaq; eas simul vno tempore omnes videri distendi et contrahi: idemq; constitutū,ac cor, vtriusq; motus seruare. Erasistrato autem consentaneum est, non vna videri cor & arterias distendi contrahiq;: quod res ipsa aperte negat. Quo minus Erasistratij probe Bacchium accusarunt,id asserentem, quod res ipsa monstrat. Illi contradicerent melius,qui solorum naturalium pulsuum contēdunt institutam ab eo definitionē: nam, cum ægrotat animal,attendi interim non simul pulsare omnes arterias.

Aristoxeni Definitio. CAP. 7.

QVod Aristoxenus Herophilius non solum reprehendit, verum etiam genus pulsuum in definitione desiderari,ex eius vero diuisione aliquid dictum de distentione et contractione esse. Nam pulsum ille dicere vult functionem arteriarum esse: scilicet primum hoc genus esse. Deinde,quia functiones arterijs præterea aliæ sunt(crescunt enim & nutriuntur) addit peculiarem. Ita hæc est tota definitio: Pulsus est functio cordis & arteriarum peculiaris. Sanè genus rei, quamcunq; definiamus, exprimendum in definitione esse ante alia, recte Aristoxenus dixit. At,quia quoddam eius est genus continuum,ita enim vocāt, ante quod nullum aliud intercedit:
D quoddam autem vno vel altero intercedente, aut etiam omnium supremum: quod nam genus, nō parum quæsitum est, ceteris in definitione sit præponendum: supremum ne genus,à quo amplius nullum est generalius, an continuum, an aliquod etiam, quod inter hæc intercedat, vbi sit vtroq; manifestius. Quamobrem merito quidam contenti fuerunt continuum & proximum genus pulsuum motum dixisse. Sed enim,ϙ motus varij sunt (nam latio, & alteratio,auctio, tabes, adhæc generatio interitusq;, videntur motus esse) quem nam velint motum esse pulsum,par erat aperire. Dicent sanè lationē. Deinde,quia multas habet latio drias,addendum erat, quam lationē velint esse efficientium pulsus instrumentorum. Superne aliquis à primo genere exorsus,si dialecticos sequi volet, definiat pulsum cordis & arteriarum functionē esse, quæ motu lationis obiē, distentis illis contractisq;. Erit fortasse,qui his quietes censebit addendas, vt certe voluerunt quidam: Alij contra detrahunt,quasi quæ per accidens,non primo fiant. Verum in Aristoxenū hęc sufficiunt, qui,cum dialectice voluit definire, leges præterijt ipse dialecticas. Volūt enim isti, qui venditant definitiones,à primo nos genere exordiri,deinde per media progredi, itaq; facere definitionem. Equidem exemplum fortassis adducerem istiusmodi definitionū, nisi Platonis extarēt duo libri, quos habēt oēs in manibus: in quibus docet nos atq; exercet, vt ex diuidendi via & ratione faciamus definitiones. Titulum dedit horum librorum alteri Sophista, alteri Ciuilis.

Zenonis Definitio. CAP. 8.

SEd ad Zenonis nos definitionem viri Herophiliorum nemini secundi cõferamus. Hic pulsum dicit esse partium arteriosarum mistam ex contractione & dilatatione functionẽ: ex qua eundem omnibus in partibus ordinem consonum fuit esse, siue æqualibus illa, siue inæqualibus tpibus absoluatur. Itaq; functionem ille dicendo mistam esse, nõ genus modo dixit pulsuum, sed et proximam, vt credit, differentiam: vbi præterijt, cp motu functio obeaẽ, eoq; lationis: meminit aũt lationis specierum vel differentiarum, distentionis & contractionis, neq; enim obscurum est dilatationem pro distentione eum accepisse. At non male mistum dixit esse motum, non simplicem, neq; vnius formæ: siquidem ex contrarijs partibus constat, vt motus in respiratione. Etiam illud liquet, alteram partẽ illum nolle compositi huius motus appellare pulsum, cæterum pulsus partem. Nam, qui putant, quia magnus pulsus ex distentione denominatur, continuo distentionem ẽt totum appellari pulsum, hi non animaduertunt interdum ex his, quæ accidũt partibus, totum inuenire cognomẽ: vt hîc, simus homo, aquilus, cęsius, χαροπὸς id est flauidis oculis, caluus: in alijsq; permultis a partium affectu cognomen totum mutuatur. Iam, cum alij Herophilij propè oẽs vel arteriarum vel cordis vel horum amborum distentionem & contractionẽ appellẽt pulsum, hic non cordis & arteriarum, sed partium dixit arteriosarũ, quęstione, quã dixi superius, quæ de corde est, adductus. Exoritur. n. animantis maxima arteria ex cordis sinistro sinu. Huius sinus corpus non esse idẽ arteriarũ corpori vel illi fatentur, qui arteriosum eũ vocant. Nã, vt neruosum appellamus aliquod corpus, quod tñ distat a neruo: sic arteriosum hunc sinum vocauerunt, substantia planè diuersa prædituum ab arterijs. Verũ non obtinent ab aduersarijs, vt recte vel arteriosus vocetur: cp eadem natura sit, ac dexter, qui est carneus: quocirca cor quidã in musculis posuerunt: quorum errorem alio loco deteximus. Id aũt vt dicere auderẽt, similitudo eos corporis substantiæ induxit, quæ illis est: representat. n. ita, vt maxime, corpus cordis duros musculos. Et vero ẽt manifeste vtroq; sinu vr pulsare, & dum in corpore adhuc est, & cũ exemptũ est, aliquantisper.

Quinetiam, cp pulsum naturalem tñ Zeno definiuit, merito & in eo est culpatus. Nam eundẽ in oĩbus partibus esse ordinem motus arteriarum, in valentibus quidem verũ est: in affectis, fit, cum falsum sit. Insimulat porro Aristoxenus Zenonẽ, vt multos alios, de additione superuacua hac, cũ dicat, siue æqualibus illa, siue inæqualibus absoluatur tpibus, liquidem cõem notionem & generalem pulsuum non complecti nec hoc, nec aliud prorsus quicq; eorũ, quæ ex diuisione rei, quę definienda est, proficiscuntur. Nam, hoiem qui animal esse dixit, inde ei addidit differentiam pedestre, postea bipes, non opus habet, etiam dĩas ipsorum hoium vt addat: vt hæc sit definitio: Homo est animal pedestre, bipes: in quo artifices & inertes, sapientes & indocti, cõtinentur. Solorũ enim hæ hoium quidem sunt differentiæ, inutiles illę tñ, quod ad propriam definitionem attinet: cp sufficiat vel animal pedestre bipes dicere, vel animal rationale mortale. Neq; enim, quę definiẽda res proponitur, est, vt dixi, partienda, sed genus eius: atq; hactenus diuidendum, dum, quod intendimus, assequamur. Cuius si exacte notio completa sit, definitioq; abunde essentiam declaret, inutile est, quicquid deinde addaẽ, maxime si ex diuisione eius rei adijciatur, quæ definienda est. Nãq;, quod cõe est omnibus pulsibus, id debet in definitione proferri: quæ est res, per quam pulsus concipiuntur & dicuntur: non per quam certi quidam pulsus. Nam, si quam attingat dĩam definitio subiectam propositæ rei, reprehendendi cuiuis ansam præbebit, non recte prætermissas cæteras esse. Nam, sicut Zeno adiecit/siue in æqualibus siue i inæqualibus tpibus absoluatur/temporis pulsuum scilicet subijciens differentiam: ita alius addet magnitudinis, alius vehemẽtię: erit, qui crebritatis, alius numeri: deniq; omnes dĩas reliquas alius atq; alius. Quamobrem iure illi definitionem Zenonis nimium exuberantem & superfluam conciderunt. Habuissent etiam, si libuisset, illa obijcere, quę dialectici prodiderunt de definitione, in qua dictio abundat. Demonstrãt enim viri illi dictionis accessionem, de re, quę definitur, detrahere, vt hominem si dicas esse animal pedestre bipes geometriæ peritum: nam, geometræ qui non sunt, non erunt homines. Nunc, quando confutationem huius definitionis, quam porro possit produci, aperuimus, transeamus a Zenone ad Chrysermum, cuius hæc est definitio pulsus.

Chrysermi Definitio. CAP. 9.

PVlsus est dilatatio & contractio arteriarũ, exurgente vndiq; tunica, & in se ipsam rursus considente, ab animali facultate atq; vitali, comitans perpetuo tam sanitatem cũ morbum, ad sensum tenuis. Videtur enim hic etiam vir præterijsse cor, & tunicæ arteriarum circularem eleuationem & concidentiam pulsum appellare, quas pleriq; distentionem & contractionẽ vocauerunt.

Al. αντιλ, id est perceptibilis. & sicubiq; inferius.

Quod vero prętermiserunt quidam de familia Herophili, hic addidit: ab animali enim & vitali, inquit, facultate huncarteriarum motum proficisci: superflue illud additum quidem, si definitioni, quam vocant notionis assignes: quod tñ non abundat his, qui definitiones essentiales postulant. Nam rerum, quæ positę in generatione sunt, definitio causam complectens efficientem, optima habetur: de quibus est pulsus, qui, vt cæteri motus, dũ fit, est. At, recte ne an secus, ab animali & vitali facultate effici dixerit pulsum, non paruam ea oratio quæstionem habet: quam quidem, qui oĩa vult vbiq; dicere, præsenti lucubrationi insereret, etsi nõ sit necessarium. Nam, quæ rei exponunt

Aponunt essentiam definitiones, placita consequuntur definientium: quæ confutari priuatim debent, non eorum nomine negocium definitioni facessi, vt non legitime factæ: at, vbi veritas illorum agitur, illic verbosa hæc disputatio locum habet. Quòd si quis vitio vertendum ducat, quòd in vnam ambas definitiones confuderit: & notionis, vt vocant, quæ posita est in communi intelligentia: & essentialem, quam vocant, quæ essentiam rei aperit: recte sanè accusabit: & vero etiam complures definitiones, quas retulimus, isti crimini obnoxias det affines esse. Nam omnis disciplina ab aliqua notionis definitione ducere initium debebat: ab illa vel paulatim ad essentiales progredi, aut repente ad eam, quæ ad amussim explicet rei propositæ essentiam. Equidem initio statim dixi huius libri, qualis esse notionis definitio debeat: quales autem, quæ pedetentim ab illa recedunt: quo est hic minus nobis inhærendum, cp cùm hoc declaratum antè sit, tum alia etiam omnia, quæ in definitione Chrysermus posuit.

Heraclidis Erythræi Definitio. CAP. 10.

ATErythræus Heraclides clarissimus eius discipulorũ, parum vr magistri definitionem probare: distentionẽ enim dixit & contractionem arteriarum atq; cordis pulsum esse, à vitali et animali facultate plurimũ valẽte effectum. Nã, cp distentionem dixit pro dilatatione, verbo tãtum dissidet ab illo, non re: quòd vero de illa detraxit, comitans perpetuo tam sanitatem, cũ morbũ, in re dissentit. Omittit hoc enim pro superuacaneo, sicut illud, ad sensum tenuem esse illum motũ arteriarum & cordis, tametsi perpetuo in sanitate animaduerti pulsum ad eius pertinet notionẽ, nec non in alijs pleriscq; ægritudinibus, at non in omnibus. Illud vero, ad sensum tenuem esse motũ eorum, declarauimus antea, quã requirat discretionẽ, eo loco, vbi definitiones Alexandri & Demosthenis examinaremus. Demit præterea, insurgente vndiq; tunica & in se ipsam rursus considente: cp illa, s. per distentionem & contractionem significentur. Ad illud vero, quod dixit Chrysermus, à vitali & animali facultate effici pulsum, adiungit Heraclides, plurimum valente: quatenus alia ẽt quædã facere ad generandũ pulsum cum ipse confirmat Herophilus, tũ oẽs, qui ab eo sunt Herophilij nominati: tametsi reprehendat Aristoxenus & hũc & Apollonium Murem, qui ẽt addit, plurimũ valente. Neq; enim, inquit, quod erat cõe cuiuslibet naturalis functionis, par erat, vt propriũ, pulsibus attribuere. Reprehendit ẽt, vndiq; tunicã arteriæ circulatim dilatari, in definitione dictũ esse, non modo, vt Heraclides, tanquam superuacaneũ, sed cp ẽt pulsus quidã non naturales arteriæ distentionẽ non æqualem moliuntur, veluti sui partem. Sed vero calũniatur hunc plaCnissime. Nam, si ipse in definitione Chrysermus poneret, æqualiter, iusta sit eius obiectio subijciẽtis præditos pulsus motibus inæqualibus: verum, quando simpliciter dixit, insurgente vndiq; tunica, & in se ipsam rursus cõsidente, nullus crimini relictus est locus. Oĩno, si id agebat, vt Chrysermum reprehenderet, præstiterat orationem ad illos pulsus deflectere, in quibus in modum fidis vr tensa arteriæ tunica: vbi ferè surrsum deorsum arteria, non distendiẽ tñ: nã hoc dixerũt quidam ad declarandum eum pulsum, non ab re illi quidem, parũ tñ ad absolutam scitẽtiam. Atqui, vt prorsus non distendantur nec contrahantur viuo adhuc animali arteriæ, planè fieri nõ potest: quo minus autem animaduertaẽ hoc arterias habere, fieri potest de breuitate distentionis, & adiuncta ijs arterijs vibratione. Diximus itaque tum contentarum fidium arterias speciem habere, attolliq; atque demitti, non distendi tamen & contrahi aperte. Sic ne hac quidẽ rõne mẽdacij postulet Chrysermum de circulari distentione & contractione arteriarum: qui non de sensibili eorũ motu definitionem, sed de essentiali substantia pulsus, fecerit. At, cui etiam hæc cordi est uel ipsi legere, quæ illi viri scripta reliquerunt: vel in commentarios referre, Erythræi septimum librum legat de Herophili secta, Apollonij vigesimũnonum, Aristoxeni tertiumdecimum. Mihi quidem satis est, si in singulis dissensionibus capita orationum prodam, itaq; aliò me conferam: sic. n. fiet tandem,

Dvt totum librum conficiam. Sed fuerit non incõgruum, si hoc apponam. Ipse Aristoxenus, qui Alexandri Philalethis fuisset discipulus, & priorum se omnes, vt putabat, definitiones coarguisset, atq; hanc cõfirmasset esse optimã, Pulsus est functio cordis & arteriarum peculiaris: idem postea tamen, nihil causæ est, inquit, quin ẽt talem definitionẽ faciamus: Pulsus est cordis & arteriarum functio peculiaris, mista & inuoluntaria. Hanc ẽt extollit definitionem, vt priore clariorem: illi compendium tribuit & artificium. Ducit. n. sæpe inuoluntarios motus habere tñ aliquid volũtarij: quod quidẽ, non obscurum est, cũ multis implicatum sit controuersiis & quæstionibus. Sed de istis cum utrisq; sectis, disceptat hic & reliqui Herophilij. Ab ipso aũt Herophilo dissidere in eo videaẽ, cp pulsum esse existimet functionẽ arteriarũ & cordis: & partes eius statuat distentionẽ & contractionem, non nunc ẽt quietes. Nam, si vndequaq; Herophili placita tueaẽ, cõtractio sit functio arteriarum, dilatatio in propriũ statum & naturalem earum corporis, reditus: nã eius hæc est sententia, quemadmodũ distenta in demortuis cernitur tunica arteriæ, & in viuis itẽ, quantum ex se ipsa est, distẽtam esse. In cõtraria opinione est Asclepiades. Hic vir cor & arterias arbitratur distendi, cum spiritu implentur in ea influente per subtilẽ contextũ, quo prædita intus sunt: vbi iam in eorum os repletorum nihil influat amplius, ibi recidere tunicam in priorem suum statum illum naturalem. Atq; hęc obiter subire quęstio sophistis potest, qui sermonem in immensum vo-

Al. aliis.

lunt producere. Et, vt verbosam materiam tibi hic paratã habes, ita, si, quæ Philonides Siculus scri E
pta reliquit in libro de medicina decimooctauo, in manus accipias (quorũ etiam Agathinus bre-
uibus meminit, ei obijciens, primũ, q̃ male pulsum asseruit in solis arterijs fieri: deinde, quòd Bac-
chium parum recte secum coniungat) magnum certe cumulum loquacitatis hac ratione addide
ris orationi. Primum enim epicheremata sunt commemoranda, quibus adductus arteriarum sola-
rum Philonides pulsum arbitratur: deinde illa refellenda: tertio Bacchiũ demonstrabimus in hũc
modum locutum in auscultationibus, Pulsum esse contractionem & distentionem omnium arte- »
riarum. In compendio vero pulsuum sic ad verbum scribit: Pulsus, & omnis pulsus affectus, arte- »
rijs dũtaxat & cordi accidit. Rursus paulo post: Nam pulsus, quod dictum est, dilatatio est arteriæ, »
vel arterioso partis cordis. In primis hoc tibi, fac, hæreat, hactenus solorum ferè Herophiliorũ nos »
commemorasse definitiones: cum et̃ Erasistratij multas & Asclepiadij fecerint. Etiã hercle Athe-
næi Attalensis assectæ, quos pneumaticos vocant, etsi non ita multas definitiones, tamen non †pa
rum multas} fecerunt. Agathinus quidẽ certe, de quo paulo ante feci mentionem, quanquam im
probet istos, qui omnia definitionibus student docere, ipse tamen librum primum conscripsit de
pulsibus, vbi singula, quæ ad pulsum pertinent, nomina cum propriis definitionibus rerum inter
pretatur. Cæterum alias quidem præterco: nam hoc in libro solius pulsus statui definitionem me- F
morare. Certe quidem demõstraui ego multis in locis, librum de singulis differentijs pulsuũ pos-
se, non secus ac hunc, confici, si magnum pulsum definias vnà cum his, quæ ei ex quantitate distẽ-
tionis sunt coniuncta: & si paruum vnà cum adiũctis ex hac: atq; hoc modo omnes alios. Sed in
præsenti, vt dixi, de solo pulsu statui summatim verba facere.

†Al. tales.

Agathini Definitiones. CAP. II.

Hic ergo Agathinus, qui eos accusat, pulsum qui volunt omnino definire, tamen in loquacita
tem & ipse incidit inanem: atque etiam liquido in eo offendit, quòd homonymum pulsum
putarit esse. Alio enim loco ait: Cordis & arteriarum motum dicimus pulsum esse. Alias: Sẽsum »
illum, quem in inflammationibus ægrotus percipit: nam & hunc ait pulsum per homonymiam »
vocari: quinetiam solam arteriæ distentionem nominari pulsum, quando vel magnum, vel vehe
mentem eum dicimus esse: qui in contractione non fiunt. Et vero etiam Athenæũ ait censere cõ-
tractionem quoque pulsum appellari: quam significationem iubet Herodotum attendere: huic
enim viro suum librum nuncupauit, suo quidẽ discipulo, apud Romanos tamen in medicina exer
cenda claro. Sed constatum ex compluribus distentionibus appellari pulsum dicit: ad hæc nõ so-
lum ex distentionibus constitutum, sed & ex contractionibus. Quid, inquit, si etiam, qui proprius G
est carpi, vocetur pulsus? Equidem existimo, inquit, pulsum dici etiam euidentium arteriarũ mo
tum. Ab his omnibus palpitationis secundum præcordia meminit, ecquid hanc quoque par sit ap
pellare pulsum: quam quidem habeant non nulli deliri: esse autem crassæ dorsi arteriæ. Quem si
motum, inquit, vocamus non pulsum, verum palpitationem: erit iam quidam arteriarum motus,
qui non pulsus, sed palpitatio appelletur: qua etiam significatione Ægimius Velienſis inscripsit
librum de palpitationibus, in quo tractat de pullibus. Sed hoc rursus loco obrepit alsud argumẽ
tum his, qui sermones studeant ducere, si disceptent, an Ægimij ille germanus liber sit: aut vtrũ cæ-
terorum Ægimius scripserit de pulsibus primus, an alius ante illum. Hoc vero omnino est friuo-
lum: illud fortasse non inane censebitur, tametsi est inane, indagare, vnum'ne à pulsus nomine,
an multa denotentur: videtur enim etiam Archigenes in eo cum præceptore sentire, multis mo-
dis putans pulsum dici. De quibus sermonibus quo aliquis cognoscat, ad genera eũ i species & dif
ferentias partienda necessarium est meditatum esse: nam propriarum & communium significa-
tionum nominum hæc vna est via inueniendi. Itaque multis mihi locis videntur, etiam qui illu-
stres in dialectica sunt, lapsi esse, qui totidem esse generalium nominum significationes sunt arbi-
trati, quot in ijs singulis contineantur propriæ species. Dico autem, si quis putauerit nomen ani- H
mal non rem vnam significare: aliter enim dici animal immortale, aliter mortale: & rationale ali-
ter, expers rationis aliter: & ferum etiam, mansuetumq; : ad hæc gregale, & solitariũ: & id genus
reliqua. Proinde, si hanc disputationem persequare, discipulumq; exercites ad multa exempla, vt
statim, quod multis commune est, cernat, & quod vnicuique proprium, non parum impendes tẽ
poris. Atqui sine tali institutione ostendi non potest pulsus vocabulum vnam rem significare, vt
animalis, etsi ex vtriusque diuisione quam plurimæ prodeant differentiæ. Itaq; hîc iam perspicias
etiam longitudinem sermonis, qui integrum item librum requiret, si exponere velis, vnde induc-
ti illi pulsum multis modis putant dici: & quid sit, quod ijs imposuit. De quibus ego non nihil
etiam in primo commentariorum, quę in librum Archigenis de pullibus cõscripsi, numero octo,
dixi: hic satis erit, sicut antea, si vnam sermonis prolixitatem demonstrem, qui ei habebitur, si quis
talia persequi omnia velit. Nam videtur Agathinus, etsi incuset illos quàm vehementissime, qui
pulsum conantur definire, ex suis ipsius verbis, nunc functionem arteriarum & cordis eum puta-
re esse, nunc motum arteriarum & cordis, non nunquam distentionem & contractionem arteria-
rum & cordis: non quòd inter se hæ definitiones pugnent, sed quòd vna est, vt ita dicam, genera-
lior, aliæ specialiores.

Archigenis

Archigenis Definitio. CAP. 12.

†Etiam Archigenes, qui commẽtationem putatur de pulsibus confecisse, in cuiusdam initio †Vertendũ ex græcis. Et iam Archigenes, qui cõmentationẽ de pulsibus in vno prægradi libro edidisse existimatur, in eandem initio definitionẽ, &c
pręgrandis libri definitionem hanc scripsit: Pulsus est cordis & arteriarum distẽtio atq; cõ-
tractio naturalis. Addidit hanc dictionem, naturalis, ad definitionem Agathini ob causam, quam
ante explicaui. Ex distentione atq; contractione, vt partibus, arbitrantur constare pulsum pneu-
matici omnes, actionem putantes vtrunq; motũ esse: cum Herophilus & Asclepiades haud eque
sentire videantur. Ac Herophilus qdem de distentione et cõtractione arteriarũ peculiarẽ qõnem
instituere vĩ prolixiorem: nam subinde putabis eum & distẽtionẽ & cõtractionem censere actio-
nem esse: fere tamen vnam contractionem. Asclepiadis vero, qui nullam ducit facultatem esse,
abs qua cor & arteriæ moueantur, varia est oratio, cum in alijs functionibus naturalibus anima-
libusq; omnibus, tum in hac. Dicas.n. interim statuere eas illum ne actiones quidem esse: quan-
quam hoc consequẽs est suppositionibus ipsius: interim vero functiones esse ponere, veluti abu-
tens nomine, aut consuetudini concedens. At vero familia Athenæi, vt dixi, omnis vtrunq; mo
tum in functionibus habet, & distentionis & contractionis. In qua etiam nos sentẽtia sumus: ne-
que tantum de arterijs & corde, sed etiam de thorace: quippe quem etiam demonstrauimus agere
B distendendo se & contrahendo. Distinguo autem tum in thorace, tum in arterijs lationes in me-
dium statum ab extremis, quæ nunc citra actionem, nunc cum illa fiunt. Horum si iam demon-
strationes in hunc sermonem conijcias, hac re ad lõgitudinem tibi multum proficietur. Ad hæc,
si nominũ varietatem, qua in definiendo sunt vsi, & hercle quas adduxerunt probabiles causas, re
censueris: deinde quemadmodum eas quidam reprehẽderunt: postea, quomodo dicta sua alij de-
fenderunt: hinc orationi accedet friuolæ prolixitatis cumulus.

Magni Definitio. CAP. 13.

Magnus itaq; non distentionem & contractionem, sed etiam inflationem & concidentiam
sensibilem, cordis, eorumq; , quæ illi afficiuntur similiter, dixit pulsum esse.

Athenæi Definitio. CAP. 14.

Atipse sectæ illorum princeps Athenæus, pulsum definiuit motum per distentionem natu- *Al. Deppũ. ca
ralem & inuoluntariam spiritus eius, qui in arterijs est & in corde, quiq; ex se ipso & in se ip loris.
sum mouetur, vnaq; cor mouet & arterias. Vbi non essentialem modo definitionem fecit, sed ad-
didit & causam: quemadmodum definiri dialectici volunt ea, quę, dum fiunt, sunt. Et compendio
sius etiam, pulsum dicit esse manifestum perspiratum, ad sensum per se quidem tenuẽm, cordis et
C arteriarum. Iam Athenęi etiam hęc est definitio: Pulsus est distentio & contractio cum perspira-
tu cordis & arteriarum. Sicui autem cordi est, hisce definitionibus confutandis confirmandisq;
longissime orationem extendat, licet. Iam vero alij quidam de pneumatica secta definitiones pul-
sus fecerunt aliquantum, †vt dixi} variantes: quo minus eas cõmemorare statui, quòd perstrin- †Al. ex anti
gere quàm breuissime orationem studeam. quus. ab ante-
dictis.

Asclepiadis, eiusq; Discipulorum Definitiones. CAP. 15.

Asclepiadis etiam discipuli fuerunt inter se discordes: quòd definitionibus quidam Asclepia
dis aliquid adijcerent, alij detraherent, alij immutarent. Nam ipse Asclepiades quidem pul-
sum dicit esse distentionem & contractionem cordis et arteriarũ. Hic multi eius discipuli addunt:
quæ non semel, sed identidem in vna inspiratione fiat. Vt tota definitio hæc sit: Pulsus est distẽn-
tio & contractio cordis & arteriarum, quæ non semel, sed identidem in vna inspiratione fiat. Sed
decepti quidam sunt ab eo, q̃ in libro suo de respiratione & pullibus scripserit in eum modũ ista
verba, obliti orationis, vbi hoc scripsit. Nam demonstrare instituit, quæ simili modo fiunt in respi
rationibus & pullibus, & quæ alio diuersoq; : ac, vbi diuersitatem declarat, ista cõmemorata ver-
ba sunt scripta: quo respirationem separaret à pullibus, quibus hoc est adscriptum: quæ non se-
D mel, sed identidem in vna inspiratione fiat.

Moschionis correctoris Definitio. CAP. 16.

Alij porrò quædam adiecerunt præterea, de quibus Moschion est cognomine corrector: q̃
Asclepiadis scripta quædam corrigeret, non vbiq; cum eo sentiens: sicut nec cum Herophi-
lo Alexander. Ego vero simul, vt Moschionis definitionem narrauero, recedam ab schola Ascle
piadis: Pulsus est motus peculiaris cordis, arteriarum, venarum, cerebri, ambientisq; hoc mẽbra-
næ: qui in vna inspiratione non semel, sed identidem, fiat. Atqui non puto desiderare te interpre
tem horum, quæ definitio habet, si quid memor es hactenus dictorum.

Erasistrati Discipulorum Definitiones. CAP. 17.

Quare sit operæpretium fortasse transire ad Erasistrati discipulos, qui inter se non minus,
ac alij, discordauerunt. Siquidem hoc quidem mireris, non tantum diuersarum sectarum
medicos, sed illos etiam, qui vnum virum sectarentur, dissensisse plerosq; : Quosdam
etiam duas & tres definitiones conscripsisse: vt Apollonius Stratonis filius, vnam hanc: Pulsus
est dilatatio arteriæ, quæ completione fit spiritus à corde emissi. Alteram hanc: Pulsus est arte-
riæ dilatatio & contractio, à facultate, quæ illi cõiuncta est, ac proportione rñdet. Ac tertiã aliam:
Pulsus est dilatatio, quæ facit, vt tactum arteria feriat. Atq; hanc definitionem tertiam æquipolle-

re

re definitioni pulſus in conſideratione poſiti, nuper ab Alexandro allatæ, nemo eſt, qui neſciat. E
Prima autem, quam ſcripſit, eſſentialis eſt, conſentiens Eraſiſtrati ſententiæ: quandoquidem putat arterias, vt ſuperius etiam memini, ideo diſtendi, quòd compleantur ſpiritu à corde ſuppeditato. Nam completionem volunt nos, non implectionem dicere, ne quis omnem in cõtractionibus exiſtimet ſpiritum euacuari. Secunda definitio facultatum etiam ſermonem tangit: quam alij rectius Eraſiſtratij fecerunt, qui pulſum eſſe dixerunt diſtentionem & contractionem arteriarum & cordis, quam vitalis facultas & animalis efficit. Nam ipſe Eraſiſtratus in commentarijs de febribus aperte affirmauit etiam animalem eſſe in corde, ne dum vitalem facultatem. Non nullis illorum ſatis fuit dixiſſe, pulſum cõmunem actionem eſſe cordis atque arteriarum. Quidam anxie magis diſtentionem arteriarum, cordi contrariam, eſſe pulſum affirmauerunt: quando attollitur cor, eodem tempore contrahi arterias exiſtimantes: &, cum illud contrahitur, tum diſtendi arterias. At vero Apollonij prima definitio ſolam declarat diſtẽtionem eſſe pulſum, quam dilatationem appellauit, hiſce verbis: Pulſus eſt dilatatio arteriæ, quæ completione fit ſpiritus à corde emiſ »
ſi. Eraſiſtratus vero videtur non naturalem arteriarum motum appellare pulſum, verum motum duntaxat in inflammatione. Id, quod eius verba arguunt in primo commentario de febribus: vbi vocat motum arteriarum, quem naturalem nos pulſum appellamus: quem vero in inflamma- F
tione ille immutationem dicit habere, pulſum videtur vocare: non cenſens ſcilicet cuiuis arteriarum motui eſſe pulſus nomen attribuendum, ſed ſoli ei, qui ab affectu in inflammatione à naturali ſtatu deducitur. Cernis igitur verborũ copiam, qua abundabis, ſi cuncta hæc perſequare: &, quæ in ſe Eraſiſtratij mutuo, ac quæ in alios diſputarunt, commemores: & quæ item illi reſponderunt his. Cum igitur in capitibus ego tantum recenſendis librum iam totum confecerim, idq; multis etiam præteritis illorum definitionibus, quid, qui exequi omnia velit, non'ne tres libros atque adeo quatuor habebit conficiendos? Fac vero confectos eſſe: & adoleſcentem quempiam, qui in nugatorem incurriſſet præceptorem, qui omnia dicere velit, nihilq; præterire eorum quicquam, quæ tradiderunt medici, longo tempore illa & ſummo ſtudio edidiciſſe: poſtea congreſſum apud ægrotum aliquem eſſe cum alio adoleſcente de alio magiſtro rationem docto cuiuſque pulſus dignoſcendi, & quid denuntiare ſoleant: vtrum dices cõmodi aliquid inuẽturum ad præſagiendum de ægroto? aut, vtrum nomen aſſecuturum apud ægrotum & præſentes? Nam alter adoleſcens, qui pulſus ſit definiendus, multis verbis aget: at, morbus periculo'ne vacet, an cum periculo ſit: & diuturnus'ne ſit futurus, an breui iudicatio ſit expectanda, plane neſciet. Alter adoleſcẽs exacte hæc præſentiet prædicetq; præſentibus, ſed eum ratio definiendi pulſus fugiet. Hæc G
aũt aperte declarabit contentio, quæ ratio docendi vtilis, quæ inutilis ſit. Verum, vt eſt in prouerbio, Dulce bellum inexperto, ſic iſti videntur mihi, qui omnia volunt definire, prorſus quæſtiones ignorare, quas dialectici de ratione definiendi inſtituerunt. Nam definitione quidem ſignificationem explicare propoſiti nominis, ſi quidem propoſitam rem non omnes planè aſſequantur, non dico conducit, ſed neceſſarium eſt. Neceſſarium etiam, vbi quis vel verſutia de induſtria, vel imprudens prę ſtupiditate, ſignificationes commutet nominum, tribuens aliis rebus ea, ac omnes homines. Si abſque vtroque horum ſit, omnino res definitione non eſt aperiẽda, quòd ſuum ipſam nomen abunde declaret: nam definire planè quidq;, ad ſophiſticam diſciplinam pertinet, velle. Mihi quidem hæc licet dicere, qui frequentiſſime in quæſtionibus improuiſis feci periculum: nam de quauis re ad definiendũ propoſita dici demonſtrauí poſſe totum diem. Quare non, quò verbis deficiar ad definiendum accõmodatis, in abundantes quæror: ſed, cum probaui omnium me ad eam loquacitatem eſſe inſtructiſſimum, humanitatis duxi eſſe, ſi artibus inſudantium haberem rationem, veritatemq; aperirem: non quod plerique faciunt ſcioli, qui ſuſpici, quòd ſciũt, quærunt, & vero etiam ampliores ſe ipſi apud alios putant fore: ſed, quæ cognouiſſem ſemper diſtinguerem vtilia ab inutilibus. Omnes enim (cum à paucis diſceſſum eſt) qui artes tradunt, nu- H
gis omnia referſerunt: de quibus hoc eſt, quod hactenus tractauimus. Nam peruaſit philoriſtiæ morbus non medicos tantum, ac philoſophos, ſed oratores etiam, & mulicos, grammaticosq;. Quibus ego, ſi ſapiant, omnibus vno de pulſibus exemplo medicinam ſane præſentẽ feci. Quòd, ſiquando per ocium multum ſit viſum omnes perſequi & dijudicare controuerſias de definitionibus, ne id quidem facere dubitabo: ſiquidem inutiles quidam dicitant illas eſſe: alij vtiles illas quidem, ſed de ratione diſceptant definiendi. Sed iam libros etiam de his duos conſcripſi, tertium & quartum commentarium in ſecundum librum Ariſtotelis de demonſtratione. Cui libro titulum multi indiderunt Analyticorum ſecundorum: ſicut & libro de ſyllogiſmo, priorum Analyticorum.

Galeni

GAL. DE DIGNOSCENDIS PVLSIBVS LIBRI QVATVOR

Hermanno Cruſerio Campenſi interprete.

ARGVMENTVM PRIMI LIBRI

Docet, Quæcunque in pulſu in noſtram notitiam veniant: ac in Primo libro pertractat de Diſtentione ac Contractione, primis & principibus pulſus partibus, per ſenſum dignoſcendis.

Partitio Commentationis de Pulſibus: & Quibus in partibus Medici, quibus Philoſophi, elaborarunt: poſtea de Difficultate dignoſcendorum pulſuum. CAP. I.

DE pulſibus commentationem in quatuor partes ſumus partiti. Prima, ſpecierum & generum illorum differentias recenſet. Altera, quæ eſt hæc ipſa, quam nunc in manibus habemus, agit de iſs dignoſcendis. Tertia cauſas aperit, à quibus quiſq; generat. Quarta & poſtrema, quid denuntiare ſolent, medicis ſane præ cæteris honoratiſſima: quo fit, vt reliquas partes, huius nomine tractent: & philoſophis, qui ſcientiam naturalem inueſtigarunt, non planè neglecta. Quam ob rem merito omnium prima pars, ad medicos iuxta & ad philoſophos pertinet, ſed ſecũda & quarta medicis eſt peculiarior, vt tertia philoſophis. Quocirca magnopere vtriq; in tertia elaborarunt, quòd hi honoratiſſimam partem eſſe cenſerent: illi proximam ſtatuerent honoratiſſimæ. In quarta non perinde quidem, ac in hac, eò q; ſoli de ea medici ſcripſerunt: plus tamen, quàm in reliquis, laboratum eſt. At in prima ſophiſtis plus ſatis: medicis, qui magis artis opera ſpectant, quàm nugas, ſatis inter diſputandum laboris fuit. Reliquam ſecundam partem nec philoſophorum (neq; enim ad tertiam, ſed ad quartã, faciebat) nec medicorum præter Archigenem, idq; planè leuiter, attigit quiſquam. Flagitat autem hæc non prolixam quidem orationem, ſed tempus aliis ſimul omnibus longius. Nam, cum tactu nobis opus eſt exercitato, vt paruam etiam exacte differentiam ſentiamus, tum nõ eſt in manu noſtra eius exercitatio. Nam compaginum vſum & inſtrumentorum, & vero diſſectiones, vſumq; D faſciarum & laqueorum, præterea reliquas chirurgias medico neceſſarias, citra tuam operam fortaſſe diſcas: Et ſanè multa ipſi hoc pacto obimus, imitamenta molientes, per quæ etſi ad ſummam peruenire non poſſumus, at plurimum tamen progredi, ac prope finem peruenire poſſumus: In meditando vero ad pulſus, quid inuenias, quod caprizantem, vel vermiculantem, vel oĩno quenq; imitetur minus frequentium, non vulgarem tamen rem indicantium? nihil hercle, nec quod accedat quidem. Sed ad naturam eorum alius alio præſtat oratione declarandam: vt exerceas autẽ te ad quempiam facillime ſimul & exacte dignoſcendum, niſi ipſe tuam operã naues, nihil reperias machinæ à medicis ita commentum, vt in cæteris fecerunt operibus manu obeundis. Itaq; cũ ob id, tps requirit longũ, tum ob abſolutam naturæ rerũ ſcientiam. Nam, ſi figuli pictoresq; viſum, ſi caupones & coci guſtum, olfactũ vnguentarij, auditum muſici, tametſi artis habent vbique promptam materiam, multos non dies dico aut menſes, ſed annos, vt accurate artem calleant, meditant: ad tactum exercendum quantum ſ. cenſeas tẽporis medicum quærere? cui plurimi vno tempore affectus arteriæ ſunt attendendi, non vt figulis ſolæ figuræ, aut vt pictoribus colores: ſed primũ diſtentionis quantitas, deinde qualitas & tps motus, tum mouentis eam contentio facultatis, poſtea ipſius tunicæ arteriæ ſtatus. Hæc ſimul, atq; illa attollitur, omnia ſunt cognoſcenda. Quineriam ea loris qualitatem, occurſus arteriæ motu excitatus apertius indicat: & ẽt, æqualiter an inæqualiter

illa

illa,quæ memorauimus omnia,vna in parte & in diuersis fiant. Atque in distentione hæc conside E
randa sunt. In contractione sanè similia illis: præterea tempus inter vtranq; mediũ,quo quiescit,
duplex illud,vnum à distentione ante contractionem,alterum à contractione ante distentionem:
& horum mutuã proportionẽ,temporis motus ad tẽps motus,tpis quietis ad tẽps quietis,& vtriusque simul ad vtrunq;: quæ sunt vniuersa ante alterum arteriæ ictum cognoscenda confecto in pri
†Al.ex antiquis,hæc ipsa. mo pulsu. Nam,cum iam alter inceperit,cum †ipsa prima} sunt attendenda,quæ declarata iã primo sunt: tum vero,quò æqualitatem eorum & inæqualitatem perspicias oẽsq; differentias,quę in illo sunt expósita,cum ijs,quæ in hoc,conferenda sunt. Inde tres,quatuor,quinque,atq; adeo multi deinceps pulsus sunt videndi,vt ordo tibi atq; confusio sit explorata. Quid hæc,quantæ censes esse omnia exercitationis? Equidem,vt verum dicam,ad exactissimam quidem & absolutissimam cognitionem requiri totam humanam vitam putem: vt aũt tantam assequaris, quantam nunc pa
rauimus nobis,non sex menses tm,quibus vniuersam medicinam profitentẽ sapientissimi se ísti me
thodici tradituros,sed annos permultos. Mihi"quidem certe,vt primũ medicis cœpi operã dare, A.l.1.f.12.d.3. c.1.fo.47.a
primis adhuc ætatis temporibus mirifica cupiditas incessit artis de pulsibus cognoscendæ: atq; in de vsque in hanc diem,eam commẽtatus, haud dum mihi oĩm artem videor assecutus. Siquidem multos annos ẽt dignoscere'ne esset tactu clare arteriæ contractionem, incertus eram. Quin hære F
bam ẽt,an Archigenes,Herophilus,{an vero} Agathinus,omnisq; prope natio empiricorũ vera dicerent: tm aberat,vt planè scirem,posset'ne tota sentiri,an pars aliqua,eaq; quanta. Iam in distentione de similibus perinde implicatus tenebar,cum tm hæc fundamenta sint, & veluti elemen
ta totius de pulsibus artis: quibus incognitis nihil esset præterea quicquam, quod cognosci certo possit. Tm sensu noueram dignoscere distendi arteriam,non ascendere & descendere, quod confirmant ísti,qui Empirici vocant, probari,atque id esse verum. Neq; enim distẽtionem, sed ictum tm,percipere tactum: ascendentis ne cuiuspiam, an distenti, non item animaduerti. Hoc quidem multis annis propè solum assecutus sum: postea vnum etiam,vehementem pulsum: alia me omnia adhuc fugiebant. Itaq; in profunda hæsitatione multos annos volutatus, nihilo magis indaga
re destiti: sed,cum acrius ẽt atq; ẽt in id incubui, tandem aliqñ spẽcies cõtractionis tactui aperte re
præsentata est. Deinde, cũ in ea meditatione diutius immorarer,non spẽm adhuc obscurã, sed cla
rissimam notitiam eius non concedentem distentionis notitiæ cõsecutus sum. Postea, quid com
memorem,quàm alia sim cito assecutus? Omnia enim vltro se offerebant, & planè posthac per
spicua erãt,vt cum in summis tenebris lux subito splẽdida eluxit. Quòd siquis hæc accipiat,vt ve
ra,& non vt fabulam,magnum fructum capit,ne eum desperatio subeat inueniendi,quę indagat: G
neq; eo deterreatur,cp multis etiam annis inquirendo nihil dum profecerit. Nam quidam in quæ
rendo clam obducitur callus,vsusq; comparatur,qui progreditur pedetentim,neq; prius,q; absolutus sit,vnquam cœpisse apparet: Simul,atq; completus est, cumulate fert omnium exhaustorũ laborum cp citissime fructum,adeoq;,vt rudius dicam,cum ipsa vsura. Iam,cũ posteris nostris non mediocre momentum accesserit promptitudo nostra atq; industria in hisce rebus,qui non dubita uerim vel ipsos affectus tactus aperire oratione: breuiore tempore ad artem se exerceãt pulsuum, & minore cum labore. Facĩ enim,vt præter alia viam muniam,qua votum assequaris potissimũ: liceat tantum ab immensa diuitiarum atq; gloriæ siti,quæ nunc dominaẽ,mortales abducere. Neq; sanè quicquam erit profectum hac lucubratione,si veritatis studiosos desiderabit: quos scilicet ha
ctenus desiderabit,dum voluptas superior sit & regnet,honestas aũt nulli curæ nullo numero,sit: neque enim volupturarios hæc cõmentatio, sed egregie gnauos industriosq; quærit. At talis quo tusquisq; est? Sed enim,vt dixit Heraclitus, Vnus mihi instar est mille. Profecto libentius cũ vno »
illo egero,ac cum istis mille,qui vnum vel etiam nullum valent: nam non numero veritas,sed sa
pientia æstimatur. Ergo ad vnum hunc verba nunc facimus cupidum veritatis,quisquis ille siue nunc sit,siue posthac existet: Primum multa ad sensum pertinentia,fieri non posse, vt verbis non H
explanentur: Deinde, tametsi non possit fieri, nihil eo tamen causæ esse,quam ob rem nostræ te di
ligentiæ pœniteat. Nam,si minus vndequaque accurate sermone ad eorum notitiam, propius tm, quàm nihil,aspiraueris. Nam quis tãdem faciem cuiusq; hominis depingere oratione exacte pos
sit? haud sanè quisquã: tamen seruos fugitiuos quotidie ex notis faciei proclamant. Adeoq; fuit, cui hoc esset satis tantum exaudisse:

Crassus erat,nigris humeris,crispisq; capillis. »

Atque ego,cum prius dulce Falernum,cp Romam profectus essem, nunquam gustassem: tamen me,cum est primum oblatum mihi,non fefellit,quòd signis deprehenderem id,quæ legeram. Qui
*Caryinum est in græcis. dam etiam meus familiaris vinum, quod crescit in Lydia (dulce Sesaminũm vocatur ab incolis) facile cognouit hoc duntaxat à me admonitus,dulce vinum Creticum, & quod Scybellite appellant,colore repræsentare,& dulcedine,crassitieq;: præterea mirificam quandam iucundissimamq; adstringendi vim præter illa habere. Huiusce modi nos quoq; signa recipimus pulsuum dignoscendorum tradituros: Ad hæc, manus quã nam ratione erit cuiq; pulsui admouenda: siquidem hîc firmius infigenda est,illic lenius applicanda: vt in vehemente & languido pulsu. Nam illum, nisi premas arteriam,non dignoscas: hunc,tantum abest,vt cognoscas premendo,vt semel ẽt,si ita

facias,

A facias,videatur immotus. Nec vero magnorum simul & languidorum pulsuum, quos lethargici habent, cognoueris magnitudinem, nisi admodum attingas molliter. Quòd autem à turgidis & magnis,& duris, vehementibusq; altos oratio discernere possit docere,si magnũ dicam tibi hunc esse,qui increuit ex æquo in tres dimensiones,in lõgitudinem,latitudinem, profunditatemq;: turgidum autem,qui in duas tantum, latitudinem,& profunditatẽ: altum, qui in vnam tm,altam: & durum violentum ictum efficere qualitate arteriæ tunicæ: vehementem vitalis robore cõtentionis: haud dixeris prudentem virum,atq; gnauũ, oĩno ab his initijs ingressum nõ posse dignoscendorũ illorum confirmatam scientiam parare,mõ ad principia & veluti elementa artis huius probe exercitatus sit. De qbus nos primo loco dicemus,deinde congruo ordine ad reliqua pgrediemur.

De quatuor Elementis dignoscendorum pulsuum. CAP. 2.

SVnt hæc quatuor. Omnium primũ,quod empiricos diximus contentiose potius,q; vere,asse
rere,ictum se tantum sentire,distentionem autem ignorare arteriæ. Quocirca pulsum quidam de illis definiunt, memoriam affectuum tactus ex arteriarum motu. Nam non ex distentione arte
riæ,sed ex motu, dixerunt, nulla de re alia, quàm cp distentionẽ se negant sentire. Verum ratione,
B inquiunt,constituras eam,licet, non percipit tamen eã tactus. Contra vero debebant omnino di
cere,si id tantum agebant,vt cõtenderent: tactum arteriæ distentionem sentire, sed,vere'ne disten
datur, hoc se non plane scire: nam confirmare non percipi, mentientium est de sensu. Etenim,si ístos roges,quis tandem conuulsiuus pulsus videatur, quid aliud respondeant, ac intentæ vtroq; arteriæ,quali fidis,quendam occursum illum efficere tactui,quæ ne pristinam quidem sedem plane retinear,sed sensim sursum deorsumq; iactetur? Iam etiam,si de vibrato requiramus, fatebũtur hunc quoq;, si quidem illis certe tactus affectus non excidẽrit,fieri, cum deseruit arteria suam regionem. Nam in ijs pulsibus sursum ferri arteriam atq; deorsum sentimus plane. Quinimmo pulsus inæqualitatem eam,in qua arteriæ quædam partes editiore loco appareant,quædam humiliore,si nescire se dicant, experientiæ deprehendentur inanes, quam semper vendicant. Neq; enim de illis hoc est, quæ ratione ostenduntur: cæterum tactus id percipit dilucide: in cuius quærenda causa medici, qui vocantur Dogmatici, dissentiunt mutuo, dissensuri etiam in eo,an percipiatur, nisi ea sit rei euidentia. Quietiam est, cùm magnitudine inæqualis pulsus fiat in vna distẽtione, cum eius partes quædam plus, quædam minus,distendantur: qui non fieret,nisi distendi arteriam re uera videremus. At intelligo producere illis me ingeniosius fortasse sermonẽ, q; aperte agere:
C nam satis hoc sit dixisse, longum vel breuem,altum vel humilem, latum vel angustum, magnum vel paruum, crassum vel gracilem, & præterea horum medios fieri non posse, cum non omni ex parte distendi arteria conspiciatur,quoniã solum fieri motũ arbitrantur: tantũ vel altus vel humilis fieret,vel eorum medius: alius nullus. Igitur, qualis conuulsiuus pulsus est, qui est infrequens, tales contendunt, qui negant sensibilem distentionem esse, semper omnes videri: re vera enim in conuulsiuo aut nequaquã sentitur distentio,aut parum & obscure,arteria in fidis modum sursum deorsumq; iactata. At vero, quod tradit Archigenes,hominum gracilium in partibus nõ carnosis,oculis cerni arterias distendi & contrahi apud homines quidẽ verecundos recte dicitur: apud eos vero,qui de rebus conspicuis, quando sibi ipsis libuerit, non laborant,secus. Etenim vel conspici negabũt hoc, cp quidem eorundem sit illorum hoc quoq; inficias ire: aut, si etiam annuant, oculis videri dicent arteriam distendi,tactu non itẽ: atqui de hoc quæstionem esse. Quare non ad visum sermonẽ deriuemus: verum propositis his, quæ tactu percipiuntur, placare homines conemur. Atq;, vt verum dicã, non tam illorum nomine, cp vt veram traderẽ rationem dignoscendi tyronibus huius meditationis affectus sensibiles, memini pulsuum manifestam distentionẽ arteriæ obtinentium & obscuram, de quibus conuulsiui sunt: præterea vt pulsuum, qui in quantita
D te positi distentionis sunt,ne confundant consideratione: sed semper in memoria habitis tribus dimensionibus contendere præsentem pulsum cum superiori valeant, in tribus'ne dimensionibus illi, an in eorum aliquibus vel aliqua, respondeat. Nam, qui ex distentionis quantitate xxvij pulsus constant,quos in tabella libro primo de pulsuũ differentijs proposui, hac maxime ratione cognoscas,si dimensionũ quantitatem singularum teneas memoria. Porro aũt tum hęc ipsa,quę nunc commemorauimus,tum reliqua,quæ posthac dicenda sunt,oĩa præcedere ille liber debet,vt initio statim huius libri admonuimus. Itaq;, prius huc qui se conferat, cp illa edidicerit, errat planissime: atque hoc sit in toto sermone cõstitutũ. Nũc,quod instituimus,exigamus: aperte distentionem arteriæ à tactu, non ictum modo (quod,qui cũ omnibus disceptant, affirmant Empirici) animaduerti. Quare adducti rationibus meis contra,ac prius,dicentes,fateantur(ni sophistæ certe & arguti gestiant haberi)arteriæ animaduerti quidem abs tactu distentionẽ, tamen,ita'ne re vera habeat,se hæsitare: sane.n.hæc consentanea magis sint cum eorum secta. Aut quam ob rem cum oĩbus alijs in disputationibus,quod cernunt, constituunt, de natura vero hęrent: hîc non faciunt idẽ? Atqui,si hoc faciãt,nõ est, quod dicant,distenditur fortassis arteria,sed nõ est conspicuũ. Verũ è diuerso,fortassis non distenditur illa, tm percipitur: siquidẽ cõsentit hoc cũ illis,qui,quod cernunt,tm,& non quod cohæret,cum placito suo ponunt. Siquidem,quod cõspicimus,vbiq; loco-

rum,

rum,vt dixit Timon,valet: quí fit igitur,quo minus nũc quod cernitur, valeat? Atqui, siquidem E valet vbiq;, pro cõi igitur principio aperte dilatari arteriam sumpto, cum.s.non conuulsiue moueatur, inde dissentiamus fortasse inter nos, an fidem illi nos habebimus, illi non habebunt. Fortassis hîc quoq;, si stam illis authoritatem subijciamus, ad concordiam in communi ineundam authores fuerimus. Quid'nam igitur volunt? nihil aliud,q̃ singula euidẽtia conspici,& scrupulum habere maximum,an,qualia videntur,etiã sint: deinde an vlla etiam ratione sint. Sumpserint sane & id à nobis confessum, nihil enim illis denegatum volumus. Quin nec,ecquid omnino sit sol,luna,terra,nec an mare,neq; an vigilemus: sed ne an sapiamus quidem,vel viuamus: nec quicquam nobis prorsus,qua sit natura, constare. Equidem haud sciam, hac quam desiderent maiorem hæsitationem. Obtinuerũt hanc à nobis libentibus, supersedeãt hoc labore orationis, vt demõstrent: habeant suam naturæ ignorationem,ac,abunde fruantur,licet. Tñ respondeant nobis rem nõ sane prolixam, An simul de vsu nos rerum ad vitam pertinentium hæsitare velint: neq;, vbi solem perspicue oriri cernamus,obire solita nos negocia,si dies sit, an in grabato conquiescere,dubitantes,nox'ne etiam sit,an dies: Nec,cum nauem conscenderimus,ac simus in alto, hoc agere: sed nihil credentes,audere in mare prosilire,quasi id fortassis mare, fortassis nõ sit: Neq;,vbi in portum ex alto inuehamur, appellaturq; nauis ad terram, omnesq; videamus in terram exire, fidem dare F sensibus vsq; ad ipsum vsum: cæterum intus nos continere, hæsitantes,& dubitantes, dicentesq;, Forte quidem videtur nobis terra, nõ est tamen. Atq; omnia illa ipsis illis authoribus ad experientiam vsq; fidem habent: at de natura in dubitationem adducuntur. Quin hoc nos scilicet ipsi volumus, vt eis pro certis vtamur: quod vero excedit vsum, superfluum dicimus esse. Quã ob rem, si, quod cupimus,nobis dant: de quo amplius dissideamus,inuenio nihil. Quod ad naturam pertinet,de eo scilicet inquiunt. Desine, quæso,nec de eo verbum vnquã faciemus,si voles. Immo vel ad fœdus feriendum te adhortemur: & procedant posthac,si vultis, non minus nobis, quàm alijs mortalibus, quâ res, quâ verba: quando vos etiam ipsos animaduerto elaborare, nequid de illis, quæ omnibus hominibus testata in vita sunt,euertatis. Proinde,sicut illi negocia obeunt, & item nos obeamus: nec curiosi simus vlla in re,quæ aperte conspicitur: sed statim credamus,& assentiamur. Vt,si quis annunciet ab imbribus, qui deciderunt, fluuium auctum euertisse pontem, hîc quispiam de vobis præsto ita vetet absolute, ab imbribus, qui deciderunt, dicere, sed qui visi sunt decidere: neq; fluuium,sed qui videtur,& apparet: neq; auctũ, verum qui videbatur auctus esse: neq; diruisse pontem, sed videri diruisse: quis hunc sanum dicat? Quid igitur, quando cũ cæteris omnibus mortalibus alio modo disputetis,negocia solis nobis facessitis, cum issdem vtamur sensi G bus, tam in arte medica, q̃ reliqua in vita? Et vtrem, verbi gratia,& vesicam, culeum, atq; fabrorum folles quid distendi dicitis ac contrahi, videri prætermittitis: arteriæ vero soli innocenti estis molesti,atque in ea de apparentibus scrupulum injicitis, quo minus absolute pronuncietis,distenta est & distenditur, contracta est & contrahitur, sed videtur distendi, vere'ne distendatur, me latet? Desistite per deos tandẽ aliquando inanibus nugis artẽ onerare vel sua spnote longã. Si ocia mini,& vitã non labefactare,sed esse vsui instituistis: artemq; non interpellare,sed augere conamini: rebus hanc commodioribus contentionem reseruate. Multa offenditis in medicina, quæ magnæ sint quæstionis, huc conferte vim vestram, hîc ingenium ostendite: & dubitationẽ de rebus euidentibus tandem abijcite,quando nihil ea re profectus sitis facturi. Compellemini enim,velitis nolitis, euidentia pro certis habere, aut ne hîscere quidem nobis potestas erit: nam, cum, siue quæramus,siue non quæramus,idem consequitur vsus, nequicquam inquiramus. Sunt vero per multæ aliæ hominibus tum sensus,tum rationis exercitationes,hîc elaborate, in his tempus ponite: res autem euidentes citra scrupulũ pro ijs, quæ esse illæ videantur, numerate. Facite itaq;, vt mihi arteriam concedatis in longum, latum, & profundum distendi: postea iam dispicite, an sentire contractionem,nec'ne, possitis. Vos vero,vt nec hoc, nec aliud inquireretis quicquã, sint'ne H omnino res euidentes, in dubiũ vocastis: vnde vobis suppeditat magnus quidẽ verborum aceruus, non potest labefactare tamen, neq; conuellere vsum euidentiũ. Nos igitur contra faciemus, ac vos. Omnibus,quæ lucide cernuntur,vtemur,citra vllam hæsitantiã,& credemus talia esse,qualia videntur: quæ obscurius,hæc in quæstionem vocabimus,atq; partim ratione,partim sensibus, partim etiam amborum ope aggrediemur eruere. Verum horum viam inueniendi alio loco amplius tradimus: hîc tantum,quod ad institutum nostrum interest,referemus.

Contractionis inuestigatio Galeni. CAP. 3.

NAm, cũ Agathinus dicat arteriæ non posse contractionẽ sentiri: Herophilus autẽ constantissime, vt de re sensibili differat: res hercle plena erat difficultatis vni magis, q̃ alteri,accedere, præsertim quorũ tantum vterque studij cum ad alias partes medicinæ contulisset, tũ ad artẽ de pulsibus augendam, & vero etiam rationem multis annis sensumq; mire exercitasset. Itaque A.l.i.f. 2.d. 3.c. 2.fo.47.a

†παρὰμικρὸν operæpretium esse duxi,vt primum † ad paruam }- differentiam sentiendam tactum assuefacerẽ: vt,si quãdo nobis ipsis manifeste contractio appareret, alium ne testem desideraremus: deinde vt veterum scripta reuolueremus. Nam,si plurimi hanc atq; probatissimi sentiri confirmarent, si ne quàm diutissime quidẽ cõmentantibus, haud dum videretur tamen nobis sentiri, desisteremus, &

A et deponeremus spem inueniendi. Sin autem nullus alius,aut plane pauci,ac leues hoc asserent, nobisq; in hoc incumbentibus non dignosci videretur posse: abijceremus iam tum eius spem inueniendæ,atq; non sentiri posse fateremur. Ergo,cum familiã inueniremus Herophili prope omnem sentiri affirmantem: nationem autem Erasistratiorum partim annuentem, partim euntem inficias: ac tertios illos ab Athenæo Attalensi, de quibus Agathinus erat, inter se eodẽ modo dissidentes: nihil nos sane ex veterum scriptis quidem cõsecuti opis sumus, q̃ numero & dignitate, qui affirmarent & negarent, propemodum æquarent. Itaq; apud me adhibitis præceptoribus cõsiderabam: qui etiam se negabant ipsos in apertam cognitionem venisse vnquam contractionis.

Iam hæc etiam non nullos ratio, vt fit, mouebat, ac ijs probabatur omnibus, vt recedentem tactus arteriam sentiat, fieri non posse: quippe aut motum ipsum in distentione, aut coniunctum cum eo ictum, nos sentire: atqui neq; ictum iam nos, vbi recipiat se illa contrahiturq;, neq; sentire motum: scilicet ea illum,quæ consuetudinem habent secum adeuntq; ac contingunt,non, quæ discedant, dignoscere: alioqui ad remotorum aspirare notitiã posse, si hoc sit ei semel concessum, quæ non tangantur,sentire. His & talibus me verbis facile in suam sententiam adduxerunt, vt qui testem à se,vt iactabant, tactum haberent: neq; enim contractionem sentiebam arterię. Sic nihil fa-
B ctum est propius, quàm vt ab illa me remouerẽ, vt ea, quæ sentiri non posset: nisi mihi tandem, veluti ex assidua collisione, ignis incensus & elucens clare veritatem monstrasset: vt alios iam testes non quererem,nec arbitros,sed mihi ipse satisfacerem. Sed rem omnem explicabo,hinc adeo exorsus,vnde me ipsum ratio duxit. Quando corpora tangentia partim leniter sese mutuo tangunt, palpantia tantum: partim vero vrgent impellunt euertuntq; itaq; quod fortius est & durius,veluti subit imbecillius & mollius, alterum autem cedit euertiturq;, ac veluti amplectitur id, quod vrget: discessus eorum mutuus non potest eodem modo effici. Cæterum, quæ in superficie tangunt, discedunt subito: at, quæ cedente molliore longius progressa illud veluti intrant, non reuertunt item subito: sed,quanto à primo occursu progressa penitius vrgebant, tantũ illis discedentibus sensibile supereſt. Tempus nãque intercedet inter primum impetum discedendi, & extremum finem, secundum quem non discedere amplius, sed discessisse iam dicentur. Quo tẽpore toto,paulatim discedente altero,paulatim etiam alterius remisso pressu, vtriusq; sentietur motus. Iam,si hoc accedat,vt,quod ab imo mouetur,feratur sursum: &, quod tangit, superne incumbat: præter quòd pressus ei, quod incumbit,detrahetur, etiam accidet ei,vt veluti subsidat: quia, quod prius excipiebat & sursum impellebat, nunc defertur.

C *Declaratio Contractionis per alia Vasa.* CAP. 4.

HOrum,si rem oratio tibi parum clare repræsentat,vt vesicis,vtribus,follibus & id genus instrumentis omnibus periculum facias, licet. Nam in omnibus inuenies,vbi lãguidus est tangẽtium concursus, ibi momento temporis fieri discessionem: at,alterum si validius sit, quãto spatio impellebatur infirmius,tanto mouebitur scilicet,vbi se,quod vrgeret,recipiat: at vero,si ex inferiore loco etiã premens ascendat,longe tunc procliuius sane & citius comitabitur infirmius fortius, socio ad persequendũ adiuncto momento ad inferna. Poteris autẽ, si humida materia vel aere vtrem,vel vesicam, vel simile vas impleueris, leniter attingere,auferendis ac rursum admouendis digitis: deinde etiã trudere,& impellere prorsum,amouendis hîc quoq; vicissim applicãdisq; digitis. Profecto alterum discessum,cum tantum palpaueris,clarissime animaduerteris momento tẽporis fieri: alterum à pressu, nunquã citra aliquod spatiũ. Præterea in priore nihil moueri conspexeris,siue admoueas digitum,siue remoueas: at vero in altero moueri, non modo si imprimas digitũ,sed & si retrahas. Age iam compares arteriam digito,& vasi corpus,quod arteriam contingit: ac eo,quod arteriã contingit,de loco suo nihil moto,arteria mota accedat & recedat. Ac nunc occurrat arteria corpori,quod foris eam tangit,quasi palpet contrectetq;, quod in languidis pulsi-
D bus vsu venit: nunc non palpet tantũ, sed & in altum impellat, vt in vehementibus: Hîc in priore occursu,necesse est,vbi arteria contrahitur, hoc possis dicere,recessisse illam ab eo,quod eã foris tangebat: hoc non possis,nunc recedere: tempus enim ea cognitio postulat: discedunt autẽ subito,quæ leuiter sese corpora tangunt,momentoq; temporis, quod nequeas attendere: Sed in altero arteriæ occursu in vehementibus pulsibus, à quo fit, vt tactus noster repellatur,prius recedere sentimus, deinde recessisse iã dignoscimus: id quod non sensus etiam animaduertit, sed mens ibi ex eo, quod affectus abijt ipsius sensus, colligit, quod tum recederet,nunc recessisse. At leuiter attingentis animaduertere discessum non possis,discessisse etiam ibi conijcias.

Primum sentimus Affectus corporis nostri: deinde illa, quæ eos induxerunt. CAP. 5.

POrrò autem non accedentis, vel recedentis,vel prementis,vel tangentis,vel repulsi primum nos sensum habere, sed affectuum corporis nostri, neminem etiam esse puto, quem fugiat. Sentimus enim ab impressione vehementium pulsuum carnem nostram vnà cum ambiente illam cute impelli: huic autem est adiuncta moti & prementis cognitio. Quin etiam recedente arteria sentimus in ipso corpore nostro motum: siquidem intro compressa, siue ea cutis est, siue carnis pars, arteriam discedentem comitatur, pristinam sedem, qua deiecta erat, occupans: simulq; fit, vt in recessus cognitionem veniamus. Nam sentimus primos omnium affectus corporum

porum noſtrorum: deinde, quę hos induxerunt, foris obiecta. Quare, cum recedit à premendo ar E
teria, quia ſecundum partes noſtras attingentes eam motam ſentimus primum in vehementibus
pulſibus, ea dicimus ratione contractionem etiam occurrere ſenſui: conceſſo. ſ. vt, quę affectus no
bis creant, ſenſibilia appellemus: † atq; preſſus inæqualitas} præmentis annunciat reditum: neq;
enim vel robur vel motum eius, quicquam erat, quo cognoſceremus, niſi preſſus inæqualis. Nã,
vehemẽtibus pulſibus vbi digitos inijcimus, primus occurſus admodum impellit parum tactum,
ab hoc etiam atque etiam ad finem vſque comprimit magis: vnde ſane motus arguitur & robur
eius, quod repellitur. Mira enim res eſt, quo nam modo languidi pulſus (vt ſint maximi) nõ paru
ri tantum, ſi premas, videantur, verum etiam omnino ſenſum fugiant. Quòd, ſi quis leniter eſſe
illos tangendos ignoret, fortaſſe abolitum homini pulſum dicat eſſe: qui quidem mentiatur inde,
q̃ non recte eos tetigerit. Contra plane vehementes, quo ipſorum deprehendatur robur, requi
runt, vt, qui tangunt, digitos valide infigant: repelli enim hoc tibi tũ magis videbuntur, quo eos
vrgeas magis. Vnde etiam contractionem omnes vehemẽtes pulſus ſenſibilem habent: languí
dorum vero nullus: atq; inter vehementes alius alio magis, prout maior vel minor ſit vehemen
tia, aut pro magnitudine & paruitate, aut pro duritie & mollitie, aut pro celeritate & tarditate.
Nam, qui maximus ſimul, & vehementiſſimus, durusq; ſit (quatenus coniungi cum magnitudi- F
ne durities valeat) atq; non velox, hic apertiſſimam habet contractionem. Omnes alij, quatenus
plus vel minus de illorum aliquo habeant adiunctum, hactenus facilius percipientur, vel ęgrius.
Addidimus autẽ eò in commiſcenda duritie & magnitudine, quatenus valeat, ne adducatur quis
poſſe vnquam fieri, vt idem ſimul pulſus tum maximus & vehementiſſimus, tum cuadat duriſſi-
mus: neque enim coniungatur, ſicut cum vehementia magnitudo, ita cum duritie. In maximos
enim et vehementiſſimos pulſus ſubinde incurras: at duriſſimos eoſdemq; maximos nunquã re-
perias, ac ne duros quidem pariter & maximos: cæterum, qui inter durum & mollem medius eſt
pulſus, qui & moderatus eſt & ℔ naturam, cũ maximo connexus frequenter inuenitur. Etiã du
rum ſimul ac vehementẽ non raro eundẽ cernas: adeoq; durus idẽq; vehemẽtiſſimus non nunq̃
exiſtit: at vehementiſſimum & duriſſimum nunquã eundem inuenias: neq; etiã, qui maximus, et
idem vehemẽtiſſimus, tardiſſimusq; ſit: ſed maximi & vehementiſſimi, plurimum etiam celeres
ſunt: ſin minus, at non tardi. Atqui, ſi idem poſſet pulſus vehemẽtiſſimus fieri, & maximus, & du
riſſimus, & tardiſſimus, appareret in talibus pulſibus omniũ apertiſſima contractio. Quæ quan-
do non poteſt miſtio fieri, vehementiſſimus adhuc & maximus, qui neq; mollis neq; velox ſit, cla
riſſimam adducet contractionem: Claram etiam vehementiſſimus certe, & magnus, & durus: Et G
etiã vehementes ſimul, & magni, & duri, quorum minus quidem, q̃ ſuperiorũ, manifeſta adhuc
ſatis tĩ contractio eſt: Præterea his minus, ſed euidens tamen contractio vehementis, magni, &
mollis: Manifeſta adhuc vehementis ſimul, & moderati magnitudine & duritia: ſed hoc obſcu-
riorem habet contractionem, non tĩ quin poſſit dignoſci magnus & moderatus in reliquis dura-
bus differentijs. Immo vero, qui tribus differentijs eſt moderatus, perſpicuam adhuc contractionẽ
habet. Verum non facile vehementis, & paruí contractio cognoſcitur: qui oĩno etiam durus eſt.
Ac paruí, duríq;, ſed contentione moderata, etiã eſt obſcurior. Iam, ſi paruus, nec durus ſit, & mo-
derato robore, vt deprehẽdaĩ is, ſenſum flagitat probe exercitatũ: Atq; adhuc magis, q̃ paruus, &
mollis, contentusq; moderate ſit. At languidus pulſus, neq; cũ magno coniunctus, neq; cũ paruo,
apertã obtinet contractionem. Oĩno is cum maximo nunq̃ cõmiſcetur, nec vero cũ duriſſimo:
cum magno fit, vt cõmiſceatur, ſed prorſus eũ mollem oportet eſſe: quòd, ſi cũ duro coniungatur,
is, neceſſe eſt, ſit minimus. Quare, qui exercitare tactũ volet ad manifeſte ſentiẽdã cõtractionem,
hoc in primis ſcire debet, quod præteritũ ab antiquis eſt, non cuiuſuis pulſus poſſe cõtractionem
ſentiri: nec, quorũ poſſit, perinde oĩum eſſe claram. Ad hęc diſtinctiones, quas tradidi modo, me-
moria ſunt tenendæ, vt ne, vbi ſentiri nequeat, inuenire auens, deinde depoſita ſpe, omnem tan- H
dem, vt non ſenſibilem, relinquat: neq;, vbi poſſit ſentiri, non aperte tĩ, hos primo aggrediens, cũ
horũ deſperet inuentionem, tum alios cũ plane pigeat inueſtigare. Verum, in quibus apertiſſima
cerni contractio ſolet, ab his initiũ ſumat: atque manum, vt præſcripſimus, applicet, cum memoria
propoſitorũ, quæ tradidimus, Plane vel vehementem, vel non languidũ certe oportere eſſe, qui
ſenſibilem tangentibus ſit repreſentaturus contractionem, atque hoc habere fixum debet & cer-
tum: ad clariorem autẽ notitiam, non parum magnitudinem referre, accedere item à duritie non
nullã opem, & hercle abs tarditate etiã: Proinde nec in languido vnquã pulſu ſentiri contractio-
nem, nec in vehementi non ſentiri: idq; magis & minus clare, prout ipſa vitalis, vt vocant, conten
tio maior ſit vel minor, & pro diſtentionis quantitate, ac pro qualitate arteriæ tunicæ, & motus.

† *Quidã codi-ces anti: qui habẽt. atq; cõpreſſionis ſecundæ ad primã, vel primæ ad eã, quæ poſt ipſã eſt æqualitas, &c.*

Pulſus, qui apertam Contractionem habent, quibus in ſanis & ægrotis inſint. CAP. 6.

QVare, vt ſtudioſi abſolutam exercitandi viam habeant, non ſolum generale præceptum
explicauiſſe contenti ſimus, à quibus nam initium ordiendum ſit tactus in cõtractione in-
daganda exercendi: ſed etiam, quibus hi inſint in ægrotis & valentibus, deinceps ape-
riamus. Nam; hoc ſi etiam didicerint, minorĩ negocio votum, arbitror, aſſequentur. Ac de ſanis
quidem, qui moderato ſunt habitu, & natura temperata, in vigore ætatis, maxime vero ex anni
tempori-

A temporibus, regionemq; incolunt temperatam, robuſtiq; ſunt, & omni mœrore, metu, ſaturitate,
motu vacui, hi pulſum vehementem & magnum oẽs habent. Qui, ſe moderate ſi exercitauerint,
fotiq; ſint modicis balneis, vel vini non permultum hauſerint, vel irati ſint, vel operam ſtrenuam
aliquam nauauerint, non magnos iam & vehementes tĩ, ſed q̃ maximos vehemẽtiſſimosq; pul
ſus habebunt. Iidẽ, ſi laborent ſyncera tertiana, vel ardente miti & ſimplici, aut qua alia magnope
re calida & veluti feruente febre, præterea diariarum aliqua, quæ ex bubone proficiſcuntur & ex
aduſtionibus modicisq; laſſitudinibus, maximos etiam tum & vehemẽtiſſimos pulſus habebunt.
Porrò, ſi quædam horum, quæ retuli, eos teneant, quædam non, vehementes quidem & magnos
vel tum obtinebunt, nõ perinde tĩ. Exempli gratia. Si cuius iuuenis, qui ſanus ſit, non tĩ habitu
moderato, ſed vel pinguis vel gracilis, loci incolæ frigidi pulſus tangas, vehementes eos, & ma-
gnos inuenies, at non ſimiles tĩ prioribus. Verum enimuero in ijs omnibus, in quibus pulſus ad-
huc manet vehemens & magnus, ſi, vt iuſſi, tangas arterias, ſenties contractionem: clariſſime aũt
in illis, quibus maximum eſſe & vehementiſſimum diximus. Atq;, ſi ſit vehementiſſimus, facere
maiorem cum ſic in tactu impreſſionem, itaq; manifeſtiorem eſſe eius impetum, ſuperius explica
uimus. Quin etiam, ſi maximus ſit, hac facillime via cognoſcas: ſi intelligas tãtum in contractio-
B nibus ſolere arteriam deſcendere, quantum in diſtentionibus aſcenderit. Quod ſi eſt, non poteſt
maximis interuallis non ferri vterq; motus, ſurſum, dum diſtenditur: dum contrahitur, deorſum:
ita vt ille quãlongiſſime ſurſum currat, hic recedat. Diximus autem nos ſentire recedere arteriam,
non receſſiſſe: itaq;, vt maximũ receſſus ſpatium & tempus erit, ita eius erit apertiſſima cognitio.
Quod fuit in cauſa, cur dicerem eſſe primam tactus exercitationem, non in vehementiſſimis tĩ,
ſed & in maximis ſimul pulſibus ſubeundam, qui non perinde moueantur velociter. Diximus
etiam non nihil ad contractionem percipiendam facere duritiem: cuius tamẽ illic cauſam præteri
uimus, quam hoc loco, nihil cauſæ eſt, quin adſcribamus: nam ad vim ictus magnopere refert du-
rities quoq; arteriæ tunicæ. Id etiã in rebus extra corpus poſitis aperte perſpexeris, ſi æquis viri-
bus vel lapidem cuipiã duriſſimum impegeris, vel lignum, vel aliud, quod molle ſit. Sane multo
citius & magis prematur, neceſſe eſt, ab lapide, & euertatur, quod impetũ ſuſtinet, q̃ à ligno. Iam,
q̃ violentię diſtentionis ſemper reſpondeat contractionis ſenſus, hoc cõtractiones clarius digno-
ſcentur, quo violentioribus ſuccedant diſtentionibus. At nec facile magnus pulſus commiſcetur
cum duro: & affectus, in quibus congrediuntur, in opere de cauſis pulſuum, & in opere de præ-
ſagitione per eos, explicabimus: hoc loco tãtum ſatis ſit tyronibus exempli gratia didiciſſe: Qui-
C bus valida facultas vitalis eſt (quam eandem quidam medici vitalem contẽtionem appellant) ſed
in victu offendunt, & non nullis in alijs, in primis in vini intempeſtiuo potu, his tales pulſus ac-
cidunt. Itaq; in his, ita vt in prioribus, aperta eſt arteriæ contractio. Iam etiam tarditatem, quan-
tum tempus auget receſſus, tanto oſtenſuram eſſe manifeſtiorem motum, ne id quidem collectu
eſt difficile: quam ob rem & hæc vſum ad cognitionem aliquem præſtat. Ac, qui debeat pulſus
eſſe, qui ſenſibilem contractionem eſt redditurus, abunde declarauimus.

Ratio Applicandæ Manus arteriæ in contractione. CAP. 7.

DEinceps, quo modo ſit applicanda manus, nobis inquirendum eſt: an perpetuo ſuper arte-
riam, an ſubter, aliq̃n hoc modo, aliquando illo: & vtrum cõprimendo, an palpando, an ap-
plicando tĩ, an interdum hoc modo, interdum illo, vt natura pulſus ferat: nam nec de his quicq̃
maiores noſtri explicarunt. Nos autem, his inquirendis quæ ratione & vſu conſecuti ſumus, in
medium proferemus, quo, ſi ſufficere quidem videãtur, omnibus ſuis partibus & numeris doctri-
na à nobis ſit abſoluta: ſin minus, complurium quidem & vtilium inuentorum certe ope, aliis
atq; alius, quod reliquum eſt, inuenerit. Itaq;, ſi comprimẽdo applicemus tactum, nulla differen-
tia ſenſibilis ex manus ſuper arteriam vel ſubter applicatione inueniatur: Vel, ſi palpando tĩ, ve
D luti ſuſpenſis digitis, ne tum quidem vllam animaduertamus differentiam: At tertius applicandi
modus, qui medius eſt inter compreſſionem & palpationem leuem, ne obiiri quidem poteſt, ſi
inferne tangas arteriam: ſiquidem liberare oportet tum manum omnibus voluntarijs motibus,
& veluti languidam admouere: quòd, ſi fecerimus, ne arteriam contrectet, à grauitate depreſſa
delabetur. Proinde hoc modo attingendi ſuperne tĩ licebit, inferne nunq̃ tangere. In eo autem
frequenter contractio multũ aperte patet, ſæpe etiam obſcura exiſtit, non tamen quin exercitatis
animaduerti poſſit. In vehementibus & magnis nec velocibus manifeſta eſt. In moderatis per
omnia hæc dicta genera, obſcura. Nam ſi vehementes & magnos nec veloces pulſus comprima-
mus, fore manifeſtiſſimam omnium contractionem nuper diximus. Quorum cauſas ex ijs, quę
de illis narrauimus, facile inuenies. Nam, quatenus tactum ab arteriæ diſtentione accidit repelli,
hactenus recedente ea ſenſibilis contractio fiat, neceſſe eſt: qui repellitur, ſi compreſſeris maio-
rem in modum, in pulſibus quidem commemoratis: ſin palpaueris tĩ, perinde ac nihil: at in ma
nus applicationibus mediis inter illas, quas fieri quaſi remiſſa manu diximus, moderate repellí-
tur. Quo magis contractionem comprimendo, q̃ tantum attingendo, ſenties: nec minus, ſi infer
nè tangamus, q̃ ſi ſuperne: quòd perinde vtrobiq; arteriæ contractionem tactus ſequatur. At ma-
manus, quæ tangat, non modo prompte ſentiat, oportet, verum etiam mollis ſit: nam ſic demum

facile consequatur, vt motus vel minimos animaduertat. Nam, hoc sane quemadmodum natura E est comparatum, vt alio alius videamus melius deteriusq;, & audiamus, ita etiam tãgere nos, equidem fugere neminem puto. Huc iam si status quidam mollis accedat carnosæ digitorum naturæ, promptius & magis in occursu arteriæ euersa, interuallo maiore, dum contrahitur illa, fore, vt abiegetur, nec hoc puto ante dictorum memori obscurum esse. Nec vero etiam, cum per lõgius fertur interuallum, clarius sensuram esse contractionem, hoc fugit quẽquam. Quare molliorem manum duriore, si reliquorum equa sors sit, ratio dictat exactius cõtractionem sentire. Itaq;, si summam orationis fecerimus, alio transibimus. Quandoquidem inter medicos controuersia est de arterię contractione: quorum pars eã sentiri confirmat, pars non sentiri: ostendimus nos neq; perpetuo sensibilem neq; perpetuo insensibilem esse: vbi primum pulsus, in quibus sentitur, aperuimus, deinde status, in quibus illos indagabimus, pulsus: deniq;, qui sentire plane contractionem cupiat, quomodo tangere ille debeat, qualemq; esse manum conueniat applicandam.

Initium distentionis & Finem contractionis non sentiri. CAP. 8.

His constitutis, deinceps erit explicandum, totam'ne sentiamus distẽtionem atq; contractionem, an pars nos vtriusq; fugiat: &, si fugiat, quæ hæc sit & quanta. Atque huius etiam instituemus orationis initium à motu distentionis. Ac primum nobiscum repetemus sæpenumero in F multis ægrotis, quibus pulsus parui sunt languidiq; (quales habent præ cæteris ij, qui syncopa corripiuntur, & qui de vita decedunt, prope omnes) quosdam medicos motum aliquantisper sentire, alios haudquaquã: Secundo loco, prout accurate & sedulo, vel segniter atq; negligenter tãgit, eundem medicum interim motum sentire, interim non sentire. Proinde, cum eandem arteriam quidam medicus non pulsare, alius pulsare etiamnum dicat: atq; idem frequẽter medicus eodem tempore, pro diuersis manus applicationibus vicissim contraria dicat: partem motus fugere constat tactum. Dices præclarissima natura præditum, & manum rectissime applicantem, experientemq;, totam sentire distentionem. At hunc quomodo inueniemus? Quis nobis humanam naturam spondebit eam integritatem sensus assecutam, vt nihil illam ne subtilissimum quidem pręteat? Ego quidem certe nec exteriorum corporum horum, quæ, licet, præter vllum impedimentum ipsa tangas, iactem cõsummatam notitiam esse, nedum corporis, quod adeps, membranæ, cutis munit, crassior ipso subinde corpore arteriæ. Quòd, si quis tam sit audax & arrogans, vt dictitet in distentionibus arteriæ primum se motus cognoscere impetum, libenter de isto quæsierim, quã'nam ipse hunc manus applicatione deprehendat: vtrum leuiter palpando, an premendo, an nulla vi admouendo. Sane, si de magnis ille sophistis forte sit, qui in arti nauanda opera hactenus G versati sunt, vt, omnino an homo febricitet, ignorent, verborumq; iactatione ipsam veritatem superent: haud iste scilicet, nec an plures sint applicãdæ manus rationes, nec an inter se illę mutuo distent, nouerit: nostraq; stomachum illi fecerint, nec vllo mõ me sustinuerit audire. Verum enimuero, vti alia, quę ante tradidimus, ita hæc veritatis studioso, etiã si solus sit, dictemus. Nempe media applicatio, quæ citra vllam vim fit, hactenus motũ sentiet in pulsibus certe nõ languidis, quatenus visus: in languidis vero sentiendis etiam visui concedet: Altera, cum premimus, in languidis supra primam, motum arteriæ obscurabit: in vehementibus præ cæteris percipiet: At tertia, qua veluti suspendimus manum, motum sane quàm breuem sentiet. Sed hęc, faciamus quoq;, vt demonstrationibus confirmemus, ab rebus euidentibus ingressi. Quid vero clarius hoc sit, cũ oẽs arterias nec visu nec tactu moueri videri, sed eas duntaxat, quas cutis contegit, neq; ea crassior? at sub carne abditas, aut sub alijs corporibus, occultum habere motum: nisi qñ magnopere intabuerint, quibus sunt illæ subiectæ, corpora, itaq; sentiantur? Immo vero, quarum sentitur motus, quo sunt arteriarum nudiores partes ipsi subiectæ cuti, hoc visui clariorẽ motum tactuiq; repręsentãt. At maxime quidem arteriæ, quæ secundum dorsum sita est, cuius fugit pridem motus, simul atq; contabuit animal, ad abdomen motus apparet. Vnde liquet leuiora corpora arterias facile, vbi H distẽduntur, vnà secum sustollere: grauiora ægrius: prægrauia vero non mouere prorsus. Quod dico multo animaduertes manifestius, si arterijs præditis illustri motu, foris corpus aliud subtile ad cutem imponas, vt folium, membranam, linteum, panniculum, aut aliud tale quid: scilicet vnà cum arteria distenta moueri cernes: Si iterum priori tantundem apponas, iam multo amborum obscurior motus erit: Si vero tertium addas, adhuc longe obscurior: Itidem, si quartum & quintum, tandem impositorum motum omnino abolitum putabis. Iam, si vehementior pulsus sit, plurium onus corporum feret: sin minus vehemens, pauciorum: quòd, si nequaquam sit vehemens, potest, vt nullo onerari corpore sustineat. At vero, si præterea languidum esse finxeris, non modo foris cuti corpus impositum non mouebit, sed nec ipsam interdum cutem. Id quod sic constat habere: nam arteria, quàm fuerit contentissima, tam maxime cutem cospicies moueri: contra, cum exoluta multum contentio fit, plane nõn moueri videbis. Cum igitur arteriæ validior motus etiam multorum externorum onus corporum, nedum cutem, secum mouere valuit: languidior autem tãtum cutem: &, qui sit multo hoc imbecillior, ne cutem quidem: quid habet admirationis, si alius etiam hoc infirmior existat, qui neque membranas, quæ arterias contegunt, neque adipem subuehere possit? At quis tãget hunc motum tactus? nempe nullus. Neque vero ad hęc illud

A illud respondeant, comprimendam digitis cutem esse, quæ arteriam tegit, vt pulsui nõ satis ascendenti occurramus: cùm in his, quorum sentitur motus, sed languidis tamen, si cutem comprimas, semel pulsus consistat: quid iam illa, cedo, arteria fiet, quæ ne cutem quidem potest mouere, si digitis eam insuper degraues? an nõ reliquam partem motus etiam amittet? Ne multis: non mihi scire isti videntur arteriarum sedem, quæ ex dissectione perspicitur, qui primam distentionis partem sensibilem putant esse: cum cutem nulla ex illis attingat. Immo, si, quæ admodum videntur conspicuæ esse, eiq; propinquæ, has velis excoriatas vtrinque inspicere, multum cernes spatij inter cutem & tunicam arteriarum interpositum. Etenim temere hoc natura vnum cõdidisset, quæ tamen citra rationem molita nihil est: si instrumentum creasset, quod in omnem partem posset distendi: neque locum ei, vbi moueretur, attribuisset vllum. Atqui aliter res se habet, & longe quidem. Siquidem monstrant dissectiones cingere arteriam regionem satis amplam, quam cauo, vbi plus iusto auctum corpus sit insidens, ne distendatur vas, quantum solet, interpellat. Vnde fit, vt crassis paruus pulsus sit, quod longitudo eius imminuatur, & latitudo fiat limitatior, cum à multa carne constringatur: ascensus item vbertate corporum incumbentium depressus inhibetur. Illorum vero, qui gracili corpore sunt, alioqui robusti, insignem latitudinem & lõgitudinem pul
B sus habet, insignem etiam ascensum. Ac magis etiam in his, quibus cutis rẽmissa est, perspicuũ interuallum est inter eam & arteriæ tunicam. Nam eius, qui in statu illo est, si vehemens pulsus, aut non languidus certe sit, poteris membro conuertendo, atque interim supino, interim prono figurando, differentias, quas nunc retuli, arteriæ dimensionum manifeste premendo assequi: nam longitudine & latitudine pronam figuram attendes præstare, altitudine & tempore supinam. Causa vtriusque, cutis est rẽmissio: vt quæ in supinis manus figuris superne incũbat, & decidat in arteriam: in pronis deorsum vergat, & dependeat, plurimumq; distet. Quamobrem in supinis figuris, cum distenditur arteria, in obliquum ex altioribus circũfluens complicatur, & quasi rugas agit: atq; hîc in magnum accruum collecta, magnitudini pulsus in his maxime partibus obsistit: In pronis vero, quia minime deprimit, nec interpellat arteriæ motum, nihil quoque de pulsus detrahit magnitudine. Qũo ergo non & hîc plus in profunditate item distendi pulsus videtur: aut, si nõ amplius, at eque, vt in supina figura? quòd scilicet sub latitudinis longitudinisq; incremento lateat profunditas. Et alioqui, cum (cuius hæc omnia nomine cõmemorantur) longiori tempore videatur, quantum ad conspectum, arteria moueri, quæ in superioribus artus regionibus locata est, simul intelligitur maior in altum etiam ascensus fieri. Quod enim in ascendendo lõgius tem-
C pus videtur ponere, hoc facile visum inducit longiore se spatio profectũ esse. Atqui hoc vehitur per equale spatium, vt vult quidem veritas, qũocunq; locata arteria sit: sed, quia prior nimirum in supinis figuris motus sub cutem fuit dissipatus, tempus auctum distentionis, quantum visus iudicat, speciem simul auget profunditatis. Atque hæc quidem euidentia exempla, aliaq; id genus declarant distentionis primas partes effugere aciem. Quantum autem hoc in motu à visu sentiri, tantundem etiam in non violenta tactione in vehemẽtibus certe pullibus: nam in languidis quidem subinde minus. Siquidem in conspicuo est non esse eo attingendi modo primas distentionis partes sentiendas: ac ne si palpes quidem leniter, velut suspensa manu. Restat igitur, si modo possit, vt manibus cum pressu applicates sentiri primæ partes distentionis possint. Atqui non in omnibus pullibus posse: sed, si quidem possint, tum in solis vehemẽtibus: si quam memoriam habemus superiorum, planè testatum est. Ac hoc quidem hactenus ductum est, eò quòd aliam manus applicationem nullam in confesso sit, nec alium pulsum (si à manus applicatione, quæ pressu in vehementibus pullibus obitur, discessum sit) distentionis initium offerre sensibus posse. Deinceps vero videamus, an id, quod præstari videtur posse, planè sit verum, an verisimile tantum.
Equidem vel in his latere nos censeo distentionis principium, sed non perinde tamen, atque alijs
D in pullibus: verum esse, quod fugiat, quam minimum. Id intelliges, si cum animo tuo cogitueris motum, quem arteria orditur, impartiri necessario primum corporibus, quæ illam cingunt, deinde vniuersæ cuti, tum digitis nostris denique. Quam ob rem non potest in illa distributione motus nihil poni temporis. Et, si hoc vere dictum est, necesse est, motus initium lateat. Immo etiam (quia tactus quietem percipit, quæ post, quàm consederit arteria, ante distentionem fit, multo illa quiete longiorem, quæ ab distentione prius, quàm consideat, fit) recte putes hoc eò consequi, quòd interni motus nos aliquæ prætereant partes. Neque enim hoc obscurum est, si initium deprehendi distentionis non potest, quin contractionis quoque incognitus finis sit. Etenim ampliorem nunquã aut maiorem motum in contractione sentiat arteria: præclare enim agitur, scilicet, si parem liceat, ac in distentione, sentire. Testes huic rei illi sunt, qui planè illam negãt percipi posse sensu: quorum numerus late patet, virorum sanè in artis commentatione non contemnendorum. Nos vero sentiri illam, et quando potissimum, iandudum docuimus: simulq; demonstrauimus ampliori motui non esse tactum sentiendo in contractionibus, quàm in distentionibus: nisi fiat, vt quantitas distentionis vel contractionis incidat in mutationem: quod quidem in collectiuis inæqualitatibus vsu venit. Age iam hoc constitutum etiam esto sensum aliquando ob internæ quietis magnitudinem tum finem fugere contractionis, tum distentionis initiũ: sicq;

iam altera nobis quæstio recte atque ordine esto confecta. Nam quæstioni, quam de distentione, E an tota sentiatur, habuimus, proximum erat de contractione similiter quærere: sed, cum tractaui de distentione, videor mihi etiam, quod de contractione erat dicendum, assecutus esse. Nam, maiorem motum si in contractionibus nō sentimus, sed vel parem, ac in distentionibus, vel, quod verum est, minorem: omnē autem in distentionibus non percipimus: planum est nec totum nos in contractionibus sensuros.

Quanta Pars distentonis & contractionis non sentiatur. CAP. 9.

POrrò de duabus quæstionibus, quæ etiam restabant, vt, quanta distentionis pars non sentiat, explicaremus, & quanta contractionis, videmur ex antedictis summam iam consecuti. Tantam scilicet partem ostendit oratio non sentiri distentionis, quāta inter arteriæ primum impetum motus; & ictus vsque ad nostrum tactum distributionem, intercedit. Quam, si speciatim dissecemus, plurimam in lāguidis simul & magnis, quos tangimus leuiter, reperiemus: minimam in vehementibus, quos comprimendo dignoscimus: mediam inter vtranque in manus medijs applicationibus: in hisq; prout vehemens erit vel non vehemens pulsus, imparem. Iam, quando tantam sentimus contractionis partem, quantam distentionis, aut paulo minorem, erit etiam contractionis pars illa, quæ non sentitur, par distentionis parti, aut aliquanto maior. Habes de primis quæ- F stionibus, & veluti elementis disputationis.

De Quietibus dignoscendis. CAP. 10.

QVæ de pulsus principibus partibus dicenda erant, penè iam percurrimus: nam duæ, quæ reliquæ sunt, per accidens potius, non propriè nec per se, partes pulsus sunt, arteriæ externa & interna quies: sed, quoniam quædam denunciant, de ijs dignoscendis, operæpretium est, vt verba faciamus. Ac externam quidem quietem, tantum manu admouenda, maxime, quanta sit, percipias: aut, si premere etiam libeat, in vehementibus quidem pulsibus, hactenus vrgendo, vt ne motui obsis: Internam autem, si premas, quoad tibi per præsentem vehementiam liceat, ita maxime dignosces. Externam certe totam quietē, si ordine attingas, plane animaduertes: Internam, quod etiam ante dictum est, vnà cum partibus, quę non possunt sentiri, vtriusq; motus, fine contractionis & initio distentionis. Quorum causas nō magno negocio etiam quilibet inueniat, si attente auscultauit superiora: faciam tamen, vt summatim ipse quoq; explicem. Nam postea, q̄ fieri non possit, vt cognoscamus, quātam pulsus externam quietem effecturus sit, si moueri arteriam, quatenus potest, prohibeamus (prohibemus porrò, vbi nimium comprimamus) profecto, q̄ magna sit externa quies, si præter ēq; concedit nobis præsens vehementia, pre- G mamus, non percipiemus perspicue vnquam. At fortasse dices distentionis magnitudinem compressione prohiberi, motum tamen perpetuo apparere, reijci enim ab ascendente arteria tactum, ibiq; desistere primum impelli ab ea moueriq;, vbi illa simul quieuerit. Sed hoc falsum esse, si vniuerse dicatur, ac requirere distinctionem facile perspiciemus, si quid priorum meminimus, cum diceremus, arteria dum mouetur, fieri interim, vt secum incumbentia sibi corpora non moueat, eorum oppressa onere. Quare nec, cum premamus, ratio dictat tā diu sensum durare eius motus in omnibus pulsibus, quàm diu, cum non premeretur vel vrgeretur, progrediebatur. Proinde, cum arteria sua ipsius ratione mouetur, quiescere iam nos subinde arbitrabimur pulsus, atque eo quietem ocyus ingredi, quo sensibili motu prohibiti fuerunt. Nunc, quando, quantum tactum pulsus in distentione arteriæ impellit, tanta, cum contrahitur, pars sentiatur, omnino necesse est, cum finis non sentiatur distentionis, nec contractionis initium sentiri. Qui ergo non conuenienter tangit, quomodo dignoscere plane externam quietem possit? Nam quantitas pressus ad robur metienda arteriæ est: vt eatenus comprimamus, vt ne extrema motus pars sensum vlla fugiat. Vnde constat non esse in quibusuis premendum, sed solis in vehementibus: neq; hîc tamen adeo, vt vi applicatę manus, arterię superetur robur. Quare cautissimum erit, vbi dignoscere externam quie- H tem voles, citra vllam vim applicare tactum: contrà internam, ni vrgeas comprimasq;, non cognoscas: nam contractioni arteriæ constantissime tactus adherere debet: premere vero, nisi in vehementibus, non licet. Ita liquet in his etiam solis dignosci posse internam quietem: immo nec hîc quidem exacte, sed nunc multo maiorem, quàm re vera est, nunc paulo, attamen adhuc eam maiorem animaduertes. Necessario. n. duo ei tempora accedūt partium insensibilium vtriusque motus, & quod ad finem contractionis est, & quod in principio distentionis: quæ cum aliam aliàs longitudinem habeant, vt ante explicauimus, neq; parem semper accessionem tempus internæ quietis habebit, neque exacte vnquam dignoscetur.

Galeni

GALENI DE DIGNOSCENDIS PVLSIBVS LIBER SECVNDVS

ARGVMENTVM LIBRI

Agit de ijs, quæ in Distentione pulsus considerantur: ac de ratione Moderati pulsus in vnoquoque genere inueniendi.

Quemadmodum Partes distentionis sint dignoscendæ. CAP. 1.

SVperiore commentario de partibus pulsuum dignoscendis egimus: nunc explicabimus rationem, qua in partibus ipsis, quæ insunt, possis perspicere, adeoq; initio ducto orationis ab distentione: q̄ maxime princeps hæc pulsus partium sit, & plurimā habeat cognitionis varietatem, plurimum etiam ad præsagiendum ex se præstet vsum. Nam, quando complura sunt, quæ in distentionibus insunt, præter cętera est peculiaris, propriéq; ad eas, ex ratione substantię pulsuum, motus pertinet. Omnis porrò motus tempus habet, quo fit: & celeritatem vel tarditatem, & æqualitatem vel inæqualitatem: ad hęc, vbi feratur, spatium. Quare de his dicamus primum. Neque. n. putauit medicorum maxima pars distinctam rationem esse tempus motus dignoscendi, & celeritatis tarditatisq;: nam, si, quantum tempus est, perspectum sit, statim etiam, celer ne, an tardus, an moderatus motus sit, planum aiunt esse. Mihi vero videtur dignosci, aliter tarditas & celeritas: neq; enim, si motus sit breuius tempus, continuo pulsum dixero celeriorem esse. Sane, quod illis imposuit, qui in illa opinione sunt, ego definitionem esse celeris & tardi pulsus duco: quæ si, vt illi accipiunt, ita significat, non valet: sin, vt eam nos intelligimus, hæc constat, illi parum bene assequuntur. Definitio hæc est: Celer pulsus est, qui pauco tempore motum finit: tardus, qui multo. Nam, cum paucum & multum ad aliquid referantur, hi pulsuum tempora inter se mutuo arbitrantur cōferri. At res se ita non habet: quia motus, longiore tempore prędidi pulsus, est non raro velocior eo, qui breuius obtinet. Sane multas res & præclaras, quæ ex presagitione per pulsus aperiuntur, nisi hoc probe dignoscas, ignorabis. At, qui quidem nostri fecerunt periculum, cum in ipsis ægro- C tis sæpe locos affectos prius declararemus, q̄ partes inspexissemus: præterea vnamquāq; causam & symptomata, quæ consequebantur antecesserantq;: his nihil, sat scio, eorum, quæ nunc narrabo, nouum videbitur, nam hi habuerint fidem omnium certissimam, adductí prædictorum veritate: alijs aūt primo suspecta erit oratio, & temeraria videbīr, si tot talesq; medicos in pulsu celeri & tardo dignoscendo lapsos dicemus. Quòd, si quis sustineat, & animū inducat, quæ dicam, audire: profecto, si nō oīno fidem faciam illi, ab eo deducam certè, ne semel fidem verbis meis deroget: neq;. n. quæ apud multos confessa iāpdiu & certa habita sunt, de his facile est quempiam abducere: idq; maxime, cum adeo multā speculationem accuratamq; postulent. Quin, si speculatione etiam ea assequaris, tū, vt experientia quoq; cstimes, oīno multum desideres tactum exercitatum. Nam pulsus, qui formicans appellatur, cū sensum, quo dignoscatur, exactum quærat (quippe qui in extremam recidat imbecillitatem paruitatemq;) semel lateat in tangēdo rudes, adeo, vt homines frequenter confirment, in quibus eos pulsus animaduertūt, pulsum non habere. Itaq;, si his, qui celerem cum defendunt esse, refutem: & vnde factū sit, declarem, vt errarint: quem nam feram iudicē? Nam eos, qui ne hoc quidē dignoscere valēt, adsit ne oīno hic pulsus ægroto, qua ratione, qualis sit, docebo? Quāobrem non faciam, vt † de istiusmodi speculatione narrem: satis est enim, si ope- D ribus comprobem esse cum. Sed vero, quod initio testati sumus, quia hosce libros vulgo non paramus: sed vnum, qui instar sit mille, expectant: cōmentationem eius noīe scriptis mandabimus: quæ prius, vt absurda & insolētia, sexcentis conuitijs conscindentur, q̄b incident in dignū. Talē vero ego in præsentia, qualis Archigenes erat, desiderē auditorem, vt ita hoīem appellem: Quid tu hęc tandem vir egregie in libro tuo de pulsibus scribis, cū de pulsu formicante his verbis dissе- ris? Constare mihi ex paruitate, imbecillitate, crebritate videtur, & vero necessario ex celeritate. Non enim extremum illud omnium, satis, quid velit, capio: nam priora assequor, probōq; verissima esse, & personam tuam decere: hoc vero, Cum formicante coniunctam necessario celeritatem esse, quomodo interpreteris, quæro. Nam plus valēt, ac si absolute dictum sit, non addito necessario: tamen sit mendacium nihilominus: sed, si nihil esset adiectum, error manasse ex tactus offensione videatur: nunc, quādo additum/necessario/ est, rationalem præ se fert aliquam suspicionem. Quę autem hęc sit, discere optarem. Equidem nullam video necessitatem, qua adductus imbecillum, crebrum, & paruum motum, statim putem celerem esse. Neque vero ipsa, de qua nomē pulsus inuenit, formica celeriter mouetur: sed breues eius esse, & languidos motus, crebrosq; conspicimus: celeres autem nequaquam. Quam autem harum celeritas necessario comitatur? in imbecillitatem ne? immo vero mirabor, si quicquam, cum cætera omnino parí momento sint, ob

† Additur in antiquis, sæpius.

vitium imbecillitatem mouebitur velociter: cum plane contrà aliis ſimili in ſorte poſitis robur ſa E cultatis coniunctum, motum celerem reddat: quod in cauſis pulſuum oſtendimus. Quin nec crebritas cauſa celeritatis eſt: nam quis Athenis iter Piræum crebro faciens, cõtinuo etiam currat neceſſario? etenim crebræ actionis aliæ ſunt cauſæ, aliæ celeris. Sed paruitatem fortaſſe dicet eſſe in cauſa, cur neceſſario formicans pulſus celer ſit: nam quid aliud excogites? Habet ſane hoc certam quandam rationem: ſed, verum ne etiam ſit, hic quærimus: nam fieri non poteſt, quin arteria, quæ breuiſſimo vehatur interuallo, minus cõſumat temporis, quàm cum ferretur maximo: nihilo magis tamẽ, qui pauco tempore motus circunſcribitur, ſimul celer is neceſſario erit. Quid tu, queres, num ergo ſi qui multo tempore fiat, eſſe dicis celerem? Ego vero neq; hunc dico: omnino enim non modo dico rationem habendam quantitatis tẽporis, ſed & ſpatij. Cum iam motum, qui pauco obitur tempore, de me quæras, qualem dicã eſſe: quò reſponſum tibi dem, continuo quantitatem, fac, ſpatij addas. Si ſupprimes, addam ego, atq; diſtincte dicã cauteq;, motus, qui breui tempo re obeuntur, nõ eſſe prorſus his citatiores, qui maiore efficiuntur. At, ſi proportioni temporum, ſpatiorum reſpondeat proportio, neuter alterum anteuertit: quòd, ſi vero aut temporis ad tempus, aut interualli ad interuallum maior proportio ſit, tum vnum celeriorem fore, alterum tardiorem motum dico. Habes rem vniuerſam: quam tu ſi es aſſecutus, recte forſitan hic finem faciam E orationis: ſi non intellexiſti, accipe prolixius, quod paucis perſtrinxi. Qui pari tempore par ſpatium conficiunt, motus hos ἰσοχρόνους & ἰσοδρόμους appellamus, hoc eſt æque diuturnos & celeres: qui vero pari tempore maiora interualla emetiuntur, hos celeriores: haud aliter, qui par ſpatium, ſed minore tempore. Atque exempli gratia, ſtadia, duo, quinquaginta vna hora percurrant, eque veloces hos dixeris. Sin alter vna hora hæc confecerit, alter triginta horis, liquet celerius ſe prio-

*Quinquaginta ſtadia.

rem mouiſſe, qui maius pari tempore ſpatiũ percurrerit. At vero, ſi quinquaginta ſtadia hic vna

*Nec eſt in textu, & perperã videtur adiectum.

hora, alter tribus perficiat, plane prior celerior eſt: ſi quidem par ſpatium confecit citius. Nihil hic difficultatis ineſt, ſed poſthac erit fortaſſe, niſi animum intendas: nam nihilo ſecius, attendentibus illa non ſecus, atque hæc, aperta erunt. Ergo faciamus in duobus motibus, alterum vna hora quinquaginta: alterum horis tribus centũ quinquaginta conficere ſtadia: quid hos, non ne æque celeres eſſe dicemus? Vero: nam, ſi ille, qui confecerat vna hora ſtadia quinquaginta, tres ſit horas motus, omnino etiam ſupra quinquaginta confeciſſet centum. Si item, qui tribus horis hæc percurreret, vnam tantum horam fuiſſet motus, hic ſcilicet quoque quinquaginta ſola progreſſus eſſet. Sic æque erunt celeres, qui paria ſpatia paribus temporibus obeunt. Quare aduertendę ſpatiorum ſunt longitudines, & temporum, vt, ſi, quomodo ſpatium ſpatio, ita tempori reſpondeat G tempus, æque celeres eſſe dicamus motus. Si vero maiorem proportionẽ habeat ſpatium ad ſpatium, q̃ tempus ad tempus: vel tempus ad tempus, q̃ ſpatium ad ſpatium: non amplius æque celeres hos motus eſſe exiſtimamus. Nam ſit ſpatiũ ſpatij quadruplum, tẽpus vero tpis duplum: certum eſt ſpatij proportionẽ ad ſpatium maiorem eſſe, q̃ temporis ad tempus. Itaq; alter motus velocior erit. Iam illius eſto ſpatium cubitorum quadringentorum, huius centũ, ac tempus prioris duarum, alterius vnius horæ: ſi iam duabus horis alter motus cubita quadringenta cõfecerit, alter centum vna: conſtat, ſi priorem centum tm̃ cubita moueri fingamus, hora dimidia confecturum: itaq; altero erit celerior, cp̃ par ſpatium breuiori tpe emenſus ſit. Si vero ſecundum quadraginta faciamus progredi, quatuor hic horas requiret: quo nomine erit priore tardior, quippe qui par ſpatium percurret longiore tẽpore. In conſpicuo igitur eſt, vbi ſpatij cũ ſpatio collati maior ſit proportio, q̃ temporis comparati cum tpe, cum motum neceſſario celeriorem eſſe. Contrà, ſi prioris motus ſpatium minorẽ habeat proportionem ad ſpatium alterius, q̃ tempus ad tempus: priorem neceſſe ſit tardiorem eſſe. Atq; huius etiam exemplum proponã. Fac mihi prioris motus ſpatium ſpatij ſecundi motus duplum eſſe, tempus autem temporis quadruplum. Si iam prior quatuor cubita progrediatur quatuor horis, alter vna hora duo: planũ eſt, ſi duo tm̃ cubita priorem H fingamus progredi, duabus ea horis confecturum: quò tardior altero erit, qui eadem duo cubita percurreret vna hora: Et alterum, ſi quatuor cubita emetiatur, duabus id horis facturum: vnde illo, qui quatuor cubita, quatuor progreſſus horis eſt, velocior erit, ſi quidem par ſpatium ocyus confecerit. Quo quidem conſtituto, duos iam fingamus aſcẽſu impares pulſus (nam hanc in primis dimenſionem in hac diſputatione quærimus) ac faciamus, ſi lubet, exempli gratia, eſſe profunditatem profunditatis decuplam, & tempus temporis duplum: non ne aperte perſpicies, modo ſuperiorum memineris, pulſum, cuius decupla eſt altitudo, multo fore altero celeriorem? Nam humilis, ſi in eodem conſtans motu, decuplo in profunditatis dimenſione increuerit, fiet illi quidem æque ac alter altus, ſed tempore lõge maiore, q̃ ille. Inuentus igitur quidam eſt humilis pulſus breui tempore durans, qui alto diuturno ſit tardior: id quod eſt, de quo initio agebatur, aliam rõnem dignoſcẽdi tpis eſſe motus, aliam temporis celeritatis. At enim hęc verbotenus fortaſſis fingun

*ἀκμάζοντος

tur, à vero autem abſunt. Immo, ſi iuuẽnis valentis compares pulſum cum pueri formicante, decuplum aſcenſum offendes. Quòd, ſi hunc ipſum excalfacias iuuẽnem vel balneis, vel frictionibus, exercitationibus'ue, ac tum bilem moueas illi & ſtomachum facias, non decuplam, ſed quin decuplam eius profunditatem inuenieris humilis dimẽſionis pulſus in puero formicãtis. Verũ in

puero

A puero formicans, ne ſit ſemel tardus, ſubſidium ab ætate habet: at in ſene formicantem, ſi pulſum noſti tangere, celerem non magis dicas, q̃ vermiculantem. Nam hoc, haud ſcio, an tardior clare vllus pulſus videat. Formicans enim, qua eſt breuitate, apertam cognitionem fugit: vermiculãs non obſcure quidem eſt tardus, ſed, ſiquis alius, abunde perſpicuus. Quid igitẽ inter celeres hunc quoq; pleriq; referunt, niſi conſenſionẽ cum formicãte ſtudentes ſeruare, eos non ſentiri ſtatuũt? Nam, qñ in ſe facile hi pulſus mutuo conuertuntur, & vermiculantis facile extremus delapſus formicantem gignit, ſimiliter primũ formicantis incrementum vermiculãtem, planè illi nouum putauerunt, ſi eorum alterum dicerent celerem, tardum alterum. Ac, quia ſemel non probe celerem appellarunt formicantem, idcirco rem ex conſequenti tam falſam, tam etiam planè diſſonam ſuſtinuerunt admittere, vermiculantem etiam celerem eſſe. Et quidem vermis eum greſſui comparãt, & formicãtem item formicæ, animantium, vide, q̃ velocium? &, qui ſimul ita comparant, ſimul eſſe celeres contendũt, nec animaduertũt, q̃ ſecum pugnent. Poſtq̃ vero in tãtos ſe errores ſemel demiſerunt, non dubitant etiam in ſtomachicis affectibus confirmare oẽs eſſe pulſus celeres, cum ne hi quidem ſint celeres omnes: & vero alios etiam ſexcentos, de quibus alio loco dicere magis conuenit. Qui errores mutuo conſecuti illos ſunt ob notionem nõ diſtributam nec diſtinctam ce

B leritatis, prorſusq; confuſam. Nam, cum illi de celeri pulſu ex ſola temporis exiſtimarent breuitate, neq; etiam de eius magnitudine ſtatuerent, quæ falſo illis in mentem venerant, hęc in errorem ipſos in dignoſcendo impulerunt. Sed nos clare, ni fallor, alium oſtendimus breui tempore durãtem eſſe, vt hic appellem, pulſum: alium celerem: ſimiliter contrarios his, alium diuturnum, alium tardũ eſſe. Hîc tu putas fortaſſe abſolutam omnibus partibus eſſe diſputationem, teq; manifeſto cognoſcere, celerem pulſum differre à tardo. Ego vero nihil magis in votis habeam; q̃ vt de commentatione tanta diſputatio detrahatur. At re vera non ita habet, ſed eſt habita oratio ad celerem pulſum & tardum dignoſcendum, veluti quoddam præludium. Nam per totam hanc quidem habitam orationem duobus inter ſe motibus conferendis vnum tardiorem eſſe, alterum celeriorem oſtendimus: nuſquam verba fecimus tũ de tardo & celeri. Sanè quam plurimum intereſt, tardiorẽ dicas motum, an tardũ: nec nõ celeriorem, an celerẽ. Exempli gratia: Si quis aliquẽ dicat motum tardiorẽ eſſe, quęrimus, quo nam dicat eſſe tardiorem eum: ſemper enim qui tardior eſt, alio dicit tardior: ſin tardum dicat aliquem motum eſſe, haudquaq̃ interrogamus, quo nam, nam ridiculi habeamur. Sic, ſi pulſum tardiorem eſſe dicamus aut celeriorem, erit omnino, qui de nobis, quo nam tardiorem dicamus vel celeriorem, requiret: ſed, tardum cum dicimus vel celerem, nullus tã

C rogat, quo nam. Nunquid igitur celer & tardus abſoluto ſermone proferuntur: at celerior vero tardiorq; referuntur ad alterũ? Sane hoc fortaſſe quis prompte pro vero probabit. Mea vero longe alia ratio eſt. Adeo multæ eſt res cogitationis deliberationisq;, cum aliis de cauſis, tum q̃ ad plures res pertinet ea ſpeculatio: neq; n. de celeri & tardo, vel celeriore & tardiore, diſtincto & definito eſt opus: de magno autẽ paruoq;, & maiore atq; minore, aliisq;, quorum idem vſus eſt, negligere par eſt. Immo attendendum eſt, perinde ne ſit, ſi maiorem dicas ac magnum pulſum, & item minorem ac paruum: an diuerſæ res ſub his nominibus lateant. Maiorem quidem ſemper accipimus minore maiorem, atque minorem maiore minorem: magnum vero nullo magnum, ſed abſolute: itemq; paruum, nullo paruum, cæterum abſolute. Eodem modo de breuiore & breui, longiore & longo, latiore atque lato, anguſtiore anguſtoq;, & hercle etiam de molliore & molli, duriore & duro, deniq; de omnibus aliis, quæ in cum vſurpantur modum, diſtinctione eſt opus. Quippe hæc conſideratio pene pertinet cum ad totã medicinam, tum vero ad alias artes omnes: etenim calidius dicimus & calidum, frigidius & frigidum, ſiccius & ſiccum, humidius & humidum, deniq; plus & multum, ſimiliterq; minus & parum. Vna igitur in re ſermonem pro exemplo explorabimus, vbi, ſi indagando nobis quid profectum ſit, ad alia tum omnia viam & ratio-

D nem hanc faciemus, vt traducamus: ſin hæreamus, ipſam etiam hanc hæſitationem transferemus ad omnia. Alterutrum quidẽ certe, aut viam rationẽq; inuenerimus ad multa accõmodiſſimam: aut inanem ſciẽtiæ eorum perſuaſionem, quæ ignoramus, depoſuerimus. Age iam ſumamus in manus magnum & paruum, vt expendamus, quatenus à maiore & minore diſtent. Et primum de rebus oibus mundi, in quibus quidem verſati ſumus & educati, quid intelligamus magnum & quid paruũ, nobis ipſis ſubiiciamus: † ſimili modo, quid maius & minus. Non ne maius, vt quiſ quam abſolute dicat, non ferimus, niſi addat, quo dicat maius: magnum autem abſoluto ſermone & ipſi proferimus, & alios citra additionẽ audimus? Nunquid igitur per ſe dicuntur & abſoluto ſermone magnũ & paruum? At, ſi eſt, nimirum vel ſubſtantiã ſcilicet denotabũt, vel qualitatẽ, vel aliquod aliud prædicamentum? Atqui ſubſtantiam non ſignificant, vt Socrates, Plato, equus, homo. Nec vero etiã qualitatem vllam: neq; figurã igitur, neq; colorem, neq; poſitionẽ, neq; conformationẽ, & paucis, nihil iſtius generis. Quin nec vbi, indicare, vel qñ, poſſint, nec item ſitum, nec habitum, nec actionem, nec paſſionem. Sed in illis hæc ſolis ſunt quærenda, quæ in prædicamento quantitatis, aut ad aliquid, ſunt. Atq;, ſi (quæ nuper noſtra ſententia erat) non videantur ad prædicamentum relationis pertinere, in quantitatis erunt quærenda. Porrò plenum eſt difficultatis ſtatuere, quãtum intelligere vtriq; oporteat: an ne inſtar ſtadij magnum, & cubitale paruũ.

† Ex antiquis codicibus vertendũ. vtrum ne magnũ idem, quod maius, & paruũ idẽ, qđ minus: an maius, vt quiſquã abſolute &c.

Atqui montem, etiam ſi magnitudine ſit ſtadij, parvum dicimus: & formicam magnã, longe qui E dem cubito minorem. Dices fortaſſe (quod familiari cuidam meo ſatisfecit) quãtitatem quidẽ ab ijs ſignificari, non certam tñ illam, vt pedale: ceterum, vt ille dicebat, latam & indefinitã. Nunquid igitur finibus latitudinem eorum amplecti poſſumus, vt alia id genus, nimirũ chori, ciuitatis, mõtis, exercitus, ſtagni? quippe quę cum quantitate incerta omnia dicãtur. Poſſumus dicere nõ tres nos aut quatuor ſaltatores chorum intelligere, non tamen iam mille: nec etiam ciuitatẽ, ſi qua tri bus conſtet domibus, nec quæ mille ſtadijs exporrecta eſt: necp montem, qui cubitalis ſit, ſed qui maior, neq; tamen qui lunam attingat: neq; ſtagnum, collectionem aquę trium amphorarũ, non tantũ tamen, vt vniuerſam terram inundet. Nam, vniuſcuiuſq; horũ quanq̃ ad amuſſim nequeas quantitatem conſtituere, multa tamen inuenias corpora, quæ ab eorum notione vtrinq; deflexe runt: hæc, cp non dum: illa, cp non amplius ſint talia.

Termini Magni & parui. CAP. 2.

QVi ergo termini magno & paruo ſtatuantur, vt commemoratis omnibus, non eſt, quid dicamus: immo vero adeo intelligentia patet late magni, vt ipſo etiam vniuerſo mundo, verbi gratia, ſi quid excogitari maius poſſit, hoc magni ſit obtenturum nomen. Nihilominus formica, culex, miliũ, & ſi quod hoc minus ſit animal vel granum, accipiat magni nomen: ne- F que. n. formica tñ, ſed & milium & culex, magnus dicitur. Tantũ ergo conſtat, vnamquãque rem cũ eiuſdem generis rebus collatã, vel paruam, vel magnam dici: abſolute nihil. Atque hoc quidẽ inter maius intereſt & magnũ, cp maius omni minore poſſit maius dici: magnũ vero nõ quolibet maius, ſed tñ eis, quæ ſunt eiuſdẽ generis. Eadem de minore & paruo diſtinctio eſt, nec nõ de celeri & celeriore, nec ſecus de tardo & tardiore: ſiquidem equus quiſpiam tardus dicatur, & formica velox. Simili ratione alia cũcta videbis appellata eſſe cũ in pulſuum omnibus generibus, tum per totã medicinam, & hercle per totã mortaliũ vitam, durum durius, molle mollius, crebrum crebrius, breuiter alia id genus omnia, partim cum altero quolibet cõparata, partim cum ijs tñ, cum quibus conueniunt genere. Quid iã igitur? ſummã ne aſſecuti ſumus, an vero hic etiã ſermo poſtulat diſtinctionẽ? necp. n. ſi cum oẽnibus, quę ſunt eiuſdẽ generis, magnum comparemus, ſtatim ſic nominamus. Neq;. n. ſimul Achilles & Aiax dicentur magni, nec Polydamas & Milo, ſi quidem Aiace Achilles, Milone erat maior Polydamas: ſed plane cum medio & mediocri atque moderato, quod vocant, vnoquoq; in genere, veluti cũ regula arbitroq;, cætera cõferemus: tum, quæ illud excedunt, magna eſſe dicemus omnia: quæ contrã, parua. Id quod vſu venit in omni vita, artibus quidẽ vtiq; maxime: nam ad moderati oẽs examen referuntur: atq; hoc ſuppeditare G eſſentijs, in quibus verſantur, ſtudent. Ac multum cibi dicit medicus ſumpſiſſe quempiã, vbi corporis naturam nutriendi excedat: rurſus parum, vbi infra mediocritatem eius ſit. Nam ea ratione athletæ duas minas carnis parũ dicimus eſſe: & frequenter ægroto interdicimus cremoris ptiſanę pelum exorbere, vt ſupra mediocritatẽ. Ita" magnum etiam pulſum & paruum dicimus, qui à mediocritate deflexit: atq; huius vtriuſque magnum numerũ eſſe: moderatum vnum, qui inueniendus nobis & ob memoriam ponendus, omnibusq; alijs applicandus eſt, veluti menſura quædam æqua ab ipſa conſtituta natura. Quem qũo inuenire poſſimus, reliquum eſt, vt conſideremus: nam eò tota oratio properat, cuius qdem nomine retulimus, quicqd ante dictum eſt. Inuenerimus autẽ illum, modo poſſimus, via & ratione. Quippe hoc ad illud intereſt, vt vnam viam ad omnia moderata, vnãq; rationẽ habeamus: nec denuo neceſſe habeamus quærere, quo pacto inueniendus ſit in motu moderatus, quo pacto in quiete, vel in cõtentione, vel in arteriæ corpore. Ac primum hoc videamus, vtrũ ſinguli in ſingulis generibus querendi pulſus moderati ſint, an plures, alius pro ætate moderatus, alius pro habitibus corporis, alius pro temperamentis, alius pro anni temporibus, alius pro locis, ſtatibus, vitæ inſtitutis, vel animi affectibus. Pro his. n. omnibus alios magnos, alios paruos, alios moderatos dicimus pulſus eſſe: iam hos celeres, illos tardos, quoſdam H moderatos: pariq; modo in cæteris differẽtijs. Forſitan aũt hoc, phabilius dices eſſe, magisq; conſonum vſui, ſi cuilibet generi vnũ aſſignemus moderatũ. Ergo accuratius hoc diſceptemus, atque vnũ ſumamus genus pulſuum pro exemplo, ſcilicet magnorum & paruorum, de quibus egimus paulo ſuperius: ac medium eorum & moderatum, demus operam, vt inueniamus, ſigillatim pro ætatibus, ſigillatim pro anni temporibus, regionibus, naturis, temperamentis, alijſq; id genus omnibus: nam hoc, nihil deſideremus ad vſum amplius, ſi inuentum ſit, ſiue proprium inſtituamus cuiuſq; memoratorum pulſum ſcire, ſiue etiã eius à natura flexus dignoſcere. Quod præſens nobis doctrina videtur ſuppeditare. Quare etiam atq; etiam videamus, poſſit ne hoc inueniri. Mihi quidem ſane difficillimum videtur, atque adeo non poſſe fortaſſe inueniri: ac difficultas quidem in eo eſt, cp nihil ex his, quæ commemorauimus, ſeparatum licet & ſolum ſumere. Nam, quando ſeparatam & ſolam cernas pulſuum pro temporibus anni differentiam citra corpus, quod iam ſuum temperamentum habeat, & habitum, & ætatem, & alia, quæ diximus? Itaq; fit, vt non poſſis dicere, hic pulſus peculiaris veri eſt, ille æſtati: nam te quis roget, quo tu nam in corpore dicas, in calidiore tẽperatura, an frigidiore: gracili, an corpulento: iuuenis, an ſenis: in frigida regione, an calida: & viri, an mulieris: nec ſecus in reliquis differentijs. Quocirca in omni natura videtur

A.t.1.1. partis. can.fo.570.co. 2. 2.

Atur propoſitum corporum proprius eſſe animaduertendus pulſus, & non proprius, quo ſciamus Dionis, verbi gratia, pulſus talis natura eſt: Theonis talis. At hoc abſurdum ſit, non tantum quia neceſſe eſſet, qui peculiares ſingulis hominibus pulſus ſint, & qui non peculiares, ſeparatim meminiſſe, & nihil nos poſſe de quoq;, niſi vſus nobis cum eo interceſſiſſet, cognoſcere: verũ etiam cp ne in ipſo Dione quidem, verbi gratia, vnum hunc proprium pulſum in vnoquoq; genere ſeparatim poſſemus & præter rerum externas circunſtantias ſumere. Nam quando ſumes tandem? Dionis ne hyeme, an Dionis æſtate: & vtrum Dionis Romæ, an in Africa: iam gracilioris, an corpulentioris? præterea eius, qui ocioſius egerit, an laborioſius: durius, an lautius vixerit? tum vinum an aquam potauerit, an ſitiuerit? Neque enim eſt ab his alijsq; circunſtantijs ſexcentis ſeparatum ſumere & ſolum corpus Dionis. Itaque non dum explicata prima dubitatio eſt. Siquidem pulſum toti naturæ propoſiti corporis proprium, quem quidem moderatum, hoc eſt mediocrem appellauimus, non valemus inuenire. Præſtiterit igitur non ambire hac ratione pulſuum notitiã, ſed, vt præſcripſi tyronibus, in ſingulis, quas narraui, cauſis ediſcere variationem. Nam aliquã poſſis eius viam atque rationem inuenire, quam hoc loco prius adnotabimus: deinde inſpiciemus, vtrum omnia præſtare queat, an aliqua ex parte etiã claudicet. Porrò via ratioq; hæc eſt, vt exem B pli gratia viam ſumamus de cauſis, quæ alterandis ſunt pulſibus, vt exercitationem. Nam, ſi conſiderandum venit, quemadmodum pulſus exercitatio immutet, delige hominem, cuius attendas prius omnes pulſus, inde exercites, tumq; de integro attendas, †quem illorum teneas, quo deficia ris, & quantum: itaq; inuenieris, quatenus poſſit pulſus exercitatio conuertere. Haud aliter in balneis, potu, cibis, alijſq; omnibus, facto de ſingulis hominibus periculo, facile alterationes inuenie- mus. Hæc facillima experientia eſt: verum, quæ ab experientia ineundæ rationes ſunt, non perin de faciles. Nam, quod eſt in omni experientia, id hîc item, ne, dum nihil diſtinguimus & confuſe rẽ tractamus, offendamus, periculum eſt. Quod fit bifariam, vt res non diſtributa, vel diſtincta ſit: partim quòd commune non diſpartiamus in ſuas omnes partes: partim cp alterantibus cauſis nõ attendamus, quæ præcipue, vel primo, vel quocunque velis nomine vocare: & quæ per accidens, ſucceſſerunt. Atq; commune non ſecare in omnes ſuas differẽtias tale eſt: nempe requirit oratio ad claritatem exemplũ. Si quis exercitatorum tales dicat eſſe pulſus, neque diſtinxerit, nec cui dicat' nam exercitato, nec quemadmodũ exercitato, neque quando; neque quantũ: hic, eò quòd non diuiſit commune in differentias, lapſus eſt. Cui' nam exercitato inquam, qua ætate, quo robore aut infirmitate, quibus humoribus prædito, quo corpore, qua temperatura, qua compagine corporis C partium, quã ad exercitationem conſueto: ſcilicet in tot membra diuiditur, cui' nã. Iam, quomodo exercitatus eſt, in alias ẽt differẽtias ſcinditur, an valide, nec' ne: celeriter, nec' ne: æqualiter, nec' ne: in quibus omnibus non eodem modo mutabitur. Iam etiam diuerſam eſſe pro tempore alterationem oportet: neque enim à cibo ſubire exercitationem perinde eſt, ac iciunũ: nec perinde eſt triſtem, atque hilarem: alacrem, ac ſegnem: rigidum, ac excalfactum: item cum, qui plus iuſto, ac qui intra modum vel mediocriter, dormiuit. Similes immutationis differentiæ manabunt ex quantitate exercitationum: ſiquidem moderatæ aliter, atque plures vel pauciores, commutant pulſus. At per accidens, an per ſe, mutatio fiat, ita eſt diſtinguendum: ecquid fuiſſet excrementis plenus, &, cum cœpit exercitari, fluente in ventrem vitioſorum humorum copia vellicari contigit os ventriculi humorum vitio, aut copia opprimi, aut euerti, ac nauſeare, eoq; vel fatiſcere hominem, vel langueſcere, vel refrigerari, vel ſuffocari: horum enim alterat quodque pulſus, quos aliquis forſitan ab exercitatione exiſtimabit profectos. Nam, ſi, qui plethoricus ſit, ac thorace & pulmone affecto, ſimul, vt cœpit velociter exercitari, in diſpnœam inciderit, pro diſpnœa variabunt pulſus: & tu putabis fortaſſis pro exercitationibus. Ergo, vt in experiundo nõ fallaris, quomodo ſit diſtinguendum, etſi alio loco ſim longius perſecutus, ſummatim hîc tamen perſtringam. Omnes com- D memoratas differentias ad tres has reducemus generales: corpus propoſitum deſignabimus ad experientiam, cum ſanum ſit, ac nulli obnoxium externæ alterationi: tum exercitationem, qua ad id vtemur, moderatam quantitate ſeruabimus: atque in mutatione hoc attendemus, ecquid caſu inciderit, non ex ipſa natura exercitationis. Si. n. tria hæc reſpicias, nullo negocio inueneris, quẽad modum & quatenus aduentitia cauſa immutet. Itaq;, ſi omni in genere cauſæ, alterationem experiundo addideris, vtẽdi tibi ad dignoſcẽdos in morbis pulſus facultas erit, facile, quantũ ab externis cauſis alterati pulſus ſunt, exploranti, quantum item à morbo. Itaque nihil erit, quòd labores, vt, qualis ſit, qui natura moderatus eſt, præſcias: ſed, ſi, qui ſit ſingulis, de quibus agitur, peculiaris, teneas, quantenus mutatus hîc eſt cum ab alijs cauſis, tũ vero ab ipſo morbo, noſſe poteris. Atqui, niſi ad hæc vſus nobis moderati pulſus erit, nequicquã eũ quæremus. Qua igitur ratione aliquẽ magnum dicemus vel celerem incognito moderato? nam manere etiamnum videtur prima dubitatio. Quid autem magnum nobis opus eſt aut celerem dicere, cum alterationum nobis tantum modo ſatis ſit meminiſſe, vt dicamus in hunc modum? Exercitationes moderatæ pulſus in magnitudinem, celeritatem, vehementiam, & crebritatem conuertunt. Quod dicemus alios quoque, cum id ſignificare volunt, in exercitationibus dicere, magnos, celeres, vehementes, crebroſq; fieri pulſus. Nos vero primum, non abſolute in exercitationibus dicemus, ſed in moderatis addemus.

† *Al. quis illorũ ſit meẽſus & quis exoluetus, & quantum.*

Nam

Nam, naturã quæ corporis exercitati excedunt, pulſus in aliud vertunt genus mutationis. Dein- E de non ita dicemus abſoluto ſermone magnos & celeres, ſed maiores, celeriores, vehementiores, crebriores, aliaq; dicemus ita eſſe omnia vſurpanda: vt, Pro ætatibus, maximos iuuenum eſſe, ſenum minimos: eorum, quorum præcipitat ætas & vergit, maiores quidẽ, quã ſenũ, tamẽ minores, quam iuuenum. Pro regionibus eodem modo, & pro reliquis omnibus idem præſcribemus: inter ſe omni in genere pulſus conferentes, non abſolute de iſs decernẽtes. Ac empirico forſitan ſatisfaciat hæc inſtitutio, de qua accuratius nos paulo poſt viderimus. At, qui primas ſtudeat & continentes, quas vocant, cauſas inueſtigare cuiuſque pulſus, & ratione artẽ viaq; tractet, huic cuiuſque generis moderatum operæprecium eſt noſſe. Quæratur enim, cur paruus pueris ſit pulſus, deinde cauſæ nos probabiles deficiant: nẽpe enim deficiemur illis, ni ſedulo priùs cauſas, quæ magnos pulſus & paruos gignunt, expenderimus: neque enim in pueris cauſas reperiamus, quæ paruos generent. At qui, ſi vel vna in re, quamlibet leui, cauſæ ratio claudicet, ſimul in reliquis, vbi videatur abundare, merito titubabit: vbique enim ſibi, ſi quidem vera eſt, conſtare illa debet. Quò magis neceſſarium eſt noſſe moderatum: nam poteſt etiam pueri pulſus moderatũ ſuperare. Herophilus certe inſigniter magnum interdũ hunc pulſum vocat †. Quid tandem igitur, quæres, parum Archigenes illum nominat? Fortaſſe cauſam tibi diſſenſionis aperiã, ſi noueris priùs inſtitu- F tũ probatũ eſſe, debere ad cõmentandas pulſuum cauſas virum, qui rationem ſequatur, & cum cauſæ conſideratione omnia inſtituat ſcire, pulſum moderatum tenere. Sed hoc leuius eſt fortaſſe: dices enim nolle rationalem te eſſe. Quod vero paulo ante reiecimus, vt rem magnæ conſiderationis, nunc diſcutiamus: niſi vere moderatum priùs pulſum inuenerit, neminem poſſe empiricum diligenter obſeruationem & accurate inſtituere. Nam, poſteaquam propoſitum eſt illi, nõ modo, an mutet in celeritatem pulſus, vel magnitudinem, vel quid aliud, præſens circunſtantia, vt cognoſcat: verum etiam quatenus alteret (nam præſagiendi ex pulſibus in hoc potiſſimum omnis vſus vertitur) quatenus autem alteret, niſi naturam perſpexerit, nulla ratione cognoſcat: neceſſe erit, cuiuſque ægroti naturam præſciat, modo noſſe magnitudinem velit præſentis alterationis. At enim non omnium ægrotorum vſus eſt conſuetudine per ſanitatem, quò experientia eam addiſceret, & inde memor, illius cum ægrotantibus compararet naturam. Qua igitur ratione poterit etiam experientia, quò intendit, aſpirare? an hic etiam ex communitatibus quibuſdã erit obſeruatio? At quomodo, & quonam pacto? neque enim perinde hic, atque in cauſis externis, alia fixa ſerues: vnum, quod obſeruas, immutes. Quippe colores, figuræ, odores, longitudines, latitudines, profunditates corporum, gracilitates, corpulentiæ, differentia generum, ætatum, regionũ, G temporum anni, præſentis etiam ſtatus, neceſſario omnibus adſunt hominibus. Quare, quandoquidem, quin habeat hęc, reperias nemínem: difficulterq; ſub pauca illa, quæ paulo ante recenſui, reducas horum obſeruationem: in externarum cauſarum mutationibus, alia nobis opus eſt via et ratione. Iam, quàm ardua ſit horum obſeruatio, cognoſces, ſi non ratione tantum, ſed & velis experiũndo inueſtigare duos viros ſemper vna aliqua in re differentes, in aliis omnibus conuenientes: ſane enim ægre inuenias: vt omittam, quàm multæ exiſtant alterationum coniugationes, & quantum obſeruatio temporis requirat, quantam autem memoriam & quàm præclaram. Nã præter alia etiam, quæ nihil referunt ad pulſuum mutationem, obſeruare empiricos quàm diutiſſime oportet, vt hoc ſaltem intereſſe nihil certo ſciant: atque hoc illud eſt, quod in primis obſeruationem iſtam à ratione & compendio remotam in immenſam prolixitatẽ temporis producit. Quod eſt, cur ſemper clamemus, vt etiam aliàs docuimus, vt obſeruatione tm̃ artẽ conſtituas remota ratione, fieri miníme poſſe. Et, vt iſta omnia admittantur certe, quòd nullũ habeamus certum modum, ad quem exceſſus & defectus referamus, magnitudinem alterationis in iſs ſingulis nunquam cõplectetur memoria. Quî enim poſſit quiſquã memoria hæc omnia tenere, connexis inter ſeſe his, quæ corporibus neceſſario comitantur vnà cum quantitate ſingulorum? Omnino commiſſura H huiuſcemodi erit: albo eatenus, lato pectore eatenus, item corpulento hactenus, corporis latitudine & profunditate tanta, maſculo, & puero, tempore eſtiuo, in loco natura frigído, in ſtatu ſicco talis pulſus erit. Eas enim complicationes infinitas numero (quas nemo mortalium nec obſeruauerit, nec complexus memoria fuerit, ſed in diſputando tantum comparari poſſe ſophiſtæ iactent, in arte vero adminiſtranda inanes deprehendantur, nec vlla poſſe facultate parari) erit contexere neceſſe. Iam, ſi plus & minus in omnibus, quæ narrauimus, iſtæ inter ſe coniugationes different, vt certe differunt, in quam obſeruationem diſputationem cõijcient, apertum puto eſſe. Proinde ſatius fortaſſe ſit, ne hîc longior ſim, nec immorer in demonſtranda difficultate empiricæ obſeruationis, & immenſa longitudine: verũ rationem vt aliquam & viam tradã, cuius præſidio oẽm facile, quem experientia oſtendit, fructum capiamus. Quæ nã tãdem eſt illa via? hæc eſt. Vbi optimã conſtitutionẽ inuenerimus corporis noſtri, primum animaduertendum eſt, qui eius pulſus ſunt, neq; obiter id vel negligenter: ſed in eo ſtatu hominem accipiemus, vbi ſuum proprium motum pulſus ab nulla externa cauſa immutati retineant. Hoc fiat, ſi "nõ in longo ocio ſit verſatus, nec recens exercitatus, nec vero ẽt diu ieiunauerit, vel mõ comederit: aer præterea tẽperatus ſit, oportet, ipſeq; omnibus liber animi affectibus, & tranquilliſſimã mentẽ habeat. Poſtea inueſtigandæ ſunt

corporis

† *Additur ex antiquis, interdum uero ſatis magnũ. ut ẽt appareat inferius.*

A.l.1.f.1.d.3.c.46.48.d

A.l.1.f.1.d.3.c.1.fo.47.b

A corporũ vitioſæ conſtitutiones: tumq; primũ earum recenſebis differentias: deinde, quos in illis exceſſus repereris atq; defectus, hos ad moderatam & optimam conferes. Iamq;, cum animo reputabis primũ, quantũ oporteat iſtarũ naturarũ pulſus diſſidere ab optimæ pulſu, deinde ipſa experientia rationẽ hanc, ſi conſtet veritati, explorabis. Quod cũ ſubinde feceris, & longo vſu ratiõẽ exercitaueris & tactũ, tũ putabis demũ certo te moderatũ tenere in omni genere pulſuũ, illoſq; ẽt, qui aliquo modo vltra hũc ſunt & citra. Habes ſummã. Proinde, quicunq; aut corporis noſtri optimã naturã, aut vitioſas non nouit: aut ratione quidẽ perſpexit eas, ſed, vſu vt dignoſceret, non laborauit: nihil huic fructus feret hic ſermo: ſiquidẽ illa priùs ſunt ediſcenda, poſtea huc veniendum. Etenim in non paruam incidet controuerſiam, quam veteres medici de his inter ſe habuerunt: & iuniores non ſolum inter ſe, ſed cum veteribus etiam. Nam nec, optima natura quæ ſit, inter omnes conuenit: neque dum vitioſarum eſt inuentus numerus: & ſigna, quibus vel optimas, vel prauas cognoſcas, admodũ pauci medici literis prodiderunt. Quòd ſi vel hæc omnia apud maiores noſtros confeſſa ſint, & ordine inuenta, deberent tamen naturas diſcere priùs experiundo, itaq; ad artem ſe de pulſibus conferre. Erũt fortaſſe, quibus longitudo diſplicebit huius, quã induco, contemplationis. Nos vero, ſi inſtitutũ meũ ſugillent, non offendemur: neque enim probatũ vnquã iri ſperauimus omnibus, aut vſui futurum. Nã, cum admodum liquido & certo ſcirem, B præter vnum veritatis amatorẽ, reliquos omnes pro nugis meris habituros, quæ doceo, tũ aggreſſus ſum ad hæc explicanda, ac vnum illum multis præpoſui. Porrò aũt, ſi nos ipſos quis de ægrotis vidit præterita & futura prædicere, hunc ẽt puto, niſi planè ſit fucus, ẽt ſi videatur longior, cũ tam vtilẽ exitum tamq; præclarum pollicetur, hanc commentationem amplexaturum.

Optima Natura moderatum pulſum habet, ad quem alij collati, exceſſuum & defectuum nominibus appellantur. CAP 3.

Qui ergo ante intellexit naturam corporis noſtri optimam cognoſcendam eſſe (cuius nos alio loco indicia prodidimus) huius "ſciat pulſum eſſe inter omnes alios medium: & veluti menſuram quandam regulamq;, in omnibus lucubrationibus de pulſibus, hunc moderatũ & medium à nobis meminerit appellari: cum quo vbi alios oẽs comparamus, celeres, tardos, magnos, paruos dicimus eſſe. At pulſum moderatæ naturæ & vndequaq; optimæ, non recte vocaueris magnũ, paruum, celerem, tardum: nec etiam durum, vel mollẽ, nec quoquã alio nomine, quod immoderationem interpretetur. Immo, vt in opere de temperamentis, omniũ optimam tẽperaturam nec calidam eſſe docuimus, nec frigidam, nec ſiccam, nec humidã, neq; mollem, neque C duram (quippe haſce omnes quibuſdam exceſſibus defectibusq; conſtare vnius illius temperatæ & moderatæ) ſic nunc etiam nec magnum, nec paruum, nec celerẽ, nec tardũ, nec quicquid aliud, quod à mediocritate deflexit, pulſum optimæ naturæ vel appellabimus, vel intelligemus. Nec vero etiam ipſum hominem, in quo eum pulſum reperimus, vllo nomine, quod quidem moderationem non ſignificet, nominabimus. Non enim craſſum, non gracilẽ, nõ calidũ, frigidum, humidũ, ſiccum nullo denique alio nomine: verum nominamus omnibus partibus corporis temperatum & moderatũ. Ad quem, cum dignoſcere quidem illum didiciſti, pulſuum omnes differentiæ perpenſæ, caue, excidant: &, vbi æſtimes ad illas reliquos oẽs pulſus, vel duros ita, vel molles, vel raros, vel crebros, vel alio nomine ad eundem modum voca. Nunc ergo, quando ſummam cõſecuti videmur eſſe, non ſanè incommodum erit, ſi dubitationẽ quãdã neceſſariã excitem: quo, ſi nihil dum inuentum arbitremur, explicationem ſermoni apponere conemur, quę adducat nos, ſimulq; doceat, primum ſummam nos iam obtinuiſſe: deinde abſolutiſſimam eorum notitiã, de quibus agimus, commonſtret. Ac exordienda quidẽ modo dubitatio eſt, dicendumq; non poſſe omnes, quæ in corpore ſunt, arterias neque eſſe æquales inter ſe, nec æqualiter diſtendi. Quî. n. poſſet dorſi arteria arterijs colli, aut alarum, & inguinũ, vel ipſa par eſſe, vel eius diſtentio illarum diſtẽtioni- D bus? ac multo vero minus arterijs vlnarũ, atque poplitum: adhucq; etiam minus arterijs carporũ & tarſorum: adhucq; minus arterijs temporum, digitorumq;. Non poteſt itaque pulſus vnus in quantitate diſtentionis moderatus eſſe, ne ſi optima quidẽ ſit natura: ſed in motu, & robore, cæteriſq; generibus vnus eſſe per oẽs arterias poteſt. Neque enim poſſunt, dũ in natura ſua conſtat homo, præſertim ſi optimã adeptus conſtitutionem ſit, quædã celerius arteriæ, aliæ tardius, vehementius, languidius, durius, mollius, crebrius, rarius pulſare: ſed ſimilẽ cum inter ſe mutuo, tum cũ corde motũ omnes, neceſſe eſt, habeant: magnitudine vero vt eorũ differant corpora, ita diſtentiones par eſt diuerſas eſſe. Putabis igitur ad manum eſſe ſolutionem hæſitationis: quòd nihil cauſæ ſit, quin, qui carporũ tantũ arterias ſemper tangat, quantus in optimis naturis ſit pulſus earũ, noſcat: & vero etiã quantus in aliis quiſque, ſi cum hoc cõparetur: Et hercle, ſi velis arterias etiam tarſorũ pedum tangere, aut partium aliarum corporis, diſtentionis retinenda quantitas eſt in optima quidem natura, quò poſſis ad hos æſtimare earundem partium pulſus, qui in alias naturas incidunt: neq; hîc quicquã conſecuturũ abſurditatis, aut difficultatis, neque multũ laboris in cognoſcẽdo fore. Verum, hæc qui dicit, in libro de optima corporis conſtitutione ignorat demonſtratum eſſe, æque in magnis corporibus, ac in paruis, conſtare eam naturam poſſe. Quod ſi ſciret, nequaquam neq; ipſas arterias ſingularum partium duceret, neque diſtentiones earũ, parẽ poſſidere in omnibus

bus optimis naturis magnitudinem: cæterum, prout magna sint corpora vel parua, ita variare. E
Vnde fit, vt non dum discussa prima sit hæsitatio, quia moderatum vnũ inuenire in distentionis
quantitate non valemus. Proinde operæpreciũ est, quando hîc prorsus hæremus, oẽs medicos de-
mirari, qui magnos temere appellant perpetuo & paruos pulsus: quãtus aũt moderatus sit, ex cu-
ius cõparatione alios reperiemus, non tradunt. Videantur. n. parum distincte illi eiuscemodi pul
sum concepisse, sed, referentes potius ad aliquid, magnũ vel paruũ dicere, perinde vt maiorem &
minorem. Equidem ẽt nostræ memoriæ soleo præstantissimos medicos, vbi tangendo aliquo, ma
gnum vel paruum esse dicant, frequenter rogare, quonam illum dicant maiorem, aut quo mino-
rem. Illi naturali respondent. Iterum cum quæsiui, quo illo naturali, non modo existimant non di
gnam inuestigatione quæstionem, verum etiã demirãtur, si cuius putem eos alius dicere, ac ipsius
ægroti, quem in præsenti tetigerint. Quin hoc latere ne pueros quidem autumant, alio alium per
commodam valetudinem maiorem & minorem pulsum habere. † Atque hæc quidem hi dictitãt.
Quid aũt illi, qui his præstant, qui libros nobis de pulsibus reliquerunt conscriptos, alia ne sunt in
opinione, an in eadẽ illa? Hi quidem certe dicunt veris medium & autũni efficere maximos pul
sus, hyemis & æstatis minimos: quæ inter hæc tẽpora intercedunt, medios inter magnos & paru-
os. Nã videntur mihi ne hi quidẽ absoluto sermone proferre magnos vel paruos, sed referre ali- F
quò. Itaque sunt in illis, pro anni tẽporibus, qui adscribant, in hunc modũ: Veris mediũ & autũni
maximos, pro anni tẽporibus quidẽ, pulsus efficiunt. Iidem nec in ætatibus scribunt absolute, vt
alij magnos esse iuuenum, puerorũ paruos, & senum: sed addunt hic quoq; pro ætatibus. Proinde
sic pronunciant magnos & paruos, vt si maiores dicant & minores: nimirũ eos comparantes mu
tuò, non moderato. Nam mutuò, ipsam puto demonstrare rerum, de quibus disserunt, naturã: nã
non omnium mortalium medio vere æque pulsus maximi sint, sed cuiusque pro sua natura. Porrò
id ipsum quoq; crassa ratione omnino indistinctũ est & confusum: nugæ enim sint meræ, si cẽ-
seas illi, qui biliosa sicca calida & adusta natura est: aut contrà, qui pituitosa atq; frigida, maximos
medio vere pulsus esse. In disputationibus ita vtique, & uerbotenus forsitã videant habere: quòd
si periculũ facias, non reperiantur. Quippe calidiores & sicciores tẽperamento non expectare cõ
spicias medium ver, sed multo habere ante, suos maximos pulsus: iã contrarios his humidiores &
frigidiores longe vltra medium ver, ineunte iã æstate: soli vero, qui optimam sunt nacti constitu-
tionem corporis, inueniantur medio vere maximos suos pulsus obtinere. Eadẽ in ætatibus ratio
est: inter quas temperatæ medio vere: intemperatę ante vel post habent pulsus maximos. Verum
al. inoquo-que. nullus hæc quisquam medicus distinxit: adeo vt, si omnes homines parem statum in vtroque an G
ni tẽpore haberent, ita respondeant. Tametsi Hippocratis scripta neminẽ puto latere, quæ ille &
3. aph. 2. 3. 10. 11. 12. 14. 18. Ext. ord. 20. a. quàm multa de anni tẽporibus reliquerit: qui aperte ostendit, ‖ nec naturas, nec ætates ab ijsdẽ an-
ni temporibus perinde oẽs affici: quosdã. n. robustiores simul hyems sanioresq;, & in oẽs partes
meliores: aliquos æstas reddit. Quî fiet igitur, vt, quod commodat iuxta, atque id, quod officit, mu
tet pulsus? Quin aũt illos pudet adeo nobis nude scribere, & præter oẽm distinctionẽ: Mediũ ver
pulsus creat maximos? nam, ni additum sit, quibus nã maximos, nihil didicerimus. Quin porrò,
cum dicant, æstate & hyeme paruos pulsus fieri, hoc certe, vtrum tẽpus reddat minores pulsus, su
stinent adiungere? Neque vero paruum. s. peccatum dicent, si hyeme putes æstatem minores pul
sus efficere, hæc vero forte maiores efficiat: vel, si hyemẽ ęstate, cum cõtra se res habeat. Nã, quod-
cunque dicas de his tribus, siue æstatem hyeme, siue hyemem ęstate, siue pares vtrobique pulsus es
se, nisi addas, quibus, mentieris. Sin apposueris & distinxeris pro naturis corporum, & ætatibus,
vnumquodq; ex tribus verum sit: quemadmodũ nos, vbi de his priuatim egimus, explicauimus.
At neque se ipsum quisque, neque sese illi mutuo potuerũt hic coarguere, qp tũ multa falsa, tũ mul
ta indistincta dixerint: quod illis nulla alia re vsu venit, præter qp moderatũ cuiusque generis pul
sum ignorarent prorsus. Nã quã ob rem, cũ inter se mutuo tam decertent acerbe, de hoc ne verbũ H
quidẽ faciunt, sed prætermittunt misere? Nullam sane aliam ob causam, nisi quia nihil eorum cũ
intelligerent liquido, sed confuse oia & minime distincte, vnũ scilicet, qui primo hallucinatus est,
secuti omnes sunt: & de illis, quæ nihil propè artis administrationibus nec obsunt, nec accommo-
dant, acriter non mutuo tantum inter se, sed cũ Herophilo etiã digladiantur: idq; cum contentio
illis de rebus obscuris existat, quæ longã quærunt, quò declarentur, & prolixã orationẽ: de rebus
vero tã illustribus clarisq;, vt vel solo sensu deprehendi possint, neque scribunt elimate, neque re-
prehendunt errantes: nec vero, si quis veterũ quicquã scripsit, quod ab sua sententia abhorreat, me
minerunt. Cęterũ pueri esse confirmauerunt paruũ pulsum, & itẽ senis paruũ: vtrius aũt sit eorũ
minor, prætereunt: tametsi de vtroque Herophilus plane, si diligenter eius libros reuoluas, con-
scripsit. At ridiculus sim, qui hæc explicata ab illis postulem, cum ne prima quidẽ, nec simplicissi-
ma recte atque ordine tradiderint. Itaque paruum dicunt pulsum pueri, quẽ nunquã Herophilus
paruũ appellauit, sed modo satis magnũ, modo ĩsigniter, vel eiuscemodi quopiã nomine vocauit.
Tũ, quæ causa sit, inquirunt, quæ arterias moueat: & eorum, quæ de hoc scripsit Herophilus, pter
mittũt nihil: de præceptis vero, q̃ ad artis opa intersunt, recte ne Herophilus, an secus tractauerit,
verbũ nullũ, ô diĳ immortales, fecerunt. Atq; non ne lõge pstiterat, si, qp quatuor statuit Herophilus
facul-

† *Al. An sic quidem hi: qui vero his præstãt, qui libros &c.*

A facultates, quæ animalibus moderantur, de hoc nihil quærerent, nec atrociter rixarentur, vel cum
oppugnarent: sed, si confutatum hominẽ vellent, & conuictũ inaniũ suarũ nugarũ, ea proferrent,
quæ refragantur his, quę sunt plane euidentia, idq; cũ aduersus illũ tm possint cogere testiũ nume
rum? Etenim cũ illos, qui post Herophili ætatem de pulsibus sunt cõmentati, tum superstites pe-
nè omnes testes habebunt, pulsum puerorũ minorẽ scnũ esse, atq; adeo multo quidem minorem.
Etiam quidam mihi nuper, ridẽs vniuersam quæstionem, dictabat non dignam esse rem, de qua
disputetur: lõge siquidem puerorum minores esse: quo rectius nihil de his proditum literis esse.
Tales cum habeant sexcentos testes, & alioqui Herophilũ perpetuo oppugnẽt, ista, miror, quid se
mel præterierint, nec etiam, an hæc scripserit, sciant. Nimirum non multum de medicina laborant,
sed de his duntaxat sententijs, quæ nugas accumulare in disputationibus possunt. Quare hæc tan-
tũ ex Herophili scriptis capita decerpunt, cętera repudiant prorsus: quod in causa est, cur ignorẽt
Herophili scripta, si quæ mirifice ad artis opera faciunt, sed repugnant suis decretis. Ideoq; de rhy
thmis etiam, quæ prima ætate debebant in mulicis ludis addiscere, hæc temere inserunt libris me-
dicinæ. Quibus accidit, quod sero discentibus soler. Nam tacere, ẽt si ad aliam artem spectet, nõ va-
lent: rhythmus vero, quæ suppeditet signa, nemo scripsit illorum vllus. At Herophilus, qui aliã
B viam, ac illi, secutus est, prætermittit, quæ discenda de musicis erant, imbutis probe in arte: mox,
vt si ea teneant, apud eos disserit, quod medicinæ conducit, ex ijs accipiens. Illi vero, vt præclaram
istam, quẽadmodum isti appellant, τεχνολογίαν de rhythmis enarrarunt, nihil postea studient ostẽ
dere, qua ratione ex illis præsagiendi quid, vel denunciandi compares facultatem. Itaq; etiam pue
rorum esse aiunt paruum pulsum, contradicente Herophilo: nec vero hactenus studet perpẽde
re, vt, quæ apud mortales magna & parua distentio dicatur, queant assequi. Quippe vesicarũ, fol-
lium fabrorum, vtrium, ventrũ, vterorum, omnium denique rerum, quæ prædita cauitate aliqua
sunt, magnas & paruas distentiones solemus vocare. Itaque paruũ sæpe esse tumorem ventris dici
mus, magnum ẽt, verbi gratia, vesicæ: & paruũ vtris, ventris magnum. Dicemus etiam interdum
magnopere vesicam intumuisse, & distentam esse maxime: vtrem autem & saccum, qui xx eiusce-
modi vesicas capiant, nõ dum maximam distentionem esse consecutos. Censemus. n. ni fallor, ad
cuiusque cauitatem corporis esse distentionem æstimandam, non absolute pronunciandã ad eun-
dem vbiq; modum: nam est certus in qualibet re modus, in quo nec contendi tunicas, quæ cauita
tem ipsam cõplecluntur, nec remitti contingit. Ergo, vbi aduertitur tẽsio in illis vel cauitas, tum
magnas dicimus & paruas distentiones esse: quandiu nec sensibilem etiã cauitatẽ cernere possis,
C neq; dum tunicæ laborent distentæ, modicam illã & moderatã, & natiuam corporis distentionem
dicimus esse. Quid ergo est difficultatis ex his progressos arterĩã intelligere, cum sit corpus & hoc
concauũ, habere terminos oportere motus sui in vtranq; partem, nec nimium distendi (rũpat. n.)
neq; in arctissimum considere: obstare. s. naturã tunicarũ duram, quæ ægre contrahitur?

Quis sit Moderatus pulsus in Quantitate distentionis: & quæ sit eius dignotio. CAP. 4.

QVare est quædam iusta arteriæ distentio, vt neq; contendatur, neq; laxam quãpiam suam par
tem relinquat, quã esse moderatã & naturalem dicemus: sin minus, in vno eodemq; homi-
ne dicamus, necesse erit, magnos, paruos, & moderatos pulsus esse. At qui in optima na-
tura absurdũ est non oẽs moderatos esse: & longe hercle absurdius, si idẽ sit pulsus magnus simul
& paruus ac moderatus: Magnus, si cũ minoribus comparetur: si cũ maioribus, paruus: vtrisque
simul, moderatus. Oportebat vero, cũ minori conferi, eum maiorẽ appellare: cum maioribus, mi-
norẽ: cũ vtrisq;, mediũ. Eo. n. pacto nobis vocare licet optimarũ naturarũ pulsus, inter se illos qui-
dem maiores & minores, oẽs tñ moderatos: si quid ante dictorũ meminimus, cum naturã dicere-
mus propositi corporis spectandam esse, vbi indagare moderatũ, magnũ, & paruum instituimus.
Quòd si corporum inter se simpliciter comparemus magnitudines, maius, minus, medium inter
D vtrunq; nominabimus: magnũ aũt, vel paruũ, vel moderatũ haudquaquam: Maius. n. est, quod
minus excedit: at magnũ, quod moderatũ sui generis, Itaq; refertur vtrunque ad aliquid: sed ma-
ius ad cuncta minora comparamus: magnum ad vnum duntaxat eiusdem generis moderatum,
quo si maius sit, vocatur magnũ. Idem vice versa in minore & paruo accipiendum est. Moderatũ
& mediocre esse dicendum est, quod in sua propria natura constat: et immoderatũ immodicũq;,
quod naturã suam reliquit. Quando igitur corpus est cauum arteria, distentio eius, necesse est, in
terim proprie & moderate, vt postulat vsus, cuius gratia creata ab natura talis est, præterea vt eius
postulant tunicæ: interim immodice, perficiatur. Ostendi autem alio loco hactenus eam in opti-
mis naturis solere dilatari, quoad vsus largiter impleatur, & nihil offendãtur tunicæ. Proinde, qui
regulam velit attendere in magnis pulsibus & paruis dignoscendis, optima natura inuẽta, cogni
toq; vnius in illa arteriæ cuiuscunque, tumore corporis atque distentionis, recordandũ illi & æsti-
mandũ est, arteriam hac maiorẽ quanto oporteat maiorem habere distentionem in optimis natu-
ris. Quę si tanta reperiatur esse, quantã fore conijciebat, sic moderatum pulsum appellabit: sin vel
maiorẽ hac vel minorẽ, magnũ vel paruũ. Arteriæ deprehendet in optima natura magnitudinẽ
aut per dissectionẽ, siue ea casu, siue de industria fiat: aut colligendo ex signis, quæ in libello de op
tima corporis cõstitutione prodidimus. Quòd si nesciat ẽt, quãta sit arteria pditis, optima natura,

pulsus

pulſus quidē certe eorū memor, ſi in alterū poſtea incidat, & colligere poſſit, vtrum par ſit maio-
res hunc an minores, cū illum, habere arterias, cū tumore iā diſtentionis conferre poterit, atq; con
iectare, an magnus, an paruus, an moderatus pulſus ſit. Etenim, ſi, quo videt arterias maiores ha-
bere homo, qui comparatur, hoc maiorē et habeat diſtentionem, moderatū dicemus pulſum eſſe.
Quòd ſi arterię magnitudo videatur ſuperare magnitudinem diſtentionis, aut ſit minor, magnum
tunc vel paruum vocabimus: ſi arteriæ appareat maius corpus eſſe, quā pulſus, paruum: ſin arte-
riæ minus, & pulſus maior, magnum: Haud aliter in reliquis generibus pulſuum, vt in genere ip
ſius motus, in quo celeritatem & tarditatem dignoſcimus: In genere quietis, in quo crebritatē &
raritatem: Contentionis, in quo vehementiam & remiſſionem: Ad hæc corporis arteriæ, in quo
duritiem & mollitudinem. Nam per hæc omnia, tū moderatū inueniemus in optima natura: tum
immoderatos vel ob exceſſum vel ob defectum, non inter ſe, ſed cum moderato comparabimus.

GALENI DE DIGNOSCENDIS PVLSIBVS
LIBER TERTIVS

F

ARGVMENTVM LIBRI

Rationem docet Dignoſcendorum pulſuum, qui in Qualitate motus, in Quantitate
item diſtentionis, ac Proportione motuum & quietum conſiſtunt.

Declaratio Deſinitionum Celeris & tardi pulſus: Ratioq; eorum dignoſcendorum. CAP. I.

MOderatum pulſum in quouis genere, intelligentia & dignotione priorē immoderatis eſſe, atque arterias in corporibus optime comparatis cum mediocritate quadam pulſare, in ſuperiore libro declarauimus. At, quæ reſpiciēda ſint indicia, & quomodo pulſibus applicandi digiti, vt tactū exerceas ad facile prompteq; cum mediocritatem eorum dignoſcendā, tum exceſſus & defectus, deinceps dicemus, inducto à genere motus exordio. Atque temporis quantitatē ſolam moderati motus & immoderati non idoneū ſignū eſſe, ſed & per quæ vectum interualla ſit, quod mouetur, reſpiciendū eſſe, ſupra abū-
G de demonſtrauimus: quo et loco illos confutauimus, qui definitionem perperam celeris pulſus in
terpretant: at nos tū ipſi, quemadmodū potiſſimū accipienda ſit, non aperuimus: itaq; nunc id fa-
ciemus. Neq; n. multis verbis opus erit, q, quæ ad eam pertinent intelligēdam, iam ante expoſui-
mus: nā et intereſt ad rem præſentem hęc narrauiſſe. Cum ergo quis terminat pulſus pauco tēpo
re motū nobis, celer vocetur: & tardus, qui multo. Ante horū nominū explicatas ſignificationes
non iniuria quidā ſunt hallucinati, exiſtimantes idem multum ac plus, paucum & paucius, ſigni-
ficare: nunc, quia oſtēdimus hæc quidem ad rem quālibet ſemper referri, illa vero ad moderatum
tū ſui generis, omnis iam ſublata eſt difficultas intelligendi, quemadmodum celeris pulſus pauco
tempore motū dicamus terminari, & multo motum tardi. Nā, ſi hoc prius nobis conſtet, modera
tus pulſus quanto tēpore quantū confecerit ſpatium: deinde alterius offendamus, qui par habuit
tēpus, minus interuallū: multo hūc tēpore dicemus motū eſſe. Atqui nemo mirari debet, ſi duo-
rum motuū, quorum temporis quantitas par ſit, alterum tū multo tempore dicamus factum eſſe,
non perinde vtrunq; Etenim, ſi duo pueri dimiſſi in diuerſos locos ſint, & ſimul reuerſi: alterum,
q iter pauco tempore abſoluerit, collaudamus: alterū culpamus, q multo: nā ex viæ longitudine
æſtimamus, cum paucum vel multū temporis dicamus, non abſoluto ſermone. Eodē et modo pul H
ſum dicemus, qui pauco tempore fit, celerē eſſe: ac tardū, qui multo: definitionesq; probabimus il
las, ita interpretando, vt diximus. Quòd ſi cui modus ille videatur coactior, memoria repetat de-
monſtraſſe nos, ſi altera ſignificatione dictio accipiatur, definitiones falſas eſſe: detq; operam, vt
alias definitiones fingat. Neq; n. quō definiendū ſit, hic inſtituimus diſceptare, cæterū vt rerum di
ligenter atque accurate notiones conſtituamus: vt ne, ſi in his offenderimus, ſimul in dignoſcēdis
pulſibus offendamus. Proinde, quid requiraē ad dignoſcendū, declaratū à nobis eſt. Iam, ſi diſcere
et cupias hæc definire, non illa quidē fortaſſis ingrata exercitatio ſit, non ad inſtitutū tū neceſſaria.
Quo nos minus de iſtorū pulſuum rōe definiendi agemus: etenim cū omnino nō eſt neceſſariū:
tum etiam, ſi cui neceſſarium videatur, nihil cum hac inſtituta commentatione eſt coniunctū: ve-
rum in quarto libro de pulſuū differentijs large nos de his tractauimus. Notionis tū in præſenti
qū inſtituimus mentionem facere, ſeriem orationis perſequamur: nam nunc quidem, quod in iſs
inuenimus, locus eſt dicendi, ad eum dignoſcendum magnopere faciens: atque adeo, ſi verum di-
cendum eſt, ſummam iam aperiam. Nec quātitatem temporis, nec interualli reſpiciendam cenſe
mus: immo ne proportiones quidem illorum, de quibus verba fecimus in ſuperiore libro, cum ce
leriorem pulſum & tardiorem doceremus. Illic enim non potui illa præterire, quò errorem præ-
ciderem

Aciderem his, qui ex ſolius temporis quantitate de iis exiſtimant, quæ ad dignoſcendum laborioſa
mihi & longa, difficiliſq; æſtimationis & iudicij, adeoq; impoſſibilia prope viſa ſunt. Nam celeri
tatem quidem & tarditatem, vt primum occurrit arteria, noſcimus: rationem vero temporis ad tē
pus, & interualli ad interuallum, vt exploremus, opus nobis lōgo tempore eſt. Itaq; iſta nihil nos
morantur, vt expendamus ad pulſus in ægrotis dignoſcendos. Sed, vt, ſi ante oculos quempiam
videamus, impetus motus celeritatem poteſt oſtendere: ita vſu venit in arteria, nam aut incitatū,
aut remiſſum eius motum inuenias. Omnia enim corpora, quæ mouentur, ex locis, vbi moueā-
tur ſemper, dignoſcimus, quomodo moueantur: quæ vbi in locis remorantur, tardum eſſe motū
prædicamus: vbi facile diſcedunt, celerem. Hic ſcio futurum, vt quæſtio ſe phyſica offerat, an cor
pus, dum mouetur, et maneat aliquo modo: atqui in commentarijs de motu illud ita, vt quod ma-
xime, probatur verum eſſe. At à tantis in præſens quæſtionibus declinemus, ne implicemus nos.
Quod informat tantum ſenſus ad dignoſcendos celeres & tardos pulſus, hoc, ſatis eſt, ſi dicamus:
nimirum vnum motum cedere videri locis facile, in quibus ſemper fit, aliū diutius inibi commo-
rari: itaque hunc tardum, illum celerem vocari. Nam ex locorum tranſitu ſenſus dignoſcit, nō ex
totius motus tempore, nec ſeparatim & ſolo, nec quatenus cum quantitate comparatur. Itaque ce
B leritatis & tarditatis facile notitiam conſequimur, non perinde conſecuturi, ſi quantitate tempo-
ris & interuallorum aucupata, eorum ſuſtineremus proportiones obſeruare. Enimuero non ſuſti
nemus: nam, vt primum aciem intendimus, momento temporis, moram nos corporis, quod mo
uetur, deprehendimus: ex qua conijcimus tranſitum. Quò fit, vt, quę eminus cernimus, hæc nobis
interim diutius videantur conſiſtere, licet agitentur velociſſime: vnde liquet ratione nos motum
colligere, non ſenſu deprehendere. Siquidem, cum prima quæque ſenſibilis pars corporis, quod
mouetur, in primo ſenſibili loco ſubſiſtat, primo ſenſibili tempore, tum immobile, quod cerni-
mus, videtur eſſe: At vero, vbi prima ſenſibilis pars, in primo ſenſibili loco, quàm primo ſenſibili
tempore, ſubliſtat breuiore tempore, tum videtur moueri. Singula enim, quæ diximus, diſſecari,
quod ad naturam attinet, in infinitum poſſunt: ſenſu vero ſi æſtimes, primas certas habent & indi
uiſas partes. Quod planum facit ratione omnem motum, non ſenſu dignoſci. Quia vero ſenſui ra
tio coniuncta eſt, & mentis eſt tranſcurſus velociſſimus, ſæpenumero non ratione, ſed deprehen-
di ſenſu videtur. Nam, quorum primo ſenſibili tempore, prima ſenſibilis pars, in primo ſenſibili
loco manet, horum tantum nos motus aperte fatemur non ſenſibus, ſed ratione animaduertere, vt
gnomonis vmbræ, Lunæ, Solis, omniumq; ſiderum, quæ à nobis longiſſime remota ſunt. Quorū
C autem, vt dixi, breuius eſt tempus primo ſenſibili, nullo tempore prædita horum manſio migra-
tioq; videtur: quippe, quod minus primo ſenſibili tempus habet, omni mora hoc putatur carere.
Sed hæc priuatim præſtiterit commentari eum, qui cum hæc, de quibus agimus, aueat probe edi-
ſcere, tum alia in medicina multa. Nobis vero ſatis hæc erunt ad demonſtrandum non eſſe tempo
rum & interuallorum reſpiciendam quantitatem, ſed ipſam qualitatem motus: quæ eſt explicatu
quidem difficilis, ſed horum, quæ docuimus, ope (niſi iis prorſus ſtupidus & iners) non magno ne
gocio verum, vt homini licet, conſequere. Multoq; magis, ſi dignoſcendos ineq; ales celeritate et
tarditate pulſus mediteris, originem ducere eos inuenias ex qualitate motus. Ac vnius quidem di
ſtentionis ſæpe initium motus, planè celerius videtur, proximum tardius, iterū finis celerior: nec
hic quantitates quaſdam aut temporum aut interuallorum, ſed ipſam vnam motus qualitatem at-
tendimus. Quo minus leuiter palpandum eſt, vbi genus hoc perpendimus pulſuum: nimirū ſic
extremū motus finem ſentiamus duntaxat, nō integrū motum. Ex quibus iam liquet eiuſcemo-
di pulſus prorſus non oportere paruos eſſe, nec languidos: neq; n. trifariā poſſis motū diſſecare,
nec in paruis interuallis, nec in facultatibus imbecillis: q obſtet illis paruitas, quæ diuidi ſe in ſenſi
biles partes nō patitur: hic impediat facultatis infirmitas, quæ concidit ad preſſum. Quam ob rem
D nec in pulſibus lethargicis deprehenderis inæqualitatē, quæ tū adeſt forſitan, quia omnino, quò di
gnoſcatur, vult comprimi: at hoc præ imbecillitate non ſuſtinet. Quare, qui cuiq; pulſui inuentu-
rus ſit contrectationem appoſitam, hunc ſingulari prudentia eſſe, & expertū in dignoſcēdo oportet. Nam, ſi maximus pariter & vehementiſſimus validam fert compreſſionem: atque alius quiſ-
que, quantum à vehementia vel magnitudine abeſt, tanto minorem: primū, quantū à maximo &
vehementiſſimo receſſerunt, ad vnguem perſpiciendum eſt: deinde ratio ineunda eſt, quantum
ſufficiat compreſſionis id genus pulſibus impartiriſſe: vtrobiq; n. offendamus, neceſſe eſt, ſiue ex
cedamus proportionem, ſiue non aſſequamur: quòd, vbi minus iā premamus, præteritura nos ſit
interni pars motus: vbi vero amplius, externi. Itaq; primū, motum aliqū inæqualem eſſe non per
cipiemus: deinde male etiam de toto motu ſæpe iudicabimus, eo quòd male perpenderimus par-
tes. Si enim vel pars eius prima, vel altera celerior ſit, & nobis earū tū altera ſit explorata, nō poſ-
ſumus primum vniuerſum inæqualem motum eſſe ſcire: deinde vel celerem vel tardum arbitrabi
mur eum eſſe, cum neuter planū ſit: ſiquidem, cuius celeris erat pars prima, & altera tarda, hunc
nec celerem abſolute, nec tardum iure vocaueris. Quare (vt oratione in ſummam collecta alio me
conferam) in optima conſtitutione moderatus motu pulſus erat non ex interualli nec temporum
quātitate explorādus: ſed ex ipſa, vt diximus, qualitate, quo pacto diſcedat ex locis, dicebamus ani-
maduer-

maduertendum esse: cuius memores, qui decedere celerius videatur, celerem: qui tardius, tardum E appellemus: representari aũt hoc, vt primũ est admotus tactus, prius, q̃ totũ arteria spatiũ cõfecerit. Proinde, si pulsus æqualis sit, non expectamus vniuersam distentionem, sed ex parte eius facere de tota coniecturam possumus: qui si inæqualis sit, oẽm assequi dicebamus oportere, tactumq; pro magnitudine pulsus & vehementia varie applicare. Atq; de genere motus hæc in præsentia satis sunt: eius enim nos iterum † in pulsibus dignoscendis mentionem, necesse est, faciamus.

† Al. de præcognitione ex pulsibus.

De quantitate Distentionis dignoscenda. CAP. 2.

DEinceps de quantitate distentionis agamus: nam, cũ corporis arteriæ dimensiones tres sint, longitudo, latitudo, & profunditas, nullam possumus totam sentire. De longitudine apertissimum est: vtrinque enim arteria vsque ad terminum extremum pulsat. At paruæ eius parti inijcimus tactum, quanta extat ex obiecti corporis mole: quæ quidem ipsa efficit, vt lõgus vel brevis pulsus sit, eò q̃ non possit attingi omnis arterię longitudo. Sit tñ hic ẽt aliquid in qualibet corporis natura, quod eluceſcat sub cute, in optima natura moderatum: si quid supra hoc sit, longum: si quid infra, brevem reddit pulsum, qui non põt numero digitorũ definiri: sicuti quidã, si quatuor digitis obuiet, esse dicunt lõgum: si tribus, medium: si duobus, brevem. Neq; n. corporis optimæ naturæ vna est mensura, sed in vna qualibet facile quantitatem assequere, vnius ope, modo collige E re proportionem possis: Cum qua postea si alios homines conferas pares totius corporis magnitudine, dices vel longos vel breues pulsus habere: eodem modo latos, angustos, altos, humiles: ac in tribus simul dimensionibus, magnos, vel paruos: vbiq; n. ad moderatum referemus, cum alios æstimamus. At n. singulos esse in singulis aljs pulsuum generibus moderatos: sed in sola quantitate non planè vnum, sed suum cuiq; corporis parti, antea explicauimus. Hoc tamen nõ est huius loci, sed voluí dicti vos admonere: itaq; ad institutum iã par est reuerti. Institui vero docere, sensu nullius dimensionis exacte dignosci posse quantitatem: cuius rei cã partim omnibus cõis, partim sua cuique est. Primo loco cõem exponã. Nã, quando inter arterias, quæ nuda sit, nulla est: sed vestiunt eas multis locis pauciora & subtiliora corpora, multis ẽt locis plura & crassiora: planè in aperto est, non perinde oẽs arteriarum motus posse sentiri, sed illarum magis, quas pauciora tenuioraq; harũ minus, quas circumijciunt plura ac crassiora corpora. Atq; hęc cõmunis est. Propria singularum dimensionum: longitudinis, q̃ permultum interslit, inter verã & apparentem: latitudinis, q̃ parum: profunditatis, q̃ minimum. Nam, cũ sæpe longa tres cubitos vniuersa arteria sit, tres vel quatuor duntaxat digiti percipiunt arteriæ motũ: reliqua pars à corporum obiectorũ numero occultatur. In latitudine, cũ præ corporibus, quæ illam vtrinque cingunt, multis illis & crasG sis, neq; tactus ipsi corpori arteriæ applicari possit, neque per crassitiem illorum & multitudinẽ foras motus perrumpat, multis locis omnino motus perit, multis ẽt in maxime angustum cogitur: totum vero, quia arteria nullo loco nuda est, videas nusquã. At vero, ne profunditas quidẽ vsquã plane est nuda, vt possit saltem in ea elucere eius vniuersus motus: sed, si nihil aliud, cutis certe am bit eam, per quam pulsum sentimus: itaq; tecta fuerit hæc quoq; certe aliquatenus. Quæ cum ita sint, dabimus operam, vt optimam rationem monstremus dignoscendarum singularum dimensionum: ac primo dicemus de longitudine. Atq; esse hanc censendam optimam, quæ motus maximã partem sentiat, clarissimum est: nam, vt, si sentiri omnis valeat, primũ hoc sit: ita, posteaquã hoc non põt, vbi nulla pars eius, quæ quidem animaduerti possit, lateat, tactionem existimamus optimã esse. Quo aũt eam possis instituere, faciam, vt declarem: si ob oculos prius proponã in tribus his oẽs politas esse sensibilium cognitionum differẽtias, in natura, exercitatione, & modo applicationis. Nam, qui tactum natura appositissimum ad sentiendum, & probe exercitatum habet, tum etiam sensibilibus decenter admouet, optimus hic explorator sit eorum, quæ intus sunt condita: qui hoc est aliquatenus inferior, q̃ maxime ab illo abest, tam pessime absolutã cognitionẽ consequetur. Explicabo igit huic, qui optime natura comparatus est, & exercitatus nõ segniter, qua H applicatione tactus ad vnguem (vt homo põt) motum sentiat arteriæ. Et, quia de prima dimensione, videlicet longitudine, instituí dicere, accommodatissimum huic modum tactionis aperiã. Omnino non premat, immo sæpe leniter palpet, & veluti suspendat manum. Accommodatus est hic imprimis modus paruis pariter & imbecillis pulsibus: nam, hos si aliquatenus premas, motus perat magna ex parte, & sæpe vero etiam vniuersus. Nam pro quantitate pressus, & qualitate præterea arteriæ contentionis, modo multũ imminuitur eius motus, modo minus: est, cũ perit totus. Quocirca ad longitudinem dignoscendam summa cautio est, vt præter omnem pressum tactũ admoueas: etenim modicum pressum non grauiter ferunt quidẽ pulsus vehementes: non lædetur tamen ne hi quidẽ, si in palpando nihil premas. Qui modus attingendi quando optimus est lãguidis pulsibus, nec incommodus etiam vehementibus, caue, præponas illi aliũ. Porrò est illud ẽt explicandum, quod non obscure aduertit, vbi diuersas partes premas longitudinis arteriæ, motũ nõ perinde videri in omnibus offensum: cæterũ in partibus altioribus maior est noxa, minor in inferioribus. Et vero frequenter noxa non animaduertitur in vehementibus pullibus, secus in languidis: nam, in his si inferiorem partem presserimus, luculenta superioribus noxa datur. Superiores aũt & inferiores quo hoc loco accipiendæ sunt, non est obscurum: vt remotissimæ à corde partes, inferiores:

A inferiores: & viciniores appellentur superiores: hoc in artubus quidem perq̃ est solenne, nõ itẽ in capitis partibus & colli. Itaq; ad omnes pertinet, vt diximus, cordi viciniores, si premantur, magnam iniuriam subiectis facere: remotiores, sæpenumero nullam, quę animaduerti possit, si bene vehemens pulsus sit: interim tamen manifestam, in non vehementibus. Atq; de longitudine hęc satis sint. Nũc de reliquis duabus agamus, quas non ita oportet duas numerare, vt, sicut in quadrangularibus & quadratis corporibus, videas separatim, pfunditatẽ distinctam: sed, sicut in circulo & globo, confusa sunt oĩa, vna vero quædam vel lineæ vel superficiei videtur circũferentia: sic esse in arteria putes: cuius cernitur in dissectionibus figura, multis locis cylindrũ, multis etiam conum referre. Quomodo igit medicis in mentẽ venit seorsum de latitudine, seorsum de, pfunditate differre, cum deberent, vt est, & conspicit ex partitionibus, vnã longitudinem eius appellare, alterũ circulum, vt certe multi frequenter vocant? Nõ perpetuo possunt tñ, nec hi, nec alius quisq̃, cum de exemplis euidentibus narrant, longitudinẽ & circulũ tantũ appellare: sed exprimet sæpe necessitas, vt distentionem altam quandam vocent, & angustam: contra etiam aliam, humilem, latamq; etenim hoc ita clarũ est, vt ambigat nemo. Sic propter hæc manifesta euenta habere diuersas latitudinis & pfunditatis notiones coacti sumus. Porrò, sicut sensit B percipimus eas differẽtias, ita circularẽ nos figuram sæpe animaduertere clare fatemur. Itaq; de vtraq; iam differentia dicemus in cõmuni, qua potissimum ratione applicandorum digitorũ ad eas peruenire dignoscendas queas. Neq; n. in ijs dignoscendis mediocris inesse scrupulus videat, q̃ nulla admouendi tactus ratione valeamus sentire interuallum totum: neque cum leniter palpemus (nam ea extremas tñ partes sentiat motus: quæ præcedebat, ignoret vniuersam) neque cũ premimus multum. Vt. n. omittam hoc in vehementibus tãtũ pullsibus permissum esse, contra, ac prior, postremam partem ignorabit interualli, tñ sentiet primam. Iam, si alia vtamur applicatiõe inter illas media, & prima pars interualli & postrema nos fugiet. Hoc verum esse quisq; experientia discat. Nam, vehementes pulsus si premas (hos. n. premere solos fas est) nescies, quanti sint: q̃ pereat fere in pressibus, vt ante significauimus, aliquid ẽt de ipso motu: ac interuallũ non iã parua ex parte, sed prope corrũpat vniuersum; Contra, si leniter palpes, per quantum interualli sit motus delatus, nõ diuines. Habes difficultatẽ, quæ sic explicatur, si, vt prorsus distentionis quãtitatẽ sensu dignoscamus, nõ laboremus, sed & ratiõe quędam possimus nihil læsa eẽ existimare. Neq; enim hoc nos quęrimus, vt sensu omnino, quæ accidũt pullsibus, cognoscamus, sed vt simpliciter cognoscamus. Ergo sensum requirit quidẽ omnis talis notitia, at tamen nõ hunc solũ, neq; quasi C semper valeat quidlibet inuenire: sed satis est frequenter, si sensibilis affectus vnus totius rei denuncier essentiam. Eadẽ ratio eorũ est, de quibus nunc agimus. Nã, si leniter palpes, aut pluribus in partibus occurrum arteriæ, necesse est, sentias, aut in paucioribus: quo cognito, ad sensum ratio adiuncta nobis magnã distentionem suggerit esse, quæ multis partibus mouet tactũ: paruã, quæ paucis. Age fac circularẽ eius occursum esse, quid, non ne clarum est, si insigni sit circũferentia circuli magnitudine, totã etiam crassam esse distentionẽ arteriæ: & vniuersam distentionẽ gracilẽ, si circũferentia sit paruа? Neq; n. magnis circũscribi circulis gracilis distentio potest, nec crassa minutis: cæterum quantitati distentionis necessario respondet circuli circumscribentis eã quantitas. Haud aliter ẽt, si verus non sit & exactus circulus finis distentionis, sed quasi mutilus partim: id quod in altis & angustis, vel humilibus & latis vsu venit: ratio similiter subducit quãtitatis distẽtionis. Nam tum distentionis tum ascẽsus fines, particulæ prorsus erunt, circuli: hiq;, prout appareant maiores vel minores, vtrinq;, vel concauiores hac circunferentia vel gibbosiores, omnino vel longiorem vel breuiorem, vel angustiorem vel latiorem, q̃ est exacte circularis, hanc lineam, quę in præsentia cernitur, ostendunt. Vnde inequalitatẽ nos latitudinis & profunditatis, totiusq; quantitatẽ distentionis æstimabimus. Age. n. videanẽ gibbosiores ac præruptiores obliqui occurD sus arteriæ, præterea cautior quodãmodo & humilior in, pfunditate, adeo vt ne circuli qdẽ videat circũferentia manere, sed veluti recta linea esse, profecto apertũ est talẽ pullsum latum fore & humilem. Nam motus in latum amplius exporrectus, latum merito efficiat: at motus ascensu prohibitus humilẽ. E diuerso, si motus obliqui partes longe citra mediũ consistiterint, ac mediũ ipsum satis videat gibbosum esse, planè is pulsus erit altus angustusq;: si semel angustus eius in latitudine occursus euadat, vt non modo imminutus esse obliquus motus, sed & totus semel videatur perijsse, difficilis cognitu est, vel potius cognosci non potest, quãtum in his est, qualis sit pulsus. Nam, nisi distinctiões adhibeamus quasdã, nõ assequemur, altus ne sit, an humilis, an moderatus profunditate: nã oĩa esse potest. Etenim, si humilis sit pariter & angustus, talis videbit esse: &, si altus simul & angustus, eiusmodi apparebit: deniq;, si moderatus, pfunditate vnà & angustus, talem dicas esse: nã angustiam is pulsus prorsus ex motu inhibito in latitudinẽ contraxit. Difficultas vero residet in profunditate: quæ, & si ex lõgo interuallo, et si ex breui, vel moderato motũ ordiatur, eandem tñ leniter tangentibus repræsentabit speciem: nam angustum motũ percipient. Qua ergo ratione explorabit? frequẽter qdẽ etiã tactus effectibus, perpetuò tñ ratione. Primũ de tactus affectibus dicemus, in ghus possis per eũ manifesti deprehendere aliquid: licet autem in vehementibus pulsibus, qui, vt sæpe monuimus, soli pressa arteria nõ labefactant. Prompta ergo

Al. ex antiquis quadam.

in illis quidem notitia profunditatis est pulsus. Nam, si presseris, forsitan vel ipso tactu, si exercita E tus sit, & mollis suaq; sponte exacte sentiat, in notitiã aliquam peruenies interualli motus: sin minus, tẽpus certe motus quantitatem declarabit interualli. Nã, si discernere sigillatim motus qualitatẽ poteris, in qua differentiã celeritatis & tarditatis reperimus: sigillatim etiam tpis quãtitatem, vbi breues motus aĩaduertimus: neutra te harum, si premas, fugiet. Quòd si ambas assecutus sis, facile de interuallo conijcies. Esto celer motus & diuturnus, sanè apertissimum est maximo eum spatio delatũ esse: contra tardus esto & breuis, sit vtiq; & hic minimo spatio deuectus. Atq; hoc pacto, si vehemens sit pulsus, pfunditatis quãtitatem dignoscimus: qui si languidus sit, nihil iam nobis sensus adiumenti adferre poterit, quòd motus in eiuscemodi pulsibus presiu perditur vniuersus: quare ratione hic tota res inuestiganda est. Dicemus aũt de causis pulsuum, non oẽs cum omnibus differẽtijs posse confundi: distinguemusq;, quæ illæ sint, & qñ, & quemadmodũ. Itaq; ex alijs, quæ aperte sunt conspicua, quomodo etiam aliquid de obscuris deprehendas, inibi docebimus: ad hęc, cur angustus simul & languidus pulsus altus nunq; sit. Sed de his hactenus.

CAP. 3.

De Rhythmis dignoscendis.

POsthac de rhythmis verba faciemus: quẽ ordinem secuti sumus docendi, q coniuncta eius cum superioribus est exploratio. Nam natura quidem rerũ ferebat, vt, quæ vna in parte pul F sus, maxime distentione, genera consistunt, prius exponeremus, quod in cõmentarijs de differentijs pulsuum fecimus: verũ, quia genera in vna parte posita, quæ de superioribus adhuc reliqua sunt, flagitant cõmunem tractatum: rhythmorum aũt genus adiunctã cum superioribus duobus generibus habet cognitionem (vt ipse de his sermo docebit) ideo posthac de rhythmis narrabimus, de duritie & vehemẽtia reijcemus in proximum librũ: vt absolutam cõplectantur singuli cõmentarij genera disciplinam, quæ cõiuncta cognitione sunt. Quia iam in cõparatione tpis distentionis cum contractationis tperhythmus cõsistit, prius paranda separatim nobis vtriusque tpis notitia est. Hoc vero parum facile est: nam (memoriã si conseruauimus eorũ, quæ prius no in libro retulimus, vbi quæreremus, ecquid sentire totã distentionem & cõtractionem possimus, an pars nos fugiat vtriusq; motus) sciemus, q̃ sit laboriosum, adeoq; præter omnẽ nostrã facultatem, vt notitiam comparare oĩs harum tpis possimus. Quo loco principiũ distẽtionis ostendimus & finẽ cõtractionis non cognosci posse, iam, quatenus aliquid nós motus latet, hactenus etiã tps. s. præteribit. Primum id est ipsum repetendũ, declarandumq; idem non esse, quod in primo libro quæreretur, ac quod paulo superius: nam illic de distentiõe quærebatur absolute, hic de tpis eius quãtite. Proinde, cum absolute quæriẽ, an omnis sentiri distentio possit: quæ tactum fugit motus G pars, hanc confirmauimus non dignosci: in explorãda aũt eius quãtitate, quãtum promota spatij sit, aduertimus. Ac nõ ita dudũ diximus, modo finis distentionis habeamus verã notitiã, rationẽ nobis cũ sensu cõiunctã subiecturã esse eius quãtitatẽ. Itaq; possumus, q̃uis, nisi externum finem motus, partem aliã nullã sentiamus, quãtum is habeat tpis, ignorare: at tñ scire, quãtũ interualli p uectus sit. Horum alterum in primo libro discussum est: alterũ non ita diu est, cũ explicauimus.

Ergo iterũ ad memoriam reuocemus, q̃ in vehementibus pulsibus, si modice arteriam cõpresserimus, pspiciemus qdem initium motus, sed quãtitatem ignorabimus interualli. Nec vero hoc pereamus, quod initio statim secundi tradidimus, non idem esse, quantitatem temporis examinare, ac celeritatem vel tarditatem dignoscere. His enim nobis in præsentia omnibus opus est: quo planè & distincte perspiciamus, ecquid inter spatij dignotionem, quo fertur arteria, & tpis intersit: & præter vtrãq;, quandam esse aliam vel celeritatis vel tarditatis æstimatricem. Siquidem prima, quam cõmemorauimus, explorat interualli quantitatem: quantitatem altera motus tẽporis: tertia qualitatem motus. Ad rhythmum igit̃ dignoscendũ nec primam quærimus, nec etiam tertiam, sed ipsam tantummodo secũdã. Quare instituenda manus ea applicatio est, quæ arteriæ motum accuratissime intuetur omnem. Itaq; primo libro quæ exposita sunt, cum quæreremus, pos- H sit ne sentiri vniuersus motus, memoria repetenda sunt: scit̃dumq; vnam virtute esse & eandem quæstionem illam atq; hanc, licet diuersis verbis ponatur. Quæ oĩa si cum animis nostris prius cogitemus, præsentis difficultatis assequemur explicationẽ. Sit pulsus qdã magnus, sed lãguidus: huius nequeas. s. deprehẽdere totius distentionis motum, cæterum externi finis tm̃: sic etiã contractionis (si modo tm̃ possit) initium duntaxat & recessum, præterea nihil. Proinde leniter sunt istiusmodi pulsus, vt iam dixi sæpe, palpandi: qua tactus applicatione quantitatem animaduerte re interualli distentionis poteris, tpis motus non poteris. At vero in contractione non tm̃ tẽporis motus non inuenias quantitatem, sed ne ipsius qdẽ interualli: nam, illa vbi insensibilis euadat, omnium simul, quæ possidet, necesse est, fiat iactura. Adeo non modo interualli quãtitas atq; tpis motus, sed & qualitas, in qua celeritatis & tarditatis cõtinẽtur indicia, nulla ex parte à nobis sentietur. Qui. n. motus etiamnum qualitas dignoscat vniuerso sensum latente motu? nimirum requiritur prius essentia rei, q̃ ipsa qualitas: quæ qñ essentia prorsus sensum pterit, non potest qualitatis parari notitia. Quæ ergo iam est in his pulsibus ratio, qua cõsequi notitiã rhythmi possis, vbi funditus contractio perijt, & de distentione saluus & integer solus externus finis est? atqui nec sentire contractionem in vllo languido alio possis. Itaq;, qñquidem motum distentionis atq; contra

A contractionis arteriæ noscimus tm̃ in his, qui languidi non sunt, in horum etiam solorum notitiã rhythmi veniemus, digitis ita moderate applicandis (vti diximus antea) vt externi motus ne quid interpellent. Nam, si plus iusto arteriã compresserimus, consistere eius motum cogemus: nili etiã in his rhythmus non possit dignosci: liquidem perpetuò initium nos distentionis, & contractionis finis latet: &, nisi omnino parum, quod præterit, sit, magnopere rhythmus lædetur. Nam, hoc quidem fortassis etiam admittas, distincta oratione tm̃ opus est. In vehemẽtissimis enim pulsibus vera est oratio: in alijs secus habet, præsertim qui vehementiæ paruam partem habent, q̃ satis magna pars sensum in his effugiat, quæ iam offendere rhythmum valeat. Ita hoc iam oĩa, quæ attulimus, fecerunt planũ, dignosci in solis vehemẽtissimis pulsibus rhythmos: in alijs vero oĩbus, aut prorsus incognitos esse, vt in languidis: aut longe ab absoluta notitia abesse, id quod vsu venit in minus vehemẽtibus, non iã languidis tm̃. Atq; scrupulus quidẽ hic est: hunc, nos pro viribus faciemus, vt tollamus. Primũ, quia non cadit in pulsus languidos, & eos, qui non sunt vehemẽtes, simile distentionis & contractionis incommodum, lenit hoc difficultatẽ non nihil. Nã, quã habet, rõnem totũ distentionis tẽpus ad totũ contractionis, eandem cum rationem habeant inter se quidẽ partes, quæ tactũ latent, etiam, quæ saluæ sunt, eandem habebunt inter sese rationẽ. Itaq; ex illis

Al. l. 5. d. 3. c. 1. fo. 47. a

B præsentire nõ multũ interpellabimur. Nã, cũ "duplum sit, verbi gratia, omne contractionis tẽpus cum omni distentionis comparatum: duplum itẽ sit, quod est salutũ, cum comparetur: per rhythmos præsensionibus non aliter abundabimus ex partibus motus, quæ sentiuntur, ac si totus is saluus sit. At in languidis non perinde difficultatem explices: quippe, quod inuestigant, qui distentionis tẽpus cũ toto reliquo conferunt, remediũ, adulterinũ est: quod vobis, prius faciam, vt declarẽ, deinde aperiã, vbi culpem id. Nam, cum pulsus quatuor partes sint, distentio, contractio, & duæ quietes, vna à distentione ante contractionem, altera à contractione ante distentionem: Qui esse contendunt incognitam contractionẽ, † distentionis tempus, quod motus appellant, separant à reliquis duabus partibus, quas quietẽ & contractionẽ vocant: horum triũm temporũ mutuam proportionẽ rhythmũ esse cõfirmant: Qui vero contractionẽ dicunt sentiri, horũ alij distentionis tm̃ tẽpore cõparato cum tẽpore contractionis, rhythmum dicunt fieri: alij vtriq; motui tempus attribuunt quietis, quæ ipsum sequitur. Atq;, cũ tres hæ sint de pulsuum rhythmis opiniones: qui à secunda stant, ad dubia illa aperte se fatentur, quid dicant, non habere: qui à prima & tertia, non desici consilio fortassis videantur: Illi, quia cõspicui motus tẽpus reliquo omni cõparant quietis, vt ip si vocant: hi vero, q̃ conspicui motus tẽpus vnà cum tpe consequentis quietis reliquo, initiũ con

† *Al. ex anti quis. priuatim quidẽ distẽtionis tempus po nũt, quod sanè motionis appellant: priuatim uero tẽpus reliquarũ duũrũ partium, quod quietẽ & contractionem uocant.*

C tractionis statuẽtis terminũ coniunctionis priorũ duorum tẽporum. Operæpretiũ aũt est vtros que demirari: primos, si ea tm̃ meminerunt, quæ de contractione sunt dicta: quæ de distentione, hæc exciderunt: nã, quantũ sit in distentione interuallum, in languidis pulsibus ratione demõstrauimus sciri: tps vero motus non posse cognosci, q̃ eius tm̃ externi fines ad sensum perueniãt. Miror igit̃, quemadmodũ comparare se dicant tps distentionis cũ tempore omni reliquo: cuius tps, quod sentiri possit, omnino sit paucũ: nisi quidem hoc sanè ipsum tantũ comparatũ cum reliquo toto volunt. Itaq; rhythmus illis proportio sit conspicui tpis motus in distentione ad reliquũ omne. Quod si dicunt, rẽ dicunt illã quidẽ, quæ fieri possit, sed tm̃ inutilẽ: q̃ præcognosci ex tali rhythmo nihil possit, in quo tps manifestæ partis distentionis cum reliquo vniuerso comparatur, quod ex tpe constat externæ quietis, contractionis q̃, & tertio internæ quietis, præterea quarto partis distentionis, quæ conspicua non est. Præterq; vero, q̃ nihil omnino commodi ex istiusmodi doctrina percipi potest, notionem & rhythmi hi cõfundunt, vt si quis, musicum qui ageret, non tẽporis eleuationis ad positionis tps proportionẽ esse diceret rhythmum, sed partis manifestæ eleuationis ad reliquum totum. Nec minus errãt illi à tertia secta, qui eo duntaxat, q̃ tps externæ quietis tempori distentionis addunt, illis sunt sapientiores. Quòd vero etiam ipsi in oblitionẽ venerunt con-

D tractionis tps sensum in languidis pulsibus non dignoscere, æque peccauerunt. Porrò tertium ẽt hi insigne ponunt, contractionis primum motum perpetuo sentiri, cum ne illi quidẽ in languidis pulsibus sentiri possit. Itaq; ex his oĩbus hæsitationes, quæ frequẽtes in sectis sunt, concurrant in pulsibus dignoscendis, necesse est. Quo factum puto, vt non aggressi scribere quid sint Herophili successores in præsagitionẽ ex illis. Ipse Herophilus rhythmos frequenter ad præsagiendum adducit: verum, quid interpretetur rhythmum, difficile est inuenire: tẽporis ne distẽtionis solius ad tẽpus contractionis solius proportionẽ: an ipsum ẽt quietis tempus, quæ comitatur vtrunq; motum, ijs attribuat. Vnde inter Herophilios, qui ab illo cognomen inuenerunt, non conuenit, vtrũ de illis decenter sentiat: neutrũ. n. eius oratio planè ostendit: neq; confirmare rerũ natura potest. Quòd si iam alteram sententiã tueamur instituto musicorum, tẽpora quietum præcedentibus motibus adijciemus: sin quod facit ad præsagiendũ, cũ motu motum cõparantes, separatim quietum tempus æstimabimus. Cũ igitur alter utrũ sit necesse, aut notionẽ nominis labefactare, aut peruertere vsum, vtrum faciamus potius, implicati tenemur. Tñ, quandoquidem alterum eligẽdum est, repudiato musicorum nomine, quod conducit ad præsagiendum, potius ducam: nam quid tandẽ faciemus damni, si, cum motuum ex proportione tẽpus præsciamus, nomen nobis, quo id appellemus, deficiat? Etenim nõ eò, † q̃ in nominibus hæreamus}, sed quia præsagire nequeamus, ideo

† *Al. quòd nominibus deficiamur.*

Al. distentionis.

*Al. tribus.
*Al. duorum.

ars lædetur. Ergo faciamus vtilitatis nomine consistere rhythmum in proportione temporis motuum, ac expendamus suo loco Herophili sententiã. Tñ, & si hoc positum sit, manere adhuc dubitatio videtur, qp, nisi in vehementissimis pulsibus, nec oẽ tps possit distentionis innotescere, nec cõtractionis vbiqȝ principium sentiatur. Cur ergo tẽpus quoddam ad sensum princeps Herophilus statuit, ad quod alia æstimans, duorum, trium, quatuor, vel plurium dicit esse: horumqȝ aut integrorũ, & vt vocant illi, ἀπαράλλαξων: aut diminutorũ ẽt aliquantũ, vel plus, vel plurimũ? Quasi. n. in oĩbus pulsibus ad vnguẽ tempora dignosceret, siue motuũ solorũ, siue ẽt comitantiũ illos quietũ (nihil. n. ad propositam dubitationem refert) ita videtur hæc scribere: nisi vero eum nõ de omnibus, sed in quibus possunt dignosci, de his tantummodo existimandũ est ista scribere. At hoc quidem inferius fortasse aliquando suo loco considerabimus. Nũc (quia non instituimus, quid Herophilus sentiat, quærere, sed, quid verũ sit simul & vtile, indagare) hoc clare aggrediar ad explicãdum, qũo in ipsis rebus experiundo inuenimus. Nam sic habeto: cũ qualitatem motus distentionis cũ qualitate conferimus contractionis motus, nouem inuenimus primas differentias, quas in tabella proposuimus: atque sigillatim multas alias, quas oratione non exprimas, sed experiẽdo excessum & defectum dignoscas. Quid vero soleat quæqȝ denunciare differentia, dicemus in commentarijs de præsagitione. Sed nũc primũ tabellam prescribemus, quam intelligent facile, qui in primo cõmentario se de differentijs pulsuum exercitauerint: deinde ostendemus, quemadmodũ multas singulæ differentias constituant, quantitate dispares, tametsi eiusdem generis sint.

*. Al. παρηυξημένων.

TABELLA

Distentio	*Contractio*	*Distentio*	*Contractio*	*Distentio*	*Contractio*
Celeris	Celeris	Moderata	Celeris	Tarda	Celeris
Celeris	Moderata	Moderata	Moderata	Tarda	Moderata
Celeris	Tarda	Moderata	Tarda	Tarda	Tarda

Ac, cum primæ quidem descriptæ in tabella differentiæ vterqȝ celer motus est, potest motus distẽtionis maxime concitatus esse, at motus cõtractionis paulo moderato & medio esse superior: Aut contra, paulum motus distentionis eum superare: motus vero cõtractionis permultum: Aut vterque paulum, aut vterqȝ permultum: Aut hic paulũ, ille plus: aut paulo minus, aut multo, aut alio quoquo modo: nam varietas aperta est. Neqȝ dicas vel nõ hoc cerni fieri, vel significare nihil: immo ẽ fit, & denunciat res maximas. Ex qua nos notitia potuimus præsentire, neqȝ quicquam nobis opus fuit primis temporibus integris & amplificatis. Nam eã cognitionem totum non desiderare motũ, sed parari ex qualibet eius parte posse, nemini obscurũ est, nisi si qñ inæqualis sit: tũ. n. pars toto haudquaquam similis est. At nec in pulsibus ad summum languidis hac vti licet: in his enim ne primũ quidem initium cognoscas contractionis, nedum insignem eius vllam partem.

GALENI DE DIGNOSCENDIS PVLSIBVS LIBER QVARTVS

ARGVMENTVM LIBRI

Exponit, quo pacto Ictus in Pulsu comprehendatur: ac Refellit Archigenem & Agathinum, qui aberrarunt in Pleno pulsu dignoscendo.

De Ictu dignoscendo. CAP. 1. H

QVæ pulsibus insunt pro substantiæ eorum propria ratione, antea omnia exposuimus: nunc de cæteris, quæ nec citra motũ arteriarũ possunt dignosci, neqȝ eius tñ sunt propria, narrabimus. Est quidam in distentione arteriæ veluti ictus, qui, cum tangimus, tactum ferit: hunc, vbi violẽtus sit, proprie existimabis ictum vocari: vocant ita tamen, etsi careat violentia. De hoc igitur vero ictu, quem violentũ occursum dicimus esse, magna diligentia attendẽdũ est: neqȝ. n. parum multarũ pulsuũ specierum vĩ comes esse, duri, vehemẽtis, magni, celeris, alti, conuulsiui, & vibrati. Ne ergo deceptus quis cõi symptomate in ijs dignoscendis labatur, sedulo omnes, & accurate æstimandi sunt: nam, si alijs illi notis discerni possint, & has didicerimus, id, quod totum est, assecuti fuerimus: si non possint, hoc certe satis erit nosse, commune hoc compluribus pulsibus esse. Huius commẽtationis principiũ optimum sit, vt, quam ob rem vnus tam multis pulsibus communis comitari affectus videaẽ, violentia ictus, causam discamus, hoc modo. Quando impelli à pulsu tactum, modo sit eius occursum sensurus, necesse est: impellitur autẽ non perinde semper, sed nunc plus, nunc minus, interdum vt palpet

A palpet tantum: quicunqȝ motus eum protrudunt & submouent longe, violenti hi speciem ictus representant. Ac protrudere longe potest motus & duræ arteriæ, veluti contundens tactum: & qui robore mouentis illam facultatis veluti euertit: præterea, qui magnitudine distentionis plurimum progreditur: iam etiam, qui, qua fertur celeritate, impellit valenter: & qui præ altitudine veluti subit ac intrat: ad hęc qui, quo'd tensus sit, ægre mouetur: deniqȝ, qui ob vibrationem, simul tensionis & duritiei celerisqȝ occursus speciem præbet. Quocirca incidas in multos quotidie medicos, qui illos omnes pulsus dicant vehementes esse. Qui si quidẽ animaduerterent, cũ hi distent, quomodocunqȝ in cõmuni omnes velint appellare, non laboraremus: sed, quia, sicut nomen attribuunt cõmune, sic naturam putant vnam omnium esse, conabimur dolum illis detegere, à clarissimis & apertissimis ingressi, exempli gratia, à veloci. Nam hinc facile errorem deprehendat, qui certe intelligere potest celeritatem occursus non eandem esse, & violentiam ictus: nam, vt omittam alia, nec longius celer impellere valet tactum, ni simul magnus sit. Vnde liquet non hoc eum sua sponte obtinere symptoma: nam, quod illi, cum celer tantum esset non etiam magnus, nõ aderat, sed præsentia magnitudinis ei accessit, qua ratione ei proprium dices? Quippe celer simul & paruus non lõge tactum impellit: sed longe impellere, magis ad magnitudinem pertinet, vel etiã

B ad hanc per accidens. Nam, si colligamus, quæ de dignoscenda magnitudine diximus: non eò, qp longius intret, sed quia multis in partibus longitudinis pariter & latitudinis & profunditatis attingat tactum, cognoscebatur. Vt enim circularem pulsus circunferentiam, quæ satis magna est, sensu perceperimus: ex illo deinceps ascensum, qui ex multa profunditate venit, cõijciemus: vbi non totum tactus interuallum assequitur, cæterum externum tantum sentit finem. Itaque, si inde vsqȝ à primo impetu, cum distenditur arteria, velimus motum sentire, magnitudinem magna ex parte, vti ante diximus, interpellabimus: vt ne magnum quidem iam pulsum esse arbitremur. Id quod non in omnibus tamen magnis facias, cæterum in his, qui cum magnitudine vehementiam aliqua ex parte coniunctam habent. Nam magnis quidem tantum, nec vehementibus tamen, ne occurrere quidem ascẽdentibus poteris, neque premere arteriam: pereant enim mox toti. Vnde planum est nõ hinc magnum, quo longissime intro tactum protrudit, dignosci, sed qp multis partibus longitudinis & circuli arteriæ occurrat. Quid igitur, intime ne altus impellit? atqui, quod in tribus dimensionibus magnus, hoc possidet hic in vna: proinde, si non ille, minime hic. At magnum ostendimus, nisi vehemens quoque sit, tactum non posse protrudere longius: quo minus altus. Quo'd, si cum magno frequenter imbecillitas adiuncta est: & cum alto, qui magnus non sit,

C ferè vehementia, imbecillitas nunquam: alia hæc ratio est. Habebit. n. (vt dixi) semper hoc altus, vt longius impellat: verum non sua tamen sponte, immo quo'd omnino vehemens, aut non imbecillus certe sit. Omnes ergo illi pulsus, vt longe tactum impellant, planè vehementiam requirunt. Vnde etiam, qui ex illis cum vehementia perpetuo coniuncti sunt, semper violẽter feriunt: qui vero non semper, sed frequenter, hi quia videntur fere violenti esse, qui hæc expendunt negligentius, adducunt, vt credãt eos nunqȝ nõ tales esse. Iam alij pulsus, abs quibus diuelli durities non potest, violẽter feriunt, vt vibratus & cõuulsiuus: nec hi enim aliunde violentum ictum cõpararunt, qȝ à perpetua sua duritie. Quam ob rem duo hęc tantũ genera habẽtur pulsuum violenter ferientium, vehementium, atqȝ durorum. Sunt tamen, qui his etiam necessariam præter duritiem dixerunt vehementiam esse: nec enim posse solam violentum efficere ictum, veluti nec si lapidem admoueas leniter: qui etiam ad valide feriendum aliquid desiderat contentionis. Verum de his, æquum est, vt quæramus, quid tandem sibi velint, nullum ne prorsus corpus esse durum, nomẽ vero hoc duri nequicquam ab hominibus vsurpatum, cui nulla sit res subiecta: an rem esse certam, cui tribuatur, at dignosci nequaquam sensu posse: an alio illam sensu, nõ nosci tactu. Profecto sunt absurda omnia, & corpus nullum durũ esse, & ratione potius, qȝ sensu, dignosci: & sen-

D su tamen alio quopiam potius, ac tactu. Atqui, si durum concedant esse, & dignosci tactu, quid aliud postea, cȝ de nomine, contendere inuenientur, qui sine contentione negant violentum ab illo ictum ædi? nam, si nec violentum appellare volent, omnino, contundentem certe, aut repellentem, aut subuertentem vocent, necesse est: nam de cõtentione quidem controuersia est. Omnino enim, quæ insit in animantium corporibus contentio, non statuitur ab illis, qui in minima, vel individua, vel incompacta decerpunt totam substantiam: tantum conuenit inter hos, qui vnitam esse defendunt eam. Vnde nec sensu dignosci contentio poterit: sed, si poterit, à signo quodam, vel à signis, vel ab indicatione, vel demonstratione, fidem capiet: at durum et molle corpus sensu omnes nos homines dignoscimus. Itaque quæstio instituti de essentia eorum non debet, sed de ratione dignoscendi: atque adeo non de hac, immo de eo, qua potissimum ratione alteri interpretetur aliquis, tactus sui affectum, in occursu durorum corporum, ac quatenus à vehementibus hęc distent. Verum, quia hoc neglexerunt, qui nos præcesserunt, id nos faciamus, orationem exorsi ab ijs, quæ inter omnes mortales constant. Quando vehementia quædam non animalia modo vocamus, vt leones, & tauros: sed & inanimata quædam, vt fluuiorum decursus, ventosqȝ magnos: alia porro' dura, vt æs, ferrum, lapides: memorare oportet, cur ab vtrisque his, vbi nos attingant, diuersi corporibus affectus inferantur. Nam occursus violentus communis vtrisqȝ est,

tam vehementibus ventis, q̃ duris corporibus. Sed habẽt hoc præ cæteris scilicet venti, & fluuio-
E rum fluctus, vt cuertamur ab ijs: lapides, & ligna, vt premamur, & contundamur. Aduersos illos enim, ctiã si magna vi contendamus ire contra, prorsus prohibemur, atq; cuertimur, repellimurq; violenter, sed præter vllum pressum, vel contusionem, vel repressionem corporis partium: in alteris vero pollet pressus, & contusio & repressio. Perspicies maxime, si cui corporis parti lapidem imponas non ita grauem, quem, si velimus, facile abijciamus: cognosces profecto, quemadmodum impositus grauet, premat, cõtundat, & veluti cutem subeat: deiectus autem relinquat quoddam corpori vestigium, & pressus signum: nã aut cauiorem reddet partem solito, et vt vestigium diu seruet, aut liuidam præterea: At non ventus, vt vehemẽtissimus sit, vt maxime cuertat, vt deijciat, comprimit cauatq; corporis vllam partem: quippe, qui mollis sit, facile circũ corpus diffunditur, & circũfluit. Quapropter maximas facile naues impellit, & vero deturbat sæpe: tñ nullum cauat in ijs lignum, vt si lapis vel ferrum impingatur: hæc enim rumpere possunt, & comminuere: at repellere, vt vẽti, & cuertere non possint. An igitur, quibus carnis nostrę natura cedit, dura hæc nũcupamus: quæ ipsi carni, vt aqua, hæc vocata mollia sunt? Atq; id est, quod Plato dicebat dura esse, quibus caro nostra cedit: & mollia, quæ carni. Nam, si incidat in humidam rem aliquam tactus noster, clarissimum est tactum eam diuisurum esse, humidam vero cessuram & excepturã: F at in duram si incurrat, omnino ille potius cedet cauabiturq;. Atq;, vt orationem tandem cõcludamus, fingamus manum nostram nũc aquæ rapido fluctui, vel vento vehementi, ex aduerso occurrere: nunc lapidi, quẽ altera manus sensim admoueat: aperte à prioribus perspicies euerti, non pressam tamen: & lapidem ab hac euerti, sed pressa ab illo. Nam durum quidem, quo minus progrediamur, obstare per se non potest, sed aut p̃ pondus aut motum acquisititium impedire interdum poterit: vehementis vero notio hoc ipsum obstaculum, impedimentum, repulsionem, atq; euersionem complectitur. Liquet ergo aliud nos, cum vehementia tangimus, aliud, cum dura, sentire: nam hæc premunt carnem tantum, illa impediũt progressum. At, quia sæpe fit, vt ambo conueniant: atq;, quod occurrit, durum sit pariterq; vehementer moueatur, non potest sensus etiam non duplex nobis offerri, vnus veluti prementis, alter veluti euertẽtis. Quę si sunt ita, vt sunt certe, duri pulsus in premẽdo tactu dignotio ponẽda est, vt violẽtia vtrisq; cõueniat: sed propriũ duri sit premere, euertere vehemẽtis. Hi sunt affectus tactus, hæc etiam vsitata latinis illorum noĩa.

De Pleno & Vacuo pulsu. CAP. 2.

ATquí possis alijs quoq; hæc nominibus interpretari: quod facile illi facient certe, qui continuitatem totius substantiæ interpollant vacuo: id est omnes, qui corpora ipsa parua & indiG uisa individuaq; & incompacta, quo'd modo concrescant modo diuellantur, ideo generationes & interitus contendunt efficere. Qui, vt si nullam agnoscant vitalem contentionem, vbi confertim multa & velociter ferantur hęc parua corpora, tum ictum creare hæc violentum confirmant, quemadmodum in ventis, & fluctibus contingit decurrentibus. Conferta dicere & multa densaq;, perinde esse dicunt, ac paucum immistum esse vacui: quod tñ valere, quãtum solidas substantias capedinem implesse arteriarum: vacuitatem enim eius, vt ipsum declarat nomẽ, esse à vacuo dictum: Hoc enim in oĩbus quidem concretionibus semper contineri: at, pro ut id augeat vel imminuitur, ita nunc dura, nunc mollia, corpora effici: Ac nunc plenos fieri eorum internos ventriculos, rursus forte vacuos. Ita tunicam quidem dicent arteriæ duram vel mollem fieri ex quantitate admisti concretioni vacui: internam capedinem plenam & vacuam, ob quantitatem huic iterum commisti cum illa vacui. Magnum autem dicent quendam esse pulsum, sed renisum non habere in occursu, vbi multum in cauitate arteriæ vacui sit, ipsaq; pauca sint prima corpora. At vero magnum esse & cuertere, cum parum vacui, & frequentia corpora sint. Itaq; iam apertum est, nihil apud illos interesse inter plenum pulsum & vehementem, quippe tactus vnum esse affectum, & vnã naturam pulsus: Nam, cum parum in capedinibus arteriarum insit vacui, ob multitudinem H tumorum, plenum pulsum dici, & ob ictus violentiam, vehementem: proinde ex nominibus illis alterum essentiam denotare pulsus, alterum qualitatem occursus: non igitur diuersos esse pulsus plenum & vehemẽtem, duobus enim vnam rem nominibus significari, pro diuersis notionibus. Nos vero, qui contentionem quandam statuimus vitalem, geminam non poterimus non fateri pulsuum naturam esse, si dignoscendi rationem eorum diligentius attendamus. Est autem plena difficultatis hæc commẽtatio, q̃ nihil oratione dignum veteres de dignoscendis pulsibus scripserunt: sed alij prorsus præterierunt, alij sanè quàm leuiter attigerunt. Nã Herophilus, qui affectus sensus conscriberet, nusquam plenitudinis, quam sensit nunquam, meminit. Qui vero dicti ab illo Herophilij sunt, oĩa potius existentes, q̃ id, quod dici volũt, sophistę sanè & loquaces hoĩes penè oẽs: & cum nullum aliud Herophilij præceptũ in ipsis artis operibus probare studuerunt, tum præter alia, quibus artem polluerunt, etiam plenum nobis pulsum inuexerunt: vt, quali parua sit ipsa ars, haberemus nunc, quod ageremus. Neq; enim pulsum præterire fas est, a' viris constitutũ tam claris: neque, quem experiundo nunquam inuenimus, posse prompte dignosci statuendum nobis est, alienas sequentibus asseuerationes. Verum ostendendum est primum, ad notionẽ vsq; hunc pulsum progredi: deinde ne Herophilum quidem in eius notitiam sensu vnq; peruenisse.

Quo'd

A Quõd si iam nihil illi significationem confudissent nominis, haberem nunc aliquid dicere de illis, quæ dicturum recipio: sed, quando varijs eam modis conturbarunt, nec inter se mutuo cõsentientes, nec secum quisque: cogimur primo loco dispicere de significatione, ne quid imprudẽtes, vt corui & graculi, dum voces ædimus tantum, res ipsas, quibus attributæ sunt, prorsus ignoremus. Et, cum nomen pleni pulsus multi scripserint, cæteros certum mihi est prætermittere, nisi si quando, si ita series orationis ferat, strictim attingã: Archigenis autẽ & Agathini, mihi satis erit scripta in manus sumere examinanda. Ac de eo Archigenes in hunc modum loquitur: Ε'ϛὶ δὲ
« πλήρης μὲν σφυγμὸς ὁ ναϛοτέραν ἐπιδεικνὺς τὴν ἀρτηρίαν, καὶ τὴν ὑπόϛαϛιν αὐτῆς διαϛεϛαγμένην
« ἐγχύλως. κενὸς δὲ, ὁ τομφολυγώδη τὴν ἔγερσιν τῆς ἀρτηρίας ποιούμενος, ὥς τε κατὰ τὸν ἐπιπιεσμὸν
« τῶν δακτύλων πανεμβάτησιν ὑποπίπτειν. In ea definitione primum quid τὸ ναϛοτέραν denotet, parum liquido noui, q̃ insolens apud Græcos sit, vt ciusce modi de re vsurpetur. Nã genus quoddam panis appellabant ναϛὸν: aliud corpus ab ijs ita vllũ appellari haud scio. Ipse Archigenes (nã decet de illo nos eius vsum nominum discere) τὸ ναϛὸν pro pleno mihi videtur vsurpare: nam in
« libro de vehementia pulsus, exponens Magni verba sic ad verbum scribit: Omnino, inquit, vehe
« mens ictus non fit, nisi ναϛὸν sit, quod occurrat, & magnum, & celere inferatur. A quibus paulo
« B post in hunc modum scribit: Et vehementia pulsus, ex celeritate, magnitudine, vehementia, pleni
« tudine, conflata est: nam, quod supra ναϛὸν, id plenum hic vocauit: vt nihil differat, hoc pacto, an illo dicas. Et vero vbique mihi ita videtur nomine τοῦ ναϛοῦ vti. At mutemus iam τὸ ναϛοτέραν in
« pleniorem, vt, quid dicat, intelligamus. Verba eius hæc sunt: Plenus pulsus est, qui pleniorem ostẽ
« dit arteriam. At qui hoc vel sua sponte clarum est, nec nos noui quicquam docet. Præstat ergo totum hoc ναϛοτέραν relinquere, ac, quod in definitione sequitur, considerare. Καὶ τὴν ὑπόϛαϛιν αὐτοῦ διαϛεϛαγμένην ἐγχύλως. Tale quiddam significare hæc clausula videtur, plenum pulsum in occursu arteriam ostẽdere διαϛεϛαγμένην ἐγχύλως. Hic iterum τὸ διαϛεϛαγμένην, idem'ne sit, ac plenam, an aliud quid indicet, planè non habeo conijcere. Quinetiam, cum opponeret postea definitioni pleni & τοῦ ναϛοτέρου definitionem vacui, nec contrarium τῷ ναϛοτέραν sumpsit, neque τῷ διαϛεϛαγμένην: quod quidem, si rem contrariam definiret, sumendum erat. At non sumpsit, sed quid ait? Κενὸς δὲ, ὁ τομφολυγώδη τὴν ἔγερσιν τῆς ἀρτηρίας ποιούμενος. Hoc enim τομφολυγώδη nec τῷ ναϛοτέραν, nec τῷ διαϛεϛαγμένην contrarium est, sed, sicui alij, certe soli τῷ ἐγχύλῳ contrarium est: vt τὸ ἔγχυλον veluti humidius quodammodo sit: & τὸ τομφολυγῶδες magis aereum. Iam vacui etiam definitioni additum est, ὥϛτε κατὰ τὸν ἐπιπιεσμὸν τῶν δακτύλων πανεμ-
C βάτησιν ὑποπίπτειν: cui verbo in definitione pleni, quod contrarium sit, non repetias. Nam τῆς πανεμβατήϛεως nomini rectissime ἀντίβασιν opponeret: at hoc in pleni definitiõe prætermissum est vniuersum: idq; cum in eundem modum posset dici, ὥς τε κατὰ τὸν ἐπιπιεσμὸν τῶν δακτύλων ἀντίβασιν ὑποπίπτειν. At non dixit, nisi id forte, pleniorem ostendere arteriam, hoc est, vt in vtraque definitione, non quid plenus pulsus sit, declaretur, sed quæ sit eius dignoscendi ratio. Quod si est, assequamur fortassis. Nam, si affectuum tactus nostri hæc definitio expolitio est, nec rei ipsius vsquam naturam attingit, meminisse omnium possum, quæ in distentione arteriæ patitur tactus: fortasse itaque assequemur Archigenis mentem: nam, quæ patitur, hęc sunt. Occurrens sibi sentit aliquandiu corpus motũ: idq; modo multis in partibus videt sibi occurrere, modo non: ac nunc premere, nũc non premere: ac, cum nos premimus, reniti, vel vinci. Hi primi affectus tactus sunt, ac veluti elementa totius de pulsibus commentationis: nam reliqua omnia, partim ex his cõstant, partim in relatione intelliguntur, siue partes commemoratas mutuo compares, siue tota cũ totis. At de quo'nam horum pleni nomen dicitur: an de ipso motu? atqui celeritas in illo & tarditas erant, rhythmiq; illic nascebant. An vbi in multis partibus distentionem tactus sentit? immo longi hinc, lati, alti, magniq; prodeunt pulsus. An cum in paucis? cõtrarij vero tum commemorato
D rum. An cum premitur? durus. An cum summouetur? vehemens. Quid enim de contrarijs horũ & medijs multa disputem? Quando ergo existet plenus, aut quem patietur pulsus affectũ? tũne vbi calorem largiorem, vel acriorem sentiat? atqui non ex pulsuũ differentijs id dignoscitur. An cum humiditatem vel siccitatem? sed nec hi sunt affectus differentiarum pulsuum: cũ hęc vel citra pulsus, si manum admoueas corpori laborãtis, explorare possis. Ecquod ergo renisus genus aliud in vehementibus, aliud in plenis appellant? nam potest tale quid etiam Agathinus sentire: verum, si hoc sentiebat, aperire debebat nobis, non Sphingis proponere ænigmata. An vero non solum res, volunt, vt inquiramus tam difficiles, sed vt pro cumulo, quid dicant, expendamus, ac infinitum tempus in eo ponamus, an in rebus ipsis inueniendis? At expendamus Agathini iam verba, atque hoc quæramus, an renisus aliud in vehementibus genus, aliud in plenis statuat.
« Adeoq; hæc eius verba sunt: Consequitur enim in consideratione plenitudinis & vacuitatis pul
« sus: pleno tensum & contentum perpetuo spiritum repræsentante: vacuo diffluentem & in reni
* su euanescentem, vt instar sit aquosæ bullæ, quæ rumpitur. Huic quidem eo nomine gratias habemus, q̃ Sphingis non ponat ænigmata, vt fecit Archigenes, alijq; non pauci: nã, recte, an secus, dixit, per ociũ expendamus, licet. Verba quidem certe eius clara sunt. Vult enim tensum & contentũ perpetuo spiritum in plenis apparere pulsibus: infirmum & fractũ, nec quicquam renitentẽ in

vacuis: at, natiuus ne ſpiritus atq; vitalis ſit, quí per corpora, vt illi contendũt, tenſus eſt: an aereus & materialis, quí continetur in capedinibus, parum verba declarant: tamẽ ex tota illorũ virorum ſententia ipſum vitalem conijcias dici. Sed, ſiue hic ſit, ſiue ille, tñ in præſenti admonebimus illum, eiuſq; aſſeclas, ne placita cum ſenſus affectibus commiſceant, ſed vt decet empiricum. Neque enim experientiæ imminuerint dignitatem, ſi explicauerint prius nobis hæc, † quæ de tactione at tulerunt ipſi; ac deinde, qũo ab ijs oratione ad placita proficiſci oporteat, docuerint. Qui igit ſenſus affectus in ea erunt, ſi nomen ſpiritus immutemus, & ictum appellemus? erit. n. hæc oratio: Plenus pulſus tenſum & contentum perpetuo ictum repræſentat: vacuus vero diffluentem & in reniſu euaneſcẽtem, vt inſtar ſit aquoſæ bullæ, quę rumpit. His tam bene mutatis proferamus hic parum eius librum, vt, quid de vehemente & languido pulſu dicat, videamus. Verba eius ſic habent: Nam, quòd vehemens etiam pulſus ſit, quí violenter ferit tactum, & in occurſu fortiter euertit eum, conſtat hinc, & conuenit inter multos. Mox ſubijcit: Contraria intelliguntur de languido, nam debiliter & languide occurrit tactui. Hæc recte quidẽ Agathinus, ſed nihil ab ijs, quæ de pleno & vacuo ſunt dicta, differunt: nam contentum perpetuo ictum eſſe, nihil eſt aliud, ac violenter ferire tactum, & fortiter euertere: quorum illud quidem de pleno, hoc vero de vehemente, dictum eſt. Iam etiam in reniſu euaneſcere, idẽ eſt, quod debiliter & languide occurrere tactui: quorum etiam illud de vacuo, hoc de languido eſt dictum. Atque Agathinus in hunc modum expoſuit affectus tactus in vehementibus pulſibus & languidis. Archigenes alio modo: nam hic ſic ſcribit: Itaque, ſi per ſe æſtimetur, manifeſte apparet ſua ſponte vehementiam contentionem eſſe, vt dixímus, arteriarum motus. Inde addit: Apparet porrò per totam diſtentionem firmitas impetus, ex qua, arteriam ſi comprimamus digitis, firmior occurrit ictus. Hæc quidẽ ſic ſunt aperta, quę dixit de affectibus tactus: in quibus nullum habebimus proprium affectum monſtrare plenitudinis, niſi ſanè, vt quidam dixerunt huius ætatis homines, cum plurimum pulſus eleuatus renitatur. Atqui hæ duæ ſunt ſpecies pulſuum, non vna: nam, cum plurimum attollitur, ſi quidem in tribus dimenſionibus fiat, magnum efficit pulſum: in vna duntaxat, vel longũ, vel latum, vel altũ: nam reniti idem eſt, quod vehementem eſſe. Quòd ſi quis magnum ſimul & vehementẽ volet vno nomine vocare pleni, vocent, licet: de nomine enim non contendimus: tantum ſciat, nihil ſe nouæ differentiæ alicunde præter commemoratas in præſenti, adducere. Nam, ſi duas aut tres earum accipiat differentias, quas peculiaribus nominibus appellet, nulla inuidia eſt: verum de nominibus non agimus, ſed de rebus: de quibus, ſi quis habeat, quod, præter quę nos diximus, afferat, libentes didicerimus. Excogitare vero differentiam quandã pulſuum ex arteriæ infuſione (ſic enim, quod in ea continetur humoris, appellant) equidem comprobo: ac intelligere eam poſſum modo craſſiorem, modo tenuiorem, & hercle etiam lẽtiorem, vel aquoſam, vel copioſiorem, vel pauciorem, vel aeream, vel aliam, qualiſqualis ſit: ſiquidem ſpiritum cogito tantũ eas continere, atq; hunc interim purum & ſerenum, interim caliginoſum nebuloſumq;. Sed hoc nõ eſt inſtituti noſtri, vt animo concipiamus, quæ eſſe poſſunt, immo de eſſentia agimus eorum: cum vel contraria liceat concipere: vt ſimul ſint, fieri non poteſt: vt ſanguinem cogitamus continere arterias, & non continere: neque enim quæreremus de eo, quod nequaquã concipimus animo. At non eſt huic quæſtioni propoſitum, vt in notionem eorum veniamus, ſed eſſe monſtremus: neque enim eſt quiſquam, quin in arterijs poſſit intelligere ſanguinem contineri: ſed, an re vera, &, cũ naturæ lege diſpenſatã animal, ſanguinem contineant, hoc quærimus. Ac multa de eo ſcio Archigenem verba facere: verum, ſi id poteſt deprehendere ſenſus, nequicquam multa nugaſ: cum aperte mentiri dicere liceat Eraſiſtratum, quí id agit, vt, quæ ſenſu didicimus, hæc ſuadeat oratione aliter habere: verum nemo auſus eſt confirmare peruenire ad tactum humorem, quí in arterijs eſt. Sanè nihil malim, quàm vt hoc obtinere poſſem, ne, cum inueſtigo ratione veritatem, negocium mihi exhibere tur: at, quid tandem dicant, planè non intelligo: Plenus eſt pulſus, quí occurſum arteriæ humidæ tumidũ oſtendit. Vtrum, ceu ipſe hoc tactus poſſit cognoſcere: an, ceu hic patiatur quod patitur, affectus aperire viam poſſit ſtatus arteriæ cognoſcendi? At, hoc ſi dicat, ex affectibus tactus conijcere aliquid de ſtatu arteriæ licere, ego non contradico: etenim Praxagoras hoc & Herophilus facit, ac prope omnes, partim plus, partim minus: partim etiã deterius, partim melius. Praxagoram autem forſitan etiam mireris, quí, cum humores neget contineri in arterijs, ex pulſibus tamen colligere quaſdam eorum ſpecies molit: at affectum ſenſus haudquaquam communem adducit. Ea enim ratione ænigma faciat orationem ſuam, vt, quí legat nec intelligat, profundi alicuid verbis & mirandi arbitretur ſubeſſe: ibiq; ætatem conterat, nimirum perpetuo quærendo, nec tamen quicquam inueniendo: nam quomodo inueniatur, quod nuſquam exiſtit? Quin tu non tantum humorum ſpecies cedo ex pulſuum differentijs diſcerne, ſed animi etiam ‖ mores, vt Hippocrates conatur: tantum, quæ ſenſus patitur, mihi ſerua: nec, quæ haudquaquam patitur, falſo aude ei tribuere: neque ex vno affectu diuerſos pulſus iacta te cognoſcere. Eſt quidam pulſus, qui multum renititur, adeo vt, ſi premas etiam arteriam, non mouеatur à manu: hunc retine, ac, quouis, voca nomine: nam, ſi modo vehementem, modo plenum vocas, interdum alio nomine, exiſtimasq; numero nominum multas te res efficere, quis te feret? Habeo ſigna ego etiam ex pul-

† *Al. ex antiquis. quæ ad tactũ apparent.*

2. *Epid. ſec. 5ª. cui vena in cubito pulſarit.*

* *Al. νικηθῆναι. i. vincatur.*

A ex pulſibus de ſpecie humorum, & de affectibus animi: tñ ex ſenſibilibus, quos nuper cõmemorauí, affectibus omnia conor dignoſcere: nec dico vſquam pulſum præruptum, grauem, lenem, aquoſæ ſpeciei, flatuoſum, διηκνωσμένον, diſtẽtum, μογυλὸν, ſtrictum, κατανενυγμένον, ὠχελεωσμένον, ῥοπαλώδη, neq; quicquã aliud, quæ iſti ratione excogitant, nec percipiunt affectibus ſenſibilibus. Adeo iam etiam, quæ ſentit auditus tantum, ad tactum traducunt: nam quid aliud, cum ſtridentes dicant, & ſtrepentes, & reſonantes pulſus, quã'm de tactu ceu de auditu diſputãt? itaq; efficiunt deniq;, vt fides etiam veris detrahatur. Ac vír quidam huius ætatis minime malus, verboſitatem dixit eſſe cõmẽtationem pulſuum: quí hercle dixit rectiſſime, q; multa verba funditẽt, nec quicquam doceant commodi. Quí hoc, ſi non in diſputationibus, in ſcriptis certe debebãt vítare, quod dixit Comicus: Garrire doctus, verum ineptus dicere. Et mihi plenum pulſum ſcribis, nec tantillum mihi, potes, vt exponas mentem tuam: tunicæ ne arteriæ ſignifices qualitatem, an quantitatem infuſæ in eas ſubſtantiæ, an qualitatem ſpíritus, an deniq; caloris facultatem quandã, vel qualitatem: nam omnia mihi videris dicere nõ diſtribute & cõfuſe. Aut quò plenitudinis mihi vini mentionem facis pro exemplo? Quid ẽt in tractatu de plenitudine in hęc verba loqueris? Itaq;, ſi plenum non ſubſtantia, ſed facultate velis æſtimare, & paulo poſt: Sopor facultatis in talibus plenum pulſum deſignat, quæ nomina ſunt intemperiei ſpíritus. Et, quemadmodum, vt guſtarũt vinum guſtatores vini, plenum dignoſcunt: ita pulſuum periti, plenum ex facultatis ſopore, etiam ſi ſemiuacuus ſit, animaduertunt. In his ad facultatem referre mihi pleni pulſus notionẽ videtur: ta, vbi de plenitudine agit, vniuerſa mihi videtur confundere & miſcere. Id adeo ex eius verbis intelliges, quæ hæc ſunt: Quemadmodum aũt lanarum contextus inde tenuis eſt, ex quo vacuæ & plenæ dicuntur, & vini qualitas non pũngẽs, ſed illinc admota linguæ dignoſcitur, qua plena & vacua vina diſtinguimus: & ipſum ẽt corpus apprehendimus, tum vacuum, tum plenũ, tam in eo, quod naturaliter alius aliud habeat, q; in morboſis affectibus, vt in inflammatione, œdemate, inflatione: ita etiã inexercitatas carnes diſcernimus ab exercitatis. Rurſus in hac oratione, quæ de vino dicuntur, conuenire cum plenitudine facultatis videantur: &, quæ de inflãmatione & œdemate, cum plenitudine, quę in ipſo eſt corpore arterię. At vero exemplum lanarum omnino non intelligo: neminem enim ego vnquam audiui, plenam & vacuã lanam quí diceret, vt rogarem, quemadmodum diceret: immo nec de inflammatione & œdemate, ex quo q; audiui, niſi ex Archigene. Tamẽ ex his intelligere poſſum, quid ſignificare velit nomen plenũ: nam, quod contrarium laxo eſt, vocatur plenum. Vacua vero quædam & plena corpora Mangones & Pædotríbas audiui dicere: verum non in modum œdematum & inflammationum, ſed, vt in primis proprie & vſitate dicuntur, perinde ac vaſa plena vacuaq;, appellabant: ac cutem prehendentes revellebant, vt viderent, remiſſa eſſet, an contenta: itaq; ex laxa vacuum, ex contenta plenum conijciebãt: & vero eum ẽt, quí gracilior craſſiore eſſet, ex ijs indicijs pleniorem vocabãt. Has nugas cogímur agere propter eos, quí primi ea, quæ nihil ad rem faciũt, ſunt nugati. Quaſi enim nomina Archigenes interpretaretur & nõ declarare res inſtitueret, multa coegit in vnum exempla & nomina, quæ nec vni rei omnia congrua ſunt, nec ex vſu authorum appellata: nam apud quos authores, aut vinum, aut lanas plenas & vacuas, inuenias ſcriptum? Reſtat ergo, vt ad cauponas, mulieresq; adeamus requiſitum, qũo interpretentur, & quo'nam hoc conducat. Certe, ſi vti pleni nomine geſtiebat, modo rem declaraſſet aperte, cui nomen tribueret, non eſſent neceſſaria exempla. Cæterum de noĩs vſu etiam tertio in libro de pulſuum differentijs abũde tractauímus, ac nũc etiã meminímus, vt Archigenis in docendo confuſionem aperírem. Neq; enim multa complicare & infinita garrire oportebat, cum pauculis verſiculis totum tradi facillime poſſet in hunc modum: nam, quod obſcure ille multis verbis conſcripſit, breuibus, faciam, vt plane explícem.

* λιπτὸν. i. per ceptibilis eſt Græcis.

* προσπλῆσαι eſt in impreſſis, προσαράξαι - σθαι in antiquis.

Explicatio Galeni de Pleno pulſu. CAP. 3.

DGenus eſt pulſuum, quod ipſum arteriæ corpus, quo ſtatu ſit declarat: alterum, quod qualitatem ſubſtantiæ, quam continet: ac tertium natiui ſpíritus eius oſtendit facultatem. His tribus generibus plenitudo nomen eſt: hęc ſi ſcripſiſſet, & aperte ſcripſiſſet & compẽdioſe: nec hic nos enecaret, dum inquirimus, primum quid dicat, deinde † ecquid erret: ‖ ſed mentẽ eius aſſecuti planè, ad inueſtigandum nos, ecquid erret, conferremus, iterum in hũc modum rationẽ inſtituentes. Horum trium generum Archigenes primum, quod in ſtatu poſitum eſt arteriæ, tum eſt, tum cognoſcitur: verum tũ plenitudo ab authoribus non appellatur: quod in tertio commentario de dr̃js pulſuum demonſtrauímus. Illic. n. egímus de nominibus: non de nominibus hoc loco, at de ipſis pulſibus dignoſcendis, diſceptamus: tu id pro tuo arbitrio voca. Dabis autẽ nobis, vt vocibus vtamur cõſuetis & approbatis, ac durum quẽdam pulſum appellemus: atq; mollem, alterum ei contrariũ: prẽterea tertium, in medio vtriuſq; poſitum, moderatũ & natiuum in ſtatu corporis arteriæ. Ergo, quẽ plenum tu, ego durũ voco, quibus'nam affectibus tactus, qui ſentiri poſſint, deprehẽdemus? nã arteriæ tunicã nemo ambigit, quin neceſſe ſit vel cõtentã eſſe, vel remiſſam: verum hoc nunc non quærimus, immo vero, quæ eius ſit ratio dignoſcẽdi. Hoc nos clare, fac, doceas, nullis inuolucris vtẽs. Atqui nõ facis, neq; vero te eo accuſamus: neq; quia affici aperte tactũ explicauímus aliter in vehementibus, aliter hiſce in pulſibus, ideo iactamus. Nã vobis ſenioribus, qui

* τᾶυτα eſt in impreſſis, vertit iterũ: clarius tamẽ, ὕτω. i. hoc pacto, ut eſt in antiquis.

† εἰ κακῶς λέγει, eſt in impreſſis: melior tamen eſt lectio ueterum cod. qui habẽt, εἰ κακῶς λέγει. i. ecquid recte dicat. et ita paulo poſt: quãquam hæc pauci momenti ſunt.

qui hæc magna cura inuestigastis,referímus acceptũ, si quid nos inuenímus boni,nõ inuẽturi cer E te,nisi ad vestra scripta,qui glaciem secuistis,& viam nobis ad ea aperuistis,meditati simus. Quare hoc relinquamus,ꝙ affectu tactus, puta pressu,discernitur, & secluditur à vehemente: subuertẽdi enim vim illi, & rensum tribuimus. Iam quæramus ẽm illud de duobus plenitudinis reliquis generibus: quorum prius, quod de ipso spiritu,vt vultis, intelligitur, quid nã sit, nec hoc possumus intelligere: vti ẽt tertio in libro de pulsuum differentijs demonstrauimus. Verum (quia,illic quæ sumus latius prosecuti, hic breuibus volo perstringere) aut caloris ardorem , aut contentionem eius dicitis: hæc nãq; ex verbis vestris quasi oraculis tortuosis Apollinis Loxiæ eruere potuimus: iam horum,reliquum est,vt signa tradamus. Contentionis quidẽ iam indicia didicimus,gratiasq; agimus: scilicet renititur pressui,vt confirmatis,tactumq; summouet. Ardorẽ aũt hunc caloris nihil requirimus,nisi vt doceamur,quousq; tactus noster animaduertat: neq; sane vlla tactũ nostrũ latebit differentia caloris. At non possumus hic nos non mirari,si in pulsuũ differentijs ea, & non in febrium aggregabitis . At hoc mittamus in præsentia , nec de eo contendamus. Reliquum genus quemadmodum dignoscatur,attendamus, plenitudinis. Hic tactu,nõ habeo,quid conijciam, nec an spiritus in arterijs solus, nec an etiam quidam humores continentur : immo non valetis, vt demonstrauí antea,si quando Eralistratum refellitis,vel Praxagoram, cum asseritis sanguinem F in arterijs esse, sensum appellare testem: haudquaquam id prætermissuri , si conspicuum sit. Nec vero illorum ẽt ad sensum quisquam confugit testem, vt confirmaret arterias esse humoribus vacuas,spiritusq; tantum instrumẽta: & recte sane, quippe tactus , spiritus ne in arterijs tantum sit, an simul humores aliqui,nõ valet declarare. Itaq; inanibus nugis horum repudiatis,ipsi dicamus apud nos soli nullum prorsus sensum esse,quo dignoscas,in arterijs contentus sanguis cũ sit multus & qualis. Ac primo loco nobiscum repetemus non posse in aqua inter cutem nos, humor sit, an spiritus,qui in regionibus ventris continetur, tactu explorare , nisi cauata pressu cute. Et vero frequenter non cauari conspicias in synceris ascitis , & aqua inter cutem , quem tympanites vocant: sed ad veram notitiam comparandam pulsare cogimur abdomen , vt attendamus,si, veluti tympanum , resonet: secundo loco aliter cõponere hominem,& in latera conuertere, quo fluctuationem aliquam exaudiamus: Ac nobis strepitus in modum tympani,spiritu annuntiat, fluctuatio, humorem: vno vero admoto tactu distentum abdomen, non deprehendas , ex aere sit, an ex aqua: tametsi cutis his, & quicquid carnosum erat secundum peritonæum , contabuit: ac multo fuisset facilius tum ob circũiectarũ partium extenuationem,tum ob materiæ contentæ copiã,cõiectari tactu,vtrũ humor an spiritus sit id,quod in eis continetur: at tñ hic etiã soli tactui parũ tuto G fidẽ habeas: qũo igitur in arteria , tã crassa munita tunica , vt peritonæi sit sextupla,& quã cutis sæpe tegat bene crassa? nec.n.ægroti, quos visimus, semper tabidi sunt. Cum præterea tertius accedat motus , qui etiam nõ parum ad cõfundendam notitiam valeat , quid tandem tactu comperire exacte poterimus? et si ad conturbandum notitiam eius , quod continetur , satis erat arteriæ perpetuus motus. Quo ergo licebit ligno aut quantitatem contenti in arterijs humoris , aut qualitatem cognoscere? nam magnitudine quidem pulsus, contenti humoris cognoscimus copiam, sed non perpetuo hinc nobis humidum esse ipsum humorem constat: duritie vero statũ arteriæ corporis: renisus ictus non crassitiem substantiæ significat, sed robur vitalis contentionis. Nam ridiculum sit,si adeo cõtinere vnquã crassum adducaris humorem,arteriarum capedinem , vt renitaẽ pressui: immo,si vel sit lutum,facile cedat prementi,nisi lapides in arterijs & arenam putamus contineri: nam ita renitetur deniq; materiæ crassities prementibus, aliter nullo modo . Equidem libenter vtrem repletum humida materia his,qui ita clímatum tactum iactant , vt verbis veritatem superent,explorãdum offerrem,quæ insit in illo materia: nam ne aquam quidem tenuem à crasso vino discernant. Neq; vero,si vnus vter picis humidæ sit plenus, alter acre,sic etiã deprehendant: solæ enim fluctuationes & strepitus facultatem habent discernendi, quid sit , quod contineatur: H sensus aũt tactus vsquequaq; manet similis. Quin qualitates humorum ne fluctuationes quidem annunciant,verum hoc ipsum duntaxat cõe,humorem, qui continetur,non spiritum esse. Et qũo credas,qui nec valent per vnicam vtris tunicam dignoscere contenti qualitatem,per cutem posse non minus vtre crassam , membranasq; minimũ binas,ac per tunicas necessario duas , humorem , qui in arteria est, dignoscere? Atq; hæc quidem illi dicant , nec Herophilum onerent mendacijs; neq; graui nomine rudes territent Herophili librorum : neque hinc fidem verbis parẽt: turpe.n. est,quasi ad subsellia,testibus certare. Si demonstrationem afferre potes , audiemus te libẽter: Herophilum vero eiusq; asseclas proferre testes,declinantis est rectum certamen, & causas exceptiones technasq; commentantis , ne detegaris. Constat non iam inquirendæ rei gratia , sed historiæ supponi falso citatos testes. Hæc'ne dicit Herophilus? minime vero: †immo nõ tu aufugeris: ostẽde , quẽadmodum mentiar: ostende,qũo dicat: deinde dictio forte ambigua profertur, eoq; bellũ conuertitur,quid nam significet dictio,et quid velit. Ibiq; in dicto & sententia vertuntur epicheiremata quædam rhetorica: in amphibologia itẽ alia: & hercle in syllogismis ẽt alia . Immo omnẽ sic rhetoricã huc transferunt,vt si argumentum aliquod meditarentur,nec propositum studerent efficere . Quid.n.non adduxerunt recentiores medici ad quæstionem, cum quidã scire Herophilum

† *Al.ex antiquis.immo mẽtiris.*

Alum defendant & hanc pulsus differentiam: contra quidam nescire conentur probare. Miseri certe vtriq;,& misericordia digni: illi,ꝙ imperiti: hi,ꝙ sunt contentiosi. Non minus nos tamen infelices,quibus,si artis colamus commentationem,non est satis: sed &,quid Herophilus,quid Heraclides,& Chrysermus,& Hegetor nõ probe exposuit: quid porrò Apollonius dixit, & Bacchius, * *Al.ex antiquis. contrà dixit.* Aristoxenusq;,volumus scire: &,si deprecamur,compellimur plane: duobusq; exercitamur malis,tum ꝙ ab re nugamur, tum ꝙ inuiti hoc facimus,quod illi. Nũc quidẽ certe alterutrũ mihi necesse est,aut vt Archigeni videar,& Herophilo, sexcentisq; alijs refragari: aut demonstrem nullũ de Herophili sententia plenum pulsum esse. Ac,si id,vt operæ pretium,tractem, non aliter , ac illi, de inani sedulitate reprehendendus sim. Nunc, quando ex ipsa rerum veritate illorum sententiam coargui, qui ad ipsa artis opera properant,ad ea dimittam , quia iam propositam quæstionem absoluimus. Quod si qui auentetiam veterum scripta cognoscere, temporeq; ad id abũdant: omnia adijciam,ac declarabo nusquam Herophilum ad vllam rem vti pleno pulsu. Et primũ ab ipso capite exordiar,quod illi proferũt: quod ab Herophilo libro primo de pulsibus est scriptum , quod
« mihi solum videntur legisse. Atq; sic habet: In summa, differre mihi videtur pulsus à pulsu, πλή-
« θει,magnitudine,celeritate,vehementia,rhythmo. Hoc in multis prolato,quid πλῆθος sit,quærũt:
B quasi vero si nesciamus,quid πλήθει significetur,cum necessario πληρότης ab eo , id est plenitudo, significeẽ. Itaq; ego ipsis lepide,ni fallor, respondeo : nam τῷ πλήθει crebritatẽ illum affirmo designare. Rursus vtiq; aliis respondeam, τῷ πλήθει vehemẽtiam denotare: ac quiduis potius , quàm plenitudinem,dicam: vt videant , nugari volentibus quanta licentia sit. Nam cur plenitudinẽ potius,quàm crebritatem, τὸ πλῆθος denotabit? nũ quia primam syllabã τῆς πληρότητος & πλήθους ijsdẽ elemẽtis proferimus? Quod si est,ẽt ἡ πληγή, τὸ πλησίον, ἡ πλησμονή, τὸ πλῆκτρον, τὸ πλημμυρεῖν,sexcentaq; sunt alia, quorũ ex ijsdem elementis prima syllaba constat. At.n. lõge , inquiunt, remotæ horum significationes sunt à τοῦ πλήθους. Qui aũt minus,plenitudinis significatio à τοῦ πλήθους significatione procul abest? Immo probabile est, inquiunt, differentiã plenitudinis, quæ est in pulsibus,commemorari nunc,atq; ab Herophilo cognosci. Quin potius verisimile est duri- * *Al. ex antiquis.& differẽtiã durities.*
tiã cognosci & appellari,cum & hæ pulsuum differentiæ sint,easq; prorsus Herophilus cognosceret. Vnde igitẽ differentiam plenitudinis dicat,multo præstabat mea sniã, reuoluisse antea oẽs eius de pulsibus libros. Mihi quidem hãc legẽ statui, vt vnumquemq; scriptorem ex se ipso declarem, nec inanibus suspicionibus & affirmationibus demonstratione vacuis delirem,quid aliquis dicat.
Atq; quo inueniſti apud Herophilum alio loco nomen pleni,cum crebri inuenias millies? Proin
C de,cũ differentia plenitudinis & incognita sit(vt demonstrauimus) nec eius alibi Herophilus meminerit: differentia porro crebritatis cum apud omnes in confesso sit , tum eam Herophilus scribere millies comperiatur: probabilius multo sit crebritatem appellare putare illũ, cẽ plenitudinẽ. Neque hoc dico τῷ πλήθει Herophilum pro crebritate scripsisse (hoc.n.si dicã,ridiculus sim non secus,ac illi,interpres) verum esse longe procliuius declaratu crebritatẽ,& duritiem , adeoq; quiduis potius,quàm plenitudinem,significari. Equidẽ,quid Herophilo τὸ πλήθει significet,alias puto aperte declaratum esse: nunc non denotare plenitudinem,quo nam pacto demonstramus hoc? Primum statim hæc subdit: nam,quo mireris magis hominum dementiam , qui pro plenitudine
« πλήθει accipiunt, apponam totum caput. Atque i summa differre mihi videt pulsus à pulsu πλή-
« θει,magnitudine,celeritate,vehementia,rhythmo. Quia in his differunt, conspicuus interim fit et
« proprius & non proprius. Videt porro differre & discerni vniuersę pulsus alter ab altero , vt dí-
« ctum est,celeritate,magnitudine,vehementia. Quòd si eiusdem rhythmi videt pulsus alter ab altero differre celeritate,magnitudine,vehementia: quem possis locupletiorem adducere Herophilo testem Herophili sententiæ? Videtur,inquit,alter pulsus differre ab altero,vt est declaratum, rhythmo,magnitudine,celeritate,vehementia. Quánam igitur ratione,si omnino pulsuum certã dif-
D ferentiam τὸ πλήθει indicat,eam hoc loco præterijt,cum orationem repetat non obiter , aut negligenter,sed addat,vt dictum est? Quî aũt fit,vt eiusdem rhythmi pulsus dicat,celeritate,magnitudine,vehementiaq; distare? Quomodo postea,cum exponat differentias pro ætatibus, reliquas differentias pulsus distinguit,omisit autem plenitudinem? Præterea pro affectibus , tẽporibus anni, vitæ institutis,& pro rõne aliorum omniũ qñ discernit pulsus , cæteras vbiq; oẽs memorat differẽtias,plenitudinem nusquam. Et,quod maius est, qui hãc ipsam singulis ijs ferè adscribit orationẽ, nusquam addit τὸ πλήθει: sed in primo tantum libro,non in omnibus locis: certe non prætermissurus,siquidem nomẽ differentiæ sit pulsuum. Hæc pro compendio habeto eorum,quæ in libris de differentijs pulsuum secundum Herophilum disseruimus: in illis enim latius Herophili vsum nominum pulsuum explicauimus. Iam igitur finem faciam sermonis de pulsibus dignoscẽdis: nam,si,quæ de arteriarum peruerso situ,aut de qua alia singulari re ad hanc disputationem reiecí , hæc in proximis duabus lucubrationibus declarabo,de pulsuum causis & de præsagitione ex illis: quarum complectetur vtraque quatuor libros.

Galeni

GALENI DE CAVSIS PVLSVVM LIBRI QVATVOR

Hermanno Cruſerio Campenſi interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Quæ Cauſæ ſint Vehementis, Duri, Magni, Celeris, & Crebri pulſus: tũ Quemadmodum hi, atque horum contrarij, ab vna vel pluribus cauſis oriantur.

Genera Cauſarum Pulſuum. CAP. 1.

CAuſarum, quæ pulſus variant, aliæ generationis eorum ſunt cauſę, aliæ tantum alterationis. Generationis, tum vſus, cuius gratia fiunt: tum facultas, abs qua: tum inſtrumenta, per quæ diſtẽduntur: Alterationis cæteræ oẽs, & quæ præcedentes appellantur: †&, quæ his ſuccedũt, extẽrnæ. } Nam triplex quidem" eſt cauſarum genus non in pulſibus modo, ſed & in aliis cunctis: Vnum, quod primum eſt & præcipuum, quod quidem etiam continens appellant: cuius inde appellatio deducta eſt, quòd illorum eſſentiam cõtineat, quæ (vt modo diximus) generatiõis eſt cauſa: Reliqua duo genera, vt fiant pulſus, in cauſa non ſunt, ſed cauſæ ſunt illorum, qui iam geniti ſunt, mutationis. Nam humorum craſſitudo, abundantia, lentor, acredo, efficere non valent pulſus, alterare valent: ita frigidum balneum vel calidum, & hyems æſtasq; , breuiter frigus & calor, alterandorum pulſuum ſunt, non generãdorum, cauſæ. † Ac, quas nunc commemorauimus, extẽrnæ appellantur: quæ has etiã præcedunt, quæ quidem in humoribus ſunt, præcedentes. Breuiter ſic habeto: quæcunque extra corpus poſitæ quicquam in corpore alterant, extẽrnæ vocanẽ: quæ has etiam antecedunt, præcedentes cauſæ corporis affectuum. } Hi affectus, vbi continentes moueant, euadunt præcedentes illarum cauſæ.

A.l.1.f.1.a.d.3. c.5.fo.48.e

Denſetur enim ab occurſu externi frigoris cutis, cuius dẽſitas naturalem halitus digeſtionem reprimat, repreſſus ille coaceruetur, tandem accendat fẽbrem, ob quam vſus pulſuum mutetur, itaq; etiam ipſi pulſus: hîc extẽrna cauſa eſt occurſus externi frigoris: cæterę vſq; ad vſum pulſuum oẽs præcedentes. Cauſa igitur extẽrna intercedentibus cauſis præcedentibus, quia variat vſum pulſuum, quæ vna ex continentibus cauſis eſt, etiam immutat ipſos pulſus: neque enim poſſit vlla cõtinens cauſa mutari, vt immutabilis maneat effectus eius: ſed prius, quàm continentes attingat alteratio, non poſſunt immutari pulſus. Ideoq; principes hæ & præcipuæ ſunt primæq; cauſæ pulſuum, cæteræ ſunt harum gratia: nam, quòd † extẽrna illa alteratio ad continentes penetrauit, propterea pulſuum cauſæ dicuntur: cum ſua ſponte & per ſe alterare illos nequaquam poſſint. Quare, qui peritus euadere artis de pulſibus volet, hic verſatus in cauſarum omnibus generibus mirifice debet eſſe, vt, quicquid propoſitum ipſi ſit, explicare pulſuum alterationem poſſit. Principiũ exercitationis optimum eſt, vt continentes cauſas, quamobrem generare quæq; pulſum poſſit, perpendas. Qua enim ratione generandorum eorum ſunt origines, eadem etiam alterandorum: ſiquidem cauſarum in quantitate & qualitate differentiæ, pulſuum differẽtias in qualitate & quãtitate efficiunt.

H

De Cauſa pulſuum ex Facultate. CAP. 2.

VIdeẽ porrò perpetuo cũ oĩbus arterijs cor motũ illũ pulſatilẽ, vt vocant, dũ ſuperſtes animãs ſit, habere: vbi iteriſt, nec vllã arteriã, nec vero ipſum cor amplius pulſare videas: Quo fuiſſe tũ quandã cõſtat cãm, à qua moueręt: at, q̃ hęc ſit, nõ procliue inuẽtu eſt. Vnus natiuũ" calorẽ, alius contentionẽ, alius tẽperamẽti proprietatẽ, hic vniuerſam ſtructurã corporũ, ille ſpm tm: eſt, qui q̃dam

A.ibidem.

Adam horum, alius ẽt omnia ſimul affirmat. Et vero quidam ẽt facultatem quandam nullo prædita corpore introduxerunt, quæ peculiaribus inſtrũs motus, quæ retulimus, vtatur, vel omnibus, vel pluribus, vel vno. Hanc cauſam, quæ pulſus molitur, quæcũq; illa ſit, licet eius nos fugiat eſſentia, q̃ facultatẽ habeat pulſus efficiẽdi, facultatem illã vocauimus: vt quamlibet, puto, aliã facultatem à facultate faciendi, cuius habet facultatem, ſolemus nominare: alicuius enim eſt facultas, & eius notio eſt relationi ſubiecta. Itaq;, qñ eſſentia ipſius incognita nobis ſit, hoc appellamus eam nomine. At vero, cũ robur facultatis vel virtutem dicimus, aut contra infirmitatẽ & vitioſitatem, ad functionem hæc nomina ſunt referenda: quippe, quæ obit & efficit creatq; functionẽ cauſa, interim ad eam melius eſt appoſita, interim deterius. Quo fit, vt modo præclarius, poſtea, ſi res ferat, deterius functio adminiſtretur: ac præſtantior ad functionem diſpoſitio facultatis, virtus eſt et robur: deterior, infirmitas atq; vitioſitas. Sed de facultate pulſus effectrice, hæc ſatis eſt hoc loco noſſe.

A.ibidem e.

De Cauſa pulſuum ex Vſu. CAP. 3.

DE vſu eorũ illa ſunt," quę alio loco demõſtrauimus, cõmemorãda: q̃ tuẽdi cauſa caloris vniuerſi corpis creati ſunt, quẽ refrigerẽt: &, ſi quid ſit fuligínis ex ſuccorũ aduſtione cõtractũ, id excernant è veſtigio. Etiã illo loco hoc dictũ eſt, ad gignendum hos referre animalẽ ſpiritum.

B

De Cauſa ex Inſtrumentis. CAP. 4.

A.ibidẽ c.6.e.

RElíqua & tertia gignẽdorum pulſuum continens cauſa ipſum eſt arteriarum corpus: nam omnis facultas, quæ alicuius cauſa agit, inſtrã quærit ad opus appoſita: erat" aũt hîc accõmodatum inſtrm, quod ſpiſſis tunicis & cauum eſſet intus. Nam, vt artifices hi, quos in vrbibus conſpicimus, ſutores, excuſores, pictores, certis inſtrũs opus ſuũ efficiunt: ita, quæ pulſus efficit facultas, ſuum opus, tutelam natiui caloris, inſtrũs peragit arterijs. Hoc tm inter hãc & alios opifices intereſt, q̃ inſtrũs hæc indita eſt, ac per ea tota permanauit: non foris, vt illi, attingit. Itaq;, vbi refrigerantem ſubſtãtiam trahit, arteriarum diſtenditur corpus: cũ fuligínoſam expurgat, cõtrahitur. Iã præpollet modo diſtentionis vſus, modo contractionis: ac conſequitur omnino alterã motus partem reliqua. Itaq;, cũ ex his cauſis pulſus proficiſcatur, oẽs illorum variationes cauſarum, neceſſe eſt, comites ſint alterationum: vnde tot primæ ſunt & generales pulſuum differentiæ, quot ſunt cauſarũ. Et facultatis quidẽ differentię, robur & imbecillitas: natiui caloris, aduſtio refrigeratioq;: arteriæ tunicæ, duritia ac mollitudo: atq; præ his omnibus in ſingulis generibus cõmemoratorũ mediocritates. Verũ mediocritates naturales efficiunt pulſus, qui medium locum obtinent inter excedentes: exceſſus vero, pulſus præter naturã: atq; alij perſpicui ſunt. Qui aũt infirmitate conſtant facultatis, quiddã dignum habent queſtione, quod progreſſus diſputationis diſpiciet. Porro robur facultatis" neceſſario vehementẽ pulſum facit, infirmitas languidum: & inſtrumẽtorum duritia durũ, mollitudo mollem. Non tñ incremento natiui caloris vel imminutioni vnum ſemp & idem pulſuum genus ex neceſſitate conſequitur: nec enim celer, quod non nulli ſunt opinati: nec magnus, vel creber ſemp incidit, vbi aduritur natura: nec, cũ extinguitur, tardus, vel paruus, vel rarus. Sed de his, qui ambigunt, perinde, ac Archigenes, errant, qui in Magnũ diſputat de pulſus celeritate, q̃ non à robore potius, q̃ ab imbecillitate proficiſcatur facultatis: nam neutrũ ſequitur neceſſario. At tñ peculiaris magis eſt celeritas quidẽ robori facultatis; & caloris abundantiæ, præterea mollitudini inſtrumentorum: tarditas vero" contrarijs. Eodẽ modo validæ facultati magnitudo, & copiæ caloris, tum ẽt mollibus inſtrũs eſt familiaris: paruitas vero contrarijs. Crebritas item nulli neceſſario de cõmemoratis adhæret, magis tñ propria facultatis eſt imbecillitati, copiæ caloris, duritici inſtrumentorum: & raritas item magis ad contraria ſpectat, non annexa illis eſt perpetuo tamen. Faciam autem, vt hæc, repetita ab initio oratione, ſigillatim demonſtrem.

A.l.i.f.a.d.3.c.3.fo.44.g.

A.a.i. par. cã. fo.170.col.2.a

Calor Quos efficiat pulſus. CAP. 5.

SI amplior in corpore ſit collectus calor, animanti opus erit cum maiore reſpiratione, tum maioribus pulſibus: &, quia maioribus, cõtinuo etiã celerioribus, & crebrioribus: Vt, qui ſitiũt, non multum modo, ſed & celeriter potant, ac crebro: ſic, qui indigent refrigerio, copioſum ſimul id, & celeriter, crebroq; attrahunt. Quamobrem peculiares dixi eſſe pulſus copioſo calori magnũ, celerem, crebrumq;: non tamen neceſſario concomitari poſtulant enim, quo tales euadant, facultatem validam, atq; inſtrumenta mollia." Sin infirma facultas, aut durum ſit inſtrumentũ, neq; magni eſſe neq; celeres poſſint, quod inſtrumentũ ſit per duritiam aduerſus mouentem facultatem cõtumax: illa vero attollere, quatenus oportet, arterias p imbecillitatẽ impos. Quare, vt celer pulſus, vel magnus fiat, tria, oportet, cauſarum genera inter ſe conſpirent: vt vſus illorũ generationis vrgeat, facultas valida ſit, molleſq; arteriarũ tunicæ, aut certe non duræ, ſed moderate. } Vt. n. impellere velociter, aut multum progredi, vt maxime concitato motu indigeant, nec ſenes valẽt, nec parui pueri: ita nec imbecilla facultas, ẽt. ſi vſus poſtulet, vel celeriter, vel multũ attollere arterias poteſt. Iam etiam, ſicut mollis veſica prompte multum diſtenditur: dura, ne ſi admodum quidem etiam atq; etiam contendas: ſic arteriarum tunica, mollis quidem perfacile attollitur plurimũ vel facultate infirma: at dura, licet facultas ſummopere illam impellat, reſiſtit facultati motrici, reniteturq;. Via omnium horum ratioq; vna eſt: nam, vt cauſa, quæ in examen venit, ſola conuertatur, reliquæ maneant omnes in eodem ſtatu, ita diſcernes alterationes pulſuum. Nam, ſi, cum multæ immutatæ

A.l.i.f.2.d.3.c.4.f.48.e.

immutatæ sunt, attendes, primum obscurum erit, propter æruum'ne omnium in vnum con- E
tractarum, mutatio euenerit, an propter vnam quandam ex illis: deinde, vt conueniat propter
vnam, quæ sit'nam hæc vna de illis, non dum constat. Nam, si calor increuerit solus, & maneant
facultàs tunicæq; arteriarum immotæ, pulsus necessario maiores & celeriores fient, vnaq; cum ca-
lore, dum ad maximam perueniant distentionem, augebuntur: celerrimi" vero ne sic quidem A. t. 2. j. part.
prius, quàm maximam calor distentionem superauerit, apparebunt. Tunc autem vltra maxi- can. fol. 170,
mam distentionem extendetur, cum ab ea refrigeratur parcius: quare celeritate motus resarcitur col. 2.a
defectus; itaq; pulsus fiunt celerrimi. Iam vero neque hæc satisfaciunt calori vehementer incen-
so, sed, quod ante temporis inter duos motus quiescebat, nunc quid præsecat etiam. Subinde etiã
tam reddit breue, vt perpetuos putes motus esse, nulla quiete interpellatos: sed hoc accidit, vbi
ad vltimum incensus calor sit. Et, cum tres sint in omnibus excessibus rationes opis, omnibus
simul vtitur: nam consequitur se refrigerantis substantiæ cum plurimum, tum celerrime, & ma-
xime continenter: quorum primum maximos pulsus creat, alterum celerimos, creberrimos ter-
tium. Neque, vbi liberaliter illum magnitudo refrigerat distentionis, iritat celeritatem: neque
crebritatem, vbi ab ambabus auxilium consequitur: alterius enim illarum semper defectus cor-
rigitur altera: magnitudinis, celeritate: celeritatis, crebritate. Quid multis? crebritatis pulsuum F
causa vna est, prioris actionis defectus. Accidit id cum aliis de causis, quas deinceps recensebi-
mus: tum de copia caloris, vti modo est ostensum. Propemodum iam, quod erat institutum, con-
fectum est. Declarauimus n. abundantiam caloris nullum consequi necessario pulsum magnum,
celerem, crebrum: sed peculiares esse illi in primis magnum & celerem, & non nunquam crebrũ
etiam, sed per accidens quoddam.

Defectus Caloris natiui quos habeat pulsus. CAP. 6.

PVto iam quoq; de pulsibus constare, qui defectum comitantur natiui caloris: quem scilicet
nullus etiam comitatur necessario. Familiares tamen sunt ei paruus & tardus præcipue, mox
etiam rarus. Nam, vt natura, quæ iam pridem refrigerata est, nec multum requirit, nec celere refri
gerium, sic nec breuibus interuallis. Breuibus interuallis idem est, quod crebrum: & longis inter
uallis idem, quod rarum.

An Medius pulsus inter vehementem & languidum, sit secundum naturam. CAP. 7.

SEd, qñ satis de his dictum est, si, quod produximus dudum, quantũ disputationi cõducat, per
spexerimus, seriem orationis prosequemur. Inter magnum pulsum & paruũ naturalis inter-
cedit & moderatus: cum quo cõparantes & æstimantes reliquos omnes, qui maiores sunt eo, hos G
magnos vocamus: qui minores, paruos. Itidem inter celerem & tardum, medius moderatusq; na
turalis est: sic inter crebrum & rarum. Ad hæc inter durũ & mollem medij naturales sunt. At" na A.l.1.f.a.d.3.
turalis non item videtur, qui inter vehementem medius est & languidum: validæ enim est faculta c.4.fo.48.d
tis opus vehemens pulsus, vt languidus infirmæ. Cuius sane firmitas nõ est contra naturã, immo
hæc virtus est & secundum naturam: infirmitas vero facultatis, vitiositas, præterq; naturam est.
Quantum iam in via, quæ intercidit inter robur & imbecillitatem, est ab altero ad alterum, in con
finio alicubi vtriusq; positum, tanto id præstat infirmitate, quãto robore inferius est: contraq; tan
tum firmitati cedit, quantũ superat infirmitatẽ. Proinde non hîc querendũ aiunt esse naturalẽ pul
sum, sed in summo & valido: atq; ex hoc prouenire vehementẽ pulsum. Sunt, qui verũ fateãtur
†*Additur ex antiquis, mediũ quidem.* hoc esse, sed dubitent hoc vndequaq; ita habere: quorum hæc sententia est, naturalẽ pulsum † in
hoc genere, fieri quoq; ipsum ab summo & optimo statu non secus, ac alios in oibus generibus:
non summum tamẽ & extremum esse, sed esse ex non naturalibus quendam alium hoc vehemen-
tiorem. Nam singulare quiddam huic pulsuum generi accidisse ac extra ordinem autumãt: quo
factum esse, vt in hæsitationem illi, errores q;, qui assequi illud non possent, incurrerint: siquidem
fieri quidem valente facultate vehementem pulsum, attñ certum esse & huius modum vehemen- H
tiæ: quem si præstet, de natura recedat. Certe quidem in ira dicunt, subindeq; in exercitationi-
bus, atq; potionibus vini, vehemẽtius offendi, ac natura postulat, motas arterias: at hoc inter oẽs
conuenire, naturaliter pulsum ad vniguem comparatum, in animante esse spectãdum, in requiete
posito omnium magnarum ac validarum alterationum: validam aũt alterationem ira, exercita-
tio, vinum conciarit: quare non hunc esse naturalẽ, sed qui valente natura simul & per extraneã
causam, quæ violenta sit, nullam cõmota fiat: itaq; quadam ratione esse medium, quadam non esse
naturalem in hoc genere pulsum. Quatenus eo enim alij quidam sunt vehementiores pulsus, &
vero alij minus vehementes, hactenus esse mediũ: quatenus aũt, cũ tres sunt huius generis diffe-
rentiæ, vehementia, imbecillitas, & vtriusq; medium, non ex medio est, sed ex vna de summis, ha-
ctenus mediũ non esse: omnino ergo esse reliquũ, recte de illo pariter ac vere dictum esse, natu-
ralem pulsum huius generis, mediũ locũ in altera extrema differentia obtinere. Sunt, qui hoc im-
pugnent etiã: qui aiunt vehementes pulsus non fieri ijs tẽporibus, quæ cõmemorata sunt, sed vi-
deri fieri: falli aũt illos, qui negligentius tangunt, à celeritate cum ijs coniuncta, & magnitudine,
atq; interim ẽt altitudine: vt fit in ira. At huius cõtrouersiæ cõstat iudicium ad dignotionẽ ptinere.
Quæ est ergo vera dignotio? Dicendũ est enim, quod ꝓspicimus: vino potato, modice certe, pul
sus

A sus aperte cum maiores & celeriores, tum vehementiores euadunt: in ira vero, & in modicis exer
citationibus, non perinde aperte. Immo, si quid illis accedat vehementiq, id adeo est minutum, vt
animaduerti ægre possit. Vtcunq; sit, quin, quod in manibus habemus, conficiamus, nihil causæ
est, hoc si tantum quæramus: an magnitudo celeritasq; pulsuum pertineant ad robustam facultã-
tem: quod esse his videtur, qui summa cura æstimant ex ipsa rerum natura. Quando enim in con-
fesso est distendi à facultate arterias, plus eas probabile est validam attollere, & infirmam parum:
celerius item validam, tardius infirmam: quod quidem vel nobis ipsis conspicitur, cum ambula-
mus, currimus, metimus, fodimus, deniq; quicquid agimus. Nam in his, qui fortior est, non maio-
rem modo, sed & celeriorem operam præstat, siquidem alia vtriq; paria sint: ꝙ si infirmiorem ad
opus necessitas vrgeat: fortior autẽ aut planè eo nihil indigeat, aut quàm paucissimo: celerius sic
imbecillior aget. Sed inepta ista est comparatio: immo, si, vt ante est dictum, alia vtriq; paria sint,
& vnum tantummodo quodq;, quod quoq; loco in disquisitionem venit, commutetur. Vt, si im-
minentibus latronibus fugiendum sit, profecto non paria conficient spacia, nec æquali velocitate
current, iuuenis valens atq; imbecillus senex. Quòd si tamen motum senis, qui inuasionem timet
latronum, ad iuuenis motum cõferas, qui segniter in vrbe obambulat, velocior sic atq; maior tibi
B senis videatur: non quo celerius moueri iuuene possit, vel magis artus transferre, cæterum quòd
motu indigeat concitatiore ob metum, à quo compulsus omnes vires accommodat ad opus. Iu-
uenis viribus est quidem robustioribus, sed ad opus eas non requirit: nam, si opus ipsi, vt seni, sit,
hoc celerius aget atq; magis, quo vires illi sunt melius comparatæ. Quamobrem accusare hic ope
ræpretium est tum Archigenem, tum Magnum, tamen longe Archigenem magis: nam Ma-
gnus quidem, etsi non vndequaq; verum, certe aliqua ex parte, animaduertit. Archigenes vero,
cum, quod desiderabatur, deberet addere etiam, quod recte esset inuentum, studet labefactare:
« qui ita scribit, æquum est enim, vt adscribam ipsa verba: Nam infantes paruum prorsus pulsum
habent, nec vehemẽtem, tum mire crebrum, & celerem. Magnus cum negat esse celerem, in per
petuum constituere volens hoc, non proprium imbecillitati celerem pulsum esse, sed crebrum:
« sunt enim imbecilli illi. Ac paulo inferius Archigenes, Mihi quidem non in robore, inquit, vide
tur celeritas posita esse, cum in cholericis reperiam, & cardiacis arteriarum contractum motum.
Hæc Archigenis verba sunt, multum quidem probabilia, quæ facile auditorem circumueniant,
vtpote ex lemmatibus collecta, quæ vulgus medicorum comprobat: siquidem in hac sententia
sunt penè omnes, cholericorum & cardiacorum celerem pulsum esse. Nos vero satis in primo li-
C bro de pulsibus dignoscendis diximus de celeritate & tarditate: vbi alium monstrauimus celerẽ
esse, alium non diuturnum pulsum: itidem de tarditate, non eundẽ tardum esse, atq; diuturnum.
Nihil est igitur, ꝙ eadem hîc repetamus: sed conclusione duntaxat cõmemorata, in illis affec-
tibus non diuturnum quidem pulsum esse, tamen non celerem, tum ad institutum est redeundum.
Iam enim Archigeni nihil efficietur, cum negatum sit pulsus in cholericis cardiacisq; affectibus
esse celeres. Et quidem (vt hoc concessum sit) non fuerit facultatis roboris certum signum celeri-
tas, sed, familiare illi quin sit, nihil obstat: quandoquidem iam satis aperte declarauimus quosdam
necessario pulsus consequi continentes causas: aliquos esse illis familiares, necessario coniunctos
non esse. Nam, quorum pulsuum postulat generatio vnam causam, hanc perpetuo illi comitabun
tur, & hercle indicium erunt causæ fidelissimum, vt vehemens valentis facultatis, languidus infir
mæ: at, quorum, nisi plures concurrant causæ, cõstitui generatio nequeat, hos familiares esse cau
sis dicemus, non aũt significare certam ex illis aliquam. Eodem modo, si ex vna aliqñ causa pulsus
proficiscatur, sed non ab eadem perpetuo, familiaris quidem omnibus causis erit, quæ efficiunt
eum, cõstanter vero ex illis indicabit nullam. Neq;, si celeritas sit pulsuum, statim robur quoq; ne
cessario facultatis erit: immo est, cum maior sit vsus generationis animalis spiritus: & est, cum ca-
D loris sit copia, vel instrumentorum mollities, vel horum quædam, vel omnia simul. Haud aliter, si
magnitudo sit pulsuum, erit vel robur facultatis, vel impendium animalis spiritus maius, vel ca-
lor in corde abundantior, vel instrumentorum mollitudo, vel quædam horum, vel etiã vniuersa.
Itaq; Magnus, qui familiarem esse celeritatẽ dixit facultati validæ, nihil peccat: siquidem est, cũ
velocior huius occasione pulsus fiat. Archigenes vero, qui eum oppugnat, errat: primũ, ꝙ in eo
mentiatur, quod perspicuum est, qui oẽs ducat non diuturnos pulsus esse celeres: deinde, ꝙ, si sint
celeres, hoc existimat consequi, haudquaquam validæ facultati eos familiares esse: id quod planè
falsum est. Neq; enim, quin pulsus celeres aliqñ à robore facultatis proficiscãtur: verum, ꝙ ab illo
non semper solo: consequetur, vt illos, quos diximus, pulsus fateamur celeres esse. Quòd si existi-
mauit non familiares esse tñ valenti facultati Magnus pulsus celeres, sed ẽt, vt signis, in perpetuũ
est vsus, lapsus est: etenim non, si celeritas est pulsuum, continuo robur ẽt est facultatis: immo ve-
ro (vt supra diximus) si vel vsus vrgeat, vel sint molliora instrumẽta, velocius arteriæ mouentur.
Omnino, qñ robur facultatis sequitur celeritas, & quando caloris copiam, aut exhaustum anima-
lem spiritum, aut mollitiem instrumentorum, melius fecisset Archigenes, si Magni sermoni inue
stigatum adiunxisset: ita enim absolutus sit, satisq; ad omnes dignotiones. Quod ille quando præ
terijt, etsi prius ab Herophilo motum: nos, quibus bene Magnus, & melius etiam Herophilus
scripsit,

ſcripſit,reſiduum addemus: ac doctrinam dignoſcendarũ,quę celeritatem efficiunt,cauſarũ oĩbus E
ſuis numeris abſoluemus. Prius tñ faciendum mihi eſt,vt illorum admoneam, quæ in ſecundo de pulſibus dignoſcendis libro docuimus,quò ſignificationes aſſequentes horum nominum, nihil ſecus in ſermone accipiamus. Celeres dicimus pulſus itemq; tardos eſſe nõ ægrotis modo, verũ ẽt valẽtibus nõ nullis: quod naturaliter quidem ijs ineſſe dicimus: quemadmodũ ẽt alios, quibus comparatum optime corpus eſt,nec tardos,nec citatos, ſed moderatos natura habere pulſus: eoſdemq; nec magnos,nec paruos,ſed medios inter vtroſq; moderatos: neq; item crebros,vel raros, ſed & in hoc genere moderatos. Atq; de hoc,qui corpore optime eſt conſtituto,priore loco dicamus,vt qui regula ſit & modus cæterorũ omniũ hominũ: magnos.n.et paruos pulſus,celeres,tardos,deniq; qui ad hunc modum ſingulis in generibus appellantur, ac exceſſus denotant, ad nullũ alium quẽquam, præter hunc, cũ illos nominamus, referimus. Hîc ergo homo ſi calidior ſolito euaſerit,atque hac re ſit tantum alteratus,vehementiã is pulſuum nõ immutauerit: immo nec duritiæ & mollitudinis genus: at in magnitudinem & celeritatem vertet: interim ẽt in crebritatem, prout magis vel minus calor increuerit. Paulo enim ſi,q̃ ſolet,factus calidior ſit,manifeſto pulſus habebit maiores,verũtamen non celeriores aperte. Quòd,ſi amplius illi calor increuerit,vnà cum illo magnitudo pulſuum proportione augebitur: ad hęc elucebit celeritas. At,ſi calor plurimum F
auctus ſit,maximi erunt pulſus,celerrimi vero nõ dum: ſed,vt antea tradidimus,tum demum,vbi maximam exceſſerit diſtentionem: ſam tum crebritas quoq; clare animaduertitur. Horũ, cur ita apparcant,rationem partim iam ante explicauimus, partim non magno negocio ex commemoratis inuenias. At,ſi frigidior iuſto is homo factus ſit, primum raritas perſpicua erit, deinde tarditas, poſtremo paruitas. Putauerit aliquis hæc euidentia cuenta & inter ſe & cum poſitis cauſis pugnare: par eſſe enim,vt,quemadmodum in calore prima erat magnitudo,celeritas altera,crebritas tertia: & in frigiditate item prima paruitas, ſecũda tarditas, tertia raritas ſit. Ergo quę ratio eſt explicandi huius nodi? Quòd cum valida facultas eſt,etſi paulo minor ſit vſus, primam actionẽ nec paruam neceſſe eſt,nec tardam eſſe: alteram vero multo poſt,ſi vſus non flagitet,veriſimile eſt fore. Vt enim,cum vrgebat, facultatem ſtimulabat & excitabat ad officium, ita etiam quieti longiſſimã cõcedit,vbi non vrgeat. Iam,ſi maior refrigeratio ſit,eoq; vſus ſit magnopere remiſſus, vnà elangueſcet celeritas motus, atq; minor ſtatim erit diſtentio. Si plurimum progreſſa refrigeratio ſit,rariſſimi quidem, ſed non tardiſſimi tamen & minimi, neceſſe erit,vt ſint pulſus: ſed tardiores ſemper & minores fiant natiuis: exacte quidem certe tardi vel parui, ſi valida facultas ſit, quamuis multum ſit vſus remiſſus, nunquam fiant. Eadem cæteris actionibus videas vſui ve G
nire: vt ambulationi aucta neceſſitate,id eſt ſi multa ſingulis diebus ſint ſtadia conficienda, velocius & magis progredimur, nec in diuerſorijs diu commoramur. Sin adeo ſit imminuta,vt ſingulis diebus habeamus quina dena ſtadia,verbi gratia,duntaxat perficienda, diutiſſime ſubſiſtimus in diuerſorijs: attamen nõ ad extremam tarditatem & paruitatem actionem remittimus. Eadem in reſpiratione ratio eſt, de qua late egimus in commentarijs de dyſpnœa.

Pulſus ab Vſu vnà cum facultate profecti, quatuor habent coniugationes. CAP. 8.

AD pulſus redeamus: ac repetamus, quando aut per ſolum calorem aut frigiditatem alteramur, nec cauſa alia continens à priſtina natura deſciſcat vlla, alteratio eorum talis neceſſario exiſtet, qualem diximus. At, vbi non modo vſus, verum etiam mutatur facultas, quatuor tum in vniuerſum differentiæ diuerſæ erũt, in quarum ſingulis moueri arteriæ in hunc modum videnſ. In debiliore pariter & calida, ſi multũ ab vtraq; cauſa vincatur, vt magnopere imbecillis ſit facultas,& calor igneus, parui & tardi pulſus creberrimiq; fiunt: ſin modica noxa ſit, æque fiũt crebri, ſed moderati in diſtentione & motu. Quid autem crebri perinde, non autem ex æquo parui, nec tardi? q̃n nihil extrema crebrius eſt crebritate, ſubi ſimiliter habeant ambo. Quòd quidem ſi hac fieri etiã alia frequentior poſſet, omnino eam imbecillimi haberent hoc quidem nomine, q̃ non H
dum vſum compleant. Quid vero in modicis offenſionibus tum facultatis tum caloris pulſus frequentes fiunt,ſed nequaquã parui,neq; ẽt tardi,verum moderati? an quia,cum imbecilla facultas ſit,non plane tñ deiecta,moderata diſtentio & motus non nunquã fiet, ſicut hominibus debilioribus quidem,ſed compulſis neceſſitate moderata eſt ambulatio? quod enim robuſtis citra inſignem neceſſitatẽ accidit,eò compelluntur imbecilliores. Idem hi hoc habẽt, vt, vbi vſus inſtet,& veluti cõpellat,in perpetua ſint actione: nihilominus hi, tametſi egre,at vſum implent. Qui vero plane ſunt imbecilli,ẽt ſi maxime contendant, q̃ plurimum poſſint, augere actionis magnitudinem, celeritatem, crebritatemq;, ne ſic quidem reſpondent vſui. Porrò pulſum, quibus debilis eſt facultas, omnibus languidum eſſe diximus antea, & tam languidiſſimum, q̃ maxime affecta facultas ſit. Atq; de pulſu deprauato per caloris copiam & infirmitatem facultatis hæc ſufficiũt. Iã ad alteram nos coniugationem conferamus, quæ in imbecillitate cõſtat & refrigeratione, cui pulſus competit cum imbecillus pro offenſa quidẽ facultatis, tum paruus tardusq;, ſicut pulſus prioris coniugationis: ſed non eque, vt illi, ad extremam deuenit crebritatẽ: præter ſi quando omnino facultas proſtrata ſit, tunc plane pulſus minimus erit, intermittetq;, & deficiet frequenter. At, modice ſi facultas infirma ſit, validaq; refrigeratio, creber minime euadit pulſus, vtq; quod ſatis efficiat

**Al. ex antiquis. quam ſimiliter habẽt ambo.*

A ciat vel eiuſcemodi facultas vſui. Tertia eſt coniugatio pulſuum alterationis, cum ſimul calor increſcit & facultas, quam vehementiſſimi pulſus & maximi comitantur, ſed non perinde celerrimi, creberrimi vero fere non ſunt aperte: eſt tamẽ, cum perſpicue naturã excedãt, id quod incidit, vbi plurimum calor increuit: tunc enim, etſi pulſus ſit maximus celerrimusq;, tñ, quę copia eſt caloris, non reſpondet vſui. Reliqua eſt & quarta alterationis, quæ in hoc incidit genus pulſuum, coniugatio, vbi coierint robur facultatis & caloris defectus. Hi magnitudine moderata ſunt, ſed tardiores, & bene rari, maxime vbi præpolleat refrigeratio: nam, cum ſit paucus tum pulſuum vſus, vniuerſumq; magnitudo diſtentionis facile tueatur, recte ſanè diutiſſime quieſcunt arteriæ. Etenim, vt, cum vſus flagitabat, illarum erat perpetuus motus, ita nunc, cum eſt remiſſus, lõgis interuallis fit: tamen ob facultatis robur, diſtentionis non impeditur aperte vel dilucide quantitas. At nec multũ tarditas eadem de cauſa pollet: ſi quidem valens facultas naturales motionis tuetur modos, etiam ſi non poſtulet vſus. Omninò, vt manifeſte pulſus minor euadat, magnopere diſſolutum oportet vſum eſſe, frigore admodum ſuperante: plerunq; vero diſtentionis tuetur naturalem quãtitatem: aut paulum, neq; id admodum perſpicuo, imminuitur. Cæterum multo tardior, q̃ minor, in refrigerationibus, apparet, perinde atq; illi, qui iter faciunt, cum non opus ſit cõcitato
B motu: hi enim minus de magnitudine greſſus, q̃ de celeritate, detrahunt: quòd, ſi quando feſtinato opus ſit, plus ad magnitudinem addunt, quàm ad celeritatem. Hîc, ne male hæc accipiamus, & quolibet in ſtatu ducamus variationem magnitudinis & paruitatis mutationem ſuperare celeritatis & tarditatis, animo etiam atq; ẽt opus eſt attẽto: neq;.n. perpetuo præſtat, cæterũ promptior eſt, itaq; prior: nam à moderato cõuerſionem ad magnitudinem & paruitatem procliuius videas fieri hac, quæ ad celeritatem tarditatemq;. Attamen, ſi, cum ad inſignem magnitudinem mutatio peruenit, adhuc fiat, vt creſcat calor, celeritas tum affatim extenditur: quod, ſicut diximus prius, non immerito accidit, nam ad implendum vſum ſatis eſt cordi, ſi diſtentionis augeat magnitudinem: neq; velocitatem perinde, ac illam, requirit auctam. Cum vero luculẽta iam ſit magnitudo, præterea vrgeat vſus, hîc tum omne, quod deſideratur, adijcit celeritas: ſin parum ſit ea contentum, perpetuos ciet motus, quod perinde eſt, ac crebros facit. Atq; de his hactenus.

Pulſuum Cauſæ ex Differentijs inſtrumentorum. CAP. 9.

TRanſeamus iam ad inſtrumentorum differẽtias, ac inſpiciamus primum peculiares vtriuſq; earum pulſus: deinde aliarum etiam cauſarum immutationes, vti fecimus paulo ante. Quòd igitur, cũ durius ſolito vel mollius euaſerit corpus arteriæ, ipſos pulſus id ibi ſimul reddat vel du- *Alii 2. d. 3. c. 6. & 48. f.*
C ros vel molles, ante explicatum eſt: nec quærit hoc longiorem probationẽ, cũ id omnia perſpicua cuenta approbent, ferientis naturæ reſpondere qualitatem ictus. Quòd vero mollitudini inſtrumentorum familiaris ſit magnitudo, paruitasq; duritiei, quanq̃ de his antea verba fecimus, tamẽ, quia ita fluit ſeries orationis, etiam hoc loco exponemus. Molle inſtrumẽtum, quoniã prompte extenditur in omnem partem, facile diſtenditur: durum, non abſque magno negocio. Iam comes eſt promptitudinis diſtentionis, magnitudo: reniſus & cõtumaciæ, paruitas. Itemq; celeritas prioris, tarditas alterius generis eſt comes: non tñ ex æquo, ac magnitudo & paruitas. Paulo enim celerior pulſus eſt ex mollitudine, pfectus inſtrumẽtorũ, pulſu, quem creat durities: maior pmulto. Quia corporis arteriæ membranolitas, quãuis durior interim ſit, ad celeritatem quandam motus parata eſt & facilis: ad magnitudinem vero diſtentionis omnium ineptiſſima: nam opus eſt, vt in omnem partẽ extẽdatur facile, quod maximam diſtentionẽ ſit effecturum: huiuſmodi molle eſt. Cumq; à natura longiſſime aut ad mollitudinem aut ad duritiem corpus arteriarum receſſerit, tardior fit mollis pulſus duro: nam corpus paulo mollius iuſto, quia paulo duriore ad magnitudinẽ ſequacius eſt, idcirco etiam ad motus velocitatẽ. At vero, quod ad extremam diſſolutum mollitudinem eſt, & veluti laxum, & in ſe ipſum per nimiã humiditatẽ conſidet: neq; ad diſtentionis ma-
D gnitudinem perinde ſequax eſt, neq; ad celeritatem motus: itaq; celeritate cedit duro: magnitudine tamẽ etiam nunc non durum tñ ſuperat, ſed ipſum etiam, quod in naturali ſtatu eſt. Eiuſcemodi certe ſtatus, qui ad immodicum arterias exceſſum adducunt duritiei & mollitudinis, non fiũt ſine mutatione aliarum continentiũ cauſarũ: neq;.n. conſtare amplius facultas in ſuo robore, nec in terminis calor à natura præſcriptis poterit. Quam ob rem, vbi ipſius ſolius vel mollitiei vel duritiei, remotis alijs cauſis propríos pulſus pronunciamus, maiores & celeriores dicemus à mollitudine, minores tardioresq; à duritie fieri: & multo quidem maiores, q̃ celeriores, ob cauſam, quam explicauimus nuper: crebritate vero ac raritate tñ à ſe mutuo & à mediocri variare, quantum magnitudine, paruitate, celeritate, tarditate à natura recedunt. Dictum præterea ante eſt vnã omnino cauſam eſſe crebritatis omnium actionum, cũ quenq; vſum nõ aſſequantur. Atq; durorum inſtrumentorũ eſt minor diſtentio, itaq; minor vſu actio obitur: mollium contra inſignis eſt diſtentio, impleturq; abunde vſus: iure itaq; cũ duris pulſibus crebritates, cum mollibus raritates cohærent. Quòd ſi q̃ incidat, vt cũ duritie refrigeratio cõcurrat, & calor cum mollitudine, tum pulſus duri mollibus euadent rariores: concurrentibus tñ hæc pulſuum alteratio fit differentijs continẽtium cauſarum. Quando aũt huc defluxit oratio, vt primam commemorarem duritiei & refrigerationis complexionem, ſummam eius explicẽmus. Si durum corpus arteriarum ſit coniunctum

cum innati caloris refrigeratione, pulsus efficiet iusto minores & tardiores: si superet durities, mi E nores magis, & tardiores: sin aũt refrigeratio, cõtra tardiores magis, & minores. Ad eundẽ modũ crebriores, si durities refrigeratiõe superior sit: sin vincat refrigeratio, rariores: at, si par fuerit vtriusque à natura flexus, tanto reddet minores, quanto tardiores, à raritate vero & crebritate naturali non abducet: siquidem, quantum vsus eorum generationis detraxit ob refrigerationem, tantundem simul de quantitate distentionis temporeq; motus abstulit: quare nihil causæ est, cur arteriarum magis natura contineat motum, sicut in pleriscq; paruis pullibus, vbi infra vsum manet distẽtio. Quòd si tñ insignis durities, et pauca omnino fuerit frigiditas, tum id ipsum existet, quod cõmemoratimus, nẽpe distentionem, quæ vsum non assequitur, perpetuos creare motus. At, si contra accidat, vt permultum sit frigiditatis, durities q; naturali pulsu quàm minimo minor, tum pulsus multo rariores, necesse est, sint, & minores, q; vsus etiã longe inferior sit quantitate distentionis. Habes causarum primam coniugationem. Altera erat, in qua cum calore pollebat mollitudo, quæ etiã tres necessario primas differẽtias producit: interim enim par mollitudinis est & caloris mutatio: interim præpollet vel mollitudo vel calor. Quare, si, quantũ naturam mollitudo relinquat, tantundem desciscat ab ea etiam calor, magnos necesse est, & celeres fieri pulsus, non statim tamẽ crebros: verum, vbi generãdorum eorum vsus superet magnitudinem distentionis, si F mollitudo præstet, magnitudo etiam vincet celeritatem: si calor, non item statuendum est absolute, sed distincto est opus. Si ita abundet calor, vt vsum actio complere nequeat, multo celeriores fiãt, necesse est, & maiores pulsus, simulq; etiam crebri: vbi vero naturæ satisfaciat vsus, æque magni atq; celeres. Porro autem tertia erit causarum complexio, quæ pulsum in hoc genere variãt, vbi calori adiuncta durities sit. Atq; cũ vterq; multum de natura deflectit, pulsus erunt celerrimi creberrimiq;, minimi autẽ nequaq; nisi simul facultas affecta sit (sed id hic non posuimus) sed minores illi quidem iusto, non ad vltimam tamẽ paruitatem delabentur. At, si immodicus calor sit, & instrumentum nõ magnopere durum, verũ paululum à moderato variet, tñ abest, vt iusto fiat distentio arteriarum minor, vt etiam maior euadat. Nam, cum peculiaris durities instrumentorũ paruus sit, & magnus immodico calori, iure pulsus ĩ istis statibus fit magnus, assimilatus vincẽti: sicut, cum præpolleat durities, paruus. At celeris erit, vtra causarum excellat, maxime tñ cũ calor: tum vero etiam luculentior erit crebritas. Restat coniugatio in propositis pulsuum generibus, vbi cõcurrant mollities frigiditas q;. Quia vero magnus pulsus hic quoq; mollitudini peculiaris est, & paruus frigiditati, vtra longius à natura deflectat, illi, necesse est, pulsus assimilentur. Itaque magni instrumentorum præpollẽte mollitudine, parui in frigiditatibus erunt: moderati autem, G cùm, quantum à mollitudine in magnitudinem producantur, tantundem à frigore contrahantur in paruitatem. Nam, vt semel dicam, moderati pulsus non ex hisce tantum causis, sed & ex cæteris præter naturam omnibus fiunt, cum ambæ, quæ in contrarias partes distrahũt eos, parem vim habeant: vnde falso illos, qui in eum modum laborant, vulgus putat medicorum naturaliter comparatos esse: verum de his diffusius dicam in cõmentarijs de præsagitione ex pullibus. In præsentia hoc tñ satis est declarasse (quod quidem ad hanc cõmẽtationem pertinet) oẽs naturales pulsus, inter excessus medios moderatosq; esse: non tñ, quicunq; moderati sunt, etiam naturales omnes esse. Rari quidem & tardi certe id genus omnes sunt pulsus, maxime si superior sit frigiditas.

Pulsus quos Instrumentorum differentiæ cum Facultatis differentiis efficiunt. CAP. 10.

† *Aliter ex antiquis. illud prius in memoriã reuocãtes.*

† Hęc addũtur in quibusdã codicib. antiquis. ita vt, quot sũt vsus refrigerandi animalis spiritus, tot etiam & generãdi & augẽdi ipsius: Exẽpli causa, celeritas & magnitudo sunt causa refrigerãdi spiritus, eædem eiusdẽ spiritus generandi & augendi causæ erunt.

SEd qñ & de his, quæ par erat, exposuimus, deinceps instrumentorum differentias euariemus differentijs facultatis: † atq; illud in memoriã reuocemus, } quot excellentiam caloris affectus sequuntur pulsuum, tot etiam generãdi animalis spiritus vsus. †. Sic "instrumentorũ durities con A.l.1.f.1.d.3. c.6.fo.48.f iuncta imbecillitati facultatis, paruos pulsus, & tardos, & crebros concitat: roborĩ, paruos atque crebros, non etiam tardos, immo longe interim iusto celeriores: quòd, quantum distentionis mediocritati propter duritiem organorum deficiat, tantum à celeritate refarcitur & à crebritate. Si H vero instrumentum molle sit, facultas autem valida, maiores quidem manifesto pulsus fiunt, at aliquanto tardiores rariores q;. Quòd, si ad mollitudinem instrumẽtorum infirmitas adiuncta sit facultatis, si quidem æquus vtriusq; simulq; modicus fuerit à natura flexus, & moderatos videntur & naturales planè hi pulsus referre, præter quantum variant mollitudine: sin valde immodicus sit, parui & tardi & crebri fiũt. Haud aliter, si multo imbecillitas prepolleat: etenim tum quoque generantur parui, tardi, crebri. Verũ, si superior mollitudo sit, accedũt pulsus ad moderatos, q; facultas, cã paulo, q; naturę lex postulat, debilior sit, nihil habeat obstaculi, quin retineat & quãtitatem distẽtionis, & qualitatem motus, sicut cum incurrat in duritiem instrumẽtorũ: siquidem cũ impeditur ibi distentio, tum vero tanto fiunt necessario crebriores pulsus, quanto actio quoq; fiat imperfectior. Cũ aũt facultas aliquãtũ imbecilla, & molles tunicæ arteriarũ sint, quia nihilo fit tardior motus, neq; minor distentio, ideoq; satis vsui efficiẽ, nulla fit pulsuũ in crebritatẽ mutatio.

Complexiones Omnium causarum Continentium. CAP. 11.

REstat iam, vt oẽs simul cõmittamus continentium causarum differentias, & fiunt cõplexiones numero octo: duæ cũ remissa facultate pariter & vsu, modo mollius solito sit instrumẽtum, modo durius: duæ alteræ, vbi languescat facultas, & vsus auctus sit, instrumẽtaq; vel mollia vel

A vel dura: præterea aliæ duæ, quando valida sit facultas, sed remissus vsus, vnà cum variante instrumentorum differentia: reliquę duæ, cum valens facultas sit, auctus vsus, accedatq; instrumentorum, quam diximus, differentia. Ac languida quidem facultate simul & remisso vsu, omnino in paruitatẽ & tarditatẽ mutantur in vtraq; differentia instrumentorũ pulsus: cæterũ non reddunt necessario crebri, vel rari: sed vicissim hoc pro instrumentorũ ijs differẽtia contingit, & pro quantitate offensionis singularum earum cõtinentiũ. Nam, si parua facultatis offensio sit, nec insignis instrumẽtorum duritia, nihil crebritate pulsus variant: nã hoc docuimus ante, non pulsus modo, sed oẽs planè actiones fieri crebriores ex defectu, qui accidit cuiq;. Iã defectũ vsu ęstimari, id supra exposuimus. Cũ ergo remissus hic sit paruaq; lęsio facultatis, nisi per instrumentorũ nimiam duritiem, nihil desiderabit in actione. Atqui, si "facultas magnopere sit lęsa, modice remissus vsus, in A ibidem.f strumenta benę dura euaserint, non poterũt pulsus nõ fieri, & vsus postulat, minores, itaq; imperfectum simul officium, ac, quanto quidẽ imperfectius, tãto etiã crebrius. Iam vero nec ipsa horũ pulsuũ paruitas & tarditas potest perpetuo similis esse: nã, prout facultas plus vel minus, aut vsus offensus est, & pulsus ipsi, necesse est, plus vel minus ad paruitatẽ trãseant & ad tarditatem: minores. n. reddũtur & ob facultatis imbecillitatem, & ob vsum remissum, & duritiem instrumentorũ.

B Hoc tñ pro quantitate alterationis cãrum, aut singularum, aut binarũ, aut vniuersarũ affectarum plus vel minus habent: Singularũ, vbi minimus factus pulsus sit, vel vsu penitus remisso, vel instrumentis durioribus redditis, vel facultate prorsus infirma: valet. n. vel alterutrum eorum, vt dictum est, si offensum sit, minorem efficere pulsum: Binarũ, vt cũ prorsus factus paruus sit, neutra tñ ex memoratis causis summe lęsa sit, sed utraq; earum hactenus absit ab extrema offensione, vt pulsus, quẽ ambæ constituũt, perinde alteretur, atq; is, quẽ altera summe offensa: Ita etiã, si tria genera cãrum ad vnũ concurrant pulsum constituendum, inducãt interim tantã alterationem, quantam cõmittat etiã vna de illis maxime offensa: quod memoria per oẽm disputationem tenendum est, vt ne falsus quispiam alterationem putet, quæ ex omnibus offensis causis cõstat, maiorẽ oportere ea cẽ, quã facit vna: valẽt enim, sicut docuimus, vel de vna qualibet causa, quę prorsus lęsa sit, ad vltimam pulsus deuenire alterationem. Facultatis igitur ad extremũ deiectio minimos efficit pulsus, etiam si molles quidem tunicę sint instrumentorum, vrgeat aũt vsus. Quare vel huius iterum operæpretium est in vniuersum meminisse, ad pulsus extremos cõstituendos identidem plures causas requiri, identidẽ satis esse vnã: nam maximus fieri ob facultatis summum robur nõ possit citra cæterarũ opem, minimus aũt non nunq; ob imbecillitatem possit: &, quod eo nouius est,

C licet reliquæ causæ frequenter diuersissimum pulsum habeant peculiarem, tñ ex vnius earum victoria fit mutatio. Vincit aũt aliàs alia: modo, verbi gratia, imbecillitas facultatis, ex qua ortus minimus pulsus est: modo instrumẽtorum durities: interdum remissio vsus. Nã, vt languida semel facultate, magnitudinem nec mollitudo instrumentorũ, nec incitatio vsus augeat, sic instrumẽtis deficcatis, nil conferet ad magnitudinem nec facultas valida, nec vsus incitatio. Et, vt per vnam causam, quę offensa omnino sit, pulsuum sæpe extrema mutatio accidit, sic interdum, etiam si coniunctæ sint cunctæ causæ ad vnũ pulsum generandũ, pulsus, quem constituũt, haudquaq; summã assequatur alterationẽ. Nam, si simul & imbecilla facultas, & dura sint instrumenta, et vero etiam dissolutus vsus, tametsi oẽs hæ valent causæ pulsum paruũ reddere, tñ ne sic quidem minimũ necesse est pulsum fieri: verum, si nec vlla inter illas summe lęsa sit, neq; collectus ex omnibus acerruus æquet maximam vnius offensionem, non poterit fieri pulsus minimus. Quamobrem, vt dixi, ante omnia in pulsuum alterationibus attendẽda quantitas est causarũ offensionis. Sed de hoc etiã in libris de præsagitione ex pullibus agemus. Nunc ad tertiam & quartam octo cõmemoratũ coniugationẽ digrediamur, atq; hic aliqñ dicendi finem faciamus de duabus primis: etenim, si quid sit in ijs præteritum, facile ex ijs, quæ ante diximus, inuenies. Ergo, vbi lãgueſcat facultas,

D vrgeat vsus, durumq; instrumentum sit, potissimum ad crebritatem, deinde ad paruitatem, postea ad tarditatẽ pulsus videbis vergere: non necessario tñ nec perpetuo, nec etiam in quolibet illorũ, nec simul concurrunt omnia. Siquidem, vbi læsæ insigniter sint oẽs causę, minimi, & creberrimi, & tardi pulsus fiunt: tardi, q; sit infirma facultas: minimi, cum ob hanc, tum vero ob duritiam instrumentorũ: qui, q; tales sint, idcirco sunt ijdem creberrimi, adeoq; quia impellit vsus: quinetiã citra eum, facultatis imbecillitas & instrumentorum durities coniunctę minimos possunt creberrimosq; pulsus reddere. Huc si cumulus accesserit vis vsus, non paruum erit illud quidẽ ad exitum momentũ, nihilo tñ pulsus efficiet crebriores: cũ sint vel sine hoc frequẽtissimi. At, si offensio sit instrumentorum & facultatis parua, ac generationis eorum multus vsus, hi non erũt iusto minores, nec tardiores, immo interdum manifeste celeriores: maiores aũt si non aperte, pares certe perspicuo moderatis. Etenim, vbi multum instat vsus, quamuis sit imbecillior iusto facultas, celeriter mouetur: ac longe vero aucturus vltra celeritatem magnitudinem erat, ni durities impedimẽto sit: nunc eo apertior euadit celeritas magnitudine, quòd huic nullo impedimẽto sit paulo instrumentum durius solito: ac hoc magnitudini repugnat præter cætera. Crebri porro in eo genere pulsus fiunt, vt vsus impleaſ: qui quidẽ si etiam paulum diuertat ab natura, omnino parua, vt dignosci vix possit, erit crebritas, q; vsui tum satisfaciat celeritas & magnitudo. Et quid multis? in

hac coniugatione cõparanda cũ quantitate vſus functio eſt, quam per organa obit facultas. Quan E
to, n. inferior functio vſu eſt, tm̃ creſcit in crebritatem: contra, tanto minores fiunt & tardiores ita
comparatis, quantum vel facultas vel inſtrumenta naturalem relinquãt modũ. At de cauſarũ ter-
tia variatione ſatis hæc ſunt. Accedamus iam ad quartam coniugationẽ, vbi infirma facultas eſt,
& maior eſt vſus vnà cũ inſtrumẽtorũ mollitudine. Sanè in hac quoq; ſi permultum vſus increſcat, & non multũ ab natura facultas diſcedat & inſtrumenta, oĩno lõge magis in magnitudinem
increſcẽt pulſus, cp̃ in celeritatẽ. Nam duritiei inſtrumentorũ in proxima ſuperiore complexione
magnitudini diſtẽtionis reſiſtebat: in hac non tm̃ non officit diſtẽtioni mollities illorũ, ſed prę cæ
teris adiuuat ẽt: itaq; iuſto maior planè pulſus erit, ſed non perinde celer aperte. Iam crebrior etiã
iuſto erit is pulſus, nec tamẽ hic, perinde ac ille, tertij complexus, cp̃ vſui hîc magis, cp̃ illic, ſatis fiat.
Quo'd ſi paululũ vſus & facultas à naturali ſtatu deflectant, inſtrumenta vero multum ad mollitiẽ
deſciſcant, ad mediocritatẽ pulſus horũ affectuũ accedẽt, tum quantitate diſtentionis, tum motus
qualitate, præterea quietis tempore: vna tm̃ occurſus mollitudine (nam hoc proprium ijs inſepa-
rabile) excedẽt ſtatũ naturalem. Quo'd, ſi nõ ita deflectant multũ vſus & inſtrumenta, facultas aũt
vehementer laboret, tales pulſus bene parui erũt & crebri, modice vero tardi. Atq; hactenus ſatis
etiam ſit de hac concurſione egiſſe. Conferamus nos iam ad proximas duas, quæ commune ha- F
bent robur facultatis, vſumq; pulſuũ generandorũ remiſſum, ſed diſtant inſtrumentis. Itaq; alte-
ra illarũ, in qua durũ inſtrumentũ eſt, valida facultas, minor vſus, minores planè pulſus creat, non
tardiores tm̃, nec crebriores neceſſario. Verum, ſi admodũ remiſſus ſit vſus, & dura modice inſtru
menta, non minores modo, verum etiã perſpicuo tardiores rariores q; fiẽt. Sin vitium inſtrumen
torum vincat vitium vſus, abunde fit is pulſus paruus, itaq; creber, eadẽq; de cauſa minus tardus il
lo prioris ſtatus: ſi. n. nec vſus completur, & imbẽcilla eſt facultas, non ita inſigniter fiet tardus.
* ingressis eſt ἐπεισπεσὼν. Vi Iuda. Atqui non cõpleẽ vſus pp diſtentionis paruitatẽ, quæ quidem duritiẽ comitabatur inſtrumento
rum: hæc. n. ſi mollia eſſent, non minor, quod animaduerti poſſet, foret naturali, niſi ſingulariter
vſus ſit imminutus: & oĩno hoc rarior apparebit, quo diſſolutior ſit vſus. Et vero etiã tardus aper
te quidem in mutationibus inſignibus vſus, non aperte in minoribus. At, quando & ſatis de his
concurſibus diſputauimus, ad reliquos iam duos accedamus: in quibus tunicæ arteriæ, vſu aucto,
valente facultate, nunc molles ſunt, nunc duræ. At, molles ſi ſint, prorſus pulſus magni & celeres
erũt: crebri nõ ſemp, ſed vbi immodicũ vſus ſit incrementũ, nam tũ quidẽ nec magnitudo diſten-
tionis, nec celeritas motus, cõplendo eſt vſui: vbi vero paruus exceſſus ſit, abunde vel ſola ſuppe-
ditat magnitudo. Nã, ſi arteriarũ durę ſint tunicæ, varie in eiuſcemodi ſtatibus mutanẽ pulſus. Par G
ua. n. ſi durities ſit, ſed vſus inſignis mutatio, maiores, celeriores, crebriores q;, cp̃ iuſtũ ſit, euadent.
Sin aũt æquo vtraq; cã interuallo deflexerit à natura, neutraq; admodũ lõgo, pares quidẽ naturali
bus, ſed celeriores atq; crebriores fiũt. Iã, ſi inſignis offenſio vſus & inſtrorum ſit, vt hæc plane du-
riora ſint reddita, ille vrgeat nimiũ, celeriores etiãnum erũt moderatis, at minores ac crebriores.

Vſus Exercitationis in Cauſis pulſuum. CAP. 12.

QVia vero, quæ de his dicenda erant, diximus, ſupereſt, vt pulſum vnum aliquem propona
mus, in quo doceamus vſum & fructũ huius exercitationis. Sit vero celer, quem peculia-
rem robori facultatis eſſe, vſuiq; vrgenti, & mollitudini inſtrumentorum docuimus.
Quo'nam hunc pacto, cum eum offenderimus, in vno ægroto explorabimus, quando ex vna illa
rum cauſarum, qñ ex duabus, quando etiam ex omnibus natus ſit? ad hunc modum. Quando à
valida facultate vehemens non poteſt diſcludi, nec à mollibus inſtrumentis mollis, ſi cum neutro
horum ſit celeritas coniũcta, ab vſu ſolo prouenit vrgente. Vbi vero cum altero, omnino ex illo
oritur, quod ſignum hoc ædit, & etiam neceſſario ex vſus incremẽto: oſtenſum. n. eſt ante, celeres
pulſus non poſſe exiſtere, nec vero etiam magnos, niſi poſtulet vſus: at, quatenus ad robur vel im
becillitatem facultas trãſiit, ex proprijs eius pulſibus dignoſcas, licet. Eadẽ eſt ratio in qualitate in H
ſtrumentorum: vt quam etiam, pulſus habeamus, qui prodãt. Quãtus aũt generationis eorum
ſit vſus, coniecTandũ eſt atq; colligendum ex commutatione magnitudinis, crebritatis, & celeritа-
tis. Si. n. maximus pariter & creberrimus idem ſit, & celerrimus etiam, ſumme vrget vſus: ſin ma
gnus tm̃, & paulo celerior, nec etiam maximus & creber, vſus non ſit magna immutatio. Et iam
poterit ex alijs quoque ſignis citra pulſus, vt vſus habeat, præſciri. Siue. n. copioſus ſit calor, ſiue
exhauriatur animalis ſpiritus, haud id magno negocio explorabis, quo'd tactum calor nõ fugiat,
& hercle ſæpenumero etiam ex forma difficultatis ſpirandi, ſitiq; prodatur, atq; interno laboran-
tis ſenſu: animalis autem ſpiritus cõſumitur in exercitationibus & immodicis per halitum dige-
ſtionibus, fluxionibusq; intro vergentibus, quorum nihil eſt, quod medicum præterire poſſit.
Nec hoc loco iſta longiorem quærunt orationem: neq; n. ad propoſitam commentationem, niſi
obiter, ſed ad præſagitionem pertinet ea diſputatio. Attigimus aũt hîc eam, quo Archigeni oſten
deremus cũ erraſſe ipſum in prodẽda celeris pulſus origine, tum in promptu ſemper eſſe efficien
tis cauſę inuentionem. Eritq; id ipſum ex ſequentibus multo apertius, ſi prius de ori-
gine narremus reliquorum pulſuũ, vt inordinatorum, arrhythmorũ, & inę-
qualiũ, quos vocãt: præcipue ſi tales in arterię vna diſtẽtione ſint.

Galeni

GALENI DE CAVSIS PVLSVVM LIBER SECVNDVS

ARGVMENTVM LIBRI

Inæqualium pulſuum Cauſæ, ac Eorum quoque, qui Ordinem & rhythmum ſeruant vel euertunt, explicantur.

De Cauſis Inæqualium pulſuum, ac primum de Inæqualitate ex Vſu. CAP. 1.

B AC de vehementi quidem pulſu, & duro, atq; magno, præterea celeri, crebro, cõtrarijſq; horũ, in primo libro explicauimus, quæ cuiuſq; origo ſit, & quot indigeat cauſis, tum quemadmodum inter ſe conſpirantibus: ad hæc, qui illorum neceſſario efficientes comitentur cauſas, ac qui familiares quidem ſint ijs, non conſequantur tamẽ neceſſario. Reliquum eſt, de cæterorum pul ſuum vt agamus generatione, atq; primum inæqualium. Quia vero quidã de his æqualitatem in arteriæ vno motu labefactant, alij in pluribus: quam medici collectiuam inæqualitatem ſolent appellare: qm̃ eſt longe hæc aper-
tior inæqualitate vnius pulſus, ſatius primo loco ſit de hac tractare. Sanè comites ſunt ciuſcemo-
di pulſus, vt vno verbo dicam, inæqualis temperiei cordis, atque vitiorum inſtrumentorum vel
facultatis: nam aut oppilationes, aut compreſſiones, aut duritias, aut † nimios humores ſubſe- †πλεῖθη.
quuntur: vt nimios nũc humores accipias, qui ad facultatem æſtimantur. At non ſatis eſt hoc de
illis noſſe, ſed ſunt ſingulæ partes explicandæ, ſuiſq; confirmãdæ demonſtrationibus. Itaq;, cum
tres cauſæ ſint continentes pulſuum generationis, inſtrumentum, facultas, vſus, non poterit ex
vſus alteratione conſtitui in pulſibus collectiua, quæ aperta ſit, inæqualitas: cp̃ nec repente, nec cu
mulate adeo vnquam immutari vſus poſſit, vt pulſus, verbi gratia, prior ſit magnus, vel celer, vel
crebrior: alter tardus, vel paruus, vel rarus. Siue. n. augeatur innatus calor, ſiue imminuatur: ſiue
plus animalis ſpiritus, ſiue minus exhauriatur: horum nihil adeo affatim mutetur, vt inæquales ef
ficiat pulſus. Id quod planè ex acceſſionibus in oĩbus lenibus febribus perſpicias, veluti ijs, quæ
ex bubonibus concitantur, & ſynceris tertianis, ijſq; etiam, quę ex aduſtione, vel frigore, vel quo-
C cunque alio eius generis oriũtur. Totum. n. inde vſq; à principio eorum tempus ad vigorem pro
incremento caloris pulſus cõuertens in magnitudinem, celeritatem, crebritatemq;, nuſquam ſe-
cundum pulſum clare à primo variat: verum, ſi multum temporis interponas, dilucide maior, ce
lerior, crebrior apparet. E veſtigio autem diuerſus non videbitur, niſi quando ex illis, quæ com-
memorauimus, aliquod acceſſerit: vel nimij humores, illi, inquam, qui ad facultatem intelligũtur:
vel obſtructio, vel compreſſio, vel durities inſtrumentorum, vel ipſius cordis aliqua inæqualis in-
temperies: quæ certe excedũt iam lenem morbum. Siquidem ipſis etiam valẽtibus, vbi lauerint,
vel exercitationem ſubierint, exhauſto ſpiritu, calore aucto, maiores, celeriores, crebriores, iuſto,
videntur pulſus eſſe: at manifeſte nunquam à primo differt ſecũdus. Si quis inæquales eſſe ẽt eos
pulſus contendat, licet non videantur, hic, dum vſum nominum repudiat, nihil tñ ad doctrinam
affert lucis: neq; enim, quos ratio eſſe collegit impares, eos ſolemus inæquales vocare, cęterũ quos
dilucide ſenſu comperimus tales eſſe. At vocaueris vel hos inæquales, verum hoc ſcito in ſenſibi-
libus inæqualitatibus, quæ ex alteratione vſus fiat, eſſe nullam. Ac fortaſſe quidem hæc ſufficie-
bat dixiſſe ad probandum collectiuam, quam vocant, inæqualitatem variationi nunc̃p vſus ſucce-
dere: adijciamus tamen & hoc, quod animaduertitur non nunc̃p in ira, quando videtur & hęc in-
dere: adijciamus tamen & hoc, quod animaduertitur non nunc̃p in ira, quando videtur & hęc in-
D nati caloris eſſe veluti quidam feruor. Sane habet inæquales interdum hæc quoq; pulſus, non il-
Ali.f.a.d. 3. c. 46o.48.h los quidem ſua ſpõte (ſemper. n. haberet tales) ſed vbi adiunctus ad eam aliquis timor ſit. Iure" er
go varij tunc & inæquales apparent, cum non tm̃ ab diuerſis cauſis alterentur, ſed etiã natura cõ-
trarijs: nã propter vindictæ cupiditatem alti, magni, celeres, vehemẽtes: quia vero timor eſt ma
ior accipiendi mali, cp̃ ſpes dandi, parui, humiles, lãguidi, & tardi fiunt. Quare inuicem vtriq; pro
cauſæ præpollentis natura videntur euariari: ac excellit modo ira, modo metus: quinimmo ipſe
timor, ſi quidem ingens ſit, cp̃ lędatur facultas, & alteretur vſus, pulſus reddit inæquales. Quomo
do ergo pulſus facultas affecta inæquales facit? nam hoc deinceps eſt dicendum. Quod non im-
peret omnibus inſtrumentis: nam, cum imperat, cunctos ſimiles efficit et pares: ſicubi autẽ offen- * in manuſcri-
dat in agendo, & veluti claudicet, ibi euertit æqualitatem. Quod dico, diligẽter attendendũ eſt, ptis quibuſdã
ne omni putes offenſioni facultatis neceſſario ſuccedere collectiuam inæqualitatem: nam aliter græcis cod. legi-
ſe res habet: ſed, cum per ſe infirma ſit, creat pulſus non ita crebro inæquales: vbi vero valida ſit tur τὰ ὕστατα τ. τ.
ſua ſpõte, opprimatur autem à copia humorum, aut plane contumacia habeat inſtrumenta, ibi il- oĩbus. In aldi-
lam efficit inæqualitatem. Mentẽ meam exẽplo perſpicies facilius. Ob oculos ponamus duos ho no autem, τὰ ἔσ-
mines, qui incedunt pedetentim: ſit alter robuſtiſſimus ſimul & florentiſſima ætate, verum pon- χατα τ. τ. omnia.
dus portet grauiſſimum: alter prorſus nihil baiulet, at valde ſit imbecillis ex morbo, aut ex ſene-

ctute: iam nec multum progrediantur hi nec celeriter: Itaq; nihil differẽt in actione: sed in eo differunt, q̃ æquis plerũq; passibus procedet imbecillis: diuersis validus ac inæqualibus, et aliàs aliys. Nam ille quidem, ne si cõtendat quidem, poterit vnq̃ vel magnam vel celerem actionem obire: robustus vero etiam ferè perinde, interim tamen maiore alacritate celeriusq; aliquãtisper & magis aget, deinde ab onere pressus ad primam tarditatem & actionis paruitatẽ redibit. Idem vsu venit arteriarum actioni. Nam, cũ est delapsa in imbecillitatem facultas insignẽ, pulsus ẽduntur languidi, parui, tardi: sin illa, quantum in ea est, valeat, sed alia copia degrauetur, varios tum inæqualesq; efficit: plurimos, cum graui onere pressa sit, languidos, & tardos, & paruos: cum leui, plerosq; vehemẽtes, celeres, magnos: cum vero nec admodum grauis nec nimium leuis offensio sit, ferè, vt in copia, cõtrarios: vt nec plures possis dicere, nec pauciores vel vehemẽtes esse imbecillibus, vel magnos paruis, vel celeres tardis. Atq; hunc in modum pulsus inæquales facultatis noxæ efficiunt.

Instrumentorum Vitia quomodo Inæquales pulsus efficiant. CAP. 2.

INstrumentorum vitia in hunc modum. Vbi circumiectas regiones arteriæ, quæ ad hoc creatę sunt, vt eam distentam excipiant, aliud corpus insederit, nõ possunt per illud coarctatæ arterię satis distendi. Itaq; singularũ actionũ defectio summam interim magnam coaceruat, vt longe ab vsu absit officium. Ibi iam violenter agere & vehementer facultas cogitur, reijcere & propellere illa studens, quæ sua instrumenta obsederunt, & motu prohibuerunt: vbi maiorem prioribus, & vehementiorem, & etiam celeriorem necesse est pulsum euadere: crebrior nõ nunc primum, sed statim à principio fuerat. Ostendimus enim in superiori libro imparium vsui actionum, necessario comitem esse crebritatem pulsuum. Itaq;, si parem impetum facultas in omnibus, quæ consequuntur, distentionibus retineret, æque magni semper fierẽt, & vehementes, & celeres: nũc, quia non seruat, sed refert se ad pristinum motum, varia hîc inæqualitas existit & continua. Quo minus cõseruet, in causa est, q̃, cum nihil ferè proficiat, nequicq̃ defatigeẽ. Ac, si humor sit aliquis offusus arterijs, vehementibus & violẽtis motibus propulsus de loco in locum cogitur defluere, dũ in meatum impingat, qui educere ipsum possit, itaq; emanet ex corpore: vel etiam tẽpore tenuatus, aut totus resolutus in halitum digeratur. Vbi diuersa etiam & continens inæqualitas necessario fit: q̃ nec pari copia humores perpetuo deinceps maneant, nec easdem coarctent arterias, sed ex partibus sæpe ignobilioribus in nobiliores, atq; ex ijsdẽ rursus migrẽt in ignobiliores. Quod si qua inflammatio, aut abscessus, aut scirrhus arterijs circũfusa corpora afficiat, à quo comprimantur & coarctentur, tum longioribus coguntur interuallis inæquales pulsus interpolare æquales: semper enim earundem arteriarum premuntur cædem partes ab ijsdem vel paribus magnitudine, vel similibus tumoribus. Accidit etiam pulsuum inæqualitas interim ex sanguinis copia, qui aut in venas aut arterias ipsas sit infusus: at hęc quidem sanguinis missione sedatur facillime: etenim copia illa in venis, arterias non secus, ac tumor præter naturam, vtpote ijs vicinas premit & coarctat: vacuata per sanguinis missionem, ilico venarum tumorem contrahit, statimq; etiam locum arterijs amplum ad motum dat: vbi, quia solitam functionem nemine interpellante tenent, simul cum ea æqualitatem naturalem pulsuum recuperãt. At vero hic sanguis, qui in arterijs est, quemadmodum occupet spiritus riuos, quid refert narrare? potissimum si crassus, vel lentus, vel si extremis earum finibus sit impactus: tunc enim, quia nec allicere spiritum, nec reddere valẽt, diuersas simul & difficillimas faciũt inæqualitates, præcipue si vel prope ipsum cor vel procul quidem, sed in nobiles partes impingant obstruantq; illi succi. Quare, vt vno verbo dicam, cum aut valide comprimuntur arteriæ, aut cũ obstruuntur, vt integra oĩno facultas sit, inæqualitas quædã corripit pulsus. At, si facultas vnà sit affecta cum eo affectu instrorum, clarissimum est magis variam oportere inæqualitatem existere: itemq; si ipsum cor infestet inæqualis intemperies, de qua accuratissime in libris de præsagitione scribam. At vero, si instrumentorum illæsus status sit, sed magnopere facultas infirma, inæqualitas illa, de qua iam diximus, non existet, sed mutila & decurrata, quam vocant, inæqualitas: ab admotis enim digitis victa facultas, minores semper imbecillioresq; pulsus creat. Demõstrationem oratio ampliorem non quærit, cum abũde in libris de dignoscendis pulsibus declarauerim: quod vero refert ad hunc locum, hoc faciam, vt adijciam.

Pro Facultatis offensione Aliæ atq; aliæ Inæqualitates oriuntur. CAP. 3.

FAcultatis, quæ creat pulsus, non est necesse imbecillitatem in omnibus affectionibus parem esse: sed in ea permagnus est excessus & defectus: nam prima quidem & parua minores, languidioresq;, non autem decurtatos pulsus facit: quæ vero est hac tanto maior, vt iam facultati sint oneri applicati digiti, hæc pulsuum decurtatorum author est. Sed, quia duplex est in his ipsis differentia (quidam enim illorum ad pristinum motum reuertunt, quos decurtatos vocant reciprocos: aliqui illic alicubi permanent) priores scito minorem annũciare imbecillitatem: adhuc enim resistit quodammodo facultas, & veluti colligens se ipsam, & sæpe concitans, magnitudinẽ ita auget pulsuum: auget item contentionem. At, qui permanẽt in extrema paruitate nec omnino recipiunt sese, languidiorem, q̃s in his, ostendunt facultatem esse. Sic, si prsus deficiãt, significabunt vltimam quandam imbecillitatem. Verum hæc explorari omnia applicandis digitis arteriæ, nequaq̃ suspensis, apertissimum est: nam, si eleuatis ijs & mox applicatis inueniamus in singulis

Agulis applicationibus motum deficientem, veram abolitionem pulsus vocamus, non deficientem pulsum. Equidem longe abesse abolitionem puto à pulsu deficiente: illa enim velut est defectus, vt sensus quidem indicat, totius functionis: hic dimidiatæ amissio. Ergo, vbi admouenti digitos videatur motus exolutus, & tenenti applicatos paulatim prorsus desinat, eos pulsus vocamus deficientes: illumq; statum medium numeramus inter decurtatos pulsus, & perfectam pulsus abolitionem: &, quanto decurtatis grauiorem, tãto leuiorem pulsus ãbolitione. Ac hi quidem tres status quantitate noxæ differunt. Quartus reciprocorum est decurtatorum, qui est omnium læuissimus. Quintus his addatur, intermittentium, qui præcedit deficiẽtium statum: quod enim in vno aut altero erat, aut certe in numero pulsuum certo, id status deficientium in omnibus efficit. Manifestę etiam ipsorum intermittentiũ differentiæ sunt: grauius enim facultas offensa est, vbi plures: leuius, vbi pauciores motus deficiunt. Iam vero intercurrentium, quos vocãt, pulsuũ affectio contraria est affectioni intermittentium: qui quidẽ ĩtẽ inter inæquales, qui aceruatim fiunt, sunt: incidunt q̃s, vbi facultas ualens copia humorum, vel instrumẽtorum oppilatione impeditur. Vt ergo ad repellenda, quæ molestant, maiores sæpe, & vehementiores ædit, celeriores q̃s pulsus: ita plures quoq;, in eiusmodi præsertim statibus, atq; alti pulsus fiunt, itaq; portendũt decretoriam excretionem. Porro non solum facultatis infirmitas inducit intermittentem pulsum, sed & instrumentorum valida oppilatio, aut compressio, & constrictio: vbi in se nihil prorsus arteriæ allicere valeant. Hactenus de pulsuum inæqualitate collectiua satis dictum est.

Causæ Inæqualitatis Vnius pulsus. CAP. 4.

NVnc de inæqualitate vnius pulsus agendum est, cuius sunt cõplures singulares differentiæ. Has laborandum nobis est, vt ad vniuersales reducamus cũctas: quibus perspectis, etiam si quid delideretur singulare, ex ante dictis prompte reliqua inuenientur. Orationis etiam idem sit initium, quod in sermone de differentijs illorum fuit, vbi initium fecimus à diuidenda primum motus inæqualitate, qui vel interpellatur, vel perpetus est, vel reciprocus. Ac nouem differentias docuimus fieri, cum distentionem arteriæ quies aliqua intersecans, totam eam in tria partiatur tẽpora. Ergo hîc singulas ordine consideremus, vt causas inueniamus: ac primo quidem loco, quã illarum primã exposuimus: cũ celeriter primũ concitata arteria, deinde parua interposita requiete, residurum deniq; addat distentioni tarde mota. Hoc.n. accidit, cũ vsus vrgeat, & facultas, quantum in ea est, obsequatur, sed aut ab vitio interrumpatur instrumentorum, aut ab humorum insigni abundantia: nam, ni interrumpatur vsq̃ distentio quiete, omnino magna sit: qualis nunq̃, ni si flagitet vsus, & morem gerat facultas, fiat. Nam paruã distentionem quiete intercipi non posse perspicias, si intelligas nullũ esse quenq̃ paruum pulsum, qui dissecari in partes duas, vt animaduertere possis, valeat: at hic vero, de quo nunc agimus, in duos manifestos est diuisus pulsus, alterum ante quietem, qui celer est: & alterum à quiete, qui tardus. Ac, si quidẽ insigni vterq; magnitudine præditus sit, tum erit totus ex maximis: sin minus, nõ paruus certe est prorsus, licet ex paruis quidem duobus constare intelligatur. Porro facultatis robur prioris motus demonstrat celeritas, & vsum etiam vrgentem motus indicat ille secundum quietem: nam, si absq; eo esset, nunq̃ inceptum motum facultas absolueret: sed, vbi inhibitus primum motus eius esset, ibi desineret distentionem, vnumq; hunc faceret paruum pulsum. Quomodo millies in collectiuis inæqualitatibus paruum factum cernas pulsum, non quin moueri facultas possit, sed q̃ impediatur: vnde sequentem sæpe maximum efficit, concitans, vt ita dicam, se ipsam, & veluti colligens, viresq; recuperans, deniq; omnem contentionem vimq; aduocans. Hoc autẽ cũ posset etiam hic moliri, quia nõ fecit, vsum declarauit vrgere. At vnde, q̃ immodici humores, vel instrumentorũ compressio aut oppilatio motum impediant? primum hinc, q̃ valeat facultas, & vsus instet: neq;.n. extra illa, quod noxã inducat, reliquum quicq̃ sit. Deinde etiam ex ipsa natura illorũ: nam, siue copia sit humorum, quæ degrauet, nihil obstabit, quo minus in media distentione subsistat facultas, & quasi respiret, atq; inde residuum apponat: siue sit valida instrumentorum obstructio, siue compressio violẽta, retineri hactenus verisimile est motum, quatenus spiritu deficitur locum distentionis impleturo. At, quia omnino consistere et retineri, omnino significat obstructas esse semitas spiritus, ideo etiam cõpressionem & obstructionem validam esse dicimus. Atq; hoc omnibus distentionibus commune est, quas quies diuidit: singulis autẽ separatim ea, quæ nũc exponemus: primæ, admodũ onerari à copia humorum facultatẽ, vbi ex abundantia certe humorum gignatur is pulsus: posterior.n. motus, qui secundum quietẽ fit, cum prior esset celer, non posset tardus fieri, nisi oppressa tum & grauiter onerata facultas sit ab humorum copia. Contra est in altera differentia, in qua motus vtrinq; celer est: videtur.n. at rollere facultas, & retinere contentionem, copiæq; humorum repugnare. Iam medius est inter vtrunq; status, vbi motus quoque secundus medius est inter celerem & tardum, quod est, moderatus. Hę sunt distentionum quiete interpellatarum tres differentiæ. Alteræ tres sunt differentiæ, vbi priore motu tardo, alter trifariam variet, vt aut tardus, aut celer, aut moderatus fiat. Sanè hîc quoque pessimus est, qui vtrunq; motum tardũ habet: ac longe hoc commodior, in quo celer alter: medius inter vtrunq;, vbi sit moderatus. Haud aliter, cum à primo motu moderato alter tribus modis conuertatur, commodiorem significabit statum

celer motus, pernicialiorem tardus, medium moderatus. Omnium harum nouẽ differentiarum, E à quacunq; causa proficiscantur, quæ est vtroq; motu tardo, deterrima est: commodissima, cuius celer est vterq; motus: media, in qua vterq; moderatus: iam aliæ, quæ intercedũt inter mediam & extremam vtranque, proportione. Quin etiam tempus hoc quietis, quo sit in quaque nouem harum differentiarum longius, hoc est deterius: è diuerso diuturnius motuum tempus meliorẽ declarat statum. Præterea vtriusq; distentionis magnitudo optima: cõtra pessima est paruitas. Similiter vehementia optima, remissio pessima. Quòd si omnia, quæ commemorauimus, mala in vno pulsu conueniãt, hic illorum scilicet pessimus erit: contra, si omnia commoda, optimus. Ille enim, si copia humorum sit, quæ facultatem oneret, valde declarat superatam naturam esse: si oppilatio arteriarum, cum præcipuarum esse harum, nec remotarum longe à principio, tum hanc oppilationem indicat insignem esse: si compressio sit & constrictio, innuit arteriarum locum occupatum penè omnem. At vero commodissimus inter illos, cuius, inquam, vterq; est motus celer magnus vehemens, ac quietis breue tempus, cum facultatem denunciabit superiorem abundantia humorum esse, tum oppilationes & compressiones arteriarum vel paruas, vel non in nobilioribus partibus, vel procul à principio. Sed hæc ad contemplationem proprie pertinẽt præsagiendi: nos, quòd non aliena à proposito erant, adscripsimus. F

Continuorum Motuum, sed Disparis Celeritatis causæ. CAP. 5.

NVnc ad pulsus commentandos transeamus, qui totius distentionis habent quidem perpetuum motum, non vniuersum tñ pari celeritate: de quibus in libro de differentijs pulsuum abunde diximus, & quot oẽs huius generis differentiæ sint, quotq; in quaq; earũ pulsus. Quomiam iurs horum hic numerus recensendus est, sed ad causas illorum accedamus, easq;, quo breuior tota disputatio sit, quoad eius assequi poterimus, generatim explicemus. Ac, qui iam inde ab initio ad finẽ vsq; in celeritatem insurgunt, minus onerari annunciant facultatem, qui contra, magis: verũtamen oppressa quidem facultate nullus horum existit: siquidẽ oẽs magni sunt, præsertim quatenus in tria interualla, triaq; tempora aut quatuor, quæ sentiri possint, motus valet extendi. Est aũt proprium ijs, qui in contraria affatim mutãtur, non solũ grauari facultatẽ, sed etiam obstrui & premi instrumenta. In cõtraria affatim mutari dico, si, cum moueantur celeriter, subito fiant tardi: aut qui ex tardo primo motu cuadant celeres. Oriuntur enim hi cũ ex obstructionibus quibusdã & cõstrictionibus, sed minus difficilibus, q̃ in intermittẽtibus: tum ex facultate ipsa copiosis humoribus onerata: minus illa tñ, q̃ in intermittentibus, etenim non æque magnum est incõmodũ humoribus onerata: minus illa tñ, q̃ in intermittentibus, etenim non æque magnum est incõmodũ mutari motum, ac impediri. Sed enim, huius generis inæqualitatis singuli pulsus qua re mutuo differant, quiq; inter eos exitialissimi sint, quiq; lenissimi, quis prompte vel de vulgo, adminiculo illorum, quæ de intermittentibus tradidimus, inueniat: faciam tamen, vt in commẽtarijs de præsagitione ex pulsibus aperiam: nam propolita quidem disputatio non requirit iam eos, vt qui pro communi genere communes habeant generationis causas, de quibus modo dixi.

* *In græcis impressis legitur* λυομένης *i. resoluta. in quibusdam vero manuscriptis,* λυμαινομένης *i. Vitiata. in alijs* κωλυομένης *i. impedita, quod forte melius est.*

Vibratorum & Dicrotorum pulsuum causæ. CAP. 6.

POrrò ad reliquum iam genus inæqualitatis in vna parte positæ, quos dicrotos pulsus vocamus, pergendum est. Hos diximus non posse esse, nisi vibrati sint: quam ob rem eorum causas nulla ratione exacte inuenias prius, q̃ vibrati causas accurate perspexeris. Fit "autem hic, vbi valida sit facultas, instrumẽtum durum, vrgeatq; vsus: quorum certe vnũ si absit, nõ fiat vibratus; quæ. n. constituit eius generationem, est violenta distentio duræ arteriæ: nam, nisi ambo sint hæc coniuncta, non vibretur, & vndequaq; concutiatur. Quòd si arteria indurata sit sola, nec cogatur distẽdere eam plurimum facultas, nulla erit planè vibratio, sed hoc tm̃, durus, quem vocãt, pulsus. Sin plurimum dilatare arterias facultas studeat, illę aũt moderata mollitudine cõsequant̃, magnus tunc erit, non vibratus, minimeq; durus. Quare, si fiet, vt vibratus sit, planè distendere amplius eas, quàm possint, facultas molietur. Atqui, nisi ab vsu vrgeatur & compellatur, violentam facultas actionem nunquam obeat. Recte ergo robusta facultate diximus opus esse, induratis arterijs, atque vrgente vsu. Vt autem vrgeat, a quá nam procedat causa, exponendum est: hoc enim minime est prætermittendum. vna est, vt sic dicam, finitima causa, cuius multæ autores sunt. Quæ tandem hęc vna est, & quæ multæ illæ? vna hæc est, cum vsum functio non impleat: multæ illæ huius autores, breuiter imbecillitas facultatis, instrumentorum contumacia, & maior vsus. At de proposito pulsuum genere demenda facultatis imbecillitas est, nanque eam probauimus firmam esse. Relinquitur igitur, vt vel vsu increscente, vel instrumentis renitentibus, vel vtrisque copulatis distentio in vibratis pulsibus non assequatur vsum. Atqui vsus abundantia caloris augetur, vel exhausto animali spiritu: contumacia instrumenta fiunt per oppilationes, compressiones, & duritiem: atque hæc durities existit, si inflammata sint, indurierint, desiccata sint, refrigerata, contenta instrumenta. Itaque omnes iam inuenimus causas originis vibratorum pulsuum: nam, intemperata inæqualitas si progrediatur, augebit quidem vibrationem, non tamen causa est eorum generationis. Cæterum inæqualitas pulsuum in diuersis arteriæ partibus comitatur proxime talem intemperiem, quòd, vbi humidior simul & calidior sit pars arteriæ, maior illic citatior̃q; fiat pulsus: vbi vel frigidior vel durior, ibidem minor & tardior. Iam etiam ad motum prius concitatur

A.ibid.fo. 49.a

Atur pars illa prior, postea orditur altera. Quare ex eo cum augebit simul vibratos, tũ erit finitimã causa inæqualis in partibus diuersis arteriarum motus. Igitur pulsus, qui vocatur Dicrotus (vt tãdem aliqñ ad hunc veniamus) adhunc modum fit. Vbi parte arteriæ, quam attingimus, duriores sint frigidioresq;, itaq; difficilius ẽt mouean̄ partes vtrinq;, quas non attingimus: ac deinde partem mediam præ ipsis in distentione concitatam retrahant intro, iterumq; secũ attollant: his, necesse est, feriatur tactus. Eiuscemodi pulsus dicrotus est duntaxat, non aũt vibratus perspicue. Alter, qui iuxta & satis vibratus est, & dicrotus, fit ad hunc modum. Vbi cum vibratione sublatæ arterię pars ea, quæ sola cute tecta est, facile attollatur: aliæ aũt vtrinq; partes crassitudine, numeroq; onerentur corporum incumbentium, adeo vt ne motus quidem earum tangentibus occurrat: necesse tum ex parte hac, quæ aperta est, omni iam sublata, partes illas non manifestas, quæ vtrinq; sunt, adhuc attolli: Itaque mediam, quæ delata iam dudum est, de integro vna cũ illis, quæ vtrinq; sunt, attolli ita, vt redeat & occurrat iterum foris ipsam tãgentibus. Proinde constat eũ dicrotum futurum, qui in eo tm̃ vincit vibratum, q̃ motus inæqualitatem in magnis obtineat partibus arteriæ: cum. n. pars, quæ digitis occurrit, omnis, nisi quatenus vibrat̃, æqualiter moueat, ac partes ex vtroque latere ab illa differant, efficitur dicrotus: vibratus, cui nihil suppetit amplius, quã q̃ vibran-

B tur concutiuntur̃q; paulatim oẽs partes, motus in tam magnis partibus diuersitate, quã habet dicrotus, vacat. Planum est igitur ex prędictis dicrotum interim ex magna intemperie oriundũ esse, paruaq; duritie arteriæ in eum modum motæ: interim ex ingenti duritie coniuncta cum quadam {imbecilli} intemperie, vel crassitudine, vel abundantia humorum & carnis.

Caprizantis pulsus causæ. CAP. 7.

A.ibidẽ.fo. 48. 49.b.a

CAprizanti" vero, quem vocant, hoc cum dicroto conuenit, q̃ bis pulsat: non conuenit causa. Neq;. n. cum instrumentorum duritia, necesse illi est, nec cum intemperie vt coniungat. Verum, vbi retineat facultas: quantum illa quidem præstare potest contentionem natiuam, arceatur aũt à motu, vel ob humorum immodicam copiam, vel ob oppilationem vel compressiõnẽ instrumentorum: quies tunc distentionem interpellat. Iure itaque altera eius pars secundũ quietem robustior illa, quæ eam antecedit, videtur. Siquidem, vbi sese facultas, quæ prius fuit victa, collegit, vt ita dicam, & confirmauit, viresq; reparauit, imminet grauius, &, vt superet reijciatq;, quæ molesta sunt, contendit: id quod frequẽter facit. Quòd si in altero ẽt impetu sit inferior, fuerit is sane caprizante deterior pulsus. Nomen hic nõ est fortitus: tametsi hos quidam oẽs, quorum continuitatẽ distentionis interpellat quies, appellent caprizantes. Nos quidem de nominibus minime la-

C boramus, nisi quatenus flagitet institutionis perspicuitas.

Vndosorum pulsuum & Vermiculantium differentia & causæ. CAP. 8.

NVnc, quando res aperte declarata est, ad aliud genus digrediamur pulsuum inæqualium, quos vndosos, non nunquam etiam vermiculantes vocant. Diximus vero de his quoq; sola eos distare quantitate, sub vno tamen ambos genere positos esse: ac sunt quidem in eorum numero, qui in diuersis partibus arteriæ inæqualitatem, idq; in vna distẽtione, habeãt. Causæ" sunt illorum generationis, facultatis imbecillitas, vel copia humorum, vel summa instrumentorũ mollitudo: nam, cum à principio in singulas arterias permeans contentio, pari firmitate totum attollere vas ne queat, hic propinquior principi parti motum ordiſ primum, remotior serius: atqui, equa liter si hoc fiat per omnes arterias, eius semper prior pars prius videbitur moueri; veluti si fluente quopiam per eas libere vel spiritu vel humore, pulsus contingeret effici. Quod quidem Eraſistratus perpetuum autumat esse, in quo mentitur de rebus euidentibus: aliorum vero nullus non modo medicorum, sed nec philosophorum, nec imperitorum: omnes enim clare cernunt omnes partes arteriarum eodem distendi tempore: raro & iam præter naturam, partes cordi viciniores moueri prius, deinde longinquiores. At talis pulsus non vndosus iam, nec vermiculans est: verum,

D cum ei hoc accesserit, vt, quod speciem habet fluentis per arterias, remorari alicubi & subsistere videatur, quiescereq;: mox iterum fluere, iterumq; retineri, atque per totam hoc arteriam accidere:

A.ibidem.b is pulsus, vel vndosus, vel" vermiculans est: nam, cum singuli motus semper terminentur quiete, seriem veluti vndarum, vel vermis perrepentis speciem contingit repræsentari. Si igitur {facultas} à copia humorum oneretur, hæc moratur contẽtionem, ac interpellat, atq; diffindit illic, quò plurima confluxit. Itaque existunt multæ distentiones in modum vndarum sese mutuo excipientes: atque, quo loci diuisa contentio est, illic terminat vndam quies. Quòd si ipsa facultas etiã citra humorem languescat sola, nec vniuersam possit arteriam distẽdere, sed hoc particulatim faciat, & tum existent veluti vndarum quarundam multæ circumscriptiones succedentium mutuo distẽtionum. Porrò, quod inter hos pulsus interest, & illos, quos copia humorum constituit, magnitudo est: vnde hi ob paruitatem vermiculantes, ob magnitudinem illi vndosi vocati sunt. Et causam habent illi facultatis imbecillitatem, hi humorum abundantiam. Iam" consequitur etiam extremam

A.ibidem. mollitudinem instrumentorum eiuscemodi pulsus, simili modo, ac in mollibus ac tenellis virgis, quæ cum ex vertice apprehenduntur, quædam partes, præcipue vicinæ parti prehensæ vnà attolluntur: quædã, cum flectuntur, adhuc demissæ manent & humi: at vero duris virgis & siccis hoc non accidit: sed, pari contentione si attollere velis, quacunque parte prehendas, tota simul attollit.

Idem

Idem arterijs vſu venit,cum multa humiditate imbutæ ſunt.Neque enim tum â principio conten E
tionem æqualiter oibus partibus accipiunt,ſed,quaſi flecterenẽ & frangerenẽ,multis partibus diſ
ſecant: in eoq; vndoſus plerunq;,non nunquã "vermiculãs erit. Nã validam facultatem habet vn A.ibidem,b
doſus,quippe magnas ſic partes arteriarum poterit attollere: imbecilliorẽ vermiculans, ꝙ paruis
interuallis tũ contentio vincaẽ. Cæterum ſtatim hũc neceſſe eſt inæqualem alioqui,& ẽt intermit-
tentẽ fieri: vt ſit in hydropicis,quibus cum reſiſtat adhuc contentio,quemadmodum inferius,vbi
tractabimus de illis,dicemus,latus vndoſusq; eſt: vbi vero ſit victa, varie fit inæqualis.

Decurtatorum pulſuum cauſa. *CAP.* 9.

SEd,quia ſatis eſt dictum de his,de decurtatis iam agamus,qui imbecillitatẽ conſequunt facul-
tatis,â qua pulſus creantur: cum enim â corde permeans in ſingulas arterias cõtẽtio magis ac
magis in partibus remotioribus diſſoluit,minores tum lãguidioresq; neceſſario earũ motus fiũt.
Qui tandem igit in partibus quidam principio propinquioribus inueniri aiunt non nunquã mi-
nores motus: neque enim hic poterimus dicere,contentionem,quę ex principio orit,in viciniori
bus magis,q̃ in remotioribus remitti. Equidem puto ijs aut propter arteriarum inæqualem ſitum
eam ſpẽm oblatam eſſe: aut,ſi planè vera prædicant,intemperiei inæqualitati origo omnium iſto-
rum pulſuum referenda accepta eſt: vt â principe parte facultas in arterias diffuſa, partibus earum F
temperatis merito vtatur melius,intemperatis deterius: ſiquidem inſtrumentũ â pari robore eo-
demq;,ſi humiditate & calore ſit modico temperatum,facilius ac magis moueat: ſqualidum, aut ni
mium humidum,aut frigidum,lentius minusq;.

Innuentium & Circumnuentium pulſuum cauſæ. *CAP.* 10.

IGitur naturam innuentium & circumnuentium pulſuum ſimili rõne cõmentabimur. Poſſint
forſitan pari modo ac ſimili aliquando fieri: nam ſæpe luculenter mihi certe apparuerunt aliis
de cauſis accidiſſe. Vbi.n. imbecilla ſit facultas,corpora autem,quæ ambiunt arterias, marceſcant:
qua parte illorum maxime marcida,atq; eò leuiſſima, emicare motus poſſit, ibi ẽt maxime eluce-
ſcit eius magnitudo: comparata.n. huius partis diſtẽtione aliis vtrinq; minoribus,decurtatum in
vtriſq; partibus motum oſtendit. Hoc fieri in validiſſimis facultatibus non põt,† ꝙ immotã opor
†Al. ex anti quis,quòd faci le ſuperari eã oporteat. teat eam eſſe,} nec ſuſtinere incumbẽtium corporum pondus, vt manifeſtam efficiat excellentiã
diſtentionis in partibus nudioribus præ illis,quæ ſunt in partibus oneratis.

Inæqualitatis ex Situ arteriæ cauſæ. *CAP.* 11.

AT quomodo ex ſitu arteriæ fit pulſuum inęqualitas? hoc enim deeſſe orationi adhuc videt.
Qui vero aliter,ac dixit Hippocrates,‖ qui de omni nos diſtortiõe in cõi docuit? Etenim vte G
De Art.com.3. t.100.7ª.280.c rus ſimiliter,& ſpina,muſculiq; diſtorquentur,cum in corporis illas partes tenduntur, in quas di-
ſtorqueantur: ſed,quia multæ "cauſæ ſunt, quæ tenſionem inducunt, vniuerſum pleriſque veteri- A.l.3.f.2.c.8.fo.
bus medicis difficillimum fuit inueſtigatu. Inflammationes enim, ſcirrhi, abſceſſus, ac crudorum lio.217.f
quorundam generatio tuberculorum, breuiter omnes præter naturam tumores, vicinas partes ad
ſe retrahere valent. Præterea ſqualida ſiccitas,frigusq; immodicum,quiddam faciat in modum ge-
lu, & conuulſiua intentio: quorum aliâs aliud arterias diſtorquet. Præter cætera diſtorquere inæ-
qualis intemperies cenſenda eſt.

Conuulſiui pulſus cauſæ. *CAP.* 12.

SEd,quando de his,quæ nobis viſa ſunt, expoſuimus, iam de conuulſiuo pulſu ẽt diſputãdum
eſt: qui nomen recte inuenit ex ipſa ſpecie & affectu,quem ſolet denotare: tendi.n. ad vtrunq;
terminum arteriam putaueris,& ſtatim corripit hominem conuulſio. At quis tandem hic ſcrupu
lus eſt,& ob quid propoſitus? Si, vt arteriarũ cor, ſic neruorũ eſt fons, nihil eſt ſcrupuli,& fruſtra
eſt propoſitus: ſin aliud principiũ neruorũ,aliud arteriarum: atq; harum pulſus functio eſt, illorũ
ſenſus & motus volũtarius: vt functionum illis nulla ſocietas eſt, ita nec erit affectuum. An vero
errant in eo & mentiunt, qui putarunt illis nullũ commercium eſſe? Nam princeps quidẽ huius H
In libro de Ali mento. placiti diuinus ille Hippocrates,‖ Confluxio vna, inquit,eſt,conſpiratio vna, omnia omnibus cõ »
ſentiunt,natura cõis: nam, niſi hoc eſſet,duo animalia eſſet,nec vnum,quiſque noſtrũ. Nunc arte- »
rias magnas cor cerebro vinculum ſocietatis tranſmittit,cerebrũ neruos cordi: qui q̃q̃ non magni
ſint,mandatum tñ rationis poſſunt perficere. Ad hæc ſingulis arterijs fibræ â neruis deductę ad ſo
cietatem veniunt,per quas ſe ſinunt mutuo in conſenſum venire,non modo actionũ,ſed affectuũ
etiam. Nec ſam quiſquam habet admirationis,ſi, cum vniuerſum neruoſum genus coniunctũ cũ
arterijs ſit,ſinguliq; eorum ramuli ſibi mutuo immiſti,principiaq; (vt dictum eſt) inter ſe coniun-
cta ſint, communis appareat affectus.

Cauſæ Alti humilis, Lati anguſti, Longi & breuis pulſus. *CAP.* 13.

SEd,quia de conuulſiuo pulſu diximus, reſiduum ad commentationem omnium inæqualitatũ
adijciam. Supereſt nimirum,quemadmodum alti humiles,lati anguſti, longi & breues pulſus
fiant: maximus eſt.n. horũ numerus,& variant maxime oẽs inęqualitates cũ in vno pulſu,tũ vero
longe magis in aceruo. Accidit aũt tale quippiã,dũ diſtenduntur arteriæ, & in valentibus omnibus
& ægrotis pleriſque,vt ſupernam ipſam ſuperficiem moueri clarius ſentiamus,quam partes obli-
quas,quòd propior illa ſit noſtrum tactum,& cõgrediatur minus multis interpoſitis corporibus:

partes

A partes ex vtroque latere huius cùm remotiores ſunt,tũ pluribus corporibus,quæ interpoſita ſunt
indutæ. Proinde ipſe naturalis pulſus,ſi diligenter expendas, altior eſt: ꝙ deficiat ſemper eius in la
tum motus, præpolleat autem motus in altum. Verum,quia mẽſura nobis hæc eſt, reliquorumq;
regula aliorum,nec altum cum,nec anguſtum appellamus: ſed,vt par eſt,& poſtulat æquitas,mo-
deratum,& inter oẽs exceſſus medium. Cui quia aſſueti nos ſumus,& vnà cum eo creuimus,ac fæ
pe eum inuenimus,non in ſanis modo,ſed & in ęgrotis facile cognoſcimus,qui ſuperantur ab eo,
& qui eum ſuperant in quacunque dimenſione: etenim longus & breuis ad hunc collatus dicit.
Ac,quicunque non eſt in hoc verſatus,non tantum non alti humilis,lati anguſti,ſit probus explo
rator,ſed nec longi & breuis. Nam,vt hominem dicimus aliquem vndequaque moderatum, non
obuia illa ad ſenſum paritate longum cum lato & profundo comparantes, ſed paritate in poteſta-
te: neque enim tam eſt quiſquam breuis,vt concedat longitudo latitudini: ſic vocamus moderatũ
pulſum,naturalem proportionem & mediocritatem,normam æqualitatis, non ſenſum facientes.
In hoc omnino longitudo præſtat profunditati,atq; hæc latitudini. Nam, ſi ipſam ſolam arteriam
fingamus omnibus circumiectis corporibus nudatam,ęquabit profunditatem latitudo: atq; adeo
in ea certe nec dicere poterimus quidem,quæ latitudo,quę profunditas ſit: ſed,ſicut vndiq; libi eſt
B ſimile corpus planè circulare,ita nulla dimenſionum differentia eſt. At,ſi in alio ſit corpore ea col-
locata,deorſum iam dicetur,quibus partibus ſuſtentatur & defixa eſt: ſurſum, quod eſt è regione:
quod interponitur his interuallis ex imo ſurſum,intelligunt altitudinẽ: & deſuper deorſum,pro-
funditatem: vbi aũt altitudo & latitudo eſt, illic alterutra dimenſionũ profunditas & latitudo eſt.
Quòd ſi non tantum fulciatur aliqua parte,ſed etiam ex ipſis obliquis partibus & ſuperioribus cõ
plectatur quædam corpora,planiſſime partes,quas per pauciora tegmenta contingimus, apertio
rem motum, quàm quæ tangimus per plura,ædent. Atqui,quæ arteriæ ſub cutæ poſitæ ſunt(tales
aũt ſunt,quas dignoſcendis pulſibus attingimus) harum ſuperiorem partem interpoſita ſola cute
tãgimus: partes vtrinq; alias, q̃tum recedunt in obliquum,tãto per longius interuallum & p plu-
ra interpoſita corpora. Qua neceſſitate fit, vt omnis pulſus, qui naturalis ſit, ſi mutuo cõpares di-
menſiones,ſit ſemper lõgior: vocatur aũt moderatus et aliorũ regula,vt Polycleti regula: nã,vt,cũ
alias ſtatuas ad hanc conferimus, craſſas graciles, latas & anguſtas vocamus, aut ſi quo alio exce-
ſus nomine: ſic pulſus, cum naturali comparantes, altos humiles, latos anguſtos, longos breues,
craſſos graciles,magnos atq; paruos appellamus. At quæ nam ſunt cauſæ,vnde oriãtur: quod in
ſtitueramus dicere? Ad manum erat quidem,vt in inſtrumentorũ intemperiem inæqualẽ cauſam
C conferremus, aut in diſtortionem ſitus: ſiquidem, quemadmodũ appareãt in eiuſmodi affectibus
motus inæquales, declaratum eſt. Sed altos ego in ira, & ante iudicationes comperio fieri: la-
tos plurimum in decretorijs excretionibus. Non poſſum igitur inſtrumentorum iam intempe-
riem, aut diſtortum ſitum ſolos in culpa ponere: ſanè quidem interim etiã de aliqua harum cauſa-
rum incidat. Verum pleriq; affectus, in quibus inueniũtur eiuſcemodi pulſus, ſunt expertes cau-
ſarum, quas diximus: neq;.n. temperamenti inæqualitas,quæ immutat adeo naturam inſtrorum,
vt inæquales efficiat pulſus: nec vero ſitus immutatio vnq̃ inueniatur citra ingentem noxam, tẽ-
pusq; lõgum: quorum ſuppetit nihil nec iratis,nec modo iudicatis, nec iam iamq; iudicãdis. Sed,
quod illis accidit,hoc eſt. Magnũ pulſum {natura} creat iratis & iudicandis: non tñ, q̃to qcquid
maius euadit, tñ ẽt animaduertitur: motus.n. in altum & diſtẽtio arteriæ, quouſq; progrediatur,
vniuerſa conſpicua eſt: motus obliquus ferè occultatur,eodem.ſ. modo,quo inculpata valetudine
prædictis ſemper oſtendimus præpollere motum in altum. Itaq; memores illius ſtatus pulſuum,
quos moderatos appellamus,ſi iam comperiamus bene auctam altitudinem motus,nec multũ la-
titudinem,ſed omnino parum,vel nihil prorſus,recte vocamus eos pulſus altos. Quòd ſi manife-
ſtum accedat incrementum latitudini,magnos ſimul & altos vocamus: ſin omnino obſcurum,al-
D tos tantum. Si ambo increuerint altitudo & latitudo,ſed nõ multũ latitudinẽ vincat altitudo, hos
vocamus magnos tñ: cum.n. eadem proportione altitudo adaucta vincat latitudinem, qua etiã
in naturali pulſu ſuperaret, eandem ſpeciem, ac moderatus, quem vocant, retineat hic, oportet.
Itaq; non altus, vt nec ille, ſed maior tñ illo videtur: ſiquidem eorum, quæ eandem ſeruant for-
mam, non decet vnum moderatum, alterum vocare altum: ſed, ſi eadem vndequaq; proportio-
ne alter creuit,maiorem tñ. Quinetiam in longitudine eadem eſt ratio: quæ,cum eadem propor-
tione augetur,qua profunditas & latitudo, vniuerſum pulſum, vti diximus mõ, maiorem repræ-
ſentat. Vnde,vt magnus fiat pulſus,non requiritur,vt planè pares ſint motus,qui in tribus dimẽ-
ſionibus augentur,verũ vt proportione ſint æquales. Quare, qui triti ſunt in naturali proportio-
ne,nullo negocio,cẽtum acceſſio diſceſſit à proportione,perſpiciẽt. Hoc pacto generãtur propo-
ſiti pulſus. Reſtat,vt cauſas aperiamus,quamobrem naturalis eorum proportio cõſtare vel peri-
re ſolet. Cõſtat ſanè,vbi nulla præter naturam inſignis in craſſitudinẽ mutatio, aut in gracilitatẽ
corporis fiat: præterea nec ſiccitas immodica,vel humiditas,vel neceſſitas quædam maximę pror-
ſus diſtẽtionis: perit vero atq; cõturbat, cuiuſpiã horũ præſentia. Exempli gratia: Reliqua omnia
ſe recte habeant, facultas autem compellatur ita magnam diſtentionem facere, vt eius tumorem
circũiecta arterijs loca non capiant: in eo vtiq; ſtatu, vt alia ſint inculpata omnia, altus pulſus ap-

pareat,

pareat,oportet.Dum.n.in eam attollit magnitudinem diſtentio arteriæ, vt non dum coarctetur, E naturalem tuebitur trium dimenſionum proportionem: ac coarctata, tm detrahet de illa dimenſione,quantum progreſſu prohibita eſt.Quocirca iratis, licet corpore ſint optime comparato, fit pulſus altus: diſtentionis.n.ſummum exceſſum ne is quidem commode ferat habitus: ſed iam ex imo premit,& ex obliquo arteria. Sola ergo pars illius ea,quæ inſtrata ſola cute eſt, omnem calorem excipit. Vbi vero in alijs omnibus impedita diſtentio ſit, pars autem eius duntaxat ſuperna ſeruet ſoluta & libera,non poterit illius motus non præſtare cæteris,quod aliud erat nihil,ac altus pulſus. Quia porro valentibus cunctis,& ægrotantibus pleriſq;,in maximis diſtentionibus arteriarum manifeſtarum,quas tangimus,partes comprimuntur aliæ omnes,& in anguſtum coguntur,ac ſuo motu libero prohibentur: partes autem eminentes, liberum obtinent & diſſolutũ motum: hinc factum eſt,vt obſeruauerint medici & ſcriptis prodiderint pulſum iratorum altum eſſe. Qui certe aut rarum exemplũ non animaduerterunt,aut negligenter attenderunt,aut hunc duxerunt ſingulis affectibus pulſum proprium, quem cum ijs cernerent frequenter eſſe coniunctum. Quidam etiam vltro rara exempla,vbi cauſa deficiunt, reticent: quos hoc ſanè nomine accuſes, ſi alia omnia ignoſcas: ita enim ſcitu digna infinita præteribuntur. Quin veritatis ſtudioſus omne debet, quod conſpiciat, et ſi eum angat cauſa, ſedulo exponere. At quòd tãdem eſt illud euidens F exemplum? Multis gracili corpore,nec facultate admodum firma,pulſus,ſi iraſcantur,magni, & non alti vident eſſe. Quæ vero tandem huius eſt cauſa? neque enim multum videt ab illis, quæ initio iam poſita ſunt, abeſſe: ſiquidem robur facultatis diximus eſſe tm debere in altis pulſibus, vt maximam diſtentionem poſſit moliri, nec loca cingentia arterias capere eam valeant. Quod ſi eſt,in commemoratos affectus planiſſimum eſt non poſſe altum pulſum incidere: cum nec valeat facultas,& circum arterias loca ſint ampliſſima ex marcore. Sed, hæc quando nec opinato inuenta eſt, apertum arbitror ſimul cum hac eſſe,quę nam latorum pulſuum ſit cauſa: nam,cum naturali robore facultas aliquatenus deficiatur,& latitudo ſit inſignis locorum, põduſq; accedat arterijs ex ſuperioribus partibus,hic pulſus collatus ad moderatum latior eſt. Pondus hoc, quod acceſſit, ſæpe ſunt ipſius cutis rugæ: quod accidit ſenibus,& gracilibus,qui tamen habitu non ſunt deſicca to: de quo genere ſunt,& qui recẽter ſunt iudicati. Sæpe et ex humiditate, præcipue ſi irrigua ſint ipſa corpora arteriarum,vt fit in hydropicis: partes enim earum,quę in ſummo cacumine ſunt poſitæ,delabunt demittunturq; partim in ipſam arteriarum cauitatem, partim in obliquum. Quare hactenus aſcenſu,neceſſe eſt,pulſus prohibeant,quatenus infra arteriæ dorſum demittit. Ac nimirum latitudinem iam bifariam oportet præpollere,tum quòd in obliquum dilabantur arterię partes,ac comprimant,atque eò inferiorem regionem dilatent: tum vero quòd imminuta ipſa altitudo ſit: quarum certe vel altera reddere pulſum latum valeat,aut imminuta altitudo,aut latitudo aucta: quia vero ambæ coniunctæ ſunt,hinc clara in eiuſcemodi affectibus & ampla conſpicit latitudo. Quomodo iam pulſus ſit longus,quem vocant? inuenit enim motus nõ nunquã,qui quatuor digitis occurrat, ſed ita anguſtus & nõ profundus,vt ſpeciem referat ſubtilis fidis. At ne hoc quidem ex ijs,quæ diximus,inuentu difficile eſt: ſiue enim fidem tenuem quandam occurſus,ſiue pilum repræſentet, durities ex eo arteriarum tunicæ ingens ſignificat. Verum non ea modo, durus enim tm pulſus ſit: immo,quia anguſtus humilisq; eſt, oportet imbecilliorem facultatem eſſe, q̃ quæ magna vi inſtm diſtendere propter duritiam cõtumax poſſit. Quid iam, ſi hoc verum eſt, num & longus continuo is pulſus eſt? an huius etiam cãm inuenerimus, ſi affectus commemoremus,qui præditi eo pulſu ſunt? Qui tandẽ ſunt illi affectus? habitus corporis tenuis,circumtenta, aliquantoq; ſiccior cutis: proinde,ſi laxa & craſſa magnam partem motus tegit,tenuis contentaq; prorſus omnem conſeruat. Vnde liquet conſpirare gracilitatem totius habitus oportere, & duritiem cutis,ad hæc duritiem inſtrorum,tum imbecillitatem facultatis, non vltimam tamen: perdiderit .n.ſic pulſum homo,non longum habuerit,omnino enim non attollit in ſenſibilem motum H facultas prorſus languida ne vas quidem molle,nedum durum. Sanè per excellentiã lõgus pulſus hoc nomen ſortitus eſt: proprium aũt nomen eſt tenuis,& gracilis. Qui abſolute eſt & proprie lõgus,cum quo quantitatẽ non concipimus dimenſionum duarum reliquarũ,aut ex corporis tenuitate,aut ex ſua ipſius magnitudine talis euadit. Porro autem breuis fit, vbi in parte quapiã parua, arteria ſola cute muniat,& partes ex vtroque illius latere omnes in profundũ affatim demerganť: nanque pars eius illa ſublimis,quæ ſubter cutem eſt,aperte omnem motum prodat, oportet: profundæ contra,q̃ multa obiecta ſint corpora,occultent. Hoc multis ſponte ſuppetit at: in morboſis affectibus,ſanè paucis,cum in ſitu diſtorqueat aliquo modo arteria,ac parua ſit eius pars cõſpicua, reliquæ intro oẽs in profundum depreſſæ ſint. Eſt vero & hic pulſus de illis, qui breues per excellentiam dicunt: nam proprium huius nomen eſt,craſſus,& turgidus: quandoquidem, qui ſimpliciter breuis eſt,vel ex corpulentia naſcit,vel ex paruitate. Percurri iam omnes penè, quæ inæqualitatem inducunt,cauſas: quòd,ſi qua res parua præterita ſit, facile inuenias ex commemoratis.

Ordinati & Inordinati cauſæ. CAP. 14.

PRoximum eſt,vt de inordinatis,& ordinatis dicamus. Hi pulſus, quando inæquales omnes ſunt,quomodo docuimus in libris de differentijs pulſuum: ſed in eo variant,quòd paritatem in certis

A in certis orbibus tueanť, illi confuſi vndequaque ſint. Hoc in cõi vnũ breue caput de oĩbus ijs cognoſcendum eſt,cauſam,quęcunq; inequalitatem efficiat,ſemper firmam in ordinatis & fixã eſſe: in pulſibus inordinatis,non fixam. Inſuper ordo,vt æqualitas,naturæ,ſi quid aliud, familiaris eſt: quare, ſi alterum eorum ſit conturbatum,minorem deſignat offenſam: ſin vtrunq;, maiorẽ: concurrunt aũt in inordinatis ambo: alterum in ordinatis,qui inæquales ſunt.

Rhythmorum Mutatorum cauſæ. CAP. 15.

POrrò & mutationum rhythmorum cauſas (hæ.n.reſtant explicandæ) ſi perſequare ſuperiora,facile inuenias. Si.n.recte demonſtratum eſt allici per diſtentiones arteriarum aeream quã dam ſubſtantiam: in contractionibus aũt excremẽta excerni,& quaſi fuligines aduſtorum humorum: neceſſe eſt,cum diſtentionis vſus inſtet,maiorem fieri celeriorem q; diſtentionẽ: cum contractionis,contractionem. Quamobrem,quibus in ætatibus multi humores inſumunť,quæ ſunt vſque ad iuuentutem,in his parum diſtentio cedit contractioni: in quibus pauciſſimi,quod in ſenibus fit,longe in his maius eſt contractionis tpe diſtentionis tps: ſiquidem diffl atus per totum corpus contractionis eſt arteriarum munus. In diſtentionibus enim in ſe attrahunt, vt alijs omnibus B oſcillis,ita illis ẽt,quę ad cutem pertinent: nihil ergo hic quicquã ex corpore excernit,immo vero prorſus intro trahitur. Contrà in contractionibus excernit,attrahit aũt nihil. Iam, in quibus ætatibus humores natura non ad nutrimentũ modo,ſed et ad incrementum conficit, in his excrementa oportere magis affluere, in aperto eſt: ſemper.n.quantitati confectorum ſuccorũ quantitas reſpondet excrementorum. Proinde, vbi plurimi conficiunť, illic plurima ſunt excrementa: &, vbi plurima excrementa,perpetua hic & multa opus eſt euacuatione: vt.ſ.in ventris & veſicæ excrementis fit. Cæterũ horum excretiones perſpicimus ſenſibus: excrementorũ vero euacuationes in arterijs,aſſequi ratio. Ac miror,ecquis erit, qui aut per externam ſuperficiem negabit arterias vacuari,aut non,quo diximus,modo. Demonſtraui aũt hęc,quoad eius res poſtularet,in libro de vſu pulſuum: ad propoſitam diſputationem hæc ſatis ſunt.

GALENI DE CAVSIS PVLSVVM LIBER TERTIVS

C ARGVMENTVM LIBRI

Agit de Naturalibus ac Non naturalibus (quas uocant) Cauſis,quæ non per ſe, ſed continentibus ac primis mutatis, cauſæ pulſuum dicuntur: Apponuntur capita ex Introductorio pulſuum,& explicantur.

Quid actum Superioribus libris, Quid hîc agendum. CAP. 1.

D POſtquam de pulſuum alterationibus,quæ ex primis & præcipuis cauſis proficiſcunť,ſatis ſuperiori ſermone diſputauimus,illas nũc explicabimus, quæ ab alijs omnibus fiunt: quæ non per ſe planè,ſed q̃ mutent primas,cauſę pulſuũ vocanť. Hæ aũt quia partim præter naturam ſunt,partim naturales, partim et inter has mediæ,quas non naturales vocãt,vt ab naturalibus exordiamur,par eſt,eodemq; ordine dicamus, quẽ in libro tyronibus deſcripto inſtituimus. Nã præter alia,enarrabunť et,quę illic recte tradidimus: ſimulq; oſtẽdenť,quæ congrue illic ſunt præterita. Ac reliquimus quædã prorſus: aliqua hactenus,vt non diſtincte explicaremus: quicquid.n.initiatis huic commẽtationi allaturum erat obſcuritatem, hoc viſum eſt præterire: potiſſimum aũt omiſſa eſt eãrũ explicatio. Præſtabat.n.initiatis in ipſis exerceri operibus primũ per experientiam: deinde vniuerſam aliq̃ perdiſcere rõne eſſentiam rei. Itaq;,vt exercitatis iam illis,& aſſequentibus abſolutiorem narrationem, hanc lucubrationem conſcripſi: quæ prioribus duobus commentarijs, quantũ de cauſis, quas continentes appellant,ſatis erat,diſſeruit: duobus reliquis hoc & proximo, cætera omnia plana faciet. Itaq; ingrediamur narrationẽ,ac ſingula capita,quæ in illo libro cõſcripſimus,proponamus,caq; inde interpretemur. Primum ex ijs,quæ accommodata inſtituto noſtro ſunt,hoc ſit.

VIROrum pulſus. CAP. 2.

VIri mulieribus pulſum ferè habent longe tum maiorem, tum vehementiorem, paulo tardiorem, ſatisq; variorẽ.

Hoc eſt caput. Cur autem accommodatior hæc oratio ſit,vt primo loco referatur,in illo libro eſt explicatum. Itaque, quia non eſt noſtri inſtituti ſæpius de rebus ijſdem ſcribere, ad cauſas iam pergendum eſt: declarandumq;, quæ imponatur neceſſitas naturæ rei, quamobrem virorum & mulierum pulſus aliter atque aliter comparati ſint, ad hunc modum. Quandoquidem "calidior & ſiccior fœmina mas eſt, vt præſtantiſſimi quique ſenſerunt veterum medicorum & philoſophorum,

A.t.1. primæ partis can. fo. 69.c

losophorum,nosq; aliàs demonstrauimus: vsum generationis pulsuum,& instrumentorum præ-
parationem differre in illis oportet: q si hæc,tum ipsos etiã pulsus: etenim copioso calori, in supe-
rioribus libris ostendi magnum pulsum familiarem esse. Itaque,si calidior mas fœmina est,ẽt pul-
sus statim habebit maiores: si multo calidior, multo maiores: at.n.tum calidior,tum multo est cali
dior, proinde & maiores,& multo maiores pulsus obtinebit.Nam calidiorem esse, cum in libris,
quos de temperamentis iã ædidimus, tum vero antea etiam in veterum scriptis, satis probatũ est:
iam vero multo calidiorem,id non dum nec nos,nec quisquam demonstrauit alius: quare faciun-
dum nunc id nobis est, vt demonstremus, alioqui nequaquam constituta erit & confirmata tota
oratio. Primum initium capitis commemorandum est,atq; ipsum totum legendũ, singulaq; ver
ba attendenda.Nam quid dicit? Viri mulieribus pulsum fere habent longe tum maiorem. Quid
hoc sit,fere/summa diligẽtia expendendum est: certe.n.non temere quidem appositum est, sed to
tum firmamentum in eo & cardo versat orationis.Nam,quia nec inde ab initio perinde nos tem-
perati omnes sumus, nec vitæ institutis ijsdem nec victu vsi,vniuersalis affirmatio tollit: cum in-
ueniri interim possit mulier, cuius non solum nõ multo minor pulsus,sed omnino ne paruus qui
dem sit,nec par,sed planè ẽt, quàm quorundã virorum,maior. Fac, virum mihi fingas natura pi-
tuitosiore: frigidum hoc erit temperamentum humidumq;, si cum muliere conferas natura bilio-
siore.i.calidiore & siccíore.Nec hic cõsistamus,sed incolat ille Pontum, hæc Ægyptum: præterea
vir in vmbra viuat,& ocio,ac multis in delitijs,molliterq;: mulier rure agat,ac multa in exercitatio
nibus sit,& victu vtat modico: huius mulieris pulsus,q; viri,maior erit. Verum,si,vt postulat natu
ra,viuentem vtrunq; obserues,& in sua propria ab initio temperatura constitutum,vnaq; & eadẽ
commorantem in regione,non maior tm,sed multo ẽt maior sit huius viri pulsus: nam pro natu-
rali quidem temperamento,maior tm,non multo maior erit. Verum, cum accesserit à peculiaribus
vitæ institutis vtrique differentia: illa in ocio viuat, hic in multis laboribus: multo sanè ita calidior
vir efficitur,itaq; pulsibus est multo,quam mulier,maioribus. Additum est autẽ capiti/fere/quod
sagacioribus tyronibus pro stimulo quodam excitante est, & ad totius rei perscrutãdam naturam
instigante. Statim.n.de naturali differentia viri & mulieris meditabuntur, & intuebuntur vniuer
sum genus in omnibus animantibus masculinum valentius fœmínino esse: atque fœmellæ esse of
ficia concipere, lactareq;, deniq; fœtus naturales ẽducare: maris vero nutrimenta ijs suppeditare,
&,si petant insidijs,defendere. Vnde″perspicient semper differẽtiam, vt maris ad fœmellam,ma- A.l.1.f.1.d.3.c.
iores tm pulsus creare: at differentiam,vt viri ad mulierem,multo maiores: Sic etiam vehemen- 7.fo.49.b
tes tantum,si naturam spectas,pulsus marium: longe vero vehementiores virorum præ vt mulie-
rum: quia contentionem illis naturalem in laboribus crescere oportet: his,quia ociantur, remitti.
Horum etiam si aperte nihil tua spõte inueneris, at in opinionem eorum inquirendo venies: aut
certe,veluti siti eorum ardens,quæ cupis inuenire,neq; dum inueneris,si ad magistrum,qui docere
ea valeat, applicaueris, & citissime discES, & optime memoria complectere. Atque hæc sic habẽt.
Robur iam facultatis, quod maribus adest, conferet aliquid & ipsum pulsibus magnitudinis: qua
re non solum ex caloris abundantia, verũetiam ex robore, marium maiores pulsus fient. Sed hoc
etiam in libro primo probaui, validis facultatibus esse magnos pulsus peculiares. Quid iam, viri
nunquid hactenus tantum à mulieribus distant in causis pulsuum: an etiam momentum vtriq;
ex corporis habitu non leue accedit? Illi enim totum corpus ad perspiratum habẽt probe compa-
ratum,purum,excrementis vacuum, nõ compressum: His contra″arctę inter vasa regiones sunt, A.l.1.f.1.d.3.
quas adeps,mollisq; caro,atq; excrementa quædam occupant pituitosa: ad hæc spissum est, & ma c.3.fo.6.e
le per halitum digerit corpus: præterea cogunt quidam in plerisque corporis partibus,illaborati,
crassi,crudiq; humores: à quibus comprimi omnibus arterias carũ sua natura alioqui longe mino
re mole preditas,coarctariq; necesse est.Quare habitus ijs omnino est vndequaque ad paruitatem
pulsuum dispositus. Vnum modo ad magnitudinem consecutæ sunt appositum,mollitudinẽ in-
strumentorum,quæ illis etiam nulli vsui est: primũ,quia sunt plures paruitatis fortioresq; causæ:
deinde q,cum late in illis viri à mulieribus distent, minimum dissideãt in mollitudine instrorum.
Neque enim perinde siccius virorum dicit corpus,collatum ad mulierem, vt si, verbi gratia, lapis
sit cœno siccius: neque multum inuenias excessum in arteriarum ipsis tunicis: immo vero instru-
mentum virorum ita comparatum est,vt ad functionem sit sequax. Quin, si maior excessus sit, &
multo mulieris instrumentum mollius,id ipsum sanè sit in causa,cur minores fiant pulsus. Siqui-
dem,vbi nihil est,quod grauet, vel comprimat, vel coarctet, illic accommodatius ad magnam di-
stentionem est mollius instrumentum: at, vbi (vt modo in mulierum ostẽdimus habitu) pressus,
pondera, atque coarctationes multæ, hic instrumentum mollius, vt quod omnibus, quæ infe-
stant, facile cedat,ad distentionem est ineptius. Verum de corporibus hæc omnia optime consti-
tutis referri,& constitutioni viuentibus conuenienter,vel ex his planum est,quæ commemorauí-
mus: at absoluta de his & integra disputatio,ac demonstratione confirmata,in secũdo libro de pul
sibus dignoscendis prodita est: quare, qui commentationem probe de pulsibus gestit assequi, ei
illo opere opus est reuoluto. Iam vero etiam de celeri pulsu est in tertio illorum commentariorum
demonstratum,quantus error sit plurimorum in eo dignoscendo,qui pulsum breui tpe durãtem
statim

statim etiam velocem arbitrant esse.Et nimirum mulieris pulsum (nam causa præsentis disputa-
tionis memini,quæ demonstrauí illic)bene celerem putant esse: est vero ille celerior quidem, non
insigni tamen & magna differentia excellit pulsum virorum. Sic se res habet, & recte tyronibus
scriptum est,paulo esse virorum tardiorem pulsum,quàm mulierum: at causa illic, vt in omnibus
eo loco traditis,omissa est,quam nunc aperiemus. Quatenus quidem infirmior facultas est, & ca
lor parcior mulierũ,debebat tardior ẽt pulsus esse, q eum vtriq; huic causæ ostendimus esse pecu-
liarem: cæterum,quia multo est minor,eoq; minus vsui satis fit,auget,quantũ potest,celeritatem:
quippe hoc primus liber esse necessarium probauit: itaque,cui illa exciderunt,quæ in illo libro do
cuimus,nequicquam hæc legit. At,si quidẽ celeritatis tanta accessio sit, vt omni vsui foret complẽ
do,non quæreret crebritas: sed,qm multũ vsui cedit functio ob distentionis paruitatem, aliquãtũ
aũt adiuuat à celeritate,oportet,iam satis pulsus sit creber: id quod ẽt in primo libro est declaratũ.
Ergo mulieres ad hũc modũ à viris pulsu distant. Masculi infantis ad fœmellam similis ratio est:
non vndiq; tm eadem,sed quo diximus antea: nam maiorem tm, vehementiorem, rariorem, non
multo item,pulsum habet masculus, q; fœmella. Atq; de his hactenus. Nunc ad proximũ caput di
grediamur,quod de differentia docet ex temperamento.

B CALidi N.atura pulsus. CAP. 3.

Aſtr.f.2.d.3.c. CALidi ″natura multo habent maiorem,celeriorem,crebriorem,uehementiorem non item multo.
e.fo.49.d

Cõplectitur & hęc oratio quæstionem maximam,cui ne attendere quidem,nisi præditus singu
lari prudentia sit,vllus tyronum animum poterit: etenim,qui natura calidi sunt, partim eos esse hu
midos aiunt,partim siccos.Quo minus absoluto sermone pronunciatos oportuit eorum pulsus,
qui natura calidi sunt: sed prius illorum,qui simul humidi sunt,secundo loco eorum, qui sicci: ne-
que enim,qui natura calida sunt,eundem omnes pulsum ædunt: immo vero sunt quidam tertij,tẽ
perati illi quidem humiditate & siccitate, at calore intemperati: at eos neglexisse parum recte, qui
ante nos temperamenta discreuerunt,in commentarijs,quos scripsi de temperamentis,ostẽdí.Er-
go hos moris est calidos vocari,qui de quatuor temperamentis vnum hoc solum vincens relíqua
obtinent: qui quidem,quo calidiores sunt temperatis, hoc maiores habent, & celeriores pulsus,
crebrioresq;. Causa,si retinuisti,quæ prodidimus in primo libro,aperta est. At quid vehementio
res diximus non multo esse eos pulsus,cum in huius operis primo libro quæsierimus, ecquis pos-
sit pulsus,citra opem roboris facultatis vehementior fieri? Qm hi pulsus tyronibus omnes viden
tur vehementiores esse, adiacet enim quodãmodo prima specie celer simul & magnus pulsus ve-
C hementi: quare quidam ẽt medici,qui libros nobis scriptos reliquerunt, alium negauerũt esse ve
hementem pulsum,ac conflatũ ex magnitudine & celeritate.Proinde tyronibus non erant mouẽ
dæ tantæ quæstiones: incertum.n.identidem illis nec distributum confusumq;, conducibilius cer
to est & definito,vbi profundam hoc contemplationem postulet, declarationemq; prolixã ac lon
gum tempus. Verum,quando abunde in primo libro huius operis disseruimus de his,dicturi etiã
non nihil posthac,cum perduxerimus ad rhythmos sermonem,hic enarrationem in præsentia fi-
niam,ac me iam conferam ad aliud caput.

GRAcilium pulsus. CAP. 4.

G Raciliores maiorem,variorem,q; multo, vehementiorem paulo. Atque natura sic differunt.

Accipiendi hic ẽt absque vllo affectu alio sunt graciles: nã,si ex conuerso temperamento,vel fa
cultate,vel ex alio affectu graciliores facti sint, pulsuũ cõposita immutatio erit, nõ vero ex vna gra
cilitate. At gracilitas,quia sua sponte sola magis regiones arteriarum dilatat, atq; leuiora impolita
corpora reddit,magnitudinem pulsibus non contemnendam cõciliat. Atqui,vbi pari relicto vsu
crescit magnitudo,hic rariores,necesse est,pulsus fiant,idq; tanto, quanto.f.sint maiores: maiores
vero erant multo,proinde rariores ẽt multo erunt: at vehementiores hoc inuenient, quo tangen
D tibus per subtiliora occurrant corpora. Quamobrem,non quòd acquisierint vllam contẽtionem,
sed q magis, quam obtinẽt,prodant, tales videntur esse. De celeritate & tarditate nihil hic memi
ni,q neutram de his gracilitati acceptam referant,sed perinde habeant,vt crassiores,cũ illis robore
& vsu respondeant. De ætatibus deinceps in hunc modum est scriptum.

Pulsuum pro AETAtibus mutatio. CAP. 5.

P Orro pro ætatibus hoc pacto immutantur. Infantis pulsus creberrimus est: rarissimus senis: omnes, qui inter
hos intercedunt,proportionem seruant,prout uel ad puerum,uel ad senẽ,propius accedant. Celerrimus itẽ pueri in
uenisq; pulsus: senis tardissimus: reliquarum ætatum pulsus,ambigunt inter hos: at senex à puero longe magis rarita
te,quàm celeritate,distat. In uehementiæ & magnitudinis differentia maximus est,ut in ætatibus,pulsus iuuenum:
minimus senum: medius & paulo maior pulsus puerorum. Iam uehementissimus iuuenum: languidissimus senum:
medius est inter hos,puerorum pulsus.

Bifariam crebritatem & raritatem intelligi, aliter ab illis,qui & contractionem confirmant sen
tiri, aliter ab illis qui negant, apertius in libris de differentijs pulsuum disputauimus: & vero
etiam in ipso hoc tyronibus descripto libro declaratum est. Sanè illos volebamus prius in con-
tractione,quasi insensibili, versari. Ac multo quidem tutius est, pariterq; commodius, si in quie-
tum quantitate ponas genus hoc pulsuum: ita enim fiet, vt simul in notitiam exactam venia-
mus

mus rhythmorum: verũ,q̃ ſtatus,qui crebri, vel rari pulſus ſint autores, ferè talem eũ vtriq; huiſce E
ſectæ repræſentant,erit cauſæ etiam vtriq; aſſignatio cõis. At præſtiterit,vt eam ad veritatem redu
camus,hanc q̃ in hoc ſermone ſectemur: quandoquidẽ propoſitũ opus minime ad Tyrones diri
gitur,ſed planè docet verum. Ergo,cùm calore pueri non pauco præditi ſint, ſubſtantiam quo- A.ibidem.c
que,quæ refrigeret illũ,non paucam requirũt: quapropter magnis egent pulſibus. Quía vero hu
mores ẽt exhauriunt quãplurimos (quippe qui illis non ad nutrimentum modo, verumetiam ad
incrementum ſuppetant) neceſſario in conficiendis ijs contrahent per totũ corpus vaporoſorum,
&,vt ita dicam, fuliginoſorũ aceruũ excrementorũ: itaq; etiã deſiderant maximas arteriarum con
tractiones. Et vero etiam animalis ſpũs non tm̃ nutriri ſubſtantiã oportet,ſicut in adultis,ſed vnà
etiam cũ inſtrumentis augeri: itaq; vel hoc nomine maiores diſtentiones flagitabũt. A deoq; vſus
contractionis arteriarum in infantibus æquat pene vſum diſtentionis: etenim ſunt abundantiſſi
ma excrementa,itaq; maiorem quærunt contractionem. Calor aũt, vt non ſit omnino copioſiſſi-
mus,at,quòd augeaẽ animalis ſpíritus,æquat in illis diſtentionis vſum ei,quem poſtulat plurimus
calor: quo enim iuuenibus cedunt exuperantibus aduentitio calore,hoc vſu,quem imponit ſpũs,
reſarciẽ. Maximum ergo,ſimulq; celerrimum pueri vtrunque motum requirunt: ſicq; infra vſum
eſt functio in ijs: nã,licet quàm maxime celeres ſint & magni, non ſatis efficiunt tamen vſui: qua F
re hic crebris opus motibus eſt. In ſenibus planè contra habet: calor paucus, cui par eſt generatio A.ibidem.d
fuliginoſorũ excrementorũ, ſpíritusq; animalis nutritio: iure habent ergo contrarios illis pulſus
paruos,tardos,raros. Hic meminiſſe oportet eorum,quæ in ſecundo libro de pulſibus dignoſcen
dis diximus: vt,quo adducti errore, intellígamus, complures medici puerorũ pulſus putauerunt
paruos eſſe,tametſi ſint magni,ſi cum magnitudine eos arteriarũ compares: parui, ſi ex prima ſpe
cie æſtimes.i.ſi quantitatem tantũ diſtentionis ſpectes,eamq; conferas ad iuuenum pulſus. Sed ta
men non maximos habent pulſus pueri, ne ſi ad magnitudinem quidem eos arteriarũ perpẽdas:
ſiquidem,q̃ nec facultas eorum perueniat ad ſummũ robur, & coarctenẽ etiamnũ molles arteria-
rum tunicæ, multum de maxima diſtentione detrahitur: nihilominus tamen tantũ retinent pul-
ſum,vt mediũ ſuperet. Ac celeritatem habent parem in diſtentione & contractione: nam & mo-
tus vtriuſq; par vſus eſt,non vt in ſenibus: quo enim minor contractionis vſus eſt, ꝯ diſtentionis,
hoc contractio tardior diſtẽtione eſt. Nec iniuria quidem ſenes minorem habent,qm̃ parũ omni
no aut nihil ex aduſtis humoribus excrementi prouenit,eſt enim imbecillus calor: præterea,q̃ nõ
magnopere nutrianẽ,nec vllo modo augeanẽ. Tamen vſus diſtentionis,etſi non magnus, medio
cris tamen adhuc ſenibus manet: etenim ventilatum oportet innatũ caloren, atq; nutritũ anima- G
lem ſpíritũ. Quía vero vſus pulſuũ non compleẽ tantũ vndequaque à functione, ſed & exolutus
per ſe eſt omnino, longe magis in raritatem immutant pulſus ſenes, quã in tarditatem: quare hic
oportet longiſſimam quietem fieri: qũo,cum non impleret, præter q̃ magnopere augebat, perpe
tuos etiam concitabat motus. Nam non ſolũ in infantibus non eſſe auctũ ad ſummũ,vſum genera
dorũ pulſuum,verum etiam de maxima diſtentione,quæ compleret forſitan vna vſum, non parũ
diſceſſiſſe,ante demonſtrauimus,cũ tantũ detrahi diceremus, quantũ facultas ab ſummo robore
abſit, ac degrauenẽ coarctenturq; inſtrumenta, quæ infantes ex humiditate habent mollia. Sanè
hoc quoq; diximus ſupra,inſtrorum mollitudines,quæ remotę à preſſu ſunt,nec grauanẽ vel coar
ctantur,referre ad pulſuum magnitudinẽ: quæ vero his coniunctæ ſunt,ad paruitatem, præcipue
ſi robore facultas deficiatur. At,quantũ ſenũ pulſus ex puerorum degenerauit crebritate in rarita
tem,tantũdem propè motus cõtractionis in tarditatem excelerítate. Nec obſcura eſt cauſa: ſiquí-
dem ſemel vſum contractionis exolutũ eſſe recte docuimus in ijs ætatibus, non tamen diſtentio-
nis vſus periit totus: nam hoc etiam tradidimus: quo minus eſt in hac tardus motus,ꝯ in contra-
ctione: atquí hanc tyro ſolam poterat dignoſcere. Probe ergo dictũ eſt: ſenex à puero longe ma-
gis raritate,quã celeritate,diſtat. Iam omne declaratũ eſt, quod deficiebat huic ipſi differẽtiæ: præ H
terea,quod mutationi rhythmorũ pro ætatibus: quos(qm̃ obſcuriorem eſſe ſermonem,quã quí ty
ronibus accommodatus eſſet,arbitratus ſum) non attigimus. Nã, vt de crebritate, ita de rhythmis
extiterunt duæ ſectæ: vna prorſus negabat ſentiri contractionem, quæ diſtentionis tps cõparabat
cũ toto reliquo,quod non tm̃ conſtat ex contractione,ſed ex binis ẽt quietibus: altera ſentiri con-
tendebat, ac rhythmos in motuum temporibus ponebat. Hæc quãto ſecta ſit perfectior & vtilior
ad præſagiendum,clarius in proxima lucubratione aperiemus: nec tamen nunc obſcurũ eſt, niſi
obiter ſuperiora & negligenter attendiſti: nam ex ijſdem,etiam differentiæ rhythmorum pro ætа
tibus à qua proficiſcunẽ cauſa,nullo negocio inuenias. Cum enim vtriuſq; motus plurimus infan
tibus vſus ſit,minimus ſenibus: & omne interpoſitum tps ætatum vtrunq; vſum exoluat, magis
tamen contractionis: rationi conſonum eſt, vt,quantum à pueris recedant ad ſenes, tanto ſemper
vtrunque motum habeant tardiorem,magis aũt contractionis. Ex his naſcunẽ differentiæ rhyth-
morum pro ætatibus,de quibus latius in commẽtarijs de præſagitione ex pulſibus agemus. Iam
etiam, quamobrem vehementiſſimus ſit iuuenũ pulſus, ſenũ cõtra languidiſſimus,in aperto eſt:
iuuenibus,n. validiſſima facultas eſt, ſenibus vero debiliſſima. Eadem ẽt alijs in ætatibus ratione,
pro robore earum vel imbecillitate pulſus remiſſione & vehementia differeat.

Pulſuum

A *Pulſuum pro TEMporibus Anni mutatio.* *CAP. 6.*

A.ibidẽ.c.9.c *PRo anni temporibus. Medio vere pulſus maximi ſunt & vehementiſſimi, vt in temporibus : celeritate & cre britate moderati : pari modo medio autumno : progrediens autem ver non nihil de magnitudine & vehemẽtia detrahit, ſed auget celeritatem atque crebritatem : tandemq; ineunte iam æſtate languidi, parui, celeres, crebriq; fiũt. Autumni progreſſus cuncta imminuit, magnitudinem, vehementiam, celeritatem, crebritatem : ita ineunte hyeme in paruitatem conuertuntur, & remiſſionem, & tarditatem, & raritatem. Reſpondet autem initium veris fini au tumni, illius finis initio huius : æſtatis item principium ſuo, & principium hyemis ſuo fini. Proinde, quæ pari ſpatio à media æſtate, & media hyeme, in vtranque partem deflexerunt, ſimiliter variant. Porrò media æſtas partim con uenit cum media hyeme, partim diſſidet : nam parui vtrobique & languidi ſunt, ſed celeres atque crebri æſtate, tar di rariq; hyeme : non perinde tamen parui æſtate, vt hyeme. ſed æſtate minus: nec ita hyeme languidi, vt æſtate, cæte rum minus hyeme.*

A.ibidem.F Quæ accidunt ex temporibus, in tres referuntur haſce cauſas, in vſum, facultatem, & inſtrumẽ ta: nam, prout in ijs hæc ſingula variant, mutantur pulſus. Ac medio vere ſtatus aeris nos amplectentis temperatiſſimus eſt: itaq; corpora etiam ſunt ſalubria. Hoc.n. ſemper memoria tenendum eſt, hoc tempore, præ cæteris, à quibus animans afficitur, facultatem robuſtiſſimam eſſe: & calorẽ
B temperatiſſimum: & etiam inſtrumenta in ſumma mediocritate eſſe, q̃ nec humiditate immodica madeant, nec ſiccitate ſqualeant, neque veluti rígeant gelu ac congelaſcant, neq; calore quaſi remittantur langueſcantq; : vnde & pulſus corporibus quidem optime comparatis maximi & vehementiſſimi fiunt. Nam in illis pulſuum pro ætatibus, temporibus, regionibus, & id genus alijs, mutationes prodidiſſe literis medicos declarauí (vt alia loca ne citem) in ſecundo libro de pulſibus dignoſcendis: Itemq; eos, qui eius ſtatus ſunt, magnos eſſe æduros & vehementes pulſus in primo libro docuimus: ſiquidem hi facultati validæ peculiares ſunt, & moderato vſui, inſtrumentiſq; naturali lege conſtitutis. Nam, ſi quid mediocritatem vſus excedat, non magni ſolum & vehemẽtes, ſed & celeres fient: ſi vero longius excedant, vt vſum iam actio non compleat, illico mutatio addeẽ in crebritatem: quía vero vſus eſt moderatus, non tendunt nec ad celeritatem, nec ad crebritatem.

At enim adiecimus orationi/vt in temporibus/recte ſanè: neque enim ſimpliciter maximi tum, atque vehementiſſimi fiunt, cum multo illis alij pulſus in naturis vehementiores atque maiores reperiantur: ſed, ſi pulſus cum alijs temporibus compares, tales medio vere euadunt. Nam æſtate quidem creſcit vſus, ſed langueſcit facultas: quamobrem aliquatenus decreſcit illa vehementia ſimul & magnitudo: ſed tamen hæc minus, nam, quía vrget vſus, augetur non nihil: ídemq; mo-
C mentum celeritati & crebritati non leue adfert. Contra hyeme eſt, ac æſtate, validior facultas, non æque tamen, ac vere, ſed vſus remittitur generationis pulſuum: quare languidiores pulſus hyeme, quàm vere, ſunt: & vehementiores, quàm æſtate: atque veluti medium locum occupant inter vtraq; tempora, nempe quòd & facultas teneat locum medium: verum ſatis ſunt parui, quoniam cum facultas infra ſummum robur eſt, tum vſus inſigniter eſt remiſſus: quæ ipſa in cauſa remiſſio eſt, cur ſimul tardi & rari ſint. Hîc rurſus memoria tenendum eſt dictum, quod aliquando declarauí, Hippocratis. Vſus eſt enim eorum, in mutationibus ex ætatibus, temporibus, regionibus, ſta tibus, omnibusq; eius generis: ne me quis cum illo exiſtimet pugnare. Neq; enim ille abſolute di
« xit, ‖ Quę augentur plurimum habent calidi. ſed innati addidit, vt qui alterum ſciret calidũ acqui- r^a.Aph.14.Ex.
« ſitum eſſe, quod plurimum iuuenibus ſuppetitat: nam tẽperatus eſt natiuus calor, acquiſitiuus ord.7.a
« autem intemperatus & quaſi igneus eſt. Sic etiam, ‖ Ventres, inquit, hyeme & vere calidiſſimi na r^a.Aph.15.Ex
« tura ſunt. immo ne hi quidem calidiſſimi abſolute, ſed calore natiuo: æſtate pauciſſimum hũc ha- ord.8.a
bent, abundant vero aduentitio calore & ſqualido, qui colliquat potius, quàm nutriat corpus: præterea functiones, tantum abeſt, vt meliores reddat, vt illæ ne æquent quidem illas, quæ in mo
D derato obeuntur. Hæc ſi retinuerint lectores, nihil me in hac oratione, nec in reliquis, diſſidere ab Hippocrate vllus arbitrabitur. Poſthac de regionibus & ſtatibus præſcriptum eſt tyronibus: quę oratio ex ſuperioribus clara eſt, ac cauſam habet apertiſſimam. Itaque ſolum ipſum adſcribam caput, quod hoc eſt.

Pulſuum Pro REGIonibus & Statibus mutatio. *CAP. 7.*

A.ibidẽ.c.10.f *PRo regionibus perinde, vt pro temporibus : In vehementer calidis, ſicut media æſtate : in magnopere frigidis, vt media hyeme : in temperatis ita, vt medio vere : ad harum proportionem in ijs, quæ medium locum ſunt ſortitæ. Porrò aeris nos circundantis alij ſtatus, qui calidi ſunt, calidis temporibus : frigidi frigidis : medij medio veri reſpondent.*

PRAEGnantium pulſus. *CAP. 8.*

Prægnantium maiores, crebriores, celeriores q; pulſus ſunt : præterea nihil mutatur.

A.ibid.c.15.fo.50.f In prægnantibus præter vſum, mutatum priorum nihil eſt. Quicunq; hic ſit, omnino increſcit & augeẽ: q̃ mulier non ſibi iã ſoli reſpirare & pulſare, ſed fœtui etiã, cogatur. Rationis ergo eſt, vt celeriores, & maiores ſint, crebrioresq;. Nihilo tamen vehementiores ſunt, vel languidiores, vel du riores, vel molliores, pro ipſa ſanè conceptus ratione: neq; enim vt ex eo, vlla facultatis, vel inſtrumenti, prægnantium facta mutatio eſt.

Pulsuum ex Somno mutatio. CAP. 9. E

IAm Somni"etiam sint, si quid aliud, secundum naturam, qui & ipsi variant pulsus: Dū incipiunt, mnores, languidiores, tardiores, raviores q; reddunt. Dum progrediuntur, tarditatem pedetentim augent & raritatem, præsertim à cibo: at maiores sunt & vehementiores. Cum diuturniores fuerint, ad remissionem & paruitatem redeunt, tarditatem & raritatem retinent. A.ibidem.c.it. fo.50.a

Quæ sit causa, cur concoctiones per somnum meliores sint non in vẽtrículo modo, verum etiã in venis, ĩ arterijs, in omni deniq; animalis habitu, nõ est huius loci explicare: neq; enim de causa, quæ nam illa sit, conuenit inter oẽs medicos. Equidem hoc ĩ præsentiarũ de illa breuiter dico. Facultas concoctrix se intro per somnum recipit magis, & in altum. Ergo, quia intro mouet, & materiam conficit, primo veluti imbecillior redditur, ac onerat: paulo post, cũ fruitur alimento, quod conficit, roboratur ipsa, ac calor crescit animantis: vt, qui frigidiores cibos comederunt, ilico frigidiores se animaduertunt, multiq; adeo illorũ manifeste & horrent & rigent, haud multo post fiũt calidiores. Proinde, si natiuus calor est, qui concoquit cibos: ac, qui huic præsunt motus (vtrõ fuit Hippocratis) qui foras tendunt, vigilias, qui intro, somnos conciliant: facillime rationem ac naturam commentemur pulsuum mutationis, quæ ex somno proficiscitur. Quòd si qua est alia huius molitrix facultas, certe, quia consensum esse, traditum est, mutuum omnium facultatum, quæ animali moderantur, non mirum est, si quid hæc facultas naturalis consentiat cũ illa. Sed hoc, si semel admissum sit roborari & debilitari vicissim facultatem, quæ pulsum creat, prompte expedias cãm: nam, quia oneratur illa initio somni atque debilitatur, minores & languidiores pulsus oportet exi stere: at mox ca"roborata, è diuerso, maiores vehemẽtioresq;. At enim quid simul tardiores & ra F A.ibidem. b
tiores fiunt? Erasistratus quidem causam confert in motuum voluntariorum requietem, quæ idcirco concoquat probe: non somnum in causa ponit. Hippocrates ac cæteri, qui vergere‖calorem intro ferunt per somnum, qui quidem medicorum ac philosophorum sunt penè omnium probatissimi, in huius incrementa, & decrementa, motusq; diuersos, causas conferũt: imminui. n. dicũt, ac veluti suffocari, vbi in acerum subito incurrat ingestæ materiæ, qũo ignem quoq; cũ in lignorum ingentem struem incidat. Atq; vt idem ignis, vbi superior euasit materia, roboratur ac in magnitudinem eleuat: sic innatus calor, cum fruat alimento, confectis iam succis, in quos inuaserat, copiosior, quàm ante, fit & validior. At causas adhuc tarditatis & raritatis non expediemus: immo vero aliter me iudice res habet. Quando dormientibus motus caloris, qui foras tendit, ĩminutus est, viget autem, qui intro: contractionem oportet celeriorem fieri, distentionem vero tardiorem. Ac sic quidem manifesto fit. Qui cõtractionem non assequuntur arteriarum, sed discernunt G
ex sola distentione pulsus, hi tardum absolute volunt dormientium pulsum esse. Ille aũt absolute non est tardus, sed altera ex parte tardus, totus non tardus potius, q̃ celer: nam, cuius tarda distentio, & celeris est contractio, is neutro horum nominũ appellãdus est, nec celer nec tardus, sed sunt
1. Epid. cõ. 3. t. 18. 3ª. 121 b
distinguẽdæ eius partes: quod in‖respiratione fecit Hippocrates. Iam vero etiam altera sui parte paruus est dormientium pulsus: siquidem plurimum contrahitur, distenditur aũt non plurimum, sed quantum contrarius motus necesse habet reddere cõtractioni. Porrò artería in pari semper in-
2. Epid. sect. 3ª.
terullo mouetur in contractione ac distentione, nisi qñ rhythmum subito immutet: terminis ve-
1. Pror. cõ. 3. t. 72. 4ª. 188. d
ro, vnde proficiscitur, & quibus finitur, variat. Nam, cum motus, qui intro pergit, præpolleat, atq;
In Prog. cõ. 2. t. 56. 4ª. 203. g
prorsus confideat: rursusq; inde incipiat, qui foras tẽdit motus: haudquaquam hic distentionem plurimum producit: Contra, cum præpolleat motus, qui foras concitatur, contrario existente debili, minime tunc ab extremo oritur collapsu in distentione, ac summam tãdem magnitudinem assequitur: cumq; inde inceperit denuo, qui intro fert motus, finem cõtractionis, vnde incepit distendi, facit. Ita cum facit semper veluti motuum quendam orbem, modo intro magis, modo foras fertur. Quam ob rem, qui duntaxat distentionem sentiunt, his pulsus, necesse est, in somnis paruus & tardus videatur. Isdem necesse est, vt imperitioribus in dignoscendo, pusillam partem conspici H
motus distentionis, & fugere maximam: quippe in eo motu arteriarum, internos motuum termi nos ne exercitatissimi quidem attendunt: sed contractionis hos finis fugit, & principium distentionis: quo magis imperitos immensam partem motus præterire par est, totam propè contractionem, & partem non mediocrem distentionis. Quæ autem pars motus lateat, quam non sentiant, qui tangunt, ea, cum adiungatur ad tempus quietum, speciẽ præbet pulsus rari, tametsi re vera dormientium pulsus nihilo rarior sit, vt nec respiratio: sed aperte etiam in hac expiratio, quæ cũ exuflatione fiat, maior est: quietis tempori nullum accedit incrementum. Explicaui iã summam ferè de somnis: tũ, quo res clarior sit, addam reliquum. Pulsus dormientium, in externa quidem quiete similes sunt vigilãtium pulsibus: in interna vero, permultum videntur distare, quòd terminos internos motuum non assequitur noster sensus, sed tum minor est, tum languidior, quàm pulsus vigilantium, præsertim à principio statim: nam postea magnitudo ei quędam & vehementia adiungitur, & iam tardus in distentionibus est, in contractionibus velox: & in summa, intro magis mouetur. Quare, si vehementem in contractionibus eum dicas, nihil erres: etenim excrementum succorum confectorum veluti fuliginosum excernere artería per somnos, q̃ copiosius tum collectum sit, vehementius auet: vnde motus, qui intro fertur, vel hoc nomine præpollet. At vero, vbi

A vbi absolute succi confecti sunt, si in somno homo permaneat, immoderatus erit vtique talis somnus. Motus autem merito fit vterque minor, tardus, imbecillus, rarus: somnus enim (quod vel ex poetis audias) mortis est frater. Vna illi hæc conuenit cum viuentibus, confectio alimenti: reliqua mortuis sunt similia, non videre, non audire, nihil intelligere, vel cogitare, vel loqui, vel sentire, ratione carere, proiectum esse. Et vero quid aliud (si illud vnum, quod commune adhuc cum viuentibus habet, sit ablatum) nisi recte via ad mortem dicatur? Iam etiam primum esse & natiuũ caloris motum, cum foras, & extra se ipsum mouetur: secundum, cum intro, & in se ipsum, qui propter nutrimentum comparatus est: id iam pridẽ multis locis diximus: qui, vbi non amplius in nutrimento detineatur, neq; proprium suum motum, quo fertur foras, repetat, sed ocioſus sit vtrinq;, habet tum certe imaginem mortis: exoluiturq; eius contentio, vnde oritur languidus pulsus: dissoluitur porrò motus, quam ob rem paruus, & tardus, & etiam rarus fit: quòd si increscat etiam atque etiam paruitas, tarditas, raritasq;, propemodum nihil mouebitur: at hæc mors erat. Habes oĩa de somnis. Quanq; vero præterea Archigenes plenissimos dicat pulsus in somnis videri, Apollonides inanissimos, mihi certum est de his non producere orationem, cum in superioribus lucubrationibus falso hoc probauerimus genus pulsuum inductum ab Herophili successoribus esse, si
B cut multa alia. Neque quicquã habet admirationis, si in re, quæ planè discerni nequit, inter se Archigenes & Apollonides dissideant: neque enim communis sensus affectum, sed suas vterq; opiniones scripsit.

EXPergiscentium pulsus. CAP. 10.

Aibidem. c *QVi"expergiscuntur, è vestigio pulsus magnos, vehementes, celeres, crebros, & cum quadam vibratione habent: qui mox mediocritatem assequuntur.*

Non perinde in somnũ incidimus vigiles, ac ex somno euigilamur: q̃ hoc ferè subito, illud omnino pedetentim fiat. Etenim turbulenta insomnia, vel si quis vociferetur, perstrepat, tangat dormientem, celerem & subitaneam concitat mutationem: quocirca pulsus illos, quos commemorauimus, qui in eum modum immutantur, clarissime percipiunt. Nec tamen in alijs, qui motu innati caloris foras progrediente excitati sunt, fugiunt exercitatos: nam somnus incidit, cũ natiuus calor aut ex fatigatione & nimia siccitate ad alimentum se conuertat, aut ob immodicam humiditatem foras nequeat progredi: quorum est salubris primus & naturalis: alter, quem memorauimus, veluti somnus, qui est in comatibus & lethargis: cui opposita est phrenitidum & vigiliarum præter naturam, vigilantia, vbi supersiccatus natiuus calor est & quali ignitus, atq; idcirco foras quoq; C mouetur immodice. Sed affectus præter naturam, quos nec vigilãtiam nec somnum, sed vigilias & comata potius voces, relinquam in præsenti. At somni naturales simulq; vigilantię ita, quomodo ante diximus, gignuntur: nam, cum indigeat simulq; desideret naturalis animalium calor copiosam humiditatem, ideoq; in viscera conueniat & ventrem, fit somnus: qui simul atque ea satis fruitus est, vt naturalem iam qualitatem recuperauerit, expergiscũtur. Quo quidem tempore illæ conuersiones nullo modo citra vim aliquam fiant: nam in alimento concoquẽdo, quia succrescit humiditas vaporosa large cum in ipsa cute, tum in poris, corporibusq; ad externam superficiẽ vsq; interpositis omnibus, non perinde iam calori proclivis est ad externa motus: quare, vt hanc discutiat remoueatq;, & meatus repurget, & etiam corpus vndequaque sibi penetrabile reddat, postulat primos vehementes atque violentos motus: quod vbi perspirabile, purumq; reddidit, mediocritatis naturalis reminiscitur. Hinc pulsus"ilico experrectis ex somno magni, & vehementes, & celeres æduntur: præterea ob motus vim, non nihil vibrantur: paulo post ad natiuam mediocritatem reuertunt. Deinceps tyronibus scripsimus de corporis aduentitijs habitudinibus: quas græce σχέσεις nos‖Hippocratem secuti appellamus, qui in libro de articulis dixit: Cæterum refert ẽt De Art. com. 1. t. 26. 7ª. 256. d
" non nihil corporis habitudo. Ac pulsus nos in vtraque illarũ maxime cõspicuos prodemus: quo D rum facile nunc sit adiungere causas ex commemoratis: nam, quæ de naturalibus differentijs corporis tradita sunt, é adẽ dicentur de aduentitijs: quo breuior ero, solumq; ipsum illinc caput subijciendarum causa rerum huc transferam, quod ita habet.

Pro ASCitijs HABitudinibus pulsus. CAP. 11.

ASCitiæ habitudines corporis perinde pulsus, vt naturales, immutant. Nam, gracilis natura si quadratus euaserit, huic, qui talis natura est, assimilem pulsum habet: sin quadratus factus gracilis sit, assimilem gracilibus natura. Constat autem gracilitatu & quadrati corporis citra facultatis immutationem, æstimandam differentiam esse: itaq; in omnibus alijs, vt vnumquid tantum vbiq;, de quo in præsenti disputemus, mutetur. Quæ diximus de quadratis, éadem etiam de corpulentis dicta nobis esse putandum est, nisi quòd magis sunt intensa.

In eum illic modum de habitudinibus corporis disseruimus. Apposuimus itidem de temperamentis: caput etiam hic memoriæ gratia satis est adscripsisse. Est autem hoc.

Pro ASCitijs corporis TEMperamentis pulsus. CAP. 12.

IAm etiam temperamenta corporis ascitia pulsus ea proportione mutant, qua naturalia temperamenta.

Scilicet ad eundem hîc modum, vt de anni temporibus diximus: calida calidis, frigida frigidis assimiles pulsus creant. Nam temperamentorum in humiditate & siccitate differentia continebatur

tur in habitudinibus corporis: siquidem siccis gracilitas, corpulentia est humidis familiaris. Verũ E hæc in libris de temperamentis declarauimus: præterea hoc quoque, corporis duritiam tẽperamẽta sicca, mollitudinem comitari humida: itaque pulsus his mollis est, illis durus.

Pulsuum Pro EXERcitationibus mutatio. CAP. 13.

NVnc alias mutationes, quæ causas habent non naturales, recenseamus. EXercitationes "primo, quæ moderatæ sunt, vehementes, magnos, celeres, crebros pulsus efficiunt: Si multæ sint, & vires excedant laborantis, paruos, languidos, celeres, & crebros in summo: Nimium immodicæ, adeo vt æque iam se possit mouere & multis interpositis quietibus: aut nihil prorsus possit, sed exolutæ vires impense sint: pulsus mire paruos, & languidos, tardosq;, & raros: Quòd si ad virium dissolutionem perueniant, pulsus creant illis proprios. Quales autem excitet pulsus facultas, quæ dissoluitur, dicemus paulo inferius. A.l.1.f.2.d.3.c.13.fo.50.d

Habes caput, quod illo in libro conscripsi: nunc iam addam causam. Facultas in exercitationibus vniuersam adhibet contentionem, vnde pulsus vehementes excitantur: vsus aũt increscit, vn de magni, celeresq;. Hic aũt qñquidem binis accessionibus augetur, spiritu exhauriendo & caloris incremento, ideo ẽt, qñ is non satis magnitudine illorum & celeritate completur, crebri fiunt. At, quæ exercentis sese vires excedunt, efficiunt paruos & languidos propter earum imbecillitatem: F tñ illos quidem adhuc, quia vrget vsus, crebros: at non celerrimos propter facultatis infirmitatem sed pro his creberrimos: idq; quatenus actio longe vsu inferior est. Quòd si adeo quis cogatur laborare, vt non modo superiores facultate labores sint, sed continenter necesse habeat interquiesce re, huic refrigeratur vniuersum corpus. Pulsus autem ob imbecillam facultatem languidi ~~sunt~~ & parui: ob frigus nec celeres, nec crebri. In aperto ratio est, si memineris priorum.

Ex BALneis CAlidis pulsuum mutatio. CAP. 14.

**Al. paulo ue hementiores.*

**ἄσνς.*

BAlneæ "calidæ, dum sint moderatæ, pulsus creant magnos, celeres, crebros, vehẽmentes. Immodicæ paruos & languidos, tamen adhuc celeres ac crebros. Quòd si hic relinquantur, paruos, languidos, tardos, atque raros. A.ibidẽ.c.14.e

Ex balneis, si in tempore vtaris, omnino corpus commoditatem aliquam percipit. Nam, cum defessi simus, incaluerimus, simus refrigerati, desiccati, nãuseam, aut temperiem inæqualem sentiamus, deniq; si vacuatione opus sit nobis, illas nos subimus. In illis autem omnibus tẽporibus corpori restituitur mediocritas temperamenti, vires corrigũtur, opportunus augetur quidam calor, ac pars digeritur spiritus vnà cum sudoribus. Quare calidæ balneæ, par est, si sint moderatæ, vt ad eum modum mutent pulsum, sicut declarauimus immutari, cum facultati commodat, & augetur vsus. Immoderatas planum est facultatem dissoluere, vsumq; præter modum intendere: vnde fit, G vt creberrimos creent: celeres autem perinde, vt priores, nisi sanè facultas ad extremum vsum deuenerit: nam tum quidem formicantes, quos appellant, prodibunt. Quòd si ab immodicis balneis desiterint, nec lauent amplius, sanè & habitus corporis refrigeratus est, & facultas dissoluta. Quã ob rem mutatio pulsuum ea existet, quam in libro primo docuimus excipere facultatis imbecillitatem & vsus remissionem. Hoc enim, in præsenti satis est, si demonstrem, quemadmodũ ex singulis præcedentibus & externis causis ad primas & præcipuas & continentes vocatas mutatio penetret: vt autem ex illis pulsus necessario alterentur, in primo aperuimus libro.

Ex BALneis FRigidis pulsuum mutatio. CAP. 15.

BAlneæ "frigidæ ilico paruos, ac languidiores, & tardos, ravosq; pulsus efficiunt: postea, prout id sit, quod induxerunt, omnino vel torporem inducent, vel robur. Quæ torporem intulerunt, & refrigerarunt, paruos, & languidiores, & tardos, ravosq; efficiunt: quæ excalfecerunt, & robur conciliarunt, magnos, vehementes, celeritate et crebritate moderatos. A.ibidem.e

Balneæ frigidæ è vestigio refrigerant omnino: postea vel roborant, vel obruũt facultatẽ, vnaq; perfrigerant: nam id est torporem inducere. Itaque & pulsus pro ratione causarum immutantur. H Quod vero non poterat tum tyronibus explicari, id nunc declarabo. In frigida lotione arteriarum motus plus intro, ẽq; foras, fertur, q & calor illuc ilico magis ferat. Quòd si intus arterias possemus contingere, omnia, quæ aliàs in distentionibus animaduertimus, hæc in contractionibus hic apparerent, magnitudo, celeritas, vehementia: sed, hoc quia non põt vlla ratione, ab ijs, quæ in distẽtionibus percipimus, totos pulsus sic appellamus: paruos, quia multo minor distentio id tẽporis est, quàm antea: tardos item, q aperte exolutus est motus: iam raros quoq;, q alij etiam omnes, in quibus plus motus intro fertur, tales esse visi sint contractionem non sentientibus. Causa ante explicata est. Languidos non diximus absolute, sed scripsimus lãguidiores: qua voce paruam mutationem significauimus in remissionem esse.

Pulsuum ex CIBis mutatio. CAP. 16.

CIbus "largus, vt etiam grauet facultatem, pulsus inæquales atque inordinatos concitat: Archigenes vult celeriores, quàm crebriores. Modicus, magnos, celeres, crebros, vehementes. Parcior, quàm qui satis nutriat, non æque, ac moderatus, cæterum minus mutat, neque id diu. A.ibidem.c.11.fo.49.f.g

Cum possimus in singulis capitibus in hoc libro præscriptis, primũ, quæ alij de ijs censuerunt, commemorare, deinde esse falsos confutare, non hoc facimus: sed, statim ad id, quod probatum & verum

A & verum est, accedimus, id agentes, vt operis, quoad eius fieri possit, prolixitatem contrahamus. Quod cum nunc & sua sponte longum sit, quid fiet, si veterum præterea opiniones vnà cum confutatione congrua cõplectatur, non ne in immensum ducetur? At, qui tẽpore ad disciplinas abundat: ardetq; cupiditate medicorum omnes opiniones cognoscẽdi, huic lucubratio hæc, certo scio, viam muniet, vt per se inueniat, vbi bene sentiant, & vbi errent. Et quidem alio ipsi loco multa scripsimus, quæ his, qui in ea voluntate sint, conducent. De proposita quæstione, in libris, vbi inquirimus in Erasistrati artem de pulsibus, opinionis errorem, vt puto, clare prodidimus. Ad hæc, vbi discrepamus ab illis, qui peritissimi habentur in arte de pulsibus, de his item vir, qui sapientia sit præditus, facile mihi videtur horum præsidio, quæ nunc tradidimus, existimaturus. Inueniet ea enim ferè partim in sola dictione, partim in exactis & distinctis explicationibus; consistere: vt ẽt hæc, de quibus nunc agimus. Nam, cum scribat Archigenes in hunc modum de cibo facultatem onerante: Hic, quia premit, languidiores minoresq; pulsus concitat, & celeriores, quàm crebriores. nos non sic, sed quomodo scripsimus: Cibus largus, vt etiam grauet facultatem, pulsus inæquales, atque inordinatos concitat. Qui autem opera artis diligenter obseruat, non in cibo tantum, sed & in alijs affectibus omnibus, in quibus oneratur facultas, reperiet inæquales pulsus. Atque hoc scili A.l.1.f.2.d.3.c.11.fo.49.g B cet "ipsum est, quod imbecillam facultatem ab onerata distinguat: simulq; cum eo proditur & noxæ magnitudo. Si enim inter multos magnos & vehemẽtes, pauci offendantur parui languidiq;, pusilla est offensio facultatis: cõtra, si pauci magni & vehementes, parui autem atq; languidi multi sint, ingenti in eiusce modi affectibus onere opprimit facultas. At vero parui & languidi pulsus perpetuo fiunt, nullo interpellante contrariorum, non in ijs, quæ onerantur, sed in ijs, quæ dissoluuntur, facultatibus. Dum vero per se quidem valide sint, sed abs quopiam grauentur & premantur, omnino vehementes & languidi pulsus commiscentur, etiã si summe offensæ sint. Incurie igitur scribit Archigenes languidiores & minores pulsus fieri, quum facultates cibo grauantur: hæc enim, q facultas dissoluatur, non q prematur, signa sunt. Atque, vt in differentijs magnitudinis & vehementiæ sunt inæquales, sic in differẽtijs crebritatis & celeritatis. Quare ne istuc quidem queo conijcere, quemadmodum Archigenes scripserit, celeriores eos, quã frequentiores, esse: nisi si hoc dicere velit, licet sint hi inæquales, maiore numero tamen celeres tardos vincũt, quàm raros crebri. Etsi ne hoc quidem verum est, si ita nude proferatur, nec distincte: immo offensiones leuiores, celeres magis, quàm crebros: grauiores è diuerso, crebriores pulsus, quàm celeriores, reddunt. Causa in aperto est ex demonstratis in primo libro: siquidem celeritas facultati peculiaris validæ est, creC britas imbecillæ. Iam aliorum etiam, de quibus deinceps dicemus, nisi excidẽrũt ea tibi, quę primo in libro docuimus, in promptu est causa.

Pulsuum ex VIno mutatio. CAP. 17.

Aibidem. g. h

VInum, "cætera quidem, pulsus, vt cibus, variat: hoc vero interest, quòd ilico immutet, & citius mutatio à vino profecta recedat, quàm illa, quæ à cibo: quòd item celeritatem amplius & magnitudinem, quàm vehementiam & crebritatem, augeat: quanto enim vehementius moderatus cibus constantiusq; robur conciliat, tantum ferè vinum extollit magnitudinem.

Hæc quoque oratio se ipsam interpretatur, ac omnia subijcit nobis, quę de vini virtute sunt ab
« omnibus medicis prodita. Appositio enim, quam facit, celeris est, q humidum sit & calidũ: ‖ quicũ In libro de Alimento.
« que. n. celerem, inquit, requirunt appositionem, his humidum medẽ: qñ vero calor etiam dux est humiditatis, multo iam magis. Ad hęc, quę affatim subitoq; nutriunt, hęc celeriter deijciunt: quã ob rem, vt celerem, ita minime diuturnam, à vino appositionem corpora accipiunt, facile enim digeritur per halitum. Porrò, q nutriat, pulsus ita, vt cibus, variabit: q autẽ amplius, quã ille, nutriat, insigniorem adijciet illis & magnitudinem & celeritatem: id quod planè apertum est illis, qui retinuerunt, quę in primis commentarijs docuimus. Ac reliquorum, quę in isagoge prodimus, si D memoria teneas, quæ in primo libro scripsimus, omnes clarę sunt causę: quare præterita illorum magna parte, causas tantum illorum, quę sunt obscuriora, referamus: de quibus hoc est. Cur choleras, magnos alui fluores, profluuium muliebre vocatum, deniq; oĩa, quę ex corpore vacuando facultatem dissoluunt, comitent pulsus vermiculantes: at facultatem, quę à febri cacoethe dissoluit, formicantes consequant. An quia pulsus, quo vermiculãs sit, tardus esse omnino & rarus debet? neque enim possit fieri, vt prior arteriq; pars prius moueri videatur, neque vt fiant veluti circunscriptiones in vna distentione multę, ni tardus simulq; rarus sit motus. At in acutis febribus (neq; enim possunt cachoetes non acutę esse) non sustinet caloris copia pulsum vel tardum in summo, vel semel fieri rarum: cęterum tardus est, aut non celer certe pulsus, cum dissoluitur facultas (tametsi in eo quidam dignoscendo hallucinentur) sed non summe tardus tamen: rarus autem haudquaquam, immo creber semper, ac, vbi vis vrgeat caloris, magnopere est creber. Mihi quidem iam visum est tertij huius libri hic finem facere: reliqua in quarto persequar, ab affectionibus animi exorsus.

GALENI DE CAVSIS PVLSVVM
LIBER QVARTVS

ARGVMENTVM LIBRI

Agit de Cauſis Præter naturam, Quæ tum animi tum corporis affectione pulſus immutant.

Quæ pulſuum Cauſæ ſuperioribus libris explicatæ ſint, Quæ hoc libro explicandæ. CAP. 1

INter cauſas, vnde pulſus alterantur, quæcunque mutationem moliuntur per ſe, continentes eorum generationem, ex quo ſunt continentes appellatæ, prioribus duobus libris expoſuimus. Quæ has præcedunt, quarum conſiſtit pars in ipſis animalium corporibus, pars extrinſecus accidit, has cũ inſtituiſſemus duobus proximis explicare (quia ante etiam in libro illo, quẽ tyronibus ſcripſimus de pulſibus, ſummatim de his & citra demõſtrationem tractauimus) operæpretium mihi eſt viſum, vt hic quoq; de iſs agerẽ citatis ipſis capitibus, atq; diſtincte explicarem, ſimulq; cauſas adderem. Ac in tertio quidem libro de ætatibus, regionibus, anni temporibus, naturis, præterea de exercitijs, quæ vocant, & cibo, potuq; diximus. In hoc quarto, qui huius commentationis eſt poſtremus, de cauſis præter naturã ſermonem habebo, exorſus ab affectibus animi: deinde etiam de corporis affectibus dicturus. Iã hic quoque ad ſingula capita clauſulas traducam ex libro tyronibus ſcripto.

IRæ pulſus. CAP. 2.

IRæ" altus eſt pulſus, magnus, vehemens, celer, creber. A.l.1.f.2.d.3.c.18.fol.51.a

Qui ſuperiorum eſt memor, huic etiam, quæ de ira dicuntur, aperta ſunt. At, de quo ante haud dum diximus, hoc eſt in præſentia adijciendum: vehementior ne tantum appareat pulſus iratorũ an eiuſcemodi ſit vere: id enim omiſimus, etſi latius in primo libro diſputaremus, ferè dubium. Neq; enim ita quis fidem tum haberet, ſi diceremus non apparere ſolum, ſed eſſe etiam vehementiorẽ, vt iam fidẽ habebit, cum ante in ſermone interpoſito multa ordine audierit, quæ referũt ad ſidem, præſertim quæ de inæqualitatibus narrauimus, in quibus pulſus viciſſim clare videtur fieri languidus & vehemens: nõ quòd tam repẽte facultas in imbecillitatem variet & robur, ſed quòd cum cauſis, quæ ſe moleſtant, decertet, nec ſuperet perpetuo eas. Apertiſſime aũt pulſus per bonas iudicationes vehementes fiunt: etenim facultas tum, vt, quæ moleſtiam exhibent, repellat, excitat ſe ipſam. Quod & in animali cernas facultate, nõ tantum vitali: exoluti enim quidam extreme vel per ſenectutem, vel per morbum, vel aliam quampiam, quæ anteceſſerit, laſſitudinem, ſi latrones ſubito conſpiciant ingruere vel hoſtes vel feram aliquam, concitato curſu aufugiunt periculum, neque in eo validis concedunt: itemq; in terræ motu ex ædibus exiliunt, aut per incendium, atque ocyſſime diſcurrunt, cum antea per infirmitatẽ progredi vix poſſent. Ex quibus omnibus liquet facultates animalis moderatrices, ſi quando impẽdeat neceſſitas, maiore vi obire ſuas functiones. Quo minus mirum eſt, ſi in ira hoc contingat, cùm videatur merito fieri: vt & in his etiã animadvertas, qui exercitationem ſubeunt, aut quam aliam nauant operam, pulſus nõ in magnitudinem modo, ſed & in vehementiam conuerti.

LAETitiæ pulſus. CAP. 3.

LAEtitiæ" magnus, rarus, & tardus eſt pulſus, at vehementia nihil differt. A.ibidem.a

Lætis diffunditur per vniuerſum corpus calor, atq; plus foras cius motus ferũ, at in triſtibus intro: vnde maior fit merito pulſus illorum, at non vehementior itẽ: neq; n. aſcititius ex affectu conparaũ, neq; validioris actionis, vſus. Planũ aũt eſt hæc intelligi debere, de moderata lætitia, quæ propria rõne pulſus alterat: nã, ſi nimia quidem lætitia ſit, vt facultatem diſſoluat, pulſus ſæpe per accidens contrarij exiſtunt: at tunc pulſus fient, quibus, dũ virtus diſſoluitẽ, fieri ſolent. Diximus. n. ante, qui inter affectus ſunt vehementiores, hos totam alterationem pulſuum per ſe ipſos moliri.

TRiſtitiæ pulſus. CAP. 4.

Triſtitiæ" parvus, languidus, tardus, & rarus eſt. A.ibidem.a

Et triſtitia enim refrigerat, & calorem intro concitat. Itaque non iniuria contrarios pulſus efficit ſuperioribus, quos conſequi lætitiam dicebamus.

TIMOris pulſus. CAP. 5.

TImoris" recentis & vehementis celer, & vibratus, & inordinatus eſt, inæqualis ij. Inueteratus tam ſimilem habet triſtitiæ. A.ibidem.c

Timor è veſtigio, quia ſtatim multam mentis conturbationem facit, iure inæquales edit pulſus: nam ante de hoc verba fecimus. Temporis diuturnitate pulſus tales creat, quales triſtitia: neque quiccã à triſtitia abeſt diuturnus timor. Omnibus autem his, ſi diuturna ſint, aut admodum vehementia

Amentia, pulſus ſuccedunt, vt ſolent, dum facultas diſſoluitur: etenim diſſoluunt omnia hæc facultatem, breui quidem vehementia, tempore vero contraria. Atqui paulo ante idem ex illis, quæ de lętitia retulimus, oſtendebaſ: nũc etiam adſcripſimus, cp illis hoc in iſagoge ſubiunximus, & etiam, cp de ſimilibus vniuerſaliter ſtatuendum eſt item. Longiorem vero interpretationem hæc oratio non quærit: quare ad ea iam, quæ conſequuntur, tranſeamus.

Ex DOlore, pulſus Variatio. CAP. 6.

A.l.1.f.2.d.3.c.16.fo.50.f

DOlor, qui" quidem variat pulſus (variat autem ingens, aut qui principes partes tenet, vt etiam inflammatio) dum paruus eſt, atque initio, pulſum ædit maiorem, vehementiorem, celeriorem, crebriorem. Auctus vero iam, & admodum validus, vt etiam vitalem contentionem offendat, minorem, languidiorem, celerem, crebrum. Ac, quo diuturnior ſit, vel vehementior officiatur, hoc illorum quodque increſcit magis. Qui vero facultatem iam diſſoluit, in remiſſionem, & paruitatem, & falſam celeritatis ſpeciem, ingentemq; crebritatem commutat.

B Vt in omni moleſtia facultas, ita in doloribus ſeſe ſolet ad depugnandum & reijciendum id, quod infeſtat, concitare. Optimo igitur iure in magnitudinem, & celeritatem, vehementiamq; pulſus mũtat. Quæ ſi in eo nihil proficiat, veluti ex inani labore vis eius & contentio diſſoluitur. Itaque in remiſſionem motus, ſuperata ab infeſtantibus facultate, recidunt. Quid autem falſam celeritatis ſpeciem dixerim, in tertio libro de dignoſcendis pulſibus declaratum eſt. Iam etiam demonſtrauimus in horum commentariorum libro primo, cur paruis pulſibus penè omnibus adiuncta crebritas ſit.

IN Flammationis pulſus. CAP. 7.

A.ibidẽ c.17.g

INflammatio" habet omnis communem pulſum veluti ſerrantem: vt alia pars attolli arteriæ, alia non videatur, cum illa ſcilicet videatur durior. Habet etiam vibrationis aliquid hic pulſus, ac celer quidem & creber eſt, nõ perpetuo magnus tamen. At cuique ſanè eſt ſuus proprius. Naſcenti quidem maior inſto, & vehementior, & celerior, & crebrior: augeſcenti vero adhuc, cum illa omnia increſcunt, tum clare iam durior, & magis vibratus eſt: ingeſcenti autem manifeſtior eſt, duriorq;, atque vibratus magis, ſed minor eſt, quàm dudum, non tamen languidior, niſi facultatem excedat affectus, ſed & creberrimus ſit & celer: quæ ſi diuturnior ſit, atque in ſcirrhum iam indureſcat, accedit illis gracilitas pulſus & duricies. Hæc inflammatio habet, quæ pulſum per totum corpus immutat, vel quia magna eſt, vel quia principem partem inſidet: ſi vero vniuerſum corpus non afficiat, pulſus in parte inflammata talis erit, qualem diximus. Creſcunt autem, quæ commemorauimus, ſingula, diminuunturq;, aut pro inflammationis quantitate, aut pro ipſius inſtrumenti natura inflammati. Siquidem partes nerueſtiores, duriores ædunt pulſus, magisq; ſerrantes, & minores: venoſiores vero & arterioſiores, contra: ac inter hos maior eſt in arterioſioribus, at quæ inæqualis facile fit inordinatusq;. Ex his" liquet, qui pulſus ſit illorum, quibus inflammatum iecur eſt, vel lien, renes, veſica, cœlon, ventriculus: præterea pleuriticorum, & peripneumonicorum, & breuiter omnium, in quibus partis inflammationem comitatur febris: niſi quibus in locis ob ſymptomatum naturam, quæ tum neceſſario ijs conſequantur, tum caſu adiuncta ſint, prout quodque poſſit mutare, ita pulſus contingat variari: vt miſta ibi mutatio fiat, & quæ inflammationi congrua eſt, & quam loci natura vel præſentis inducit ſymptomatis. Quibus enim inflammatum eſt ſeptum tranſuerſum, hi conuulſionibus ſunt opportuni: quibus pulmo, ſuffocationibus: quibus ventriculi os, ſyncopis: quibus iecur, atrophiæ: quibus ventriculus, cruditati: quibus renes, vrinæ ſuppreſſioni. Ad hæc partes inſigniore præditæ ſenſu, etiam dolorum nomine pulſus mutant: quæ minus ſentiunt, pro affectu tantũ. Igitur in inflammationibus varie pulſus ex his omnibus mutantur. Quæ quemadmodum diſcernenda ſint, cũ alio loco exacte tractauimus, tum vero in præſentia, quantum intereſt tyronibus, perſequemur.

D Hoc caput eſt ex iſagoge, quod pulſuum profectam ab inflammationibus mutationem clare docet. Porrò, vt primæ cauſæ & generationem eorum continentes afficiantur ab inflammatione, vt illam mutationem inducant, conſequens eſſet explicare hinc exorſos. Omni parti, quæ inflammata ſit, hæc neceſſario duo accidunt, calor immodicus, & tenſio: quæ vniuerſo corpori impartit ambo, vbi pars nobilis ſit, vel inſigni prędita inflammatione. Atqui immodicus calor, qui vniuerſum corpus occupet, febris eſt, quæ vſum pulſuum alterabit dilucide. At partis inflammatæ tenſio peruadit etiam arterias: quamobrem durior pulſus erit: eoq; ſanè in neruoſis partibus durior, quòd præter cæteras hæ in inflammationibus tendantur, vt quæ ſint ſua ſponte etiam tenſæ: atq; vnà ſecum partes vicinas, quia ſunt ſcilicet fortiores, intendunt. Nimium calorem autem oſtendimus efficere per ſe pulſum celerem & maiorem: quòd ſi quid deficiat vſui, ibi etiam crebrũ. Recte igitur omnes, quos ex inflammatione febris arripuit, habent pulſum durum, & vero etiam ob intemperiem arteriarum, in vno occurſu inæqualem. Quæ ſi ambo coniuncta ſint, exiſtet dubio procul ſpecies illa" pulſus, quæ veluti ſerrat tactum: eam enim, oportet, qui tangit, vt imaginẽ concipiat, vbi inæqualiter inſtrumentum durum occurrat. Erit porrò, vt diximus, manifeſte celerior, ac, niſi reſiſtat duricies, planè maior: ſin quid reſiſtat, tantum ſibi conciliabit vibrati motus, quan-

A.l.3.f.10.t.4.ca.fo.268.f

tum imminuta magnitudo sit. Iam etiam tanto hunc fore crebriorem, quanto minus distentio E vsum compleuit, nosti, si, quæ ante demonstrauimus, recordaris: Præterea magnitudinibus paribus inflammationum variationem pulsuum non parem comitari, sed inflammationes partium venosarum, pulsus creare maiores: partium neruosarum minores, sed eos duriores magisq; serrantes. Nihil est enim in his, quod non clarum sit, si retineamus arterias magis tẽdi oportere à partibus inflammatis, quę sint neruosæ. Partes autem arteriosę planè etiam copiam caloris in arterijs, vtpote calidioribus, adaugebunt amplius, atq; maximos idcirco excitant pulsus: &, si qua alicunde inæqualitas exoriatur, eam detegent manifestius. Duas, ni fallor, causas esse docuimus inæqualium pulsuum, facultatis, quæ arterias mouet, ob nimios humores, qui ipsam degrauent, imbecillitatem: præterea ob ipsorum instrumentorum affectus, oppilationes, inquam, & constrictiones, atque tensiones, pressusq;. Quare nihil est mirum, si inæquales in arteriosis partibus inflammatis pulsus fiant, cum molitrix facultas illorum facillime in talibus defatigetur, ipsaq; instrumenta sint affecta. Reliqua, quæ in libro tyronibus nuncupato scripsimus de mutatis ab inflammatione pulsibus, non puto desiderare interpretem. Itaque ad vnum nũc de proximis capitibus est digrediendum.

Al. carnosarum.

F

PLEVriticorum pulsus. CAP. 8.

PLeuriticorum celer pulsus est & creber, nec admodum magnus, videatur etiam vehemens esse. Est ille vero nõ languidus quidem, sed tamen non vehemens statim, quòd ad affectum refert. Siquidẽ vbique hoc memoria seruandum est, in vnaquaque re mutationem esse pro illa re æstimandam: distinguendumq;, quod alia de re, non de illa, acciderit. Pulsus itaque pleuriticorum, quia neruosiorem quodãmodo durioremq; efficit arteriam, quasi conuerteret in vehementiam, imperitis imponit, quos, quid interfit inter durum ictum & vehementem, latet. Ita quoque vulgus medicorum, quòd alias etiam differentias pulsuum discernere nesciat, has fortassis institutiones accusabit, atque ex sua ignorantia damnabit recta præcepta. Verum non faciam, vt hic longior sim, cum separatim de pulsibus dignoscendis scripserim. Quare, vt rationem exerceatis simul & tactum, admonco, vt in experiundo pulsum valeat tactus cognoscere, non discernere solum ratione. Principium vero est experientiæ, sermone expressa doctrina. Quippe nequeas vel crebritatis quantitatem verbis explicare: tametsi multum interfit, excedat iustum pleuritidis modum, an non assequatur. Siquidem excessius, vbi in peripneumoniam migret, aut denunciet syncopam, necesse est fieri: de fectus, in sopõrem, vel neruorum desinere lesionem. Simili modo illa inæqualitatis species, quæ serrantis imaginem præbet, in primis pleuritidis proprium est signum, si remissa est, mollis & non minime maturandæ: si vero magna, difficilis & admodum crudæ pleuritidis. Tales cum imbecilli quidem facultate coniunctæ, periculum præsens habent: cum firma autem, aut tarde concoquentur, aut ad suppurationem deflectent, aut tabidus eas excipiet marcor. Atque eius, quæ concoquitur, pulsus pedetentim omnem deponit illam præter naturam mutationem: quæ deflectit ad suppurationem, habet pulsus suppuratorum proprios: ita quoque ea, quæ tabide marcescet, pulsus marcorum.

G

Caput ex Isagoge hoc est: ac, quę aperte accidunt pleuriticis, declarat, causas autem nõ itẽ aperit: quamobrem eas hic exponam. Pleuritis inflammatio est succingẽtis costas membranæ, itaq; febricitant acute, quippe vicina est cordi. Quia vero ad eum modum febricitant, ideo habent pulsum celerem: quòd neruosa etiam pars sit, quæ est affecta, hinc insigniter durus est: iam, quia ita habet, ideo minor est quoque, quàm febri conueniat. Quare, vt & creber fiat, par est, quòd magnos pulsus calor postulet, refragetur durities: diximus autem ante, quantum ab vsu absit magnitudo pulsus, resarcire crebritatem. Inæqualis in ijs est crebritas, quòd nec humorum, qui inflammationem committunt, vna sit species. Quare, si sint ″biliosiores, etiam febris acutior erit, ac offensio quædam consequetur facultatis: sin pituitosiores, & lenior erit febris, & procliuior ad soporem. Nunquam enim in pleuritide & peripneumonia fit, vt caput non lædatur, quòd humorum excipiat in inflammationibus putrium fuligínem: verum, cum putris humor sit biliosus, vaporem habet in modum fuliginis acrem, qui mordicat & erodit iritatq; cerebrum, itaq; ad delirium perducit: si pituitosus sit, nec fumo acri similis, sed caligini crassæ turbulentæ, quasi nubem quandam ad caput attollens, humectat hic grauatq; cerebrum, cogitq; in grauem somnum deferri, ac sopiri hominem. Recte ergo, cum pulsus in maiorem crebritatem mutantur, aut peripneumoniam aut syncopam annunciant: peripneumoniam, quòd occupet semper offendatq; lateris inflammatio vicinas partes, vt quæ à calido gignatur feruenteq; humore, atque facile moto: syncopam vero ex affecta facultate vel per neruorum læsionem vel soporem, cum ex pituitosis humoribus vaporantibus cerebrum repletur. Iam hoc etiam, si propellere offensam ad ramulos valeat, consequetur læsio neruorum: & sopor, si nequeat. Ac talibus quidem humoribus rariores: contrarijs, puta biliosis, crebriores iusto modo pleuritidis pulsus eueniunt: porrò autem medius est inter raritatem & crebritatem modus in pleuritide, vbi, qui morbum committit, humor, sanguineus sit. Sic etiam modus medius duritiei ex tali humore ac moderata inflammatione oritur: augetur

A. l. 3. f. 10. t. 4. c. 6. fo. 269. c

H

A augetur vero, aut ob inflammationis nimiam magnitudinem, aut ob humores biliosos: itemq; per contraria imminuitur. Iam hoc quoq; liquet, duris pulsibus cuidentius consecuturam speciem occursus veluti serrantis.

SVPPuratorum pulsus. CAP. 9.

SVppuratorum pulsus initio statim pulsum refert vigescentis inflammationis: ipsa enim initium est suppurationum. Non nunquam inæqualis est & inordinatus, sed omnibus hecticus. Cum autem pus propè sit maturum, cætera similis est, nisi quòd æquabilior sit: at, cum erumpit, languidior, latior, tardior, rarior.

Qui multum puris in capedine inter thoracem & pulmonem collectum habẽt, hos Græci quidam ἐμπύους, alij ἐμπυικοὺς {Latini suppuratos} appellant: qui fiũt, cum magna ad costas inflammatio suppurat: interim etiam comitantur peripneumonias: denique omnes, quibus inflammatum viscus aliquod suppurauit, suppuratos vocant. Hoc ergo caput de suppuratis, quod ex Isagoge proposuimus, cum præcipue est in primis, quos commemorauimus, verum, tum vero in reliquis omnibus. Nam, vbi suppurat inflammatio, quòd instrumenta vitiata, & debilitata sit facultas, non potest non pulsibus inæqualitas quædam & ordinis perturbatio moueri: huic cumulus
B accedit naturæ cum symptomate certamen. Humor enim putridus, qui modo huc, modo illuc, sine ordine confluit, tum spiritum transitu intercludit, tum ad propulsanda naturam incitat, quæ molesta sunt: vnde magni, vehementesq;, & alti, celeresq; pulsus oriuntur. Paulo post autem, vbi defatigatur pugnando facultas, aut, si qua firmius pars obstruatur, in contraria recidunt, dum se ipsam concitet vitalis facultas, ac ad reijcienda, quæ sibi sunt infesta, se conuertat: vbi denuo altiores, atque vehementiores prioribus euadunt pulsus. Ergo, cum perpetua hæc sit mutatio, inæqualitas in ijs necessario quædam & ordinis perturbatio nascitur, eaq;, dum fiat eruptio, perdurat. Quam ob rem hecticus est dictus pulsus illorum: quòd quidem nomen recentioribus medicis significat constanter manere illum eundem, & non in orbem veluti accessiones quasdam facere, rursusq; interualla, quod in alijs fit febribus. Perpetua est enim illa in motu arteriarum agitatio, donec fiat eruptio: at dirupta parte, quę suppurat, planè erunt omnia contraria. His recordanda sunt, quæ de lato pulsu in secundo libro, & de alto docuimus: neque hoc postulandum, vt de omnibus sæpius repetamus. Nam vasa iam erumpente pure desinunt tendi, facultasq; defessa depugnando est, ac necessario homo est attenuatus: quæ vbi conuenerunt, latus fit pulsus. Augebit porro multo magis ad sensum quidem eius speciem, ascensus ante eruptionem arteriarum.
C Siquidem, quia illius adhuc sumus memores, eiq; comparamus, quæ nunc apparẽt, pulsum reddi bene latum arbitramur.

MARCescentium pulsus. CAP. 10.

PRoximum est de marcescentibus caput: de quo etiam, quæ ad causam inueniendam faciunt, primo loco tradam, deinde caput ipsum ex Isagoge ascribam. Nomen hic affectus inuenit ab flammis marcescentibus, quæ defectu nutrimenti extinguuntur. Ac, vbi calor eodem modo marcescit natiuus animantium, pulsus oportet esse languidos: nam ita affectis facultas efficitur debilis: quocirca etiam parui fiunt: iam celeritate etiam quadam videntur præditi, quòd ne hæc abesse ab febricitantibus possit. Quia autem & febricitant, & facultate sunt imbecilla, itaq; pulsum habent paruum, necessario iam simul crebrum obtinent: id quod & in libris prioribus est ostensum. Imbecillitatem autem facultatis comitari item pulsum circumnuctem declarauimus, qui decurtatus est in vtraque parte. Atque planum est eos semper pulsum habituros vndequaque simile: quòd non ex humoribus affectus nec ex spiritu procedat, sed in ipsis consistat solidis partibus: in his enim corporis habitus vniuersus, vt carbo quidam, factus est, qua de re hecticos iunio
D res medici hos pulsus appellant. At, quibus iam calor extinguitur totus, quod accidit potissimum senibus, rarior quoque pulsus fit. Hunc marcorem Philippus vocat ex morbo senium: quem ferè habent senescentes, & interim vigescentes etiam. De quibus optime Philippus scripsit nõ planè ignitis carbonibus hunc affectum simílem esse, sed his, qui ita extinguuntur, vt in cinerem iam vertantur. Hæc viro prudentia prædito certe ad reliqua intelligenda satis sunt: itaque caput nunc ex Isagoge adscribemus.

MArcescentium pulsus non vno modo variat: quare differentijs hi quàm apertissimis discernendi sunt. Qui vnà cum inflammatione, quæ non discussa sit, commarcuerint, languidos, & celeriores, valdeq; crebros pulsus habent, ac decurtatos magnitudine in vno ictu: quos Archigenes innuentes & circumnuentes appellat, vt aperte declaret distentionis breuitatem cum vtriusque extremitatis quasi inclinatione. Neque enim vt præcisis affatim, sed ceu partibus vtrinque inflexis contrahitur, decurtatus magnitudine & in vtrisque partibus. Atque hoc quidem non hi modo, sed marcescẽtes qualibet de occasione habent ferè omnes: qui ex inflammatione marcescunt, oẽs: & alij item multi: nisi illi sanè, qui de occulta quapiam inflammatione marcescunt. Erit q; hic marcescentium ex inflammatione proprius, nulli conueniens, qui aliam ob causam marcuerit. At hecticus omnibus marcescentibus pulsus est, qui quidem ijs est communissimus: secundũ illum inæqualitas secundum magnitudinem distẽtionis decurtata, quæ etiam

adest

adeſt pleriſq; : deinde crebritas , et enim hæc quoque omnibus , qui ex inflammatione marcuerint, perpetua adhæret: E omnibusq; adeo, qui ob ſyncopam ex corde vel ſtomacho affecto profectam in præſens periculum venerunt, ac deinde vini potione præceps declinauerunt periculum, ſed tempore tamen marcuerunt. Niſi ſanè hos quoque dicas ex pàr uis inflammationibus perire nobis incognitis : ſiquidem ſunt inter eos, qui innuentem habeant pulſum : niſi etiam hos dicas ex inflammatione, alios citra inflammationem marceſcere : Verum hoc in dubio eſt. Pulſuum igitur hi habent hecticum , languidum , admodum crebrum , quem innuentem quidam appellant : atque alteram hanc marceſcentes differentiam pulſuum ſunt ſortiti. Alia item tertia eſt eorum, qui rarum habent : Verum & his, cum antegreſſa febris pulſus reddidit crebros, tum facultatis extrema diſſolutio abunde efficit crebros : quod autem intercedit , omnibus refrigeratis febribus, non dum tamen extinctis ijs, in raritatem commutat. Genus hoc marcoris ſenibus proprium eſt, præſertim cum aliquid vitij pulmo & thorax contraxit : hi febrilem retinent pulſus duritiem, etiam ſi rarus ſit. Omnino paucis marceſcentibus in aliam inæqualitatem pulſus, ac illam, quam diximus, magnitudinis , vertitur.

* aliquot codi. legunt non μι κρούς. i. paruis ſed μακρούς. i. longis.

*Al. totum.

PHTHiſicorum pulſus. CAP. 11.

PHthiſicorum, quos vocant, pulſus" paruus & languidus eſt, molliſq; & modice celer, atq; hecticus. A.l.3.f.10.t.4. c.22.fo. 271.b F

Proxima eſt oratio de phthiſicis , quos vocant , qui pulſum facultatis imbecillitate paruum & languidum habent, at non nimium celerem, vt pleriq; febricitantes, quòd non deſinant vrente febre. Hi habent etiam pulſum hecticum , quòd & febrem habeant hecticam : ſic à febre , quæ corporis occupauit vniuerſum habitum, appellatur pulſus. Ab his in libro ad tyrones ſcripto cà put ſequitur de peripneumonicis , quod quidem hic viſum mihi eſt abſcribere : habet autem ad hunc modum.

PERIpneumonicorum pulſus. CAP. 12.

PEripneumonicorum magnus" eſt pulſus, & vndoſi quid habens, & languidus, molliſq;, ſimiliter, atque lethargicorum pulſus : niſi quatenus præpollet inæqualitate & in vno pulſu , & collectiua , quam vocant. In vno ictu, cum veluti interpellatur, & vndoſus eſt, ac dicrotus interim fit : in collectiua cum alias differentias habet, tum modo intermittit, modo intercurrit. A.l.1.f.1.d.3.c. 1.fol.42.h.Et l. 3.f.10.t.4.c.1. fo.268.g

Hoc caput eſt, quod accurate , quæ peripneumonicis accidunt, docet. Cauſas vero, ſi memoriam habes eorum, quæ docuimus in primis commentarijs, nullo negocio inueneris. Neq; enim eſt mirum, vel magnum eſſe pulſum illorum, vel languidum, vel inæqualem, ob pulmonis inflaG mationem, viſceris tam laxi & mollis, locisq; inanibus infinitis pleni, tam porrò vicini cordi. Nã, quia laxum" eſt, & molle, & vndique vacuum, à pituitoſiore atque craſſiore ſanguine inflammatur: cum ſubtilis bilioſusq; fluat ferè, nec in viſcere vlla ratione conſtringi poſſit: talis fluxio , pituitoſa, inquam, tunicam irritat vaſorum, frãgit autem vim facultatis, quæ in illis eſt. Quo fit, vt magnos ſimul & lãguidos pulſus reddat: quia vero cordi etiam viſcus vicinum eſt , multiformis generatur inæqualitas: ſiquidem compreſſionibus arteriarum , & conſtrictionibus , deniq; affectibus plethoricis oſtendimus inæqualitatem ſuccedere , potiſſimum ſi finitimæ ſint cordi. At qui, quòd in peripneumonia comprimantur & degrauentur, conſtringanturq;, atq; debiles ſint pulmonis arteriæ , quid refert dicere ? Quapropter pulſus iſs dicrotus infrequens eſt, quamuis aliam habeant multam inæqualitatem : quòd dicrotus ferè ſemper vaſis requirat quandã duritiem, quã quidem non contrahat ex pituitoſa fluxione. Siquidem bilioſioris munus eſt cogere, ſiccare, tendere , indurare: quæ quãdo minus ſæpe pulmonem infeſtat, ſanè erit rara quoq; durities: &, ſi hęc, ſimul dicrotus pulſus etiam. Iam pro offenſæ magnitudine vel intermittentes pulſus, vel intercurrentes fore , etiam in ſecundo libro declaratum eſt: quæ ſi exciderunt , nequicquam hæc legas: ſi retines, prolixiorem interpretationem non puto iam te deſiderare. Nam, quę in iſagoge deinceps H de peripneumonicis retulimus, ſi primorum memoriã retines, non habent obſcuras cauſas: quin hic quoque ipſum ſatis ſit caput duntaxat adſcripſiſſe.

CVM autem febre teneantur acuta omnes perineumonici, atque habeant adiunctum non nihil comatis , vtrum ſuperius horum ſit, pro eius ratione potiſſimum quantitas crebritatis inuenitur. Nam, inſigniorem ſi peripneumonia febrem habeat, pulſus erit multum creber : ſin maius coma, minus creber erit.

LETHargicorum pulſus. CAP. 13.

LEthargicorum" pulſus ſimilis peripneumonicorum eſt, magnitudine, imbecillitate, mollitudine: ſed eo eſt tardior, rariorq; , ac minus inæqualis, intermittens potius, quàm intercurrens. Eſt, cum dicrotus fiat : at vndoſus ſemper in altis quidem ſoporibus eſt , de quibus hæc dicuntur. Morborum enim pulſus exponimus , qui omnibus ſuis indicijs conſtent : quo, ſi qui aliquatenus deficiant, neque dum ſint integri, ſatis cognoſcere magnitudinem, & qua iam ſunt præditi, & quæ accidere ijs poteſt, valeamus. A.l.3.f.1.t.3.c. 8.fo.199.a

Lethargum quoq; ex humore pituitoſo gigni, in commentarijs, quos ſeparatim ſcripſimus de morbis

A.l.i.f.1.t.3.c. 1.fo.199.a

A morbis, oſtenſum eſt: vnde merito eius pulſus ſimillimus eſt peripneumonicorũ, verum hoc tardior, quòd procul à corde remotum eſt cerebrum: nam pulmo quidem ob vicinitatem, quæ ipſi intercedit cum corde, pulſus ſuo iure, vbi calidior ſit, celeriores ac crebriores creat. Iam vero etiam magis inæquales eos merito eſſe ob vicinitatem, ne hoc quidem eſt obſcurum, ſi prima retinuiſti. Itaq; intermittens eſt potius, q̃ intercurrens pulſus lethargicorum: longe enim frigidior, &, vt ita dicam, lẽthalior perineumonia eſt morbus lethargicus. Atqui frigido erat affectui proprius, facultatiq; valde refrigeratæ, pulſus intermittens.

* νεκρωδέστερος. quæ diction̄ alii vertunt mortuo ſeu cadaueri ſimilior.

PHRENiticorum pulſus. CAP. 14.

A.l.3.f.1.t.3. c.11.fo. 197.a

PHreniticorum" paruus pulſus eſt (naviſſime autem conſpectus eſt magnus eſſe) & contentus eſt modice, durus & neruoſus eſt, valde eſt celer & creber : habet præterea non nihil vndoſi : interimq; vel ſubtremere tibi videbitur, interim etiam præciſus cum conuulſione quadam : quod enim febres in celeritate proprium habent ſymptoma , hic obtinet clare in vtroque termino diſtentionis , præcipue externo. Inuenias etiam inæqualitatis in poſitu genus inſigniter aliquando in illo apparere : immo totam ſubinde arteriam ſua ſede deſerta conſpicias attolli potius cum vibratione ebullientem, quàm more pulſus diſtentam : pari modo delabi detractam potius, quàm contractam. At vero immodica eius crebritas proximam denunciat ſyncopam.

B Neque hic quidem cauſas illorum, quæ diximus, inuenire magni laboris fuerit, ſi ſcias generari à bilioſo humore phrenitin, vt lethargum à pituitoſo: ſi item hoc teneas, lethargum ex ipſo potius cerebro: phrenitin præcipue gigni ex tenui meninge & ex ſepto transuerſo. Quæ ſi memineris etiam paruos merito pulſus & duros eſſe non habebis neceſſe diſcere: atqui, ſi affectus calidus eſt, pulſus autem parui, omnino etiam crebri ſunt: etenim prioris diſtentionis defectum demonſtrauimus ante in crebritatem pulſus mutare. Porrò, vt peripneumonicus pulſus raro dicrotus fit, quòd nihil prorſus habeat duritiei: ſic phreniticus rariſſime vndoſus efficitur, propterea, q̃ & hic plane vacet mollitudine: nam , quòd ſubtremere facultatis ſit ſignum imbecillæ, aliſs locis oſtendimus. Vbi ergo, quæ in arterijs eſt facultas, amplius diſtendere eas conetur (nam hoc ob caloris abundantiam deſiderat) idq; duritia tunicæ prohibeat, videtur pulſus quodammodo ſubtremere. Planè tunc hoc potiſſimum accidit, vbi immineat ſyncopa: quomodo, vbi conuulſio, etiam motus eſt pulſuum conuulſiuus. At hoc phrenitici habent perpetuum, vt cum conuulſione quadam motus abrumpatur, non deſinat paulatim: viget enim calor, ſuntq; dura inſtrumenta. Cum enim cupiat arterias amplius facultas diſtendere, obſtat tunicarum durities: vnde violentia proceC dit & præciſio illa conuulſiua. Sic incipiunt etiam arteriæ diſtendi ſubito & affatim, quaſi exilientes magis, quàm pedetentim diſtentæ. Sic etiam ex inflammatione febricitantibus cunctis id his plus, illis minus, videtur accidere, non in motus tãtum fine, ſed ab initio ſtatim. Omnium horum cauſa eſt communis, vſus pulſuum auctus, vnà cum duritia tunicæ. Nam, cùm inſtet vſus, eoq; quaſi in magnum facultas celeremq; erumpat diſtentionem: renitatur autem durities inſtrumentorum: in ideam illam, quam retulimus, neceſſe eſt, vt incidat motus. Quin etiam ob eãdem hanc ſiccitatem, & duritiam, tentionemq; vaſorum, non mirum eſt, ſi intelligant , qui priora meminerũt, videri pulſum in ſitu inæqualem: At ne hoc quidem, inſignẽ crebritatem inſtare ſignificare ſyncopam: ab imbecilla enim facultate oſtendimus oriri crebritatem.

Affectus pulſus conſtati ex Phrenitide & Lethargo. CAP. 15.

POſthac ſermo mihi eſt de affectu, qui miſtus eſſe ex phrenitide & lethargo videtur: qui ideo etiam pulſus habet inter vtrunque affectum ambigentes. Naturam huius affectus alibi declarauimus. Itaq; pulſus eum merito habere miſtos, cum ſit etiam ipſe natura miſta, non mirum eſt. D Quam ob rem, ſi id noris, non requiras iam longiorem interpretationem: ſed, ſi caput hic quoq; aſcripſero ex iſagoge, ſatis erit. Habet autem ad hunc modum.

IAM etiam alius eſt affectus , qui ſine medio loco ponendus ſit inter lethargum & phrenitin, vt qui cum neutro in totum conueniat : ſiue communis eſſe ambobus exiſtimandus, vt ex phrenitidis ſpeciebus & lethargi miſtus : ſuo loco conſiderabimus : nunc de eius pulſibus agemus. At, ne quaſi ænigma quoddam propoſitum ſit, per ſigna, quæ cum eo ſunt connexa, eum ob oculos ponam. Conniuent" ferè oculis, ſomnolenti ſunt, atq; ſtertuntr : vſus oculis fixis ac inconniuentibus diutiſſime, vt catochi, intuentur : &, ſi quid roges , atq; ad colloquium compellas, difficiles ſunt A.l.3.f.1.t.3. c.12.fo. 199.g *ad reſpondendum & tardi : plerunq; etiam ſtulte loquuntur , nec recte reſpondent, ac temere nugantur. Is eſt affectus, quem dico, qui ex ſignis ſibi adiunctis defectu proprij nominis , cognoſcitur. Pulſus eius celeres ſunt, & crebri, perinde vt phreniticorum, minus tamen : & roboris item minus, ac illi, obtinent. Lati autem ſunt, & breues : externum motum non habent ſubito truncatum : ſed alio modo , veluti intro ſe propripientes , ſubterfugiunt , ac concitant contractionem , & quaſi ſuſſurantur diſtentionem : verum in ea pulſui phreniticorum non ſunt ſimiles , quòd truncatione illa careant.*

CATOchorum pulſus. CAP. 16.

CAtochorum pulſus (κατόχους enim & κατεχομένους veteres græci appellabant : iuniores ipſum affectum

fectum κατοχὴν & καταλῆψιν vocant) cætera læthargicis ſimiles ſunt, magnitudine, tarditate, crebritate: vt E *nec totius huius affectus ſpecies late ab eo diſsidet. Catuchorum tamen non imbecillus eſt pulſus, nec mollis, ſed in his ſanè multum differt: vt etiam in hoc, quòd laxatur lethargicis, atque intumeſcit vniuerſum corpus: contra ſtipatur & cogitur catochis. Ad hæc inæqualitate & qualitate inter ſe diſtant: æqualis enim pulſus eſt cathocorum, inæqualis lethargicorum. Archigenes arteriæ locum author eſt proprie in ijs inueniri calidiorem, ſicut illis, quibus conuulſio imminet cum ſopore.*

Vniuerſa penè alia cum lethargicis conueniunt cathochis, præter q̃ intumeſcat habitus, & ve luti obſtupeſcat. Vnde & pulſibus mutatur remiſſio & mollitudo: illa, q̃, cum intemperies nondum vniuerſum habitum occupauit, firma ſit facultas: mollitudinem vero neq; habent, q̃ nec tunicam etiam arteriæ mollem. Arteriæ autem regionem non ſemper equidem reperi calidiorem, ferè tamen inuenitur manifeſte calidior. Cauſa eſt & in hoc affectu & in alijs, vbi inuenitur idem ſymptoma, quòd refrigeratio habitus non æque arterias attigerit: etenim inæquali intemperiei multa talia vſu veniunt. Ac videtur quidem calidior locus arteriarum finitimis circumcirca, modo quòd caleat magis: modo quòd minus, quàm circumpoſita, ſit frigidus.

CONVulſorum pulſus. *CAP.* 17. F

CONuulſorum ipſum corpus arteriæ videtur contractum, & vndequaq; coarctatum, non ceu compreſſum ſit abs quopiam, vel conſtipatum, nec etiam veluti rigidum, vt in febri, præſertim in acceſsionibus, nec vero vt præ duritie ad intentionem contumax (veluti quod ſit diuturnitate temporis, præſertim cum quid offenſum ſit, vel viſcera vitiata) ſed vt corpus neruoſum, cauumq;, veluti inteſtinum, aut ſimile, ex vtroque fine intentum. Ad eundem modum inæqualis motus eſt arteriæ in modum chordæ ſurſum deorſumq; agitatæ: neque enim ſpecies diſtentionis, vel contractionis repræſentatur: verum vibrationi potius ſimilis eſt, ceu exilientis ſurſum iterumq; retractæ intro. Quod ne conſtituto quidem tempore habet: ſed vno ſæpe tempore alia eius pars videtur ferri ſurſum, veluti ea culata, altera intro ceu à quopiam attracta: atque vna moueri citate, altera tarde. Iam vehemens quoq;, & magnus conuulſorum pulſus videtur eſſe. Eſt vero hic non imbecillus, neque paruus, non perinde tamen (vt videtur) vehemens, vel magnus: ictus enim imponit, dum ob tenſionem validus, ob vibrationem exilire appareat. Quamobrem ad tior interim videtur, ac veluti ſtrepitum quendã ad tactum ædit aſperum. Sanè neminem, qui quidem ſit expertus, fugiat hic pulſus: quippe nulli eſt ſimilis, vel tenſione in vtranque partem, vel conuulſione motus. At, quando cum pulſu ſopitorum commiſtus eſt, difficillime commixtio deprehenditur: ſolusq;, qui ad amuſsim vtrunq; cognoſcere ſeparatim meditatus eſt, poterit confuſos cognoſcere.

Habes caput ex iſagoge. Cauſa autem illorum aperta eſt, ſi memineris inter ſe principia con- G ſentire.

PARALyticorum pulſus. *CAP.* 18.

PAralyticorum paruus pulſus, & languidus, tardusq; eſt: non nullis rarus quoque, alijs creber, ſed non nihil inordinate intermittens.

Pulſus paralyticorum, quia frigidus morbus eſt, paruus eſt, & tardus: languidus etiam, q̃ facultas infirmior ſit. †Quòd, ſi maior illic paralyſis exoriatur, creber ſimul, & inæqualis erit, intermittensq; non nihil inordinate. Cauſa eſt ante expoſita in ſecundo libro horum commentariorum.

†Codices oẽs, quos vidi, legunt καταλυσις. i. diſſolo: ãtiqui tñ loco ἐν ἀυτῷ legũt ἐν ἀυτῇ. i. ipſa: vt ſic vertas, Quòd ſi maior in ipſa (facultate) diſſolutio facta ſit, creber &c.

COMITialium & ATTonitorum pulſus. *CAP.* 19.

COmitialium & attonitorum ſimiles pulſus ſunt: quare, de comitialibus quæ exponemus, eadem de attonitis, ſed cumulatius, accipienda ſunt. Dum modice infeſtatur natura, neq; dum eam multum ſuperauit morbus, nullam inuenias mutationem inſignem magnitudinis, vehementiæ, celeritatis, crebritatis, & duritiei: tantum eſt conuulſis intenta ture vtrinque arteria. Sin autem grauis ſit affectus, vt oneret facultatem, inæqualitatem quandam comparat atque tentionem validam, ac minor, languidior, † rarus, tardusq; } efficitur. Si comprimat magnopere, H *& facultatem deijciat, languidos, paruos, †celeresq; creat.*

†AP. rarior, tardiorq;.

Caput hoc eſt: at, tantum abeſt, vt nouam interpretationem hi pulſus deſiderent ad cauſas inue niendas, vt etiam dilucide illa confirment, quæ in horum commentariorum primo & ſecundo tradidimus.

†Quidã codi. antiqui & trãſlatio ẽt vetus addunt, & crebros: alij loco, celeres, legunt, crebros.

ANGinæ pulſus. *CAP.* 20.

ANginæ pulſus tenſione quadam prædituſ eſt conuulſiuo perſimili: magnus eſt & vndoſus, vt pulſus peripneumonicorum. Ac, verum inſigniter in eo polleat, pro eo expectanda mutatio eſt: nam, ſi peripneumonica ſpecies ſuperior ſit, in peripneumoniam: ſi vero conuulſiua, in ſpaſmum angina deſinet. Quicunque autem ex illis vehementer ſuffocantur, paruum hi habent, & rarum pulſum: vbi iam animam agant, crebrum atque inæqualem.

Omnis inflammatio, quæ conſentiens ſibi principium habet, cõmune obtinet ſymptoma, tentionem pulſuum: verum hoc faciunt præcipue inflammationes neruoſorum corporum, & quæ ſunt principio finitimæ. Itaq; nec anginæ pulſus vacat tenſione, ſed vel plus, vel minus eius habet: q̃ ex humore fit influente, qui vel bilioſior, vel pituitoſior ſit, & ex ipſorum etiam inſtrumen-

torum

A torum in aſperitate diuerſitate: ſiquidem neruoſiora & cõtentiora vehementius pulſum tendũt, carnoſa & remiſſa vndoſiorem reddunt. Cætera clara ſunt huius capitis, niſi quod dictum ad exitum eſt: qui illorum ſuffocantur, hos pulſum habere paruum, & rarum: inter moriendum crebrũ, ac inæqualem. Sic enim res habet: cum incipiunt ſuffocari, fiũt arteriarum minores & rariores diſtentiones, quòd imbecilla iam facultas ſit, & vſus imminutus. Inde, vbi ad mortem ſpectent, molitur quidem facultas attrahere crebrius, q̃ ſubſtantia deficiat iam ſpiritus animalis, ſed, cum imbecilla ſit, paruas diſtentiones neceſſario efficit: &, quia paruas, ideo crebras, nam de hoc diximus ante. Poſtea ſubito veluti victa, ſæpe ſubſiſtit, ſæpe cupit ſubſiſtere: quorum alterum intermittentem, alterum rarum pulſum creat, ambo inæqualem in huius generis differentia.

ORTHOpnœæ pulſus. *CAP.* 21.

ORthopnœa acuta inæqualem, & inordinatum pulſum habet, & non nihil deficientem: quæ mediocriter eſt grauis, crebrum: quæ violentiſsima, tardum, & deficientem: quæ iam permit hominem, crebrum, & languidum.

Alj. ſ. 10. t. 1. c. 18. ſo. 261. a

Diuturni "morbi, quam orthopnœam appellant, acutæ ſunt acceſſiones, vt morbi comitialis. Ergo cum in his, tũ maxime in cæteris orthopnœis omnibus, quæ quocunq; modo fiunt nec opi- B nato, pulſus omnino inæquales, & inordinati ſunt, & non nihil deficientes propter cauſas, quas cõ memorauí paulo ante. Iam pro diuerſitate offenſæ, vel crebri magis, vel rari: nam celeres quidem ob facultatis imbecillitatem fiunt nunquam. At, ſi mediocris offenſa ſit, creber magis, ſimulq; inæqualis, ac non nihil deficiens: nam in orationis principio hæc dicta ſunt, vt inſeparata. Quamobrem autem, vbi vrgeat vſus, & facultas ſit imbecilla, creber fiat, ante declarauimus: ſicut, cũ extinguitur iam facultas, tardus ſimul & deficiens: ambo enim adiuncta hęc facultati ſunt, quæ moueri amplius nequeat. At in morte iam, cum ſpiritum animalem natura impenſiſſime requirat, imbecilla autem facultas ſit, ad mouendum impellente vſu ſe confert: quia vero attollere tantum arteriam, quantũ poſtulat vſus, non valet, neceſſario pulſus reddit crebros: ibiq; nõ multo poſt, cum omnes ſuas vires explicauerit, ſtatim extinguitur vniuerſa.

VTERinæ SVFfocationis pulſus. *CAP.* 22.

VTerinæ ſuffocationis pulſus, vt ſi conuelleretur, protenſus eſt, & rarus: quòd ſi exitialis ſit ſuffocatio, creber, inordinatus, & non nihil deficiens.

Ne hic quidem difficilis eſt cauſa, ſi priorum memoriam retineas: cum enim neruoſus ſit lo- C cus affectus, par eſt, vt protendatur pulſus, quaſi conuulſus ſit: quia vero affectus frigidus eſt, adiuncta eſt raritas. At, vbi iam prorſus diſſoluatur facultas, recte creber fit ſimulq; inæqualis & non nihil deficiens: nam de his ante declarauimus, vbi vrgeat vſus, & affecta facultas ſit, neceſſario eũ pulſum generari.

STOMachi AFFecti pulſus. *CAP.* 23.

STomachus affectus (ut ſic etiam uocemus in præſentia os ventriculi, quòd is vſus apud vulgus obtinuit) nõ vno modo commutat pulſum. Nam, ſi inflammatus ſit duntaxat, ita mutat pulſum, vt corporis neruoſi diximus inflammationem ſalere: ſi comprimatur, vellicetur, languẽſcat, ſingultiat, vomat, nauſeet, faſtidiat, doleat, pro genere ſymptomatis. Nam vellicationes, vomitus, nauſeæ, ſingultus, & languor, non ſolum paruum & languidum efficiunt, & interim etiam modice celeriorem, verum etiam admodum crebrum. Sola vero compreſsio remotis illis omnibus, rarum, tardum, paruum, & languidum. Ea compreſsio tum à cibis oritur grauantibus, neque vlla inſigni præditis virtute, ſed ſola abundantia moleſtis: tum ab humoribus quibuſdam, qui in eũ conflant, non mordicantibus. Qui ſi ab his ſimul refrigeretur, tum vero vel maxime talis pulſus exiſtet. Ac bulimum patientiũ talis pulſus eſt. At om-
D *nes quidem affectus, qui in crebritatem mutant, ſi diuturni ſint, vel euaſerint grauiores, pulſum vermiculantẽ creãt. Qui vero in raritatem, præter quòd commemoratas differentias adiungent, talem præterea ſpeciem inæqualitatis in vno pulſu generant, vt multis locis pertuſum corpus arteriæ videatur, neq; eſſe continuum: ac ſentit tactus in diſtentione veluti arenæ occurſum.*

Caput ex iſagoge hoc eſt. Cauſas illorum, quecũq; valde perſpicuę ſunt memori priorũ, prę teri bo: exponam aũt obſcuriores. Cum enim debilitetur facultas, aut per ſe, puta ex intemperie: aut de cauſa aliqua externa, vt vel grauetur, vel iritetur praue: grauata quidem paruum, tardum, rarũ pulſum ædit: paruum, q̃ facultas læſa ſit: tardum, cum ob hoc, tum ob vſum diſſolutũ. Frigidi ſunt enim, qui facultatem onerant, affectus, itaq; rarus quoq; eſt: nam diſſoluto vſu, talem oſtendimus pulſum gigni. At ex iritantibus duntaxat & moleſtantibus facultatem affectibus paruus ẽt fit & languidus ob offenſionem facultatis: & creber, q̃ languidus ſit: non nunq; aliquanto etiã celerior eſt. Quo ſcilicet nos ẽt, vbi imbecilliores ſimus, ac neceſſitate quapiam compellamur, plurimum quidem pedibus progredi nequimus, ſed quoad poſſimus, progreſſum noſtrum magis concitamus & continuamus: ad eundem modum facultas, quæ arterias mouet, vbi ad motum adigatur ab vſu, & ſit imbecilla, non poterit moliri magnas diſtentiones, ſed aliquanto celeriores: ac tanto crebriores, quanto minus vſum compleant diſtentiones. Quare par eſt, vt, cum affectus ſtomachi, qui in crebritatem pulſum cõuertunt, increſcãt, hos vermiculãs, quẽ vocant, conſequatur pulſus:

hic

hic enim facultati, quæ dissoluitur, peculiaris erat: at illos, qui in raritatem, ille, qui veluti pertusus E est, comitatur, qui ex intemperie ipsorum instrumentorum oritur.

HYDROpicorum pulsus. CAP. 24.

AQuæ inter cutem pulsus: Ascitæ paruus, crebrior, subdurus cum quadam tensione est: Tympanitæ, longior, nõ imbecillus, celerior, creber, subdurus, cum quadam tensione: Illius, quam hydropem anasarca Græci vocant, vndosus, latior, mollisq;.

Aqua inter cutem, qui ascites appellatur, copiam aceruans non modicam secundum ventrem humoris aquosi, vna secum magnas arterias afficit, vt intendat pariter & grauet refrigeretq;. Tendit autem vna cum alijs, quæ id loci sunt: grauat ob pondus: refrigerat ob nimiã humidi tatem: ac tensionis quidem nomine pulsum reddit merito cum quadam tensione subdurum: quia vero facultas læsa & refrigerata est, minorem: iam, quo minorem iusto, hoc etiam crebriorem, præsertim vbi adiuncta sit febris. Tympanites minus grauat & magnas arterias, & semel vniuersam facultatem, verum non minus tẽdit: quæ res facit, vt perinde, ac in ascitis, pulsus subdurus sit cum quadam tensione, at aliquanto illo est celerior, minusq; imbecillus: creber vero ijsdem de causis, atque ille: longior ob leuitatem tegentium arterias corporum. Si quidem breuem pulsum in F libro secundo ostendimus fieri, vbi arteriæ pondere & numero incumbentium corporum & circundantium ipsas premantur: longum ex contrarijs causis, quarum est summa incumbentiũ corporum leuitas: quæ quidem fit etiam in tympanite: etenim spiritu vniuersum corpus subimplet. Restat aqua illa inter cutem, quæ κατὰ σάρκα & ἀνὰ σάρκα appellatur. Hæc, quia imbuit totum habitum humiditate copiosa, tum tunicas reddit arteriarum molles: tum pulsus molles, vndosos, latioresq; facit.

ELEPhantiasis pulsus. CAP. 25.

A.l.4.f.3.t.3. c.2.fo.461.e

ELephantiasis" pulsus paruus, languidus, tardus, creberq; est.

Qui Elephantiasi laborant, pulsum habent, non statim ab initio, sed vbi plurimum creuerit offensa, vt facultas infirma ijs sit, paruum, languidum, tardum, & rarum. Hos enim facultati vna cũ frigiditate læsæ demonstrauimus peculiares esse.

ICTERicorum pulsus. CAP. 26.

ICtericorum pulsus est, si absit febris, minor, durior, crebrior, non languidus, nec celer.

Vi quadam præditus est flauæ bilis succus exiccandi, vt muria, & marc: quamobrem tunicam arteriarum indurando & desiccando, pulsum quoque facit duriorem simulq; minorem: quo'd du G ra instrumenta scilicet perfecte distendi nequeant. Proinde rationis est, vt, quanto fiat, quàm par est, minor, tanto etiam crebrior euadat: non languidus est tamen, neque enim imbecilla facultas est: neque vero etiam celer, quo'd absint febres: nam, illæ si adiunctę sint, propterea, quo'd vrgeat vsus, celer etiam fiat.

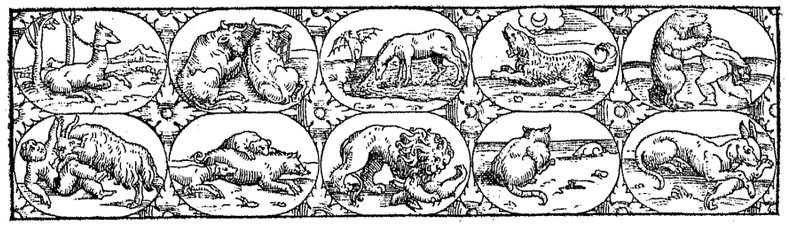
EORum, qui VERatrum sumpserunt, pulsus. CAP. 27.

VEratrum qui sumpserunt, hi paulo ante vomitum, vbi comprimantur, pulsum habent latum, rarum, languidiorem, tardiorem: interea, dum vomunt & duelluntur, inæqualem et inordinatum: cum rectius habere cœperint, ordinatum quidem, sed inæqualem adhuc, minus tamen, quàm antea: vbi vero iam ad naturalem statum prope reuerterint, æqualem, ac maiorem, quàm dudum, vehementioremq;. Qui horum syncopa corripiuntur, conuelluntur atque singultiunt, paruum hi, & languidum, inordinatumq;, & celeriorem, atque multum crebrum habent. Qui ex his suffocantur, paruum, languidum, inordinatum, inæqualem: non autem crebrum nec celerem, immo potius tardum: repræsentat etiam non nihil vndosi & lati, atque paruam quandam interdum arteriæ tensionem.

Ne in his quidem, qui sumpserũt veratrum, â ratione alienum est, si pulsus, dum præmuntur adhuc, tardiores, rariores, languidioresq; fiant: nam sunt hi omnibus pressibus com H munes. At propria ijs est latitudo, quæ hinc oritur, q̃ spiritus cum calore intro retrahatur vniuersus. Nam concitatæ facultati foras familiaris est pulsus altus: ruenti vero & intro retractæ, humilis. Atque hic quidem est, qui speciem præbet latitudinis.

Reliqua horum symptomata, si, quæ tradidimus antea, retinuisti, plana sunt.

Galeni

GALENI DE PRAESAGITIONE EX PVLSIBVS LIBRI QVATVOR

Hermanno Cruserio Campensi interprete

ARGVMENTVM PRIMI LIBRI

Quo pacto Ex pulsibus, qui in Distentione arteriæ consistunt, Præsens dispositio, & præcedentes ipsius Causæ & externæ, deprehendantur.

De ratione Præsagiendi ex pulsu Inmagnitudinem mutatione. CAP. 1.

ON ‖ esse futurorum tantum præscientiam, sed præsentium etiam atq; in Prog.cõ.1.t. præteritorum, satis id quidẽ olim mõstrauit Hippocrates. Neq; enim di 2.14ª.189.c cere, quæ vis sit præscientiæ, hoc loco, nisi obiter, statui: sed, quibus est perspectum, quid valeat, de præsagitione per pulsus quæ mihi perspecta sunt, exponam. Quia vero bipartita est eorum disciplina, vt item remediorum: altera ex peculiaribus facultatibus eorum, altera ex ipso affectu: in vtraque operæpretium mihi visum est exercitari, vt quocunque proposito affectu, eius in promptu habeamus pulsus. Rursusq; perpetuo, qui pulsus, quos prodidi singulorum affectuũ, breuiter admoneo, quibus soleant accidere. Si quis enim in vtrisq; probe versatus sit, ac meditatus singulos accurate pulsus dignoscere, hic demum eorum sit absolutam scientiam assecutus. Itaq; etiam, qui recte volet in hisce libris versari, huic reuoluendum prius est, quod conscripsimus opus de dignoscendis pulsibus: ac ante illud, de pulsuum differẽtijs, vbi, quot sint vniuersi, & qualis quisq;, atque quod sortitus nomen, aperuimus: tertium iam opus de pulsuum causis est. Quæ quidem hîc omnia requiruntur: nam, si Primum absit, nihil omnino, quid dicatur, assequére, cum, quæ nomina quibus rebus assignentur, non teneas prius. Secundum vero si te lateat, omnis cum eo huius commentationis fructus perit: etenim, ego si celerem pulsum, vel magnum, vel vehementem, vel quem alium, designare tradam certam rem præteritam, aut præsentem, aut impendentem: nisi eos norit lector in experiũdo dignoscere: nec de veritate eorum, quę dicũtur, poterit iudicium facere, nec ex illis vnquam præsagire quicquam. Tertia lucubratio, quę D causas docet, vnde variantur pulsus, tum ad demonstrationem est his, quæ dicenda sunt, necessaria, tum ad memoriam & reminiscentiam. Id quod etiam intelligemus apertius proposito aliquo pulsu, verbi gratia magno. Hîc homonymiam primum distinguemus, quandoquidem bifariã dicitur pulsus magnus: deinde in vtraq; attendemus significatione, quid annunciare præsens, vel præteritum, vel futurum possit. Quæ quidem duæ significationes hæ sunt: Magnus vocatur pulsus, nunc cum moderato comparatus & naturali: nunc cum quolibet. Iam, quæ præsciuntur ex vtroq;, partim in communi pertinent ad ambos pulsus, partim vtriq; sunt propria. Ac vero iam omnia prosequamur, exorsi à communibus. Sanè horum in primis est procliuis inuentio, si retineris, quæ in lucubratione de pulsuum causis docuimus: vbi hæc demonstrauimus, causarũ non esse vnum genus eos alterantium, sed vnum esse continuum, vt aiunt, generationi, quod scilicet naturale est: alterum cõtrarium esse; & est causarum præter naturam: postea tertium existit aliud, causarum non naturalium, atque hæc referuntur ad veram illorum essentiam & naturam: aliud quartum ad apparentem in specie, quod, quia proprium in primis est commentationi præsagiendi, diligẽtissime nunc est explicandum. Nam ex eo, q̃ talis, vel talis, quisq; appareat pulsus, initiũ nobis datur præsagiendi: atqui non apparet perpetuo is, qui vere est. De hoc etsi verba iam fecimus in libro secundo de pulsuum causis ad exitum libri: & etiam in tertio breuiter attigimus, vbi

ageremus

ageremus de gracilibus: tñ nunc quoq; paulo inferius de clarabimus, si prius de causis, quæ immu E
tãt pulsus, differuerimus. Non posse pulsum mutari vllum, in primo libro de causis pulsuum de-
monstrauimus, nisi etiam effectrix eius facultas, vel tunica arteriæ, vel vsus quamobrem fit, in ali-
qua sint mutatione & alteratione. Ita etiam in proposita in magnitudinem pulsuum mutatione
quod nã de illis aũt quę nam imutata sunt, aduertemus: facultas ne robustior sit, didicimus. n. eã,
quantum in ipsa sit, pulsum maiorem reddere: an hæc eadem mãserit, mollis autẽ euaserit tunica
arteriç, siquidem hoc quoq; accepimus, in magnitudinem, molliorem tunicam attollere pulsum:
an, ꝙ increuerit vsus, ea mutatio inciderit. Ergo, facultas si robusta sit, planè sit vehementior: po-
surimus aũt maiorem dũtaxat factum esse. Quod, si tunica tm arteriæ mollita sit, necessario mollior
erit. Iam, si neutrum appareat, clarum est nec facultatem nec arteriæ tunicam immutatã esse. Re-
stat igitur mutatum aliquatenus esse & variasse vsum pulsuum generandorum: Quorum esse do
cuimus vsum duplicem, primum atq; maximũ, tutelam natiui caloris: alterum, animalis spiritus
generationem: sic nunc voco, quo vtitur anima ad functiones voluntarias. Ac horum oĩno præ-
ter superiora, aliquid est mutatum, vbi in magnitudinem conuersus pulsus sit. At vero, si paruus
fiat à natura flexus ob vsum, sola perspicua erit magnitudo, non dum autem celeritas: si maior, in- F
crescet magis magnitudo, & clare celeritas apparebit: si adhuc amplificabitur, magnitudo celeri-
tasq; augebunt, atq; accedet crebritas: vt planum est ex opere de causis pulsuum. Quare, pulsus si
variasse magnitudine {sola} videatur (nam hoc nunc propositum est) necessarium est vsum pau-
lulum esse immutatum: sin autem non sit factus maior pulsus, sed videatur maior, gracilius solito
aliqua de causa ualit hominis corpus. His iam cognitis ad examinandum accedas, primũ in cor
poribus simpliciter sanis: mox in ijs, vbi adiunctus est aliquis ascititius motus: postea, in corpori-
bus, quę ęgrotant simpliciter: postremo in ijs, vbi alteratio quępiam adest externa. In corporibus
enim, quæ sunt sanitate inculpata, docebit magnus pulsus & temperamentum hominis, et corpo-
ris habitudinem: in corporibus, vbi adiunctus est aduentitius status, illum prępollere motum, cui
peculiaris magnus pulsus est. De omnibus hisce motibus, in opere de causis pulsuum diximus.
Nec aliter in ægrotãtibus, si quidem ęgrotant simpliciter, indicabit magnus pulsus morbi calidũ
affectum esse: sin recens aliqua adsit alteratio extrinsecus, illum vincere motum, cui sit familiaris
magnus pulsus: Vt exempli gratia, in sanis, qui pulsum magnum obtinent, ad moderatum scilicet
relatum, ad memoriam est reuocãdum, primum hoc quidem, qui sit in hoc genere moderatus pul-
sus, & qua in corporis natura. Ostendimus in secundo libro de pulsibus dignoscendis, in corpo-
ribus optime comparatis pulsum esse moderatum: non in his tñ perpetuo, verum cum omni qua G
litate aduẽtitia corpus liberum sit omniq; motu, quę fiunt ex aliqua exercitatione, aut cibo, potu,
balneis, medicamentis, animi affectu. Quare reuocandus est ad memoriam moderatus pulsus: &,
quem nunc inuenimus, vt in comparatione illius magnus, considerandus est, ex qua causa in ma-
gnitudinem increuit: aut enim ex gracilitate corporis, aut ex calore temperamenti, aut ex ascititio
motu. Cæterum motus ascititij mox desinunt, permanent vero amplius ob gracilitatem & tem-
peramentum. Hac igitur ipsa re distinguendus est, alijsq;, quas dicam inferius: tantum pręmone-
bo non nihil, quod necessarium ad omnem insequentẽ doctrinam est. Quod pręmonere instituí,
hoc est: Omnium alterationum, quæ corpori accidũt, certissimam assequimur in illis corporibus
cognitionem, quorum noscimus naturam: quantum enim à natura discesserint ob causas præter
naturam, & illas etiam, quæ non naturales appellantur, nulla poteris exacte inuenire alia ratione.
Sed enim non cognoscimus hãc semper: quare nec in exactam vbique cognitionem veniemus,
verum à cognitione absoluta tantum aberimus, quantũ ab naturalis status distemus cognitione.
At statuamus primum explorationem in hac disputatione istituí hominis naturæ, hoc q; habeat
eximium vnum, vt maior sit pulsus moderato citra vllam alterationem ascititiam. Hic homo, ne-
cesse est, sit homine optime natura comparato, vel calidior, vel gracilior, si quam habemus priorũ H
duarum lucubrationum memoriam de dignoscendis pulsibus, & de pulsuum causis. Atq; huius
quoq; duxi admonendum esse: in eiusceimodi omnibus orationibus licet coniunctione distincti-
ua vtamur, vel omnes tamen posse partes in vnum conuenire: siue duæ, vt nunc, calor & gracili-
tas, siue plures videantur, quæ mutationem efficiũt. Ac pulsus quidem, qui absolute dicitur ma-
gnus: quem ad eum, qui absolute est moderatus, ostendimus conferri: aut temperamentum, aut
pręsentem declarabit corporis statum. Qui vero magnus dicitur, comparatus cum naturali vniuſ
cuiusq; pulsu, etiam hic annunciabit aũt calorem aliquem accessisse illius corporis statuí naturali,
aut gracilitatem. At vero mutationes pulsuum ex causa externa in hunc modum sunt discernen-
dæ. Quæ ex balneis, cursibus, frictionibus, cæterisq; motibus fit, non est diuturna, sed mox ad pri-
stinum statum reuertitur. Itaq; tangendo pulsu, iterumq; tangendo paulo post, poteris in mani-
festam mutationis cognitionem venire: altera enim tactio, vt breuissimum interponatur spatiũ,
à priore videtur diuersa esse. At magnitudo pulsuum ex vino & cibo profecta, diuturna est. Hęc
ex vehementia exploratur, quę illi est coniuncta: neq; enim his vehemens minus atq; magnus est
pulsus: nunc autem is positus est, qui dumtaxat sit maior: itaq; non est ab his immutatus. Iam ẽt
magnitudo, quam ira concitat, adiunctã habet vehementiam: quę alioquí prudẽtem non lateat, si

oculos

A oculos respiciat vniuersumq; vultum: quod, si quis reprimere iram & tegere velit, fit inæqualis
pulsus, magisq; inæqualis his, qui anguntur, & verẽtur. Porro magnitudinis incrementũ, quod
fit, cum semicocti in corpore humores concoquantur, alantq; naturam, perinde, vt his, qui cibum
sumpserunt, vna secum auget vehemẽtiam. Haud aliter, si quis in sole aut ad ignem calfactus sit,
non solũ non durat diu alteratio, verum ẽt cutis ijs est squallida, nec humida, vt erit à balneis. Atq;
hi quidem, quod ad mollitudinem & humiditatem cutis attinet, contrà se habẽt, ac loti. Medium
inter vtroſq; locũ sunt sortiti in cutis mutatione humiditatis ac siccitatis, fricti atq; exercitati. Iam
vero etiam calor hic copiosior ſm pectus est exercitatis & iratis, lotis parcior, adeoq; ad extremas
vsque partes æquabiliter cum humiditate & mollitudine extensus. Sic etiam, si inunctus homo
interea fuit medicamento calido, inter tangendũ mordacem calorem senties: quanq; fortassis, nec
illita cuti ex medicamẽto pinguedo te fallat. Hi sunt artificiales modi causarum dignoscẽdarum,
quæ in magnitudinem pulsum sanis & ægrotis conuertunt. Externi sunt, partim per inuestiga-
tionem, cum scilicet apud inimicos, aut in lidiatores, aut malignos tentatores quæstionẽ habeatis:
partim ex eo, ꝙ non discesserit ab ægroto medicus: quos quidẽ optimos confirmamus esse digno
scendi modos: nam, qui fiũt, cum non semper ægrotis medicus præsto fuerit, neq; verũ illi decla-
B rare voluerint, hi sunt difficillimi, & medicum requirunt egregie prudentem. Etenim mihi vsu
venit, cum reliqua distinxissem vestigijs illis, quæ commemoraui ante, vt restaret quærendum, an
ægrotus medicamentum calfaciens absentibus nobis sumpsisset, an ratione accessionis magnitu-
dinem pulsus nactus esset. His vero temporibus vndiq; exploranda est & obseruanda veritas.
Primus in illo genere scopus est, tempus accessionis, deinde ęgroti consuetudo & mores. Nam, si
alio tpe, & nõ accessionis, maior sit pulsus, à medicamento calfacíẽte probabilius est, cũ ratione ac-
cessionis, incidisse alterationem: sin accessionis tempore, verisimilius est propter accessionẽ. Ex-
plorabis autem exacte, si paulo post iterum tetigeris: nã, si calor à medicamento processit, à quo
auctus sit pulsus, diuturnitate magis semper ac magis remittetur: qui vero ab accessione, increscet. Verum hic modus dignoscẽdi pertinet ad artẽ. Huc notitia, quam cõsuetudo prębet & mo-
res ægrotorũ, pro cumulo accedit. Quidam. n. sunt insueti & abhorrent à medicamentorũ potio-
ne: alij sunt adeo assueti, vt viuere sine medicamentis non sustineant: itaq; præsagitio sumptũ esse
medicamentum calfaciens, in his, qui ab illis abhorreant, difficilis est: in ijs vero, qui sunt assueti,
facilis. At vero mores ẽt ęgrotantis ad talem præsagitionem nõ mediocriter interſunt. Quidam
enim natura insidiantur, & familiaribus imponunt, atque elaborant, vt coarguant nihil quenquã
C firmi scire: quidam simplices sunt, modestiq;, atq; omnia faciunt aperte, nec quicquã dissimulant,
vel tegunt. In his nihil factum clam suspicandum est: apud insidiantes omnia habenda sunt suspe
cta, ac circũspicienda sunt & distinguenda, tum quæ propria artis ratione pertineãt ad dignoscen-
dum, tum quæ extrinsecus aduenium. Quod mihi fuit quõdam necessarium facere in homine di
uite, qui gaudebat medicamentis, eaq; assidue sumebat: qui eo erat ingenio, vt libẽter argueret fa-
miliares nullius certæ scientiæ. Huius cum offendissem in magnitudinem pulsum increuisse, ab
alijsq; omnibus, quas cõmemorauimus, causis distinxissem, ac vna mihi maneret distinctio, vtrum
à calfaciente medicamento, an accessionis ratione febrilis id accidisset (circa tempus enim erat fe-
brilis accessionis) iussi, vt linguam mihi ostenderet: quam cũ à medicamento conspexissem infec-
tam, iterum attigi eius pulsum, nihil suspicans etiam. Interea occurrit mihi, medicamentum me,
cũ voluisset potare pridie, interdixisse: itaq; homini dixi statim, eũ medicamẽtum bibisse. Quod
ille cũ animaduertisset, à linguæ me colore coniecturam fecisse, alias iterum pilulas paruas medi-
camenti fecit, quas deuorauit, vt lingua ne tingeretur: at hoc quoq; deprehendi eius cõmentum.
Nam, cum linguam inspexissem, ac tetigissem iterum pulsum, atq; reliqua, quæ nuper exposui di-
scussissem, equidem suspicionem ad medicamentum potissimum conuerti, retraxiq; manum, ac
D iterum paulo post inieci pulsui (noueram enim hoĩs peruersitatem) itaq; deprehendi factum, nec
dubitaui illi dicere, At tu medicamentum mihi sumpsisse videris: ille constantissime inficias ibat,
simulq; seruos, qui permanserant, appellabat testes. Ego manum eius tenens, & pulsum tangens,
Ergo, inquam, sustinebis conceptis verbis iurare mihi, vt tibi dictabo? Ad hoc non prompte ille
respondebat, ac arteriarum habebat, vt in angore, inæqualem motum. Profecto, inquam, tu me-
dicamentum planè sumpsisti, caue, iures. Igitur aduersus istos quidem ineptos, ingenio opus est
medico: at idiotæ ferè non tantũ medicis non renituntur in explicandis & explorandis causis ex-
ternis, sed & adiuuant, vltroq; exponunt omnia. Sed de pulsuum nos incremento magnitudinis
satis principia exposuimus: restat, vt orationis seriem persequamur. Quia non ad vnum modum
magnus pulsus dicitur, sed nunc, vt ad moderatum, nunc ad quemlibet, confertur: ac cum duplex
sit hic quilibet, aut minor moderato, aut maior: deinceps de magnitudinis incremẽto dicẽdum est
vtriusq; pulsus, minoris, inquam, eo, qui moderatus est, & maioris. Cõmune igitur est omnis in-
crementi ad magnitudinem solum auctum calorem esse, quo scilicet tempore nec facultas affecta
sit nec instrumenta, ac immotus sit ęgrotus. Proprium aũt est deflexui eius à natura, vnius magni
tudinis incrementum: reliquorum duorum etiam, celeritatis, non nunq; crebritatis quoque. Age
vero, illius hominis pulsus, exempli gratia, quẽ modo reliquimus, cui facti essent maiores, offen-

damus amplius auctos esse, huic calorem etiam necesse est esse auctum: siquidem incrementis omnibus magnitudinis hoc commune erat: ac proprium præter commune, immutatam celeritatem esse: &, si adhuc magis crescat magnitudo pulsuum, non celeritatem modo, sed iam crebritatem etiam. Ostendimus enim in primo libro de causis pulsuum, sicubi paulo actus calor sit, manifestum magnitudinis incrementum esse, celeritatis non manifestum. Si amplius crescat ille, non solum magnitudinem accumulabit, sed crescet etiam euidenter celeritas: præterea non nihil acquiret crebritatis. Sic, si augeatur plurimum, & pulsuum vsus generandorum superet maximam distentionem, magnitudinem nõ auget, vbi auctus ad summum sit: sed celeritatem cum crebritate, quantum potest, accumulat: ac, vbi augeri celeritas amplius nequeat, concitat crebritatem. Iam alius sit ægrotus, cuius nec facultas nec instrumenta læsa sint, sed minorem iusto pulsum habeat: deinde huic quoq; remoto externo motu, maior fiat: huic etiam liquido dixeris ampliorem nunc calorem, q̃; dudum, esse. Ac in eo quidem commune habebit cum bis iam commemorato responsum: proprium autem habebit, non ex paruo tantum pulsum in magnitudinem increuisse (fieri enim non possit, nisi simul tardior rariorq; fiat, vt minor vnc̃; iusto reddatur) sed nec maiorẽ tantum fieri potuisse, nisi etiam fieret celerior & crebrior. Nam affectum, in quo pulsus plus iusto imminutus sit, raritatem etiam & tarditatem cõplecti, perspectum illi est, qui eorum meminit, quæ F docuimus in libro primo de pulsuum causis.

Pulsuum Commutatio in Paruitatem. CAP. 2.

His ergo relictis, de pulsuum cõmutatione in paruitatem consideremus: cuius item sunt tres numero omnes differentiæ. Aut.n. ex naturali & moderato quem vocant, aut ex maiore q̃ hic sit, aut ex minore, mutationes in paruitatem contingit fieri: vocatur aũt, qui moderato maior est, absolute magnus: qui minor, paruus. Exordiamur igitur hic de integro ab ijs, q̃ in his cõmunia sunt, deinde iam ad propria sigillatim nos cõferamus: statim enim cõmunis cõmentatio complectit proprium eorum inueniẽdorum viã. Sit pulsus cuipiam homini minor, q̃ dudum, mutatione præditus præterea nulla vllius generis: tum quæratur, quomodo nuper affectus esset, atq; quomodo nunc. Via inquirendi hæc est. Minor solito pulsus fit, aut cum imbecillior facta sit facultas, aut instrumenta duriora, aut vsus remissus. Sed enim nec imbecillior facta nunc facultas est, alioquin omnino coniuncta sit cũ paruitate remissio: nec corpus durius arteriæ, neq; enim tum minor tm̃, sed & durior pulsus esset. Superest ergo solum alteratũ esse vsum: ac, si id tẽporis quietus homo fuerit, quantitati refrigerationis quantitatem respondere mutationis. Iam vero ex maiore, q̃ naturalis sit pulsus, eam mutationem necessario accidisse, norunt, qui retinent demonstrata in G primo libro de causis pulsuum. Nam de naturali statu ob frigiditatẽ mutatio ad paruitatem, simul etiam rariorẽ eum atq; tardiorem reddit: & moderati iminutio ex magno supra modũ aucto, statim adiungit sibi celeritatis aliquid et crebritatis, q̃, qui multum vltra modũ sit auctus, tribus in generibus variet. Quamobrem, qui magnitudinem tm̃ imminuit pulsus, & reliqua seruat immota, hic est, qui paulo maior sit iusto: hic.n. solus ex paruo caloris incremento constat. Reliquorum, qui in magnitudinem mutantur, nisi simul celeritatem assumat vel crebritatem, talis euadit nullus: quare nec quisquã præter hunc alius magnitudinem diminuet. Qui.n. huius accepit solius incrementum ex calore, vnam eam ex refrigeratione imminuet: qui vero hactenus est alteratus à calore, vt non magnitudinem modo, verum etiam celeritatem & crebritatem immutet, cõtrarium iter per easdem genere alterationes tenebit: ita non modo minor, sed & tardior erit ac prius, rariorq;. Pari modo mutatio in minorem ex moderato, & mutatio quoq; ex hoc in eum, qui minor etiam sit, continuo rariorem solito & tardiorem efficit pulsum: siquidem mediocritatem habet quandam distentionis, pulsus hoium naturalem statum tenentium: quam, si calidius aut frigidius solito euaserit corpus, necessario amittit. Non idem tm̃ amissionis modus est: nam, cum calfit, magnitudo plane prima, mox celeritas, inde crebritas accedit: contra, cum refrigeratur, raritas manifeste prima, altera tarditas, postrema paruitas. De his abunde in primo libro de causis pulsuum diximus: quo minus hic iam immorandum est. Itaq; seriem orationis persequamur, ac secundum commemorata, explicemus causas, quæ refrigerant, quę totidem genere sunt, quot illæ, quæ calfaciunt. Aer etenim frigidus, qui foris occurrit, quemadmodũ & aqua frigida, vel balneum, vel medicamentum corpori inunctum, refrigerat: quin etiam longa quies, & velut latebræ, corpus refrigerant: præterea, quæ intro recipiuntur, vt acr respiratione attractus, qui frigidus sit, cibus potusue, medicamẽtum natura frigidum, aquæ frigidæ immodicus vsus: ex animi affectibus, metus diuturnus: ex contentis in corpore humoribus, qui frigidi temperamẽto, cum antea quiescerent, nunc cõmoti sunt, aut omnino tenuiores quodammodo calidis facti sunt. Hæc seperatim ita possunt distinguí, vt de calfacientibus causis diximus: neq; enim, vt de similibus bis dicamus, sit operæpretium. Atq; pulsuũ in magnitudine & paruitate mutatio abs talibus & tot causis gignitur, quod certe ad naturã pertinet ipsius rei, q̃, qđ ad nram attinet cognitionem, adhuc desideret aliquid. Sæpe enim arteria, quod in se est, maxime distenditur, sed occultatur magnitudo distentionis, vel interpellatur à numero, vel crassitie, vel duritie circumiacentium corporum, vel obiectorum. Hæc enim essentia magnorum vel paruorum pulsuum in arteriæ circulo consistit, vbi longitudo

** In ãtiquis est ἀφαιρεῖ. i. imminuit.*

Agitudo perpetuo par est: at non tamen apparet par, sed delitescit quædam eius pars. De quo quidem etiã iam secundo in libro de causis pulsuum exposuimus, nihilo minus, quod ad propositum interest, reminiscentię gratia exponemus.

Dimensiones Distentionis Non semper tantæ apparent, quantæ sunt. CAP. 3.

Arteriæ altitudo semper æqualem latitudini distentionem habet: sed fit, vt occultetur, aut arceatur sæpe à corporibus circũiectis & oppositis vel vniuersus motus, vel certe eius quędam pars: ac pars illa, quę arcet, aut in profunditate magis, aut in latitudine, aut simul in vtraq; similiter apparet. Cum ergo nõ percipiat nostro quidẽ tactui motus, atq; hoc per totum aĩal accidat, vt nulla vsc̃q; arteria videatur moueri, vocatur is affectus ἀσφυξία hoc est priuatio pulsus: quę quidẽ, si ad veritatem exigas, in corpus nunq̃ viuum cadit, neq; est enim vnc̃q;, quin cor vnà cum arterijs oĩbus agitetur: at, si referas ad nostrũ tactum foris iniectũ, in multis reperiatur sanè frequenter: obiecta.n. arteriarum corpori sunt, oĩno certæ membranæ, & cutis, multis ẽt locis adeps, atq; caro, à quibus vsu venit pulsui, vt non occultetur modo, sed & impediatur. Ac sic quidẽ, si motus occultetur oĩs, atq; in omnibus id partibus accidat omnium arteriarum, ἀσφυξίαν appellãt affectum: at, si quibusdã in partibus videant moueri, in quibusdã non videantur, hic differentiam in longitudi

B ne habent pulsus. Et nimirũ vocantur longi, quibus sensibilis motus longitudo naturalem excedit: breues, quibus infra naturalẽ statũ est: quibus par est naturali statui, moderati. Tantum.n. animaduertitur semper de motu arteriarum, quantum opposita corpora permittunt: quamobrẽ fit, vt corpulentis pulsus breues: gracilibus vero longi: quemadmodum & quadratis moderatisq; esse videntur moderati. Iam etiam apparentis motus his non semper æque, vt profunditas, impeditur latitudo: verum, vbi arteriarum regiones in latera, vel adipis, vel carnis, vel vaporũ, vel humorum plenę sint, ac incũbens superne cutis nihil eas oneret, latitudinis tm̃ obscuratur motus: ac magis, si vehemens pulsus & magnus, quantum in ipso est, sit: cum vero regiones vicinæ sunt mundæ, rugosa aũt, quę eas tegit, cutis, magis profunditatis motus latet in eo corpore, ac potius, si non vehemens pulsus & magnus, quantũ in eo est, sit. Si ergo pulsum inuenias longiorẽ iusto, si quidem vna latitudo eius & profunditas increuerit, vide, gracilior homo solito an calidior euaserit, remoto aduentitio motu: nam, si factus gracilior sit, idq; tanto, quanto est pulsus maior, vnum hoc tm̃ eum immutauit: sin autem non tanto, non hoc modo est causa, verũ etiam calor. Quo'd si in eadem constiterit corpus habitudine, solus mutatus est calor: sin crassior euaserit, duplo auctum æstima calorem: at, qua'nam de causa sit auctus, explorandum ex illis est, quæ exposuimus. Sin lon-

C gior factus pulsus sit, & latior, non vero perinde profunditate auctus, sed permaneat moderatus, præter superiores notas, hoc illi etiã extra ordinem, necesse est, adsit, rugosiorem euasisse superne arteriæ incũbentem cutem: ac, si cõuertas membrũ, vt, quæ eius pars modo superior erat, nunc sit inferior, nulla tũ profunditas re videbitur impedita. Atq; hi quidẽ duo pulsus in primo libro de eorũ differentijs oĩum primi inter vigintiseptem pulsus in tabellam sunt relati, quam de illis fecimus, qui constant ex ternis simul dimensionibus quantitatis distentionis. Ab his descriptus tertius est, qui lõgitudine & latitudine excellit naturalẽ, ac in profunditatis dimensione est humilis: qui sanè est infrequens. Fit.n. cum arteria magnopere obiectorum corporum mole oneratur: id quod nunq̃ eueniat, nisi facultas simul imbecillior sit, & summe mollis tunica arteriæ: quorũ illud imbecilliorem iusto, hoc molliorem pulsum efficit. Itaq; cũ his quidẽ erit aliq̃n longus simul & latus & humilis, alia ratione nunq̃ fiet: immo vero, etiam cũ videatur talis, ne tum quidem procul à natura, nec ad humilius, nec ad latius deflectit: neq;.n. ad summum arteria in profunditate grauetur, & in latitudine nequaq̃: neq; item plurimũ ascẽdat altitudo, prorsus vero contrahat in angustũ: etenim ferè fit, vt plus altitudo crescat, præsertim si vehemens sit pulsus, at nõ hactenus tm̃, vt idem altissimus simul & angustissimus sit. Quo'd, si hic quoq; membrum inuertas, vt, quę mõ par

D tes superiores essent, sint nunc inferiores, & profunditatis eorũ dimẽsio incrementũ habebit, nec videbitur amplius humilis: sed, vt longus & latus, ita etiam erit altus, quod est magnus: nam, qui tribus est dimensionibus auctus, magnus vocatur. Proinde distinctiones in hoc sunt adhibendæ præter has, quas nunc exposuimus, ẽt illæ, quæ in primis omnium sunt adhibitæ. Iam illud quoq; est animaduertẽdũ, ecquid de latitudine simul detrahatur, cũ inuersum sit membrum: etenim hoc fit non nunc̃q;, demonstratq;, quanto antea vltra proportionẽ profunditatis dilataretur vas. Iam quartus, qui lõgus simul, & altus, & in latitudine est moderatus, quod ad se attinet, latus est, quem admodum & altus: sed, quia in lateribus coarctatur arteria, ideo sic eius mõtus impeditus est. Omnino enim, vbi latitudo profunditatis proportionẽ excedat, aut profunditas proportionẽ latitudinis, altera impedit earum aut pt̃; multitudinem, aut crassitiẽ, aut duritiem corporũ obiectorũ, quæ interposita sunt inter arteriam & admotum tactũ. Et hercle etiam rugositas numerum impositorum corporũ auget, rugis cutem conduplicans. Itaq; is pulsus, aut, cum vere magnus sit, fecũdum latitudinem obstaculum habet: aut, cũ videri in macilento corpore magnus possit, nõ videtur tm̃, q̃ vna dimensio eius sit restricta. Qui quintum in tabella locum habet, longior iusto, in reliquis aũt duabus dimensionibus moderatus, graciliorem annunciat solito hominẽ esse factum: & pulsum, quantum in eo est, iusto minorem. Quãdo.n. longus pulsus aut ob propriam suam magni-

Aëtius. 1. par. cã. 170. col. 2. à

tudinem, aut propter tenuitatem videatur eiuſcemodi eſſe: nunc vero non apparcat talis ex ma- E
gnitudine eſſe (eſſet.n. ſimul altus & latus, aut alteruter certe horum) reſtat, vt per maciem factus ſit longus. Cæterum, cum graciliores habere videanť pulſus iuſto maiores, plane pulſus, quod ad ſe pertinet, anguſtior æquo eſt & humilior: itaq; etiam minor, quod ad ſe attinet. Qui ſub hunc ſcriptus eſt, ſextus, puta longus, & humilis, atq; latitudine moderatus: cum de cauſis ante expoſitis minor ſit iuſto: quantum in eo eſt, ob gracilitatem apparet lōgus eſſe. Sed hoc commune cum quinto habet: propriū aūt hoc peculiariter, profunditatem ob cauſam paulo ante memoratā eſſe imminutam. Septimus in tabella pulſus erat, longus pariter & anguſtus, altusq;, qui videri, perinde ac omnium primus, magnus poſſet, niſi ſit reſtricta latitudo: cætera hîc ita, vt in primo omnium, ſunt diſcernēda. Et etiam, quæ in tertio explicauimus, ea ſunt in hunc locum cōferenda, nō ſæpe numero. ſ. hunc pulſum eſſe, neq; cum incidat plurimum moderatum altitudine ſuperare, & inferiorem latitudine eſſe. Ab illo octauum, longum vnà, & anguſtum, & moderata profundita te, natura quidem eſſe paruum ex ijs cōſtat, quæ in quinto iam retulimus: at, quia marcuit corpus, longior videtur: eximium vero hoc præter quintum habet, ꝙ cōſtrictam hîc arteriam latitudinis anguſtia declarat. Nonus pulſus, longus, anguſtus, humilis, longe etiam magis oſtenditur ſua na tura eſſe paruus, verū videri per marcorē corporis, lōgus: ferè adiūcta illi rēmiſſio eſt, duritieſq;: F qui, ſi neq; durus ſit, neq; admodum languidus, ab refrigeratione gignitur. Itaq; noue, quos nunc percurrimus, pulſus oēs longitudinem habēt æquo longiorem, duabus differētijs reliquis variāt: nouem proximi longitudine moderata ſunt, profunditatem aūt & latitudinem immutāt. Ac decimus quidem, qui altus ſimul & latus videtur, vno in homine ſi cū moderato comparetur, nunq; exiſtat: niſi qñ (id quod rarum eſt) oīno arteria de ſede ſua migret. Sin aūt conferatur ad eum, qui eſt abſolute moderatus, poteſt incidere, ac cauſa eius generandi in proprietatē conformationis cō fertur: ſiquidem ſymptoma arteriæ eſt, quæ ſub profunda carne vtrinq; occultetur, ſed in media parua parte ſublimis extet. Vndecimus, qui vna re differt à ſuperiore, ꝙ profunditatem moderato parem habeat, pro cumulo cauſam demittēdi huius habet adiunctā: cætera cum decimo conueniunt. Duodecimus, latus, humilis cū moderata longitudine inuerſo ſit membro: aut.n. vnde quaq; videbitur moderatus, aut magnus. Ac, ſi oīno videatur moderatus, altitudinem declarabit prius non nihil cōpreſſam eſſe, productāq; ob mollitiē arteriæ latitudinem: ſin magnus, plurimū fuiſſe compreſſam altitudinem. Decimus tertius, altus, idemq; dimenſionibus duabus reliquis moderatus, perinde vt decimus, & ex naturali conformatione conficitur, & etiā ex naturalis ſedis mutatione: eximium aūt habet præter illum latitudinis anguſtiam. Decimum quartum, qui om- G nibus tribus dimenſionibus moderatus eſt, oībus apertum eſt referre naturalem: an verò ſit par re vera naturali, exploratur ex corporis habitudine. Nam, macrior ſi iuſto ſit, ſic, cū ſit pulſus ſua natura minor, par apparet moderato eſſe: ſin craſſius æquo ſit corpus, pulſus tum de ſua quidem natura magnus eſt, ſed, ꝙ per corpulentiam coerceatur, eſſe moderatus videtur: q, ſi nec ad gracilitatem corpus, nec ad corpulentiam deflectat, moderatum in eo non ſolum repræſentari pulſum, ve rum etiam neceſſe eſt eſſe. Sanè demonſtrauimus in ſecundo libro de pulſibus dignoſcendis, cæteros pulſus ad hunc oēs relatos, magnos, paruos, longos, breues, latos, anguſtos, altos, humiles ap pellari. Quintusdecimus, qui humilis profunditate eſt, reliquis duabus dimenſionibus moderatus, omnino ſimilis ſuperiori eſt, decimoquarto, præter ꝙ huius compreſſa eſt profunditas: proinde, quæ illic prius expoſuimus, ea duces hic quoq; dicta eſſe. Hoc verò eſt in hiſce omnibus memoria tenendū, non amplius cōuerſo membro videri humilem. Sextusdecimus, qui moderatus eſt longitudine, anguſtus, altusq;: aut ex cōformationis proprietate fit talis natura, aut per affectū aliquem compreſſis ad latera arterijs. Septimumdecimum, qui eſt moderatus lōgitudine & profunditate, in reliqua dimenſione anguſtus, in latera contractum eſſe declarat moderata profunditas: in reliquis omnibus decimoquarto & decimoquinto reſpōdet. Octauusdecimus, qui lon H gitudine moderata eſt, & anguſtus, humilisq;, ſua quidem natura paruus eſt: videť autem eſſe ob gracilitatem moderata longitudine. Breuiter.n. cum præter profunditatis proportionem & latitudinis, extenſa longitudo ſit, ſignificat corporis gracilitatem: non tñ, vbi cōtracta præter proportionem profunditatis eſt, corpulentiam denotat, ſed vel naturalem quāpiam cōformationem, vel ſitum arteriæ inæqualem. Nonusdecimus, breuis, latus, & altus, aut ob conformationis proprietatem talis natura videtur, aut ex affectu arteriæ in ſitu diſtortæ. Vigeſimus iam alijs duabus dimenſionibus ſimilis eſt nonodecimo, ſed profunditate eſt moderata. Hic hēt hoc præcipuum, impeditam ſuā altitudinē. Vigeſimusprimus, breuis, latus, & humilis, præter eaſdem cauſas, ēt illas adiūget ſibi, quæ latum ſimul & humilē efficiunt pulſum. Ad eundē modū vigeſimusſecundus, breuis ſimul, & altus, atq; latitudine moderata, aſſumet ad eaſdē cauſas, eas, quæ moderatū latitudine creant humilemq; pulſum. Sic ēt vigeſimustertius, breuis ille quidem longitudine, verum dimenſionibus duabus reliquis moderatis, ad eaſdē cauſas reducetur. Vigeſimusquartus ſortietur præter eaſdē cauſas, extra ordinē cauſam, quæ altitudinē deprimit. Ad eūdem modū proximi duo ad antedictas referētur cauſas: vt memoria teneamus, in quibuſcūq; pulſibus cedat lōgitudo proportioni latitudinis et ꝓfunditatis, in his cauſam aut naturali cōformationi, aut arteriæ puerſo ſitui

A ſitui eſſe attribuendam. Demonſtrauimus porro, vbi latitudinis, vel profunditatis proportionem lōgitudo vincat, aut obſiſtere alteri earum ſolam anguſtiam, aut auctam ēt alteram eſſe: atq; obſta culū frequēter accidere, incrementū raro, in latitudine quidē, vbi per mollem arteriæ tunicā degra uetur altitudo, ſimulq; nec vehementē eſſe eiuſcemodi pulſum: in profunditate vero, vbi coar ctēť latitudo, & pulſus vehemens ſimul & magnus ex ſua natura ſit. Reliquus eſt poſt oēs vigeſimusſeptimus, breuis, anguſtus, humilisq;, qui vtiq; paruus vel apparet eſſe, vel ſua natura eſt: ac, quæ quidem in oīum primo diſtincta ſunt, magno, eadē ſunt hîc quoq; diſtinguenda. Si naturaliter comparata corporis ſit habitudo, hîc pulſus nō modo vī paruus, ſed etiam eſt vere. At, cum craſſior ſit, ſi, quo homo cualit ſe ipſo craſſior, hoc ſit pulſus minor, erit tum quidē, quod ad ipſum attinet, moderatus: ſed per corporis craſſitudinem minor videtur moderato. Si longe ſit craſſior, q̄ pulſus minor, is pulſus, q̄tum in ipſo eſt, mediocri erit maior. Sin aūt minus ſit craſſus, q̄ paruus pulſus, hîc, ſi, cius naturam ſpectes, minor erit naturali. Quo'd, ſi gracilius corpus ſit, q̄ videaē pulſus paruus, is ſanè eſt natura paruus, ſed non perinde vī paruus, ac vere eſt: ꝙ corporis gracilitas, quatenus deceſſit de natura, hactenus ei magnitudinis addit ſpeciem. Quæ de paruo & magno pulſu adhibita diſtinctio eſt, eadē in alijs eſt adhibēda oībus: ſciendumq; illorum quemq; vel par-
B uum eſſe natura, vel magnum, vel moderatū. Ac tres hi pulſus in q̄ſtitate diſtentionis poſiti ſunt, quod attinet ad ipſius rei naturam. Vñr vero eſſe vigintiſeptem ob craſſitudinem vel gracilitatē corporis, vel ob cutē rugoſiorē, vel regionum arteriarū inæqualē anguſtiam, vel proprietatem cō formationis. Itaq; vnum quēq; oportet, qui nō inania verba ambit, ſed ipſa opera ſtudet meditari, oīum memorē, quę iam percurri, ſimul atq; aliquē aīaduertat pulſum, qui in quātitate conſiſtit diſtentionis, primū, qui ſit de vigintiſeptē, attendere: deinde, vbi ab eo, quæ ex vicinis corporibus oriunť, alterationes ſecreuerit, indagare, an moderatus ſit, an magnus, an paruus: poſtea ſtatus, qui talem genuere, ſiquidem docent hi & præterita & futura, vt in lōgo, & anguſto, & humili: nam exempli gratia in hoc, quod dico, docebimus. Hunc, quantum in ipſo eſt, liquet paruū eſſe, ex eo, ꝙ eius imminuta eſt circularis dimenſio, & aucta dimenſio longitudinis. Si enim duabus de cauſis minor circulus diſtentionis apparet, ob corpulentiam, & ꝙ minor re vera ſit pulſus: nunc aūtē abeſt corpulentia, ſanè.n. non ſolum longitudo non creuiſſet, ſed etiam imminuta eſſet: planū eſt pulſum ſua natura eſſe paruū. Cum igit̄ remota ſit longitudinis ſpēs, quam contraxit ex corporis habitudine, cum de ſua natura paruus ſit, videamus iam, qua'nam de cauſa ſit factus paruus. Hîc plurimi intereſt noſſe paruitatis quantitatem & longitudinis: aut.n. paulo eſt naturali minor, aut
C multo, aut, vt ita dicam, modico: ſic etiam in longitudine, aut parum, aut modice, aut longe naturales ſuperat. Iam altera ex parte ad maximam longitudinem producatur: etiam ad maximam deueniat paruitatē, id eſt anguſtus & humilis ſit: hic pulſus natura lōge eſt, q̄ apparet, minor, ſed eā quidem ex nimia gracilitate comparauit ſpeciem: vt vero ſit natura minor, ex cauſis, quæ efficiūt minorem, frigiditate, imbecillitate, gracilitate. At quæ tandem cauſa eſt vel cauſæ inter has, vnde pulſus, qui nobis nunc cernit̄, longus, anguſtus, humilisq; genereť? Declarauimus quidem ante, ſignum eſſe perpetuum arteriarum duritici pulſum durum, infirmæ facultatis lāguidū, qui ēt remiſſus & imbecillus vocatur: vt, qui ei eſt contrarius, vehemens, contentus, validus. Verum ſcien dum & hoc eſt in hoc pulſu, neceſſario cum languidum eſſe: nunq;.n. valente facultate paruus ad ſummum pulſus fiat: at duritiem nihil eſt neceſſe coniunctam eſſe. De frigiditate vero nō abſolute eſt ſtatuendum: ſed illud primum noſſe oportet intereſſe, cor vnà eſſe cum arterijs refrigeratū, & refrigerari: ac ꝙ, refrigeratum eſſe, læſam eſſe facultatem, ſit: refrigerari aūt, mutari vſum. Hic animo mihi opus eſt planè attēto, ſciendumq; nō modo ad præſagitiones ex pulſibus, ſed ad alias etiam penè oēs eo nihil eſſe conducibilius. Procedit autem vniuerſus hic ſermo ex cognitione eſſentiæ facultatis, quam in commentarijs de cauſis pulſuum, ꝙ operæpretium non eſſet, præteriui-
D mus. Hoc loco, quia ad exacte intelligenda ea, quæ poſthac docebimus, hanc refert noſſe, viſum mihi eſt illam exponere: neq; hic tñ cum ſuis demōnibus (quippe alio eam loco proſecuti latius ſumus) ſed quantum ſummatim explicatum ad inſtitutum noſtrum conducat.

De Eſſentia Facultatis, ac de Reliquis pulſibus, qui in Quantitate diſtentionis conſiſtunt. CAP. 4.

FAcultatis eſſentia ſingularum partium, in ſingularum illarum poſita commodo temperamēto eſt: nam tum demum ſuum quęq; munus obit ſtrenue, vbi ſit temperatiſſima: contra male fungitur, ſi intemperata ſit: atq; hactenus male, quatenus ſit intemperata. Ad eundem modū cordis corpus, cum immodice refrigeratū ſit, calfactum, humectatum, deſiccatum, pulſus pro ſuæ intemperiei modo facit languidos: id quod illi eſt, offenſam facultatem eſſe. At vero conſuetudinē cum ſanguine habere in ipſius contento ſinibus, & cū ſpiritu, qui calidior lōge, ac naturalis ſtatus requirit, ſit: aut cū eo, qui in inuolucro cor ambiente eſt, vel in pulmone: aut cum ipſo etiam inuolucro cor ambiente, & pulmone: vſum eſt tñ variaſſe citra offenſionem facultatis. Eandem habet rationem refrigeratum eſſe & refrigerari: vbi in ipſo cordis corpore temperando præpolleat elementum frigidum, læditur facultas: ſin in tunica cor ambiente, & in pulmone, & ſanguine, ſpiritu ꝙ, quos eius ventriculi continent, vſus eſt remiſſio. Iam humiditates & ſiccitates, ſi in ipſo

* *Antiqui habent σκληρότητα. i. durities. ex⁹ ſic uidetur legendum.*

corpore cordis consistant, nocent facultati: si in quopiam vicino, non immutãt vsum: siquidem E
proba temperatura & intemperies ex quatuor fiunt elemẽtis: vsus vero accessiones vel remissio
nes ex calido & frigido dũtaxat. Vbi iam ad vltimam vsus exolutionem deueniat corporibus vi-
cinis cordi vehementer refrigeratis, non poterit etiã cordis corpus nõ intẽperatum esse: id quod
nihil est aliud, q̃ debiliorem fieri facultatem. Quãobrem dicebam fieri non posse, vt de frigiditate
vno verbo pronunciarem. Neq; vt sola prostratione facultatis, vel indurationе sola instrumento-
rum, pulsus interim minor fit: ita ẽt ob solam frigiditatem, quo nunc diximus, nõ accepta refrige
ratione de vsus exolutione: neq; n. eo vnq̃ cor, vt refrigeretur vehemẽter, deueniat, nili sit ipsum
refrigeratũ. Quod dico, intelligas clarissime, si eos, qui in itinere ex ingenti frigore obeũt, conside
res: oẽs. n. simul vt frigidum expirãt aerem, pulsum quoq; minorẽ habent: minimum tamen illo-
rum prius nullus, q̃ ad extremam refrigerationem sit perductus, obtinet: vbi non tũ vsus est im-
mutatus generandorum pulsuum, quod aderat à primo illis, verum ẽt, quia perditur iam naturale
cordis & moderatũ temperamentũ, debilitatur facultas. Id quod solet plerunq; ijs subito accidere,
non, vt in alijs affectibus, paulatim: de quibus est vnus, quem hoc loco habemus in manibus, per
quẽ pariter & longus pulsus apparet, & angustus, humilisq; in longis morbis. Qui. n. ita habẽt, in
periculũ hi non minus præsens veniunt, q̃m illi, qui in itinere decedunt: non repente his tũ paruus F
pulsus, sed pedetentim venit marcescentibus: vnum enim & hoc genus est marcoris, quod Philip
pus senium ex morbo appellat. Nã non ex frigiditate torridus marcor, cæterũ ex facultatis sola im
becillitate, imbecillos pulsus & paruos creat. Separatur à priore, motus velocitate & crebritate &
duritia caloriſq; feruore. Verũ de his non est huius disputationis differere; sed ad institutũ reuer-
tor. Longus, angustus, humilisq; pulsus, cũ longius ab natura trinis dimensionibus discesserit, si
talis citra duritiem appareat, à quibus nam procedat & quot causis, abũde aperuimus. At, vbi eũ A.l.1. f. 2. d.3. c.6.fo.48.h
duritie coniunctus est, vna iã huic adest vel languidus pulsus, vel medius inter languidũ & vehe-
mentem: qui nec euertat tactum, nec ab eo euertatur: vt memores simus nullũ alioquin inter lan-
guidum & vehemẽtem mediũ esse: declarat aũt in corpore is affectus esse, qui reddit arteriam duram. A.t.2.1.par.ch. fo.570.col.2.b

ẽis. † impressis est, certisq; melancholicarũ et quartanarũ febriũ generib. In aliquib. tamẽ antiquis legitur, vt vertit interpres.

Hęc est siccitas, vel cõstrictio à frigore, vel tensio. Siccitas quidem in ardentissimis febribus,
vbi maligne producunt, & præcipue ex torrido marcore, †certisq; melancholicæ & quartanæ febris
generibus. Constrictio ex frigore fit per frigidæ intempestiuũ potũ & immodicũ, vel put balneas
similes, ex refrigerãtibus item pomis intẽpestiue ingestis, vel præter modũ: deniq; ex ijs, quæcun-
que multũ solent frigidæ pituitæ gignere, quẽ Praxagoras vitreũ succũ solet appellare. Tensio ex
conuellẽtibus affectibus, & ingentibus inflãmationibus. Ex scirrhis vero cõstrictio arteriarum O
atq; tensio nascit: quod quidem accidit potissimum ex iocinore & liene: ex his. n. visceribus pul-
sus apertissime videntur & perpetuo duri scirrho præsertim affectis: & vero etiam in magnis in-
flãmationibus. Sed tactu eiusmodi affectus deprehẽdent, & per vrinas, & alui excremẽta, per vni-
uersi corporis deniq; colorem & linguæ: iam etiã per febrium genus. Qui porro alij corporis af
fectus pulsum creãt durum, partim originẽ ex recẽtibus offensionibus repentinã trahunt, reliqui
oẽs pedetentim. Offensiones, quæ inducunt eiusmodi affectus, sunt vini potio intempestiua, &
frigidę: sępe ẽt poma refrigerantia, & frigidum balneũ. Deprehendes noxã à vitio illatã, cum subi
to pulsus non durus modo sit, sed maior ẽt, & celerior, & vehementior. Cæteras à vino in commu
ni discernes, q̃ nec magnitudinem adiunctam, nec vehementiam, nec celeritatem habeant. Singu
las seorsum, nunc clarius, nũc obscurius & per coniecturam. Clarius, vbi symptoma aliquod con-
sequatur, quod pomis solet succedere, inflatio vẽtris, inquam, aut mordicatio corruptorũ, aut sto-
machi aliqua cõpressio, aut delirium, vt à pomis vinosis: aut vomitus, aut alui deiectio humidior
& largior. Hæc scilicet non per signa, sed ipsam aperte demõstrant substantiam comestorum: q̃,
nisi horũ quid adsit, nec à vino signorum, aqua frigida est, quæ offendit, vel pota, vel intempesti-
ue in ipsa lotos. At vero, vt hæc securius omnia confirmare possis, metuentium & angore corre- H
ptorum pulsus magno indicio sunt. At, si prius dictis postea hoc semper addas, ægrotum aliter, ac
præscriptum sit, fecisse, magis confirmatã præstabis & suspiciendã prædictionem, vt subinde fidẽ
astantes non habeant, nec ex pulsibus credant tale quid dictum esse, sed cõsciorum aliquem detu-
lisse ęgroti peccatũ. Tangẽdi aũt accurate sunt pulsus, deinde, quod indicãt signa, proferendum:
ac tum denuo sunt tangendi, animaduertendumq;, ecquid ęgrotus commotus sit. Qui si omni sit
perturbatione liber, vide, nunquid cõmemoratorum signorũ aut omiseris, aut parum probe per-
penderis. Si vero sit perturbatus, atq; videaẽ angi vel vereri, caue mox, signo adhibeas fidẽ: frequen
ter. n. fit, vt non, quo conscij sibi talis admissi sint, angantur ægroti, sed q̃ ita ferè sint comparati,
vt statim expauescant: at his mox pulsus consistit. Qui vero planè in culpa sunt, q̃s tu diu de eo cõ
firmes quicq̃, tam diu metus proprius pulsus apparet. Atq; peccata, quæ hactenus exposuimus,
omnia aut inflãmationibus, aut scirrhis, aut siccitatibus, aut viscerum per frigiditatem cõstrictio
nibus augẽdis, alterationẽ, quam diximus, inducunt. Neruorum vero originem si quid occupet
tale, affectum conuulsiuum creat: sic appello illos affectus, qui ante mortem necessario conuulsio
nis aliquod habẽt symptoma. Qui quidem moriũtur oẽs etiam calidi, contra, ac illi, qui corripiun
tur syncopa: hi. n. vehementer etiam frigidi viuunt adhuc. Quibus vero neruorum propaginem
occupa-

A occupauit conuulsiuus affectus, cum planè iam expirauerunt, diutissime permanent calidi. Ho-
rum pulsus omnium statim primo occursu exercitatis in tangendo tensionem produnt, & motũ,
veluti conuulsiuum, detegunt. Quo'd, si quis, cui commemoratus pulsus est, ab aluo plura deijciat
(id quod euenit ex iocinoris scirrhis) nõ amplius hi habent pulsum lõgum, sed aut moderato assi-
milem lõgitudine, aut etiam breuiorem. Iam hoc quoq; in omnibus duris pulsibus pariterq; par
uis operæpretium est nosse, citissime vibratos eos effici: &, qui vibrati non sunt, vel de vitalis fa-
cultatis imbecillitate, vel de remissione vsus, vel amborum concursu non recipere illos eum mo-
tum. Nam, siquidem vsus magnam distentionem postulet: visq; efficere vitalis valeat, sed vnum
refragetur corpus arteria, quod attolli in magnam distentionem per duritiam nequeat: vibratio
in eum statum incidit. Nulla præterea ratione fiat arteriæ vibratus motus. Quo circa hic pulsus,
qui videtur vibratione vacare, aut extremam imbecillitatem facultatis, aut exolutionem vsus de-
clarat maximam. At, vibratus si sit, contentionis continuo non nihil annũciat facultatem obtine-
re, nec pulsuum vsum generandorum semel esse exolutum: nec vero deuenit ad maximam par-
uitatem, sicuti diximus propositũ pulsum facere. Ad eundẽ modum, si pulsus citra vibrationẽ lon
gior iusto sit, angustiorq; & humilior, non longissime tamen de natura in singulis his diuerterit,
B sed aliquãtum, attendendum est, durus ne sit & non vibratus, aut planè duritia liber sit: si. n. durus
sit, sed absq; vibratione, frigiditatem, vel facultatis imbecillitatem indicat, vel vtranq; simul. Hæc
discernito ex consequentibus: nam, cui talis pulsus ex sola refrigeratione sit, statim adiunctã tardi
tatem habet, raritatemq;: cui ex imbecillitate facultatis, sociam sibi remissionem habet. Quo'd, si
iam vsus constet immotus, tanto erit pulsus celerior naturali & crebrior, quantum à modo defle-
xerit paruitas. Sin autem, quo facultas sit imbecillior, eo exolutior vsus sit, pulsus esse similis in
vtraq; differẽtia moderato videbitur, nec celerior, vel tardior, vel crebrior, vel rarior: at, si excedat
alterum, pro excessus ratione, sicut ante est dictum: si vero simul & durus & vibratus sit, significa
bit eosdem affectus, à quibus diximus supra durum pulsum constitui, verum non imbecillam fa-
cultatem tũ, vt in illis, neq; exolutum vsum. Quanta vero vtriusq; sit noxa in facultate, declarabit
vehementiæ & remissionis differentia, vna cum quantitate vibrationis: in vsu vero, differentia ce
leritatis & crebritatis cũ vibrationis item quantitate. Relíqua ex ante dictis etiam conijcito. Haud
aliter, si non paulum nec multũ tribus differentijs de natura deflectat, sed sic mediocriter & modi-
ce, ex dictis discrimina notato. At sæpe in eiuscemodi pulsibus, ijs dico, qui pusillam à natura in
longitudinem angustiam & humilitatem habent mutationem, non mõ nihil animaduertitur du
C ritiæ, verum mollitudine etiã præditi sunt insigni: id quod & huic accidit de causis genere issdẽ:
variatur aũt quantitate in singulis. Siue. n. propter facultatis imbecillitatem minor moderato pul
sus fiat, facultatis ostenditur maior offensio: siue propter exolutionem vsus, maius & huius esse vi
tium: quo. n. tunicę mollitudo ad distentionis magnitudinẽ est promptior, hoc causam, quę mo-
liatur paruũ pulsum, declarabit esse maiorem. Sanè, imbecillitas facultatis q̃m sit magna, satis ex quã
titate remissionis apparebat: huc cumulus accessit, quod nunc diximus. At, vsus exolutio in quã
tum inciderit vitium, ex solis, quæ diximus, signis inuenitur: de quibus dicemus etiã inferius non
nihil, vbi connectamus mutuo pulsuum genera: in præsentia. n. hoc non instituimus, sed cũ expo
nere de genere quantitatis distentionis cœpissemus, simul alia attingere sumus coacti. Quare re-
deamus ad primum institutũ, ac ad reliqua genera transeamus: neq; enim, q̃ alios item ex tabella
pulsus percurramus, causam arbitror vllam esse: verum eadem ratione et via, quam instituimus in
longo, angusto, & humili, reliquos singulos explorabimus. Ac primũ remouebimus, qui propter
corporis habitudinem longitudine, vel latitudine, vel, pfunditate variãt, vtnõ magni tm̃, vel par-
ui videantur: deinde causas considerabimus, per quas aut iusto maiores fiunt, aũt minores. Atq;
de genere pulsuum quidem, quod consistit in quantitate distentionis, satis in præsentia.

D *Celer & Tardus pulsus, quid denotent.* CAP. 5.

POsthac de illorum in celeritatem & tarditatem mutatione, quod ipsius motus est arteriarum
genus in primis proprium, agemus. Porro sumendum hic quoque est ab distinguẽda homo
nymia initium. Nam dr celer pulsus, nunc vt cum moderato comparetur, nunc vt cum quolibet
alio. Præterea ipse ille moderatus interim absolute dicitur, quem in optima conspicimus natura:
interim de vnoquoq; homine, qui inculpata sit sanitate. Hic ex comparatione absolute moderati
existimatur, docetq; quod nam sit temperamentum: ac celerior quidem calidius: tardior frigidius
declarat temperamentum. Verum solam planè non est inuenire mutationem in celeritatem &
tarditatem, nec in sanis, nec in affectis corporibus: nam, qui calidiore est temperamento, q̃m simpli
citer moderatus, si pulsum habere videatur celeriorem, eum habet necessario ẽt maiorem: &, cui
pulsus est aliqua occasione solito celerior, omnino etiam maior est. Neuter tamen est horum ne-
cessario crebrior: siquidem crebritas illis, vbi calor accumuletur copiosior, accedit. Itaq; cũ celeri
tate modo magnitudo, modo etiã crebritas coniuncta est: atque etiam interdum sola crebritas:
cum aliquem prætereuntes, qui maximam, quæ eo tempore contingat, distentionem obtineat,
deinde reuersi parem offendamus magnitudinem, sed celeritatem maiorem: huic enim simul cre
britatem necesse est increuisse. Quo'd, si quem relinquamus, qui vsum habeat pulsuum exolu-

tum, ac reuersi in celeritatem pulsum inueniamus auctum, tum nõ auctus tm̃ celeritate est, sed & E crebritate plane & magnitudine: qñquidem vsus exolutio in raritatem clarius, deinde in tarditatem, postea in paruitatẽ, pulsum conuertit. Et item quoq; mutationes in paruitatẽ pulsuũ, partim ex moderato statim in raritatem simul mutant, subinde etiam in paruitatem, vbi amplius vsus sit imminutus: partim ex statibus nõ naturalibus, nũc aucto vsu, sæpe vna cũ mutatione in paruitatem, interim cũ raritate, non nunq; cum mutatione in vtrãq;: nunc diminuto vsu mutationes fiũt pulsuum in tarditatem cũ raritate & paruitate. Habes primas & simplicissimas pulsuũ mutationes in celeritatem & tarditatem: harumq; causæ præcedẽtes & externæ eadẽ inueniunt rõne, atq; illæ, quas de magnitudine & paruitate exposuimus. Mistæ vero mutationes atq; compositæ, cũ vehementia & remissione vel duritia vel mollitudine cõstant. Quæ etiã examinandæ sunt atq; discernendæ eadem via rationeq;, quam, cũ de longo, angusto, & humili disputaremus, declarauimus, quo cognoscamus, quæ causa sit, quamobrem in celeritatem vel tarditatem pulsus variauit: potest enim, vti diximus, ob vsum auctum pulsus in celeritatẽ creuisse: põt etiã ob mollitudinẽ arteriæ, & facultatis robur. Sed.n. cũ non variet mollitudine, duritia, vehementia, remissione, solus mutationẽ vsus induxerit: at, si cũ horũ aliquo, causa ingrenda & exploranda præpollẽs est, sicut ante declarauimus. Exẽpli gratia, si simul & celerior esse & mollior videatur, aĩaduertendum est, F tanto'ne celerior sit, quanto mollior, an magis. Nam, si, quanto est mollior, tãto etiam celerior sit, alterationẽ ab sola mollitudine mutauit: sin multo celerior, q̃; mollior, non à mollitudine tm̃, sed & ab vsu aucto: cõtra, si multo mollior, q̃ celerior, quanto mollior est, tm̃ detraxit solius vsus exolutio. Ad hunc modum, si pariter celerior & vehementior sit, nũ tanto celerior sit, quãto vehemẽtior, considerandũ est, ita.n. celeritatis solũ facultatis robur causa sit: sin celerior, q̃; vehementior, quo celerior est, hoc de vsu aucto accepit: at, si vehementior multo, q̃; celerior, non robur tm̃ facultatis, sed etiam frigiditas aliqua alterauit pulsus. Si iam celerior simul & mollior vehemẽtior q; appareat, singulari experientia opus est cognituro, vtrum tanto celerior sit moderato, quanta ex ambabus caulis facta accessio est ex mollitudine & cõtentione, an non tanto. Nam, si tãto, ob illa sola est immutatus: si magis, accessit incremẽtum vsus: sin minus, etiam propter vsum exolutum.

Eadem ratio in pulsuum mutatione in tarditatẽ ineũda est, ex vsu'ne duntaxat exoluto, an ex imbecillitate facultatis, an ex duritia instrorum orta alteratio sit. Ac ob vsum solũ variasse probabile est pulsum, si q̃n nec durior, nec imbecillior inueniatur: ob facultatis infirmitatem, vbi quãto languidior sit, tanto etiam tardior: atq; ob duritiam item instrorum, cũ tanto sit tardior, quanto durior. Sin aũt multo tardior moderato videatur, q̃; lãguidior, in eũ statũ ex imbecillitate & frigidi- G tate incidit, causamq; in eo exuperantem ex collatione reperies ad naturalem & moderatũ. Si.n. numeris forte quinque de natura remissio deflectere videat, & quindecim tarditas: præstare in eo pulsu constituẽdo frigidã causam, non imbecillitatẽ facultatis esse causam, dicẽdum est. Sin quindecim tarditas numeris appareat, decem aũt remissio, in huius pulsus constitutione frigiditatẽ excellit imbecillitas. Si vero minori excessu sit tardior, maiori vero sit lãguidior, ex facultatis imbecillitate & calore quoq; is natus sit. Ac magnitudinẽ quidẽ vtriusq; causæ ex proportionis excessu inuenies. Atq; hoc memoria tenendum est, hęc omnia dici amoto ascititio motu. Pari modo, vbi cum mutatione in tarditatẽ inuenit aliqua durities, attendendũ est, ex sola duritie mutatio, an ex ambabus, incidit. Si.n. quanto tardior sit pulsus, tãto etiam videatur durior, alterationis sola durities causa est: si vero multo tardior, q̃; durior, non modo durities, verũ etiam frigiditas: atq; inuenias ad eundem modũ hîc fortiorem causam, atq; declaratũ est paulo ante. At, si magis sit durior, q̃; tardior, non nomine duritiæ tm̃, verum caloris etiã, talis euasit: & vero hîc quoq; ex proportionis excessu perspicies causæ vtriusq; magnitudinẽ. Iam vero, si tardior simul & durior sit atq; languidior, exercitatũ hîc quoq; oportet esse, qui sit perspecturus, an tãto tardior sit moderato, q̃tum accessit ex vtrisq; caulis imbecillitate & duritia, nec'ne. Etenim, si tanto, ob illas est solas mutatus: H q̃ si magis, adiuncta iam est vsus exolutio: si minus, etiam propter vsus incrementum.

De Quatuor generalibus Differentijs, quæ sunt in Distentione. CAP. 6.

QVando iam satis de his tractauimus, quod ad hunc locum attinet, hic disputationem aliquantisper sistamus, ac prius, q̃; aliud genus in manus sumamus, quędam faciamus, vt commemoremus & ad superiorem & insequentem sermonem accommoda. Nam, quatuor cum sint in distentione arteriæ generales differentiæ, prima eademq; ante cæteras pulsuum propria, quę in qualitate consistit motus: altera, quę in quantitate distentionis: neque hîc nos, neque in primo de pulsuum differentijs libro de priori magis propria, verba fecimus, quòd cognitu difficilior sit, sed de illa, quam dignoscant tyrones clarius, & quæ ideo sit ad denunciandum aliquid vtilior. Hæc habet extra ordinem illud quoque præter alias omnes, vt complecti septem & vigínti videatur pulsuum differentias, sint vero re vera tres: nam in cæteris quidem omnibus generibus, quot natura sunt differentiæ, tot apparent. Reliqua sunt in distẽtione duo genera pulsuum, alterum facultatem, alterum arteriæ indicat tunicam, quod quidem est postremum, immo vero nec proprium nec affine, sed genus pulsuum aduentitium. Habent autem hoc duo hæc genera, vt causam semper, à qua generantur, ostendant aperte: duo illa genera superiora nõ perpetuo:

A petuo. Etenim duobus obuenit generibus posterioribus, vt ab vna vtrunq; cã constituat: primis vero duobus, vt ab oĩbus caulis, quas tres frequenter demonstrauimus esse: quo ẽt in generibus duobus primis difficilior est oratio, ac pluribus ad cãm inueniendam distinctionibus indiget. In reliquis duobus cum genus est causæ vnum vtrobiq;, tum vero quantitatis notitia certa.

Causæ continentes Vehementis, languidi, Mollis, & duri pulsus. CAP. 7.

VEhemens pulsus à facultatis semper robore fit, ac, quo sit vehementior, tãto robur significat maius esse facultatis: languidus ex facultatis imbecillitate, ac, quo sit languidior, hõc facultatem quoque imbecilliorem esse demonstrat. Haud aliter durus pulsus efficit ab arteriæ tunica dura, mollis à molli. Præterea quantitas pulsus duritiæ & mollitudinis, arteriæ declarat quantitatem duritiæ & mollitudinis. Sed verò, qui medius est inter durum & mollem, qui ẽt vocat moderatus, primus natura est inter eos, solusq; naturalis. At inter languidum & vehementẽ hac rõne medius est nullus: q̃ languidus sit oriundus ex facultate imbecilla & à natura desciscente, vehemẽs autem ex firma & recte habente. Verum alio modo, vt ante retulimus, medius sit aliquis inter lãguidum & vehementem: modus aũt dignoscendi per tactum adhibitum est. Nam, cum à pulsu euertit, vehemẽtem eum vocamus: cum ille euertat pulsum, languidum: vbi neutrum fit, medium dicimus B hunc sortitum locum esse inter languidum & vehementem: qui quidem non aliter, atque languidus, præter naturam est. Alterationes pulsuum quædam in remissionem & vehementiam & solæ fiunt frequenter, & ab vna causa: cum.n. tunica arteriæ vnà cum vsu in naturali consistent statu, & non nihil facultatis contentio alterata sit, languidior hic, quàm vehementior priore, pulsus redditur: de alijs vero generibus cum eo nihil mutat: atque hoc pacto solæ fiunt & ab vna causa. Alio modo ab vna quidem causa, sed non solæ: nam, vbi dissoluta admodum facultas sit, vel contenta, vt non dum à caulis alijs continentibus sit immutatus, mutari pulsus ab vna causa accidet, genus vero non vnum commutatum esse. Nam, si longe facultas imbecillior sit, non languidum modo, verũ etiam paruum pulsum creabit: &, quia paruum, statim ẽt crebrum: at robustissima cum vehementissimum, tum etiam maiorem excitat pulsum, simulq;, si nihil variet vsus, rariorem. Mutatio iam pulsuum in duritiam & mollitudinem siquidem ab vna causa procedat, omnino aliquod vna de alijs generibus mutabitur: quòd si sola constet, ex concursu plurium causarum constituit. Simul autem & sola & ab vna causa nequaquam fiat, nisi minimo planè spatio discesserit de natura, vt quàm minimo fiat pulsus durior, pari tamen magnitudine: at sic nec celeritas mutabitur, nec crebritas. Verum, apertior si fiat maiorq; durities, non poterit pulsus non esse minor, tantoq; ẽt C crebrior, quanto minor. Si vero simul & durior facta sit tunica arteriæ, & calor increuerit, hoc pulsus moderato durior erit, quo arterię tunica: at magnitudine æqualis moderato: modo, quantũ calor mediocritatem excesserit, tanto tunica arteriæ naturali sit durior. Qñ iam de his quoq; satis dictum est, quantum requirit præsens argumẽtum, deinceps de præcedentibus & externis duorum generum, quæ nunc explicauimus, caulis agemus.

Causæ præcedentes, quæ Robur augent & opprimunt. CAP. 8.

A.l.3.f. 11. t.2. c.6.fo.280.b.c. CAusæ præcedentes, quæ robur facultatis augent, partim in ipso insunt corpore: ac humores quidam" sunt semicocti & crudi, qui iam concoquantur: & naturæ ad iudicationem impetus, nisi hic sit etiam in eodem genere: ad hæc ira: Partim extrinsecus aduenĩunt, vt vinum, cibus, exercitationes modicæ: & ẽt quæ intemperiem corrigunt ipsius corporis & cordis & arteriarum, siue illi cibi sint, siue potus, siue ẽt medicamenta. Dissoluunt vero facultatem" inedia, vigiliæ, solicitudines, mœrores: vacuationes immodicæ per aluum, vel per vrinas, vel vomitum, vel vterum, vel profluuium sanguinis: vehementes dolores, vel singulares, vt quem stomachicũ affectum vocant, qui syncopam inducit. His adiunge omnia, quæ cordis vel arteriarum creant intemperiem, siue in corpore illa contineantur, vt in succis, vel solidis partibus: siue foris etiam his antecedant: D quippe hæc dissoluunt omnia facultatem, immodice humectando, desiccando, calfaciendo, refrigerando, digerendo. At vero, quæ causæ præcedentes & externæ pulsum duriorem efficiunt, sic pra expositum, cum de longo simul & angusto & humili differeremus. Nihil est ergo, cur eas dẽ hoc loco recenseamus: sed, tantum si mollis causas addiderimus, finem hic faciemus libri.

Causæ præcedentes & externæ Mollis pulsus. CAP. 9.

MOllem reddunt arteriam humidus cibus, ac frequentiores balneæ, somni multi, mollior victa, & voluptates: atq; hæc quidem intra septa manent naturæ. Præter naturam, in comate, lethargo, aqua inter cutem, & si quæ sunt alia, quæ arteriarum tunicas imbuunt larga humiditate, maxime pituitosa: de quibus infra, cum de morbis dicam, prolixius agam. Nũc iam tempus est, vt hunc librum finiamus, si in summam, qui in eo sit fructus, subduxerimus: est aũt hic. Præsentem dispositionem singularum causarum continentium pulsus primam indicant: qua cognita præcedentes & externæ causæ deprehenduntur † ipsius primæ inter illas: atq; in hoc constat præterito rum præsagitio: futurorum vero ex ijs, quæ dispositiones comitantur, petunt præsagia. Quorum quemadmodum vnumquodque potissimum fiat, in sequentibus libris declarabo: prius in secundo tamen horum commentariorum, quod restat adhuc, instituimus persequi.

Galeni.

In græcis est, ἢ μετάτινος ἰδιότητος γινόμενα. i. ẽ quã dã propriete eneneres.

† *Al. τῆς τροπῆς αὐτῶν. i. mutationis ipsorum.*

GAL. DE PRAESAGITIONE EX PVLSIBVS

LIBER SECVNDVS

ARGVMENTVM LIBRI

Præsagitio ex pulsibus, Qui in Contractione arteriæ, in Tempore quietis, in Inæqualitate, in Ordine, ac in Ordinis perturbatione intelliguntur.

Quid Celeritas & Tarditas Contractionis significent. CAP. 1.

DE primis quidem & quasi maxime elementalibus pulsibus, qui in distentione arteriæ dignoscuntur, disseruimus superiore libro: nunc de reliquis, exorsi à contractione, tractabimus. Habet quatuor hęc quoque genera pulsuum, quot scilicet distẽtio: velocior etenim & tardior, maior minor, vehemẽtior languidior, si naturam ipsam spectes rei, contractionis motus fit: & hercle ẽt F arteriæ corpus aut durũ efficit aut molle, quare & ob id pulsus durus vel mollis efficit: haud dignoscas tñ horum generum, præter tarditatem vnam & celeritatẽ, vllum: immo ne has quidem vbiq3, sed in illis pulsibus, vbi sensu contractio animaduerti possit: vt in primo libro de pulsibus dignoscendis docuimus. Iam ẽt in libro de vsu pulsuum arteriæ functionem demonstrauimus contractionem esse non secus, ac distentionem: ut traq3 n. naturalis calóris tuetur mediocritatem: distentio veluti inspiratio quædã excessum ardoris refrigerando, & ventilatione, quod extinguit, incendendo: contractio in modum expirationis fuliginem expurgando. Ergo celeritas contractionis indicio erit fuliginosorum excremẽtorum ingentem colligi copiam, expurgariq3 id temporis, quandocunque inueniat: tarditas contra, nec eius multum excrementi coaceruari, eoq3 nec requirere euacuationẽ. Magna. n. copia per putredines humorum aceruatur, quæ febres accendunt necessario: cũ corpus bonos humores habeat, pauca omnino: in aliis statibus, qui medij inter hos sunt, pro portione singulorum statuum: inter edendum & dormiendum, plus: per vigilias & inedias, minus. Eadem planè ratione pro eiborum natura: in illis, qui prauos humores gignũt, plus: ĩ his minus, qui probos. In febribus ad eundum modum, in accessionibus, plus: aliis temporibus, minus. Adeoq3 plus ex crassis & lentis G humoribus, cuiusmodi pituitosi sunt, & quos appellant crudos: ex biliosis minus, & melancholicis: medio modo ex sanguine, qui. s. etiam putrescit in inflammationibus: vnde oriunt febres, cũ aliis, tum illis, quarum adeo est immodicum incendium, vt cutem deurant, & affectum generent, quem carbunculum vocant. Eiusdẽ ferè naturæ sunt herpetes depascentes, quos appellauit Hippocrates ‖ edentes: scilicet in omnibus his affectibus putrescunt humores. Alio aũt iam modo illi, qui putrescunt in asperis arteriis, succi: pulmonem. n. suo vitio contagiunt, ac putrescit tpis progressu hoc ẽt viscus. Ac contrahũtur in asperas arterias vel per distillationẽ de capite, vel ex pleuritide, vel peripneumonia, vel pulmonis affectu, vel angina, vel ex empyemate transumpto. Orígínem hinc ducunt putredinis, q minus probe expuant: nã, vt sunt vitiosi, & locus calidus, maturam desiderant euacuationem. Subinde ẽt fit, vt, cum pulmonis rumpat vas aliquod, immittat sanguinis in asperas arterias aliquid: qui quidem putrescens diuturnitate excitat tabem: quo ẽt deuenit celerius, quẽ vasa exulcerata emittunt. In oĩbus his, quos collegi, affectibus, aliisq3, qui putredine sint aliqua humorũ prædíti, arteriarũ motus, quo íntro ferunt, augeat & in quantitate, vt arctius illæ contrahant: sed hoc quidẽ sensu planè non dignoscas. At celeritatis clare animaduertĩ incrementum facileq3 viro experto in hoc opere, qui nec ingredi quidem ad experiendũ prius possit, q̃ H quæ de dignoscendo prodidimus, didicerit: quorum nos nihil ex priscis medicis docuit vllus: sed progrediunt quidam vsq; ad verisimilem orationẽ, commentationes scilicet Herophilias quasdã de pulsuum rhythmis conscribendo: aliqui inanem loquacitatem vocant eam meditationẽ, penitusq3 eam repudiant: veritatem aũt neutri cognouerunt, q. s. in celeritatem & tarditatem distentionis contractionisq3 respicere oportet, quarum multa valet vtraq3 índicare: vti summatim nũc declarauimus, explicaturi posthac, cum de morbis agemus, latius.

* *In impressis græcis est κινήσεως. i. motionis: in aliquibus manuscriptis* ἐπιτάσεως *i. tẽperaturæ.*

Quid Crebritas & Raritas indicent. CAP. 2.

NVnc quidem ad crebritatem me raritatemq3 cõuertam: quarũ duplex est vtraq;, quòd etiam quietibus contigit arteriæ duplicibus esse, vni ab distentione ante cõtractionem, alteri post contractionem ante distentionem. At quiddam ambabus est commune, aliquid proprium vtríque: Commune, quòd duabus de causis abbreuiantur, vel quòd prior productus sit motus, vel quòd sequens anticipet: contra protenduntur, si vel breuior fuerit prior motus, vel si remoretur posterior: Vtrique proprium, quod denotare solent: illud autem ab ijs planum est significari, quod ex producto altero motu vel anticipante altero potest prodi: aut contra ex abbreuiato altero motu, & morante altero. Quando enim syncerus calor, pauciſſimisq3 inquinatus excrementis distẽ-

5. Aph. 22. Ext. ord. 39. d. Et in lib. de vsu humid. in fine.

A.l. 3. f. 10. t. 4. c. 19. fo. 271. g

A distentionem concitat maiorem simulq3 celeriorem: contra, qui confusus excremẽtis est putribus, contractionem: vbi ex anticipatione & magnitudine distentionis pulsus crebrior fiat, calorem purum indicabit multum in corpore increuisse: vbi vero, q maturius incipiat contractio, impuri copiam atque excrementis referti caloris arguet. Nec aliter, cum rarior pulsus externa quiete sit, si quidem ob distentionis celẽritatem, refrigeratum calorem demonstrabit esse: sin ob moram contractionis, fumosa imminuta esse excrementa: In quiete interna è diuerso, si ex productione cõtractionis creber sit pulsus, suppullulare abundantiam fumosorum excrementorum: si ob maturiorem distentionis exorsum, auctum calorem esse. At vero, cum rarior in hac quiete pulsus est, si ob imminutam contractionem, pauciora annunciabit excrementa: imminutum calorem esse, si ob distentionis moram. Quòd si coniuncta ambo sint, vt & protendatur motus prior, & alter anticipet, siue in externa hoc quiete, siue accidat in interna, compositum declarauerit affectum ex illis, quorum figillatim significabat vtrunque. Itidẽ, si pulsus sit rarior, in vtra hęc coierint ambo quiete, contractus prior motus, & multum tardans alter, erit status tum quoque duplex atque compositus ex vtroque: quæ iam ante declarauimus: cum alteruter diminutus sit motus, tardet autem, ac multo post incipiat alter. Verum enimuero non perinde est aperta vtriusque quietis cognitio: ex B terna enim clare sentitur: internam vero ne obscure quidem, nedum euidenter, sensu dignoscas: at sola ad hanc aspires coniectura, si colligas ex impetu vtriusq; motus, præcipue in ijs pulsibus, in quibus clare sensus valet assequi cõtractionem. Ac de hoc quoque genere pulsuum, quantum refert ad propositum, diximus.

* Ταχύτητι *est ĩ impressis cod. & multis ẽt manuscriptis. aliqui tamen habent* βραχύτητι *i. breuitate, et forte melius.*

Quid Rhythmi annuncient. CAP. 3.

NVnc postulat sermonis series, vt de rhythmis exponamus: de quibus prolixius Herophilus disputauit, obseruationem potius & experientiam prodens, quàm rationalẽ docens methodum. Nam rhythmos pulsuum per singulas ferè animaduersos ætates conscribit, nec primum, quibus illos in naturis obseruauerit, nobis declarat: deinde ex ipsa institutione manifestus est, q confusam habuerit, nec distributam contractionis atque quietum notitiam. Nam, si contractionẽ in senibus vsque ad decem prima tempora extendi putet posse, planissime veram contractionem sensit nunquam. Hæc enim interim non tam diuturna est, quàm distentio: interim æque diuturna: interim, vt scribit ille, diuturna quidem est, non quintuplo tamẽ, vt autumat, sed paulo maior. Reliqua errata, & confusiones, inauditasq3 absurditates, quibus scripta scatent Herophili de rhythmis dignoscendis, partim ex tertio commentario de dignoscendis pulsibus, partim ex illis, quæ C seorsum in Herophili artem de pulsibus scribam, cognoscas, licet. Nunc vero (quia nec historiam hac lucubratione, nec confutationem complector: sed, quæ perspexi, doceo) ad inæquales pulsus conuertam orationem.

Inæquales pulsus quid Significent: & primo de Intermittente. CAP. 4.

HOrum duplex est genus: quidam in vno ictu inæqualitatem habent: alij in aceruo, quam iuniores medici inæqualitatem solent appellare σπηματικὴν: σύσπημα etiam. s. aceruum appellant. Igitur de inæqualibus pulsibus hoc in communi omnibus sciendum est, quod in secũdo libro de pulsuum causis ostendimus, ex oppilationibus eos, aut ex compressionibus instrumentorum, aut humorum abundantia ad facultatem quidem collata, aut ex cordis inæquali intẽperie cõstare: incommodiorem porrò esse vnius pulsus inæqualitatem ea, quæ in aceruo consistit. Quinetiam haud quaquam moueri arteriam, quod vocat intermittere, siue in vnũ pulsum, siue in aceruum inciderit, periculosum est, vt nulla omnium specierum alia, quæ inæquales sunt. At seorsum de vtriusque generis omnibus speciebus dicendum est: incipiendumq; à pulsuum collectiua inæqualitate. Meditemur vero orationem, primũ in inæqualitate collectiua, q apertior inæqualitate sit vnius pulsus. Intermittentes pulsus facultas, vel q graueẽ ab humorum copia, creat, impedita, D quo minus motum debito tpe auspiceẽ: vel per crassitudinem vel per copiam humorum, quę obstruat aut oscilla cordi vicinarum arteriarum, quà attrahit materiam rursusq3 emittit: aut ex oscillis quodamtenus vniuersam vasorum capedinem. Sæpe etiam foris illis, quasi vinculum sit, copia eiuscemodi offunditur: non nunquam instar oneris grauat: interdum ẽt spatia, in quibus distendunt, occupat. Est, cum inflammatio, vel scirrhus, vel alius id genus tumor, qui cingentia arterias corpora teneat, earum arceat distentiones: si vero ipsarum arteriarum tunicis tale quid insederit, maius est discrimen: at vero, si ipsius corpus cordis, hoc iã malũ est extremũ, etenim hi subito syncopa corripiuntur. At intemperies cordis non est perinde exitialis, immo vero inflammatione lõge mitior: cuius quidem imbecillitas facultatis comes est, pulsus languidus, præterq3 eum affectum indicat nihil. Nam moderato cor præditum temperamento, pulsum ædit vehementẽ: prauo, languidum: ac est in vtroque excessus & defectus, prout maior vel minor sit temperamẽti mediocritas, etenim latitudinem demonstrauimus habere, quam pulsus habent etiam non minus ex maiore vel minore intemperie. Verum parum & languidum sola intemperies pulsum reddit, non statim inæqualem tamen: nisi cum humoribus facultas comparata contẽtis in ipso corde & in continentibus cum ipso arterijs venisq3, robore ijs cedat: quod aliud nihil est, ac copia humorum facultate maior. In eiuscemodi. n. affectibus adiuncta necessario ad paruos ac languidos pulsus

sus inæqualitas est. At, cũ debilitata duntaxat facultas est cordis, non degrauatur tamen ab humo- E
ribus, hîc omnino pulsus paruí sunt & languidi ex facultatis imbecillitate: nulla vero illis adest ĩ-
æqualitas, nisi quando ipsum etiam corpus cordis inæquali intemperie detineatur: de qua paulo
*Al. rarissimis. post dicemus. Nunc ad intermittentes me refero, qui rarioribus finitimi sunt, verum ab ijs secer
nuntur, ꝙ rhythmum pulsus totum, intermittentes perdiderunt. Quòd si nõ vnius modo tempus
pulsus quiescat, sed diutius etiam, clarius is intermittere videat: periculosioráꝙ hoc erit priore, quo
quiescat diutius. Itaque cum duorum pulsuum tempus arteria quiescat, haud scio, an superstes es-
se quisquam possit. Vnius certe tempus pulsus aut paulo amplius sæpenumero conspeximus in
termittente motu arteriarum confirmatum hominem esse, præsertim cum ætatem ageret senilem:
quanquam hoc videri absurdum possit: etenim, si vel sua sponte imbecillus senex est, laborantꝙ
eius etiam ante valetudinis infirmitatem facultates, quem expectemus euentum, si ad ætatis imbe
cillitatem, altera accesserit ex morbo? Nempe hac de re non est periculosum, sed eò potius leue,
dicit Galen tamen raro contingere, sed tamen maxime patitur cũ nõ a ætate, sed ab intemperie affert. quòd imbecillæ facultates à paruis sæpe causis, fiat, vt offendantur: at firmæ tantum deijciuntur à
maximis. Itaque, qui habitu sunt valente, & admodum diu in morbos non inciderunt, periclitan
tur, si incidant: at vero imbecilli, quiꝙ assidue obiecti ad omnes causas sunt, facillime seruantur:
quòd scilicet de his nemo, cum à qualibet lædatur vel mínima, expectet causam magnam: robur F
validorum omnem excipit causam paruam, vt à solis magnis vincatur. Quamobrem intermittẽ-
tes pulsus minus habent senes, quàm iuuenes, perniciales: mox pueri ab illis, quòd (quia cum con
coctrice facultate sint validissima, tum corpore mollissimo, atque facile perspirabili) concoquant
digerantꝙ per halitum intemperies inæquales, copiamꝙ humorum, & crassitudinem. Quare
etiam hi in minus periculum veniunt, quàm iuuenes, cum pulsus intermittant, duobus nomini-
bus: tum quòd facultate, quæ pulsibus præsidet, imbecilliore, quàm iuuenes, sint, vt à minoribus
causis, sicut senes, superentur procliuius: tum quòd concoctrice firmiore, vt facile offensæ corri-
gantur. His additur ‖ perspiratus facilitas, non mediocre ad tollendos morbos momentum: quod
In Prog. 66. t. 1. 25. 4. 2. 194. b etiam Hippocrates confirmauit. Hæ si tibi rationes probantur, vtaris, licet: sin secus, at, vt do-
cet experientia, rem scito ita, vt diximus, habere. Itaque præter cæteros in pulsibus intermittenti
bus iuuenes, minus his pueri, minime senes in periculum vocantur. Neque vero quicquam ha-
bet admirationis inæqualium perniciossissimum esse intermittentem: nam cæteri quidem vitiosi
aliquatenus sunt motus: at intermittens in motus positus est abolitione: siquidem, quo tempore
intermittit pulsus, tum nihil arteria mouetur. Ac ferè, quantum inter se sanitas, mors, & morbus
differunt, tantum naturalis motus ab immobilitate, & prauo motu: quòd naturalis motus sit in- G
star sanitatis, vitiosus motus morbi, & immobilitas imaginem referat mortis. Nam, qui in ipsis
functionibus statuunt sanitatem & morbum, non in corporis dispositionibus, ex quibus functio
nes obimus, his non instar est sanitatis, motus arteriarum naturalis, cæterum aperte dicetur sani-
tas: itemꝙ vitiosus motus, non instar morbi, sed ipse scilicet morbus: ac immobilitas extinctio
quædam atque mors, siquidem integra diutius constet: nam, si hactenus procedat, vt vnius pul
sus vel alterius videatur tempus quiescere, instar veterni est, aut apoplexiæ cuiuspiam, aut reso-
lutionis actionum voluntariarum. Qualia enim hæc in aliud principium sunt, quod sedem habet
in cerebro: tale quiddam pulsuum est quies aduersus principium quod in corde situm est. Et, vt
2ª. Aph. 42. Ex. ord. 18. b recte de illo est dictum, ‖ apoplexiam non posse fieri, vt propulsetur, si ingens sit: sin leuis sit, non »
sine magno negocio: ita etiam dicetur hic recte, quies pulsuum, si sit diuturna, vt tollatur, non fie »
ri posse: sin breuis sit, non citra negocium. Porro diuturna est, quæ excedit duorum pulsuum tẽ-
pus: breuis, quæ intra duorum pulsuum tempus manet. Quies vero temporum vnius pulsus in-
ter omnes intermissiones moderatissima est, multiꝙ ex ea senes pariter & pueri euaserunt, iuue-
num autem ne ex hac quidem vllus. Verùm longam raritatem quidam imperitia adducti, quòd
intermissionem existimarent esse, ex hoc pulsus vitio quosdam arbitrati sunt iuuenes fuisse super H
stites. Est quidem hęc quoque grauis, præcipue iuuenibus, non tamen planè exitialis: pueris
& senibus multo etiam leuior. Porro autem mors à pulsibus intermittentibus repẽtina corripit,
non aliter, ac ab apoplexia: vtrobiꝙ enim cordis calor extinguitur destitutus respiratione. At ra-
ritas quidem ab intermittente pulsu discernitur prolixitate temporis: interdum etiam, quòd rari-
tas interim habet æqualitatem coniunctam omnium ictuum: Intermittens autem pulsus necessa-
rio est inæqualis: nunc enim in trinis, nunc in quaternis, ac non nunquam in quinis ictibus, vel
etiam in pluribus intermittere inuenitur: & quiescere vnum motus tempus aut etiam plura. Iam
simul cum illo aliquod mutatur aliud genus, conuertiturꝙ ad inæqualitatem. Et hoc etiam in rari
tatibus diuturnioribus est perpetuum, vt tardior, quàm par est, reddatur motus, nunc tanto, quã
to raritas, nunc plus aut minus, prout, qui id pulsus vitium concitat, comparatus affectus sit. Est
autem eorum pulsuum ingens frigiditas causa generandorum, quæ occupet vel corpus cordis, vel
spiritum & sanguinem, quem continent eius sinus, vel partem aliquam vicinam. Atque, si corpus
ipsum cordis teneat ingens frigiditas, ita languidissimos reddit pulsus & tardissimos & mini-
mos, vt maxime hæc viget: quæ vero proficiscatur ex parte alia, raritatem longius, quàm cætera,
quæ diximus, genera à natura auertit. Itaꝙ quidam in illis sunt, qui, cum pulsus habeant non lon-
ge mi-

A ge minores iusto, & tardiores, languidioresꝙ, tamen è vestigio pereunt. Mors aũt tum minus po-
test declinari, cum tenent frigiditas corpus ipsum cordis: repentina porrò & in altera differentia
fit. Ac moriunt priores illi inter dormiendum potius, vt iam non amplius expergiscant: alteri hi
cum illo modo: tum etiam inter loquendum non nulli eorum, vt imperitis commode videant ha
bere, subito, vt qui animo deficiuntur, expirant: quorum quibusdam simul prorupit sudor, aliqui
bus non prorupit. Hoc symptoma atque hîc affectus quosdam ægrotantes, cum febre liberentur
præter rationem, ac etiam non nullos sanos potissimum in senectute, arripit. Ac raritas quidem
pulsuum tantam habet perniciem: at intermittentes multo maiorem, siquidem generant hi pro-
ducta raritate: ac, cum procurantur, reuertũt per raritatem ad pristinam mediocritatem. Nemo. n.
fuit quisquam, qui ab intermittentibus pulsibus alia ratione superstes esset, verum, quo modo di-
xi, omnes: producta enim primum admodum raritas excipit intermittentem pulsum, ab illa quies
fit etiam atqꝙ etiam breuior, dum reditum sit ad naturalem mediocritatem.

Crebri & Intercurrentes quid denotent. CAP. 5.

ILlis pulsibus, quos commemorauimus, aduersantur alteri duo, raro creber, intermittenti inter-
currens: quos illis Archigenes arbitratur pernicialiores esse, à crebris falsus, ꝙ & præcedant &
B socij sint syncopæ: atque ab intercurrentibus, ꝙ peripneumonicis interim, qui in statu periculoso
sunt, accidant: non nunquam item febribus, in quibus oppilatæ vel compressæ sunt principes ar-
teriæ. Atqui, si originem respicias horum pulsuum, vanam reperias sententiam Archigenis: nam
intercurrens ex crebritate fit inæquali, ꝙ functionem obijt cor minus plenũ, ac postularet vsus. Iã
id ipsum fit, vbi à copia humorum oneratum cor sit, aut instrumẽta obstructa, aut in arctũ coacta:
quæ quidem causę erant etiam intermittentium. At dissident hac re inter sese, ꝙ repugnat in in-
tercurrentibus & decertat cum noxijs causis facultas: in intermittentibus hoc piget illam facere.
Sanè iudicationem sæpe pulsus intercurrentes attulerunt: est enim & veluti conatus quidam na-
turæ ad pugnandum paratæ. Quòd si qui ex eiusmodi iudicationibus extincti sunt, non hoc ar-
guit maioris periculi esse affectum pulsuum intercurrentium, quàm intermittentiũ: multo. n. ma-
ior numerus perit ex intermittentibus, & item quoque ex valde raris, quàm ex crebris. Certe qui
dem febres omnes valde vrentes pulsum habent crebrum, quorum extra periculum quædã sunt.
Qui vero in syncopa sunt crebri, propter remissionem sunt periculosi, quæ perpetuo cõiuncta est
cum omnibus syncopis. Et vero languidissimi pulsus, si qui alij, periculosi sunt habẽdi: quales in
syncopa sunt. Omnino attendere cõuenit extremitates in omnibus generibus pulsuum: nam exi-
C tiosas esse vel Archigenes fatetur. At, quæ sit exitiosissima, nec ille, nec alius gnauiter expendit
quisquã: & quidem in confesso est, quę pulsuum extremitas cæterarum pernicialissima videat, ge-
nus etiam illius exitiolissimum merito existimandum reliquorum generum. Ita etiam, si, cum alte
rum alteri comparamus, extremitatem alterius inueniamus exitiosiorem, nõ immerito totum ge-
nus affirmemus exitiosius esse. At crebritas quidem summa non secus, ac syncopis, adest febribus
vehementer vrentibus, quæ non prorsus sunt pernicioſæ. Raritas vero nunquã vacat periculo, si-
cut nec remissio, nec paruitas: siquidem tres hæ pulsuum differentiæ, cum ad summum peruenĩãt,
perpetuo periculosę sunt: at non magnitudo, nec vero etiam vehementia: sed hæc omnium sola
extremorum non modo libera periculo est, verum etiam summum commodum est, si dignoscere
eam queas. Vltima magnitudo, vbi coniuncta sit cum mollitudine morbosa, periculum creat: sin
cum salubri aliquo arteriæ statu, tum nihil ei subest mali: millies. n. in febribus, tutis illis quidem,
at calidis & valde vrentibus, pulsus fit, cum robusta facultas sit, maximus. Quare nec ex compara-
tione extremorum pulsuum genus crebrorum ostendas pernicioſius esse raris, vel genus intercur
rentium genere intermittentium. Cum vero huic orationi proposita esset solorum horũ demõ-
stratio: nunc aũt etiam attigit obiter alia quędam genera: nihil est factum dãni, ꝙ accessoriũ, vt si
D institutum sit, persecuta, ob oculos disciplinam illam proposuit de magno, paruo, vehementi, lan-
guidoꝙ pulsu. Iam pręstiterit ẽt, vt reliquam illis differentiã addamus tarditatis celeritatisꝙ. Vi-
dẽ enim & hîc quoqꝙ velocium genus tardis esse securius, siquidem extrema celeritas extrema tar
ditate: etenim summa tarditas, non secus, atqꝙ raritas, tum incidit, cũ calor natiuus extinguit. Cele-
ritatis procedit incrementum ab vsu vrgente, atqꝙ omnino à facultate valida. Archigenes vero ẽt
hîc labit, qui formicantem pulsum habeat pro celeri: neqꝙ is. n. pulsus prorsus celer est, neque sum
mũ attingit crebritatis: nã leues esse crebritatis, magnitudinis, celeritatisꝙ extremitates hinc per-
spicias. Delige iuuenem sanum, ac velocissime iube currere: tres mox extremitates citra vllum in
cõmodum hominis vel præsens vel imminens deprehenderis. Durissimus iam pulsus (neque. n.
hæc prętereunda differentia est, quo sit integer & absolutus sermo) perinde est, vt mollissimus, pe-
riculosus. Nã ex scirrho ille, aut inflãmatiõe insigni visceris, aut ex cõstrictione per frigus, aut ex
siccitate ab ardentissima febre profecta, aut ex valida conuulsione: hîc ex alto comate, & aqua in-
tercute leucophlegmatia, vnoꝙ verbo ex immodica humiditate habitus gignit. Quare oratione
summatim reperita, sermonis hîc finem faciamus. Omnes pulsus, qui longe à naturali mediocrita
te discesserunt, non sunt boni: languidissimus vero & tardissimus rarissimusꝙ omnium pessimi
sunt: ab illis minimus, mollissimus, durissimus: inde creberrimus: at non celerrimus vel maxi-
mus,

mus,ſed ſunt hí modice periculoſi: vnus vero inter omnes extremos optímus eſt, vehementiſſimus. Verum de his aliter ſenſit Archigenes, nec vllam tamen demonſtrationem in ſermone protulit: quam.n.haberet? nec ei aſſentiebatur experientia: ſed impoſitum ei eſt ab illís, quæ paulo ante connumerauí. Cui ergo ſtat opera artís gnauiter obſeruare, meditando ad ægrotos, quæ docuímus, expendat: quod quidem, certo ſcio, facient, quí veritatem colunt. Sed, qm̃ ſatís hæc explicauímus, nunc iam de inæqualitate in vno pulſu dicendum eſt.

De Intermittente in Vno pulſu. CAP. 6.

ESt periculoſiſſima hîc quoque oĩum intermittẽs. Hæc fit, vbi diſtẽtionem interpellat quies: cuius multæ ſunt ſpecies, omnes illæ quidem periculoſæ, ſed mutuo plus vel mínus diſſidentes. Vbí enim vehementior ſecundus motus ſít priore, commodíus eſt: vbi languídior, periculoſius. Iam tardior ítem, ſignum eſt periculoſius: celerior, commodíus. Hi.n.pulſus generant, cum ſi mul & certat natura & impeditur ab inſalubribus cauſis. Ergo cum reíſcere illas quodãmodo valeat, atque veluti vínculo alíquo ſoluta motum â quiete præſtet priore potíorem, ſignum eſt commodius: cum deteriorem, periculoſius. Melior autem motus eſt vehemens & celeris, languído & tardo. At vero prior motus alterum nihil excellit penè in magnitudinis & paruitatis differentia: poteſt.n.in ſimili pariq; affectu, nunc præcedens quíetem pars motus maior eſſe, nunc ínſequens, nunc ambæ eſſe parcs. Cæterum duritia & mollitudine nunquam diſtent arterię duo occurſus, eò q maius ſpatium requírat ea mutatío, cum vel in collectiuis inæqualitatibus raro in vna conſideratione pulſum offendas duritia & mollitie inæqualem. Vibratus tñ magis alter ſæpe occurſus, tũ in vniús pulſus inæqualitate, tum in collectiua apparet priore: quocírca imperitíores fallat fortaſſe, quaſi durior ſit. Symptoma vero eſt vibratío duræ arteriæ, cum amplíus cogitur vi diſtendi: atqui non ſit tum re vera durior, ſed violenter impulſa, vt diſtẽdatur amplíus, hoc habet ſymptoma.

†Legitur in antiquis. κρὶ ἐς ἐν ἐκλυμένῳ τε καὶ κρὶ ἐν κλονέσθαι. i. Atque eſt quidẽ durus & vibratus.

† Atque eſt quidem vibratus } occurſus æquali deterior, niſi tunica arteriæ ex cauſa repẽtina indurúerit: peſſimus vero, cuius tempus quietis ſit prolixius. Intermittẽs in vno pulſu inæqualitas omnium inæqualitatum eſt incommodiſſima: cauſas.n.habet genere eaſdem, ac collectiua, ſed deterior illa eſt multo: nam illa, ſi nihil aliud, at ſimplices motus confici præter vllum obſtaculũ permittit: hæc ne hos quidem pro lege naturæ obiri ſínit, ſed obſtat, motuq; priuat arterías, non in tertío quoq; vel quarto, vel pluribus ẽt pulſibus', ſed in ipſo ſtatim primo. Quæ igitur diximus de illa, hæc ſunt ad hanc omnia transferenda, ſed cum acceſſione, vnaq; hac diuerſitate, q̃ prę ſentẽ mortem denunciat. In hoc genere pulſuum caprízans eſt, cuius expoſuimus naturam, aliorumq; omnium in libro primo de eorum differentijs. G

Quid Significent pulſus, qui in Vna diſtentione Duos habent ictus. CAP. 7.

POrrò aliud pulſuum genus eſt in vna diſtentione inæqualium, qui in communi habẽt binos ictus, cãm tñ non habent communem. Cæterum horũ ſunt, vt declarauímus in ſecundo libro de pulſuũ cauſis, tres, vnde generantur, cauſæ. †De duabus in illo libro dixímus: nunc vero ẽt cõmemorandi gratía dicemus de tertia: de qua tm̃ iam dictum eſt, inæqualem eam eſſe intemperiem ipſius corporis cordis, verum totam eius explicationem in hunc locum reiecímus. Nũc iam locus eſt eius declarandæ: atq; etiam reliquos oẽs pulſus inæquales, quía oratío cohæret, qui ipſius corporis cordis ſuccedant inæquali intemperiei, hoc ſermone percurram: inducamq; hic rurſus orationem ab apertiſſimis inæqualitatibus, quas collectiuas appellãt. Corpus cordis facultatem quã dam obtinet, quæ diſtendit & contrahit, nõ temere illam quidem, nec fortuito â natura donatam, neque ociosam, ſed, ſicut alíjs locís demonſtrauímus, tuendi gratía innati caloris. Hæc in contractionibus fuligínoſum excrementum effundit, in diſtentionibus allicit refrigerium. Itaque, cum ex æquo calidum, vel frigidum, vel purum, vel turbidũ ſit, omnes eius partes pari impetu ad functionem contendunt: vbi vero aliæ calidíores, aliæ frigidíores ſint eius partes: ac hæ omníno mũ H dæ, illæ abundantía excrementorum confuſæ: non eodem omnes impetu ad munus feruntur, ſed hæ anteuertunt, illę cunctantur. Atque hic maiorem numerum, & validíus ad opus contendentẽ, pauciores imbecilliores q; conſequuntur: neque enim díuelli illæ, neque diſtrahi ab ſe mutuo, quę vniús inſtrumentí ſint partes, poſſunt. Vt aũt plures & maiori ví ad actionem properãtes, vniuerſum cor excitant: ita contrà, vbi pauciores ſint, quæ ad motum properant, quæ conſiſtunt, plures: vniuerſum in lõgiore quiete continent. Iam vero etiam motus qualitatem ex prepollentibus in ſe partibus comparat totum viſcus: nã, calidiores ſi motuí præſint, maturior ſimul, & celerior, maior q; fit diſtentio: ſin frigidæ, ſerior, tardior, atq; minor: ac ſubinde motus principatus maiori numero partium deferẽ: ſæpe etiam magnitudíni vſus: quæ.n.mire quippiam deſiderant, hæ expeditiores ad opus & intentiores ſunt, etiam ſi numerum æquent non requirentium. Quum igítur lõge alteræ plures ſint alteris, pro illarum ratione mouetur perpetuo viſcus & agit: at, ſi paulo alterę alteris vel plures ſint, vel planè pares, non poſſunt perpetuo alteræ eſſe ſuperiores, ſed viciſſim vincunt, atque vincuntur: itaq; varios efficiunt & inæquales totius viſceris motus. Sint.n.exempli gratía, plures, at non multo, partes frigidæ calidis: hîc primam actionem neceſſe eſt minorem, tardiorẽq; eſſe: nec non quietẽ in harũ victoria longiorem, quã ſi ſuperarent calidæ. Iam ẽt altera cordis actio vincentibus frigidis fiat: â qua iterum quies. Quin ẽt tertia & quarta præterea actio & quies

†*Al. ex antiquis. De duabus ſanè dictũ quidẽ eſt ĩ illo libro, dicetur tamẽ & nunc cõmemorandi gratia: de tertia uero cũ, dictũ quidẽ iam & hoc tãtum eſt de ipſa, inæqualem &c.*

A & quies ex frigidarum victoría obeatur, quid partes calidíores, quíbus maiore pariterq; celeriore atque crebriore motu eſt opus, non'ne deficient eo, quo indigent? Itaq; interea fient calidíores, ac non nihil impartient caloris etiam vicinis: quo mínus cordis primus ſtatus ſeruabitur, ſiquidem & plures fient calidíores partes, & magís, quàm antea, calidæ. Quod quía perpetuo fit, erit aliquãdo, cum hæ etiam victuræ contraria ſint, vt & maturius ſe ad opus conferant ob vſus ſtimulum, ipſamq; reddant actionem celeriorem atque maiorem omnibus prioribus motibus, quibus præerãt frigidæ. Accídet igítur interea, vt, quæ excellebant, iuſto fruantur refrigerío: quæ vero erant frigidíores, largíus iam refrigerentur: itaq; diuturnitate immutetur iterũ totius cordis ſtatus, vt vincant frigidíores. Nam, cum abunde calidíores fruantur refrigerío, ipſæ vero, frigidíores præter modum refrigerentur, vnaq; ſinitimis frigiditatem impartíant, non poterunt hæ frigidíores non fieri plures: ſimulq; interim motum totius cordis neceſſe eſt denuo ad talium vſum ſingi, fieriq; eius raras, tardas, & paruas diſtentiones, quales poſtímus primo fierí. Proínde, quę retulímus paulo ante de illarum immutatione, hæc nunc commemorentur iterum: ſimulq; de reditu in priſtínum ſtatum, quæ dixímus ante, ad memoriam reuoca: nam ita demum probaturum me puto tibi pulſuũ continentem variationem, dum intemperies illa in corde conſiſtat. Eodem modo, poſteaquam ob
B fumoſorum excrementorum multitudinem intemperie inæquali viſcus corripiatur, in collectiuã inæqualitatem motus pulſuum erumpet. Neque vero mírum eſt vel inæqualitatem vniús pulſus fieri ob cordís intemperiem: etenim partes arteriarum calidíoribus eius partibus oppoſítæ, & calidíores fient alijs, & dilatabunt magis, celeriusq; mouebuntur: frigidíoribus oppoſítæ, & ipſæ erũt frigidíores, & mouebuntur tardius, & mínus dilatabuntur. Cum vero oppoſitum fuerit totũ vas calidíoribus cordis partibus, tum celerius mouebitur, tum magís diſtendetur hoc, quàm illa, quæ frigidíoribus obiecta ſunt. Et etiam præter eor, intemperaturæ quædam arteriarum peculiariores, inæqualitates illas commemoratas concitant magnitudinis, paruitatis, celeritatis, tarditatis, raritatis, crebritatis: quæ ſi longe de natura deflectant, etiam vehementiæ, & remiſſionis. Iam vero etiã, in ipſo corde omníbuſq; præterea arterijs, ex viſceris illius inæquali intemperie plures in vna diſtentione motuum differentiæ prodibunt, partim illam ad celeritatem concitantium, partim ſuſtinentium & morarí cogentium adeo, vt etiã in medio interim aſcenſu ſubliſtat. Id quod & illis vſu venit, qui in ítinere vel alio quouís modo alteros cunctantes trahunt: retracti.n.ab illís inordinate frangunt impetum & interpellant, vt non eodem ſemper modo moueantur, immo reſiſtant frequenter. Qui ſi obnitentes, ac retrahentes trahant, non modo eorum impeditur motus, vt vel tarC díus, vel nequaquam interdum procedant, verum ẽt retrahũtur aliquando rurſum. Atq; hęc quidem cordi & arterijs omnia accidunt per inæqualem intemperiem.

Caprizans pulſus & Dicrotus quid denotent. CAP. 8.

CAprízans aũt ex genere eſt illorum quidem, qui in quiete intercípiuntur: non nunquam tñ ciuſcemodi cordís affectus conſequitur: vt ẽt dicrotus, qui ex genere eſt intro retractorũ: comitatẽ tñ non nunquam & ille cordis inæqualem intemperiem: atq; adeo, cum collectus ſit in multis eius partibus ingens excrementorum fulígínoſorum aceruus. Nam, ſi vnà contingat, vt quędã omnino ſint præcalidæ, aliæ fumoſa fuligine præfocentur, ad contrarios profilient motus: vt alterę diſtentionem moliantur, alterę conſidant. Itaque, ſiue quía, dum diſtenditur arteria, partes, quæ contrahunt, actione ſint functæ, ſuccedet contractío interim diſtentioní vel citra externam quietem: ſiue quía, dum contrahíť, partes, quæ contrãhunt, actione ſint functæ †. Quorũ vtrunque pluribus modis fiet. Aut.n.planè vincet ſecundus motus priorem: aut aliquãtum retrahet, victor aũt prior modum inſtitutũ complebit: Vt tres numero diſſerentię fiant & in diſtentione & cõtractío
ne, prima, cum diſtentionẽ, priuſquã menſurã impleuit, contractio excípiat: altera, cum prorſus cõpletæ ſuccedat externa quiete perdita: tertia, cum diſtentionem motus contrarius non dum abſo-
D lutã retrahat, qui debilior reddítus reliquum ſinat cõpleri. Haud aliter etiam contractionẽ diſtẽtio nunc abſolutã conſequiť, nec permittit conſiſtere: nũc ẽt, priuſquã confecta ſit, impeditã & victã excípit: non nunq; retrahit non nihil, ſuperaẽ tñ. Hí motus arteriarũ fiunt interdũ vel extra affectum cordís, aut propter earum inęqualem intẽperiem, aut facultatis imbecillitatem, aut propter duritiem tunicæ: de quibus & ſi ſermonem iã ante habuímus in ſecundo libro de cauſis pulſuum, tñ hîc exponam, ſed ſummatim: ſi huius primum admonuerimus, quod de inęquali cordis intemperie modo explicauímus, in hanc nos commentationem produxiſſe, cum q; ẽt rũ inueſtigaremus de ea & expenderemus lõga experientía, ſicut alía omnia, quę dixi & ſum dicturus: tum quòd nihil dum in illís commẽtarijs attuliſſemus de facultatis eſſentia. Neque enim prius hoc decretum, quã omnibus particularíbus reperiſſem conſentiens, pronunciare fui auſus. Nũc, quando eſſentiã facultatum adducti ſumus nihil eſſe præter qualitatem temperamenti, omniaq; & in dignoſcẽdo, & pręcognoſcendo, & curando, conuenire cum hoc decreto animaduertimus, non abſurde nos arbitramur feciſſe, quí pulſus hîc comitantes cordís inęqualẽ intemperiem explicauimus. In quibus ſunt non nulli, vti dicebamus, qui etiam abſq; illa conſtent. Itaque dicrotus quidam eſt pulſus vibratus, quem primo equidem vnum bis ferire putaui, verbis deceptus Archigenis, geminis ipſum mallei ictibus ad incudem aſſimilãs. Cum enim durum quiddam reſultare ab altero duro ita

tuiſſem,

*dil.a.ant.

†*Additur ex antiquis. ſuccedit diſtento cõtractioni citra ęternã quietẽ.*

tuíſſem,à quibus adductus ſum circa notionem rei in errorem, ex iſdem in dignoſcenda ipſa ſum E lapſus. At, poſteaquam incumbens ſemper & inſtans ſedulo, vt contractionem dignoſcerem, tandem arteriam manifeſto ſenſi modo mollem & non vibratam conſidere aliquantum, moxq; diſtẽtionem conficere, poſthac affectus obſeruauí, qui habent eos pulſus: & tandem aliquando à multa obſeruatione, hæc potui comperto, quæ nũc expono, affirmare. Sanè mihi videtur etiam Archígenes accurate pulſus bis ferientes obſeruaſſe, ſed parum bene eos declarare: & affectus, quos comitantur, ignorare. Neque enim ita nude eos, neque malleí geminis ictibus ad incudem aſſimilaret: neque præteriret, vnde procedant, originem. Id quod etiam nos multo poſt tempore aſſecuti ſumus, nec non huius commentationis alia complura. † Tuq; rem eſſe ita comperies, ſi aliquam diligentiam inducas & ſtudium ad opus conferre, quale nos adhibuimus: nam abſque eo, nec cognoſcere de illis quicquam verí valeas, & ipſe operam ludas. Tres ergo affectus hactenus, originesq; bis ferientium pulſuum inuenimus: Vnam vibratorum, hac ſola re ab illis diſtinctã, quòd, cum breuem pulſus longitudinem habeat ex vtraque parte arteriæ, obſcura vibratio ſit: quamobrem dícrotus, non vibratus videtur: Alterã, in qua nõ vibratus eſt pulſus, ſed arteria dura, adeoq; facultas imbecilla, vt à corporibus incumbentibus degrauetur, tamen aliqua parte ſita ad cutem attollat libere: hanc enim cum ſolam ſenſu percipiant tangentes, erit aliquãdo pulſus dicrotus, vbi F præ oneris leuitate exilientem illam partes vtrinque conſidentes nec conſequentes retrahãt, à corporibus impoſitis grauatæ: quæ idcirco nec ſenſibilem concitant motum, nec, quẽ concitant, hũc concitant ſimiliter parti arteriæ conſpicuæ, cæterum cunctantem & morantem: interea enim fit, vt ab illis, quæ prius exiliịt, retrahatur, cum dura eſt arteria, nam alioquì in eiuſcemodi affectibus non fiat retractio. Atque hí quidem duo pulſus tum dicroti ſunt, tum durí. Tertius, quí ex intemperie naſcitur, haud eſt dicrotus, ſed bis modo pulſans, neque neceſſario durus: quem ſi velit quis dícrotum appellare, nihil refert: hoc tantum meminerit, non eſſe ſimilem corporibus duris, quæ à duris repercutiantur: ſed, vt paulo ante diximus, concertantibus fit mutuo duabus facultatibus, & quæ diſtendit, & quæ contrahit cor. At, quibus in morbis, quibusq; de cauſis & affectibus ad inæqualem cor intemperiem deueniat, nihil eſt, quod nunc dicam, ſed in proximis commentarijs explicabitur. Tantum hoc loco ſatis ſit, inæqualem intemperiem cordis, quæ quidem ipſum corpus teneat viſceris, comitari pulſum bis ferientem: conſequi etiam illum, qui perdidit externam quietem: ad hæc illum, cuius impeditur diſtentio. Præterea demonſtrauimus illos, quorum motus interpellatur quiete, comitari omnes, inæqualem cordis intemperiem. Quin etiam citra interpellatam diſtentionem, qui inæquali repræſentantur tarditate & crebritate, planè etiam hí G præter alias, à quibus gigni eos demonſtrauimus, & hanc cauſam obtinebunt, de qua ſermo habetur, inæqualem cordis intemperiem: ſi quando inter ſe adeo contendant calidæ partes cum frigidis, vt ſubliſtere interim neceſſe habeant calidæ retentæ à frigidis: interim celerius frigidæ moueri à calidis attractæ.

† *Al. ex antiquis. Tuq; huiuſmodi res inuenire poteris, dummodo aliquam &c.*

Vndoſus & Vermiculans, quid annuncient. CAP. 9.

ALiud ad ſuperiora genus eſt inæqualitatis in vno pulſu, quod non raro animaduertitur, nec in paucis affectibus: immo præter cætera frequenter, atq; in multis. Inuenitur hoc tum, cum arteriæ propinquior pars principio prius mouetur. In quo genere vndoſus, atq; vermiculãs pulſus ſunt, quos mollis arteria, & facultas non valida conſtituunt. Ac vermiculans non modo non validam, ſed & infirmam facultatem denunciat. Vndoſus interdum hoc ipſum dũtaxat ſignificat, non firmam eſſe, non ſtatim tamen infirmam: interdum etiam mediocriter firmã, cum præſertim decretorium ſudorem promittit: in humidis enim inuenitur & pituitoſis morbis, cum ipſa ſolida corpora nimia humiditate imbuta emollita ſint: id quod potiſſimũ accidit in morbis lethargicis, & febribus quotidianis, illisq; etiam, quas † paluſtres & halituoſas} appellant. Iam etiam tardi-H tatem, & raritatem, magnitudinemq; ĩ his omnibus acquirit pulſus: quí ſi præterea altitudinem, & vehementiam nactus ſit, decretorium ſudorem ſignificabit. Magis hic ſperãdus eſt, ſi plures vehementes, & alti appareant, cũ contrarij. Quí ſi æqualiter appareant, ſalubrem ſimul, & breuí ſudorẽ promittunt, maximè ſi índicia appareant concoctionis morbi: ſiquidem liquet vtique nec inflãmationem vllam, nec ſcirrhum, nec conſtrictiõnem ex frigore, nec immodicam ſiccitatem, nec affectum conuellentẽ corpus hominis, ſi vndoſus ſit pulſus, tenere, q̃ nec indurеſcere in eo pulſu, nec tendí arteria poſſit: etenim molli omninò, vt modo dictum eſt, ea eſt opus: quo, cum robur, quod excitat & diſtendit, claudicet alicubi, illic hæc decidat, atque velut vndæ formã efficiat. At, dura & contenta ẽt ſicubi, infirma, quæ ipſam attolit, facultate, ceſſerit, ea ipſa tũ pars vnà cum illis, quæ ex vtroque latere ſunt, attollitur. Proinde in dura arteria, ne ſiqñ reperias quidem eiuſcemodi pulſum, vt prior ſemper eius pars prius diſtendatur, vndoſus tum vel vermiculans fiet: verum potius inæqualitatem habebit, quæ conſiſtit in prima & vltima parte arteriæ, quæ mouetur, tunicæ. Vndoſi & vermiculantes cum hoc habent, tum vero cumulum obtinent quaſi vndarum formã, qui in humidis occurrunt affectibus, cum nullum ſcirrhus viſcus teneat, nec inflammatio. Verum enimuero & in aqua inter cutẽ, præcipue quæ anaſarca & leucophlegmatias vocatur, talem perpetuo pulſum

† ἰλώδεις τε καὶ τυφώδεις.

quæ deſiuit pagina ſulterig in prio libro de ſigb contenebat

A in non nullis tamen inuenitur etiam ex propria conformatione: quomodo etiam innuens & circumnuens, quem vocant: atque hic quidem, ſi arteria ita ſit conformata, vt eius pars duntaxat media nudæ ſubiecta cuti ſit, partes autem vtrinq; altius demergantur. Fit ẽt ob imbecillitatem facultatis, quæ attollere onus nequeat: qui quando affectus ingraueſcat, flexum in alto quendam pulſus repræſentat, non circuli figuram: quem flexũ non male Archígenes appellauit γωνίωσιν (quaſi angulоſitatem dixeris) nam altitudo arterię non vt circuli iam figura, ſed vt vertex trianguli mouet tactum. Et magis ſam ei hoc accidit horreſcenti & rigenti ex frigore, vel quomodolibet aliter induratæ. Itaq; hunc ſubinde eſt cernere initio grauium acceſſionum, cum refrigeratione inuadentium: non in his tĩ oibus, vel ſolis, vt quidam putãt. Nam, ſi arteriarum durities flecti ægre queat, facultas q; imbecilla graueẽ vtrinque, perdit circuli velutí circunferentiã, refert aũt verticem trianguli, q̃ propter duritiam arteria nequeat paulatim flecti, & ad profunditatem vtrinq; iclinari, ſed vibret potius, q̃ flectatur per duritiam. Quí quidem illi affectus frequentes in acceſſionibus bene refrigerantibus ſunt: accidunt tamen interdum ſine inuaſione acceſſionis: vt contra in acceſſiones, quæ non perfrigerant, pulſus talis prorſus non cadit. Sed, qm̃ de his latius poſthac ſtatuimus dícere, præſtiterit non diutius huic loco immorarí.

B *Pulſus Tremulus quid ſignificet.* CAP. 12.

POrrò ex horum etiam genere eſt pulſus tremulus, quí non perinde eſt conſpicuus. Quando vero (vt in ſecundo libro de cauſis ſymptomatum declarauimus) imbecillitatem facultatis cõ ſequitur tremor, neceſſarium eſt ideo tremulum pulſum etiam languidum ſimul & paruum eſſe: atq; hac de re fugiunt tremuli motus, quí, vt cognoſcanẽ, inſignem diſtentionem requirunt. At tremulus pulſus imperitis interdum videtur vibratus: vnde adducunt ſæpe eum vidiſſe. Verum hoc loco non requirunt hæc prolixiorem orationem, q̃ ſecundo libro de cauſis ſymptomatũ, quid inter tremorem & vibrationem interſit, explicaui: ex quibus clare, quí pulſus vibratus ſit, intelliges: et hoc ẽt, tremulum infrequentem eſſe, & apparere id temporis tm̃, cũ nec facultas ſemel proſtrata ſit, atque arteriæ tunica mollis, habitudoq; corporis gracilis. Ita enim futurum eſt, vt nec pulſus magnopere paruí ſint, ſed parum diſtãtes à naturalibus: nec planè languidi, ſed vt innoxiæ applicationem ferant digitorum, quorum ad hos pulſus dignoſcendos neceſſario opus eſt. Quòd ſi qm̃ pulſus tremulus incidat, facultatem imbecillam, atque tunicam arteriæ renunciat mollem, & vero etiam corporis gracilem habitum. Sed de inæqualitate cauſisq; eam efficientibus hæc ſufficiunt: etenim, ſi quid prætermiſſum ſit, facile aſſequeẽ, qui hæc, quæ nunc docuimus, diligenter edi C dicerit, & illa, quæ in ſecundo libro de pulſuum cauſis expoſuimus.

Quid Ordo & eius Perturbatio annuncient. CAP. 13.

REſtat, vt de ordine, & eius perturbatione dicamus. Sanè videẽ quiſque ordo perturbationi eiuſdem generis præſtare. Eiuſdem generis addidi, q̃ fieri poſſit, vt perturbatio ordinis ex altero genere præſtet ordini alterius generis: Exempli gratia, qui magnitudine inordinatus eſt, vel celeritate, minus incommodus eſt intermittente in ordine aliquo. Item productus rarus, licet ordinem aliquem ſeruet, deterior eſt inæquali in vehementia & magnitudine & celeritate. At eiuſdem generis ordo potior eſſe perturbatione videtur, propterea quòd naturæ noſtræ ordo cum primis familiaris ſit. Non tamen ita abſolute hoc pronunciandum eſt, ſed hac adhibita diſtinctione: ordo fixam quodammodo cauſam & perpetuam eſſe, videtur índicare: perturbatio ordinis variantem, nec in vna manentem vel magnitudine, vel ſpecie, vel regione. Talis autem cauſa non perniciоſior, ſed incertior cenſenda eſt: poteſt enim hæc commigrando nunc in regionem ignobiliorẽ, nunc in nobiliorem ſe conferre: itaq; vel mortem repentinam, vel ſalutem afferre: ordo vero non inexpectatum habet, ſed certum euentum. Ordo enim in incommoda inæqualitate, vt, exẽpli gratia, in intermittente, certo cum exitio coniunctus eſt: qui vero eſt in moderata, vt in inæqualitate D magnitudinis & paruitatis, conſtanter eſt lenis. Perturbatio ordinis, ſi in nobiliorem partem cauſa migret, quæ concitat inæqualitatem, lenem poteſt periculoſam reddere: & periculoſam contra lenem, ſi hîc quoq; trãſeat cauſa in ignobiliores ex nobilioribus. Nihil igitur certi, nihil firmi perturbatio ordinis habet: neque tale, quale ordo, vel bonum vel malum. Veruntamen, ſi cũ vehementia pulſus fiat aliqua ordinis perturbatio, ſiue æqualis ſiue inæqualis vehementia, cum ſigna coniuncta ſint concoctionis, expectanda aliqua iudicatio eſt: multoq; magis, ſi huc alia ſigna iudicationis acceſſerint. Itaq; hac etiam re perturbationes ordinis antecellunt ordinibus, quatenus cum cætera omnia paria ſint, ad iudicationem procliuior natura ſit, in ordinis perturbationibus.

GAL. DE PRAESAGITIONE EX PVLSIBVS

LIBER TERTIVS

ARGVMENTVM LIBRI

Agit de Præsagitione ex pulsibus, Qui in proprijs Cordis & Arteriarum affectibus deprehenduntur.

Quid Superioribus libris actum, Quid hoc agendum: ac qui Corporum similarium sint affectus. CAP. 1.

HActenus, quæ vis insit in vnoquoque pulsu, declarauimus: nunc de his agemus, qui passionibus sunt peculiares. Passionem hic voco, quicquid præter naturam sit: ac peculiares cuiq; pulsus, tum qui perpetuo illum comitentur, tum qui frequenter. Qm̃ aũt, quicquid præter naturã est, vt aliàs demõstrauimus, F aut affectus sunt, à quibus primo functio lædit, aut causæ horum, aut symptomata, dicã primo de affectibus. Et, qñ hos ẽt partim ostendimus similaribus corporibus proprios esse, partim instrumentalibus, exordiar de similarium affectibus. Hi sunt octo numero, ex intẽperie oẽs profecti: sed inter eos hoc interest, q; quidã simplices sunt, compositi alij. Simplices itemperies sunt, calor, frigiditas, siccitas, humiditas: cõpositæ, frigiditas vna cũ siccitate, calor coniunctus cum siccitate, frigiditas cũ humiditate, calor cũ humiditate. Ostensum igitur est de hac intemperie in cõmentarijs de tẽperamẽtis: explicauimusq; quẽadmodũ interdũ sanũ esse calidum et humidum dicamus, ac quemadmodum morbũ, qui functionem aliquam immodica humiditate & calore offendat. Huius præterea admonẽdum est, pulsum per intemperiem, nisi affectæ arteriæ sint vel cor, nunq; alterari: & posse etiã arterias nihil læso corde affectas esse: at affecto corde, vt innoxię permaneãt arteriæ, haud fieri posse, sed in partem eas necesse esse venire intemperiei, vel maiorem, vel minorem. Igitur frigida & calida intemperies cordis, prompte permeat in omnes arterias: humida atq; sicca, ægrius.

Caloris Intemperiei, qui pulsus peculiares sint. CAP. 2.

EXordiar igit à caloris intemperie, in qua hoc primum distinguam, posse, quo hoc tẽpore fiat, G vel naturaliter arterias comparatas esse, vel aliquid perpessas: idq; aut oẽs, aut quasdam. Quæ in naturali sunt statu, ex æquo cordis intemperiem recipient: quæ vero præter naturã affectę sunt, harum mistus erit status, vt partim retineãt propriũ affectum, partim à corde accipiãt. Faciamus primum arterias ab initio liberas esse omni iniuria, cum cor ĩcaluerit: deinde videamus iam, quos hic affectus pulsus habeat necessario, & quos plerunque. Atque hoc rursus in memoriam reuocemus in proximo nos libro explicauisse, & in opere ẽt de pulsuum causis, præpollenti calori pulsus peculiares: eosq; recenseamus, vt ex ijs æstimemus, qui huic affectui sint perpetui, & qui ferè accidant. Peculiares copioso calori sunt, magnus, celer, creber. At magnus non tm̃ calorem excellentem, sed & instrumenta requirit mollia, atq; facultatem validam: itaq; non erit calidæ intemperiei perpetuus. Et celer item postulat firmam facultatem, ac instrumenta, quæ prõpte distendantur: ita ne hic quidem perpetuus est. Nã creber quidẽ, si large vsui à magnitudine & celeritate satisfactum sit, nulla fiat rõne, siquidem hoc etiam ostendimus: si non impleatur vsus, fiat. Proinde perpetuus ne hic quidẽ est: quare nec ex peculiaribus sit perpetuus vllus. At ex illis, qui peculiares sunt, non perpetui tm̃, nũc maior vincet, nunc celerior, nunc crebrior. Nam, si calor solus increuerit, & in naturali statu maneat facultas instrumentaq;, cum mutatio est parua, magnitudo tm̃ pulsuum augeẽ: H cum maior, etiam celeritas: cum insignis, iam etiam crebritas. Hic animaduertendus est ẽt atque etiam in vnoquoq; genere pulsuum excessus defectusq;. Nam, si ad magnitudinem declinẽt plus, cẽ ad celeritatem & crebritatem, non ita copiosum puta esse calorẽ cordis. Si vero ad tres illas iuxta, continuo tum maiorem in modum immutabuntur, tum largum prodent calorem. Quòd si magnitudinem superauerit celeritas, multo iã magis: si itẽ crebritas, adhuc magis. Si vero maximus pulsus idemq; celerrimus sit & creberrimus, summum incremẽtum significabit caloris. Sin celerrimus atque creberrimus sit, non autem maximus, hoc, nisi facultas sit imbecillior, vel arteria durior, nulla alia ratione accidat: at est pulsibus inseparabilibus vtrunq; †perpetuo adiunctum: nihilominus cordis hîc ẽt calorem monstrat. Iã quoque, vbi ingens sit crebritas, nec simul celeritatis & magnitudinis par incrementum, calorem quidem etiam tunc oportet esse copiosum, sed vel facultatis imbecillitatem, vel instrumentorum duritiẽ. Imbecillitati aũt adiunctus erit languidus, duritiei durus pariter & vibratus. Si durus citra vibrationẽ sit, atq; summe creber, imbecillę facultatẽ coniunctam multo calori nunciabit. Omnino vero hic languidus ẽt erit, & syncopæ ostentabit periculum. At commemorandum hic etiam est, quî fieri possit, vt calor cor teneat permultus, & valeat facultas. Nam, si robur temperiẽ, imbecillitas intemperiem, consequit̃, intemperies in cor vnà cum

† ἀδιόριστον. *indefinitum.*

A cum immodico calore inuadet: proinde debilitari facultatem oportebit. Quî tandem igitur, cum pulsus pariter & maximus, & celerrimus, & creber, vehemensq; sit, non modo calorem in corde amplum, verum etiam facultatis firmitatẽ cẽ diximus? nempe q̃ cum alijs locis, tum in febribus dignoscendis aliud esse demonstrauimus incalescere & incaluisse. Nam, vbi corpus cordis à substantia calfiat, quã continent eius ventriculi, potest firma facultas esse: quod etiam est in causa, cur plurimũ, celerrime, & creberrime illi inspirent: ac maxime, celerrime, creberrimeq; pulsent repugnante adhuc calfacienti substantiæ corde, & foris alterã, q̃ refrigeret, parẽ calori alliciente. Quòd si qñ succubuerit, atq; in eundem delapsum sit, in quo est substantia, quam vẽtriculi continent, calorem, iam tum incaluit, nec posthac incalescit tm̃: cuius sequitur intẽperiem imbecillitas facultatis. Ac, si largius incaluerit, & per ipsum totum calor febrilis permanauerit, febrem excitat, quam hecticam vocant. Interim contra fit, ac nunc exposuimus, cũ substantia iusto frigidior sit, quã continent sinus: corpus aũt largius eius incaluerit: id quod his vsu venit, qui crudos frigidosq; humores & pituitosos aceruarunt, aut vehementissima ira concitati sunt, aut nimiũ vigilauerunt cum graui solicitudine, aut ob aerem pestilentem spiritu attractum offensio cordis corpore, deniq; ob venenosæ cuiuspiam ꝓprietatẽ qualitatis, quæ aliquo modo ad cor penetrauerit. Hæc ego com-

B memorauí, vt nequis in admirationem adducaẽ, quî possit dominãte calore tũigere cordis robur. Itaq;, vnde digressi sumus, reuertamur. Cordis calor pulsus, vt diximus, variat. Verũ, quia specie duplex est, alter qdem à putrẽdine humorum genitus, cuius qualitas acris & fumosa est: alter cum humiditate suaui existit, quãtitate sola à naturali statu remotus: ille prior cõstans & ægre solubilis est: hic nõ diuturnus, ac balneas, exercitationes, cibum calidũ, vinũ potum, animiq; affectus, verecundiã etiã, at. ꝓ iram comitatur. An vero in hoc genere sint vllæ febres, vt illæ, quas lassitudo, vel feruor, vel frigus, vel bubo, vel ira cõmittit, in controuersia est. De qbus et ſi in cõmentarijs de febribus longũ sermonẽ habuimus, tm̃ hîc tm̃ dicã, Calor, qui alterius generis est à natiuo, breuẽ hẽt intẽrnã quietẽ, celeriorem aũt, ꝯ pro distentionis portione, cõtractionẽ: qui aũt quãtitate sola variat, maiorem simul & celeriorem distentionem contractione: siquidem eiusmodi calor querit solum refrigeriũ, quod ex distentione docuimus suppeditari. At fumosus, cũ hoc maius requirit, tũ vero multo maxime excrementorum expulsionẽ: quod munus erat contractionis: itaq; distentionẽ quoq; hîc longe citatiorem reddet, & contractionem longe maxime. Qui eiusmodi non est, contractionem minime commutabit: distentionem autem hactenus, quatenus septa translilijt moderati tẽperamenti. Cæterũ inferius hæc amplius declarabimus, vbi de febribus tractatio fiet.

* ἀκμάζειν. *i. vigere est in ꝓcessu: in aliquibus tamen antiquus habetur ἀκμάζειν i. permanere.*

* *Græce τὸν ἐκτὸς. i. externum.*

C *Cor calidius & Arterias frigidiores Qui sequantur pulsus.* CAP. 3.

NVnc de arterijs disputemus, cum contra, ac cor, affectæ sint: cũ illud, inquam, calidius iusto sit, arteriæ autem frigidiores, q̃ aut humores contineant frigidos, non dum putrescẽtes: aut, si qua polleat alia frigiditas, his tum necesse est ex suo proprio affectu refrigeratis esse, ac calfieri à corde. Quia vero & facultatẽ, quæ ipsas moueat, ab illo influentẽ habent: vnaq; est contentio, qua vnà cum corde distendat arterias atq; contrahat: quiddam, necesse est, motui cordis cõueniat cum motu singularum arteriarum, & aliquid inter eos interlit. Nam motuum prima exordia in idẽ incident tempus, siquidem ab illo facultatem citra omnem offensionem recipiant: at magnitudinẽ, & celeritatem, & vehementiam non ex æquo vtraq; obtinebunt: sed cor tunc singulis arterijs maiorem, celeriorem, vehementioremq; pulsum habebit. Etenim illæ motus principium à corde habent: rationem vero sui singulæ motus, prout cordi consentiant. Consentiunt autem, quæ simili sunt temperamento, quocunque modo cor agat: quæ contrario, quatenus ex illo immutatæ fuerint. Quocirca cõtingit aliqñ, vt arteria, quæ frigida est, sed à corde calefit, nec paruum pulsum, qui frigidæ est, ædat: nec magnum, qui calidæ: sed inter vtrunque mediũ, qui moderatus est & naturalis. Et celeritate ẽt moderata pulsus erit horum affectuum: itemq; vehementia moderata. Quod

D dico, clare intelliges, si altera manu eodem tẽpore cor, altera aliquam arteriam tãgas: principia. n. motuũ animaduertes vnà fieri: sed dissidebunt magnitudine, celeritate, & vehementia. Non nunquam accidet, vt arteriæ eodem tpe non accipiant ex corde influentẽ facultatẽ: verũ, quę cordi propiores sunt, primæ: posteriores, quæ remotiores: quod potissimum accidit, vbi incidant in idem tẽporis arteriæ frigidiores & cor imbecillius. Quòd si ẽt ipsarum arteriarũ frigidiores sint partes, quæ longius à principio distant: quod in accessionibus quibusdã, & in febribus accidit lipyrijs: nõ solũ incipient maturius, verũ ẽt ipsum motum reddent celeriorem & maiorẽ partes cordi propinquiores. Ad hæc contentio per eos status in omnibus imbecilla vr̃, sed in remotioribus magis, ita vt in ijs pulsus languidior sit, quã pro natura superiorũ. Non nunquam percipiẽ in corde huiusmodi pugnantia temperamentorum: nam modo frigidius visceris corpus æquo est, & in ventriculis contenta substantia calidior: modo è diuerso substantia frigidior, cor aũt calidius: vbi eiã pulsus fiunt moderatis similes, nam medius quodammodo status hic efficiẽ ex duobus contrarijs conflatus. Qui sanè affectus, vel optimos medicos fallunt: quod nunc quoq; in maxima pestilẽtia accidit. Quidã inde ab initio ad finem vsq;, alij per totum morbũ, probum pulsum habebãt, qui ꝑ parum deflexisset de natura: qui quidem præter cæteros perierũt. Animaduertimusq; eos primis statim diebus & pestilentia laborare, & pessime affectos esse ex acredine caloris, atque ipsa caloris

ſpecie, denique cꝫ pulſus parum præter naturam immutati, iſs in eo ſtatu perpetuo maneant: nam E
in ſpeciem præcipue hecticarum, quas vocant, febriũ incidunt huiuſcemodi pulſus. Si qui eſſent
† verba inter pretis. inter ægrotos, qui ſe negarent febricitare, his febris occupato ipſo cordis corpore, planè erat †confirmata, &, vt ita dicam, in habitu. Etenim febrium hecticarum duo hęc ſunt propria ſigna, ſi perpetuo ſibi illæ ſimiles ſint, nec inuaſionẽ vllam acceſſionis, nec incrementũ, nec vigorẽ, nec remiſſionẽ habeant: ſiq; febricitare ſe nõ percipiat ægrotus. Hos pulſus nihil eſt neceſſe maiores iuſto, atq; interim ne crebriores quidem eſſe, at omnino celeres tamen. Itaque iure ſanè cenſuerunt plurimi medici atque præſtantiſſimi celeritatem febricitantium pulſibus perpetuam eſſe. Sed de his adhuc dicetur. Quod vero in ſermone præteriuimus, vbi aer, quem ſpirãdo attrahimus, infectus putredine ſit, ac putredo corpus cordis attigerit, illi pulſus fiunt. Nec iam quicquam habet admirationis, ſi eos pulſus, quos memorauimus, tali affecti peſte habeant, nec ſi peſtilẽtem reſpirationẽ: nec ſi omnino morituri ſint: quam enim excogites medicinam ad putredinem, quæ in corde ſit? Nam quibus calor hic putredinoſus ad humores, quos continent cordis ſinus, magis deflexit, quã ad corpus ipſum viſceris, multi horum fuerunt ſuperſtites. Deprehenduntur affecti hac peſte, ſi febrem primum percipiant, deinde ſi non equaliter perpetuo febricitent, ad hæc ſi pulſum nõ habeant prævalidum: ſiquidem, qui intemperiei comites ſunt corporis ipſius cordis, imbecilli ſunt E
omnes. Habes pulſus, quos cor intemperatum calore creat.

Frigidæ Intemperiei qui Pulſus peculiares ſint. CAP. 4.

INtemperaturæ frigidæ planè efficiunt contrarios, paruos, tardos, & raros: hoſq; vel in tres proportione differentias commutant, vel aliquas earum, aut aliquam, plus vel minus: alias, aut aliã, minus vel plus. At hic eodem modo, vt prius declarauimus, attendenda eſt, quæ deficiat vel exuperet. Primum crebritatem immutabit, deinde celeritatem, poſtea magnitudinem, ſiquidem illeſa ſit facultas: nam, ſi quid hæc quoq; offenſa ſit, perſpicies illud ex propria pulſuũ & perpetua qualitate, quam remiſſionem appellamus, quæ ad paruitatẽ & tarditatẽ potius, cꝫ ad raritatem, pulſus immutat. Nam, cum facultas plurimũ laborat, etſi coniuncta ſit frigiditas, pulſus extreme quidem parui fiunt, ſed non tardi extreme, immo non nunq; moderatis ſimiles: crebritatẽ tñ non abijciũt priſtinã, ſed ẽt adaugent. At, vbi paululum facultas debilitata ſit, & frigiditas vigeat plurimũ, longiſſime ad raritatem pulſus deflectunt, minimum ad paruitatem, medio modo ad tarditatem. Eodem etiam arteriæ modo, ſi in natiuo temperamento conſtent, mouebunt: nam, ſi, cum cor ſit frigidius, hæ calidiores æquo ſint, cordis pulſum tñ alterabunt, quantum de natura deſciuerint. Itaque interdum ẽt ſimilis erit moderato pulſus arteriarum, quod ad magnitudinem & celeritatẽ attinet: G
cum cordis pulſus minor & tardior ſit. Iam hoc clarum eſt, vacare hoſce affectus febre, refrigeratum taxat ipſo corde ab ſuccis frigidis ijſdemq; lentis & craſſis. Sanè infrequens eſt hic affectus, tñ incidit interim, præſertim cum contineantur in pulmone eiuſcemodi humores. Atq; in eiuſcemodi affectu contingit ferè pulſibus ſimul eſſe inequalibus per oppilationes, quas illi ſucci ſecundum oſcilla moliunt vaſorum ex corde enatorum. Verum arterię, ſi qñ fiat, vt perinde, atq; cor, frigidiores iuſto ſint, augebunt remiſſionem eius motuum, in eodẽ retinẽtes genere: vt, cũ tardius cor, minusq;, & rarius, cꝫ naturæ lex poſtulat, pulſet, illæ ẽt hoc pulſent tardius, minus, rariusq;, & vero ẽt
† EX Græcis ita uertẽdum. *fit, ut quies, q̃ actionẽ præcedit, minus ſit diuturna: quẽadmodũ ẽt ſit, ut illa, q̃ alterã actionẽ præcedit, dilatationẽ inquã, ſit longior, quia &c.* languidius. Accidit vero aliqñ iam frigidius iuſto cor eſſe ſimul & fumoſorũ plenũ excrementorũ: quo tempore pariter & minor & rarior fit diſtentio, contractio celerior. Videreꝫ ẽt diutius ſe
arteria intro recipere, ſi in perpetuum eius motus percipi poſſet. Nunc ſenſum id præterit: at produci internæ quietis tempus vltra, quã par eſt, patet vel tangentibus. Hoc tempus conflatũ docuimus ex tribus eſſe temporibus, primo extremitatis contractionis, altero interne quietis, tertio principij diſtentionis. Ergo prolixe hoc tẽpus per illum affectũ produceꝫ: tempus vero externæ quietis, aut breuius, quã conueniat, erit, aut moderato aſſimile. Nam, cum ſtudeat ſemper pulſuum molitrix facultas excrementa excernere, properetq; ad illam actionẽ, cuius hęc nomine illi data facul- H
tas eſt, †ſit, vt quies minus ſit diuturna: quo modo illam ẽt, quæ alteram actionem præcedit, contractionem inquã, extendit, quia cor, quod frigidius iam eſt, remiſſe ad actionem progredi vnius
adhuc tñ gratia vſus ventilãdi, altero iã, qui maior erat, refrigerãdi amiſſo. Reliquus, n. tertius cor
in his ſolum affectibus excitat ad actionem, vbi moueaꝫ magnopere animal, aut vacuatio accidat
larga, †arteriarum quidem admodum reſeratis externis oſcillis, vt in balneis, denique ſi quo modo
largiter ſit ſudatum: internis vero, in purgationibus, præterea in affectibus, vt choleris, inteſtinorum difficultatibus, ac cum vehemẽter vellicanẽ inteſtina. At vero, vbi ipſum corpus cordis incidit in intemperiem aliquam inæqualem, non poterunt pulſus cum ipſius cordis, tum omnium animantis arteriarum in variam non degenerare inæqualitatem. Quin etiam collectiua, quam vocant, illaq; vnius pulſus omnium erit generum, quòd perpetua fiat in magnitudinem, paruitatem, celeritatem, tarditatem, remiſſionem, vehementiam, crebritatem, raritatem mutatio. At in duritiam & mollitudinem haud fiat continens vnquam mutatio: id quod ſæpenumero declarauimus. Non vibratus autem interdum & vibratus perpetua ſeſe viciſſitudine in hiſce affectibus excipiunt, adiuncta ad cordis intemperiem duritia, vel tentione arteriarum. Oſtendimus enim, ſi recte
†*clarius. arteriarum oſcillis admodũ reſeratis, ad interna quidẽ, in balneis, & ſi qui alij quacũq; de cã ſudores multi effuſi fuerit: ad interna uero, in purgationibus &c.* meminí, in huiuſcemodi affectibus, vbi magnopere cor contendat arterias diſtendere, vibrationem

A nem in motum incurrere: quo tempore facile dicrotus pulſus exoriatur. In qua diſtentione, multi ſanè laboris eſt affectum planè explorare, quòd non intemperiem tantum cordis illa inæqualitas, ſed & inſtrumentorum læſionem & copiam humorum comitatur. Nam, hæ inæqualitates poſtea quàm obſtructionem ſequunt cordis oſcillorum, comitantur porrò etiam eius intemperiem inæqualem, non eſt procliue deprehendere affectum. Ergo pulſus, qui bis feriat, corporis viſceris proprium eſt ſymptoma intemperiei (ſicut probauimus in proximo libro) ac à dicroto diſtat mollitudine. Verum, ſi durities acceſſerit, iam etiam ex hoc dignotio labefactatur: etenim in dicrotum cõ uertitur communem plurium affectuum. Vibratũ vero dicrotum generari docuimus, vbi pulſus qui abſolute eſt vibratus, diminuta ſit longitudo. Dicrotus vero non vibratus, æque eſt, ac vibratus, durus: ſed talis per ſuam tarditatem efficitur & corporum onus incumbẽtium. Quocirca permultas vterq; hîc cauſas conſequetur, numero tñ inter ſe facultatum, à quibus creantur, & occaſionum differunt: permultos enim vibratus dicrotus, paucos non vibratus comitabitur. Ac cõmorãdum quidem primum eſt, quot cauſis abſolute vibratus ſuccedat, quas ante omnes recenſuimus: mox cauſam eius, quaſi continentem, fit enim, vbi amplius cogitur diſtendi durũ corpus arteriæ, vel tenſum: ad hæc tertium, cꝫ, cum facultatis imbecillitas huc acceſſit, aut conformatio nati-
B ua, vibratum pulſum demonſtrauimus oriri. Iam dicrotus nõ vibratus fiebat ob duritiam arterię, tarditatem pulſus, & pondus corporum incumbentium ex vtraq; parte ſenſibilis motus: etenim in huiuſcemodi affectibus, vbi ab vtraque parte medium, dum attollitur, retrahatur, rurſusq; copuletur cum illis, generatur pulſus dicrotus. Hæ ſunt illorum quaſi continentes quædã cauſæ. Præcedentes autem multæ ſunt cuiuſque, quæ etiam expeditæ, & ad manum ſunt habẽdæ illi, qui quicquam ſit præteritorum exploraturus. Pulſus, qui bis ferit, ex inæquali proficiſcitur ipſius corporis cordis intemperie. Tactu vero ad dignoſcendam contractionem planè eſt opus exercitato: cuius ſi rudis ſis dignoſcendæ, nihil inter hunc pulſum tibi & illum intererit, qui in aſcenſu ſubſiſtit & quieſcit pauliſper. Dignoſcetur, ſi quid habeat roboris: nam, qui vndequaq; eſt remiſſus, huius latet contractio. Sed fit plerunque, vt omnibus pulſibus, qui bis feriant, adſit contentio: neque. n. ad eam altitudinem perueniant, ſi omnino deficiantur contentione: aut, multo molliores ſint, quã conueniat, neceſſe eſt, vt languidi ſimul & non parui appareant: qui quidem etiam in lethargicis affectibus animaduertuntur: at tum quieſcentẽ pauliſper, nequeas diſtinguere à bis feriente: proinde nec ipſos quidem affectus, ex hoc quidem diſcernere poteris. Aliud tamen eſt indicium, quo poteris: atq; hoc proprium eſt ſignum vitioſæ temperaturæ ipſius corporis cordis. Nec cauſa eſt,
C quin breuitatis gratia, vt pulſum aliquem vel febrem hecticam, ita inæqualitatem nos hecticã, appellemus: ſi cui minus nomen probetur, ſtabilem illam vocet: ſtabilis eſt, ſi deinceps permaneat par. At vero, ſi cætera ſimul omnia indicia febrem hecticam eſſe declarent, multo hercle dignoſcestius inæquãlem intemperiem tenere viſceris corpus. Sed hæc explicauimus in differentijs fe-
brium. Omnia deniq; ſunt reliqua animaduertenda, præſentia, præcedentia, & extẽrna. Nam, cũ
peripneumonia, ſuppuratio, pleuritis, phthiſis, deniq; aliqs illic abſceſſus exortus ſit, vel aſthma,
vel morbus quiſpiam ex deſtillatione, vel cruẽtum ſputum, aut reiectio partis alicuius pulmonis,
aut breuiter quoduis, vnde redundantia vel craſſitudo vel lẽtor humorum obſideat pulmonem,
accurate conſiderandum eſt, ecquid ex arteriarum obſtructione pulſus inæqualis fiat. Sin horum
nihil ſit, ipſum eſt viſcus explorandum, præſertim ſi anteacta ægroti vita nec craſſis ſuccis nec lentis videatur corpus impleſſe, à quibus aut foris offuſis, aut obſtruẽtibus arteriarum oſcilla, inæqualitas concitetur: nam, ſi quid horum, vti docuimus, vel inflammatio, vel omnino tumor præter naturam illic exurgat, aut affluentia humorum grauet facultatem, incidunt pulſus in inæqualitatem. Quare, ſi nec adſint indicia, quibus noſcuntur hi affectus, nec hectica inæqualitas & ſtabilis duret, intemperies exiſtimanda inæqualis in cordis corpore eſſe: quæ cum etiam ſit duplex, altera in ſucD cis eius propriis, altera in partibus ſolidis: illa ex ſuccis profecta, vnà cum totius corporis palpitatione fit: hæc ex ſolidis partibus, abſque palpitatione. Quare, ſi quis hæc, quę retulimus, ediſcere cum arte cupiat, quæ de hecticis febribus ſcripſimus, colligat diligenter ex commentarijs de febribus & libro de marcore. Atque his lignis cordis inæqualis intemperies dignoſcitur & diſtinguitur à ſimilibus affectibus. Si qua ſit alia intemperies viſceris, vt aliam ipſum corpus temperiem habeat, aliam ſanguis & ſpiritus, qui ſunt in eius ſinibus, inæquales pulſus nunquam efficit: ſed ex affectuum confuſione pulſus medium quendam ſtatum ſortiuntur. Cõfuſiones affectuum modo prorſus inter ſe contrariæ ſunt, modo non prorſus. Prorſus dico affectus contrarios inter ſe, temperamento: vbi, quo calidior moderato alter ſit, hoc ſit frigidior alter: non prorſus, vbi alter plus altero deflexerit. Poteſt etiam, ſi eiuſdem ambo generis ſint, in quantitate eſſe differentia, cum vel calidius cor ipſum ſit materia in ſinibus contenta: vel cum materia multum, cor autẽ parum, à naturali ſtatu receſſerit: & frigidius item corpus cordis poteſt eſſe, vel materia. Hi concurſus non perinde omnes dignoſcuntur conſpicue: licet tamen interdum obſcuros aliũde colligere. Prima commemorata miſtio, in qua cordis corpus præter modum calidum eſt, materiæ autem frigidiores, differentijs tribus conſtat. Aut tanto illud calidius eſt, quãto hæ frigidiores: aut multo illud calidius, cꝫ hæ frigidiores: aut minus illud calidius, quàm hæ frigidiores. Prima differentia pulſum

* *Græce eſt δυάμαλον. ſed forte legendum eſt ὁμαλήν. i. æqualẽ.*

repræsentat ad vnguem moderatum tum magnitudine, tum celeritate, atque crebritate: ad remiſ- E
ſionem autem tantum permutatur, quanto ſpatio naturalem temperaturam viſcus reliquit. Equi-
dem animaduerti in hiſce ſubinde affectibus, inſigne etiam incrementum celeritati acceſſiſſe: non
tamen hoc conſpicuum perpetuo eſt. Atque hoc, alterum indicium maius tibi videtur ſuppedita
turum: quantum enim corpus ipſum arteriæ deſciuerit à moderato temperamento, conijcere eſt
ex celeritate: nam procliuius ad motum eſt calidius corpus, ſi reliqua ſint paria. Quare ſi, quòd cor
pus ipſum cordis in naturali ſtatu conſtans, vel à materia, quam continent ventriculi eius, aut con
ſuetudine pulmonis inflammati, vel alia quapiam parte vicina calfiat, pulſus refrigerij gratia i ma-
gnitudinem, celeritatem, crebritatem commutentur, prima tum erit in magnitudinem mutatio,
altera in celeritatem, tertia in crebritatem. Sin calidius ſit partibus ſe contingentibus, quæ in
naturali ſtatu ſint, celeritas motus primum increſcit, deinde magnitudo. Vnde, cum pulſus manife-
ſtum incrementum celeritatis percipiamus, magnitudinis vero atque crebritatis nullam mutatio-
nem, magnopere in hoc corpore deſciuiſſe ad calorem cor cenſemus, vicinaq; ei ad frigiditatem.
Iam ſimul pulſuum inſignis remiſſio & conſpicua in eiuſcemodi corporibus animaduertitur.
Quòd ſi nec celeritas clara nec remiſſio ſit, exiguo calore corpus viſceris puta auctum. Hæ febres
complurib⁹ medicis imponunt: nimirum, quòd febre ipſi ſe liberos eſſe ægroti affirment: neq; F
† Hæc nõ ſunt in quibuſdam codi. antiquis. febrem, quia parua eſt, †& quia viſcus incaluit, } corpusq; viſceris {calor} inualit, aduertunt. Sed
de hoc frequenter diximus. Breuiter non eſt magna febris vlla hectica, maxime ſi paucum calo-
rem viſcus habeat. Qui igitur calor in vniuerſum corpus deriuatur ex corde, hic ſenſum ſolus in-
ducit ipſius inæqualitatis faſtidioſæ: quamobrẽ balneas deſiderant, vt alij faſtidioſi omnes & inæ-
quales ex laſſitudine, vel aduſtione, lotione intermiſſa, vel exercitatione: & plerique ſcilicet læ-
tantur balneo, recreariq; ſe dicunt: depulſam enim inæqualitatem eſſe totius corporis, nec magno
pere quicquam ſe oſtendi, balneo referunt acceptum: & ſanè non læduntur forſitan horum qui-
dam. Verum huius loci non eſt iſta meditatio: in febrium enim curationibus de omnibus his di
ſputabimus, ſiue ſeparatim viſum fuerit eas, ſiue in methodo medendi, tractare: nam ad præſens
inſtitutum ſolam dignoſcendi viam tractabimus. Sanè videatur quibuſdam perplexa & incogni
ta, ſi, quando nec differentia vlla pulſuum {à naturali ſtatu} deficiat, & ſe ipſe ægrotus febrẽ non
dicat percipere: at inæqualitatem, quæ vna moleſta erat, balneis procurauerit. Et, vt rem dif-
ficiliorem faciam, ne ex vrina quidem petere in eiuſcemodi affectibus firmam notitiam ſemper
licet: ſed eſt etiam ferè anceps, colore & ſedimento ſimilis naturali. Sexcentos tales in peſtilentia
diuturna conſpeximus: vbi medicos cerneres nihilo plebe præſtantiores, immo vero imperitio- G
res multo non nullos experiente plebeo. Vulgus enim ferè, ſi nihil aliud, at expirationem ægro
torum videas obſeruare: quæ ſi fœteat, peiorem caſum expectant. At illi quidem vſu tale ſi-
gnum in peſtilentibus febribus inuenerunt: tu non vſu modo, ſed & ratione æſtima. Iam os etiam
attendunt. Quòd ſi illic aliquid coloris peſtilentis cernant, eos peſte confirmant laborare. Equi
dem medico hæc puto clariora eſſe, quàm vulgo: partim enim illi colorem eryſipelatoſum, par-
tim colorem habent depaſcentibus herpetibus aſſimilem, diffuſum per plures partes ſcilicet,
quàm à primo. Et, ſi manum thoraci exercitatus medicus admoueat in explorando febrili calo-
re, ne tum quidem prætereat eum affectus. Inſpiciẽda porrò præ cæteris vrina eſt. Etenim
conturbata quorundam eorum videtur eſſe & "aquoſior: ac non nullorum multo, quàm pro na- A.l.4.f.1.t.4.c.2.fo.434.d A.l.4.f.2.t.1.c.8.fo.446.b
tura, tenuior, atque hæc quidem certiſſima eſt: nec non, quæ naturalibus "vndequaque ſimilis
eſt colore & craſſitudine, hæc etiam ad ſecundam ſpem certiſſima eſt: quæ ſi ſublimamento pro-
bo ſit prædita, multo etiam eſt certior, ſi quidem ſedimentum ſit candidum, læue, & æquabile.
Præcipue vero ſublimamentis animus eſt adhibendus: nam quædam, quæ ſubliuida quodam-
modo ſunt, latent: & item alia, quę aranearum latas telas referunt in modum lanæ congeſtæ. At,
ſi quid tale animaduertas, aut nullum planè ſublimamentum innatare vrinis, in peiorem partem H
hæc interpretare: ſi contraria videas, quæ retuli modo, non poteſt fieri, vt male affectus homo
ſit. Ex his igitur diſcernas, vtrum inæqualitate quapiam affectus ſit, an peſtilens morbus & exi
tialis, qui hecticam febrem habeat, eum prehendat: præterea ex ijs, quæ balneum conſequun-
tur, etenim cibum reſpuunt, & ſitiunt præter modum, ac frigidam poſtulant. Etiam oculi illo-
rum ſunt accurate inſpiciendi: nam inter lauandum manifeſte redduntur calidi & flammei: qui-
dam poſtea tales permanent, quos planè ſciemus teneri peſte. † At in peſtilentia, qualis noſtra me
† *At peſtilentiã, qualis noſtra memoria fuit, & viget etiamnũ, nunquã fiat, quæſo, ut homines experiantur.* moria fuit, & viget etiamnum, nunquam experiri quiſquam homo poſſit. Sciendum tamen
non nunquam incidere ſine peſte has ipſas febres: vt de illis prodiderunt omnes inſigniores me-
dici, vocantq; peſtilentes: de quarum tota natura diſputaui latius in differentijs febrium: nam
hoc quidem loco, non quemadmodum quis optime febres dignoſcat, tractamus, ſed quemad-
modum ex pulſu optime. Quinetiam dixi fortaſſe plus æquo de febribus ex ipſo cordis cor-
pore excitatis: quare ad pulſus nos referamus, &, quod reſiduum eſt, de febribus hecticis per-
ſequamur. Etenim ſunt, vt docuimus, peſtilentes non paucæ inde vſque ab initio hecticæ: di-
ſtantq; ab omnibus alijs febribus, quæ ex magna putredine oriuntur. Præterea etiam mœrorem
interdum ſequuntur & iram à primo quædam hecticæ. Aliter neſcio, an vlla febris inde vſque ab
initio

A initio fiat hectica. At temporis diuturnitate multis alijs ſuccedunt, quas dilucide diſtinguit, etiam
ſi cum alijs connectantur, ſicut declarauimus, perpetua æqualitas, & alia, quæ in libris de differen-
tijs febriũ docuimus. Notitia aũt ex pulſibus, quomodo nuper diximus, initio adhuc atque primis
diebus non facile paratur, cum ſpeciem adhuc communem habeant cum diarijs febribus: verum
elapſo triduo iam clariores fiunt etiam pulſuum indicio. Siquidem aperte hæ celeriores, quàm de
ceat, pulſus habent: atq;, vt inter eas nihil interſit aliud, febrili quidem certe calore manifeſte ſecun
dum thoracem præditæ ſunt: pulſuſq; tanto ſunt languidiores iuſto, quãtum calor creuerit. Ha-
ctenus de febribus, in quibus cor tanto, quàm natura poſtulat, calidior eſt, quanto, quam continet,
materia frigidior. Materiæ addamus ſecuritatis gratia corpora illa omnia, quæ cor attingunt: puta
ex viſceribus pulmonem, ex membranis cum illam, quæ cor veſtit (περικάρδιον vocant) †tũ quic- †*clarius, tum ex iis, quæ thoracem interſepiũt, quicquid prope cor eſt.*
quid thoracem prope cor interſepit. Etiam conſuetudo huic viſceri intercedit cum aere, quẽ conti
net tegumentum, quod cor circumijcit: nec non cum arterijs & venis, quarum penetrare maxima
oſtia cernis ad ſinus eius. Hæc omnia nõ aliter, atq; materia, pulſum cordis immutant, vocenturq;
breuitatis gratia omnia, quæ recenſuimus, vicina cordi.

Qui ſint Pulſus in ijs febribus, Cum cor calidius ſit, quàm vicina ei frigidiora, vel è contra. CAP. 5.

B DEinceps de illis febribus dicamus, in quibus cor calidius eſt, quã vicina ei frigidiora: nam in
huiuſcemodi affectibus pulſus celeriores ſimul, & maiores, & crebriores, languidioresq; iu-
ſto erunt: longius tñ ad remiſſionem & celeritatem, minus ad crebritatem & magnitudinem, di-
uertent à natura. Stabilis & conſtans harum generatio eſt, vt cæterarum hecticarum. Quòd ſi nõ
ita longe viſcus à natura deſciſcat ad calorem, vicina ei longius ad frigiditatem, minores pulſus in
his & rariores erunt: celeritate vel ſimiles erunt naturalibus, vel tardiores: ſimiles, ſi non multo fri
gidiora vicina ſint: tardiores, vbi multo longiore interuallo hæc ad frigiditatem à natura deflexe-
rint, quàm ad calorem cor. Rẽmiſſio hic etiam quantitati caloris reſpõdebit. At vero, ſi frigidius
iuſto ſit ipſum cordis corpus: materia porro, reliquaq; vicina, illo calidiora: erunt & hic tres nume
ro differentiæ: & variabunt pulſus in vnaquaq;, ſicut ſuperiores. Primum æque refrigeratũ ſit cor,
vt incaluerunt vicina: tardior æquo erit is pulſus, ſi inſignis fuerit alteratio. Huic reſpondet remiſ
ſio: nam magnitudine nihil de natura decedet, nec vero etiã crebritate, quod animaduerti poſſit,
aut inſigniter. At, cum non multum de natura eſt diſceſſum in vtranq; partem, difficillime, vt ante
dixi, explorãe diſcrimen: atq; in his præſertim corporibus obſcurum eſt, quorũ ignoramus na-
turalem ſtatum: nam, hunc ſi prius nouerimus, poterit ẽt animaduerti breuis mutatio, ſi quis ver-
C ſatus ſit in explorandis pulſibus. Vt autem paulo ante, cum viſceris calidioris & vicinorum ei frigidiorum conſideraremus pulſum, febrem diximus eſſe hecticam: ita nunc, ſi viſcus ſit frigidius
omnino, quàm naturalis modus permittat, & vicina calidiora, febricitabit quidem homo, non hectica tamen, quam vocant, febre, ſed vel diaria, vel ea, quæ putredinem humorum conſequitur. Si
gna vero ſunt propria vtriuſq; Diariæ quidem febris coniunctæ cum frigidiore corpore cordis,
vbi ex æquo de natura vtrunq; deflexerit, pulſus nihil magnitudine à naturali differt: nec ẽt crebri
tate pene quicquam, quod perſpici poſſit: nec item celeritate, niſi vtriuſq; inſignis ſit mutatio: lã-
guidior vero tanto erit, quanto viſcus frigidius. Eius aũt febris, quæ ex putredine humorũ fit, par
quidem perpetuo eſt naturali & ipſa pulſus magnitudo: nõ par aũt perpetuo vllum ex alijs gene-
ribus, ſed, vbi parum quidem a natura receſſerint, nihil, quod effatu dignũ ſit, à naturali pulſus eua
riat: vbi vero plus receſſerint, aperte in contractione pulſus celerior fit, ſicut ſuperior in diſtentio-
ne: iã ẽt clare in externa quiete crebrior & languidior apparet tanto, quantũ refrigeratum eſt cor.

Contra, iam magis refrigeratũ cor ſit, quã vicina incaluerũt, ac febris ſit diaria: horum pulſus ma
nifeſte languidiores erunt & minores, tardi non perinde aperte, ſed quãto vicinis ſibi frigidius ſit
corpus cordis: iam ẽt rari ac paruí pro portione erunt. At vero febris ſit ex humorum putredine:
D horũ pulſus languidus erit perinde, vt ſuperior, ſed illo ẽt minor in diſtentione, tardiorq;: at con-
tractio naturali celerior erit, ac magis ẽt icidet id in illa tempora acceſſionis, in quibus eſt initium
& incrementum: nam in vigoribus quidem minus, ac minus etiam in remiſſionibus. Porrò aũt
tertiũ genus commutationis ponatur, hoc eſt, minus ad frigiditatem cor declinauiſſe, quã ei vicina
ad calorẽ, ac febrem eſſe diariam: pulſus habebit hoc corpus tanto, quàm par eſt, imbecilliores, quã
to corpus cordis ſit intemperantius: atq; maiores & celeriores naturali, ſed maiores, q̃ celeriores:
adhæc crebriores erunt. Hæc omnia ſunt accipienda pulſibus nec in duritiã nec in mollitudinẽ ap
te mutatis: nã, ſi hîc ſint ẽt mutati, diſceſſus eorum ad mollitudinẽ, oĩno magnitudinẽ & raritatem
augebit, addet ẽt & tarditatẽ: diſceſſus aũt ad duritiem, contraria, nimirũ paruitatẽ & crebritatẽ,
addet interdum & celeritatẽ. Equidem iam oẽs mihi videor febrium, quas ex pulſibus ſumas, dif-
ferentias percurriſſe: ſiquidẽ ſane earũ eſſentiam recte in cordis nimio calore poſuimus. Iam iter
febres affectus non paucos alios attigimus contrarios febribus, in quibus cordi affectus frigiditas
eſt. Præterea de miſtis affectibus diximus, quorum ex contrarijs inter ſe complicatis miſtio cõſtat.
Iamq; tranſeundum alio mihi erat: ſed, qñ in magnam diſſenſionem, neſcio quo pacto, qui de pul
ſibus cõmentati ſunt, inciderunt, propter eos viſum mihi eſt, quæ hoc in libro iã tradidimus, i quo
de febribus ex pulſibus dignoſcendis tractaui, ſummatim repetere. Immo, ſi verum fatendum eſt,

potissimum hoc propter Archigenem statui facere: nam, cum habitus sit diligentissimus in com E
mentatione de febribus, nihil nos propè, non aliter, ac Erasistratus, docet. Nempe eorum, qui nihil docent, duplex est institutū: quidam ad proprietatem, quæ exprimi nequeat, confugiunt: alij proferunt quidem nomina, tñ nec, quæ significant, obseruant, nec, quā illis significationē attribuant, interpretanē. Nanque durus pulsus, quem perpetuum Archigenes febricitantibus cōfirmat esse, nomen duntaxat est, nec rem denotat vllam, nec planè, nec liquidò intelligi potest. De quo pulsu in libris de differentijs pulsuum latius disputauimus, & ēt in libris de dignoscendis ijs: maximè autē in ijs commentarijs, quibus interpretamur simul & examinamus, quæ in libro de pulsibus Archigenes scripsit. Sed hic tñ etiam operæpretium est non nihil de ijs summatim exponere.

De propria Nominum Significatione, & metaphora. CAP. 6.

VT singula alia nomina apud omnes Græcos singulas res indicant, ita etiam, quæ occurrunt sensibus, his nomina quædam posuerunt, separatim, quæ differentias auditus significant: separatim, quæ differentias odoratus, vel gustus, vel tactus. Neq; scilicet alijs tribuunt albū, nigrum, flauum, rufum, pallidum, fuscum, cæruleum, reliquaq; colorum nomina, præter quàm sensui visus obiectis: neque etiam alijs austerum, dulce, amarum, acerbū, astringens, salsum, salsuginosum, præter quàm ijs, quę gustantur: nec iam vllis alijs calidum, frigidum, siccum, humidum, molle, durum, F verum ijs, quæ tanguntur, omnes attribuunt. Nam, si alio traducas hæc nomina, illa vsurpatio vocatur metaphora. Habent vero & alia item metaphoras ex similitudine aliqua & conueniētia: ex qua similitudine pedes, vertices, latéraq; montis dicuntur: nam, vt animalium infimæ partes pedes sunt, vertex omnium supremæ, sic in mōtibus permissum est poetis supremas partes vertices vocare, & infimas pedes. Si quis igitur, cum de animali loquatur, & pedes dicat vel latēra, noluerit pedes more omnium accipere, neque latēra, vt institutum est, sed ita dicat latēra accipienda esse, quomodo de monte Brilleso dixit Callimachus,

Brilleſi lātera sunt oræ, quem tenuere. »

sanè quàm ridiculus sit, duplici vtens & reciproca metaphora ab improprijs ad propria. Haud aliter, si, cū de moribus aut vino durum dicitur per metaphoram, de corporibus, quę tangunt, disputans nolueris, vt solent omnes, nomen interpretari, verum sicut vinum dicitur durum, aut homo, aut mores. Huic simile est, si, cum sermonem habeas de rebus visibilibus, atq; album dicas, prohibeas ex omniū instituto accipi, sed, quando febres aliquas Archigenes albas appellauit, ita esse etiā intelligendum colorem album. At, quemadmodum quidem non videbitur is sanus esse, si, quod proprie nomen colori tribuitur, transferre duplici differentia ad eum ab improprijs studeat, sic sa G nè, qui de tangibili corpore sermonem instituit, & per metaphoram vult nomen durū accipi. Etenim in ijs omnibus fit orationibus, vt nihil auditores proficiāt, cum & prohibeant proprie dicto, nec quicquam intelligere aliud possint. Quem enim alium accipias colorem prolato albo, consule to prohibitus, & accipere ex metaphora albarum febrium iussus? Sic item durus pulsus, quē Archigenes in re tangibili induxit, nisi propriam significationem habeat, nimirum hanc vulgarem, sed vt ille ex metaphora vinorum vult, prorsus obscurus est atq; icognitus, talisq;, vt si scindapsus dicatur. Etiam posset quoduis aliud nomen proprio febrium pulsui tribuere, & aliquid videretur dicere, apud homines. s. in distinguendis significationibus imperitos, simplices autem & ad id credendum adductos, virū. s. senem, qui tam clarus esset, artemq; multum illustrasset, non facturū vnquam, vt talē obscuritatē temere sermoni induceret, vt nomina proferret nullius significatiōis. Iā vero, si quis pulsum febricitantis amarum dicat esse: ac nomē amarum, vt ad gustum referimus, interim velit accipi: nihil sanè, quod clarius intelligamus, habebimus, cū si acerbum, vel austerū, vel acidum audiremus pulsum esse: q ex omnibus his res molesta & præter naturam repræsentetur, quę aūt sit illa, non declarē. Quanquam in eiusce modi metaphoris à propriis ad aliud nō propriū traductio fit, res & permissa omnibus & vulgaris: at in significatione duri pulsus, cuius author H Archigenes est, quæ nec concessa est, nec vsitata, nec omnino fuit, aut poterit esse, intelligere oportet nos significationem, ad illam, quę propria est, ex metaphoricis reuersos: qñ ita nomen quidem audias, at rem intelligas nullam. Verum quid sermonem de his producam, cum aliàs diffusius de his disputauerim? At superiora summatim repetamus, ac de omnibus febribus dicamus.

De Febribus per pulsus Dignoscendis. CAP. 7.

TRia esse in summa, genera illarum, alio loco docuimus: quemadmodum vero quodq; ex pulsibus dignoscatur, declarabo hoc loco. Omnes diariæ in magnitudinem, celeritatem, crebritatemq; pulsus, quantum in ipsis est, mutant: nam, si concurrat alius affectus, mistam oportebit esse mutationem ex illo, & hoc, qui comitatur febrem. Pari modo febres hecticæ pulsus in eadem differentias conuertunt, quantum in ijs est, ampliusq; in his mutatur celeritas. At, quæ ortæ sunt ex putredine humorum, in vigoribus vtrunque habent motum celerem & distentionis & contractionis: præterea crebritatem ex æquo mutant cùm externæ quietis, tum internæ: in initio accessionis non perinde, sed magis augent contractionis celeritatem: in incrementis cùm hanc, tum etiam externam quietem plurimum concitant, vt pulsus in illa creberrimus videatur. Habes pulsus, qui soli febrium per se proprij sunt: reliqui omnes, qui febricitantibus accidunt, alium,

A alium potius affectum, cū febres, sequuntur. Quorum etiam affectuum sunt duo genera, aut facultatis, aut instrumentorum vitium: quippe ad causas inueniendas, quæ mutant pulsum, tria hæc sunt animaduertenda, instrumentum, vsus, & facultas: demonstrauimus enim, quæ ex singulis horum generibus de natura deflectentibus accidere pulsibus oporteat. Quo minus est mirum, si inter sese præclari isti medici dissideant de febris propriis pulsibus, errentq; omnes, vt qui nec genera partiuerint pulsuum, & profectas ex facultatis vel instrumentorum vitio alterationes pulsuum arbitrentur proprias ipsis febribus esse: Vt inuadentis accessionis quidā crebros & paruos, alij adhæc languidos, iam non nulli etiam inæquales, sunt qui tardos etiam, contra alij celeres, posuerunt indicia. Tametsi quædam febres incompressas, vt isti vocant, inuasiones faciunt, in quibus pulsuum prima mutatio in magnitudinem & celeritatem fit, mox his succedit augescentibus crebritas: reliquorum pulsuum, quos memorauí, in illis nullus apparet, nec initio accessionum, nec in incremento, nec vigore. Verum hos nec rigor, nec horror, nec ferè vlla inæqualitas, quin ne frigus quidem partium extremarum vel superficiei externæ, nec vellicatio aut grauitas aut compressio stomachi vnà incessit: pleroſq; vero vel vnum de his vel plura comitātur: nō nullos paulo post vomitus, qui aperte declarat, ex eo, quòd in ventriculum vitiosi succi confluxerunt,

B quosdam illorum vellicatos esse, alios compressos, aliquos nauseasse. Clarissime enim recedit in plerisq; initijs de tota superficie externa sanguis, confluitq; in viscera: vnde cōpressiones & ob-
Al. 4. f. 1. t. 2. c. 1. fo. 417. a structiones fiunt, distentionesq; arteriarum præcipuarum, propter quas * initijs taliū accessionum coniuncti sunt pulsus inæquales: quemadmodum etiam languidi ob stomachum & facultatem affectam. Ad hunc modum fiunt & parui, ob imbecillitatem facultatis, & ob frigiditatem: & iam tardi quoq; ex ingenti frigiditate. Verum contractionem perinde, ac distētionem, nullus horum tardam fecit: sed hoc perpetuum est, & præ cæteris propriū inuasioni febris ex putredine humorum ortæ, vt arteriæ contractio efficiatur celerior. Et, si quis in cognoscenda cōtractione est exercitatus, perpetuum hoc & constans initij accessionis signum habebit, vbi contentione aliqua, vt frequenter admonuimus, pulsus præditus sit: nam in languidis contractionem docuimus dignosci non posse. Hoc igitur etiā atq; etiam exercitandum tibi est, siquidem cognoscere ad vnguem velis initium accessionis: quemadmodum autē ingrediēda ea sit exercitatio, copiosissime in libris de dignoscendis pulsibus declarauimus. Certissimum est hoc signum, illiq; maxime est fidēdum, aperte, cum inquiris, conspicuo. Equidem in multis, quorum antea pulsum nunquam tetigeram nec per sanitatem nec per ægritudinem, hoc fretus vno signo nunquam sum lapsus. Nam cæteris

C quidem omnibus, siue frigescat totum corpus, siue os ventriculi (quem per abusum vocamus stomachum) siue deferatur sanguis in profundum vel ex mœrore, vel metu, vel alia de causa, similis tarditas est pulsus & in arteriæ distentione & contractione. Iam ei etiam coniuncta est in vtraq; quiete raritas: in solis vero inuasionibus febrilibus, vt distentio interim tardior fiat priore, certe contractio celeritatem nanciscitur. Adhæc restringit externas quietes, vt hic pulsus crebrior euadat: at non in interna, sed vel perinde, vt in priore, vel paulo rarior id temporis videtur. Comparanda vero est prior quies, quantū ad tactum, præsenti: hocq; memoria tenendum, conflatam esse eam ex fine cōtractionis & initio distentionis, atq; ex interposita inter has quiete: tum expendendum, quantum vtrinq; ei ex parte motuum delitescente accessit: id quod expendendum est comparando cum contentione. Nam, si ęque pulsus contentus nunc sit, ac ante fuit, quanto tēpus sensibilis quietis longius fiat, tm etiam est putandum esse re vera protractam quietem: si languidior, q prius, effectus est, arbitrandum est & ob hoc partem abscondi tam esse motuum, quæ quieti, quā sentimus, ad verā inueniendam detrahēda est. Nam, si paulo pulsus, cū ante, languidior appareat, multo autem rarior, veram quietem puta esse productam: sin multo remissior, & rarior paulo, vt sensus iudicat, minime censebis protensam esse veram quietem: eodem modo, si, cum paruam re-

D missionem assecutus pulsus est, insigniter tibi crebritas videatur aucta, contractam arbitrare verā quietem. Itaq; in quibus languidior pulsus est factus, tempore, quo exploramus, animaduertendum est: in quibus vero pari est contentione, in his facile, vti diximus, si animum aduertas, interna quies dignoscitur. Proinde, cum nihil pulsus variet, nisi in contractione sit celerior, id habe initij accessionis signum perpetuum: simulq; fit hic pulsus in externa quiete crebrior, natura incūbente ad excremētum fumosum propulsandum: quamobrem celerius cōtrahebatur. Ac sic quidem celeritate tantum contractionis, cum primum id generatur, variare à priore pulsus videtur: paulo post etiam fieri creber in externa quiete, q citius arteria considere incipiat. At diariæ febres non habent hoc, quod putredine humorum vacent: nec iam etiam hecticæ, q, nisi alter cū ijs affectus casu coeat, ne incipiāt quidem vnquam. Ita, in quibus præsertim febribus quæritur accessionum initium, tenere nos hoc indiuulsum signum debemus. Quòd si primo die, cum recens de sanitate homo in morbum incidit, pulsum tangamus, statim nobis genus etiam febris hoc signum ante oculos proponet: vnà enim inuadere cum febriū accessione, quæ putredinis alicuius humorum comites sint, perhibent. Iam in differentijs febrium docuimus in eodem genere, quo hunc, pulsus esse, qui ab inflāmatione excitantur: sed à pulsibus ab humorū putredine concitatis hi sola durítia discernentur, siquidem pulsuum ortorū ex inflāmationibus durus est occursus. Quare, si durum

durum occurſum, quem efficit contentio arteriæ, diſcernere ab eo vales, quem generat frigiditas E & duritia, tres prædicere hinc cauſas præteritas poteris, potum frigidæ, meracius vinum, inflammationem: quam non ſolum ante cauſam fuiſſe acceſſionis, ſed permanere etiam dicemus: frigidæ atque largioris meri potum anteceſſiſſe eum quidem, ſed, quem cõcitauit, affectum adhuc durare. Acindureſcunt quidem ex nocuis frigidę potionibus arteriarum tunicæ, & ab vino immodice poto deſiccantur: nam, ſi neruorum ſimul principium lædat vinum, etiam intenduntur non aliter, atque illæ, quæ conuulſionem prænunciant. In inflammationibus vero abſque propria tunicæ duritia tenduntur, vocaturq; pulſus tum etiam durus ob vim ictus: non induruit tamen per ſe arteria, quomodo cum vel deſiccata ſit aliqua ratione, vel magnopere perfrigerata, vel affectum comparauerit ſcirrhoſum. Atque hæc quidem ſic diſtinguito: Quæ primo die nequaquam obtinent iſtud ſignum, a' febribus putridis ſeparabis, ac vel diarias cenſebis vel hecticas. At" febris hectica rariſſima à primo exiſtit: quin tamẽ id temporis poſſit naſci, nihil cauſæ eſt, ſed vidimus etiã non nunquam tales. Reliqua harum omnia ſigna alio in opere explicata ſunt, vbi de differẽtijs febrium tractauimus. Quæ vero pulſus ſuppeditant, nunc perſequemur. Nec magnus pulſus nec vehemens † cum hecticis febribus vnquam concurrunt, ſed, ſi alterũtrum habeant horum, non ſunt hecticæ: ſi ſimul vtrũque habeant, planè ſunt diariæ, ſi quidem eorum contractio, quemadF modum diximus, non properet. Propria enim eſt eius, quæ conſequitur putredinem humorum, celeritas: cuius ſingulas differentias in commentarijs, quorum memini, ſum perſecutus. Hæ ſunt, vt ſummatim commemorem, omnes, quæ circulatim accedunt, atque omnes continuæ, vbi tertium diem ſuperent. Eiuſdem generis ſunt, quæ inflammationes comitantur. Ac in declinationibus celeritas contractionis diſſoluitur, præſertim cum ad integritatem aut propè eam peruenerint: initio acceſſionum generatur, cum aliqua ratione humores incendantur: ac per incrementum augetur: vbi prope iam attigerint vigorem, ſuccenſis humoribus ferueſcentibusq;, ingens incremẽtum ſuſcipit diſtentionis celeritas, contractionis permanet par celeritas: vbi iam vigeat planè febris, in illa acceſſione ad ſummam celeritatem diſtentio peruenit, & diminuitur celeritas contractionis. Verum pleriq; medici, præcipue qui ſenſu negant contractionem percipi poſſe, longe abſunt ab ſigno, quod expoſuimus, omnium febrium ex putredine ortarum, initijq; in illis ſingularum acceſſionum. Non nulli, ſed ſanè pauci, obſcuram imaginem rei videntur conſpexiſſe: quamobrem adeo confuſe atq; obſcure ſcribunt, vt, qui conijcere valeat, quid dicant, ſit nemo. In his Archigenes eſt: quod videbis, ſi librum eius de pulſibus legere velis, & commentarios de ſignis febrium, aut certe horum compendium: & vero nos etiam libros eius de pulſibus G vnà cum interpretatione obſcurorum locorum expendimus atq; examinauimus octo commentarijs. At vero mihi quidã videntur optime dixiſſe (ſi adiecerimus ſermoni quandam diſtinctionem) pulſuum ex vtraq; parte mutationem initij acceſſionis eſſe nuntiam. Quam adiunctam diſtinctionem volo, ea hæc eſt, ſi mutatio citra aliam occaſionem acciderit. Occaſiones autẽ partim externæ ſunt, non medicis modo, ſed plebi etiam perſpectæ, cibus & potus ſumptus, quiuis motus, & animi affectus iratorum aut metu percitorum, aut angore aut quomodolibet aliter commotorum: partim ex ipſo corpore originem ducunt, de quibus paulo ante verba feci, vbi horroris, rigoris, refrigerationis, atq; confluentium in ventrem mentionem facerem. Nam, ſi laboranti tale nihil acciderit, repentina, in quamcunque rem ſit, mutatio acceſſionem præmonet: ſi celerior maiorq; pulſus fiat, calorem ad arteriarum fontem ſuppullulare: ſi tardior vel minor, frigiditatẽ. Itemq; conſentiet crebritas cum caloris abundantia, contra cum frigiditate raritas. Et remiſſio ẽt, quamuis alio ex ſymptomate oriatur, peculiaris eſt acceſſionum initijs: quòd in vẽtrem tum confluant humores vitioſi, atq; offenſo eius ore facultatem afficiãt. At pulſuum inæqualitas, quę ferè inuadit vnà cum acceſſionibus, compreſſarum vel obſtructarum modo arteriarum, aut copiæ humorum ad facultatem relatę, eſt ſignum: quæ etiam ratione acceſſionis poſſunt accidere. Quę igiH tur pulſuum mutationes fiunt, cum cordis calor augetur, vel confluunt intro humores, aperte hæ videbuntur acceſſionis initium annunciare, ſiquidem, vt diximus, ab alijs occaſionibus ſint remotæ: quę vero, cum creſcit frigiditas, hę non ẽt neceſſario videbuntur febris acceſſionem nuntiare: ſed, ſi hic quoque alias omnes occaſiones ſecludamus, declarabit frigiditas nobis iam iamq; febrẽ iri accenſum: ſuffocatur enim tunc, quòd materia, quæ in profundum confluit, mire ſit frigidior, vt periculum ſit, ne ſemel principium extinguatur. Qualia exempla extra corpus multa conſpiciuntur, ſi quando materiam ſimul & multam, & quæ non facile ſuccendatur, affatim in modicũ ignem conijciamus: nam ſtatim periculum eſt, ne extinguatur: ſi non extinctus ſit, ſed reſtiterit, paulo poſt ſuccendere totam materiam incipiet, caloremq; generabit, primo fumoſum, tandem etiam flammeum, dum prorſus deuicta materia puram excitet flammam. Nam, ab ea flãma quod defluit, non fumus, ſed fuligo eſt: Græcis duo nomina ſunt ἄἶθαλος & λιγνὺς: vtrunque enim materiæ aduſtum excrementum, quod in ſublime fertur, ſignificat: quod vero decidit, cinis & fauilla. Ita finge in febribus, vbi aceruus materiæ humidæ initio acceſſionis ad cor peruenerit, primum mortis periculum eſſe: quod periculum maxima mutatio pulſuum in raritatem, tarditatem, paruitatemq; prænuntiet. Nam, ſi his inſignis rẽmiſſio ſucceſſerit, extemplo peribunt: ſin autem abſit

A.l.4.f.1.t.3.c.1.fo.43.1.h

† Additur in antiquis. ἀ θ' ὁ μὴ σκλ. πρὸς τ. ἀεὶ, quę non ſit diaria. Quadpiam. primũ.

A abſit rẽmiſſio, contendit natura hanc ſuperare, atque arteriarum motum maiorem celeriorem crebrioremq; excitat, vt vterque motus celerior quidem fiat, ſed clarius contractionis: increſcatq; hic breui manifeſte, dum augeſcat acceſſio: tandem, vbi materiam ſuperauerit, calor quaſi flamma incenditur. Atque hic eſt vigor acceſſionum, vbi fuligineſum excrementum expiratione & contractione arteriarum natura expellit: quod vero eſt veluti cinericium, non perinde, quia craſſum eſt, poteſt excernere, ſed per inſignes quoſdam meatus educit: hoc in partibus inflammatis pus eſt, in ipſis vaſis ſedimentum vrinæ. At de his in commentarijs de differentijs febrium latius diximus. Pulſus autem illas mutationes ſingulis temporibus acceſſionis, neceſſe eſt, habeant. Iam etiam in initio, vt diximus, non male quidam mutationem eorum in vtranq; partem ſtatuerunt. Sed, ad omnimodam illorũ ſignorum certitudinem, danda opera eſt, vt ſcias diſcernere pulſuum omnes alterationes ex alijs occaſionibus: in quas, quanquam vitet, frequenter incurrit Archigenes. Itaq; in verboſitatem, & inſtitutionis confuſionem incidit, cum propriis & perpetuis ſingulorum temporum ſignis commiſceat ea, quæ frequenter conſequuntur: quamuis in minimo ſitu ſint, ſi methodo percipiantur: nam purum calorem motus diſtentionis declarat, atq; eum, qui eſt veluti fumoſus, contractionis. Cæteræ pulſuum alterationes, aut ob facultatis aut ob inſtrumenB torum fiunt mutationem: quarum vtraq; ex cauſis quibuſdam præcedentibus, quæ ferè alias etiã externas comitantur. Ac, quo ſit ſermo clarior, appellabimus, quæ ex corpore procedunt, cauſas, vnde vel facultas vel inſtrumenta alterantur, præcedentes: harum ipſarum, quæ poſitæ extra corpus induxerunt alterationem, cauſæ ſunt externæ. Harum nos methodum omnem in alijs commentarijs, quos inſcribimus de cauſis pulſuũ, expoſuimus. Itaq; nihil miri eſt, ſi expedita hęc quis memoria complexus, meditatuſq; via ſcientiam pariẽte ad prompte dignoſcẽdos quoſuis pulſus, cauſas interim, quæ præceſſerunt in ęgrotis, inueniat. Atq; hic quidem finem ſermonis faciamus.

Pulſuum mutatio ex Intemperie ſiccitatis & humiditatis, Cordis & arteriarum. CAP. 8.

DE intemperie humiditatis & ſiccitatis, quæ cor teneat, ipſasq; etiam arterias, & ſingulas ſeparatim, & omnes in communi, deinceps agam: de quibus etſi ante ego non nihil attigi, tamẽ orationis ſeriem, quæ tractari hæc ſeparatim poſtulat, ac ſi dixiſſemus nihil, ita abſoluemus. Nam cor, ſi ſiccius euaſerit, quàm naturalis ſtatus fert, vnà omnes ſecum arterias alterabit: interim in vna hoc parte animalis arterijs, vel in pluribus accidet: eſt, cum ſint cõtra quidem, ac cor, affectæ, quod ad ſe ipſas pertinet, arterię, ſed tamen etiam recipiant eius affectionem, vt confletur illis meC dius quidam affectus in humiditatę & ſiccitate: ſicut ante in caloris & frigiditatis intemperie explicauimus. Cauſæ ſunt præcedentes, quæ arterias indurent, aqua ſulfurea, & aluminoſa: & (ne multis) quæcunque vim habent exiccandi, non aquæ modo, ſed & medicamenta, diu parti cuipiam corporis applicata: cuiuſcunq; arterias hæc intemperies tenuerit, ipſum pulſum reddit duriorem. Maxime vero in pleriſq; atrophijs cum arteriæ partium nutritione defectarum fiunt duriores, tum pulſum creant duriorem. Cor ipſum ad intemperiem inducit victus, ſi diutius ſicco vtaris: præterea medicamentorum exiccantium eſus & potio, in quibus eſt vinum merum, defectus cibi vel alia quapiam de cauſa, vel ob famem publicam: interim etiam ob potum, vt in longis nauigationibus: adhæc immodicus labor, ſenium, ſolicitudo, triſtitia, diutinæ vigiliæ, febris hectica, præ cæteris marcida. Hæc igitur, quę memorauimus omnia, nunc ſingula, nunc bina, nũc terna, nunc plura coniuncta cor ſiccius efficiunt, tantoq;, quàm par eſt, duriorem pulſum, quanto ſit ſiccitas maior. Cauſæ humidæ intemperiei ſunt œdemata, quę partes diutius tenuerunt, aqua inter cutem leucophlegmatias, qui item cor alterat: denicp omnia principum viſcerum œdemata cum arterias humectant et cor, tum pulſus efficiunt molles. Pulſuum cauſę mollitudinis mediocris nec inſignis hæ ſunt: ciborum copia humidiorum, multum ocium, ſomnus longus, balneæ aD cibo. Durorum pulſuum ante demonſtrauimus eſſe paruitatem, mollium magnitudinem: iam etiam has cõſequi celeritatem & tarditatem, adhæc crebritatem & raritatem. Declarauimus præterea aliarum cauſarum coniugationes: cauſas nunc dico, primas & quaſi continentes generationis pulſuum, vſum & facultatem. Itaque accidentium cordis ex intemperie nihil iam reliquum eſt. At non tamen tumores in illo excitantur, qui pulſus alterent in duritiem, quemadmodum in cæteris viſceribus inflammationes & ſcirrhi: priuſ enim pereat homo ſyncopa correptus in illorum tumorum ortu. Omnia igitur, quæ cordi accidunt, quæ pulſus mutent, retuli: quamobrem hic finire hũc librum certum eſt mihi: ac progreſſo ad quartum, omnium aliarum corporis partium exponere affectus, quicunque intemperiem & tumorem præter naturam comitantur, ac qui ſingulos pulſus conſequitur.

Gal.

GAL. DE PRAESAGITIONE EX PVLSIBVS

LIBER QVARTVS

ARGVMENTVM LIBRI

Explicatur Præſagitio ex pulſibus, Qui reliquis affectis corporis partibus, Tracto in conſenſum Corde, oriuntur.

Quid Tractandum hoc libro: ac de Communi præcepto animaduertendo in cordis & arteriarum alteratione. CAP. 1.

QVartus hic liber nobis eſt de præſagitione ex pulſibus. In primis duobus ſingulorũ pulſuum poſitorum expendimus authores affectus. In tertio ſingulorum affectuũ, pprios pulſus inueſtigauimus: cœpimus aũt ab ijs, quæ cordi accidunt, in quibus ſunt oẽs febres, vt in libris, quos de ijs ſcripſimus, prodiimus. Quod reliquum eſt adhuc, aliarum oĩum partium affectus, quibus E cor conſentiẽs cõmutat pulſus, oẽs ordine explicemus: cõtrahamusq; in methodũ eos, qũo ante fecimus alios. Atq; hoc primũ de oĩbus in cõi eſt ſciendum, totius corporis pulſus prius, q̃ conſentiat cor parti prius affectę, in cõem alterationem, fieri non poſſe, vt trahant: in parte aliqua, licet offenſionẽ cor nõ ſentiat, arteriarũ motus variare poſſe. Poſteaq̃ iã huius admonuimus, primo loco inſtrorum reſpirationi ſeruiẽtiũ affectus exponamus; deinde nutritiorũ, mox capitis, poſtea artuũ & propatularũ aĩantis partium, poſtremo genitaliũ.

Pulſus, quos creant Pulmonis affectus. CAP. 2.

ACpartes animalis reſpirationi ſeruientes duæ duntaxat ſunt, pulmo & thorax: nutritionis multo plura, q̃ duo inſtra, iecur, ventriculus, inteſtina, lien, renes, vtraq; velica. Celerrimam cordi & oĩum maximam noxã dat pulmo: ſedem habet. n. omnium ei coniunctiſſimam, eiq; valis q̃ maxime affinis eſt, & confluxum habet per maxima oſtia in vtrunque ſinum. Quãobrem, ſi qĩ euaſerit ſolito calidior, continuo & cor calfacit: ſi frigidior ſit, nec hoc intercãlatur: nam humiditas & ſiccitatis intemperiem nõ perinde, ac illas, ſed citius ẽt has tamẽ, q̃ cætera inſtra, cordi impartit. Tũ plethorici in ipſo morbi, maxime cum eryſipelas vel inflãmatio inuaſerit viſcus, cordis ſtatim functiones alterant. Et affectus quoq;, quos in ipſo cõmittit fluxio pituitoſa, in cõſenſionem G ſecum cor trahũt. Sed ab intemperie initium exordiendũ eſt, quę abſit a fluxione: ac primũ in manibus ſumã eam, quæ ob calorẽ ſit. Ergo, ſi a pulmone excalfacto cor prauum calorem contraxerit, pulſus efficit, qui comites eſſe vſus pulſuum amplificati ſolent: qui affectus ſi diuturnior ſit, in periculum vocabit illud, ne in febrem hecticam incidat, cuius nos ante indicia declarauimus: atq; perinde pulſus alterabunt, ſiue ſolũ per ſe cor intẽperatũ ſit, ſiue conſentiat pulmoni. Iam ẽt reſpirationis forma in eodẽ erit ſtatu, ſiue febrili intemperie cor ſolum affectũ ſit, ſiue pulmoni conſentiat. Maiorem tñ in toto linu thoracis eſtũ percipiet, qui ex pulmone laborat: atq; calidã planè animam reddet, ſitietq; ẽt altero magis, & calidioribus erit faucibus atq; lingua, eaq; ferè ſicciore: q, ſi malum ingraueſcat, inficiet lingua atro colore, quam omnino aſperam habebit. At, ſi pulmo ſit refrigeratus, cor, quod ei conſentit, pulſus primo in eam adducet alterationẽ, quam ante conſequi oſtendimus vſum, qui exoluitur: tẽporis longitudine, cum frigiditatem hecticam cõtraxit, pulſus excitabit, quos huic, ſi polleat, attribuimus. Ac nimirũ cætera cõueniunt his, quibus ſolum cor èſt refrigeratum, cum illis, quibus pulmo: alterum enim neceſſario alteri cõſentit: quibus vero refrigeratus eſt primus pulmo, hoc habent extra ordinem, vt ſentiant frigidam reſpirationem. Iam, ſi ſiccitate intemperatus pulmo fuerit, a primo pulſus pene nihil alterabit, tandem conſentiente illi H corde duriores efficiet. His fauces, tametſi nihil ſitiant, prompte areſcunt. Humida intemperies vuidas reddit fauces, ſitim extinguit, & tpe ad mollitudinẽ pulſus traducit. Habes pulſus ſimplices intẽperaturas: ex his cognoſce compoſitas: nam ad aliud propero genus, quod ex fluxione dixi oriri. Cõem habet hoc oĩum inæqualitatem pulſuum: obſtruuntur. n. facile & conſtringuntur atq; comprimunt per eas fluxiones principes arterię: nec minus ob eã humorũ copiã, quæ ad facultatẽ refertur: q, ſ. tam cõſunctum pulmoni cor ſit, & cõfluxum habeat per magna oſtia. Ac inæqualitas quidem cõis eſt oĩum fluxionum, quæ impingũt in pulmonem, eaq; nunc maior, nunc minor eſt, p craſſitudine humoris & abũdantia: minor, ex ſubtilibus & paucis: inſignior, ex craſſis & viſcidis copioſisq; fluxionibus efficitur, q, hæ obſtruant comprimantq; ac grauent magis. At alterationes pulſuum in cęteras differentias, ex calidioribus fluxionibus, quales ab copioſo calore: ex frigidioribus, quales excitari ante ab defectu docuimus: Duriores, q̃ oportuit, fiũt per ſiccam intemperiem & inflãmatorios atq; ſcirrhoſos pulmonis tumores: contra molliores ob œdematoſas affectiones. Iã nec reſpirationis vnum genus eſt per intemperiem & fluxiones. Frigida intẽperies paruam, tardam, raramq; reſpirationem creat nõ aliter, atq; pulſus: at fluxiones frigidæ pulſus ſimiliter mutant: reſpirationem nec paruã, nec tardã, nec raram reddunt. Quia enim coarctatus

*ἀναβάλλεται.

Actatus pulmo eſt, paucus ſpiritus recipitur: qui q, naturæ non ſatis efficit, fit vt altera actio ſtatim celeris efficiat & magna. Quæ ſolæ dyſpnœæ habent (quod declarauimus in libris, quos de ijs conſcripſimus) vt thoracis diſtentioni quãtitas attracti ſpũs aduerſetur: maxime. n. thorax dilatat, ſed non attrahit ſpũs plurimum, vti cum apertus pulmo, nec obſtructus eſſet. Genus igitur reſpirandi oẽs fluxiones idem habent: at non eadem oĩbus ſuffocatio, ſed calidiores comitatur potius, qñquidem largiorem attrahi ſpiritum natura tum poſtulat: nam ſolam intemperiem nullum ſuffocationis periculum excipit. Iam pulſus ẽt prẽter ſuperiores differẽtias in aliam incidit, ex eo, q, fluxio nunc in ipſas impingat ſolas aſperas arterias, nunc in læves & venas: vel q, inter eas occupet cunctas intercapedines. Si arteriæ tñ aſperæ ſint oppletæ, nihil pulſus duritia variant: ſin læves, quia totius aĩantis arteriæ intenduntur, pulſum efficiunt duriorem. Oedemata, tñ abeſt, vt indurẽt eũ, vt ẽt mollĩãt, diuturnitate arteriarũ tunicas humectãdo, nec quicq̃ intẽdẽdo: id quod in turmoribus inflãmatorijs & ſcirrhoſis vſu venit. Quare noli iam noĩa expectare perĩpneumoniarũ, vel aſthmatũ, vl'aliorũ pulmõis morborũ, cũ affectus teneas pulmõis: nã iſtitutionẽ p noĩa primã hẽre ſignãtiõis cõtrouerſiã, alterã, numeri morborũ ignoratione, multis ſepe locis declarauimus.

*in græ. dicẽdo hæc nõ hẽtur.

*ὡς τὸ σημαινόμενον, eſt in impreſſit: in pleriſq; ũtiquis ẽ ὡς τὸ ζητούμενον. i. rei quæſitæ.

Pulſus, quos creat Thorax affectus. CAP. 3.

BSed ad thoracis morbos eã dẽ via et rõne progredicẽdum nobis eſt. Intẽperaturę eaſdem alterationes inducunt, ac paulo ante illæ pulmonis: tumores pro multitudine & genere ſingulorũ humorum, qui efficiant eos. Variãt aũt, q, citius cor & magis pulmoni conſentiat: minus atq; tardius thoraci. Alia præterea erit varietas, q, interim affecta pars thoracis ſit muſculus, interim ſuccingens coſtas tunica: maior ſiquidem tenſio eſt, vbi duræ partes & ſpiſſæ intumeſcant: vnde etiã pleuritici ſemper duriorẽ pulſum, q̃ peripneumonici, habẽt. At æqualis eſt maxima ex parte pulſus in tumoribus, qui cõſiſtunt ad coſtas, non, vt in pulmonis tumoribus, omniſariam inęqualis: neq; enim magnis valis neq; vicinitate propinqua cum corde coniunctus eſt thorax. De genere dyſpnœæ hoc loco nihil neceſſe habeo dicere, vt in pulmone oportebat diſtinguere: nam modo cor offenditur primum, modo pulmo. Expoſita eſt enim & facilis eius affecto thorace cognitio.

*ἔγνοιαν eſt i textu: ſed ſorte ἔγνοιαν. i. notitiam, legendum eſt.

Qui Pulſus fiant affecto Iocinore. CAP. 4.

IOcinore affecto pulſus ex intemperie variant, vt ſuperius docuimus. Si excitati ſint tumores præter naturam, conueniunt fere ẽt in his, ſed minus ex inflãmationibus indureſcunt, q̃ ex thoracis inflãmationibus: & tanto quidẽ, quãto, q̃ ex pulmonis, magis. Nunq̃ ẽt ex thoracis vel iocinoris tumore ſit mollis pulſus, eo q, nec inaſcitur his inſtris œdema pituitoſum. Cõpactior. n. thoCrax eſt, q̃ qui eam fluxionem admittat: iecur nõ compactius modo, ſed & innata facultate alterat pituitam; at iocinori procliuius cor, etſi remotius, q̃ thorax ſit, vinculo caue venæ conſentit.

Septo Tranſuerſo affecto, qui fiant Pulſus. CAP. 5.

COnſentit porro & ſepto tranſuerſo præ oĩbus alijs thoracis partibus, q, ex ipſa caua vena in hoc venæ inſeruntur: tenſionem vero nulla perinde alia pars infert arterijs, præcipue ſi neruoſa eius pars affecta ſit. Ac, ſi ab ſolis excrementis in ipſo exiſtentibus, citra febres intendatur, dolor & dyſpnœa a primo conſequitur: poſtea putreſcentibus excrementis febricitãt: Si ex fluxione, quę incũbit in ipſum, oĩno, hęc ſit vel flauę bilis vel calidi ſanguinis & tenuis, oportet: nã craſſum ſanguinẽ & pituitam lẽtam pp dẽlitatẽ nunq̃ recipiat. Hi delirabũt neceſſario, pulſumq; habebunt inſigniter durum, itaq; ẽt paruum: quia vero ambo hæc, & calor eſt copioſus, proinde creberrimũ quoq;. Pulſus iam affecto ſepto trãſuerſo citra febrẽ, durus eſt & paruus: non multo tñ crẽbrior, ſed vel admodũ parum, vel nulla ex parte, in eã incidit mutationem. At vero omnia, quę magnis pleuritidibus accidunt, rñdent ſymptomatibus partis neruoſę ſepti tranſuerſi, tum q, ſuccingens coſtas tunica multis neruis prędita ſit: tum q, adhæreat ſepto tranſuerſo, mẽbranisq; thoracẽ interſepientibus, per quas ad cor cõtinuat. Ac maximũ ſanè indiciũ exitialis pleuritidis eſt, ſi Dpulſus ſit magnopere durus, itaq; paruus ẽt, & ob ambo hæc calorẽq; creberrimus: pleuriticus cũ tali pulſu nemo eſt ſeruatus vllus. Hi minus, q̃ quibus inflãmatum eſt ſeptum trãſuerſum, delirãt: propius. n. principium emittuntur nerui ſepti trãſuerſi. Verum, qñ de pulſibus dicere inſtitui, nõ eſt mihi in cæteris ſignis immorandum: in cõmentarijs. n. de locis affectis, latius de his diximus.

Qui Pulſus fiant Ventriculo affecto. CAP. 6.

VEntriculus affectus intemperie, pulſus ita, vt ſuperiora, immutabit: ob tumorẽ vero quempiam, ſi is ſanè in fundo cõſtiterit, more aliorum: ſin ad eius os is cõſtiterit, pulſus ob neruorum multitudinẽ erit durior, non ita durus tñ, vt ex septo trãuerſo: multum. n. concedit huic, tametſi nõ cedat neruorũ magnitudine, ſed quia hi nerui inſigni ſenſu ſunt prædĩti: molles ſunt. n. et magni, atq; ex ipſo principio ſunt enati. Verum, quia carnoſa eſt corporis ſubſtãtia, duritia inferior eſt & ſuccingente & ſepto trãſuerſo: quæ corpora cõtenta ſunt, & dura, ſpiſſaq;, vnde, cum intumeſcunt, vehementius tendunt: præterea illorũ nerui non ſecus, atq; ipſa inſtra, duri contẽtiq; ſunt, vẽtriculi (vt diximus) molles. Quare ex ſepto trãſuerſo & ſuccingente tunica durißimi, itaq; etiam parui fiunt pulſus: q, ſi calor quiſpiam cum iiſdem, vt in inflammationibus & febribus, ſit coniunctus, ſimul creberrimi. Ex ore ventriculi nunquã ita durus pulſus fit, q, nec ipſi nerui, nec pars ſit cõtenta: verum parui & ſubinde crebri, quia pp eximium ſenſum defatigatur q̃ primum

&

& deijcit facultas. Exposuimus.n. quos pulsus dolor, præsertim si facultatẽ lędat, efficiat. Ac, quẽ- E
admodũ ob dolores, q afficiunt vẽtriculos, statim debilitat facultas, ita nec copiã humorũ sustinet
ne paulisper qdẽ, sed degrauat & defatigat, pulsusq3 efficit inequales. Diximus in superioribus li-
bris, facultatẽ copia materię degrauatã qui pulsus comitent, atq3 ẽt qui debilitatã: quę offensiones
facultatis cũ ventriculi os ambę comitent, iure pulsus reddit interdũ lãguidos, paruos, crebrosq3:
interdum inæquales cũ in illis tribus, quæ memoraui, generibus, tũ vero in celeritate & tarditate.

Qui pulsus fiant Affectis cæteris Nutritionis instrumentis. CAP. 7.

POrrò in nutritionis cæteris instris, nihil iam laboris est, mutationes pulsuũ inuenire, si prio-
ra oia, quę exposuimus, quasi elemẽta respiciamus, vt nihil obiter prætercamus: quæ.n. pro-
piora cordi sunt, & magnis valis ei copulata, celerius & magis in consensionẽ trahent: q̃ remotio
ra sunt, & paruis valis affixa, minus & tardius. Eodẽ mõ, quæ dura & cõtenta, neruisq3 pdita sunt
plurimis duris, facile pulsus hęc efficiunt duros: q̃ contra, molles: quæ sensu vigẽt, vtroq3 incõmo
do facultatem afficiũt. Quare nulla difficultate ipse inuenias tua sponte, quẽ quęque pars quibus
in affectibus pulsum creat: Vt, exẽpli causa, vesica & vterus loco inter se nihil differũt, sed durior
vesica & neruosior est, vnde pulsus inflãmata duriores facit, q̃ vterus: vterus celerius cos & magis
conuerter in magnitudinẽ paruitatemq3, atq3 reliquas dřias, maiores enim arterias habet venasq3, F
& multo prius ex magnis dorsi valis expullulant, q̃s quę inserunt vesicæ. Dolores vtrique instro,
quatenus neruo ex æquo prædita sunt, pares sunt: quatenus spissius est & durius vesicæ corpus,
maiores sunt huius. Etenim, qui obsepti in spissioribus corporibus & constipati sunt humores,
hi maiorẽ dolorẽ, q̃s qui in rarioribus sunt & mollibus, concitãt: nimirũ qui tendant violẽtius, cu-
ius comes erat doloris magnitudo. Hac rõne & via oĩum partium inuestigandæ sunt differentiæ.

Qui pulsus fiant Partibus, quæ extra Inguina & Alas sunt, affectis. CAP. 8.

SEd exercitandi gratia dřias ego explicabo aliarũ partium quæ sunt extra inguina & alas: qm̃
& his aliquid quidem à prædictis omnibus differens est, quemadmodum & inter sese mutuo
particulatim: aliquid vero tum sibi mutuo, tũ cum prædictis cõe est. Nam, q̃ distãt multũ à corde,
ambobus est cõe, magis q3 inferioribus: sed inter se substãtijs & officijs differunt, sicut quiddã ha-
bent inter se & cũ superioribus oĩbus cõe, in oĩbus differentijs, quas commemorauimus. Etenim
sunt in his ipsis quoq3 quædã duriores & densiores, aliquæ rariores & molliores: atq3 hæ pluribus
& maioribus, illę paucioribus minoribusq3 vasis & neruis, prædităe sunt: ac pars earum acutiorẽ
sensum habẽt, pars secus. Diuersitatem vero in functionibus harũ partiũ ac pręcipue earum, quæ
supra alas sunt, ignorat nemo. Crura.n. & manus actionum volũtariarum gratia condita sunt ge G
nere inter se simílium: oculi, aures, lingua, menynges, ipsum cerebrũ, oĩsq3 colli partes, lõge sanè
dissident functionibus ab artuum partibus. Quocirca adiũciam esse par est iuam cuiq3 speciẽ sym
ptomatũ, quæ non ex æquo pulsus alteret: Vt, sint licet eodẽ loci cerebrum, menyngesq3, ac cæte-
ræ capitis partes, si inflammatæ illæ sint, febricitent, necesse est, & deliret: si aliæ, non necessario:
nam musculorum temporaliũ inflãmationes, febres, deliria, spasmos, sopores frequẽter inducunt,
si magnæ sint, non semper: neq3, cum paruæ sint, illa symptomata concitant. Cerebrum ipsum, vbi
incurrerit in morbosam intemperiẽ, symptoma necessario, quod intẽperiei familiare est, inducit:
in calidis immodicis, si qn̄ soli hi per se steterint, delirium: si coniũcti sint siccitate, vnà cum vi-
gilijs: quod.s. est proprium siccitatis symptoma, vt humiditatis altus somnus vel coma. Refrige-
rationis eius symptoma est perpetuum, fatuitas, quam vocant: si concurrat humiditas, ijs comes
est cataphora: q̃ si multo, q̃s modus naturæ fert, humidius euaserit & calidius, cataphoram indu-
cit coniunctã cũ vigilijs & delirio. Cuius oĩm speciem declarauimus alio in libro, qui est de coma
te, qđ descripsit Hippocrates. Vehemẽs aũt frigiditas cerebri, si accedat siccitas, motu priuat vni-
uersum corpus: non tn̄ hi comatosi sunt, sed sublatis oculis intuentur incõniuenter. Iam pulsus,
qp quos hęc retulimus, si abunde sit calidũ cerebrũ citra siccitatẽ, in consistẽtia arteriæ sunt mode- H
rati & símiles natiuis: magnitudine vero hactenus superant, & celeritate, & crebritate, quatenus
morbosus calor natiuum excesserit. Si vero non modo sit calidius, sed & siccius pręter naturã, sta-
tim vtiq3 ẽt menynx ipsa tenuis, quæ tegit cerebrum, in candẽ venit affectionẽ: †vnaq3 cũ illa cum
cti nerui atq3 arteriæ pulsum duriorẽ nanciscuntur, q̃ eorum tunica contendatur atq3 deiccetur:
nam de cõsensu principiorũ disputauimus alias. Quòd si ex bilioso humoris affluẽtia in calidũ &
siccũ affectũ cerebrũ deuenerit, ẽt magis tendunt arteriæ. Ita, quẽ inducit calidus sanguis & quasi
feruidus, siccitas minor & maior tensio cum ipsas menyngas corripit, tum neruos atque arterias.
Biliosus vero succus, †si pallidus sit, } cuius hic mẽtionem facimus, quia tenuis est et subtilis, non
perinde in mollibus corporibus inhęrescit: ita nec in tumorẽ attollit ea. Sãguis calidus sepitur ar-
ctius & obstruitur: quo excitat tumorẽ maiorem, & tẽsionẽ validiorem. Proinde ẽt atq3 ẽt atten-
dendum est arterię corpus, p siccitatem ne, an p tẽsionẽ, videat tunica durior: si ob siccitatẽ videat,
alterutrũ est existimandũ obsidere cerebrũ, vel intemperiem calidã & siccã, vel copiam bilis: si ob
tẽsionem, inflammationem: si propter ambo, ipsum etiam affectum puta cõflatum esse ex sangui
neo & bilioso humore: qui perpetuo oĩs delirant. Differũt inter se, q̃, qui intemperie sola affecti
sunt, modice hoc habeant, & infirmas oĩs voluntarias actiones: qui bilioso humore, non eas ha-
beant

†Græ. legitur, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ τὰ νεῦρα σύμπαντα, καὶ ἐκεῖνα καὶ αἱ ἀρτηρίαι σκληρότερον &c. sed forte legẽdũ est pro ἐκεῖνα, ἢ παρδία, vt ẽt apparet inferius: vt ita vertatur. simáq3 cum illa cũcti nerui & cor: ac arteriæ duriorẽ pulsum habẽt, quòd earũ tunica. &c. loquitur.n. de cõsensu principiorũ, cerebri nimirũ & cordis.

†Al. hoc est pallidus.

Abeant infirmas, & mirum in modum delirẽt. Qui ex atra bile feruente ob putredinem hoc patiun-
tur, mente ferinè mouentur: quorum etiam sunt duri pulsus vtraq3 de causa, siccitate et tensione:
simulq3 parui ob duritiem: et iusto celeriores, quia febricitant: etiã crebri, q̃ non satisfiat vsui. Hu
midæ intemperaturæ cerebri, molles pulsus diuturnitate efficiunt, ac hominem comatosum: si ad
illas accesserit febrilis calor, morbus appellatur lethargus: & pulsus est non mõ mollis, sed & ma-
gnus. Si vero putrescens pituita ita cerebrum afficiat, erit tum etiam morbus lethargus· pulsusq3
arteriæ contentæ speciẽ quandã prębebit, tametsi sit mollis. At magni in morbis hisce oĩbus hacte
nus erũt, quatenus auctus sit calor: celeritas aut omnino minima est, aut his nihil prorsus crescit:
eodemq3 crebritas modo. Hęc aũt vnà cum coloris copia omnia increscent. Si verò cõmisceatur
ex bile & pituita affectus, nec prorsus vigilant, nec in profundo sunt comate: sed in soporem defe
runt, desipiuntq3, nec palpebras valent attollere: & breuibus, comatosi hi sunt & vigilantes: itaq3
& pulsum habent ambigentem inter complicatos mutuo affectus. Sin frigiditas morbosa cere-
brum afficiat, cum illi cor consentiat, minores tardiores atq3 rariores æquo pulsus erũt: ac, si absq3
materia, sola intemperies cerebri sit, citra oẽm tensionem: Sin aũt vnà cum materia, caq3 melan-
cholica, fiet, vt arteriæ tendant, itaq3 pulsus durior videatur: Si cũ pituitosa non simplr, sed si cras- B
sa atq3 glutinosa pituita sit, inrẽdentur: scirrhosos.n. tumores excitat hic humor: Si humida & fla
tuosa, abs qua generatur potissimum œdema, quod vocant, sine tensione mollis pulsus erit: Si cõ
fusa pituita & mista ex vtroq3 illarum genere fuerit, simul mollis erit, & non nihil intentus: neq3
hoc obscurum est, quin, si pulsus sit mollior, erit etiam maior, q̃ antea. Iam vero, quod genus illis
aliorum symptomatum accidet, poteris per te ipse ex antedictis colligere. Mihi quidem non est
consilium diutius hic immorari, cũ illa in cõmentarijs de locis affectis prolixè explicauerim: nam
nunc quidem non omnia indicia attendere, sed quæ ex pulsibus duntaxat cõparantur, proposui:
itaq3 pro cumulo & obiter alia quædam symptomata adiecimus aliena. Quare finem hic faciam
de his dicendi, & me conuertam aliò, quod referat ad institutum: de quo tametsi longius egi in cõ
mentarijs de locis affectis, tamen, vt hic quoq3 declarem, res postulat.

Meningibus affectis, Qui pulsus fiant. CAP. 9.

SVbtilis menynx, quæ cerebrum amplectitur, sola mihi nullum vnquam istorum affectuũ subi
re videtur posse, nisi vnà cum cerebro: nec ẽt cerebrum citra meningem: sed, siue citra fluxio-
nem intẽperies, siue ẽt incubuerit fluxio in alterutrum horum, statim impartiri mea quidem sen-
tentia affectum oportet alteri. At dura menynx, quoniam longissime à cerebro dissita est, affecta
C esse sola potest. Cuius affectus si insignis sit, vt cor ad consensionem solicitet & arterias, pulsus in
modum cerebri affectuum alterabuntur: calidi.n. affectus vsum augent: frigidi cum hunc remit-
tunt, tum arterias pedetentim indurant, præcipue eas, quæ corde sunt altiores: sicci intentum &
durum pulsum reddunt: humidi mollem, attamen nõ ita mollem & durum, vt cerebrum, sed ma-
gis quidem durum, minus vero mollem. Siquidem corpora sua sponte dura, quæ in affectus indu
rantes inciderunt, maximam contrahunt duritiem: sic, quæ natura mollia sunt, si in humectantes
& liquefacientes incurrant, semel exoluuntur, mollescuntq3: sin dura arripiantur humectantibus
affectibus, aut mollia indurantibus, nequaq3 assequãtur extremum contrarij sibi status. Hac ratio-
ne nunquam ob meningum œdema pulsus fiet ita mollis, vt ob cerebri & pulmonis: neq3 ex cere
bro & pulmone inflammatis perinde durus, ac ex meningibus. Verum his, qui duri per menin-
ges sunt, símilis ille est, q̃ ob septum transuersum & tunicam succingẽtem. Qui cerebri & pulmo-
nis gratia molles sunt, ita sunt molles, vt nullus alius. His præ cæteris vicinior est ille, qui ex iecino
re & liene oritur, œdemate affectis: nam scirrho etiam hæc viscera obsessa pulsus satis duros effi-
ciunt: minus, si inflãmata sint, q̃ si laborẽt scirrho. Cerebrum & pulmo fortassis neadmittũt qui-
dem scirrhum: duris enim corporibus & spissis hic affectus, non rarís & mollibus, familiaris est,
D In cõi autem de oĩbus, quæ commemorauimus, licet non referamus sigillatim, sciendum est, affec-
tus, si nimium frigidi sint & supra oẽm modum, duros pulsus facere, alioquin non: præterea arte
rias viciniores in mollitudinem & duritiem transire magis, quę longe dissunctæ sunt à locis affe-
ctis, aut si interpositu sit cor, minus. Quod si teneas, nihil est, de cęteris morbis faciei, colli, artuum,
q̃ alia præcepta requiras. Nam pars affecta, si spissa & dura sit, pulsus efficiet duros, siue inflãma-
ta, siue scirrho affecta, siue supra modũ refrigerata solicitet arterias: si carnosior sit, caq3 vel inflam
mata sit, vel scirrho induruerit, duros quidem, sed minus superioribus: sin œdema habuerit, mol-
les. Ac consentient arteriosis celerius vicinę omnes arteriæ & cor: venosis secundum has: tardissi
mè aũt neruosis: tpe.n. hæ & insigniter læsæ motum arteriarum immutant. Nil mirum ergo est
abdominis & thoracis inflãmatis musculis facile comitari febres: quamobrem & pulsus fiũt ma-
gni, celeres, & crebri, sed durus illis pulsus vel conuulsiuus nunquã fit. Si vlnæ, vel tibiæ musculi
inflãmati sint, maxime qua parte tendines egerminant, facile conuulsione corripiuntur: facillime
etiam pulsus tenduntur ac indurescunt: thoracis etenim & ventris carnosi musculi sunt, neruo-
siores manuum & pedum. Adeoq3, si tendo aliquis in summis manibus vel pedibus inflamma-
tus sit, prompte illis pulsus durus fit, prompte item conuelluntur. Iam vero admodum duri fiunt
pulsus ex scirrho iocinoris, vel lienis: sed ijs, quibus ad eum modũ sunt duri, nullum conuulsionis

pericu-

periculum est. Ac, cum insigni lien scirrho affectus esset, frequenter conspeximus non consecutã E aquã inter cutem: iocinori vero succedit necessario: fitq; tum pulsus, mirũ, præditus signis vtriusque affectus, tum tunica ipsa arteriarum humidiore molioreq;, tum indicante aperte tensionem ex scirrho, atq; ita duriore. Ipsa sua sponte aqua inter cutem citra viscerum inflammationem pulsum non intendit: illa exoritur propter hæmorroidum immodicam vacuationem, aut insolitam suppressionem: itemq; menstruorũ suppressiones & immodicæ vacuationes aquam inter cutem gignunt. Vteri affectus mulierum, declarauimus ante, quemadmodum varient pulsus, cum vesicæ eum compararemus.

Testibus affectis Qui fiant pulsus. CAP. 10.

†Addendum ex græcis. vbi inflamatæ sint.

VNum etiam reliquum est, de testibus vt dicamus: nam hæ partes, etsi extra inguina sint, statim †febres propter vasorum vicinitatem accendunt. Etenim superne ab renum regionibus vena & arteria descendunt per peritonæi foramina ad testes, vasa sanè magnitudine insigni: etiã ipsa tunica erythroides adnata peritonæo est. Quare merito, si hæc sit inflãmata, pulsus durus fit, ac proinde minor: ex testibus non ita durus & magnus, causã febris. Quæ enim partes arteriosæ & venosæ sunt febres excitant magis: quæ neruosę, aut nullas omnino, aut paruas: at tetanos generant & spasmos. Omnia iam, quę instituerimus, absoluimus: nam singularum partium omnibus affectibus recensitis, declarauimus, quem quæque mutatio pulsum creat. F

Futura ex Quibus sint Præsagienda. CAP. 11.

NVnc ergo, quod in primis operæpretiũ est, compendiose hæc in pauca capita reducamus: nam præsentium cognitio, nihil aliud est, ac affectuum inuentio: cognitio præteritorum, nihil etiam aliud, atq; inuentio causarum, quæ affectus inducunt. Quare, si in his commentarijs oẽs affectus explicati sunt: oẽs autem causas effectrices partim in alijs commẽtarijs exposuimus, partim in superioribus de causis pulsuum: nihil iam desideretur ad præsentienda præterita vel præsentia. Nam futurorum sumi præsagia ex præsentibus etsi sæpe iam ante monstrauimus, tamẽ omnia nunc etiam summatim, necesse est, percurramus, hinc inducto exordio de euentis, quæ expectantur, dignoscẽdis. Vnum est ac primum quidem, quo erumpet morbus, ad exitium ne, an ad salutem: alterum ab hoc, quo potissimũ hoc tempore accidet: tertium iam, qui nam modus erit mortis & salutis. Hæc omnia ex affectibus præsagiuntur: ex ipsis enim, vt ostendimus, morbi genus, & facultatis imbecillitas vel robur dignoscitur: hęc si inter se conferantur, futura præsentiuntur. Morbus enim cognoscitur ex loco affecto ciusq; affectu: facultas ex commodo temperamento, vel intemperie corporum solidorum: nam, si imbecillitates quædam ob spiritum animalem ac G cidant, breues sunt illæ, & symptomatum ratione consequuntur. Hęc si inter se conferantur, si facultas vigori morbi est sustinendo, oportet superstitem hominem esse, siquidem nihil erratum sit extrinsecus: sin autem sit impar, moriatur, necesse est. Tempus, quo vtrũq; horum accidet, ex his præscietur. Euadent, qui erũt superstites, illo tempore, quo morbosam affectionem semel superatura est natura: morient tunc temporis, quo facultatem morbus adeo prosternet, vt functio aliqua ad vitã necessaria pereat. Et vero etiã modus tum mortis tum salutis indidem præscietur. Functiones enim, quę ad vitam requiruntur, abolitæ, partim suffocant, partim vitalẽ facultatẽ prosternũt, partim proportione & vitalem prosternũt & suffocant. Vitalẽ facultatẽ suffocant affectus, qui ex thorace, pulmone, aspera arteria, gutture, faucibusq; procedunt: non nulli etiam ipsum statim cor occupant. Qui prosternunt facultatem, ex stomachicis, quos vocant, affectibus, vnde syncopa coripiuntur: ex iocinoris ẽt diuturnis, propter quos cibum non sentiunt: præterea ex longis doloribus, vel vehementibus: ad hæc ex omnibus hecticis febribus: breuiter corporis cordis ingens intemperies, quoquo modo, siue per se hęc inde ab intio, siue propter alia viscera cõstituatur, deijcit vitalem facultatem. Iam vero etiam animalis facultatis imbecillitates, cerebri ingenti intemperiei comitantur: eiusdem quasi suffocationes impletionibus eius ventriculorum, & obstructionibus meatuum, qui in eos penetrant. Proinde, cui mẽsura facultatis perspecta ad vnguem sit, locusq; affectus, & eius affectus, hic ad futura præsentienda est peritissimus. Quemadmodum vero dignoscendæ sint partes affectæ, in alijs commẽtarijs explicauimus: Ac, quomodo etiam illarum affectus, cum in illis, tum maxime in libris de iudicationibus, & ẽt in hac lucubratione: De facultatibus etiam sæpe diximus, multisq; locis: atq; ex actionibus cognoscuntur, & ex agentium intemperie. De cæteris facultatibus egimus alio loco: at de illa, quæ molitur pulsus, quam scilicet appellamus vitalem, & in his commentarijs verba fecimus non pauca, & faciemus etiam nunc. H

De Facultate Vitali cognoscenda: & de Iudicationibus per pulsus præsagiendis. CAP. 12.

CVm omnes pulsus per se languidi sint, infirma facultas est: quod per totum corpus fiet, cum ipsum cordis corpus intemperatum sit: in vna parte, cum sola illa pars. Vbi earundem arteriarum nunc languidus pulsus sit, nunc vehemens, facultas non est per se quidem imbecilla, sed abundantia humorum degrauatur. Solam autem nec in toto corpore hanc inæqualitatem, nec vna in parte, inueni vnquam, sed alia simul tria genera immutari, fieriq; inęqualia: tria genera inquam, magnitudinis & paruitatis, celeritatis & tardítatis, crebritatis & raritatis: etenim magni parui

GALENO ASCRIPTVS
LIBER DE VRINIS
Iosepho Struthio Polono interprete

Maxima diligentia restitutus græcæ fidei.

ARGVMENTVM LIBRI

Quid ex Vrinæ Substantia, Colore, Odoreq;, ac Iis, quæ in ipsa continentur, in sanis & ægrotantibus iudicandum.

Galenus in primo cõmẽtario in librũ de humoribus cõm. 1. dicit se librũ vnũ de vrinis cõscripsisse: sed an hic, nec sit, aliorum sit iudicium.

Quæ Primæ sint, ac præcipuæ Vrinarum Differentiæ. CAP. 1.

C VRinarum differentiæ multæ quidem particulatim existunt: primæ tamẽ ac præcipue sunt duæ, humor scilicet, & † ea, quę humori inhærẽt. } Humorem autem (græce χῦμα) voco id, quod re ipsa vrina est: à verbo χεχῦσθαι id est fusum esse, ipsum deducens: inhærentia vero ea, q̃ diuersimode in vrina apparẽt. Rursus vero humoris ipsius differẽtię in totidem secantur partes: duæ siquidem sunt, substantia nempe, & color. Vtrunque autem horum in diuersa partiri licet: substãtia enim alia est tenuis, alia grossa, alia mediocris. Eam vero, quę mediocris est, cum secundum naturam se habeat, diuidere non licet: cęterum tenuis & grossa bifariam diuiditur. Vrina quidem tenuis, aut mingitur tenuis, & permanet tenuis: aut mingitur tenuis, sed turbatur tandem, & efficitur grossa.

†παρυφιστάμενον. quasi distinctẽ hic interpres vertit inhærentia, et residere, & sedimentum seu sedimen.

Quid indicet Vrina, quæ Mingitur tenuis & manet tenuis: & quæ Mingitur tenuis, sed turbatur. CAP. 2.

PRior quidem extremam indicat cruditatem, natura enim non dum coctionem tentauit: altera autem, quæ ex tenui reddita est turbida, indicat naturam iam primo aggressam esse coctionem. Et tenuis quidem vrina ita diuiditur, idq; quod diximus significat.

Quid significet, quæ Mingitur grossa & permanet grossa: & quæ Mingitur grossa, sed redditur clara. CAP. 3.

AT grossa simili modo aut mingitur grossa & permanet grossa: aut mingitur grossa, sed redditur tenuis. Prior quidem indicat vigorem agitationis, quæ est in humoribus grossis & fluoris, cum qua adest vel affuturus est dolor capitis, propter conturbationem ac euaporationem humorum. Altera autem {cessare} ebullitionem grossorum humorum, sed tamen naturam inciD pere secretionem eorum, indicat. Et hæ quidem sunt humoris, quo'd ad substantiam, differentię.

Vrinarum Differentiæ à Colore. CAP. 4.

CVm vero in priore partitione mentionem etiã fecerimus dſiarum, quæ à coloribus capiuntur, iam deinceps eas exponamus. Prima igitur est vrina alba, hãc sequitur pallida, deinceps rufa, quarta est flaua, post hanc rubra, vltimo nigra: & extremæ quidem sunt duæ, alba & nigra: reliquæ autem mediæ inter has. Est igitur pallida proxima albæ: rufa autem longius distat ab alba, propior pallidę: è diuerso autem, rubea proxima est nigræ, longissime distans à rufa & à pallida: flaua autem peculiarem ac propriã habet mistionem, ita vt gemini coloris esse videat, partim rufi, partim rubei. †Quare in libro de crisibus non abs re hmõi vrinam ad splendorem vergere diximus: } splendorem enim à rufo, nitorem aũt à rubeo, accipit. Ergo ordine quodã mutuo à se inuicem vrinę hę coloribus differunt, alba, pallida, rufa, flaua, rubea, nigra. Fit aũt pallida, cum modicum cholerę, serosę humiditati accedit: rufa autem fit, qñ plus choleræ additur: rubea fit à sanguine: nigra vero à nimia exustione, & ab alijs causis, vt paulo post dicetur: alba aũt indicat extremam cruditatem. Hæ igitur sunt chymatis seu humoris, simplices differentiæ in substantia & colore. Reliquum est, vt complicatas cõnexasq; dicamus, quales scilicet sint: quę deinceps simul cõnecti possunt, quæ item non possunt: &, si connectantur, quid significent.

†Quare & in libro de crisibus splẽdẽtę ipsam appellauit Galenus: iure. n. splendet.

De Tenui & Alba Vrina. CAP. 5.

SIt igiť vrina quo ad ſubſtantiã ſuã minime cocta, talis vero eſt tenuis: cui ita permanẽti tenui, annectať color exquiſite albus, vt ſit ea tenuis & alba: hęc vrina multa ſignificat. Aut.n. imbecillitatẽ virtutis oſtendit, ſicut in ſenibus, & in morbis diuturnis: in quibus vt plurimũ apparent vrinæ tenues & albę. Tales ẽt in non nullis, qui natura imbecilles vires habent, videntur. Interdũ ſignificat obſtructionẽ † renum, qđ cognoſcẽť ex dolore loci affecti: aut obſtructionẽ hepatis, vt in iis, qui quartanis affliguntur febribus: } groſſitię.n. ſua melãcholici humores obſtruẽtes vias, ſolẽt hmõi vrinas efficere. Indicãt vero tales vrinæ & aliud ſummũ malũ: ſi.n.in cauſonide & vrẽte febre apparęat vrina tenuis & alba, ſignificat phrenitim. Cum enim febris ipſa vrẽs indicium faciat plenitudinis & abundantiæ bilioſi humoris, vrina vero nõ tingiť, manifeſtũ eſt, q bilioſus humor non retineť in valis, ſed leuitate ſua cerebrum inſilit. Si quidem igiť nõ dum adeſt phrenitis, vrina exiſtẽte tenui & alba, febre vero cauſonide, prędicimus phrenitim futurã: ſi vero adeſt phrenitis, vrina vero eiuſmodi eſt, prędicimus mortem vt plurimum: neq.n. poterit virtus cerebri ſeruari, cui ingruit tantus acutę mordacisq; cholerę impetus. Hęc igiť ſigñat vrina tenuis & alba.

† ſicuti, cũ ne phriticis apparet, indicat: et ĩ quartãis ſimiliter, cũ in principiis talis mingitur, obſtructionem ſignificat.

Quid ſignificet Tenuis & Pallida. CAP. 6.

SIt iterum vrina, quo ad ſubſtantiam, cruda id eſt tenuis: quo ad colorem autem, modice cocta, vt ſit pallida: talis debilitatem virtutis ſignificat. Quo ad colorem enim cõcoxit, quippe cum hoc facilius ſit: non dum vero quo ad ſubſtantiam, propterea, q hoc difficilius eſt.

Quid indicet Tenuis & Rufa. CAP. 7.

SIt vrina tenuis, cui annectatur color rufus: talis melior quidem eſt priore, eſt tamẽ cruda, quo ad ſubſtantiam.

Quid indicet Tenuis & Flaua. CAP. 8.

SIt vrina tenuis & flaua: hæc non ſolum cruditatẽ indicat, ſed ẽt defectum alimenti: id quod in iuuene ieiuno reperitur. Interdũ oſtendit calorem multũ in profundo, bilioſum ſuccũ gignere, id quod in febre tertiana: indicat et vigilias, ac animi pturbatiões. † Hęc oĩa flaua vrina efficit.

† Et hæc oĩa flaua vrinam efficiunt.

Quid ſignificet Tenuis & Rubea. CAP. 9.

PRoponatur iterũ vrina cruda, quo ad ſubſtantiam tenuis, ſed rubea: talis nunquam reperiť. Si.n. rubeus color in vrina a ſanguine fit, ſanguis vero a coctione, coctio aũt ſubſtantiam in groſſat, manifeſtum eſt, q rubedo in vrina cum tenuitate conſiſtere non poteſt. Quo d, ſi aliqñ reperiatur tenuis vrina cum rubore, color ille exquiſite rubeus nõ eſt, ſed eſt quiddam ichoroeides.

Tenuis Nigra. CAP. 10. G

VLtima autem eſt connexio tenuis & nigrę: hæc etiam nũquam reperitur. Color enim niger fit propterea, q melancholicus humor per vrinas purgatur: aut fit a frigiditate nimia, aut a nimia ſanguinis aduſtione: hæc vero tria groſſitiem ſibi vendicant.

Quo modo Tenue cum Nigro non poteſt conſiſtere. CAP. 11.

QVod autem tres, quas diximus, vrinę nigrę differentiæ, groſſam ſibi ſubſtantiam vendicẽt, manifeſtum eſt: in remiſſione enim febris quartanæ, & ſolutione melancholiæ, vrinæ apparent nigræ. Redduntur autem nigræ propterea, q humor nigræ bilis per has expurgetur, qui ſua ſubſtantia terreus eſt & groſſus: quare & vrinas efficit groſſas. Simili modo & hæ vrinę, quæ exaſſatione aduſtioneq; ſanguinis nigræ fiunt, groſſæ ſunt. Si enim vſtio nimia exiccat humiditatem ſanguinis, conſtat, q etiam groſſam efficit eius ſubſtantiam: quare manifeſtum eſt, q & vrinæ groſſæ fient: a ſanguine enim & coloris immutationem accipiunt, & ſubſtãtię vſti ſanguinis groſſitiem referunt. Frigiditas vero, quia ingroſſat materiam, etiam vrinæ ſubſtãtiam faciet humori ſimilem. Ita igitur vrinæ fiunt groſſę, vt docui.

Groſſa Alba. CAP. 12.

ET de connexione ſubſtantię tenuis cũ diuerſis vrinę coloribus, hęc, quę diximus, ſufficiãt. Superest, vt de altera ſubſtantię differentia diſſeramus. Sit igiť vrina groſſa, cui ita permanenti groſſę color albus accedat: talis vrina magnã eſſe in corpore crudorum humorum copiã indicat.

Groſſa rufa, Groſſa flaua, Groſſa pallida. CAP. 13.

PRoponatur groſſa & pallida: hæc non poteſt in connexionem venire: neq; etiam groſſa & rufa, neq; groſſa & flaua, ſimul conſiſtere poſſunt. Colores enim hi propter defectum materiæ fiunt ac debilitatem virtutis: groſſa autem a contrarijs fit cauſis. Quare manifeſtum eſt, q rufa, aut pallida, aut flaua, ſimul cum groſſa permanere nequeunt.

Groſſa Rubea. CAP. 14.

SIt vrina groſſa & rubea, huiuſmodi enim vrina reperitur: ſignificat plenitudinem ſanguinis, vt ſit in ſynochis febribus.

Groſſa Nigra. CAP. 15.

SIt groſſa vrina & nigra: talis ẽt reperitur, & ſignificat euacuationem humoris melãcholici: id quod multoties fit in declinatione quartanarum, & in ſolutione melãcholię. De vrinis vero nigris, q ſiũt aut ab aduſtione, aut a frigiditate, poſtea dicemus. Et hę quidẽ ſunt groſſi cũ ijs, quos diximus, coloribus connexiones. Iam vero incipiamus agere de ijs, quę inhęrentia vocauimus.

De

A *De eo, quod Reſidet ab Vrina, & eſt Album Planum Inæquale.* CAP. 16.

ESto igitur primum album, ſupremum locum occupans, planum, ſed inæquale, id eſt vno die coctum, poſtero die non coctum: tale debilitatem indicat virtutis, quæ non poteſt ex æquo omni tempore materiam concoquere.

Album Non planum Inæquale. CAP. 17.

SIt vero album quidem, & inferiorẽ locũ tenens, non amplius tñ planũ, ſed diuulſum: hoc deterius eſt priore: illud.n. oſtendebat naturã ſuſtinere inæqualitatem multis interiectis diebus: hoc vero in vna coctione, id quod deterrimum eſt. Et, veluti Autumnus propterea malus eſſe dicitur, q eſt inæqualis: ſi tñ inæqualis fiat quarto vel quinto quoq; die, minus eſt malus, ſi vero vna die, longe peior eſt: ſic & ſedimẽta diuulſa peiora prioribus ſunt, q m̃ indicant naturam in vna coctione defeciſſe ob diſtractionem: diſtrahitur vero natura a flatibus, qui inter ſuccos intercurſant, ac dirimunt continuitatem † eorum adeo, vt reddãt illos rebelles. Si igitur ſupponamus ſedimentum habere ſe ſecundum naturam, quo ad colorem & locum, præter naturam autem in ſubſtãtia, quis dubitabit longe deteriorem eſſe defectum ſubſtantiæ? }

† Ex græ. impẽſis ità vertẽdũ, ſucci, qui cõcoquitur. Qñ igitur ſuppoſũi-mus id, qđ inhęret, habeť ſe ſ; naturã, quo ad coloreẽ & locũ, ſiter naturã aũtem ſubſtantia, manifeſtũ eſt, q in ſubſtãtia illius, quod hæc ita habet, æqualitas, vel inæqualitas ẽ.

Non Planum Æquale. CAP. 18.

B SIt igitur prius, æquale diuulſum: tale proculdubio malum eſt: indicat enim copiam groſſorum flatuoſorumq; humorum in profundo, qui a natura extenuari non potuerunt.

Non Planum Inæquale. CAP. 19.

SIt aliud diuulſum inæquale, id eſt alio tempore tale apparẽs, alio diuerſum: hoc priore eſt melius: indicat ſiquidem flatuoſos ſuccos eſſe paucos, quos natura cito diſcutiet, et tenues reddet. Et mirum ſanè eſt inter opera naturæ æqualitatem malum eſſe, inæqualitatem bonum: quod merito ſanè ita euenit: mala.n. ſi eandem perpetuo vim habeant, deterrima ſunt. Sicut & pulſus arteriarum, ſi ſemper & continuo intermittens exiſtat, deterrimus eſt: ſi vero aliquando intermittẽs, aliquando non intermittens, minus eſt malum. Eodem modo ſedimẽtum diuulſum inæquale, minus malum eſt ſedimento diuulſo & æquali. Et hæc quidem de haccõplicatione dicta ſufficiãt.

SVSPENſum Album Planum Æquale. CAP. 20.

SIt autem alia complicatio, hæc. Sedimẽ, quo ad colorem, ſit coctum, et ſit album, non obtinens tamen locum inferiorem, ſed medium, planum in ſubſtantia, æquale in tempore: tale indicat coctionem, ſed tamẽ non perfectam: id enim non eſt hypoſtaſis, loco tñ ſolũ differt ab hypoſtaſi.

C Cauſa aũt diuerſitatis loci eſt abundantia flatus, qui immiſceť ſuccis: ſi.n. flatus hauſt exacte per cõcoctionẽ fuerit extenuatus, ſed ob craſſitiẽ incluſus fuerit intra ſedimen, flatus ipſe trudit illud atque attollit, aut ad ſupremã ſuperficiem, & tũ vocatur nubecula: aut ad mediã regionem, quod tũ vocatur ſuſpenſum. At vero, ſi nulli ſunt omnino flatus, ipſum grauitate ſua deorſum fertur, vocaturq; hypoſtaſis. Et de ſuſpenſo quidem id mihi dicendum fuerat.

De HYPoſtaſi & NVBecula. CAP. 21.

* * * * TRia hæc igitur, quæ diximus, diuerſa ſunt tñmodo ſitu: ſitus aũt variať per flatũ: flatus autem generatur coctione: coctio vero, quãdo perfecta fuerit, flatũ attenuabit & reſoluet: propterea hypoſtaſis perfecta perfectam indicat coctionem. Si autem ventoſitas illa præ groſſitie extenuari reſoluiq; non potuerit, relinquetur in humoribus: quæ erit veſtigium coctionis humorum non æquidem perfectę, ſed manifeſtæ & mediæ inter crudos & coctos. Hæc autem, ſi nõ multa fuerit, propellet ſedimẽtum ad regionem mediam: ſi multa, ad locum ſupremum, fietq; nubecula, † quæ etiam ſignum eſt coctionis: quodcunq; enim fuerit, quod ab vrina reſidet, coctionẽ ſignificat, eam tñ minus bonam, ſi multum & groſſum fuerit. } Clarum eſt igitur, q ex ſitu ſedimentorũ nihil plus diſcimus, q̃ modum & menſuram eorũ, quæ indicantur. Si.n. nigrum erit id, D quod reſidet, ſignũ eſt malum: minus vero eſt malũ, ſi ſolum id nigrũ eſt, quod in medio iacet: ac multo minus etiam, ſi nubecula: ſi vero id, quod in infimo eſt, veluti hypoſtaſis, lõge eſt peſſimũ.

† Et indicabit cõcoctionẽ, verũ obſcurã, qñ multa & craſſa ẽ illa vẽtoſitas.

Sufficiant vero hæc dicta de ſitu, qui neq; bonum neq; malum ſignificat, ſed modum & menſuram boni & mali. Cum autem in eo, quod reſidet quatuor nobis conſiderãda ſint, color ſcilicet, locus, ſubſtantia, & tempus: ſupereſt, vt de colore iam diſſeramus, cum de ſubſtantia, tempore, & loco, iam ſatis dixerimus. Color autem alius eſt naturalis ei, qđ reſidet, & eſt albus: alius pter naturam, qualis eſt niger {fuſcus ſeu} liuidus, pallidus, rubeus: de quibus iam agamus.

COLor Rubeus quid ſignificet. CAP. 22.

SEdimentum rubeum fit a ſanguine ichoroeide: ſignificat autem coctionis defectum, nontamen mortem: cum enim ſuccus is ſit benignus & amicus naturæ, {magnum} periculum inferre non ſolet: quia vero indicat cruditatem, ob id etiam morbum diuturnum: id autem ex eo, * quod dicturi ſumus, intelliges. Humores quidam generantur ex phlegmate, ſicut phlegma, & ichor: quidam generantur vna cum ſanguine, ſicut flaua bilis & nigra bilis. Quando igitur in vrina ſedimentũ vĩ rubeũ, indicium eſt, q ab ichore colorẽ accepit: ichor autem fit ante, quam ſanguis fiat (neq; enim natura perfectam ſanguini tincturam dedit) manifeſtum eſt, q non dum coctus eſt: ad hoc autem tempore indiget natura, vt ſanguis coquatur. Quid igitur ſignificet ſedimentum rubeum, iam diximus.

Quid ſignificet Nigrum. CAP. 23.

SEdimentum aũt nigrum aliqñ frigiditatis eſt indiciũ, interdũ caliditatis: diſcerneẽ vero alterũ ab altero hoc modo. Si anteceſſit liuidus, poſtea ſubſecutus eſt color niger, indicationem facit frigiditatis: ſi vero anteceſſit cróceus, ſubſequitur vero niger, caliditatẽ indicat. ⁋Et quatuor qdẽ i eo, qđ reſidet, inq ſiuimus, colorẽ dico, & locũ, et ſubam, & tps: oium aũt horũ ſyncriſin fecimus.⁋ *χλωρὸν.

Quid ſignificet Liuidum. CAP. 24.

LIuidum autem frigiditatem indicat & internitionem virtutis.

De SPeciebus VRInarum Oleaginarum. CAP. 25.

EX oleaginis vrinis alia eſt elæochroa, alia elęophanes, alia elæodes. Prima principium indicat colliquationis †adipis totius corporis, eſt vero ea colorem olei retinẽs: ⁋Elæophanes aũt habet †aliqd magis ſimile oleo, qđ ſupra vrinã inſidet: ⁋ſigñatq; augmentũ colliquationis. Elæodes eſt, q̃ tota ſui ſubſtantia, & vndęquaque eſt, veluti oleũ: q̃ indicat ſtatũ & ſummũ vigorẽ colliquationis. Sũt aũt hæ vrinæ ẽt ex colliquatione adipis renũ. Extãt tñ cautiones, qbus hoc diſcernas, quarũ meminit Hippocrates in aphoriſmo de reſolutione adipis renũ, vbi dicit: ‖Quibus hypoſtaſis pinguis, ac ſimul tota, iis renũ vitiũ ſignificatur. Ipſemet docuit diſcernẽdi modũ, cũ addidit ἀθρόη, i. ſimul tota: ⁋In renum.n. colliquatione celeriter adipes excernunt: ⁋in colliquatione aũt totius corporis adipes colliquati paulatim, i. tarde, & nõ vniuerſim, cum vrina exeunt. Quia.n.recipit adeps a venis mẽbris vicinis, deinde ab iis q̃ cõtinuant, & rurſus ab aliis & aliis, & tãdẽ a renibus et a veſica, patet multo poſt tpe excerni: adipis vero i renibus colliquati pp vicinitatẽ trãſitus celerrima eſt excretio, & nõ paulati. Hoc igr eſt, qđ dixit Hip. ſil' tota. i. celeriter. Hęc de oleaginis.

† *Nõ eſt in impreſſis græcis.*

† *exquiſitioré mixtionẽ olei cum vrina.*

colore.

7. Aph. 35. Ex. ord. 56.

Quid ſignificet Hypoſtaſis Oroboides. CAP. 26.

CVm autem caro ipſa liquatur, facit hypoſtaſes oroboides, id eſt ſimiles orobis: quas vt bene diſcernas, animum aduerte ad coctionem, aut cruditatem, aut febrem acutam præſentem. Si enim adeſt febris, totius corporis eſt paſſio: ſi vero non adeſt febris, eſt vitium renum. Et rurſus, ſi adeſt cruditas vrinarum, totius corporis vitium eſt: ſi coctio adeſt, hypoſtaſes vero orobinæ appareant, vitium indicat renũ. Nec ſine cauſa cruditas inceſſit, qñ morbus eſt totius corporis: ea enim vaſa, quæ coctionem conficiunt, male affecta ſunt: in vitio autem renum cruditas nõ adeſt, renes enim non ſunt inſtrumenta coctionis vrinæ. Hæc de colliquatione carnis & adipis.

Quid ſignificet Hypoſtaſis Petaloides. CAP. 27.

QVãdo ſolida mẽbra male ſunt affecta, abraduntur primũ ſuperficiarię partes, & reddũt vrinas petaloideis, ideſt ſquamoſas: ſunt tamen & hæ aliquando a vitio veſicæ. Diſcernes aũt hoc ex iis, quæ iam diximus de vitio renum: ſi.n. adfuerit febris, totius corporis eſt vitiũ: ſi nnn adfuerit febris, vitiũ eſt veſicæ: ſi cruditas adſit, totũ corpus eſt affectũ: ſi coctio adſit, veſica.

Quid ſignificet Pityroides. CAP. 28.

QVando febris, pfunda corporis vaſa corripit ac dilacerat, hypoſtaſes fiũt pityroides, id eſt furfuraceæ, quæ ſtrictiores quidem ſunt ſquamoſis, ſed groſſiores: id vero etiam vitium veſicę aliqñ indicat. Diſcernitur autem hoc eo, quo diximus, modo: ſi enim adfuerit febris, vitium eſt totius corporis: ſin minus, veſicæ.

Quid ſignificet Crimnodes. CAP. 29.

POſteaquam vero febris ipſa longe lateq; maiori vi, q̃ in ſuperioribus vitiis, ſolida membra corripuerit, facit ſolidiora ſedimenta, q̃ erant illa, quæ ſpẽm furfuris referebant, quę vocantur crimnodea ⁋. i. farinæ ſiue etiam ſpumæ ſimilia.⁋ Hęc vero duo ſignificant, aut cremationem ſanguinis, aut liquefactionem ſolidorum nimiam. Et, ſi quidem alba fuerint, quæ reſident, ſolidorum membrorum eſt vitium: ſi vero rubea extiterint, ſanguinis crematio.

Quid ſignificet Ichoroſa Vrina, & quæ Sandarachæ ſimilis eſt. CAP. 30.

INdicat hepar eſſe vlceratum, cuius ſubſtantia diſſoluitur. Et partes quidẽ huius ſedimenti ſubtiliores habent colorem ichoroſum: craſſiores autem ſunt ſimiles ſandarachæ, quę vt plurimũ portendunt mortem infirmis: aut, ſi ſuperuixerint, hydropem.

Quid ſignificet Fœtida. CAP. 31.

FOetida vrina indicat putrefactionem & internitionem virtutis.

COMplicationes Humoris & Sedimenti. CAP. 32.

REſtat vero nobis ſpeculari de humoris vrinarij cũ ſedimẽtis connexionibus, ac dicere, qd ſignificẽt. Hę.n. cõnexiones, quas hucuſq; explicauimus, erãt vt ſolius humoris vrinarij, quas prio loco ediſſeruimus: vel ſolius ſedimẽti, quas ſcdo loco expoſuimus: Nũc aũt & humoris & ſedimẽti ſimul connexiones cõplicemus: & exponamus, quid ſignificet q̃libet cõplicationis dria.

De Tenui & Albo. CAP. 33.

PRoponatur igitur primo vrina non cocti humoris, qui eſt tenuis: nec cocti coloris, qui eſt albus: in tali vrina nunq̃ poteſt exiſtere ſedimentum: tenuitas.n. ſignificat defectũ materiæ, ex qua fit id, quod reſidet. Ad hæc in tenui, quæ permanet tenuis, eſſe ſedimentum, ſimulq; eſſe vrinam pallidam, aut rufam, aut flauam, eſt impoſſibile: in iis.n. natura priuata nutrimento conuertit ſe ad colorem faciendum. Quare ſi volumus cõficere connexiones humoris vrinarij cum ſedimentis, tenue abijciamus a propoſito, proponamus vero groſſum.

Groſſum

Groſſum Album Non planum CAP. 34.

SIt vero vrina colore alba, ſubſtantia groſſa: in hac poteſt reſidere ſedimen, quod ſit album, ſed non planum, id eſt diuulſum: in talibus enim crudorum ſuccorum cpia colligitur, quæ, licet coctionem coloris admittat, ſubſtantiæ tamen miníme.

Groſſum Rubeum Non planum. CAP. 35.

SIt alia groſſa, cui inditus ſit color rubeus: pallido.n. ruſo & flauo ob eas, quas diximus cauſas, groſſum connecti non poteſt: ſi igitur rubeo miſceatur groſſum (id quod ſæpius accidit in ſynochis febribus) ſignum eſt cruditatis & in humore & in ſedimento, tum quo ad ſubſtãtiam, tum quo ad colorem vtriuſq;, humoris ſcilicet & ſedimenti.

Groſſum Nigrum Non planum CAP. 36.

SIt vrina alia groſſa & nigra: hæc non cocta eſt, nec colore, nec ſubſtantia tam humoris vrinarij, q̃ ſedimenti. Et Hæ quidem ſunt Connexiones vrinæ groſſæ, quæ remanet groſſa.

MEdiocris Subſtantia cum quibus Coloribus eſſe poſſit. CAP. 37.

SIt vero vrina, quo ad ſubſtantiã, mediocris, cui annectatur color aliquis: hæc alba eſſe non poteſt, ſi.n. alba eſt, cruda eſt. Eſto tñ appareat vrina mediocris ſubſtantiæ, & alba: mirum profecto erit, quomodo natura mediocrem ſubſtantiam faceret, colorem vero non decoqueret, cum illud maioris ſit negocij & difficultatis. Mediocre igitur cum albo conſiſtere non poteſt: raro aũt cũ pallido, niſi abundans humiditas aliũde choleræ aduenerit. Color quoq; rufus aut flauus cum mediocri vrinæ ſubſtãtia non poteſt communionem habere: ęp, ſi aliquando habeat, in illis tamẽ nihil reſidet: proinde & has vrinarum cum hypoſtaſi complicationes, vt inanes, omittamus.

Quæ VRinæ ſunt Malæ. CAP. 38.

VIrides, ſeu liuidæ, nigræ, crudæ, nimiũ groſſę, rufę ſupra modũ, impmixtæ, rufę ſimul tenues, carẽtes hypoſtaſi, prauę ſunt: fœtidæ, pingues, oleagine, & eę, q̃ excedunt copiam potus.

Nubeculæ & Hypoſtaſes Malæ. CAP. 39.

LIuidæ, nigræ, obſcuræ, variæ, diuulſæ, & hę, quas ante vocauimus crimnodes, ſanguinolentę, bilioſæ, & exuſtę, phlegmaticæ, & fœtidæ: Vrinæ vero, in quibus nihil reſidet, ſunt omnino prauæ. Hæ igitur ſpecies vrinarum ſignificant plurimas cauſas diuerſorum morborum, eorumq; augmenta, declinationem, diſcretionem, concretionem, coctionem, cruditatem, modum inſuper periculorum, quæ futura ſunt. Conſiderare autem medicus debet in his omnibus multitudinem & vim cauſarum ac exuperantiam, quo delictum omne euitetur. *ζοφώδεις.

De Differentijs Vrinarum in Hominibus ſanis. CAP. 40.

INmorbis febrilibus vtiliſſima eſt vrinæ indicatio. Qm autem omne, quod eſt præter naturam, cognoſcitur per id, quod eſt ſm naturam, idcirco vrinarũ notitia incipere debet ab iis, quæ ſecũdum naturam ſe habẽt. Optima igitur vrina eſt in iis hominibus, qui ſani ſunt, & bonam corporis habitudinem ſortiti ſunt, ſubrufa aut ſubflaua, mediocris craſſitiei, tali colore permanens, quali mixta eſt: hypoſtaſim retinens planam, æqualẽ, albam per oẽ tempus, multitudinem aũt pro mẽſura & rõne potus. In mulieribus tñ vrina ſecũdam naturã albioris coloris eſſe debet, q̃ in viris, habereq; hypoſtaſim maiorem. In puerili vero ętate neceſſe eſt groſſiorem eſſe hypoſtaſim, pp edacitatem puerorum & motus eorũ importunos ac inordinatos. Qñ autem Hippocrates dicit ‖ hypoſtaſim planã, vult ſignare non diuulſam, ſed continuam: qñ dicit æqualem, vult ſignificare tum eam, quæ per omne tempus ſimilis eſt ſui ita, vt, ſi vno die ſit cocta, poſtero die non ſit cruda: tum eam, quę ſedimentum & humorẽ vrinarium habet totum ſibi æqualem. In vrina naturali cõſideranda ſunt hęc, ſubſtãtia, color, & ea, quę humori adhærẽt, qualis eſt nubecula, ſuſpẽſum, & ea, q̃ in fundo eſt, hypoſtaſis: ęp ſi aliquid horum in vrina immutatũ fuerit, indiciũ erit cruditatis in venis. in Prog. cõ. 2. t. 26. 4ª. 200. b

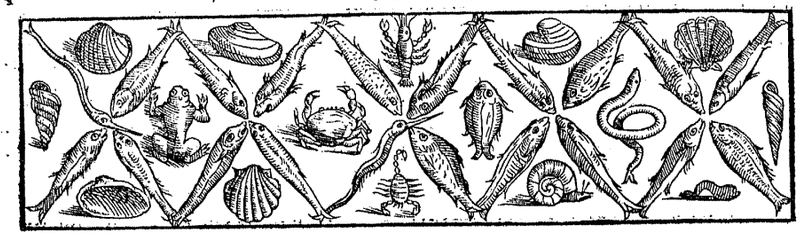
Qualis Vrina Optima eſt in Aegrotantibus. CAP. 41.

OPtima in ęgrotis vrina eſt ea, quę ſimillima eſt vrinę ſanorum hoĩum, ſubpallida aut ſubflaua, habens hypoſtaſim albam, planam, æqualem. Ab hac vero iam defecit, quę ſupenſum habet album, planum, æquale. Adhuc vero magis deficit, quæ nubeculã habet albã, planam, æqualem. In quibus.n. flatus eſt in profundo groſſus & incoctus, ſi paucus is fuerit, permittit materiam ad matellæ fundum deferri: ſi vero abundauerit, effert hypoſtaſim ad ſuperficiem ſummã vrinæ, & facit eam, quam dicunt nubeculam. Quanto igitur flatus prævaluerit, & magis diſſecuerit, ac magis in altum ſuſtulerit hypoſtaſim, tanto minus cocta dicetur eſſe vrina. In tertianis tamen exquiſitis, & in ephemeris febribus, ſola nubecula aut ſuſpẽſum ad ſolutionem morbi ſæpe ſufficit: interdum ſufficit & ſolus color vrinæ bonus.

Quòd Non omnis Hypoſtaſis alba Bonum indicet. CAP. 42.

SÆpe autem albus color eorum, quæ in vrina reſident, decipit idiotas ita, vt neſciant malam eſſe hypoſtaſim, quæ illis vr bona: ac è diuerſo bonam eſſe, quæ illis videtur mala. Accidit enim aliqñ, vt albus humor & crudus excernatur ſimul cũ vrina, ac in imo ſubſideat, inſtar bonæ hypoſtaſis: aliqñ affecto hepate aut renibus pus cũ vrina excernitur, et ſubſidet, ita vt idoctos decipiat. Sed hoc diſcerneẽ primum per dolorem, qui præceſſit in renibus, aut in hepate, aut in aliquo mẽbro alio, quod ſolet per vrinas expurgari: deinde per fœtorem, quẽ obtinet pus. Crudus aũt humor diſcernetur a bona hypoſtaſi per inæqualitatem ſubſtãtię eius, quod inhęret: neq; n. humor

crudus permanet sibi continuus, sed diuiditur in exiles & minutas partes veluti arenulas, neq; pla E
nus est omnino, sicut vera hypostasis. In bonis autem vrinis primũ, quod apparet, est nubecula:
deinde facto aliquo descensu apparet id, quod vocatur suspensum: in fine autem posteaquam iã
carminata est subsidet in pfundo, facitq; hypostasim, nimirum cũ iam perfecte cocta fuerit. At in
crudis humoribus à principio statim delabitur multitudo non pauca in profundum matellæ, inte
rim & totius vrinę color est malus: deinde paulatim concocta & extenuata multitudo attollit in
mediũ humoris, facitq; suspẽsum. Posteaq; vero maximopere extenuata coctaq; fuerit, illidet in su-
perficie humoris vrinarij, faciens nubeculã, quę idiotis ponit, vt opinent morbũ labi in deterius.

F

GALENI DE CRISIBVS LIBRI TRES

Nicolao Leoniceno interprete

Denuo etiam ab Augustino Gadaldino ad optimorum exemplarium Græcorum veritatem multis in locis emendati

ARGVMENTVM LIBRI

Agit de Temporibus Aegritudinum dignoscendis, siue illa quidem præsentia sint, siue G
futura: ac Signorum omnium Naturam explicat, quibus vniuersa
Iudicationis morborum Prænotio consistit.

Quid Hoc opere Agendum. CAP. 1.

lue subitam in morbo mutationem, siue ad meliorem statum inclina-
tionem solam, siue agitationem, quæ eas antecedit, siue omnem mor-
bi solutionem, siue eam tantum, quæ bona sit, Crisim velit quis ap-
pellare, non est mihi, nisi obiter, hoc in loco distinguere propositum:
sed, quo pacto hæc omnia quispiam optime prænoscat, percense-
re instituí. Optimum autem prænotionis eorum principium, quod
etiam futuri status: sic autem appellatur vehementissimum totius ægri
tudinis tempus.

Quot Morbi Tempora: ac Quibus ex rebus perperam à Veteribus seiungebantur. CAP. 2.

idem docet lib. de tpib⁹ morb. c. 1°

SVnt. n. oia eius tpa quatuor numero, principiũ, incrementũ, status, & declinatio. Quædã vero H
egritudines ob earũ malignitatẽ, atq; ob ægrotãtis imbecillitatẽ, statim i tpe incremẽti hoiem
occidunt: sicut & quędam alię in ipso statu. An vero ẽt in declinationis tpe aliquis morbus possit
occidere, nõ sine rõne quæsitum est: sed de hoc, pcedẽte sermone determinabit. Has aũt quatuor
partes quidã ẽt tpa vniuersę egritudinis appellãt. Eãdem aũt ob cãm tpa etiam vocant vlia, vt quę
à particularibus differãt, in q̃ singulæ accessiones diuiduntur. Definiunt aũt non dierum {vel ho
rarum} (vt quispiã existimauerit) numero: neq; n. fieri põt, vt morbus, qui in quatuor diebus sit
finiturus, equalia habeat tpa partiũ cum eo, qui vsq; ad quadragesimũ diem debeat extẽdi. Et oẽs
quidem hucusq; consentiunt. Qũo aũt iudicare atq; distinguere hmõi tpa oporteat, nõ ẽt in hoc
oẽs inuicem concordãt: sed nõ nulli quidẽ, si anticipent aut subsequant accessiones, considerãt: hi
vero ad earũ longitudinem respiciũt: alij ad magnitudinem, quam ẽt vehementiam noiant: quí-
dam & hęc ipsa in remissionibus considerant: deinceps inuicem altercantur: cum liceat, quę dixí-
mus omnia, coniungere, ac præterea, alia, quę dicentur: hac enim via vix quispiam exquisitam fa-
ceret constituti temporis coniecturam. Si vero quidpiam ex his indiscussum prętermittat, tm̃ prę
cognitioni nocebit, quantum vel magnitudinis vel virium, quod prętermittitur, obtinebit.

De ratione Status & Incrementi Vniuersæ ægritudinis dignoscendi. CAP. 3.

NVnquid igitur morbus augeatur, non ex eo tm̃ coniecturari oportet, q̃ accessiones anticí-
pent: sed etiam earum lõgitudinem oportet annotare, & magnitudinem quoq;, ac morem,
{qui

hæc pagina cõtinuat cum 9° cap. 2 prop. gang. ex pulsibus

A sum, reperies, nisi, quia induruerint scirrho quædam viscera, acciderit (quod frequens est) aqua in-
tercus. Nam eã quidem, quam suppressa hæmorrhois, vel menstruorum suppressio cõmilit, atten-
dimus exactos sępe vndosos & vermiculantes pulsus comitari: quãdoquidem frequenter in eiu-
scemodi aqua inter cutem nullum indurescit scirrho viscus. Itaq;, vt de integro sermonẽ summa-
tim restirmam, vndosus pulsus ex humida molliq; arteria orit, simulq; ex facultate modice affecta:
vermiculans ex molli quidem, verum ex debilitata insigniter facultate. Quamobrem ẽt sine febri
bus ferè solet largis vacuationibus succedere, sanguinisq; profluuijs, & aluí fluoribus, choleris, va-
lidis purgationibus, vomitibus vehementibus, vrinis copiosis, denicq; mensium immodicis profiu
uijs, ad hæc vacuationibus per hęmorrhoidas, sanguinisq; ab vtero profluuijs. Iam fluorem etiam
muliebrem, quẽ vocant, sudoresq; prauos, hic pulsus excipit: Et vero ẽt hos, quibus immodica hu
miditate computruit pulmo, id scilicet temporis, cum eorum iam laboret facultas. Verum, si qua
tñ eum affectum inflammatio consequat, additur illis durities, neque amplius videnẽ vermiculan-
tes. Proinde nec hecticas, quas vocant, febres (in quarum numero marcidę sunt omnes, & quæ ta-
bi sunt adiunctæ) consequuntur pulsus vermiculantes: consecuturí omnino, quod ad affectam at-
tinet facultatem, nisi coniuncta hisce affectibus siccitas, arterias redderet duras. Attamen habẽt illi
B prorsus huius generis pulsuum inæqualitatem, vbi fuerit insigniter facultas debilitata, ob quam
in priore arteriæ parte diximus prius apparere motum: quod esse Erasistratus perpetuum co-
firmat: verum secus se res habere cernitur, vt nunc declarauimus.

Decurtati Quid significent. CAP. 10.

POst prædictos pulsus sunt illi, quos decurtatos appellant. Horum duplex est genus, alterum
in vna distentione arteriæ, alterum in aceruo. Quod in vna distentione fit, facultatis imbecilli
tatem vnà cum corporis gracilitate arguit. Est autem admotis digitis arteria tangenda: deinde, si
animaduertatur interea in arteriæ primis partibus maior pulsus, vel vehementior, vel vterque: in
postremis minor, vel languidior, vel ambo: primus digitorum applicatorum est attollendus, per-
spiciendumq;, vtrum similem illi, qui ante erat, q̃ hic sustolleretur, sequentes digiti motum perci
piant, an vehementiorem, & maiorem: nam languidiorem quidem certe, vel minorem, vbi eleua-
tus sit primus digitus, omnino sentire nequeas. Ergo, si motum similem digiti sequẽtes sublatum
digitum sentiant, sua sponte arteria decurtatam distentionem habebat: quod nobis infirmæ facul-
tatis erit vestigium, quã in illas docuimus ex corde influere. Nam, illa qñ bene comparata est, vsq;
C ad finem arteriarum omnium contentio, quæ attollit eas, similiter permeat: at in pulsibus decurta
tis paulatim exoluitur, tantoq; efficitur solito imbecillior, quantum est à principio remota. Quòd
si eleuato tu primo digito, postea motum percipias, quàm antea, validiorem atque maiorem, decla
rat ille quidem etiamnum facultatis arteriæ debilitatem, sed minorem certe, quàm ille, quem prius
diximus: quòd illic facultas exolueret discedens à principio: hic maneat, quantum in ipsa est, par,
sed grauata ab iniectis digitis imbecillius moueatur arteria: quod quidem minus habet periculi,
neque enim ita ipsius cordis, vt arteriæ, quam tangimus, ostendit affectum: alterum ipsum potius
debile esse cor significat, quòd protendere non perinde, ac prius, ab se actionem ad extremas vsq;
partes animantis queat. Quare in hoc genere pulsuum, vt exquirere ad vnguem possis totum ar
teriarum affectum, varie admotis opus est digitis. Nam, arteriam digiti applicati si premant, aboli-
tus esse pulsus in hisce affectibus apparebit: sin attingas leuiter, imaginem præbebit pulsus decur
tati, & vel duobus duntaxat digitis, vel tribus, vel etiam quatuor occurrẽtis. Hoc ex gracilitate ani
mãtis accidet & facultatis imbecillitate: quod quo sit gracilius, hoc plus arteria appareat: quo craf
sius, hoc minus: Et ex facultate item, quæ quanto est firmior, tanto plus: & tanto minus, quanto
imbecillior est. Atque, in ea ratione tangendæ arteriæ cum sublato primo digito non iam similis
D ad secundum pulsus permaneat, sed appareat maior vehementiorq;, est validior quidẽ cordis con
tentio, vt quæ equaliter vsque ad finem influat: sed onerata admoto primo digito arteria deterius,
cum ille adsit, distendit, quocirca remoto illo, qui degrauabat, melius. Quòd si assimilis pulsus ad
secundum digitum videat, ac videretur prius, quàm eleuaretur primus, decurtatus motus in ipsis
arteriis est, & non in exploratione per tactum: id quod fit, cum, ex corde quę influit facultas, remit
titur paulatim. Sin moueri arteria sublato primo digito probius videatur, nõ planè tñ similiter, vt
ad primum digitum, ambos affectus denotat cõiunctos esse. Et sanè sic ferè solet fieri in eiusce mo
di inæqualitatibus. Quare multi postea sunt pulsus respiciendi, comparãdiq; inter se accurate mo
tus: etenim, qualis erat in prima applicatione, tales aliquãdo omnes fiunt. Sæpe vero minores red
duntur & languidiores, in quibus pariter debilis est facultas. Sin deficiant prorsus, tum multo sa-
nè magis declarabunt facultatis imbecillitatem. Atqui hic sunt summouendi omnes digiti, dein-
de spatio paruo interposito de integro admouendi: etenim inuenies plerũque, cum iterũ digitos
admoueris, arterias pulsantes. Nam, si omnino pulsus abolitus videat ẽt in hac applicatione, scien
dũ est ipso illo tempore primam applicationem factã esse, quo arteriis vsu venit ad abolitionẽ pul
sus tendentibus, paruã adhuc portionẽ motus retinere. Sed hoc, vt dixi, est rarum: nã ferè, si paulo
post iterum tangamus, offendimus pulsantes. Quare declarat illas, cum admotos digitos non se-

rant,ad motus extremam remissionem deuenire: atque hoc in causa erat, cur nos pulsus lateret. E
Etenim bisariam & ipse aboletur pulsus,vel quia prorsus non pulsant arteriæ, quod extremũ ma
lum denotat: vel quia pulsant quidem,sed ita languide & parum, vt sensum fugiant. Sanè est hic
affectus,si remotus sit ab omni animi defectu repentino,grauissimus: sed vero multo etiam dete-
rior alter,in quo vere non pulsant, deterior autem multo,immo exitiosissimus & pessimus, nimi
rum demortuis iam arterijs. At vero,si diutius applicatis leniter digitis, vt palpent tãtum,recipro
cetur motus,is minus exitialis affectus est. Reciprocatur modo ad vltimam pulsus abolitionẽ, mo
do ad paruum pulsum & languidum: quamobrem vocantur etiam reciproci vtrique, sed hoc inte-
rest inter hos,quòd illi decurtati sint reciproci,hi deficientes reciproci. In huiusce modi æstimãdis
ita debemus partem componere,quamcunq; tãgamus, vt subter arteriam noster tactus sit: ita fiet
enim,vt cẽs minimum à digitis premantur & ab obiecta cute. Poterit autem reipsa quilibet perspi
cere,cẽs hæc digitorum applicatio ad dignoscendum referat obscurum motum. Equidem non ra-
ro,cum admouissem superne digitos arterijs,nullum motum animaduerti: quem, vt primum con
uerti membrum,percepi statim. Omnium vero sunt pessimi, qui ab amisso motu minime reci-
procant inuerso membro: minus his,qui iuerso illo videnẽ moueri: quibus etiam minus,qui sunt
decurtati,non tamen perdunt planè oẽm motum: iam etiam his minus reciproci decurtati,adeoq; F
si multis simul digitis occurrant. Cui equidem maxime animum aduertendum censeo, & attendẽ
dum accurate,qua sit corpus gracilitate. Nam,si corpore extreme gracili occurrat motus arteriarũ
pluribus digitis,non hoc facultatis robur,cæterum corporis efficit colliquatio: sed, cũ modice est
gracile,si tribus vel quatuor digitis occurrat motus arteriæ,non mediocre,vt in talibus, bonũ est:
videtur enim in agendo aliquid retinere contentionis. Numerus autem digitorum, quibus mo-
tus est occursurus,suus cuique arteriæ est: neque enim æque omnes extant & secundum cutẽ po-
sitæ sunt. Ad hanc rem magnopere refert naturam tenere ipsius ægroti: quibusdam enim sua spõ
te pulsus minor est,aliquibus breuior: vnicuique enim modus quantitatis ad suam naturam refe-
rendus est. Hæc si nos naturæ ipsius ægroti proprietas lateat,ex communioribus differentijs con-
iecturam facimus temperamenti corporis & habitudinis: ac in temperamẽto præsertim calidi &
frigidi differentiam respicimus: in habitudine, gracilitatis & corpulentiæ. Ac fit interdum,vt am
bæ inæqualitates pulsuum,tum quæ in vno pulsu,tum quæ in aceruo consistit, concurrant. Sæpe
quoque illa,quæ in vno pulsu consistit, non adest: quæ autem in aceruo,reperitur manifeste. At-
que,cur lateat inæqualitas vnius pulsus,causa duplex est: aut affectionis paruitas,aut ipsorum pul
suum breuitas. Nam, si affectio,quæ decurtatos in aceruo concitat,non perinde grauis sit, in vna G
distentione est æqualis, in pluribus autem decurtatam inæqualitatem acquirit: sin ingens sit affe-
ctio,breui autem pulsus quantitate,vt vni dũtaxat digito occurrat, vt verissimus sit certissimusq;
decurtatus, non perceperis eius inæqualitatem: pluribus enim digitis occurrat, oportet, quæ in
vno pulsu inæqualitas decurtata erit. Ex his igitur liquet vtrunque genus decurtatorum pul-
suum significare facultatis imbecillitatem: verum,quod in vna distentione est, ægroti etiam gra-
cilitatem corporis demonstrat: quod autem in aceruo est, posset non nunquam vel sine gracilita-
te fieri. Magnitudinis noxæ in vtroque genere rationem docuimus inueniendæ. Ac de decurtatis
pulsibus hactenus.

Contrarius Pulsus superioribus Quid denotet. CAP. 11.

SVnt,qui memoriæ prodiderunt reperisse aliquando se commemoratis genus pulsus contra-
rium. Nam in carpi arteria,quæ fere solet tangi,apparuisse sibi aiunt latiorem pulsum ad infe-
riorem terminum,decurtatum illum quidem etiam, verum partem eius tenuiorem non deorsum
versam veluti ad digitos esse, sed superiorem regionem & secundum cubitum tenere. Equidem
arbitror illos homines, quos cum eiuscemodi pulsibus se inuenisse aiunt, non ob temporaneam
causam, sed propter natiuam conformationem partium secundum carpũ ipsos habuisse. Siquidẽ H
raro quidem talis conformatio,sed reperitur tamen, vt pars arteriæ, quæ ad carpum est, collocata
sub ipsam cutem sit: superna pars eius tota, quæ superior est,tecta sit maiore mole carnis: inferior,
quę ad ipsum carpum tendit,affatim demergatur in profunditatẽ. Hisce hominibus,non per mor-
bum solum,verum etiam per sanitatem pulsus decurtatus videtur: superne quidem & ad cubitũ,
quòd angustiam habeat: inferne atque ad carpum, quòd latitudinem. At istos, qui de hisce pulsi-
bus,vt insalubribus, scripserunt,rem parum diligenter attendisse apertum sit cũ ex alijs,quę prodi
derunt,tum q; non adscripserunt, quid denotẽt. Scilicet hoc in aperto est,nihil eximium, quod ab
ijs pulsibus denotet,comperisse,quippe qui ex natiua conformatione, nõ ex insalubri affectione,
proficiscantur. Quamobrẽ sæpenumero dixi nihil perinde facere ad dignoscendos pulsus,vt pul-
sus natiui,quẽ quisq; habet,notitiam. Etenim aliæ etiam arteriæ sunt,quæ contra,ac illæ,cõparatæ
sunt,vt sola cute in superiore regione sint intectæ: cũ vero descenderint ad carpum, demergãtur.
Itaq; horum etiam videt decurtatus pulsus. Aliorum itẽ natura circumnuens pulsus est & innuẽs
vtrinque præter communem naturam: quem non morbus, aut vlla deniq; causa præter naturam,
sed creat conformatio natiua. Quæ, nisi calleamus,qui ex natura proficiscunt, in maximos errores
impingemus. Fit enim, vti docuimus, pulsus decurtatus in quibusdam ex causis præter naturam;
in

A parui medij,celeres tardi medij,crebri rari medij, non aliter, ac languidi vehementes medij,facul-
tatibus accidunt, quæ à copia humorum grauantur. Ac, si pulsus vehementes & magni numero
contrarios vincant, minus facultas offenditur à copia: sin parui & languidi, magis. Et inæqua-
les item in vno ictu, tum quos interpellato quiete motu, tum quos perpetuo manente, diximus
fieri, hi omnes, si fines motuum validiores & celeriores efficiant, nunciant facultatem esse robu-
stiorem omnibus,qui languidiorem et tardiorẽ efficiant. De differentia decurtatorum satis etiam
est dictum. Cum ergo in tali statu pulsuum altus pulsus videatur,apertum est illum permagnum
esse,vt ante diximus: declarabit etiam superiorem iam naturam copia esse. Languidus igitur pul
sus nunquam altus est: ceterum magis & minus vehemens,quo altior simul & vehementior eua
serit,robur facultatis nunciabit,liberum q; motum. Simul autem cum ea mutatione mutari prius *Al. priorẽ.
necesse est inæqualitatem, ac primum magnos & altos pulsus contrarijs multo plures fieri: dein-
de omnes ordine æquales: hi excretionibus,necesse est, iudicẽtur. Nec altos tantum & vehemen-
tes pulsus hoc comitatur,sed etiam magnos pariter & vehemẽtes: at certius & firmius, si alti sint.
Hîc contractionis motus est attendendus: semper enim abijcere inuenies eam, priorem celerita
tem,& minus hoc & magis eam facere. Itaque discretio tibi hinc mõdi iudicationis suppetit: me- *Bonus. id est moris.
B lior enim iudicatio solet expectari contractionis celeritate plus remissa: &, si huc alia signa acce-
dant concoctionis (quæ sum omnia complexus in commentarijs de iudicationibus) optimam iu
dicationem promittit hic status. Quòd, si contractionis celeritas parum sit remissa, aut morbus *Aliter, et.
haud dum videatur concoctus esse,expectanda quidem est iudicatio per excretionem,non tamen
vndequaque probata: sed aliquid habebit malarum iudicationum aut vnum, aut duo, aut etiam
simul omnia. At,si pulsus sit magnus & vehemens,nec præcedat illa inæqualitas,non semper por
tendit excretionem. Altus semper quidem,sed,si non præcesserit inæqualitas, modicas excretio-
nes spondet: copiosas,cum multas sequatur inæqualitates,quæ declarent facultatem copia onera-
ri. Miraberis optimis iudicationibus,altum vna & moderatũ celeritate in contractione pulsum,
præsertim consequentibus excretionibus,antecedere: & non in distentionibus arteriarum, cum
in sea trahant, sed in contractionibus, quando excernunt. Quod mihi videtur præcipue Archi-
genem adduxisse, vt putaret arterias in contractionibus attrahere aliquid in se ipsas, in distentio-
nibus excernere: at fieri hoc non posse, in libro de vsu pulsuum docuimus. Quæ vero sit causa,
quamobrem altus simul & celer in contractione pulsus promittat decretorias excretiones, hoclo
co explanabimus. Non eadem est facultas vitalis, quã vocant, & nutritia naturalis q; illius enim
C hoc vnum opus est,generatio pulsus: naturalis id, quod familiare est ad nutritionem, allicere, &,
quod est alienum,excernere, preterea retinere alterareq; familiare alimentum: ad nutrienda enim
corpora postulat hæc omnia, sicut ad natiui caloris tuendam mediocritatem,distentionem & con
tractionem arteriarum atque cordis. Quam facultatem nec in stirpibus inuenias, nec in animali-
bus frigidis: cuius generis sunt ostrea, & quæ petris vel alijs duris corporibus adnascuntur: ani-
malia calida, potissimum sanguine prædita, apertissimam hanc facultatem & vehementissimam
obtinent. Hæc ergo in contractionibus pulsuum eijcit solum fuliginosum excrementum, quod
obstiterit naturalis caloris mediocritati: sicuti in distentionibus, quod se refrigeret, allicit. Altera
facultas nutritia conueniens attrahit alimentum, & incommodum excernit. Distincta igitur fa-
cultatum principia sunt, vt in commentarijs de Hippocratis & Platonis placitis ostendi: ceterum
in singulis instrumentis inter se confunduntur. Nam arteriæ,quatenus nutriuntur, facultate nu-
tritia gubernantur,cuius excernere alimenti excrementa munus est: sicuti alterius vitalis, fumosa
excrementa expellere. Quando igitur hæc abundant, arteriæ maximam simul & celerem contra-
ctionem moliuntur. Quòd si fieri posset, vt digito intro in eas immisso, pulsus exploremus, perci-
piamus eas penitissime intro ferri: sed, quoniam hoc non potest, celeritas primum potissimumq;
D attendenda est: deinde contractionis quantitas, si probe ad eam dignoscendam sis exercitatus. Cũ
vero hæc excrementa nulla amplius sint, concoctiq; sint humores, qui antea putrescebant, altera
facultate naturali concoctorum excrementa excernit. Hæc per omnia membra permanauit ani-
mantis, perq; carnem, & neruos, & ligamenta, ossaq; non per solas arterias & venas est distensa.
Atque hæc est illa facultas, quæ etiam iudicationes efficit: cuius quatenus participes arteriæ sunt,
excrementum expellunt. Altera facultate pulsatrice, quam solæ hæ obtinent, in contractionibus
fumosum excrementum excernunt, sicuti in distentionibus attrahunt refrigerium. Vsus nõ per-
petuo par vtriusque est, sed præpollentis vsus excellit non nunquam: itaque etiam ex se pulsum
figurat, siquidem ei facultas respondeat. At vero, si fumosum excrementum præpolleat, plurimũ
contrahitur, distenditur autem non plurimum cor cum arterijs: sed hactenus dũtaxat, vt satis re-
frigerij ab extrema contractione suppetat ijs. Sin autem paucus admodum fuerit fumosus calor,
copiosissimus vero mundus & purus & quasi flammeus, in distentione plurimum attolluntur:
& contrahuntur eatenus tantum, quatenus satis fiat alteri vsui. Quare semper æqua magnitudine
distentio est atque contractio, nisi, cum digitos casu admouerimus, repentina fiat mutatio. In-
terest autem hoc, quod nunc foras motus magis feratur, nunc intro: declaratq; quemadmodum
diximus,

diximus, si ille, qui intro fertur, præpolleat, esse in arterijs fumosum quendam calorem: igneum E.
& purum, si ille, qui foras. Ob hanc sanè causam altus pulsus excretionem significat, concoctis
iam humoribus, qui inducebant febrem, comitans. Semper porrò omnis excretio naturæ lege
perfecta sequitur concoctionem: etenim in ventre conspicitur natura excrementum à concoc-
tione excernere. Cæteras omnes excretiones, quæ ante, quàm cibus coctus fuerit, fiunt, nunc ꝙ
vellicetur ab illis, quæ continet: nunc quia degrauetur: ante tempus concoctionis cogitur moli-
ri. Haud aliter totius corporis facultas, postea quàm satis familiarem succum concoxerit singula-
rum partium, tum demum excrementum excernit, nisi quid eam, vt diximus, iritet ante tempus.
Copia excrementorum tum ex plethoricis signis, quę præcesserunt: tũ ex presente flammeo calo
re præsentitur: ob quẽ ipsum calorẽ pulsus magni videntur, † & alti. } Quare sunt pessimæ excre-
tiones, quæ pulsum nec magnum obtinent, & celerem in contractione ostendunt. Porrò autem,
si etiã se plus intro recipiat, fumosi hic excrementi affluentis in primis est nuncius, atq; ob id cru-
di morbi. Si præterea sit pulsus lãguidus, periculum est syncopes. Si vero pituitosior morbus sit,
cum ab inæqualibus pulsibus mutatio fiat in plures vehementes & magnos, iudicatio erit per ab-
scessum: maxime si diuturnus sit, magisq; etiam cum adhuc hyeme, & in frigida ætate, na-
tura, & regione. At, in quam potissimum corporis partẽ erupturus sit abscessus, non E
est prælagire ex pulsibus. Sed, quod in commentarijs de iudicationibus diximus,
spectandæ sunt inclinationes naturæ, quas etiam in libris de iudicationibus
à modo motus diximus declarari. Cum enim pulsus omnino ad ex-
cretionem spectat, si adiuncta habeat profluuij sanguinis si-
gna, de naribus sanguis profluet: his si careat, ex
alia quapiam parte dispicienda est excretio.
Sed de his omnibus satis in commen
tarijs de iudicationibus
disseruimus.

Galeni

† Græca quædã exemplaria manuscripta nõ habent καὶ ὑ-ψηλοὶ, i. & alti: alia tamen habent: sicuti & in li-bro. 1. de die. decr. ca. 7. habẽt, sed motu plures alti & magni &c.

A {qui cum symptomatibus, verbi gratia, vel sine his, euenit: } sicut ẽt in intermissione & declina-
tione hæc eadem existimo consideranda. Vocoautem intermissionem (Græce διάλειμμα) qũ fe
bris in quietem desierit: declinationem, oẽm eius partem, quæ statum ipsum subsequit vsq; ad se-
cundæ accessionis principium. Nã anticipatio sola per se ipsam non est sufficiens signũ incremen
ti, ꝙ sæpe morbi proprietatem consequitur potius, q̃s eius incrementum: cum & quartani & ter-
tiani & quotidiani quidam circuitus vsq; ad integram solutionem ita anticipare vsi fuerint. Con
sueuerunt aũt medici, tales formulas typos ue, anticipantes nominare: sicut alias vocãt tardantes,
quæcunq; statim ab initio futuri temporis aliquid posterius assumũt. Sed & in his plus, q̃s propor
tio exigit, vel anticipare, vel subsequi, alterum incrementi, alterũ declinationis, videl esse indicium:
simpliciter aũt anticipare vel subsequi, neutrius. Conuenit aũt non solum aduertere, nunquid se-
cunda accessio consuetam anticipauerit horam, sed nunquid ẽt longitudo temporis eadẽ, aut ma-
gnitudo æqualis: aut, quæ nunc adest, sit malignior aut simplicior. Hæc ipsa ẽt sunt in intermissio
nibus & declinationibus inspicienda. Longitudinẽ quidem temporis facillimũ est cognoscere:
magnitudinem vero, quam & vehementiã vocant, & morem, quem ẽt modũ appellant, tũ ex pro
pria morbi specie, tum ex superuenientibus ei symptomatibus spectanda censeo. Ex propria qui
B dẽ morbi specie, ea, quæ propriam ipsius complent naturam, contemplando: veluti, exempli cã, in
pleuritide, ad lateris dolorẽ pungentem, & febrem acutam, & tussim, & spirandi difficultatem: Ex
superuenientibus vero symptomatibus, si multa, si diuturna, & valida, atq; maligna ẽt extiterint:
aut contra, pauca, ac breuis temporis, & parua, & simplicia fuerint. Sic & intermissionis ac declina
tionis tps, si longius præcedente, vel breuius: aut toleratu difficilius, vel facilius: aut si quod ex ac-
cessione symptoma remãserit, aut omnia cessarint. Si.n. ex ijs, quæ diximus, adsint peiora, morbus
augeẽ manifeste: si vero meliora, declinat. Sit enim, vt accessio consuetam anticipet horam: lon-
gior ẽt fiat, atq; vehementior, malignior q̃: & cum multis prauisq; symptomatibus {perturbet: }
sit ẽt, vt declinationis tps breue fiat, neq; exquisite toleratu facile, neq; omno à symptomatibus acces
sionis liberum: neminem futurum arbitror, qui de hmõi ægrotantibus quærat, nunquid morbus
in eis ad magnitudinem crescat. Rursus vero fiant oĩa his cõtraria, nimirum ipsius insultus initiũ
tardet: longitudoq; accessionis ac magnitudo imminuatur: malignitas mitigeẽ: & ea, quæ super-
ueniunt symptomata, minora simpliciora q; fiant, vel neq; omnino superueniant: intermissio etiã
vel declinatio toleratu facilis longaq; succedat, omniaq; deleat accessionis symptomata: nã & hæc
manifestissima sunt declinationis indicia, sicuti priora augmenti. Cum vero, q̃ ad accessiones am-
C bas pertinent, æqualia fuerint: morbũ cõsistere demonstrant. Nunquid igit plus, q̃ erat opportu
num, à nobis est dictum? aut aliquid ab Hippocrate prætermissum, vbi docet, quo pacto quispiã
1 Epid. sect. 1ª. ex circuitibus inueniat ægritudinis incrementum? Ait.n. ‖ accessiones esse inuicem conferendas:
si citius fiant, vel non: si in longius tempus, vel non: si deniq; magis, vel non. Hoc.n. verbũ/citius
vel non/nihil aliud ostendit, nisi vtrum accessio horam consuetam anticipauerit, vel tardior facta
sit: Illud aũt/in longius tps vel non/nunquid longius perduraverit tps, an breuius: illud vero/ma
gis vel non/reliqua oĩa, quæ à nobis explicata sunt, in se comprehendit: nam & magnitudinẽ, &
morem ipsius morbi, & superuenientia ei symptomata, eorumq; insuper numerum, in eo, quod
dr magis ac minus, cõprehendi existimes: sic & declinationis (vt quæ & ipsa sit totius accessionis
pars) magis ac minus ex eisdẽ inuenire oportet intẽtionibus. Incremẽti itaq; & ascensus & augmẽ
ti (his.n. omnibus nominibus secũdum ægritudinis tps appellant) si citius fiat accessio, si longiori
tpe duret, si magis ẽt, indicia sunt: sicut his contraria, Declinationis signa ostendũt, si videlicet tar
dius fiat accessio, si breuiori tpe duret, sitq; omnino præcedente debilior: Statum vero indicant, si
in eisdem permaneant ac persistant. Et quidem sæpe in morbis nullum sensibile tps inueniẽ huius
modi, sed habente adhuc quarta (si ita contigerit) accessione indicia augmenti, quinta superueniet
D accessio, declinationis principium: qm̃ videlicet status momẽtaneus extiterit adeo, vt nemo, cum
adesset, agnouerit, sed, vt exquisite dignoscatur, primum declinationis tempus sit necessarium. Si
mile quiddam ẽt accidit in morborum augmẽtis: nam interdum prior accessio principium simul
habuit & ascensum & statum, scilicet in prima sui parte principium, deinde ascẽsum, postremo ve
ro statum: deinde secunda accessio manifeste visa est declinare. Sed præsente quidẽ secunda acces-
sione, tunc demum cognoscere, qualis fuerit illa, quæ præcessit, præter id, ꝙ vnusquisq; medicus id
facere potest, rem etiam maximi momenti in vsu medicinæ destruit, prænognitionẽ scilicet, de qua
plenius in libris de arte curatiua diximus. Generosi aũt medici, atq; arte Hippocratica digni est of
ficium, futurum statum prænoscere, cum omnem victus rationem ad ipsum inspiciens institu-
tuat. Eadẽ ratione principium morbi atque augumentum, non, vbi iam perfecta sunt, cognosce
re, sed multo antea prestabit prẽcognoscere.

De Ratione Primi morborum Principij dignoscendi. CAP. 4.

VIdeo tñ plurimos medicorum neq; præsentis etiam principij notitiam habere, sicut apprime
admirabilem Thessalum, qui in principijs contrahere iubet, ẽt si morbus fuerit adstrictus, ac
pro sui natura egens relaxatione: quo pacto vero quispiã ipsum principiũ agnoscat, tanquã rem
notissimam, dicere prætermisit: sed hoc nõ paruam habet dubitationem. Nam, si primũ exquisite
insultum

insultum pro principio morbi totius statuere oportet, indiuisibile erit, atq; sine tpe: si vero primã E accessionem, scimus hanc aliqñ & eius augmentum & statum in se ipsa comprehẽdere: præter id, quod extra oẽm rõnem est, vt, qui in septem ad summũ diebus morbus finiri debet, & qui ad mensis sex extendi, oẽsq;, qui in medio tpe terminantur; solam habeant primam pro principio accessionem. Sicuti.n. neq; oẽs morbi augmentum aut statum aut declinationem æqualis habent tẽporis, eodem arbitror modo neq; principium. Neq; tñ, si quispiam primam accessionem prꝛeterierit, iam poterit principium circũscribere: nam, si secunda statim subsequat, quæ habeat augmẽti indicia, & post ipsam tertia & quarta, & sic aliæ deinceps oẽs: qui primam omiserit accessionẽ, tanquã non principium: vel omne tps medium vsq; ad statum diceret esse principiũ, atq; ita oĩno tolleret ascensum: aut, vbi primo finiret principium, non haberet exprimere. Quæ nam est huius dubitationis medela? Si quidem velint, quæ sunt ab Hippocratẽ scripta, perdiscere, facilis atq; expedita esset ista doctrina: nunc vero prꝛeter id, q̃, quæ sunt ab Hippocrate optimè tradita, nolunt addiscere: illa, quæ ignorant, damnare conantur. Sed illis quidẽ inueniri non põt ignorantiæ medela, no
1ª.Aph.12.Ex. ord.5.a bis vero perfacile. Inquit.n. ‖ Accessiones & constitutiones, morbi ostendunt, & anni tempora, & »
circuituum inuicem incrementa. Quòd quidem morborũ constitutiones, quandam veluti eorum »
ideã ac formã nominat, secundũ quã ex talibus & tantis constituunt vniuersalibus tẽporibus, mi F
nima quispiam hac coniectura comprehenderet: Nam, cum in primo epidemiorum libro antea
1.Epid. cõ.3.t. 10.3ª.120.a dixisset, ‖ Sunt aũt modi, & constitutiones, & accessiones harũ quarumlibet febriũ. deinceps sub- »
iungit: Statim.n, continua, quibus incipiens floresci, ac viget maxime, & ad difficilius attolli: cir »
ca aũt crisim, & simul cũ crisi, extenuat. Est aũt, cũ incipit, mollis ac latens: insurgit aũt atq; acerbat »
singulis diebus: circa crisim aũt satis emicat. Ex quibus verbis manifeste ostendit se qualemcunq;
ex totius morbi tpibus compositionem, morbi constitutionem nominare. Quo igit modo morbi, & anni tempora, & circuituum adinuicẽ incrementa, vniuersalia tempora morbi commonstrabunt? nam hoc erat, quod quærebamus. Nam quartana aliqua febris inuadens nõ vtiq; habet accessionem primam principium: sicut neq; exquisita tertiana vsq; ad diem septimum, sutum potest principium extendere: eodem pariter modo & de aliis morbis iudicandũ. Nam febris ardens, & morbus lateralis, & inflammatio pulmonis (Græci καῦσον, πλευρίτιδα, & περιπνευμονίαν vocãt) breuis tpis habent principium: morbus aũt comitialis, & articularis, & coxẽdicum, & renum pas
2ª.Aph.25.Ex. ord.16.a siones, longi tẽporis. Sic quidẽ à morbis ipsis. A tpibus aũt anni, hoc mõ: ‖ Æstiuę quartanæ ma »
gna ex parte breues sunt: autumnales vero longę, & præsertim quæ ad hyemẽ attingũt. Sic & oĩs »
morbus alius æstate quidẽ breuiorẽ, hyeme vero diuturniorẽ habet crisim: & principiũ sic æstate G
breuius, hyeme vero longius habebit: similẽ quoq; seruabit in aliis tpibus proportionem. Sic quidem & anni tpa morborum constitutiones prenũciant. Circuituum aũt incremẽta hoc modo:
2.Epid.sect.1ª. Ait.n. ‖ accessiones esse inuicem conferendas, si citius fiant vel non: si in longius tẽpus vel non: si magis vel non: nam, si hęc omnia coniunxeris, ad exquisitam dignotionem propius accedes. Si vero nihil ex istis animaduertens, putas posse morbi principium cognoscere, {vel ab ascensu distinguere,} nunquam propè accedes ad veritatem.

De dignoscendis Morbi Temporibus ex Hippocratis sententia, potissimum ex Concoctione & Cruditate. CAP. 5.

NVnquid igitur hæc ad exquisitã temporũ morbi sufficiunt cognitionẽ? nequaq̃, sed habẽt aliquid quidẽ artificiosæ coniecturæ: tñ vero ab exquisita ratione deficiunt, quantũ illam, quæ nullo modo est, superant. Quid vero illis additũ, exquisitam faciat prægnitionẽ, si totum le
1ª.Aph.12.Ex. ord.5.a ges aphorismũ, intelliges, in quo ita scribitur: ‖ Morbi aũt accessiones & constitutiones, ostẽdũt, »
& anni tpa, & circuituũ adinuicem incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue per maiora »
interualla fiant. Sed & ex ijs, quæ mox apparent, conijcere oportet: veluti in laterali morbo si spu »
tum statim appareat, incipientem morbum facit breuiorem: si vero posterius, longiorem: & vri- H »
næ, & alui excrementa, & sudores, vel bonam morborũ iudicationẽ vel malã, & longũ vel breuem »
futurum morbũ, post apparentia, commonstrabunt. Hęc quidẽ ab Hippocrate in aphorismis scri »
1. Epid. cõ.2.t. 44.&.45.3ª.in. h.Et.112.a buntur: in primo aũt libro epidemiorum oẽs ‖ inquit coctiones excrementorum vbiq; esse oppor »
tunas, & bonos iudiciarios q; absessus ostendere. Deinde subinferens inquit: Coctiones celeritatem iudicij, & securitatem sanitatis, ostendunt: sed coctiones hæ quidẽ oẽs ijs adsunt, quæ coquũ »
tur. Quæ nã igit hæc sunt? non alia sanè, q̃ illa, q̃ mox apparẽtia nominauit: nã, quæ propria sunt morbi accidentia, simul cum morbo inuadunt, simulq; incipiunt: reliqua vero oĩa mox apparent. Inuadunt igit vnà cũ morbo laterali & febris acuta, & lateris dolor punctionis, & difficilis anhelitus, & tussis: mox apparent aũt quædã, vt ipsi morbo propria: non nulla aũt, vt cõia oĩbus febricitantibus. Vt propria quidẽ ipsius morbi, primũ quidẽ, si nihil educat cũ tussi, quod sufficiens est morbi coctione carentis indiciũ: secundo aũt, si educat quidẽ, sed nõ bonũ. Est aũt & hoc duplex, vnũ quidem, quod solũ caret coctione: alterũ vero, quod ẽt prauum existit. Ab his vero oĩbus id, quod coctum est, separat, quod ẽt propriè sputum appellãt: neq;.n. quod sanguineum est, ac bilio-
sum, atq; spumosum, ita nominamus, sed potius quodammodo sputamen vocamus: cum vero neque sanguini, neq; bili pallidæ vel nigræ, commistũ fuerit id, quod tale fuerit, iam sputũ vocamus.

Quando

A Quando igit hoc cito apparuerit, morbum facit breuiorem: cum vero nullo modo educitur, aut crudum, indicat morbum in longius debere protendi: si autem prauum educitur sputamen, periculum imminere significat: si aũt ẽt malignum fuerit, mortem minatur. Quid igit sit sputũ, nunc non est opus exponere. Quæ vero propriè sputamina nominantur, ex his quæcunq; subflaua, & subrufa, & subpallida, & subspumosa, & tenuia existunt, solam cruditatem significant, nullum vero insigne malum prænunciant: quæ vero sine alia commistione sunt flaua ac rufa, crassa atq; spumosa, & viridia, viscosa, atq; rotunda, atq; his ẽt magis nigra, sunt praua. Considerãdum ẽt, quis sit eorum eductionis modus: nam, si facile expuant, constat quidem bona esse, contraria vero mala. Et quid oportet nos plura dicere, cum possimus verba, quæ in libro prognostico scribunt, ap-
« ponere? ‖ Sputum oportet in omnibus doloribus, qui sunt circa pulmonem ac latera, celeriter ex In Prog.cõ.2.t.
« pui ac facile, commistumq; videri vehementer flauum sputo. Neq; in dubio est, q̃ hoc loco Hip- 43.4ª.102.a
« pocrates sputum vocat id, quod secundum naturam se habet, cui flauum admistum esse oportere
inquit. Verbum aũt illud/vehemẽter/non nulli quidem neq; omnino adiungunt: quidam vero
ad cõmistũ referunt, vt sermo vterq; ita se habeat, commistumq; vehemẽter sputo, videri flauũ: vel
flauũ vehemẽter, commistum videri sputo. Sed prior sensus est artificiosior: semper.n, inæquales
B omniũ {motus,&} eorum, quæ plurimum distant, complexiones damnat Hippocrates. Experiẽ
tia quoq; ita esse probat: neq; etiam ratio dubia est: nõ tñ eam nunc explicare foret opportunum.
Quod aũt verbum illud/vehemẽter/ad commistum relationem habeat, ex ijs ẽt patet, quæ sub-
iungunt. ‖ Si.n, (inquit) multo post doloris principium expuat flauum, vel rufum, vel multã exci In Prog.cõ.2.t.
« tans tussim, vel non vehementer commistum, peius efficitur. Videt.n. in hoc loco Hippocrates, 45.4ª.202.c
« quæcunq; in secundo sermone dicuntur, ijs opponere, quę in primo dicebant: verbo quidem/cele
riter/illa/multo post principiũ doloris expuatur: verbo/facile/illa/multã excitans tussim: illis ve-
« ro/commistum videri flauum vehemẽter sputo/impermistum simpliciter, ac solum flauum, tum
quod ex vtrisq; commistum est, colore. s. sputi naturalis & flauo vel rufo, non tñ vehementer. Sed
« & post hæc subiungens manifestius dicet, suam adhuc mẽtem aperiens, his verbis: ‖ Nam flauum In Prog.cõ.2.t.
« impermistum existens, periculosum (impermistum est aũt id, quod sputo non commiscetur) albũ- 46.4ª.202.d
« aũt, & viscosum, & rotundũ, inutile. deinde rursus paulatim ad difficiliora sermone progredi-
« ‖ Malum aũt, quod viride est valde, & spumosum. Ac deinceps addit: ‖ Si vero ita sit impermistũ, In Prog.cõ.2.t.
« vt ẽt nigrũ appareat, omni alio peius est. Ex proprijs quidẽ morbi lateralis ita distinguere opor- 47.4ª.202.d
tet. Sed prætera inspicienda sunt omnia, quæ sunt morbis acutis cõia, quæ deinceps cõnumerat, In Prog.cõ.2.t.
« Cita scribens: ‖ Sunt aũt hæc bona, Facile perferre ægritudinem, bene spirare, & esse doloris exper- 48.4ª.202.g
« tem, & sputum facile expuere, corpus totum æqualiter calidum esse, & molle, & sitim nõ habere: In Prog.cõ.2.t.
« vrinas autem, & alui excremẽta, & somnos, & sudores, quemadmodum scriptum est: hæc omnia, 56.4ª.203.g
« bona esse sciendum est. Hæc itaque sunt bona signa, tum propria eorum instrumentorum, qui-
« bus vis spirandi est demandata: tum communia omnibus alijs morbis acutis, continuatim ordi-
« ne inuicem scripta. Atque ipsis adiungens subinfert: ‖ Mala autem sunt his contraria, Diffi- In Prog.cõ.2.t.
« culter perferre morbum, spiritum magnum esse, ac crebrum, non cessasse dolorem, vix sputum 56.203.g
« expuere, vehementer sitire, totum corpus ab igne inæqualiter detineri, & ventrem quidem ac la-
« tera calida esse vehementer, frontem autem ac manus frigidas, & pedes frigidos: vrinas vero, &
« alui excrementa, & somnos, & sudores, quemadmodum scriptũ est: singula hæc mala esse cogno-
« scere oportet. Scriptum autem est de his in eo volumine, quod prognosticon inscribitur, in quo
« similem in his singulis ipse tradit doctrinam, qualem & nunc in sputaminibus. Sicuti enim in his
hoc quidem est coctionis signum, hoc vero cruditatis, hoc aũt mortis: &, quod coctionis est signũ
si in principio statim appareat, propere salutem subsecuturam ostendit: quod aũt cruditatis: mor
bum in longius tempus extendi debere: quod autem exitiale est, hominem moriturum significat:
D &, si valde exitiale fuerit, cito: si vero remissius extiterit, in longo tempore: Eadem in vrinis ipsis
& alui excrementis, & reliquis omnibus, de quibus est sermo futurus, distinctio est adhibita: etenim hæc omnia, non nulla quidem coctionis, non nulla vero cruditatis, & quædam etiam mortis,
« indicia sunt. Nigrum enim sputamen, præter id, q̃ crudum est, etiam mortem portendit: sic & vri
« na nigra non cruda solum, sed etiam lethalis est: est autem simpliciter cruda, quæ alba est ac tenuis,
« quam aquosam nominamus.

Quæ Prima sint apud Hippocratem Capita, per quæ Tempora Morbi intelliguntur: ac Aduersus eos, qui Principium morbi, primum ipsius Insultum appellabant. CAP. 6.

« RVrsus igitur ad aphorismum redeamus, in quo ita scribitur: ‖ Accessiones autem & consti- 1ª Aph.12.Ext.
« tutiones, morbi ostendunt, & anni tempora, & circuituum adinuicem incrementa, siue quo ord.5.a
« tidie fiant, siue alternis diebus, siue longius tempus intermittant. Sed & ex ijs, quæ postea apparue
« rint, coniecturam accipere oportet: velut in morbo laterali, si sputum statim morbo incipiente ap
« pareat, breuem futurum significat: si vero posterius, longiorem. Et vrinæ etiam, & alui excremen
« ta, & sudores, & bonam & malam crisim habituros, & cito vel tarde finituros morbos, cum mox
« apparent, indicant. Nam hæc liquido sunt eorum omnium, quæ in prognosticis scribuntur, com-
pendium: cum antiquus ille author sola capita eorum, quæ in eo libro particulatim scribuntur,

in

in aphorismos transferre tentauerit. Quæ nã igit sunt hæc capita? sæpius.n.repetere, mihi vt me- E
lius, vt quis, etsi nunc erubescens, discat & morbi principium cognoscere, & futurum statum præ-
uidere: hoc est, vt ipse dicit, forma morbi, & natura tẽporis, & accessionis circuitus, & quæ in mor
bis mox apparent. Erit aũt mihi sermo in eodem exemplo, adhibita breui distinctione de nomini
bus, quibus, vt par erat, veteres vtebant ad solũ mentis conceptũ explicandũ, cũ oĩ studio incũbe-
rent ad exquisitam rerũ cognitionem: iuniores vero ferè oẽs circa nomina suã conterunt vitã, mi-
nime de rebus solliciti. Principium igit morbi, primũ insultum indiuisibilẽ primæ accessionis, ve
luti & ipsum nunc, quod sine latitudine est, vocant: sed & iã aliquod tps latũ, quod ẽt in ipso, nũc,
obseruamus, qñ dicimus nunc esse hyemẽ vel æstatẽ, vel aliquod aliud tps. Quod igit in nullo ser-
mone tali, qualis est is, quẽ antea scripsimus, aphorismus, & multi alij, qui postea dicent, principiũ
2. Epid. sect. 1ª. vocet Hippocrates primũ illũ & indiuisibilẽ morbi insultũ, vnicuiq; liquet. ‖ Qũo.n. circa morbo- »
rũ principia considerandũ, si statim morbus florescat, in eo significatu dictũ, quispiã posset arbitra »
A 2ª Apho. 29. Ext. ord. 16. f ri? Vel illud? [a] ‖ Incipientibus morbis, si quid mouendũ vr, moue: consistentibus verò, melius est »
B 1 Prog. cõ. 1. t. 8. 4ª. 191. e conquiescere. Et illud? [b] Sigit in principio morbi facies talis erit, nam facies illa mortuæ similis, »
C 1ª Aph. 24. Ext. ord. 10. c de qua ista dicunt, neq; illo exquisite principio morbi vnquã fieri potuisset. Eodẽ modo, cũ dicit: »
D 2ª. Aph. 30. Ext. ord. 16. g [c] In acutis morbis raro, & in principijs, vtendũ purgationibus. de principio intelligit, quod ad tps F »
E 4ª. Apho. 22. Ext. ord. 29. f latum extendit. Multo magis cum scribit: [d] Circa principia & fines oĩa debiliora, circa statum for- »
F de Vict. ra. in acut. com. 2. t. 45. 7ª. 123. d tiora. Neq; in alio sensu dictũ est, [e] In quorũ morborũ principijs nigra bilis vel infra vel supra exie »
G 1ª. Aph. 12. Ex. ord. 5. 2 rit, mortale. Eodẽ modo in libro de ratione victus, quæ seruat in acutis morbis, in connumeratio- »
ne illorum vehementiũ accidentiũ subintulit: [f] Hæc autem si in principijs appareant, vehementis- »
simum delirium ostendũt: vt plurimum aũt moriunt. Eodem modo se habet ẽt in aphorismo, de »
quo paulò ante facta est mentio, vbi inquit: [g] Veluti in laterali morbo, si sputũ statim appareat in- »
cipiente morbo, morbum ostendit breuiorem. Neq;.n. dictio illa/incipiẽte/primũ exquisite insul »
tum hoc loco significat, tum quia huic sensui rerum natura repugnat, tũ quia dicere non potuisset »
/post apparẽt: qũo.n. different ab ijs, quæ simul inuadunt, illa quę exquisite idem habent princi »
piũ inuicem & cum vniuerso morbo? Post apparent aũt quædam statim in prima die, quędã in se »
cunda, quædam in tertia, quædam in quarta, quædam, cum processerit morbus.

Quid proprie Principium Morbi ab Hippocrate dicatur: ac de Indicijs, quæ ex Alui deiectione, Vrina, ac Sputo desumuntur. CAP. 7.

PRincipium vero secundum latitudinem communi quadã & prompta imaginatione, in qua
nullum adhuc est artificium, in prima accessione continetur. Atq; idcirco quædam statim, cũ G
1. Epid. cõ. 3. t. 10. 3ª. 120. a incipiunt, statum accepisse dicuntur: quemadmodum in primo epidemiorũ, vbi inquit: ‖ Statim »
enim continua est, quibus incipiens florescit ac viget. Nam verbum id/incipiens/hoc loco non di »
cit de vero morbi tpe, alioqui repugnaret ei florescere atq; vigere, sed de eo, quod subsequit prin-
cipium exquisite dictum, quod, vt plurimum, ad tertium extenditur diem. Omnino enim febris
hæc, vbi principium illud indiuisibile fecerit, deinde hoc pacto incremento quodam vsa fuerit;
proprium recipit statum, quædam in prima statim die, quædam in secunda, quædam in tertia: ‡
non tamen in primo insultu primæ accessionis posset aliqua febris habere statum. Sed, siue in pri
mo die, siue in secundo, istum habeat, atq; hinc vsque ad integram solutionem extendatur, nullum
sensibilem alterius accessionis insultum accipiens, hæc statim ab initio proprium habuisse statum
diceretur. Et hoc est, quod ab Hippocrate dicitur: Statim enim continua est, quæ incipiens flore-
1. Aph. 12. Ext. ord. 5. 2 scit ac viget. Tale igit est: ‖ Si sputum in laterali morbo statim post apparuerit incipiente morbo,
eum facit breuiorem. i. ante, cũ secunda accessio inuaserit: adhuc.n. lateralis morbus diceretur inci-
pere, non solum, qñ huiusmodi accessio ascensum habeat vel statum, sed in tota declinatione; atq;
omnino ante, quàm secunda inuadat accessio, quæ vt plurimum in laterali morbo tertio fit die.

Quodcunque igitur coctionis signum post apparuerit, breuem & salutarem morbum futurum H
ostendit. Tale quidem est sputum, quod in morbo laterali apparet: nam cuiusque partis in corpo
re superfluitas, eam, quæ illi inest, dispositionem ostendit: si cocta quidem fuerit, salubrem: cruda
In Prog. cõ. 2. t. 13. 4ª. 199. a autem, ægram. Ita igitur & illa scripta sunt: ‖ Alui autem excrementa optima sunt, quæ mollia »
sunt, & cohærentia, & quæ eandem exitus horam seruant, quam in sanitate habuerunt. Quantitas »
vero esse debet pro ratione cibi, qui assumitur: nam, si exeuntia talia fuerint, ventrem inferio- »
rem sanum esse indicant. Et sputum quoque, cum fuerit exquisite simile illi, quod aduenit sanis,
integram sanitatem instrumentorum, quibus vis spirandi est demandata, significat: si quo modo
autem impediatur, atque à naturali recesserit habitu, tantum ea læsa esse demonstrat, quantum ip
sam formam naturalem amiserit. Quod vero illi, quod secundum naturam est, maxime contra-
rium existit, crudum est, magnamq; ostendit membrorum patientium imbecillitatem: quòd si etiã
vitiosæ causæ aliquod signum habuerit, quemadmodum nigrum, pernicios issimum hoc est. Ita
etiam in Vrinis se res habet. Nam & hæ, quæ sanorum vrinis simillimæ sunt, venosum instru-
mentorum genus satis robustum esse demonstrant: quæ vero crudiores sunt, eiusdem imbecilli-
tatem significant: quæ vero maxime sunt sanorum vrinis contrariæ, hæ quidem omnino sunt
crudæ, & maximam indicant imbecillitatem venosi generis vniuersi: quæcunque verò & su-
perantis

Aperantis causæ prauitatem ostendunt, veluti nigræ, hæ sunt extreme exitiales. Hæc igitur tria si-
gnorum genera propriam cuiusque membri coctionem significant: inferioris quidem vẽtris ex-
crementa, quæ secundum naturam se habuerint: venosi vero generis, vrinæ: instrumẽtorũ autem
duntaxat, quibus spiramus, sputamina. Sicuti vero hæc, locorum ipsorum, ex quibus excernunt,
indicia præbent, eodem, vt arbitror, modo & vrinæ renum & meatuum, per quos vrina defluit, &
4ª. Aph. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. Ext. ord. 36. a. b. c. d. e. f g. h. veſicæ, & penis. ‖ Sed vrinas quidẽ, quæ in harum partium morbis accidunt, in aphorismis separa-
tim Hippocrates scripsit: quę vero acutis affident ęgritudinibus, in prognosticis: qñ hic liber (vt
iam sæpius ostendimus) de solis est morbis acutis. Et, cum in eodẽ libro compleuisset oẽm de vri-
« nis sermonem, postea in fine subiunxit. ‖ Ne decipiaris aũt, si velica quopiam vitio affecta, aliquã in Prog. cõ. 2. t. 37. 4ª. 201. d
« ex his vrinam reddiderit: neq;.n. totius signum, sed ipsius per se ipsam. Sicuti igitur veſicæ emi
nit, facto in ea sermonis exemplo: ita & renes, & vasa deferentia vrinam, & penẽ, subaudire opor-
tet. Maxima aũt ad hæc demonstratio sunt, quæ ab ipso in aphorismis sunt scripta: sicuti.n. velicę,
« ita & renum ægrotantium, signa conscribit. ‖ Quibus, inquit, in vrina crassa, caruncułæ paruæ aut 4ª. Aph. 76. Ex. ord. 36. b
« veluti capilli excunt, ijs à renibus excernũtur. Hæc igit tria signorũ genera, vt dixi, singula quęq;
coctionis præbent indicium: vrinæ quidẽ, eius, quæ fit in venis: deiectiones aũt, eius, quæ in ven-
B tre: sputamina vero, eius, quæ in spirãdi instrumentis: neq; vnquam vsu contingit, quin bonum
aliquod magnum ostendant coctionis indicia. Sanguinis aũt profluuia, & sudores, & tumores,
qui iuxta aures fiunt, & reliqui decubitus, si in tpe quidẽ fiant opportuno, prodesse possunt: intẽ-
pestiua aũt, nihil iuuãt. Quò fit, vt mihi videat hęc eadẽ innuere in libro de humoribus, vbi scribit:
« ‖ Decernentia in melius non statim appareant. Etenim nõ hęc tantum, sed difficultas anhelitus, & de humoribus com. 2. t. 14. Et 2. Epid. sect. 1ª.
« delíria, & lachrymæ, & vigiliæ, & comata .i. graues somni, & tenebricosæ vertigines, & hallucina
tiones (quas græce marmarygas dicunt) & anxietates, & oris ventriculi capitisq; dolores, reliq; ve
casus atque dolores, qui singulis partibus corporis eueniunt, exigunt distinctionem, & qñ iuuent,
& qñ nocent, & qñ non modo nihil profint, sed etiam signa sint deterrima. Quemadmodũ igit
principij vocabulum, nullum determinatum tempus significabat: eodem, arbitror, modo neq; id
verbum ἀυτίκα .i. statim: tantam vero temporis latitudinem obtinet, quantã & principij nomen.
Liquet aũt, cp ẽt sępius pro ἀμέλει .i. ilicet, aduerbio/statim/vtimur: veluti ĩ eo dicto videt vsus Hip
« pocrates: ‖ Insunt aũt modi & constitutiones singulis hisce febribus: statim.n. cõtinua est, quibus 1. Epid. cõ. 3. t. 10. 3ª. 120. a
« floreſcit ac viget. nam hoc verbum/statim/nihil significat, q̃ ilicet: quemadmodum, vt arbitror, in
« libro de ratione victus, quæ in morbis acutis seruatur: vbi ita inquit: Nisi ‖ ergo quispiã curet, quã de Vict. rat. in acut. cõ. 1. t. 31.
« C tum decet, sufficientem esse modum huiusmodi sorbitionis ptisanæ, sæpius nocebit: quibus. n. ci
« bus statim obseratus fuerit, ijs si quis nõ subducto vẽtre sorbitionẽ dederit &c. id verbum/statim/
tale aliquid significat. Sunt aũt eius verbi significatus q̃ plurima exempla & apud oẽs alios Græ-
« cos, & maxime apud Hippocratem. Ad alterum aũt transgrediamur. Cum.n. inquit, ‖ Signa decre 2. Epid. sect. 1ª.
« toria non statim apparent. hîc/statim/q̃ primum significat, hoc est in principio morbi. Non sunt
aũt eadem decretoria, & quæ coctionis indicia dicuntur: non.n. fieri potest, quin ista omnino vel
bene vel male decernant. At vero coctionis signa salutem quidẽ hominis, non tamen per crisim
oĩnõ, futuram ostendunt: neq; enim, si subitam in morbo mutationem intellexeris crisim, neque
si præcedentem perturbationem, necessario coctionis signa dictorũ erunt: cum illud accidere pos
sit, vt morbus in longiori tempore paulatim coctus, ad integram deueniat solutionem. Ostendet
autem & in sequentibus adhuc manifestius, quomodo differant decretoria symptomata à coctio-
nis signis: nunc vero hoc tantum ostendisse sufficiat, cp coctionis, quæ in spirandi instrumẽtis fit,
sputa: eius vero, quæ in venis, vrinas: illius autem, quæ in ventre, alui excrementa, signa statuere
oportet: Et cp in febribus omnibus (quoniam venosi generis sunt passiones, nã & arterias in hoc
genere comprehendimus) ad vrinas præcipue attendere oportet: in ijs autem, qui laterali morbo
D afficiuntur, primum quidem sputamina, secũdo loco vrinas, quoniam is morbus omnino cum fe- ☉
bribus iungitur: in passionibus autem ventris, si sine febre fuerint, sola alui excrementa inspicere
oportet: si autem cum febre, etiam vrinas.

Quid differant Concoctionis Indicia, à reliquis, quæ Decretori a appellantur. CAP. 8.

PRoprium igitur vniuscuiusque morbi principium, coctionis signis determinatur. Differt au
tem ab eo, quod secundum latitudinem principium dicitur, quod nullum habet artificium,
cp vltra tertium diem non extendi intelligitur: sicuti etiam in libro prognosticorum manifestissi-
« me ostendit. Nam, cũ antea dixisset, ‖ Si in principio morbi talis fuerit facies, postea subiungit, Si In Prog. cõ. 1. t. 8. 4ª. 191. c. Et 192. d. t. 9.
« aũt longior morbus fuerit, q̃ triduanus, aut quatriduanus. principium secundum latitudinem ma
nifeste nobis ostendens vsq; ad tertium diem extendi. Verũ aũt vniuscuiusque morbi principiũ,
quod ẽt partem ipsius esse diximus, vsq; ad multos quaternarios extendi contingit: tunc.n. primũ
finitur, cum coctionis signa apparuerint. Reliquum vero deinceps tempus vsque ad statum, iam
alterum tempus est, quod augmentum & ascensus nominatur. Deinde post hæc status, qui est ve-
hementissima totius morbi pars. Vltima vero omniũ est declinatio. Coctionis igitur signa (sæ-
pius.n. quæ vtilia sunt, repetere conuenit) nunquam male apparent: decretoria autem, est, vbi
male: neque enim in augmentis, neque in principijs, sed in statibus, illa apparere conuenit. Do ijs,
quidem,

quidem,quæ in augmentis ac ſtatibus apparent,poſtea dicemus. Iam vero de ijs,quę videntur in E principijs,dicamus,illud prius ad memoriam reuocantes,q̃ in reliquo ſermone,qui ſequitur, duo principij ſignificata p̃termittentes,& illud,quod eſt primi inſultus, qui ſine latitudine ẽ: & alterũ, quod eſt primæ acceſſionis: de ſolo tertio diſſereremus, videlicet cruditatis: nam & huius artificioſa quædã dignotio,& magna oſtendere natura apta eſt. Neq; igiſ ſudores,& vomitus, & alui excremẽta,neq; tumores poſt aures,neq; profluuia ſanguinis,ſi hoc tpe appareant, vnquam per criſim ægritudines finierunt. Hæc igiſ iam ẽt,velut cauſæ,morbos finire creduntur: quę vero,velut horum ſigna ſunt indicatiua,deliria exiſtunt,atq; vigiliæ,& ſomni graues,& dolores,& lachrymę,et difficultates ſpirandi,& tenebræ oculis obortæ,& quæcunq; ſimilia: etenim hęc,ſi abſq; coctionis ſignis apparuerint,ſunt peſſimarum diſpoſitionum indicia. Hæc igiſ vniuerſa,& quæ vt cauſæ,& quæ vt ſigna criſis ſunt,non ſtatim appareant,hoc eſt non in primo morbi tempore,q̃ oĩno nulla adeſt coctio: reliqua aũt tria,quæ coctionem oſtendunt ſigna, ẽt ſi in prima protinus acceſſionis hora apparuerint,ad bonum apparent.

Quo pacto Hippocrates Principium Morbi cognoſcendum docuerit. CAP. 9.

RVrſus ergo repetentes dicamus: Hæc vniuerſalia morbi tempora ex morbis ipſis primùm coniecturari oportet,quantum extendi debeant: deinde ex anni temporibus,& circuituum F proportione: & præter hæc omnia ex poſt apparentibus,in quibus prima & præcipua ſunt ſigna coctionis,ex quibus circũſcriptum iã principium poſſis exquiſite cognoſcere. Ex hoc aũt futurũ ſtatum coniecturã artificioſa,quam paulo poſt aperiemus,agnoſces: voco aũt coniecturã artificioſam,quæ propẽ ad veritatẽ acceſſerit. Sicut igiſ non habeſ exquiſita principij cognitio ante,quàm incipiat aſcenſus: ita neq; aſcenſus ante,quàm ſtatus inuadat. Exercitandum eſt & hoc in loco, vt inuadentem ſtatum cognoſcamus,deinde vt præcognoſcamus. Qm̃ vero & horum omniũ dux eſt Hippocrates,æquum eſt,vt hoc in loco eius verba exponentes,ſermonem trãſigamus. Præſtat verò fortaſſis, ante, quàm aggrediamur hæc facere,pauca quædã eorũ,quæ nuper diximus, apponere. Quod.n. prius,tanquã morbi partẽ, principiũ inuenire quærebamus, vtrum æqualis ſit tpis in omnibus morbis,aut in ſingulis proprium tps habeat (de quo diximus Theſſalũ,delirum illud inueniſſe præceptum, Oportet in vnoquoque morbi principio adſtringere, ẽt ſi morbus ex cõſtricta fuerit communitate) || primus omnium Hippocrates diligentiſſimè oſtendit: non tm̃, quid ille dicat, intelligunt, ob enarrationis breuitatem. In præſentia aũt ſufficiat ex vno dicto priſci authoris mentẽ explanare: nam & alia, niſi quis oĩno indiligens fuerit, ſimili modo quiſpiã inueniet. In mediũ aũt adducemus iſtũ aphoriſmũ: || Cocta medicari & mouere, non cruda, neq; in principijs, niſi turgeant, quod verbũ/turgere/proprie de animalibus dici conſueuit, quæ ad coitũ rapiuntur: translatũ aũt eſt ad eas, quæ properant & celeriter mouent ægritudines,& præcipue cum laborantis ſenſus ab inordinata humorũ & ſpirituum agitatione quodam modo iritat: nam in his tãtum quiſpiam rationabiliter pharmaco in principijs vteret,cum coadiuuantem habeat ad facilius attrahendum, ſuperabundantium humorum motum: quemadmodum,qui præter id q̃ omnino crudi ſunt,cum ſtabiles etiam & fixi ſint, purgantium medicaminum tractibus difficulter obediũt. Sic etiam illa dicta ſunt: || Quicunq; ea,q̃ inflammant,ſtatim in principio morborum ſoluere medicamento tentant,ab eo quidem, quod intentum eſt atq; inflammatum, nihil adimunt, neq;.n. cedit cruda adhuc paſſio: quæ verò morbo reſiſtunt,& ſana ſunt, colliqueſcere faciũt. Sed harũ rerum cõtemplatio ad eos pertinet libros,in quibus de curandi arte tractatur. Quòd verò Hippocrates vocet principium,totum illud tempus morbi,in quo omnino crudus eſt,iam liquet: nam,cum antea dixiſſet,q̃ cocta pharmaco purgare oportet, ſubiunxit/non cruda neq; in principijs/ac ſi principium exiſtat, quando crudus incoctuſq; eſt morbus.

1.Epi.ſect.1.1ª aph.12.Ex.or.5.a

1ª Aph.22.Ext. ord.10.b

de Vict. rat. in acut. com. 4.t. 22.7ª. 137.c. Et in epiſt. ad Democritum.

De Extremo Aſcenſu dignoſcendo: ac de Vigoris in morbis acutis Perduratione. CAP. 10.

QVomodo igiſ (nam rurſus repetenda ſunt,quę prius,cùm de ipſis loqueremur,omiſimus) H terminum aliquem quiſpiam ita manifeſtum præfiniet vltimæ parti aſcenſus,quemadmodum fini principij ſ. quo aliter,quam ſtatus indicia inſpiciendo ſ. Dicit aũt & hæc Hippocrates in vno quidem ſermone: || In principijs quidem omnia ſunt imbecilliora, in ſtatu verò fortiora. In altero verò,hoc: || Vbi quidem peracutus eſt morbus,ſtatim extremos labores habet. Quo igiſ hoc ipſum cognoſcimus,q̃ nunc fortiſſima ſit ægritudo, & maximas habeat acceſſiones ſ. Si .n. ſimul atq; ex toto debeat fieri tranſmutatio (quod κρίνεσθαι. i. iudicari in præſentia vocabimus) principium criſis,vltimum aſcenſus terminum eſſe ſtatuendum eſt. Si verò paulatim, ad eas, quæ fiunt in periodis acceſſiones,eſt attendendum: ſi enim || citius,& longiori tempore,& magis (vt ipſe dicebat) fiant, liquet morbum ad ſtatum aſcendere, atque augeri: ſicuti cum ad cõtrarium mutatio ſubſequiſ, ceſſat atq; declinat. Contingit aũt non nunquã duas acceſſiones, vbi maximè factæ fuerint inuicem æquales, ſtatus tempus circumſcribere: non nunquam vero vnam omnibus aliis præcedentibus reliquisq; ſequentibus eſſe maiorem. Ad tres autem extendi acceſſiones ſtatus tẽpus, in morbis acutis non admodum accidit: in diuturnis verò, non modò ad totidem, ſed lõgè plures. Ita quidem cognoſcere oportet tempora vniuerſalia, aut cùm fiunt, aut nuper facta: ſed, quæ futura ſunt, alio modo.

2ª Aph.30.Ext. ord.16.g. 1ª Aph.7.Ext. ord.4.d

2.Epid.ſect.1ª.

De

De Futuris Temporibus Morbi dignoſcendis: ac primum de Concoctione & cruditate, quæ ineſt in Alui excrementis. CAP. 11.

QVi vt magis clareſcat audientibus,neceſſe eſt prius dicere aliquid de alui excrementis,& de vrinis, ſicuti prius diximus de ſputaminibus. || Alui igitur excremẽtum optimum (ait Hipocrates) eſt,quod molle atq; coniunctum eſt, quodq; ea ora exierit,qua tempore ſanitatis conſueuerat: quãtitate vero quę ſit pro ratione cibi aſſumpti. Hoc in loco,ab ipſius cõſiſtentia, & quantitate,& tpe excretionis, facit dignotionem. Quia vero inferiorem ventrem ſanum oſtendunt huiuſmodi excrementa, idcirco ſubiungens inquit, || Tali enim exiſtẽte deiectione, inferior venter ſanus eſt. Nunc vero inferiorem ventrem vocat ad dſiam thoracis. Propterea igitur neq; coloris meminit excrementi, quoniam nullam vim habet ad inferioris ventris diſpoſitionem exquiſite indicandam. Nam, q̃d excrementum ſit bene concoctum, ſufficiunt indicia prædicta, q̃ videlicet ſit molle,atque coniunctum: & non anticipet tempus naturale, neq; poſterius exeat: & eius quantitas ſit pro ratione ciborum aſſumptorum. Sicuti vero,ſi hæc omnia adſint, omnino coctum eſt: ita non etiã, ſi horum aliquid non adſit, omnino incoctum eſt: fieri enim poteſt, vt ipſe quidem vẽter circa proprium opus robuſtus ſit, ſed vel pp vehementem adiacentium partium calidũ exugatur atque exiccetur, quod bene concoctum fuerit: aut propter diſtributionis imbecillitatem humidius, q̃ oporteat, egeratur. Quod quidem molle & coniunctum eſt, cõcoquendi vim validam eſſe liquido oſtendit, ac digeſtionem optime fieri, ac præterea nullã ventris partibus inflãmationem ineſſe. Si cui vero id verbum lęue prætermiſſum eſſe vr̃ (nam quod bene concoctum ſit, id protinus etiam læue eſſe oportet) hic non recte diſcernit: nam, quod coniũctum eſt, fieri non poteſt, quin etiam læue non ſit: nam vnitum oportet eſſe in partibus omnibus, & velut vnum exiſtere exquiſite. Si vero aliquæ quidẽ eius partes integræ & aſperæ & duræ viderẽtur, aliquæ aũt humidæ & aqueæ, quomodo hæ forent ſimul iũctæ ſ. nã hoc pacto adinuicem diſſoluerentur: & aſperæ quidem & duræ partes ſeorſum conſiſterent: humidę aũt tanq; aqueæ & tenues adhuc rẽmanentes non poſſent ſolidis alligari, neq; vllam per ſe cũ illis habere cõionem, circunfluentes vero vndequaque & defluentes, inequale neq; vllo pacto coniunctũ facerent excrementum. Quod quidem tale eſt (dico autẽ molle atq; coniunctum) oĩno ventris ſanitatem oſtendit: ſed ſimul etiam illud indicat (vt dixi) nullum ex ijs, quę circũiacent, membris aliquo modo pati: & digeſtionem optime fieri, nam, vbi ipſa non integre fieret, omnino humidum eſſet excremẽtum.

Si vero excretionis ſeruetur tempus, quod fuerat in ſano corpore, ex eo liquet neq; coctionis tarditatem adeſſe, neq; vllum potentiæ vel retinentis vel expellentis errorẽ: nam, ſi tardius, q̃ oporteat, excernat, coctionis, aut motus, quo per inteſtina deferẽ, tarditas oſtenditur: ſi aũt citius, potentiæ retinentis debilitas: neq; enim id euenit propter robur alteratricis, cum fieri non poſſit, vt, qui ægrotat, acute præſertim, ventrem habeat robuſtiorem, q̃ ſanitatis tpe: cum bene cum eo agatur, ſi non multo ſit imbecilliór. Si vero cum aliquo morſu celeriter exeat, id ex irritatione quapiã contingit, neque robur aut imbecillitas aliqua exinde ſignificatur. Sed, ſi ſine morſu aut aliquo alio ſymptomate in tempore opportuno excernatur, tres ventriculi vires vigere demonſtrat, alteratricem, retentricem, & expultricem. Quo'd vero quatuor ſunt naturales vires in qualibet noſtri corporis parte, alibi oſtendimus: neque nunc oportet aliquid horum ita incidentium demonſtratione perdiſcere, qm̃ de his ſingulis ſeparatim ſcripſimus. Reliquum eſt igitur, vt oſtẽdamus oportere alui excrementa, quæ emittuntur, ad ea, quę intus aſſumuntur, ſeruare, ꝓportionem. Excrementum igiſ molle, atq; coniunctum, & quod horã, qua excernebatur ſanitatis tempore, ſeruat, niſi ẽt ſeruauerit ad ea, quę intus aſſumuntur, conueniẽtẽ proportionem, aliqua eius pars intra cęcum, & id quod vocaſ colon inteſtinum, retineſ, aut in alijs tenuibus inuolucris. Non eſt autẽ hoc neq; ſicuti ſignum, neq; ſicuti cauſa, bonũ: ſicuti ſignum quidem, qm̃ vim expultricem nominatam ac propulſoriam, debilem eſſe ſignificat: ſicuti cauſa autẽ, qm̃ ibi quędam ſuperfluitates intus remanent, quas potius emitti oportebat: adeo vt, quod habet hæc omnia prædicta ſigna excremẽtum, firmiter indicet inferioris ventris ſanitatem. Quo'd, ſi ex his vllum deficiat, non nunq; ipſius vẽtris aliquem affectum ſignificat, aliqñ autem digeſtionem eſſe offenſam, aut aliquod circunſtantiũ organorum nõ eſſe ſanum, aut aliquod ſymptoma dominari, ſicuti & in morſu dicebatur. Quod'nã igitur erit exquiſite ſecundum naturam ſe habẽs excrementum ſ. quod neq; in ventre, neq; in circunſtantibus organis aliquod erratũ eſſe ſignificat. Tale aũt eſt, quod præter ea, quæ prædiximus omnia, etiam illa duo recipit, quæ Hippocrates ipſe ſcribit deinceps in hũc modum: || Subrufum aũt erit, & non admodum fœtidũ. Si.n. rufum purum, vel nullo modo ſubrufum extiterit, ſed etiã ſecũdum ciborum colorẽ, alterum duorum ſignificat, ſcilicet plus rufæ bilis in ventrem defluere, aut nihil omnino: horũ vero primum quidẽ, ſi circa initia fiat, bilioſiorem morbũ oſtendit: ſi vero declinationis tempore, corpus integre expurgari. De his quidem in ſequentibus exquiſitius dicemus. Incoctum aũt excremẽtum eſt tenue, & albũ, & aſperũ, & humoris expers, & comeſtorum ſeruat qualitatem. Tertium præter hæc eſt excrementorũ genus, qđ non ex ciborũ fit diſpoſitione, ſed ex confluentibus ad ventrẽ ex toto corpore ſuperfluitatibus, quod aliquid poteſt indicare: veluti id, quod paulo antea rufum purũ dicebamus. Sed hoc quidẽ, qñ rufæ amaræq; bilis humor

in Prog.cõ.2.t. 13.4ª.199.a

Ibidem.

in Prog.cõ.2.t. 17.4ª.199.c

impermistus & multus ad ventrem fluxerit, existit: Viride autem, est æruginosæ bilis indicium: E
sicuti Nigrũ, vel atræ bilis, vel sanguinis cuiuspiã in eo loco perusti: si aũt, veluti Liuidum quod-
dã in excremẽto apparuerit, vbi non fuerit tale aliquid intus assumptum, partiũ infernarũ validũ
frigus ac velut mortificationem indicat: si vero Pingue, vbi non fuerit tale aliquid assumptũ, pin
guis colliquationis est signum: quinetiã Viscosum, nisi & hoc ex cibi natura tale sit, colliquatio-
nis est indicium: Sed, quod quidem pingue est, ex pinguedine fit liquefacta: quod vero viscosum
ex ipsis solidis animalis partibus contabescentibus, quare multo grauius. Et quidem, quod Fœtet
vehementer, si etiam hoc ex cibo non accidat, vehementem putrefactionem ostendit. Vt autem
summatim dicamus, in omnibus, nisi pro cibi qualitate talia fuerint excrementa, ita oportet affe-
ctionem considerare: adeo vt, sicubi hoc taceatur, subintelligere tamen oporteat (&, quecunq; ab
Hippocrate in prognosticis dicunt, ita dicuntur) semper distinguẽtibus nobis, si quid ob aliud ali
quid, non propter ægritudinem fiat. Reliquum est, vt de stridẽte, & spumoso, & vario dicamus.
Stridens quidem ab eo, qui inest, sono, cum excernitur, noscitur: indicat autẽ ipsum excrementum
flatum cum tenui humiditate hĩc permistum, organa autem in vnum coacta atq; in augustum re
stricta. Spumosum vero fit (sicuti etiam in exterioribus accidit) cum. s. feruor ineſt, vel aliquis fla-
tuosus spiritus humiditate cõmistus est. Primum, immoderatæ caliditatis corpus colliquantis: se- F
cundum vero est inæqualis perturbationis effectus. Varium aũt, variis corpus affectibus detineri
indicat: ob hoc igitur & diuturnũ & malignũ existit: multi. n. variiq; affectus ad coctionem lon-
giori indigent tpe, periculumq; afferunt multitudini equale: nam simplex affectus facilius cõco-
quitur, & minus est, cũ multiformis, periculosus. Sic quidem de excrementis iudicare oportet.

De Vrinæ dignotione. CAP. 12.

DEinceps de vrinis dicamus. Ex his igitur illa optima est, quæ vrinę sanorum est simillima:
quæcunque vero non est talis, vel simpliciter incocta est, vel præter hoc & pernicioſa. Co-
ctum autem & incoctum nomine quidem sunt vnum, sicuti & genere: plurimam vero in eo, q̃
magis aut minus, differentiam habẽt. His igitur etiam manifestos terminos tentemus apponere,
quibus, quod est in medio, secernatur. Quæ quidem optime est cocta, in ijs, qui supremum sani-
tatis obtinent gradum, considerare oportet: talis enim est subrufa, & subflaua, magisq; subrufa, cũ
subflaua: statim vero & hæc mediocrem crassitatem habet. Nam, quæ hac ipsa crassior est aut te-
nuior, coctionem imperfectam significat: siquidem altera non dum in humorem conuersa est, al-
tera vero adhuc conturbata est. Hoc autem intelligere licet ex ijs, quæ tenues ac puræ excernũtur,
posthac vero vel remanent semper tenues, aut paulo post conturbantur, qm̃ vtræque coctione ca G
rent: eo autem differunt, q̃ altera non dum concoqui cœpit: alteri vero, qm̃ flatuosi spiritus ipsi
permisti sunt, perturbatio quædam, veluti in nouis vinis adhuc feruescentibus, inest. Nam, cum
triplex sit vrinarum turbidarum differentia, quia vel, cum tales mictę fuerint, paulo post resident:
vel semper similes permanent: vel purę quidem minguntur, postea vero conturbanẽ: praua qui-
dem ex dictis tertia, mitis autem prima, media vero inter vtranque secunda. Quoniam, quę statim
quidem residet, parum aliquid ita æqualis turbulentiæ superesse demonstrat: quæ vero semper ma
net similis, vigere adhuc, quæ est in sanguine, agitationem ostendit: quæ vero extra conturbatur,
debet incipere cõcoqui, quare optimo iure ea pessima est, nam & longiori tempore & virtute for-
ti indiget ad coctionem. Sed, quæ turbulenta mingitur; statimq; subsidentiam bonam habet, mor
bum haud ita multo post concoquendum significat, atq; idcirco mitior. Medio autem loco se ha
bet secunda: nam ea, vt quæ vigente fit conturbatione, quantum malitia differt ab ea, quæ adhuc
futuram perturbationem significat, tantum superat eam, quæ iam quiescentem obtinet. Quæ ve-
ro ad summum incocta est, has omnes vincit: est autem aquosa exquisite, neq; ita coqui incipiens,
qualis turbulenta: neque in spe, vt coqui debeat, sicuti quæ paulo post perturbatur: sed veluti de-
speratæ coctionis accidens: quæ talis est, venosi generis passio existit, qualis est in ventriculo ex- H
trema ipsa cruditas. Cum vero etiam statim transcurrit, vocatur à non nullis hydrops in matel-
lam, alij diabetem appellant, quidam vero alius antiquus in vrinas profluuium nominauit: sed
de nominibus alibi consideretur. Hæc igitur passio talis est, qualis circa alium læuitas intestino-
rum, mortificatio (vt dicceret quispiam) vtriusque virtutis, & retentricis & alteratricis: at hæc in-
ter oẽs vrinas crudas pessima existit. Sed post ipsam est aquosa, quæ, quantum quidem ad crudi-
tatẽ attinet, priori similis est: sed, quia nullũ aliud malum cõmõstrat, minus pernicioſa: illa. n. non
modo virtutis alteratricis (sicuti alba & tenuis) sed & retentricis imbecillitatem summam signifi
cat: hæc autem alterius solius, alteratricis. Quanto autem plures instrumentorum cuiusq; generis
actiones & vires impeditæ fuerint, aut ex toto perierint, tãto deterior est morbus: atq; idcirco pes-
simum est in vrinas profluuium, qm̃ duplex est vitium. Praua autem sufficiẽter est, quæ tenuis &
alba est, sicuti aqua: nam simplex quidem est dispositio, sed vltimæ est imbecillitatis indiciũ. Huic
proxima est altera vrina, quæ in multis apparet morbis, vt videatur mistam habere formam vini
abunde tenuis atq; albi: eius autem generatio est ex ea, quã nuper diximus, alba & aquosa, vt quę
paucum ichorem ex bili rufa susceperit, nam, & si exterius in aquam puram ochræ parum, vel
ipsius etiam bilis iniecerís, talis tibi aqua repræsentabitur: hæc quidem vrina proxime accedit ad
crudam.

A crudam. Post hanc est subpallida: pallida vero iam et subrufa est: si enim in aquam iniecceris vel ru
fi coloris parum, vel pallidi multum, simile tibi videbitur: hæc vero, quantum ad colorem attinet,
concocta iam est: oportet autem tm̃ eam discedere sua crassitudine ab aquosa, quantum colore,
siquidem bene concoqui debeat. Optima aũt omnium vrina, subrufa ac subflaua est: quemadmo
dum & antea diximus: veluti si eam extra tale quid facere velles, sanguinis serum ac bilem rufam
aquæ permiscens. Sermone aũt non possum exprimere mistionis quantitatem, sed vel ab altero
oportet addiscere de optima vrina, aut per te ipsum experientia percipere, qualis sit vrinæ secun-
dum naturam se habentis forma, eã in sanis corporibus perquirendo. Nã, cum adhuc coquit san-
guis, vrina, quæ mingit, leuem & equalem & albã subsidentiam ac multam facit: iam vero perfe-
cta coctione color quidem vrinæ intendit, minus autem subsidet: &, si longiori post hoc tpe ho-
minem a cibo prohibueris, videbis ipsam fieri continuo magis rufam. Nam & in cõmentarijs de
potentijs naturalibus ostendebam, quicquid alimenti supra modum calefit, & præsertim si pingue
fuerit & dulce, verti in amaram bilem. Qm̃ vero & flauam & rufam & pallidam nominat huiusl-
modi bilem: pleniq; sunt medicorum libri, in quibus hoc vel illo modo appellatur, sicuti in qui-
busdam indifferẽter: melius est hoc in loco illud rursus annotare, vt exactius quis dicta assequat,
B q̃ rufus color ad flauum proxime accedit: in hoc aũt differunt, q̃ alter magis ad albũ, alter ad splen
didum, vergit. Nam & amara bilis aliq̃ rufa apparet, aliq̃ flaua, sæpius autem & pallida tibi vi-
dẽ esse: si quidem albior & turbulentior facta sit, rufa: si vero splendens sit & purior, flaua, nam,
quod veluti igneum in bile splendet, ipsam reddit flauiorem. Quantum vero flauo rufum est al-
bius, tm̃ illo pallidum: quantũ rursus minus album est flauum, q̃ rufum, tm̃ flauo rubicundũ: quia
& sanguinis color non nunq̃ flauior existit, non nunq̃ rubicũdior apparet: vnde & sanguinem
ipsum aliq̃ flauum, aliq̃ rubrum dicunt. Nunq̃ vero sanguis maxime flauus eundem habet cum
bile flauissima colorem: sed est illa quidẽ flauior, sanguis vero rubicũdior: nã, qui apprime flauus
est color, medius est inter bilem ac exquisitum sanguinem in ijs, qui secundum naturam se habue-
rint: quare, si vterq; humor in ipso coniungat, nunq̃ fiet exquisite flauus, sed se ipso tm̃ magis fla-
uus. Hæc igit causa est, vt appellationes confundant. Quantum aũt ad vsum refert, facillimũ in-
uenire est, q̃ vrinarum, quæ secundum naturam se habent, terminus est in optime sanis corpori-
bus primum exquisitæ coctionis sanguinis tps: &, qui hanc fuerit contemplatus, deinde veluti re
gulam aliarũ vrinarũ sibi statuerit, quæ nam ipsam mutent dispositiones, facile inueniet. Nam, si
colorem exquisite seruauerit, subsidentiam vero albã & læuem & æqualẽ & multã fecerit, sic qui-
C dem coctionis ẽt signum exquisitũ fuerit: plus aũt de humore, qui crudus nominat, curacuri de-
monstrat. Propterea & in pueris omnibus fere, & perfectã ætatem habentibus, qui ociosam vitã
degunt, aut quouis alio modo repleti sunt, satis multam vrinę habent subsidentiã: qm̃ in his om-
nibus plus est de inconfecto & crudo humore, his quidẽ propter desidẽ vitam, illis vero propter
satietatem, pueris vero & ob satietatem (voraciores enim sunt) & ob id ẽt, q̃ vna ventriculi ope-
ratio non potest duobus simul sufficere, augẽdo scilicet atq; alendo: ante q̃ ergo in ipso sufficien-
ter alimẽtum coctum sit, ipsum ad se corpus trahit, atq; hinc fit, vt plurimũ crudi humoris coacer
uet. Hæc quoq; causa est, vt ijs, qui exocio & repletione febricitant, si sanitati restitui debent: ne-
cessario plurimũ subsideat: contra ijs, qui ex inedia & labore, ruræ quidẽ & biliose vrinę sunt: sol-
uitur. n. morbus prius, q̃ aliquid subsideat, plerunq; sufficit. n. in his & nebula alba & suspensio
bona, talis aũt est alba & læuis & æqualis: nam & ex ipsis sanis, qui multũ laborant, & pauciori ci-
bo vescuntur, sunt vrinæ biliosiores. Quare neq; simpliciter Hippocrates vituperauit vrinam ru
fam, sed, qñ simul cũ rubedine habuerit subtilitatem: ita igit inquit: ‖ Donec rufa fuerit vrina ac
tenuis, morbum crudum significat. Liquet aũt, q̃ neq; aliquid subsidet huiusmodi vrinis: neq; n.
contingit, vt, quæ tenuis sufficienter fuerit, vel si multo tpe quieta steterit, aliquã recipiat secretio
D nem, adeo vt crassior pars, quæ in ipsa pendebat, subsideat, tenuior vero superferat: nam hoc so-
lum aduenit ijs, quæ aliquam crassitudinem habent. Non tm̃, si etiam mediocriter crassa fuerit, &
breue quicq̃, quod subsideat, habuerit, iam cocta erit: si enim vel farinę hordei crassiori, vel squa
mis, vel furfuribus, similes subsidentias habuerit, vel nigras, vel virides, vel liuidas, vel fœtidas, præ
terid, q̃, quæcunque tales sunt, cruditatem habent, etiam alioquin sunt pernicioſæ. Nam Farinæ
hordeaceæ crassiori similes, duarum sunt dispositionum indicia, grandis scilicet colliquationis, &
caliditatis æstuosæ, quæ sanguinem adurit. At, quæ squammas repræsentant, sunt vasorum par-
tes superficiales, quę scilicet omnino resoluuntur, ac colliquantur. Ita et Furfuree, præter quam q̃,
quantum hæ crassiores ac minores sunt, tm̃ squamis similes, latiores ac tenuiores his sunt. Nigræ
vero subsidentiæ vel excedentem caliditatem atq; igneam ostendunt, vel ex frigiditate vehemen-
ti mortificationẽ: sic. n. & extrinsecus nostri corporis partes nigro affici colore videmus, partim
scilicet ex nimio calore, vt qui se Soli æstiuo exposuerunt: partim ex vehementi frigore, & veluti
mortuas, quemadmodũ in senibus aut quibuscunq; aliis supra modum refrigeratis. Ipsarum itaq;
totarum vrinarũ color niger: atq; ẽt eorũ, quæ in ipsis suspenduntur: aut earũ, quæ supra vehunt
nebularũ: ad easdẽ cãs refert, calorẽ. Simmoderatũ, aut mortificationẽ ex refrigeratione vehemen-
ti. Pessima igitur est tota vrina denigrata, adeo, vt neminem vnquã seruatum viderim ex ijs, qui

talem vrinam minxerunt: minus vero pernicioſa, ſi ſolum id, quod ſubſidet, nigrum fuerit: atque E adhuc minus, ſi ſolum id, quod in medio iacet: ac multo minus etiam, ſi nebula. Color vero Viridis fit in tranſitu ad nigrũ, & eſt quoddam veluti procœmium nigri: nam, ſi morbus malignus fuerit, & vomitionibus, & alui deiectionibus, & vrinis viridibus, poſtmodũ nigre ſuperueniunt. Color autẽ Liuidus eſt ſolius frigiditatis effectus: Odor vero grauis, putrefactionis. Quo d ſi veluti Oleum mingatur, colliquationis eſt ſignum. Tales quidem vrinæ prauæ ſunt. Quę aũt bene coloratæ ſunt, & ſubſidentias habent albas, & æques, & æquales, aut nebulàs quaſdam, aut ſuſpenſa ſimilia, oẽs vrinas bonitate præcellunt, maxime aũt in quibus ſubſidentia talis fuerit: ſecundum bonitatis obtinẽt locum, in quibus ſuſpenſa talia ſunt: tertium, in quibus nebulæ. Hæ igitur coctionis ſigna ſunt: reliquæ vero oẽs partim cruditatem, partim pernicièm portendunt. Nam, quæ alba eſt, & quæ tenuis, & quæ turbulenta, cruditatem: at, quæ farinæ hordei craſſiori, aut ſquammis, aut furfuribus ſimilis eſt, quæ nigra, aut viridis, aut liuida eſt, aut oleaginea, aut fœtida, pernicièm ſignificat. Quæ aũt ſubrufa, aut ſubflaua eſt, adhuc aũt tenuis: qua quidẽ tenuis, cruda exiſtit: qua vero talem habet colorẽ, iam coquitur: eſt aũt media inter eas, quæ ſunt exquiſite crudæ & coctæ: ſicuti & quibus alba quidem ſunt & læuia quæ ſuſpenſa ſunt, diuulſa vero & minime continua.

Hoc vero etiam in ſubſidentibus cõtemplari oportet, ſi non modo alba ſint & læuia, ſed ſi omni F no æqualia, & quia in nulla parte diuulſa ſint, & quia omni tempore talia ſint: nã, ſi alternatim mingatur pura in ſubſidentibus, ſemicoctum eſſe morbũ oſtendit. ‖ De hiſce igit omnibus admirabilis Hippocrates primus oĩum, quos ſcimus, optime docuit: & ꝙm viris quidem & mulieribus nigræ vrinæ peſſimæ ſunt, in pueris aũt aquæ ſimiles: nã in his magis conſuetę craſſiores, in pfectis aũt magis rufę: quod vero maxime contrarium eſt conſuetis, pernicioſum. Sed & de ſubrubentibus vrinis, & ſtatim habentibus ſubſidentiam ſubrubentem ac læuem, recte dixit, ꝙ ſunt quidẽ ſalutares, ſed diuturniores ijs, quas paulo ante ſemicoctas nominauit ſanguinis. n. ferosa ſuperfluitas iſtas intingit: oportet aũt non modo hanc, ſed ẽt aliquid rufę bilis admiſceri. Si vero calor naturalis adeo eſt imbecillis, vt neq; rufam generet bilem, neq; ſanguinem exquiſite coctum, ſed adhuc ſeroſum, atq; humidũ, ꝙ quidem ad ſui cochionem tpe egeat, eſt manifeſtum: ꝙ vero hęc diſpoſitio ſine periculo ſit, materiæ natura commonſtrat, quæ neq; tenuis aut aquæ ſimilis eſt, neq; integre craſſa, ſed neq; acris quidem aut putrida, ſed vtilis exiſtit & prope naturam ſanguinis.

VTVigorem & Reliqua morbi Tempora præſentiamus, ad Signorum naturam exacte dignoſcendam. CAP. 13.

SEd, poſtq̃ etiam de vrinis, quantum ad præſentia erat vtile, omnino dictum eſt, reliquum eſt, G vt dicamus (quod polliciti ſumus facere) præcognitionem ſtatus atq; aliorũ temporũ morbi. Ergo, ſi vnum quidem aliquod tale ſignum, aut etiã plurium collectio, firmiter indicare poſſet id, quod futurum eſt, neq; ipſe Hippocrates dixiſſet ‖ artem̃ longam, neq; noſtri temporis medici admirarẽtur, ſi poſſibile eſt in prænotionem medicinalem eiuſcemodi omnia venire. Quoniam vero neq; ſignum vllum ita fidele eſt, vt exquiſite oſtendat ſingula ex futuris tẽporibus: ſed neq; quæ ſecundũ concurſus quoſdã ſigna ſunt cõplicata, ſola poſſunt experientia iudicari, multi enim numero hoc pacto concurſus fierent, adeo vt nemo eos poſſet enumerare, neq; obſeruare, neque memoria tenere: idcirco neceſſarium eſt ſigni cuiuſq; naturam exquiſite conſiderare, ſi quis vult recte prænoſcere, vt ex vi vniuſcuiuſq; prænotionẽ faciat. Neq; enim quę plurima ſunt, illa oĩno paucioribus ſunt potentiora: ſępe enim ſignũ vnũ forte multis debilibus fidelius exiſtit.

Hæc igitur ẽt admirabilis dicebat Hippocrates in libro prognoſticorũ: ‖ Signa oportet ediſcẽtẽ » oĩa, iudicare vires eorum, inuicẽ comparantẽ. Quarè & rationabiliter ſecundum vires eorũ tradidit diſciplinam, non ſimpliciter, deinceps bona ſigna connumerans, deinde rurſus mala, annotãs autem in appellationibus vniuſcuiuſq; naturam, pernicioſum & graue nominans, & grauius, & grauiſſimum, & minus graue, & magis graue: ſic & prauum, & prauius, & prauiſſimum, & morH uiferum quoq; per louem, & malum ſimpliciter, non nũquam vero valde adijciens vtriq; ſignorũ generi, & ijs, quæ nũc dicta ſunt praua, & ijs, quæ bonum aliquod oſtendunt. Nam & in illis hoc quidem optimum dicit, hoc vero bonum ſimpliciter, hoc autẽ magis, hoc vero minus. Tale vero eſt & quod dicit {bonum} valde, {&} magnam habere vim ad ſalutem. Non nunq̃ vero nihil ex his addens, ꝙ temporis indicium erit, & longæ ſolutionis meminit, nobis, vt arbitror, de hiſce omnibus ratiocinandũ relinquens, quæ neq; oĩno praua ſunt, neq; penitus extra periculum, ſed cum vi quidem forti ſalutaria: cũ debili autem, periculoſa. Hęc igitur non ſolum legẽda ſunt in Hippocratis libris, ſed & memorãda ſæpius atq; obſeruanda in ægrotantibus: nam ex continua inſpectione exquiſitam eorum poteſtatis habemus notitiam. Semper autem mente reuoluere oportet ac conſiderare, quæ nam ſint ſigna optima, quæ peſſima, & quæ in medio confinio horum veluti gradus quoſdam habentia, non nulla quidem optimis, non nulla vero deterrimis proximiora: & quæ quidem minus, quæ vero ſint magis † proximiora vel remotiora: } & quæ nã equiſite media ponẽda ſint inter bona & mala ſigna. Deinde conſiderandum, quę nam ſemper mala ſint, & quæ continue bona: & quę nam in totius morbi temporibus permutentur, cum aliquando bona fiãt, aliq̃ mala, & non nunquam fida, non nunq̃ vero infida. Etenim hoc ab Hippocrate dictum eſt admi-

† Manuſcripti græci codi. legũt, vt Leonicenus: ex impreſſis autẽ, ita alij vertũt. eò ꝙ alternati mõ ꝓ peilla, mõ pro cul, repta ſint.

A admiratione dignum, ‖ Quod ijs, quæ non ſim rationem leuant; non oportet credere, neq; vereri valde mala, quæ venerunt contra rationem. Quod niſi quis nouerit, nequaquam poterit manifeſte prænoſcere: ſed aliq̃n inſtante criſi nihil à vulgari quopiam differre videbit, ſed ſimul perturbabitur ac compaueſcet de futuris: non nunq̃ vero exiſtimans liberatum eſſe à morbo ægrotantem, atq; ei victus libertatem permittẽs, magni alicuius mali occaſionem afferet. Oĩno aũt male victum inſtituet, futurũ ſtatum non prænoſcens: niſi quis. n. ad hunc reſpiciens ſtatũ, abſtinentio victus modum adhibuerit, fieri non poteſt, quin magnum malum aliquod afferat egrotanti. 2. Aph. 27. Ext. ord. 16. b

De Signorum generibus, ac De ſingulorum natura. CAP. 14.

HÆc igitur iam nos dicamus, quemadmodum propoſuimus, ſingula per genera diuidentes. Et primum, ꝙ ſignorum omnium triplex eſt differentia, trãſigamus, deinde ſingulorum vires, poſtmodum quo pacto quiſpiam morborũ tempora prænoſcat. Triplex quidem ſignorum omnium natura qualis ſit, mihi antea dictum eſt: ſed nihil deterius eſt nunc repetere, ꝙ non nulla quidem cruditatis & coctionis, quædam mortis & ſalutis ſunt ſigna. Hęc quidẽ duo ſunt genera: tertium autẽ & aliud genus eſt, quod cæſibus adiacet. Coctionis igitur & cruditatis ſigna, aluí excrementa, & ſputamina, & vrinas ſtatuere oportet. Mortem autem atq; ſalutem portenden B tia ſunt, quæ vna cum iſtis excernuntur, & quę per totum apparent corpus, de quibus latius in libro prognoſticorum Hippocrates ſcribit. Sanè ad criſes, aliquid quidem valent & non nulla ex his: eſt tamen proprium atq; præcipuum eorũ genus, quod tum in ſequentibus explicabimus. At cruditatis & coctionis ſigna ſemper ſtabilem habent propriam poteſtatem, ſiue ſtatim in primo die, ſiue in ſequẽtibus, apparuerint. Modi autem morborum ſigna tripartita ſunt: nam quędam (vt ſupra dicebatur) in vrinis & aluí excrementis & ſputis apparent: quædam in diſpoſitione totius corporis inueniuntur: quædam in naturalibus & animalibus videntur operationibus: hæc vero non omnia fidelia ſunt in omnibus morbi temporibus, ſed deinceps ipſa diuidemus.

Criticorum autem accidẽtium duplex quidem natura eſt, quoniam aliqua ſunt tanq̃ cauſæ & ſigna, aliqua tanq̃ ſigna ſolum. Infida vero eſt vniuerſa eorum natura, & contraria ſignificans & faciens in diuerſis morborum temporibus. In his autem totum eſt prænotionis certamen: nam in alio quidem tempore ſecundum aliam diſpoſitionem critica ſunt: ſecundum vero aliam aliquã diſpoſitionem, vel morbi tempus, accidentia vel ſigna praua fiunt, critica vero neq; omnino ſunt.

De hiſce vero ab Hippocrate etiam ſæpius dictum eſt: ſufficit autem in præſentia vnius dicti ex ſecundo Epidemiorum libro meminiſſe: ‖ Decretoria, quę non decernũt, quædam mortalia ſunt, « C quædam vero difficulter decernũt. Hoc vero haudquaq̃ ineſt cochionis aut cruditatis ſignis, ſed ex his ſingulum, vnum atq; idem ſemper ſignificat: vt, verbi gratia, vrina, quæ bene colorata eſt, & albam & læuem & æqualem habet ſubſidentiam, cochionis eſt ſignum: tenuis autẽ, & quæ nullam ſubſidentiam habet vrina, ſemper eſt cruditatis ſignum. Et, quæ quidem coctionem ſignificat, bona eſt ſemper: quę vero cruditatem, non bonæ: ſi quidem eorum, quæ priùs diximus, recordamur. Si tamen capitis dolorem, aut delirium, aut vertiginem tenebricoſam, aut difficilẽ anhelitum, aut anxietatem, aut grauem ſomnum inſpexeris, nihil in his ſtabile, neq; bonum neq; malũ poteris prænoſcere: ſecundum eandem rationem neq; ſudores vel vomitus, aut vẽtris aut vrinę multum profluuium, aut ſanguinem de naribus vel de vulua vel de hæmorrhoidibus emanantem, aut parotidas, alioſq; decubitus. Hęc enim omnia & decernentia & non decernentia ſunt, ſecundum duplicem modum, aut quia nullo modo decernunt, aut quia male. Nam colli dolor, vel temporum grauitas, vel hallucinationes, atq; tenebricoſæ vertigines, & capitis dolores, & lachrymarum inuoluntarius effluxus, faciesq; vna cum oculis rubens, aut inferius labrũ agitatum, vel vigiliæ aliquę, vel ſomnus grauis, ſunt tantum ſigna criſis aliquando: ſicuti & creber anhelitus, quẽ aſthma Græci vocant, & quædam anxietas vel difficultas anhelitus, & præcordiorum ſuſtractio, D & ſtomachi faſtidium quoddam, vel nauſea ſufficiens, & æſtus, & ſitis vehemens, & oris yẽtriculi dolor, & non poſſe ferre decubitum, & delirare atq; exclamare. Fiunt igitur & hæc ſępius iam imminente criſi indicia. Alterum genus non ſolum ſignorum decretoriorum, ſed ẽt cauſarum, obtinet vicem. Sunt vero hæc, vomitus, & excremẽta aluí, & multitudo vrinarum, & ſudores, & ſanguinis eruptiones, & parotides, atq; alij decubitus. Contingit autem neq; in primis accidentibus, quæ tantum ſunt ſigna criſis: neque in ſecundis, quæ & ſignorum & cauſarum vim habent: criſim ex neceſſitate ſequi. Alterum vero genus eſt ſignorum ſimiul atq; accidẽtium, quod neq; decretorium nominatur, quoniam neq; oſtendit, neq; facit criſim: neq; omnino fidum eſt, ſicuti cochiones, neq; infidum ex toto: ſed eſt inuenire inter ea, quędam bona ſemper, quædam autem mala: atq; hæc quidem eſſe talia vt plurimum, oĩbus ineſt. ‖ Mente igitur conſtare, atq; ad ea, quæ offeruntur, bene ſe gerere, bonum: ‖ bonum etiam facilis anhelitus, & facilis tolerantia, & pulſuum bonitas, & facies ſimillima ſanis, decens accubitus, & totius corporis æqualitas, & quæcunq; alia Hippocrates in prognoſticis ſcribit. ‖ His contraria, mala, hoc eſt difficilis tolerãtia, pulſuum malitia, & ſpirandi difficultas, & maxime quę per frigidi ſpiritus expirationem fit: atq; alia multa, quę in prognoſticis ab Hippocrate dicta ſunt, manifeſte definiente ſigni cuiuſq; potẽtiam: quæcunq; enim ſimpliciter bona & mala nominat, ſæpius talia exiſtunt. 2. Aph. 5. Extr. ord. 17. a in Prog. cõ. 1. t. 5. 4ª. 190. g. Et. 193. c. t. 13. Et. 194. h. t. 24. 25. Et. cõ. 2. t. 56. 203. g

Signa, quæ à Concoctione sumuntur, Fidam, ac certam præbere Præcognitionem. CAP. 15.

AT, quę ab eo optima & pessima dicuntur, & quibus præsertim adiunxerit id verbũ κράτα. i. valde, talem vim habent, ꝙ semper vnũ quoddam ostẽdunt, aut raro nõ indicãt. Hac igitur existente inter signa differentia, si quidem impossibile est distinguere, qñ signa decretoria crisim ostendunt: vel quando ea, quæ decernunt accidentia, bonam aut malam afferunt crisim: frustra ea
2ª. Aph. 27. ex. ord. 16. b verba pronunciasset Hippocrates: ‖His, quæ non rationabiliter leuant, non oportet fidere, neq; » vereri multum mala, quæ fiunt præter rationem: frustraq; nos de crisibus tractare instituissemus. » Si vero neque aliud quicquam ex omnibus, neq; hęc, ab Hippocrate frustra dicta sunt, erit omnino aliquod signum fidum, quo id, quod secũdum rationem est, ab eo, quod præter rationem, separatur. Sed quid'nam hoc sit, libenter audirem ab ijs, qui veterem negligũt medicinam: nos.n. cre
1. Epi. cõ. 2. t. 45. 3ª. 112. b dimus verum id esse, quod ab Hippocrate dicitur, ꝙ ‖ Coctio, crisis celeritatem, & salubrem securi » tatem significat: cruda autem, & incocta, & in malos conuersa, abscessus, crisium defectum, aut ve- » hementes labores, aut mortes, aut eorũdem malorum reuersiones. Vnde & principij tempus, sicuti etiam diximus antea, non alio quopiam distinguimus. Illi autem nullum nobis principij indicium dederũt: atq; ob id nequeũt distinguere, qñ exitialiter quispiam se male habet, vel delirat: & qñ imminente iam crisi: at similes vulgaribus sunt, neq; quem finẽ ea, quę fiunt, sint habitura, prę F noscentes, neq; quid facere oporteat, inuenientes. Sed de his quidem etiam iterum dicetur.

Quo pacto summus Morbi Vigor possit Prima die præsentiri. CAP. 16.

QVomodo vero, etiam si non dum adsint vniuersalia morbi tempora, quispiam ipsa prænoscere queat, cum maxime ad vsum artis sit necessarium, hoc iam transigemus. Propositum enim est statim à primo die saltem tãtum cognoscere, ꝙ vel in primo quaternario, vel in secundo morbus decernetur: nam, vtrum in decimoquarto vel vigesimo die illud fiat, non dum liquet. Verum ex hoc haud magna sequitur in victus rõne mutatio, quemadmodum si quarto vel quinto die crisis aslutura esset, ac talem aliquis victum institueret, qualis, si quadragesimo die morbus finiri deberet, institueretur: hoc enim maxime esset absurdum. Et, quicunq; medicus primo vel saltem secundo die non præcognoscit morbum, qui extra primum septenarium nequeat extendi, hunc permultum erraturum sit verisimile. Si igitur semel vel bis tali errore delinqueret, venia dignus foret: si vero putet nullam esse futuri status præcognitionem, hic nec minimam medicinæ artis partem est assecutus. Ego vero tãtum absum, vt, quod futurum sit, penitus incognitum putem, vt sæpe de eo certissimam haberi scientiam existimem. Quid enim si aliquis primo statim die nullum habẽs signum periculosum, verum insuper omnia salutaria: acute quidem febricitet, G vrinam autem mingat bene coloratam, ac mediocriter crassam: an non in propatulo est medico, qui in artis operibus est exercitatus, hunc in primis quatuor diebus crisim habiturum: & eo magis, si nebula aliqua, vel suspensio bona ibi afforet: atq; etiam tanto plus, si bona subsidentia? Sed
In Prog. cõ. 3. t. 56. 4ª. 203. h hoc quidem breuiter dictum est, non tñ breui tempore disci potest: ‖ omnia enim & bona & ma-
Ibidem. 206. h. 2. la signa cognoscere oportet, qui id certissime sit præcogniturus, quẽadmodũ horum habẽs scientiam aiebat Hippocrates: ‖ Et mitissime febres, quæ cum signis securissimis fiũt, quarto die finiũt, » vel prius: at, quæ malignissimæ sunt, & cum signis grauissimis accidunt, quarto die occidunt, vel » antea. mites quidem nominans contrarias malignis: &, ꝙ neutræ quartum transcendunt diem, » sed hæ quidem omnino soluuntur, hæ vero interficiunt, ostendens. Sicuti igitur, quę omnia habet signa tutissima febris acuta, in prima priodo decretoriorum dierum solutionẽ habet, sic, quæ isti proxime adiacet, diem septimam non transcendet. Sed quæ'nam est hæc? illa videlicet, cui nõ omnia sunt tutissima signa. Dictum igitur est & antea, ꝙ non idem sit superlatiue & simpliciter dicere quicq̃: non igitur securum & securissimum, neq; malignum & malignissimũ, neq; graue & grauissimum, eandẽ vim habent. Sit iam à primo statim die febris acuta, sed non supreme, simplicissimaq;, & cum tutissimis signis, verũ simplex & cũ signis tutis (quam Hippocrates εὐήθη. i. H mitem nominat: ego hanc clarioris doctrinæ gratia simplicem voco, fugiens equiuocationẽ) hęc febris ad secũdum quaternarium progredietur: nunquid vero vel quinto die vel sexto vel septimo iudicabit, procedẽte sermone determinabitur. Eodem mõ & maligna, & cum grauibus facta signis: nam & hęc, quantum abest à malignissima & cum grauissimis signis adueniente, tanto & mortem afferet tardiorem. Si quis simplices & simplicissimas, & malignas ac malignissimas febres distinguere nescit, neq;, si recte aut secus de his Hippocrates dixerit, vnquã poterit experientia perpendere. Quo'd, si neq; signorum vires intelligat, sed simpliciter opinẽ hæc quidem bona, illa vero mala tantummodo esse, adhuc magis, tanq̃ vetulæ cantilenam, quæ ab Hippocrate scripta sunt, leget. Ego quidem talibus ab his commentarijs censeo abscedendum: at, qui libros prognosticos Hippocratis accurate legerũt, istis deinceps verba faciam. In primo quidem die (sic vero me vbiq; intelligas, totũ ex die & nocte tempus in vigínti ac quatuor horas partitum accipien tem) vrina qdẽ sit exquisite aquea, febris vero debilis: hęc ergo in longũ tps protraheẽ: sed, q̃tum hoc erit, in primis diebus cognosci non potest: neq; cognitu vtile est, nã, cuius gratia tali egemus præcognitione, iã id habemus, victus, s. formam conuenientem constituere, cum status post multos dies sit subsecuturus. Singulis quidẽ quaternarijs signa diligẽter obseruans, etiã ipsum status tempus,

A tempus, exquisite poteris præcognoscere. ‖ Oportet enim (inquit) à primo die considerare, & in in Prog. cõ. 3. t. 6. 4ª. 207. d
« singulis quaternarijs adiectis animaduertere: neq; te latebit quo se morbus conuertet. Hęc quidẽ etiam in sequẽtibus, pluribus ac diligentius exequemur. Ad primi vero temporis præcognitionem (quod principiũ vocant) inquantũ extendẽt tempus, iam magnũ aliquid ostensum est in primo die fuisse acceptum, qđ sequenti die adhuc manifestius est distinguere. Similiter. n. & febre & vrina manẽtibus, non solum ꝙ nõ dum morbus ascensum inceperit, dicere possimus, sed ꝙ neq; ante septimum diẽ sit incepturus: didicisti. n. ꝙ extreme cruda est aquosa vrina. Quare nõ solum præsens iã principij tempus internoscere datur, verum etiam sępius præcognoscere, quo' finietur.

Qui morbi Citam, qui Tardam præbeant Temporum præcognitionem: & quæ sit Perfecta, quæ Imperfecta Concoctio. CAP. 17.

IN his quidem adeo diuturnis satis longum est principij tempus, in peracutis extreme angustum. Nã, si statim in prima die in vrinis appareat aliquod signum coctionis, iam hîc principiũ transgressum est. Nũquid igit neq; omnino incepit: an hoc quidem impossibile? neq;. n. fieri potest, vt morbus aliquis proprium statum recipiat non præcedente principio & ascensu. Extreme breue vtrunq; horum temporum sępius fieri cõtingit, adeo vt in primo die morbus ad statũ perB ueniat. Ita igitur acuti principij ne præcognitionem quidẽ finis inquirere oportet, sed satis putare, si, dum adest, cognosci possit: &, cũ primum ad ascensum conuertit, manifeste deprehendatur. Est autem cõis talium principiorum atque ascessuum cognitio cum primis accessionis partibus: idem. n. & eius & vniuersi morbi principium atq; ascensus, nam neque ipsa statim incipit à statu. Hoc. n. non modo nemo vnq̃ vidit, sed neque etiam cogitatione assequi potest, febrem videlicet acutam statim in primo insultu in statu consistere, ac si fulmine foret homo percussus. Quomodo igitur in primo die febris in statu consistere cognoscetur? quomodo aliter, q̃ si statim habuerit signa coctionis? Tale. n. quiddam accidit circa humorum crudorum coctionem, quale etiam partibus, quæ inflammationem patiuntur, aduenit. Ita autem & de his quodã in loco inquit Hippocrates: ‖ Circa puris generationes, dolores ac febres contingũt, magis q̃ vbi iam est generatum. 2. Aph. 47. Ext. ord. 18. h
« Quemadmodum igitur iam suppurata inflammatione non cõtingit febrem adhuc in statu esse, aut dolorem obuiare: eodem modo, neq; si quicq̃ in vrinis subsidat exquisite bonũ. Nebula quidem sola, aut quibusdam bonis suspensionibus factis, status tempus non dum adest: ac multo minus, cum hæc ipsa defuerint, præterq̃ si biliosus valde morbus extiterit. Quicunq; igit ijs omnibus, quæ à nobis dicta sunt, sæpius in ægrotis mentem diligenter adhibuerit, hunc nullũ vnq̃ laC tebit tempus: sed, si quidem acutum fuerit, & dũ præsens erit, exacte cognoscet, & statim subsecuturum præcognoscet: si vero diuturnum, ex multo vtiq; tempore coniecturabit, ac propius accedẽs, manifestius etiam præcognoscet. Nam in vniuersum oportet cognoscere, ꝙ, nisi manifestum appareat indicium coctionis, totum illud tempus intermedium, est principium morbi. Quãtum igitur adhuc præsentibus deficit ad manifestum illud coctionis indicium, & à morbi motu, & natura, & tempore anni, & regione, & ætate, & temperatura ipsius laborantis inuenies. Nam, si morbus natura longus extiterit, quemadmodũ (exempli grã) febris amphimerina, & videatur tarde in hoc ægrotante moueri, ac quodam modo succendi ac suffocari, & tps anni fuerit hyems, & regio frigida, ætasq; atq; natura laborantis ad frigidum declinauerit, multum interim tps erit necessarium ad manifesti signi generationẽ: quod totum tps principio erit contribuẽdum. Sit igit ita, vt hyberno tpe incipiat febris amphimerina in corpore ita se habente, quẽadmodum nunc diximus, vnà cum exquisite crudis & aquosis vrinis: non mõ neq; intra septimũ, sed neq; ẽt decimũ quartum diem, quispiam habere posset manifestũ coctionis signũ: sic aũt appello ea, quæ inter debilis sunt & perfectę coctionis indicia. Perfecta igit coctio est, qñ in vrinis subsederit aliquid albũ & læue & æquale et cõtinuũ: Debilis autem coctio est, qñ ex aquosa mediocriter subpallida facia D fuerit: & quidẽ, si turbulenta apparuerit, & talis permanserit, hæc quoq; obscuræ & debilis coctionis est signũm: et rufa etiam ac tenuis ex eodem genere est. Sed nihil horum iam principium esse finitum ostendit: hęc. n. manifestius indicium, semper expetunt, vel solam nebulam albam, aut suspensionem æqualem continuam atq; albam. Et quidem & rubens nebula, & subsidentia talis, & sine subsidentia bene colorata vrina, & crassitudine mediocris, principium finisse ostendit.

Exemplo Lateralis morbi indicatur, Quo pacto Tempora Ægritudinis ex debili manifesta ac perfecta concoctione intelligantur: atq; ea de re explicatur Hippo. Locus de Anaxione, qui eo morbo laborabat. CAP. 18.

SIc & in laterum & pulmonum passionibus ea, quæ proprie sputamina vocãtur, vrinarum subsidentijs assimilantur: nihil vero omnino expuere, sed tussim tantummodo siccam habere, tale quiddam est, quale in vrinis extreme crudũ, quod aquosum nominamus. Quo'd, si ab eo, quod est nihil expuere, ad expuere, verum liquida & omnino cruda, fiat transmutatio, liquet, ꝙ debilis & obscura oĩno est hmõi permutatio, et non dum est finitum primum ægritudinis tempus, quod principium diximus nominari. Quando igitur hoc quidem cessabit, atq; integre ad augmentum morbus conuertetur? quando cœperit expuere pauca cocta, reliquo vero omni tempore ab hinc vsq; ad statũ, semper eo plura ac meliora atq; facilius expuẽte. Cum vero exquisite cocta fuerint,

& multa,& ſine difficultate educta,tunc ſtatus eſt tempus. Quando verò ſimiliter quidem exqui E
ſite cocta,et ſine moleſtia educta: eorum aũt multitudo minuta fuerit,dolorq; non amplius affue-
rit: tũc ſtatum ceſſaſſe,iudicare oportet, ſubſequitur.n.declinatio. Supponamus igitur ęgrotum
aliquem à morbo laterali habitum, neq; expuentem aliquid, & vrinas mingentem tenues quidẽ,
ſed bene coloratas: circa vero diẽ vndecimum expuere quędã incipiat,verũ liquida & cruda: hũc
quidẽ,q; nemo diceret ante diem vndecimum eſſe in alio morbi tpe, q̃m in principio,oibus eſt mani-
feſtum. In vndecimo vero fortaſſis videret cuiq; manifeſte trãſgreſſus: verum nõ ita ſe hẽt,nã dies
vndecimus quartidecimi index exiſtens, ſecundi tpis ægritudinis manifeſtum ac certum princi-
pium illum habiturum præmonſtrat. Obſeruabis igitur diem decimumquartum,ſi præoſtẽſis ab
vndecimo concordat: & poſt hũc rurſus decimũſeptimum, qm̃ & hic vigeſimi eſt index: quem-
admodum in libris de diebus decretorijs diximus. Age iam hoc die ſupponamus expuere pau-
ca quidẽ,ſed cocta: huic in die vigeſimo poſſibile eſt aliquã aduenire criſim,non tñ perfectam,ob
talem cauſam,qm̃ non eandem vim habent neq; inter indices primi cum poſterioribus, neq; pri-
mi decretorij cum vltimis decretorijs: at valentiores quidem primi ſunt, in longum aũt iam pro-
tracta ęgritudine imbecilliores reddunt. Oportet igit procedẽte morbo, & tum præcipue, qñ ad-
modum crudus extiterit,magnã fieri tranſmutationem, vt ſecura criſis ſpereť. Magna aũt eſt per- F
mutatio, cum perfecte cocta mingũtur atq; expuuntur: talia vero non ſupponebantur in die de-
cimoſeptimo affuiſſe: quare nec fieri poteſt, vt hic ęgrotus in die vigeſimo liberetur,& perfectam
criſim habeat: ſed mutationem aliquam effatu dignã fieri ſat eſt, poterit enim in aliquo ex ſequen
tibus decretorijs diebus integra ſolutio aduenire. Nũquid igitur ſolum ſuppoſitio quædam eſt
hic ſermo: vel eſt viſus etiam talis ęgrotus? Mihi quidem habere hæc omnia,quæ nũc diximus,il
le vr̃, de quo ſcribit Hippocrates in tertio epidemiorum,ille inquam ęgrotus à peſtilenti conſtitu
3. Epid. cõ. 3. t. 79. 3ª. 150.b tione ordine octauus. Ita autem oĩs ſermo ſe habet: ‖ In Abderis erat Anaxion, qui habitabat cir- »
ca portas Thracias. Febris acuta inualit hominẽ: lateris dextri dolor cõtinuus aderat: tuſſis ſicca, »
neque expuebat primis diebus: ſitibundus erat,& peruigil: vrinę bene coloratæ,tenues,& multę. »
Sexto die delirauit,à concalefactionibus nulla fiebat doloris remiſſio. Septimo die grauius ſe ha »
buit: nã & febris intendebat,neque dolores minuebant,& tuſſes infeſtabãt: difficilemq; habebat »
anhelitum. Octauo die venam in cubito ſecui: ſanguis multus effluxit, qualem oportuit: dolores »
remiſſi ſunt, tuſſes tñ ſiccæ inſequebant. Vndecimo die febres minores factæ ſunt, parum circa ca »
put ſudauit: tuſſes,&, quæ exibant à pulmone,humidiora erãt. Decimoſeptimo cœpit quędã pau »
ca cõcocta expuere: leuatus eſt. Vigeſimo ſudauit, febre liberatus eſt: poſt criſim leuatus eſt: ſiticu G »
loſus vero erat,neq; à pulmone bonę erãt expurgationes. Septimo et vigeſimo febris rediit, et tuſ »
ſiit: eduxit cõcocta multa: vrinis ſubſidẽtia multa,& alba: ſine ſiti reſtitit, & bene ſpirãs factus eſt. »
Quarto & trigeſimo die ſudauit p totũ corpus: ſine febre reſtitit: atq; ex toto iudicatus eſt. Huic »
ſane et alia, quẽadmodum ſuppoſuimus,videnť aduenisſe. Et de vrinis, q̃uis non pluries (quem-
admodum conſueuit in aliis ægrotis) ſed bis ſaltem mẽtionẽ faciens,in principio q; tenues eſſent:
in ſeptimo & vigeſimo die ſubiungens, Vrinis ſubſidentia multa,& alba: palam facit tũ primum »
exquiſite coctas vrinas minxiſſe: propterea igit (vt & antea dixi) in die vigeſimo criſim quandã »
habuit,ſed imperfectam quidem,qm̃ in decimoſeptimo cœpit quędam cocta expuere: non tamẽ
integra criſis ſubſecuta eſt,qm̃ neq; exquiſita coctio vrinarũ,aut ſputorum: propterea igit inquit,
Erat aũt ſiticuloſus,atq; ex pulmone non erant bonę expurgationes. Hĩc igit nobis ad memoriã »
2. Aph. 12. Ext. ord 12. d. Et 2. Epi. ſect. 3. Et 4. Epi. reuocans, quod recte dictum eſt, ‖ Quæ relinquũtur in morbis poſt criſim, reuerſionem facere cõ »
ſueuerũt, de ſeptimo ac vigeſimo die lege enarrationem, quæ ita ſe habet: ‖ Septimo & vigeſimo »
3. Epid. cõ. 3. t. 79. 3ª. 150. b redijt febris, tuſſijt, eduxit concocta multa, vrinis multa ſubſidentia alba, ſine ſiti reſtitit. Nam cum »
antea diſſiſſet, q; in tempore intermedio poſt vigeſimum diem & ſitis remanſit, & à pulmone nõ »
erant bonæ expurgationes, deinceps inquit, q; in ſeptimo & vigeſimo die facta reuerſione febri- H
citauit, ſine ſiti autem reſtitit, & bona expuere cœpit, in vrinis ſubſidentiam habebat multam, at-
que albam. Hoc igitur eſt, quod prius dicebatur, q; videlicet in morbis febrilibus tale quid acci-
2. Aph. 47. Ext. ord. 18. h dit, quale in iis, quæ ſuppurant, inflammationibus. Sicuti.n.ibi, ‖ cum generatur pus,& dolores &
febres præcipue contingunt: ita & hĩc, dum concoquuntur humores, qui febrem inducunt. Sic
igitur & in Anaxione,quantum ex prima illa criſi defecta relictum erat, hoc rurſus efferueſcẽs in
cotionis tempore,illam, quæ anteceſſit ſecundam criſim, febrem generauit. Hoc vero à naturali
calore,non aũt febrili,prouenisſe,dierũ natura non minime indicabat: primum,n,vndecimus bo-
nam ſed obſcuram incepit coctionem: deinde decimusſeptimus ſignum coctionis manifeſtius
oſtendit: deinde vigeſimus criſim imperfectã: poſt hũc vero ſeptimus & vigeſimus integræ co-
3. Epid. cõ. 3. t. 79. 3ª. 150. b ctionis indicia dedit. Propterea ſubinferẽs inquit: ‖ Quarto & trigeſimo die ſudauit per totũ, ſine »
febre reſtitit, atq; ex toto iudicatus eſt. Liquet.n.q; i trigeſimoquarto die, qui ſeptimus eſt poſt ſe- »
ptimũ & vigeſimum, cõcoctæ ſunt ſimul & excretæ oĩs ægritudinis cauſæ: per vrinas quidẽ, quæ
febres faciebant: p ſputamina vero, quę thoracẽ infeſtabãt. Oportet aũt huius meminiſſe ſermo
nis & ob præſentia,& ob illa, quæ dicẽda ſunt: & hæc tria inuicẽ differre arbitrandũ,& obſcurã co
ctionem,& manifeſtam,atq; perfectã: obſcura.n.in vndecimo,manifeſta vero in decimoſeptimo,
perfe-

A perfecta vero in vigeſimoſeptimo facta eſt: poſt quem ĩ omnibus ſeptem diebus morbus ſolutus
eſt: & totum hoc tps ſtatus fuit: quemadmodum & in ſequentibus manifeſtius oſtendemus. Hoc
igitur ſputum,quod ſeptimo & vigeſimo die apparuit,ſiquidẽ in primis morbi diebus apparuiſ-
ſet cũ vrinis bonã ſubſidentiã habentibus,fieri non potuiſſet,quin in prima ſeptimana morbus iu
dicaretur. Primos voco dies ægritudinis,quos primus præfinit quaternarius.

De dignoſcenda Primi Temporis morbi Perduratione. CAP. 19.

« ET primum igit morbi principium iuxta ſecundum ſignificatum,in hoc circũſcribi tpe prius
« dicebam: & hoc eſt,quod inquit: In ‖ lateralem morbum patientibus ſputum ſi ſtatim appa- 1ª Aph. 12. ext.
« reat incipiente morbo,ipſum breuiorem facit. Nã,cum principiũ triplex dicať,ſecundũ vnum qui ord. 5. a.
dem modum de primo,inſultu,qui ſimplex eſt, & latitudine caret: ſecundum alterum vero de eo,
quod ad tertium extendit diem,quod ſolũ mihi ſomniare vr Theſſalus: & præter hæc ẽt id, quod
tanquam pars accipit totius morbi,quod manifeſte coctionis ſigna definiũt: de omnibus his Hip
pocrates verba facit, quemadmodum ex iis,quæ aũtea ſcripſimus, liquet, & in ſequentibus com-
mentarijs manifeſtius oſtendetur. Quòd vero iuxta ſecundum ſignificatum principium oſtende-
rit,cum dixit id ſputum,quod in lateralem morbum patientibus apparet in principio,breuiorem
B facere, neminẽ latere arbitror: ſed hoc ẽt in ſequẽtibus diſtinguemus. Quo pacto vero quiſpiam
aut iam præſens atque perfectum id,quod tanq; totius pars morbi principium accipitur,cogno-
ſcere queat,aut iam finiturũ præcognoſcere, mihi iam videor demonſtraſſe. Nã iam perfecti prin
cipij manifeſtum & firmum eſt ſignum,coctio manifeſta: Finituri autem,& ipſius morbi natura,
& tps anni,& ætas laborantis: ex ſuperabundanti aũt & regio,in qua ægrotat: & modus eius, qui
anteceſſerit, victus, cũ non dũ morbo correptus eſſet. Specialiora vero indicia futuri finis primo
ægritudinis tempore,coctionis indicia ſunt. Et,quo pacto hæc præcognoſcere oporteat, qñ maxi
me futura ſint,dicetur quidem diligentius & in ijs,quæ ſequuntť: dicetur autem & nunc, q; conſi-
derare oportet,quantũ diſtant præſentia cruditatis ſigna ab ijs, quæ aderunt in manifeſta coctio-
ne: & quis nã ſit in morbo motus, hoc eſt, vtrũ acute, aut tarde, ac veluti ſuccenſus moueat. Vtiliſ-
ſimũ vero ad hæc,immo vero ſummopere neceſſarium eſt exquiſite ſcire dignoſcere,quantũ inuicẽ
ſuperant ac ſuperanť & coctionis & cruditatis ſigna: nã & cruditatis ſigna non paruã inter ſe
habent differentiã,adhuc aũt magis & coctionis. Si quidẽ integræ cruditatis indicia in primis qua
tuor diebus permaneant,longũ erit huic morbo principij tps: ſi vero obſcuræ mediocriter in ipſo
apparuerint,longũ quidẽ & hoc erit,ſed non priori ſimiliter: ſi aũt parua fuerint cruditatis ſigna,
C futurum ẽt principij tps paucum erit. His addenda ſunt & illa,quæ ab Hippocrate dicta ſunt lon-
gioris tpis eſſe ſignificatiua,de quibus in ſequentibus nobis plenior erit ſermo. Nunc vero gratia
« exempli,huius aphoriſmi meminerimus: Frigidi ‖ ſudores cum acuta quidem febre, mortẽ ſignifi- 4ª. Aph. 37. Ext.
« cant: cum mitiori vero,morbi prolixitatem. Nam,ſi in primis diebus, præualentibus adhuc crudi ord. 32. b
tatis ſignis,aliqua talia ſigna apparuerint,principij tẽpori addent: & liquet ẽt, q; tps aſcenſus lon-
gius erit: atq; eãdem ratione ſtatus poſt multum tempus occurret: ſic autem & morbi ſolutio.

De reliquorum Temporum Perduratione: ac quid Sequentibus Libris eſt agendum. CAP. 20.

QVare non ſolum primi tẽporis in primis diebus aliquã habebis artificioſam coniecturã,ſed
ẽt ſequentium. Exquiſitius aũt & magis ipſa pcognoſces,ſi ſuccedentibus quartanarijs mẽ-
tem adhibueris. Nam primus,qui obſcurum coctionis ſignum oſtendit,ipſe manifeſtius
reliquum principij tempus indicabit: cum iam hoc tibi ſine vlla dubitatione conſtabit, q; vniuer- nota.
ſum illud tempus,in quo nullum eſt manifeſtum coctionis ſignum, primum eſt ex quatuor mor-
bi temporibus,quod nos principium nominamus. Nã,ſi ad hoc reſpexeris,nihil erit amplius diffi
cile inuenire,ſi in tot primis diebus ab ijs,q; primo die apparuerunt,tot iã abſceſſerint,quot adhuc
D erũt reliqua tranſigenda vſq; ad manifeſtã coctionẽ. Inde aũt aſcenſus incipit,ſed in hoc vel aliqua
defecta criſis apparebit, quemadmodum paulo antea in ægroto, qui lateralem morbũ patiebatur,
oſtendi: vel,ſi morbus expectauerit integrum ſtatum, ſic & criſis integra erit. Sæpius vero neque
vlla fit criſis in ſtatus tpe,ſed paulatim morbus ſoluť,longo tempore coctionẽ recipiens. Quo pa
cto aũt,antequam fiant hæc,futura præcognoſcere oporteat, in ſequentibus cõmentarijs explica-
biť: nam in ipſis liquido oſtendam,qñ in aſcenſibus,qñ ẽt in ſtatibus, morbus criſim habeat,& qñ
ſine vlla oĩno criſi paulatim coctus diſſoluať. Et clarum eſt, q; huiuſcemodi ſolutionẽ, neq; criſim
nomino: ſi qua vero vniuerſa fiat permutatio,& multo magis adhuc eam agitationem, quę ipſam
præcedit,ita appellare conſueui. Equidem harũ quoq; præcognitiones in ſequentibus dicam. Me
lius.n.eſt non ſolũ, q; in hoc tpe integram morbus habebit ſolutionẽ,ſed ẽt,vtrum cum magna ali
qua certatione,vel ſine vexatione atq; periculo aliquo,intelligere. Hęc igit omnia in ſequentibus
commentarijs oſtendentur,& præterea bonarum & malarum criſium præcognitiones,perfecta-
rum quoq; ac imperfectarũ. In horũ vero omnium principio præponam ipſorum morborum in
uadẽtiũ dignotiones. Qm̃.n.& ab ipſo morbo diximus oportere q̃dã de tpibus vniuerſalibus noſ
ſe,ac pręterea à tpe anni,& ab alijs, quę diximus: niſi eorũ omniũ ſtatim à primo die aliquã habea-
mus cognitionem: ſimile quiddã multis medicorum iuniorum patiemur. Nam, ſicuti illi vtrunq;
igno-

ignotorum,alterum per alterum monſtrare conant, vel quod notius eſt, per id, quod minus notũ E eſt: ſic & nobis accidet, niſi vniuſcuiuſq; morbi formã ſtatim à primo die aliquo modo dignoſcamus. Optimum igitur eſt, ſi in ipſo primo die dignoſcamus, & hoc millies iam fieri poſſe probaui mus, & tertianos & quartanos & quotidianos circuitus in primo ſtatim die agnouimus: ſi vero aliquando in hoc manifeſte dignoſci non poſſit, tũc coniecturam aliquã artificioſam habebimus, ex qua bonam victus rõnem inſtituere incipiemus: exactam autem notitiam aſſequemur in ſecũ do die, vel omnino in tertio, vel in quarto. Et hoc igit ipſum melius fuerit oſtẽdere, & præbere indicia eorum, quorum à primo die ſtatim exquiſitam poſſumus habere cognitionem: eorumq; ẽt, quæ coniectura quadam non inartificioſa dignoſcere ſperamus: ſed exacte in tertio & quarto diſcernimus. Rurſus igitur ab his primo auſpicati in ſecundo libro, reliqua ẽt ſingula, quæ promiſimus, conuenienti ordine proſequemur.

GALENI DE CRISIBVS
LIBER SECVNDVS

F

ARGVMENTVM LIBRI

Oſtendit, Quibus indicijs Morborum Naturam cognoſcamus, ex qua potiſſimum Præſens, ac futura in ipſis Mutatio præſentitur.

Quid Agendum hoc libro, ac quales Auditores adhibendi. CAP. 1.

† *Al. ex antiquis. At, cum maximũ ac ſũmopere neceſſarium ad hæc oĩa ia demonſtrauerimus, tũ dignoſcere præſentia tum morborũ tẽpora, tum præcognoſcere futura, deinceps uniuſcuiuſq; tẽporis tũ dignotiones tũ præcognitiões ſert piſſimus. & ita uetus interpres: et ita uidetur legẽdũ, neq; n. ĩ primo lib. de criſibus, tradidit de cognitione uel præcognitiõe cuiuſq; ægritudinis, ſed tẽporis ægritudinum.*

ICtũ quidẽ & iã antea eſt ab initio, ſed & nũc ẽt melius eſt cõmeminiſſe, q, ſiue vniuerſam in morbo trãſmutationẽ, ſiue ſubitã tm̃, ſiue bonã, ſiue eã, quæ antecedit oẽs veloces alterationes, conturbationẽ, quiſpiã velit nominare criſim, non meũ eſt hoc in loco propoſitũ definire: ſed, quo pacto optime quiſpiã has oẽs iã præſentes dignoſceret, & futuras adhuc præcognoſceret, id eſt huiuſmodi ſermonis inſtitutũ. † At, cũ id, quod eſt maximũ ac ſummopere ne ceſſariũ ad hæc oĩa, iã oſtẽderimus, morborũ. ſ. tẽpora iã, p̃ſentia cognoſcere & futura præcognoſcere, deinde cuiuſq; ægritudinis cognitiones ac præcognitiones annotauimus. Et, qm̃ eas ex multis fieri demonſtrauimus, quorũ vnũ eſt ipſius ægritudinis natura, quo pacto & hãc optime quiſpiã poſſet internoſcere, ad hunc ſecũdũ librũ tradere diſtuli. Si quiſpiã nobiſcũ affuit in curatione ęgrotãtium, ex prima acceſſione & quotidianã febrẽ, & tertianam, & quartanã, & ſemitertianã, & eam, quæ ab ardore καῦσος appellaẽ, plurimosq; alios morbos prænoſcentibus, ex ipſo opere huius contẽplationis habuit experiẽtiã: q, ſi nunc̃ talibus prædictionibus interfuit, æquũ eſt hunc neq; admirari de ijs, q̃ dicemus, antec̃ veritatẽ in ipſis experiaẽ, ſed neq; ẽt damnare, priuſc̃ vniuerſum ſermonẽ noſtrum auſcultauerit, atq; vſu ipſo explorauerit. Audire quidẽ atq; intelligere ea, quæ dicunt̃, omnibus cõe eſt, ita. n. à me clare explicabũtur, vt neminẽ latere poſſint: ſermones aũt noſtros experientia cõprobare, ſiquidẽ nobiſcũ futurus eſt, illi erit c̃ facile: q ſi ipſe per ſe ipſum explorare voluerit, non æque expeditũ. Verum & impulſuũ differentijs exercitatũ eſſe oportet, atq; oium artis operationũ ſufficientem habere experiẽtiã: veram. n. ſpeculationẽ, non ex ijs, quę male iudicant̃, ſed ex ijs, quæ recte pertractant̃, cõproba ri fit verisimile. Hos igit ſolos ad diſciplinã, atq; eorum, quæ docent̃, iudicium ſermo noſter admittit: reliquos vero, qui medicinę artem adeo dedecorarunt, vt eã ſex menſiũ fecerint diſciplinã, hos neq; iudices, neque diſcipulos adhibet, alterum. n. non poſſunt, alterum nolunt.

H

De adhibenda Diligentia in Natura Morborum tum Simplicium, tum Compoſitorum dignoſcenda. CAP. 2.

DIcendum iam igit, quo pacto quiſpiã in primo die morbi naturã exacte dignoſcat. Diſc autẽ per totum hunc ſermonẽ noſtrum in eo accipiemus ſignificatu, vt non ſolum lucem, ſed nocte ẽt complectaẽ: ſicuti & menſem ex triginta diebus conſtare dicimus, non id tps tm̃, quo Sol ſupra terrã ferẽ, appellantes diẽ, ſed ẽt illi tps noctis adijcientes: ſic. n. annum quodammodo dicimus trecẽtos & ſexaginta quinq; dies cõplecti. Sicuti aũt de diei noie & de eius ſignificatu diſtinximus, codẽ, vt arbitror, modo de ægritudine oſtendere oportet, q eſt diſpoſitio quædã præter naturã lædens operationes, & q duplex ſæpe vnã conſiſtit. Hæc vero vtraq; in libris de morborum differentijs ſunt demonſtrata. Simplicẽ itaq; diſpoſitionẽ nemo, qui perſpicaci ſit intelligentia, i primo die ignorabit, habet. n. propria indicia: eam vero, quę commiſta eſt, non oĩbus per initia cõtingit agnoſcere. Neque vero abſurdum eſt ad duplicis diſpoſitionis cognitionem duobus opus eſſe diebus: ſicuti, ſi triplex fuerit, tribus: at vero vnã ſimplicem ignorare diſpoſitionẽ abſurdũ & maxime turpe. Oportet itaq; in omnibus ſimplicibus diſpoſitionibus exercitari, vt ſingulas ſeorſum & iam perfectas noſcamus: nã, niſi in hoc accurate antea laborauerimus, neq; incipientem & paruã adhuc exiſtẽtẽ agnoſcemus: ſicuti neq; oliuã vel ficũ, vel q̃rcũ nuper terra pullulãtẽ poteris vnquam

A vnquam internoſcere, ſi iã perfectas plantas ignoraueris: Quod vero hoc ẽt maius eſt, neq; ipſas iã perfectas ſimpliciter cognoſcere ſufficit: ſed, niſi iã perfectas p̃cognoueris, nullã ex ijs, q̃ nuper natæ ſunt, ſeparatim internoſces: nõ tĩ neq; ſtatim, neq; c̃ primũ, cũ in iſtas incideris: ſed, ſicuti ex perfectis ſingulas non ſemel neq; raro conſpicatus, ſufficiens ad prompte cognoſcendũ factus es, eodẽ (arbitror) modo te oportet & ex ijs, quæ nuper natæ ſunt, ſingulas non ſemel neq; bis ſed ſæpius contẽplando, ſufficientẽ ipſarum habere notitiam. Quare, ſi quid eorum, quę in hoc loco ſcribunt̃, ad exercitationem referre tentaueris, prima aũt te experientia fefellerit, nõ propterea ſtatim deſperaueris, quaſi id aſſequi non poſſis: neq; à meditatione recedas prius, quã ſæpeſſime in eadẽ exercitatione perſtiteris. Neq; n. qui ſagittandi artem meditatione aſſequi ſtudent, licet ſæpius in principio aberrent à meta, vides ob id ſuum exercitium intermittere, aut propter aberrationẽ animo contriſtari. Qñ igitur ſagittandi artem, minimam exiſtentem, adeo vt ẽt à mancipijs commode pertractetur, nemo ſtatim incipiens aſſequi integre poteſt, quid de arte Aſclepiadum exiſtimare oportet, quę tam multa indiget contemplatione, & tam exquiſita ac laborioſa in operibus exercitatione? Si quidẽ vnus ex eorum numero fueris, qui pro rebus pulcherrimis atq; honeſtiſſimis laborare inſtitueris, primum omnia, quæ dicent̃ in ſingulis morbis, diligenter perdiſces: deinde in
B ipſis operibus exercitaberis: deinde ita de his ferre ſniam tentabis, nunquid vere aut falſo dictum ſit. Quod ſi (vt diximus) otioſam & ſecordem vitam egeris: vel laborioſam quidem, ſed circa detetiora, diuitias honorem & ciuilem potentiam veritati præferendo: melius tibi fuerit neque hanc cõtemplationem attingere, ne in plenum cœno puteum aquam puram infundas: nam & aquam deſtrues, neq; puteum quicquam iuuabis. Simplicem igit morborum ſingulorum diſpoſitionẽ (iam. n. ad veritatis amicum me conuerto) primo ipſam per ſe ipſam cognoſcere ſtudeas, ac circa hoc te exerceas, non ex ijs ſolũ, quæ ipſi extrinſece adiacent, qualis eſt contẽplatio multorũ: ſed primũ quidẽ ac maxime ex ijs, quæ ſecundum propriam inſunt ſubſtantiam: deinde iã ex ijs, quæ ſæpius accidunt: Veluti in ea febre, q̃ tertiana nominaẽ, nõ hoc tm̃ aduertas, ſi tertio quoq; die fiãt ac ceſſiones in infebricitationẽ deſinentes: nã, ſi duæ tertianæ fierent, aut duæ quintanæ: duæ quidẽ tertianæ quolibet die, per tertiũ aũt duæ quintanæ, accendunt̃: quare vel duas tertianas vnam putabis quotidianã, vel duas quintanas vnã tertianã. Sed formã ipſam febriũ te inſpicere iubeo: neque. n. in inſultibus acceſſionũ ſimiles ſunt, neq; aſcenſibus, neq; ſtatibus, neq; remiſſionibus, neq; in caloris qualitate, neq; in motu arteriarũ, neq; in ijs, quæ ſuperueniunt, accidẽtibus. Si ergo neq; tertianã ipſam per ſe ipſam, neq; quotidianã, vn̄q; inſpicere licuiſſet, icerta foret earũ dignotio: ſed,
C qm̃ & tertianã ſeparatim daẽ cõtẽplari, exorſam, & progreſſam, & perfectã, & ſolutã: eodemq; modo quotidianam: non admodum difficile eſt ab vna quotidiana duas tertianas diſtinguere.

De Tertiana Exquiſita, acceſſione prima Dignoſcenda, ac à reliquis morbis ſeparanda. CAP. 3.

AGe igit primũ incipe exercitari in veris atq; exquiſitis typis. Neq; n. aliud quicquã fruſtra ſcripſit Hippocrates, neq; illud ẽt, q exquiſita ‖ tertiana in ſeptem circuitibus, quod longiſſimum eſt, iudicaẽ. Quæ nam igit eſt hæc tertiana exquiſita? nullũ. n. eius indicium ſcripſit Hippocrates tale, vt ẽt vulgaribus eſſet manifeſtum. Sed, ſi ego te manuduxerim, facile intelliges, quã vocet exquiſitam tertianam: ſi vero te per volumina circumuolui permiſero, ante quã commode introducaris, non modo nihil vtile diſces neq; de tertiana, neque de aliquo alio morbo, ſed infinita
" crunt, quæ obaudies. Cũ igit legeris in aphoriſmis, morbos, ‖ qui tpe æſtiuo maxime abundant,
" eſſe febres continuas, & adurentes, & tertianas plurimas: primum aduerte, ne hoc ipſum male accipias: q æſtatem intelligit, non quæ præter naturam ſe habet, qualem aliqñ ait fuiſſe in Cranone, cum ‖ pluuiæ violentæ per æſtum toto tempore deſcẽdiſſent. Sed, ſi ordinem aliquem ac modum in ſingulis temporum ſtatibus annotaſti, tu nunc ad memoriam reuoca, quòd hyems quidem præ
D omnibus anni temporibus humidiſſima eſt ac frigidiſſima: contraria vero æſtas ipſi eſt calidiſſima atq; ſicciſſima. Si vero contra, hyems quidem ſicca, æſtas vero humida fuerit, temporum ſtatus haud ſecundum naturam ſe habet. Neque igitur æſtiuæ ægritudines tpe æſtatis tunc abundabũt: neq; n. exiſtimare debes, q propter anni temporum appellationes, ſingulæ ægritudines accidant, tales. ſ. vel tales, ſed propter ambientis aeris temperaturam: nam, qualem hic naturam habet, ita ẽt
" nos afficit. Secundum hoc igitur aiebat Hippocrates, Cum ‖ ver autũno ſimile factum fuerit, au-
" tumnales ægritudines expectare oportet. Calidam autem & ſiccam temperiẽ æſtatẽ habere oportet, quando exquiſite ſuam naturam ſeruauerit. Sed, ſi hoc ita ſe habeat, liquet, q æſtas, quæ maxime talis exiſtit, plurimas afferet febres tertianas. Nũquid igitur ſtatus temporis calidus & ſiccus magnũ prouentum febriũ tertianarũ efficiet: regio aũt calida & ſicca non ẽt plus, q̃ frigida & humida, earundem ferax erit? hoc ẽt omnino clarum eſt. Sed non ne & ægrotantis tẽperatura? hoc quoque eſt neceſſarium. Quòd ſi victu calidiori ac ſicciori ẽt vſus fuerit, hoc eſt laboribus atq; vigilijs, & curis atque triſtitijs, cibisq; paucioribus ac biliofioribus, nõ ne etiam in his ipſe ſe ipſo bilioſior reddetur, & ideo calidior & ſiccior? nam, quòd ex cauſis calidis ac ſiccis flaua bilis aggregari conſueuerit, didicimus ab Hippocrate tum ex multis alijs, tum ex ijs, quibus eam abundare æſtate dicit. Hæc à me dicta ſunt, & iam tertianæ febris generationem didiciſtis. Quæ enim in æſtatis tempore,

4. Aph. 59. Ext. ord. 33. g.

3. Aph. 21. Ext. ord. 24. c

2. Epid. Sect. 1ª.

3. Aph. 4. Ext. ord. 20. c

tempore,eoq; præcipue calido & ſicco aduenerit,cum ẽt regio talis fuerit, & laborantis natura ſimilis,& victus,qui anteceſſit,ad idem ſpectauerit, hæc poteſt eſſe febris tertiana. Et nos quidẽ,huc uſque biliosam febrem ſermone genuimus, non dum aũt tertianam,& id iure. Nã, ſi febres continuas & adurentes (quas Græci καύσους vocant) & tertianas plurimas & æſtas ipſa,& aliæ,quas antea commemorauimus,cauſæ ſingulæ faciunt,communis eſt vſq; ad hæc cum febribus aduretibus tertianæ generatio. Sed & hoc ita ſe habere vr: & ipſa tertianæ acceſſio ab acutiſſimis maximeq; adurentibus febribus nullo modo relinquit: ſed hoc differt,q; in hac per totum corpus bilis defertur,atque ideo vehemens fit rigor,biliſq; ſuperuenit vomitus, vrinæq; ac ſudores bilioſi ſunt, dictum vero de his alibi eſt: in aliis vero aduretibus febribus,quæ nullam habent intermiſſionem, flauæ bilis humor in vaſis vnà cum ſanguine contineri oſtendebaẽ. Atque hæ ipſæ à tertianis differunt,quamuis eundẽ,qui eas facit,humorem habeant,q; in his quidem intra venas continẽ: in illis vero,cum vehementer moueaẽ,per ſingulas corporis partes diſſeminatur, quò fit, vt delationis impetu ipſa per ſe ipſam expurgeẽ. Eadem cauſa eſt,cur febris ex ſudoribus atque vomitibus finiatur: in aduretibus autem febribus ſingulæ acceſſiones ad infebricitationem non perueniunt, qm̃,qui earum cauſa eſt,humor non expurgatur. Sed, qm̃ in his bilis vehementius agitatur ac veluti efferueſcit,cumq; impulſa à natura inualeſcente,per totum corpus vadit,tũc rigor ſuperuenit, F
4. Aph. 58. Ext. ord. 33. g & febris ſoluitur: nam ‖ à febre adurente (inquit Hippocrates) habito,ſuperueniente rigore, ſolutio. Quòd vero non modo cauſa frigida,ſed & acris & calida rigorem faciat, in libro de cauſis accidentium oſtendimus,addentibus nobis eos,qui calido atq; acri medicamento vlceri impoſito vehementer morſi ſunt,atque inde rigorem experti: & qui ſuperfluitatibus pleniſuliginoſis,deinde balnea ingreſſi,horruerunt. Sic enim & febricitantes, & qui vehementem cruditatem patiuntur, & omnes,quorum corpus ſuperfluitatibus acribus redundauerit,ſiue balneum, ſiue loca vehemẽtius à Sole calefacta,ingreſſi fuerint,ſiue quocunque alio citato motu agitentur,ſtatim quidem videmus horrere,&,ſi diutius in eiſdem perſtiterint,ad rigorẽ concuſſumq; perduci: qm̃ ſcilicet,vbi ad balnea atq; exercitia ventum eſt,qui interim humores conquieuerant, vehementius moueantur: hi,n.oẽs agitati,& per ſentientia corpora violenter delati,ſtimulant,pungunt, ac feriunt, atq; hinc ſenſum inæqualem,rigorem,concuſſumq; inuehũt. Hæc quidem igitur alibi dicta ſunt. Tertiana vero febris,quę ex flaua bile mota ortum habet, rationabiliter ſtatim ab initio rigorem affert non mediocrem,hoc ipſo primum à quartanario rigore differentẽ,quoniam pũgi videtur ac vulnerari corpus, talis.n.eſt in tertianis febribus rigoris ſenſus: ſicuti in quartana febre vehemẽtem frigefactionem habet,qualis per gelu tempore hyberno ſentiẽ: nam & illud oſtenſum eſt,quòd in G
quartana febre atra bilis redũdat,licuti in quotidiana,pituita. Tertianam itaq; exquiſitam febrem fieri non contingit ſine rigore vehementi pungente ac feriente carnem. Quartana aũt febris non primo ſtatim die cum rigore inuadit vehementi, nam progrediente ipſa atq; aucta,vnà ẽt rigor augetur,ſenſusq; ægrotantibus adeſt,non quaſi pungantur, ſed refrigerentur & veluti contundãtur vſque ad oſſa: nam ita eos audire licet dicentes,quòd videantur oſtocopo.i. oſſium laſſitudine,detineri,& carnem habere confractam imaginentur. In quotidianis autem non antecedit rigor,neq; ſtatim ab initio,neque in progreſſu,ſed ſolum perfrigeratio. Nunquid igitur hæc ſola ſunt tertianarum febrium indicia: vel neq; ẽt pulſus vllam habent cum quartanis ſimilitudinem? hæ enim paruos & obſcuros & tardos & raros adeo pulſus faciunt in inuaſionibus, ſicuti nulla altera diſpoſitio: tertianis vero paruí quidem ac obſcuri, tardiq; ac rari,cũ inuadunt, pulſus neceſſario adſunt. Verum tarditas ac rarítas non parum ab iis abeſt,qui in quartanis accidunt: nam in quartanarum principiis videbitur tibi arteria quodammodo eſſe alligata, atque ad interiora retracta, neque libere habere aſcenſum: in tertianis vero neque aliquid tale percipitur, tarditasq; propè accedit ad eum,qui ſecundum naturam eſt motus. Cum vero quartanæ febres inuadunt, quãuis ægrotus iuuenis fuerit, talis fit motus arteriæ,qualis in ætate decrepita. His igit omnibus legitimæ tertianæ H
deprehenditur acceſſio: ac præterea certus ordo,atque æqualitas pulſibus ineſt: neque.n.in his aliqua in vno motu adeſt inæqualitas,neque ẽt in collectione: quamuis hoc rarũ ſit, & quod paucis acceſſionum principiis ſolet accidere. Iam igitur hæc febris,cum primũ inuadit, neminem eorum latebit,qui ſæpius ipſam ſunt contemplati: ſed adhuc minus in iis, qui vocantur aſcenſus atq; augmenta: nam æqualem & liberam habet celeritatem,ſtatimq; ad magnitudinem atque vehementiã excitatur,hiſq; omnibus frequentiam reſpõdentem: neq; ipſi vllum adeſt inflammationis ſignũ. Iam igitur & ſitim inuehit,& hominem exurit: & paulo poſt in vigore conſiſtit: calor æqualiter quaq; verſus extendit, nihiloq; plus thorax extremitatibus calet: &,ſi manum impoſueris,in primo occurſu quidem fit calor multus atq; acris, quiq; veluti quodã cum vapore efferaẽ: paulò poſt vero à manu ſuperaẽ,non vti in febribus malignis aduretibus accidit: contrà.n.illæ grauiores ac moleſtiores,quanto diutius perdurant,apparent. Et iam bibendi tẽpus adeſt ægrotanti: & ſtatim poſt potum plurimus vapor calens per cutem exhalat,ſudoris nuncius, biliſq; ſuperuenit vomitus,venter ve ſoluit,& bilioſum mingunt. Nũc ergo vel quiuis exquiſitã tertianã agnoſcat. Superuenit.n.ſudor vaporoſus ac calidus,quẽadmodũ ĩ balneis: totũ vero ipſis corpus æqualiter ſudat: taliſq; ẽ pulſus,qualis in iis,q; bene valẽtes exercitanẽ & balneanẽ, velox,ſ,ac magnus et vehemẽs

ac

A ac frequens: erat aũt & ſtatim ab initio æqualis: ſed præter hæc omnia etiam ad infebricitationem deſinit,vniuerſum acceſſionis tps vltra xij horas non extendens, nam hoc tẽpus longiſſimum eſt in veris tertianis: ſæpius aũt aliqñ ſeptem horas acceſſio continet,non nũquam citius aut tardius, ſed non multo,finitur. Hanc quidem febrem ſi non dum noueris tertianam,ſed expectaueris deliram illam appellatam diatritum,iam neq; eſſes Theſſalicus aſinus; ſed potius lapis. Si vero ẽt ipſo ægroto mingente,vrina ſubrufa vel ſubflaua,& craſſitudine mediocris, apparet: ac paulo poſt vel albam nebulam vel ſuſpenſionem bonam fecerit: iam non ẽt lapis ſimpliciter fores, ſed is, qui mo laris appellatur,ſi quidem hanc tertianam eſſe ignoraueris,& exquiſitam tertianam, & quæ vltra quartũ circuitum non progrediẽ: rufiore vero vrina exiſtente,neq; ſuſpenſione aliqua neque nebula in primo circuitu apparẽte, ad ſeptem circuitus extendetur. Inter omnes autem tertianas illa ſimpliciſſima eſt, quæ, cum omnia illa nuper à me dicta exquiſitæ tertianæ ſigna cõmonſtrauerit, in vrinis etiam ſubſidentiam albam & læuem & æqualẽ ſtatim in primo fecerit die: neq; n. hæc vltra tertium progrediẽ circuitũ. Age igit, poſtquã diximus omnia exquiſitæ tertianæ ſigna,quãdam veluti ipſius genealogiam per capita facientes iam ad aliud trãſgrediamur. Acceſſio quidem incipit cum vehemẽti rigore,faciens,quales diximus,pulſus: deinde paulo poſt augeẽ,properatq; B ad ſtatum cum iis,quæ diximus,omnibus: deinde ſoluit eo,quo diximus,modo. Ipſius vero generatio & tempeſtatem aridam & calentem requirit,&, vt ſummatim dicam,æſtiuum tẽpus: ætatem iam conſiſtentem: & naturam bilioſam,quæ in laboribus,vigiliis,curis,& inediis extiterit: &, ſi libet,his ẽt addeid, quod conſueuit Archigenes propter lapideos iſtos methodicos adſcribere, ſit ſ. vt preſens tempeſtas multas tertianas populariter tulerit: vt artificioſis indiciis vulgarem quidẽ, veram tamen,coſecturam adiungens, fidem præcognitionis adaugeas. Nunquid per Deos nõ dũ ẽt dicemus hanc eſſe tertianam,ſed lanificorum diatritum expectabimus,quam delirus Theſſalus inter mulieres educatus ſub patre flagitioſe lanas pectente,male audebat dicere, in Hippocratẽ & reliquos medicos veteres ſuperbe inuehens? Qui omnia medicinę theoremata ſtatia ac firma pronunciauit,tertianam febrem inuadentem nequit agnoſcere,ſed diatritum expectat: hoc ſiquidem admirabile eſt,quæ quidem non erant certa,hæc certa dixit eſſe, omnia autem quæ vere certa erãt, ignorauit. Sed huius quidem vetulæ nec meminiſſe conuenit.

De Exquiſitæ Quartanæ dignotione. CAP. 4.

POſtquã vero exquiſitam tertianam iam patefecimus,ad exquiſitam quartanã tranſire tps eſt. Cuius principium quale ſit,iã diximus antea,q; videlicet nihil ſimile habeat in rigore ac pul C ſibus cum tertianæ circuitu: nunc reliqua trãſigamus. Sed neque illud ratione caret, vt pulſus,qui in acceſſionibus ſunt,quamuis antea memoratos,iterũ repetamus: ſi.n. cognoueris pulſum ęgrotantis naturalem,vel in altero ipſius morbo per initia acceſſionis affueris, nihil amplius expectabis,quin febrem inuadentem quartanam eſſe pronuncies, nam exiguia quædam ad tarditatem ac rarítatem conuerſio fit. Ego quidem non nullos meos familiares, quorũ pulſus exquiſite cognoueram,iam ingruente acceſſione contemplatus, q; tale principium nullius alterius, quã quartanę febris,fore contingeret,pronunciauí,atq; id euẽnit. Tu vero,ſi artis,quæ circa pulſus verſatur,magnam nõ habes peritiam,deinde raritas ac tarditas eorum te moueat,ſecurius tñ ac exquiſitius veIis diſcernere,præcepta Hippocratis hoc ĩ loco ad memoriã reuoca,qui tpe ‖ æſtiuo tertianas febres, 3. Aph. 21. 22. ext. ord. 24. c. e autumnali vero quartanas abundare dixit. Primũ vero hoc ipſum cõſydera,nunquid autumnus frigidã & ſiccam & inæqualem habuerit temperaturam, & tunc magis ſperabis quartanos circuitus in ipſo fore frequentiores: poſt hęc, ſi regio ipſa talium febrium ſit ferax: & ſi ęgrotantis natura atrę bili obnoxia ſit: taliſq; ratio victus anteceſſerit, quę huiuſmodi humorem aggregauerit: & ſi eo tpe quartanæ febres populariter fiant. Hæc aũt cũ illis,quæ deinceps dicẽ,obſignabis, ſi hiD mo lienoſus fuerit,vel febres erraticas paſſus fuerit, vel ſi augmentũ & ſtatus maxime cõtraria ſuebæ & aquoſæ vrinę fuerint: hę.n. omnino tertianarum vrinis diſſimillimę ſunt. Tertianã quidem à quartana,qui primo ſtatim die neſcit diſtinguere, neq; omnino medici mereẽ nomen.

De Quotidiana. CAP. 5.

QVotidianã aũt à tertiana diſcernere facilius eſt: neq;.n. primo ſtatim die cum rigore inuadit,ſed et,pgreſſu tpis prigeratio potius,q; rigor,ipſis aduenit: neq; vllus ordo aut æqualitas pullibus aſſidet,cũ primũ acceſſiones fiunt. Nouimus aũt,q; & in augmentis, motus velocitas,magnitudo atq; vehementia,quę oia tertianis perſpicuo adſunt, quotidianis nõ adſunt: ſed neq; deurunt laborantes, neq; denudare corpora,& pallia iactare cogunt,neq; multum aut frequenter reſpirare,ac veluti flãmã ex ore efflare,frigidũq; potũ expetere: verum iſti, cũ febricitant, minime ſitiũt, vrinæq; ipſis in primis diebus tales ſunt, quales quartanis incipiẽtibus adſunt: atq; in primis diebus minime ſudant, ſed progrediente tpe hoc ẽt illis aduenit. A tertiana quidẽ adeo manifeſte differt,vt nihil cum ea ſimile habeat. Ad quartanã aũt propius accedit: ſed & ab hac differt manifeſte,primum quidem & maxime pulſibus, quos in ægrotis familiaribus quiſpiam exacte deprehendat: ſed & rigore etiam,atq; aliis extrinſecis omnibus,propter quę accidit: nam & natura eget humidiore,vitaq; ociosa, & cum repletionibus: ſic igit & in pueris maxime exuperat: ac

perrarum

perrarum est, quin & os ventriculi vel hepar in ipsis male afficiat: sed & cruditates antecedũt plu E rimæ, & coquendi moræ, & acidi ructus: &, cum primum febrire incipiunt, præcordia vltra naturalẽ habitum ex toto intumescunt, magna vero ex parte inflantẽ, ac distendunt: color his cum pallidítate albus, ẽt cũ accessio ad statum venerit: taliumq; ægritudinum hybernũ tps ferax est, & status temporis humidus, & eiusdem naturæ locus: & accessionũ principium sub vesperam inuadit. Ita quidem quotidiana, tertiana, & quartana, primo die inuicem discernuntur.

De dignotione Febrium Simplicium Continuarum. CAP. 6.

AT vero continuas quidem, sed quæ idem genus cum prædictis habent, quispiam exercitatus neque in primo die agnoscere ac inter sese distinguere impos erit: secundo vero, neque si etiam fuerit imperitus, si quidem mentem adhibuerit. Dico aũt febres cõtinuas idem habere genus cum singulis intermittentibus: cũ tertiana quidẽ exquisita, exquisitam ardentẽ: cum quotidiana vero eam, quę quolibet die facit accessionem, sed nunquã desinit ad infebricitationẽ: sic & cum quartana illam, quæ quarto quoq; die similiter. Nam exquisita febris ardens, cũ omnia alia seruet exquisitæ tertianæ indicia, eo solo differt, q̃ neq; cũ rigore inuadit, neque ad infebricitationem desinit. Quæ vero quotidie accessionẽ facit, qñ & anni tps, & aeris statum, & ætatẽ, & naturã corporis, & victus rõnem antecedentẽ, ac pręterea pulsuũ formã, caloremq; cundẽ habuerit cũ exquisitis F quotidianis, non peruenerit aũt ad infebricitationem, idẽ genus cũ illis obtinet. Eodem modo, & quæ quarto quoq; die accessionem facit, ad infebricitationem aũt non desinit, eiusdem est generis cum quartana: & palam est, q̃ neq; rigor in ea accessiones antecedet, neq; sequeẽ sudor: licuti ẽt in febre ardenti horum neutrum, neq; statim ab initio, neq; deinceps vsque ad crisim, fieri potest. In his igitur dignoscendis quispiam prius se exerceat, atq; inuicem distinguere studeat simplices atque impermistas, alijs, quæ sint diuersi generis febres: quas ob hoc ipsum legitimas atq; exquisitas veteres medici nominarunt. Nam, quæ ob solam flauam bilem febris accendit sine aliquo visceris affectu, si quidem manente adhuc intra vasa bile accendaẽ, exquisita febris ardẽs est: si vero per totum corpus deferaẽ, tertiana. Sic &, si ab atra bile fit febris, cum mouet, quartana est: cũ firmata est, illa, quæ quarto quoque die excrescit. Sicuti, si ex pituita ortum habeant, vel quotidianæ sunt, vel quæ singulis diebus accenduntur. Nam, quæ ad infebricitationem desinunt febres tertianæ, quartanæ, & quotidianæ, eandem hypothesim cum continuis, de quibus diximus, habent: vno solo inter se differunt, q̃ per venas, vel per totum corpus in eis deferuntur humores: quare & reliqua ipsis comparia adsunt: q̃ vero cum rigore, vel non cum rigore, & vomitibus quibusdam vel sudoribus fiunt, & sine his, differentiam habent. Continuam quidem nomino febrem, quæ ad infebricitationem, antequam ex toto soluat, non desinit, etsi declinatio aliqua sensibilis appareat. Cũ vero neque declinatio aliqua sensibilis fiat, semper vero à primo principio febris vsq; ad crisim similis perseuerauerit, erit & hęc ex genere febrium deurentium: ab ijsdem vero acutie differt. Sed neque in primo die neq; in secundo possibile est huiusmodi febrẽ prænoscere, neq; alioqui est vtile: sufficit. n. genus agnoscere, q̃. s. biliosa sit atq; deurens, & peracuta: neq; n. si ẽt synochum ipsam nomi naueris (vt quidam medici faciunt) appellationis rõne à febribus deurentibus toto genere differet: sicuti neq; ob id, q̃ tres synochi differentias agnoscentes, propriũ singulis ipsarũ nomen imposuerunt, has quidem ἐπακμαστικὰς, i. increscentes, illas vero ὁμοτόνους & ἀκμαστικὰς, i. in eodem vigore atq; tenore perseuerantes, alias παρακμαστικὰς, i. decrescentes, nominantes. Iã ex hac diuersitate appellationum differre secundũ genus est existimandum: quare neq; ad præsentẽ tractatũ eorũ dignotio plurimũ cõfert: hæ. n. oẽs in prima septimana iudicant. Hîc vero in præsenti est necessarium alicq; totius morbi constitutionis ac crisis in primis diebus assumere cognitionem. Si. n. tertiana pura fuerit, intra septimũ circuitũ: si vero exquisita febris ardens, intra primã septimanam necessario iudicabit. Omnino aũt diuturnæ sunt & quotidiana intermittens, & illi adhærens cõtinua, sicuti & quartana, & quæ per quartũ excrescit. Quare tria erunt vniuersa simpliciũ febriũ genera: singula vero ipsorũ in duas primas differentias secabunt: vel. n. intermittentes, vel continuę febres erunt: & primo die dignoscent, aliæ statim in primo accessionũ insultu, aliæ vero in ascẽsu, quædam in vigore, quædam in primis declinationibus, vel febre vacantibus intermissionibus.

De ratione Compositarum & commixtarum Febrium dignoscendarum. CAP. 7.

QVod si morbus compositus fuerit, non æque facile dignoscetur: at hîc maxime intelligentia atque exercitatio est necessaria. Intelligentiam igitur propriam suapte natura possidens, vel minime possidens, quispiam accedet: exercitationem autem ea, quę nunc dicetur, melior nemo reperiet. Oportet enim adhæc exercitari, vt simplicem febris speciem agnoscat, atque ita deinceps ad compositas transgredi. Dupliciter vero genus febris compositum constituitur, in prima quidem sectione, vel quia eæ, quas diximus, febres citra alicuius membri passionem commiscentur: vel quia ex membri cuiuspiam inflammatione accenduntur. Nam in vtraque harum differentiarum alteram rursus sectionem fieri contingit. Nam, quæ citra membri passionem consistunt, dupliciter commiscentur: aliquando implicatæ, non nunquam vero (vt quis dixerit) per se totas confusæ: sic membra quoque inflammata: nam & ex ipsis quædam quidem veluti cõplicant tantummodo, quædam vero veluti confusionẽ quandam habent dispositionũ. Primum igitur

A igitur exercitari oportet ad hoc, vt complicationem cognoscamus, deinde ipsam confusionem, à febribus incipientes. Febres quædam complicantur vnius generis cum alijs eiusdem generis, vel vnius speciei cum alijs eiusdem speciei: contingit vero non nunquam, vt ẽt differentes. Nam quotidianæ tertianis, & his quartanæ, &, quæ eandem speciem seruant, inuicem plerunque complicantur: quo fit, vt idem homo tres habeat quartanos circuitus: sed hos quidem non est admodum difficile agnoscere. Quandoque vero aliqua ex intermittẽtium genere cum continua, difficillimam vixq; explorabilem facit mistionem: de qua deinceps dicemus, si prius oẽs, quas proposuimus, simplices differentias transegerimus. Nam, licuti febres, ita & patientia loca mistionem recipiunt, vel quia differentia membra propriam singula febrem accendunt, vt exempli gratia, lien & iecur: vel quia dispositio mixta, veluti inflammatio cum erysipelate, aut erysipelas cum inflammatione, miscet. Sed in his omnibus mistionibus dignoscẽdis exercitari oportet, qñ iam exquisite oẽs earum formas simplices tenuerimus. Alia. n. est forma febris phrenitię, & peripneumonię, & pleuritię, & hepatię, itidem & aliarum omnium febrium, quæ ex inflãmantis quibusdã particulis accenduntur. Sed & aliæ rursus formæ sunt earum, quæ ex erysipelatibus accidunt. Et febris ardens maligna, vel pulmonis, vel hepatis, aut vẽtriculi erysipelatibus superuenit. Distinguere autem opor- B tet in singulis ægrotantibus, primum quidem, si singuloci passione sit febris, vel ex humorum putredine, vel quia solus spiritus sit alteratus: deinde, si membrum affectum febris sit causa, & quę nã sit eius dispositio. Vbi vero horum notitiam exercitatione comprehenderis, tunc eorum omniũ mistionem inuenies.

Cur abstinuerit Galenus ab Enarratione Singulorum morborum: ac Vnde ea doctrina sit petenda. CAP. 8.

NVnquid igitur à me nunc exiges, vt vel de patientibus locis, vel de omni febrium complicatione, recenseam? at ipse rursus operis damnabis prolixitatem: hoc enim admirandum plurimi hominum patiuntur, vt pauca discere expetant, & nihil prętermittere. Decem igitur Archigenis de febrium significatione volumina cum dicunt esse longa, solum legere compendiũ instituunt, neq; hoc ipsum oẽs: sed sunt, qui & eo aliquid breuius postulent: sunt, qui & illũ dãnẽt, qñ librum integrum de febris notione conscripserit, atq; ideo hunc nolũt attingere: neq; quicquam audire aut discere, quantum Erasistratus in febris notione aberrauerit. Cum vero exigunt sibi ali quid de febribus enarrari, primã statim differentiam non admittunt, q̃ videlicet quędã ex locorum passione, quædam aũt sine illa, consistant. Idem aũt circa crises patiunt, si quid prętermissum fuerit, C reprehendentes, verborum tñ damnantes prolixitatem: quamuis hæc, quam accusant, duplex sit, veluti hoc loco distinguam: quarum vtranq; cum ipsi vituperent, magis tamen sermonũ carpunt breuitatem: hanc quidẽ, vt quæ aliquid ex ijs, quæ sunt necessaria, prætermittat, vel saltem obscuram tradat doctrinam: prolixitatem vero, quæ omnia enumerat opportuna, atq; vnà falsas aliorũ opiniones refellit, longas esse nugas autumãt: eosq;, qui solum vtilia docent, collaudant: rursusq; aduersus eos, qui hæc tantum dicunt, obijciunt contrarias aliorum opiniones: temeritatemq; reprehendunt, si sine demonstratione simpliciter proferentibus sibi fidem velint adhiberi: neq; vero ẽt illos tolerant, qui in docendis vtilibus sermonem extendunt. Quare neq; mirãdum, si eos, qui de crisibus sermones habent, eodem modo accusabunt, breuitatem quidem vituperando, vt quæ obscure doceat, & multa prætermittat: neq; plura audire sustinendo, atq; insuper, quæ paulo ante dixi, reprehendendo. Nam & de patientibus locis Archigenes tres libros conscripsit, optime quidem omnium, qui circa eandem materiam ante fuere versati: hæc igitẽ si in præsentem tractatum transferre ẽtarem: atq; his prætera addere, quæ à nobis inuenta sunt: prolixitatem operis accusabunt: &, si ẽt de febrium differentijs oĩa hoc loco transigerẽ, multo ẽt magis viderer ipsis esse prolixus. Quòd igitur nullus scribendi modus mordacitatem possit effugere, tam est antiquum, q̃ ẽt D Plato huius rei meminit. His aũt ita se habentibus, mediam sermonis formam elígere optimum mihi visum est. Quid aũt est medium? quod ego nunc mihi videor attingere, omnia illa demonstrans, quæ oportet eum de necessitate cognoscere, qui recte prouisurus sit morbi solutionem, qualis & quo tempore futura sit: non omnia quidem hoc loco transigens, sed ea enarrans, quæ à superioribus obscure sunt tradita: quæ vero prætermissa, hæc addens: quæcunque autem manifeste ac recte sunt à veteribus scripta, transcribere, aut ijs, quæ sunt ab eisdẽ male dicta, contradicere, vt longum opus euitare valeam, supersedi. Postquam igitẽ, dum in primo libro aphorismum Hippocratis exponeremus, ibi ostendimus, q̃ ex ipsius morbi natura non paruam liceat occasionem accipere ad futura prænoscenda: mirum vero multis videaẽ, si in primo die quispiam morbi speciẽ agnouerit, quod nos demonstrare tentauimus difficile quidem forte esse, non tñ impossibile, viãq;, qua hoc facere oportet, expositimus: hîc mihi à sermonis prolixitate abstinere visum fuit, atq; eos, qui vellent hæc exquisite cognoscere, in Archigenis commentarijs de locis patientibus exercitari iubere, atque insuper in commentarijs de febrium significatione & typis. Nam & forte nos in eosdem typos tractatus ædemus, vt ea, quæ à veteribus inuenta sunt, transigamus: ac quædã, quæ nõ recte scripta sunt ab Archigene, subtrahamus, omniaq; dilucide aperiamus. At in præsenti in illis oportet exercitari.

In Quot ad ſummum Diebus Commixtæ Febres dignoſcantur : ac quot ſint Genera Febrium. CAP. 9. E

RVrſus igitur, quantum huius intereſt operis, repetentes tranſigamus. Intereſt autem uiã tradere exercitationis de compoſitis morbis, qualem nuper de ſimplicibus fecimus. Exquiſitas enim febres, ſiue intermittentes ſint, ſiue continuæ, ſtatim per initia noſcere daſ: quæ vero ex miſtione aliarum variantur, atque adulteranſ, difficile quidem eſt in die primo, non tamen impoſſibile, agnoſcere: plurimas quidem in ſecundo vel tertio vel omnino quarto die exquiſite poſſumus inuenire. Nulla.n. eſt neq; ſpecies, neq; genus morbi, quod circa tertiam vel omnino quartã diem, cuius naturæ ſit, non euidenter innoteſcat. Inuadat igiſ febris aliqua horrida ſimul, atq; omnino inæqualis in pulſibus, atque in eo, quí per totum corpus ſentitur, calore, vt ſæpe propius ſtatum eſſe exiſtimetur, vel medium augmenti obtinere: rurſus vero horrida fiat, & pulſus minores & obſcuriores ac tardiores & rariores habeat, & calorem quidem ab extremis partibus recedentẽ, circa vero ventrem atque thoracem redundantem: hanc non abſque ratione quiſpiam hemitritæum. i. ſemitertianam fore ſperet, vel potius iã eſſe: à multis vero in tertio die noſceſ. Sed hęc qui dem miſta eſt ex bilioſa & pituitoſa febre, de quibus antea ſermo habebatur, non iam inuicem cõplicatis, ſed per ſe totas cõfuſis. Quæ autem ex complicatione fit, quadrupliciter conſiſtit, vel tertiana quotidianæ commiſta: vel ea, quæ quotidie acceſſionem habet continua, illi, quæ per tertiũ F continua eſt: vel tertiana ei, quæ ſingulis diebus acceſſionẽ facit, continuæ: vel quotidiana ei, quæ per tertium diem continua eſt. Nec vlla ex his miſtionibus in primo die exquiſite cognoſciſ: ſecũdo vero inſtanti die agnoſcere facile eſt, ac multo magis tertio: raroq; eſt, vt quarta dies ad id ſit neceſſaria. Fiat enim (ſi ita contigerit) in primo die acceſſio vnà cum rigore, deinde calida atque deurens febris accendatur, ſtomachi faſtidium afferens, ac ſitibunda, atque ad ſtatum celeriter properet, pulſus æquales habens, magnos atque veloces, vehementesq; atque frequentes: ſit autem vnà cum pulſibus & calor æqualis omnino: deinde cum vomitu & ſudore finiatur, & quædã infebricitatio ſuccedat: iam manifeſtum eſt hmõi acceſſionem eſſe tertianæ periodi propriam. Fiat aũt & in ſequenti die quotidianæ acceſſio (neque enim de eiſdem millies dicere eſt neceſſarium) hîc mẽtem adhibere oportet ad horas acceſſionum, vt aliquid de die tertio prænoſcas. Nam, ſi tertianæ febris acceſſio circa primam horam fieri debeat, circa vndecimam autem quotidianæ, ſic quidẽ manifeſta erunt vtriuſque principia: & magis, ſi longiori interuallo diſiungantur. Si vero vtraq; eãdem hora inuaſerit, erit omnino miſta acceſſionis forma: & ei, qui diligentius inſpicere quiuerit, quædam apparet facta cõfuſio quotidiani & tertiani circuitus: diſtinguit aũt eos manifeſte quartus dies, cum tamen ab artifice ẽt in ſecundo cognoſci poſſint. Adhuc aũt perceptione difficiliori G eſt intermittentium cum continuis miſtio, vt pluribus omnino impoſſibilis videaſ: ſimul.n. & febrem intermitti, atque haud ſine febre hominem eſſe, ex tali accidit commiſtione: quo nihil minus poſſibile eſſe vſ: ſed, ſi quis & hîc exquiſite poſſit cognoſcere vtriuſq; febris naturam, manifeſte comprehendet, q neq; huiuſcemodi miſtio eſt impoſſibilis. Nuper igitur quędam muliercula in paribus diebus horridam acceſſionem habebat, ſemitertianæ exquiſitæ propriam: in imparibus vero, mane alteram quandam, ea, quæ præceſſerat, longe minorem: vt altero die ſemitertianæ febris acceſſio ſuper acceſſionem aduenire videretur, quod in tali febre fieri conſueuit: circa octauam vero horam diei altera inuadebat acceſſio cum rigore vehementi, omnia tertianæ febris indicia exquiſite afferẽs: iam vero hæc confracta ſurdoribus ac bilis vomitibus hora tertia noctis, mox extendebaſ ad diei paris horam ſecundam: &, cũ iam infebricitationi appropinquaret, rurſus horrida atque inæqualis illa acceſſio ſuccedebat, quam in paribus diebus fieri diximus: deinde per totam diem maligne compreſſa, ac deinceps adaucta, vix occidente Sole ad ſtatũ perueniebat: ac declinare incipiebat hora quarta noctis: deinde mane rurſus ſuper abundantes reliquias additũ augmentum non valde inæquale vſque ad octauam horam intendebatur: &, cum iam manifeſte ſtatum obtinere febris videreẽ, iam febrem hanc febris exquiſite tertianæ acceſſio altera ſuſcipiebat. H Hanc nos febrem ſtatim die ſecunda ex complicatione ſemitertianæ febris atq; tertianæ factã agnouimus: longe vero certiorem tertius dies præbuit cognitionem. Atque in ſpem venimus, alterum circuitum, qui erat tertianæ febris, cito finem habiturum, alterum in longius tempus debere protẽdi: quod ẽt contigit. Et tunc aperte viſum eſt in reliqua parte ægritudinis ſolam ſupereſſe ſemitertianam, quæ principium quidem totius circuitus in pari die faciebat, in die vero impari ſuperaccẽ debaſ. Tales quidem miſtiones nõ eſt vniuſcuiuſque dignoſcere. Si qua vero febris in primo die exquiſite tertiana deprehenſa, deinde die ſequenti ſimilem priori omnino fecerit acceſſionem, hęc longe tolerabilior eſt, duplex exiſtens tertiana. Sic aũt & duæ & tres quartanæ ſæpius inuicem cõplicanſ, quas acceſſionum forma à quotidianis diſtinguit: neque enim, q ſingulis diebus acceſſio fiat, hoc ſufficiens ſignũ eſt ad febres quotidianas indicandas, ſed febris ipſius & accidentium forma. Oportet igiſ in vnaquaque re primum τεχνωθῆναι. i. artificem fieri (quemadmodum nominabat quidam ex noſtris præceptoribus) deinde ſic ipſa aggredi opera. Artificẽ aũt fieri eſt qui dẽ primũ & maxime totius artis ſubiectę materiæ ſimplices vires agnoſcere, mox ipſarũ ẽt mixtiones, quot & quales ſint: nã de medicamentorũ cõpoſitione atq; vſu eadẽ eſt doctrinæ via, quemadmodũ i cõmẽtariis de ipſis ſcriptis oſtẽdimus. Cũ aũt duplex materia medicis adſit, altera ĩ qua ad

uenit

A uenit finis, quæ eſt ipſa hominum corpora: ſecunda vero auxiliorum, à quibus vel ex quibus fit finis: ea quidem, quæ eſt de medicamentis tractatio, ad ſecundam materiam attinet: at, quæ nunc in ſtat, ad primam. Nunc.n. diſcere oportet in iis, qui de febribus ſermones habentur, q tria ſunt oia, quæ ex humorum putredine febrium accenduntur genera: quædam enim ex flaua bile, hæq; plurimæ ſunt: quædam vero ex atra: quædã ex pituita conſiſtunt. Hîc vero ſermo haud parui momẽti eſt, quid nam patientibus dictis humoribus, febris accendaſ, neq;.n. his ſecundum naturam ſe habentibus. Sed in hoc ſermone etiam illud oſtenſum eſt, q non ſit admiratione dignum, ſi ex frigidis natura humoribus putreſcentibus febris accendiſ: & q omnis aliarum febriũ varietas ex horũ fit commiſtione: ſed & quæ ephemerę & hectícæ febres dicuntur, alia duo genera ſunt, ab iis, quę acutæ febres nominantur, ſeparata: & q febris acuta vel aliquo dictorum humorum putreſcente, vel membro inflammationem patiente, generatur: & q inflammationis vocabulũ non ſecũdum antiquam conſuetudinem ſit audiẽdum. Hęc vero omnia multis digna admiratione videnſ: quẽ admodum & id, quod paulo ante dicebamus, ſi queat vnquam intermittens cũ continua cõmiſceri: ſed nihilo minus hoc, ſi nulla infebricitatione ægrotanti adueniente, ſolum intermittentes miſceanſ. At & hoc manifeſte oſtendimus non tertianis tm̃ vel quotidianis intermittentibus, ſed etiã B quartanis accidere: cũ.n. plures inuicẽ complicanſ, ſiue eiuſdem generis ſint, ſiue diuerſi, ſecunda ſæpenumero anticipat aduenire, anteq; prima in infebricitationem deſierit: deinde rurſus tertia ei dẽ ſuccedit, antequã & hęc ad infebricitationẽ perueniat. Hoc vero maxime accidit in longioribus acceſſionibus: nam in iis, quæ intra primũ interſtitium deſinunt (ita autem vocant duodecim horarum ſpatium) vel multos neceſſe eſt complicari circuitus, vel eã, quæ ex intermittentibus cõponiſ, febrem, impoſſibile eſt ad continuitatem peruenire. Multas vero earum, quæ ita complicanſ, febrium medici, qui circa talia non ſunt exercitati, ſi quidem acutiores videantur, omnes vocãt ſemitertianas: ſi vero tardius moueantur, erraticas. Cum enim ſemel poteſtatem acceperint putandi in ſemitertianis ſuppreſſiões multas fieri, & in erraticis inordinata principia, omnes ſic febres, in quibus non inueniunt compoſitionem, ſemitertianas vel erraticas appellant, cum tñ ſępius manifeſtiſſimam habeant proportionis ſimilitudinem. Sicuti adoleſcẽs, qui circa autũni finẽ, cum in Prima die circa quintam horam cœpiſſet febricitare vnà cum rigore breui, deinde, cum paululũ ſudaſſet multo veſperi, mox circa horam ſeptimam noctis, priusquã exacte febris deſiſteret, febri citare rurſus incepit cum rigore breui: deinde paulum ſudauit in Secũdo die, ac circa decimam horam iterũ ſimiliter acceſſionem habuit, & ſtatim ſimiliter ſudauit in nocte: deinde Tertia die hora ſecunda cœpit febricitare ſimul cum rigore, anteq; prioris diei declinatio in quietem delineret. C Nobis igitur omnem febris formam diligenter conſiderantibus, viſa fuit trium complicatio tertianarum: nam, & quæ primo die cœperat hora quinta, & quæ ſequenti nocte rurſus hora ſeptima, & quæ in ſecundo die hora decima, & pulſus & caliditatem omnia propria tertianis habebant, ſicuti etiam rigores atq; ſudores. Nulla vero ex his ad quietem perueniebat, qm̃ ſequentis ipſam tertianæ acceſſionis principium anticipabat: ſic vt, ſi nulla alia febris ſucceſſiſſet, horis tribus aut quatuor homo ſine febre perſtitiſſet. Trium vero tertianarum complicatio in ſecundo ſtatim die nobis viſa eſt manifeſte: quòd autem anticipando acceſſiones facerent, tertio die primum cognouimus, nam hora ſecunda febris inualit, non quinta, quẽadmodum in primo: tertiani vero circuitus indicia omnia, iis, quæ in primo die apparuerãt, attulit manifeſtiora. Ab hoc vero die deinceps obſeruantes, oẽs inuenimus acceſſiones duabus aut tribus horis anticipantes. Quare & illa, quæ primæ proportione reſpondebat in circuitus ſucceſſione, quinto die oriente Sole facta eſt: ſeptimo vero multo celerius, veluti circa horã noctis nonam: deinde, quę poſt hanc, ſecundum eandẽ proportionem in hora noctis ſeptima: &, quæ ſecuta eſt, hora quarta: atq; ab hinc rurſus, quæ ſucceſſit, quarta: & quę poſt hanc, quinta: deinde iterum ſexta: deinde octaua hora, acceſſio à principio D decima facta eſt. Secundum vero ſimilem huic proportionem & aliæ duæ poſt ſeptimum periodũ non ſolũ non anticiparunt, ſed etiam tardius aduenerũt: qñ & mihi & reliquis omnibus manifeſte apparuit, qui ſemitertianam febrem eſſe putarunt, quantum ſua opinione aberraſſent. Nam acceſſionum prolixitate ad octo horas contracta, ipſoq; acceſſionis inſultu non amplius anticipãte, ſed potius retardante duabus iam horis, tunc acceſſiones ad infebricitationem perfectam deuenerunt. Et ſic iã paulatim à longitudine dementes, ceſſauerũt, primum quidẽ quæ leuiſſima erat, deinceps quæ magnitudine ſecunda erat, & tertia vehementiſſima inter ipſas: quod & ipſum nõ mediocre fuit indicium, q ſtatim ab initio tres tertianæ extitiſſent. Sed, cuius gratia hæc oĩa dicũtur, ad hoc rurſus redeo, q oporteat exercitari, vt exquiſite noſcamus oẽs ſimplices diſpoſitiones, adeo vt, cum ſolæ conſiſtunt, primo die facillime ipſas agnoſcamus: inuicẽ vero & ſibi ipſis cõplicatas, etiam ſi non in primo die, ſaltem in ſecundo vel tertio vel omnino quarto, exacte diſcernamus. Nos igiſ haud quaquam latuerunt tres iſtæ tertianæ in ſecundo die, non ob aliã cauſam, niſi q earum naturam exquiſite noſcebamus. Tale enim quid accidit in morborum notitijs, quod nobis omnibus in tota vita contingit: nam eos amicos, qui nobis familiariſſimi ſunt, ex longo interuallo ſtatim ac primo intuitu agnoſcimus: ſi vero quempiam ſemel aut bis tm̃ viderimus, vel ſępe quidem, non tñ continue, non iam æque iſtũ, neq; ex longo interuallo, neq; primo intuitu, ſtatim,

agnoſcimus,ſed non nunquã diu ambigimus ac dubitamus,nũquid iſte, Coriſcus an Socrates ſit. E
Ira & in morbis res ipſa ſe habet: ſinguli propriũ habent characterẽ,quem quiſpiam ſæpius contẽ
platus,prompte dignoſcit,ac præcipue cũ ſimplex ac ſolus fuerit. Earũ igiť febrium,quę ſine loco
patiente ex humoribus quibuſdã putreſcentibus accẽdunť,tres ſunt primi ac ſimplices caracteres,
& earũ ſcilicet,quæ ex pituita,& quæ ex atra bile,& quæ ex flaua,ortũ habẽt: quas ſi quiſpiã exgſi-
te dignoſcere ſtuduerit ſingulas ſeorſum ac ſolas,iã nõ amplius difficulter earũ miſtiones iueniet.

De Febribus, quæ ex patientibus Locis accenduntur: & Quo pacto ex vno indicio multa poſſint demonſtrari. CAP. 10.

EArum vero,quæ ex locis inflammationẽ patientibus accidunt,iam forma compoſita eſt: quæ
dam,n.loci indicia præ ſe ferunt: quædam aũt eius,ob quam conſiſtunt,cauſæ: Veluti in mor
bo laterali,locus quidem patiens eſt membrana,quæ coſtis ſubtẽdiť: &,cum inflammata ſit,neceſ-
ſario dolorem mouebet,qm̃ neruoſa eſt,ſed hunc pungentem & longe extenſum,qm̃ pars illa,quæ
patiť,membrana eſt: tales.n.ſunt ſentientium membranarum dolores. Et quidem,qm̃ eadem pars
vnum eſt ex ſpirandi inſtrumentis,neceſſario animal difficilem habebit reſpirationem. Quoniam
aũt cordi proxima eſt,facile aliquid inflammínis ei impartiet: ꝙ ſi hoc eſt, febricitabit animal. Si-
cuti,qm̃ pulmoni proxima eſt,facile ſuum illi communicabit affectum: cũ præſertim adeo rarum F
ac molle ſit membrum, ac omnem ſubſtantiam humidam facile poſſit admittere. Tuſſiet igiť ſta-
tim homo,non tamen omnino ſtatim ſpuet: ſed, ſi quidem multum ac craſſum ab inflammatione
defluxerit,cum tuſſi expuet: ſi vero paucũ & tenue,iritabitur quidem neceſſario, ita vt tuſſis mo-
ueatur,non tñ expuet,anteq̃ collectum ſimul atq; concoctum ad multitudinem craſſitudinemq;
peruenerit. Sed hoc quidem ipſius diſpoſitionis indicium eſt,non aũt membri patientis. Nam, cũ
paſſio exquiſite anguſta fuerit,& velutí alligans in ſe ipſa vniuerſum fluxum cohíbuerit, tũc facit
morbos laterales,qui aptyſti.i.ſine ſputo nominantur: ſed,cum ſatis relaxata fuerit, atq; ad pulmo
nem dimiſerit,tunc iſti magis tuſſiunt atq; expuunt: hoc igitur formam inflammationis, non aũt
patientem indicat locum. Nunquid vero magis pituitoſus ſit vel bilioſus humor is,qui inflãma-
tionẽ facit,ex ſputaminum forma cognoſces: nam & ſpumoſa,& flaua,& ruſa,& rubra,& pallida,
& nigra expuunt. Ex iſs vero,quæ quidẽ ſpumoſa ſunt,fluxum magis pituitoſum oſtendunt: fla-
ua aũt,bilioſum impermiſtum: quæ vero ruſa ſunt,amaram quidem & iſta referunt bilem,ſed nõ
paucam ſeroſam ſuperfluitatem cum bile commixtam eſſe ſignificant,& multo ampliorẽ,qñ palli
da quis expuerit: ſic & nigra melancholicum fluxum oſtendunt: ſicuti, quæ colore magis quodã
modo rubida ſunt,plurimũ quidẽ ſanguinis,minimum aũt amaræ bilis in eo,qui inflãmationẽ fa- G
cit,humore contineri ſignificãt: atq; ideo inter omnia ſputamina, hæc ſunt mitiſſima, ſicuti nigra
omnium pernicioſiſſima. Et quidẽ in hiſce omnibus accidentibus magnitudines, diſpoſitiõis ma
gnitudinem indicabunt: breuem aũt diſpoſitionem indicabũt accidentiũ paruitates. Non igitur
oium oia,{propria} indicia ſunt,ſed ſingula vnũ quoddã peculiare demonſtrãt. Nã,quæ & duo-
rũ vel trium rerũ ſignificatiua eſſe videntur,ſi ea diligenter perquiſieris, altero quidẽ ſuorũ acci-
dentium patientẽ locum,altero vero diſpoſitionẽ,altero ipſius magnitudinem, altero eorũ aliquẽ
caſuũ,qui ſubſequuntur,ſignificare reperies. Pulſus igitur laterali morbo laborantiũ, hæc omnia
indicat,ſed non eodem modo oia: ſed,qua quidẽ vnà cũ tenſione durus eſt, neruoſum eſſe locũ pa
tientẽ oſtendit: qua vero ſerræ ſimilis eſt,diſpoſitionẽ eſſe inflãmationẽ: qua vero velox ſimul &
frequens ac magnus,ad inflammationẽ cõſequi febrẽ: qua vero ſingula,quæ diximus, maiora aut
minora exiſtunt,vel magnã eſſe vel paruã oſtendunt diſpoſitionem. Mihi vero hęc exẽpli gratia
dixiſſe ſufficiat: neq;.n.nunc de locis affectis agere propoſuimus,ſicuti neq; de febribus,vel typis,
vel cauſis. Sed horũ ſingulorũ memini, ſimul qdẽ viã quandã volẽs oſtẽdere,qua ſit in ipſis exerci
tãdũ,quã ſi quis habeat(& ſi nos propriũ de ijs,quæ diximus,tractatũ non ſcripſerimus) poſſit per
ſe ipſum ex ijs,quæ ab aliis ſcripta ſunt,ſi modo perſpicaci ingenio fuerit, & diligentiã adhibuerit, H
id,quod ſupereſt,inuenire: ſimul aũt & vtilitatem ſingulorũ,quæ dicta ſunt,oſtendere volens,cõ-
memorauí & febrium differentias,& typos,& diſpoſitiones,& cauſas,ipſaſq; patientes partes.

Febrium Diuiſio: & Quid vnumquodq; genus ſuapte natura portendat. CAP. 11.

†*Antiquus interpres addit, uel ſine loco patiente.*

NAm in his omnibus exercitatum eſſe oportet, qui debeat diligenter in primis nouiſſe die-
bus ægritudinis formam. Vel.n.ſimplex eſt febris,vel compoſita,vel cum loco patiẽte †,vel
ephemera,vel hectica. Quòd ſi ſimplex fuerit omnino,humoris indicia affert, ex quo genita eſt:
ſi vero compoſita,ex quot ſimplicibus febribus compoſita eſt, totidem numero humorũ multitu
dinem indicabit. At, ſi hoc indicet, illud etiam ſignificabit,nunquid morbus diu durabit,an cito
finietur: nam, ſi humor pituitoſus extiterit, neceſſario diuturnus erit: longe vero magis, ſi atræ bi
lis naturam afferet: at, ſi ad flauam bilem pertinebit,non erit diuturnus. Sic & locus patiens,qui
quidem motu multo exercetur, caliduſq; eſt ac rarus, & principatum gerit, acutiorem morbum
futurum portendit: qui vero neque in motu continuo eſt, frigiduſq; ac denſus & ſine principa-
tu eſt, ad longius tempus extendi debere ſignificat: Eodem modo & diſpoſitio, ſi quidem diffi-
cilem motum habuerit,frigidioríq; fuerit ac denſior, diu duraturum: ſi autem facile moueatur, ca-
lidioríq; fuerit ac rarior,cito ſolutum iri. Eodem modo & de cauſis iudicandum eſt. Quare,ſi quis
dili-

A diligenter agnouerit totam morbi hypotheſim,non paruum habebit ad prænoſcendũ momentũ.
Eas igiť,quæ cum magno & cito ſe inclinante certamine fiunt morborum ſolutiones (quas præ
cipue criſes nominari dicebamus) febrium earum,quæ ex calidis humoribus accenduntur,proprias
eſſe eſt exiſtimandum: poſt has,earum,quæcunq; membrorum ſunt principatum habentium faci
le mobiles & calidæ diſpoſitiones. Ephemeræ vero & hecticæ febres, & ſine magna perturbatio
ne,& miníme ſubitas faciunt permutationes: ſed,quoniam & has per abuſionem aliquãdo criſes
appellant,de iſtis ẽt deinceps aliquid dicetur. Nunc vero finem imponere ſtatuimus præſenti ſer-
moni,ad vnum omnia,quæ ante diximus,caput redigentes.

Epilogus eorum, Quæ hactenus oſtenſa ſunt. CAP. 12.

SVbitas in morbis tranſmutationes ſi velis prænoſcere,neceſſarium tibi prius eſt, principij &
aſcenſus ac ſtatus & declinationis habere dignotionem & prænotionem. Hæc aũtẽ dignoſces
& ex ægritudinis forma,& regione,& anni tempore,vnà cum illis,quæ his correſpondent: ex cir-
cuituum etiam proportione,atq; etiam ex mox apparẽtibus. Ex morbi quidem forma, ad has tres
ſimplices & primas febres inſpiciens,ad eam.ſ.quæ ex pituita,& quæ ex atra bile,& quæ ex amara
generať. Prius igitur in ijs dignoſcendis exercearis,quæ exquiſitæ ſunt,atq; legitimæ: ſic.n.aliquã
B do poteris etiam compoſitas inuenire. Tunc vero exquiſitæ ſunt atq; legitimæ,quando & ætas, et
anni tempus,& regio,ac conſtitutio,naturaq;q; atq; ea,quæ anteceſſit ratio victus,præſentia quoq;
accidentia,& omnia ſimpliciter,quæ antea dixi, humoris formæ conuenerint. Manẽtibus igitur
in venis humoribus,continuæ ex ipſis febres generantur: ſi vero moueantur ac per totum corpus
deferantur,hæ,quæ cum rigore atq; horrore incipiunt vehementi,cum ſudore vero omnino ad in
febricitationem deſinentes. Eſt aũt ex ipſis tertiana quidem,& quæ per tertium accendiť, breuis tẽ
poris: ſicut quartana,& quæ per quartum accendiť,longi: minus vero,quã hæc,lõga, quotidiana,
& quæ ſingulis diebus facit acceſſionem. Si has noueris expedite diſcernere, haudquaquã diffi-
culter eas,quę ex quorundam locorum paſſione conſiſtunt,inuenies. Nam in omnibus inflamma
tis particulis humorum impactio,quæ locum bene diffłari prohibet,ſtatim quidem humores pu-
trefacit,ſimulq; calorem quendam prauum excitat, qualis & in reliquis omnibus putreſcentibus
oritur. Huius igitur caloris character,cum ſimplex fuerit,earũ alicui,quas diximus,febrium {ſim
plicium} neceſſario aſſimilatur: vel potius(ſi verũ velimus dicere) vna ex illis eſt, vel ad amarã bi
lem,vel ad atram,vel ad pituitam attinens. Audiviſti autem Hippocratem quodam in loco dicen
tem,ꝙ hos vocant‖acutos morbos,quorum febres maxima ex parte continuæ ſunt. Quare, ſi ſeor de Vict. rat. in morb. acut. co. t. t. 8. 71. 108. h Et 1. Epid. cõ. 3. t. 3. 5. 118. I
C ſum ac per ſe ſingulas febres noſſe meditaberis,haudquaquã difficulter,neq; cũ pulmonis,aut ſple
nis,aut hepatis,aut ventriculi,aliqua inflammatio affuerit,formam ipſius agnoſces: totiuſq; mor-
bi,vſq; ad ſolutionem,longitudinem prægnoſces. Omnino.n.fluxus, qui inflammationẽ effi
cit,vel flauæ bilis eſt,vel atræ, vel pituitæ. Si igitur impermiſtæ multæq; flauæ bilis fuerit, tũc facit
eryſipelata,& eos,qui herpetes nominanť: ſicuti nigræ cancros & phagedænas,aut elephãtes, aut
aliquem ex his adeo curatu difficilibus morbum: quæcunque vero ingruente pituita in tumorẽ
attolluntur,hæc œdemata nuncupantur. Simplex igitur & ſolus vnuſquiſq; horum, quos dixi-
mus, humorũ,quãlibet harũ,quas commemorauimus, facit exquiſitam ægritudinẽ. Sanguini ve-
ro permiſtus atq; confuſus,deinde in particulam aliquã incumbẽs, vel ſcirrhoſas vel œdematoſas
vel eryſipelatoſas facit inflammationes: ſcirrhoſas quidem melancholicus: eryſipelatoſas vero, bi
lioſus: œdematoſas, pituitoſus. Cum vero ipſe ſecũdum naturam ſe habens ſanguis, impactus in
loco fluxioni obnoxio putruerit, hic quidem affectus inflammatio eſt: ſimplex vero ex ipſa febris
accendiť, ſimilis maxime ephemeris,quæ ex † inflammationibus inguinum} accidunt: nam & in
guinis inflammatio ex bono ſanguine fit. Liquet autem, ꝙ, cum hic putreſcere cœperit, non am-
pliꝰ bonus remanet, ſed iam ad amaræ bilis naturam tranſit. Atq; in hoc illud ſeruať, triplex eſſe
D genus vniuerſum ſimplicium febrium: quæ.n.ex ſanguine putreſcente fit, iam quodãmodo bilio
ſa eſt: ſi ſanè in naturalibus ſermonibus recte oſtenſum eſt,ꝙ ſanguis ex moderato calore generať,
flaua aũt bilis ex maiore,atra vero ex ſufficienter immodico. Quicquid igitur pingue & tenue in
ſanguine eſt,fit flaua bilis: craſſum vero,ac veluti fex,qñ immodice calefactum exaruerit,atra. Fla-
ua ẽt bilis qñque in atram conuertitur,cum aſſata fuerit: duplex etenim eius generationis modus
oſtenſus eſt. Oẽs igiť,quæ ex particula aliqua affecta febres accẽduntur, vnum aliquem ex dictis
vel ſimplicem vel compoſitum habebunt characterẽ: ſimplicẽ quidẽ,qñ vnus aliquis ſufficienter
præualuerit ceteris: nõ ſimplicem vero,qñ cõmiſti alterius potentia apparuerit. Non nunquã aũt
non ſolus apparet,ſed ex æquo dominať: & non nunq̃ tres ſimul viribus æquales cõmiſcenť. Sed,
ſicuti,qui ſcit & vinum & mel & aquam ſeorſum exquiſite diſcernere,neq; horũ ignorabit tempe
raturam: eodem(vt arbitror)modo neq;,qui facultatem habuit eas,quas antea diximus,febres ſin-
gulas exquiſite noſcendi,earum miſtionem ignorabit. Quare in oibus talibus principio illud op
timum eſt,tres iſtas febres poſſe exquiſite diſcernere,quotidianam,tertianam, & quartanam: ſimi
les.n.ipſis omnino ſunt continuæ eiuſdem generis adiacentes. Non igitur ad plures atq; obſcuras
intentiones,ſed ad paucas & manifeſtas,oẽm tibi redegi exercitationẽ: in his.n.exercitatus, haud
quaquam difficulter in primis diebus characterem ægritudinis perſpectum habebis.

† *bubonibus. & uelligitur de oibus glandulis inflamma- tis. et ſic ubig inferius.*

De Dignotione Febrium Ephemerarum. CAP. 13. E

DVo quidem genera febrium quo pacto quispiam ab initio cognoscat, exposui: dico autem duo genera febrium, & quod occasione membrorum quorundã patientium, & quod ex putredine humorum tantummodo accenditur. Reliquum est, vt de tertio febrium dicamus genere, quas ephemeras appellari dicimus. Sunt aũt hæ tantummodo spíritus passiones, absque humorũ putredine, aut membri inflammatione, nisi inflammatis inguinibus accidant. Earum aũt generationis occasiones sunt, vigiliæ, ac cruditas, & tristitia, & timor, & ira, & curæ, deustioq3, ac refrigeratio, lassitudo, & ebrietas, & quæcũq3 similia sunt. Quomodo igitur & has in prima die cognoscere oporteat, deinceps exponam. Communiter quidem omnium pulsus ad celeritatem & frequentiam promouetur, & sæpenumero ad magnitudinem: exquisite autem seruat eam, quę secundum naturam, & æqualitatem atque mollitiem & ordinem. Sic & vrinæ, non nullæ quidem suspensiones, non nullæ vero subsidentias bonas habent, quædam autem nebulas: omnes vero bene colorate sunt: sicuti & calor in omnibus vaporosus est, sed quibusdam statim quidem ĩ primo cõtactu, quibusdam vero posterius. Atq3 omnibus ipsis absunt maligna accidentia, de quibus docuit nos Hippocrates in Prognostico. Hæc igitur communia signa sunt omnium febrium ephemerarũ: propria vero singulis, quæ à me dicta sunt ẽt in primo libro artis curatiuæ ad Glauconẽ: nunc vero inchoabo sermonem ab affectibus animæ, à cura, & timore, & ira, & tristitia. Si quidẽ remanẽtibus adhuc animi affectibus consideratio fiat, ex pulsibus maxime tentandũ est facere dignotionem, quemadmodum in libris de pulsibus scriptum est: post autem etiam ex alijs inuestigandum. Quòd si illi quidem affectus sedati fuerint, dispositio vero remanserit, debile quidem & hîc in pulsibus indiciũ inuenies illarum, quæ febrem antecesserunt, passionum: tibi autem ẽt sine pulsibus relíqua omnia sufficient. Communiter enim omnibus vrinæ rufiores. Adest aũt ijs quidẽ, qui ob tristitiam febricitant, acritudo potius, quàm multitudo caloris: sicuti ijs, qui ob iram, contrario modo. Sed & tenuitas corporis in ijs, qui tristitia, quàm in ijs, qui cogitationibus vexati sunt, manifestius apparet, & oculorum concauitas, & quædam insolita decoloratio. Et hæc quidem cõmunia omnium etiam aliorum, qui quocunque modo cogitationibus impliciti fuerint, indicia sunt: sed præcipue ex oculis discernendi sunt: licet enim ex his ẽt in sanis animi affectum cõijcere, in ægris autem manifestissima signa sunt ei, qui inspiciendi habeat facultatem. Sic quidẽ illos, qui propter disciplinas aut propter meditationem aliqua cogitauerunt, ab ijs, quos tristitia corripuit, discernere oportet. Eos autem, qui nimium vigilarunt, distinguit & decolorationis modus, nam subtumida ipsis facies inest: & oculorum motus mãnifesti, vix enim attollũt palpebras: & humiditas ocu- G lorum, sicci enim contristatis fiunt, & cogitantibus. Concauitas vero commune omniũ accidens est, tristitiæ, vigiliæ, curarum, non tamen & iræ: huic.n. neq3 oculorum concauitas, neq3 decoloratio manifesta: & calor ẽt amplior, & qui celeriter ex profundo efferaẽ: & pulsuum magnitudo nõ diminuitur, quemadmodum in vigilijs, tristitijs, & cogitationibus. Quare iram quidẽ ab ipsis valde manifeste distingues: illas vero inuicem, quemadmodum antea diximus. Eorum vero, qui ex lassitudinibus febricitant, cutis est siccior, plusq3 in aliqua alia febrium ephemerarum. Sed hoc quidem omnibus, qui ex lassitudine febricitant, commune est in eo accessionis tempore, quod vsque ad statum protendit: at eo tempore, quod statum sequitur, plurimis quidem, quicunque nõ supra modum fatigati sunt, humiditates quædam vel vapor calidus ex profundo attollitur: quibusdam vero ẽt in ijs, quæ statum subsequuntur, temporibus siccitas remanet. Fit vero hoc maxime ijs, qui supra modum fatigati sunt, vel deusti, vel refrigerati vnà cum lassitudine. Et pulsus ẽt non eodem modo in vtrisq3 se habent: parui.n. ijs, qui supra modum sunt fatigati: magni vero alijs sunt. At, quæ ex densata cute febres oriunt (densatur aũt vel frigefacta, aut qualitate acerba subito ipsam inuadente, veluti accidit eis, qui aqua aluminosa se balnearunt) hæ solũ ex omnibus febribus passio adstricta sunt. Licet aũt ipsas ex tactu dignoscere, sicuti & aridas febres, quæ ex lassitudine fiũt: ne- H que enim vel harum densitas tactum lateat exercitatum. Sed & caliditatis motus in ijs quodãmodo inaugescit: nam in primo manus intactu mitis apparet, acrior vero postmodum euadit, si perduraueris. Sed neq3 vrinæ rufæ in talibus, neq3 corporis moles collapsa, quare neq3 oculi cõcaui & sicci apparent: sed sunt, qbus & humidiores & prominentiores, quàm secundũ naturã, esse videbũtur: pulsus vero non, quemadmodum in tristitia & curis & vigilijs atq3 immoderatis exercitijs, minores. Earum vero febrium ephemerarũ, quæ ex inflammationibus inguinum accẽdunt, pulsus maximi sunt, & veloces, atq3 frequentes, caloráq3 plurimus, & post statum statim ex profundo humiditas quædam attollitur calida quidem, sed suauis, nam acrimonia & mordacitas minime oium his febribus adest: & rubida facies maxima ex parte ipsis inest, & in maiori tumore, & vrinæ subalbæ. Communis vero his febribus ephemeris inest æqualitas pulsuum: nam ex ipsis paucæ admodum eam, quæ secundum vnam percussionem est, inæqualitatem ostendunt: sed neque hæ valde manifeste, neque liquido. Dicta a me sunt & ipsa febrium ephemerarum indicia. De hecticis autem non est præsentis temporis sermo: nulla.n. earum in primis diebus, sed in progressu tẽporis fit: quare de his quidem in sequentibus disseremus, hîc vero libro finem faciemus.

Galeni

GALENI DE CRISIBVS LIBER TERTIVS

ARGVMENTVM LIBRI

Agit de Fine omnium tum Salubrium, tum Lethalium Morborum: Ac de futuræ in eis Crisis temporis & modi Præcognitione.

In Morbis Sex inesse Genera Mutationum: & Quo pacto singulæ ipsarum appellentur. CAP. 1.

B PRoposítum nostrum est, sicuti & prius dicebaẽ, omnis in morbo mutationis præsentis quidem dignotiones, futuræ vero pręcognitiones, dícere. Quia vero sex modis istæ fiunt, tentandũ est de singulis separatim scribere, hac prius facta memoratione, q3 sex sunt in morbis mutationũ differẽtiæ: vel.n. subito ad sanitatem veniunt, vel subito interímunt, vel paulatim horum vtrunq3 cõtingit, vel mistim. Paulatim quidem, vel scilicet morbo marcescente, vel ægri viribus dissolutis: mistim vero, qñ subita quidem aliqua ad melius vel peius commutatio facta fuerit, deinceps vero vsq3 ad omnimodam solutionem vel mortẽ relíquum totũ emarcuerit. De prima igíṫ, quæ repente fit, permutatione dicamus, qñ omnium, quas antea diximus, optima est: atq3 ideo ipsam per excellẽtiã crísim nominant, qñ natura, quæ præter naturam sunt, superante exquisite perficit. Ex alijs aũt permutationibus, quæ quidem ad subitam mortẽ, mala crísis est: quæ vero aliquam effatu dignam faciunt mutationem, non tñ in tegrã solutionem, imperfectæ crises vocantur: sicuti & quæ sensim marcescẽte vel virtute vel morbo contíngunt, & hæ solutiones simpliciter, non crises nominantur.

Quæ Indicia Præcedere soleant Excretiones & Abscessus iudicatorios. CAP. 2.

SOla igítur subita ad sanitatem conuersio, simpliciter crísis nominatur. Et quidẽ omino fit p manifestas quasdam excretiones, aut effatu dignos abscessus: quícũq3. n. aliter quieuerint, malignius retrocedunt. Antecedit aũt huiusmodi excretiones & abscessus non mediocris perturba C tio in corpore ægrotantis. Nam & difficiles tolerantiæ, & vigilię, & delíria, & graues somni, & difficiles anhelitus, & vertigines tenebricosæ, & difficiles sensus, dolores capitis, colli, & stomachi, & multorum aliorum membrorum: non nullis vero aurium sonitus, & vani ante oculos apparent splendores, & lachrymæ inuoluntariæ effluunt, & vrina retinetur, & labrũ agitaẽ, aut aliquid aliud tremulum fit, obliuio, & præsentium ignorantia, & vehemens accidit rigor, & plurimum accessio consuetam anticipat horam, & multus æstus, sitisq3 intolerabilis sequiṫ: clamant, & saliunt, sicuti furentes, neq3 possunt in eodẽ situ recũbere: deinde repente multus sudor erũpit, aut vomitus aliquis non paucus insequitur, aut venter subito solvitur, aut abundans fit fluxus sanguinis: aut hæc omnia simul contingunt, vnde non paruus inuadit timor inspicientes. Et quíspiã homo vulgaris, cũ istis adesset, ipsa re cogente ita pronunciauit, q3 iudiciũ tunc de vita ægrotantis ageret: neq3 n. medicorũ aliquis primus inuenit id nomen, sed oino necessariũ fuit, vt, qui præsens esset, contur barcẽ, atq3 ideo exclamaret, & crisim id est iudicíũ, rẽ ipsam noiaret. Decet aũt medicũ generosum neq3 turbari, neq3 futurum euentum ignorare: melius aũt fuerit, si se ad prenoscendã futurã crisim exercuerit: neq3. n. ista dignotio, quæ habeẽ de præsentis crísis euentu, multũ dístat à præcognitione eiusdem futuræ, sed ex eadem contemplatione vtraq3 perficitur.

D *De Præsentis optimæ Crisis Indicijs: & Quæ ex quibus locis Excretiones & Abscessus, quos & quarum partium morbos finire soleant.* CAP. 3.

ET iam hæc omnia dicta sunt, partim quidem in primo libro de diebus iudicatorijs, partim in duobus libris, qui istum antecedunt: dicã vero & nunc omnia summatim, quæ & præsentem crisim, quo euasura sit, ostendunt, & futuram præmonstrant. Primum quidem & maximũ inter oĩa est cõsiderare coctiones ex vrinis, & alui excrementis, & sputaminibus: siquidem ego, millies cum, dũ crises fierent, interessem, neminẽ vnq3 vidi intereuntẽ, qui præcedentibus coctionibus crisim habuisset. Non tñ æqua oĩum signorũ dignitas existímanda est, sed in morbis quidẽ thoracis atq3 pulmonis præcipue sputamina sunt animaduertenda: non tñ vrinarũ contemplatio negligẽda: sed & alui excrementa sunt inspicienda. Si vero tñ febricitẽt sine aliquibus visceris passiõe, aut cũ inflãmatione hepatis, vel renũ, vel vesicæ, vel splenis, maxime vrinis animũ oportet adhibere: sicut, si circa ventriculum passio sit, primum excrementis alui: deinde neq3 vrinæ sunt negligẽdæ. Semper.n. cũ febris affuerit vel ex sola humorũ putredine accensa, vel ex membro inflammationẽ patiente, præcipue vrinas inspiciendas censeo, atq3 inde coctiones agnoscendas, sicuti & prius definiuimus. Primũ quidẽ & maximũ instantis bonæ crísis indiciũ sunt coctiones. Secundũ aũt, q3 ab aliqua die indicatória antea indicẽt, cui annexa est diei iudicantis potentia. Deinceps aũt inspi-

cere oportet & ſpẽm morbi,& morem: ſpẽm quidẽ,ſi tertiana,vel quotidiana,vel febris ardẽs, vel E pleuritis,vel peripneumonia: morem aũt,ſi moderatus & mitis,vel prauus atq; malignus. Deinde ſi formæ morbi excretio reſpondeat. Sí.n. ſit febris Ardens, vel ſanguis è naribus profluet, vel poſt vehemẽtem rigorẽ ſudor multus & calidus per totũ corpus emanabit, aut per vomitum aut per aluum biliosa excernenẽ. Ita & Tertiana vomitibus, & excrementis aluí biliosis,& ſudoribus multis toto corpore fluentibus,iudicabitur. Plurimũ aũt pituitæ in Quotidianis febribus excernetur,& multi in toto corpore ſudores fient. Iudicat aũt & Phrenitidem ſudor bonus,& præcipue ſi ex capite multus & calidus fluxerit,ſudante ſimul reliquo corpore: cõtingit aũt aliqñ,q; ẽt p ſanguinem è naribus fluentẽ phrenitis iudicatur. Non tñ Lethargus aut Peripneumonia fluxum ſanguinis amant. Inter ipſas aũt Pleuritis medium obtinet locum: minus enim,q; febris ardẽs et phrenitis,magis aũt,q; peripneumonia atq; lethargus, profluuio ſanguinis ſoluit. Soluit aũt Lienis & Hepatis inflammationes ſanguis è naribus profluens,cum hęc viſcera vnà cum acutis febribus habent inflammationes. Et oẽs,quæ in Præcordijs fiunt calidæ atq; acutæ inflammationes, fluxu ſanguinis iudicantur. Oportet aũt per dire ctũ fluere ſanguinem,ex dextra quidẽ nare, hepate patiente,vel locis in dextris præcordijs poſitis: ex ſiniſtra aũt,liene, & locis vicinis. Iuuat aũt & ſudor bonus oẽs,quæ ſunt in præcordijs,inflammationes calidas & acutas. Hepatis vero Deuexæ quidem Fpartes inflammationem patientes tribus præcipue modis criſis obediunt, fluxibus ſanguinis è nare dextra,& ſudoribus bonis,& vrinis abundantibus: Conuexæ aũt partes excrementis aluí biliosis,atq; ſudoribus,non nunquam vero & vomitibus: magis aũt expetunt per vrinas expurgari, q; deuexæ hepatis partes,omnia ea,quæ vel in partibus renum vel veſicæ laborant: ſicuti loca, quæ ad Thoracẽ & Pulmonẽ pertinẽt,ſputaminibus. Sudores vero omnibus Febribus proprij ſunt, & præcipue incendentibus,iuuant aũt non parum & efferuẽtes Inflammationes,qñ (ſicuti & antea diximus) vnà cum coctionibus emanauerint. Iudicant aũt & Quotidianas febres,ſimul vomitibus atq; excrementis aluí pituitoſis adiunctis: Et Quartanas ẽt, ſi atra ſimul ac varia excernũtur: Semitertianas vero,ſi biliosa ſimul et pituitoſa. Iudicãt aũt Parotides, Lethargosq;,et reliquos oẽs capitis affectus. Aliq; decubitus,oẽs Febres Diuturnas ſecure iudicare cõſueuerunt. Sed non dũ de diuturnis morbis dicere propoſuimus: nam Repentinæ mutationes acutorum ſunt: quarum optimã,qualis ſit,nunc enarramus,q; videlicet omnino ſine coctione non eſt,et q; in aliquo die iudicatorio ſit,ac præterea ab aliquo indicatorio præiudicata fuit,et ẽt † criſis motũ facit morbo cõuenientẽ. Præter hæc aũt hortor hoc loco,vt ægrotantis ætatem,atq; naturam,nec non anteceden tem victum,locumq; in quo ægrotat,et anni tẽpus, atq; præſentem temporis ſtatum,cõſideres. Sí Genim,quemadmodum morbus forte eſt biliosus,hæc ẽt ſingula æque biliosa ſint,oportet bilẽ criſi expurgari: ſicut,ſi pituita ſuperabundauerit, pituitam oportet euacuari: variis aũt humoribus ſuperfluentibus, variam etiam oportet eſſe euacuationẽ. Cum vero hæc vniuerſa bene tibi fuerint explorata,tunc euentus iam tibi ſunt conſiderandi. Si enim,dum ęgrotans iudicaẽ,febris ſoluatur, atq; aliis accidentibus liberetur,et melius fuerit coloratus pro ratione euacuationis, cum melioribus pulſibus,et ad ſurgendum robuſtior, hæc optima criſis eſt: ſi vero ex his aliquid deſit, tantum ab optima deficit,quanta eſt eius,quod deficit, vis.

† Al. excretionis ſpeciem.

De Futuræ Criſis optimæ,ac Diei,in qua Soluendus aut iudicandus eſt Morbus, præcognitione. CAP. 4.

SIc quidem dignoſcere oportet optimã criſim præſentem: futurã vero,hoc modo. Morbi natura conſideranda eſt,an ad amarã bilem pertineat,vel atram,aut pituitã, vel miſtas hẽat ſignificationes: ſcripta aũt ſunt in libro præcedente horum indicia. Poſt hoc aũt,tps anni,& laborãtis ætas,& temperatura,& quæcunq; alia eius ordinis ſunt: de quibus paulo ante ſermonem habuimus: vnde facta de vno mentione,reliquorum ẽt,ſi vel ſilentio prætermittantur,meminiſſe oportet,nam longũ eſſet oĩa ſemper percurrere. Poſt hæc aũt,acceſſionum circuitus ſunt conſiderãdi, H ſi vel per tertiũ,vel per quartum,vel per ſingulos dies eueniant: vel nullo modo eueniãt, ſicuti in ijs accidit febribus,quæ proprie ſynochæ nominantur. Si.n. properauerint, ac ſemper proportionabiliter anticipauerint horã,& multo vehementius infeſtauerint, & per tertium occurſauerint, cito criſim ſubſecuturã denunciant: ſi vero lente moueanẽ,atq; eãdem inuaſerint horã,& ſingulis diebus fiant,poſt longius tps criſim futurã denunciant. Præterea(quod ſane maximũ eſt),coctiones inſpicere oportet, & harũ præcipue effatu dignis tranſmutationibus mentẽ adhibere. Sí.n. in diebus indicatorijs fiant,indicia ſunt,q; ſequentes iudicatorij dies ægrotũ morbo liberabunt. Sũmatim.n.(vt in præcedentibus ſermonibus diximus) vniuerſa morbi conſtitutio per quatuor dicta genera manifeſtatur: de quibus diximus Hippocratem in aphoriſmis diſſeruiſſe, in hunc modum: ‖ Acceſſiones aũt & conſtitutiones oſtendũt morbi: & anni tempora: & circuituũ adinuicẽ » incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue longiore tẽpore, fiant. Deinceps ita inquit: Sed » & ex poſt apparentibus: veluti in morbo laterali, ſputum ſi ſtatim ſuperueniat, incipiente morbo » quidem breuiorem facit: ſi vero mox apparuerit, longiorem. In primo autẽ libro de ſignis mox » apparentibus, quę quidem ſigna morbi coctionem oſtendunt, plurima diximus: &, quo pacto ab » ijs, quæ ſigna & accidentia iudicatoria vocantur, differant, explanauimus. Si igitur ea memoria retines,

1. Aph. 12. Ext. ord. 5. a

A retines,ſpero te facilius præcognoſcendi ac dignoſcendi optimæ criſis facultatem ex hoc ſermone adepturum. Reliquæ enim criſes coniectura quadam artificioſa præcognoſcuntur: optimam vero criſim (quam etiam ſolam criſim ſimpliciter vocari diximus) non per coniecturam, ſed firma præcognitione comprehendes: omnia.n. ſigna in talibus morbis ſtatim ab initio ſecura videntur. Cum igit talia integre fuerint,in primo quaternario criſim futuram denunciãt: ſicuti Hippocrates in prognoſtico hiſce verbis oſtendit: ‖ Mitiſſimæ.n. febres,quæ ſecuriſſimis ſignis ſtunt, quæ in Prog. cõ. 3. t. 2. 4t. 206. h
« to die finiunt, vel prius. Neque.n. contingit febrem omnia ſigna ſecuriſſima habentem, neq; illã
« in qua ſunt omnia maxime pernicioſa, alteram quidem non ſoluí, alteram autem non occidere in
primo quaternario ægrotantem: veluti, ſi hæc quidem parum ab extreme pernicioſis diſceſſerit, illa vero à maxime ſalubribus, huiuſmodi febres ſeptimum diem non cõtingit trãſcendere. Sí vero criſis vehemens & cum conflictatione futura ſit, aut potius moderata: vel neq; criſis omnino, ſed ſolutio ſimpliciter: non amplius ex pernicioſis ſignis & ſalutaribus, ſed potius ex aliis, præcognoſcitur. Duo autem ſunt & horum genera, magnitudo,& motus morbi: in quibus primis diligenter oportet exercitari, vt ipſa noſcamus, & facile à more ac idea morbi diſtinguere valeamus.

Sed,ideam ipſam quo quidem pacto dignoſcamus,in ſecundo volumine diximus: nam tertiana, B & quotidiana,& quartana,& ſemitertiana,& pleuritis, & peripneumonia,& phrenitis, ſunt ſpecies morbi. Sí vero benignus,aut malignus ſit morbus,ex ſubſequentibus ipſum accidentibus noſcitur: quæ omnia fere Hippocrates in prognoſticis enumerauit. In his aũt annumerare oportet coctionis & cruditatis ſigna: magnitudo vero, & motus morbi, ab his diuerſa ſunt. Debiles quidem & paruæ febres quandoq; valde malignæ ſunt: & aliæ calidæ atq; incendentes, vt ſtomacho anguſtiam & calorem & ſitim intolerabilem afferant, nihil tñ habent non nũquam periculoſum. Dictum autem & prius eſt, quòd, ſiue vehementiam, ſiue magnitudinem morbi quiſpiã velit nominare, nihil differt. Ab hiſce vero omnibus differt motus, & ex tempore partium acceſſionis comprehenditur. Cum.n. vnaquæque acceſſio quatuor habeat partes, principium, augmentum, ſtatum, & declinationem: vel has omnes breui tempore febris percurrit: vel tardo: vel non nullas quidem citius, non nullas vero ſerius. Sí omnes igitur celeriter peragat, manifeſtum inde fit, q; ad criſim properat. Et omnino huiuſcemodi febris eſt de numero intermittentiũ: neq;.n. contingit, vt illa, quæ omnes celeriter peragat, amplius continua permaneat: ſicuti neq; vt, quæ in omnibus partibus prolixitatem ſeruat, ſit intermittens. Liquet aũt, quòd eam quidem, quæ ad infebricitationem deſinit, voco intermittentẽ. Continuæ vero febris, omnino conuenit, vt pars aliqua aut duæ C vel omnes longæ ſint. Eius quidem, quæ propriè ſynochus nominatur, longus eſt ſtatus: magis autem tota hæc febris ſtatus eſt. Eius vero, quæ non eſt ſynochus, non tamen deſinit ad infebricitationem, cum ſtatus aliis temporibus longior exiſtit, motus eſt velox: q; ſi breuior, tardus eſt motus. Cum igitur morbi idea & magnitudo & motus & mos fuerint diſtincti: & idea quidem ex propriis accidentibus cognita, magnitudo vero ex eorundem quantitate, motus vero ex tempore acceſſionis partium, mos autem ex accidentibus ſuperuenientibus, his quoque adiuncta conſideratione temporis anni,& naturæ,& regionis,& ſimilium: nunquid morietur æger aut ſaluabit, ad hæc tria reſpiciens inuenies, ad ideam, & morem, & magnitudinem: ſed maxime morem inſpicere oportet. Vtrũm vero per criſim terminabitur morbus, aut non, primum quidem ex motu ac magnitudine inſpicies: deinceps autem ex idea ipſius: deinde ex anni tẽpore, & ex aliis, quæ eiuſdem ſunt ordinis: & ex ſuperuenientibus quidem accidentibus, non omnibus, ſed iis, quæ paulo ante memorauí, quæ vel vnà cum criſi ab initio inuadunt, vel paululum anticipant: quæ ipſa iudicatoria ſigna propriè nominamus. Nam, cum ſuperuenientia accidentia trifariam diuidantur, in ea ſcilicet, quæ morem morbi natura oſtendere apta ſunt: & in ea, quæ affuturam proxime criſim denunciant: & quæ non ſolum ſigna, ſed etiam cauſas criſis poſuimus: primum quidẽ ex his ſim D plex eſt genus; nam quædam ipſorum praua, quædam vero bona, perpetuo exiſtunt: ſecundum vero & tertium non ſemper neque idem facere, neque oſtendere, aptum eſt, ſed ſecundum morbi tempora variatur. Diximus autem latius de omnibus his in primo libro. Doctrinæ igitur manifeſtioris gratia, ducatur ad exemplum aliquis ægrotus, qui primo die habeat ſigna manifeſtiſſima ſalutis: huic enim omnino in primo quaternario finietur morbus. Vtrũ vero per ſolutionẽ vel criſim, magnitudine & paruitate diſtinguitur: ſiquidem magni iudicantur omnino: qui autem parui, ſoluuntur ſolum. Sed dies criſis ex motu inuenietur. Nam, ſi febris ſynochus fuerit, ac nullus error acciderit (nam ſemper huius oportet meminiſſe) in quarto die ſperandum eſt criſim futuram. Sí vero continua fuerit, magnitudinem ac motum inſpicere oportet. Cõtingit enim in tertio vel quinto die criſim fieri: in tertio quidem, ſi morbus ſit magnus, ac motum velocem habeat: in quinto autem, ſi neque valde magnus ſit, neque velociter moueatur: oportet enim criſim in idem tempus concurrere cum acceſſione. Et ita raro accidit, vt lẽuiori die fiat criſis: vt videatur bis tm Archigenes in toto tempore vitæ ſuæ id obſeruaſſe, ego vero ad hãc horam ſemel ſolum. Et cauſa eſt (quẽadmodum diximus in libris de diebus iudicatorijs) vt criſis ſæpius ex quarto die ad tertium & ad quintum tranſmutetur. Nam morbus, qui tam ſubito criſim habet, omnino peracutus eſt: in omnibus aũt morbis peracutis neceſſarium eſt febres vel ſynochos eſſe, vel con- *Al. quarto.

oſtendit nos poſſimus imb[illegible] alia ſigna. ex magnitudine morbi. Et motus celeritas cognoſcere criſes futuras

tinuas quidem, sed quæ per tertium exacerbantur. Synochi quidem raro eueniunt: &, vbi nullus E
sit error, in quarto finiuntur per crisim, natura proprijs circuitibus ad crisim perueniente: rarum
vero etiam est, vt nullus sit error. Continuæ aũt febres, quæ in accessionibus crisim habent, tertio
die vel quinto rationabiliter finiuntur: nam, si qnq; etiam quarto iudicentur, ratione eius accessio
nis, quæ tertio die fit, id patiuntur: quæ.n. circa horam vndecimam, si ita contigerit, diei tertij ac-
cessio inuadit, vel tertia nocte, vel quarto die inuehit crisim. Cũ igitur primo die (rursus enim ea-
dem repetenda) signum aliquod coctionis manifestum apparuerit, reliquis ẽt omnibus periculũ
nullum portendentibus, tunc proculdubio sciemus, q̃ in primo quaternario morbi solutionem
subsequi sit necessarium. Quòd si etiam eius magnitudo ĩspecta sit, vlteriorem habebis notitiam,
q̃ cũ crisi finiet. Ex morbi autem motu te sperare oportet, q̃ crisis vel tertio die fiet, vel quarto, vel
quinto: si quidem celer sit motus, tertio: si vero quodãmodo tardior, in quinto: si vero febris fue-
rit synochus, in quarto. Adiuuat motus celeritatem, morbi magnitudo, & anni tempus, & regio,
& ætas, & quæcunq; alia amaræ bili conueniunt: tarditati autem motus, insunt contraria. Ætate
enim adolescẽs natura calidior, post inediam & labores, & cibos & potus biliosos, tertiana crisi oc-
cupabitur, & præsertim si is, qui antecesserit, temporis status admodum squalidus extiterit, & præ-
sens etiam: & locus, in quo ægrotat, fuerit natura calidior: si vero & tertianę crises tunc abundaue F
rint, adhuc certior est coniectura. Quòd si omnia contraria conuenerint, & motus morbi tardior,
neq; magnitudo valde ĩstatu digna, & tp̃s anni fuerit hybernum, æger autem vel natura pituito-
sior, vel iam declinantis ætatis, sperandum est crisim ad quinti diei accessionem peruenturam: ad-
huc autem magis, si locus natura frigidior atq; humidior extiterit, & præsens temporis status con-
similis, & quintanę crises abundauerint: & reliqua his proportionabilia, veluti ocium, repletio, &
esus ciborum pituitosorum à plurimo tempore. Rursus igitur alius ægrotus subijciatur, qui nul
lum habeat signum coctionis manifestum, neq; in primo die, neq; in secũdo: neq; tñ perniciosum,
sed omnino omnia sint citra periculum: saluabitur quidem & hic, sed in primo quaternario non
liberabitur integre. Oportet igitur mentem, diligenter adhibere, nunquid aliquod signum mani-
festum coctionis ostendat: nam, si hoc fiat, necesse est, vt in septimo die æger libereẽ, modo interim
nullus error admittaẽ. Si vero per crisim vel sine crisi salus sit secutura, hoc ex morbi magnitudine
noscitur. Liquet enim, quòd, si magnus fuerit, omnino per crisim morbus finietur: quòd si etiam
motus velocitas adiungatur, multo magis id fiet: vt, si etiam aliquis error, non magnus tamẽ, cir-
ca egrotantem factus fuerit, sperandum etiam & ita sit crisim in septimo euenturam. Quòd si non
multum velociter moueatur, aliquis vero error circa hominem interim fiat, ad nonum diem crisis G
transfertur. Rursus itaq; supponamus aliquem salubri morbo laborare, qui die septima aliquod
coctionis signum habeat manifestum: hic, si morbus magnus extiterit, & celeriter moueatur, vn-
decimo potius, q̃ decimoquarto die, crisim patietur: quòd si minor fuerit, neq; celerem motum ha
buerit, decimoquarto magis, quam vndecimo. Simul vero cũ aliis est distinguẽdum, si & iuuenis
fuerit, & natura biliosus, & tp̃s æstiuum, & in loco calido ægrotauerit: & prior victus, & quæcun-
que præsenti attinent statui, ad calidius declinauerint: omnino iste die vndecimo crisim habebit:
quemadmodum, si omnia contraria iis, quæ dicta sunt, affuerint ægrotãti, in quartodecimo. Quòd
si non nulla quidẽ affuerint, non nulla vero non, atq; interim aliquis error inciderit, fieri non põt,
vt crisis die vndecimo subsequaẽ: sæpius vero nec die decimoquarto, qñ magis fuerit erratũ. Sed,
si nullus error acciderit, mista vero fuerint accidentia, hîc opus erit medico exercitato ac perspica-
ci, vt ea, quæ vim maiorem habent, signa distinguat: & illi, quæ ab ipsis ostenditur, crisi fidem adhi
beat certiorem in hisce adeo ambiguis prægnitionibus. Si autem neque in ipso septimo die, in
alijs certe inter septimum & vndecimum, id quod futurum est, exquisite discere licet. Nam, si ma-
gnitudo vel velocitas motus morbi in eisdem diebus intendatur, ac coctionis signis essatu digna
accessio facta fuerit, huiusmodi ægrotus die vndecimo crisim patietur: sicuti, si cõtra se habuerint, H
in quartodecimo. Subijciatur rursus ægrotus, qui in morbo salubri in primis diebus tardiorẽ fe-
bris motum habeat, neq; cum nimis vehementi calore, veruntamen adsint crudítatis signa: q̃ qui
dem intra quartumdecimum diem hic nõ liberabitur morbo, iam manifestum est. An vero in illa
ipsa die, vel postea, ex morbi temporibus distinguendum est: nam Principij quidem signa si diu
permanserint, diuturnum fore morbum significant: Augmenti vero si in quarta vel septima die
apparuerint, sperandum est aliquid in quartodecimo: sed in vndecimo determinabitur. Nam, si
hæc tria in eo die coniuncta fuerint, & motus velocitas, quæ sufficiens sumpserit incrementum, et
febris magnitudo, ac præterea manifestum coctionis indicium, fiet crisis in quartadecima: adhuc
autem magis, si & anni tp̃s, & ætas, & ægrotantis natura, & quæcunq; alia his sunt proportionabi
lia, ad crisis celeritatem contulerint. Si vero solum manifestũ coctionis signum die vndecima ap-
pareat, neq; tñ morbi magnitudo, aut motus velocitas, festinauerint: tunc vltra diem decimũ quar-
tum crisis differetur. Sed, si quidem anni tp̃s, & ætas ægrotantis, & quæcunq; alia his sunt propor
tionabilia, ad frigidius declinauerint, sperandum non est morbi solutionem ante vigesimũ diẽ se-
cuturã. Quòd si mista quoquo modo signa affuerint, & dies decimusquartus coctionẽ insigniter
auxerit, die decimoseptimo crisis occurret. Si vero neq; die quartodecimo aliquid nouatũ fuerit,
tunc

A tunc ad septimumdecimum diem est respiciendum: si.n. in eo aliquod signum apparuerit, id sidis
simum erit, quamuis valde exiguum fuerit, vigesimoq; die crisim futuram præmonstrabit.

Quòd maxime faciat ad Crisis Prægnitionem, Futuri Status morbi prænotio: ac Non posse hominem morbi vi, in declinatione ipsius interire. CAP. 5.

QVòd vero hæ erises vniuersæ, quas numerauí, omnium optimæ sint, hoc est securæ atque
perfectæ & certæ, si quis ea oĩa, quæ à principio dicta sunt, assecutus est, nulla amplius egę-
bit demonstratione. Cum.n. post signa optima atque exquisitam coctionem factæ fue-
rint, necesse est, vt optimæ sint: quoniam & sola coctio crisis celeritatem, & salubrem securitatem
ostendit: neq;.n. vel animo cõcipi potest, q̃ post morbi exquisitam coctionem crisis mala sequa-
tur. Exquisita vero coctio fit tempore status: atq; idcirco ab initio ipso nos admonuimus, nulli al-
teri exercitationi tam esse intendendum, q̃ ad morbi statum prænoscẽdum. Nam, si forma victus
ad illum instituitur, & crisis optima in illo fit, atq; omnium crisium ipsa est regula (quæ enim huic
proximior est, altera magis distante potior semper est) in nulla re adeo exercitandus est medicus,
quãtum in status prægnitione. Esto igitur, vt in die quartodecimo spes sit fore statum, & aut
ob morbi magnitudinem, vel motus velocitatem, vel propter aliquod aliud extrinsecũ iritamen-
B tum crisis die vndecimo anticipet: neq; ipsam perfectam, neq; omnino bonam, quimus sperare:
sed hoc tempore omnino timẽdum est, presertim si neq; in totum morbus periculo vacat. Quòd
si salubris apparuerit, verendum est, ne crisis vel cum grauibus fiat accidentibus, vel nõ perfecta,
vel omnino reuertatur: adeo magnam habẽt vim coctiones, ac propterea etiam morbi status. Et
quidem, si morbi in hoc tempore crisim non habuere, fieri non potest, vt in declinatione habeãt:
quicunq; enim status tempus semel præterierint, hi sine crisi perseuerant, & paulatim soluuntur.
Et nullum est mortis periculum tempore status elapso, quantum iudicio assequi possum: & tamẽ
quidam sunt, qui putant se vidisse ægrotos in declinationibus perisse. Sed, si experientiæ vel ra-
tioni credere oportet, nouí ipsos alia ratione, q̃ morbi, interisse: omnes siquidem erroribus inte-
riere, præcipue quidem suis ipsorum: sed & aliquando medicorum. Sic quidem experientia testa
tur neminem vnquã vi morbi in declinationibus perisse: Sed adhuc magis ratio: neq;.n. possibi
le est, vt, postq̃ causæ morbosæ iam coctæ sunt, ac iam natura superauerit, æger moriatur, modo re
cta curatio à medicis adhibeatur. Vbi enim natura superior euasit, & debellauit, & restitit vehe-
mentiori morbi conatui, &, quę infestabant, expugnauit (hoc.n. est ipsa coctio) fieri nõ potest, vt
deinceps succumbat. Quòd, si à morbo natura non vincatur, mortem subsequi nullo modo con-
C tingit, siquidẽ nihil aliud mors est, nisi omnimoda naturæ prostratio: vbi vero ipsa perdurat do-
minatur ac vincit, hominem necesse est liberari. Ex omnibus igitur nos ratio cogit, in id, maxi-
me esse incumbendum, vt eam morbi partem prænoscamus, quam statum vocant: nam, si mori-
turus est æger aut non, nemo prægnoscet, nisi status tempus prægnouerit. Tunc enim pri-
mum mori ægrotãtem est necessarium, qñ vires morbo succubuerint: siue autem vires, siue natu-
ram dixero, idem te nunc intelligere oportet: & quidem, vtrum prius superabitur, sciri non põ-
test, si futurum penitus fuerit incertum. Nam, si crisis intra vnũ diem esse debeat, saluabitur æger,
antequam vires à morbo prosternanẽ. Si vero ante viginti dies (ita.n. cõtingat) non possit status
aduenire, fieri potest, vt interim natura fatigetur, adeo vt, cum ægroti omnino similiter habere vi
deãtur, alter quidem saluet, alter moriatur, ob status futuri tempus. Si quis vero nos alium modũ
sciret edocere, quo morituros à saluandis possemus distinguere, nõ esset fortassis ad hoc status ne
cessaria prægnitio: sed, cum alia via, q̃ nuper dicta, inuenire nequeamus, ægrotis similiter habe
re apparentibus, quis saluabitur, quis ve morietur: maxima ex hoc prægnoscendi status neces-
« sitas oritur. Hippocrates igit ita inquit: ‖ Coniectura assequi oportet, an æger cũ eo victu vsq; ad
« morbi statum perdurabit: & vtrum ipse prius deficiet, neq; cum eo victu perdurabit: vel morbus
« D antea finietur, & obtundetur. Videtur quidem & Diocles & Plistonicus & Praxagoras & Philo
timus, atq; omnes, vt ita dixerim, probatissimi medici nihil aliud melius inuenisse ad iudicãdum,
nũquid eger saluabitur, aut morietur: qui vero omnia bona artis deteriora fecerũt, ij neq; aliquid
aliud sapientius excogitauerũt, & hoc maxime neglexerunt. Quis.n. eorum est, qui aut morbi ma
gnitudinem, aut naturæ robur cognoscere studeat, aut futurum statum prægnoscere? Et quidẽ
sine horum trium exacta dignotione nihil de salute inuestigari contingit, non magis, q̃ hoc, nun
quid aliquis portando oneri sufficiat, sciri potest, hominis robore, oneris magnitudine, & vię lon
gitudine antea non perspecta: nam ægri vires portanti onus, morbus vero oneri, tempus autem,
quod vsq; ad statum extenditur, longitudini viæ respondet. Quo pacto igitur de ægrotante sciri
potest, nunquid sufficiat, si nulla status prægnitio habeatur? Ex omnibus igitur ratio cogit nil
tam studiose esse discendum, q̃ futuri status prænotionem. Si.n. neque cõueniens victus adhiberi
potest, si hic nõ prægnoscatur, neque de egri salute vel morte alio modo manifestam haberi
notitiam contingit. Sed neque de crisi, nunquid futura sit, aut oĩno non erit: &, si fiat, qñ & qualis
erit: sciri potest, si prægnitio status non habeatur. Quare maximum hoc erit artis opus, & cæte
ris oĩbus anteferendum, ad prægnoscẽdum futurum statum exercitatio. Sed, quomodo hoc fie
ri possit, antea diximus: nunc vero, quod nuper dicebamus, repetendum.

Epilogus

Epilogus eorum, quæ Faciunt ad Salutem, vel Mortem prænoscendam. CAP. 6.

SI cognouerimus ex magnitudine morbi, & viribus ægrotantis, & tpe ſtatus, nũquid liberabit aut morietˉ, colligere ita aliquid poterimus de criſis tpe, & mõ. Si quidẽ morbus ſalubris inueniatur, & neq; eius acumẽ, neq; magnitudo feſtinẽt, neq; error aliquis circa egrotum admittat, ſtatus tps, criſis expectat: & hęc quidem optima criſis eſt, fit. n. morbo iam cocto. Si vero vel propter morbi magnitudinem, vel motus celeritatem, vel propter aliquod aliud iritamentum ante ſtatum criſis venire cogatur, tanto hęc optima deterior erit, quãtum ſtatum anticipauerit. Quo'd, ſi neq; vſq; ad ſtatum ſufficere poſſit, neceſſarium eſt ægrotantem ex hoc morbo interire, non tñ oĩno prope ſtatũ: cõtingit. n. & multo celerius, & ſtatim circa morbi totius initia. Criſis. n. vel in ſtatu, vel parum ante ipſum fit: Mors autem in tribus temporibus, principio, augmẽto & ſtatu.

De Tribus Conualeſcendi, & Quatuor Moriendi modis. CAP. 7.

CVm vero res plures ſint, cõcedant mihi ſophiſtæ, manifeſtioris doctrinæ gratia ſingulis pro priũm nomen imponere. Et, ſi hoc ipſi non conceſſerint, lõge eis valere iuſſis (neq; enim ipſis, ſed iis, qui veritati ſtudent, hic ſermo componitur) ita conſideremus. Si quis ſubito morbo liberatur, omnino huic aliqua euacuatio effatu digna contingit vel per vomitum, vel per ventris exoneratiõnem, vel ſudores, vel vrinas, vel ſanguinis è naribus profluuium, aut ex ſede per hæ- F morrhoidas, aut in mulieribus per purgationem menſtruorum. Sed & parotides non paucos in tẽpore opportuno liberarũt, & ad genua & ad pedes & ad aliud quodpiam membrum ignobile decubitus. Et quidem antecedit his oĩbus atq; aſſidet non modica in ægrotantis corpore perturbatio: dęſirant. n. & difficilem habent anhelitum, & ſtomachi anguſtiam, atq; alia, quę prius dixi mus, patiuntur. Vnus quidem hic modus eſt morborum ſolutionis, quem non modo nos criſim noĩare inſtituimus manifeſtioris doctrinæ gratia, ſed oẽs etiam, qui nos anteceſſerunt, eodem nomine criſim nominabant. Alter vero modus eſt, qui hæc quidem omnia ſeruat, vno autem tantummodo differt, quia non integre à morbo liberat. Nominatur vero & hic non nũquã quidem criſis ſimpliciter, ſicuti & prior: aliq̃n etiam cũ additione, criſis imperfecta, vel criſis defecta. Quicunq; autẽ morbi paulatim finiuntur, ſoluí quidem in præſentia dicuntur, per criſim autem finiri nequaquam: q̃uis aliq̃n per abuſionem hoc ẽt criſim noĩari dixerimus. Sed nunc ſingulis trium eorum, quæ diximus, claritatis cauſa ſit proprium nomen impoſitum: Criſis quidem ſimpliciter, morbi ſolutio ſubita: Defecta vero criſis, ſubita morbi diminutio: Solutio aũt ſimpliciter, quę in lõgiori tempore & paulatim facta eſt. Sicuti vero vel effatu digna euacuatio vel oĩno decubitus cum veloci perturbatione neceſſario in criſibus fiunt: ita in ſolutionibus neq; agitatio aliqua, ne- G que euacuatio, neq; decubitus accidunt. Tres quidem hi ſunt modi cõmutationis morborũ, cum à morbo liberari debet ægrotus. Tres vero alij proportionaliter oppoſiti iſtis exiſtũt, cum moriturus eſt: Vel enim ſubito moritur vna cum turbatione & agitatione, & quibuſdam excretionibus vel decubitibus effatu dignis: Vel mortem non ſubijt quidẽ ex iſtis, ſed multo deterius euaſit: vocent aũt hãc duæ criſes non bonæ, cũ nihil referat, ſiue hoc modo, ſiue malas criſes, nomine mus: ſeorſum vero, prima quidem perfecta, ſecunda vero imperfecta. Tertia vero ſpecies malæ permutationis, quę paulatim fit vſq; ad mortẽ, marasmus. i. marcor, noĩetur. Hæc igitur tria aliis tribus oppoſita ſunt. Quartus modus eſt ſubitę mutationis ad peius, ſine magnis excretionibus vel decubitibus: quã neq; criſim appello. Quo'd igitˉ hunc modum ab aliis differre dicimus, quos cum agitatione ac perturbatione & effatu dignis excretionibus aut decubitibus fieri dicebamus, vnicuiq; manifeſtum eſt: differt. n. ſine his fieri accidẽtibus, quæ prius iudicatoria nominauimus, atq; abſq; excretione vel decubitu: & fieri cũ illis. An vero recte vel nõ, huic mõ mortis, nomẽ criſis detrahimus, hoc eſt de noĩe, nõ autem de re ipſa, contendere. Ego aũt quatuor modos docui inuicem differentes, & ſingulis proprium nomẽ manifeſtioris doctrinæ gratia, imponẽdum cenſui. Si quis vero melius vel manifeſtius ſcit nominare, de eius nuncupatione minime diſceptaue- H rimus: docere vero vtile aliquid haudquaq; in iſto conſiſtit, ſed in dignoſcendo hos ſingulos modos, cũ adſint, & futuros prænoſcendo. Neq; ẽt, ſi horum modorũ cauſas explicare tentarem, deinde quiſpiã eiſdẽ cauſis tanq̃ non recte habẽtibus contradicens, putaret ſe aduerſus ipſos modos diſſerere, recte opinareˉ. Cognoſcere. n. q̃ tot ſunt modi, quibus ſanentur aut moriantur ægrotantes, ac q̃ dictis nominibus nominantur, atq;, vbi præſentes fuerint, ipſos dignoſcere, futuros vero præcognoſcere, hæc ipſa ad medendum conferentia ſunt: atq; expedit quidem nomina concedere, dignotiones vero ac præcognitiones experientia explorare.

In Aſclepiadem & reliquos Sophiſtas, qui Naturalia principia negantes, Criſibus, & reliquis naturæ operibus, detrahebant. CAP. 8.

SI vero conantibus nobis, vnde hæc inueniamus, edocere, quiſpiam in contractionibus exerci tatus, qualem habitum admirabilis Aſclepiades acquiſiuit, impediat, ac ſermonem meum interrũpat, meminiſſe oportet, q̃ hic iſtud agens, non rem ipſam, ſed quæ de ea verba dicuntur, cauil laˉ. Neq; enĩ, q̃ nullæ repentinæ turbationes fiant aliquando circa corpus ægrotantis, poteſt aſſerere Aſclepiades: neq; q̃ ſæpius poſt ipſas effatu dignæ excretiones non eueniant: neq; quo'd magna ex ipſis non ſit facta in ægrotantibus permutatio: neque q̃ huiuſcemodi res, non vocetur criſis:

A criſis: ſed, q̃ certante natura contra cauſas morbos facientes iſta non fiant, hoc demonſtrare tentabit, non parum quidem etiam hac in parte delirãs propter admirabiles tumores atq; meatus, quos ipſe ſuppoſuit: Quorum cauſa neq; nouit potentias illas, quibus animal gubernatur: neque q̃ hę omnia ad ſalutem faciunt tam in ſanis, q̃ etiam in ęgrotantibus: neq; q̃ ipſiæ ſunt, quę morbos iudicãt. Sed, cũ poſſit quidem in rebus ſenſui occultis huiuſcemodi ſermo nugari, nihil tñ, quod ad artẽ medendi pertineat, attingit: neq; enim dignoſcere nos criſiũ modos, neq; prænoſcere, talia ſophiſmata prohibent. In multis quidem igit ſępius delirabit Aſclepiades, & quicunq; non norũt naturas eſſe morborum medicatrices: at nunq̃ poterunt modum ſalutis aut mortis præcognoſcere. Atquí quo pacto turpe non eſt medico, inſtãte criſi, more vulgarium perterreri, quẽ decuit nõ ſolum præſentem criſim, quorſum euaſura eſſet, intelligere, ſed etiam futuram præcognoſcere? Equidem hĩc omnia, quæ ad criſim attinent, vel futura prænoſcere, vel iam præſentia dignoſcere, ex alijs principijs haud inuenio, q̃s ex ijs, quæ ſuppoſuit Hippocrates. Etenim, q̃ ea, quæ ſunt in corpore, concoquantur vel non concoquantur, Hippocraticis, non autẽ Aſclepiadicis, dogmatibus cõgruit. ‖ Et, q̃ natura multas potẽtias habeat, per quas animal gubernatur, vnum quoddam eſt Hippocraticum dogma, & ſine hoc præſentem contemplationem ſcientia comprehendere mi B nime poſſumus. Neq; enim numero infinitos expectare oportet ſignorum concurſus, tanquã in ſingulis ipſorum propriam obſeruationẽ aſſequí poſſimus, ſed potius omnia particularia ad hanc vnam redigere intentionem: de qua verba faciens, coactus ſum facere de ſophiſtis mentionem: quí non modo nihil opportunum inuenire ſtudent, ſed etiam, quę bene inuenta ſunt, conãtur facere deteriora. Et tñ melius foret, cum nos intuẽtur & diem ipſum, in quo criſim morbus ſubibit, prænoſcentes: atq; inſuper criſis modum prædicẽtes: ac iam præſentem etiam, quem finem ſit habitura, dignoſcentes: tali contemplationi diſcendæ intẽdere, ex qua huiuſcemodi facultas comparatur: neq; more vulgarium perterreri, quorſum euaſurus ſit morbus, ignorantes. Ego quidem ſæpius expertus ſum tales medicos, quí de prænotione noſtra ſunt admirati, quando in ęgrotis ſuccedentem inſpexerunt, atq; diſcere fatagentes: ſed, q̃n quiſpiam ipſos docere cœperit, aut quippiam de coctione aut naturæ robore diſſeruerit, vel de re aliqua alia, ſine qua de criſi contemplatio conſiſtere nequit: Quo, inquiunt, mihi ſuadebis, q̃ ſit natura quædã? vel q̃ omnia agat ad animalium ſalutem? vel q̃ eadem natura expellente ſuperfluitates quidam à morbo liberantur? vel q̃ calidum in animalibus ſit efficaciſſimum? vel q̃ ex calido, frigido, ſicco, et humido, corpora animalium ſint temperata? Aduerſus quos ego dicere ſoleo: Tu quidem ò vir, cœpiſti tanq̃ diſcipu C lus, audis autem tanq̃ cõtradictor. Neq; enim tibi ſufficit artis operum, quorum te cœpit admiratio, doctrinam perdiſcere, ſed etiam eius principia iudicare conaris non ſolum vt medicus, ſed etiã vt naturalis: & tñ tibi ſatius fuiſſet contrario modo de principijs iudicare: multo enim pręſtare arbitror, miranda opera, quæ ex illis principijs ſequuntur, inſpicientem, ab eiſdẽ operibus fidem aliquam de ipſis principijs aſſumere. Fides liquidem artium contrà ſe habent, q̃s inuẽtiones: creduntur enim ex operibus, inueniuntur ex principijs. Mihi quidem opus aliquod artificioſum inuenire eſt impoſſibile, niſi veris vtar principijs: quare mihi neceſſarium fuit naturalem ſcientiam diligenter perdiſcere: tibi vero, iam artis operibus adinuẽtis, viam diſcere ſufficit. Quare, niſi tibi ſuppetat tempus, vt tanq̃ naturalis, omnia diſcere poſſis, tantum ſaltem tibi ratiocinari adſit, q̃ nulla altera via ſit præter iſtam, quæ te faciat futuri præcognitorẽ: & q̃ nulla neceſſitas vrgeat ad principia ſcientiæ comprehendenda, cum iam frui poſſis ijs, quę ex ſcientia proueniunt. Quí enim primus ſtuduit hæc inuenire, magno in periculo fuit, ne fruſtra tempus cõtereret: neq; enim verum aliquod ex falſis principijs cõtingit inueniri. Sed, cum tu ab inquirendi labore ſis liber: &, quæ iã bene inuenta ſunt, addiſcere concupiſcas: ſuperuacaneum foret principiorum ſcientiam complecti, ſi præſertim ad hęc tempus minime ſuppetat, neq; cupido te teneat aliquid eorum, quæ deſint, D inueniẽdi, ſed tibi ſolum ſufficit inuentis recte vti. Tu itaq; ſupponens aliquam eſſe vitalem potẽtiam, ſtude, vt agnoſcas eius ita in robore, ſicuti in imbecillitate, diſpoſitionem. Vbi vero in his exercitatus fueris, ſtude deinceps omnes morborum tam in magnitudine, q̃s etiam in more, differentias prompte dignoſcere, & poſt hæc futuri ſtatus præcognitionem perdiſcere. Vbi vero hæc omnia didiceris, tunc te exerceas in comprehendendo per exquiſitam coniecturam, quãtum morbum, quantum virtutis robur, quãto tempore poſſit perferre: multũ vero ad hoc te adiuuabit in operibus exercitatio. Prius vero, q̃s ea omnia, quæ dixi, diligenter didiceris, nihil ęgrotos intuendo proficies. Sed quomodo hęc omnia perdiſcere oportetˉ non aliter, quàm ſicuti prius à nobis dictum eſt. Etenim, quo'd oporteat & magnitudinem morbi inuenire, & morem, inſuper etiam ſtatum, exacte recenſui. In vnaquaq; autem potẽtia vel imbecillitatem vel robur in alio libro, vbi de multitudine agitur, antea narraui. Ex illo igitur eorum dignotiones exquiſite diſcere oportet, vti vero ad medendum, vt in alijs edocui: neque minus & nunc ad eam, quæ habetur de criſibus, contemplationem.

In libro de alimento.

r. Epid. cõ. 2. t. 46. 4ª. 1 12. c. Et 1. Aph. 22. Ext. ord. 10. b. Et in libr. de humo.

Quibus Morbi temporibus Salutem vel Mortem Contingat euenire. CAP. 9.

SIcuti enim, quí omnia ſigna bona prę ſe fert, in primo quaternario integre liberabitur: eodem (vt arbitror) modo, quí omnia mala, hic intra primũ quaternarium morietur. Sed, quí quidem liberatur

liberatur,omnia morbi tempora vniuerſalia pertranſit,principium,augmentum,ſtatum,& decli- E
nationem: ꝙꝙ non nullis fieri non videatur declinatio,vbi repentinæ criſes aduenerint: nam pau
lo poſt de iſtis dicetur. Moriturus aũt ad declinationis tempus pertingere minime poteſt: non tñ
neceſſario etiã ad ſtatum perueniet, contingit.n.ipſum in augmenti & principij etiam tpe mori:
criſim vero ſubire non eſt neceſſarium, & maxime ſi in principio morbi moriatur. Hoc aũt acci-
dit, vbi natura plurimum à morbo ſuperatur: tũc.n.neq; certare aduerſus ipſum aggreditur: ſine
certamine aũt criſis nõ fit. Hic igitur eſt quartus modus mortis, qui nulli ſalutarium aſſimilatur.
Nemo ſiquidem ſubito morbum euaſit ſine criſi: multi vero ſine hac ſubito intereunt: plurimiq;
in acceſſionum principijs, illi præſertim, qui propter materiæ multitudinem, vel craſſitiem, aut
inflammationis magnitudinem, exitialiter laborant: in declinatione vero propter virium imbe-
cillitatem moriuntur. Hoc ſiquidem plus,q̃ quicq̃ aliud,pro veriſſimo haberi oportet,q; in acceſ
ſionum particularium declinationibus plurimi pereunt: quod non nulli videtes, idcirco opinan
tur etiã vniuerſalis declinationis tpe poſſe aliquem mori. Verum non ita res ſe habet: vbi.n.mor
bi ſtatus præterierit,natura quidem iã ſuperior euaſit,neq;.n.aliter morbus declinaſſet: nullus au-
tem modus mortis tũc aduenientis excogitari poteſt, præterq̃ ex errore. Sed de hoc haudquaq̃ F
nunc conſiderare propoſuimus, ſed an morbi ratione mori contingat. Neq; igit̃ hoc vidi vnquã
fieri, neq; id inuenit ratio: ſed particularibus acceſſionibus declinantibus multos ſæpiſſime inte-
rire vidi. Neq;,rationem ſequentibus,mirum videtur naturę vim imbecillam in principio quidẽ
acceſſionis & augmento et ſtatu poſſe perdurare,cum adhuc habitus ipſe in vnũ veluti cõpreſſus
contineatur: tpe vero declinationis e contrario ſe mouẽte calore; hoc eſt à medio ad extrema re-
trocedẽte, naturę habitũ ſpargi atq; diſſolui. Horum itaq; non nulli ſubita morte opprimunt,vt
præſentes exiſtimẽt deficere aio eos potius,q̃ mori: quidã vero paulatim,non ſubito intereunt:
incipiẽtes quidem oẽs à ſtatu acceſſionis: ita vero latẽt multos, vt admodum celeriter, ac citius,q̃
ſperaſſent,à ſtatu ad declinationem tranſire videanẽ. Sed manifeſtiſſime ex pulſibus cognoſcun-
tur: neq;.n.paruo interſtitio differunt,qui mortis rõne citius,q̃ ſperabatur,ad quãdam falſam de-
clinationem perueniunt,ab ijs,qui vere declinant: in vtriſq; enim ſubito febrilis calor diſſoluitur,
fit vero hoc ex cauſis maxime contrarijs,ſiquidem naturæ robori maxime contraria eſt imbecilli-
tas. Vehementior igit̃ fit continue magis pulſus & æqualior atq; ordinatior in bona declinatio-
ne,expellit.n.natura fortius oẽm ſubito febrilẽ calorẽ: Debilior vero atq; inordinatior & inæqua
lis eſt pulſus in mortalibus declinationibus: nam vna cum alijs tũc calor febrilis expirat, atq; hinc
ſpecies melioris exoritur: deinde paulo poſt, vel cum ad leuandum ventrẽ ſurrexerint,animi defe G
ctum incurrunt: & non nulli pauco ac tenaci ſudore effuſo moriũtur vel ẽt ſine ſurrectione. Sic
quidem in particularium acceſſionum declinationibus ſine criſi moriũtur: in principijs vero,p-
pter ſubitum humorum ad interiora motum, veluti ſuffocata atq; extincta natura, non aliter,q̃ ſi
lignorum viridium aceruum ſuper flammas paucas affatim conijcias. Reliquus eſt igitur mor-
tis ſine criſi modus, exitialibus morbis tpe ſtatus à vehemẽtia acceſſionis natura ſuperata. Sic &
in augmentis plerunq; moriuntur, non alio mõ,q̃ ſtatus rõne: omnino.n.qñ à vehementia mor
bi natura ſuperatur,rõne ſtatus moriunt̃. Contingit vero aliqñ & in augmẽtis acceſſionum, ſed
rarius hoc accidit: atq; idem eſt modus cum illo,qui fit tempore ſtatus. Tres igitur ſunt oẽs mor-
tis modi ijs, qui ſine criſi moriũtur. Primus quidem in principijs acceſſionum: qui in magnis in-
flammationibus plurimum contingit,quæ membra occupant principalia: vel ob humorum mul
titudinem craſſitudinem ac tenacitatem,qui ſubito intro confluunt,vt ſpiritus meatus exacte ob-
ſerent. Alter vero iam tempore ſtatus,à morbi vi natura ſuperata. Alius vero iam reliquus in de-
clinationibus, qui rariſſime accidit,vigore vitali ſoluto. Horum vero nullus contingit cum criſi,
neque enim morbum depellere in hmõi mortis modis ab initio natura tentauit: vbi vero tenta-
uerit,ſed ſuccubuerit,malam criſim, talem euẽtum appello: & fit oĩno vel cum excretionibus, vel H
abſceſſibus effatu dignis, ſimul cum reliqua omni perturbatione, de qua diximus anteã.

Criſis ad Mortem præcognitionem, Summa arte atq; prudentia indigere: & Qua ratione ipſam intelligere contingat. CAP. 10.

HViuſmodi vero criſium præcognitiones minus ſtabiles ſunt, & valde prudente & arte in-
ſtructo atq; exercitato medico indigent: primum quidem nunquid futuræ ſint: ſecundo an
hoc die certo: deinde ſi ſtatim hominem interficient,vel tantũmodo nocebunt. Sed prius exerci
tari oportet in optimarũ criſium præcognitione, de quibus prius locutus ſum: deinde in ijs, quæ
nõ ſunt optimæ, bonæ tamen: ac deinceps ad malas deſcendere. Sicuti enim in his eſt plurima in-
certitudo & coniectura,ita in bonis ſcientia & firmitas præualet. Determinati ſiquidem ſunt atq;
ordinati naturæ motus,cũ valida fuerit,& materiæ dominatur,& ſuis propriis rõnibus operatur:
indeterminati vero atq; inordinati,atq; ideo incogniti, qñ ſuccumbit. Sed, ſi quidem integre ſu-
peratur, neq; ab initio criſim facere tentat,neq; omnino reſiſtere: & ſi paulum omnino ſurgat ad
pugnam, ſtatim ſuccumbit. Cauſa vero huius intempeſtiui aſſultus eſt morbi violentia, iritatrix
quædam exiſtẽs,& acuta: videtur ſiquidem natura nihil hmõi poſſe tolerare,ſed ſtatim properare
ad expellendum id,quod infeſtat: Sicut & ex ijs, quæ ventrem aut ſtomachũ mordent,torquent,
frige-

A frigefaciunt,et grauant,ſiue quouis alio modo ſtimulant,licet aperte inſpicere: quæ.n.ſupernatãt
per vomitus expellere tentat: quæ vero inferiora occupãt loca,per ſedem excernit: Et hoc eſt qui
dem maximum ſignum criſis intempeſtiuę. Quæ.n.in tpe opportuno fiunt(quod ſane idem eſt,
ac in ſtatu & coctionibus) ẽt ſi nullũ adſit iritamentum,in calidis & magnis morbis videmus acci
dere: Quæcunq; vero ‖προεκρήγνυται.i.prærumpunt (vocat aũt ſic Hippocrates omnia, quæ ante In libro de hu
ſtatum ad criſim ruunt)ob aliquod iritamentum id patiũtur: & tanto deterior fit criſis,q̃ illa,quæ moribus.
in ſtatu fit, quanto magis anticipauit. In exitialibus autem morbis eodem modo res ſe habet: ne-
que.n.criſis ſtatus tempus expectat, aut admodum raro: ſed maxima ex parte in augmẽtis interfi
cit,vel in principijs. Et, ſi aliqua dies indicatrix futuram criſim præoſtenderit, ſimul & malam fu-
turam præoſtendit. Age.n.in quarto die viſa ſit primum nebula in vrinis nigra,vel ſuſpẽſio ni-
gra,vel tale aliquid huiuſmodi: ſint vero & omnino alia ſigna & accidentia pernicioſa: morietur
quidem omnino hic ægrotus. Sed, ſi in imparibus quidem acceſſio facta fuerit, ſeptimo die criſis
accidet: ſi vero in diebus paribus, in ſexto. Certiorem vero tibi expectationem faciet morbi mo-
tus: ſi.n.acute moueatur,criſim accelerantem conſignificat,hoc eſt,in ſexta ventura: ſi vero tarde,
ad ſeptimam differetur. Cum vero dies indicatrix nullum de mala criſi futura ſignum oſtenderit,
B neq; eius præcognitio facilis eſt: oportet tñ hîc animaduertere ea, quæ à me dicẽtur ſigna. Eſt au
tem primum & maximũ in morbis mortalibus ſignum, q; ſine criſi mors ſit ſubſecutura, virium
imbecillitas,nã virtus ita proſtrata,ad pugnam contra morbum non excitatur: ſecundum vero,ſi
nullum adſit ſignum, vel minimũ,coctionis: & præter hæc,ſi magnus ſit morbus, atq; malignus,
ãtq; etiam celeriter moueatur: cum.n. hęc affuerint, omnino abſq; criſi mors ſubſequetur. Mor-
tis autem dies præcognoſcitur, quanto ſuperat morbus naturam, conſiderando, & grauiores ac-
ceſſiones inſpiciendo. Si.n.effatu dignus fuerit exceſſus, & parum reſiſtere adhuc vis naturæ vi-
deatur,mors cito ſubſequetur: ſi vero cõtraria affuerint,tardius. Sit igitur gratia exempli multus
quidem exceſſus, non tñ manifeſtus, an ad vnum diem vel duos extendi poterit: hoc vero diſtin-
guetur acceſſionum circuitibus: quo enim die debet acceſſio fieri, in illo morietur. Et, qua eiuſ-
dem diei hora accidet,iam eſt dignoſcere facile,ſi meminerimus in vniuerſum eorum, quæ paulo
ante diximus, in quibus morbis principia acceſſionum maxime afferũt mortem, in quibus vero
ſtatus & declinationes. Particulatim vero in ſingulis ægrotantibus precedentium dierum recor-
datio tibi plurima commonſtrabit. Si enim ex ipſa morbi idea quiſpiam nequeat prænoſcere, in
qua parte maxime acceſſionis moriatur: ea, quæ in prioribus diebus contigẽre, ad memoriam re-
C uocans,qua maxime eorũ parte grauiſſima atq; exitialia accidentia ſuſtinuerunt,hîc etiam poterit
de futuris coniecturari. Sit rurſus vere cognitum, q; morbus ſit exitialis,& non multa viriũ pro-
ſtratio: primum ex hoc conſtat mortem non eſſe propinquam: deinde inquirendum eſt, ſi poſſit
fieri criſis. Huius vero inuentio habetur ex contemplatione virtutis,quomodo ſe habeat, atq; ip-
ſius morbi motus,ac præterea ſignorum coctionis. Si enim virtus robuſta fuerit, & morbus velo
citer moueatur,& aliquod ſignum coctionis affuerit, non extra rationem eſt, q; natura tẽtabit cri
ſim. Quod, ſi virtus quodammodo labet, ac morbus tardum motum habuerit, nullumq; affuerit
coctionis ſignum,in hoc ſubſequi criſim non contingit. Quod autem,ſi morbus ſit fortior virtu
te,non neceſſario virtus ipſa ſit debilis,nos alio oſtendimus libro: atque inde diſcere oportet pro
pria ſigna virtutis imbecillis: omnia enim ſimul tranſigi non poſſunt,omnium autem meminiſſe
ſimul,& nihil prætermittere ex ijs,quæ ſeparatim aliquis didicit,ſed omnia in ſingulis ægrotanti-
bus memoria complecti,nihil difficile,nedum nõ impoſſibile. Rurſus igitur memoria repetentes
ea,quæ in præcedentibus diſſeruimus, ad ſequentia trãſeamus. Diximus optimas criſes in ſta-
tibus fieri: in augmentis vero,ſi ſalus ſit ſubſecutura, vel imperfectas vel non ſecuras: In moritu-
ris autem vel ſubito interimere,vel magnã ad peius facere mutationem: In principio autem mor-
D bi non fieri criſim: Eſſe vero optimarum criſium exquiſitas præcognitiones: aliarum quidem cũ
coniectura,& maxime cum fuerint criſes ἄσημοι.i.ſigno carentes: ita autem noſci dixímus,quæ-
cunq; à nullo dierum indicantium antea fuerint indicatæ. Sed & has,etſi non multo prius tempo
re, ſaltem paulo poſt futuras, præcognoſci oportere aſſeruimus: futuram autem præcognitionẽ
ex eo,q; vrgeatur ac vehementer iritetur natura à morbo,atq; ex ſubita præter rationem circa cor
pus facta perturbatione. Omnino enim fit aliqua nouitas,quando criſis futura eſt,vel circa reſpi-
rationem,vel circa mentem, vel auditum,vel viſum,vel ferendi facilitatem,vel circa aliquod eorũ,
quæ iam ſæpe diximus, quæ ſane vno nomine ſummatim iudiciaria accidentia & ſigna appella-
« mus. Quinetiam,quod ab Hippocrate in in aphoriſmis dicitur: ‖Quibuſcunq; criſis fit, his nox 2.Aph.13.Ext.
« moleſta,quę antecedit acceſſionem: eſt ipſum,quod nũc nos dicimus. Quando igit̃ in morbo cri ord.12.e
ſim oſtendente,etiam nox moleſta fuerit, & poſt ipſam acceſſio citius inuaſerit cum quibuſdã in-
ſolitis accidentibus,neceſſe eſt in eadem acceſſione fieri criſim.

De Modo futuræ Criſis præcognoſcendo, atq; Ea de re Hippocratis authoritates, ac indicia ex pulſibus, quæ ab ipſo fuere prætermiſſa. CAP. 11.

QValis aũt erit,hoc eſt vtrum per ſanguinis fluxum,vel vomitum, vel ſudores, vel per aliqd
aliud ex ijs, quæ ſæpe antea enumerauimus, deinceps explanare tentabo. Hîc quoque
initium

initium faciemus ab eo, qui nobis omnium fuit dux atq; auctor optimarum disciplinarum, qui in E
1. Epid. cō. 2. t. 52. vsq; ad. 59. 3ª. 112. b — primo libro epid emiorum scribit in hunc modum: ‖ Circa caput & collum, & dolores & grauita »
tes, cum febribus & sine febribus. In phreniticis quidem neruorum distētiones, sed & gruginosa »
euomunt, & quidam ex his cito intereūt. In febribus autem ardētibus, atq; alijs, quibus adest colli »
dolor, & temporum grauitas, & tenebræ oculis oboriuntur, vel præcordia intenduntur absq; do- »
lore, his profluuia sanguinis fiunt è naribus. Qui vero totius capitis grauitates, & oris ventriculi »
morsus, ac stomachum anxium habent, isti biliosa & pituitosa euomēt. Magna vero ex parte pue »
ris in huiusmodi affectibus accidunt neruorum distentiones: mulieribus vero & hæc, & ex vul- »
uis labores: senioribus vero, & in quibus iam superatur calor, paraplegiæ, atq; furores, & atræ »
bilis morbi, & oculorum priuatio. In libro aūt, qui prognostica inscribit, rursus Hippocrates i
in Prog. cō. 3. t. 23. vsq; ad. 30. 4ª. 209. f. g. h. & 210. a. b. c. d — hunc modum scribit: ‖ Quæcunq; autem febres protrahuntur, salue affecto hoie, neque dolore ex »
inflammatione ægrum habente, neq; ex alia occasione manifesta, huic expectandus est absc̄essus »
cum œdemate atq; dolore ad vnum aliquem ex articulis, & præcipue ex ijs, qui in inferioribus lo »
cis sunt. Magis vero fiunt & in minori tempore huiusmodi absc̄essus iunioribus nō dum xxx an- »
nos natis. Statim autē attendere oportet ad absc̄essum, si vigesimum diem febris trāsgressa sit. Se- »
nioribus vero minus fiunt, febre etiam diuturniore existēte. Oportet autem expectare talem ab- F »
scessum, cum febris continua fuerit: in quartanam vero finituram, si intermittens fuerit, & more »
erraticæ inuaserit, atq; omnia hæc agens autumno appropinquauerit. Sicuti vero ijs, qui sunt iu- »
niores xxx annis, absc̄essus fiunt: sic ijs, qui xxx annos habent, vel etiā senioribus, quartanæ acci- »
dunt. Absc̄essus vero scire oportet magis hyeme fieri: ac tardius desinere, et minus reuerti. Suffi
ciunt quidem hæc, & valde manifesta sunt, quæ de absc̄essibus dicta. Adiungenda aūt sunt ipsis
Ibidē. t. 30. vsq; ad. 34. — ea deinceps, quæ de excretionibus inquit, in hunc modum: ‖ Quicunq; autē in febre non mortali »
dixerit se dolere caput, aut aliq̄d tenebrosum apparere ante oculos: si oris ventriculi morsus huic »
acciderit: vomitus bilios⁹ subsequetur. Si vero rigor inuaserit, & partes, quæ sunt infra præcor- »
dia, frigidæ fuerint, celerius adhuc aderit vomitus. Si vero ēt aliqd biberit aut comederit circa hoc »
tempus, multo etiam citius euomet. Ex ijs vero, qui primo die dolere cœperint, quarto die grauā- »
tur magis, quam quinto, septimo vero die liberantur: plurimi vero ipsorum dolore incipiunt ter- »
Aliter, vel. — tio die, conflictantur aūt quinto maxime, liberantur autē nono aut vndecimo die. Quicunq; vero »
quinto die dolere cœperint, & alia secūdum rationem priorem ipsis affuerint, quartodecimo eua- »
dunt. Fiunt aūt hæc viris quidem ac mulieribus in tertianis præcipue: iunioribus vero fiunt qui- »
dem & in his, magis vero in febribus continuis & legitimis tertianis. Quicunq; vero in huiusmo G »
di febre caput doluerint, loco aūt tenebrosæ alicuius ante oculos apparitionis, visus hebetetur, vel »
quidam splendores ante oculos videantur: pro oris ventriculi vero morsu in p̄cordijs aliqua fiat »
extensio vel ad dextram partem, vel sinistram, neq; cum dolore, neq; cum inflammatione: his san »
guinis fluxus è naribus pro vomitu est expectandus: idq; magis in iunioribus xxx annis: minus »
vero in ijs, qui iam xxx annos habent & seniores sunt, cum in ijs vomitus sint expectādi. Et hæc »
quidem sufficiunt. Præter hæc autem & illorum nihilominus meminisse oportet, quæ in eodem
Ibidem. t. 11. & 12. 208. f. g — libro scribuntur ab Hippocrate: ‖ Capitis aūt dolores vehemētes atq; continui cum febre, si qui- »
dem aliquod signum mortale affuerit, valde est exitiale. Si vero sine his signis dolor vltra vigesi- »
mum diem p̄grediatur, & febris detineat, expectare oportet sanguinis fluxum è naribus, vel aliū »
mum diem p̄grediatur, & febris detineat, expectare oportet sanguinis fluxum è naribus, vel aliū »
absc̄essum ad inferiores partes. Sed, dum recens dolor fuerit, expectare oportet sanguinis fluxio- »
nem per nares, vel suppurationem, multoq; magis, si dolor circa tempora & frōtem appareat. Ma »
gis vero expectare oportet sanguinis fluxionē in ijs, qui iuniores sunt xxxv annis: in senioribus »
in Prog. cō. 2. t. 64. vsq; ad. 67. 204. h — vero suppurationē. Et etiam in sermone de peripneumonicis ita inquit: ‖ Quibuscūq; absc̄essus »
fiunt ex pulmonis morbis, circa aures, & suppurantur: vel ad inferiora loca, & ad fistulam perue- »
niunt: isti euadunt. Deinde subinferēs inquit: Considerare autem oportet & talia hoc modo. Si H »
febris detinuerit, & dolor non cessauerit, & sputum non processerit secundum rationem, neque »
aluí excrementa bilios⁹ fuerint, neq; facile dissolubilia & impermista fuerint, neque vrina multa »
valde, & multam habens subsidētiam: reliqua aūt signa salutem significauerint: his oportet & ta- »
* phlegmatis. quid aūt significet hoc in loco phlegma, vide. 2. progn. cō. 86. & in expla. linguarū Hip. & hoc in libro paulo inferius. — les absc̄essus futuros sperare. Fiunt aūt non nullis quidem ad loca inferiora, quibus aliquid phlē- »
gmones affuerit circa præcordia: quibusdam vero in superioribus, quibus præcordia & mollia & »
sine dolore perseuerauerint. Vbi vero aliquod tp̄s difficilem anhelitum habuerit, absq; alia occa- »
sione quiescet. Quinetiam de œdematibus circa præcordia verba faciens, ita inquit: ‖ Significāt »
aūt huiusmodi œdemata, in principio quidem, mortis nō multo post secuturæ periculum. Si vero »
p̄cesserit vltra viginti dies, & febris detinēs & œdema nō subsidens, ad suppurationem conuertit. »
Fiūt aūt his in prima p̄iodo & fluxus sanguinis ex naribus, & fortiter iuuāt. Sed iterrogare opor »
tet, an doleant capite, aut oculi caligent: si quid. n. horum affuerit, huc vergit. Magis vero fluxum »
sanguinis è naribus expectare oportet in ijs, qui iuniores sunt xxxv annis. Et hæc quidē ēt in p- »
gnosticis ab Hippocrate dicta sunt, indicātia modos, secūdū quos crisis fit: ‖ Quicūq; aūt mingūt »
vrinam tenuem ac crudam multo tpe, si quidem alia ipsis signa salubria affuerint, his absc̄essum »
expectare oportet ad loca, quæ sub septo transuersō sunt. Hæc quidē in prognosticis breuiter dicta

A cta sunt ab ipso futurum crisis modum prædocente. Addit vero ipsis multa particulatim & in libro prædictionum, & epidemiorum, Veluti, q̄p[a] ‖ retētiones vrinæ, ante rigorem: & q̄p[b] oculi p̄ę rubri, sanguinis fluxum monstrant. Eodem modo & de[c] oculis lachrymantibus, & de[d] malis rubidis, & de ipsa[d] nare. Ac præterea, q̄p[e] labrum inferius agitatum, futurum vomitum significat. Et q̄p[f] somnus grauis cum dolore capitis, & surditas statim aduenientes, sunt signa parotidum. Et multa huiusce modi alia particulatim scribit, quæ omnia potentia continentur in ijs, quæ in libro prognosticorum scribuntur. Summatim enim, nihil aliud oportet considerare in modo crisis præter naturæ inclinationem, quam manifeste oñdit Hippocrates in prognosticis,[g] partim quidem oris ventriculi morsum atq; rigorem memorans, in quibus vomitus subsecuturus est: partim spirādi difficultatem, & oculorum hallucinationes, in quibus profluuium sanguinis è naribus expectatur: ac præter ista, distinguens de vrinis & aluí excrementis, in quibus inquit:[h] Neque bilios⁹ fuerint aluí excrementa, neq; facile solubilia, & impermista, neq; vrina multa valde & multam habēs subsidentiam. Si quid enim tale fuerit, manifestum est, quo d huc repit ægritudo, et per ista expurgatur: cum vero huc non repit, & protrahitur morbus, cum signis tamē salubribus, futurum absc̄essum expectare oportet. Coniecturare autem in his oportet naturæ motum. Ad[i] loca siquiB dem inferiora futuros absc̄essus inquit ijs, quibus circa præcordia aliquid phlegmonēs, id est inflāminis, atq; caloris affuerit, qm̄ ad inferiora repāt ij, qui peripneumoniam humores efficiunt: hūe siquidem sermonem veluti ad exemplum in peripneumonicis Hippocrates transigit. Vbi vero non repunt ad inferiora, præcordia quidem mollia & sine dolore erunt semper, æger vero ad aliquod tempus difficilem habebit anhelitum sine occasione manifesta. Et manifestum est, q̄p huic in superioribus absc̄essus subsequi est necessarium, hoc est circa glandulas, quę sunt post aures: statim enim ipsi & aliquod aliud signum aderit ex ijs, quæ in ipso capite accidunt, veluti grauis somnus, & surditas repentina ac præter rationem, aut grauitas capitis & temporum, aut tale aliquid aliud. Nullum igitur indicium deficit modi futuræ crisis: sed omnia ab Hippocrate exceptis pulsibus dicta sunt. Multi vero priscam breuitatem assequi minime consueti, quædam deficere arbitrantur. Nos igitur altero sermone manifeste eadem ipsis dicamus: forte enim, si hoc mō didicerint, neque impossibile esse arbitrabuntur præcognoscere modum futuræ crisis, neque adhuc circa exercitationem torpebunt. Cvm igitur, q̄p crisis aderit, ex ijs, quæ diximus, præcognoueris: deC inceps, qualis futura sit, hoc modo distinguendum est. Primum quidē, si acutus & calidus sit morbus, & si crisis fiat in primis periodis: necesse est enim in talibus crisibus non absc̄essum, sed excretionem subsequi. Secundo aūt loco, si diuturnus & tardus: nam hi per absc̄essus quiescere cōsueuerunt: tum præcipue cum vrinæ tenues & crudæ longo tempore exierint. Si. n. multæ, & multam subsidentiam habuerint, rationabile est morbum potius paulatim debere coqui, non per absc̄essum terminari. His p̄finitis deinceps considerandum est, si quidem per excretionem debet iudicari, nūquid profluuium aliquod sanguinis, vel vomitus, vel sudor, vel aluí subductio erit: si vero per absc̄essum, quod membrū, vel quis articulus, absc̄essum susc̄ipiet. In ijs ergo, qui per excretionem debēt iudicari, dupliciter distinguere oportet, & futuræ excretionis signis, si affuerint: & aliorum, si non affuerint: certius enim sperabis eum, qui semper præostenditur, modum excretionis, si nullum te aliud distraxerit. Me igitur oportet proprium vniuscuiusq; dicere: te vero in ægrotantibus nō hoc solum inspicere, sed & singula alia considerare. Si igitur præter rationem aluus comprimitur, vel vrinæ, iam prope crisi existente rigorem sperare oportet. Si is aduenīat, distinguendum est, nunquid sudor post ipsum sequatur, vel vomitus, vel subductio vētris, vel aliqua horum, vel omnia. Et primum quidem ad morbi ideam est inspiciendum. Si. n. exquisitæ incendens fuerit, statim certior erit & rigoris præcognitio: quod. n. incendit, bilios⁹ est. Dictum est autem in præcedentibus, q̄p humor iste, quando vehemētius mouetur, rigorem facit. Post hęc
D aūt & illud considerādum est, nunquid vrinis tm̄, vel ēt aluo compressa, riguit. Si. n. ambobus, necessario sudor multus subsequitur. Si vero vrinis solis, considerare oportet, nunquid aluí excrementa plura, q̄ṗ priora, vel pauciora, ante crisim exierint: si. n. plura manifestius, motus naturæ ad hunc locum est agnoscendus: si pauciora, ad sudores. Si vero & vomitus signa affuerint, per has ambas excretiones iudicabit: & vel magis per earum alteram, quę magis prevalebit: vel eque per vtranque, qñ æqualia quodammodo indicia affuerint. Si vero signa vomitus non affuerint, solos sudores expectare oportet: & magis, qñ ægrotantes delirauerint increscente accessione, & partes exteriores calidiores ac rubidiores extiterint, & vapor quidā calidus exeat, qualis antea non aderat. Quod, si pulsus vndosus fiat, & insigniter mollis, adhuc amplius sudores expectare oportet. Durus aūt pulsus, vomitus magis, q̄ṗ sudores, præostendere solet: altus. n. omnis excretionis indicium est, sicuti & vehemens. Si vero magnus fuerit, motus ad exteriora potius, q̄ṗ ad interiora, signum existit. Cum vero vterq; duplex sit, hic quidem, qui ad exteriora, per fluxum sanguinis, atque sudores: alter aūt ad interiora, per aluum & stomachum: vndosus quidē pulsus sudores, magnus aūt simpliciter fluxum sanguinis præostendet. Motu vero ad interiora superante, cum non aderunt signa vomituū, per ventris excrementa crisis fiet: si vero affuerint, per vomitum potius: si vero ea affuerint, & venter insigniter subducatur, per vtraq; fiet crisis. Inæqualis autē pulsus in

pluribus

A 6. Epi. cō. 1. t. 16. 3ª. 156. g

B 1. Pror. cō. 3. t. 45. 4ª. 185. f

C 1. Epi. cō. 2. t. 80. 3ª. 116. a

DD Malas naresq; rubicundas monstrare sanguinis fluxū nō memini me legisse apud Hip. neq; in libris Prædict. neque Epid. tēd maxillarū rubore leges. 1. Epid. cōmen. 3. t. 31. 3ª. 126. h. atq; ēt 4. &. 5. &. 7. quin & in Coacis quoq; sinotioīb. Ac ipsis Coacis locis fma de ruborib. circa nas. sum: sed planē alui humectētis, non sanguinis profluuiū, signa sūt.

E de Vict. rat. in morb. acut. com. 2. t. 44. 7ª. 122. f. At vomitum id significare, ibi ab Hippo. non adscribit: sed à Gal. sine explan. illius cōtextus.

F 1. Pror. c. 3. t. 76. 4ª. 188. g

G 1 Prog. c. 3. t. 30. & 33. 4ª. 210. c. 211. a

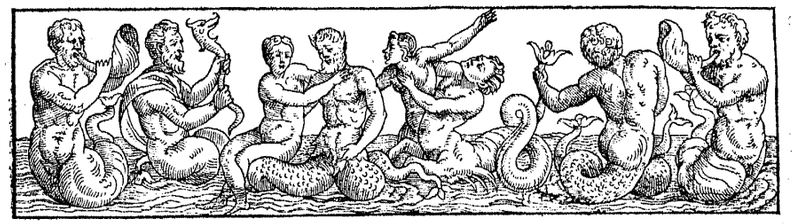
H 1 Pro. c. 2. t. 65. 4ª. 204. h

I Ibidem. t. 66. 205. c

* Phlegmatis.

pluribus quidem crisibus fit, & præcipue cum non fiunt sine pugna & periculo: multo vero magis, cum bilioſi humores ad ventriculum confluunt, perſtantibus etiam alijs ‖ vomitus ſignis, quę
in Prog.cō. 3.t. 30.4ª.210.c Hippocrates ſcripſit: tunc & omnino pulſus fiunt inæquales, cū ſtomachus iam grauatur ac mordetur. Sed ſigna ex pulſibus ſumpta Hippocrates, vel quia non nouerat, vel quia non magni momenti exiſtimauit, idcirco non eſt executus. Vomituum autem ſigna ſunt oris ventriculi morſus ſimul cum dolore capitis, & vertigines obortæ, cum ijs, quæ obijciūtur oculis, tenebroſis, & cum agitatione labri inferioris, & multo ac tenui ſputo defluente. Hæc vero omnia accidunt, cum bilioſus & mordax humor in ventre ac ſtomacho collectus fuerit, & ventriculi os momorderit (quod etiam priſci cor nominabāt) et cum ipſo totum ſtomachum intus atque infra diſtraxerit: vnde & labrum in ipſis agitatur, & ſputum tenue defluit, & tenebroſa quædam oculis obuerſantur, & hallucinantur, & vertiginem patiuntur, & caput dolent, euaporante re aliqua ex humore bilioſo, & præterea facta in neruis compaſſione. Propria vero ſigna profluuij ſanguinis, quidam fulgoris motus oculis apparentes, quoniam humor eſt flauus: obtuſiones autem, quoniam multus & totus ſimul elatus ad ſuperiora ſpiritus meatus obſerat. Ita autem & oculi lachrymantur, ob fluxus multitudinem: quod etiam accidit in inflammationibus oculorum. Eodem modo rubidi aliquādo videntur, cum malis non nunquam, & naribus. Proprium vero ſignum ſanguinis fluxus è na F
ribus, eſt etiam præcordiorum tenſio ſine dolore: nam & hoc nō paruum indicium eſt ſanguinis ad ſuperiora tendentis, ſicuti etiam difficultas anhelitus: nam & hæc ſanguine tranſeunte in thoracem fit. Si vero præcordia cum dolore extendantur, nō fluxum ſanguinis futurum, ſed aliquam ibi adeſſe inflammationem ſignificant. Sed & dolores capitis, quamuis commune ſignum exiſtāt vomituum, & fluxus ſanguinis: qui tamē velut mordaces ſunt, vomituum: qui vero quodammodo grauantes atque extendentes pulſantesq; & calidi, ſanguinis fluxum propriè ſignificant. Sic etiam viſcerum in præcordijs exiſtentium inflammationes, cauſæ ſunt vnà ac ſigna ſanguinis fluxuum, quādo morbus per excretionem debet terminari. ‖ Quo'd, ſi ad latus diuerſum ſanguinem
1. Pror.cō. 3.t. 33.4ª.184.d fluere non eſt bonum: ſecundum directum vero eſt bonum, vt docet Hippocrates, & experientia monſtrat: iam tibi facillimum eſt narem, ex qua fluxurus eſt ſanguis, prædicere, vbi cauſam iam fluxuri ſanguinis inueneris. Dextra enim præcordia ex dextra nare bonam criſim afferunt, ſiniſtra vero ex ſiniſtra. Didiciſti vero prius & bonarum & malarum criſium ſigna. Quid igitur difficile eſt narem, ex qua profluet ſanguis, prænoſcere cum membrum patiens poſſis exquiſite dignoſcere: & criſis morem non ignores: & ſigna, quę fluxum ſanguinis indicant, ſint euidēter ma
niſeſta? Præter hæc omnia & ętas, & tempus anni, & regio, & ægrotantis natura, futurum ſanguiG nis fluxum poſſunt manifeſtare. Sanguinis igitur fluxus & vomitus propria & manifeſta ſunt ſigna: poſt hęc vero ſudorum. Si vero per excretionem aluí criſis ſit ſubſecutura, manifeſtum quidem nullum eſt ſignum, nec proprium: ſed ex eo, q̄ adſunt quidem criſis ſigna, deſunt autem vomituum vel fluxus ſanguinis vel ſudorum, colligere licet: Quanquam, etiam ſi nullum horum ſignorum adſit, non dum hoc tantum, ſed etiam per hęmorrhoidas criſes fieri contingit, & mulieribus per menſtrua. Non tñ eſt impoſſibile oīno diſtinguere. Grauitas enim lumborum eſtatu digna, & dolor, & tenſio hīc menſtrua antecedit: hęmorrhoides vero non omnibus conſuetæ ſunt: quibus autem ſunt conſuetæ, in his ſolis non facile quis diſtinguet. Alijs autem omnibus, quādo affuerint ſigna coctionis & criſis, vomitus vero ſigna nō affuerint vel fluxuum ſanguinis vel ſudorum, omnino vēter perturbabitur. Ita quidem diſtinguere oportet tum propria, tum cōmunia modorum criſium indicia, in hiſce. ſ. morbis, qui per excretiones iudicādi ſunt. Si vero ad abſceſſus conuertantur, communia quidem omniū indicia ſunt, ſalutariter ſe habente ęgro, q̄ neq; morbus ſoluatur, neq; vrina multa & multam habēs ſubſidētiā, ſed cruda & tenuis appareat: Propria vero (vbi morbus non fuerit valde diuturnus) ſi ſubita difficultas anhelitus laborāti ſuperueniēs, mox quieſcat: eamq; grauitas capitis ac dolor ſubſequatur, & grauis ſomnus, ac ſurditas: huicin H
glandibus poſt aures neceſſe eſt abſceſſus fieri. Si vero morbus iādiu durauerit, neq; vllum ex his ſignis affuerit: ſed in aliquo ex locis inferioribus vel grauitas vel tenſio vel inflammem vel dolor apparuerit: huic abſceſſus ad partes inferiores eſt expectādus. ‖ Exemplum vero
in Prog.cō.2.t. 67.4ª.205.d vtriuſq; abſceſſus ex vno morbo aſſumēs Hippocrates in prognoſtico, qui poſſunt eius ſermonē diligenter inſpicere, edocuit, quo pacto oporteat de omnibus abſceſſibus ratiocinari. Quare mihi viſum eſt hoc in loco facere præſentis ſermonis finē. Si quis.n. dictis ab Hippocrate, hæc, quæ modo ſcripſimus, addiderit: nō dum vero artem habet prænoſcendi criſes: in libro ſequenti, qui vltimus erit propoſitæ tractationis, ſpero ipſum id, quod deficit, cogniturum: prudētibus enim & hęc poſſunt ſufficere, neque quarto egent tractatu.

Galeni

GAL. DE DIEBVS DECRETORIIS LIBRI TRES

Ioanne Guinterio Andernaco interprete

Ab Auguſtino Gadaldino accurate emendati.

ARGVMENTVM PRIMI LIBRI

Enumerantur Iudicatorij Dies: Vis ipſorum ac facultas oſtenditur: Via quoque ac ratio ipſorum Prænoſcendorum explicatur.

Qui Morbi facta criſi Reuerti ſoleant: ac de Indicijs Iudicatorijs. CAP. I.

C Qvò ſolutiones morborū, quí non paulatim imminuti fuerunt, verū ſubito finierunt, fidæ ſint, excretio quædā copioſa, vel abſcellus inſignis, requiritur: nam, qui morbi citra hæc quieuerunt, in ijs recidiua timenda eſt. Quare animū diligenter adhibere conuenit, ægrumq; in oī cuſtodia tenere, nihil eorum, quæ ijs, qui fideliter ſanati ſunt, vel in cibo vel in potu vel balneis vel motu vel deniq; in alijs quibuslibet cōcedimus, agere ipſum permittentes. Si nanq; morbus, qui quieuit, exiguus fuerit, forſan ob tā exactā victus rōnē prorſus ſubſederit, vt poſtea nunquā reuertat: ſi vero malignior exiſtat, ēt tunc, cùm hoc viuēdi mō vſus fueris, redibit, non tñ cū ſummo diſcrimine. At, ſi neglexeris, parumq; ſtudioſe animū aduertas tanq; fideliter ſoluto, multo grauior, q̄ à principio, euadet. Itaque morbi cuiuſdā magni & vehementis ſolutionem firmā ſigna, quæ ‖ λυτήρια. i. ſoluttoria, vocat Hippocrates, præcedere oportet: Partim ſudores bonos ex toto corpore manantes, vel vrinarum copiā, vel aluí recrementorum, vel vomituum: Partim ſanguinis ex naribus profuſionē, vel aliam quandā eius euacuationē, velut ex aní venis fluorē, quas αἱμορῤῥοΐδας appellant, vel ex vtero: Partim in glādulis, quæ auribus ſubiacent, abſceſſus, aut in alia quadā ignobili particula, aut in articulis. Cęterum, quibus nullo hmōi ſigno apparente morbus finiſſe vī, de his Hippocrates vndequaq; admirabilis, cōi quidē ſermone hunc in modū pronunciauit: ‖ Quæ ſine ſignis finita ſunt, ferè reuertuntur. D mēbratim vero in aphoriſmis, & opere prognoſtico, nec minus i epidemijs perdocuit, Quorū nā recidiua exitialis ſit, quorū minus: Itē quæ nobis curare licet, & prohibere, ne reuertantē. De his ſanè in alijs commentarijs ſniam ipſius explicauimus. At nunc de ijs morbis, qui ſimul cum ſignis ſolutorijs deſierunt, qui ſanè & iudicati eſſe dicunē, verba facienda eſſe cenſeo, illis, qui boni quíppiam de decretorijs diebus intellecturi ſunt, cognitu neceſſaria. Etenim nunc in his excretiones vel abſceſſus, non mediocris p̄cedit in ægri corpore perturbatio. Híc ſiquidē frequenter ſpiritum ſubito difficiliùs trahit, vel delirat, vel caliginem vel ſplendores ob oculos verſari putat, vel lachrymas fundit, vel oculos rubentes habet, vel tpa grauia, vel in ceruice dolores percipit, interim vel capite dolet, vel nigra quædā ſeu obſcura oculis offundi querīt, vel cardiogmo. i. oris ventriculi morſu laborat, vel inferius labrū quaſi tremulū ac intro contractū habet, vel rigore vehementi cōquaſſat. Quinetiā pleriſq; hypochondriū attrahit, ijdem implacidi ſunt, exiliunt, frigidam expetunt, & vri ſe magis, ac antea, dicūt. Non nullis ipſorum acceſſio quoq; maturior incipit, & longior vehemētiorq; euadit. Ad hæc cœma, aut aliud quoddā atq; aliud ſymptoma occupat. Atq; hīc iam vniuerſos, qui adſunt, in metu eſſe maximo videre licet, audireq; dicentes, q̄ æger nihil ab ijs, qui in foro de morte iudicanē, differat. Vnde mihi quidā medicorū ne adfuiſſe quidem hmōi ęgrotantium perturbationibus videnē: vel non inquirerent, quid iudicationis vocabulo ſignificareē, neque an

In Prog. cō. 3. t. 22. 4ª. 209. c. Et i Coacis prænot.

Hæc ſnīa cū ea cōgruere vī, q̄ legitē 2. Aphor. 27. Ext. or. 16. b Et 2. Epi. ſec. 1ª. Quæ ſiudicata ſunt, ſi crude iudicata fuerīt, recidiuæ fiunt. Et 4. ēt. Qui nō ſincere iudicabant, recidiuabant. Similiter 2. Prorrhetic. Recidiuas aūt expectare oportet ijs, quibus melius habere cōtingit, neq; i diebus iudicatorijs, neque ſignis bonis cōſpectis.

res ita fieri posset, vel minus. Vtrum.n. morborũ quasdam subitas solutiones cum excretione ali-
E qua, vel abscessu, fieri dubitant: an hoc quidem vidisse se profitenť, alia vero symptomata, quæ ante paulum recensuí, adesse ipsis ignorant? An hæc quoq; intelligunt, non aũt id, quod accidit, iudicationem appellandã esse prædicant? quod si est, non de re, sed noïe disceptatio est. Nã fatẽri nõ cognoscere, turbationes quasdã subitas oboriri ægro, cardiogmo laboranti, vel exilienti, desipienti, aliaq; id genus patienti: tum paulò post in eis vel sudore, vel sanguinis profluuio, vel alio quodam simili cueniente, securã morbi solutionem consecutã esse: hoc vel à contentione vel à dementia extrema nihil distat: siquidem hæc non inter ea numeranť, quæ raro cõtingunt, sed quæ potius quotidie apparent. Nos sanè turbationẽ in morbo adeo subitam, iudicium seu crisim appellamus: atq; finire ipsam plerunq; ad salutẽ, interim ad exitiũ ægrotantis, affirmamus. Si porrò quis aliud quippiam, non hoc, iudicium esse dicat, & deinde contentiosus sermoni meo obstrepat, is opinionẽ suã,
non me, reprehendit. Præstabat igiť scientes, quid tãdem sibi velit ipsum vocabulum, de re sermonem eos instituere. Sed horum insciticæ ac contentioni ne Æsculapius quidem ipse mederi possit.

Atq; hæc mihi plura, quàm decebat, aduersus illos dicta sunt. Cæterum, quibus artis opera curæ sunt, cum illis iam de proposita hîc consideratione disseram.

Eandem inesse Differentiam in Diebus Iudicatorijs, quæ in ipsis Indicationibus. CAP. 2. F

IVdicia.n. seu crises ipsæ omnibus diebus accidunt, sed neq; pares numerò, neq; ex æquali fide. Hoc intercedit discriminis inter illas, cp aliæ bonæ, aliæ malæ, eueniant: quædã cum pluribus, & difficilioribus symptomatis, & maiore certamine: non nullæ statim ab initio tuto inuadũt. Quinetiã in hoc plurimum differunt, cp hæ deficientes, illæ perfectæ sunt: nec minus, cp aliæ certis statutisq; diebus indicatæ prius, fiunt: aliæ repente & ex improuiso non idiotis modo, sed ẽt artificibus, eueniunt. Tot sunt iudiciorũ differentiæ: tot ẽt dierũ decretoriorum. In duodecimo.n. & decimo sexto nullum vnq; iudicatum vidi. In septimo, ne vel numerare oẽs adhuc possum. In sexto iudicanť, sed cum difficilibus symptomatis, & periculo maximo: ad hæc absq; fide, imperfecte, obscure, sine notis, & ad malum. Cum igiť non solũ mihi tot annis obseruanti huiusmodi, quædã dierum differentia, sed Archigeni ẽt in artis operibus diligenter admodũ versato, inuenta sit: insuper hoc superiori, Tarentino Heraclidi, qui ex experientia speculationem collegit: postremo ẽt Philotimo & Diocli alijsq; veteribus: tum ante hos vniuersos Hippocrati diuinissimo: quomodo nõ quis iure in dierum numero differentiam quandam statuat? Nam, quòd in totannis septimũ iudicantem subinde simul & absolute, fideliter, tuto, manifeste, conspicue, & salubriter: sextum è contrario viderim: non paruum quoddam discrimen ostendit. Porrò, quòd ego quidem nũquã duo- G decimum viderim iudicantem: alius aũt quispiã raro simul & imperfectè, infirmiter, cum periculo, obscure, sine signis, & malè: neque hoc exiguam dierum differentiam indicat. Multi siquidem morbi sunt, qui in septimo die iudicantur absolute pariter & secure, tuto, aperte, cum bonis signis, & dextre: In duodecimo rari quidem adeo, vt nobis visi sint non dũ: &, si cui aliquando ante nos in duodecimo die crisis euenisse visa est, vel imperfecta vel infida vel periculosa vel obscura vel sine signis vel omnino ad malum accidere visa est. Voco Imperfectam iudicationem, cum ex morbo quippiam relinquitur: Infidam seu incertam, cum morbi recidiua contingit: Periculosam, quę cum symptomatis grauibus accidit: Obscuram, quæ citra excretionem, vel abscessum quempiam euidentem, eueniť: Sine signis fieri dicitur, quæ à nullo priore die indicata est: Mala, quòd in egri perniciem omnino desinat, non opus est, vt dicam. Rursus Absolutam voco, quæ nihil relinquit morbi: Fidam, firmam, securam, quæ non amplius redit: Tutã, q̃ sine periculosis symptomatibus accidit: Sic Manifestam, cui excretio quædam, vel abscessus insignis ac conspicuus, adest: Cũ bonis signis accidit, quæ à contemplatorio prius indicata est: Bonam esse, quæ ad sanitatem desinit, non puto quempiam latere. Verum, si hæc ita apparent, maximam esse dierum inuicem differentiam nullus reclamabit. H

Aduersus Eos, qui, quòd Authores dissentirent, & Iudicatorij Dies non easdem vires obtinerent, Vniuersam ipsorum doctrinam euertebant. CAP. 3.

DIcet forsan aliquis nihil verum esse eorum, quę diximus: sed nos argentũ à iudiciarijs diebus accipientes, ipsos in res medicas introducere, tanq̃ nothos quosdã pueros germano veroq; generi assimilantes. Qua enim re moti alia, quàm argento, contra euidentia mentiremur? non.n. genere iudiciarij nobis conueniunt, neque ciues aut familiares sunt, vt ipsis sine mercede subueniamus. Quid nanque vel melius esset, vel illis, vt decretorij esse putentur: vel nobis, si, vt sunt, ostẽderimus? At, quemadmodum alia quoque per experientiam cognita indicamus libere, iniquissimum esse putantes veritatem occultare: sic & dierum differentias, quas crebro spectauimus, dicimus, vti vidimus. Cum autem optimos medicos simul & homines (ambo enim sunt Diocles & Hippocrates) item alios, quorum prius mentionem fecimus, eadem de ipsis pronunciasse inueniamus, adhuc etiam magis, vt puto, confidimus, tanquã vera dicentes. Verũ non consentiũt vniuersi hi (inquiunt) de iudiciarijs diebus: sed hi plures, illi pauciores esse dicunt: Item quidam hos, quidam illos iudiciarios esse pronunciat: non eosdem vniuersi, sed vt cuique sua est opinio. Quid igitur per deos, quæso, ad illos dicas? num, in quo dissensum est, hoc omnino non esse dicitis?

Atqui

A Atqui non dum conuenerit is: nam, cp accuratiore experientia inquisitione & iudicio huiusmodi opus habeant, apud oẽs in confesso est. At, cp nullus eorum, qui dissentiũt, vera nunciet, nõ modo non vos ò eximij decretoriorum calumniatores, sed ne Pyrrhoneam quidẽ dubitationem professi, recipiunt, qm̃ hi dissensionem ἀνεπίκριτον. i. quæ diiudicari nequeat, non simpliciter vniuersam quamlibet, ignoratæ rei signum esse aiunt. An igiť impossibile est diiudicare, quis de diebus decretorijs vera, quis falsa, dicat? An possibile quidẽ, sed non facile, siquidẽ & tps longũ & diligentiã accuratam desiderat? Nã morborũ initia q̃nq; sunt obscura: &, vtrũ, in quo quis die crisim inchoauit, tum esse decretorium, suspicandum sit: an in quo primum solutus est morbus: conside rationem quandam desiderat. Alius.n. quispiam alterũ ipsorũ, arbitror, alius alterũ, suspicabiť: for san ẽt aliquis neutrũ, sed, in quẽ plurimũ iudicij tps peruenit, eũdẽ esse decretorium dicet. Qn̄ igiť ad hoc ẽt nobis opus est, vt frequenter ipsa inspexerimus, erat aũt hoc in diebus quibusdã impossibile, qui raro iudicant, vel casu quopiam: nõ.n. impossibilis est hypothesis: si quis raris diebus incidat primis: dein prius, quàm longum iudicium expectariť, de ipsis tanquã decretorijs ferat sententiam: ex huiusmodi vniuersis necessariũ est veram dierum iudicij historiam turbari. Si etenim, in quo quis iudicatus est, eum decretorium diceremus, facillima sic eorum cognitio euaderet, &
B propè omnibus esse decretorijs liceret: Qm̃ vero non satis est raro iudicantem vidisse, verum crebro: tum vt crisis sit (quemadmodũ recensui) bona perfecta secura manifesta, ad hæc tuta, & prius indicata: constat vniuersum in sorioticam dubitationem incidere. Si enim quædam ex his, quæ dixi, adsint, quædam absint: & præsentia æquentur absentibus, vel exiguus aliorũ sit excessus: liquet nos de huiusmodi die addubitaturos esse, decretorium, an non, appellare oporteat: siquidẽ omnibus, quæ dixi, præsentibus, vel plurimis & maximis, adhuc dubitare summa est stultitia: quemadmodum si nullum ipsorũ, vel omnino pauca leuisq; potentia prædita adfuerint, etenim hîc ex non decretorijs numerandus est. Quòd si parua quædam eorum, quæ ei adsunt & non adsunt, differentia sit, manifestum est nos in dubitationem venturos, vtrum ex decretorijs hîc referẽdus sit, an minus. Ego itaq; ipse ab adolescentulo quidem dies decretorios obseruare incepi, vt ex mea ipsius experientia de ipsorum dissensione diiudicarem: non tamen iam sanè possum de quibusdam clare pronunciare, quantum ad præteritam memoriam spectat. Tale ẽt Hippocrati, viro nimirũ veraci, diu admodum accidisse vĩ, si quid ex ‖ primo epidemiων cõiecturare oportet, vbi multos dies in vnum congessit, quos in prognostico & aphorismis circumcidere vĩ. Demonstratum aũt nobis est alibi, nec iam minus ex sequentibus clarũ euadet, prius epidemiων libros Hippocratẽ scri-
C psisse, dum theoremata adhuc experimentis exploraret, nec generatim snĩam de eis proferre auderet. Quamobrem ij, qui dies iudiciarios tollunt, tanq̃ non existentes, qm̃ de illis inter medicos nõ conueniat, non adeo in artis operibus animum aduertisse mihi apparent. Nam, si aduertissent, nõ solum in quibusdam diebus discordare scribentes de ijs, sed ẽt in plurimis conuenire vbi considerarint: & deinde experientiæ suæ meminerint: inuenirent nimirum alterius esse naturæ illos, ĩ quibus consentiunt, alterius illos, vbi discrepant. Quis enim vel septimum, vel vndecimum, vel decimumquartum, vel alios quosdam similes, non dixerit esse iudiciarios? nemo, opinor: apparent.n. omnes tanquam vno ore de ipsis pronunciare. Atqui, si de omnibus inter scriptores conueniret, forsan ipsis oĩbus ordine liceret sine iudicio & inquisitione veritatis imitari aliquẽ, qui primus de iudiciarijs diebus disseruit: cum autem in plurimis discordant, non adhuc huiusmodi quid cogitare licet. Sed mihi mirari succurrit viros ob veritatis acquirendæ studium. Nempe, cp non eosdem vniuersi dicant, sed in quibusdam discrepent, neq; temere neq; sine ratione mihi facere videnť. At, qui dies notas iudicationum vniuersas conseruant paulo ante à me scriptas, in ijs vniuersi parí modo conscribunt: qui vero ambiguitatem aliquam ac dubitationem habent inde, cp non nullæ eis notæ adsunt, quædam non, haud ita simili modo ab omnibus scribunť. Vnde conijcere est nõ ob
D scuredecretoriorum dierum naturam quandam esse propriam, eximiam. Quos.n. seorsum vnusquisq; nostrum ad talium experientiam deueniens, iudiciarios pronunciauerit ex eo, cp vniuersas iudicationum notas conseruent, eosdem apud illos quoq; in confesso esse inuenias: sicut ẽt, quos experientia nemo potest iudicare, de his esse dissensionem. Nullum igiť ego his maius indiciũ de iudiciariorum dierum natura existimo, quàm cp de ijs, qui omnes iudicationum notas habent, has quoq; apud illos reperias, omnesq; conuenire: de quibus quis dubiter, de ijs dissentire: nam in talibus controuersia fidem ijs qui in confesso sunt, firmam astruit. Præstaret ergo sophistis cauillos aliquando odio prosecutis, de illis, qui omnes habent iudicationũ notas, omnibusq; in confesso sunt, prompte snĩam dicere, & de reliquis considerare: qñquidem propter dubitationem, quæ in paucissimis est, certitudinem in plurimis adeo conspicuam peruertere extreme absurdum est. Age igiť, nos, si veritati studemus, ipsorum iudicio integre manum admoliamur: & primos sanè tanquã regulas quasdam, omnes iudiciorum notas habentes, apponamus: secundos, his proximos: deinde tertium quendam & quartum ordinem statuamus, & cuiusq; dignitatem indicemus. Etenim huiusmodi cognitio ad curationes morborum & solutiones non leue momentum adfert: ne videlicet ijs timeamus, qui fidis diebus iudicati sunt, aut tenuem victum præbeamus: néve perfidis diebus iudicatos parum diligenter obseruemus.

1 Epid. cõ. 2. t. 83. 84. 85. 3ª. 116. c. Et cõ. 3. t. 14. 120. d

2ª. Aph. 24. Ex. ord. 15. g

in Prog. cõ. 3. t. 3. 4ª. 207. b

De Viribus Dierum Iudicatoriorum: ac primo quidem de Quarti, Septimi, & Sexti natura. CAP. 4. E

PRimum itaq; omnium dierum decretoriorum Septimum dicimus, nõ numero videlicet & ordine primum, sed potentia & dignitate: omnes.n. summatim decretoriorum notas occupat. Etenim plurimos iudicat & absolute, item cum manifesta excretione, vel abscessu, sine periculo vehementi: & vt plurimum quartus eum prænunciat. Nam, si vrinæ in illo planè, vel sputi, vel deiectionis, vel appetitus, vel mentis, vel sensus, vel alterius cuiusdã similis, manifesta contigit mutatio, illam vt nõ similis in septimo iudicatio comitet, quomodo fieri posset: bona, si ad salutẽ: mala, si ad peiora pertendat. Plerunq; igitur bona iudicia eueniunt in die septimo: etenim hoc ei præter cæteros accedit, ẽpq; non nulli etiam in eo moriuntur, & euidenti conuersione ad peiora pergẽtes, in sequenti quodam decretorio intereunt. Sextum aũt diem, quanto pauciores in eo iudicantur, quàm in septimo, tanto quoque maligniorem inuenio, vt qui ferè ex aduerso natura septimo oppositus sit. Etenim, qui in quarto ad peiorem statum recidunt, pleriq; sexto moriũtur. E cõtrario rursus, si bona conuersio contingat, septimum crisis expectabit. Et, si raro interim ad meliora conuersionem in quarto die euenientem sextus excipiens iudicarit, incredibile est, quanta cũ perturbatione periculo & metu hoc fiat, quasi æger statim adeo fato sit functurus. Nam, si in delatio- F nem animi, q̃ cataphoram dicunt, incidant, sopori graui, quẽ caron appellant, simile quid ipsis obuenit: fiuntq; tum oĩs sensus, tum vocis, expertes: &, siquæ excretio proueniat, animo consternantur, pulsus ipsorum concidunt, color abit, tremunt, collabunt. At septimus dies semper pro excretionis portione reficit ipsos magis ac recreat. Atque igitur sexto die malignã, acria, fœtida magna ex parte tũ deijciunt, tũ vomunt. Sudores rari quidẽ, qui æquales & toto manantes corpore, & calidi: quales, si qñ oboriunt, sæpenumero intercipiunt. Timor inuadit spectantes eius rei ignaros. Interdum parotides malignæ, vel ẽt arquatus, vel alius quidam abscessus, alterũ certamen quo discutiat, requirens, emergit. †Ex vrinis iudicas? nec interim in his boni quippiã inueneris: etenim crudæ, decolores, tenues, boni nihil, quod subsidet, habentes, sed nunc quasi testaceum, nunc areno sum: in totũ, inæquale, incoctum, ipsa copia tantum in sexto die, quibus apparet, conducens. Atq; hęc huius diei moderatissima leuissimaq; sunt opera, si quis saluari debet: plurimos aũt confestim in syncopen coniecit, vel suffocauit largo sanguinis profluuio, vel euacuatione parum moderata, item vel quadã catoche, vel insania, quam *μανίαν* græci appellant: alios in manifestam perniciẽ iniecit, arquatos inducens, parotidas non bonas excitans, & marcoribus insanabilibus interim iuoluens: demum quod mali genus non adfert? Mihi equidem frequenter in mẽte venit Septimi dici G naturam Regi assimilare, Sexti vero Tyranno. Ille siquidem prouidet, tanq; bonus aliquis princeps, ijs, quos iudicat, vt vel supplicij partem adimat, vel illustret victoriam: Sextum vero diẽ è cõtrario finxeris vel pernicie illius, quem iudicandũ accepit, gaudere, vel salute dolere, quęrereq; vbi animum expleat, & male ægrum, qui in ipsum incidit, tractet, & longa punitione inuoluens exerceat. Agè igit (sermo.n. hic mihi sistat prius, q̃ aliorũ dierũ decretoriorum naturã explicẽ) si quis roget me de septimo die, an decretorius sit: dein, vbi hoc affirmarim ex parato, de sexto rursus quę rat: quid ei respondero? Nam, si eãdẽ huic quoq; appellationem imponam, putabit forsan aliquis natura ipsum septimo assimilem me existimare: si vero natura contrariũ, ideoq; ex decretorijs diebus exemerim, forsan opinabit eodem genere cum duodecimo & decimosexto comprehendi: de quibus antea dixi, nunq̃ me videlicet vidisse ipsos iudicantes. De his sanè, quid sentiam, prompte, vt de septimo dixi, enunciabo. Illos.n. q̃ nullam decernendi notam habent, non decretorios dicã: hunc, quia oẽs habet, decretoriũ esse: de sexto non tam absolutam enũciationem statuere possum, decernit etenim frequenter de morbis, sed dolose & praue. Quapropter, si quis me cogat de ipso ferre sententiam, non longa oratione vsus, vt paulo ante, cum vniuersam eius naturã recenserem, sed summam complectẽs, sextũ diem malum esse decretorium dixero, quemadmodum septimum H bonum. Nõ tñ sic conuenit simpliciter atq; angusta oratione de re non simplici pronũciare. Nã præter alia medicorum pleriq; rei ipsius obliti, de nomine conténdunt: non nulli subitam in morbo mutationem iudicationem appellant: quidam, nisi bene ęgro cesserit, tale crisim non vocitant: aliqui horum vtrunq; iudicij opus esse aiunt. At iudicium ipsum, perturbationẽ (quã *σάλον* græce dicunt) facientẽ conspicue mutationẽ in morbo acuto, ex ipsa videlicet morbi natura proueniẽtẽ, non extrinsecus, esse arbitranẽ. Deinde multum ac diu de significato cõtendunt: neq; id ipsum intelligentes, tanq̃ à rebus medicis descíscentes, vel dialecticis vel grãmaticis vel rhetoribus cõueniẽtẽ speculationẽ recipiunt: siquidẽ dialectici munus est de nominum rectitudine disputare: Rhetorum & Grãmaticorum est inspicere nomen, an látinis in vsu sit. Atq; hęc non nulli medicorum facilitant, tantam vel dialectices vel grammatices vel rhetorices cognitionem ac intelligentiam habentes, q̃tam asinus lyræ. Hi ergo medicorũ res omittentes, & aliena male tractantes, vtrobiq; graiter peccant. Nos sanè, qũo quis medicis nominibus optime vtaẽ, alibi mõstrauimus. In presenti commẽtario dierum naturam interpretari statuimus, sophistarum nugas alijs relinquentes, qui artis opera parum curant, sed nugantur, velut in adolescentium diatribis. Dicetur tamen nõ nihil in sequẽtibus etiam de prædictis nominibus, vt illorum cauillos quis possit disuere, homonymias distin-

† *si uero & per urinas quã doque iudicet, nec ipsas bonas inueneris.*

A distinguens. Nunc aũt prius ipsam vtilitatẽ explicemus, quemadmodum in oĩbus cõmentarijs fecimus, vt hunc iam tenens, eoq; fruens, ex abundantia, sophistarum nugas reprehẽdere cõdiscas. Nam, vt alia sine longa ipsorum nugacitate, artis candidati possunt edisce, oẽm ad amussim dierum naturam ex ipsa doctrina opere possunt cõsequi. Atqui in totum ab eorum loquacitate tam vulgatã abstinere impossibile est: postremo quoq; in priore sermone vel inuiti ipsam attigimus.

De Ordine Dierum Iudicatoriorum ad Vigesimum vsq; diem. CAP. 5.

PVta itaq; illa vice prooemij alicuius propter speculationis celebritatem mihi esse prælibata: vtilitatem autem ipsam & præstantiam ad artis opera, nunc deinceps dicere vniuersam tempus postulat. Quo'd quidem vtilitas sit, etiam sine appellatione ostenditur: q̃ autem veritas, non statim apparet, sed ex ipsis rebus iudicationem expectat. Quare lectores hoc adhortari opportunum est, vt, posteã, quemadmodum & nos oĩa hic scripta multo tempore iudicauimus, ipsi quoq; in ægris eadẽ explorauerint, tum audeant de dictorũ veritate sententiam proferre, prius autẽ non.

Rursus igitur initiũ faciamus ab ijs, quæ à principio libri incepimus: dicamusq̃, quæcunq; quidem prius dicta sunt, per capita resumẽtes, vt solũ memoria teneantur: quæcunq; vero nõ dum diximus, enarratione fusa interpretemur. Hæc aũt dicta sunt: Morborũ solutiones, quę subito, vniB uersimq̃ fiunt, excretionem quandam vel abscessum euidẽter requirere: Dierum vero, in quibus eueniunt, naturas esse differentes: etenim Septimum & frequenter soluere, & perfecte, & cũ fide, & salubriter, & sine periculo, & clare, & cum bonis signis: Sextũ frequẽter quidem & ipsum, sed non septimo similiter: nam & pauciores ipsum iudicare, & solutionis modo plurimum differre: neq; enim bonas salubresq̃ ipsas esse, verum malitiosas plurimas: neq;, si bonas solutiones, oĩno & perfectas: immo neq;, si perfectas, statim etiam cũ fide, quia non nunq̃ morbus reuertit, exacte licet solutus esse videatur. Quinetiam cũ periculo & obscure sextum diem iudicare, idq̃ ei maxime propriũ esse, hoc quoq; diximus. Attamen sine signis iudicium nõ omnino sexti propriũ est, sed quartus ipsius, vt etiam septimi index est. Hæc igitur præfati sumus: quę restant, nunc adiiciamus. Septimi naturam decimus quartus maxime imitatur. Proximi his sunt nonus, vndecimus, & vigesimus. Prope hos vero decimus septimus, & quintus, post hos quartus, hũc sequuntur tertius, & decimus octauus. At sexti naturam nullus exacte aliorum dierum imitatur. Si aliq̃n autem in octauum diem vel decimum subita morbi solutio incidat, similis ferè ei est, quę in sexta accidat: verum raro in his soluitur, nec cũ fide, nec bene, nec perfecte: insuper ad hæc obscure limul & citra notas: vnde alterius esse naturę ipsi cũ supra dictis ostenduntur. Quẽadmodum in his morbus C subito nõ soluitur, ita nec in ijs, quos statim recensebimus, duodecimo, sextodecimo, & nonodecimo. Medius inter hos ordines dierum subito non soluentiũ, octaui dico, decimi, duodecimi, decimisexti, decimínoni, quos iam retulimus: & tertij, quarti, quinti, sexti, septimi, noni, vndecimi, decimiquarti, decimiseptimi, decimioctaui, vigesimi: Decimustertius maxime videẽ mihi esse positus, nec scilicet ita reijciendus, sicut hi, qui secundæ sunt notæ: nec ita soluere morbos natus, sicut ij, qui primæ sunt notæ. Hmõi quædam dictorum dierum ad vigesimum vsq; differẽtia est. Reliquas ordine deinceps dicturus sum, hoc primũ in memoriã reuocato, quod ante paulũ promisi. Nam, quantum ad artis opera attinet, longo ad inuentionem tempore opus est, breuissimo aũt ad doctrinam: quicquid est aliud reliquum, vel sophistarum nugæ vel aduersus hos cõtrouersia est, etsi hæc quoq; deliramentũ sit, præstaret.n. ipsos despicere: pp iuuenes tñ, qui aliq̃n cauillationiD bus circũuenti, à naturali ratiocinatione recedunt, necessario locum habet. Igit, quid proposuerimus, manifeste iã liquet. Nam sine noĩbus etiam his, iudicari, iudicatum esse, iudicium, & decretorium, dĩas dierum interpretatus sum: non à ratione quadã, vel dogmate abditorum, eas introducens, verũ ex solo diuturno vsu speculationem constituens. Porro, quicunq; hoc omisso, vel qũo iudicationẽ diffinire conueniat: vel quæ ratio sit, cuius occasione non æque in vniuersis prædictis diebus iudicia fiũt, disquirit: sophistis controuersiæ ansam præbebit: qui huiusmodi sermonibus contradicentes, rem ipsam se subuertere putant: Veluti si quis videndi cautis, quas philosophi dicunt, reclamans, se visum sustulisse credat: vel si quis, de motu quid dicat, non habeat, vel de loco, tempore, generatione & corruptione, cũ sermonibus res quoq; sustulisse arbitretur. Talis est.n. de iudicio & decretorijs diebus sophistarũ dicendi facultas: qui euidens ipsum sanè amouere nõ possunt, significata vero trãsponunt, & ad diffinitiones quasdam reclamant, postremo placita de natura numerorum proscindunt. Quanq̃ à nobis nuper scripta doctrina nihil horum attigit: atque huius rei gratia sophistarum os obturat, vtilitatem vsumq̃ breuiter edocet. Pari modo dierum post vigesimum differentias compendiose tractassem, nisi ratio quædam necessaria obstitisset: quam & ipsam Empirici, qui nihil aliud recipiunt, nisi euidenter apparentia, accurate nouerunt: non tamen qui primum artem recipiunt.

De quintodecimo quid dicẽdum, cũ nullã hic de eo mentionem haberi videamus?

Solutio Rationum, quæ Morborum Initium, quasi Inexplicabile ostendebant. CAP. 6.

HÆc aũt ipsa rõ, ea est, quę inquirit, quod nam tãdem sit morborũ principiũ. Etenim vigilãt, cibos fastidiunt, capite grauantur, segnes & ad motum pigri fiunt, toto corpore lassitudinẽ sentiunt, aliaq; id genus infinita patiunt plurimi ęgrotaturi. Atq; hæc primo adueniunt modice, verum semper magis augescunt paulatim, obambulantibus iam, & consueta faciẽtibus. Posteaq̃

vero nimiſquam diſplicere ſibi cœperint, ac ab affectu victi primum fuerint, tunc decũbunt. Vnde perſpicuum euadit, morbi principium ſtatuere conueniens, nõ leuioris eſſe negocij: quippe ad amuſſim primum, inſenſibile eſſe: vbi iam decubuerit, nõ morbi, ſed decubitus, eſſe principiũ. Etenim, ꝙ fortiores quidam ſunt maliſq; patientes, item ꝙ detinentur aliquo ciuili negocio, longiuſq; eunt, & procul à domo deducunt, atq; ob alias huiuſmodi cauſas, poſſit quis non dum decumbere, ſed male affectus quidẽ eſſe: ſi mollis quiſpiam animo, imbecillis, timidus, & de quamlibet leui cauſa ſuſpicioſus, ſtatim decumbit. Cuius igitur decubitus morbi initium putandus, nemo facile inuenerit. Atqui, ſi neq; primum exacte principium capere licet: neq; decubitum, morbi initium cõſiſtere, ratio eſt: cõſtat neq; aliud tempus aliquod, vel ante decubitum, vel poſt eum. Siquidem priora omnia inique capientur primo principio neglecto: quæ poſt decubitum ſunt, multo iniquius, ſi neq; huius tempus morbi exordium eſt. Huiuſmodi quidem ſunt addubitationes. Porrò ipſorum ſolutiones diuerſæ ſunt: Prima & maxima, Multos morbos repente inuadere, vel ſimul cum rigore, vel dolore vehementi, nullo planè ſenſibili ſymptomate eos prægreſſo. Morbis itaq; alijs, in quibus obſcura principia ſunt, omiſſis, decretorios dies in manifeſtiſſimis experiamur. Etenim & ‖ coenatis facillime pleriſq;, & ‖ exercitatis, ‖ lotiſq;, ſubito morbus aduenit, quẽadmodum Hippocrates quoq; de multis ægris ſcriptum reliquit: Vt idẽ author de alijs ægrotis ſcribere conſueuit, ꝙ, priuſq; ægrotare inciperent, ſtando in erectum fatigabantur. Et quidem hoc ipſum dicentes, anteq; morbus incepiſſet, inſcij ac imprudentes veritatem confitemur: nam morbi initium tempus illud ipſis putandum eſt, cũ manifeſto febricitare incipiẽtes decubuerint. Non enim idem ſunt capitis dolor, & febris: ſicut nec vigilia, & cibi faſtidium, & totius corporis grauitas, vel laſſitudinis ſenſus: verum ſingula hæc, diuerſa quædam à febre exiſtẽtia, febrem denunciant. Tu igitur ô ſophiſta mentem his aduerte. Febris inuadens, maximeq; acuta, neq; nos neq; idiotam quemlibet latere poteſt. Finge autem, ſi voles, latere nos quoq;: ſed mirarer, ſi diutius hora ægrotãtem, licet omnino ſenſus expers ſit, latuerit. Putet itaq; inuaſiſſe hora decima: ſit autem verum initium, quod non decima, ſed nona hora contigerit: quid hoc ad dies decretorios? In hoc artis medicæ opera nimis, vti vides, pereunt, ꝙ ægrotantium non nullos hora vna latuit. Hippocrates ſanè medicorum omnium diligentiſſimus, vniuerſa hæc cum obſeruaſſet, quemadmodum, ꝙ complures repente nullo priùs oborto ſymptomate, quidam ‖ ſtando in rectum fatigati, febricitare inceperunt, memoriæ prodidit: ita iudicationes euenientes à primo die, quo febricitauit homo, non ab illo, quo capite doluit vel huiuſmodi aliud quippiam paſſus eſt, accurate inſpexit, quoniam in huiuſmodi principijs decretoriorum dierum experientia medicis eſt. Porrò tu, ſi principia ratione contemplabilia vis inſpicere, forſan ἀσυπαθείας id eſt perpetuæ inualetudinis, placitum attinges: at non Aſclepiadarum medicina talis eſt. Ratione ſiquidem contemplatorias illi febres neq; dignoſcere neq; curare dignati ſunt: ſenſiles aũt & claras, & potiſſimum cum acutæ ſint, in quibus & decretoriorum dierum contemplationem requirimus, neq; idiotam quẽlibet, neq; medicum, latere poſſunt. Quid iam tibi vis? an in ijs, qui ſtatim decubuerunt, obſeruationem facere, vel qui ſtando in erectum defatigati ſunt? Hippocrates etenim in vtriſq; faciens, eoſdem de ambobus decretorios pronunciauit: non vbi primum capite doluit, ſed cum primum febricitauit, morbi initiũ conſtituens. Ita ẽt ſinguli alij, quibus ars curæ eſt, nõ ſermones falli probabiliter contexti. Iam quidem morbi principium medicis facillime cognoſcitur. Siquis vero ſe ipſum ab hac appellatione eximit, non dumq; perſuaſum habet: tum nugari non ſolum nos, ſed etiam Hippocratem, Dioclem, reliquosq; alios, quorum priùs mentionem fecimus, exiſtimat: is Cadmeam victoriam vincat.

1. Epi. cõ. 3. t. 25. 3ª. 124. c
1. Epid. cõ. 3. t. 19. 3ª. 121. c
5. Epi. in hiſtoria Hippolthenis.
1. Epid. cõ. 3. t. 26. 3ª. 124. g. Et 3. Epi. cõ. 3. t. 82. 3. 150. f. Et. 151. b. t. 84.

De Facultate Dierum Iudicatoriorum aduerſus Sophiſtas. CAP. 7.

NOs enim ſophiſtas reprehendere nunc non inſtituimus, quoniam ſuperuacuum: verum ijs, qui veritatem ſectantur, ſpeculationem noſtram impertimus. Ponamus iam huiuſmodi quẽdam egrum clarioris doctrinæ gratia, qui decima diei hora acuta febre conflictari incipiat: vnde ſophiſtis quærere iubentes principium ratione contemplatoriũ, ipſi, ſecundum diem, an aliquod aliud initium acceſſio altera in ipſo faciat ſenſibile & clarum, obſeruabimus: Dein eodem modo tertium, vt ſiue per triduum ſiue quotidie fiant acceſſiones, cognoſcamus: hoc autem magis, ſiue in paribus ſiue in imparibus diebus vehementius intẽdatur. Eſto febris cõtinua, per triduũ vero acceſſiones: tertio quidẽ die, hora vndecima: quito, noctis hora prima acceſſionem habeat: ſeptimo noctis hora tertia: ſemper enim acceſſionem duabus horis poſt venire ſtatuamus: quapropter etiam noni diei noctis hora quinta, vndecimi ſeptima, fiet acceſſio. Sunto iam huic alia ſimilia per vniuerſum morbi decurſum à principio ad vſq; noctem vndecimam. Vndecimo vero die coloratiores ſimul vrinæ reddantur, & quali albæ nubeculæ in ijs innatent, priùs nõ viſæ. Hîc non mediocris ſpes eſt verè medicis morbum in decimoquarto die diſcuſſum iri: euenit tamen ſubinde ſolutionem in dierum quendam ſequentium incidere. At, hoc quo pacto fiat, ſermonis de iudicijs proprium exiſtit, eaq; de cauſa in illo dicemus: nunc autem de decretorijs diebus diſſerere propoſuimus. Cuius autem gratia exemplum requirebam, propius venire appareret. Inuadat enim quotacunque hora decimætertiæ noctis acceſſio cum totius corporis concuſſione,

A ſione, quam Græci ῥῖγος nominant: fieri ſiquidem poteſt, vt horam conſuetam præoccupet, aut non præoccupet: ambo enim euenium, magis tamẽ alterum, vt præoccupet, cum crisis futura eſt. Sit iam quoque moleſta grauiſq;, ſi placet, tota nox decimatertia facta, quo certius firmiusq; iudicium fore ſperemus: qm̃ impoſſibile eſt eum, qui tam grauiter laborarit in acceſſione, quæ decimatertia nocte incepit, nõ iudicari. Iam vero, vt nihil indefinitum ſit, fingamus noctem grauem: inuadat acceſſio hora octaua cum vehementi corporis concuſſione: nullumq; aliud ex ijs, quę in criſibus ſuperueniunt, ſymptoma adſit: pulſus fiat inordinatus, inæqualis: ſed motus plures, elati, & magni apparent: huiuſmodi æger, vbi acceſſio cum corporis concuſſione inuadens vigorem ſuũ receperit, ſudare ſtatim decretorio modo in decimoquarto videlicet die incipit: ſic enim euenit, ſi decimatertia nocte hora octaua acceſſio inuadat. Itaque iam facilius pro euacuationis ratione ſpiret moueatq; ſeſe, & pulſus ædat meliores: tũ facilis toleratio iſta comitetur: & toto die vniuerſum corpus æqualiter inſudet: dein ad veſperam in totum febri leuetur: talis eger tuto iudicatus eſt. Procedente tempore paulatim ipſum recreare cibis & reficere conuenit: nihil etiam timere, dies enim fida fuit, omneſq; decretoriæ notæ concurrerunt. Nempe, ꝙ vndecimo die in vrinis quid iudicatorium apparuit, ſignum eſt iudicij, quod ἀδ' σημον. i. cum bonis ſignis, merito nuncupatur: item nox grauis, quæ acceſſionem præcedit, & inſultus cum concuſſione, pulſuum commotio decretoria, ſudores boni: Atq; ob hoc, clarum iudicium merito nominatur: ꝙ ſine ſymptomatibus horrẽdis euenerit, tutum: quinetiam perfectum, quod febrem perfecte diſcuſſit: bonum ob hoc ipſum, & ꝙ ſine periculo. Quod igitur iudicio teſtimoniũ afferendum relinquitur? huic mihi animum adhibeas, ꝙ fidele eſt iudicium, ſecurum, & à metu de morbi recidiua remotum.

B Vnde hoc accepimus? nempe ꝙ alia ſingula ex vno quopiam, vel etiã duobus, vel pluribus quidem, ſed non ex vniuerſis factis, oriuntur: verum ꝙ cum fide, omnibus, quæ commemorantur, indiget: in quibus dici quoque natura eſt, nam, ſi alijs omnibus, quę retuli, euenientibus, criſis in decimumquintum incidiſſet, non perinde ſecura eſſet. Fides igitur exquiſita iudicij à die ſigillatur, ac obſignatur: atq; hic Decretoriorum dierũ eſt vſus. At, ſi quis ſolos ipſos omne poſſe exiſtimet, is non ſolum plus ignorat, q̃ cognoſcit: immo ſophiſtis etiam, contradicendi occaſionem exhibet. Dicunt igitur ſtatim: Si fidem in morborum ſolutionibus decimiquarti diei natura præberet, fidum ipſum eſſe vel ſine multis ſudoribus & ſalubribus oporteret. Quo autem ſermo nugax ſit, ego ne vel oſtendere prorſus voluj, ſed lingulos medicorũ ſcholam frequentantes tantum priùs eruditos eſſe, quàm frequẽtarent, vt ſaltem cauillos ac captiones adeo manifeſtas poſſint cognoſcere. Huiuſmodi ſiquidem nugacitas omne peruertit auxilium, neque venę inciſionem nõ nunquam auxiliari demonſtrans: ſi nanq; auxiliaretur, cur tandem non ſtatim eos, quibus vena inciſa eſt, in balneum dimittimus audacterq; nutrimus, verum in lecto cõtinemus & tenui victus ratione fouemus? quid, ꝙ nec cataplaſma apponimus? etenim hoc repletos, lotos, & ebrios iuuat: quin nec clyſterem, neq; ex omnibus aliud quodlibet: ſimilis nanq; loquacitas eſt. Sed, quoniam artem tam mirabilem ac magnam pro Aſclepiadis veteribus Lanifices & Telonæ tractant, oportet videlicet nos quoq; eam oppugnatam vindicare: dicereq;, Si vna quæuis cauſa vnius rei efficiens eſſe, & vnũ quoduis ſignum vnius rei index eſſe, dicatur: ac quiſpiam oſtẽdat hãc ipſam cauſam & hoc ipſum ſignũ minime præſtare poſſe id, quod de ipſis enunciatum fuerat, vt quæ alterius præſentiam ſemper requirãt: pulchre opinionem reprehendet: Si vero aut facere, aut indicare ſimul plura cocuntia, hoc aliquid dicatur, nugax eſt, quiſ ſeorſum ipſorum vnũquodq; aggreditur: non enim vnumquodq; ipſorum priuatim tanquam nõ ſufficiens, ſed vniuerſa ſimul, ſubuertere cõuenit. Dixeris equidem ſic, puto, etſi decem aliquj pondus quodlibet attollere poſſint, ſinguli vero priuatim nullum poſſint, ad operis totius abſolutionem vnum inferri. Quid iã vis? vtrum decretorios dies fidæ morborum ſolutionis eſſe cauſas, an ſigna? in vtriſq; ſiquidẽ ſophiſma prompte deprehenditur. Vis, priùs cauſas ſtatuamus: quemadmodum & venę ſectionem, & clyſterem, & cataplaſma, aliaq; ſingula præſidia cauſas ſanitatis eſſe dicimus? verum, vt illorũ nullum adeo validum erat, vt ſine alijs reſtituat ſanitatem, ita nec decretorius dies. Rurſus igitur, ſi tibi vĩ, non cauſas, ſed ſigna dicamus, qualia in vrinis, aluj recrementis, ſputo, atq; huiuſmodi alijs vniuerſis cernuntur: ſed nec illorum vllum ſolũ poterat vel ſalutem vel mortem indicare. Atqui, ſi neq; vt cãs, neq; vt ſignа, decretorios dies cenſeã ſemper ſolos aut facere aut indicare idem, verũ cum plurium congreſſu, nullam adhuc rationem ſophiſma ipſorum habebit. Non.n. hæc decretoriorum dierum recta exploratio, ꝙ etiam ſine alijs ſignis decretorijs fidi ſint: verum alia quędã, quæ ſanè re vera, eſt. Nam, ſi alijs vniuerſis indicijs eodem modo habentibus, decretorius dies ſolum deſtituatur, multum à iudicij fide tolletur: ꝙ ſi vero alijs decernendi ſignis non admodum completis, decretorium ipſis diem appoſueris, ſolutionis ſecuræ ſpes quædam affulget. Iam vero, ſi hoc etiam ſolum decretorijs diebus adſit, nempe cũ ipſis frequenter vel plurima & maxima decretoria ſigna vel etiam vniuerſa concurrere, æquum videlicet eſſet huius tantum occaſione propriam quandam decretoriorũ dierum naturam eſſe putare. Cũ igitur ad hoc à ſe ipſis quoq; aliquid adferunt in medium, non multo ſanè magis ipſos ab illis, qui nihil inferunt, neq; multis iudicandi ſignis concurrunt, ſeparabimus, ceu propriam illi, hi vero propriam, naturam habeãt? mihi

C

D

quidem etiam admodum videtur. Itaq; rursus à sophistis, qui artis optima conspurcant, receden E
tes, memores præscriptæ paulo ante hypotheseos, claritatis doctrinæ gratia, ægrum illum, quem
continue febricitantem, per triduum accessionem experiri, ad diem vndecimum deducentes ser-
mone, decretorium in vrinis posuimus signum habuisse, deinde quartodecimo iudicatum esse:
Nunc haud ita sic, sed iniudicatum adhuc, in decimamquintam noctem accessionẽ, quæ in ea acci
dit, deducentes, similiter cum totius corporis concussione inuadentem, pari modo sudore iudica-
ri fingamus in die sextodecimo, vt euidenter cognoscamus, quantã virtutem dies decretorius ob-
tineat. Primum etenim neq; probe sudauerit hic ægrotus, neq; perfecte in illo die febris eum di-
miserit: q̃, si aliquid vtiq; præter opinionem euenerit, sine fide omnino crisis est: itẽ, si æger quid
peccet, morbus denuo reuertetur.

De Regulis, quibus comprehenditur Dies Iudicatorius, quando Iudicium ad Multos dies videtur pertinere CAP. 8.

ITerum ergo protrahentes eundem ægrotum, quarto die signũ decretoriũ habuisse ponamus,
quemadmodum paulo supra vndecimo statuimus: huic crisis septimo expectanda est. Con-
templatorius enim in secunda septimana, vndecimus: in prima, quartus: & indicare natus est, si-
cut vndecimus quartumdecimum, ita quartus septimũ, qualis nam erit. Fiat autem accessio in se- F
ptima nocte hora tertia, sicut prius statutum est: item concussio, pulsuum mutationes eueniant:
nocte iam finiente sudare incipiat: postea toto deinceps die octauo pulchre sudet: postremo febri
leuetur ad vesperam. Hîc rursus animum mihi aduertas: cuius enim gratia ægrum produxerim,
non paruum est. Siquidem in prima hypotheli decimatertia nocte accessionem expertus more
decretorio, deinde quartodecimo febri liberatus, non decimotertio sed decimoquarto, iudicatus
esse dicebatur: nunc autem, sudores licet ex morbi solutione in octauum diem totum exciderint,
tamen septimo die hic iudicatus dici queat. Adhibendus enim animus est neq; simpliciter acces-
sionum principijs, etiamsi cum decretorijs notis inuadant: neq; cum primũ sudare, vel alio quo-
uis pacto inceperint iudicari: etenim hoc solum fidem non habet: immo nec cum primum febris
decessit: quin nec duo coeuntia reliquo maiorem potentiam necessario habent, etenim tria con-
uenientia omnem quæstionem tollere conspicuum est. Dico autem, si in vno aliquo die accessio
cum signis decretorijs inuadat, & iudicium incipiat, & perfecta solutio sequatur: ii quidem parti
tionem fecerimus, distinguetur primum & maxime diebus, quos indices & contemplatorios ap-
pellãt. Si nãq; vel quarto vel vndecimo indice facto crisis quolibet modo attigerit vel septimum
vel decimum quartum, illorum ipsam crisim esse arbitrari oportet. Porro, si perfecte iudicium ex- G
tra illos dies cadat, vt neq; in illis incipiat neq; compleatur, constat non adhuc esse dicendum, mor
bum in septimo aut decimoquarto iudicatum, verum in alio quopiam die, qui totam crisim in se
cõprehendat. Et, si tamen nullo indice prius habito crisis subito contingat, duos attingens dies,
ad notas has respiciens distingues, vtrius nam sit, nẽpe ad accessionum analogiam, ad dierum na-
turam, ad decernẽdi temporum numerum, ad ipsum iudicij tempus. Ad accessionum analogiam
sic: imparibus diebus si æger magis laborarit, proprium magis diei imparis iudiciũ: quemadmo-
dum, si paribus, illius proprium: nam in accessionibus plurimum iudicia contingunt. Cæterum
ad dierum naturam hoc pacto, si ambigas, vtrũ noni diei vel decimi sit iudicium: si enim salubre,
ac bonum, perfectum, sine periculo, noni magis est: si imperfectum, malum, & periculosum, deci
mi. Ad numerum decernendi temporum: quoniam hæc tria erant, decretoriæ accessionis initiũ,
decretoriæ motionis principium, finis ipse iudicij: qui dies tempora duo accipit in sese, magis iu-
dicium sibi vendicat. Sic &, ipsum tempus iudicij vtra die fuerit longius, illi magis iudicium attri
buendum est. Si igitur quatuor quidem hæ notæ vno die introducantur, huic tu quoq; iudicium
attribues: &, si vna ex his relinquatur, sic quoque adhuc adscribes, sed iam & alterum ipsius crisis
participem fieri putabis: si vero æquales notæ fuerint, iudicium quoq; vtriusq; diei cõe esse cense- H
bis. Interim vero nõ duos modo, sed tres ẽt dies, iudicium attingit. Iterum igitur hîc mediã, quan-
tum ad temporis longitudinẽ attinet, præpones: non tñ vniuersum ei concedes, sed Primum qui
dem, si absq; indice & contemplatorio die crisis fuerit, considerandum est, q̃m diximus maximam
hoc potentiam habere: Secundo regulis quoq; aliis, quas modo enarrare desii, vtendum est, nem-
pe accessionum collatione, dierum natura, decernendi temporum numero, & ipso iudicij tpe.

De Prima ac Secunda Die: & de nomine Crisis vel Iudicij. CAP. 9.

QVoniam vero de his abunde satis diffinitum est, reuersi denuo, vti prius vsq; ad diẽ vigesi-
mum, ita iam post illum decretorios enumerabimus: tantũmodo prius relatis iã adjcientes,
quantum ad præsentem disputationem conducit, item ne vlla iam cõmemoratis quæstio
desit. Quid aũt hoc est? De primo die in morbis, & secundo, non diximus in superiore sermone,
etsi Diocli hi quoque decernere de morbis visi sunt. Quomodo igitur de hoc intelligendum sit,
distinctione docebimus. Nam, si præceps ac subita in ægrotantis corpore perturbatio, morbi so-
lutionẽ præcedens, crisis siue iudicium nominatur neq; primum diem neque secundum decreto-
rios esse censebimus, quia illa velut fluctuatio, quę solutionẽ præcedit, nequaq̃ in his est cõspicua:
si

A si vero solutionem simpliciter, iudicium voces, hi quoque erunt decretorij. Certe oẽs febres dia-
riæ solutionem partim in primo statim die, partim in secundo, nanciscuntur. De significatu igitur
quæstio hîc magis est, quàm de re ipsa: ipsam enim rem, liberari videlicet plerosq; febribus in pri-
mis statim diebus, nemo ignorat. Ad hoc genus quæstionis pertinet illud quoque, an, cum per-
turbatio facta in morbi solutionem finierit, crisim esse factam dicendum: an, cum insignis quæpiã
mutatio acciderit. Quinetiam, ipsum solutionis nomen vtrum, cum ad sanitatem æger reciderit,
duntaxat inferendum sit: an etiam, vbi mors secuta, adhuc morbum sic quoque solutũ fuisse dicen
dum sit: magnam inquisitionem obtinet. Cum vero huiusmodi disquirendi otium supperetet, rur
sus exponemus. Nunc autem in hoc priore commentario solam ipsam vtilitatem commonstrare
proposuimus, quam & sine demõstrationibus logicis ex hypotheli colligere possum. Fingamus
enim perturbationem ante exactam solutionem, crisim simpliciter appellari: aliarum nulla crisis
absolute, verum quæ ad pernitiem tendit, mala crisis totum hoc nominetur: quæ insigne quidem
momentum attulit, morbum vero non soluit perfecte, deficiens appelletur: alia, quæ insigniter ad
peiora declinat, imperfecta simul & mala. Sic quidem, cum singulas res priuatim absolute clareq;
indicare voluerimus. Interdum vero interpretationibus defectiuis appellatis vtentes, iudicia no
B minamus vniuersas quatuor differentias, citra appositionem mali, vel imperfecti. Atque hanc de
ficientem interpretationem apud omnes homines satis in vsu esse, alibi declaratum est copiosius:
sed nunc quoque dicemus, quantum ad præsens institutum est. Chœnicem sanè, & cubitum, &
pedem, aut aliam quandam mensuram, neque cum maior, quàm par sit, existat, neque cum minor
iusto, eodem appellasse vocabulo conuenit, quoniam quantitatem aliquam certam vnumquodq;
tale nomen indicat: attamen est, cum chœnicem minorem maioremq; , ac conuenit, nũcupamus:
similiter cubitum, pedem, & alias quasque mensuras. At, cum exacte interpretamur, non cubitũ
simpliciter, sed magnum cubitum aut paruum, nominamus: absolute vero, solum iustum. Aliquã
do non nulla secundum vehementem excessum, generis totius appellationem sortiuntur: quem-
admodum etiam apud poetam scribi dicimus, alium præter Homerum, neminem intelligentes, in
« finiti licet alij poetæ sint. Huius farinæ est, quod dicitur apud Comicum: Et rarum est, vt, qui ho-
« mo, sit homo. Nam agrestem, belluinum, amentem, rusticum, non secundum hominis naturã esse
putantes, ad integros in ea natura & consummatos nomen transferimus. Siue igitur sic per ex-
cessum quendam iudicij nomen dicimus, siue iuxta priorem rationem, alterius temporis est dispu
tatio. Quod autem ad medicinæ opera momenti afferat, iam colligere est ex præscriptorum nomi
C num hypotheſi. Quod. n. omnes iudiciorum notas habet, iudicium absoluto sermone vocaẽ: alia,
cum appositione nominis appellabuntur. Iam, si non subitæ mutationis perturbationem, verũ so-
lam ipsam mutationem voluerit quispiam iudicationem nominare, bona quidẽ simulq; perfecta
solutio, simplici sermone crisis vocabitur: reliquæ cum appositione omnes.

De Iudicatorijs Diebus, qui post Vigesimum enumerantur. CAP. 10.

PRoinde qui post vigesimum diem decretorij? hoc enim vnà mihi propositum est percense
re. Archigenes sanè Dioclesq; vigesimum primum ante omnes potissimum primo loco di
gnantur: etenim Archigenes ipsum vigesimo præponit: Mihi tamẽ aliter visum est, sicut ‖ & Hip in Prog.cõ.3.t.
pocrati: ostendetur autem id in sequentibus. Simili modo etiam de vigesimo septimo habet: si 3.4ª.207.b
quidem ego hunc etiam vigesimo octauo antepono, illi postponunt. Habet autẽ trigesimus quar
tus potentiam mentione dignam, atque hoc magis quadragesimus. His minus decernunt vigesi
musquartus, & trigesimus primus: & multo his adhuc minus trigesimus septimus, ita, vt in die-
rum decernentium, & eorum, qui non decernunt, medio collocatus esse videatur, & magis ex non
D decernentibus esse. Porro alia rota dierum multitudo inter vigesimum & quadragesimum, de-
cernendi omnino expers est: audi ipsos, iam tibi referuntur: Vigesimus secundus, vigesimus ter-
tius, vigesimus quintus, vigesimus sextus, vigesimus nonus, trigesimus, trigesimus secundus, trige
simus tertius, trigesimus quintus, trigesimus sextus, trigesimus octauus, trigesimus nonus: vniuer-
si duodecim sunt. Et vsque ad quartumdecimum quidem magnæ sunt perturbationes in mor-
bis. Proximo loco succedunt, quæ vsque ad vigesimum habentur. Quæ post hunc ad quadrages
mum succedunt, paulatim vehementiam efficaciamq; remittunt. Adeo vt, qui post quadrages
mum sunt omnes, prorsus langueant, cõcoctione potius & abscessibus, quàm excretionibus, mor
bos finientes. Accidunt in his quoque per excretiones interdum iudicia, sed raro, nec magnam ha
bent vehementiam: & frequenter pluribus diebus iudicia complẽtur, maxime cum in abscessum
finiunt. Atque alios quidem, qui post quadragesimum habentur, Hippocrates planè contemne
re videtur: sexagesimi tamen, & octogesimi, & centesimi uigesimi rationẽ habet. Ab his alios qui
dem septem mensibus, alios septem annis, finiri ait: alios vero, vt verisimile est, in binis annorum
hebdomadis & ternis. Nõ desunt, qui etiam quadragesimi secundi, & quadragesimi quinti, insu-
per quadragesimi octaui, & quorundam aliorum dierum, meminerũt: de quibus vniuersis sermo
nobis futurus est.

Quæ

Quæ Errata, Crisis Diem protrahere aut accelerare soleant; ac de Vsu & ratione Diei Iudicatorij præscendi. CAP. 11. E

ITaque plurimis medicis impossibile videtur præsagiri diem, quo de morbo decernetur: re vera tamen impossibile non est, si quis accurate Hippocratis speculatione lecta, artē tractare studeat. At vel, si prius, quàm edidicerit, apud ægrotos versetur, nihil amplius aget, quàm operam frustra ludet: vel, si ipsam diligenter didicerit, operari vero neglexerit, longè quidem altero, qui nonnota adopte praesagiendi artificia negligit, sed cognita fideliter exequitur, est commodior. Deliberatione vero eget, et memoria in his exercenda singularis sit oportet. Signa autem ipsa, quibus diem iudicatorium praescimus, sunt huiusmodi: postea de ætatibus, naturis, anni temporibus, & locis, quorum non nulla etiam in prognostico perdocuit: vbi iam hæc edidicerit, pulsuum cognitionem adiungens, facili negocio iudicij diem prænoscet: Vbi, si quidem morbus acutus nullum periculosum signum referat, & quarto die euidens quædam concoctionis nota comparuerit, septimo crisis futura est. Atque hæc breuibus iam explicata sunt, longe verissima. Porrò, si quis lethalia signa, periculosa, & salutaria ignoret, nihil ex hoc sermone promouebit: quanquam, si hæc quoque cognoscat, coctionis autem notas ignoret, etiam nihil hinc frugis relaturus est. Huius rei gratia Hippocratis præsagiorum opus relegendum præcepi. Nam periculosis symptomatis præsentibus vna cum ⟨aliqua⟩ concoctionis nota quarto die apparente, iudicium, si paribus diebus accessio fiat, sexto expectandum est: quòd si hūc excesserit, octauo: si in imparibus, septimo: Bonis signis apparentibus, septimo die morbus discutietur: etenim Lethalia signa cum notis concoctionis nunquam euenerint. Hæc autem non minus, quàm periculosa & salutaria, ispicieda sunt: quia, si quarto apparuerint, septimo aderit mors. Dictum autem est hoc nominari crisim malam. Animum hic aduertas, necesse est, lethalium signorum tum magnitudini, tum copiæ. Si nanque multa magnaq; die quarto euenerint, accessionibus distinguendum erit de morte futura: ad hæc cognoscendum hominem sexto die moriturū esse, modò accessio diebus paribus facta sit: si imparibus, septimo. Interdum sextus hominem iugulat, etiam si accessio contigerit in imparibus, propter morbi celeritatem & magnitudinem, & symptomatum in quarto die euenientium copiam. Quamobrem accidentium magnitudo, quæ ex potentia sumitur, exacte dignoscenda est. Verum, quomodo hæc ab illa, quæ ab imaginatione æstimatur, distinguenda veniat, in libris de crisi narratur. Omnia in omnibus confundere & conturbare non oportet, sed, quantum ad dies tantum decretorios propriè pertinet, huc transferendū G est. Cum enim accurate admodum acutos morbos obseruassemus, quartum diem septimi esse indicem ex sua natura deprehendimus. Ex sua natura, inquam, hoc est, si nullum rarum & magnū incidat vel extrinsecus, vel ex ipsa morbi conditione, vel etiam ægrotantis habitu, quartus omnino septimum indicat. Cæterum, siquid extrinsecus præter opinionem accidat, quo de postea mentionem facturi sumus: vel morbus vehementer, vel obscure, ad iudicium propellatur: & ægrotantis vires aut validæ, aut imbecilles extiterint: attendendum est distinguēdumq;, æger periturus ne sit ante diem septimum, an post hunc de ipso decernetur. Siquidem, vbi malum aliquod extrinsecus præter spem euenerit: & morbus non simpliciter acutus, verum peracutus sit: ad hęc vires ęgri imbecillæ: signum malum, quod in quarto die apparuit, septimum diem non expectat, verum sexto æger huiusmodi morietur, præsertim si paribus diebus accessiones acceperit. Quòd si nihil extrinsecus erratum sit, & morbi motus haud ita præceps ac velox, & æger validus, si quidem manifestū in quarto die malum indicium fuit, septimo interitus comitabitur: si vero obscurum, excedet hūc quoque die. Iam vero, si accessiones paribus diebus contigerint, octauo: si imparibus, nono æger decedet. Quæ porrò manifesta, quæ obscura indicia vocitem, in libris de crisi exactius monstratum est: quinetiam in hoc, sermone procedēte indicaturi sumus: prius autem ad reliquas distinctiones H reuertor. Appareat.n. euidenter bonū aliquod in quarto die signū: et nullius periculi circa ægrotum sit suspicio: fieri non potest, quo minus septimo die fiat iudicium, si nihil extrinsecus peccatum fuerit. Quæ nam igitur sunt, quæ committuntur peccata? quædam sanè ab ipso ægroto videlicet: quædam à medicis his admirandis, putantibus, nisi quis introgressus ad ægrum, deinde succingens se vel cataplasma imposuerit, vel perfuderit, adusserit, vel clysterem indiderit, vel venam inciderit, vel cucurbitulas adiunxerit, vel confricuerit, vel nutriuerit, aut huiusmodi aliud facitauerit, nihil ab ipso gestum esse artificiosum: hi enim, quoties ad ægrum accedūt, toties peccant. Non igitur iudicium in septimo die, ad quem paratum erat, fieri potest, tot interea erroribus admissis: quandoquidem naturæ motus statutis periodis pro sui ratione contingit: interim ab exterioribus peccatis circuitus seruare prohibetur. Sic itaque Hippocrates vndequaq; admirabilis inquit: ‖Natura omnino sufficit. Peccatur in hanc extrinsecus cataplasmate, inunctione, » & totius & partis insperſione. Sic etiam medicum ‖naturæ ministrum appellat, re vera medicum, non pharmacopolam quendam ex triuio: tātum.n. hic à iusta naturæ ministri appellatione abest, vt etiam maxime contrarium nomen ipsi magis conueniat, inimico videlicet & naturæ ipsius, & ægrotantiū hosti iure appellato. Quapropter nos merito, cum quispiā de ægro aliquo euentum iubet

In libr. de Alimento. 1.Epid. cō.2. t. 51.3ª.112.f

A iubet predicere, cum distinctione id facimus, dicentes: huic morbus soluetur ísto die, primum si victus ratione à nobis, non alio quodam medico, regatur: deinde si nihil ipse peccet, & faciat, quæ iunguntur, omnia: postremo si nullus magnus extrinsecus error admissus fuerit. Quæ iam exteriora peccata sint (quoniam hoc quoque diffinire pollicitus sum) opportunum erit dicere: Vt, si æger incendio domus accidente, aut latronibus inuadentibus, aut fluuio inundāte, subito cogatur fugere, quanta ei noxa aduenerit, quorsum attinet referre? Simili modo, si tegmen aliquod delapsum vel parietem sentiēs extimescat simul & fugam repente moliatur: item, si per tegulā quippiam defluat, vel pluuia copiosior oborta capiti ægrotantis incidat, vel alius ēt quomodocunque ipsum irrigauerit, vt locum mutare, vigil esse, & timere cogatur: & hoc non mediocrem ipsi offensam inducit. Eodem pacto vicinorum tumultus, vel alia quædam talis vigiliæ causa euenies, aut nuncium aliquod triste, pro noxæ iplius magnitudine etiam prædictionis perfectionem corrumpit: Vigiliæ siquidem propter ipsum morbum intra prædictionem & crisim ægris aduenientes, nihil præsagia ostendunt: Quæ vero extrinsecus inopinata veniunt, horum nihil medicus præcognoscit: vnde nec futuram inde offensam conijcere potest, nec prædictioni secūdum morbi rationem factæ adijcere. Hæc itaque ipsa Hippocrates statim in aphorismorum principio præcipit
« B inquiens, ‖Oportet non solum ipsum, quæ res postulat, facere, verum etiam ægrum, assidentes, & exteriora. Si nanque, ait, dissquirere quippiam & indagare ex nostris cogitas, ipse primum opportuna facito vniuersa. Deinde æger in omnibus præcipienti obtemperet, nihilq; ex intemperantia peccet. Postea ij, qui adsunt ei, nihil erroris committant, vt vel iram ob delicta concitent: vel tristitiam ex intempestiuis nuncijs afferant, vel offensam quòd imperfectius in re administranda se gerant: sed apparatus omnis ante iudicij tempus prompte statuatur: obsonia pulchre parentur: ministerium inculpate exhibeatur. Insuper quartum genus eorum, de quibus rationem habendā iust sit, appossuit: nominat ipsum vno complexus nomine, Exteriora, multiforme licet existat: atq; hoc culpa vacet: etenim pluuiæ, tonitru, fulgura, vicinorum tumultus, canum latratus, insultus latronum, domus ruina, defluens aqua, fluuius irruens, incendia, ictus, atque eius generis vniuersa exteriora motus attribuuntur. Hæc igitur quatuor genera, quorum partes etiam sunt diuersæ, dum naturæ motus impediunt, subinde circuituum ordinem corrumpunt: quoniam, vbi quartus dies euidens iudicij signum attulerit: si neque medicus quid peccauerit, neque æger, neque ministrorum quisquam, immo si neq; extrinsecus error admissus sit: septimo die necessario crisis futura est. Ex quo innotescit non alium quendam esse, qui exacte præsagibit, alium qui rectam victus rationem
C instituet, sed in eundem vtraque conuenire necessarium, nisi alterum ab altero corrumpēdum sit. Quòd sanè peccatum in victus modo, quodlibet (sic autem nunc nomino vniuersam morbi curam) iudicium impediat, abunde ostendimus: quòd autem nec victus ratio proba sine statu morbi & crisis præsagio institui possit, in medendi methodo declaratur. Si igitur hęc mutua opera perpetuo indigent, non alius quispiam medicus recte curauerit, alius exacte præsagiet: verum, quicūque optimus fuerit, is præsagiet vnà & curabit. Sed de huiusmodi in alijs cōmentarijs plenius tractamus. Nunc, quod ab initio statueramus, ad id reuertemur. Quartus dies, cum clarum aliquod indicium bonum afferat, septimo die iudicium fore innuit, nullo (vt diximus) errore interea commisso. At, si quis contingat, magnitudo eius inspicienda est. Si etenim exiguus extiterit, erit etiam sic iudicium septimanū, verum aliquid de iudiciorum bonitatibus ipsi deerit: dictū est aūt in prioribus, quòd perfecte, salubriter, sine periculo, & similia, bonis adsunt iudicijs: Si maius sit erratum, in septimo die crisim fieri adhuc non permiserit. Animus itaque diligenter adhibendus est hīc omnibus, & offensæ magnitudo signis colligenda: nam interpretari ipsam nō solum difficile, sed prorsus etiam impossibile: artificiosum vero discipulum reddere, vt hæc quoque examussi perdiscat, possibile: sed huius temporis non est, magis ad speculationem de crisi pertinet. Quare rur
D sus ad sermonis reliquum redeamus, primam hypothesim in memoriam reuocantes. Quippe positum erat decernendi signum manifestum & validum, in quarto die morbi & acuti & natura salubris euenisse: Deinde nullo quidē errore commisso bonam omnino crisim ad septimum diem futurā indicari: Si porrò leuis planè contigerit, ita quoque in septimo euenturam, non tamen exacte bonam: Si vero fuerit magnus, vt à septimo in sequentiū aliquem crisis recidat, attendendum esse noxę magnitudini iubemus: nam exacte huius regula deprehendet clare, an in nonum diem, siue vndecimū, crisis delabetur. Itaque morbi, qui prorsus sine periculo sunt, ob delicta diuturni esse solent. Qui incolumitatem pollicentur, non tamen sine periculosis symptomatis, ob errata lethales fiunt. Quinetiam illi, qui omni periculo vacant, multis magnisq; deinceps erroribus commissis, in lethalium naturam incidunt. Nec mirum esse puto. Cum enim in sanis delicta grandia morborum lethalium causæ fiant, quid in ægrotis expectandum est? Proinde iam clarum est indicum & decretoriorum dierum sermonem, quem Hippocrates nos docuit, non examinari ab alio quodam in apparentium consensu posse, quàm qui ex æquo par illi victus instituendi artifex est: hic enim solus errorum vim disquirit, pernoscitq;: tum solus offensæ magnitudinem & diei iudicaturi delapsum intelligere potest. Quemadmodum vero in morbis periculo vacantibus iudicia tantum remorantur, quantam ex peccatis interim noxam ægri acceperint, ita in lethalibus

præue-

r^a.Aph. 1. Ex^t. ord. 2. b

præueniunt. Si enim, cum dies quartus in lethali morbo ſignum lethale indicarit, in ſeptimũ diẽ E
mala prædicetur criſis: peccatum vero non ita exiguum interea temporis contigerit: ſeptimũ diẽ
criſis nõ expectabit, ſed interim morbus iudicio malo videlicet finietur. Sed, an quinto vel ſexto,
tum ex ipſius morbi celeritate, tum ex offenſæ magnitudine, tum ex acceſſionum figura diffiniet.
Quippe, quando in imparibus ipſæ fiunt, morbus peracutus eſt, & peccata non admodum exigua
in ipſo quarto videlicet, miraculum non eſt in quinto hominem interire. Quãdo in paribus acceſ-
ſiones eueniunt, nec morbus peracutus ſit, nec erratorum magna offenſa, ſextũ expectat. Huiuſ-
modi aũt omnia indicum & decretoriorum dierum ſpeculationem confundunt: cum pauci me-
dici recte victum præſcribãt: pauci ægri obtemperẽt: pauci ſuũ miniſterij munus legitime obeãt:
pauciores adhuc, quibus nihil externi aduerſatum ſit. Quapropter medicum tum accurate curan
di, tum præſagiendi, peritum eſſe conuenit: accurate vero etiam læſionis magnitudinem diſcer-
nere, vt, & ſi aliquando iudicij diem prædicat, ſed interea temporis offendi ægrum contingat, mu-
tare ipſe prædictionem exacte poſſit. Hinc perſpicuum euadit, q̃ quiſcunq; animo puſillus humi
lisq; fuerit, non ſolum non ſingula, quæ recenſuimus, in ægris cognoſcere ſtudet, ſed ne ſpeculatio
nem quidem ipſam ediſcere ſuſtinet.

F

Quòd magna ex parte Horam ipſam Salutis & Mortis medicum Prædicere contingat: ac de Diligentia in Prædictione adhibenda. CAP. 12.

AT generoſus aliquis veriq; amator, tum qui labores in optimis quibuſq; rebus nõ refugiat,
neque theorematum difficultatem neque temporis prolixitatem neque exercitij laborẽ ve
ritus, ad commemoratorum perfectionem veniet: vt non ſolũ diem firmiter aliquando poſſit pre
dicere, ſed etiam horam ipſam, in qua ægrum quempiam liberari vel mori neceſſariũ eſt. Poſtea-
quam enim diem aliquando, verbi gratia, mortis cognoueris, conſiderandum eſt inde, in quo po-
tiſſimum acceſſionis tempore æger maximè grauetur. Si etenim ſtatim inuadente ea refrigeretur
vehemẽtius, vt vix ad calorem reduci poſſit: color diutiſſimè abſit: pulſus exiguus, aut nullus, aut
malus appareat: motus pigritia, vel etiam ſomnus veternoſus, aut aliud quippiam: hoc maxime
tempus conſiderandum eſt. Quòd ſi hoc quidem moderatum fuerit, in ſtatu autem vel delirantẽ,
† vel cum impetu exilientem, vel diſſolutum } videas, aut febris magnitudinem non tolerantem,
ſed vehementer inardeſcentem, vertigine laborantem, capite dolẽtem, cordis id eſt ſtomachi mor
ſur laborantem, vel id genus aliis, hoc maxime tempus eſſe ſuſpicari conuenit. Porrò, ſi principio
acceſſionis vigoreq; mediocriter euenientibus, declinatio quædã, animi deliquia, ſudores inæqua- G
les, frigidos, vel circa caput ſolum vel ceruicem vel pectus inferat: pulſus obſcuros exiguoſq; effi
ciat, & his ſimilia: hoc præcipue tempus obſeruandum eſt, ſciendumq; manifeſto in peſſimo ac-
ceſſionis tempore hominem moriturum. Atqui, ſi hoc diffinitũ cognitumq; aperte ſit, nullum
adhuc eſt negocium mortis horam dicere: quippe cum ſecundus dies, exempli gratia, & quartus
vehementiorem acceſſionem adferat, quàm primus, tertius, & quintus: ad ſextum diem mors præ
monſtrabitur: appareat vero pars acceſſionis grauiſſima in ipſius inſultu, eaq; ſexta hora, in hac
moriturum hominem non eſt operoſum dicere. At hoc non dico, vt quis putet nũquam tali ſpe
culatione fretum falli poſſe: verum maiore ex parte veritatem aſſequi, non probabili ſermone, ſed
re ipſa, oſtendimus. Illud autem noui certò quoſdam, qui optimis inuidẽt, facere: volunt enim fu
turum nos ſemper prædicere, licet nullum interim ſignum firmum habeamus, quanquam aruſpi
cibus auguribusq; denuo augurari immolareq; concedant. Deinde ſimul quidem obſtrepunt no
bis, tanquam maiorem, quàm hominibus conueniat, ſpeculationem appetentibus: ſimul vero in
operibus tam acerbe prædictiones inquirunt, vt nulli vates ita inquirant. Atqui non illos reſpice
re, ſed veritatem ipſam & ſignorum facultates diligenti exercitio pernoſcere, oportet: &, vbi hę tu
to definiri poſſunt, prædicere conator: ſi autem quid obſcurum fuerit, ſequentem diem expectare H
oportet. Porrò, ſi nihil in ipſo firmiter præſagire poſſimus, ſatius eſt tacere, quàm temere pronun
ciantem falli. Ego ſanè ex tali ſecuritate motus haud noui me in prædictione lõgo tempore erraſ
ſe, etſi in primo ſtatim febris initio ſubinde de tota ipſius natura pronunciauerim, vel tertianam eſ
ſe hanc inuadentem febrem inquiẽs, vel quartanam, vel quotidianam, vel harum quidem nullam,
continuam vero & acutam aliquam, quartum diem non excedentem. Verum in omni principio
futurum cognoſcere non licet, † niſi quis ex amuſſi morbi ſpeciem perſpectam referat: } & hoc
ad opus de criſi pertinet.

† *vel cataphora tentatiũ, vel inquietatum.*

† *niſi ſi quod principium ex amuſſi morbi ſpẽm perſpicue oſtendat.*

De Via ac ratione Iudicatorium Diem in Acutis ac Longis morbis prædicendi. CAP. 13.

ITerum igitur ad inſtitutum reuerſi, dicamus: Si quis primo die acuta febre infeſtetur, nullum
autem periculoſum ſignum ipſi adfuerit, ſed in vrinis aliqua concoctionis nota inuenta fuerit,
non extra quartum diem morbus ſoluetur. Quinetiam, ſi multa lethalia primo die ſtatim deprehẽ
dantur, morietur planè non extra quartum diem. At, ſi acute febricitet, nullum vero lethale adſit,
immo nec aliqua concoctionis nota, fieri non poteſt, vt hic quartanus decedat. Diſtinguendum
hîc rurſus eſt, vtrum, ſicut nulla concoctionis nota adeſt ei, eodem modo neque temporis longi

vlla:

A vlla: an, præter q̃ concoctionis indicia deſunt, etiam temporis ſigna adſint. Si nanque, vt concoc-
tionis, ita temporis omnino ſigna abſint, in ſecũdo quaternione morbus ſtatum accipiet. Quòd
ſi longi temporis indicium adfuerit, excedet omnino ſecundum quaternionem, hoc eſt diem ſe-
ptimum. Cæterum, quantum extendetur, hoc nõ licet ſtatim ab initio cognoſcere: ſed in ſequen-
tibus diebus diſtinguetur. Tãtum autem ex hac prænotione ad probam victus rõnem præcipien-
dam acquires, q̃ cognoſces ſcilicet tantum alimenti modo conuenire, quantum ſtatu poſt futuro.
« ‖ Cum.n. morbus peracutus eſt, ſtatim etiã extremos labores habet: in quo extreme tenuiſſima vi 1ª. Aph. 7. Ext.
« ctus ratione vtendum eſt: cum autem ſecus eſt, paulo pleniorem victum tantum admittere con- ord. 4. d
« uenit, quanto morbus extremis mitior clementiorq; ſit. Extrema, ſtatum morbi appellat: ſiquidẽ
peracutum quoq; morbum extremos labores ſtatim habere dicit, hoc eſt acceſſiones & ſympto-
mata: id autem aliud nihil eſt, q̃ morbum vigere. Talis ſanè morbus, qui ſtatim à principio ſe-
cundum quaternionem exceſſurum ſe indicat, ſecundo & tertio die accuratius à te intelligetur, in
quantam temporis prolixitatem, extendetur: In quarto vel proxime conieceris futurum ſtatum,
& criſim: nam, ſi cruditatis ſigna & temporis, nihil mentione dignum referunt, etiam tertio qua-
ternione longius ægritudo extendetur. Enimuero, ſi claram aliquam mutationem faciat, non ta-
B men iam ſignum aliquod concoctionis in primo quaternione appareat, in tertio quaternione cri
ſis expectanda eſt. At, ſi crudus adhuc videatur in ſeptimo die, non tamẽ inſigne quoddam & ma
gnum temporis indicium habens, ſperandum in quartum quaternionem, hoc eſt in decimũquar
tum diem criſim eius extenſum iri: diffiniendum verò eſt exacte in vndecimo: vt enim quartus
ſeptimi, ſic vndecimus decimiquarti index eſt: Vbi enim clarum aliquod & fidum ad amuſſim ſi-
gnum concoctionis iam eo die antea innotuerit, in decimoquarto iudicium fore ait: obſcurum ſi
eueniat, aliis iam attendendum eſt. Si nanque morbus celerem motum obtineat, & aliorum nul
lum obſtet, forſan ẽt decimusquartus decernet: ſin minus, in decimoſeptimo criſis erit: at, ſi nihil
in vndecimo prorſus ante fuerit indicatum, in decimoquarto iudicium eſſe nequit. Conſideran-
dum autem hîc totius morbi motus, aliaq; ſymptomata omnia & indicia, vtrum decimoſeptimo,
vel ẽt decimooctauo criſis ſperanda ſit, an longius progreſſura: interdum enim in his quoq; iudi
catur, plerunq; vigeſimo, interim vigeſimoprimo: Index autem amborum eſt decimuſeptimus,
& magis vigeſimi: decimusoctauus autem ſolius vigeſimi primi. Porrò, ſi morbus quiſpiã mox
ab initio non adeo celeriter moueatur, ſed velut combũrens inuadat: & alia ſigna longioris tem- *σμυχόμενον.
poris adſint: huius ſtatum præſagire in principijs nemini licet: verum, q̃ non intra decimumquar
C tum diem criſim accipiet, liquido conſtat: quouſq; vero extendetur, non conſtat, ſed diſtinguere
oportet prius, periculoſus ne ſit, an non. Si periculoſus eſt, & præterea vires ęgri imbecilles, mors
ante, quàm in longum extendatur tempus, præuerter: ſi periculo vacat, procul omnino criſis eſt:
non enim fieri poteſt, vt celeriter iudicetur morbus, qui præmonſtrarit notam longi temporis.
Quantum igitur tempus ad amuſſim ei accedet, non modo non primo die, aut ſecundo, aut ter-
tio, ſed ne quarto quidem inuenire abſolute ſperãdum: verum in decretoriorum dierum ſequen-
tibus periodis perſpicuum fiet. In ſecundo quidem quaternione latior eſt coniectura, in tertio ac
curatior. Quod ſi enim ad ſeptimum vſq; diem cruditatis & temporis indicia vehemẽtiora com-
pareant, ante vigeſimum diẽ criſis eſſe non poteſt: ſi moderatiora eueniunt, aut permanent æqua
lia, poteſt. Itaq; ſi ante vigeſimum diem decerni non poſſe, manifeſto noueris, idq; temporis no-
tis vehementibus, inſpice tertium quaternionem: &, ſi adhuc temporis cruditatisq; ſigna in hoc
intendantur, procul à vigeſimo die criſim productum iri ſpem habeto: Æqualibus ſignis manen
tibus, hîc quoq; poſt vigeſimum venturam dicere licet: diem vero ipſum cognoſcere iam nõ eſt:
tertius autem & quartus quaternio eum indicabit. Si nãq; ſemper magisq; cruditatis ſigna exol-
uantur, primo poſt tertiam ſeptimanam quaternariõ criſim morbi ſperato: ſi nulla inſignis muta
D tio fiat, in quartam hebdomadem progredietur. Qui autem morbi ad decimumquartum crudi
omnino ſunt, & tardius quodammodo mouentur, non citius quadrageſimo iudicãtur. Poſt qua
drageſimum vero iudicia diſſoluí: & lentis concoctionibus magis, q̃ ſubitis mutationibus, mor-
bos ſoluí, & nobis quidem prius dictum eſt: & aliis omnibus, qui artis opera in obſeruatio-
ne habent, ſic videtur, vt ẽt Archigeni. Accidunt quidem aliquando in his quoq; præ-
cipites mutationes, quemadmodum in ægris ab Hippocrate deſcriptis inuenias:
præſagiendi autem ipſarũ methodus hęc eſt: In ſumma.n. ‖ ſignorum vires in Prog. cõ. 3.
cognoſcere oportet, ſicut Hippocrates ẽt præcepit, ſi quis præſagiẽdi t. 37. 4ª. 211. c
peritus exacte futurus eſt. Pleriq; medici, qui hmõi ſpeculationẽ
audent attingere, ad ſignorum numerũ, non poteſtates, re-
ſpiciunt. Sed hęc & in opere de criſi tractant. Tps au
tem fuerit diſcordiæ ſermonem aggredi, & expe
rientia ac ratione eum explorare: has ſiqui
dem alibi etiam oſtendimus omnium,
quæ in medicina diſquiruntur.
eſſe iudices.

Galeni

GALENI DE DIEBVS DECRETORIIS
LIBER SECVNDVS

ARGVMENTVM LIBRI.

Experientia ac Ratione vim explicat Dierum Iudicatoriorum: Indicat item illorum Ordinem & proportionem: & Qui quos ad morbos pertineant.

Quid Hoc libro Agendum CAP. 1.

QVantum sanè ex diebus decretorijs medicinæ operibus commoditatis adueniat, superiori commẽtario vniuersum ostendimus: cur aũt non omnes eodem modo de oĩbus scripserint, dictũ est hoc quoq; antea: at, quo pacto non nulli ipsorum errauerint, alij rectè senserint, nõ dum exposuimus. Hoc itaq; primum nunc repetendum: deinde causa explicanda erit, qua de neq; oĩum dierum numerus est decretorius, neq; decernere nati eandem habent oẽs potentiam. Porrò, cum vniuersæ medicinæ artis speculationes, aliæ experientia, alia rõne, aliæ vtroq; inueniantur probenturq;, conabimur hîc quoq; amF bobus instrumentis erratũ deprehẽdere: rectè scriptum laudare, approbareq;. At, qm̃ mentiri forte cuipiam videar, si ex ęgris à me obseruatis prædictos dies ab experientia commendari tibi persuadere coner, satius esse duco illos, quos Hippocrates, vir, vt cæteris fide dignior, ita omnium consensu decernendi peritissimus, animaduertit, sermoni apponere: & primum quidem cõfusum ac indefinitum experimento (cuius & antè memini) ad definita reducam.

Hypotheses, vt Dierum Iudicatoriorum vis, Experientia ac Ratione comprobetur. CAP. 2.

DIctum est in ipsis, primum vnum certe, dierum puta decretoriorum inquisitionem in omnibus deinceps ægrotis fieri non esse necessarium: illos tantum numerandos probandosq;, in quibus nec ipse medicus, nec ęger, quid peccauerit, immo nec assistentes: aut etiam extrinsecus offensa quæpiam obuenerit: Deinde morborum initia non ex ratione quapiam, sed ex ipsa euidentia capienda, cum primum ęger ipse manifesto sensit morbum sic eum inuadentem, vt præsentemG quempiam medicum de hoc consulere desiderarit: Tertium, cum in plures se ordine consequentes dies, crisis partita sit, cuius propria dicatur, posse dignoscere. Nisi enim quispiam his definitis experimento decretorios dies disquisiuerit, vehemẽter errabit: & quidem in Experientia ipsa iudicium tale est: Ratione vero quemadmodum iudicari experientiam conuenit, post hæc enarrabo. Naturalem esse conuenit, qui hæc iudicet: & persuasum habere, ‖ naturam prorsus sufficere: & summa quadam prouidentia corpori nostro prospicere: item propriis etiam motibus ordinatis, si quid aliud, ita & ipsam vti. Horum quædam ex libris de particularum vsu ratiocinari licet (ostensum enim est ibidem summũ naturę in animali fingendo artificium) quędam in conceptuũ incremento, perfectione, & partu. Nam cuiusq; animantis conceptui suum generis, statutum tempus exacte seruatur, natura videlicet ordinatos motus semper habente. Sic etiam post ædítionem seu partum vnũquodq; animans increscit, absoluitur, & declinat prefinitis temporibus. Iam vero, qui libros de naturalibus facultatibus perlegerit: ítẽ alios vniuersos, quos particulatim de singulis naturalibus actionibus conscripsimus: persuasum, opinor, habebit, quantum prouidentiæ simul & ordinationis, naturæ motus habeant. Si iam hæc crediderit, mireturq; artificium pariter & ordinem naturæ, recordatus iterum, quantum ipsa superetur prouidentia & ordine à Cœlestibus, inordinationem quandam, puto, subsantiæ nostrę motui connatam tribuet. Atq; pulchrum Homne, quod hîc pulchrum sit atque etiam ordinatum et artificiosum, ex supernis innasci dicet: inordinatum & erraticum ex materia, quæ hîc versatur, prouenire. Atq; hęc primus omnium, quorum memoria ad nos pęruenit, Græcorum Hippocrates credidit: post eum philosophorum præcipui. At, nisi sermo in longum proueheretur, demonstrationes forsan, quas dicunt, ad fidem præ dictorum dogmatum adduxissem. Verum hæc presenti sermoni sufficiunt. Expedit igitur medicum, qui Hippocratis arte dignus futurus est, si quid aliud † hoc certe persuasum habere, experientiam iudicare, naturam rem quãdam esse ordinatam: }& cum materiam superauerit, proportionibus quibusdam definitis, et periodis ordinatis, motiones ipsius fieri. At, quę pręter rationem incidunt aliquando, ordinemq; confundunt, tunc ipsi obueniunt, cum non planè materiam vicerit, sed impeditur, prohibeturq; suis proportionibus moueri. Hoc enim si tibi persuaseris, ac dein experientia perdideris septimo die crisim esse tutam simul & perfectam, sine periculo, cum bonis signis, & crebram: ad hæc ei, quæ decimoquarto éuenit, assimilem: insuper quartum diem septimi esse indicem: vndecimum vero decimiquarti: subibit statim de septimo considerare quippiam. Vbi enim prima hebdomade bifariam diuisa, quartus sectionem recipiens, qualis finis futurus erit, prænunciat, & secunda similiter, qũo non quis intelliget septimanam quanque perfectam

In libro de alimento.

† *hoc certe persuasũ habẽ tẽ, naturã rem quandã esse ordinatã, ad id dicandã experiẽtiam accedere.*

Actam quandam esse periodum, cum medium ab vtroq; extremo ex æquo distet, & propterea quoque ad ambo communionem similem obtineat: Nam quartus morbos, qui primo die non cessarunt, soluere conatur: vndecimus rursum, quos septimus nõ discussit. Quòd, si morbus maior sit, ęq; vt quarto die crisim accipiat, dies quidem quartus præparat, finem vero imponit septimus. Pari modo, qui septimo non desierunt, vndecimus dies soluere molitur: atq; sic vel ipse decernit, vel ipsi decimoquarto præparat. Ego quidem hîc in speculatione sisto. Numeri vero an ipsi agere nati sint: an ordinatos motus sequantur non agentes ipsi, verum substantias, quę in tẽporis quodam spatio agunt, comitantes: philosophis considerandum relinquo. Cum ergo id quis ceperit, quod vtrisq; cõmuniter in confesso est, videlicet Cœlestes substantias semper suis motus proportionibus vsas apparere: iam vero & in terrenis animantibus, quando exacta fruuntur valetudine, aliud aliam in prægnationis, partus, incrementi, perfectionis, vigoris, inclinationis, & dissolutionis numeri, proportionem possidere: crediderit nimirum & decretorios dies numerum quendam ordinatum habere: interim hunc in morbis ex dispositionibus naturæ contrarijs confundi. Nam, si (vt ante dixi) ad experientiam deuenerit, septimanas nimisquam potẽtes inueniet: proximeB his quaterniones: inspiciet aũt dies intercalarios, tertium puta, quintum, sextum, nonum, qua ratione fiat, vt decernere possint. Ad hæc magis inquiret, inuestigabitq; diem septimum decimũ, decimum octauum, vigesimum, vigesimum primum, omnesq; deinceps his respondentes. Si etenim in ‖ vigesimum diem tres septimanæ finiunt (vt Hippocrates arbitratur) oportet indubiè decimum septimum vigesimi esse indicem: excidere autem è primo dierum decretoriorum ordine decimum octauum & vigesimum primum. Porrò, si integræ hebdomades connumerandæ sunt, decimus octauus vigesimi primi index erit: rationem vero nullam decretoriam habebũt decimus septimus & vigesimus dies. in Prog. cõ. 3. t. 3. 4ª. 207. b

De Diebus Iudicatorijs ex Hippocratis obseruatione primo libro de vulg. morbis. CAP. 3.

PRimum itaq;, quo modo experientia hos commẽdet, percenseamus, deinde sic ad rationem perueniamus. Cæterum experientiæ mentionem ab Hippocratis sententia sumemus, auspicati à primo libro de morbis vulgaribus. Scripsit itaq; de morbis, qui ex secunda aeris mutatione prouenerunt, hunc in modum: ‖ Febres ardentes paucissimæ ortæ sunt, minimeq; his obnoxij laborarunt: neq; enim sanguinis profluuium, nisi exiguum adeo, idq; paucis accidit: neq; delíria: reliqua omnia facilè tulerunt. Crisis conuenienti admodum ordine plurimis his contigit decimoseptimo die cum remittentibus. Dein ad finem tertiæ constitutionis, exquisitius adhuc de ijs, qui decimoseptimo die iudicati sunt, ita pronunciat: ‖ Quæ circa iudicia, vnde cognoscimus, similia, aut dissimilia sunt. Quippe fratres duo Epigenis eadem simul hora febricitare inceperũt: decubuerunt iuxta theatrum. Natu maioris morbus sexto, iunioris septimo die, iudicatus est: remisit diebus quinque {alteri, sex alteri.} Inde eadem vtrisq; hora simul reuersus est. Post vniuersus morbus vtrique pariter decimoseptimo die in crisim incidit. At hoc nõ dum fidei satis forsan habet, quòd decimum septimum diem ordini decretorio numerandum esse, credamus, ęq; duos iudicauerit. Adhibeamus igitur animum ijs, quæ deinceps dicuntur: ‖ Plurimis sexto die iudicium de morbo euénit. Remissiones eius diebus sex durarunt. A reditu quinto die crisis subsecuta est. Hoc iam memoratu dignum est, si & in secunda aeris constitutione septimodecimo nouit permultos ad iudicium peruenisse. Item in tertia non solum fratres duos, verum etiam alios complures sexto die crisim sustinuisse primum ait: deinde febrim eis, sex diebus remisisse: postea crisim accessisse die quinto, hoc est decimoseptimo à morbi exordio. Sed his subiungit: ‖ Quibus septimo die crisis aduénit, septem quoque diebus remissiones habuerunt: post recidiuam tertio iudicati sunt, hoc est hi quoq; in vniuersum decimoseptimo. Post hæc rursus: ‖ Quibus iudicium quinto die obuénit, & febris septem diebus remisit: deinde reuersa triduũ eos exercuit: rursus die vno Dremisit, altero redijt: & his decimoseptimo die de morbo iudicium cõtigit. Quinetiam alios quosdam sexto die crisim passos scribit: sex item diebus morbum remisisse: dein reuersum tribus diebus occupasse: postea remisisse rursus die vno: altero ipsius recidiuam accidisse, idest decimoseptimo, in quo iudicium factum fuit. Verum alios quosdam sexto die iudicatos esse commemorat: vij diebus morbum cessasse: post hoc repetijsse: & iiij die, hoc est in summa xvij, crisi fuisse discussum. Cęterũ non contentus toto hoc sermone Hippocrates, & si eo ipso posset magnopere ostendere decimi septimi diei fortitudinem in iudicio, intulit, ‖ Nulli ægroto hac ratione recidiuam esse factam cognoui. Quare non solũ frequẽter decernere decimus septimus, sed etiã firmiter idoneus est. Non igitur ex decretorijs coincidẽtibus, sed validis & primis annumerari debet. Atqui, si ex illis est, proportionẽ quãdã ad decimum quartũ seruare, rõni est consentaneum. Si itaq; coniũctũ, quaternionem cogitaueris & cõseruatũ, vt in xiiij incipiat, in decimum septimum desinat, habuerimus sic cõseruatã periodum. Si porrò disiunxerimus, vt decimus quartus secundæ hebdomadis finis sit, incipiat aũt à decimo quinto tertia, nõ ad decimũ septimum sic, verũ ad decimũ octauum, primus tertiæ hebdomadis quaternio peruenier. Atqui, si hoc verũ est, tertia septimana in vigesimum primum necessariò finiet: quẽadmodum, si ẽt decimũ septimum statuerimus primi in tertia septimana quaternionis finẽ esse, ad vigesimũ diẽ huius septimanę finis producet. Merito igitur

1. Epid. cõ. 2. t. 16. 17. 3ª. 109. f. g

1. Epi. cõ. 2. t. 82. 83. 3ª. 116. b. c.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Hip-

Hippocrates putauit, ſicut decimumſeptimum experientia inueſtigauit, ita & vigeſimum expe- E
rientia explorandum. Cum.n. decretorius inuentus ſit, maximum decimiſeptimi diei teſtimoniũ
erit: vbi ex decretoriorum dierum numero deciderit, vel planè à vigeſimoprimo ſuperetur, quę-
ſtionem non exiguam mouebit. Rationi ſiquidem minime cõſonum eſſe vr xvij quidem fortio-
rẽ decimooctauo, vigeſimũ vero imbecilliorẽ vigeſimoprimo eſſe. Quapropter poſt illa, quę de
1.Epid. cõ.2.t. 84.3ª.116.c xvij in primo libro epidemiõn ſcripſit, de xx hũc in modum ait: ‖ Quibus parotides orte ſunt, xx »
die criſim habuerunt. Extinctæ autem ſunt oĩbus, quibus in pus verſæ non ſunt, verum ad veſi- »
Ibidem. cam declinarunt. Atq; de hoc ſatis. Iterum deinceps ait, ‖ Quibuſdam ſeptimus dies iudicium attu »
lit, nouem diebus remiſſiones fuerunt: poſt repetitionem morbi quarto die criſis aduenit, in vri »
Ibidem. uerſum videlicet xx. Ad hos deinceps addit non nullos, ‖ quibus vij die criſis apparuit, ſex diebus
remiſſiones, mox repetitio morbi, deinde ſeptimo iudicium, ſummatim xx. Poſtea paululũ pro- »
Ibidem. t.85. greſſus: ‖ Sunt, ait, qui xi die criſim exceperunt, repetitionem xiiij, criſim abſolute xx. His deinde »
Ibidem. ſubnectit: ‖ Si vero, inquit, non nulli irrigauerint in xx, his iudicium quadrageſimo contigit.

De Diebus, Qui reliquis libris Hippocratis obſeruantur: & Quo pacto ij per Integras hebdomadas nequeunt numerari. CAP. 4. F

* Al. trigeſimũ quartum.

†*ut qui tũ hæc ipſa ſcripſerit, q̃ paulo ante citauit: tũ vero p̃ter hæc, in tertia quidẽ conſtitutione hoc ferè modo.*

A Ibidẽ.115. c.t.76.

B 1.Epi.c.3.t.20 21.22.3ª.122 a.b.c.d.fg

C Ibidẽ.123.a. t.23.

*† *Poſt hãc vero Sextũ ordine Cleonactidẽ cõmemorat, in narrõns calce hæc ſcribens.*

D Ibid.124.h. t.27.

†† *Sic ex græco vertẽdum. certe & illic ægrotos quidẽ in cõſtitutione enarratos, vna ſumma cõpletẽs, dixit oẽs ferè, qui ſuperſtites fuere, octogeſimo iudicatos eſſe: ex particul. arib. ãt, quorũ noĩa tim meminit, aliquos quidẽ ĩ quadrageſimo iudicatos eẽ dicit: et per totũẽ nõ nullos ipſorũ haud ignobiliter nec ſine ſignis: ut tertiũ à principio libri ſcriptum in Dealcis horto decũbẽtem.*

Videſ hîc, arbitror, rurſus virũ diligẽtiam. Nouit.n. q̃, ſi quis validis decretoriis, hoc eſt qui in quaternionibus & ſeptimanis augentur, decimumſeptimum aſcribat, cogetur ſtatim vigeſi mum & quadrageſimum attribuere, quemadmodũ & vigeſimũquartum & xxxi: ſi vigeſimũ ap ponat, ſtatim nimirum cogetur & xiiij, xvij, & quadrageſimum adijcere: quinetiam, quadrageſi mum ſi quis valide iudicantibus attribuat, liquet etiam xvij, & xx, eſſe annumerandum. Etenim vſq; ad decimumquartum nulla de diebus eſt inter medicos diſſenſio: verum ſequentium hos or do totus ab illis confunditur, quia non nulli non adeo experientiæ mentem, ſed rationi ſoli, adhi bent: quo factum eſt, vt integras hebdomadas putent eſſe complicandas. Poſtea, cum ſic vigeſi mumprimum fortibus decretoriis adiungant, neceſſe eſt ideo decimumoctauum quoq; & qua drageſimumſecundum, eos aſcribere: hunc quidem, vt ſeptimanas ſex complentem, illum, vt vi geſimiprimi indicem. Porrò hac ratione decretoriorum dierum exploratio magnam operam non deliderat. Si nanque totus dierum à decimoſeptimo ordo validior appareat, bifariam ſinguli dies fidem habebunt, ex propriis experimentis, & aliorum teſtimonio. At, ſi rurſus à decimoocta uo numerus frequẽter decernere inueniatur & perfecte & firmiter, tum, qui ſeptimumdecimum ſequitur, imbecillior apparebit. Quod cum intellexiſſet Hippocrates, omnes omnibus contulit, G
decimumſeptimum (hinc enim diſcordiæ initium inter medicos ſubortum eſt) decimooctauo, vi geſimo vigeſimumprimum, pari modo vigeſimumquartum vigeſimoquinto, rurſus vigeſimũ ſeptimum vigeſimooctauo, & trigeſimumprimum trigeſimoſecundo, trigeſimumquartum tri geſimoquinto, quadrageſimum quadrageſimoſecundo. Quem vero ordinem experientia pro bet, in epidemijs indicauit, †eadem ipſa aſcribens, quę paulo ante citauí, alijſq; in cõmentarijs: atq; tertiæ conſtitutionis mentionẽ faciẽs hoc ferè modo ſcribit: ❴[a] ‖ His frequẽter vndecimo die cri- »
ſis ad̃uenit: ſunt, quibus vigeſimo contingit. Dein egris noĩatim citatis, [b]Herophontem ordine »
tertium poſt tres aeris ſtatus ſcriptum, decimoſeptimo die iudicium accepiſſe ait: [b] Quartam, Phi-
lini vxorem vigeſimo die mortem opperiſſe. Poſt hanc, Epicratis vxoris meminit, de qua ad fi-
nem totius hiſtoriæ hęc verba apponit: [b] Quadrageſimo bilem modicam vomuit: octogeſimo ſe-
bris perfectè iudicata eſt. *†[c] Sextũ ordine, Cleanactidem in libri huius calce adducit: ❴[c] Octoge- »
ſimo, rigore infeſtatus eſt, febris acuta eum prehẽdit, ſudor multus ſubſecutus, in vrinis rubrum & »
lęue relidebat: perfectè iudicatus eſt. [d] Decimus æger eſt Clazomenius, quem & ipſum quadra- »
geſimo, die liberatum per criſim eſſe ſcribit. Atqui dies quadrageſimus ex ordine decimiſeptimi »
eſt, quemadmodum octogeſimus: conueniebat autem quadrageſimumſecũdum eſſe decretoriũ. H
Quòd, ſi dierum computatio ſecundum ſeptimanas integras fieret, non quadrageſimus, verum quadrageſimuſſecundus, dies decretorius inueniendus erat: ſic non octogeſimus, ſed octogeſi muſquartus. Quare decimiſeptimi diei ordinem altero longe fortiorem eſſe nemo ignorat, non ſolum q̃ multos in eo criſim accepiſſe recẽſet Hippocrates, ſed q̃ nec decimioctaui, nec vigeſimi primi, nec vigeſimiquinti, nec vigeſimioctaui, immo nec trigeſimiſecundi, nec trigeſimiquinti, nec quadrageſimiſecundi, ſed ſexageſimitertij, nec octogeſimiquarti meminit. Nam in tot ægro rum catalogo, quos partim nominibus propriis adduxit, partim ſumma quadam comprehendit, in vnoquoq; aeris ſtatu, nullum ex commemoratis diebus decretorium eſſe inuentum, alterius or dinis euidentem excellentiam indicat. Cum enim ex hoc ordine multi, ſæpe perfectè firmiter be ne recte inueniantur iudicaſſe: ex altero ne vnus quidem in toto primo epidemiõn libro, qui tu to decreuerit, nedum perfectè vel ſalubriter, vt non occidat: inſignem alterius eminẽtiam eſſe pu tabimus. An igitur in primo ſic, in tertio aliter ſcriptum reliquit? ††Nã & illic, ex ſecũdo aeris ſta tu ægrotantium mentionem faciens, in ſumma dixit omnes ferè ſuperſtites octogeſimo iudica tos eſſe: & per Iouem non nullos ipſorum haud ignobiliter nec ſine ſignis: vt ægrum tertium, quem in libri principio deſcripſit, in Delearcis horto decumbẽtem. ❵Quid enim ait? Quadra- »
geſimo

« A geſimo ‖ die pituitoſa recrementa, alba, & copioſa deiecit: largiter ſudauit per totum: abſolute iu- 3.Epid. cõ.1.t.
« dicatus eſt. Quoſdam vero, qui in longum nimis morbum inciderant, ſimiliter & ipſos ratione 29.3ª.134.d
vigeſimi diei multiplicati, criſim accepiſſe: quemadmodum nonum ægrum ex aeris ſtatu Hero-
python, ‖ centeſimo & vigeſimo die de morbo iudicium perfectum habuiſſe, refert Hippocrates. 3.Epid.cõ. 3.t.
Sic aliquos vigeſimoquarto die, & vigeſimoſeptimo, item trigeſimoquarto, iudicatos eſſe bene ſi 80.3ª.150.d
mul & tuto & perfecte, memoriæ prodidit: In vigeſimoquarto ſanè decimum ex aeris ſtatu ęgro-
« tum, hoc fere modo ſcribens: ‖ Vigeſimoquarto die vrinam miſit copioſam, albam, in qua multũ Ibidem. t.81.
« ſubſidebat: ſudores calidi è corpore toto manabant: vnde febris diſcuſſa eſt. ‖ Vigeſimoſeptimo Ibidem.t.78.
die puellam in Abderis: ſed & ipſam ſudore largo prorſus febre liberatam eſſe refert. hanc autem
poſt aeris conſtitutionem ægrotaſſe ſeptimam commemorat. Porrò trigeſimoquarto die octauũ
ex aeris ſtatu ægrum ‖ Anaxionem, ſudore quoque ipſum febre prorſus leuatum fuiſſe percenſet, Ibidem. t.79.
fidamq; ei criſim obtigiſſe. Cæterum nullus hoc libro in altero quodam decretoriorum dierũ or
dine criſim accepit: verum ‖ Dealcis vxorem in vigeſimoprimo deceſſiſſe commemorat: nec vllũ Ibid.151.t.86
in aliquo die, qui in decimioctaui ſecta continetur, ſuperſtitem manſiſſe. Dicitur itaq; ſecundo ſi-
gnificatu, vti prius interpretati ſumus, non ſolum ſuperſtes, verum mortuus etiam, criſim accepiſ-
B ſe. Sed, vt retuli, non modo in eis diebus nemo ſeruatus eſt, ſed ne mortuus quidem, ſi Dealcis vxo
rem excipias. In altero ordine complures ſeruati: quamuis non nulli etiam vita defuncti: quemad
modum ‖ mulier, quæ Cyzeco bínam fœmininam prolem peperit, decimoſeptimo die perijt. Ibidem. t.85.
‖ Adoleſcẽs autem in Melybea, omniũ poſtremus ab Hippocrate citatus, vigeſimoquarto interijt. Ibidem.t.87.
At ‖ Hermocrates ſecundus à principio, vigeſimoſeptimo die fatis conceſſit. ‖ Apollonius autẽ in 3.Epid.cõ. 1.t.
Abderis decumbens, decimoſtertius ex aeris intemperie egrotus ſcriptus, trigeſimoprimo perijt. 5.3ª.130.h
3.Epid cõ.3.t.
Vt igitur ſeptimo die & vigeſimo complures iterire vidit, quippe cum dies ij, qui validam virtu 84.151.b
tem habent, non modo ſeruent, ſed etiam interimant interim: ſic vnumquenq; eorum, quos recẽ
ſui, conſpexit nunc ſeruantem aliquos, nunc occidentem. Iam vero ſecũdum ex circumfluí aeris
ſtatu ægrũ octogeſimo interiſſe ait, & primũ centeſimovigeſimo: ſicut arbitror & vltimũ laborã
tem ante peſtilentem conſtitutionẽ, decimoquarto die mortuum eſſe: tres autem antecipſum, ſepti
mo die perijſſe. Quid opus eſt multis verbis? nullum enim {alium} nec in primo, nec tertio epi-
demiõn libro, vel ſuperſtitem vel mortuum in ordine dierum, qui à decimooctauo numerantẽ, in-
uenies: ſed oẽs, qui intra ſeptimumdecimum iudicati ſunt, iudicium habuere in diebus, quos vni-
uerſus medicorum chorus decretorios eſſe conſentit. Porrò, qui decimumſeptimum exceſſerunt, il
C lorum vnus tm̃ vigeſimo primo interijt. Proinde hæc ſufficiunt ad demonſtrandum Hippocra
tem non rõne quadam perſuaſum, vt decimumſeptimum decretorium eſſe ſtatueret, vigeſimo au
tem primo efficaciam adimeret, ſed vſu & experientia doctum, cauſam inquiſiuiſſe. At, qm̃ ſecun
dus, quartus, & ſextus epidemiõn liber, vel ipſius Hippocratis eſt, vel eius filij Theſſali, pauca etiã
inde ſumemus. Inueniemus ſiquidem & hîc in ſecundo, vigeſimum & quadrageſimum decreto-
rios eſſe ab illo poſitos, ſed nec vigeſimumprimũ, nec alium quemuis ei reſpondentem. In quarto,
morborum adeo acutorum mentionem facit, vt raro videlicet ad vigeſimum peruenerint, proceſ-
ſerint autẽ ſemel vlterius, vſq; ad vigeſimumquartum. Vnde iam vigeſimum & vigeſimũquartũ
iudicaſſe de morbis licet intelligere, non tm̃ alterius ordinis quenquã. Quinetiam in ſexto epide-
miõn paucos tum ægros, tum aeris ſtatus, commemorat: neq; hîc quenquam in alterius ſectę die-
bus iudicatũ eſſe nouit. Si iã & quinti libri meminiſſe conuenit, cuiuſcunq; fuerit, hîc ẽt quinqua
ginta ſunt vniuerſi ægri: nullus autẽ ipſorum vel decimooctauo, vel vigeſimoprimo, vel, vt ſum
matim dicam, in alio quodã huius generis die iudicatus eſt. Cum igitur ipſa experiẽtia decimũſe-
ptimum, & vigeſimũ diem, inſuper, qui iſtis reſpondent, vniuerſos decretorijs apponat, nõ nulli
medici, qui non adeo euidentibus animum aduertunt, ad perfectę hebdomadis numerũ, tanquam
D ad faciliorem viam, deuenerunt. Deinde, cum ẽt iudicatum aliquem in vigeſimoprimo conſpexe
rint, multo ſanè magis opinionem ſuam confirmarunt.

Dies Iudicatorios in Euacuationibus, quæ duos, aut tres dies occupant, ac in Longis etiam Morbis obſeruari. CAP. 5.

Etenim, vt diſcernas, cuius ſit nam diei proprium ſit iudiciũ, cũ in plures partitum fuerit, diſtin
ctione opus eſt, quemadmodum in ſuperiore libro demonſtratum eſt. Contingit autẽ mor
bis inueteraſcentibus & iudicia vehementiam perturbationis, & alterationis breuitatem, remit-
tere, & ad duos ſæpe dies vel tres extendi. Promptum eſt igitur in hoc criſim, cuicunque ex tribus
diebus volueris, attribuere. Multi ſiquidem medicorũ ne vel numerare quidẽ poſt decimũquartũ
dignantur, quot iam diebus æger decumbat, præſertim ſi, dum febris ſoluta interea eſſe videatur,
denuo repetat. Non nulli vero, etſi numerauerint, iudiciorum in plures dies partitionem indiſtin-
cte & temere, cui dierum volunt, annumerant. Quapropter ẽt Hippocrates in ægrotis aliquando
quidem ſeptimo dicit, vel vndecimo, vel decimoquarto, iudicatum eſſe morbum: interim vero cir
ca vigeſimum, vel quadrageſimum, vel alium quempiam: ſicuti, exempli gratia, in prima & ſecun
« da conſtitutione primi epidemiorum. In prima.n.ait, ‖ Iudicabantur autẽ, quibus inter hos breuiſſi 1.Epid. cõ.1.t.
« mi eſſent, circa vigeſimum, plurimis circa quadrageſimũ, multis circa octogeſimũ. In ſecũda vero 36.3ª.107.b

2. Epid. cō. 2. t. 33. 3ª. 111. a
* al. octogesimum.

constitutione, ‖ Quibusdam vero, inquit, ipsorum iudicabantur, ijsq; paucis, quibus breuissimi est E
sent circa *vigesimum. In tertia aūt, ‖ Sanguinis, inquit, parum erumpere cœpit circa vigesimum »
quartum: & in sanguinis eruptionē fiebant abscessus Antiphonti Critobuli filio: quieuit, & per- »
fecte iudicatus est circa quadragesimum. Sed horū verborū ab initio statim non memini, cū ex pri
mo epidemiων quoque apponerē, melius esse ratus oēs dies, qui exacte soli de morbis decernere
vsi sunt, prius exponere. Huius rei gratia nec in ipsius vsquam commentarijs in totū scriptū est,

Ibidem 114. d. t. 67.

†circa quintū aut septimum aut nonū diē, nullū iudicatū esse, sed simpliciter uel quinto, uel septimo, uel nono die.

†quintū, aut septimum, aut nonū diem, de vllo morbo iudicasse, sed simpliciter vel quintum, vel se
ptimū, vel nonū: subito. n. & vniuersim hi iudicant. Quanto aūt vlterius morbi excedunt, diuturn- »
iores q; fiunt, perturbatio sanè, quæ præcipitem alterationem præcedit, conquiescit. Iudicia vero
paulatim venientia duos aut tres dies maxima ex parte occupant. Sicut. n. plurimi longi affectus
neq; cū excretione dissoluī consueuerunt, sed vel abscessu vel concoctione: ita nec, vbi cū manife-
stis excretionibus vel abscessibus ipsorū solutio contigerit, vno duntaxat die perficit. Vnde medi
corum quidā diuturnos morbos nequaquā iudicari inquiunt: siquidem non solutionē sermone
absoluto crisim esse, sed vel subitam, vel quæ ipsam præcedit cōmotionē. Verum, q; iudicij signifi
catū non exacte disquisitum perpetuo seruatur: sed solutionē ipsam tm̄, quomodocunq; fiat, com
plures medici iudicium appellant: ex ipsis Hippocratis libris discere cuiuis est integrum, maxime F
vero & ex ijs, quæ veteres alij pertractant. Sic igitur & Diocles primū diem decretorijs annume
rat, manifesto indicans nihil se aliud, iudicijū, quā morbi solutionē, nominare. Fiet aūt perspicuum
ex ipsius verbis, quæ hunc in modum habent: Quarū febrium causæ neq; in ipso corpore vacua- »
tæ ac imminutæ dissoluuntur, neq; exiccantur, neq; subito crudæ educuntur, temporū vero perio- »
dis quibusdam coctæ apparent, per summa quidem extantes, nocte & die iudicanē. Nam paucissi »
mo tempore causæ ipsarum discutiunē: quippe putrescentes & in pus conuersæ: ad hæc lac, & ca- »
ro omnis absoluta: breuiter omnia, quæ in corpore tum fiunt, tum mouentur & specialim alteran »
tur, in hoc tempore primum apparēt. Atq; hæc Diocles. Hippocrates aūt non semel neq; bis, sed
frequenter admodum in primo epidemiων, & potissimum in tertio, morbi solutionem crisim vo
cat, nulla neq; excretione, neq; abscessu euidenter prægresso. Non tn̄ huius gratia putandū est diu-
turniores morbos sine quauis manifesta excretione iudicari, quemadmodū neque plures dies ne-

1. Epid. cō. 3. t. 3. 3ª. 123. a

cessario assumere. Itaque ‖ octogesimo crisim quendam accepisse in primo de morbis popularibus
Hippocrates commemorat, aitq; rigore ipsum fuisse correptum, acuteq; febricitasse, & sudasse lar-
giter. Apposui autem paulo ante sententiam, cum Cleonactidę in primo epidemiων sexti ordine
scripti mentionem facerem. Inuenias autem alios quoque ægros hoc sermone ſā mihi citatos, itē G
quos nequaquā apposui, iudicatos euidenter die vno per excretionem in procedente diuturnoq;
morbo. His igitur maxime aduertendum est, vt quæ dierum decretoriorum ordinem exacte do-
ceant. Si enim Cleonactides hic, postquā octogesimo cū totius corporis concussione, hoc est rigo
re, fuisset infestatus, acuteq; febricitasset, per sudorem iudicatus est, liquet vigesimi numerū nō me
diocrem quandā potentiam obtinere. Hoc enim multiplicato octogesimum, sicut & quadrages
mum, & sexagesimum, ad hæc centesimum, & centesimumuigesimū, fieri contigit. Reperies aūt
alios ægros, decimumquartum egressos, per excretionem in epidemiων libris iudicatos fuisse: quo
rum non nullos iam protulimus. Qui autem eos, qui subitam fieri crisim vltra quadragesimum
non putant, arguunt, etiam decretoriorum dierum ordinem ostēdunt. Quòd etenim solutio, quæ
per certamen & commotionem fit, in morbis diuturnis paulatim exoluatur, pulchre dictum est:
at, non amplius subitam eorum mutationem vno die fieri, non recte dictum est. Cum enim rigor
vehemēs simul cū accessione antea non factus inuadat, & febris acutissima vehementissima cali-
dissima & toleratu difficilis accedat, sudorq; copiosus è corpore manarit, febre hominem pror-
sus liberans, si quis hoc crisim non esse dicet, manifeste contentiosus est. Ego sanè id genus ho-
minibus contradicere diffusius non consueui: sed illud, quod accidit, magis cognoscendum esse H
mihi proposui. Hoc enim nobis obseruantibus plerunque apparuit, atque in ægris ab Hippocra-
te scriptis inuenire licet, huiusmodi morborum longiorum solutiones non, cum deinceps nulla
ex parte intersecantur, incidere, at cum, vbi soluti esse videntur, iterum secundo recidiuā incipiūt.
Contingit autem sæpe diebus quibusdam decretorijs recidiuas incipere: &, cum numerum ali-
quem decretoriorum excesserint, denuo in alio quodam decretorio die iudicari. Hac ratione om-
nes particulares acuti fiunt: postquam vero omnes coierint, diuturni. Interdum interualla ipsō-
rum numero quodam decretorio circumscribuntur, veluti si quis vndecimo die iudicatum imper
fecte, decimoquarto morbus repetat: deinde vigesimo rursum die iudicato parum integre, recidi-
ua vigesimoseptimo adueniat: inde postea acute ægrotans, quadragesimo iterum iudicetur. Hæc
igitur quisque in ægris ipse videbit, qui diligenter eis assidere voluerit: ad hæc in ægrotis ab Hip
pocrate citatis contempletur. Porrò, quòd decimusseptimus decimooctauo, & vigesimoprimo
vigesimus, fortior sit æstimandus, per Hippocratis experimenta demonstratum est. Si autem mea
quoque deinceps recensuerim, longior quidem sermo erit, cæterum fidei nihil magis habebit: si
etenim quispiam & ipse, quæ ægris accidunt, obseruare velit, & ab Hippocrate dictis credere, is
nihil adhuc nostra experientia indigebit. At, si vel sophismata euidenter apparentibus digniora
esse

A esse, quibus credatur, existimet, vel Hippocratis dictorum nullam rationem curamq; habet, talis
non modo nihilo plus frugis ex nostra narratione reportabit, sed etiam irridere ipsam conabitur:
huiusmodi vero frequenter dixi despiciendos esse. Si vero veritatis studiosus quis existat, sophista
rum nugis relictis ad experientiam ipse veniens, cum octoginta vel mille ægros conspexerit, hūc
indubie noui non alia de diebus decretorijs pronunciaturum, quàm Hippocrates indicauit.

Differre inuicem Natura ac Vsu, Iudicatorios dies, qui per Quaternionis circuitus numerantur: & qui Inter ipsos coincidunt: & Ea de re Hippocratis testimonia. CAP. 6.

CVm enim decretoriorum dierum tum vsus, tum natura, duplex sit, Hippocrates quoque du
plicem eorum doctrinam instituit, in aphorismis quidem & prognostico, eorum, quæ secū-
dum quaterniones & hebdomadas inuicem complexi sunt, mentionē faciens: in primo aūt epide
miων non horum modo, sed etiam aliorū omnium coincidentium. Quorum causam coincidentię
in sequentibus dicturi sumus: nunc autem, q; & natura & vsu inter se mutuo differunt, ostensuri
sumus: Natura sanè, quòd omnibus pulchre euenientibus, ad quaternionis circuitus, iudicia ma
xima ex parte perueniunt: erratis aūt quibusdam, in coincidentes recidunt: Vsu, q; ad futurę crisis
cognitionem, quaternionis circuitus sufficit. Ad iam factam vero crisim iudicandam oēs semper
B sunt cognoscendi: vt, verbi gratia, tutiorem esse crisim, quæ nono, q; quæ octauo die, accidit: mi-
nus fidam, quæ octauo, q; quæ nono, contingit, iudicemus. Proinde fides iudicij vel fallacia, ‹hoc
est certitudo vel incertitudo,› ad bonam victus rationem iudicatis morbo præscribendam condu
cit: præcognoscere vero, qn̄ potissimum accidet, ad non dum iudicatos necessarium est. Dicēt ita-
que in procedente sermone de hoc ēt non nihil: sed vniuersus sermo ex curandi methodo pendet.
At nunc de decretoriorū dierū vsu nihil, nisi obiter, dicemus, sed omnem eorum potentiam inter-
pretari festinamus. Satis est ideo ad præsentem disputationem, si Hippocratis verba commemo
« rans, ad sequentia iam descendam. In prognostico sanè hoc modo scribit: ‖ Febres, siue sanus ab

In Prog. cō. 3. t. 1. vsq; ad 6. 4ª. 206. d. Et 207. b. c.

« his quis euadat, siue pereat, æquali dierum numero iudicantur. Vt enim saluberrimæ febres, quæ
« videlicet tutissimis fulciuntur notis, die quarto vel antea iudicari solent: ita malignissimæ quæq;
« & quibus periculosissima signa adsunt, die quarto vel citius interficiunt. Primus itaque earū insul
« tus ita finitur, secundus quaternarius in septimū diem producitur, tertius in vndecimū, quartus in
« decimumquartum, quintus in decimumseptimū, sextus in vigesimum. Hi aūt ex acutissimis mor
« bis per quatuor in viginti, ex additione, perueniūt. Verum huiusce modi supputatio per dies in-
« tegros nimirū fieri non pōt: quippe cū nec annus, nec menses ipsi, integris numerentur diebus.
« C Deinde eadem rōne atque additione primus circuitus ad quatuor & triginta, alter ad quadragin-
ta, tertius ad sexaginta dies perueniet. Hæc quidem ex prognostico verba sunt. In aphorismis, cū

2ª. Aph. 23. 24. Ext. ord. 15. d. g

« prædixisset ‖ acutos morbos in quatuordecim diebus iudicari, mox infert: ‖ Septimorum quartus
« index est, alterius septimanę octauus initium. Contemplatorius autem rursum vndecimus, hic. n.
« quartus secundæ septimanæ. Contemplatorius iterum decimusseptimus, hic enim quartus est à de
« cimoquarto, septimus aūt ab vndecimo. Atq; in his duobus commentarijs oēs dierū decretoriorū
circuitus hebdomadis & quaternionibus adscribit. At in primo epidemiων omniū deinceps me-
« minit hisce verbis: ‖ Est aūt primus decretorius circuituum, qui paribus diebus decernunt, quar- 1. Epid. cō. 3. t.
« tus, sextus, decimus, decimusquartus, decimusoctauus, vigesimus, vigesimusquartus, vigesimus 14. 3ª. 120. d
« octauus, trigesimus, trigesimusquartus, quadragesimus, sexagesimus, octogesimus, centesimus, cē
« tesimus vigesimus. Eorum, qui imparibus circuitibus iudicant, primus est tertius, quintus, septi-
« mus, nonus, vndecimus, decimusseptimus, vigesimusprimus, vigesimusseptimus, trigesimusprī-
« mus. Hippocrates igit oēs hoc sermone decretorios dies manifesto comprehendit: recordationi
siquidem ac memoriæ præparatio hæc conuenit. Demonstratum. n. nobis sæpius est, epidemiorū
libros prognostico prius & aphorismis scriptos esse, q; memoriam rerum prius obseruatarū sug-
D gerant. Itaq; in hoc commentario oēs decretorios dies per seriē conscripsit: in illis eos tm̄, qui ma
ximam virtutem habent, & naturæ suæ ratione perfecti sunt (sicut in sequentibus ostendēt) & in-
super non mediocrem vsum ad futuri status iudicijq; prænotionē exhibent. Cur igit Hippocra-
tes non vnam in omnibus libris decretoriorum dierum doctrinam tradiderit, iam liquido constat.
Nec obscurum, cur alijs medicis de hisce diebus cōtrouersia suscepta sit. Alij etenim, q; duplex eo
rum natura sit, non planè cogitarunt: alij nequaquam obseruarunt, sed rationi totum concessere:
non nulli vsu ipsos deprehendere conati sunt, verum duplici nomine falsi sunt, vel q; nihil omni-
no ante experientiam diffinierint, vel inconsultius sententiam protulerint.

Iudicatorij Dies à Galeno obseruati, aduersus Sophistas. CAP. 7.

POrrò nobis, quæ distinguenda veniant ante experimenta, dictum est: item de diebus decreto
rijs ferre iudicium non properandum esse, donec in multis ægris, annis compluribus, accura-
te quis obseruauerit: nam præter alia etiam annalium constitutionum permultæ quædam diffe-
rentiæ sunt. Ergo in tota æstate interim plures, quàm quadringentos homines, acute ægrotan-
tes vniuersos, vel septimo, vel nono die, crisim habuisse conspexi: in alio rursus anno quosdam de
cimoquarto, quosdam vigesimo, plurimos post morbi reuersionem: in alio permultos sanguinis
fluorem quinto habuisse, perfecte septimo vel nono die iudicatos esse. Vidi ēt in autumno aliqn̄

omnes vndecimo iudicatos: sed hic quidem autumnus bonã crisim attulit: in alio aũt oĩbus sexto die non bonum iudicium accidit. Quapropter ẽt magis subit mihi mirari eos, qui planè nullum in diebus discrimen, verũ ciusdem oẽs dignitatis, esse arbitrantur. Toti siquidem status frequẽter vel æstiuorum, vel autumnalium morborum, vnam iudiciorum speciem obtinent: quemadmodũ in his, quos Hippocrates conscripsit, manifestum est. In quibus, si quis non omnino segnis est, interdum sanè alium decretoriorum dierum sæpius iudicantẽ videbit, quã alium: nõ tñ octauum, duodecimum, aut decimum sextum, aut huius notæ aliquem. Apparent igit̃ sophistæ in vtrisq3, quæ vniuersam medicinam constituerunt, errare, experientia nempe, & ratione. Neq3 n. in quibus experientiæ vsus est, ipsam expectãt, sed, vt cuiq3 in mentem venerit, nugant̃, neq3 euidenter apparẽtium causas inueniunt. Huius rei gratia alius ex eis nec decretorium diem, nec oĩno iudicium esse confirmat: alius iudiciũ quidem esse quoddã, non tñ ẽt dies decretorios concedit: tanquã rõne magis, q̃ experientia, decretorios dies & iudicia inuenire conueniat: vel quali peiores existant illi, qui per experientiam vtraq3 se didicisse confitent̃. Nobis sanè, qui post Herophilum, Xenophõtem, Asclepiadẽ nati sumus, forsan in viros illos vel inuidia vel contentio quædã esse possit. Sed, quæso, vnde nam in mentẽ venit ei, qui primo accurate ipsos per experientiam inuenerit, quemadmodũ epidemiorũ libri testant̃, vt præcognosceret sophistas tales quosdã in posterum futuros, cũ nõ F dum vlli his similes Hippocratis temporibus extiterint, verum singuli pro viribus artẽ iuuare, inuenircq3 aliquid, non deprauare recte inuenta, studerent? Quinetiam medicos, qui ab experientia empirici nominant̃, videre licet tanq3 cões quosdam omnium dogmaticorum hostes, inquirẽtes, quod mentiant̃: non tñ aut decretorios dies aut iudicia tollentes, sed veluti & aliud quippiam maxime euidens, hæc quoq3 ambo statuentes. Satis mihi iam est sophistarum nugantium.

Epilogus Eorum, quæ dicta sunt de Ordine Dierum Iudicatoriorum. CAP. 8.

QVin magis ad dictorum cohærentiam denuo reuertor, prius vniuersis, quæ prædiximus, in summam vnam redactis. Decretorius itaq3 fortissimus omnium est dies septimus: prænũciat eum dies quartus, hæc duo habens, vt decretorius minor sit, & septimi index. Deinde vndecimus & decimusquartus eandem proportionem & naturam inuicem conseruant, quam cum septimo quartus. Deinde frequenter quidem decimusseptimus ad vigesimum, raro autẽ decimus octauus ad vigesimum primum, eandẽ rõnem habet, quam cum septimo quartus, & vndecimus cum decimoquarto. ‖ Hi ergo, vt Hippocrates dixit, per quatuor aucti ad viginti perueniũt. In Prog. cõ. 3. t. 3. 4ª. 207. b

Coincidunt eis nonus, quintus, & tertius. Plurimos quidẽ nonus iudicat: secundã vim obtinet quintus: & post hunc tertius. De sexto prius diximus, vt malo decretorio. Decimus tertius certe G oĩum decretoriorũ imbecillimus: oĩum vero, qui non decernunt, fortissimus, tãquã in medio quodã vtrorunq3 virtutis situs. Cũ vehemẽtissima itaq3 pugna sunt crises, sicut ẽt antea diximus, quę vsq3 ad decimũ quartũ diẽ veniunt: cũ minori, quæ ad vigesimũ vsq3 pertingunt: inde vsq3 ad quadragesimũ adhuc ẽt magis earũ vehementia exoluit: ab illo aũt die perfecte exoluta redditur.

De Proportione Dierum Iudicatoriorum, qui per Quaterniones & Septimanas enumerantur. CAP. 9.

PRoportio aũt dierum decretoriorũ perpetuo seruat̃: Vt. n. decimusquartus & secundæ septimanæ finis est, & tertiæ principiũ, ita trigesimusquartus quintæ terminus est, simul & sextæ initium. Quare tres septimanæ viginti diebus semp describunt̃: ideoq3 sexagesimus, vti prius declaratum est, non sexagesimus tertius, decretorius fiet. Pari modo octogesimus, {& centesimus,} & centesimus vigesimus. Vt. n. iudiciorũ vehementia paulatim procedente tpe exoluit, ita & ibe cilles decretorios obscurari planè accidit: solos aũt semper persistere, qui perfectum decretoriorũ numerorũ circuitum describunt. Videtur aũt (vt per experientiam licet condiscere) primus circuitus perfectus esse, qui viginti diebus constat. Si etenim semper per coniugationẽ septimi numerus procederet (vt in primis duobus habet) esset hac quoq3 rõne hic septimus perfectus primus cir H cuitus: qm̃ vero secundus à primo disiunctus est, & tertius secũdo cohæret, liquet proportionem, quæ ab initio statuebat̃, non adhuc post decimum quartũ diem conseruari: attamen post vigesimũ diẽ idem circuituum ordo perpetuo cõsistit. Respondebit ergo trigesimusquartus decimoquarto, quippe qui ex duabus septimanis disiunctis fiat: & quadragesimus vigesimo, vt qui tertiã hebdomadẽ coniunctã expleat. Quare hoc ipsum Hippocrates nos docens in prognostico, vbi de vigesimo die verba fecerit, deinceps inquit, Post ‖ hos eadẽ rõne, eademq3 additione, primus ad quatuor & triginta dies peruenit. Primum. n. dixit trigesimũ quartum post vigesimum, vt circuitum, non vt diẽ decretoriũ: qm̃ & vigesimus quartus, & vigesimus septimus, & trigesimus primus, post vigesimũ est decretorius. Sed, qm̃ de minoribus periodis (sunt aũt quaterniones) abundè satis docuit, ad hæc septimanas ipsas exposuit, reliquos statim duos circuitus voluit simul doctrinæ cã adijcere, nẽpe & ex duabus septimanis cõpositũ, & illũ, qui tribus constat: verũ, qui duas continet, velut iperfectũ quendã: qui tres, exacte perfectũ. Siquidem iã quadragesimũ, sexagesimũ, octogesimũ, {centesimũ,} & centesimũ vigesimũ, ex vigesimo sæpius aucto fieri contigit. Hoc igitur ipsum & non aliud perfecti circuitus est indiciũ, vel cõpositi semper & sæpius in se aucti, cp aliũ non magis requirat. Atqui nec vnus eorũ, qui vigesimum præcedunt, hoc obtinet: nã, septimus si per se semper In Prog. cõ. 3. t. 5. 4ª. 207. c

A se semper auctus sit: ad vigesimumq3 primum, vigesimum octauum, & trigesimum quintum, & quadragesimum secundum excideret: decimus quartus pari modo vigesimum octauum faceret, & quadragesimum secundum: Sed & ipse quaternio, si eius compositionem in se faceret, octauũ, duodecimum, & decimum sextum, fortes decretorios efficeret. Quapropter ipse quartus ne periodus quidem euidenter est, sed periodi velut dimidium: etenim septimana dupliciter diuisa quartus sectionem accipiens, primi quaternionis terminus est, secundi initium. Forsan quis septimanam hanc iam perfectũ circuitũ esse putauerit: non. n. & in hac septimũ diem secundæ septimanæ initiũ esse contingit: sic. n. ad decimum tertiũ, non decimũ quartũ, terminus eius perueniret. Sed, cũ rursus decimusquartus, terminus simul secundæ septimanæ, & tertiæ principium sit, nõ adhuc perfectus circuitus septimana sic fuerit: bis. n. se ipsum multiplicauit, ter non potuit. Atqui, si propter duas priores hebdomadas ex diliunctione factas, integrũ quendã circuitũ putare septimanã conuenit: pp tertiã vero coniunctam, non ẽt integrum: vel omnino in dubitationem sermonem incidere necesse est: vel septimanam primũ quendam ordine & simplicem circuitum putandã esse, qui vero ex viginti diebus componitur, secundum simul & compositum & perfectum.

De Iudicatorijs, qui Acutis Morbis congruunt: ac quòd Vnicuiq3 dierum Circuitui B *Proprius morbus respondeat.* CAP. 10.

MOnetiam hic sermo nos considerare, quis horũ dierum de acutis morbis decernat. Cum. n. Hippocrates in aphorismis ‖ acutos morbos in quatuordecim diebus decerni dicat, magnã inde nugandi occasionem sophistæ arripuerunt: atqui sine illorum nugis omnibus & iudicia oĩa præsagire, & iam facta explorare potes. Nam, si morbum, exempli gratia, vigesimo die iudicandum esse præsagiens, victus rationem ei congruam instituas, magnum ægro præsidiũ adferes. Licebit aũt tibi & acutũ & diuturnũ ipsum vocare, cum nulla vel commoditas vel offensa ex appellatione ægro adueniat. Fingamus. n. acutum huiusmodi morbum vocari, omnibus, quæ ad victũ ægri pertinent, recte administratis, quid inde peius vel melius erit? rursus diuturnũ ipsum, si placet, appella, vt nihil ex hoc vel iuuari vel offendi ęgrum intelligas. Quemadmodũ igitur & in alijs pluribus sophistæ de nominibus contendentes dissentiunt, tempusq3 discentiũ conterunt, sic quoque in acutorum longorumq3 morborum distinctione. Nam, si verũ fateri oportet, non duæ tãtũ morborum differentiæ, sed permultæ admodum putãdæ sunt: siquidem quartana febris in tot annos incidit, quot alia diebus iudicata est: ad hæc alius quidam morbus in menses multos durauit. 2ª. Aph. 23. Ex. ord. 15. d

Hæc igitur prima differentia triplex: partim enim morbi Diebus, partim Mensibus, partim An C nis totis iudicantur. Membratim rursus in morbis, qui ad menses, peruenium̃t, non simile existit, duorum videlicet mensium vel septem solutionem fieri. Ita, cum dierum vel annorũ numero morbi soluuntur, permagnum discrimen existit: quid. n. similitudinis vel tertio vel vigesimo die iudicium subisse, itidem vigesimo vel quadragesimo? Iã vero, si naturalẽ ipsorum differentiam inuenire moliaris, quot dierũ decretoriorum circuitus sunt, tot quoq3 morbi statuendi erunt. Itaque, si alterius naturæ esse dicas (quemadmodum sanè est) non posse primum quaternionem superare: alterius, septimũ non excedere: ita & vndecimi, decimiquarti, decimiseptimi, vigesimi, omniumq3 deinceps decretoriorum proprius cuiusque morbus existimandus est.

De Morborum & Dierum Iudicatoriorum Differentijs, quibus Victus ratio recte instituitur. CAP. 11.

PRæstat tñ doctrinæ gratia maioribus eos terminis comprehendere, ne plurimi fiant: verum non ita magnis rursus, vt multum differentes inter se mutuo collocentur. Vnde nec eos laudo, qui duas vniuersas morborum species ponunt, neq3 vtranq3 deinde diuidunt: nec illos probo, qui tot esse dicunt, quot dierum decretoriorum circuitus. Quæ igitur præstãtissima doctrina fuerit, maxime q3 artis vsui idonea? puta siquis sophistarum medicorum accurate medicinam tractare conetur, sublimi illa sede relicta, in qua magni regis cuiusp3iam instar sedens adolescentes remo D rat̃, hunc satis noui ex ipsa re vtilitatem edoctum iri. Sicut igitur & Hippocrates in omnibus admirandus, ab ipsis euidentibus sermonem capiens, hæc aliqñ scribit: [a] « A 1ª. Aph. 7. Ext. ord. 4. d.
« statim etiam labores extremi adsunt, & extreme tenuissimo victu vtẽdũ est. Interdum ita scribit: « B 2ª. Aph. 23. Ext. ord. 45. d
« [b] Acuti morbi quatuordecim diebus iudicantur. Deinde rursus: « C Ī Prog. cõ. 3. t. 3. 4ª. 207. b
« [c] Hi ergo per quatuor aucti ad viginti perueniunt. Iterum postea: « [d] Spirandi facilitas maximam vim ad salutem habere existimãda « D Ī Prog. cõ. 1. t. 25. 4ª. 194. h
« est in omnibus morbis acutis, quibus febris copulatur, quiq3 quadraginta diebus iudicant̃. Quinetiã « [e] sexagesimi, octogesimi, & centesimi, & centesimi vigesimi rursus meminit: atq3 his denuo re- « E 1. Epid. cõ. 1. t. 14. 3ª. 120. d
« licti[s], [f] ætatis morbos hyeme soluí ait, hybernos ætate. Quin & hoc modo inquit: « [g] Plurimi pue- « F 3. Epid cõ. 3. t. 88. 3ª. 151. h
« rorum affectus diebus quadraginta iudicant̃: quidam septẽ mensibus, aliqui septem annis, nõ nul- « G 3ª. Aph. 28. Ext. ord. 21. h
« li ad pubertatem vsq3 perueniunt. Hæ oẽs ad doctrinã simul clariorem, & ægrorũ vsum admodũ « H 1ª Aph. 7. Ext. ord. 4. d
« vtiles sunt differentiæ: etenim sua cuiusq3 victus species est. Cognoueris aũt maxime ægrũ ipsum in his omnibus, si hypothesin sermoni adiecero. Adolescens ergo quis valido morbo correptus « sit, qui in primo quaternione iudicabit̃: aphorismum in hoc maxime illum imitandũ puta: [h] « Cum « peracutus morbus fuerit, statim ẽt extremi dolores adsunt, & extreme tenuissimo oĩum victu vtẽ- « dũ est. neq3 alimentũ quoduis huic adhibueris, nec melicratũ, aut huic simile, immo ẽt ab aqua, cũ potest, abstinere iubeto. Hunc ipsum adolescentem, vbi septimo die crisim habiturũ statueris,

de Vict. rat. in mor. acu. cō. 3. ubi tractat uini, mulſę, oxymelitis, & aquę facultatem.

† Nō eſt in antiquis Græcis, neque ī veteri tralatione.

de Vict. rat. in mor. acu. cō. 1. t. 21. 7ª. 112. d

paululum prædictam victus rationem immuta, vel mulſam exhibens, vel aliam huiuſmodi quan- E
dam ‖ potionem morbi naturæ familiarem: vt Hippocrates præcepit. Ipſe autem & hæc inuenies partim à ſignis quibuſdā,† velut temperamento, conſuetudine, & ætate: ϶ quædam ēt ægrum interrogabis, an valido ſit ventriculo, qui longam inediam ferre poſſit, an cito offendatur & facile ſoluatur. Sic etiam habitum hominis conſiderans, quædam ipſe ex ijs, quæ in opere de tēperamentis didiciſti, inuenies: alia ex ægro rogando, ſunt.n. quidam ad reſolutionem faciles, atq; ideo diuturniorem inediam non ferunt, licet viribus validi antea fuerint. Si iam tibi tale quippiam interroganti, & per te ipſum conijcienti appareat, & æger facile diſſoluatur, facileq; ſtomachus eius offendatur, ptiſanæ cremorem exacte percolatū quotidie modice exhibebis, memor rurſus hic eius, quod Hippocrates dixit: ‖ Sed aliquid tum conſuetudinis gratia, tum ēt ne vaſorum magna fiat »
inanitio, ingerere conuenit. At, vbi ſeptimus dies inſtet, nequaq; ægrum nutrire conuenit, ſed ante vnum diem, vel antea, minus exhibendum eſt. Atq; hæc nos ad amuſſim ſenex ille in opere de victus rōne in morbis acutis perdocuit. Si quidē adoleſcēti tertio aut quarto die morbū iudicatū iri ſpes ſit, nullum ſtomachi vitium, aut habitus inanitionem ſuſpicare. Ad hæc ſi, præterquam q̄ iuuenis ſit, etiam validiſſimas vires habeat, longam facile inediam tolerare fateatur, & ægre diſſoluī tibi appareat: inſuper nullus ciuſmodi morbus adſit, vt oxymeli aut mulſam requirat: is omni- F
no ad ſeptimum vſq; diem à cibis abſtinere poteſt. Quòd ſi ad tertium vel quartum quaternionē criſis futura videatur, non ita abſtinere poteſt, nec ſola potione ſeruarī. Quapropter nō parua quę dam victus mutatio, nec morborum ideo exigua differentia.

Qui Peracuti, qui Acuti, apud Hippocratem Morbi, qui Diuturni, & quæ ipſorum Differentiæ. CAP. 12.

VOceſ iam Peracutus morbus, qui ad ſeptimum vſque diem extenditur: qui lōgius procedit, ſimpliciter Acutus. At hîc quoque differentiæ in peracuto memoria tenendæ ſunt: crenim Exacte Peracutus is eſt, qui quartum diem attingit: Nō Exacte, qui ad ſeptimum vſq; producit. Eadem ratione inter acutos alius Exacte Acutus, qui ad vſq; decimumquartum porrigitur: Non Exacte vero, qui ad vigeſimum vſq; durat, quāquam & ipſe acutus ſit. Adhuc aliud morborum genus, quod Ex Delapſu acutum, ad quadrageſimum vſq; diē peruenit: ſatius enim eſt ita vocare ipſum, q̄ acuto quodam imperfecte iudicato intra diem vigeſimum, deinde vehementia eius confracta, reliquum eius intra quadrageſimum diem ſolui conſueuit: Nō nulli aūt ſtatim ab initio velut prohibiti, tardeq; moti, & nullā iterea ſubitam mutationem moliti, ad quadrageſimum producuntur. Duplex aūt horum quoq; natura eſt: Vel.n. acceſſionum remiſſiōes in exactam integri G
tatem finiunt, Vel continua febris ſemper perdurat. Atq; hmōi morbi de acutorum natura obtine re videnē: aliį vero manifeſto iam ſunt diuturni. Porrò Archigenes multis nominibus & diuerſis laudandus eſt, maxime vero ſi ſtudium eius, artis tractandæ medicæ cognoueris, quoniam non tpibus ſolis nudis, ſed & motu, & natura magis, acutum & non acutū morbū appellauerit. Nam, cum ſegnilentoq; motu cū interuallis à febre remiſſis ad quadrageſimum vſq; extendit, nemo ſa nę mentis acutum, inquit, nominauerit: etenim, ſi ante quadrageſimū ceſſet, hmōi exiſtens, iā diuturnus eſt. Alios vero morbos breues quidē vocat, equū aūt eſſe dicit, nec acutos nec diuturnos appellarī: quemadmodū paruas has & à periculo remotas febres, quas nō diuturnas eſſe nemo ignoret, etſi ab acutorum natura receſſerint: nam acutū eū eſſe ait, qui cū velocitate periculoſus eſt. Videsigitur nos, cum ſolutio interdum eandem temporis præfinitionem habet, vel acutum morbū, vel non acutum, nuncupare: eodem modo q̄q; alium acutum, alium diuturnū, ipſo motu ſolo diſtinguentes. Noui igit complures ad quadrageſimū vſq; diem continua febre conflictatos eſſe: ita voco eam, quæ nunquam ad integritatem delinit, ita, vt hmōi morbum non fuiſſe diuturnum dicere poſſimus: non tū ſimpliciter acutum nominare ratio eſt. Sed.n. q̄m ex decidentia acuti, exactæ ſolutionis terminum habent longiſſimum, diem quadrageſimum: nō nulli vero cōtinua ſem H
per febre ad hunc vſq; extenſi ſunt: Ponatur & hoc tps, aliq̄n iam diuturnorū manifeſto affectuū, eorum, inquam, qui interuallum habent, ſicut antea diximus: aliq̄n acutorū eſſe decretoriū. Itaq;
In Prog. cō. 1. t. 25. 4ª. 194. h Hippocrates in prognoſtico his verbis vtit: ‖ Facilis aūt ſpiratio in omnibus acutis morbis, qui- »
bus febris copulatur, quiq; intra quadraginta dies iudicari ſolent, admodum magnum ad ſalutem »
momentum habere putanda eſt. non enim ſimpliciter/acutis/dixit, quamuis dicere potuiſſet, ſed cum additione hac, nempe/qui intra quadraginta dies iudicari ſolent/tanq̄ acuti quidam ſint; qui pfectæ ſolutionis gratia ad eum diem prolōgenē. Acuti ergo ſimpliciter, nō vtiq; vltra decimum quartum diē progrediant non iudicati: Qui vero in quadrageſimū excidunt, interim hi ipſi ſunt, qui intra decimūquartū diē imperfecte prius iudicati fuerant: interim, quorū paulo ante memini, nō frequenter adeo euenientes: quinēt tertiū genus illorū eſt, qui manifeſto iā tardi, acutis oppoſiti, quadrageſimū diē habent decretoriū: ſed de his poſt paulo dicturi ſumus: Cęterū vniuerſum p̄ dictū genus, acutū nominet ex decidentia, quā Græci μετάπτωσιν vocāt. Oſtēſum nobis eſt tū alibi, tū in tertio de ſpirandi difficultate potiſſimum, q̄ in prognoſtico & de ſimpl acutis diſſerit, & ad hæc de ijs, qui ex illorū decidentia fiunt. Cū igit in vniuerſum quidē ad calcē libri pronunciet, »
Hæc aūt dico de acutis morbis, & qui inde proueniunt: mēbratim vero de aqua inter cutem hunc »
ſermonem

« A ſermonem proferens: ‖ Aqua inter cutem, ſi ex acuto morbo cœpit, omnis mala eſt. pari modo, cū In Prog. cō. 2. t. 1. 4ª. 197. c
« de purulentis tabidiſq; vocatis affectibus, item de ijs, qui ex abſceſſu in longū tps porrigūtur, ver
ba faciat, clare innuit propoſiti ſe non oblitum eſſe, morbos, qui exacutis diuturni fiunt, cōmemo-
« rās. Sic ergo & illa dicta ſunt, ‖ Reliquæ aūt vomicæ magna ex parte rumpuntur: ſed alię in die vi In Prog. cō. 2. t. 77. 4ª. 203. h
« geſimo, aliæ trigeſimo, aliæ quadrageſimo, non nullæ ad ſexageſimum vſq; perueniunt. Quinetiā
in dierum decretoriorum enumeratione, qui in prognoſtico recenſentur, ad ‖ ſexageſimum vſque In Prog. cō. 3. t. 3. uſque ad 6. 4ª. 207. b. c
diem non ab re proceſſit. Quoniam enim non de acutis ſolum, verum etiā de ijs, qui inde progrediuntur, ſermonem inſtituit, nec inepte (puto) tum in ipſis decretorijs, tū in doctrina de abſceſſuū ruptura, ſexageſimi diei commeminit. Qui ergo hanc doctrinam non intellexerūt, ij nequicquā ac fruſtra quæſtiones in his texunt, diſſentire putantes cum ijs, quæ in aphoriſmis tradiderit, morbos inquiens acutos quatuordecim diebus iudicari: quaſi ipſe Hippocrates nō accurate ſermone indicaſſet aliam eſſe naturam acutorum ex decidentia, quā illam, quæ abſolute acutos reſpicit. Lō ge.n. ſecus eſt, quàm illi putant: q̄m, ſi non acutorum duplicem naturam cognouiſſet, aliam abſolute acutorum, aliam ex decidentia, non ſanè diſtinxiſſet appoſitione ſuam ſententiam, verum ſim
« pliciter dixiſſet, ‖ Facilis ſpiratio in acutis morbis valde magnum ad ſalutem momentū habere pu In Prog. cō. 1. t. 25. 4ª. 197. h
B tanda eſt. Nunc aūt, cum huiuſmodi dictionem ſimpliciter acutos indicaturam ſciret, non tū ita: verum cum his ēt alia complecti vellet: non ſine rōne appoſuit, primum/quibus febris copulat/ non adſcribens, continua, quod abſolute acutorum erat proprium: deinde/qui intra quadraginta dies iudicantur/perinde ac ſi aliį quidam acuti ſint, qui diebus quadraginta non iudicenē. Quare vndequaque morbi naturam, quo de in prognoſtico tota diſputatio eſt, clare diſtinxit Hippocrates & demonſtrauit. At interpretes luculenter dicta, obſcura reddere moliuntur. Quòd ergo nominis appoſitione quæſtionem, quam contexunt, ſoluere conenē, condonandū eſt: at hoc faciunt, qui ita ſcribunt: Facilis ſpiratio in omnibus acutis morbis, quibus febris copulat, quiq; intra quadraginta dies iudicantur, magnam ſanè vim ad ſalutem obtinere cenſenda eſt. Non nulli ēt non adſcribunt/quiq;/inaudiendū eſſe dicentes: vt ſermo eius duplex fiat, alter de acutis morbis, quos in aphoriſmis expoſuit: alter de aliįs, qui febrem iunctam habent, & quadraginta diebus iudicantur. Quòd vero nec in aphoriſmis decimumquartum diem decretorium, ſed illic quatuordecim oēs decretorios dies Hippocratem pronunciaſſe arbitrentur (eſſe enim tot, ſiquis à tertio, qui primus omnium decernere natus eſt, ad quadrageſimum vſq; numerauerit) non paruam reprehēſio nem merenē. Neq;.n. vt medici hoc dicunt, nec vt qui numerare ſciāt aut legere. Nam, ſi medici eſ-
C ſent, primum ſanè nullum exacte acutum morbum ad quadrageſimum diem, non prius iudicatū, peruenire ſcirent: deinde ne quatuordecim quidem numero eſſe ad quadrageſimum decretorios. In hoc aūt ne vel numerare ipſos nouiſſe quis iure dixerit: plures nanq; ſunt, ac quatuordecim, ijs ſanè, qui veritatem ipſam rerumq; euidentiam inſpiciunt: itē id, quod Hippocrates in primo epidemiōn ſcriptū reliquit. Superius verba ipſius appoſui, quibus decretorios dies vniuerſos edocet: vbi, ſi quis numerare didicit, plures indubie ad quadrageſimum diem cuenientes, quàm quatuordecim, inueniet. ‖ Si quis autem ſolos eos, qui per quaternionem computanē, numeret (forſan 1. Epid. cō. 3. t. 14. 3ª. 120. d
enim errare deprehenſi, ad hoc rurſus deueniēt) pauciores ſanè hi ſunt, ac quatuordecim. Quòd aūt ne legere quidem nouerint, qui hmōi effutiunt, ſic maxime diſces. Si igit in prognoſtico quadrageſimū diem decretoriū eſſe acutorū dixiſſet, deinde in aphoriſmis ‖ quatuordecim diebus ſum 2ª. Aph. 23. 24. Ext. ord. 15. d. g
matim eos iudicari, tunc nimirū tale quippiā cū illis conſiderare licebat: at, cū in opere prognoſti co quadraginta diebus iudicari eos dicat, & in aphoriſmis quatuordecim, maxime ridiculū eſt ſen tentiā eius alibi aliter inaudire. Meliores his ſunt, qui non ſermones cōſentientes, verū alterius cu iuſpiam aphoriſmos eſſe, alterius prognoſticon, demonſtrare conanē: ſed hi ob animi magnitudinem ſunt nobis miraculo. Quòd iam vtilitatem huius doctrinæ ſemper inſpiciens Hippocrates,
D ſimpliciter quidem acutos quatuordecim dierum terminum habere recte dixit: ex decidentia vero acutos, nunc quadrageſimum nunc ſexageſimum diem aſſequi: abunde oſtendimus.

Quo pacto Acuti Morbi, nunc in xiij, nunc in xx diebus, dicantur Iudicari. CAP. 13.

SCiendum aūt eſt communiter de oībus eiuſmodi notæ, q̄, quæ ex quantitatis cuiuſdam in particulas diuiſione fiunt, ſoreticam dubitationem comitem habent. Itaq; ſic diuidendū eſt, vt nec particulæ multū alioqui differentes, ſibi mutuo coniungant, quod, dum quæuis in pauca ſecatur quantitas, accidit: nec adeo multas feceris, vt doctrinæ vtilitas excidat. Quamobrem, ſiquid optime diuidi poſſit, Hippocrates pręter cęteros hoc mihi feciſſe vī. Primū, peracutos ad ſeptimū vſq; diē peruenire demonſtrat, in quibus (vti dixi) in aphoriſmis [a] ‖ tenui admodū victu tractādos eſſe A 1ª. Aph. 7. Ext. ord. 4. d
præcipit: deinde in commētario de victus ratione in morbis acutis, [b] quoſdā in omnimoda inedia B de Vict. rat. I mor. ac. cō. 1. t. 44. 7ª. 114. h
ſeruandos eſſe vſq; ad diem ſeptimū: poſtea vero [c] quartum decimū abſolute acutis terminum ſtatuit: poſt hæc ad [d] vigeſimum procedit: rurſus alterius ſpēi morbū ad quadrageſimū, alterius itidē C 2ª. Aph. 23. Ext. ord. 15. d
ad ſexageſimū: poſtremo decretoriorū dierum ſupremum finē [e] centeſimum & vigeſimū diē conſtituit, quatuor videlicet menſium tempus: deinceps alios menſium decretoriorum numero, alios annorum, ſoluī ſcribit. Atq; hæc doctrinæ vtilitas eſt. Coincidunt aūt non nullæ quæſtiones logicæ, quæ conſolationē requirunt, ſicut & hæc (opinor) q̄ morborū, qui apud oēs acuti habenē, nō D 1 Progn. cō. 3. t. 5. 4ª. 207. b
nulli decimūquartū diē excedere videanē: ideoq; Diocles ēt non decimumquartū, ſed vigeſimum E 1. Epid. cō. 3. t. 14. 3ª. 120. d

primum, terminum eius posuit. Atq; hic quidē errauit vigesimū primū magis, q̄ vigesimū, termi E
nū ipsis præstituens: q̄q̄ non oīno falsus sit, quartū decimū excedendo, nā quoīdā, qui acuto mor-
1.Epid. cō.3.t. 20.3ª.122. b. Et 3.Epid.cō. 2.t.2.3ª.135.e bo laborarant, ‖decimoseptimo & ‖vigesimo iudicatos esse cognouimus: vti apud Hippocratem quoq; in ipsis epidemijs inuenire licet. Quō igit̄, si hoc ita habet, & quidam acuti morbi ‖decimū quartum diē excedere videnť, terminū ipsis hunc diē in aphorismis constituit? promptum quidē erat dicere: hoc rarenter, illud sæpissime, accidere cōsueuit. Quinetiā Hippocrates aliqū solum id,
1.Epid.cō.3.t. 21.4ª.122.d quod creberrime oculis vsurpatū est, nihili faciēs, id, quod raro euenit, pronunciat. At profundio
2ª.Aph.23.Ex. ord.15.d rē q̄dā habet sniam pronunciatū, si quis ipsum cōmode disquisierit. Qui nanq; ad decimū septimū diē aut vigesimū prorsus acuti morbi exciderunt, hi planè inceperunt, tanq̄ submersi, lēnto motu grauiq; : deinde alij in primo quaternione, alij in secūdo, exacte acutorū motū recipientes, ad decimum septimū & vigesimū exciderunt: quanq̄ & hi intra decimū quartum suū iudicati sint, nam i dierū primo quaternione vehementiā incipientes, deinde decimo septimo iudicati, decimū quartū suum diē non excesserunt. Nouit hoc quoq; Diocles ipse, & alij propè oēs veteres. Phreniticos » sanè à primo die statim non adeo fieri ait. Igit̄, si quis phrenitide quinto die laborare cœperit, & se » ptimo decimo iudicatus fuerit: vel inceperit septimo die, & iudicatus fuerit vigesimo: nulli dubiū hunc intra decimum quartum suum diē crisim sustinuisse. In hoc iam maxime ēt vigesimum diē F ambiguitatē adferre puto, quippe qui potentiæ ancipitē naturā habeat, tum q̄ sæpe post primos dies morbos acutos factos iudicet: interim de prius iudicatis iterū decernat, nullus enim à primo die acutus in hunc illabit̄, qui non prius iudiciū expertus sit. Quod si in priore quodā die imperfecte iudicatū, sic prorsus discusserit, non impedit, quo minus acutorum morborū decimus quartus dies terminus existat. Qui vero ab initio submersi lentiq; appareāt, & inde ad quadragesimum tales pdurārites, rursus intendanť, hos iure diuturnos appellaueris: Quēadmodū acutos quidē manifesto, sed qui ante vigesimū non secure iudicati sunt, deinde remiserint: post hæc reuersi, mox rursus acuti facti fuerint: nouissime quadragesimo die iudicati: dubitaueris, absolute ne, an ex decidētia, acuti nominādi veniāt: imo magis, an diuturni: Quippe in ambiguis & obscuris certū iudiciū quærere nō oportet: nā pro rerū natura sniam semp pronunciare conuenit: vbi vero rerū natura simplex prorsus est, ibi & manifesto & simplr pronūciandū est: qm̄ & Hippocrates in ipsis aphorismis, cum decimum quartum diē acutis morbis sine statuisset, statim ēt decimiseptimi his verbis
2ª.Aph.24.Ex. ord.15.g meminit: ‖Contēplatorius rursum decimus septimus est, hic.n. quartus à decimo quarto, septimus » ab vndecimo est. Significat nanq; hic vigesimū, tanq̄ secundum quendā acutorū terminum. Quo » niam vero hic liber magnam satis prolixitatem modo habet, finire ipsum iam cogito. Quod de G dierum decretoriorum speculatione reliquum est, id vniuersum in tertio exequar.

GALENI DE DIEBVS DECRETORIIS
LIBER TERTIVS

Nunc Primum summa admodum cura Quamplurimis in locis emendatus.

ARGVMENTVM LIBRI

Agit de Cœlesti ac de Materali causa Dierum Iudicatoriorum, ex quibus & ipsorum Ordo & Facultas pendet vniuersa.

Quid Ostensum superioribus libris, Quid Hoc agendum. CAP. 1.

QVi iam causas, cur nō in oībus diebus morbi iudicenť, considerare melius esse duxerit, is hæc sibi cōposita esse cēseat. Et quidē inuētionis dierū decretorio- H rum principia fateri cōuenit, quēadmodum ēt superiore cōmētario dictū est. Sunt aūt genere duplicia, nēpe experimentū, & ratio. Experimentū sanè, q̄ non omnes sil' dies de morbis decernāt, euidens affert testimonium: quodq; circuitus septimani validissima sint virtute p̄diti: post hos quaternarij: quidam vero extra hos coincidant: immo q̄ nec oēs septimanæ inuicē separenť, sed aliquę ipsarū etiā coniunganť: nec oēs quaternarij, sed ex ijs quoq; alij seiunganť, alij cōiunganť: insup q̄ acutis morbis impari dierū numero, lōgis pari, iudicia maxima ex parte accidāt. Omnia hmōi, quæ prius recensui, experientia satis approbat. Porro causas horū Ratione nobis indagātibus, duo prima oium, quæ fiūt, primordia esse statuēda videntur: Inordinatū videlicet, q̄d ex hac mūdi materie proficiscit: Ordine vero quodā ornatuq; pcedēs semp, q̄d cœlestibus origine fert acceptā: oia siqdē in hoc orbe ab illis decus ornamētumq; capessunt. Atq; ia & nūc ex his duobus principijs, q̄ ex experiētia cognita sunt, et rō suppeditauit, oium, q̄ rone et experiētia ipsa ī diebus decretorijs itelliguntť, cās iuenire conabimur, hinc facto sermonis exordio.

De Vi Astrorum in Hæc inferiora corpora: & maxime de Solis & Lunæ actione. CAP. 2.

OMnium certe superiorum Astrorū potentia fruimur: verum, qui maxime hunc orbē exornat, et concinnat, & disponit, ē Sol: quippe veris, æstatis, autūni, & hyemis, author alius nemo

A mo extat: necalius tam manifesto vel ex terrestri limo animalia generare potest, neq; fruges maturare, neq; ad coitum & generis propagationem animātia ꝓuocare. Magna sanè & Lunæ opa in hāc rerum substantiā apparet, verum Solis effectibus posteriora. Etenim mēses hæc perpetuo disponit: idq; euidenter adeo in marinis animalibus: q̄q̄ & hoc ipsum Solis beneficio habet. Notum.n. ipsa lumen sortitur, cum Sole primum fruitur: Tāta vero eius portio semper illuminata est, q̄tam Sol aspicit: Prorsus aūt deficit, lucisq; expers redditur, vbi terra suo interuētu ipsam obtenebrat. Quapropter, vt illa distat à Sole oēs mutatiōes suscipit: etenim Plena est, cum diametra est: Æqua portione diuisa seu semilunaris, græce dichotomos, cū quadrāgula est: Vtrinq; gibba, cum triāgula: & Falcatā spēm refert, vbi sexāgula est: Atq; tūc primum Noua est, cum post Solis cōgressum apparet: Obscurata omnino, cum Solis lumine circumuallať. Igitur fructus auget, incrassatq; : animantia implet: ad hæc menstruorum statum tps mulieribus cōseruat: item comitialium circuitus custodit, inde, q̄ Solis plus vel minus participat. Omnia siquidem, quæ facere nata est, vbi falcis figuram repræsentat, languida fiunt: valida omnia, cum plena fuerit. Quapropter & fruges iterea adauget maturatq; celerrime: mortua corpa putrefacit: somnoq; sopitis sub eius lumine, vel aliter diutius immoratis, pallorem & capitis grauitatem conciliat. Vt igitur Luna So- B lis auxilio in omnibus indiget, ita Sol ad nullam rem maximam, vel alterius cuiusdam astri, vel ipsius Lunæ, operam desiderat. A nullo.n. impeditur, quo minus æstatem faciat, cum in vertice nostro constiterit: aut frigus adducat, si humilis feratur: aut æquinoctium vtrūq; disponat, si mediocriter obliquus sit: Sed ipse velut Rex quispiā maximus est: Luna vero vt Hyparchus (quasi sub principem dicas) non exiguus: inter illum enim & nos media constituta, terrestrem regionē merito gubernat, non potentia cęteros planetas, sed vicinitate, exuperans. Huius rei gratia omnino frigus locum nostrum occupat, cum Sol ad hyemalem plagam declinauerit: tunc calor omnino nos exercet, vbi supra verticem nostrum, aut propè ipsum fertur. Luna vero particulares cuiusq; mensis dies disponit, paruq; mutationis facultatem habens: [a]† eamq; non simpliciter ex se, verum ex Solis aspectu consequitur.

Quo tempore, Lunæ actiones Fortiores aut Imbecilliores existant. CAP. 3.

VEhementiores itaq; mutationes eueniūt, vbi ipsa cum Sole coit: insuper in apparitionibus plenilunij: minores his contingunt, dum dichotomos seu dimidia apparet: imbecillę, dum vtrinq; gibba, & falcata, videtur. [b]† Nam validissima eorum, q̄ prius erant, mutatio committitur dum Luna cū Sole coit ac eius lumine circūuallať, quippe, q̄ prius apparebat, nunc nulli cōspiciť. C Dein diametra Lunæ statio tanq̄ distinguens, in binasq; partes secans cōtrarias maxime Lunæ dispositiones, aliarū oium est validissima: q̄ vero dispō incremētum, diminutioni maxime sit cōtraria, ostēdere nō est opus: Deinde post hūc cōgressum, & plenilunium, duæ dichotomi, medium utraq; secans, augmenti tps prior, diminutionis altera. At oium extremæ imbecillimęq; aeris nos ambientis conuersiones in falcatis & in vtrinq; gibbis apparitionibus fiūt: magis aūt in vtrinq; gibbis, nulla siquidē in eis magna mutatio, sicut in falcatis, apparet. Quare nec Aratus male ipsas neglexit, tanq̄ imbecillas existētes: cōuenitq; eos laudare, q̄ de eis scripserint, tanq̄ ne vel minimū quidē omittētes. At in plenilunijs cōuersiones, & his adhuc magis in cōgressibus, propriū hoc pter cęteras habēt: illa siquidem celerrimas statim mutationes faciūt: cōgressus vero, [c] inęquales & diuturnas, quid.n. ante Lunā apparētem manifesto pronuncies, nō est. Longū aūt hoc tps occultationis est, integri ferè signi spatiū explēs: mutationē vero ex incremēto ad diminutionē, pūctū exacte definit, liquetq; hoc Lunā momentaneo tpe pertrālire. Itaq; vere celeres plenilunij mutationes sunt: diuturnæ, coniūctionales: nā occultationis tps sibi ipsi simile est, & primæ apparitionis tps, occultationi vicinū est, tum pp paruitatem eius particulæ, quæ de tota Luna apparet, tum ob luminis imbecillitatem, tum ob breuitatem temporis, quo supra terram fertur.

Quo tempore Luna In nos Agere incipiat quotq; diebus. CAP. 4.

D [a]† TVta igitur crisis euadet, cum in toto mense status in secundo die accidet: quo primo & manifesto Luna, & longo satis tpe, super terrā iam apparet, & lumē sensile de se mittit, ad hæc vmbram euidenter ostendit. Primus aūt dies tandiu Lunā supra terram vagantem habet, quandiu is adhuc quoq; Solis lumē, quod post occasum est, retinet: quare in hoc Luna simul cū Solis lumine occidit, sępe vero & prior est occidua: primū vero manifesta in secundo die apparet, nūc quidē magis, nunc vero minus: Atq; hoc ei accidit [e]† tum longitudine à Sole recessus, qui ob peculiarē Lunæ motū fit (non.n. ex equo semper mouet) tum pp latitudinis immutationem, tum pp signorum occasum non æquali tpe euenientē, insuper ob p̄teriti congressus tps. Vnde nō semper vnū tēpus est, quo clare Luna conspicitur: [f]† sępissime aūt triduo in coitu Solis remorata, planè inuisibilis est, quo non dum hæc terrena immutare pōt. Et quodam modo tps, tū peculiaris eius circuitus, tū in nos actionis, in idē recidit: etenim circuitus vicenis diebus septenisq;, & tertia ferè diei parte peragitur, in tanto.n. tpe totum Signiferi circulum percurrit: at, quo nobis lucescit, circuitus, q̄ is quoque eidem conueniat numero, planè intelliges, si occultationis tempus de toto menstruo eximas. Quod autem menstruum tempus non omnino triginta diebus constet, sed minus vnius diei ferè dimidio, Hypparchus integro vno libro demonstrauit. Quin & vulgus iam pro-

pè

A † Antiqua tralatio addit. quando cōparatur dominio Solis.

B † Additur in antiquis græcis τῦτο οὐκ ἔστιν ἀφ' ἑαυτῆς ἀγαθὸν ἢ κακὸν ποιεῖν. & ita ueteres interpretes.

C Antiqua tralatio hēt, æquales.*

D † ex græco ita uertedum. Certū ergo iudicium cōstitutionis ī toto mē se futuræ, in secundo die perficitur, quo primo & cęteris uetus tralatio. Quod ergo accidit de mutatione ī mēse toto, ēt non distinguitur nec declaratur ostensione certa, nisi ī die secūda post apparitionem Lunæ, & ē prima hora. &c.

E † Clarius. pro quantitate distantiæ à sole: hæc aūt ipsa quantitas distantiæ, tum propter peculiarē Lunæ motū fit (nō.n. etc.

F † Clarius. ut plm tamē tribus diebus, qui circa congressum sunt, planè inuisibilis fit, ī quibus non dum &c.

pè vniuersum nouit mensiũ aliũ, quem κυλλὸν græci noiant, quasi mutilũ & imperfectũ, dies vi-E gintinouem obtinere: alium, nẽpè absolutum, trigínta. Nam vniuersos amborum dies quinquaginta no uem esse oportet, siquidem vterq; oĩno trigínta, minus dimidia diei parte continet.

Mensem & Inferiora omnia per Septimanas à Luna immutari. CAP. 5.

QVemadmodum igitur annum integrum Sol disponit, ita Luna mensem, imutatione per septimanas ei accidente. Nam à prima apparitione ad dichotomum, & ab hac ad plenilunĩ, vtrũq; quidem per se tps dierũ est septẽ, ambo vero simul quatuordecim. Simili modo, si inde, vbi ipsa æquali portione mẽsem diuidit, vsq; ad secundam dichotomum connumeraueris, septem & hos inuenies dies: reliquos etiam, qui vsq; ad absolutã Lunæ occultationẽ sunt, septẽ.

Cæterum aera nos ambientẽ magnas suscipere mutationes, dũ Luna primum occultaĩ, & rursus primũ appareat, nemo mortalium ignorat: maxime ij, quibus hoc studij est, agrícolæ & nautæ, qui σάσιν, i. statũ aeris tunc vocant, cũ Luna primũ apparẽs, ẽm aliquẽ ventum stet. Quãobrem Aratus quodã loco verissime scribit de Luna, vbi primum post coitionẽ apparuerit, hoc mõ inquiẽs.

Cynthía si cornu, quod se sustollit in altum, »
Incuruum specíe velut annuat, adfore cœlo »
Sæua procellosi prædicet flabra Aquilonis. F »
Rursus eo veníet pluuius Notus, hanc vbi partem »
Pone supínari conspexeris, ínq; recliuem »
Sponte habitum: verum si lumen tertius ortus »
Proferat, atq; Deæ conuoluat círculus oras »
Suffusus rutilo, mox tempestate sonora »
Spumosum late pelagus canescere cernes. »
Quinetiam hæc in eodem líbro scribit: »
Non vnum deprehensa diem tibi signa loquuntur. »
Sed, quæ signa nouo dederit nox tertia motu »
Quartauie, sustollat medios dum Cynthía vultus, »
Durabunt cœlo: Medio quæ edíxerit ore, »
Altera prouisæ signantur tempora Lunæ. »
Illa dehinc, donec germani lumínis ígneis »
Accedat Phœbe, mensis postrema notabunt. »

Non ad oẽ tps, quod ab ínitio est vsq; ad finẽ, primę apparitionis signa sufficere ait: sed dichoto G mos & plenilunía mutationes quasdã afferre. Omnis aũt velox mutatio, Crísis appellatur: & statum quidem in Luna falcata potíssimum, dícunt: deinde ad plenilunium transferunt símiliter vocantes, hoc enim validas vires etiam obtinet: hoc autem imbecilliores quidem sunt semílunares stationes, attamẽ & hæ quoq; de aere decernũt. Quare mẽsem à Luna immutari ẽm septimanas, iam est perspícuum. Quod aũt alię res vniuersæ inde quoq; mutanẽ, oĩbus non perinde constat: sed ijs, qui hmõi accurate obseruarint, in confessо est. Ad hæc post seminis conceptionem oĩs ím prægnatio: Insuper nihilo mínus hac & post partum adauctio: Item oẽ actionis ínitium, magnas alterationes in septimanos circuitus obtinet. Quæ nãq; quotidie oĩbus, quæ subsistunt, incídunt, horum causam Luna habere obseruata est: maximeq; in tetragonis et diametris stationíbus ea ím mutans. Nam, si Luna in Tauro exístẽte semen concípiaĩ, vel partus, vel oĩno alterius cuiusdam príncípium cõtigerit, magnas eius mutationes faciet, qm Signiferũ percurrẽs, in Leone, Scorpío, & Aquario fuerit: Verum i Leone tetragonos. i. quadrata statio, septimanę vnius exístit: In Scorpio diametra duas septimanas habet: Ita quoq; in Aquario secunda quadrãgularis statio in tertiã septimanã procedit: idq; necessario, q Luna (sicut ante díximus) vícenis diebus, septenisq;, & particula quadam adiecta, maxime tertia diei parte, vniuersum Signiferi ambitum peragit. Si nãq; i H toto tempore totum orbem pertransíre oportet, constat quartam ípsius partẽ in septem prope diebus eam expediturum. Proínde huius te admodum meminísse ad futura conuenit, nempe Lunæ transpositionem tetragonon non diebus septem íntegris circumscríbi.

Qui Salutares aut Infesti dies Sanis aut Aegrotis futuri sunt, ex Luna prænunciari posse. CAP. 6.

POrrò illud denuo repetendum est, quod nos quoq; obseruantes verissimum semper esse cõperímus, ab Ægyptijs astronomís inuentum, Lunã non mõ ęgrís, sed ẽt sanis, dies, quales tãdẽ futuri sint, posse prænunciare. Si etenim ad planetas tẽperatos ſteterit (quos iã & ὐγιαθοποιὸς græci nominant, salutares latini) fastos ac bonos dies producere: si ad íntemperatos, graues molestosq;. Fingamus enim homine quodã nascente salutares planetas in Ariete, malígnos in Tauro esse: ís homo nimirũ, cũ Luna in Ariete, Cãcro, Libra, & Capricorno fuerit, pulchre deget: cũ vero Taurũ ipsum, vel tetragonũ aliquod vel diametrũ signũ occupat, male tunc & molestе vitã trãsiget. Atq; iã morborũ ínitia huíc, cũ Luna in Tauro, Leone, Scorpío, & Aquario fuerit, pessíma: sine pículo aũt et salutaria sunt, cũ Arietẽ, Cãcrũ, Libra, & Capricornũ, Luna pmeat. Ad hęc alterationes magnas: quas i tetragonis & diametris p septimanas fieri díximus: in lethalíbus qdẽ morbis lethales & ipsas, in salubribus bonas, euenire necesse est. Quãobrẽ Hippocrates etiã dãnat maxime

A maxime ‖ immutationes, quæ in diebus decretorijs ad peiora declinant: quippe cp lethalis morbi symptoma sit, quemadmodum (vt arbitror) benigni, contrarium. Quod, si quis & huius ipsius causam, cur quadratæ & diametræ stationes sint potentíssimæ, quærat, is longíssime à proposita dísputatione digreditur. Nam in præsentia non primas causas oíum, quæ ad astronomiã pertinẽt, sed quæ proposito nostro vtiles sint, inquirere cogitamus. Vtiles autem causæ sunt, quæ septimanæ naturam interpretantur: rursus igitur eas in summam colligamus. Lunæ tetragonæ & diametræ stationes in principijs bonis bonas faciunt alterationes: in malis, malas. Atq; hoc, prętereà cp astronomis in confessо est, integrũ est & tibi obseruare. Sin aũt hmõi nec obseruare voluerís, nec ijs, q obseruarũt, fidẽ adhíbere, indubíe sophistarũ vbiq; nũc obstrepentiũ aliquis es, qui ratione manifesto apparẽtia nos approbare postulãt, cũ è cõtrario ex euidẽter apparẽtibus, de abdítis rõcinandum esset. Ita suo quæq; res principio, circuitus sequentes vniuersos consonos habet. 1. Epi. cõ. 2. t. 25. 3ª. 110. c

In Acutis Morbis summam Vim obtinere Septimanas: in Diuturnis Ortus Syderum, quibus anni tempora Variantur. Itemq; in illis Coincidentes plures ineſſe Iudicatorios, in his Circuitu magis Septimanarum fieri Iudicationem. CAP. 7.

B CIrcuituum vero alij numero quodam dierum constant, alij mensium. Iam vero, qui dierũ numero cõstant, septimani sunt, & Lunæ mõ incedunt: qui aũt mensiũ, ad Solẽ referũtur, eodẽ modo euenientes. Iterum. n. ab Hippocratis verbis ínitium sumendũ est, a ‖ æstiuos morbos dicentis hyeme solui, hyemales æstate. Hoc quidem longorũ morborum, & quasi dicas annalium iudicij statum tps est, quemadmodũ acutorum decimus quartus dies. Tẽpus enim, quod à mẽsis príncípio ad vsq; plenilunium est, totius lunaris circuitus dimidium existens eandem rõnem hẽt cum interuallo, quod ab hyeme ad æstatem vsq; intercedit: quinetiã à plenilunio ad vsq; occultationẽ tps, spatio, quod ab æstate ad hyemem vsq; porrigitur, proportione respondet. Sed horum vtrũq; bifariam sectũ, in acutis morbis septimana est: in diuturnis clarissimorũ syderũ exórtus: quorum ratione ver, æstas, hyems, & autumnus describũtur. Non etenim pari dierum numero hęc secundum vllius astronomi sententiam diuisa sunt, verum manifestis circunfluí aeris mutationibus distinguuntur. Rursus & alio modo. Quemadmodum septimana acutorũ morborum decretoría est, sic tpis annui mutatio diuturnorũ morborũ crit solutoría: vt in hyeme quidem cõstitutũ morbũ ver soluat: in vere conflatum, æstas: símili rõne per æstatem contractum, autumnus: in hoc paratum, hyems. Cæterum singularũ partium bifariam diuisarum partes mẽsis quaternionibus proportione respondẽt. Quin astrologis etiam dr, quem ín modum anni tpis cuiusq; & ínitium & fi C nis, syderum clarorũ, ortu & occasu describitur, in eundem quoq; cuiusq; medictas, alterius rursus syderis ẽxórtu distínguitur. Itaq; vniuersas particulares morborũ mutationes, vel tanq; ad primum ipsorum principium, vel tanq; ad ambientis nos aeris cõuersionẽ, euenire necesse est. Quæ igitur ceu ex proprio ipsorũ príncípio fiunt, Lunam sequuntur: quæ vero ab aeris nobis circunfluí cõuersione, in toto quidem anno Solẽ, in singulis aũt mensibus Lunam. a † Hinc iam accidit mutationes validíssimas esse, quæ videlicet cuiq; per septenos dies proprie contingunt: cjuis etiã ipsis quodãmodo cõmisceanr, quas aer excitat. Quare merito inde, cp semper codẽ mõ accidãt, in id, vt in plurimis morbis fiant, decidũt. } Adhuc aũt magis ipsarũ ordinẽ perturbat accessionum violentia crises prærũpere compellẽs, vt in sermonis processu dícemus: Ad hęc varius in ęgrotos admissus error tũ ab ipsis medícis, si medíci appellãdi sunt, nõ artis corruptores, qui hoc seculo pmulti sunt: tũ nihilominus ex ijs, q laborantes peccãt: quin & pp ministeriũ qñq; & pp aliquod eorum, q extrinsecus accidunt, vti; prius díximus. Igit septimanorum circuituũ virtutẽ mirari cõuenít, si tot causis eos interrũpentibus, multo tũ alijs fortiores inueniunt. In acutis quidẽ morbis coincidentes decretorij plures sunt, qm & corpus mutationi accõmodum est, in motu & pertur D batione vehemẽti cõstitutum: in longioribus, via & ordine magis septimanarũ circuitus pcedit.

Primum Diem Inter iudicatorias non enumerari: & quæ Causa Dierum Coincidentium. CAP. 8.

QVapropter ab acutis denuo incípiamus omnium consequẽter decernentium dierũ causas ínuestigãtes. Iam quidem in primo febres diarias solui contingit, non tũ iam cum certamine, & perturbatione effatu digna, qq̃ non nulli Hippocratẽ b ‖ quoq; dies decretorios in epidemiων primo enumerãtem & primi meminísse putant, duplici noíe errãtes: Circuitus. n. primus, & nõ dies primus, manifesto scriptus est in parium imparium q; dierum catalogo. Quemadmodum igitur in parium enumeratione primũ circuitum præfatus, quartũ, díẽ inducit: ita in mẽtione imparium, tertiũ. Adhuc vero magis ignorãt, b † q à fronte operis prognostici descriptum reliquerit c ‖ de facie emortua, Quo'd, si ob hmõi causas hęc faciei species orta est, vna die nocteq; iudicatur. non intelligentes loco verbi/probatur & cognoscitur/dictum esse. Hos igitur missos faciamus. Príncípium autem dierum, qui cum agitatione quadam acute morbos mutant, tertium a príncípio statuere oportet, velut prius etiam dictum est: qui nullam iam cum prima septimana communionem habet, sed ex coincidẽtibus existit. Siquidem quaternio, quo'd septimana in duas partes secta, absoluitur, ideoq; permagnã facultatem obtinet, in priore sermone dictus est. c † Tertius vero & quintus licet alia nulla ratione, quam q iudicia cum accessionibus fiunt, coincidant, non

1. Epi. cõ. 2. t. 25. 3ª. 110. c

a 1. Epi. cõ. 3. t. 88. 3ª. 151. h

* ἐπισημασίαι quæ tam de occasu, quam de ortu intelligũtur. Vt habetur à Gal. 1. epide. sect. 2ª. cõ. 2. & alibi.

** apparitione.

A † clarius. Hinc iã accidit validissimas quidẽ mutationes cẽ, q cuique propriæ cõtingunt, q. s. per septimanas fiũt: uerũ tamen ẽt ipsis quodãmodo cõmisceri, q ex ambiẽte eueniunt: quare merito ab eo euẽtu decidũt, qui perpetuo eodẽ mõ fit, ĩ eũ, quæ ut plurimũ]

b 1. Epi. cõ. 3. t. 14. 3ª. 120. d

B † clarius. quippe qui, ubi per initia operis prognostici scriptũ est de facie emortua, (iudicatur in die et nocte, si ob has cãs talis facies sit) nõ intelligũt, uerbũ, iudicatur, loco, &c.

c In Prog. c. 1. t. 8. 4ª. 191. c

C † Decernũt autẽ nõ minus quarto die tertius & quintus (licet coicidat) nulla alia rõne, quam quod iudicia cũ accessiõibus fiũt: hoc. n. ipsũ etc.

non minus quarto die decernunt: qm̃ hoc ipsum & ab experiẽtia testimonium habet: & rõne cõ E
templãtibus non obscura eius causa est. Nam perturbationis violentia naturam ea, quę molestãt,
etiam ante tps propulsare compellit: quippe virtus ipsa est alienorum expultrix: quemadmodũ
in opere de naturalibus facultatibus antea demonstratum est. Tempus aũt actionis post finẽ alte-
ratoriæ facultatis est: tunc enim functionẽ obire, oĩbus secundum naturam absolutis, ostendebat,
eum illa ab actione destiterit. Verum ante perfectam coctionem interim, quæ offendunt, amoliri
cogitur: vt interdum cõcoctione iam absoluta moratur adhuc, & lente propter imbecillitatẽ mu-
nus subit. Vtrunq; aũt in ventriculo clare licet contemplari: instigatus enim, concoctionis tps nõ
expectat, sed protinus etiam idoneum cũ eo, quod molestat, excernit: &, vbi iam satis concoxerit;
interdũ lente ac cunctanter superfluum imbecillitatis vitio expellit. At, cum naturali habitu fruí-
tur, perfectæ concoctionis tempus, ipsius recremẽtorum expulsionis terminus est: quem neque
præuertit, neq; præsentem adhuc moratur. Cæterum, vt in vẽtriculo, sic in singulis totius corpo-
ris partibus alienorũ expultrix facultas esse ostendebatur: quæ meo sane iudicio & crisim in mor
bis efficit: atq; propterea optimæ fiũt crises, cum iam oĩa in animantis corpore concocta fuerint.
In libro de hu moribus. Præuenire aũt crisim, quod Hippocrates ‖προεκρήγνυσθ, quasi dicas prærumpere, appellare con-
suevit, malum est: nam idonea simul cum ijs, quæ lędunt, excernũtur: fitq; hoc natura incitata vel E
ab exteriore quodam, vel ab ijs, quę in ipso corpore detinẽtur. Extrinsecus igitur est medicus, qui
parum recte quippiam fecerit, æger, famuli, atq; alia, quæ proprie exteriora noĩantur: In ipso autẽ
corpore sunt morbi ipsi, eorumq; causæ, et accessiones. Considera iã mihi tale quid in natura ac-
cidisse, quod hominibus infirmis contigit: qui à fortioribus quibusdam intempestiue ad congres
sum iritati, imparati, pugnando superantur. Quinetiam onus deponere quis volens, interim vel
inuitus cum eo concidit. Item vehementius quis currens, deinde se ipsum retinere nequiens, inui
tus in conuallem delatus est. Omnia hæc exempla sunt malorum iudiciorum: de quibus in ope-
re de crisibus copiosius dicturi sumus. Sed nunc quoq; necessariũ dicetur, cũ instituerim, quid nã
verbo προεκρήγνυσθ Hippocrates sibi velit, interprætari. Etenim fieri non potest, vt, qui de die-
bus decretorijs quippiam referre aggressus sit, nihil de crisi etiam dicat: vel qui de crisi doceat, nõ
etiam de diebus decretorijs verba faciat. Verum sermo ad propositam institutionem semper reuo
canclus est: & tantam adhærentium mentionem facere oportet, quanta necessaria esse videtur.
Vnum iam ex illis, quę naturam stimulant, & velut prouocant, accessio est, nullam quietem nec
moram concedens, verum incitans mouensq;, &, velut dixeris, pugnam indicens. Vnde acuto-
rum morbum in diebus imparibus iudicium contingit, in his enim & accessiones sunt. Quæ igi- G
tur causa sit, ob quam in acutis morbis tertio quoq; die plurimum accessiones fiant, in longis au-
tem vel quotidie, vel quarto quoq; die, nõ promptum est inuenire: nec in presentia disquirere ne
cessarium. Quod vero sic eueniunt, oculis vsurpare licet, {& ad præsentia rõnem ex principio ha
bet:} si enim ponamus, vt etiã apparet, secũda ab initio accessio ad tertiũ diem delabetur, tertia ad
quintum, quarta ad septimum, quinta ad nonum: oĩs aũt in impares incidunt. Cum ergo natura
non conuenienti semper tempore de morbis decernat, sed concitata plerunq; alia's ab alijs causis,
† ex græ. ita uertendũ. inter quas, q̃ frequẽ tissime in mor bis acutis euenit, est ipsa ac cessio (ostensa &c. & ita ue tus interpres. † a quibus accessio in morbis acutis maxime continua redditur (ostensa vero est in impares inci-
dere) in imparibus acutorum morborum plurima iudicia fieri ratio est. Non q̃ dies ipsi primariã
decernendi virtutẽ non habeant (semper. n. huic animũ adhibere oportet) sed quia per accidẽs ali
quod sic eueniat. Prædixi aũt, opinor, manifesto iam hoc accidens: liquidem ratione, qua morbo-
rum iudicia frequentissime in accessionibus accidunt, hæ aũt in dies impares incidunt, eadem in
morbis acutis imparibus diebus crises contingunt. At, si dierum numerus ipse decernẽdi faculta
tem haberet, non frequenter diebus imparibus, raro paribus, verum perpetuo imparibus, nunq;
paribus, de acutis morbis iudicium fieri oporteret. Neq; enim septimi vel quarti numerus, crisis
author est: sed, q̃ Luna innouante et imutante terrena, motuum quoq; circuitus ad hos principes H
numeros venire contingat, merito in ipsis tanq; stata alterationũ tpa inueniuntur. Quippe non a
numeris, sed a Luna mutationes terrenis aduenĩunt: at, cũ in motu mutãs consistat, tps mutatio-
nibus necessario cõiunctum est, quare et numerus necessario. Non igitur, q̃ oĩs par numerus fœ
minã, impar masculũ, referat, acutorũ iudicia imparibus diebus accidunt: neq; n. impar absolute
pari fortior est: neq; si fortior, iam fœmininus imbecillior: neq; si fœmininus quidẽ hic, masculus
aũt alter sit, acutos morbos in masculis numeris iudicari, diuturnos in fœmininis, rationi consen-
taneũ est. Oĩa siquidẽ, q̃ de numerorũ virtute nugant̃, tã facile absurda esse deprehẽdimus, vt mi-
hi subinde mirari subeat † Pythagorã illũ tam sapientẽ virũ numeris tm̃ tribuisse. } Atq nũc aduer
sus ipsos et nobis nugari nõ vacat: nã satis est ad rẽ instítutam terrena Lunã alterare, & in septima
nis potissimũ magnas parere mutationes: post in quaternionibus exiguas: ad hęc crisim accessio
ne plurimũ indigere: itẽ accessiões tertio quoq; die in morbis acutis euenire: his etenĩ subiectis,
acutos morbos in paribus diebus magis ad iudiciũ tẽdere necessitas erit. Huius rei gĩa tertius &
quintus merito decernũt, nõ ex lunari circuitu decernẽdi potẽtiã sortiti, sed vel q̃ ob violentiã acces
sionis tertius crisim quarto die futurã p̃uertat: vel &, p. louẽ, q̃ natura, dũ quarto die lassa nec in-
cita ta conquiescit, quinto ad iudicium commoueatur: nam hic vero decretorio tardius venire, ter-
tius

Atius paulo magis anticipare conspicitur: atq; ambo crisim obtinuisse, q̃ vicini ambo vere decre-
torio, accessiones susceperint. Iã vero & nonus inter duos decretorios septimũ & vndecimũ me-
dius, vel non factum in septimo die iudicium, vel vndecimo futurum, ipse sibi vẽdicat: rarius qui-
dem septimi, sæpe vndecimi, crisim assumit. Etenim septimi diei propria crisis, non ad nonum,
modo pauci errores cõmissi sint, vnq; peruenerit: sed hoc libris de crisibus declarabimus: vndeci-
mi vero, è contrario, cum & exacte omnia gesta sint, & violenta noni dici accessio inuadat. † Por
rò iudicia in huiusmodi diebus, ppter accessionum vehementias incidere clarissime demonstrat, †Ex cod. quidẽ græ. posset uer ti. Porrò pro pter accessionũ vehementias hmõi coincide re dies clarissi me demõstrat, quòd vide licet in diutur nis morbis non similiter euenit. ex veteri tamẽ tralatio ne ita uertit Andernacus.
q̃ videlicet in diuturnis morbis non similiter eueniunt. Sicut. n. accessionum vehemẽtia, ita die-
rum quoq; coincidentium numerus, in illis exoluitur: † sic rursus accessionis vehementia crisim
alio, q̃ statu, tpe fieri compellit. Quare in omnibus fere diebus peracutos morbos iudicari, vide-
re licet, qm̃ vltimus ipsorum dies decretorius est septimus: & ante hunc nõ quartus modo, sed ẽt
tertius, quintus, & sextus aliquãdo, decernunt. Quin & de primo, an decerneret, inter medicos, vt
dicebatur, quæsitum est. Reliquus itaq; secundus ordine decretorio indubie elapsus est: sit autẽ, si
vis, & primus: Sed tertius, quartus, quintus, sextus, septimus, oĩs decernũt. Ac oĩs dies post mor-
bi principium in peracutis, propter accessionum vehementiam decernere videntur. Ergo sextus
Bẽt, etsi nec inter decretorios, qui circuitu constant, nec impari numero ascribatur, tm̃ & ipse persæ-
pe decernit: qm̃ intra peracutorum terminũ continetur. Vniuersi aũt tales morbi, alterum duo-
rum habent: vel synochon. i. febrem continentem (ita. n. appellant, quæ à prima constitutione
eundẽ tenorem sine manifesta declinatione ad crisim vsq; vti diximus, seruat) vel febrẽ aliam, quę
etsi manifestas habeat declinatiões & accessiones, non tm̃ tertio quoq; die manifestas tm̃ habet, ve-
rum in ipsorum dierum quoq; medijs, quemadmodum & semitertiana. Proinde Prima peracu-
torum differentia, velut vna quædam est accessio: quamobrem nihil, quãtum ad accessionẽ perti
net, impares paribus præstabũt, cũ febris singulis diebus æqualis existat: Secunda, etsi per triduũ
magnas habeat accessiones, & veluti principia circuituum, tamen medius ipsorum dies tãtam &
ipse in peracutis morbis accessionem frequenter affert, vt etiam magnis aliorum quorũdam mor
borum accessionibus nihilo sit inferior. Cum igitur morbus velut ad septimũ festinat, & secun-
dum ipsius rationem in eodem iudicãdus est: mediæ vero accessionis magnitudo naturam ad cri-
sim ante suum tempus venire compellit: vel extrinsecus aliquid euenit, ipsam iritans: sic crisis
sexto die prærumpet. Atq; hæc tanto peior est ea, quæ septimo futura erat, quanto magis ipsam
præuertit. Pessima vero crisis secundum aliam rationem sexto die accidit: quam in opere de iudi-
Ccijs plenius enarrabimus: quippe ad illud proprie pertinet bona malaq; iudicia distinguere: hîc
tm̃ de diebus decretorijs disserere statuimus. Sed, quia semel de sexto die vniuersa dicere parauí-
mus, hoc quoq; adhuc summatim adiungemus. Inuadunt quidam morbi, secundum diem pri-
mo grauiorẽ habentes, quartum tertio, & totas accessiones in diebus paribus: qui longorũ quidẽ
morborum naturã, quemadmodum in cõmentarijs de crisibus ostendemus, habent: iudicium tm̃
præuertunt, vt acuti, propter accessionis vehementiam: hi ẽt secũdo die interficiunt, & quarto, sed
sexto plurimos. Etenim in secũdo die natura quodammodo valida adhuc est: item in quarto ad-
huc valida magis, q̃ in sexto, sed non dum in certamen venire audet: at in sexto accessionis vehe
mentia frequenter eam ad certationem prouocat. Quare alterum è duobus sustinet: vel in ea cõ-
cidit, & prius, cũ, quæ offendunt, excreuerit, exstinguitur: vel plurimum ex eis propulsat, relíquum
vero adhuc non potest, verum imbecilla & defatigata prorsus cadit, & languida iacet. Deinde, si
quo modo postero tpe recreari ac refici potuerit, paulatim morbum cõcoquit: q̃ si morbi relíquię
eius robore maiores sint, tandiu æger superuiuet, q̃diu natura adhuc sufficere potest: morietur tm̃
postea. Iam vero de diebus coincidentibus abunde dictum est.

Cur Vigesimus fortior Vigesimoprimo: & quòd Septimanæ, ac Cætera tempora Iudicatoria, Integris diebus nequeant numerari. CAP. 9.

D

CVr autem & vigesimus & vigesimus primus, multo magis vigesimus, decernat, explicabo.
Primũ, qm̃ huiusmodi morbus diuturnus iam est, ipsas accessiones dies pares excipiũt: de-
inde, q̃ septimana non integris septem diebus constet (veluti prius expositũ est) nouit hoc quoq; in Prog. cõ. 3. t. 3. 4ª. 207. b
« Hippocrates. Cum. n. dixisset in opere prognostico, ‖ Hi ergo ex acutissimis morbis per quatuor
« in vigínti ex additione perueniũt: his subiungit: ‖ Verum hmõi supputatio per integros dies ni Ibidem.
« mirum fieri nõ potest: quippe cũ nec annus nec mẽses ipsi integris diebus numerari possint. Vt
ígit annus ad trecentos sexaginta quinq̃ dies particulam diei, maiorem quarta, adiectã habet: tũ
mẽsis ad trigínta dies absoluendos vnius dimidium desiderat: sic & septimana, sexta maxime diei
parte, vt septem integros habeat, indiget. Quamobrem fit, vt tres septimanæ non vnum & vigín
ti dies íntegros, sed minus fere tota dimidia parte vnius cõsequant. Ob quod, ẽt numerum hmõi
non magis vigínti, cũ vni & vigínti diebus vicinũ, vtriq; parti conuenire videas, Nam, cũ totus lu
naris circuitus septẽ & vigínti diebus & adhuc tertia vnius parte absoluat, ideoq; septimana q̃li-
bet septẽ diebus minus sextante cõstet, tres septimanæ vigínti dies & dimídium habebunt. † Qm̃ †Igitur Vige-simus exactã periodũ propin quã sibi vendi cat, quoniam tales, &c.
ígit vigesimus exactã periodũ propinq̃ sibi vendícat, tales iam morbi inuterascũt, & accessiones
paribus diebus accípiunt: quorum vero accessiones in imparibus eueniũt, horum & iudícia ad vi

gesimum-

A † et in idē utrosq; &c. et. ita uetus iter.

B † nā, cum propriæ cōmunis admiscea-tur, sitq; paulo breuioris tēporis, ita quoque aliquid de septimanæ numero cōfringi, & uelut i medio quodā proprii et cōis cōsistere, necesse est: uoco autē proprii, qui ex Signiferi circuitu proficiscitur, nā is cuiq; nostrū uirtutē affert: cōem, qui ex circuitu mēstruo fit, quē supra et c.

C † Alii legūt, plus quarta parte unius diei de septimana demat.

* Al. quarta.

D † Al. sumatur enī ex uiginti sex diebus & dimidio, et ex unius diei tertia & duodecima parte, pars ḡrta: erit sanè tps dierū sex & dimidii & quintæ partis, & particularū aliarū minorū insuper adiectarū, q̄ sunt, primum sexagesima, dein.

E † et quadragesimaoctaua parte.

F † Addendum, & quadragesimaoctaua.

‖ in Prog.cō.3. t.4.4ª.207.b

** Audaciā esse.

gesimumprimū delabūtur. Non solum aūt Lunæ circuitus, sed menstruū etiam tps apparitionis, E virtutem quandā in nos possidet, vti prius docuimus: ipse etenim Signiferi circuitus accōmodatissimus est vnicuiq; rei proprijs principijs: menstruale vero tps, quo Luna conspicit, ambitem nos aerē immutās, oibus ex æquo hominibus cōem effectum ostēdit. Demonstratū est aūt & hoc tps viginti & septem dies propemodū continere: ideoq; septimana eius minor adhuc prius dicta merito euadet. Siue.n.à triginta, tres illos, qui circa coitionem sunt dies, in quibus nihil adhuc de aere decernitur, auferre cogites: siue à viginti nouē & dimidio, reliquū tps, quo Luna manifestū de se lumē præbet: priore mō septē & viginti dies, altero viginti sex & dimidiū, habebit. Q̄m ergo mutationes corporibus nr̄is accidere diximus, quasdā proprias, quasdam cōes: proprias, quæ tanq; ad propria principia spectent: cōes, quæ ad communem ambientis vsum: [a] † ad eūdem modum vtroq; Lunę circuitus fieri contingit, & cōes proprijs paulo breuiores esse: ⁊ Atq; ⁊ sic iam ex septimanę numero quippiam auferetur. [b] † Nam, si propriæ cōis admisceat, sitq; paulo diutur F nior, ita quoq; septimanam imminui, & veluti in medio quodam proprię & cōis cōsistere, necesse est. Voco aūt propriam, quę ex Signiferi circuitu proficiscitur, nam is cuiq; nostrum virtutem affert: cōem, ex menstruo tpe ortam, quam supra recensui nequaquā septē & viginti dierum esse. Nam, si, à mēstrui tpe exacto, quod ad triginta dies integros vnius dimidiū maxime requirere dicebatur, tres qui circa coitum sunt, dies ademeris, reliqui videlicet viginti septem minus diei dimidio erunt. Itaq; hoc tps non mēstruale totum in septimanas diuiditur. Quare cōe tps septimanæ, quod aerem immutat, minus erit eo, quod singulis est propriū: q̄q̄ & hoc virtutem habere diceba tur, ideoq; non nihil ex alterius septimanæ tpe cōfringere: vt medium vtriusq; tps, quod velut mistum ex eis est, [c] † plus sexta parte septimanę demat. Ac exactam quidē vel misturam vel ablationem Deus tm̄ nouit: quantum vero humana coniectura indipisci licet, præstat circuitum earum cōem, medium inter vtraq; collocari. Cum ergo apparitionis manifestæ & efficacis tps, sit dies vigesimussextus & dimidius: Signiferi vero circuitus expleāt viginti septem dies cū tertia vnius parte: liquet medium ipsorum fore vigesimūsextum diem, ad hęc dimidium, & tertiam maxime et duodecimam vnius diei partem. Siquidem, vbi vtroq; tpe coniuncto dimidium acceperis, medium ipsum inuenies. At hoc tps medium à viginti septem diebus duodecima maxime vnius diei parte deficit: quia, si in quatuor ipsum diuidas, exactum septimanæ tps offendes, non sextā modo vnius diei parte, sed ēt maiore indigēs. [d] † Sumatur.n. ex viginti sex diebus & dimidio pars quarta, & ex vnius diei tertia & duodecima: erit autem tps dierū sex dimidij quinta pars, & particulis alijs minoribus insuper adiectis, quæ sunt sexagesima prima, dein centesima vigesima, ducentesi- G maquadragesima. Idem tempus & hoc dici possit dierum sex, & dimidij, & sextæ partis diei, & vigesimæquartæ, & quadragesimæoctauæ. Abest aūt huiusmodi tēpus à septem diebus vnius diei quadrante, &, si exacte computes, [e] † sexagesima parte, centesima vigesima, & ducētesimaquadragesima. ⁊ Quæ cum ita se habeant, tres septimanæ viginti diebus, & sexta vnius diei parte, [f] † comprehendentur. Proinde, si hunc in modum exacte rationem ineamus, trium septimanarum numerus paululum viginti dies excedet: atq; his multo magis, q̄ viginti & vni, erit proprius. Iam sa nè ostendi secundum rerum veritatem, &‖ Hippocratis sententiam, nullam horū supputationem per dies integros fieri posse, hoc est absolute citraq; fracturam, neq; septimanam, neq; quaternionem, neq; mensem, neq; annum, neq; alium quemuis numerum.

Quibus & Qua de causa Tertium hunc de Diebus Iudicatorijs librum Galenus composuerit. CAP. 10.

QVi iam disputationis huius subtilitati succenset, ac difficilem eam existimat, hunc nemo ipsam addiscere cogit: verum primus huius operis liber ei sufficit. Quo'd, si non laboris fugi tantior sit, secundum quoq; adijciat, à tertio autem abstineat. Nos siquidem hæc paucis plane', ijsq; inuito', scripsisse affirmamus. Vos o' Dij immortales nouistis, vos in testimonium vo- H co, hæc me amicorum quorundam precibus vehementer adactum scriptis mandasse.

Aduersus eos, qui Nugantur de Numerorum Dignitate. CAP. 11.

NAm stulti nimirum essemus, si huiusmodi sermonē vulgo cōuenire arbitremur: quoniam illi vnionem, matris expertem, dualitatem numerum inaudire suauius est: & alia ratione vnitatem formam esse, dualitatem materiam infinitam: deinde trinitatem absolutam harmoniā, vel perfectum numerum, et primum, aut solidum, aut planum. Quicquid.n. in mentē ipsis venit, dicunt, alij aliud, & Mineruam aliquem numerū appellant, alterum Dianam, alium Apollinem. Quemadmodum igitur hoc nō ignoramus, ita dicere dedignamur, cum nullam demonstrationē scientificam hmōi placitis adducere queamus. Et amicis frequēter ipsa re ostendimus, hmōi frigidis sermonibus vtēti, siue quēcumuis numerum laudare siue reprehendere voluerit, procliue esse. Nā periculū est, ne eo' stupiditatis veniāt, qui hmōi nuganť, vt, cū vel de septimana, vel de alio quouis, dixerint, nō cōtenti solis hmōi ineptijs, addāt Pleiadas septem, & vtrāq; Vrsam ἑπτάστερον ideest septistellam: etenim sic nomināt: immo & Thebarum ἑπτάπυλον, quasi dicas, septiportarum, meminerunt. At quid ad rem propositam spectat, si Pleiades septem sint, Dionem laterali morbo laborantem septimo die de morbo iudicium sustinuisse? etenim alia's nono, alia's decimo die

A die crisim habuit. Quid aūt similitudinis est, si septē Nili sint ostia, Theonē pulmonis vitio ægrotantē, septimo die iudicatum fuisse? nam aliq̄n quarto, interdum quinto, morbi iudicium accepit. Verū, vt in alijs omnibus duplex vitij cuiusq; ac prauitatis natura est, excessus & defectus: ita hīc quoq; Non nulli eos, qui veritatem de septimana dicere conātur, prorsus auersantur, quippe qui sermonē quēlibet summo odio, prosequunť: Non nulli in tantam nugacitatē incidūt, vt ēt ea, quę ad rē nihil pertinent, cōmemorēt: vtriq; Vrsæ, inquiunt, septē stellę sunt: primū sanè verum non est, sed hoc extremam eorū insciitiam coarguit. Esto iā verū, sed neq; Bootes, neq; qui per ipsas Vrsas trāsit Draco, septē stellas obtinet. Pari modo nec Corona, nec Ophiuchus, nec Cācer, vel Leo, *Engonasis. nec oīno vllum ex duodecim signis, in quibus planetę ferunť: Etsi illa, terrena exornare atq; ēt disponere non astronomis modo, sed ēt philosophis clarissimis, in confesso habetur. Quamobrem nec recipiendi sunt nugatores: nec cogendi, qui huiusmodi speculationem semper refugiunt.

Quæ Hactenus monstrata sunt: & cur Quaterniones aliqui Cæteris necessario iungantur, aliqui separentur. CAP. 12.

AMe ita q; veritatem ipsam, quantum homini licet, inuētam esse puto: quam quidem & Hippocrates prius cognouerat, sicut & præscriptis verbis indicauit: vulgare aūt medicorum ge B nus præ segnitie eam subticuit. Enimuero nec aliud quippiam ab Hippocrate frustra scriptū inuenio, nec illud, q‖ vlla horum computatio totis diebus fieri nequit: Atq; principium non astro- in Prog.cō.3.t. nomis tm̄, vel naturalibus philosophis, sed agricolis quoq;, & nautis, hominibusq; omnibus rece 4.4ª.207.b ptum assumi, Lunam videlicet terrestrem plagam, veluti Hyparchū quēdam magni regis Solis, gubernare. Huiusce circuitus dies decretorios sequi monstrauimus: ad hęc coincidētium dierum causas indicauimus: item, cur tres septimanas ad vigesimum, non ad vigesimumprimum, potius Hippocrates voluerit deducere. Cęterum his demonstratis, nullum adhuc negociū est, inuenire, quare primam septimanam à secunda separet, hanc autem tertiæ coniungat. Neq; enim secūdam primæ, crisi ad quartumdecimum diem peruenientę, coniungere ratio postulabat: neq; tertiam à secūda remouere, cum vigesimus magis, q̄ vigesimusprimus, iudicia excipiat. Quoniam vero inter septimanas ipsas duę quidem primæ separantur, tertia vero copulatur, perspicuum est quaterniones quoq; non nullos necessario coniungi, alios separari. Itaq; secundus quaternio & primus coniungentur, q̄ vnius septimanæ primę bifariam diuisæ particula vterq; sit: tertius à secundo disiungetur, quoniam & septimana secunda à priore separata est. Tertius aūtē quarto copulabitur, q̄m secundæ septimanæ vterq; particula est. Hic itaq; rursum quartus propter tertiam septimanā C secūdæ coniunctam, quinto copulabitur. Adiungetur etiam sextus quaternio quinto, in decimo- septimo die, tanq̄ tertiæ septimanæ pars vterq; existens.

Quis Proprie Acutus morbus, quis Tardus, quis Brevis, quis Longi temporis dicatur. CAP. 13.

QVapropter ad bonam victus rōnem instituendam vtilissimum est iudicij tēpus præcognoscere: num vero acutum, vel diuturnū, vel alio mō, morbum noīare cōueniat, qui vigesimo die, verbi gra, iudicandus est, id nihil ægro præsidij affert. Potest.n. quispiam ne locutus quidem, immo qui nec prorsus cogitauerit, qui nam ipse vocādus sit, probum victus modū ægro instituere, modo nihil ex alijs præterierit, quæ huc cōferre videntur. Iam sanè veritatem simul & vtilitatem exposui: sophisticarū autem nugarum finis iam esto post hęc ostendentibus nobis hoc in loco, quātum pleriq; medici ea, quæ conueniant, ignorent. Putāt.n. acutum vocari morbū, qui celeriter iudicatur: contrarium huius, diuturnum. At veritas nō ita habet: Est siquidem morbus *Gra. κρινόμενον. sed forte legendū κινέμενον. i. mouetur quidam breui tempore durans (græci brachychronion appellant) non tm̄ omnino acutus: Huic cōtrarius est morbus diuturnus, vel multo tpe durās (græce chronios vel polychronios) vel quōcunq; aliter quis vocare ipsum malit: Acuto alia morbi natura nullū propriū nomen sortita, op- D posita est, idq; merito euenit: nam acuti morbi (qui, vt Archigenes quidem describebat, cum velocitate est‖ periculosus; vt Hippocrates aūt, cū febre‖ continua éuenit) accidēs necessario erit, vt celeriter iudicētur: etenim ex motus specie acutus nuncupatur. Quiescere aūt celeriter ipsi est necesse, vt qui ad proprium finē properet: nam idem est celeriter moueri, ac ad terminū confluere. Erit iam oīno brachychronius: alia tm̄ atq; alia ratione & acutus & brachychronius dicetur: nam propter motus celeritatem acutus: q̄ vero diu morari is, qui celeriter mouetur, non potest, brachychronius appellabit. † At ei natura alia morbi cōiuncta est: ⁊ multæ siquidem febres diariæ ex frigore quodam, vel adustione partium exteriorū, vel labore breui, vel vigilia, vel tristitia, vel ebrietate, vel ira, vel id genus similibus, proueniunt, paruæ simul & breues, & periculis prorsus vacuę: atq; nemo has vel idiota vel medicus acutū morbum vocare consueuit. Itaq; acutus à brachychronio morbo clare in his ipsis distinctus est: Tardus autem cum polychronio seu lōgo confusus est, q̄q̄ non eandem notionem obtinet: siquidem acutus tardo, oligochronios. i. exiguī temporis, polychronio oppositus est. Omnis ergo acutus planè exiguī tēporis morbus est, & omnis diuturnus necessario tardus: non tm̄, si breuis temporis, acutus statim est: neq;, si tardus, longi temporis. Proinde ex tali immutatione non admodum manifesta compluribus medicis, non appellationes tantum, sed rerum quoq; ipsarum dignotiones, confusæ fuerunt.

*Gra. κρινόμενον. sed forte legendū κινέμενον. i. mouetur

de Vict. rat. in morb. acut. cō. t.t.8.7ª. 108.k

*Græ κρίνεται. sed forte κινεῖται. i. mouetur.

† Al. ex antiquis. At ei proxima ē natura alia morbi brachychrony qui dē, non tamen acuti. et ita uetus interpres.

Galeni

GAL. IN PRIMVM PRORRHETICI
LIBRVM HIPPOCRATI ATTRIBVTVM
COMMENTARII TRES.

Ioanne Vassæo Meldensi interprete.

Plurimis locis ad veterum Codicum Græcorum fidem ab Augustino Gadaldino nunc rursum emendati.

CENSVRA

Ex multis, quæ habet Liber falsa, diminuta, empirica, & quæ ad vniuersales prædicendi regulas reduci nequeant, non esse Hippocratis existimatur. Est tñ Authoris, eiusdem cum Hippocrate artis, & ex Galeni commentarijs, multis summæ vtilitatis documentis refertus.

ARGVMENTVM

Totus ferè hic Liber in Delirij & Spasmi Prædictionem expenditur, vt etiam habetur à Gal. com. xxi tertiij huius commentarij 182 f.

G

COMMENTARIVS PRIMVS.

On tamen ẽt Herophili sniam, qui τὴν προγνωσιν. i. presensionẽ preco gnitionẽ ve, ἀπὸ τῆς προρρήσεως. i. à pdictione, certo & incerto distin guere conat, probare oportet: presentimus siquidẽ mõ vtroq; & predi cimus, veluti & cetera oia, omni in arte. Imbres ligdẽ siccitatesq;, & frí gora & estus, & vẽtos & ventorũ trãquillitates, quibusdã ex signis pre sentiũt tũ nauium rectores, tũ rustici: atq; interdum quidẽ tum exacte tũ certo, interdũ & ad pbabilẽ vsq; expectationẽ. De signis autẽ hmõi cum alij pleriq;, tum Aratus in libri, eorũ quæ in aere conspiciũtur, cal ce scripsit. At quo nã quis pacto futura pdicere valebit, nisi ea preco gnouerit? Quod sane demõstrauit ẽt Hippocrates in exordio progno

* *Sunt, qui putant hic deesse principium.*

in Prog. cõ. 1. t. 2. 4ª. 189. c

stici, ita scribens: ‖ Præsentiẽs. n. & prædicens coram ægris. Præsensio aũt in anima est nostra: Præ dictio vero eorum, quæ sunt præcognita, per vocem efficitur: constatq; non alia quidẽ in anima nos opinari, alia vero prædicere. Cæterũ, quo nam pacto liber inscribatur, cæteris, qui opera ar tis nõ valde curauerunt, peruestigandum relinquẽtes, † quæ in libris lingulis sunt cõscripta, ipsi} H contemplemur: qũo in alijs quoq; fecimus, quæ antea exposuimus, alijs quidem distinctiones ali quas necessarias à scriptore prætermissas adijcientes, alia vero non esse vniuersalia demonstrãtes, quamuis dictionis charactere forma ue, tanquam de eiusmodi, author differere videatur.

† *ipsi quæ in libro sunt cõscripta singula.*

* *quos.*

Qui Comatosi inter initia fiunt, cum capitis, lumborum, hypochondrij, colliq; dolore vigilãtes, phrenitici ne existant? Stillatio è naribus his perniciosa, tum aliàs, tum si quarto cœperit die.

Cõplura veterũ exẽplaria verbo/phrenitici/verbũ/existãt/nõ hñt adiectũ. Hinc exorta est qõ, vtrũ ne eos, qui ita habẽt, quis iã phreniticos appellabit, an fore expectabit. Adiecto vero verbo /existãt/atq; in hũc modũ simul scripta oone/phrenitici ne existãt? qõ est, an, qui ita affecti sunt, iã phrenitici sint, vel nõ sint. Qõni aũt eiusmodi iã & alia quædã nõ momẽtanea annectitur qõ, quam & de febriliũ accessionum principio mouerunt. Nempe in illis rõni consentaneum esse vi detur, non postea venturam præcognoscere nos accessionem, sed incipientẽ iam dignoscere ex al teratione pulsuum. Qm vero non dũ insignẽ acceperit magnitudinẽ † vt ægro quidẽ tanq; dicen da conspicue videatur, à nobis vero vt tanq; iã facta cognoscatur, res hæc non aliter, q; plantæ re cens è terra ortæ, dignoscitur: quas rusticus quidam, vel qui in plãtis oĩbus dignoscendis est peri tus, confestim internoscit: cæteris vero incognitæ manent. Agros siquidem herbas germinatio ne simillimas

† *Forte clarius. ut nec ipsi ægrotanti conspicue appareat, par sanè ẽ, ut ab illo quidẽ tanquã futura prægnoscatur, à nobis aũt tanquã iã facta cognoscatur: quãdoquidẽ res hæc. vide etiã ifra cõ. 5. in fine.*

A ne simillimas sæpius ferre conspicimus: quas nos quidem nõ internoscimus, rustici vero interno uerunt, quid nam scilicet ex his herba sit, quid triticum nuper enatum, quid hordeum, quid zea, & quid nam aliorum vnumquodq;. Ad hũc quoq; modum res habet in arboribus: nempe et eas, cum oĩbus suis partibus absolutæ sunt, vniuersi cognoscimus: cum vero enasci incipiũt, omnino à paucis cognoscuntur. Sermo igitur hic, veluti admodum probabilis, recipiendus est. Sed dein ceps est inquirendum, quid nam per phrenitim oporteat intelligere. Nempe Hippocrates in li bris epidemiorum, vt in eorum docuimus commentarijs, ‖ continuam eam, quæ cum acuta febre est, dementiam, phrenitim appellare videtur: continuam aũt dixi, quia non nũquam in vehemen tium febrium vigoribus desipientiæ supereueniunt, sed in declinationibus confestim desistunt. Μαίνεσθ; siquidem id est insanire, oẽs homines dicunt eos, qui desipiũt citra febrem: φρενιτίζειν ve ro, qui cum febre id patiuntur: Quod vero in febris vehementis vigore accidit, appellãt & ϖδαπόλλαι, & ϖδαχθῆναι, & ϖδαληρῆσαι, & ϖδαφρονῆσαι: phrenitim vero non appellãt, nisi febriat æger & continue deliret. Continuitate igitur dementiæ, quod q; simul cum febre fiat, phrenitim agnoscemus: nihilo vero minus phreniticos esse dicimus, quicũq;, comatosi cũ sint, nõ sapiũt, sed delira loquunt, atq; à præsentibus expergefactis stupefactis similes vñr. In hũc itaq; modum, & in

3. Epid. cõ. 3. t. 45. 46. 3ª. 144. c

« B epidemiorum tertio ita ait, ‖ Nullus aũt phreniticorũ vehemẽter insaniuit, vt in alijs, sed alia quadam veternosa in somnũ delatione capite grauati moriebantur. Sermonem itaq; hunc tanq; maxime probabilem recipio, vocariq; oẽs ab Hipp. phreniticos existimo, qui mente læsi cõtinue fuerint, quo modo & qui insaniunt, sola febre ab his discrepantes. Sed, qm his magna ex parte insit, vt palpebris apertis vigilẽt, ob id quàm plurimi medicorum vigiliam etiam huiusmodi inter ea, quæ phrenitidem indicant, scripserunt. Dixi, huiusmodi, qm & cum comate vigiliæ fiãt, vt Hip pocrates ipse in epidemiorum tertio ostendit, inquiens, ‖ Prehendebat aũt eos vel coma continuũ

3. Epid. cõ. 3. t. 45. 3ª. 144. c.

3. Epid. cõ. 3. t. 39. 3ª. 144. b

« non somniculosum, vel perui giliũ laboriosum. Vt coma sit in somnum delatio, nequeuntibus, qui ab hoc occupantur symptomate, vigilantium munia obire, sed tum palpebras claudere cupiẽ tibus, tum dormire sperantibus. Contingit aũt interdum horum quibusdam, vt clausis palpebris dormire nequeant, sed plurimum vigilent: quod Hippocrates coma non somniculosum appel lauit. De eo autem, quod per vocabulum coma significatur, librum habes integrum nostrum: in quo pluribus testimonijs Hippocratem cataphoram omnẽ id est ad somnum delationem, coma appellare demonstrauimus. Quo fit, vt in præsentia eosdem comatosos & vigilantes dici mirum non sit. Si. n. comatosi quidẽ, sed absq; vigilijs fuissent, non quæsiisset, phreniticos ne eos vocare

‖ Typhomania apud Hip. in li bris, qui d mor bis inscribunt, nõ memini le gisse: sed de ip sa affectiõe lib. 1. de mor. circa finem (vbi ipse Hippo. agit de phrenitide) vñ nescio quid in nuere: verũ ibi deesse aliquid arbitror, & ea de cã in Aldĩa æditione appo suerunt asteris cum. Lib. ãt. 4. Epid. ‖ historia in Attici puero legitur τυφλο μανίη ‖ græcis cod. ‖ prellis ad dito λ: sed hic apud Gal. & in lib. de Comate, & in explanatiõe ling. Hip. scribit τυφω μανία sine λ: & in lib. cui ti tulus ẽ, finitiones medicę Ga le. ascriptę, scri ptũ est, non ty phomaniã, sed typhoniam es se vel lethargũ delirum, vel de lirium lethar gicum.

C oporteat, vel iã existẽtes vel futuros. Perpetuo siquidẽ ita me audias ob ea, quę primã rerum oĩum generationem, non solarum affectionum, prægrediuntur. Iam vero, si neruosæ partes male cũ vi gilia sine comate inter morbi initia affectæ fuissent, nec ita quidẽ quæsiisset, an phreniticos eos ap pellare opus sit. Nempe, qui sine vigilia comatosi existunt, nullo pacto sunt phrenitici: at, qui si ne comate peruigilant, si id per initia cum prædictarum partium dolore perpessi fuerint, de neces sitate phrenitici existunt. Si vero vigilia comati annexa fuerit, ambiguitatem res habet: Atq; ob id in oone, ἄρα cõiunctionem, idest ne, adiecit: qua tono circũflexo vtimur, cũ de quibusdã rebus addubitamus. Quod aũt & in sequentibus memoria tenere cõmodũ existit, id semel intellectum perpetuo habere in promptu debemus: & quæ pp causarum externarum aliquã facta sint, & quæ morbi rõne superueniãt, distinguentes. Nam, si quis, vbi cõtente ambulauerit, vel alia exactione lassitudinẽ senserit, vel & vna cum his exustus fuerit, simul febrire cœperit, capite item dolere & lumbis hypochondrio & ceruice, nullam magnam profecto ex his accepturum te vel ad futura rum, vel iam natarum affectionum discretionem, sperueris notam. Verum, si absq; externa causa prędictas partes infestauerint dolores: si vigiliæ quidem ęgro contigerint absq; ea, quę in somnum fit, delatione: deliraturum eum sperabis. Quo d si vna cum comate coniungantur, tũc diem

D vnum expectes, in quo, motionem ægritudinis dignoscas, oportet. Phrenitis siquidem, quæ exquisita est, & nulli alteri morbo permiscetur, fit, cum bilis flaua locũ, in quo princeps animæ pars residet, prehenderit: Lethargus vero, cum locum eundem humectarit diluerit q; pituita: nã, quæ partibus in alijs ex bile & pituita noxæ cerebrum ipsum ad sympathiam trahere possunt, cõtinuæ hæ non sunt. Quoties igitur vterq; humor cerebro molestus fuerit, prehendunt contraria homi nem symptomata, ita vt tum vigilet, tum leniter in somnum deferatur. Cum vero & ad somnum defertur simul & desipit, mistam ipsi permanere affectionem. est putandum. Non nunq; & in ho rum alterum res ita deflexit, vt vel bilis, vel pituita superior sit, ægerq; reddatur aut phreniticus exquisite, aut lethargicus. Ego vero, quoties ad finem vsq; tum desipientia tum coma persistunt, affectionem hanc ex phrenitide & lethargo mistam appello: quidam Typhomanian vocauerũt, vt et in libro de ‖ morbis ab Hippocrate scriptũ est. In tertio vero epidemiorũ (vt paulo ante dixi) phreniticos oẽs appellat, qui continue desipiũt cũ febre. Iã reliquum est, vt quæramus, quam ob causam dictionis principio dixerit, Qui comatosi inter initia fiũt. in calce autem, Tum aliàs, tum si quarto cœperit die? Nempe principij nomẽ indicat quidem & primum morbi ingressum insul tumq; : indicatq; & eum, qui secundum latitudinem ad tertium vsq; vel quartum extẽditur diem: indicat præterea & primũ morbi tempus, cum morbum in quatuor diuidentes tempora, cõsta re

ex principio, incremento, ſtatu, & declinatione, pronũciamus. Sed de his ex principij nomine ſi- E
gnificatis in primo de iudicationibus eſt demõſtratum. Nunc aũt, in quo ſignificatu dictum hoc
nomen ſit, cõſideremus. Arbitror equidem Hippocratem in prima dictionis parte ἀρχὴν. i. prin
cipium dixiſſe, morbi totius ingreſſum, qui ſecundum latitudinem intellígitur: In calce autem cũ
ait, tum alias, tũ ſi quarto cœperit die, dicere tunc ἄρχεσθαι. i. incipere, prædicta ſola ſymptomata,
egro iã quatuor ante diebus febre correpto, vt in eo, quod ſm latitudinem ſumitur, principio ge-
nerentur tum coma, tum vigilia, tum partium neruoſarum dolores. Nẽpe primo vel ſecundo die
præ copia ſanguinis, qui pp bilis permiſtionem acrimoniam quandam mordacem habeat, poteſt
reddi idem eger tum comatoſus, tum vigilans, grauata quidem ob ſanguinis copiã cerebri faculta
te, ſed à bile vlcp adeo irritata, vt ſomnus inhibeatur. Quarto vero die copia iam imminuta, & præ-
ſertim ſi medicus eam vacuare præuerterit, atq; acrimonia cocta, deſinere vtrũq; ſymptoma, tũ co
forte, &c. ma, tũ vigilias par eſt. Si ergo, quo tpe ceſſaſſe debuerũt, ea fieri videanẽ, bilẽ vel pituitam cerebrũ
inuaſiſſe, non ſanguinis copiam, id cõmonſtrat. De potentia aũt quarti diei in libris de diebus iu
dicatorijs eſt dictum, cũ inibi mentem Hippocratis explicaremus, qũo & in prognoſtici cõmenta
2ª. Aph. 24. Ex tra. ord. 15. g rijs: Nẽpe hũc ait‖indicem ſeptimi eſſe: quod eſt, eã habere naturã, vt, qualis nam ſeptimus futu
rus ſit, indicet. Cum ergo ſignum malũ, quarto apparuerit die, malus de neceſſitate ſeptimus eſt F
futurus: ſi vero ſalubre & bonũ, ſeptimus bonus erit: nam proportione virtutis ſigni, tũ magis,
tum minus vel bonum vel malũ fore ſeptimũ ſequens eſt. Quæ aũt ſigna magis minusq; tũ perni
cioſa tum ſalutaria exiſtũt, in prognoſtico oſtenſum eſt. Septimum igitur proportione quarti, ma
gis minusq; tum bonum tũ malũ fieri cõtinget. Cũ itaq; ſtillatio è naribus ſemper malũ ſignum
ſit, abſolutiſſima morbi malitia ſignificaẽ, ſi quarto fiat die: vt ſiquidem natura collectam in cere-
bro abũdantiam conata eſſe, vt expelleret, ſed nequiuiſſe. Talium aũt ſignorum genus deterrimũ
eſſe conſtat: nẽpe quę vel Tubercula vel puſtulæ ex imo ad cutẽ enata recurrerunt, grauiſſima om
nium exiſtũt: Sudores quoq;, qui cœperũt quidẽ, ſed protinus ceſſauerũt, prauí ſunt: Deiectiones
† *Al. hæmorrhoidæ.* item, & q̃ per ſanguinis eruptiones,}vel in mulieribus per vterũ vacuanẽ: oia ſiquidem hæc de-
teriora his ſunt, quę nullo apparẽt pacto, ſi, vbi cœperint, ceſſent. Contingit. n. interdum coquen
tem adhuc contriſtantia naturam non dum ad horum expulſionem excitari: in illis vero, quæ cœ
perunt quidem, ſed protinus deſierunt, apparet veluti excitatio quædam, conante natura excerne
re, quæ moleſta ſunt, atq; ita ob imbecillitatem, quod propoſuerat, perficere nequeunte.

2 *Ventris valde Rubens Proluuies mala quidem in omnibus morbis, non minime vero in prædictis.* G

Signorum ſingulorũ vires docet in prognoſtico Hippocrates: vultq; in calce libri virtibus dic-
torum ſignorum æſtimatis perpenſiſq; id eſt inter ſe collatis, fieri ita prænotionem. Nẽpe ſigno
rum quædam ὁμοειδῆ id eſt ſpeciei eiuſdem, exiſtunt (cum autem ὁμοειδῆ dico, quali & ὁμογενῆ id
eſt eiuſdem generis, iam dixerim, ita me audías) alia vero neq; genus habent idem neq; ſpeciem.
Speciei ergo eiuſdem ſunt, quæ in vna aliqua fiunt affectione. Quæ quidẽ per ſputa excernũtur,
affectionis tum pulmonũ, tum thoracis, tum aſperæ arteriæ, tum gutturis, atq; (vt in ſumma dicã)
reſpirationi ſubſeruientium inſtrumentorum ſigna ſunt: horum autẽ ipſorum, quę & in reſpira-
tione vitium per ſe & primum cõtraxerunt: nam ab his ſeparantur, q̃ per conſenſum afficiuntur.
Cerebri quoq; & mẽbranarũ ipſum tegentiũ, quo nam afficiantur mõ, ſigna ſunt, per ea quidem,
q̃ excernunt, q̃ per nares & palatum vacuanẽ: per functionũ vero leſionẽ, quæ in cataphoris, vel
vigilijs, vel deliriẽtijs, vel cõuulſionibus, vel totius corporis tremoribus viſunt. Si quis igitur ſi-
mul tum deliriat, tũ conuellaẽ, cp affectio ea grauior ſit, q̃ ſi alterum illorum dũtaxat fuerit, liquido
conſtat oĩbus: pari modo ſi difficulter ſpirans protinus & nigra expuat. Sed forſan hęc nũ recte
inter ſe quis permiſcuerit iuxta eam, quę in libris eſſe debet, doctrinam: ſufficit. n. cuiuslibet vir-
tutem recẽſere permiſſa diſcentis arbitrio omnium in ægrotantibus contemplatione. Signorum H
aũt diuerſi generis connexio prorſus inutilis eſt, & cũ in libris ſcribitur, & cum in exercitationem
per eam, quæ ſermonibus fit, conuentionem venit. Nempe definita cuiuſq; ſimplicium virtute ſa
tis eſt poſtea ſemel duntaxat dicere, quod dixit Hippocrates, ‖perpẽdendas ſcilicet ſignorũ vires,
in Prog. cõ. 3. t. 37. 4ª. 211. c conferẽdasq; inter ſe, vt de ęgrotantibus quippiam enuncietur. Si quis autẽ ſignum malum eſſe
vrinas nigras dixerit: adiecerítq; & peius eſſe, ſi nigra quoq; expuerit: & deinceps hoc rurſum pe
ius, ſi & nigra deiecerit, atq; ſi inter initia id contigerit: præterea & peius adhuc eſſe, ſi quarto id
in Prog. cõ. 1. t. 6. 7. 4ª. 191. a. b fuerit die: adiecerítq; et his, tum quod in exordio prognoſtici eſt ſcriptum, ‖tum faciem, illã, quam
priuatim mortiferam medici appellant: vanã ſanè ſignorum permiſtionem ſcripſerit. Nullus ſi-
quidem ita amens, vt non intelligat minus male eum habere cuius pulmonẽ vel thoracẽ morbo-
ſa vrget affectio: deterius vero eũ, cuius partem vtrãq; fatigat: ſicuti & adhuc deterius, quem vnà
cum his ventris exercet affectio: atq; adhuc deterius, quem vel iecoris vel cerebri affectus premit.
Quæ igitur vniuerſi vel non ſcripta norunt, ea fruſtra temereq; ſcribũtur: niſi quis vel chartas vel
tempus perdere voluerit: quod ppetua ſeruari memoria velim. Sed ad inſtitutum redeamus. Ca
pite dolẽtibus non abſq; rõne lumborũ dolores, cruricisq;, & hypochõdrij adiecit: nempe pluri-
bus generis eiuſdẽ ſimul factis ſignis non ſolũ ſpecies vel genus affectionis cõpertius erit, verum

quoq;

A quoq; & magnitudo ipſius dignoſcetur. Cum autem deliriẽtiæ coma adiunctum fuerit, eaq; ce-
rebrum male habere demonſtrent, ſecurior noſtra erit cognitio, videbiturq; affectio maior. Cum
vero & è naribus ſtillatio acceſſerit, iam nõ ſecuriorem cognitionem eſſe dixerim, ſed ſcitiſicam
& certam, cũ ſigna victã à morbo cerebri facultatẽ commonſtrent. Quod ſi & quarto die factum
eſſe, id adiectum fuerit, certiſſime ita cerebrum in magna quidẽ eſſe affectione conſtabit, ſed per-
nicioſe hominem habere. Quibus ſi adiecerit quis frigidũ cum è naribus, tũ ex ore expiratũ, per-
nicioſum quidẽ in oĩbus eſt, non minime autem in prędictis: & verũ quidem aliquid enunciabit,
ſed doctrinæ, qua liber pollere debet, ſuperuacaneum: Quo mõ & ſi his adiecerit nigra ſputa: nẽ-
pe & hæc quidem mala ſunt, ſed alterã à prædictis commõſtrãt affectionem, veluti & vrinę: nam
& hæ, ſi nigræ fuerint, vitioſam præſtãt notam, affectionem tñ aliã oſtendunt. In prognoſtico igi
tur ſeorſum ſignorum ſingulorum virtus declaratur: atq; eorum, quæ affectionem vnã indicant,
concurſus aliqñ eſt ſcriptus, vt in exordio quidem in ea facie, quæ mortẽ portendit, infra vero in
ſuppurationibus, hyderis, & alijs quibuſdam: in hoc aũt libro ſæpius in vna diuerſi generis ſigno
rum concurſione complura ſuperflue implicantur. Valde rubens igitur proluuies, quę in iecoris
fit affectionibus, perperam hoc in loco cerebri vitijs adiuncta eſt: eſt ſanè & ea per ſe non bonum
B ſignum, iocinoris ſcilicet imbecillitatem oſtendens: ſed adiecta cerebri affectioni, duas ob valen-
tes affectiones periclitari hoiem prænunciabit. Sed quid nam hoc? nam ſi pleuritis & peripneu-
monia vno fiant tpe, periculoſius id exiſtit, q̃ ſi horum alterum duntaxat factum ſit: nec minus, ſi
præter hæc dyſenteria quoq; æger vexetur, aut quæuis alia cũ his oboriaẽ affectio. Sed nemo per-
miſtiones huiuſmodi, in libris docet. Ventris autem πλύσεις ἐξερύθρους ideſt proluuies valde
rubẽtes, appellat tenuium ſubſtantia humiditatum deiectiones, vt ſi quis ventrem ſanguine con-
ſperſum aqua abluerit, aquamq; excreuerit: ſic & bilioſa dr proluuies, cum, quod excerniẽ, tale ap
paret, quaſi ex aqua & pauca bile miſtis fiat. Imbecillitas autem retentricis facultatis eſt hepatis, at
que vt plurimum ſanguificę ſymptoma comitatur: hoc autem ſuperfluis, quæ reuomuntur, pro-
portione reſpondet. Nam, cum ventris concoctio inculpata fuerit, nullum ſymptoma hmõi ſubſe
quitur: cum vero ob copiam, vel corruptionem, vel & ſuperfluas humiditates non valde vtiles in
ore ventris relictas, grauatus venter, ad horum excretionem inſurgit, vomitum facit. Tale quip-
piam, & cum ſanguis in iocinore generatur, contingit: atq; ob id cruẽtę interdum fiunt deiectio-
nes: interdum autem & impenſe rubẽtes proluuies, aquoſo ſcilicet ſimul & cruento ichore ex he
pate in ventrem confluente: vel modico ſanguine tum acri tum mordente & velut ſemicocto te-
C nuibus & aquoſis humiditatibus permiſto, atq; colorem illis præſtante.

3 *Denſæ Linguæ, atq; Aridæ, Phreniticæ.*

Scriptum eſſe τραχεῖαν ideſt aſperæ, non δασεῖαν ideſt denſæ, erat melius. Nam, cum lingua cõ
natam ex tum vaſis tum glandulis, quas à fundenda ſaliua σιαλοχόους vocãt, humiditatem habeat:
primus quidem ipſius defectus denſam eam facit: maior vero aſperam: immoderatior autem ſic-
citas perrumpit eam non ſecus, quàm pinguem terram diutini ſqualores: quapropter, vt lingua
ſicca ſimul & denſa ſit, fieri non poteſt. Melius eſt igitur, vt retuli, aſperam ſcribere. Quare alterũ
eſt è duobus: nempe aut ſcriptor neglectim enunciauit: aut, qui primus adſcripſit dictionem, vi-
tiauit. Talis vero lingua ſiccitatis immoderatæ nota eſt: quo fit, vt & ardentibus ſuperueniat fe-
bribus: Hocq; docuiſſe ei, qui ſecũdum prognoſtici legem ad doctrinam accedit, fuerit ſatis: nam,
qui diſcit, liccam linguam ratione eadem fieri intelligit tum in huiuſmodi febribus, tum in phre-
nitico: ſiquidẽ & phrenitica affectio, quam flaua bilis parit, calida & ſicca eſt. Præſtat igitur mea
ſententia dictionem vitiatam eſſe affirmare, quomodo & alias multas ita vitiatas eſſe demonſtra-
uimus apud pleroſq; me ſuperiores veteres, non medicos modo, verum quoque & philoſophos
D & grammaticos & rhetoricos. Sunt tamen ex libri expoſitoribus, qui hoc ipſum defendere ſunt
conati, linguas denſas dici, quæ denſam efficerent vocem, affirmantes: nempe voces quaſdam ita
appellari aiunt, à quibus, qui eas proferunt, δασυόμους ideſt denſi oris, appellitari dicunt. Voces
ergo huiuſmodi cum ſicca lingua phreniticas eſſe aiunt, perinde quaſi ſcriptor dicere non potuiſ-
ſet/denſæ voces cum ſicca lingua phreniticæ. Sed pro vocibus linguam dicere extraneum eſt: nẽ-
pe & hoc pacto quis dixerit tum graues tum acutas, tum paruas tum magnas linguas, vbi vel gra
uem vel acutam, vel magnam vel paruam indicare vocem voluerit. Adde, q̃ nec; voces vllas den-
ſas appellari audierim, quemadmodũ nigras & albas audiui, per metaphoram quibuſdam ita ap-
pellantibus: proinde nec noui quidem, quas nam vocent denſas. Raucas quidẽ & nigras, in libro
de voce, propter voci deputatorum organorũ humiditatẽ fieri oſtendi. Denſas vero ſi alias quaſ-
dam præter has dicãt, explicare debuerunt: & ſi ex his aliquas voces, ſanè eiuſmodi ob humidita-
tẽ potius, non ob ſiccitatẽ fiunt: ſicuti tum acutæ tum clangentes, ob vocalium inſtrorum, quę cir-
ca guttur ſita ſunt, ariditatem. Cæterum linguam nõ vocale, ſed dialecticon ideſt locutionis, in-
ſtrumentum, eſſe conſtat: atq; ob id, cum ea patitur, balbutiem bleſitatemq; in locutionibus fieri
contingit, & non raucam habere vocem vel nigram: cuius generis eſſe quoſdam ſuſpicor eas
exiſtimare, quas ipſi appellant denſas. Ego enim, vt retuli, neminem, qui ita vocaret, audiui:

*De voce nigra vide etiam libro. 4. de locis affectis ī fine ſexti capitis, hac claſſe pagina. 26. f. quanquã ītерps ner terat, obſcura, * de alba autẽ vide lib. 3. de differẽtijs pul ſuũ ca. ult. hac claſſe pag. 63. g*

tametsi plerosq; medicos audiuerim dicentes, palpebras densas, quæ asperitatem quandam exi- E
guam haberent, sicuti est densa lingua: nempe absolutas densitates in palpebris non amplius den-
sitates appellant, sed asperitates: proportione igitur linguæ asperitati hæc respondent.

A* ἐφιδρῶσιν. huius aũt uerbi ἐφιδρῦν, quẽ admodũ et τῆς ἐφιδρώσεως, frequẽtius mẽtio fiet & declaratio in hoc opere.

4 *Vrinæ in Turbulentis vigilibusq; Decolores, nigræ, sublime petentes, atq; in* [a] *sudoribus, Phreniticæ.*

Solœco in dictione participant non paucæ libri huius orationes: vt ob eam rem iure suspicati quidam sint librum Hippocratis nõ esse: [b] † nempe & ob sermonis breuitatem reiectus erat, mochli co quidem inter libros Hippocratis confesso receptoq; : necp eo solum, verũ quoq; & aphorismis ipsis: qui quanq; maxima cũ breuitate enunciẽtur, non tñ, quod solœci particeps sit, in ipsis reperias: adde, cp enunciationes adeo excellunt, vt plane dicant grauem eius libri authorem esse. Præsens vero liber alienam in multis orationibus habet enunciationem: Vt cum in præsenti dictione de vrinis ait: nempe hoc pacto impropriè dictum est/sublime petẽtes/cũ, quæ vrinis inuehuntur, dici ita debeant, non vrinæ ipsæ. Ob eã causam non nulli permutata dictione ita scripserunt: Vrinæ in turbulentis vigilibusq; decolores, nigris sublime petentes. Sed proculdubio reperiẽ & in ea scriptura solœcophanes, etsi g̃ maxime vitare ipsum videanẽ, qui dictionẽ permutãt: nempe hęc oso/sublime petẽtes/manifestã ad vrinas relationem hẽt. Hæ igitur ipsę & phreniticę dicun F
tur, id est phrenitim vel significãtes, vel facientes: cp faciãt, non consentaneũ videtur: cp significẽt, nõ vacat ratione. Quo d si significẽt, [c] † phrenitidem cũ effectrice causa quadãtenus cõicare significant. Demonstratum aũt est nigras vrinas ob serum bilis atræ vna cũ excremẽtis aquosis emissum, procreari. Gemina vero bilis atræ existit generatio: nempe vel flaua bile supra modũ exusta assataq;, vel crasso sanguine: supra modum autẽ assatur pp vehementem caliditatem. Iure ergo in febribus, quæ causi appellanẽ, & phrenitidibus, tales meiũtur, cũ tum calidæ tum siccæ affectiones eiusmodi existant. Inter vrinas autem, quæ per se totas nigrę sunt, deteriores his habenẽ, quę encoрema duntaxat nigrum hñt: in præsenti tñ dictione, neq; hoc aperte distinctũ est, an vrinas totas nigras dicat, an sola enæoremata. Vult aũt dictionis huius author, quicunq; fuerit, vrinas hmõi, cum in turbulẽtis vigilibusq; apparuerint, phrenitidem indicare: Vt παραχώδεις id est turbulentos, eos intelligamus, qui [d] † non insigniter} turbantur, quod offensa leuiter mente fieri cõsueuit: adaucta vero hmõi, quæ exigua fuerat, offensa, non παραχώδεις simpliciter, sed iam ϖλημμελοῦντας id est desipientes, tum dicũtur, tum sunt. De vigilia autẽ quid attinet dicere, cp ex phreniticis symptomatis vnum sit? Superuacaneum præterea in dictione est verbum hoc/decolores/in vrinis, cũ per nigras consignificatũ sit. Quod vero dictum est/in sudoribus/ostendit quidẽ sudores G
circa caput fieri, præ copia ipsum conflictari indicantes: sitiq; inter cætera & hoc phreniticum signũ: impropriè tñ enunciatũ est, cum, quid nam intelligere oporteat, excogitare nequeamus, vbi dr̃/in sudoribus/an vrinas, quanq; ipsa totius enunciationis sequela hoc videatur maxime verisimile intellectu: an affecta corpora: an p̃ter hęc & affectiones. Sed, quouis mõ quis intellexerit, cp enunciatio impropria non sit, effugi non potest. Omissa igit ea, quouis modo habuerit, scripta cõ sideremus. Vigilię igit, & turbationes cgrotantiũ re vera sunt phreniticæ: vrinę vero, et sudores, nullo pacto. Nempe, qũo succi tum arteriarum tum venarum habeãt, vrinæ indicant; signa vero phrenitica, cerebri ostendunt affectionem. Pari modo sudores, aliarum quarundam affectionum notæ existunt, de quibus mentionem sæpius fecimus, non tñ cerebri affectionẽ sufficienter monstrare possunt. Sunt sanè non nulli ex ijs, qui librũ hunc exposuerunt, qui ex scriptis in libris epidemiorum ægris desipientes colligãt, quibus pati quippiam cõtigit eorum, quæ hic referunt, tum symptomatum tũ signorum, vel in deiectionibus, vel vrinis, vel vomitibus, vel sudoribus, vel pustulis, vel sputis, vel partem aliquã infestantiũ: Cũ sanè talia signa phrenitica nõ sint, quanq; ęgris de necessitate insint, fieri siquidẽ non poterat, vt talis vel non talis vrina in his non inueniretur: Pari modo, & de sputis deiectionibusq; & cæteris omnibus est dicendum. Si igitur in ęgro quo- H
piam deiectio eiusmodi vel tale aliud, quippiã vna cũ signis phreniticis visum fuerit, atq; deinde æger phreniticus reddatur, perperam quis ea omnia phrenitidis indicatoria esse pronunciauerit. Necesse est. n. vt proprijs morborum signis alterũ è duobus insit: nempe vt vel perpetuo, vel solis, contingant: cum aũt neq; solis insint, neq; perpetuo, propria illorum non sunt. Ob eam causam phreniticorum signorũ ea sunt certissima, q̃ ppetuo, & solis ĩsunt phreniticis. Deinde ab his, quæ perpetuo quidem, sed nõ solis: Quæ in suis tractationibus distincte sunt tradita a nobis: demonstratumq; neq; in vrinis, neq; in deiectionibus, neq; in sudoribus, neq; in sputis, neque in vomitibus phrenitica esse signa. Cõsueuerunt aũt libri interpretes propemodum oẽs, vt dixi, adnotare ex epidemijs ægros, neq; solum in præsenti dictione, verum quoque & similibus huic omnibus. Eam ob causam, qui sese eorum æmulos præstant, ij apud ægros quotidie multa quidem effutiũt: sed, quantum ad prænotionem attinet, idiotis conspiciuntur similes: nempe, cp in oĩbus prognosticis speciei morborum signis in affectorum locorum methodo exercitati esse debeant, est perpetuum. De ea autem methodo a me seorsum scriptum est, veluti & de ijs, quæ iudicationes significant. In quibus parum exercitati quidam veterum libros exponere audent, planè ignorantes, cp bonum enarratorem oporteat esse idoneum prius iudicare, quæ bene & quæ perperã ab authore dicta

B † Ex græcis ipresbis, ob sermonis. n. breuitatẽ receßisse à mochlico, qui ẽiter receptos Hippocratis libros: nec solũ ab ipso sed & ab aphorismis. ex antiquis ãt. nã ob sermonis breuitatem mochlicũ aiũt à propria enũciatione recessisse librorum, qui Hippocratis esse concessi sunt, & nõ solũ aliorum, sed & aphorismorũ quoque. & c.

C † cũ ipsa cã, quæ phrenitidem facit, aliqua in re ipsa communicant.

D † In ipresbis codi. ἀ λόγως .i. præter rõnẽ legit. interpres vt legisse, ἀκ ἀξιολόγως.

A dicta sunt, ne ijs, quæ perperam dicta sunt, patrocinatus, opinionem vel ignorantiæ vel contentionis reportet. Verum, quoniam non in hac dictione solum, sed etiã per librum totum inserunt, quos ex epidemijs collegerunt ægros, præsentem sermonem totum ad finem vsque perducere satius esse arbitror. Quo d si quis prolixitatem molestè tulerit, proprium dictionis huius sermonẽ, non libri totius cõem esse existimans, vbi a nobis audierit, quo nam pacto expositoribus quidem in omnibus ferè dictionum expositionibus, quas perperam in mediũ afferunt, non prolixus modo, sed ediscentibus etiam ipsis nocuus sermo sit: quæ vero a me nunc semel dicta, & commodissima sint, & dicendorum omnium breuem compendiosamq; faciant explanationem: desinet certe prolixitatem incusare, habebitq; mihi gratiam tum ob eorum, quæ ostensa sunt, vtilitatem: tum ob eorum, quæ dicentur, breuitatem. Erit aũt sermo, tanq; in exemplo phrenitidis, sed morborum omnium communis. Quoniam igitur phrenitica signa omnia methodo inuenire proposuimus, ab affectiõis notione exordiemur: nempe, cp optimum omnium dicendorum principium sit, rei, quæ inquiritur, notio, in libris de demonstratione est ostensum. Cum ergo phrenitim mortales oẽs eam appellitent affectionem, in qua φρένας id est mentem, lęsam esse videant, quam tum νῶν, tum διάνοιαν id est intellectum & intelligentiam, etiam vocant: prius, qua corporis in parte ani- B
mæ intelligentia sit, inuenire oportet: id quod primum in libris de Hippocratis & Platonis placitis demonstrauimus: quare ab ipsis nunc exorsi, summatim quandam velut epitomen eorum, quæ in libro de affectis locis descripta sunt, recenseamus. Necesse etenim dico esse, vt affectio, siue cum incipit, siue cũ absoluta iã est, ex functionũ partis affectæ noxa, & ex ijs, quæ in ea apparẽt, reperiatur: dixi autem & ante, exordictis affectionis notas, prognostica signa esse eius, quæ iam cõpleta est. Qui igitur cerebri naturaliter habentis munia nouerit, is ex offensa horum, primum, cp perpessum sit, deinde, qualis nam is morbus sit, inuenire valebit: inuenta autem a nobis sunt hęc, arbitraria functio, intelligentia, sensus, & memoria. Offensæ igitur horum cerebrum ipsum tali vexari malo, qualis fuerit offensæ species, demonstrabunt: Verbi gratia, Functionum arbitrariarum instrumenta musculi existunt: Fiunt autem hæ tum ijs, qui per manus cruraq; agunt munera: tum ijs, qui caput spinamq; mouent: atq; ijs, qui loquuntur, vociferantur, & respirãt: demonstrata est enim & hæc functio primum motionis initium habere per neruos a cerebro ad thoracis musculos peruenientes. Cum igitur functio quædam ex dictis læsa esse videbitur, inquirendum est tibi, an affectio ea propria sit eorum, qui functionem hãc obeũt, musculorum: an ob eam, quæ a principio in ipsos procedit, virtutem, offensa hæc oriatur. Deinde, si offensam ob eã, quæ a prin- C
cipio est, facultatem, esse inueneris morbum quempiam, qui principium infestet, reperiendum esse puta, si, quæ apparet, offensa non leuis fuerit, incrementumq; effatu dignũ habuerit: Verbi gratia, vt sermo conspicuus fiat, vbi thoracis musculi, a quibus respiratio conficitur, affectione vacauerint, peruestiga, num quædam cæterarum partium, per quas spiritus in respirationibus tum intro tum foras feratur, perpessa sit: nam, si nullam ex his læsam inueneris, cerebrum lęsum esse existimabis. Vt autem & res exquisite definiatur, considera quoq;, & quæ vna cum thorace moueãtur partes: nempe & eas respirationem lædere in libro de difficultate spirandi est demonstratum. Si ergo hæ oẽs planè morbi expertes inuentæ fuerint, tunc difficultatis spirandi speciem inspice, quam nam scilicet cerebri affectionem indicare possit: quo, vt exemplum integrum sit, ait in pro In Prog.cõ.1.t. 24.4ª.194.h
« gnostico Hippocrates: ‖ Spiritus frequẽs quidem significat dolorem, aut inflammationem, quæ
« locos septo transuerso superiores fatiget: magnus vero & ex longis interuallis, delirium. Vocat aũt spiritum ex longis interuallis, etiam rarum, vt in cõmentarijs de difficultate spirandi ostendimus: nam magnus & rarus propriũ simul & inseparabile desipientiæ est signum: demonstrauimus quoq; & in libris epidemiorũ oẽs, quibus magna & rara respiratio fuerit, desipuisse. Si quis igitur in vrinis, vel deiectionibus, vel sputis, vel vomitibus, vel sudoribus, vel aliorum quopiã, signũ D
aliquod demonstrare possit, quod seorsum desipientiæ soli proprium insit: vel, si nõ soli quidem, ab ea tñ inseparabile: iure id phrenitica inter signa collocauerit. Si vero neq; ex rei natura demõstrationem aliquam expromere possit, neq; in libris epidemiorum, desipientijs omnibus inesse, vel perpetuo: vel si non perpetuo, saltem his solis ostendere queat: non rationabiliter signum huiusmodi inter phrenitica constituit: hoc siquidẽ vnum dũtaxat asserere potest, cp phreniticis quibusdam adfuisse visum sit. Eadem vero ratione contraria phreniticis signa esse intelligimus. Iam age, ponamus visos a nobis phreniticos, quorum alijs suppriмi aluum: alijs plura, q̃ naturæ iustũ sit, excerni contigerit: nempe & cum signis phreniticis scribat aliquis alui suppressionem: deinde existimet aliquis huius rei testimonium esse, eos phreniticos, quibus aluus suppressa sit. Nam, si proteruus quidam in suis enunciationibus suppressam aluum phreniticum esse signum scripserit, potest sanè & alter, qui etiam proteruus sit, sermoni non subscribere, eosq; afferere phreniticos esse, quibus perturbatam aluum conspexerit. Sanè, cum Hippocrates in epidemijs scribat omnia, quæ ægris contingunt, necesse est, quo modo in phreniticis, ita & peripneumonicis, & cynanchicis, alijsq; omnibus, vt, his quidem si aluus suppressa sit vel fluat, vna cum propijs morbi indicijs & hæc scribat: expositores vero ea morbi esse signa existiment, non cognoscentes alia quidem esse pathognomonica id est, affectionem indicantia, prognostica q; morbi propria: alia

dicat q̃ adopt[a] pro dicendi uita regu[la] uiuebat:

vero & inſeparabilia: veluti paulo ante dixi in ea, quæ magna & rara eſt, reſpiratione. At, cum de E
his nõ dubitamus, q̃ nullum inquiramus proprium vel inſeparabile morbi indicium, ſed an per-
nicioſe ſalubriter ue æger habeat, tunc neceſſaria conſideratio ipſi erit omnium, quæ in corpore
apparent, lignorum & ſymptomatum. Continentur autem in his, & quæ iudicationes præmon-
ſtrant. Sed rurſus orationem ad principiũ reuocantes, dicamus, qũo author in propoſita dictio-
ne/vrinæ in turbulentis vigilibuſq; decolores, nigræ, ſublime petentes, atq; in ſudoribus, phreni-
tice/, ppria & inſeparabilia phrenitidis ſigna ſcripſit, cum inquit/in turbulentis vigilibuſq;/: non
inſeparabilia vero neq; ei ſoli propria, cum ait/atq; in ſudoribus/: quanq̃ ſudor, cum affectum oc
cupauerit locum, vna cum prædictis demonſtrare poſſit. Quæ de vrinis dicta ſunt, à phreniticis
quidem ſeparata ſunt: ſed ad inſpiciendum, vtrum pernicioſe an ſalubriter æger habuerit, condu
cunt. Immo vero, cum ad ægros introducimur, primum inueniri conuenit, an laborante vno ex
principijs tribus, vel duobus, vel etiam omnibus, æger pernicioſe ægrotet: vel principiorum qui-
dem nullum affectum ſit, ſed quippiam eorum, quæ ab horum aliquo enata ſunt, vel quouis mo
do ſocietate coniuncta obſtrictaq;. Si ergo, cum in turbulentis vigilibuſq; vrinas inſpicis, nullũ
in ipſis prauum ſignum videatur, neq; etiam in pullibus (nẽpe & id dignotionis exactiſſimæ gra
tia adieciſſe eſt neceſſe) nihilo quidem minus ita affectum hominem, † phrenitícum fieri poſſe cõ F
tingit, vbi phrenitidis ſigna huic affuerint: verum inter hos periclitantur minus, qui principes fa
cultates reliquorum duorum principiorum illæſas habent. Hęc, vt dixi, ſemel à me ſint dicta: to
toq; libro memoria non excidant, velim, ne ſæpius ea cogar repetere.

5 Inſomnia quoq; in Phreniticis conſpicua.

Satyrus Quinti diſcipulus, quem ante Pelopem habui præceptorem, dictionem hanc ita expo
ſuit: Eorum, quæ in phreniticis conſpicue videntur, atq; ab ipſis fiunt, quęcũq; & cerni & fieri no
bis videntur, re vera non exiſtunt: ſed inſomnia oĩa conſpicua. Quo'd ergo & alij quidã è ſomno
ſurgentes obambulent, dormiẽtes quidẽ, ſed apertos, vigilantiũ inſtar, oculos habentes, in multis
eſt narratum ſcriptũq;. Si vero talia ſint, quæ à phrenitícis fiunt, inter ea, quę nobis manifeſta non
ſunt, reponuntur. Sed, quouis modo verum hoc ſit, ita tñ expoſuiſſe nihil ad prænotionem contu
lerit. Si vero ego prægredientia phrenitícorum inſomnia cõſpici dico euidenter ita, vt exturben-
tur è ſomno, exilientes vel loquentes propter viſorum conſpicuitatem, præſenſiõni morbi huius
adiumentum id confert: nempe ſiccitas ipſa vigiliæ cauſa eſt, & conſpicuitatis ſomniorum. Sic ſa
nè & melancholícis ob ſiccitatem prorſus conſpicua videntur in ſomnis phantaſmata: Atq; ex ſa G
norum genere, his quidem, qui ieiune parciuſq; ſunt cibati, ſomnia conſpicua fiunt: repletis vero
temulentiſq;, ita, vt viſis vidui deſtitutiq; videantur, phantaſmatibus propter obſcuritatem parui
tatemq; ita effluentibus, vt ne reliquias quidem & veſtigia in memoria relinquãt: Sic & affectio-
nes, quæ cum cerebri humiditate fiunt, comatoſæ ſunt ſomniculoſæ & viſis deſtitutę. Prauus ita-
que eſt eorum ſermo, qui neq; ſomnium phrenitícis videri conſpicuum putant, q̃ vtiq;, vt dicũt, ſi
veluti ſomno deſtituti, ſomnia prorſus non videant. Primũ ſiquidem prompte illud adſumũt, ſo-
los videlicet eos morbos, qui cum ſuis magnitudinibus abſoluti ſint, proprijs nominibus appella
ri, confirmãtes non parũ ſermonem, eum, qui inter inítia à nobis dictus eſt: Nempe, q̃ nullum
futurum pathema à medícis præſentiatur: verum eorum, quæ iã principium quidẽ generationis
habent, ſed non dũ multis pp paruitatem cognita ſint, facta ab artificibus cognitio, idiotiſq; pro-
nunciata, præſenſio apud illos exiſtit ita, vt & phrenítici iam ab artificibus cognoſcantur, affectio-
ne in cerebro nuper conſiſtẽte: Poſtea vero, ẽt ſi quis non pmiſerit iã phreniticos appellari eos, q
non dũ cõſpicue delirãt, tñ, q̃ phrenítici fiẽt, prænoſcere ex inſomniis eſt poſſibile: Vt dici in præ
ſenti dictione potuerit, in futuris phrenitícis ſomnia prægredientia oĩbus his conſpicua videri.

H

6 Screatus Frequens, & ſi aliud quodpiam ſignum affuerit, ſunt Phrenitica.

Commodius forſan erat, ſi ſermoni adiectum fuiſſet, nullo per eum exeũte ſputo. Nam, ſi quid
expueretur, quomodo in deſtillationibus interdum vſu euenit, ob id, quod in os confluit p confo
rationes, quæ in nares pueniũt, fieri id conſueuit. Contingit aũt & aliq̃ frequens hmõi ſcreatus,
vbi reſpiratiõis robur externũ quippiã attraxerit, ipſiſq;, qui ẽm cõforationes ſunt, meatibus vel
adhęſerit, vel impactum fuerit. Sed, quod antea dixi, propter eos, q̃ vel negligẽtius vel ſimplicius
citra diſtinctionẽ enarrant, quæcunq; in hmõi doctrinis dñr, q̃ ea omnia ſecluſis externis dican-
tur, meminiſſe oportet. Ob eam igitur cauſam ſcreatus, qui ex arbitrarijs functionibus vna exí-
ſtit, frequens redditur oblæſa cogitatione, qũo & arbitraria alia quæuis functio. Non nulli quidẽ
cũ ſtrepitu flatum excernunt, qui, cũ extra morbum ſunt, ſummopere ſibi cauent, ne id agant, idq;
præſertim ſi quis audiat: alij manũ abſcq; rõne mouent, vel crus, aut quiduis aliud ſimile {vel} fa-
ciunt {vel dicunt.} Cõi igitur ratione functionum arbitrij omnium præter rationem vel exupe-
rantium vel deficientium, phrenitica inter ſigna ſcreatio annumeratur: quanq̃ non vſque adeo
valens ſit, vt vigilia, & potiſſimum, quæ παραχώδης ideſt turbulenta, exiſtit: nempe propria hæc
phreniticorum eſt. Turbulenta autẽ exiſtit, vt dixi, cum per viſiones vel exclamant, vel exiliũt, &

vix

Non ſunt i antiquis.

A vix familiares agnoſcunt. Bene itaq; in ſcreatione adiecit/& ſi aliud quodpiam ſignum adfuerit/
nempe ſignum hoc, q̃ parum momenti habeat, alia, quæ ſubſcribant patrocinenturq;, expoſtu-
lat. Quando igitur frequens ſcreatio contigerit & ob glutinoſum ſputum, quod in canalibus à na
ribus ad eos pertingentibus infarctum ſit, vt ea deliraturis quibuſdam propter calidam & ſiccam
cerebri affectionem pariter obtingat, impoſſibile nõ eſt. Quo'd autem in orationis calce dictum
eſt non ſingulariter/phreniticũ/ſed pluraliter/phrenitica/vel ad ſigna vel ad morbos prorſus re-
ferretur: modo vero vtroq; abſurdam facit enunciationem.

7 Qui in Hypochondrio refrigerata febre Ardores relinquuntur, tum aliàs, tum in ſudoribus, Mali ſunt.

Secure protulit/refrigerata febre/non enim vere dixiſſet, ſedata: nempe in præcipuis manet
partibus, quanq̃ in ſuperficie placata fuerit. Febrire ſiquidem exiſtimamus non cum mõ, qui in
cute & ſuperficie exteriori igneam habet caliditatem, verum ẽt & hoc magis eos, qui in corporis
imo & viſceribus eã continent. Lethalis igitẽ cauſus interna quidem extorret, externa vero ne me
diocriter quidem calefacit. Febrem ſimilem recenſuit Hippocrates in aphoriſmis, cũ inquit: ‖ Si 4ª. Aph. 48. Ex-
" in febre non intermittente frigida exteriora fuerint, & interna exurantur, ſitimq; æger habuerit, tra. ord. 33. a
B lethale. Cęterum, cum orationem hanc/in ſudoribus/dicere conſueuerit interdũ de ijs, qui ex ca-
pitis thoraciſq; ſedibus oriuntur, ſudoribus: interdum quoq; & de ijs, qui per totum corpus, ſed
exigui effluunt: vtrum in præſentia dixerit, ſignum bonum non eſt. Nempe, qui per totum cor-
pus ita fiunt ſudores, ſed exigui, q̃ non flammeam illam, quæ hypochondrium fatigat, ſoluant ca-
liditatem, ob id boni non ſunt: neq; etiam boni ſunt, qui in ſuperioribus oriuntur partibus, cum
geminam ob cauſam fiant, nempe vel ob vel languentem, vel præ copia grauatam facultatem.

8 Prædebilitatorum Deſipientiæ peſſimæ: ut & Thraſynonti.

Peſſimæ prædebilitatorum deſipientiæ ita ſunt, vt nullũ ex ipſis ſanari ſperaueris: ſed de ijs in-
telligendum deſipientijs, quæ ex ſapientis in nobis partis morboſa affectione fiunt. Temporarię
ſiquidẽ aliæ quædã ab externis eueniunt caulis, vt ex carbonũ caliditate, vel vini potione, vel do-
mio calcis ſeruãte qualitatem: noxiæ, n. ac periculoſæ tales ſunt, ſi prędebilitatis accidãt: ſed letha-
les planè ſunt eorũ, q̃ ex phrenitica cerebri affectione deſipiunt. Nẽpe magnitudinẽ quandam in
virtutis debilitate oſtendit nomẽ προαδυνατησάντων. i. prædebilitatorum, pp adiectã è̃ę præpo
ſitionem nomini huic προαδυνατησάντων, quod ẽt per ſe ſufficientẽ virtutis ęlionẽ oſtendit: atq;
C in exẽplaribus quibuſdã ita ſcriptum reperiẽ. Nõ ſolum aũt deſipiẽtiæ virtutem expoſtulãt robu
ſtam, vt æger ſufficere morbi coctioni poſſit: verũ quoq; & peripneumonia, & pleuritis, & angi
na, & graues aliæ affectiones, id deſiderãt. Præcedit aũt & ex abũdãti deſipientiã tum vigilia, quæ
virtutẽ non minus exoluit, ẽ̃ ſenſibiles euacuationes: tũ qui in motionibus multis inordinatiſq;
cõmittiẽ error. Quod aũt dĩ/vt & Thraſynonti/ ὑπόμνημα. i. cõmentarium, magis, ẽ̃ σύγγραμ-
μα. i. opus, id decet: neq; n. in prognoſtico, aphoriſmiſq;, et libris de fracturis articuliſq;, neq; in li
bro de victus rõne in morbis acutis, neq; in libro de capitis vulneribus, vllo pacto, nominis me-
miniſſe videtur, ſicuti neq; in alijs, pręter q̃ in libris epidemiorum: in quibus duntaxat propoſitũ
eſt, vt docta vniuerſaliter, perquirat per ea, quæ particulariter in vnoquoq; ægroto videntur.

9 Phrenitica uehementer trementia finiuntur.

Aduerbium νεανικῶς pro γενναίως vel σφοδρῶς vel ἰσχυρῶς, ideſt generoſe vel vehemẽter vel
valide, dixit. In medio autem horum nominum/phrenitica & tremẽtia/ordinatum, poteſt (quan
tum ex ordine eſt) cum vtroq; enunciari: ſed, ſi ſecundum rei veritatem ſermo perpendatur, non
poteſt cum hoc nomine/tremẽtia/ordinari, fieret ſiquidem talis intellectus: Phrenitícæ affectio-
D nes in tremorem vehementem finiri conſueuerunt: quod manifeſte falſum exiſtit, cum ſolas ve-
hementiſſimas phrenitidas cõſequatur hoc ſymptoma. Nempe neruorum infirmitates propter
affectionis ſiccitatem phrenitícis diutiſſime inſunt: exoluta autem virtute tum vigilijs tum mo-
tionibus multis, ſimul vero & neruis ſupra modum arefactis, tremores fiunt.

10 Qui in Capitis doloribus Aeruginoſos vomitus habent, vigilantq; cum ſurditate, cito hi vehementer Inſaniunt.

Si generationem humorum cum aliorum tum atræ bilis in memoria tenueris, q̃ eruginoſi vo
mitus progreſſu ad nigrum humorem fiant, mente concipere difficile non eſt: nempe atram bi-
lem ex flaua ſupra modum aſſata & craſſo ſanguine fieri nouiſti. Flaua autem bilis, cum ſupra mo
dum aſſatur, primum quidem in æruginoſum migrat ſuccum, deinde in nigrum: ſupra modum
autem aſſatur propter febris magnitudinem. Cum igitur flaua bilis in phreniticis affectionibus
cerebrum prehenderit, febriſq; vehementia aſſatum hunc ſuccum melancholichũ reddiderit, pro
pter atrę bilis malignitatem vehemẽtes fiunt inſaniæ, quas μανιώδεις. i. furioſas, in libris epidemio
rum appellauit Hippocrates. Æruginoſus igitur humor, ſiue per vomitum, ſiue per ventrẽ infe-
riorem, ſiue per ſputa, ſiue per vrinas apparuerit, & ſuccum, ex quo ortum habet, & morbum ve-
hementer tum calidum tum ſiccum eſſe, demõſtrabit. At, cum perſpicuum non ſit, quantum ex hu-

more eſt,quí vacuatur, an ís progenitus ſit non affecto precípuo alíquo loco, an príncipe alíqua E parte eryſi pelatoſam habente affectionem, coniunctís íd dignoſcitur diſtinguiturq; ſymptomatis. Nam & ob iecur ita phlegmone affectum æruginoſus generatur ſuccus, cuíus nunc meminit. Per communionem igítur aliorum ſymptomatum, quæ prædictarum cum particularum tum affectionum propria ſunt, dignotio ípſorum facienda eſt. Nam & vigilia, & capitis dolor, & ſurditas, morbum in capite eſſe demõſtrant. Grauiter autem affecto cerebro, vẽtris os excitari ad vomitum nouimus: nempe de his dictum ſæpius. Ratione igítur optima homo hic ex ſicca & calida capitis íntemperie, propter flauæ bilis ſupra modum aſſatq; redundantiam, vehemẽter inſaniet. Cito autem id fiet tum propter affectionis magnitudinem, tum propter ſpeciem redundantis humoris. Nam, quæ ex frígidis vel craſſis vel lentís vel oĩno difficulter mobilibus affectiones oríuntur, tardíus hæ ad vígorem aſcendunt: Verum, quę ex tenuibus ſubſtantia, & temperatura calídis; & qualitate mordẽtibus procreantur, non multum hæ cunctantur: Sícutí neq; quæ Philiſtæ ſcripto in tertio epídemiorum facta ſunt, quem ‖ vomuiſſe quídem bilioſa pauca, flaua primum, mox æruginoſa plura, deinde ſimul accidiſſe homíni ſurditatem, atque demum vehementer inſaniuiſſe eũm pronunciauit. Recte igítur nunc non ſolum, quo'd inſanient ita affecti, verum quoque & q vehementer inſanient, oſtendit, cum verbum hoc, ἐμμαίνεσθαι, adiecit, quod magnæ deſipiẽtiæ indicatorium exiſtit.

3. Epid. cõ. 2. t. 1. 3ª. 1135. c

11 *In Acutis morbis Dolorosa in faucibus gracilia puſilla Strangulantia: atque, cum æger hiauerit, non facile os tum cogere, tum aperire: Mentis aberrationem portendunt. Ex his Phrenitici fiunt, & pernicioſe habentes.*

Quod ex ſymptomatis huiuſmodi phrenitis ínterdum oriatur, quodq; ſi fit, prorſus pernicioſa ſit, recte eſt pronũciatum. Neq; tamen, q ex dictis ſymptomatis neceſſario futura ſit phrenitis, íntellexeris: níhil enim eorum, quæ affectum cerebrum commonſtrant, concurſioní adiacet. Ex quo autem æger ís male in faucibus abſque tumore alíquo pręter naturam affectus, cum hiauerit, prompte tum maxillam reducere, tum os aperíre nequeat, conſcere quís poſſit príncipium neruorum alíquãdo affectum eſſe, Nempe, vt in conſpícuis nobis partibus affectiones exordium alíquod ſumunt, & non vniuerſũm totæ vel inflammantur, vel œdema vel eryſipelata contrahunt, ſed in vno aliquo harum loco: ita & his, quæ in ímo corporis poſitæ ſunt, fieri eſt veriſímile. Cũ ígitur cerebrum ipſum magnitudínem inſignem habeat, multaſq; neruorum propagines, phlegmonen ipſíus alías ab alíjs earum prímum exordíri par eſt: qua vero parte membrum affectum G fuerít, ea & neruorum propagines affectæ muſculos, quíbus inſerunt, mouere non poſſunt. Cum ígitur maxillam ínferiorem muſculí quídem alíj aperiant, alíj vero claudant: cum in aperientium muſculorum neruís affectio fuerít, difficulter aperiunt: vbí vero in claudentium, non facile claudunt. At, cum fieri poſſit, vt ſoli ipſí muſculi ínterdum abſque neruorum príncipio ſint affecti, q phrenitis prædicta ſymptomata ſubſequatur, neceſſe nõ eſt. Neq; enim, quod ípſum maxime adduxit, vt affectum eſſe muſculorum príncipium ſuſpícaretur (eſt autem hoc, locorum quæ in faucibus ſunt, gracílitas) ínter neceſſaria cenſetur: fieri ſiquídem poteſt, vt faucium muſculi inflãmatione laborantes ſtrangulationis efficiant ſymptoma, nequeant tamen víderi, etiam ſi plurímum quís os aperuerit. Sí igitur abſque horum inflammatione prædícta fiant ſymptomata, inſpiciendum eſt, an ſolorum muſculorum maxillam ínferiorem mouentium propria quędam ſit affectio: nam, ſi neq; hi, neque qui in gutture exiſtũt, aliquatenus affecti fuerint, ratione optima offenſum eſſe neruorum príncipium quís pronunciauerit. Quo'd ſi ob príncípium neruorum oborta ſint huiuſmodi ſymptomata, grauiſſimam eſſe talem affectionem rationabile eſt, vt & conuulſío ſubſecuta ſit: nempe eas muſculorum, quæ ob príncípium fiunt tenſiones, conuulſionem ſequí dícimus. Non feci autem in eo, quem percurrí, ſermone mentionem eorum, qui anginam ex colli H vertebrís in anteriorem partem luxatís perferunt, tum q raro contingat affectío, tum quo'd guttu rís muſculí tunc quoq; ſimul inflammarí míhi vídeantur.

12 *In Phreniticis, in principio clementer habere, ſed crebro permutari, Malum id eſt: Mala quoq; & ſputatio.*

Níhil, qđ phrenítidí peculiare ſit, ſermo hic habet: nempe & ín cæteris affectionibus, ſí permutetur clemẽtia, vires vínci à morbo ſignificatur. Adiecit aũt/in príncipio/quía nec forſan alía's fore põt: nempe in príncípio permutationes aſſiduas vídemus, nõ aũt cum morbí protracti fuerint. Cõtinguntq; hæc ex rõne in his affectionibus, quæ ex copia vel qualitate fiunt prauorũ humorũ in aliã alía's partem, ínterdum quídem in príncipem, interdum vero in non príncipẽ, tranſmigrãtium. Quæ ígitur in príncipes partes transfluxiones fiunt, clementiam corrumpunt: quæ vero in non príncipes, quo maxime tempore medícis ad infeſtantium vel copía vel qualitate humorum vacuationes procedendum ſit, oſtendunt: quod ſanè morborum oĩum, vt díxi, cõe exiſtit. Cæterum ſputatio, & propter os vẽtris ex humíditate imbecillum, & pp cerebrum humíditatibus refertũ, orítur: ex quíbus non níhil & ín os cõfluit, lachrimę tenuí, q̃ ex inflãmatís oculís manat, ſímiletũ, orítur: ex quíbus non níhil & ín os cõfluit, lachrimę tenuí, q̃ ex inflãmatís oculís manat, ſímile.

Nunc

A Nunc ergò, q phrenítícis ſputationem fieríait, cerebrí male affecti íd eſt repleti, ſignum exiſtit.

13 *Phreniticis Alba deiectio malum, vt Archecrati: an & in his Veternus fiat? Rigor in his peſsimus.*

* καθαρὸτης. quã dictionem ipſe mõ veternum, mõ ſegnitiem, mõ ignauiam ſeu ignauitatẽ, mõ deſidiã, modo torporẽ, uel ſtuporem, vertit.

Quo'd albæ deiectiones & ob cíborũ colorẽ fiant, líquido conſtat: vídemus ſíquídem eos, qui lac ſolum ingeſſerunt, vel panem purum, vel chondrum, vel lupínos, vel tale quíppiam, deiectionem habere albam, ſí his comparentur, qui lenticulam ederunt, vel braſſicas, vel decoctum leporinum ſanguinem, vel ius nígrum eorum, quæ cum multa conficiunt ſapa. At certe ijs, qui alba ingeſſerunt edulía, flauæ bilis quíddam aduenìens deiectionem colorat, ita vt ingeſtís pallidíor efficiat. Cum ígit medícum quempiam audíeris dícẽtem albas eſſe morbo regío deiectiones, q ad naturales eas comparet conferatq;, quodq; ad collationem harum ſermo ipſí ſit, oportet. Atque, quo modo plerique alíj medíci deiectiones in morbo regío albas fieri dixerunt, ita & nunc in phrenítícis dixit: quaſi eas prorſus flaua carere bile dixerit. Fit autem íd, cum ea non amplius in ventrẽ cõfluat, ſed vna cum ſanguíne, qui in vniuerſum corpus diſtribuitur, ſurſum fertur: idq; vel propter adſtrictionem quandam eius, quí bilem ad ventrem defert, canalís, veluti in morbo regío laborantibus vſu euenit: vel propter vehementem ardorẽ, qui in ſuperioribus ſocinoris partibus exiſtens B ſanguínem vna cum bile ſurſum rapit. Príore ígit modo emẽrgente in totum corpus bile, cerebrũ lædítur, tam & antea bile ipſa affectum: poſteriore modo bilis diſtributio non ſolum cauſa noxía, verum quoque & caliditatis multæ, quæ in ipſo eſſe demonſtrat, ſignum erit. Oratio aũt hæc / vt Archecrati / operí quídem non admodum conuenit, vt retuli, ſed commentarium magis decet, & potiſſimum qñ: ſcriptor ſe ipſum admonere voluerit. Inter ea, quæ conſequenter dicta ſunt, oratío hæc / an & in his veternus fiat / videt mihi adſcripta eſſe, perinde atq; Archecrates ſíta affectus fuerit: ſed non congrue quídem, qñ non perpetuo dici debere in his ſegnitiẽ ignauiamq;, demonſtrant tum experientia tum ratío. Nempe ignauía ex frígidis craſſisq; & glutinoſis & oĩno mouerí conſuemacibus humorìbus, & non ex calidis tenuibusq; & acríbus, cuíuſmodi eſt flaua bilis, fieri conſueuit, níſi æger mórti ita propínquus fuerit, vt ob extinctionem virtutis iã conquieſcat: Nẽ pe deſidía huiuſmodi non propter humorem, ſed propter virtutis extinctionem, facta eſt: fieri aũt nequit, vt, qui ita deſidioſi facti ſint, ſeruentur: eſtq; íd ſymptoma cõe omnium ob ímmoderatã íntemperiem morientium, & non proprium phreníticorum. Sí igít veternus Archecrati factus ſit, hac occaſione factus eſt, atque prorſus obijt: nõ, q alba deiecerit, veterno vel morte accíta, ſed propter morbí magnitudinem, cuius ſignum alba deiectio fuit. Rígorem vero ipſis contingere peſ C límum, non ſímpliciter eſt intelligendum: Nempe & ínterdum críticus rigor ſuperapparet phreníticis, morbum ſudorìbus ſoluens: ſed ſanè rígorem pernicioſum dici eo tempore eſt exiſtimandum, quo alba excernuntur. Nempe in líbris de iudicationíbus, in morbo inconcocto iudicationem bonam fieri non poſſe eſt demonſtratum: in cõcoctus autẽ eſt, in quo vna cum ſanguíne bilis ſurſum fertur, quocunque tempore id fiat: magíſq; cum tale quíddam ex ígneæ caliditatis in cerebro collectæ ímmoderatione contingit.

14 *Mente ob melancholiam Aberrantibus, Tremores ſuperuenientes, Maligni.*

Melancholícam ecſtaſin id eſt mentís motionem aberrationemq;, íntelligere oportet vehemẽtem & ferínam, quæ irrigante cerebrum aſſata flaua bíle orítur: nempe & ex hoc commẽtarío permutarí eam in nígram dídícimus. Cum ígitur talem ob affectionem tremor fiat, vehementer exícatos oſtendit neruos: atq; ob id hominem lethalíter habere. Non recte ergo enunciauit, cũ díxit /cacoethes/ id eſt malígnum: nam, quod ſumme pernicioſum exiſtit ſymptoma, alíã exígebat appellatíonem. Qui ergo ex atra bíle mente aberrantem ſuperueniente tremore certo moriturum affirmat, non fallítur. Κακοηθεῖς autem morbos íd eſt malignos, appellamus, quícunque periculũ D ímínantes, ſpem ſalutís non adímunt. Melius ígitur erat ſcríptam concurſionem dící, vel pernicioſam, vel mortíferam, vel quíddam huiuſmodí.

15 *Mente Aberrantes acute ſuperfebrientes cum ſudore Phrenitici fiunt.*

Aſymphonam & à conſonantía alienam talem dícimus enunciationem: ſed obſcura huius íntelligentía ideo fit, q nomina ínter ſe omnía tum coníungí tum ſepararí poſſunt. Componuntur ſíquídem vno talí hæc modo /mente aberrantes acute/ deínde altero príncípio /ſuperfebrientes acute. Rurſus quoque & alía eſt oratíonis huius, cum ſudore, compoſítio: quę alíquando quídem præcedenti, alíquando vero & ſequenti, coordinatur. Poteſt enim, & ita dictío legí /ſuperfebrientes cum ſudore/ deínde altero príncípio/ phrenítící fiunt: poteſt etiam, & qui hæc ſcripſit, quo'd cũ ſudore phrenítici hi fiunt, enunciare. Conſtat itaque, quod ſemper díco, níhil obſcuras enunciationes docere: ſiquídem nos, excogítata veritate, eam dictíoní, quę rõnem admittere poteſt, accommodare oportet, aut temporis plurímum conterere níhílq; addiſcere. Quatenus enim ſíngulis dictionibus ab authore acceptís veritas accommodanda nobís eſt, eatenus iuuamen quoddam à nobís dictioní accedit periclítanti, ne videatur vítioſa, cæterum níhil ab ea docemur. Quanquam vero hæc ita habeant, videaturq; conſpícua eſſe obſcurorum inutilitas, non pauci tamen líbentius in

obſcuris,

obſcuris,cꝫ manifeſtis,verſanſ operibus. Nemo igiſ expoſitionis prolixitatem mihi obijciat, ſed E
irrationabile accuſet eorum deſiderium, qui libros hmõi ſtudioſe cupideꝫ legunt. Nempe,quo'd
inuitus ad horum explanationes veniam,familiares mei oẽs nouerunt: & potiſſimũ qui me ad ea,
quæ nunc ſcribunſ,incitauerunt. Cum igiſ librum hunc perperam omnes expoſuerint, aggreſ-
ſus ſum & ipſe expoſitionẽ,ab ijs perſuaſus,qui me impulerunt,à qua rurſus incipientes dicimus:
Si quidem ſimul coniunxerimus & /mente aberrantes/ & aduerbium/acute/ deinde ſilentio fa-
cto dicamus/ſuperfebrientes cum ſudore/& deinceps/phrenitici fiunt/talem faciemus expoſitio-
nem. Sed primum quidem lectionum omnium cõe dubium conſideremus. Nam mente aberran-
tes acute dixit per exordia,quos in calce dictionis phreniticos fieri dixit: tanquã mente aberrãtes
non iam phrenitici exiſtant. Diſtrahi ergo dictionem dicimus per verbum/ſuperfebrientes/quod
oſtẽdit prius eos,qui mente aberrarunt acute,febrientes: poſtea deſinere: deinde rurſum ex reuer-
ſione febrire cum ſudore: hos itaque phreniticos fieri aiſ: cꝫ phrenitici quidem fient ex vehemen-
ti ea,quæ ipſis ante facta eſt deſipientia,quam per orationem/mente aberrantes/indicauit,arbitra-
tus: ex eo vero,cꝫ cum ſudore reuerſio fit,confirmans ſuſpicionem: qm̃ tales febrium inuaſiones,
ſiue ab initio,ſiue cum reuerſione fiant,plenitudinem ſignificare nobis conſtat. Qm̃ igiſ, quæ ex
ſuccis vel quantitate vel qualitate ſuperflua in corpore colliguntur,fluere in affectos locos cõſue- F
uerunt: affectum aũt fuerat cerebrum,non.n.mente moti fuiſſent acute, ſi ſuperfebrierint,& præ-
ſertim cum ſudore: ratione ſanè optima phreniticos ita fore eſt ſperandum. Nota ſiquidẽ tota ho-
rum affectio ita euadet,quæ talis eſt. Copia bilioſorum acrium protinus ab initio ad cerebrũ fluen
te,mente moueri cuipiam contingit: quæ ſi rurſus aliam in partem transfluat, deſinit mentis moti-
tio: ſi vero hi ſuperfebrierint,cum ſudore in affectum locũ recurret bilioſorum copia, ita vt phre-
nitici fiant. Si vero aduerbium /acute/ nomini /ſuperfebriẽtes/ compoſuerimus,talis erit ſermo:
Mente aberrantes,deinde deſinentes,& rurſum ſuperfebrientes acute cum ſudore,phrenitici fiũt.
Sed prædictio tum hæc,tum antedicta,quod perpetuum ſit,non habet, ſed quod maxima ex par-
te ſit, veluti & aliæ multæ. Verum ſi orationi huic/cum ſudore/ orationẽ hanc /phrenitici fiunt/
coniunxerimus,ſermo ſecundum alteram earum,quæ in capite enarrationis dictę ſunt,lectionum
talis erit: ſecundum priorem quidem: Mente aberrantes acute,deinde ſuperfebrientes,phrenitici
cum ſudore fiunt. ſecundũ vero alterã: Mente aberrantes, deinde acute ſuperfebriẽtes, phrenitici
cum ſudore fiunt. Poteſt quidem,& qui hæc ſcripſit, talem ægrum vidiſſe, ſed, quod ſæpius præ-
* *Aliter, antea uſum.* dictum ſit,non habebit. Multa vero & alia ex his,quæ in hoc libro ſcripta ſunt,non magna ex par
te fiunt,author quidem libri huius non nullos tales ægros contemplato, & non dum, ſiue quod G
continuum eſt, habuerint,ſiue quod magna ex parte, cognoſcẽte. Nempe ex obſeruatione magis,
non ex peculiari affectionum conditione,author has enunciationes velle facere eſt viſus. Qui aũt
medicinalem ſpeculationem ita aceruat, is non centum,ſed mille annis,opus habet: atqꝫ ob id par
uam humilemꝫ eam plurimum adauxit Hippocrates,ijs,quæ & ex hiſtoria didicit, & ipſe inſpe-
xit,logicam adijciens cenſuram. Ex multis igitur opus Hippocratis librum hunc non eſſe quis
exiſtimauerit: multa ſiquidem loquitur empirice ipſum commentus,nec theoremata ad vniuerſa
le rationabiliter reducere valens.

16 *Phrenitici, Modico tentes potu, ſtrepitum tentantes, Tremorem incurrunt.*

Non hi ψόφου καθαπτόμενοι id eſt ſtrepitum tentantes,ſed ὧν ὁ ψόφος καθάπτεται id eſt quos ſtre
pitus tentat,dicere erat melius. Quod vero dicitur,verum exiſtit: nempe ob ſtrepitus tumultuan-
tur,non ſecus quàm timidi,cum magnum aliquod tonitruum de repente audierint, vel feram ali-
qꝫ propius conſpexerint. Prorſus item βραχυπτόται id eſt paucí bibæ,ſunt phrenitici,qꝫqꝫ affectionẽ
habeant calidam & ſiccam,ita vt & linguam præ multa ſiccitate aſperam habeant: ſed docuit nos
2ª. Aph. 6. Ext. ord. 11. g Hippocrates mentem his ægrotare in eo aphoriſmo, qui ita habet: ‖Quicunque parte aliqua cor- H »
†*Valde aũt hi ſine ſiti erãt.* poris dolent,atque vt plurimum dolores non ſentiunt,his mens ægrotat. Præterea in tertio epide »
A. 3. Epid. cõ. 3. t. 44. 3ª. t. 44. c miorum, vbi de peſtifero agit ſtatu, de phreniticis idem inquit: †Non [a] ‖valde autem hi ſitibũdi »
erant. Non autem phrenitici omnes tremorem incurrunt,ſed qui deterrime habent, vt dictum ẽt
eſt ſupra. Sunt qui non βραχυπτόται,ſed βραχυτόπται id eſt [b] pãrum ſuſpicantes, ſcribant,intelligi
B exigua* volentes ὑποτοπουμένους id eſt ſuſpicantes [c] breuiſſime: aiuntꝫ rei huic fidem facere, quod dicit
C ea, qꝫ maxime exigua ſunt.* ψόφου καθαπτόμενοι, id ẽ ταραττόμενοι, id eſt turbati, [d] † propter breuiſſime ὑποτοπεῖσθαι id eſt ὑπο
τοπεύειν, quod ſuſpicari dicimus,
D † propterea quòd ea, qꝫ maxime exigua ſunt, ὑποτοπουνται, i. ὑποπτεύουσιν hoc ẽ ſuſpicãtur.

17 *Ex Vomitu faſtidioſo Vox clangoſa, Oculiq; cõcretum puluiſculoſum habentes, Inſaniam oſtendunt: Vt Hermo xygi Vxori, quæ vehementi inſania acute correpta, muta obijt.*

Si æſtiuo tempore per vehementiſſimum æſtum, via puluerulenta proficiſcentes quoſdã vide-
ris reſiccatis ita oculis, vt puluere pleni videanſ, eosꝫ animo fueris cõplexus, quid præſens dictio
indicare velit, intelliges: nempe id eorũ, quæ in ea dicuntur, maxime proprium exiſtit, cõe nimirũ
& tabeſcentium, & vehementiſſima phrenitide laborantium: neque ei cognitu difficile, quí ex ta-
beſcentibus vnum aliqñ etiam conſpexerit. Nempe tabeſcentibus colliquatum eſt id omne, quod

tum

A tum in facie tum in temporibus carnoſum exiſtit, factis vnà & cauis admodum oculis. Phrenitici
vero abſcꝫ his oculum habent ἐπίσχνουν, quaſi dicas puluerulentum puluiſculoſumꝫ. Præterea
phrenitícis aſpectus audax feroxꝫ: marceſcentibus, timidus exiſtit. Vomitus autem ἀσσώδης id
eſt faſtidioſus, commune quidem ſymptoma talibus eſt phrenitícis cum malignis quibuſdã febrí-
bus, veluti & vox clangoſa. Fit aũt huiuſmodi vomitus ex humore tum bilioſo, tũ mordenti: vox
vero clangoſa propter ſiccitatem vocí aſſeruientium inſtrumentorum, vt in commentarijs de vo-
ce oſtendimus. Cum igiſ phreniticis hæc obtigerint, μανιωδῶς deſipiunt: quod ídem cum σφο-
δρῶς id eſt vehementer, vult ſignificare: fitꝫ tum propter humoris malignitatem, tũ propter im-
moderatam ſiccitatem: quo fit, vt & muti euadant.

18 *Si in ardente febre Aurium ſonitus cum caligine fuerit, prouenerit qꝫ in Naribus grauitas, Mente ex melancholia aberrant.*

Febris ardens tum ob alias cauſas, tum propter cerebri inflammationem æque fit: nẽpe & huic
ſuccedit ex propríjs phrenitídos ſignis continua deſipientia. Ex ea vero, quæ in capite redundat,
humiditate, ſpiritus flatuoſus procreatur, quapropter & aurium tinnitus fiunt: pari modo caligo,
B cum craſſus quídam humor vel ſpiritus oculos inuadit. Naribus præterea ingruens humoris co-
pía ſenſum grauitatis in ipſis facit. Probabile eſt autem & non nunquam dictorum ſymptomatũ
concurſionem propter aſſiduam fieri febrem ex bilioſa materia, quæ per venas ferꝫ, inibiqꝫ eſt con
dita: à qua flatuoſi ſpíritus ad caput mittuntur, adꝫ aures & oculos, atque ad nares humoris co-
pía. Quo'd ſi flaua bilis quodammodo exuſta ſiue in capite, ſiue in toto corpore fuerit, ad id, quod
melancholicum magis eſt, vergit, atque hinc in cerebrum ipſum emittitur: ob idꝫ mente ex me-
lancholía alienantur.

19 *Vacillationes mentis cum Voce clangoſa, Linguæqꝫ conuulſiones cũ tremore, & Voces ipſæ obtremiſcentes, Mentis indicant alienationem, duritiesqꝫ his perniciosã.*

Quãnquam ex phrenítide, quæ calida & ſicca eſt affectio, deſipientia proficiſcaſ: atqꝫ ex ipſius * Locus ſuſpectus.
ſiccitate, quæ aſperæ arteríæ communicata eſt, vox clangoſa fiat, veluti & ex humiditatibus imbi-
bítis rauca: non tũ propría phrenítidis exiſtunt, nempe & alijs in morbis reperiunſ, & non perpe
tuo ſimul phrenítidi inſunt. Tremor igiſ linguæ accidit debilitata propter ſiccã prędictæ affectio
nis intemperiem animali facultate: Conuulſiones vero ſiccitatem muſculorum ipſius vnà cũ ca-
C pite affectorum conſequuntur: Sicuti & vox obtremiſcit propter infirmitatem, quæ ab horũ con
tracta eſt intemperie. Prædicta autem hæc omnia ſymptomata, quæ ob ſiccitatis capitis intenſio-
nem fiunt, mentis motionem fieri indicant. Vniuerſis autem his induratis pernicioſum propter
immoderatam eam, quæ in cerebro facta eſt, ſiccitatem.

20 *Linguæ obtremiſcentes ſignum Non conſtantis mentis.*

Dixi ſæpius linguas ob facultatis animalis imbecillitatem contremiſcere, eſtꝫ ſignum non con
ſtantis mentis, cꝫ ex phrenítide fiat: patiente ſiquidem cerebro, calidaqꝫ exiſtente affectione, quie-
ſcere non poteſt. Nempe, vt frígidi eſt tum ſtabilia, tum retarda, tum immobilia ea efficere, in qui-
bus moram facit: ſic calidi, mouere ſemper, & non ſinere quieſcere. Oſtenſurus igiſ Hippocrates,
qualis nam capitis affectio ſit, non conſtantem mentem nominauit. Non eſt autem hîc tremor lin
guæ peculiare phrenitidis ſignum, ſed per ſympathiam compatientium alteri cuidam primum pa
tienti, vel propter vicinitatem, vel propter ſocietatem, quæ in ea ſunt, partium.

21 *In Bilioſis ſyncerisqꝫ deiectionibus Spumoſa efflorescentia mala, tum aliàs, tum ei, qui lumbis ante doluerit, atqꝫ eiuſmodi deiectiones inteſtina permearint.*

D Quo'd ſpuma tum propter frígiditátem tum propter caliditatem fiat, indicium faciunt tũ ven- * Suſpecta dictio.
ti, in aquís ipſis ſpumam concitantes: tum efferueſcẽs ea, quæ in lebete eſt, caliditas. In bilioſis igiſ
deiectionibus ſpumoſa efflorescentia veluti flos ſuperne incumbens, bilis huiuſmodi feruorẽ nõ
modicum oſtendit. Sed lumbis ante dolent, propterea quo'd bilis per inteſtina penetrans, acrís ſit
& mordax: tali ſiquidem excremento per inteſtina deducto translatoꝫ, non lumbos modo, ve-
rum quoque & reliquas partes, dolores ſubſequuntur.

22 *Rari in his Latorum dolores Delirium ſignificant.*

Comminute hoc pacto indiſtincteꝫ prolata de laterum doloribus oratio obſcuritatem nõ vul
garem efficit. Nos vero, qui obſcure ab eo dicta, perſpicue docere omni ope affectamus, explana-
tionem attingemus. Dolor rarus in lateribus progigniſ, cum ſpiritus quidam flatuoſus in ipſis
procreaſ: nempe is tum extenuatus tum diſcuſſus dolorẽ ſedat: deinceps rurſus procreatus alter,
dolorem ipſum inaugebit: quo modo ſi rarus fiat dolor, deſipientiam non ſignificat. Cum vero la
tus inflammatum fuerit, & interdum quidem cõtinue dolorem ſentit æger, interdum vero & per
interuallum, mentem ægrotare indicat. Hoc itaqꝫ non planè eſt ſignum deſipientiæ.

Aphoniæ

23 *Aphoniæ cum ſingultu peſſimæ.* E

Aphoniæ hoc eſt vocis priuationes fiunt quidē & propter voci aſſeruientium inſtrumētorum læſionem, & propter principiū neruorū affectū. Singultus aūt eſt veluti conuulſiua quædam oris ventriculi affectio, quod ex humorum copia grauat, vel mordet, vel propter frigiditatem contriſtat. Quā ergo vocalium inſtrumentorum læſionem ſubſecutus eſt ſingultus? Relinquit itaq; aut copiā humiditatis, quæ aphoniam procreauit, in os ventris defluxiſſe, aut q̄ acris ſit, aut frigida.

24 *Quæ cum exolutione fiunt Aphoniæ, peſſimæ: Spiritusq; in aphonia, veluti his, qui ſtrangulantur, promptus, malus: an & tale Delirium portendat?*

Strangulanē iure optimo, quoniam aeris copia non ſit: eſtq; ipſi conſuetudo, vt talem ſpiritum φαινόμενον id eſt apparentem, dicat. Videntur autem omnes, qui talem inſpirant inſpirationem, ſcapulas mouere totas, ita vt per veſtimenta motio conſpicue appareat: tanquam valide ipſi ſuperioribus thoracis partibus operentē. Non igitur abſque ratione hoc in loco talem ſpiritum πρόχειρον id eſt promptum, appellauit, quem in ſecundo ‖ epidemiorum dixit μετέωρον id eſt ſublimem: πρόχειρον quidem, quoniam προχείρως, id eſt tum ἑτοίμως tum ῥᾳδίως, id eſt prōpte faciliterq;, his, qui ægrum cernunt, videtur: quoniam & nos ipſi conſueuimus τοῖς ἀποκεκρυμμένοις id eſt abſcōditis, & μὴ φαινομένοις id eſt non apparentibus, τὸ πρόχειρον opponere: μετέωρον vero vocauit, quoniam, qui ita reſpirant, ſublimes thoracis partes mouere videntur. Poteſt ſanè reſpiratio huiuſmodi & propter reſpirationi delegatorum inſtrumentorum fieri anguſtiam, & ob affectū neruorum principium: quod ſi læſum fuerit, magnam efficere reſpirationem recte ‖ Hippocratem exiſtimare oſtendimus. Cum ergo poſſit & aphonia contingere tum ipſis vocalibus inſtrumentis læſis, tum ob affectum neruorum principium: pariterq; ſpiritus promptus: incertum erat, quā tum ad hæc, an futurum eſſet, vt deſiperent: atque ob eam rem ambigue protulit/an & tale deliriū portendat? Quod vero malum ſignum ſit, non vt dubitans, ſed vt certo ſciens, pronunciauit. Si enim non perpeſſo neruorum principio, ſed oblæſis tum reſpirationi tum voci deputatis organis talis reſpiratio cum aphonia facta ſit, periculum non qualecunque adfert, cum, qui ita affecti ſint, celeriter ſtrangulentur.

1.Epid.ſect.2ª.

Vidēē eſſe duo aphoriſmi, prior. Aphoniæ cū exolutione peſſimę, poſterior. In aphonia ſpiritꝰ uelut his, qui &c. Ac poſterioré tū uī explanare Galenus.

25 *Quæ pauco tempore feroces fiunt Deſipientiæ, Ferinum ſunt.*

Non ſolum, ſi pauco tempore fiunt feroces deſipientiæ, ferinę ſunt, forſan dixerit quiſpiā, oratio G nem vitio vertens, exiſtimans eas deſipientias, q̄ multo tpe feroces ſunt, magis eſſe ferinas, q̄ illæ, q̄ pauco tpe ſunt. Sed neq;, vt has cognoſcamus, opus habemus: eas vero, q̄ pauco tpe fiunt feroces, deinde deſinunt, ſuſpectas haberi admonet, ipſisq;, tanq; non rediturīs, haud fidendū eſſe. Nā, q̄ in calidis febribus fiunt deſipientiæ, ferocitatē non habent: ſed phreniticis appellatis deſipientijs id ineſt. Talis igit potentia ſermo erit: Cū videris quēpiā cū ferocitate deſipientē, etſi paulo poſt ſedeat, cognoſce mentē eius non febris rōne læſam eſſe, ſed quia phrenitica ſubaliī affectio, q̄ poſt aducta, ferina tibi videbit. Ferinas aūt deſipientias appellat, in quibus ægri calcitrāt, pedibus feriūt, mordicus impetunt, & excandeſcunt, eos qui ingrediuntur, tanquam hoſtes, exiſtimantes.

26 *Quæ cum refrigeratione, non ſine febre, ſuperioribus ſudanti partibus, fiunt implaciditates inquietationesq;, Phreniticæ exiſtunt, vt Ariſtagoræ: præterea & pernicioſæ.*

Non nulla quidem, vt & antea dixi, incipientium morborum indicia certa ſunt: alia autem magna quidem ex parte ſunt, ſed certis propè accedentia: alia vero, etſi non propè quidem accedant, non tñ iam longe recedunt: alia præterea ambigua: & alia his iam inferiora. De quibus cū ſcribit, interdum ſeſe addubitare confiteē: interdum quoq; & nominatim mētionem ægrorū facit, in qui H bus tale fieri conſpexit: ſicut & nūc oīa, quæ percurrit ſymptomata, aliarum quoq; ſunt febrium: phrenitim certe & ex ipſis fieri eſt poſſibile, & potiſſimum propter partiū ſuperiorum ſudōres. Quod aūt tales affectiones, ſiue phrenitim inferant ſiue non, pernicioſæ ſint, his conſtat, qui non incurioſe hucuſq; dicta intellexerunt, atq; eorum meminere, quæ in prognoſtico recenſentur.

27 *Frequentes in phreniticis Permutationes Conuulſionem indicant.*

Supra quidem clementiam in ijs, qui circa morbi initia permutantur, non bonum ſignum eſſe dixit: nunc vero, de quorum agat permutationibus, explanare propoſuit. Poſſunt ſiquidem & ſymptomata viribus contraria inuicem tranſmigrare, vt in ſequentibus ipſe dixit: Summæ corporis partes ſi celeriter in vtranque conditionem tranſeant, malum: ſitisq; huiuſmodi mala. Nempe in vtranque conditionem intelligere oportet, in ſummis quidem corporis partibus, vt vehementer calefiant, deinde rurſum refrigeſcant valide: in ſiti vero, vt vehemens ſit, & poſt paulo prorſus reſtinguatur. Non idem autem cum hoc eſt clementiam cito tranſmutari: nempe in illo ex bono ad prauum eſt tranſitus, & rurſus ex illo ad naturalem habitum fit regreſſus: in nunc vero propoſita dictione ex prauis ſymptomatis ad praua oſtenditur permutatio. Permutationes autem

A autem huiuſmodi ex migrantibus fiunt humoribus: nempe firmatos ſtabilitosq; vna in parte ſpecies vna ſymptomatis tum naturæ partis, tum humoris virtuti peculiaris, cōſequitē. Atqui, q̄ phrenitis in ipſis perduret, ex eo firmatum in capite eum, qui affectionē parit, humorem quis fuerit ſuſpicatus. Vere igitur in cerebro ipſo transfluxio eſt, alia's in alia quapiam ipſius parte orta, ſpeciem quidem affectionis ſeruans, ſed pro parte affecta ſymptomata ipſa permutans. Et ſanè libri huius author nunc de huiuſmodi permutationibus agit, vt.ſ. vel floccos euellentes vel feſtucas colligentes in quiete multa, poſt paulo exiliant vel ētē quippiam violentius agant, deinde rurſus conquieſcant: aut externum quippiam, quod præſens non ſit, incuſent: quomodo & expelli iubent turbicinas tybicinasq;, quanquā ex his adſit nemo. Vt.n. floccos euellere & feſtucas colligere ſenſus videndi eſt offendiculum, ita hoc audiendi. Fit quoque & in olfactu ſymptoma non diſſimile, cum ſcilicet graueolentes quoſdam odores, qui non adſunt, inculpant. Sūt, qui incumbens quippiam ſuſtolli iubent, tanq; graue admodum vel calfaciens vel mordens vel refrigerans portent, ſenſu tactus in huiuſmodi ſymptomatis obleſo. Quod igitur libri huius author pmutationes ſymptomatum permanente phrenitide culpet, conſentaneum eſt. Vidimus ſiquidem ſæpenumero tales demētias perpetuo quidem delirante adhuc ægro, ſed modis ſecundum vniuerſa functionum ani- B malium genera variante. Quo autem modo in ſenſitiuis percurri, ita in ratione, mente, memoria, & cogitatione, permutationes phreniticis fieri videmus, ita vt nunc excandeſcant, nunc lætentē de ſipientes ipſi, vel ſtudioſa quadam detineantē cogitatione. Nempe & Rhetorē, cum deſiperet, meditantem audiui: Grammaticumq;, librū legere putantē bacchylidion vel ſapphicō: aliū Arithmeticū vel Geometrā theoremata ſuæ artis narrantē. Si igit hæc grauiter caſteq; proferētes, poſt pau lo turpia obſcœnaq; commemorent, quod in ‖ epidemijs αἰσχρομυθεῖν id eſt turpia loqui, vocauit, permutatio hæc non ex vitioſis ad clementia, ſed ex prauis ad praua eſt. Quo pacto audaciſſimi interdum tempore aliquo viſi deſipientes, poſt paulo timidi & perterriti videntur. Talia ſiquidem circa ipſos videntur ſymptomata, ita vt interdum ne horrendiſſima quidem timeant, interdum vero & minimis perterrefiant. Talium permutationum exemplum ſcripſiſſe mihi videtur & in ſequenti dictione, cum inquit, Mictus in non admonitis pernicioſi. Imaginare itaque mihi ęgrum aliquem dictas permutationes omnes habuiſſe & circa vrinas, & circa alia, quibus memoria in nō nullis offenditur: imaginator item & in ſenſibilibus repræſentationibus viciſſim offenſas fieri, pari modo & in intellectualibus: in tali, cauſa quidem in cerebro exiſtit, ſed alia's alium ipſius locum infeſtat, quod tranſfluit. Demonſtrauimus autem trāsfluxiones huiuſmodi fieri, vnaquaque par C tium ſuſcipientium in alteram a' ſeſe, quod ſuperuacuum eſt, expellente. Si igitur alia's ex alia cerebri parte in aliam defluens, qui cōtriſtat humor, ab omnibus reijciatur, vt enatis ab ipſo neruis aliquando obrepens cōuulſionem inferat, eſt veriſimile: ‖ nempe affectionem hanc à repletione & inanitione fieri dixit Hippocrates.

1.Epid. cō. 3.t. 82.3ª.150.g

6ª.Aph.39.Ex. ord.50.f

28 *Vrinæ excretio in Non admonitis Pernicioſa. Excernatur ne & his, tanquam ſubſidentiam veturbaueris?*

De phreniticis, quod dicitur, intellige. Comparat ſiquidem author meientes ex præſentium admonitione, cum ijs, qui abſque illa meiunt: qui ſanè neque matellam petunt, ſed citra ordinem rationemq; vrinam in lectum effundunt. Quod igitur longe hi deterius habeant, quam qui nullo pacto, niſi admoniti, vrinam excernunt, liquere arbitror: in his enim ſeruatur naturalium intellectus functionum vna, cum vrinam in lectum excernere auerſentur: in illis aūt perijt & ea. Quod autem in calce orationis adiacet, vbi inquit/excernatur ne & his, tanq; ſubſidentiam returbaueris: ob id adiecíſſe arbitror, q̄ talem vrinæ ſpeciem in vno vel duobus ita meientium cōſpexerit. Cū igitē ex rei natura fieri non poſſit, vt indicatiue vniuerſaliter hoc pronunciēē, neq; præter hoc probabile quippiam experimento ipſo habuerit, propterea q̄ res ipſa raro viſa ſit, iure cōiunctionem D dubitandi ἄρα. i. ne, adiecit. Audebimus itaq; nos vniuerſaliter pronunciare, vt antea in alijs fecimus, q̄ copiæ crudorum humorum, qui vel coquuntur, vel in flatum verſi ſint, talis vrinæ ſpecies ſymptoma ſit, & non phrenitidis: verūm & hoc phreniticis aliq̄n fieri poteſt & non fieri, veluti et ſymptoma aliud quoddam eorum, quæ phrenitidi neq; propria neque contraria exiſtunt.

29 *Palpitantes per totum an Voce deſtituti Moriantur?*

Conſtat, q̄ & hīc palpitantem aliquem viderit, vel toto corpore vel quauis parte, non etenim li * quet vtrum dicat oratio hæc/per totum: deinde ægrum proxime mortem voce priuatum videns, neq; empiríce neq; logice, q̄ vocis priuatio palpitationem de neceſſitate ſequatur, reperire valēs, ob id quærens & addubitans ſermoni coniunctionem, an, adiecit. Nos ſanè rurſum & in præſentia pronunciabimus palpitationem, quatenus demonſtratum eſt, flatuoſum ob ſpiritum fieri, congeſto. ſ. ob frigiditatem flatuoſo ſpiritu. Cum igitur corpus totum palpitauerit, fieri poteſt, vt, qui ita affectus ſit, propter frigiditatem voce deſtitutus pereat, non amplius muſculis, qui guttur mouent, aut ijs, qui in eos proruunt, neruis ſuo fungi munere queūtibus. Quare, vt hi per totum corpus palpitantem motum habeant, intelligere eſt melius: neq; enim, vt cuiuis parti, voci aſſeruientes partes compatiantur, experientia demonſtrauit, neq; rationi eſt conſentaneum.

30 *Si in Phreniticis cum perfrigeratione ſit Sputatio, Nigra reuomuntur.* E

Qm̃ nihil aliud ſuſpicari liceat per vocem πτυελίζειν ſignificari, quam ſæpius πτύειν id eſt ſpuere, vel os ipſum aſſidue ſputo plenum eſſe, ob id tum ego, tum cæteri oẽs, qui librum expoſuerunt, ita intellexímus. Adde, ϙ & os ipſum vomituris ſputo tenui plenum eſſe videatur propter tunicæ communitatem, quæ vna eſt, ori toti interno continua faucibuſq3 & ſtomacho & vẽtriculo. Hinc fit, vt labrum inferius interdum concutiatur, ventris ore ad vomitum excitato: nempe labij concuſſio tunicam eam, quæ ab ore in ventrem extendit̃, tum morderi, tum vellicari, tum concuti oſtẽdit. In his igitur, qui ſuam affectionem recenſere poſſunt, καρδιωγμός, i. cordis ſeu ſtomachi morſus, futuri vomitus ſignum exiguum non eſt: dolent præterea & hi capite, & atra quædã ante oculos obuerſantur: quo fit, vt in prognoſtico dictum ſit, ‖ Si quis per febrem nõ lethalem ait ſe capite dolere, & atrum quíppiam ante oculos cernere, ſtomachi quoque morſus huic aduenerit, bilioſus aderit vomitus. In phreniticis vero, qm̃ affectionem ſermone aperire nequeunt, ſolis ijs, quę cernímus, prænotionem adſtruímus. Cernímus aũt in phreniticis tenue ſubſtantia ſputum maxime idoneum, vt vomitum indicet: non. n. alias in phrenitide, quæ ſiccus morbus eſt, in qua & ſæpius lingua ſiccíſſima eſt, ſuperfluere in ore ipſo videretur tenuis humiditas: perfrigeratio autem F huic aduenies, vomendi humoris qualitatem oſtendit. Quo'd ergo ob ſputationẽ vomitus fiet, quodq3 ob perfrigerationem nigra reuomentur, licet prænoſcere.

in Prog. cõ. 3. t. 30. 4ª. 210. c

31 *Surditas, Vrinæq3 abſque reſidentia prærubræ, & ſublime petentia, Mentis aberrationem portẽdunt: quibus Morbus regius malo eſt, mala quoq3 & ex morbo regio fatuitas: hos Voce quidem priuari, ſed ſentientes contingit: Ventrq3, arbitror, his perrumpit: Vt Hermippo factum eſt, & obijt.*

Dixi antea, ϙ, in quibus morbis neq3 obſeruationem in multis ægris habebat, neq3 certam naturæ reí indicationẽ, in his conſueuit homines nominatim perſtringere, in quibus ſymptomata conſpexit: aut, de his vbilibet enarrationem fecit, perueſtigare adhuc & addubitare ſeſe fateť, quatenus veritatem habeat. Videtur igitur, & nunc quæ in præſenti recenſentur dictione, ſymptomata in quodam conſpexiſſe Hermíppo, qui & mente aberrarat, & morbo regio fuerat correptus cũ ſurditate, & vrinis prærubris non ſubſidentíbus. Surditas aũt vnum eſt ex ſignis, quæ cerebrum affectum indicant. ‖ Prærubræ vero vrinæ à ſubrubentibus, quas in prognoſtico diuturnitatis nõ periculi ſigna eſſe pronunciauit, diſcrepant. Quas vero alias intelligat quis prærubras, quàm quæ à cunctis vocantur cruentæ, quales in nephriticis multis excernuntur? quas ſi indicare voluerit, G proportionabile quíppiam ſignificant ei, quod antea eſt dictum, Ventris valde rubens proluuies. Quo igitur modo ventris valde rubram proluuiem affecto iocinore fieri díximus, ita prærubram vrinam ex renibus ſuo perperam fungentibus munere effici affirmamus. In vrina vero ſubſidentiæ priuatio, cum qua craſſiora quædam tota vrinarum ſubſtantia ſublime petentia appareãt, perturbationem in venis eſſe demonſtrant, vna' cum caliditate præter naturam nõ pauco aceruato flatuoſo ſpíritu. Vt igitur in dictis ſymptomatum conuentionibus delirare ægrum contingens eſt, ſic & non neceſſarium: nempe ſignorum permíſtio non omnium eiuſdem generis exiſtit. Surditas etenim, caput affectũ indicat: prærubræ vrinæ, renes: priuatio ſubſidentiæ, & ſublime petẽtia, primum quidem & per ſe, crudorum humorum in venis perturbationem ſignificant: per accidẽs vero & ad deſipientiæ generationem conferunt. Quod aũt poſtea ſcriptum eſt, morbũ regíũ his malo eſſe, verum quidem eſt: ſed, ϙ ſignorum diuerſi generis concurſiones facere in talibus diſciplinis non oporteat, ſupra eſt demonſtratum. Præterea, ϙ ex morbo regio mala ſit fatuitas, dictum eſt antea, cum, vbi in phreniticis díxiſſet, Deiectio alba malum, ſubintulit, An & ex his veternus fiat? Nempe ſermonem in alias transfert voces, pro alba quidem deiectione, quæ icterícorum peculiare ſymptoma eſt, affectionem ipſam commemorans: pro veterno vero μώρωσιν id eſt fatuí H tatem. Hos igítur, inquit, voce quidem priuarí, ſed ſentientes contingit. Qui aũt in acutis morbis ἄφωνοι, i. ſine voce, fiunt, quidam horum non ſentiunt, propter principij affectionem vtriſq3 ipſos ſequentibus ſymptomatis: alíj duntaxat voce priuanť: atque horum quídam læſis quoque & alíjs omnibus, quæ ex arbítrio ſunt, functioníbus, alíj ſola voce oblæſa. Si igiť tum vocis tum functionum aliarum oblæſio fiat, principíj neruorum affectio eſt: ſi vero ſolius vocis, ſolorum voci aſſeruientium organorum. Sed in prædicta concurſione, cum iam prope mortem vẽtum ſit, aphoniæ conſequitur ſymptoma. Quod item in orationis calce dicit̃/ venterq3, arbitror, his perrumpit, vt Hermíppo factum eſt, & obíjt/ita authorem dixiſſe probabile eſt, qm̃ neq3 ſæpius ſymptoma hoc præſentem concurſionem ſequi viderit, neque ratione inueníri potuerit.

In Prog. cõ. 2. t. 27. 4ª. 200. c

32 *Surditas in Acutis & Turbulentis ſuccedens Mala.*

Fit ſurditas & ob humorem quendam in auditoríjs meatibus impactũ infarctumq3, nihil, quod malígnum ſit, habens. Fit quoque & interdum emortua audiendi facultate: quam in acutis turbulentiſq3 morbis contingere cernímus: quam nunc pronunciauit malum eſſe ſymptoma, neq3 adiecit coniunctionẽ, an, neq3 nomen ipſum ægroti, qm̃ certo de tali ſymptomate pronunciare licet.

Tremulæ,

33 A *Tremulæ, obſcuræ, & contrectabiles Deſipientiæ, valde phreniticæ: vt Didymarcho in Co.*

Fit & talis quædam deſipientiæ ſpecies non raro, vt æger quietus iaceat, neq3 ſolum non tumultuoſe exclamet exiliatq3, vt antea, ſed neque prorſus loquatur, neq3 figuram decubitus permutet: ſæpiusq3, qui ita affecti ſunt, familiaribus præbent opinionem, ϙ mox líint, ſi quod fiat ſilentium, dormituri. Clauſis itaq3 feneſtris conquieſcunt cuſtodes, tempusq3 in his interdum longum conterunt, dormire ægrum, ϙ neq3 loquatur neque moueatur, arbitrati, ægro ipſo non dormiente, & manus quiete mouente, non ſecus, quàm qui per leuem contrectationem aliquid ¦vel tangere vel inuenire volunt. Deinde his ita ſe habentibus quídam clauſis palpebris hæc agunt: &, ſi quis accedens cum eis colloquatur, quídam neq3 prorſus oculos aperiunt: alíj, poſteaquam aperuerunt, aut paulo poſt clauſerunt, aut ímmotos obſeruant. Alíj neq3, ſi quis eos ínclamauerit, vel ſtimulauerit,
" palpebras aperiũr. De phrenitícis hmõi Hippocrates ĩ tertío epidemiorũ, ita ſcripſit: ‖ Nullus ve- 3. Epid. cõ. 3. 45. 3ª. 144. c
" ro phrenítícorũ vehemẽter ĩſaníuit, veluti alíjs vſu venit: ſed alía quadã vetẽrnoſa cataphora capi
" te grauati peribant. Cæterũ hos ipſos in præſenti dictione phrenítícos ἀσαφεῖς. i. obſcuros, nomi
nauit, perinde atq3 multis cognitu difficiles díxiſſet, neq3 idiotis ſolũ, verũ quoq3 & medícis. Nem
B pe ſolos illos opinantur eſſe phrenítícos, qui exclament, vel exiliant, Hippocrate mente (quã phre
nas græce vocant) oblæſos ita appellante, tametſi in quadã cataphora perpetuo furerint. Deſipiẽ
tia igiť vna' cũ comate ſtatim ab initío aliqñ ſimul inuadit: nẽpe in líbro de comate apud Hippocratem, ad idem vtraſque appellationes tum cataphoræ tum comatís referre ipſum demonſtrauímus. Atqui tales phrenitides quietis obſcuritatẽ non habent: ſed obſcura, vt dictũ nunc eſt, phrenítidis ſpecies ex procedente tempore efficitur: omneſq3, quos ita affectos viderim, languidum durumq3 & anguſtum & exíguum habuerunt pulſum íta, vt quies fieri ipſis, fatigata vírtute conjiciat, qui. ſ. validius moueri nequeant. Quídam horum, vt manus quiete pacateq3 mouent, ſic & breuiſſime loquuntur: id quod multos latet, ſolíſq3 illis pateſcit, qui propíores facti ſeſe in eos inclinauerunt: ſunt autem, qui aurem prope faciem ipſorum deponere tentant, vt manifeſte audiãt. Præterea manuum motío his exígua & tremula exiſtens multos ẽt latet, ſolis his, qui diligenter inſpíciunt, conſpícua. Hoc igitur arguit vírtutem horum languere, atq3 hecticam quandam eſſe affectionem phrenítidis, veluti febrium earum, quas ob id hecticas appellamus. Sed de his dictũ eſt in commentaríjs de diſſerentíjs febrium, atque in líbris de morbis curandís, præterea & in líbro de marasmo, ſolídas animalis partes prehendiſſe tales febres, non ex putredínoſo humore fieri índicã
C tes. Phrenitide igitur ipſa ex bilioſo ſucco generationem habente, cum is in cerebrum decubuerit, príncípio quidem qualitate ipſíus non dum toti cerebri corpori permiſta tumultuoſæ fiunt de ſipientiæ: procedente vero tempore ſimile quíppiam contrahitur lanis, quæ à tinctoribus appellatis tinctúram accípiunt: nempe & hæ vix eluíbiles redduntur, non ſecus, quàm quæ proprium ab initío colorem habent. Talis igiť cerebri veluti tínctura deſipientiam hecticam habet: atque ob id affectío horum, vt febrium hecticarum, praua eſt: quas quídem, cum incípiunt conſtituí, vix ſolui: exquiſite vero conſtitutas abſolutasq3 ſolui non amplius poſſe, demonſtrauímus. Recte igitur pronunciatum eſt tales deſipientías phreníticas eſſe. Dictionem hanc, veluti & alías quaſdã medícorum, prætercurrentes expoſitores, in ſophiſticis quæſtionibus cunctanť: voco aũt, vt ſcítis, ſophiſtica, quæ nihil ad melíus ſanandum conferunt. Talía autem non pauca & in expoſitionibus reperiuntur: quorum non nulla ab eo, quod ſanationí commodat, receſſerunt magis, alía vero mínus: quo modo profecto & cauſam perueſtigare, ob quam in calce præſentis dictionis adiecit/vt Didymarcho in Co/Nempe in eo, quí præcedit, ſermone, ϙ author nominatím ægros in illis adſcríbat dictionibus, in quíbus non audet reí, de qua agit, vnum quíppiam, quod commune ſit, vniuerſaliter pronunciare, eſt demonſtratum. Nunc aũt verum dícere vídetur de omnibus ita haben-
D tíbus vniuerſaliter pronuncians, non tanquam dubíus¦, ſed tanquam valde perſuaſus. Adiecit aũt ſermoní/valde phreníticæ/quanquam ſímpliciter phreníticæ dícere potuiſſet. Vídetur aũt míhi teſtimonium ſermoní adſcríbſiſſe ægroti nomen, ϙ multos non idiotarum modo, verum ẽt & medícorum, in talíbus falli contingat. Immo & de quodã aliqñ quís mihi quæſtionem mouit ita deſipiente, neq3 hunc pernícioſe habere neq3 prorſus phreníticum eſſe exiſtímans: & forſan huic, qui prorrheticũ hoc ſcripſit, talís q̃piã dubitatío cũ alíquo facta ẽ, ideoq3 nominatím ęgrũ memorauit.

deſip. ut lic. de ſimo quali intemp. c. 5. & Art. med. fol. 22

34 *Ex rigore Deſidiæ non valde apud ſeſe exiſtunt.*

Haud ſcio, cur líbri huius author orationíbus in multis aliena vtaſ dictione: qui interdum ab affectíbus ad affectos homines pertranſeat, interdũ vero & ab affectis ípſis ad affectus. Præfatus igiť & nunc/ex rigore deſidiæ/ſubintulit/non valde apud ſe exiſtunt/cum dícere potuiſſet, Ex rigore deſides non ſibí admodum conſtant. Quod ergo ínquit, tale eſt: Cum rigorem conſequetur deſidia ignauitasq3, hí non admodum incolumí mente exiſtunt: nempe corpus vehementer refrígeratum ex eo, quod contingit, oſtenditur. Conſtat autem, quod totíus corporís intemperaturas magnas conſequitur mentis læſio, affecto non ſecus, quàm totum corpus, cerebro.

35 *Circa Vmbilicum Dolores Palpitantes, quod mentis permutationem oſtendat, quippiam habent: Circa iudicationem*

tionem vero his spiritus satis cum vehementi cupiditate penetrat. Surę quoque dolores in his, mentis aberrationem E 35 *indicant.*

Quidam non solum ἄλις id est satis, quod ἀθρόον id est simul totum vniuersimq; significat, scribunt, verũ quoq; & συχνὸν id est multũ, verbo ἄλις adijciunt: alij γόνῳ per γ scribunt, & non per τ τόνῳ, adijciuntq; γόνῳ, ἔμπελον id est simile, totã dictionem talẽ facientes, γόνῳ ἔμπελον διέρχεται, id est genituræ similis penetrat: alij pro πνεῦμα id est spiritus, φλέγμα id est pituita, scribunt. Palpitationẽ ergo flatuoso à spiritu proficisci demonstrauimus. Ideo secundũ septũ transuersum collectus lædit non nihil & mentẽ, propterea q̃ neruosis partibus principiũ cõpati assueuit: cum vero aliã quandã earum, quæ inibi sunt, partiũ occupauerit, mens quidẽ incolumis manet, sed iudicatorie his pituita multa μετὰ τόνου, id est μετὰ προθυμίας ἰσχυρᾶς. i. cũ vehemẽti cupiditate, qualis in tenesmis fieri solet, deorsum agit. Tales tensiones euenire consueuerunt ex crassis lentisq; humoribus vix ad internas intestinorum sedes commeantibus. In exẽplaribus quibusdã non est scriptũ per τ τόνῳ διέρχεται τὸ πνευούμενον, sed per γ γόνῳ ἔμπελον id est genituræ simile: si vero vel substãtia, vel colore, vel vtroq;, velit genituræ simile esse, quod vacuat, non constat nobis. Qui aũt à Praxagora vitreus appellatur humor, q̃ vitro fuso similis sit, eiusmodi est, vt maximos tensiuos inferat dolores, cũ per intestinorũ meat tunicas: est aũt tẽperatura oĩum, qui in corpore generanť, humorũ frigidissimus. Quòd aũt ex crassioribus humoribus spiritus flatuosus oriať, id ẽt antea audiuisti, cũ de palpitatione egeremus. Non tñ, qui suram infestant dolores, delirium in ipsis indicãt. Vnde fit, vt, qui dictioni opem præstant, subaudiri velint, καταπαυσάμενοι id est absq; rõne de repente occultati: citantq; scriptũ in tertio epidemiorum ægrũ, qui in Dealcis horto iacebat, in quo
3.Epid. có. 1.t. 25.26.3ª.134.b præfatus Hippocrates, ‖ q̃ genibus & tibijs doluerit, sedatis ipsis consecutã ait delirietiam. Sed dixi antea expositiones faciendas non esse per talĩ ægrorũ citationem: oĩa siquidem omniũ signa hac ratione erunt. Præterea, suræ dolores mentis perturbationẽ indicaturos, q̃ sese occultauerint, cum in oratione non sit appositũ eiusmodi cessasse dolores, absurdissimam habet enarrationem. Nam hoc pacto liceret, quicquid vellemus, in contrarium trahere, vt, si & capitis dolorẽ scriptum alicubi inuenerimus, non qui exisťit, sed qui placatus sit, audire oporteat: tussim item, & spirandi difficultatem, aurium ẽt strepitum, atq; quodcunque aliud.

GALENI IN PRIMVM PRORRHETICI HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SECVNDVS

I quippiam in Vrina sublime petierit occultato coxæ dolore, Delirium portendit: & quæ circa aurium sonitus talia existunt. 1

Multa quidem in libro toto carent perspicuitate: sed, quẽ sensum habeãt, deinceps videamus. Si occultato (vt interpretes dicunt) coxarũ dolore quippiã in vrina sublime petierit, nos securius certiusq; de futura desipientia pronunciabimus. Non tñ verum est, quod dicunt, si tanq̃ vniuersale proferatur: nempe Enæorema. i. quod sublime petit, optimũ est tũ album, tum læue, tum æquale. Non est igiť simpliciter dicendum futuram esse desipientiam, si quippiã in vrina sublime petierit, occultato coxarum dolore, sed si enęorema prauũ fuerit. Neque hoc satisfacit, sed si aliquod licet & vnũ delirij signũ simul cũ dictis apparuerit. Nã fieri põt, vt, si delapsus in coxã humor recurrerit, pars quædam alia capite inferior, eo recepto ipsa quidẽ afficiať, caput vero lædi inhibeat, si coxæ dolor apparere desierit, atq; enæorema comparuerit, capite nihil pa H
* tiente: † qm̃ est vrina inculpata, quæ enæorema non habet. } Sola quidem vna est inculpata, quæ colore quidem subluteo mediocriter fuerit, & substantia moderata, quæ. s. tum crassæ tũ tenuis vriñæ medium obtinet. Ego sanè, quæ in libro indistincte prolata sunt, atq; ob id legẽtes offensura, perpetuo distinguo: nam, quæ indistincta est expositoribus doctrina, nouitios ea lædit magis, quã iuuat. Virtutem siquidem expositionis existimant esse, si scripta omni ope omniq; pacto, etiam si conspicue falsa fuerint, defendant. Quod vbi in manifestis conspicuisq; studiose faciant, multo vti que magis in obscuris absconditisq; nihil ipsis curæ est veritatis. Quod in calce dictionis dictum est / & quæ circa aurium sonitus talia existunt / bene per se scriptum fuisset sine vrinarũ consideratione, vt sermo particularis esset, quem paulo ante vniuersalem dixi: nempe dolores coxæ, si, qui eos fecit, humor recurrerit, possunt aliquando desipientiam inferre, si ad caput humor peruenerit. Ascensus igitur humoris ad caput, signum erunt ea, q̃ in eo apparent symptomata: quo è numero habentur & sonitus. Scribunt autem non nulli / & quæ in vesica talia / aiunt siquidem orationẽ hanc ostendere non solum consideranda esse vrinarum enæoremata, tanquam delirij signum, verum quoq; & si aliud quippiam tale videať ex his, quæ ex vesica excernuntur, tanquam citra hoc affirmare, quod scriptor enunciare hoc pacto voluerit, nequeuntes.

Multoq;

2 A *Multoq; magis, si Vrina in sublime elata sit, & Quecunque alia in ea fiunt desipientiæ signa.*

Rursus & in præsentia memoria tenere tyrones ipsos oportet, nullum in vrinis esse signum, quod delirium portendat. Nempe hæ partium hepatis renumq; & vesicæ affectionem indicant, vasorumq; sanguinem continentium, & virtutis fuscos generantis tum robur tũ imbecillitatem. Affectionum vero cerebri alia sunt tum symptomata tum signa, de quibus antea audiuisti.

8 *Quibus Aluus liquida, lassitudo, capitis dolor, sitis, vigiliæ, obscuritas, & impotentia fuerit, vt hi Mente moueantur, spes est.*

Liquida aluus (ita aũt appelletur, in qua liquida deprehendantur) & lassitudinis sensus, qui scilicet ægro fit, morbosa quidẽ sunt symptomata: sed delirium non portendunt, si, quæ ante dicta sunt, memoria non exciderint: vbi, quo nam pacto singulorum morborum signa, atq; alia omnia, quæ in ægri corpore appareant, cognoscere oporteat, pereurrimus. Quædam n. sunt, vt morborum singulorum differentiæ inter se separentur: alia vero, vt singularũ affectionũ mores cognoscantur, vel futura cognoscať iudicatio, qualis nam futura sit, & q̃n. De singulis porrò tum symptomatis tum
B signis ita docendum esse ostẽdimus, quõ Hippocrates in prognostico fecit, singulorum vires per se edocens, aut cum pluribus eiusdem generis, quõ modo libri huius author capite dolentes commemorauit vigilesq; & obscuros. Nam, si ἀγρυπνῶσι, id est, obscuros, dicit intellexerimus eos, qui obscure loquuntur, vel propter vocem explanandi organorum offensam, quam ex nerũrum vitio contraxerunt, vel propter mentis lasionẽ, quæ eiusdem generis erunt signa. † Dolor siquidẽ capitis, ferè locum affectum demonstrabit: Vigilia vero, quæ in diuersis cerebri affectionibus fiunt, vigiliam somnumq;, & vigilias somnoq;, cognoscenti ostender. De asphia (quam obscuritatem diximus) quo sensu intelligentibus delirium portendat, nuper egi. Hæc igitur vel genere, vel specie, vel quouis modo quis appellare voluerit, inter phrenitica connumerant signa. At, cùm phreniticam affectionem maximè sit cum cernimus, quæcunq; siccitatis symptomata in vicinis capiti instrumentis, aut quancunq; cũ eo habeant societatẽ, exisťunt, ea quoq; & futurã desipientiã coindicant. Quo signorũ in genere in præsentis dictiõis morbo dictum est, Sitis. Lassitudo autem, q̃ multis modis fiat, vt in commentarijs de tuenda valetudine demonstratum est, nihil aliud nobis manifesti indicat. Quum. n. lassitudo, quæ vlcerosum sensum habet, ob mordaces acresq; humores fiat: quæ tensiuum, ob copiam: quæ phlegmonosum, ob vtrunq;. Sisanè ea vel vlcerosa, vel phlegmo
C nosa fuerit, ad spem desipientiæ generandæ quippiam conferet: si tensiua, nihil. Sic & Aluus liquida, bile quidem flaua syncera exeunte, vel & ex colliquamentis, de generatione phreniticæ affectionis quippiam coindicabit: magisq; si spumosæ fuerint deiectiones. Cum vero non adiecta sit in dictione, exeuntium qualitas, sed dicta simpliciter aluus liquida, nihil ad morbi huius prænotionem ex ea adsumere valebimus. Nempe, vt antea dictum est, † ex proprijs affectionis signis } quæcunque generis, in quo affectio est, indicatoria exisťunt, ea quippiam indicabunt. Primum siquidẽ non affectionis ipsius indicatoria talia exisťunt, sed generis, in quo affectio continetur, quæ calida & sicca est. Quoniam vero vnumquodq; genus speciebus familiare est, ad prægnotionem specierum conferet, si signorum generis propriorum quædam apparuerint. Verbum aũt / impotẽtia / in dictorum signorum cõcursione adiectum nihil prorsus ad affectionis delirij prænotionem affert auxilij, sicuti neq; ad magnitudinis ipsius cognitionem. Nempe inquiens / vt hi mẽte moueantur, spes est / delirij quidem affectionem fore ostendit, non tñ hanc vel paruam vel magnam. Vnde igitur magnitudinem ipsius accepit? neq; n. æruginosus neq; niger vomitus factus videť, non vrina, non deiectio talis, sicuti neq; alia, quę ἐκ ἀσιτίας id est cominotionis mentis, signa prius recensuit. Non igitur dictam nuper syndromen in phrenitim finituram speramus & periculosam
D phrenitim, propterea q̃ verbum / impotentia / adiecit: talem aũtem sequi phrenitim, ὡς ἐκ τούτου id est vt mente moueať, neq; ipse sperabis, neq; alteri prædicere audebis. Talis siquidem fieri q̃nq; potest: Sed prænotio non ex his, quæ raro inter contingunt, signis fit, sed ex his, quæ continua sunt, vel maxima ex parte veritatem habent. Volumus siquidẽ in prædictionibus ipsis perpetuo, si fieri possit, voti compotes esse: ita, vt, si quis octies animi sententia frustreť, bis vero ei succedat ex voto, is q̃ idiota, abiectior, & contemptibilior sit. Potest siquidem idiota de ægris pronuncians semper, quod euenit, a † si sæpius assequatur, quod velit, vera loqui vel falsa. }

4 *Siqui Sudantes & præsertim capite in acutis paulum implacidi fuerint, Malum: tum alias, tum ex Vrina nigris: Turbidus quoque & in his spiritus, Malus.*

Pernicioſa quidem & absq; alijs est nigra vrina, verũ, si & illa adiecta fuerint, prænotionem valde augebũt. Sed, q̃d nã indicet θολερὸν πνεῦμα. i. turbidus spiritus, inter obscura collocare oportet: & potissimũ, q̃ neq; in prognostico, neq; in aphorismis, neq; in legitimo alio libro, spiritũ turbidum dixerit, quo pacto vrinã. Sed quæ nam vrina sit turbida, non nos modo ex ijs, qui turbidas aquas perpetuo dicũt, intelligimus, verũ quoq; & Hippocrates ipse docuit, cum in quit, ‖ Tãquam subsidentiam returbaueris. assimilat quoq; & eã ‖ subiugalĩ vrinis nõtñ, quid pẽ spiritum tur-

A † *clarius. si assequat, quod uelit, sæpius uera loqui, quàm falsa.*

B Supra 167. c. t. 28. Et 1. Epi. com. 3. t. 28. 3ª. 132. b. c. Et 3. Epi. com. 1. t. 25. 3ª. 134. b. Et Coacis prænot. C. 3. Epi. có. 3. t. 21. 3ª. 122. c. Et 4ª. Aph. 70.

bidum intelligere oporteat, liquet: qm̃ nullus dicat, vt aquam turbidã, ita & aerem turbidum: nisi E quis vapore plenum intellexerit, quomodo expositores quidam huius orationis intellexerunt. Quo etenim pacto sudorem in syncopis foras effundi conspicimus, ita effluuium humiditatum in ijs, qui intus diuaporantur, ægris internum fieri dicunt: atq; ob id per expirationem vaporem effundi perquam multum, idq; turbidum piritum esse. Si vero, vt nõ nulli, primam syllabã nõ per ο θολερὸν sed per α θαλερὸν scripseris, non amplius, qualis nam sit spiritus θαλερὸς cõiectura est colligẽdum. Faciem enim θαλεραὴν forsan quis intellexit, veluti bene habitã & bene coloratã: sed, quid nã significet spiritus θαλερὸς, nosse non est, nisi vehementer magnum indicare voluerit. Nominum siquidem alienus vsus, causam præbet ijs, qui volunt, quo quo pacto euenerit, intelligendi. Proinde quidam per ο scriptum θολερὸν grauiorẽ item intellexerunt, vt alij raueum: alij rursus turbatum, vt difficultatem spirandi ab eo significari velint, veluti, ac si ita dixisset: Spirandi quoq; difficultas in his mala. Neq; tamen libri huius author posse simpliciter spirandi difficultatem indicare videtur, sed vnam quandam eius differentiã: siue enim per α θαλερὸν, siue per ο θολερὸν scriptum sit, videtur ea appellatione speciem vnam difficultatis spirandi, non simpliciter difficultatem spirandi omnem, indicare voluisse.

5 *Quæ præter vacuationis vasorum rationem contingunt Impotentiæ, non existente vasorum vacuatione, Malæ.* F

Quod dicit, neq; obscurum est, neq; ipsius causa inuentu est difficilis: nempe, quod dicitur, tale est: Inualidos imbecillosq; in operationibus, sicuti plurimum vacuatos, in periculo esse extima, si nulla in ipsis facta fuerit insignis vacuatio. Nã, si virtus sine vlla manifesta vacuatione imbecilla fuerit, grauantem ostendit copiam, vel vnius principiorũ intemperiem. Cum vero tria sint, vt didicisti, principia cerebrum quidem functionũ earũ, quæ ex voluntate oriunt, cor vitaliũ appellatarum, iecur vero earum, quæ alimoniæ inseruiũt, quas & naturales vocãt: naturalis virtutis vitalisq; imbecillitas deterrima est, & cito hominem tollit: nempe & vna cũ ea, quæ à cerebro est, cõsestim exoluit: quæ si afficiat, non protinus cor ipsum lædituꝛ. Sed de huiusmodi cunctis in multis nostris lucubrationibus didicisti.

6 *Si intercepta Aluus, purua, nigra, & in spiras circunducta, ad necessitatem laxauerit, & per Nares eruptio fiat, Malum.*

Σπυρώθους vocant caprarũ deiectiones: sunt aũt hæ siccæ, atq; id, quod excernitur, propria circũscriptione rotundum circũductumq; existit. Cum igitur quis hoc pacto sicca & circũducta de- G iecerit, σπυρωθώδη id est in spyras voluta appellanꝰ. fiuntq; talia & ꝙ plusculo tẽpore retineãtur, & propter copiam igneæ caliditatis. Si igitur preterea, ꝙ talia existãt, nigra quoq; fuerint, flagrantem ardentemq; circa mediũ corporis affectionẽ esse declarant: atq; ob id mala existũt. Sermoni adiectã est, & per nares eruptio fiat, malũ: veluti in alijs multis dictionibus scribente, quod multorum cõmune est, tanq; proprium, authore: ꝙ sermone vno vniuersali doctrinã comprehẽdere nõ possit. Est autem cõmune in ipsis tale: Bilis vacuationẽ multam tanq; quassationem vehementẽ, atq; multis in morbis cõmode factam, non sustinent pressicati, neq; prigorem, neq; alui excretionẽ, neq; sudores, neq; parotidas insignes, vel †quãpiam materiam aliam. Ita enim eos, qui epidemijs facti sunt, abscessus incusamus, vel minores (vt dixi) tanq; nihil iuuantes: vel maiores, tanq; sustinere nequeant. Sanguinis itaq; eruptiones hoc modo non ferũt, qui ante sunt arefacti. Talis autem est prædicta affectio, cum ne vni quidem per morbi initia, in spiras circunducta exeant excrementa: neq; ea simpliciter, sed cum medici diligentia & operatione vel per clysterem vel per glandulã: nempe hæc oratio πρὸς ἀνάγκην id est ad necessitatem, tale quippiam ostendit.

†*quẽpiã decubitum alium.*

7 *Quibus Lumborum dolor diu perseuerans cum æstu fastidioso fit, si sudẽt, Malum: an et his Tremor fit, et Vox vt in rigore?* H

Rursus concursio dictorũ symptomatũ autoptica est. i. ex proprio constat intuitu, non logica est. atq; ob id ipse quoq; de hoc addubitãs inquit, an & his tremor fit. Malã vero ait cõcursionem de ea re nõ dubitans, ꝙ lumborũ dolor vna cũ æstu fastidioso diutius maneat: sudor aũt his aduenies certiorẽ efficit prædictionẽ. Siue nanq; sudorẽ exiguũ toto fieri corpore ab ἐπιδρώσεως nomine significari intellexerimus, signũ bonũ nõ est, cũ ab eo, & si nõ lumborũ dolorẽ, certe fastidiosum æstũ, solui oportebat: Siue sudores eos, qui circa thoracẽ caputq; fiunt, intellexerimus, ꝙ perpetuo hi mali sint, cõstat, virtutis imbecillitatẽ vel in his partibus copiã indicãtes. Ob hæc quidem oia prædicta signorum concursio mala est. Cũ vero multæ in lumbis sint partes, non liquet ex authoris verbis, quarnã patiatur, in qua dolor diu perseueret, & æstus fastidiosus non desinat, sed signis alijs dijudicare conuenit. Si igitur renes fuerint perpessi, scis horum affectiones per vrinas cognoscẽdas esse: †si vero aliquis vel eorum, qui inibi sunt, vel dorsalis medullæ, musculorum passus fuerit, iam tibi & cum alio adiecto signo constat: nempe affecta dorsali medulla, sensus tor poris erit in his partibus, quæ ex ea affecta enascuntur. Didicisti autem ex dissectione neruorum dorsalis medullæ, & qui ab vnaquaq; vertebra enascantur nerui, & partes corporis, ad quas dispertiantur,

†*si vero aliquis eorum, qui inibi sunt, musculorũ passus fuerit, siel dorsalis medulla, iam &c.*

A tiantur. Si igitur signum aliquod patientis dorsalis medullæ tibi adfuerit, tum tremorem, tũ aliam omnem neruorum affectionem, ferè expecta: quas inter vna existit, tremulæ vocis oblæsio. Nempe oratio hæc /vt in rigore/ vocem tremulam indicat.

8 *Summæ Corporis partes si celeriter in vtranq; conditionem permutentur, Malum: Sitis quoq; hmõi, Mala est.*

Quidam cum præscripta dictione præsentem annectunt: atq; ob id eam cum coniunctione, autem, hoc scribunt pacto: Summæ aũt corporis partes, si celeriter in vtranq; conditionem permutentur, malum. Sed, quæ in ea dicunt, ab ante dicta concursione distinguuntur: quapropter & scriptor, qui cũ illis ea scripsit, veluti & multa alia, inter se coniunxit, ꝙ cũ nullam habeãt cõtinentiã. Nos igit horũ expositionem seorsum moliri oportet. Nã, si ἄκρεα id est summæ corporis partes, facile in vtranq; permutentur cõditionẽ, malum signum est. Summæ corporis partes pedes sunt, manus, aures, & nasus, quæ & in his, qui cum frigore fiunt, accessionum inuasionibus, primę omniũ frigescunt. Quod aũt oratio hæc /in vtranq; conditionẽ/ caliditatem dicat & frigiditatẽ, liquido constat omnibus. Cum igit secundum naturã habemus, temperate habent summæ corporis partes, nulla repẽtina facta in his mutatione. Nã, tametsi ꝙ maxime hyeme frigidæ, & æstate calidæ fuerint, pau B latim tñ talẽ assequunt permutationem: non celerẽ quidẽ nec vsq; adeo validã, vt vel hyeme similiter glaciei refrigerent, vel æstate ijs, quæ ab igne multo calefacta sint, assimilent. In morbis autẽ summe malignis permutatio harum hora vna ad contraria efficit: interdũ quidẽ vt, tanq; hyeme, perfrigescant, interdũ vero, tanq; æstate, calescant. Id aũt contingit, cũ propriam caliditatem nõ habuerint, atq; à febrili calfiant: quæ à corporis medio incipiens, flammæq; similis corpus totũ depascens, extrema concalfacit: quæ & cum transpirauerit, statim ea refrigescunt, extincta, s. naturali caliditate. Sitis quoq; hmõi (inquit) mala est: vbi verbum /huiusmodi/ ꝙ eã dicat, quæ celeriter in contraria permutat, veluti de summis dictũ est partibus, nemo ignorat. Permutatio aũt sitis ad cõtraria fit, cum paulo ante sitiens, confestim sine siti reddat: & rursum post paulo sitiens erit, nõ desinente scilicet siticulosa affectione: fieri siquidẽ non põt, vt æger paulo ante valenter exiccatus ita perfecte humectet, vt sine siti fiat. Quid nã ergo est, quod in ita affectis contingit? sanè, quod his, qui toto die totaq; nocte interdum nullo pacto secernunt vrinam. Prius siquidẽ neq; corporis affectiones mens ægri consecuta est, collectaq; vrina non dum valenter vesicã distendit: at, posteaq; mens consecuta est, & vesica impleta, ob hæc ambo sensit affectionẽ æger. Quo igit modo id desipientiæ est signum, sic & quod in siti dictũ est: cũ ægri quidẽ sitiendi affectionẽ semper habeant, C sed non sentiant, donec eorum anima sensu prædita magis reddat, & sitiendi affectio ad summum augeat. Summarum igit corporis partium ad contraria permutationẽ malũ esse putãdum, vtpote quæ caloris natiui imbecillitatem ostendat, & eius, qui præter naturã est, robur. Sitis vero permutationem, languorem quidem sensificæ facultatis, robur vero siticulosæ affectionis.

9 *Ex Composito modestoq; homine Ferox responsio, Mala.*

Sermone hoc generalior existit alius, qui non solum hunc continet, verum & alios quosdam non paucos. Omne siquidem, quod præter naturam propriam, malum, genus horum est atq; mul torum aliorum sermonum. Cui enim proprie natura composita est, is non solum, cum incompositus desipit, perniciose affectionem habere demonstrat: verum quoq; & cum ferocitate respõdẽs propè ad phrenitidem accessit. Cui vero vice versa responsio in feroci natura composita est, vt is vel in cataphoram vel lethargum venturus sit, spes est.

10 *Quibus Vox acuta est, his Hypochondria intro tracta sunt.*

Secundum naturam sanè dicendum erat, Quibus in morbis vox acuit, trahuntur his hypochõ D dria ad internam sedem. Sed nescio, quo modo oblectatur libri huius author ita enunciationibus alienis. Relicto igitur de hac re studio, ad eorum, quæ dicuntur, intelligentiã veniamus: quę neque ipsa vniuersalis est, vt aliæ multæ eorum, quæ in hoc libro dicuntur: vera tñ ita enuncietur, ꝙ pleriscq, qui in morbis vocem mittunt acutam, ad internam sedem trahanꝰ hypochondria. Nẽpe id, verbum εἰρύσασθαι significat, neq; ꝙ hypochõdrium ipsum propria quadam affectione intro accurrat, sed ꝙ interna magis ipsum trahant. Nempe septũ transuersum symptomatis ciusmodi causa est, cũ vel inflammaẽ vel arescit propter igneam caliditatem, vel à membrana costas succingente retrahitur: cum rursus & ea ipsa ob phlegmonen & ob siccitatem tẽdatur. Suntq; ex medicis plerique, qui retractum hypochondrium inter ea, quæ simul cũ phrenitide assident, scripserunt: nã plerique phrenitici ita affici videntur: sed præsens oratio retrahi hypochondria non dicit, sed ad interna trahi. Tu aũt, si verum prorsus loqui lubet, ex dimidio vtrunq; compones, dicesq; intro sursumq; trahi hypochondrium, neq; immerito id fieri propter obliquã septi transuersi positurã. Incipit enim ab ossis pectoris, quod στέρνον appellatur, termino: atq; hinc sensim oblique descendens, tũ intro tũ infra ad lumbos peruenit: ita vt plurimum quidem totius ipsius substantiæ profundis hypochondrijs subiaccat, supernũ vero principiũ altius sit. Ob hæc igitur ad interna supernamq; sedem trahi videtur. Quod si hæc inter se comparaueris, plus intro, quã sursum, transpositum esse

tibi videbitur. Relicta itaq; quæ præter naturam ob instrumentorum siccitatem phlegmonenq; E musculorum acuitur, voce, qm̃ angina hæc affectio vocet, de ea, quæ alijs in morbis acuitur, voce pronunciauit, inquiens/his hypochondria intro trahuntur. Vocem itaq; acui ex vocalium instrumentorum angustia in commentarijs de voce demonstrauimus: atque ob id tum spadones, tũ pueri, tum mulieres, vocem reddunt acutam: in febribus vero siccitas, horum angustiam efficit.

11 *Oculus hebescens, Prauus: & Concretus, & turbulentus, Malus.*

Oculus ἀμαυρούμενος id est hebescens, sicuti & ἀχλυώδης id est turbulentus, tum ipsi ægro, tum videntibus, fit manifestus: Ægro quidem, cum non amplius conspicue videt, qũo antea, in hebescentibus conspectibus: quemadmodum in turbulentis, præter id, q̃ obtuse respicit, adhuc p quãdã turbulentiã videre putat: vocant aũt ἀχλὺν, aeris θόλωσιν id est turbationem, quæ mediũ tũ nubis tũ nebulæ habet crassamentũ, ita vt, q̃ nebula quidẽ, magis concreuerit, q̃ nubes vero, minus: Fit aũt tale in oculis pathema & non paucis, qui febre carent, veluti & ἀμάυρωσις, quæ obscura im becillaq; instrumentorũ sensio existit sine turbulentiæ apparitione: iam vero et laborantibus multis: Est aũt ἀμάυρωσις, ἀχλυώδους ὄψεως id est turbulento aspectu, generalior: nẽpe, cũ in vtroque obscure cernatur, ægris quidẽ ipsis sensio veluti turbationis cuiusdã in turbulentis conspectibus F euenit: Extrinsecus vero videntibus, oculus hebescens nullam humidi præter naturã habere vĩ consistentiam: perijt aũt ex eo tum splendidum tum lucidum, quod in acute videntibus oculis inest. Hebescentes item mortuorum oculis similes existunt: multisq; morientium, atq; adhuc tĩ viuentium, tales oculi videnẽ, veluti & his, quos extrema habet senectus: Turbulẽti vero nõ oĩbus, sed solis ijs, quibus turbatum in pupilla vĩ humidum, quod sanitatis tpe tum lucidum tum candicans erat. Ex dictis itaq; affectiones oculorum vtrasque prauas esse manifesto liquet. Concretus vero oculus pp mouentiũ oculos musculorũ immobilitatẽ fit: Immobilitas aũt ea pp oĩum ipsius musculorũ vel resolutionẽ: vel æquã, & quæ in neutrã partẽ vergat, tẽsionẽ, proficiscit: vel pp exa

† τῆ τῶν ἐνδεδυμένων ὀφθαλμῶν. i. ei, qua oculi ĩ gyriũ uertuntur. ex Erotiano.

ctam mouentis musculos potentiæ imbecillitatẽ. Talis constitutio † ei, qua oculi intus agitãtur, ex aduersum pugnat: nempe instabiles sunt, non secus, q̃ qui Equũ appellatũ habet, ita vt nunq̃ conquiescant: contra aũt, concreti nunq̃ mouentur. Si igit causas talis constitutionis oculorum intellexeris, constat & eas prauas esse. Scribunt aliqui in dictione /& concretum turbulentũ malum/ turbulentiam quandam concreuisse in oculis volentes ex affectionis tũ siccitate tũ caliditate.

12 *Vox (Acuta) Clangosa, Mala est.* G

Non nulli quidem κλαγγώδης id est clãgosa, alij κλαυθμώδης id est querula plorabundaq;, scribunt. Quod autem clangosa vox fiat, cum siccitas vociferorum organorum intendit, est demonstratum. Plorabunda vero secundum eandem noscitur intensionem: sed difficilior, quam clangosa, existit, quanto maiorem indicat affectionem.

13 *Dentium Stridor Pernicioſus, quibus non eſt ſanitatis tẽpore aſſuetus: Suffocatio quoq; in his Valde mala eſt.*

Cum libri huius author memorare non consueuerit, quæ in prognostico scripta sunt, nunc tĩ de‖ stridore dentium mentionem fecit: adiecitq; in calce, q̃ suffocatio in his valde mala sit. At, cum didiceris, quonam pacto stridor dentium procreetur, quonam item modo suffocatio, nihil in hac etiam dictione fulius recensere est necesse: nempe ex illis vniuersa ipse cognosces.

in Prog. cõ. 1. t. 21. 4ª. 194. a

14 *Faciei Color bonus, & Mœſtitia multa, Malum.*

Quod sæpius fallat coloratior facies, putentq; hanc vel sanguinis per nares eruptionis iudicatoriæ, vel abscessuum post aures, significatoriã esse, ob id iure etiam, si cũ multa tristitia fiat, malũ esse signum scripsit. Fieri siquidem nequit, vt ægri ita bene colorentur, vt qui optime valẽt, pro ea qui H dem, quæ in illis est, affectione: sed ob caliditatem multam impense rubros ipsos factos, & bene coloratis similes videri, relinquit. Quod aũt valde rubrũ est, id ad melancholiam idoneum esse ait in epidẽmiorum secundo: cuius signũ mœstitia existit: atq;, si multa ipsi adfuerit, multo magis. Cũ itaque florida quidẽ apparuerit facies, æger aũt valde tristis fuerit, quædam in cerebro valde calida affectio esse videtur, quæ sanguinem exurit: eamq; ob causam bilem atram, vt demonstratum est, gignit. Sed forsan alienum non erit, vt quædam per totum librum sensu carẽtia simpliciter commemorauí, ita & nũc faciam, scribamq; ex enarrationibus sensu & intelligentia carentibus aliquã gratia exempli. Neque sane eum, qui primus de his dixit, sum admiratus: commune siquidem id omnium est vitium, vt, quomodo filios, ita & quæ ab illis excogitantur, diligant: nisi quis valde se curus Æsopi fabulam perpetua in memoria habuerit, Quæ duas nos gestare manticas ait: anterio rẽ quidem vitiorum alienorum plenam, posteriorem nostrorum: atque ob id delicta aliorũ videre nos, nostra vero non cernere: is etenim solus ad verorum cognitionem sese exercebit. Non igi tur, vt dixi, eũ, qui primus expositionem scripsit, demiror, sed eos, qui dicta prius inepte laudant: qũo & nunc quidam laudibus extollit eorum explicationem, qui intelligendum esse aiunt faciei quidem bonum colorem, in ægrotantis ipsius colore: mœstitiam vero multam, in medico co-

lorem

A lorem bonum præter naturam, vt signum malum, cernẽte. Nam, si id docere voluisset prorrhetici author, ita dixisset: Faciei color bonus valde mœstum signum medico. aut, si non, ita, Faciei color bonus valde mœstum reddit medicum. neque ad hoc in calce postea adscripsisset, malum. Absurdum siquidem admodum atque ab omni intelligentia alienum, dicere, Faciei colorem bonum valde mœstum signum medico, malum. vel rursum hoc pacto: Faciei color bonus valde mœstum reddit medicum, & est signum malum. Nempe, vel id, mœstum reddit medicum & signum est malum, vel malum esse colorem bonum, duntaxat dictum sat fuerit: sed, vt vtrunque simul dicatur, fieri nequit. Adde, q̃ ẽt coniunctio/et/apposita, clare indicat in ægroto hęc ambo cõtigisse, tum coloratam faciem, tum vehemẽtem tristitiam. Vt ergo quis prætermissa huius lectionis indicatione ad id, quod recensetur, veniat, falsus est eorum, qui ita exposuerunt, sermo. Non enim de necessitate color faciei bonus valde mœstum reddit medicum, sed interdum lętiorem, q̃ antea, reddit, cum scilicet faciei colorem bonum vel sanguinis eruptionis, vel abscessuũ post aures iudicatoriorum, signum esse sperauerit. Si itaq; dictione ipsa summe tum ambigua tum obscura existente talia quædam excogitarent, veniam hi à nobis mererentur: sed, qm̃ rem cõmodissimam clare distinguẽs docet, qñ sane quidẽ bonũ existat signũ bene colorata facies, qñ vero non B bonum, quis nam ipsis ignoscet? Sicuti & his, qui præsentẽ sermonem de mutua iter se trãsmutatione boni faciei coloris & mœstitię esse dicunt. Existimant siquidem, cum hęc sibi inuicem succedunt, qñ scilicet colore bono desinente æger valde mœstus reddatur, rursusq; & mœstitiam illã subsequatur color bonus, difficile signum esse, ac si ambo simul esse nequeant, vel ipse de contrarijs antea non dixerit mutuam in sese transmutationẽ non bonũ signum esse: inibi siquidem generatio alterius, tollit alterius essentiã, quo fit, vt simul esse nequeant: sed, q̃ mœstitia simul cũ colore bono consistat, non est impossibile. Si igit, quæ in vnaquaque oratione ab aliquibus p̃ perã dicta sunt, redarguamus, cõmentariorũ prolixitatẽ nõ pauci incusabunt: si vero nõ reprehẽsa p̃termittamus, iam postea erunt, qui auditã peregrinã expositionẽ, tanq̃ à me p̃termissam, vitio vertant, & maxime cum expositionis tũ vitiũ tum virtutẽ non dum discernere queant. Cũ ergo fieri nõ possit, vt incusationẽ deuitemus, qua vel superuacue sermonẽ protrahamus, vel vtile quippiã p̃termittamus, ad alterũ diuertã, quod lecturis scriptas à me explanatiões cõmodius fore credidi.

15 *Deiectiones in Spumoſas ſyncerasq; deſinentes Exacerbant.*

Causam, cur, qui librũ exposuerunt, vt multas dictiones alias, ita & hanc, perperã obaudierunt, C non noui. Nẽpe, cũ ipse dixerit/desinentes/expositionem hi faciunt deiectionum spumosarũ syncerarumq;: at idẽ non est, aut, cui talia deijciunt, exacerbandum morbũ: aut, cui desinent deiectiones in talia. Prauæ igit affectionis signa sunt spumosæ & syncerę, si memoria tenuerimus deiectiones ἀκράτους, i. synceras appellari, q̃ dũtaxat vnũ, qui excernit, humorẽ cæteris impermistũ habent: non est tĩ, vt talia excernentibus morbus exacerbet, necesse: cũ fieri possit, vt cõquiescat paulatim cocta affectione, in qua talia excernebant. Qñ igit necesse est, vt morbus exacerbetur? cum scilicet deiectiones præter id, q̃ non cessent, in spumosas quoque syncerasq; permutabunt: nẽpe hæ alijs, quæ ante excernebantur, deteriores, exacerbandum morbum indicant.

16 *Vrinarum in morbis Acutis ex refrigeratione Interceptiones Peſſimæ.*

Morbi acuti ex calidiore materia ortum habent. Si ergo vrinarum retentio ex vesicæ refrigeratione fiat, malum: nempe ex tali intemperie, secretoriæ, quæ in vesica est, facultatis factam imbecillitatem, vel sensus ob refrigeratum ipsius neruum priuationem, neruumq; ipsum quod cõtristat haudquaquam sentire, ostendit. Refrigeratio autem vesicæ fit discusso euaporatoq; ab eo, qui p̃ter naturam est, naturali vesicæ calore. Sed forsan quis obiecerit, quam ob causam, si febris totum D occupauerit corpus, vesica refrigerata est? quæstionem sanè diluit partis idoneitas & aptitudo: non enim omnia naturam eandem pariter sortita sunt.

17 *Pernicioſa Sine ſignis leuantia Mortem indicant.*

Sine signis, inquit, vel excretionis, vel concoctionis: non aũt aliud docet, q̃ vniuersale illud in « aphorismis ita scriptũ: ‖ Quæ non ex rõne leuant, his fidendũ non est: neq; valde formidanda ma « la, quæ præter rõnem eueniunt. Præsens siquidẽ dictio ab vniuersali recedens, eorũ, quæ vniuersali subiecta sunt, quippiam edocet: de pernicioſis siquidẽ duntaxat pronunciat, non de prauis oĩ bus: neque. n. prorsus, quicquid prauum fuerit, mox idem & pernicioſum existit. Demonstrauimus siquidem in prognostico malorum signorum differentias non paucas dictas esse; in quibus Hippocratem ipsum ex nominũ propriorũ adiectione magnitudinem horum indicare ostendimus. De prauis igit simpl̃ & non pernicioſis nosse id duntaxat satis est, non esse his fidendum, si absq; signis defierint: redibunt siquidem, sed non tollent hominem. Quæ vero eo prauitatis deuenerunt, vt & inter pernicioſa censeant, q̃ hæc quidem mediocriter prauis infida magis sint, neqeãtq; secure & cum fiducia sine manifeſtis ſignis ſedari, in libris de iudicationibus est latissime à me demonstratum. Nempe, vbi talia tractu temporis læsionem habituale indissolubilemq; con

2ª. Aph. 27. Ex. ord. 16. b

fecerint, reuertentur pro malitiæ ſuæ magnitudine, periculi magnitudinẽ afferentes. Nam cauſæ. E aliquæ eorũ, quæ in corpore procreanſ, potentia virtuteq; tum virus rabidorũ canum, tum letha lia ea medicamẽta, repreſentant, quę & ſi in affecto loco nullũ protinus, quod notabile ſit, pariant ſymptoma, poſt quatuor tũ vel ſex menſes vel longinquiorẽ temporis vſuram hominẽ perimũt. Scimus aũt non nullos & à Cane rabido morſos, qui poſtea tũ aquas formidauerunt, tum interierũt, à primo principio, in quo morſi fuerãt, poſt duos vel tres vel quatuor vel multo plures mẽſes. Noui ſanè & quẽdam, qui exacto anno eũ incurrit affectũ, quem ὑδροφόβον. i. aquę timorẽ, vocant: de quo medicis oibus ſumma in ſolidis animalis partibus ſiccitas fieri videbaſ, atq; vna adaucta naturalis caliditas, in igneã conuerſa. Affectionẽ hanc caninũ virus parit longo tempore, hoc eſt paulatim: atq; ob id immedicabilior exiſtit, q̃ partium ſolidarũ ſubſtantia in aliam tranſeat cõditionẽ: veluti in vitiliginibus, leucis appellatis, fieri conſueuit, nempe & altius deſcendit hęc pręter naturã affectio. Cũ aũt hæc alterent quidem ſolida corpora, ſed non dũ alterauerunt, ſimul vt vacuata ſunt, ſolidorum quoque alteratio ceſſat: interdumq; die vno, interdũ vero citius ẽt, ad naturalẽ redeunt habitũ. Nẽpe, cũ affectio ſit & nõ dum facta eſt, breuiter, ſeparata efficiente ipſam cauſa, ſedaſ: ſi vero completa ea fuerit, ẽt ſi vacuata fuerint, quæ affectionem procreauerint humida, nihil in ſanationis rõne amplius exiſtit. Simile. n. quippiã contingit, quẽadmodũ in lignis eue F nit, quæ proxime mollem ignem ſunt appoſita: talefiunt ſiquidẽ valde, ſed non dum inuruntur: quæ ſi prius ab igne ſeparaueris, q̃ inuri incipiant, celeriter contractam caliditatẽ, deponunt: ſi vero tũ in ſe exceperint, vt inuri incipiãt, etiam ſi ab igne tollanſ, nihilo minus inuruntſ. Quòd ſi lignũ humidum in ignem eundẽ conijciaſ, non protinus accendiſ, vt ſi vel ſtuppam, vel calamum ſiccũ, vel ellychniũ conijceris: &, ſi poſt paulo lignum hmõi ſuſtuleris, breui poſt interuallo deponet eam, quã ab igne contraxerat, alterationem. Non eſt igiſ abſurdum, vt talis in corpore paulatim progenitus ſit humor, qualis eſt & rabientium canum, & medicamentorũ tractu temporis lõgiore corrumpẽtium, ita vt pleroſq; medicos lateant: Quõ In eo, qui ob laſſitudinem, vt videbaſ, moderatiſſime febrijt, qui poſt quartum diem vrinam ſecreuit ſubſtantia quidẽ tenuem, ſed colore nigram, vt in vtroq; eam, quæ ex pauco atramento ſcriptorio aquæ multæ diluto conſurgit, miſturam repræſentaret: atq; modo alio, ſi non atramentum ipſum dilutum intellexerimus, certe eã, quæ à multis ἀσβόλη appellaſ, fuliginem. Viſus eſt æger hic quarto die bene habere, ita vt ſequẽtibus diebus lauaret: deinde die ſeptimo veſperi, cum febrire cœpiſſet, tabefactus obijt. Docetur aũt in præſenti dictione id, quod optimis medicis opem affert, non vulgaribus: neque. n. pernicioſorum morborum ſigna hi nouerunt. Adoleſcens præterea quidam excernebat cũ febre im- G becilla rubidam proluuiem non paucam: ſæpiusq; die vno nocteq; cũ tepida febre: qui hinc mediocrius habere eſt viſus, ita vt tertio die à febre immunis eſſe videretur. Ego itaq; vrinas ipſius, q̃ tum tenues tum albæ inſtar aquæ eſſent, conſpiciens, iocinoris infirmitatem permanere conieci: præcepiq; vt occurrerent huic idoneis tum epithematis, tum eſculentis, & rõne viuendi vniuerſa. Deridens vero me medicus quidam à Theſſalo edoctus, qui non ſolum ipſe nunquam vrinas contemplatus erat, ſed & contemplantes, fullones appellabat, prohibuit, ne homini præſidiũ ferreẽ, ſola poſt inanitionem refectione vtendum eſſe inquiens: ſed morbus, ſeptimo à principio die ſuperueniens, patuit omnibus eſſe hepaticus. Talia igiſ omnia, quæ valde vtilia ſunt, prætermittunt expoſitores, tempusq; interdum circa dictiunculas nullo pacto vtiles conterunt.

18 *In Acutis bilioſis Albicantes, Spumoſæ, & Pericholæ deiectiones, Malæ: Malæ quoque & Vrinæ huiuſmodi: an & hs Iecur Doloroſum?*

Quod ſæpius iam & antea dictum eſt, dicam & nunc. Qui librũ hunc compoſuit, videtur quidem eiuſdem cum magno Hippocrate eſſe artis: ſed ipſo longe eſt inferior: atque ob id quidam librum hunc, Draconis Hippocratis, alij Theſſali, eſſe putauerũt. Duo ſiquidem magni Hippocratis filij fuiſſe perhibẽtur, Draco & Theſſalus: quorum vtriuſque rurſus filius Hippocrates. Siue igiſ ab horum altero, ſiue ab alio quodã, ſcriptus ſit liber: ſiue, qui ſcripſit, prius, quàm græcis publicaret, obierit: perueſtigare ſuperuacuum videtur: nam, quæ de ipſo dicta nunc ſunt, ſufficiũt. At legentes conquirere intelligentiam eorum, quæ dicuntur, ſtudeãt, ſitq; gemina inquiſitio, id, quod ab ipſo dicatur, tum ad librorum Hippocratis confeſſorum, tum ad rerum veritatem, referẽtibus nobis. Et nunc ſanè, quod proponitur, ita inueſtigabimus: q̃ author plerunq; ſymptomata implicet, quorum vnuſcuiuſque vires per ſe in prognoſtico didicimus. Nempe, ‖ q̃ deiectio- »
In Prog. cõ. 2. t. 20. 4°. 199. f 2ª. Aph. 34. Ex. ord. 17. c
nes tum albicantes, tum ſpumoſæ, malæ ſint, dictum eſt in libro illo: Quòd præterea ‖ minus peri- »
clitentur, quorum naturæ conuenit morbus, ex aphoriſmis conſtat: quare, quibus non conuenit, hi magis periclitantur. Bilioſæ igitur deiectiones & bilioſa velicæ excrementa, cũ bilioſis hominibus bilioſis & morbis, familiaritatem habent & cognationem: non bilioſa autem & albicantia his præter naturam ſunt, atque ob id praua cenſentur. Spumoſa vero deiectio naturis omnibus mala eſt. Quę ſi tantummodo in oratione dicantur, nulla oboriretur quęſtio: Verum, ſi adieceris /perichola/ maximam mouebis quæſtionem: quo etenim pacto fieri poteſt, vt albicantia ſimul et bilioſa deijciãtur? Vitiatam equidem & hanc dictionem, veluti & alias multas, exiſtimo: nempe commodius

A cõmodius fuit, vt in ea ſcriberetur/nõ perichola/vel omnino omiſſa fuiſſet hæc dictio/perichola. Si vero dictionẽ, tanq; vitio carentẽ exiſtimare cogimur, è duobus alterũ vt ſit, oportet: Nam vel vno tempore albicantia, in altero perichola, deijci eſt putandum: vel, ſi tempore vno ſecerni vtraque quis aſſerere voluerit, albicantia quidem tum conſtantium tum durorum excrementorum colorem indicabunt: perichola vero, ea, quæ circa ipſa ſunt, bilem ſubſtantia tenuem habere. Conſueuerunt autem tales excretiones περίχρους id eſt circiter coloratas, appellare. Vrinæ autem permiſceri quidem hoc pacto non poſſunt, ſed in his alterum eorum, quæ dicta ſunt, vel alterum, intelligere eſt neceſſe: atque vtraque eſſe mala, & albicans, & pericholum. In vrinis autem pericholum, quod ſuperflue bilioſum eſt, de neceſſitate eſt intelligendum: neque enim fieri poteſt, vt, quomodo in deiectionibus perichola cum albicantibus fieri poſſe retuli, ita & in vrinis intelligatur. Quod aũt in calce dictionis ſcriptum eſt/an & his iecur doloroſum?/recte eſt dictum: nempe alijs doloroſum ſit, & alijs non, propterea q̃ hæc ob tum phlegmonen, tum obſtructionẽ, tum flammantem quandã affectionem, & per ventrẽ, & per veſicam excernantur. Sed de talibus omnibus vna cum peculiaribus demonſtrationibus in noſtris tractationibus diximus: vt neque nunc ſingulis in dictionibus phyſicas audire demonſtrationes cõueniat, ſed ſolis his, quæ ex ipſis B demonſtrata ſunt, vnumquęque contentum eſſe oporteat.

19 *Si in Febribus Aphoniæ conuulſiuo modo in Motionem mentis tranſeant cum ſilentio, Pernicioſum.*

Quanq; vetera omnia exemplaria ita ſcripta ſint, libriq; interpretes oẽs hoc pacto recipiãt, quidam tamen ex ijs, qui tum heri, tum nudius tertius nati ſunt, in eam, quæ expoſitu ipſis facilis ſit, tranſcribunt dictionem. Ego vero eum, qui de expoſitione dubitans, vitiatam eſſe dictionem ſuſpicetur, & ad id, quod verum appareat, tranſcribat, non increpo: ſed, q̃ expoſitionem faciat, vt ipſe tranſcribere eſt auſus, perinde atque ab initio ita ſcriptũ ſit, increpatione dignũ eſſe arbitror. Cũ vero plurimis in dictionibus fecerint id non nulli, malam ipſorum in omnibus adulterationem memorare longum eſſe puto. Quo autem modo & alia multa hoc toto libro ſcripta ſemel aut bis adnotaui, ita & hoc. Dicta igitur à me ſunt hæc propter eos, qui prorſus à præſenti oratione auferunt verba hæc duo, σιγῇ ὀλέθριον id eſt cum ſilentio pernicioſum. Ego autem ſenſum talem eſſe aũtumo: Si in febre aphoniæ, quæ conuulſiuo modo fiunt, deſinant in eam, quæ cum ſilentio ſit, ecſtaſim, pernicioſum: pernicioſum autem vel pathema vel ſymptoma ſubaudire oportet, libri author ita ex conſuetudine enunciante. Nomen igitur σιγῇ id eſt cum ſilentio, in caſu dandi eſt in- C telligendum: & cum verbo ἐξίστανται id eſt mente mouentur, conſtruendum ordinandumq;. In caſu autem dandi intellectum non amplius hoc ſignificat ſolum, ſi in mentis ſcilicet motionẽ tranſeant, cum ſilentio, valdè malum: nam rurſus eum nomini/ſilentio/verbum/pernicioſum/ſubieciſſe conſtat: quod ſanè intelligendum pro latenter & obſcure vulgo. Cum ergo aphoniæ multis fiant modis, vt dictum eſt, nunc eam, quæ conuulſiuo modo fit, in eam, quæ cum ſilentio efficitur, ecſtaſim deſinere ait. Sed quorum nam conuulſiuum modum intelligemus? dixerit quis; vocis aſſeruientium organorum, quæ, tum q̃ reſoluta ſint, tum nullo pacto à voluntate mouentur, aphoniæ cauſa exiſtunt. Ab his ergo affectionibus conuulſiuã diſtinguens, inquit/ſi in febribus aphoniæ conuulſiuo modo. Non hæ igitur cum tumultu & clamore (non enim vociferari poſſunt, qui voce ſunt deſtituti) ſed cum ſilentio in ecſtaſim perueniunt: et nulla ſanè q̃ſtio eſt, quo nã modo cum ſilentio mente moueantur, qui nullo pacto vocem emittere poſſint. Vnde igitur (inquiunt) mente aberrantes eos cognoſcimus? ridiculam admodum interrogantes interrogationẽ, ſolisq; ijs interrogari dignam, qui nunq; ægros mente læſos conſpexerint. Nempe, & ſi non loquantur, q̃ domeſticos conuenienter ipſi non videant: neque, cum interrogantur, affectionem dicant vel ſcripto vel nutibus: q̃ item motus oſtendant à ratione alienos, exilientes, vel inordinate D conuulſi: hæc deſipientiam ipſorum indicant: et, ſi valenter horum affectio excedat, iam non deſipientiam ſimpliciter, ſed ecſtaſim id eſt inſaniam, iure appellamus.

20 *Quibus ex Dolore Aphoniæ, hi difficulter Moriuntur.*

Verbum δυσθάνατοι. i. difficiles ad moriendũ, modo qui tardius moriunſ, modo qui cũ dolore, ſignificat: quod optima ratione in præſenti oratione dicitur: & maxime, quia aphoniã huiuſmodi in antecedente dictione memorauit: nempe conuulſio doloris plena eſt affectio.

21 *Febres ex Hypochondriorum doloribus, Malignæ.*

Orationem hanc, ſiue libri huius author, ſiue alius ſcripſerit, non laudo: niſi etenim limitetur, bifariam falſa eſt, q̃ & gemina indigeat limitatione. Cum ergo non paucæ in hypochondriis ſitæ ſint partes, febres non ſunt ex oĩbus his malignæ: ſed ex ſepto tranſuerſo, ventriculo, & iocinore: ſcimus quoque & muſculos quoſdam, qui inibi iacent, ſi inflammentur, febrem accendere. Quinimo neque, vbi in iocinore, vel ventre, vel ſepto tranſuerſo, phlegmone oriatur, febris hæc continuo maligna eſt: ſed acuta forſan fuerit, quandoq; ne hoc quidem perpetuo, non dum vero ma-

ligna. Quòd autem neq; acutam perpetuo fieri dicam, teſtatur experientia, & ratio demonſtrat, ab E externis inflammationibus conſpicuam reportans fidem. Nam, cum inflammationum magnitudinem perpetuo febris ex proportione ſequatur, vt in hypochondrijs non perpetuo partem aliquam ex præcipuis valenter inflammari eſt neceſſe, ſic neque febrem inferri acutam. Orationem igitur his dimitto, qui & falſe dictorum cauſas falſas, tanq; veras, pronunciant. Ego vero, vt retuli, neque veterum cuiq; patrocinari, neq; illis pertinaciter contradicere, propoſui: ſed, quæ vere tum fieri, tum apparere, in ægris vidi, ea ijs, qui medicam exercent artem, narrare.

Sitis, quæ non ex ratione in Acutis morbis ſoluitur, Mala eſt.

Eſt & hic ſermo pars illius vniuerſalis, qui omnia non ex ratione leuantia, primũ quidem ſuſpecta eſſe ait: deinde & periculoſa ſæpius, cum & ea ipſa, quæ præter rationẽ leuant ſymptomata, periculoſa exiſtant. Dictus aũt & alius quidam in aphoriſmis vniuerſalis ſermo, in quo & id, quod
2ª. Aph. 6. Ext. ord. 11. g nunc dicitur, eſt pronunciatum: ‖ Qui etenim parte aliqua corporis dolent, & magna ex parte do » lorem non ſentiunt, his mens ægrotat. Quòd igitur in acutis morbis ſitim præter rationem ſolui » ſignũ malum ſit, dèclarat abunde, quæ præter rationẽ fit, ſolutio: quòd vero mentis læſio ſignifice tur, ex eo patet, q̃ æger manentem adhuc affectionem nõ ſentit, quanq; affectio doloris expers nõ F ſit. Quod'nã autem παραλόγως id eſt præter rationẽ, indicet, tametſi ſæpius pleriſq; in locis dixe rim, non perperam tñ & in preſentia dicetur. Cum igitur neq; per vomitum, neq; per ſudorem, neq; per deiectionem, neq; etiam per abſceſſum iudicatorium, ſolui ſitim contingat: nõ q̃ affectio ſedata fuerit, ſed q̃ ſenſus hebetatus fuerit: id ſi fiat, ſignum bonum nõ eſt. Quòd ſi & lingua ſicca manente vrinis q; crudis exiſtentibus ſitis tollatur, certus adhuc malitiam affectionis dignoueris: atq; adhuc, ſi medicus nihil tum refrigerantium tum humectantium extrinſecus adhibuerit: quãdoquidem talia in acutis morbis magis ſitim non tollere, ſed mitigare, nata ſunt. Prorſus aũt in acutis morbis malum, ſi ſitis perfecte tollatur. Atq; hæc, quę nuper dicta ſunt, in exemplo eius, quę præter naturam eſt, ſolutionis, memoria teneri velim, ne ſæpius eadem audire tibi opus ſit.

23 *Sudor multus, ſi cum Febribus acutis fiat, Inutilis.*

Ad nomen/multus/ mentem potiſſimum conuerte: quoniam ſæpius, qui in acutis morbis aſſidue ſudãt mediocriter, quanq; cunctentur quidem trahantq;, non tamen moriuntur. Si vero multus fuerit ſudor, qui febrem non ſoluat, q̃ ægri virtus cito exoluetur, liquido oſtendit. G

24 *Et Vrinæ coctæ, Malæ.*

In non paucis exemplaribus οὖρα πέπονα. i. vrinæ coctæ, ſcriptũ eſt: libriq; interpretes ita ſcriptum norũt: niſi q̃ Rufus vir Epheſius veteres ſcripturas obſeruare conatus, hoc in loco Zeuxidem increpet, tum vetuſtiſſimum empiricum, tum qui in omnes Hippocratis libros commentaria ſcripſit, his vſus verbis: Zeuxis aũt (ſi vtiq; & ipſius meminiſſe oportet) cũ diu effugiſſet inſci » tiæ opinionẽ, hic aperuit: obuiam in vitio factus, in ipſo immoratus eſt. Vult, n. vrinas coctas ſcri » ptas eſſe, vt purulentas & prauum continentes craſſamentum, nequaq; q̃ hæ inter præſentiſſima » num erarentur auxilia, conſpicatus. Hæc Rufus non ingenerose aduerſus Zeuxim ſcripſit, vitiatã » quidem ſcripturam, qua οὖρα πέπονα. i. vrinæ coctæ, ſcribatur, aſſerens, atq; huic οὖρα ἐπίπονα. i. vri » næ, quæ cum labore excernuntur, præferens. Qui ſcripturam πέπονα recipiunt, hi nõ nulla qui-
dem tum improbabilia tum memoratu indigna effutiunt: ſed probabile quiddã, quod vulgus in
2. Epid. ſect. 1ª. errorem pellere poſſit, hoc eſt: videtur ſiquidem dicere Hippocrates, ‖ Iudicatoriorum non iudicã » tium alia lethalia, alia difficilem faciũt iudicationem. Ob eam cauſam, & coctas vrinas, vbi morbũ » non ſoluunt, non bonum eſſe ſignum ait. Ignorant aũt hi iudicatoria quidẽ ab Hippocrate appel
lari tũ ſymptomata, tũ ſigna, quę iudicationẽ indicãt, vel ex ſeſe ẽt faciunt: vt ẽ ſanguinis eruptio, H
† *Clarius. & omnes alii decubitus: Ab his uero diuerſa eſſe, q̃ coctionis &c.* per ventrem vacuatio, vrinarum copia, ſudores, vomitus, menſtrua, hæmorrhois, parotides, † collectiones, & quodcunque aliud: quorum alia coctionis ſigna exiſtũt, de quibus in primo epidemiorum ait, ‖ Coctiones celeritatem portendunt iudicationis, ſecuramq; ſanitatẽ. Quin & in progno- » ſtico de vrinis ipſe ſcripſit, ‖ Vrina optima eſt, ſi, quod ſubſidet, album fuerit læue & æquale per to » tum tempus, donec morbus iudicetur: ſecuritatem. n. morbumq; breuem fore oſtendit. Tibi aũt, »
qui in epidemiorum libris morborum enarrationem legeris, cõſtat nullum ex ijs, qui mortem obi
1. Epid. cõ. 2. t. 45. 3ª. 112. b erunt, coctas vrinas excreuiſſe. Cæterum te latere non debet exemplaribus in multis ſimpliciter
In Prog. cõ. 2. t. 26. 4ª. 200. b ſcriptum eſſe/vrinæ etiamnum coctæ/non adiecto nomine/malę/nempe paulo poſt tum his tum deinceps dictis vrinis adiectum eſt nomen/malæ.

25 *Rubra quoq; ex his Epanthiſmata ſi retinentur, ac Aeruginoſa, Mala: atque Exigua paruaq;, velut ſtillæ, ſuper apparentia.*

De vrinis iam dictis eſt ſermo: ſed claritatis gratia copulanda ſunt hæc, vt tota dictio talis fiat: Vrinæ etiamnum cõctæ, & rubra ex his epanthiſmata ſi retinentur, & æruginoſa, mala. Oratio autem

A autem hæc/ex his/vult ſignificare, ex vrinis, quæ cum labore excernuntur, & nõ ex coctis: nunq; enim ex coctis vrinis epanthiſmata colore rubida neq; æruginoſa ſuperueniunt. Verbum/ſi retinentur/adiectum eſt talibus vrinis, vel q̃ ægre excernantur, vel q̃ prorſus detineantur, indicans. Sed forſan quis dixerit fieri non poſſe, vt, cuius nam coloris ſint, cognoſcatur, ſi retinenſ: verum, cum talia prius minxerint, & poſt retentionem excreta fuerint, vbi vel ægri vi expreſſerint, vel arte ſua medici prouocauerint, atq; vna cognitis tum colore tum retentione quiſquis ita excerni dixerit, nequaq; mentietur. Ex eo autem, q̃ ſermoni adiectum ſit/atq; exigua paruaq;, velut ſtillæ, ſuperapparentia/adhuc quoq; coloris ipſorum notitia euidentior erit, & retentionis veritas. Vo
« lo aũt, vt memorię mandes, quæ de ſubrubentibus vrinis in prognoſtico dicta ſint, his verbis: ‖ Vri in Prog. cõ. 2. t. 27. 4ª. 200. c
« na ſubrubens ſi fuerit, ſedimentumq; tum ſubrubrum tum læue, hæc priore quidem diuturnior, ſed valde ſalubris. Subrubens igit vrina, cuius meminit in prognoſtico, à prærubra, de qua nunc agit, valde diſtat. Nempe, q̃ prærubra ex incoctis ſit, ſupra oſtendit: ſubrubentem vero commen *ἐδήλωσε. ſed legendum eſt ἐδήλωσα. i. oſtẽdi. neq; enim Hippocra. hoc oſtendit in hoc libro, ſed Gal. cõ. 31. ſect. 1.*
dat quidem tanq; ſalubrem, ſed diuturnioris temporis ſignum eſſe ait. Quòd vero rubẽs vrina in medio tum prærubræ tum ſubrubentis conſtituta, medium tum laudis tum vituperij obtineat, pa lam eſt omnibus.

26 B *Vomitus quoque cum Varietate, Malum, tum aliàs, tum ſi mutuo ſeſe propè conſequantur.*

Permutauerit quis interpretationis abſurditatem, qua libri author delectari videtur: erit autẽ ſermo talis: Vomitus quoq; cum varietate eorum, quæ vomũtur, malum ſignũ exiſtit, tum aliàs, tum vbi, quæ vomuntur, propius. i. non multo poſt tempore, ſeſe conſequanſ. Atq; propter adie ctum illud, /cũ varietate/eorum, quæ vomuntur, mentionem fecit: neq; enim omniũ, quæ in prognoſtico dicũtur, videtur meminiſſe, niſi quis adijcere maluerit. Nempe in prognoſtico de vomi
« tibus ita ſcriptum reperitur: ‖ Si vero, quod vomitur, porri colorem repræſentet, vel liuens, vel ni in Prog. cõ. 2. t. 39. 4ª. 201. g
« grum fuerit, quicunq; horum fuerit color, malum eſſe eſt exiſtimandum: q̃ ſi colores oẽs idem ho
« mo vomuerit, valde pernicioſum exiſtit. Clare quidem in prognoſtico dicta ſunt hęc, varietatẽ eorum, quæ vomũtur, accuſante Hippocrate, q̃ affectiones multas in ægri corpore, quæ prauæ ſint, demonſtret. At in præſenti dictione, vt modo dixi, adiectum eſt, redundantes præter naturam in corpore humores continenter viciſſim euomi. Quòd autem, qui continue vacuantur, deteriores ijs ſunt, qui intermittunt, cuiuis patet. Pleriq; vero eorum, qui librum hunc expoſuerunt, dictionem vnam ex omnibus conficiunt, quę ante dicta ſunt, ab hoc principio, Sudor multus, ſi cum fe
C bribus acutis fiat, malus, copulata eſſe omnia volentes ad vſq; orationem hanc, Tum aliàs, tum ſi propius ſeſe conſequãtur. vt in ægro vno concurſionem ſcriptorum in medio nuper dicti principij, & finis huiuſce præſentis dictionis comprehenſorum, exiſtiment. Fieriq; poteſt, vt hoc ſenſu ab authore libri coniuncta fuerint prædicta hæc ſymptomata: nempe & ex diſſimilibus genere concurſiones interdum facere videtur.

27 *Quæ in Iudicatorijs diebus cum Proiectu & inquietatione & abſq; Sudore Perfrictiones fiunt, Malæ exiſtunt: atque ex his Superuenientes rigores Mali.*

Quòd concurſionem oſonis huius ex his aceruauerit, quæ ſeorſum ab Hippocrate dicta ſunt, nemo ignorat: nẽpe q̃ ἀλυσμὸς. i. inquietatio, ſemper mala ſit: pari mõ & perfrictiones tanq; conſequẽtes, malę ſunt. Quòd vero oia, quæ iudicatorijs diebus apparẽt, cæteris fideliora ſint, ab ipſo Hippocrate didicimus: hoc aũt in loco/inquietationi/perperã adiacet/abſq; ſudore/nẽpe inquietatio cũ ſudore nõ mala eſſe videbitur: aũt, ſi eſt, nihilominus, imo mala magis. Non ſolum aũt ſuperuacue oratio hæc/abſq; ſudore/adiecta videbitur, verum quoq; & in detrimentum librũ legẽtium: qui eã, quæ ſine ſudore eſt, inquietationẽ, ea, quæ cũ ſudore eſt, malignioręẽ eſſe exiſtimabũt.
D Præterea, quod in calce orationis dr̃/atq; ex his ſuperuenientes rigores mali/falſum eſt ſimpliciter ita dictum, vt nũc dictum eſt: niſi, vt inquietationi, ita & rigori, adiectum ſit/abſq; ſudore/magiſq; rigori tum familiaris tum cõmoda adiectio exiſtit: nam, quæ ſine ſudore inquietatio eſt, minus mala eſt: rigor vero ſine ſudore, maius malum: nã, ſi iudicatorius rigor ex inquietatione fiat, morbum ſoluit, ſuperuenientibus ſudoribus, vel vomitionibus commodis, vel aluo ſubducta.

28 *Vomitiones Syncere atque Implacidæ, Malæ.*

Cõpoſita ſunt rurſus hoc in loco ſigna duo ex ijs, quę ab Hippocrate mala eſſe dicta ſunt: nempe & cũ vniuerſaliter ſynceras humorum vacuationes & implaciditatem omnem in morbis mala eſſe doceret, didicimus. Non ſolum igitur vomitiones ſynceræ & implacidæ, malæ ſunt: verum quoq; & deiectiones, & ſputa, & vrinæ, & quiduis aliud.

29 *Sopor an vbique Malus?*

Ambiguitatem nobis mouet dictio, quia ſignificatum ex voce κῶμος id eſt ſoporis, nõ clare dictum ſit. Neq; enim, cũ ex liberaliore vini potu ſoporatũ quẽpiam dicamus (vt Plato in Cõuiuio de Poro affluentiæ deo dixit) morboſam vllam affectionem oſtẽdimus: caros autem, quem quis

interpre-

interpretando dixerit oratione longiorem profundum ægreq; excitabilem somnum, hic videtur E
significare non bonum. Præterea quæstio non parua de morboso caro obortа est, an eandem ge-
nere causam habens cum eo, qui ob vini potionem obortus est, difficilem solutionem adsump se-
rit, an alterum genus causæ existat. Iure igitur ambigit de sopore, quærēs, an omnino esse malum
existimandum sit, an interdum & bonum, & medium inter ea, quæ bona & quę mala dicuntur. Si
enim & profundus & excitatu difficilis somnus, carus intelligitur, nullamq; genere dissidentem
affectionem carus morbosus habeat, erit sane aliquādo carus bona tum causa tum nota. Vidimus
enim in ægris quibusdam, qui tribus vel quatuor deinceps diebus vigiles permanserant, diffici-
lem excitatu somnum superuenientem: qui prorsus nocte dieq; perseuerans magnum attulit au-
xilium: Sæpius quoq; & in infantibus somnum eiusmodi superuenientem nō vno die solum, ve
rum quoq; & duobus ex ordine diebus, magno ipsis fuisse commodo conspexi. Si vero morbo-
si cari alia genere fuerit affectio, somnum profundum à caro discrepare asseremus, atq; quod κα-
ρῶδες id est soporosum, sit, vbiq; malū esse. Demonstrauimus autem vigilantiam quidē fieri pro
pter tum siccitatem, tum caliditatem primę sentientis partis, i. cerebri: somnum vero ex cōtrarijs,
cum scilicet ex humidi vtilis copia grauetur corpus, quo modo ex crapula profundus somnus ori
tur, quem carum, si lubet, appellare potes. Non discrepante autem affectione, in nomine solū con F
troversia est. Cum vero cerebrum ob pituitam tum humectetur, tum refrigeretur, in lethargicis af
fectionibus coma erit: quod & ipsum, si lubet, carum appellare poteris. Sunt, qui, vbi æger tum
motu tum sensu tempore aliquo priuatur, etiam si vel stimules, vel ferias, vel inclamites, carum ap
pellant: qualis in quibusdam visitur, vbi temporalibus in musculis vehementer percussi fuerint.
Videtur quoq; sæpius & in febrilium morborum accessionibus, in quibus neq; stimulantes, ne-
que ferientes, nedum inclamitantes, sentiunt ægri. Si ergo pathema eiusmodi quis carum appel-
lauerit: difficilem vero excitatu constitutionem, & coma & cataphoram: tertium autem ab ipsis
somnum profundum, cuius primum meminimus: nūquam, q̄ coma bonum sit, nedum q̄ carus,
† *Al. clarius ex ätiquis..alio mō fieri affir-mas, et non, ut ego nūc dico.* dicere oportet. Si vero quis de recensitis affectionibus dubitauerit, †alias eas esse affirmās, vel nō,
vt ego nunc dico, in re controversus erit: si vero, vt dictum est, fieri concesserit, nominibus aliter
vsus, in his solum à nobis dissidebit.

30 *Ignorantia cum Rigore Malum: Malum quoq; & Oblivio.*

Sive μετὰ ῥίγους, i. cum rigore in generandi casu, sive μετὰ ῥίγος, i. post rigorem in casu accu-
sandi scriptum sit, non admodum dissident inter se sermonis vtriusq; intelligentiæ: nā cum rigo- G
re ignorantia & oblivio victum calorem natiuum ab ea, quæ symptomatica est, refrigeratione in-
dicant. Quo'd. n. non cognoscant familiares, neq; factorum recordentur, ex cerebri refrigeratione
enasci id cōstat. Patetq; vtrūq; p se malū symptoma esse, &, si ambo simul fiāt, geminari prauitatē.

31 *Ex rigore Refrigerationes, quæ non recalescunt, Malæ.*

Languorem caloris natiui extinctionemq; talis refrigeratio indicat.

32 *Si ex Perfrictione sudantes recalescant, Malū: ex his quoq; Laterū æstus doloro-sus, & rigor superueniēs, Malū.*

Ἀναθερμαινομένους, i. recalescentes, nunc intelligere oportet eos, qui rursus febricitāt. Sermo au-
tem talis est: Si in morbo quis, posteaq; sudauerit, frigidior quidem protinus, q̄ naturæ cōueniat;
fiat, rursusq; febricitet, nō sine periculo afficitur. Quo'd autem & id ipsum malum sit, cuiuis patet.
Connectit autem huic, veluti & in alijs, symptomata quædam, quæ diuersas concomitantur affe
ctiones: lateris siquidem æstus dolorosus, signum est phlegmones, quæ partem eam infestet, ob
quam febricitauit: si vero & rigor ipsis superuenerit, suppuraturam expecta phlegmonen. Quo
autem modo fieri potest, vt ex latere phlegmone obsesso æger rursum febriat, sic & ex pulmone, H
ex hepate, vel vētre, vel quauis alia parte. Particularis igitur sermo & is est, & nō vniuersalis, præ-
terea & secundum compositionem dissimilis generis signorum.

33 *Æstuosi Rigores quadātenus Pernicioſi: Flammans quoq; cum sudore Facies in his, Mala: ex his Posteriorum refrigeratio, Conuulsionem accersit.*

Sive καυματώδεις ideſt æstuosi, prima syllaba per α & υ, scriptum fuerit, sive κωματώδεις, i. co-
matosi per ω, difficilem grauemq; verbum vtrūq; indicat affectionem. Nam, qui vniuersaliter de
rigore intellexerunt, perpetuo eos meminisse oportet, Quo'd, in tertiana vel in quartana, euenies;
talium febrium peculiare est symptoma: In morbis vero postea apparens, si iudicationem nō in- »
tulerit, deterrimum existit. Scis etenim, q̄ iudicatoriorum non iudicātium quædam lethalia sint,
& quædam difficilis iudicij. Rursum huic symptomata alia coniunxit affectionū, quę nō neces-
sario cum rigore fiunt. Dictum autem antea, q̄, quanto plura periculosa homini fiant symptoma
tà, tanto fideliorem in eo efficiant prædictionem: quomodo, si & signorum salubrium multa ap-
pareant, eo certior sit salutis expectatio. Non ignoramus aūt, q̄ etiā sine rigore flammans cum su
dore facies, malum est signum, qm̄ & vnum ex iudicatorijs sudor sit. Cum igitur non iudicauerit,
maligni-

tatem morbi ostendit. Ex his autem refrigeratis posterioribus partibus conuulsionē non
absq; ratione speraueris, quoniam & partes neruosæ sint, & frigus conuulsionem pariat.

34 *Si in Sudoribus vigiles recalescant, Malum.*

Si, quod de ita complicatis dictum est, memoria non excidit, non est, q̄ amplius nostra indigea
« tis explicatione. Nempe talia omnia subiacent tantulo huic vniuersali: ‖ Iudicatoriorum non iudi 2ª. Epi. sect. 1ª.
« cantium quædam lethalia, & quædam difficilis sunt iudicij.

35 *Ex Lumborum recursione Oculi peruersio Malum.*

Fieri nō potest, vt aliud quippiam intelligatur, q̄ quo'd lumborū doloribus ad superiorē tran-
scūtibus sedem, principium quoq; neruorum affici cōtingit, cuius symptoma est oculorum per-
uersio. Nam, quæ à cerebro neruorum propagīnem assumunt partes, non affecta, quopiā tali, spi
nali medulla, suas affectiones demonstrant. Hic autem sermo iis similis est, quæ in prognostico
« ita dicta sunt: ‖ Qui cum febre circa lumbos & infernas sedes fiunt dolores, si septum transuersum In Prog. cō. 2. t.
« relictis infernis sedibus attigerint, lethales admodum existunt. 70. 4ª. 205. b

36 B *Dolor Pectoris firmatus & ægre auferibilis cum Torpore, Malus: Superfebriētes hi, si acute ardent, Morīūtur.*

Miscuit rursus hoc in loco duarum affectionum symptomata. Dolor etenim pectori ἰσρυθεὶς
i. σπειχθεὶς δυσλύτως, i. firmatus & ægre auferibilis, thoracis indicat phlegmonen: torpor vero,
cerebri humiditatem, vel frigus, vel vtrūq;. Quo'd aūt in talibus sermonibus oibus meminisse te
oportet coniunctionis dissiūctiue significantis, cuiuis patere potest. Non est tū necesse ita affectos,
si caustici acute fiant, mori: si vtiq; nomen καυσικοὶ idem, quod velut καυσώδεις, i. ardentes, signi
ficat. Quidam vero torporem, mouendi difficultatem corporis intellexerunt: nempe (quod sæ-
pius dixi) in obscuris & luce carentibus dictionibus, cuipiam, vt lubet, intelligere conceditur.

37 *Nigra Reuomentes, cibos Fastidientes, Delirus, in Pube parū dolentes, quibus Oculus ferox claususq;, Medicari non oportet, Pernicioſum enim.*

Quo'd hi omnes pernicioſe habeant, vt in calce dictionis retulit, verum est: †sicuti & quo'd eos *† sicuti et quòd eos nō oporteat φαρμακεύειν i. medicari, quod ē καθαίρειν. i. purgare: sæpius. n. iā demonstratū ē de hoc dici φαρμακεύειν.*
φαρμακεύειν, quod est καθαίρειν. i. purgare, dici sæpius est demonstratū. } Hic autem sermo illi dis
similis non est: Corde vulneratis promittenda curatio nō est, morientur enim. Siue igitur singu
C la ea, quæ in dictione continentur, seorsum quis intelligat, prauę affectionis signa ea sunt: siue mul-
ta quoq; simul, æque pernicioſa fuerint. Quod ergo primo dictū est/reuomere nigra/ inter per-
nicioſissima censetur signa, etiā si absq; aliis solum fuerit. Deinde scriptum est ἀπόσιτοι, quod est
ἀνόρεκτοι id est cibos auersantes: quod q̄q̄ minus, q̄ illud, malum existat, verūtamen & ipsum ma
lum. Pari modo ἄδαφοι, quod est ἄδαιοῦντες & ἄδαπάλουτες id est deliri. Verum oīo hęc
/parum in pube dolentes/ neq; luculenta existit: neq;, qui librum exposuerunt, idem censuerunt.
Quidam enim vtranq; seorsum explicantes, nomine /pubis/ pubertatis ętatem intellexerunt/pa-
rum vero dolentes/ vnum & ipsum ex symptomatis, quorum catalogum fecērunt: Alij autem/in
pube parum dolentes/ de parte dictum esse aiunt, in qua vesica suam posituram habet: vult siqui- * *fecit.*
dem partem eam grauiter esse affectam ostendere, sed eos delīpere, q̄ exiguam habeāt à principio
ipso sensionem. Deinceps autem duo alia scripsit symptomata, manifeste phrenitica, ferocem in-
quam oculum, & clausum: duo siquidem sunt hæc, quanq̄ de parte vna dicantur. Potest quidem
alterum ipsorum per se solum constare, vt oculus ferox quidem interdum existat, non tū clausus:
interdum vero clausus quidem, nō tamen & ferox: claudi siquidem oculorum palpebras contin-
git vel propter conuulsiuam claudentium oculos musculorum tensionem: vel propter aperien-
D tium imbecillitatem. Qui igitur ita affectos medicari ingreditur, is indoctus est, & artis medicina
lis plane inscius: neq; sanè, qui non medicari cōsulit, sapiens est: nec vero, q̄ hi pernicioſe habeāt,
nosse magnum quippiam existit. Nullā itaq; artificiosam speculationem, quæ libro digna sit, nos
« docet dictio: quomodo nos vniuersaliter docuit in aphorismis vna, in qua inquit: ‖ In acutis mor 1ª. Aph. 24. Ex.
« bis raro, & in principijs medicamentis purgantibus vti. atq; alia, in qua dicitur: ‖ In acutis medica ord. 10. c
« bis, si turgeant, eodem die. Hæc si quidem medico insigni digna sunt, vt in horum explicatione de- 4ª. Aph. 10. Ext.
monstrauimus: Quę vero nunc dicuntur, superuacua: nullus etenim ita affectos purgare ingre- ord. 28. c
ditur, vt dictio ostendit, cum hoc, q̄ procedente morbo fieri hæc commonstret, & non circa prin-
cipia: quando in acutis solum purgandi est occasio.

38 *Neq; Intumescentes, Vertiginoſos q̄s, neq; in Errando deficientes, neq; Cibum auersantes, neq; Decolores.*

Ac si libri scriptor luculentum quippiam promere sit veritus, ita tum propria tum perspicua
vbiq; nomina pertransiens, alijs vti studio sibi habet. Nempe, si per orationem hanc, ἐν τῷ πλα-
νᾶσθαι ἐκλείποντας id est in errādo deficientes, hos significare voluerit, qui, quanq̄ quiete leuiterq;
moueantur, λειποψυχοῦσι tamen ἰχνευθῶς, id est forti animi deliquio corripiantur, is per nomi-
na, quæ nunc dico, clare explicare poterat. Præter hæc quoque satius erat ita vniuersum, quod
medicis

medicis omnibus est confessum, & non minime idiotis notum, dixisse, Imbecillas habentes vires E medicari nõ oportere. Nempe ex eo, ꝙ intumescant, sintq; σκοτώδεις id est vertiginosi, quod est, si in motionibus obtenebrentur, purgatione indigere videbuntur, qui per præsentem significantur dictionem: ex eo vero, ꝙ vires collapsæ sint, vacuationem non ferent.

39 *Neque in febre Comatosos, inclinatosq; : Pernicioſe etenim habent.*

Κατανενλιμβύες. i. inclinatos, in hac dictione rursus propter obscuritatem dicere maluit, qm̃ clare dicere potuisset, ἐκλύτους. i. exolutos: Subiacẽt etenim hi vniuersali sermoni omnibus planè cognito: quis enim non nouit, aut quis non dixit exolutos purgandos nõ esse? Superuacue igitur est adiectum verbum κωματώδεις. i. comatosos, bifariã scripta prima syllaba & per υ & ω, & per υ & α & υ. Cum enim in cõfesso sit nullũ exolutorum medicari oportere, licebit nobis hinc vnũ quemq; affectum assignando, mille particulares sermones conficere.

40 *Cordis dolor cum hypochondrio contento, Dolorq; capitis, Malignum, & Suspirioſum quippiam. An repente hi moriantur? Vt in Dyſode: cui & Vrinæ fermentatæ erant vehementer, & faciei vehemens rubor.*

Quo'd q̃rat, an, sicut vidit hęc in Dysode accidere, ita de ipsis vlr pronũciare conueniat nec'ne, F clare ostendit. De talibus aũt antea dixi, cum ostenderẽ, quæ in vno affectu fiunt symptomata, cõmode continuo inter se ordine docerí: quæ vero in diuersis, non recte copulari, cum nulla, quæ artificiosa sit doctrina, ex eorum miscella fieri soleat. In ægris itaq; vtilissimum est oĩa contemplari, nihilq; prætermittere: quod vtrũq; fecit Hippocrates tum in prognostico, tũ in aphorismis, prænotiones per vlꝛa efficiens: in epidemijs vero, quæ ægris contigerũt, oĩa scribens: docẽtur quoq; & in his ipsis libris quædam citra ægrotantium mẽtionem vniuersalia. In hoc vero prorrhetico sæpius confusa est doctrina, his omnibus, quæ in ægris vñr, vnam in congeriem reductis', quanq̃ in diuersi generis affectibus fiant: qño & nunc in Dysode inquiens Καρδίης πόνος. i. cordis hoc est oris ventriculi, dolor, cum hypochondrio contento, & capitis dolor, adiecit, & ἀθματώδες id est suspirioſum: deinde post hæc in dictionis calce/& vrinæ fermẽtatæ erãt βιαίως/nam & βιαίως sermoni adiectum est, vt hic inuestigemus, an fermentatas vehementer vrinas factas dicat, βιαίως pro σφοδρῶς. i. vehemẽter, accípiendo: an cum aduerbio βιαίως subintelligere oporteat excretæ, ostendente authore vrinas tum ægre tum cũ violentia excerni. Quin etiã in oĩone dictum est/fermentatæ/quod neq; in prognostico dictũ est, neq; in libris epidemiorum. Præterea, iam cum oĩa percurrerimus, nihil amplius nobis accedit: sed, quia explicare instituimus, de fermentatis quoq; G dicamus. Cum igit̃ in terrã acetũ acre effusum fuerit, protinus intumescẽs, sursum quasdam terrę partes simul tollit: fitq; compositũ quoddam ex terrestri substãtia, & aceti humiditate, & ex facto vaporoso spiritu. Simile rei huic contingit, cum atra bilis in terrã effusa fuerit, nempe & in vtroq; spirituosa q̃dam motio euidenter fieri vr, ei similis, quæ in feruente musto apparet. Simile quoq; & in panibus quotidie fieri vr: cũ enĩ remista aquæ tritici farina misto illis & fermẽto, mediocriter macerarí permiserint, fermẽtatio fieri vr, fusa simul & intumescente, quæ fermentatur, substantia. Quapropter & vrinæ, quę fermẽtanr, vt prorsus crassitiem notabilẽ habeãt, oportet: deinde & in ea leuẽ quãdã efferuescentiã, quodq; pars spirituosa motionẽ nacta, tumorem habeat maiorem, q̃, cum excerneret, habebat. Quo'd aũt vrinę eiusmodi fiãt perturbatis agitatisq; crudis humoribus, in cõmentarijs de iudicationibus didicimus. Præterea ante dictus æger, forsan nõ multo post repẽte defunctus, qõnẽ scriptori mouit, An oẽs ita affectos repẽte morituros dicere oporteat nec'ne. Cõstat vero, & quo'nã pacto nos rñdere oporteat ita interrogãtibus, vt pnunciauit scriptor, An hi repente moriant̃? rñdebimus. n. verisimile esse hoĩem mori repente strãgulatũ: nẽpe id ex asthmate significat̃. Sed, quę nã fuerit affectio, in qua efficit̃ hoc symptoma, est diuinãdũ: ꝙ nihil fuerit locutus author. Nẽpe & ob flatus pituitæq; multæ ex capite in pulmonis bronchia per asperã H arteriam delapsum, atq; ex pleuritide in ea trãslata, & pure multo pp affectionem aliã medium instrumẽtorũ duorum occupãte locum, asthmatica acuta oritur spirãdi difficultas, crebrescẽte admodum respiratiõe, & valde sese dilatante thorace. Cum igit̃ fuerit talis difficultatis spirãdi species, rubẽs iure optimo reddetur facies. Si vero & capitis dolor simul fuerit, nil miri, si valde rubẽs fuerit: oẽs siquidem in morbis eiusmodi capitis dolores cum caliditate multa fieri consueuerunt.

41 *Ceruicis dolor Malum quidem in febre omni, ſed Peſſimum, quibus inſania ſperatur.*

Particulare & hoc quoq; tanquam vle, scripsit. Nam, ſi dolor vel propter adfectum cerebrum, vel spinalem medullam, †vel ipsas cerebri membranas} oriatur, malũ, est signum: si vero affectis, quæ extrinsecus vertebras circũiacent, partibus enascatur, malum non est. In quibus autem insaniæ spes est, quæ nam affectio deterior esse potest, cꝝ ea, quæ cum insania existit?

†*vel membranas, quæ circa ipſam (dorſalẽ medullã) ſunt. quẽadmodũ et inferius in cõmẽto 43.*

42 *Febres cum Comate, labore, lucis turbulentia, Vigilijs, & ſudoribus, Malignæ.*

Ex supra dictis manifesta sunt, quæ hic dicuntur: nempe catalogum malorum symptomatum efficiunt: nullamq;, vt simul fiant, habent necessitatem.

Ex

43 A *Ex dorſo frequentes Horrores celeriter in aliam tranſeuntes conditionem, implacidiq;, Vrinæ interceptionem doloroſam indicant.*

Præfinita in verbo/implacidi/priore dictionis parte, secũdam efficere licet/vrinæ interceptionem doloroſam indicant/quasi ita dixerit: Ex dorso frequentes horrores celeriter in aliã transeuntes conditionem, implacidi sunt atq; adhuc vrinæ ἀπόληψιν, quod est ἔπίσχεσιν id est retentionẽ, indicant. Sed melius est, ꝙ vrinarum retentio ex dictis omnibus significetur, protulisse. Constat siquidẽ vidisse ægrũ quẽdam †affecto in lumbis dorso, vel his, quę circa ipsos sunt, mẽbranis, } vel vtroq; : deinde affectus participatione vrinarũ interceptionem doloroſam habuisse: nẽpe, ꝙ, qui celeriter transmutanr̃ horrores implacidi, ex dictarum partium phlegmone fiant, verisimile est.

†*affectꝰ a dorſali medulla, q̃ ſ. lũbis ẽ, vel mẽbranis, q̃ circa ipſam ſunt.*

44 *Qui cum Faſtidio & ſine Vomitu exacerbantur, Male habent.*

Debuit author adiecisse, an nauscarent, nec'ne: quidam enim nauseant, & non vomunt: alij fastidio correpti, nunq̃ nauseauerunt: quos per præsentem dictionem significare mihi videtur. Bifariam enim cum ἀσώδεις id est fastidiosi, fiant, vno modo, cum virtus a' cor pore grauatur, nul- B lamq; figuram facile sustinet: altero modo, cum os vẽtris a' prauis mordetur humoribus: priores pernicioſe afficiuntur: nauseabundi sunt posteriores.

45 *Refrigeratio cum Duritie ſignum Pernicioſum.*

Duobus modis corpora indurantur, interdum quidem cum in imo tota vehemẽter refrigerantur, interdum vero cum valenter exiccantur. Refrigeratio autem, si ita violenta fuerit, vt tota omnino refrigerentur corpora indurescantq;, extinctionis signum existit: si vero & siccitatem acceperint, nomine vtroq; signum graue est. Quo'd si in solis accessionibus id fiat, moderatius indicat malum: si diutius permaneat, maiusr si vero perpetuo, in foribus mors est.

46 *Si ex Ventre Tenuia non ſentienti ægro exierint, ſi apud ſe ſit, Malum, vt Hepatico.*

Bene fecit author, cum adiecit, vt hepatico: nempe & nos tenuia excrementa morsu carẽtia hepaticis non nullis fieri narrauimus: quanq̃ talia excrementa, magna ex parte mordeant. Videtur igitur in his vel non generari bilioſos humores ob caliditatis hepatis imbecillitatem, vel non defluere ad intestina. Si vero proprie orationem/non sentienti ægro/intellexerimus, dixerimusq; C nunc ab authore factum esse sermonem de ijs, quę inuoluntarie excernuntur, & non de morsu carentibus, absurdum quippiam continget. Nempe, cũ duobus modis inuoluntarie excernat eger, aut ꝙ mens ægrotet, aut ꝙ partes, per quas excretio fit, minime sentiant: ꝙ mẽs quidẽ non ægrotet, explicuit, inquiens ἑαυτῷ παρ' ἑαυτῷ, quod est νοσοῦντι & σωφρονοῦντι. i. & apud se fuerit, cognouerit & sapuerit: reliquum vero non verisimile existimãdum: frustra enim in sermone dixerit de excrementis/tenuia/cum partes insensibiles in oĩbus, quæ per ipsas trãseunt, insensibiliter se habeãt: nullumq; aliud in dictione scriptum sit symptoma, quod neruorũ affectum indicare possit. Nempe hæc oratio/vt hepatico/alijs quidem tenuibus excrementis iuncta esse potest: neruorum vero noxã inferre per sympathiam non põt, ꝙ solum tum cerebro, tum spinali medullæ, neruorum propagines condolere videantur. Neq;. n. sympathiam huiusmodi hepati succedere vidimus: neq; id natura commonstrat viscerís, quod minimis neruis participat.

* *Aliter, audiuimus vel quid tale.*

47 *Si Vomitus exigui biliosiq; fuerint, Malũ, tum aliàs, tũ ſi ægri ſuperuigilauerint: Nariſq; in his ſtillãs, Malo eſt.*

Excerni pauca in ægris vnum quoddam ex signis est, quæ ex toto prauitatem habent, siue sanguis per nares excernatur, siue deorsum per ventrem: siue per vomitus tale quippiã, quod super- D fluum sit, excernatur: idem & in sudoribus est, & ijs, quæ per vterum excernuntur: nihil etenim eorum, quæ decretoria existũt, exigue fecerni conuenit. Sed, quæ ita vacuantur, omnia duorum: alterum subeunt: nam vel, ꝙ non queant tolerari ob copiam, ab affectis effunduntur partibus: vel imbecillitatem ostẽdunt naturę, quæ proponit quidem superflua excernere, sed nequit. Hoc igitur vniuersali intellecto particularia inuenire oportet: idq; est, quod nunc de bilioſis pronunciatur: cui adiecta est ex signis propijs vigilia, quæ bilioſos consequitur humores, & non pituitoſos: nempe cataphoræ in talibus fiunt, & non vigiliæ. Cum igitur pituitoſi exiguũ vomatur, lon giusq; et tardius solito dormire videantur, ex cataphoricis morbis quempiam expecta, seruans in " memoria aphorismum illum: ‖ Somnus & vigilia, vtraq;, si modum excedant, malum.

2ª. Aph. 3. & 7ª. Apho. 67. Ext. ord. 11. e. Et. 60 e. Aph. 67.

48 *Si Mulieri à partu Alba cum febre retineantur, Surditasq; fiat, atq; Lateris acutus dolor, Pernicioſe Vehementer Inſaniunt.*

Quod item nunc dicitur, velut & quod antea est dictum, atq; alia multa, quæ in hoc libro scripta sunt, vniuersalibus subiecta sunt theorematis. Non. n. in albis solum, si eorum, quæ a' partu vacuantur, retentio fiat, praua est tum causa tũ nota, verum quoq; in bilioſis, & sanguine ipso: nẽpe λοχία purgatio est, atq; etiam ex nominis ratione purgatio alienorum, quæ gestationis vteri tem

pore

pore in venis aceruata sunt: absumpto quidem in fœtus alimentum vtili, qui in ipsis erat, sangui- E
ne: sed permanente vitioso iore, qui lingulis mẽsibus antea per vterum excernebatur. Cum igitur
is vacuatus non fuerit à mulieris puerperio, aut vterum ipsum in phegmonen agit magnam, aut
ad superiorem aliquam sedem vectus, parti excipienti proprium affectum periculumq; infert: ad
quam autem peruenerit, mox apparentia symptomata indicabunt, quomodo & nũc tum thorax,
tum caput, vitiosum sanguinem ab vtero sursum latum exceperunt.

49 *In Ardentibus febribus cum aliquantula perfrictione, deiectionibusq; aquosæ bilis multis, Oculorum peruersio, signum Malum tum aliàs, tum si catochi fiant.*

Rursus hoc in loco malorum tum signorum tum symptomatum catalogum fecit: quorum sin-
gula seorsum & per se ab Hippocrate praua esse didicimus, in morbis quidem febrem ardentem,
in deiectionibus vero hydatochola, i. aquosæ bilis excrementa. Signorum autem malorum, quæ
oculis obuenire solent, vnum existit & peruersio. De catoche. i. detentione occupationeq; quid
dicere attinet? Si igitur signorum prauorum nomina omnia recensere voluit, longe plura præ-
termisit, q̃ recensuit: Si vero tanquã congeriem vnam, non sunt generis eiusdem, quæ dicta sunt.
Nam febris ardens cum refrigeratione, grauissimum est symptoma: Quæ vero deijciuntur, & pla F
ne omnia, quæ in oculis contingunt, diuersi hæc sunt generis: Catoche vero generis alterius sym
* *In antiquis legitur, τῶν ὀφθαλμῶν. i. oculorum.* ptomatum existit: Palpẽbrarum peruersiones rursum alterius sunt differentiæ.

50 *Subitaneæ Apoplexiæ solutè superfebrienti diutinè, Pernicioſæ: Vt Numenij filio.*

Declarauit quidem & hic sese ex ægro vno ad vniuersalem peruenire enunciationem, vnaq;
ex consuetis quippiam circa dictionem facit. Nam ἀπυρεττήναντι λελυμβύως. i. solute superfe-
brienti, dixit, à propriis nominibus discedere cõstituens: vt curiosarum expositionum materiã so
phistæ haberent. Porrò & in hoc loco sunt, qui in apoplecticis aduerbiũ λελυμβύως pro μετρίως
ideſt mediocriter, intelligũt: alij transferunt in propriè dictas paraplegias, in quibus ad partium
aliquarum immobilitatem sensusq; priuationem decumbit morbus. Nempe & has apoplexias
nunc dixisse volũt per abusum: postea, cũ hę bifariã fiant, vt Erasistratus in cõmentarijs de resolu
tione ait (nam hæ dearticulationes contrahunt contenduntq;, aliæ vero exoluunt laxantq;) spe-
ciem paraplegiæ in neruosorum corporum exolutione & relaxatione consistentem ab eo nunc
dici aiunt. Sed in talibus omnibus neruosi generis affectibus, cum ob pituitosos & frigidos fiant
humores, vt sunt tum apoplexiæ tum paraplegiæ, febris calida superueniens non modico adest iu G
uamento. Quæ igitur in aphorismis dicta sunt, hic nos docet: ‖ Febrem scilicet à conuulsione fie »
2ª. Aph. 26. Extra. ord. 16. b 5ª. Aph. 5. Ext. ord. 37. f ri melius, q̃ à febre conuulsionem. Item: ‖ Si ebrius quisquam repente obmutuerit, cõuulsus mo- »
ritur, nisi febris prehenderit: vel, vbi in horam, qua crapulæ soluuntur, venerit, loquatur. Accidit »
itaq;, vt dictio ostendit, Numenij filio, q̃ oborta apoplexia non acuta & calida, sed debilis & diu-
turna subsecuta febris nihil profuerit.

51 *Ex Lumborum dolore ad cor Recursiones febriles cũ horrore, Aquosa tenuia & multa vomentes, Mente aber rantes, Voce priuatæ, nigra vomentes, Moriuntur.*

Congesta sunt & hoc loco praua & multa symptomata, atq; vnà inepte pronunciata. Nã recur
siones dixit, & vomentes, & mente aberrantes, vbi ęgros & vomentes & mente aberrantes dicere
debuisset. Tu vero, qui symptomatum singulorũ vires nouisti, non magno negocio inuenies, ad
quantum periculũ ęger veniat: hoc vero in calce prognostici sufficiẽter admonuit Hippocrates.

52 *Oculi Clausio in acutis, Mala.*

Iam supra inter plurium signorum aceruationes (quas syndromas empirici vocant) oculi clau- H
sionem scripsit. Sunt, qui κατάκλασιν per α, & non κατάκλεισιν per ει scribunt, non magno sanè
circa amborum significata existente discrimine: vult enim ostendere palpebram vel confractam,
vel clausam: In quo duorum alterum, nam vel robur cõtentionemq; claudẽtium ipsam partium,
vel imbecillitatem aperientium, sequitur affectio.

53 *An in Fastidiosis, non vomentibus, & lumbos dolentibus, si ferociter delirauerint, vt Nigra exeant, spes sit?*

Ad hoc quoq; prõpte tibi rñdemus, q̃ nõ oĩbus, sed quibusdã id erit, vt supra est demonstratũ.

54 *Fauces Dolentes graciles cum implaciditate, strangulantesq; acute, Pernicioſæ.*

in Prog. cõ. 3. t. 16. 4ª. 209. a Memineris, velim, eius orationis, quæ in prognostico est, hoc principio: ‖ Anginæ grauissi- »
mæ sunt, & celerrime enecant, quæ neq; in faucibus, neq; in ceruice, consp̃icuum quippiã habent, »
plurimum vero doloris inferunt, ac spirandi, quæ non nisi recta ceruice fit, difficultatem. Nem- »
pe hinc viri docti interpretationem rerum earum, quas promit, comparare poteris cum inter-
pretatione errantis in concursionibus, propterea quod eas ad vniuersale reducere nequeat. Nam
Hippocrates & nomen affectionis prius dixit, & differentias omnes continuata serie recensuit, à
grauissima

A grauissima earum exorsus, cuius nunc dictionem adnotaui. Qui vero librũ hũc scripsit, primũ
quidem peccauit, fauces strangulantes inquiens, cum angina strangulans dicere debuisset. Neq;
enim est dicendũ, q̃ parte affecta pro affectu sit abusus: primo enim neq; ita affectis affectæ quip
piã sunt fauces, vt Hippocrates ostẽdit, grauissimas inquiens esse anginas, quæ neq; in faucibus
neq; in collo consp̃icuum quippiam efficiunt: qui aũt prorrheticũ hoc scripsit, ait, fauces dolen-
tes graciles, nempe vox ἰσχνή. i. graciles, idem potest, quod nihil consp̃icuum habere. Adiecit mo
do hoc frustra, cum implaciditate, quod alterius symptomatũ generis existit: deinde & verbum
strãgulantes. Qui quidem librum hũc scripsit, indistincte & cõiter est locutus: Hippocrates ve-
ro proprio differẽtiæ nomine appellauit, inquiens orthopnœam. i. rectam spirandi difficultatem
inferre ipsas. Vocant aũt cũ ipse tũ cæteri oẽs orthopnœam, illam difficultatis spirandi speciẽ, in
qua iacentes suffocantur, & vix recto thorace sufficiunt † nihil dilatato dorso. Nam, cum aspera † *nulli rei imi*
arteria principium à gutture habens in pulmonem diuidatur, quoties quidem thoracem cũ col- *xa dorso.*
lo recte extẽdimus, arteriam ipsam dilatari contingit, atq; etiã, quæ ex ea in pulmones distribuun-
tur, propagines oẽs: atq; interim regionẽ augeri eis internam. Ob id sane & in peripneumonijs
orthopnœa fit, & in appellatis asthmaticis affectibus: ob id ipsum & in grauissima angina, in
B qua phlegmone obsessi interni musculi gutturis viam respirationis intercludunt. Intẽditur autẽ
& hmõi affectio cubantibus, suscipiente augmentum angustia. Præterea & anginarũ differentias
alias in prognostico scripsit Hippocrates tum euidẽtissime tum accuratissime in ea libri parte, in
qua dicta à me nunc, recensetur dictio. In hoc aũt prorrhetico, & si faucium sæpius meminit libri
author, nihil tñ nos, quod manifestum articulatumq; sit, de his, qui inibi sunt, morbis docuit.

55 *Quibus Spiritus retrahitur, Voxq; strãgulabunda est, & Vertebra intro fugit, His in fine Velut cõtrahentis cuiusp̃iam spiritus redditur.*

De spirandi difficultate cõmentarios scripsi, quot in singulis ipsarum differentiæ oẽs sint, de-
monstrans: quę nam item causæ cuiusque effectrices, & quid significare natæ sint. Demonstraui
quoq; & in eisdem cõmentarijs eas, quæ ab Hippocrate in legitimis ipsius libris dictæ sunt, spirã
di difficultates: neq; sane differentiam vllã reperi, qua spiritus retrahit, neq; ab Hippocrate didici:
atq; ob eam causam, quod nam difficilis respirationis genus dicat libri author, perueſtigaui. Sũt
sane & aliæ duæ orationis huius scripturæ, quarum hæc quidem significat, ab altera parũ quidem
voce curarians, sed intellectu eodem. Nempe in ea, vocem ἀνέλκεται id est retrahitur, litera ω inter-
C iacet post duas primas literas α & ν, vt dictio talis sit, quibus spiritus ἀνὼ ἕλκεται id est sursum tra-
hit. Recentiores aũt quidam valde discendentes, ἀνέρχεται scribũt, nullo ex antiquioribus agno
scente scripturam: de qua quidem circa finẽ agemus: de prioribus vero, quæ tum certorum, tum
cõfessorum sunt, cõsiderabimus: de quibus qui, quod probabile esset, diceret, ne vnum quidẽ re-
peri: alios vero palam conuiciantes: quẽadmodum eos, qui in vocem ἀνέρχεται transcripserunt,
liquidẽ quasi priores scripturæ sine presidio essent, ad transcribendas eas accesserunt. Videtur aũt
mihi author, spiritum retrahi vel sursum trahi, dicere, quem superius tum prõptum tum sublimẽ
dici asserui: cum videlicet thorax inter inspirandum partibus superioribus magnam efficit respi
rationem, ita vt scapulæ moueri videantur: &, quam ob causam, qui suffocantur, oẽs hoc respirẽt
pacto, demonstraui. De ijs item, qui strangulatione afficiuntur nõ propter pulmonis angustiã,
neq; propter musculorum gutturis inflammationem, sed propter eorum, qui gutturi quidem &
stomacho subiacent, anterioribus autẽ partibus spinalium musculorũ superiacent: tum supra in
hoc ipso prorrhetico libro recensui, tum in ijs, quibus secundum epidemiorum librum exposui,
« vbi inquit: Erant autem angina laborantium affectiones eiusmodi: Ceruicis vertebrę ad interna
« vertebantur, alijs quidem magis, alijs vero minus: exteriusq; ceruix euidentem ostendebat caui-
« D tatem: doloremq;, qui hac parte tangebatur, sentiebat. Erat ẽt cuidam sub ea vertebra, quam den-
« tem nominant, sed non adeo est acuta. Quod autem vertebram secundã totam à parte dentem ap
pellauit, vel solam ipsius propagínem illam, quam nõ nulli dentiformem, alij planè dentem, q̃ ca-
nino denti appellato simílis quodammodo videat, constat oĩbus. Quia aũt, vbi dixerat, erat autẽ
cuidam sub ea vertebra, quam dentem noĩant, adiecit, quod non similiter acuta est, ostendit, qui
hæc scripsit, vertebram hanc periculum non similiter inferre acutum: Veluti &, cũ in aphorismis
« puerorum affectiones recensens dixit, Vertebrę, quę in occipitio, ad interna luxationes. non aliã
intelligere oportet vertebrã, q̃ eã, quæ dicta est. Cum enim adiacentes partibus anterioribus mu-
sculi vel inflammati vel quouis modo intensi vertebram totam ad se traxerint, posterior sedes ca-
uatior videtur, comprimitur aũt guttur, & ob id strangulantur ægri. Talis autẽ angina rarissime
cernitur. Nuncigitur vertebra ipsa ἐγκαθεῖδεν. i. intro fugere, dicta est. Periculum autem affectus
per propositam dictionem est demonstratum, cum inquit, his in fine veluti contrahentis cuiusp̃iam
spiritus efficitur. / In fine autẽ, cum moriuntur, significat: / velut vero contrahentis, q̃ mo-
rientibus his conuulsiua efficiatur respiratio, vehementer quidem trahente thorace, spiritu vero
viam sufficientem non habente, sed per angustum foramen violẽter inspirato. Id igitur & ex vo
ce ἀνέχεται quidam significari putantes scripserunt, quibus spiritus ἀνέχεται. i. cohibetur. /

Capite

56 *Capite dolentes, cum catoche delirantes, intercepta aluo, oculóq; feroci, & floreſcentes, In ſcapulas rigidi fiunt.* E

Supra demonſtrauimus virũ hunc ſignorum diuerſi generis concurſiones, quas in ægro vno vel duobus conſpexerit, ſcribere: atq; ob eam rem ſæpenumero coniunctionem ἆρα. i. an, adiecit: quam ſi & in hac dictione adieciſſet, ſatius feciſſet dicendo, an in ſcapulas rigidi fiunt? Nempe capitis dolor caput ipſum affectũ oſtendit: aduerbiũ vero κατόχως. i. cũ catoche, cerebrum ipſum: quo & verbũ delirãtes. Demonſtrauit eſt quoq; antea ſymptomata hmõi nequaq; controuerſa eſſe, quo pacto exiſtimant quidam, fieri non poſſe aſſerentes, vt ęger catocho laboret ſimul, & mente vacillet. Sed de his antea egi, cum primam oĩum enarraui dictionem, atq; eam, vbi dicitur, Tremulæ, obſcuræ, blandæq; & contrectabiles deſipientiæ, valde phrenẽticæ: quocirca nihil amplius de his dicendum videtur, ſatiusq; eſt exponere reliqua duo hęc, quæ præſenti in dictione ſunt adſcripta: vnum quidem, quo ait, intercepta aluo: alterum vero, quo dr, oculo feroci. Nempe aluus ὑπαλλειμμένη. i. intercepta, quod eſt ἐπιχολή. ideſt retẽta, affectionis cerebri ſignũ prioriũ. nõ eſt trauget tñ, & deteriorem ipſam reddit. Oratio vero, oculo feroci, de neceſſitate cõcurſioni adiecta eſt: nam, οἱ κάτοχοι proprie appellati tenſos apertosq; habeant oculos, norunt tum Archigenes, tum Philippus: nõ, vt comatoſi & cataphorici, clauſos. in his ſiquidem humiditas affectionis F cauſa eſt, neruorum diſſolues firmitatem roburq; in illis vero, pp ſiccitatem tenſio oritur. Quidam, ẽt ex noſtris condiſcipulis, cum aſſiduo diſciplinarum ſtudio ſe fatigaret, malo hoc correptus eſt, iacebat. n. veluti lignum prorſus iflexus rigidusq; atq; extẽſus, videbaturq; oculis apertis nos ita intuẽri, vt ne conniueret quidẽ: nihil tñ loquebatur. Is quoq; tpe eodem, quæ loqueremur, audire ſe dixit, q̃q̃ non euidenter clareq;, non nulla item & memoria tenens referebat: præſentesq; oẽs ſeſe conſpicere dixit, ità, vt quorundã actiões recordatus exponeret: ſed neq; loqui poſſe, neq; membrum vllum mouere. Quare & in dicta concurſione exoritur ambiguitas, quo nam mõ adiectum ſit/delirantes. † Namin ea dictione, vbi dr, Tremulæ, obſcuræ, blandæq; & cõtrectabiles deſipientiæ, nõ prorſus immotos eſſe ita affectos oſtendit. Quo igit modo neq; in comate deſipientes, neq; in catochis prorſus immotis demẽtiam, cognoſcere valemus: ſic forſan vidit catochi ſpeciem, vt immotum quidem & cõcretum corpus totum eſſet, exiguum tñ homo quippiam loqueretur, vnde dignoſci poterat deſipientia: vel deſipiẽtiam, veluti ducem, ſubſecuta eſt catoche, ſcribendumq; ſecundum eam expoſitionem, Capite dolentes, cum catoche delirantes. Fieri etiam poteſt, vt ſecundum primam ipſius conſtitutionem loquẽtibus ipſis declararetur deſipientia: cõplęta vero catoche, non amplius loquerẽtur egri. Ἀνθηρούς vero. i. floreſcentes, vocauit eos, vt par eſt, G ſicut paulo ante ἐξερυθρούς. i. impenſe rubentes, nominauit: quod copię in capite vna cum caliditate collectę ſignum fuerit: huic & antecedens capitis dolor, atq; ab hoc ſequens ὀπισθότονος. i. in ſcapulas rigor: ſed & hæc quidem in ipſorum generationem quiſpiam prius ſignum acceperit, poſterius vero interceptam aluum ſemper capitis ſymptomata exacerbantem.

† *Clarius & fidelius. Nam, quod in ea dictione dicitur, Tremulæ, obſcuræ, & cõtrectabiles deſipientiæ, nõ prorſus immotos eſſe eos, qui ita affecti ſiũt ſignificat: quẽadmodũ ſanè neque eos, qui in comate deliriũt: at in catochis, in quibus nulla prorſus adeſt motio, nec delirium cognoſci poteſt. Forte igitur vidit &c.*

57 *In Oculorum peruerſione cum febre & laſſitudine Rigor, Perniciosus: Comatoſi; in his malum.*

Demonſtrauimus etiam ſupra libri huius authorem permiſcere inuicem grauia ſymptomata: de quorum ſingulis, per ſe dicendum ſemel erat: cum, quoties plura inter ſe permiſceantur, grauius ægris quidem ex ipſis periculum reddi, nobis vero certiorem effici præſentionem intelligere valeamus. Nihil igitur noui nunc dictum eſt: nempe, quo nam in affectu peruerſio oculorum fiat, quæ nam item laſſitudinum differentię, & quando rigorem cõmode apparere oporteat, præterea quale nam coma ſit, & quæ nam cerebri affectio ipſum pariat, didicimus.

58 *In febribus ad Hypochondrium dolores ſine Voce, ſudore ſi ſoluuntur, Maligni: his ad Coxas dolores, cum ardente febre, & ſi aluus eruperit, Perniciosum.* H

Dubitationem legentibus pariunt nõ obſcuræ dictiones mõ, verũ quoq; & ex perſpicuis quæ contra euidenter apparentia pronunciant: quædam modo vtroq; ambiguitatẽ inferũt: in quo genere præſens dictio collocatur: exuperat tñ in ea, q̃, quæ in ipſa dicta ſint, miníme his conſentiãt, quæ in ægris cernunt. Prompte igitur talem quendã ſermonem oſtendere preſens dictio vr: In febribus ad hypochõdria dolores cũ aphonia, ſudore ſi ſoluunt, maligni. At, cũ falſum eſſe videat, vt ſolutiones cum ſudore malignæ dicant, in hoc ipſo primo ambiguitas quædã nos occupat. Nã, quæ abſq; vllo auxilio vel artis vel naturæ ceſſauerũt affectiones, q̃ infidam habeant ſolutionem, in confeſſo eſt: quæ vero cum tali quodam, qualis nunc ſudor dictus eſt, non firmiter ſolutæ eſſe videntur: contrario ſiquidem prorſus modo, quoties ſudore vel aliquo alio naturæ auxilio non ſoluantur, morbus malignus exiſtimatur. Atq; ob eam rẽ probabiliter quis deficere in ea dictione negationẽ, non, aiebat, atq; ab eo, q primus librũ trãſcripſerat, prętermiſſam: quo & alia multa multoties in multis libris nemo negat alia quidẽ prætermiſſa, alia vero pmutata eſſe, nullo poſtea delictum emẽdare auſo. Verus ſiquidẽ erit ſermo, ſi ita ſcripſerimus: In febribus ad hypochõdria dolores ſine voce, ſudore ſi non ſoluuntur, maligni. Sed plericq; hominum relictis tũ claris tũ notis, ænigmatice pronunciatis oblectantur. Sunt etiã, qui patrocinari manifeſtis erratis, ſpecimen ſapien-

A ſapientiæ arbitrentur, eorum inſtar, qui apud tribunalia rethoris obeuntes munus, manifeſte vel cædis vel talis cuiuſpiam flagitij cõuictos a iuſta liberant pœna, iudices ipſos, cum ſermonum rudes fuerint, & ſubdolas eorum vafricias ignorauerint, decipientes & mente vacillare facientes: Sic ſanè non nulli in præſenti oratione ἀναύδως id eſt ſine voce, pro ἀλόγως id eſt ſine ſermõne, dici putauerunt: quia λόγος id eſt ſermõ, in φωνῆς id eſt vocis, genere ſit. Dicitur autem apud veteres φωνὴ, non ita ſolum, verum quoq; αὐδὴ: atq; hoc translatu ἀλόγως ex ἀναύδως ſignificari dicunt: quę aũt ἀλόγως. i. abſq; ratione, deſierunt, infida omnia & ſuſpecta exiſtũt. At, cum ſermoni huic aduerſentur, & q̃ tales excretiones malignæ dicantur, nõ infidæ: & q̃ non abſq; rõne cum ſudoribus ſoluantur, vt ipſe dixit: quidam alij ſapientia validiores, ſine ratione ſoluti dicunt, nõ ſolum quæ nullo auxilio vel artis vel naturę facilitata ſunt, verum quoq; & hæc facta quidẽ, ſed non pro magnitudine morbi: tanq̃ ſcriptor exiguum factum ſudorem dixerit, etſi abſq; vlla adiectione ſcripſerit/ſudore ſi ſoluuntur/ſubintelligendũ autẽ, modico, aiunt. Forſitan vero & alius quiſpiam audacius cęteris pronuncians, multo & immoderato, ſubintelligendum volet: deinde pueris tum rudibus indoctisq;, tum diſciplinæ omnis inexercitatis, multa de ſymmetria nugatus, aliquis ſapiens videbitur. Quòd ſi prorſus his licet orationi/ſudore ſi ſoluunt/eiuſmodi dictionem B adijcere: multo melius erat adiecta ſyllaba, nõ/& ſcripta oratione/ſi non ſoluunt/a negocijs nos extricare: nam hypochondriorum cum febre dolores, quos ſudor non ſoluit maligni exiſtũt. Re ipſa igitur oſtendi & nunc, quõ iam ſæpius in obſcuris multis dictionibus nihil quidẽ eorum, quę nõ nouimus, ab ipſis doceri, ſed inſumi tps veluti in ænigmatis, ſi, quę nouimus, dictioni accõmodauerimus. Itaq;, & quod in fine dictionis recenſet, non paruam habuit qõnem, quare, ſi venter καταῤῥαγῇ, quod eſt ἀθρόως ἐκκενθῇ πολλὰ, id eſt confertim multa excreuerit, lethalem morbum « indicabit: Nam, vt inquit Hippocrates, ‖ Deiectiones multitudine æſtimandæ nõ ſunt, ſed ſi talia « deijciãtur, qualia conueniunt, & æger facile tolerat. Hic quidem ſermo, q̃ & manifeſtus ſit, & vlr quippiam doceat, contemnitur: quæ vero ænigmatice dicuntur, ſophiſtis quidem iure affectãtur, vt diſcipulos mirum quippiam docere videãtur: diſcipulis vero, pp primarum diſciplinarum, in quibus antiqui pueros alebant, ruditatem: inexercitata aũt horum cogitatio neq;, quæ dicuntur, aſſequitur, neq; veritatem in ipſis diſcernere poteſt. Nam quis ſine limitatione de erumpẽte aluo pronunciationem aliquam audiens, non continuo ſermonem incuſat, tanq̃ nihil docentẽ? Nempe aluus in quouis morbo erumpens ſine quidem coctionis ſignis, quæ ſæpius audiuiſti, nihil iuuat: ſi vero implacidius operata fuerit, præter id, q̃ nihil iuuat, noxam etiam attulit: cum his vero C iuuat, magisq;, ſi contriſtans humor vacuetur: atq; adhuc magis, ſi ęger poſt vacuationem placidior ſit: certiusq;, cũ in die iudicatorio apparuerit quippiam, quod per indicem ſignificatũ fuerit.

Qui ergo hęc nouit, dictam dictionem neglectui habet, atq; alias oẽs, quę particularium ſymptomatum vel morborum mentionem faciunt. Nempe, in quibus aluus erumpit vel morbis vel ſymptomatis, ſi cum eis, quas nuper dixi, fiat limitationibus, ſecuram efficit cognitionẽ: abſq; eis autẽ limitationibus nunq̃ verus erit ſermo, qui erumpẽtem aluum vel iuuare vel nocere aſſerit. In omnibus ſiquidem vtrũq; fit: at in definitis limitationibus nihil eſt dicere, in hepatis quidem inflammatione vitioſum eſſe ſymptoma erumpentem aluum, in alio vero quodam bonum: verũ in omnibus (vt dictum eſt) & bonum & malum fit cum proprijs limitationibus.

* *potius uertendũ eſſet, ſine rõne. vt ẽt iterp. mox inferius uertit.*

2ª. Aph. 23. Extra. ord. 10. c Et in libro de humo.

59 *Quibus Voces cum Febre deficiunt poſt iudicationem, hi Trementes & Comatoſi Pereunt.*

Hæc item dictio ijs, quæ in obſcuritatem de induſtria nitũtur, ſimilis exiſtit. Quidam enim verbum/deficiunt/de ſolis vocibus intellexerunt: alij vero & febres vocibus adiecerunt, dictum eſſe aſſerentes, q̃ vtraq; deficiant & voces & febres: vt ſermo talis ſit: Quibus apparente ſoluta febre aphonia fit, & poſt iudicationem, hi trementes & comatoſi pereunt. febribus ſcilicet non ſine ſi- D gnis, ſed cum mala iudicatione, viſis deſiiſſe. Conſtat autem malas dici iudicationes, quę cũ naturalibus vacuationibus, vel abſceſſibus factæ, nõ ſolum ægros nihil iuuerunt, verum quoq; & deteríus habere, q̃ antea, fecerunt. Alij aũt non vocẽ cũ febre, ſed ſolam vocem, deficere exiſtimãtes, totum ſermonem ita efficiunt: Quibus voces manente febre deficiunt, ſi id fit poſt iudicationem, hi trementes ſimul & comatoſi moriuntur. Atqui rurſus in præſentiarum diſcordia alia inter expoſitores orta eſt. Quidã. n. aiunt, q̃n ex prædictis trementes fiunt, perire hos tum comatoſos tum tremẽtes: alij aũt comatoſos factos ita interire. Nemo aũt inter eos ex rerum natura logicam ſcripſit demonſtrationem, neq; atteſtantem experientiam oſtendere poteſt: neq; enim ex prædictis & trementes & comatoſi magna ex parte interire videntur. Quòd ſi quidam rarenter tales fiãt, ab artis parte tum prognoſtica tum prorrhetica deſciuerunt: non enim ad prædictiones talibus vtimur, ſed ijs, quę vel aſſidue vel vt plurimum fiunt: immo vero & ijs, quæ ambigue contingunt, non tñ raris: nullus enim vult ſæpius animi voto fruſtratus, ſemel aſſequi, quod petijt.

60 *Quibus Deuentia, Fatuitatẽ inferentia, Inducentia catochen, Variantia hypochõdria, Vẽtre tumidi, Cibis intercluſi, Cũ ſudoribus, An his Turbidus ſpiritus, & Genituræ quippiam ſimile ſuperueniens, Singultũ indicet, Ventriq; tum ſpumoſa tum biliosa procurrant? Emictum in his ſplendidum iuuat, & Venter his perturbatur.*

Acciuauit iterum hoc in loco affectionum diuersi generis symptomata, in quibus nullam artificiosam doctrinam esse supra demonstrauimus. Omnia siquidem, quæ in ægro sunt, cõtemplari, nihilq; neq; negligere neq; ociose inspicere, oportet: singulorũ vero horũ vires seorsum discere conuenit: Vt, verbi gra, verbi καυστικὰ.i. deurẽtia, quod primum oium dictum est: nempe intelligi possunt affectiones causticæ.i. deurentes, quasi calidas & vrentes dixerit: possuntq; & eiusce modi intelligi excrementa, quorum virtus est morbum & acutum & velocis iudicationis reddere, præterea & periculosum, si vehementer talia fuerint. Μεμωρημένα aũt.i. fatuitatem inducẽtia, vocat, quæ μώρωσιν.i. fatuitatem, menti inducunt: ea aũt est symptoma citra delirium ęgros naturalibus fatuis similes reddens, quales etiam ex ijs, qui dicuntur consenescere, nõ nullos fieri nouimus. Cui pathemati simile quidẽ est, q̃q̃ non idem, quod vocant ἄγνοιαν.i. ignorantiam: de qua & Thucydides scripsit in ijs, qui ex pestẽ seruati sunt, hoc pacto: Ignorauerũtq; tum se ipsos, tum familiares. Quo aũt modo differat τῆς λήθης.i. ab obliuione, non est, vt in præsentia cõsideremus, necesse. Cum autem κάτοχα.i. quæ catochen vocatam inferãt, intelligamus, alij morbos stabiles firmosq;, & veluti κατεχομένους.i. detinentes, appellata esse catocha dicũt. Variãtia item, assiduas cõtraria in symptomata permutationes facientia quidam intellexerũt: separãtesq; a voce hac/hypochondria/vno cõtextu legunt/ventre tumidi. Alij aũt vno ẽt contextu legentes/variantia hypochondria/per se rursus legunt/vẽtre tumidi/: aiuntq;, variantia/de hypochondrijs dici: nã, vt antea in his, quæ in toto corpore ad contraria fiunt, transmutationibus dixerũt, sic in hypochondrijs fecerunt. Qui vero totam hanc copulant dictionem/hypochondria ventre tumidi/significari aiunt eos, qui præter naturam his partibus intumuerunt. Qũo & per ọnem, σίτων ἀποκλαμπόμενοι.i. cibis intercluſi, cuius deinceps meminit, nõ nulli quidẽ ἀνορέκτους.i. cibũ auersantes dictos esse aiũt: ac si dixisset, a ciborum exhibitiõe ἀποκεκλεισμένους.i. excluſos: Alij eos, q̃ sunt ἐπεγκημένοι τὴν γαστέρα.i. ventrẽ hñt retentũ: nẽpe & in libro de victus rõne in morbis acutis‖ vocẽ hãc de deiectionibus dictã esse aiũt. Præfatus igit hæc oĩa, qui librũ hunc scripsit, adiectoq; in calce/cum sudoribus/quod & ipsum totius corporis sudorẽ exigurũ veluti νοτίδα.i. humiditatẽ signi ficare põt, vel eũ, qui thoracẽ et caput solũ occupat, his supintulit ænigmaticã adhuc magis, q̃ ea ipsa, dictionem, inquiẽs, An his turbidus spiritus, & genituræ quippiam simile supueniens singultum indicet? nẽpe & hic θολερὸν πνεῦμα.i. turbidũ spiritum, veluti iã antea, ambiguũ habere intellectũ reperimus. At in ea quidẽ dictione turbidum spiritũ ab eo de expiratione dictum esse, vt enarratũ est, verisimile videbaĩ: nunc autẽ & ipsum de ructibus dictum esse quidã nos existimare iubent, qũo alij de flatibus. Diximusq; antea verbũ θολερὸν a quibusdã δυσώδες.i. graue olens, & ab alijs ἀτμῶδες id est vaporosum, intelligi: qũo & θαλερὸν quidam per a scribẽtes, id est veluti θάλλον.i. germinans, & ἀνθάζον.i. florẽs, & μέγα id est magnum, dictũ esse aiunt. Prædixi quoq; & Hippocratem sæpius in libris, qui omnium doctorum consensu ipsius legitimi cẽsentur, alias alibi difficultatis spirandi dñas cum enarrarit, in secundo & sexto epidemiorũ oẽs deinceps, nusq; tñ turbidum nominasse spiritum, sicuti neq; turbidum singultum, neq; turbidum flatum, neq; aliud quippiam tale. Magis etiam ænigmatice & hoc/genituræ quippiam simile superueniens/dictum est, siue vrina fuerit, siue deiectio. Post hæc, & quam ob causam adiecerit singultum signi ficare & turbidum spiritum & genituræ quippiam simile superueniens, difficile est reperire: nempe in symptomatum causis singultum fieri demonstrauimus, cum venter ad excernenda ea humida, quæ tunicis obstinatius adhærent, mordentesq; habent vires, excitatur. Non contentus autẽ author symptomatũ multitudine, deinceps adiecit: Ventriq; tum spumosa tum biliosa προσδέρχεται.i. procurrant? quod & ipsum rursus bifariam scribunt, alij quidem in prima syllaba σ adijcientes, alij auferentes: quod si adijciendum sit, tps prædicto succedens significabit: si vero auferendum, quod præcedit. Non est tñ par neq; simile alterũ alteri succedere aut præcedere: nempe, quod præcedit, signum erit futuræ excretionis: quod vero excernitur, a præcurrente nũciabitur. Cum igitur tanta in his omnibus existat obscuritas, neq; ex ijs, quę post ipsa inferũtur, licet quippiam ad præsentium explanationẽ accipere, sicut neq; ad illa: inquit enim, Emictum in his splendidum iuuat. Duplex aũt & in hoc sermõe est obscuritas: Vna quidẽ est, quid nam λαμπρὸν ἐς id est splendidum, significet, scriptum quidem ab aliquibus per duplex ππ, ab alijs vero per μ & π: Altera vero in hac oṽone/in his/nempe in quibus dicit? an prędictis oĩbus accommodabit, an vltimis? & quibus nam vltimis? possunt siquidem ẽt vltima dici omnia, quęcũq; post principium dixit/an his turbidus spiritus, & genituræ quippiam simile procurrens, singultum significat?/an sola hæc vltima dixit/ventriq; tum spumosa tum biliosa procurrant?/ Præterea his oĩbus in fine adijciens/venter his perturbatur/atque hic sermonem absoluens, nullius gratia vĩ eorum, quæ in principio sunt, meminisse. Nempe fatuitatem inferentia, & inducentia catochen, magnam mẽbri principem animæ partem habentis, noxam indicantia, frustra dici videntur: & sine deurentibus quidem interficere valentia, cũ illis vero magis. At certe nihil de morte dictum est, sicut in alijs antea nõ paucis: sed adiectis variãte hypochondrio, ventre tumido, & cibis intercluſis: copulato insuper cũ his sudore, An his (inquit) turbidus spiritus & genituræ quippiã simile superueniens singultũ indicet? quibus nã his? quibus p̃dicta omnia symptomata insunt. Atqui cum his oĩbus

‖ Vox ἀποκλαμπόμενοι libri de Vict. rat. in morb. acut. mihi plegenti nõ occurrit: ni si qs dicat Gal. velle innuere eum locũ, ubi Hippo. inquit, sed alia quidẽ uoce, ὁκόσοισι γὰρ σίτος ὠτίκα ἐγκαταπεκλείσαι, i. Quib⁹. n. cibus irrecluſus est. 7ª. 113. f. cõ. 1. t. 32. Hãc tñ vocẽ reperi. 2. Epid. sect. 3ª. in historia Zoili, ubi Hip. κοιλίην appellat ἀποκλαμπόμενον. & etiam paulo inferius ait φλεύρωσι διατηθέντι ἡ κοιλίη ἀποκλήσθη.

A bus turbidus spiritus factus vna cum excretionibus genituræ similibus singultum indicat? quod cunq; ergo vel vnum ex dictis deficit, singultus non erit? Et forsan quis semel in annis pluribus talem cernet ægrum. Quod autem dictorum omnium est absurdissimum, iam tibi referam. Cũ multos ægros sim cõtemplatus, & mille futura præfatus, neq; tñ experimento signis ex talibus singultum adfuturũ noui, neq; ex rerum natura indicatiue vel ipse inueni, vel in scriptore aliquo legi. Sed præsens dictio ei, quod in ludo prouerbialiter dicitur, similis est: Parturiebat montem, & murem peperit. Multa siquidem vbi recensuit pathemata, alia quidem summe pernicioſa, alia his minus, alia vero mediocria, singultus prædictionem prius scripsit: deinceps splendidum, inquit, in his emictum iuuat. Sed quibus nam his, inquit? deurentibus scilicet, fatuitatem inferẽtibus, vel inducẽtibus catochen, vel quibus variantia hypochondria, & venter intumuit, vel cibos auersantibus, vel quibus aluus retẽta est, vel quibus sudor, vel quibus turbidus spiritus, vel quibus excretio genituræ repræsentans, vel singultientibus, vel quibus venter spumosus & biliosus προσδέρχεται.i. id est procurrit, q̃m & hoc ipsum bifariam scriptum est, cum σ & sine σ. Nã, siue quibus vnũquodq; dictorum, siue quibus omnia dicta, esse asseritur, admittere est consentaneum: nempe vox. /his/singulis apte cohæret: quapropter oĩno simul intelliguntur, etsi dictum non fuerit. Nempe: B et vnũquodq; horũ iuuat splendidum emictũ: atq; ẽt, si duo, & tria, & plura cõcurrerint, auxilium his præbet. Mirum aũt fuerit tot pathemata diuersas aliarum atq; aliarum partium sequẽtia affectiones cũ splendido iuuari, prorsus quidẽ spumoso existente, si vtiq; albũ, quod in vrinis detinetur, splẽdere nouimus. Oẽs aũt spumosum inquiunt appellari, facta vtiq; spuma, cũ flatuosa substantia vel crudis pituitosisq; humoribus vel pinguitudinis liquationi remista fuerit: vt et præterea eandem hæc enunciatio limitationẽ requirat, quã & in ea, q̃ hanc præcedit, dictione in ijs, quæ iudicatorie excernuntur, dixi. Oĩa siquidem tũ bonarum tũ malarũ iudicationum cõia distinguũtur, præsertim quidẽ & primo coctionis signis, quæ perpetuo bonũ quippiam indicant: sed cum ipsis, vt dixi, facili scilicet tolerãtia, cõtristãtis humoris vacuatione, & diei, quo hęc fiũt, fiducia & securitate: p̃termissa a nobis inuestigatione, si nõ λαμπρῶδες scriptum per duplex ππ signãt λαμπῶδες, quod per μ & π quidã scribũt: vt. n. per eos scriptũ ἀπὸ τῆς λάμπης, ita λαμπρῶδες ἀπὸ τοῦ λάμπειν appelleẽ. Hæc igitur omnia cõgesta sunt, veluti ænigmata, ẽt si quis oĩa percurrerit.

Scripti ẽt in calce veluti epodi/& vẽter his perturbatur/ratio afferenda non est: neq; enim ratio neq; experientia eorum, quæ vt plurimum dicta consequuntur, ventrem perturbari ostendunt.

C GALENI IN PRIMVM PRORRHETICI HIPPOCRATIS LIBRVM COMMENTARIVS TERTIVS

1 *Vibus Coma ſpumoſis prodeuntibus oritur, Febris exacerbatur acuta.*

Primam oĩum præsentis libri dictionem dum exponerem, libellũ, cui titulus est, de Comate ẽm Hippocratem, scripsi: in quo significatũ vocis huius, delationem in somnũ, esse ostẽdi, vigilare quidẽ apertis oculis nequeũntibus comatosis: at nõ prorsus dormiẽtibus, vbi eos clauserint, imo interdum ẽt vigilãtibus. Docui aũt id significari per ea, quę Hippocrates in cõfessis germanis libris, tum primo tum tertio legitimorum epidemiorum recensuit, ex ijs, quę simul cum comatis noĩe explicantur, vel apparẽt, vel quouis mõ quis nominare voluerit: solum. n. hoc pacto signi D ficatum ab vnaquaq; voce reperitur. Nec tñ hoc in libro fieri potuit hucusq;, vt, quod a comate significatur, per coenunciãtia inuenirẽ, dictionibus nẽpe oĩbus ænigmatice pronunciatis: immo neq; in sequẽtibus fieri potest, vt, quod significatur, per coordinata ipsi noĩa inueniatur. Quo fit, vt in obscuris dictionibus securius existimauerim vocem eam ita intelligẽdam, vt vsus est Hippocrates. Fieri aũt cataphoram, id est in soporem delationem, vt in quibusdã docui cõmentarijs, atq; ijs, quos de affectis locis confeci, interdũ quidem grauato ob vtilis succi copiã cerebro, vt in ebrijs: interdum vero & pp pituitosum humorem: vel & pp ægre seperabilem absq; humore frigiditatem. Cum aũt vigilantiæ coma iunctum fuerit, succi mordẽtis permistione fieri affectionem hanc ostendi. In libris igitur epidemiorum, siue ex coordinatis, siue ex ijs, quæ simul enunciãtur, quis nominare voluerit, demõstratæ sunt comatis dñæ: atq; vna demõstratum est Hippocratem distincte interdum quidem profundum coma, interdum vero somniculosum, & interdũ vigilãs, vel quippiã tale dixisse. In præsenti vero libro neq; ex eiusmodi distinctionibus, neq; ex coenunciãtibus, dñam comatis intelligere, neq; ex his firmiter constituere prænotionẽ valemus. Vbi igit vel desipientiã, vel phrenitim, vel fatuitatem, vel catochen, in ea quam scripsit, cõcursione prædicit, differentiam comatis scire cõmodum existit: in præsenti vero cõcursione prorsus inutilis existit talis notitia. Vt enim libri huius author in cæteris concursionibus non pauca symptomata in

cam,quam pronunciat prædictionem,nihil conferentia adiecit: pari modo & nunc inutilis est ad E
præsentem iudicationem mentio comatis. Nepe febrem ex spumosis deiectionibus proritari ego
quidem continue vidi: singuli vero alij eorum, quę ipsimet viderunt,reminiscantur: non tamẽ in
comatibus febres omnino exacerbãtur. Sed fortasse quendam vidit comatosum simul & spumo-
sa deijcientem,deinde febrem exacerbatam,atq; ob id coma inuadenti febris exacerbationi condu
cere putauit. Vocaui autẽ planè spumosam deiectionem,quo fecit Hippocrates in prognostico,
in Prog.cõ.2.t. 20.4ª.199.f inquiens, ‖Deiectio aũt si valde aquosa fuerit, vel alba, vel pallida,vel admodum rubens,vel spu- »
mosa,mala hæc sunt omnia: atque in epidemijs sæpiuscule. Quidam interpres libri huius dicebat »
Hippocratem vocare ἔπαφρα,quæ spumam sursum vectam habent,tanq̃ fluxilibus quibusdã exi
stẽtibus vel deiectiõibus ,vel vrinis,vel succis: in quibus spuma poni alio ordine apparet. Qua-
re autem in solis febribus ad instar ignis vrentibus spumosum deijciatur,dixi sæpius: Sicuti & q
v sitata nomina permutare studiose contendat, qui librum hunc scripsit,quanq̃ id facere nequiue-
rit. Significata itaq; permutando, simul & horum syntaxin id est constructionem, suo arbitrio sta
tuendo,figuras committit solœcas. Quod si non syntaxin appellare lubet,potes eam synthesin id
est compositionem, vocare.

2 *Si ex Capitis dolore Aphoniæ fiant, atq; cũ Sudoribus febricẽtes Laxentur in se ipsos, Et mala repetant, Diutius* F
perdurant: & Supervigere his Malum non est.

Discordia quædam non parua inter dictionis huius expositores orta est, alijs aliter eam expo-
nentibus. Ego vero,quę ex dictis in ea veritati adaptare potero,facere id conabor. Quod autem
reliquum est,non mea,sed obscuritatis scriptoris,culpa existit: nempe,q̃ viri eiusmodi, qui adhi-
bita multa diligentia,quę dicuntur,& declarare & defendere volunt,oẽs male creduli videantur,
scriptoris est culpa. Videntur autem mihi ex dolore capitis aphoniæ ob id dici, q̃ capitis dolorẽ
velit signum esse affecti neruorum principij, non aũt localem ipsius aphonię affectionem,quales
fieri sæpius consueuerunt vel propter tensionem vehementem, vel propter exolutionem & laxa
mentum vocificorum tum musculorum tum neruorum. Oratio autem hęc/cũ sudoribus/tenuis
humiditatis copiam,vel retentricis facultatis exolutionem,indicat. Hęc aũt, χαλῶνται ἐφ' ἑαυτὰς, i.
laxentur in se ipsos(si quidem,vt quàm plurimi expositorum intellexerunt,de ijs scilicet, quę pre
ter voluntatem excernunt,ita & nos intellexerimus)vel mentis ostendet læsionem , vel clauden-
tium sedẽ tum musculorum tum neruorũ. Si vero verbum χαλᾷν (vt non nulli existimãt) de affe
ctione exponatur,quod est moderatiorem ipsam efficere,ob sudores quidem,inquiunt illi,mor- G
bum diuturniorem fieri continget. Ob eam causam prætermittũt hi verbi ἐπανιέντα id est & ma
la repetant expositionem,qm̃ idem dicere cogerentur,quod in verbo χαλᾷν antea dixerunt. Ob
id igitur permutantes ε literam, scribentesq; ον,in ea , quæ finem præcedit syllaba, ἐπανιόντα di-
ci aiunt,indicantes per id verbum ἐπαιρόμενα νοσήματα: vocant aũt ita morbos,qui paulũ qui-
dem moderatiores fiunt, sed rursus exacerbantur. Porro,si oratio χαλῶνται ἐφ' ἑαυτὰς de inuolu
rijs deiectionibus dicatur, totus sermo talis erit: Si ex capitis dolore aphonia fiat, febriente ægro
cum sudore,& absq; arbitrio superflua excernũt: &,si repetitio quædam symptomatum pari mo-
do fiat,in longius excidunt eiusmodi morbi tempus. Quod autẽ in dictis grauibus symptoma-
tis non dicendum erat solum, q̃ morbi protraherentur, sed ante hoc, an sperandum esset seruan-
dos,qui ita ægrotant,an morituros, constat omnibus: prætermittens autem hæc scriptor, de diu-
turnitate tantum explicauit. Sed rursus rei huic aduersatur,quod in calce dictionis narratur/su-
perrigere his malum non est/in quo quidam erratum esse dicunt: nam/malum/sine negatione,
non cum ea/non malum/scribendum fuit. Concessa vero ea,quæ in exemplaribus omnibus cum
negatione reperitur scriptura,iure inquiũt rigorem dici non malum esse,propterea, q̃ exolutam
excitet naturam: quòd autem exoluta sit, tum aphoniam, tum inuoluntariam superfluorum ex- H
cretionem,tum sudores id ostendere.

3 *Quibus Manus tremulæ,Capitis cerucisq; dolores, Subsurdiq; fiunt, & Nigra dęsataq; meiunt,his Ventura*
expectare nigra,Pernicioſum.

Capitis dolor caput his affici,veluti & sensus auditorij læsio cerebrum ipsum, ostẽdit: quo fit,
vt & colli dolor et manus tremulę neruorum principium offensum esse portendant. Quòd vero
nigræ vrinæ principij alterius affectionem indicent,sæpe est dictum: fitq; hoc propter vehemen
tissimam caliditatem. Vrinæ vero densatæ ex eorum sunt numero, quæ ad obscuritatem tendũt,
veluti & alia libri huius multa,adeo vt impræsentiarũ quoq; nugari possint,quibus id placet.Nẽ-
pe Hippocrates in prognostico dĩas vrinarum oẽs,quæ in acutis morbis fiunt,enarrans, nullam
de densis mentionem fecit: sicuti neq; in epidemijs,neq; in aphorismis. At,qui talia quidem pro-
nunciare audent(de quibus notitiam exquisitã habere nõ possumus: neq;,si habuerimus,plus ali-
quid ijs,quæ scimus, habemus) vere aũt cõmoda non agnoscunt, inæqualem habere superficiem
aiũt vrinas densas,eminentijs scilicet tum paruis tum albis veluti capillis,exasperatas. Suntq; in-
ter hos nõ nulli , q̃ spumosas tales vrinas esse dicant,spumã scilicet tenuẽ in superficie inequaliter
dispersam

A dispersam habẽtes: alij vero crassas quidem eas,duritiem in superficie sabuli instar, valde tenuem
obtinentes. Sed sanè percurrentibus oĩa hęc nobis nihil cõmodi accedit.Nempe author ipse ad
dictionis calcem, ventura expectare nigra,scripsit: & huic rursum ipsi adiecit,pernicioſum.Dixit
vero antea nigra meiere ægrum: quare spes venturorũ nigrorũ de his relinquitur,q̃ vel deijcun-
tur,vel vomuntur,intelligenda: superfluum aũt existit illa expectare in gratia prędictionis eum,
qui pernicioſiora vidit signa,vrinas scilicet nigras. Adde,q̃ neq; perpetuo neq; vt plurimum ni-
grarum vrinarũ excretionẽ consequunt per ventrẽ vel vomitum nigra.Eãq; ob causam vr Dio-
scorides subnigras tales scripsisse vrinas/sub/præpõnem adijciẽs, vt prorrheticũ quippiã,tametsi
exiguũ, sermo haberet. Superuacanea aũt prorsus erit cęterorũ symptomatũ adiectio. Nã subni-
græ vrinæ,vt nigræ fiant,inclinationẽ habẽtes,febris speciẽ expostulãt, quæ certiorẽ definiat prę-
dictionẽ,aliud vero nihil. Si.n.abunde tum acris tum ignea febris fuerit, subnigrę vrinę in nigras
prõpte trãsibunt: si vero nõ talis neq; magnopere ignea fuerit,huic tremulæ manus erunt, veluti
& dolor capitis,subsurditas,& cerucis dolor. Hæc etenim omnia phrenitica sunt signa.

4 *Quæ cum Exolutione fiunt & Catochæ & Aphoniæ, Pernicioſæ sunt.*

B Rursus hoc in loco particularem scripsit sermonem,veluti & antea,cũ dixit/desipientiæ pessi-
mæ.Cõiter autem talibus oĩbus ineſt,quod & idiotis ipsis patet, vt magnę affectiões virtute præ-
fatigatis pernicioſæ fiant: sed, quod ibi/prædebilitatorum/dixit,'id impræsentiarum/cum exolu-
tione/dicit. Potest aũt quispiam & cum exolutione vel infirmitate vel imbecillitate inquiẽs,mul-
titudini indoctisq̃,quali aliud quippiam dicat,prębere opinionem: potest quoq; & de particula-
ribus affectionibus ita agere,vt interim alia à alia dicere videatur. Nã & peripneumoniæ & pleu-
rítides,quæ cum virtutis fiunt imbecillitate, omnis item huiusmodi fortis affectio, pernicioſa est:
si.n.neq; ex ipsis,qui viribus valent omnes seruantur,q̃ nemo ex ijs,qui imbecillam habent virtu
tem,seruari possit,liquido constat oĩbus. Hoc igitur in loco duo symptomata,quæ cerebri lęsio-
nem concomitantur, memorauit: quorum,qui vel alterutrum tantũ dicit,vera loquitur: nam Ca
tochæ cum exolutione prauæ sunt: Aphoniæ item cum exolutione similiter his habent.

5 *Lateris Dolor ex ſputis bilioſis Si abſq; ratione euanuerit,in Furorem aguntur.*

Sermonis quoq; huius vlc sępius est dictum,Quo'd scilicet omnia sine ratione euanescẽtia ma
lum quippiã portendant.† Adest quoq; & impręsentiarum particulæ aliquod malum,quod ex bi † *clarus. In*
C lioſis ſputis in pleuriticis affectionibus repẽte euanescentibus fit, neq; tñ perpetuo, neq; sępius: *hoc loco autem*
sed,cũ bilioſi humoris ad caput ipsum trãslitus fuerit, tũc solũ ægri ὀξίσαται.i.in furorem agunt. *adiectiũ ẽt eſt*
Atqui sueta iam enunciatione vsus, qui librum scripsit, aliena fecit dictionẽ, cũ non habeamus, *aliquod ex par*
cui nã oĩonem/in furorem agunt/ordinemus cõponamusq;. Nępe, quantũ quidẽ ex dictione est, *ticularibus ma*
lateris dolori ordinamus: dicente vtiq; ipso/lateris dolor absq; rõne si euanuerit, in furorẽ agunt. *lum.*
Valde vero impropriè dictũ fuerit/lateris dolor absq; rõne si euanuerit,in furorẽ aguntur/nã,etsi
pro ὀξίσαται.i.in furorẽ agunt, scribamus ὀξίσαται.i.in furorem agit,sine ν,syllaba,quę finẽ prę
cedit,per sola σ & α scripta,non minus & sic absurda fuerit interpretatio,atq; priore deterior lon-
ge: nępe in illa ab affectionibus ad ægrum per solœcismum trãslitur. Hoc aũt ὀξίσαται, tametsi
absq; ν enuncietur,ne sic tñ prorsus,quid prius illud significet, inuenire queas: nam secũdum na
turam dixisse licebat/lateris dolore ex bilioſis ſputis absq; ratione occultato ęgri ὀξίσαται/verbo
illo videlicet significante dementiam vehementem & maniæ participem.

6 *Ex Cerucis dolore Comatoſo & Sudante Venter inflatus, ſi ad neceſſitatem Liquida laxauerit ſublutus, ex his*
bile carentia in Ecſtaſin aguntur: Talia aũt ſi ſeruentur, Diutius æger laborabit: An & his bile carentes Proluuies
mitiores meliorisq; moris exiſtant, & flatuoſum adiuuerint tumorem?

D Aceruantur quoq; in hac dictione dissimilis generis symptomata. Cerucis etenim dolor cum
comate morbosam in cerebro affectionem esse ostendit. Sudor vero,tanq̃ symptoma , & non iu-
dicatorius,aut redundantiam,aut retentricis facultatis imbecillitatem, indicat. Vẽter aũt inflatus
eam ipsam partem affectam esse indicat,vẽtrem scilicet. Ad necessitatem aũt liquida laxare, sublu
tumq; id facere, iecur ostendit affectum. Ἔξιστασθαι autem,quod est φρονήσεως σφοδρῶς, id est val
de delipere,eos ait, etsi nullum fortis desipientiæ, quã ἔκστασιν vocant, signũ effectum fuerit: dictũ
est.n.comatosum tm̃,quæ est affectio cerebri,cõtraria ecstasi: Nisi quis cerucis dolorẽ signũ ecsta
sis esse dicat: quod neq; simplicem desipientiam absq; signorũ aliorum coniunctione signare po
test, vt sunt vigiliæ,capitis dolores,ferox oculus, responsio audax, somni turbulenti,aut aliqua in
sensibus vel motionibus arbitrarijs offensa. Iure igit quidã pro ὀξίσαται legunt ἐφίσαται.i.co
hibent,de alui excrementis dici affirmantes,atq; melius copulari illis: vt ita continueẽ dictio: Vẽ
ter inflatus si ad necessitatẽ liquida laxauerit sublutus, ex his bile carentia excrementa cohibẽtur.
Post hæc vero inquiens, Talia aũt si seruentur,diutius eger egrotabit.tandẽ scripsit,An et his bile
carẽtes proluuies mitiores meliorisq; moris existunt,& quod flatuosum est tumoris adiuuerint?
quasi ita dixerit,& flatuosum tumorẽ adiuuerint? quod rursus idem in significatu potest,quod &

flatuoſis tumoribus opem ferre. Quod ſi aliena tibi videatur conſtructio, ignoſcẽdum eſt iſs, qui ita enarrant: permulta ſiquidem talia libro in hoc vñr pronũciari nominibus inuſitatis. Iure aũt optimo inueſtigare vr, an bile carentes proluuies tales iuuent tumores flatuoſos, non à bile, ſed à frigidis humoribus ſubſtantia aquoſis & flatuoſo ſpiritu fieri conijciens. Secundum hanc igitur expõnem cõſentire hæc inter ſe videtur: & non perperam à quibuſdam ſcriptum eſt συνίσωται vel ἐφίσωται. i. conſiſtunt vel cohibent, de deiectionibus, & magis ipſum ἐφίσωται. i. cohibẽtur: nã, quia ἄχολα. i. bile carent, ob id cohibent, atq; ad neceſſitatem vix laxant, hoc eſt cum medici auxilio. Superflue aũt inter initia coniunctum eſſe vr/ex ceruicis dolore comatoſo & ſudante/nullo pacto ventris ſymptomatis cohærens quadransq;. Quo igitur mõ concurſiones alias multas in vno vel duobus contemplatus, ad eas ſcribendas peruenille eſt viſus, ita & nunc feciſſe eſt veriſimile, non præſcripto ægrotãtis nomine, vt in alijs fecit. Et, ſi res ita habet, fieri poteſt, vt in principio quidem morbi copia quædam humorum & temperatura frigidorum, & ſubſtantia tenuium, particulas circa caput ceruicemq; infeſtauerit: defluensq; in ventrem & flatuoſam in eo molẽ pepererit, & deiectiones tũ tenues tum aquoſas fecerit, atq; ob id manẽtes in ventre & nõ penetrantes, quo penetrant mõ, quæ tum bilioſæ tũ mordentes exiſtunt. Cæterũ non parũ intereſt, an authore libri, q̃ cuipiam euenerunt, narrãte, cauſas nos reddere eorũ probabiles tentemus, quemadmodum in opere epidemiorũ fecimus: an veluti vles ſermones indagare. A capite. n. ad vẽtrem defluere poteſt humor, veluti & in fauces, gutturq;, & pulmonem, & thoracem, & ſeptũ tranſuerſum, & lienẽ, & hepar, & quiduis aliud: veluti et ex vnoquoq; horum rurſus ad caput aduehi: ſed, q vel perpetuo vel magna ex parte in vnum dictorum permeatio fiat, falſum exiſtit: id quod plurimæ libri huius dictiones oſtendunt, in quibus ſimpliciter enunciat abſq; adiectione coniũctionis dubitatiuæ, vel noſis ægrotantis. Verum in hac dictione inquiens/an & his acholæ proluuies δυηθέστεραι. i. melioris moris, exiſtant? ſeſe haudquaq; ſermoni vniuerſali confidere declarauit. Δυηθέστεραι autem ſignificat quidem & κακοηθέστεραι id eſt maligniores, & ſæpius in hoc ſignificato pleriq; veterum vſi videntur: verum & ἤυτροποι ſignificat id eſt mitiores, &, vt vertantur, promptiores: Vſi ſiquidem ſunt & hoc ſignificato quidam ex antiquis, iuxta quod et nunc dictũ eſſe videtur, nempe id commonſtrat, quod in calce dictionis dictum eſt/adiuuerint.

7 *Vtris Circũtentio ad neceſſitatẽ Liquida laxans, Cito intumeſcens, Cõuulſiuum quippiam habet: vt Aſpaſii filio: Superrigere his Lethale: Conuulſusq; ex his & inflatus Diutius ægrot abit, ſuperuenierq; in ore Putredo Viridis.*

Dictum à me ẽt ſuperius eſt, q medicinalis ſpeculationis doctrina ab Hippocrate in legitimis oĩbus libris per vlia facta ſit expromẽte ẽt aliqñ particularia quædam, gra exẽplí, ad eorum, qui diſcunt, perſpicuitatem. Sed, qm̃ non ſatis eſt præcepta vlia cõdiſcere, vt ea prompte in operibus dignoſcantur, abſq; exercitatione, ob id gratia exercitationis ægros in epidemijs ſcripſit: in quibus nihil eorum, quæ his contigerunt, eſt omiſſum. Quod vero, quæ à prorrhetici authore emanauit doctrina, non habeat vle, niſi vtiq; rarenter, iam ſæpius eſt oſtẽſum. Deficit quoq; & ea ab exquiſita illa particulari enarratione, quæ in epidemiorum ægris deſcripta eſt: Vbi primum quidem, †ſi quoquo pacto cauſæ præincipientes indicare valeant, } indicat, recẽſens, ſi quis, verbi gratia, vel ex laboribus vel exercitationibus intempeſtiuis, vel ebrietate, ægrotare cœperit: Deinde, q primo quidem die hæc circa ægrum contigerunt, & ſecundo alia, & ita tertio, & quarto: & alijs deinceps diebus, oĩa, quæ fuerunt, explicat: ijs, qui ab ipſo didicerunt, præceptionem vlem conſentaneam ijs eſſe, quę in ęgris apparuerunt, oſtẽdens: ducitq; ſimul interdũ is ad exercitationem, vt in horum explicationibus oſtendimus. Qui vero ægros in hoc ſcribit libro, ab hmõi enarratione ex quibuſdam ſemel viſis iam vlia præcepta conſtituere intendit, non parum in multis errans, vt in hoc, quod alteri factum ſit, alteri attribuere, qũo & nũc. Nẽpe, vbi Aſpaſij filij, vẽtris ſymptomata ſolum ſcripſit, ea cõuulſiuum quippiam habere ait. Tria aũt ſunt ab eo ſcripta ſymptomata, vnũ quidem eſt ventris diſtentio: alterũ ad neceſſitatẽ ὑγρὰ χαλᾶν. i. liquida laxare, quod p ἀναχωρεῖν id eſt deijcere, dicere conſueuit: tertiũ ab ipſis eſt cito intumeſcere. Significat autem cum hoc & q venter minuatur forſan ex liquidis deiectionibus: nempe mox poſt ipſas dictum eſt/cito intumeſcens. Solis aũt his ſymptomatis iunctum/conuulſiuum quiddam/ſi quis in ita ægrotãte homine prædixerit, falletur ſæpiſſime: verum aliqñ, vel etiam in paucis ſemel, voti fiet compos. Is quoq;, qui hæc ſcripſit, vbi dictis nunc ventris ſymptomatis ſimilia in antecedente dictione cõmemorauit, de conuulſione nullũ fecit ſermonẽ, etſi ceruicis dolorem factum cũ comate dixerit. Ita autem habet oratio: Ex ceruicis dolore comatoſo & ſudante venter inflatus, ſi ad neceſſitatem humida laxauerit ſublutus. Quod igitur ſymptomata ventris hęc ſimilia ijs ſint, quę nunc ſunt dicta, liquido conſtat omnibus: ſed præter hæc, ceruicis adiectus eſt dolor, neruoſę partis & prope cerebrum ſitę, & dorſalem medullam continentis, cum hoc q cerebrum iam erat affectum: nempe comato ſum, cerebri eſt ſymptoma: veriſimilius aũt erat in ita laborante ſcriptum fuiſſe, habere aliquid cõuulſiuum, non aũt in præſenti: in quo fieri põt, vt ſymptoma aliquod aliud cõuulſionis indicatorium factũ ſit, quod in enarratione omiſit: Niſi ipſum ſuperrigere, in ea dictũ, quis cõuulſionis ſignum eſſe exiſtimauerit: quod ſanè & ipſum a quibuſdã expoſitoribus eſt dictum, qui quotidie tertianos

† *ſi inſignis aliqua ſit ex cauſis procatarctica.*

A tertianos quartanosq; circuitus quibuſdam cum vehementiſſimo rigore fieri nihil conuulſiuum habentes non vident. Verum, qui talia ſcribunt, adeo in re medicinali ſapientiſſimi ſunt, vt rigorem, neruorum affectionem eſſe, vt cõuulſionem tremoremq;, exiſtimẽt. Neq; ſanè, cur Aſpaſij filius conuulſiuus factus ſit, poterit quis dicere, non ſcriptis omnibus, quæ ipſi contigerunt: Neq; cur χλωρὰ id eſt viridis, putredo in oris locis facta ſit: ſuccí etenim vitioſi ſoboles ſunt eiuſmodi pathemata: quam vnde aliqñ aceruauerit, eſt incertũ, cum, qua nam victus ratione ſit vſus, ignoremus: Neq; vero, quæ in ipſius ventre facta ſunt, putredinoſæ cacochymiæ ſignum præferunt: Adde, q neq; quam nam dicat putredinem viridẽ, manifeſte cognoſcitur, qm̃ χλωρὰ et quæ æruginem & quæ pallidum habent colorem, vocitant.

8 *Quibus Lũborum tenues & diuturni dolores ad Hypochondrium griphorum modo euntes, & Ciborum auerſionem inducentes Vnà cum Febre: Dolor his Valens contentusq; ad caput perueniens, Acute cõuulſiuo mõ Perimit.*

Siue ὑπὸ λεπτὸν, ſiue κατὰ λεπτὸν. i. tenues, ſcribatur (vtroq;, n. modo ſcribũt) multã habet obſcuritatem. Eam ob cãm quidã ὑπὸ πλευρὸν, id eſt ſub coſtã, ſcripſerũt. Qui ergo vel ὑπὸ λεπτὸν, vel κατὰ λεπτὸν, ſcripſerũt, ſententijs ſunt diuiſi: nempe alij tenue inteſtinum dici aſſerunt: alij lã
B tum os & ſacrum appellatum. Sunt, qui horum tertiũ quippiam fecerunt, ita vt ſimul vtrunq; dicant, rationemq; ſimul ijs, quæ inferuntur, adiungant: nẽpe à vena, q̃ ad portas iecoris eſt, ꝓpagines ſciſſuras q; plurimas in meſaræo fieri aiunt, atq; illis affectis lumborum dolores nõ continuos, ſed tenuibus quibuſdã interuallis infeſtantes, ſuccedere: quas ad dextrum hypochondrium in iocinoris portas tum reduci tum contrahi &, veluti cõuelli aiunt: vbi velut radicem eſſe affectionis ſupponunt, cũ hæc vena vnà cum propaginibus phlegmone laboret. Quare aũt ita intelligendũ ſit verbum γειφόμενα. i. griphorum mõ euntes, prætermittunt quidem hi, ſed quidam alij ὡσὰ τὸν γέφον, nomen accepiſſe aiunt: vocatur aũt ita rete quoddam piſcatoriũ, non, vt hi exiſtimant, per φ ſcriptum (nẽpe aliud vocis huius ſignificatum exiſtit) ſed per π. Quare quidam in præſenti dictione ſcribunt γειπομένα: Alij inuolutas mẽbranas γειφομένας dici ex cõſuetudine inquiũt, cũ quis digito deſcripſerit diſcreuerítq;: atq; ob id per metaphorã dolores, qui morſis deſcriptiſq;
* fiunt, γειφομένας vocatos. Alij & à principio dictionis dictum eſſe aiunt, lumborũ tenues diutur nosq; dolores, quaſi hoc pacto dixiſſet: dolores κατὰ σμικρὸν. i. exigui minutiq;, quod eſt imbecilli. Condonantes igit̃ tum ijs, qui ita exponunt, tum ijs, qui portas iecoris pati aſſerunt, recte dicta eſſe oĩa (nam ciborum auerſionem argumentum quoddã affecti iecoris eſſe inquiunt) ab eo,
C quod nam ex ſic dictis futurum ſit nobis emolumẽtum, audiamus. Inquit. n. oĩonis ſcriptor: Dolor his valens cõtentusq; ad caput perueniens, acute conuulſiuo mõ perimit. Nunquid igitur cõſulent nobis, vt prædicamus oĩno hæc ſequi? Nempe, q infeſtantium cõmutatio non ſolũ in caput, verũ quoq; & in quãlibet aliam partem, ſiue meſenteriũ ſiue & hepar pati velint, fieri queat, condonet quis: at certe, quo nam pacto commutatio fiet, præniſſe poſſibile non eſt, priusq; peculiaria parti ſymptomata adſint, q̃q; facta cognoſci queat: & præſertim cum, quæ prius infeſtabãt, ſedata fuerint. Quinetiam commutationes eiuſmodi in ægrotis, in epidemiorũ libris ſcripte ſunt. Et ſanè, ſi nunc quoq; ita ſcriptũ fuiſſet, Eiuſcemodi quibuſdã ſymptomatis in vẽtriculo obortis, ac poſtea repente occultatis, doluit vehemẽter in capite æger, diceremus in ipſum trãſmutationẽ, factam fuiſſe: neque tamen, quid faceret, certo licebat dicere, priusq; aliquod aliud ſignum compareret vel caraphorę, vel delirij, vel conuulſionis, nempe & id fieri poteſt: põt quoq; et natura morbo robuſtior proritata ſanguinis per nares eruptionem moliri, vel parotidas ſuſcitare. Didiciſti ſiquidem horũ omnium incipientium eſſe ſignũ: ſed, priuſquã incipiant capitis dolorem ſolum exiſtentem ſuſpicionem quidem oĩum præbere, certam vero nullius ex ipſis prænotionem.

9 D *Superuenientes Rigores & nocte magis quodam mõ exacerbantes, cum Vigilijs, & Venarum agitationibus in ſomnis, atq; Vrinas in ſe ipſos laxantes, in Comatoſas aliquando Finiuntur conuulſiones.*

Libri huius author, vt in ſingulis dictionibus vel nomen aliquod inuſitatũ, vel compõnem, inueniret, magnopere laborauit: qũo & nunc vtrunq; fecit. At, quæ in ſingulis dictionibus inuſitata fit compoſitio, tranſeũte eo vel ab affectionibus ad affectos, vel ab affectis ad affectiones, prætereunda nobis eſt, propterea q, quantum in ipſis eſt, nullam ſermo ſit habiturus obſcuritatem. In præſenti vero dictione φλεβοδονώδεα nouum peregrinumq; nomen fecit, venas agitari, quantum ex voce eſt, oſtendens: vel etiam, vt quidam nomen ſcripſerunt, p φλεβοτονώδεα, venas extẽdi. Siue igitur proprie appellatas venas, ſiue arterias ipſas, q has interdũ venas antiqui appellent, agitari vel extendi audire oporteat, mirari licet, qũo nunc primum eas memorauerit. Nam, ſi arterias indicare voluerit, vel tendi vel agitari, quod de vibratitia motione eſt intelligendum, de ipſis aliquid in multis ægrotãtibus dixiſſe oportebat. Nam, ſi author circa arteriarum motiones vſque adeo diligens erat, vt & vibrari eas & tendi obſeruaret, nequaquã alias pulſuum differentias ignorauit. Quomodo igitur de ipſis nihil ſcripſit? Si vero proprie appellatas venas tendi memorauit, qũo & non huius ſymptomatis iam antea mentionem fecit, quod ſcilicet in vehementibus capitis doloribus fieri conſueuit? Vñr ſiquidem in his, & præſertim vbi cũ multa caliditate fiũt, pul

ſantes & quaſi vibrari temporum venæ. Sępius autem & colli iugularias, quę videlicet in ſuper- E
ficie collocantur, motione pulſui cuidam non diſſimili agitari vidimus. Videtur quoq; & in tem
poribus ex ſubiacentibus arterijs motio accidere, quo tempore illæ maxime pulſant. Ambiguita-
tes ergo huiuſmodi quidam effugere volentes pro φλεβοδονώδεα, φλεδονώδεα inquiunt, nomen
ἀπὸ τῶν φλεδόνων facientes: q aũt φλεδόνας & φλυαρίας & λήρους id eſt nugas & deliramenta,
quidã veteres noũauerint, non te præterit. Affectiones igitur (inquit) cum vigilijs exiſtẽtes & in
ſomnis delirantes vrinam incõſulto χαλῶντες. i. laxantes, quod eſt ἀποκενοῦντες id eſt excernẽtes.
Nẽpe ab affectionibus ad egrotãtes trãſijt: & rurſum ad affectionem reuertẽs inquit, In comato-
ſas aliq̃ finiuntur conuulſiones. Inquiens autem/aliq̃/nos à moleſtijs liberauit: principio ſiqui
dem neruorum affecto, vt vigiliæ nugæ & vrinarum inuoluntaria excretio oſtendunt, nil mirum
inde phrenitim fieri, & coma, & conuulſionem, & vocis priuationem, & quoduis aliud tale pathe
ma. Superfluum itaq; fuerit ad hanc prędictionem tum ſuperrigere, tum nocte magis exacerba
ri: ſed, quod iam ſæpius eſt demonſtratum, ſcribit etiam, quæ prædictionibus ab ipſo dictis mini-
me conueniunt, communia à proprijs ſeparari neſcius.

10 *Qui principio Sudãt vrinis coctis, Deuruntur q;, & abſq; iudicatione Refrigerantur, & celeriter Peruũtur,* F
Torpidi item Comatoſiq; & Conuulſiui, Pernicioſe habent.

Rurſus hoc in loco/qui principio ſudãt vrinis coctis/ſuperuacaneum eſt. Nempe & deuri, &
abſq; iudicatione refrigerari, perimere hominem ſufficiunt: deinde & celeriter peruri: veluti &
†quæ principium alterũ faciunt, ↄ per ſe ipſa ægrũ corrumpere queunt: de quibus ita ſcripſit/tor
pidi item comatoſiq; & cõuulſiui pernicioſe habent/. Ab his ergo vtriſq; principio ſudãntes cũ
vrinis coctis ſcripſit, quod perinde eſt, atq; quiſpiam dicat in periculo mortis videri hoiem, qm̃ &
cerebri mẽbrana perforata ſit, & thorax confoſſus, atq; in coxa vlcuſculum ager habuerit: aut ſi
quis periclitari hoiem dicat propter aquam inter cutem & vnguium abſceſſum. Quid nam pro-
inde adhuc deſideremus, quas nã dicat vrinas coctas: de quibus antea dixi à Rufo Epheſio Zeu
xiden empiricum increpatum fuiſſe: nempe falſum eſſe id, neq; malum eſſe aliquod, vbi tales vri-
næ factæ fuerint: verũ aũt eſſe, q laborioſæ vrinę malum aliquod ſignificent: nempe eas indicari,
quæ cum labore excernuntur. Secũdo vero loco ſcriptum hoc de vrinis coctis in vtraq; dictione,
æque ſermonem vitiaſſe non amplius credibile eſt, vt Rufus cenſuit Zeuxin redarguens. Sed for
ſan author coctas vrinas craſſas & albas vocauit, quoniam ſubſidentiam huiuſmodi & in vere co
ctis vrinis vidit: quæ vero reiurbatæ ſubiugalium modo, non coctas. G

†quæ sũt alterius principij. nimirum cerebri.

11 *Vterum gerentibus ſi Capitis dolores, Sopores q; cum grauitate fiant, Vitioſi ſunt: Forſitã vero & his Cõuulſi*
**Al. contigit.* *uum aliquid pati Prodeſt.*

Quidam rurſus præſentem noium conſtructionem ſolœciſmum habere vidẽtes, verbum/his/
permutauerũt, talẽ efficientes dictionem/forſitan vero & hęc conuulſiuũ aliquid pati iuuat: ve-
rum, vt antea retuli, dum intelligẽtia ipſa maneat, ſcribere vnicuiq; ſuo arbitratu concedentes, de
eorum, quæ referunt, veritate diſſeramus. At de ea certe iam diſſerere non ſinit dictioni adiacens
nomen ὑποφόεσιν, i. vterũ gerentibus, quod explicatione eget. Non ſolũ enim noium inuſita-
tam compõnem dictionibus in ſingulis excogitare contendit author, verum quoq; & ex noibus
ipſis vnum dũtaxat, atq; interdũ & duo & tria inſerit vel planè peregrina, vel non in eo ſignifica-
tu, qui apud græcos vſui fuit. Qutidã igitur ὑποφόεσους, grauidas eas, q̃ non longe à conceptione
abſunt, intellexerunt: alij, prõpte cõcipientes, atq; aſſidue vterũ gerentes. Inquit igitur, Si capitis
dolores, ſoporeſq; cũ grauitate fiant, vitioſi exiſtũt. Sed cõe omnium ita habentium nomen ὑποφο
ρεὺς adiecit: quo modo & oſonem/cum grauitate/vt perueſtigemus, vtrum ne præter id, q labo-
ranti totum corpus graue videaſ, id adiecerit, vel capitis dolores cũ capitis grauitate, vel ſoporem H
cum grauitate. Sed, vbi quis vniuerſa hæc trãſcurrerit, ad prædictionem nihilo plus aſſequetur,
neq; em hunc ſcriptorem: inquit ergo/forſitan vero & his cõuulſiuũ aliquid pati prõdeſt/. Cum
aũt virum audieris dicentẽ/forſitan/atq; ex particularibus tanq̃ vlem inconſulto feciſſe oſonem,
raro rem vſu euenire liquido cognoſcas: quæ vero rarenter cõtingunt, à prorrhetica ſpeculatio-
ne deſciuiſſe ſæpius tibi diximus. Nam, ſi tanq̃ contingẽtia fieri quis dixerit, ſæpius iam audiuiſti
affectum cerebrum poſſe quoduis ſymptoma vel in ſenſibus vel arbitrarijs motionibus, comita-
ri: Si vero tanq̃ ſæpius fieri, non ſolum non fit ſæpius, ſed neq; ambigue, quod nunc dixit.

12 *Dolores in Faucibus gracilibus Strangulantes, Conuulſiuum quiddam habent, tum aliàs, tum à capite orti: Vt*
Thraſsynontis fratris filiæ obuenit.

Ex hac quoque dictione librum hunc non eſſe legitimum Hippocratis quis dixerit, vbi inquit
φάρυγγι ἰχνῷ id eſt faucibus gracilibus. Nempe ſcripturam hãc habent tum antiqua exemplaria
omnia, tum interpretum commentarij: niſi ſcribentis vitio id vertatur, quomodo & alia multa in
exemplaribus multis vitiata reperiuntur. Artemidorus tamen & Dioſcorides manifeſte φάρυγ-
γι ἰχνῇ ſcripſerunt: nempe, q φάρυγξ fœmineo ſcribatur genere, ſuperioribus omnibus eſt con
feſſum.

A feſſum. Reperiſ quoq; & in hac dictione φάρυγξ ἑπτώδυνος ἰσχνὴ μετὰ δυσφορίης πτιγώδης. i. fau
ces graciles dolentes cum implaciditate, ſtrangulantes. Quo d aũt ægros cernens, cõcurſiones ho
rũ ſcripſerit, neque ex ijs, quæ viderit, ſe ipſum inſtruxerit, neq; ad vniuerſale particularia reduxe-
rit, vel ex hoc palàm fecit. Fauces. n. non ſemel memorauit (veluti in ‖prognoſtico Hippocrates in Prog. cõ. 3. t.
fecit, omnia, quæ de eis ſunt, cõtinuata ſerie, & non ſępius, percurrens) alia ſi alia libri parte. Quod 15. cl. 4ª. 209. a
ergo in præſenti dictione ait author, ſi ſæpius ſeorſum dictorum memor fueris, etiã in hac cogno-
ſces, quo nam pacto ex inuento particulari in enunciationem ire vniuerſalem auſus ſit, nomina-
tim Thraſynontis fratris filiam perſtringens: in qua ſcriptam concurſionem conſpexit.

13 *Tremula Conuulſoria facta cum Sudoribus redire conſueta, his Iudicatio euenit, ubi ſuperriguerint: Superrigẽt hi*
præcluſo in uentre ardore.

Dictionem hanc quidam in duas diſpertiunt orationes, vnam quidem, quæ ita habeat: Τὰ τρο-
μώδεα σπασμώδεα γενόμενα id eſt tremula conuulſoria facta. fatentur vero hi orationẽ hanc man-
cam eſſe: ſubaudiendum q̃ aliquid, de quo paulo poſt dicam, volunt. Alterã orationẽ principio al-
tero efficiunt, Τὰ ἐφ' ἱδρῶσι. i. cũ ſudoribus, redire conſueta, iudicatio his euenit, ſi ſuperrigуerint.
B Qui vero orationem vtranq; connectunt, ſine articulo τὰ ſcribunt, Tremula conuulſoria facta,
ἐφ' ἱδρῶσι. i. cũ ſudoribus, redire conſueuerunt: id quod, quia falſum ſit, ab expoſitoribus eſt damna
tum: alterũ vero, q mancum. At, quod dictioni deeſt, ſcribentis delicto id accidiſſe poteſt: falſitas
aũt ipſa nullam admittit excuſationem. Nempe, q tremula conuulſoria facta cũ ſudoribus redire
conſueuerint, falſum eſt: cum redire non conſueuerint, ſed lethalia exiſtãt, ſiue cum ſudore fiant, ſi-
ue nõ. Conſiderabimus igitur ea, quæ hi dicunt: Tremula conuulſoria facta, mortem inferunt.
aut, tremula, vel conuulſoria, per ſe legi præcipiẽtes. Nẽpe & hoc intelligi pacto poſſe inquiunt,
tremula conuulſoria facta mortem inferunt: poſſe autem & in hunc modũ, tremula vel conuul-
ſoria ſi fuerint, praua exiſtunt: Vt prius quidem planè perfectam abſolutamq; ex tremulis in con
uulſoria degenerationem doceat: poſterius vero, tremulis pathematibus vbi ſuperuenerit con-
uulſorium, ſequi mortem. Vtrunq; ſiquidem eſt lethale: ſed prius quidem tanquam tremulis ad
conuulſoria ante hominis mortem tranſmigrantibus: poſterius vero tanq̃ planè cum hoc factis,
atq; vbi firma fuerint, mortem inferentibus. Cui vero hæc placent, ipſis licet vti. Ego aũt ad eos
pergam, qui principio altero dictionem cum articulo τὰ legunt, Τὰ ἐφ' ἱδρῶσι φιλυαρότροφα. i. cũ
ſudoribus redire conſueta: deinde ſubticentibus nobis & poſtea legentibus/iudicatio his euenit,
C ſi ſuperrigуerint/vt ſermo huiuſmodi ſit: Cum ſudore deliſtere viſa pathemata, rurſum q; reuer-
tentia, & rurſum ignecſcentia, atq; iterum ſudoribus ſoluí viſa, veram certamq; habent ſolutionem
iudiciumq;, vbi ſuperrigуerint. Quod aũt deinde dicit/ſuperrigent hi præcluſo in ventre ardo-
re/eiuſmodi habebit ſniam: ventris æſtus antecedit, ſi præmemoratis ſuperuenturus eſt rigor.

14 *Lumborum dolor, & Capitis dolor, & Cordis dolor, cum Excreatu violento, Conuulſiuum quippiam habet, Sub-*
mutumq; cum iudicatione Rigorem.

Quidam dictionem coniunctione/&/ſemel ſcripta exponunt, conuulſiuum quippiam habere
non ex prædictis quatuor fieri, ſed ad veritatem de omnibus prędici, volentes: quatuor dico, lum-
borum dolorem, cephalalgiam. i. dolorem capitis, & cardialgiam. i. cordis ſeu ſtomachi dolorẽ, &
violentum excreatum: ita fit, vt hoc ſcribant modo: Lũborũ dolor capite & ſtomacho dolẽti. Alij
coniunctionẽ/&/bis ſcribunt: quo ego modo protinus ab initio ſcripſi, propterea q exẽplaria cõ
plura ita habeãt. Deſcriptio aũt tale quippiã indicabit: Lumborũ dolor, ſi & capite doluerit quis,
& ſtomacho, vel cum ſcreatu violento, conuulſiuum quippiã habet. q̃q̃ & dictio ita ſcripta vtrun-
que ſimul ægrotanti factum ſignificare poſſit, & lumborum dolorem, & cephalalgiam. Ego aũt
D neq; experientia neq; rei natura, conuulſionẽ prędictis cõſequẽtem eſſe pronũciare poſſum. Quin
etiam author adiecit/cõuulſiuum quippiam habet/quod nõ idem eſt, ac ſi dicas ſymptomata hu
iuſmodi cõuulſiua eſſe. Docui porro antea, q nõ ſimiliter audire cõueniat cautum hoiem tales ex
promẽtẽ voces: & eũ, qui facile de particularibus, tanq̃ vniuerſalibus, pronũciat. Nam, cum teme-
rarius ille hæſitãs dicat/conuulſiuum quippiam habet/vel exiguũ eſſe, vel raro contingere, quod
dicit, oſtendit. De ſingulorũ aũt, quæ i oibus tertij huius commẽtarij dictionibus referuntur, ſym
ptomatum virtute, paucis quidẽ docui in horũ commẽtariorum prima & ſecunda: lõge aũt lateq;
in prognoſtici commentarijs: vberius item ac fuſius in libris de iudicationibus, & ſymptomatum
cauſis: nõ pauca quoque de his in libris epidemiorũ ſunt enarrata. Satis ergo hoc loco fuerit ſolã
dictionem explicare, atq; inſuper, verum ne an falſum ſit, quod enunciat, aut frequens, aut ambi-
guum, aut rarum, ſententiam adiungere. Poſt orationem/conuulſiuum quippiam habet/ſcriptũ
eſt ὑπόφωνόν nomẽ. i. ſubmutum: quod quidam cum prædictis connectunt, ita vt fiat talis dictio
/conuulſiuum quippiam habet ſubmutum. Alij principium dictionis, quæ iſertur, eſſe exiſtimãt,
commutantq; iterũ hi ipſi dictionem: nempe alij ſine articulo ſcribũt: alij neutrum articulũ adiũ-
gunt, talem fabricãtes dictionem, Τὸ ὑπόφωνον. i. ſubmutus cũ iudicatione rigor, vẽtris deiectiões
ſubliuidæ turbationis plenæ, & vrinæ tenues. Quidã legũt per ſe/cum iudicatione rigor/neq; cũ
prædictis

prædictis neq; cum sequentibus ordinantes. Alij totam dictionem commutant, atq; ita scribunt, E ὑποφοβον ἅμα κρίσει ῥίγος. i. subterrefaciens cũ iudicatione rigor. Consequenter aũt tibi vtrorum que expositionem per se exacte scribã. Quidam igitur ἅμα κρίσει ῥίγος. i. cũ iudicatione rigor, per se scriptam esse volunt, multasq; fieri cũ rigore iudicationes significare. Orationẽ vero ὑποφοβον ἅμα κρίσει ῥίγος dixi iam antea quosdam permutare, & pro ὑπάφωνον, ὑποφοβον scribere: geminamq; faciunt expositionem, alij quidem pro φοβερὸν ἅμα κρίσει ῥίγος dici putantes: alij pro μετρίως φοβερὸν, quasi mediocriter terrificum dixeris, vt τὸ ὑπάφωνον simile sit τῷ ὑποφοβον. Fuerit aũt & tertia quedã scripturæ huius expositio talis. Componere quouis modo rigorem bonum non est: veluti si, dũ vel per sanguinis eruptionem quis, vel vomitum, vel ventris vacuationẽ, vel sudores, vel hæmorrhoidẽ iudicat, vel mulier per menstruam purgationẽ, rigeat. Sæpius certe fieri vĩ, vt bonam aliquam vacuationem antecedat rigor: cum vero iam excernũt, rigorem incipere malum. Quo'd aũt id verum sit, qui multos ægros diligenter contemplati sunt, norũt: si vero prorrhetici author ita censuerit, est diuinandum: principio siquidem neq;, an ab illo scriptum τὸ ὑποφοβον sit, nouimus, in antiquis enim exemplaribus plurimis non ita scriptum est.

15 *Ventris Deiectiones Subliuentes Turbulentæ, & Vrinæ Tenues Aquosæq; , Suspicionem habent.* F

In Prog. cõ. 2. t. 22. 4ª. 199. h Ibidẽ 200. h. t. 30. & 201. a. t. 32.

De his vtrisq; seorsum in prognostico disseruit Hippocrates, tum ‖ liuentes ventris deiectiones prauas esse inquiens, tum ‖ vrinas tenues aquosasq;: nunc suo more diuersi generis notas complectens, nihilo plus docet. Potuit sanè & his author praua sputa coniungere, vel spirandi difficultatem, vel aliã quãpiam vitiosam notam. Quidam vero expositores dictionem hanc huic / submutus cum iudicatione rigor / coniungunt, vnamq; totam efficientes, super dictis omnibus illatũ esse ab authore dicunt, id quod in calce dicit, ὕποπτα. i. suspicionem habent: nempe & his subliuentibus. s. ventris deiectionibus, vrinisq; tenuibus & aquosis, non absq; rõne infert / suspicionem habent. Si vero quispiam his addiderit & τὸ ὑπάφωνον. i. submutum, non suspectam solũ ait esse cõcursionem, verum quoque & euidenter malam.

16 *Fauces parũm Exasperatæ, Venterq; inanibus surrectionibus murmurans, & Frontis dolores: Contrectati Fatigati, Instragulis Vestimentisq; doloros: quæ ex his augentur, Difficilia existunt: Somnus multus in his Conuulsiuus, & Dolores in frontem graues, & Mictio difficilis.*

Ventrem murmurantem cum inanibus surrectionibus quidam phreniticum esse symptoma contendunt: nempe duobus modis errare eos, vel q, quæ sub sensum cadũt, non sentiant, ꝫꝫ cum G dolore persæpe fiant: vel q, quæ sub sensum non cadunt, sentire videnẽ: altero aũt modo resurgere quidem eos tanquam morsos aiunt, sed nihil operari, qm̃ neq;, quod morderet, erat, morderi siquidem sese putant, sed non mordent. Oratio aũt / in stragulis vestimentisq; doloros / ex assueto sibi enunciandi modo absurde dicta est, quæ talem habet sensum: tactum eorum, quæ ipsis substernũtur, non ferentes, sed dolentes. An ne quidem & obid, q ab incumbentibus grauenẽ (dura siquidẽ esse arbitranẽ vel mordentia, quæ substrata sunt, atque inuisam habent, quæ circumfundit, vestem stragulã) an si ob aliud quippiam ipsis contingit, prorsus est incertum. Deinde & alia deinceps recensens, cum inquit / somnus multus in his conuulsiuus / sophistis præbet perquisitigandi occasionem, an possit aliquando somnus lædere: nam aut iuuare ipsum inquiunt: aut, si non iuuet, nequaquam tñ vnq; lædere. De ea re aũt in aphorismorum commentarijs antea disserui. Neque vero, si somnus multus lædit, conuulsionem efficere videt, at solum periculosum esse morbũ ostẽdit. Mictio autem δυσκολαίνουσα. i. difficilis, miro modo ab authore in obscuritatem est excogitata: ita vt inter expositores alius dicat δυσκολαίνουσαν, eam quæ fit cum dolore, esse dictam: alius eam, quæ retinet: alius eam q ægre fit, & eã q continue, & eam q in stranguria fieri solet: eã vero, q præpotẽter mordet, alius. Vbi vero oia percurrerimus, nihil, quod effatu dignum sit, ad prædictionem cõ H sequemur propter eam, quam sæpe retuli cãm, q. s. permulta diuersi generis permiscet symptomata. Argumentũ rei huius maximum est vel hoc, q interpretum non nulli eo quidem ierint, vt dictionem pertingere ad hanc vsq; orationẽ / somnus multus in his conuulsiuus / existimarent, principio alio, quę consequunt̃, legi præcipientes: alij vero cõiungant: atq; ex cõiũgentibus alij alia in parte consequenter dictorum circunscribi dictionem velint. Si igit omnia ad finem vsq; quis persequatur, quæ in singulis suspicionibus separatim expositores dixerunt, longum sanè efficiet sermonem, nihilq; eos, qui in hunc incident librum, iuuabit.

†Al. ex cõuulsiuis. s. affectionibus. et sic inferius.

17 *Vrinæ Detentio & quibus Rigores † ex his Conuulsiones: } Vt & ipsa, Vbi inhorruit, sudauit.*

Si coniunctionem / &, / permutauerimus, sermo erit dilucidior, talis redditus: Vrinæ retentio, quibus rigores, & ex his conuulsiones. Hæc particula / quibus rigores / dicta est & in libris epidemiorũ in hac dictione: Ante rigorẽ vrinarũ retentiones. Quo'd aũt & ex cõuulsiuis affectionibus vrinæ retineanẽ, præposuit author in præsenti dictione. Quæ aũt temere â quibusdã dictionis huius explanatoribus dicta sunt, subticere est melius. Ego autem explanationẽ ad eam, quæ idonea sit, prænotionem dico. Sequitur / & ita, vbi inhorruit sudauit. Quintus quidem, solam hanc cum sciret

A sciret scriptionem, quam in antiquis, vt ait, exemplaribus reperit, fateẽ se non intelligere. Verũ in compluribus exemplaribus scriptum est / & ipsa, vbi inhorruit, sudauit / vt mulieris nomen ea vo ce intelligamus, quam, vbi inhorruit, sudare contigit.

18 *Syncere desistentes Purgationes, alibi quidẽ exacerbantes, his vero & valde: ex talibus & Parotides excurũt.* * *Al. oĩbus.*

Vt pro purgationibus vacuationes diceretur, præstabat. Nempe, cum excerni contigerit, quæ corrupta sunt, purgatio est corporis: cũ {vero} excernantur, quę vi morbi fiunt, {vacuatio.} Cuius aũt, q de his dicatur, patet ex verbo / desistentes / q expurgantes corpus vacuationes, principiũ quidem à synceris interdum habent, sed desinũt in benignas mitesq; deiectiones. His vero & valde tales exacerbantes esse vacuationes, ad interdicta relationem habet. Antea aũt dictum est: Vrinæ retentio, quibus rigores, & ex his cõuulsiones. Prænotio aũt in ea re est, q parotis suscitari possit: atque ob id scribitur, q ægro cuidam ex ijs, quæ in dicta syndrome relata sunt, parotida habere contigerit: non tamen perpetuo sed magna ex parte parotidas prædictam sequi syndromen est rationi consentaneum: didicimus siquidem tal ium absc essuum notas.

19 B *Turbulentæ ferocesq; è somno Excitationes, Conuulsiuæ, tum aliàs, tum cum sudore.*

Iam antea concursiones huiusmodi explanauimus, nihil sanè, neque quod necesse sit, neq; magna ex parte, habentes: atque ob id præsentem dictionem quidam ijs, quæ inferuntur, nectunt, cæteri autem distrahunt.

20 *Cervicis dorsiq; Perfrictiones apparentes per totum corpus, in his & Spumosæ Vrinarum excretiones cum Animæ deliquio, atq; Oculorum hebetudo, Conuulsionem prope esse indicant.*

In multis quidem exemplaribus dictio ita scripta est / perfrictiones apparentes / in alijs vero melius hoc pacto / apparentes per totum corpus / tunam fieri non possit, vt totum simul refrigeratum sit corpus, atq; ob id bene adiectum sit / apparentes. Quod deinceps dicitur, non paruam habet in scriptura controuersiam: quidam. n. scribunt ἀφρώδ ες. i. spumosæ, mictiones: alij aũt πυώδ ες. i. purulentę. Sed ad totum rei sensum verbum / spumosæ / est rationabilius: nã Purulentæ mictiones, si propriè vtiq; intellexerimus, & non, vt libri huius author improprijs nominum metaphoris vti consueuit, pus vrinis permistum esse indicant: puris aũt generatio, tm̃ abest, vt cõuulsio nẽ significare possit, vt ẽt in aliquo, qui conuulsionis incurrit suspicionem, signũ bonum sit, morC bum concoqui ostendens: Spumosę vero siue ob colliquationem, siue ob perturbationem quandam flatuosumq; spiritum exoriantur, suspectæ vtroq; modo ad conuulsionem existunt: non tñ purulentæ his similiter. Si vero impropriè purulentas dixit vrinarum tum crudarum tum crassarum excretiones, neq; ita suspectæ sunt, neque ad conuulsionis generationẽ proficiunt. Animę aut tẽ deliquiũ, & oculi hebetudo, quæ ἀμαύρωσις dicitur, imbecillæ animalis facultatis signa existunt.

Conuulsionem igit non ea symptomata dictis adiecta, sed sola illa possunt indicare: illa dico, cervicis dorsiq; perfrictiones vna cum toto corpore: vrinam item spumosam, aut crudam, aut incoctam. Oculi autem hebetudo per accidens conuulsionis expectationi fidem faciet, quo'd principium neruorum affectum significet. Nosse autem oportet & concursionem hanc virtutum inferre conuulsionem: non tamen perpetuo, vel vt plurimum, sed ambigue magis, si ἀφρώδ η id est spumosæ scripserimus: neque, si scribatur πυώδ η id est purulentæ, expers vt dictum est, expectationis erit: medium vtriusq; obtinente, si ὑπνωδ ες id est somniculosę, scriptum sit: sed illis adhuc magis, si crudæ & incoctæ videantur. Quibus autem hæc cessauerint, his propè esse tum conuulsionem tum mortem indicãt, oculorum hebetudo & apsychia. Intelligit autem proculdubio leipopsychiã .i. animi defectionem. Dioscorides pro ἀψυχίη scribit ἀποψυχῆ.

† τῶν δωμάτων. i. nervutũ, ẽ ĩ cod. græcis. arbitror ita mẽ legẽdũ esse. τῶν δωμάτων. i. eorum q possint. ut sit sensus, hæc cõuulsio ẽ ex iis, q inferre possunt conuulsionẽ, non tamen perpetuo &c.

21 D *Cubiti & Cervicis dolores Conuulsiui, à facie autem hi, atque in Faucibus sonitus multi cum saliuatione, Sudores in his per somnos boni: An & Sudore quam plurimos leuari non malum?*

Orationem / a facie aũt hi / intellexerunt omnes, vt æquam habeat cõditionem cũ hac / a capite / nempe & supra in alia dictione dixit / tum alia's, tum a' capite orti. Quare aũt conuulsiua hęc dicat symptomata, non est incertum ijs, qui antedictorum meminerunt. Quidam vero primam dictionis partem per se tum scribunt tum legunt, vt sermo talis sit: Cubiti cervicisq; dolores cõuulsiui: à facie aũt hi. non amplius indigentibus nobis ad conuulsionis prænotionem consequente oratione. Hi aũt coniunctionem / atq; / tollentes, principium consequenter scriptorum hoc fecerunt / in faucibus sonitus frequentes. Quidam pro ἦχοι. i. sonitus, scribunt ὄχλοι. i. tumultus, ita / in faucibus tumultus multi / vt Dioscorides. Capito autem ita scripsit: Atque in faucibus ὠχροί. i. pallores, frequentes: prompte liquidẽ (vt persæpe est dictũ) recentiores in obscuris libris veteres scripturas pro arbitratu mutabant. At hęc quidẽ, quoquo modo habeant, symptomata mala sunt: videntq; ad ꝑsentis dictionis veritatẽ quippiã conferre. Sed iusta est quæstio, quã ob cãm adiecit / sudores p somnos in his boni / nihil. n. est peculiare hoc pacto laborãtibus, vt à sudoribus p somnos duntaxat iuuentur. Nempe commune est commodis sudoribus tum in dictis affectionibus, tum in

in cunctis alijs limitationes habere alias, vt ſi ex morbi coctione fuerint, ſi per vniuerſum corpus, E
.·. ſi diebus iudicatorijs, ſi febres & ſymptomata ſedauerint. Sudores aũt, qui in ſomnis fiunt, vigilan
tibus fieri ſuperuacaneum. Quidam vero ſermoni opem ferre cupientes, ſudores in iſs, qui cõuel
luntur, ob morbi robur fieri aiunt. Si igitur corpore tum exoluto tũ relaxato, quod in ſomnis fit,
id oriatur, ſudare hos ſecundum naturam eſt exiſtimandum. Quod deinceps dicitur, maiorem ad-
huc habet dubitationẽ ſcribente ipſo /an & ſudore cũ plurimos leuari non malum ? nullã ſiquidẽ
ambiguitatem habet, cum manifeſte ſit bonum: ſi minus, at prorſus certe non malum.

22 *Dolores, ſi ad Infernas dilabuntur partes, his Toleratu faciles.*

Quod, quas nã infernas dicat, non adiecit, propterea geminã expoſitores fecerũt ſcripturã: alij
ſiquidem εὐφόρους. i. faciles toleratu, ſcripſerũt: alij aũt δύσφορους. i. difficiles toleratu. Nã, ſi ad partes,
quæ circa thoracẽ & os ventriculi ſunt, peruenerint dolores, maiorem inducent tolerandi difficul
†ceruĩci cubitoq́. tatem, †cũ cũ in ceruice cubitoq́ eſſent: } ſi ad crura, morboſam totã affectionẽ inſigniter iuuabũt.

23 *Qui in febribus Sitĩ dant cum Capitis dolore Intercluſa aluo, Conuellentur.*

Ex breuiſſima interdũ expectatione conuellendos ſcribit: nempe forſan ſemel quendam ita ha F
bentẽ conuulſum vidit, non ſæpius. Liber aũt ferè totus ad delirij conuulſionisq́ prædictionem
expendit. Si quis igitur authori crediderit, & in febre capite dolentes cũ ſudore & alui retentione
conuellendos enunciare auſus fuerit, ſæpius admodum aberrans, ſemel petitum aſſequetur.

24 *Subarenidæ & liquidæ Deiectiones, perfrictionesq́; non ſine febre, Prauæ: Rigores ex eis tum veſicã tum uentrẽ prehendentes, doloroſi: an & in his Comatoſum, aliquid conuulſorij habet ? non fuerim admiratus.*

Ψαῦρα per δ Attici ſcribunt, per θ vero ψαθυρὰ cæteri omnes, vocantq́ ψαθυρὰς carnes, q̃ du
ris fibroſiſq́ & ægre diuellibilibus atq́ mandi contumacibus contrario habẽt modo: tales autem
maxime ſunt, quæ à multis σαχναὶ appellantur, diem vnum vel duos à iugulato animali repoſitæ:
ἑωλας autem eas Graeci vocare conſueuerũt, {quali biduanas vel triduanas dixeris: } & ἑωλίζειν
† *Hinc edu-* ita ante putrefacere: †hinc edulium ſumme recens ἐπιβραχὺ προσεωλισμένον id eſt parum adpu-
liũ inuenibus trefactum mortificatumq́ dicit. } Conſtat autem ex eo, quod poſtea ita dictum eſt: Senibus † ad
ἀκροσαπὲς di- finẽ acceſſit. } Ego igit oſtendi, quæ nã dicant homines ψαθυρὰ, in edulijs, & nõ i excrementis,
ctũ eſt id, quod orationẽ habentes. Sed libri huius authorem æquum erat nobis dicere, quæ nã excrementa ὑπο-
parũ eſt προ- ψάθυρα. i. ſubarenida vocet: nempe, q̃ mediocriter ψαθυρὰ. i. arenida, conſtat. {Prorſus ſiquidem G
σεωλισμένον. *Locus Hippo-* ad eũ ſpectabat nobis oſtendere, quę nam dicat ὑποψάθυρα. } Cum aũt prophetæ ipſi inter ſe con
cratis in libro trouerſi exiſtant, maior adhuc nobis, qui prophetæ non ſumus, exiſtit dubitatio. Nempe eſt, qui li
de Alimento. quida nunc ſimpliciter dici ait: alius cum aquoſitate liquida, craſſitiemq́ & ſubſtantiã nullam ha
Galenus uocẽ bentia: alij ea tanquam pinguitudine vacua: alij velut nõ glutinoſa: alij (neſcio quod ipſis viſum
hanc ἀκροσα- ſit) aiunt ea, quæ humidis alijs, olei inſtar, non miſcentur: alij in liquida deiectione bilioſos & inco
πὲς interpretã- cto globos: alij autem, quæ facile diſſoluuntur, vt ſi arenam aqua conſperſeris, deinde digitis com
tur, quod in ſu- ponens conſtrinxeris, & mox vbi ſolueris, diſſolutam dixeris, videnturq́ hi cæteris probabiliо-
perficie eſt mu- res eſſe. Eadem vero poteſtate dicunt, qui non glutinoſa eſſe aiunt: quæ quis compoſita & vna vo
tatum, ſi expoſi- ce dixerit ἄγλισχρα. i. non glutinoſa: ſi enim ab arenulentis edulijs ad deiectiones transferre ſimi
tione linguarũ litudinem liceat, probabilius fuerit dicere ψαθυρὰ aluí excrementa eſſe, quæ de facili diſſoluuntur,
Hippocratis. nullamq́ habent ægre diſſolubilem vnionem. Talia vero excrementa fiunt & à cibis, qui arenu-
† εἰς τέλος με- lentam & ſolutu facilem habent ſubſtantiam. Vidi ego, cum in agro eſſem, hortulani pueros fru
ταβεβλημέ- menti quidem indigos, pyris vero abundantes, talia deijcere. Qui miliũ panicumq́ edunt, vel hor
νον. i. exquiſi- deaceos panes, ſimilia his excernunt. Si vero triticeos panes quis edens talia deiecerit, quod tenuis
te mutatum. & diſſoluens humiditas excrementis permiſta ſit, quæ mutuam prohibeat vnitionem, eſt ſuſpican H
dum. Dioſcorides, vt multa alia in obſcuris libris prompte commutauit, ita & verbum ὑποψάθυρα permutauit, fecitq́ ὑποψέφαρα, appellariq́ is ita ait ſubnigrantia: nempe & tenebras ψέφας
dictas eſſe apud Pindarum. Poſt vero ψαθυρῶν vaticinium, vel coniectationem, vel temerita-
tem (nempe, quod quis in talibus, tanquam certe nouerit, enunciet, temerarium exiſtet) ad con
ſequentes pergamus dictiones: ex quibus prima eſt /perfrictionesq́ non ſine ardore/ quod rur-
ſus ipſum certo noſſe, quid ſibi velit, temerarij eſt hominis. Conijcientes vero & in hac re, vt in
alijs libri huius multis ſecimus, perfrictiones non ſine ardore dici aſſereremus, cum quis ſuperfi-
cie quidem perfrixerit, in imo autem corpore ſentiat igneam caliditatem. Has igitur prauas eſ-
ſe ait: quis enim cute quidem perfrigeſcentem, intus vero ardorem ſentientem, praue habere nõ
nouit, etiam non quærentibus nobis, an ſubarenida deiecerit ? Nempe ſcriptis in prognoſtico
In Prog. cõ. 2. t. 13. &. 14. ac reliqu. 4ª. 199. a. c contenti ad dignotionem ‖tum bonarum tum malarum deiectionum non fallemur. Deinceps
autem in præſenti dictione ſcriptum eſt ita: Rigores ex his tum veſicam, tum ventrem, prehen-
dentes doloroſi. Quærere igitur rurſus nos hoc loco vult ſcriptor, quid nam ſignificet ver-
bum ἐπιλαμβάνοντα id eſt prehendentes. Nempe antea ipſas ἐπισχέσεις id eſt retentiones, vo-
cauit ἀπολήψεις id eſt interceptiones: nunc autem, qui ἐπιλαμβάνοντα ſcripſit, alijs quidem in re

A re eiuſmodi nomen ferre vĩ de interceptionibus retentionibusq́, quas ἀπολήψεις vocant: alijs
vero, q̃ velut i admodum extendantur, indicare. Quod vero dicit, ὀδωδέα. i. doloroſi, ſufficit
oſtendere ægrotationem quandam ſignificari per vocem ἐπιλαμβάνοντα. In cæteris quidẽ ope-
ribus pluriма eorum, quæ dubitationem afferunt, ex illatis dignoſcuntur: in hoc vero libro ma-
ior perpetuo priore infertur quæſtio: Qũo & nunc, cum inquit /an & in his comatoſum/ nempe
vel tale eſt, quod ait, in his memoratis, vel tum omnibus, tum poſtremis: nã & id patet comatoſum
pathema habere quippiam ſimul exiſtens & conuulſiui, veluti in quo quidem ipſum etiam ſimul
extitit, quod prædicta comatoſum ſequatur. Sed neutrum horum neq́ eſt neceſſariũ, neq́ vt plu-
rimum euenit: & quidem author ipſe conſentit: adiecit enim coniunctionem dubitandi, an: dein
de ipſi acclamauit, cum dixit /non admiratus fuerim / nempe ita in cõpluribus & fide dignis exẽ-
plaribus eſt ſcriptum, veluti & in alijs quibuſdam nullo pacto ſcriptum reperitur.

25 *Quæ in Acutis morbis vomitorie trahuntur, Vitioſa: atq; Albæ deiectiones, Difficiles: Lentore carentia ex his percurrentia Multo cum æſtu in Mentis eunt aberrationem: An ex his Comatoſi torpidiq; poſtea fiunt ? Morbus ex talibus diutius manet: An & circa iudicationem æſcentes Difficulter ſpirent ?* *al. tuſiculoſi.

B Quæ in acutis, inquit, morbis vomitione trahunt, vitioſa ſunt: tale aũt quippiã & antea eſt ſcri
ptũ: nosq́ in ſimilibus ſimilia dicere cogimur. Adijciam vero nunc & illud, quod ante dictũ non
fuit, cum nauſeam fieri dicebam, qñ ad expurganda, quę contriſtant, venter cieẽ. Quidã & ob phle
gmonen ipſius, nauſeabundã fieri affectionẽ dixerunt: quod in ſupradicto vniuerſali ſermone cõ
tinetur. Nam, ſi phlegmone ſua propria ratione nauſeam pariat, nunquam venter phlegmone ob
ſideri citra nauſeam reperietur. Incidit autem huic ſymptoma eiuſmodi, cum phlegmone obſideẽ
quandoque duobus modis: Altero quidem, cum tenues quidam ichores ex inflammatis particu-
lis ad interiorem ipſius capacitatem decumbentes, collectiq́ in eo loco, os ipſius contriſtauerint:
Altero autem, cum permiſtio affectionum fuerit. Duabus ſiquidem inter ſe complicatis affectio-
nibus, per ſe in vtraq́ue fieri ſolet. Permiſta igitur ea, quæ nauſeam parit, affectione cum phlegmo
ne, propter alteram earum nauſeantes ægri fiunt, non propter phlegmonen. Contingit autẽ non
nunquam, vt ex moderatis nauſeis vomitus ſtatim incidat: non nunquam ſanè & cõturbatio qui-
dem plurima & frequens fiat, vomat vero vel nihil, vel prorſus paucum: quod conijcere licet his
verbis /vomitorie trahuntur/ ipſum velle ſignificare, quæ in præſentis dictionis capite ſunt poſi-
ta. Prauum autem eſt, non vt ſignum tãtum, verum ẽt vt cauſa, ſymptoma huiuſmodi. Nẽpe, qua-
C tenus ſucci malitiam, excerni contumacem contineri in ventris ore oſtendit, eatenus ſignum pra-
uum eſt: quod vero continuis lacerationibus vellicationibusq́ ventrem cruciet, ob id rurſum tan
quam cauſa ipſius eriẽ, phlegmones quidem non dum exiſtentis tanquam modo futuræ: eius ve-
ro, quæ iam ad eſt, tanquam incremẽtum ſuſcepturę. Præterea inquit/albicantes deiectiones, dif-
ficiles/ quod quidam ab ante dicto ſeparant, cæteri copulant. Cæterum, quod de prædictis antea di
ximus, idẽ & de his nunc dicimus: Albæ etenim deiectiones fiunt non defluente ex hepate in ven
trem bile: quod ſanè & per ſe & cum ante dicto conſtare poteſt: quia vero author diſſimilia mul-
ta inter ſe cõmiſceat, legẽtes ob id ea & copulare & ſeparare ab inuicem poſſunt. Sed, quod mox
poſt albicantes deiectiones ſcriptum eſt /lentore carentia ex his percurrentia multo cum æſtu, in
mentis eunt aberrationem/ inter ea, quæ ſemel forſan vel bis viſa ſint authori, eſt, nullam, quæ ne
ceſſaria ſit, habentia conſequentiæ cauſam, ſed (vt ſæpius iam dictum eſt) quæ fieri poſſint, interdũ
quidem q̃ infeſti tranſmittantur humores, interdum vero q̃ diuidanẽ, atq́ aliq̃n q̃ increſcente affe
ctione plures occupent locos. Adde, q̃ neque comatoſos eos fieri inter neceſſaria ſit, ſed inter con
tingentia: quod & ipſe confeſſus eſt, cum inquit /an ex talibus comatoſi ? viſus eſt ſiquidem & id
ſupra perpetuo adſcribere, vbi enunciare quippiam non audet. Cætera, quę deinceps ad finẽ vſq́
D dictionis dicunt, ſimilem habent abſurditatẽ, vt forſan iam ab earum, quæ huic libro ſuperſunt, di
ctionum explanatione temperandũ ſit. Nẽpe, qui exacte didicerunt, tum quæ in libris Hippocra-
tis ſcripta ſunt, tum quæ in ipſorũ explicationibus ſunt à me dicta, hi cognoſcere poſſunt, quæ nã
ſanè ex ſignis ſcripſit, quæ prognoſticen æqualiter perpetuo habentem obtineant, quę nã magna
ex parte, & quæ ambigue, vel raro: atq́ amplius quas in ipſis pro maioris minoris ve ratione con
tinuerint differentias: vt nihil ope mea ad præſentia indigeãt. Cæteris vero, qui, priuſquam illa di
cerint, ſeſe ad hæc conferunt, prolixiſſimæ in horum ſingulis orationis eſt neceſſitas, vt non tri-
bus, ſed triginta, opus ſit libris. Ego vero cõprobatas fide dignorum exemplarium ſcripturas in
præſenti percurri dictione. Sunt vero & aliæ multæ ſcripturæ, aliæ aliter pro cuiuſq́ arbitratu: ſed
ad infinitam, vt dixi, prolixitatem incidere cogar, ſi omnes memorauero.

26 *Quæ ex Lumbis ad collum caput q́; redundant, reſoluuntq́; paraplectico modo, Conuulſiua, & Mentis vacillationem parientia: An & talia Conuulſione ſoluantur ? Ex his Variæ ægrotant per ea profecti.*

In hac quoque dictione eſt incertum, quonam pacto legere nos voluerit, qui librum hunc ſcri
pſit: an ex ordine vniuerſa connectentes ſymptomata, deinde ab his dicentes/ an & talia conuul-
ſione ſoluantur ? an ad hanc vſq́ orationem /reſoluuntq́ paraplectico modo/ ſerie cõtinuata le-
gere,

gere, mox silentes, rursum postea dicere/conuulsiua & vacillationem mentis parientia/nẽpe qui-
dam hoc modo, alij illo legerunt: deinceps etenim inquit/an & talia conuulsione soluanť Cõuul
siua certe cõuulsione solui, inter absurda est: Prædicta vero solui conuulsione probabilius quis in
tellexerit: sunt autem, quæ prædicta sunt, hæc/quæ ex lumbis ad collum caputq; redundant, resol-
uuntq; paraplectico modo/postea, facta fuisse conuulsiua, & talia reddita paraplegiã soluisse. Hæc
siquidem sensum quendã habere videnť, propterea q; paraplegia affectio vnius partis corporis ta-
lis sit, qualis est paralysia totius, huicq; aduersissimum sit secundum motionem pathema conuul
* Forte, apoplexia, vide lib. 4. de vict. rõne in morb. acut. cõ. 27. sio. Nẽpe, cum partes affectas motu priuet paraplegia, conuulsio ad motionem agit naturali vehe
mentiorẽ, ita vt violenter hæ concutiant: q; si obstructio, vel humidorum aut crassorum aut gluti-
nosorum impactio, in neruis fuerit, ob id paraplegiam iuuare videbit. Quod vero in calce oratio
nis dictũ est/ex talibus varie ægrotant per ea profecti/in quopiã id factũ conspexisse mihi videť.
Nẽpe & semel ego quendã, qui ita affectus erat, permutationemq; varie sese mutuo excipientium
symptomatũ habebat, vidi. Fiebant aũt & illi hæc, prægressis lũborũ colliq; & capitis doloribus:
post quos manus tota ægre tum sentiebat, tum mouebatur: sicuti & in dictione dictum est/para-
plectico modo/cum non esset exacta paraplegia: mox superueniẽs conuulsio sensiliorem eam at-
que ad motiones expeditiorẽ fecit: placata aũt cõuulsione, sensim rursum deterior reddebať: dein F
de rursus tum lumborum, tum colli, tũ capitis, dolore correptus vniuersam subitamq; habebat pa-
raplegiæ in manu adauctionem: atq; rursus postea non parum conuellebatur.

27 *Conuulsiones in Hysterícis sine febre Faciles sunt: Vt etiam Dorcadi contigit.*

Et in hoc loco, quod à nobis cognoscit, dictioni adaptabimus, nihil ab ea discentes. Nomen si-
quidem εὐχερὲς, quod facile dixi, ambiguum, quantũ in se est, existit: põt. n. quis intelligere ex eo
rationabilem earum, quæ in hystericis affectionibus fiunt, conuulsionum generationem: põt quo
que & dici securitas ipsarum, & à periculo recessus. Nihil itaq; dictio nos docet, sicuti neq; alius, q
ambiguus sit sermo. Qui aũt in rebus, quæ dicunť, veritatẽ scire præuertunt, vni ambiguitatis par
ti conueniunt, interdum aũt & duabus: quo pacto & nunc hi legunt. Nempe mulieribus hysteri-
cis appellatis, quæ strangulationibus vteri capiuntur, fiunt & continue totius corporis contractio
nes conuulliuæ, nec simile cæteris conuulsionibus periculum habent. Sed, qm̃ & in magnis vteri
inflammationibus conuulsiones interdum assident, ab ijs nunc dictas separauit, adijciens dictio-
ni ἀπύρως, quod est sine febre. Nempe, q magnas vteri inflammationes febres consequanť, nemi-
nem latet: at non sæpius fiunt ex vteri inflammatione conuulsiones: si fiunt, periculosæ sunt. G

28 *Vesica Intercepta tum aliàs, tum cum Capitis dolore, Conuulsiuum quippiam habet: Quæ ex his cũ Stupore exoluuntur, Difficilia existunt, non tamen pernicíosa: An & in Mentis pellat vacillationem, quod huiusmodi est?*

Ἀπόλημψιν. i. interceptionem tum vrinarum tum deiectionum pro retentione appellare consue
uit. Cõuulsiuum autem quippiam habere ait: quod idem cũ hoc est, posse aliqñ conuulsionẽ pro
uocare, & præsertim cum dolor capiti aduenerit: fuisse siquidem neruorum principium in societa
te affectus vesicæ ostendit. Quod vero postea scriptum est/quæ ex his cum stupore exoluuntur/
bifariam est expositũ. Nẽpe quidã de vrinis dictum inquiunt, tanq; ex retentione cum stupore ex-
cretæ sint: volunt siquidem ἐκλυόμενα. i. quæ exoluuntur, dictum esse pro ἐκκρινόμενα. i. quæ ex-
cernunť: alij verbum/exoluuntur/de corporis partibus dictum esse intellexerunt: alij de vniuer-
so corpore, quasi sensione quidem torpens ipsum, voluntaria vero motione exolutum, fuisse dixe
* Cod. antiqui habent ἐπιλυθῆναι. i. pericu losa. rimus. Volunt igitur hæc δύσκολα quidem. i. difficilia, pro ἀκίνδυνα dici. i. periculo vacantia, non
tamen pernicíosa. An vero in dictionis calce dubitanter enunciet, in dementiam pellere, quod ta
le est, nec ne, sæpius mentem ipsius didicimus, in quibus addubitat.

29 *An & Ossium, quæ in temporibus sita sunt, discessiones, Cõuulsionem accersant? Vel Tumentum sauciari, vel Sanguinem valenter erumpere, in principijs si id faciunt, Conuulsiua?* H

Quod in calce orationis dictum est/conuulsiua/in exemplaribus quibusdam adiectum nõ est:
neq; si non adiectum sit, quantum ad intelligentiam rei spectat, quippiam refert, quia sub eo intel
ligatur, quod principio dictum est/cõuulsionem accersant? Dilucide igitur hoc in loco id ipsum,
quod in vnoquoque ægrotante apparuit, demonstrauit: cum iustum esse sibi scripturam interpre
tari visum fuerit, interdum quidem tanquam vniuersale enuncians, interdum vero addubitans:
Sicuti & nunc in aliquo, cui os capitis positum in temporibus, discissum fuit, qui temulentus sau-
ciatus est, confestimq; erupit vehementer sanguis, & tandem est conuulsus. Cum ergo tria ipsi eue
nerint, vnum quidem ossis temporalis discissio, alterum q temulento id factum sit, tertium vero
de Articulis cõ. 2. t. 9. 7ª. 263. f sanguinis eruptio: inquirit, à quonam horum sit orta conuulsio. Cui respondebo facile: nã de os-
5ª. Aph. 5. Ext. ord. 37. f sis temporalis discissione ait Hippocrates, ‖ Quòd plagæ tpibus inflictæ graues sunt, & soporẽ in »
ducentes: q itẽ in conuulsionibus distẽtionibusq; tẽporũ musculi primi patiunť. De ebrietate ve »
6ª. Aph. 39. Ex. ord. 50. f ro aphorismũ illũ dixit: ‖ Si ebrius quispiã repente obmutuerit, cõuulsus moriť. De sanguinis aũt »
eruptione, ‖ Quòd conuulsio à repletione fiat, vel vacuatione, nõ autẽ totius corporis, sed neruorũ »
ipsorum:

A ipsorum: quo fit, vt ex sanguinis eruptione haudquaq; conuellantur, nisi refrigeretur vel propter
præsentium incuriam, vel q sedare velint fluxionem sanguinis per refrigerantia remedia.

30 *In Sudore Sputa præterfluentia Febrienti ægro, Leuia: An ad dies aliquot Ventres humectentur? arbitror: an his Abscessus in articulum futurus?*

Quidam dictionis antecedentis finem principium huius efficiunt bifariam: Alij quidem cum
articulo, τὰ σπασμώδεα. i. conuulsiua, in sudore sputa præterfluentia: verũ, quod ad intelligentiã
ipsam attinet, nihil iterest, siue adiectus siue adeptus fuerit articulus: Qui vero deinceps dictis/cõ
uulsiua/præordinant, magnã faciunt sensus permutationẽ: Atq; adhuc magis scriptura alia, quã
recentiores quidam moliti sunt, pro ἐν ἱδρῶτι. i. in sudore, nomen compositum ἀνιδρωτὶ. i. non in
sudore, & absque sudore, facientes. Si igiť non sæpius in dictionibus multis ea, q̃ nihil conferant
ad prædictionem, pro conferentibus adscripsisset, confestim culpassem eos, qui dictioni, conuulsi
ua, præscribunt præordinantq;. Cum vero & ipse adiecerit, quod nihil conferret, ignosco ijs, qui
conscripserunt, conuulsiua, q̃q̃ ad præsentia nihil, quod effatu dignũ sit, conferat: siquidem in fe-
bribus cum sudoribus non iudicatorijs præterfluentia sputa, ob copiam immoderatam vel virtu-
B tis imbecillitatem oriunť: atq; ob id sunt εὐήθη. i. leuia, quasi εὐτροπα. i. non contumacia & versu
facilia, dixerit. Absurdior aũt fuerit intelligentia, si ἀνιδρωτὶ. i. non cum sudore, scripserimus: cꝫcꝫ,
qui scripturã antiquam permutauerunt, tanꝫ sapientius quippiã inuenissent, ita scripserunt, pro
ἐν ἱδρῶτι ἀνιδρωτὶ facientes. Oratione aũt hanc/an ad dies aliquot ventres humecteńť/in ægro
factũ id videlicet conspicatus ita scripsit, an multis euenire id possit, inquirens. Nihil autem certi,
quantũ ex dictis est, quod ipsi respondeamus, habemus: nẽpe, quo pacto tali in ægroto cætera ha-
beãt, limitare oportet, de quibus dixit nihil. Modus idem est de futuris in articulos absessibus:
constat. n. quibus nam ex signis talia definire oporteat: de quibus in præsentia nihil dictum est.

31 *Quæ Cum tantula ferocitate in Desipientiam pellunt, Melancholica: si Vero à Muliebribus fuerint, Ferina: am plius autem incidunt hæc: an et hæ Conuulsiuæ? an cum Caro quoq; Aphoniæ Cõuulsiuæ? quo modo Coriarij filiæ obuenit: cœpit autem malum præsentibus menstruis.*

* Galenus uidetur legisse negatiue.

Quam nam appellet melancholicam desipientiam, dixi antea: nam is dictionis eiusdem, quã
nunc retulit, scripsit principium. Præsens vero sermo (vt author fatetur) est, q coriarij filiam ex
menstruorum retentione ferine deliraśe conspexerit: demonstrauit aũt per vocem hanc/melan
C cholica/intensionem: prompti siquidem sunt ad inferenda propinquis mala, qui ex melancholia
delirant: vbi aũt ingentia mala faciunt, ferinas desipientias appellat. Sed, q ex purgationis men-
struorũ retentione talis oriať desipientia, neq; prorsus verũ, neq; magna ex parte. Nam, si melãcho
licus fuerit sanguis, atq; in cerebrum ierit, desipientiam hmõi parit: si vero biliosus, non talem sed
cõsuetam familiaremq;: si copia pituitosa fuerit, cataphoram lethargumq; magis efficiet: si vero
mistũ ex his, mistã et affectionẽ ex cataphora & vigilia, vel desipientia cõficiet. Vt aũt horũ nihil
vniuersale ipsis inest: sic neque consequentium aliquid, quæ coriarij filiæ euenisse scripsit.

32 *Quibus Conuulsis Oculi fixe relucent, Non apud se hi sunt, Diutiusq; ægrotant.*

Quidam pro παρ' ἑωυτοῖσι scribunt παρὰ σφῖσιν αὐτοῖς: sed, q vtraq; oratio, & παρὰ σφῖσιν αὐ
τοῖς εἶναι, & παρ' ἑαυτοῖσιν εἶναι, de his dicať, qui sapiunt, cuius patet. Οὐκ εἶναι παρ' ἑαυτοῖσιν aũt
est non intelligere, sed mente circumagi, distrahiq; iudicium. Sed, q nota habeatur ex oculis fixe
relucentibus, vt ex alijs quibusdam, ignorant: satis vero fuerit in eam rem, quod ab eo dictum est:
‖ Oculi ferocitas desipientiam indicat. quomodo & idiotis ipsis dilucet, qui non prorsus stupidi 6. Epid. cõ. 1. t. 31. 3ª. 160. b
existunt: nempe, q id semper subaudire oporteat, constat omnibus. Vocamus siquidem in eius-
D modi omnia testes idiotas, qui rũdes tum existunt, tum vocantur: sed maxime quidem, si fieri pos
sit, natura prudentes: si non, at nõ mente desides ignauosq;. In præsenti vero sermone supra mo
dum relucere oculi ponuntur, quod per se ipsum signum irascẽtium erat: sed forsan id oculo ἀτε
νεῖ id est fixo contentoq;, quod est θρασεῖ. i. ferocí, concurrens, vehementiorem indicabit fore desi-
pientiam. Superuacue aũt ad prædicendum, q deliraturi tales sint, conuulsorum meminit: nam
& sine his procreari potest desipientia, & præsentibus his, non procreari. Ægrotaturos aũt diu-
tius, adhuc etiam temere magis dictum est: nempe, in quibus conuulsis fixe ferociterq; relucent
oculi, hos acute ægrotaturos, non diuturnius, rationi elt consentaneum.

33 *Sanguinis Ad latus diuersum eruptiones, Malæ: Vt si, cum lienis magnus fuerit, dextra ex nare fluat: Atq; ves in Hypochondrys ita habet: Cum sudore deterius id exist it.*

Si quippiam aliud sæpius contingere ipse vidi, ita & hoc. Videť autem Hippocrates ex multa
experientia, quam ex particularibus sibi fecit, vniuersalia collegisse. Nempe & in epidemiorũ li-
bris ęgrotos scripsit multos, alios quidem, quibus sanguis salubriter erupit: alios vero, quibus in-
salubriter. Causam horum alibi enunciantes considerauimus. Nunc id nosse satis fuerit, quòd, qui
asserunt, quomodo ex hepate caua vena sursum per thoracem fertur, ita & ex liene aliam ortam
partibus

partibus distribui siniſtris,non vera dicant: cum vna ſola vena ſit,quæ ex partibus ſepto tranſuer-
E ſo inferioribus aſcendit. Quæriſ aũt non ſine rõne ab expoſitoribus,quam ob cãm verbo/lienis/ adiecerit/magnus: aiuntq; qui maxime probabilia dicere viſi ſunt,in paruo liene non admodum manifeſtã eſſe in uſtraq; vel præſidij vel offenſæ inclinationem. Ego vero ſermoni adiectũ eſſe exiſtimauerim verbum/magnus/quaſi vel tumefactus vel in molem aſſurgẽs vel phlegmone obſeſſus adſcripſerit. Nam,ſi/lienis/ſimpliciter ſcripſiſſet,rurſus alia oriret quæſtio,quonam vitio lienẽ affici dicat. Si igitur hoc non inquiramus,ſed nobis conſtet in omni tumore præter naturam lienẽ fatigante,in latus diuerſum ſanguinis eruptionem nocuam eſſe,limitationis gratia verbũ/magnus/adſcripſit. Exẽplũ aũt hoc ipſum,videlicet de liene,oĩum cõ eſt,quibus ad latus diuerſum ſanguis erũpit: atq; ob id ſermoni additur aduerbium/vt/perinde atq; ſi ita dixiſſet: vt ſi,cũ iecur magnũ fuerit,ex ſiniſtra nare erumpat ſanguis: cæterum ita a liene,tanq; exẽplo, ad iecur tranſire in promptu eſſe arbitratus,iecoris non meminit. Quod aũt a viſcere ad viſcus migratio fieri poſſit,adiecit hypochondriũ,inquiens/atq; res in hypochondrijs ita habet/ne tm̃ ex viſceribus directas ſanguinis eruptiones bonas eſſe exiſtimemus vel malas,q̃ in latus diuerſum fiant,ſed ẽt ex hypochondrijs ipſis. Cũ aũt vitioſa ſit,quę in latus diuerſum fiat ſanguinis eruptio,deterius adhuc fuerit ſignum,ſi cũ deſudatione contingat. Ἐφίδρωσιν aũt.i.deſudãtionem,iã ſæpius quidẽ in hoc F ſcripſit libro,ſed nuſquã ita luculde,vt cognoſcamus,nunquid ſudores circa thoracem caputq; apparentes ita appellet,an eos,qui toto emanant corpore,vbi tum pauci,tum nihil conferentes ſint. Prauũ aũt vtrunq; horũ eſt: deterius aũt,quod in ſuperis fit partibus. Nempe,cũ ois deſudãtio demonſtret vel copiam in ſudãtibus partibus,vel facultatis retentricis imbecillitatẽ: vtrũcunq; eorum in locis tum thoracis tũ capitis fuerit,deterius eſt ſignum,quã ſi in alia quapiam parte fuerit.

34 *Ex Naribus Exiguo cum ſudore Perfrigeſcentia, Maligna pranaq; .*

Rurſus hoc loco interpretatione eſt vſus, non adiecto orationi ex naribus perpetuo erũpenti ſanguine,quod nos de neceſſitate ſubaudire oportet, ppea q̃ nihil aliud itelligere valeamus. Fiet aũt ſermo integer,ſi ita interpretari liceat: Si ex naribus ſanguis erumpat,cum ſudores vel fuerint vel ſuperuenerint, perfrictionẽ quidem ferunt,quæ indicat malũ eſſe morbũ. At,cũ perfrictio tũ in extremis fiat,tum per totum corpus,grauior certe difficiliorq;,quæ per totum corpus eſt.

35 *Poſt Sanguinis eruptionem Deiectiones nigræ, Malæ : Prauæ aũt & Præruptæ: an & Quarto die talis eruptio fiat ? Comatoſi ex his Conuulſione finiuntur : an Nigris procurrentibus & Tumefacto Ventre ?*

G

Rurſum & hoc loco,vt in aliis multis,ſermonẽ manifeſtum vtilemq; ab Hippocrate dictũ cõ-
2. Epid.ſect.1ª. fudit. Eſt aũt ipſius primum quidẽ vniuerſale hmõi: ‖ Iudicatoriorum non iudicãtium alia quidẽ » lethalia,alia vero iudicatu difficilia. Cum autẽ iudicatoria multa ſint, in horũ ſingulis ſuus eſt ſer- » mo,particularis quidẽ ad eũ,qui dictus eſt,relatus: vniuerſalis vero ad ſubiectos ſubordinatoſq;, qualis eſt talis: Sanguinis eruptio non iudicãs vel mortalis,vel iudicatu difficilis. Ita ſudor, vel copia tum vrinarum,tum deiectionum,tum vomituum,vel quæ per hæmorrhoidas ,vel vterũ, excernunt, & parotides,& cæteri abſceſſus. Oĩa ſiquidem hęc,ſi non iudicant,interdũ quidem lethalia,interdũ vero & δύσκριτα,i. ἄκριτα ποιεῖ τὰ νοσήματα.i. morbos iudicationis expertes faciũt. Cõmuniſſima aũt ex his efficit oratio vniuerſaliſſima generaliſſimaq; (vocet.n.vnuſquiſq; pro ſuo arbitratu) Iudicatoriorum non iudicantiũ alia quidẽ lethalia, alia iudicatu difficilia. Præſtat aũt hoc loco,qñ ſint lethalia,& quando iudicatu difficilia,definiuiſſe: id quod ab Hippocrate ipſo eſt demonſtratum. Quæ nanq; ex iudicatorijs nihil iuuant,ſunt iudicatu difficilia: quæ vero ẽt in contrariũ repunt,ſunt lethalia. Iã,quæ ad contrariũ inclinant,aliis ex ſignis certitudinem capiũt: qũo & malignas ſcripſit hoc in loco deiectiones: acciderit quoq; aliter cuipiam altera talis affectio maligna,vt vomitus,vel prauæ vrinæ: veluti & perfrictio, quæ cũ difficultate excalfieri poſ-H ſit,aut totius corporis,aut extremarũ tm̃ partium: ſic ẽt profunda ſitis,æſtusq;,& caligo, & implaciditas,& vigiliæ,atq; prauorum aliorum quippiã. Didiciſti vero hæc eadem omnia ex commentarijs de iudicationibus,atq; ex prognoſtico, quædam item ex epidemijs. * Scripſit certo & hoc loco ſermonẽ vniuerſalẽ,particularium ſpeciem vnam commemorans. Nẽpe,qui modo artem diſcit,putat ſola hæc maligna eſſe,de quibus audiuit: ſi vero acri eſt ingenio,põt & alia q̃dã talia eſſe ſuſpicari,tpsq; expectare aliud,in quo & ipſa perdiſcat. Quod ſi ita didicerit, ſed ea,q̃ particularia exiſtunt,rurſus expectabit,inſcius,q̃tũ doctrinæ adhuc ipſi deſit: qui vero vniuerſale didicerit,particularia omnia cognoſcit. At,qui prorrheticũ hoc ſcripſit,in particulari verſat: atque ob id interdum quidem ex diuerſi generis ſymptomatis concurſionem aceruat: interdũ vero ex vno ægro aut duobus vniuerſaliter pronunciat: atq; aliq̃n addubitat ambigitq;,qũo & nunc,inquiẽs, An & quarto die talis eruptio fiat? Nẽpe,q̃ quẽpiã viderit,cui quarto die ſanguis erupit, omiſſo noĩe ſermonẽ fecit,q̃q; dies ipſi vniuerſalem in prognoſtico habeant doctrinã. Rurſus autem particularia enuncians prorrhetici author,non tanq; particularem,ſed tanquã vniuerſalem, fecit ſermonem,ſcribens ita/comatoſi ex his conuulſione finiuntur/non neceſſario fieri inquiens,ſed interdum cõtingere,veluti & aliud quippiã inutile,quod habet generationem, ſed id quidẽ ſimplr enunciauit.

* *Al. ὑγραίνει .i.ſcripſit. ut de ſe ipſo dicat, qui paulo ſuperius citauerit vniuerſalẽ illã propoſitionem, Iudicatoria nõ iudicãtia et c. & particularem & c.*

A enunciauit. De nigris autem procurrentibus & ventre tumefacto, reſpondemus ipſi & hic poſſe quidem & ea fieri,ſed neq; perpetuo,neque vt plurimum.

36 *Sanguinem profundentia cum Deſudatione Vulnera, Mala : Loquentes ita affecti Occulte pereunt.*

Quidam τρώματα.i. vulnera per τ & ρ & ω primam ſyllabam ſcripſerunt: alij autem τρομώδεα per τ ρ & ο: & vſitatiſſimæ quidem ſcripturæ hæ ſunt tum expoſitoribus,tum ſcriptoribus,ſed cõcurſionibus raræ exiſtunt: veluti & quæ primam ſcriptam habet per τ ρ ω & υ. Exordiendũ igit eſt & nobis à conſueta vſitataq;, quam per τ ρ & ω ſcriptam reperimus, & quæ idem ſignificat cũ ea,quæ per τ ρ α & υ ſcribitur. Nempe τρώματα læſiones eas appellat ẽt ‖ Hippocrates, quæ ab externis inferunt cauſis. Feciſſe igit in præſentia ſermonem non ſolum in vulneribus vel exanthematis,vel abſceſſibus,vel diuiſionibus,verum quoq; & in ſanguinis eruptionibus par eſt: quin in vulneribus cõſonant magis,cum ſola hæc ſanguinem profundant. Quidam ſcriptorem hunc etiãnũ de ſanguinis è naribus eruptionibus nũc agere dicũt,nõ in febribus ſolũ,verũ quoq; & in nup-
dictis affectionibus interficere. Siue igiſ de oĩbus his ſermo ſit,ſiue & vulneribus dũtaxat,ſanguinis cũ deſudatione eruptiones malignæ ſunt: nec diſſimili modo,ſi & τρομώδεα.i. tremores, ſcri-
B ptũ fuerit. Illud aũt,loquentes aũt eos occulte perire,tale quippiam indicare aiũt, q̃ tales nihil mali habere videant,ſed tanq; extra periculũ cõſtituti,& præſentibus loquẽtes,repẽte pereant. Quod ſi aduerbium λαθραίως.i. occulte,hoc velit ipſis ſignificare,naturalẽ interpretationẽ alienis metaphoris permutare ſummopere ſtudere vident: putant nanq; virtutem eſſe orationis ſemper à cõi loquendi conſuetudine recedere, perinde ac ſi nihil referret,ſi quis vel ad deterius recedat.

1. de Morbis, circa principiũ. atq; ẽt 4. circa mediũ,& alibi, hoc noĩe ſæpius utitur.

37 *Poſt modicam Sanguinis eruptionem, Nigramq; deiectionem, in Acutis morbis Surditas Malo eſt : Sanguinis deiectio in his Perniciosa : Surditatem vero ſoluit.*

Continet in hac ſyndrome verũ quippiam & vniuerſale. Nempe in acutis morbis, nigris ex deiectionibus ſi ſanguinẽ deſecerint,perniciosum vere exiſtit: id quod & nos ſcimus,& cæteri,qui i artis operibus conſenuerunt. Atqui ſymptoma eſſe vt ſecundum eam rõnem, qua in ſuperpurgationibus vltimũ excernit,quod ſanguineũ eſt: ſed particulariũ eſt, in quibus ſcriptor nominauit.

38 † *Lumbis dolentibus Stomachi dolores accedentes, Signa eruptionis ſanguinis puto notamq; progreſſam.*

†Lũbis dolẽtibus cardialgia accedẽtes, ſanguinis per hæmorrhoidas erupturi, ſigna ſunt : arbitror aũt et eum, qui antea erupit, ſignũ eſſe . ita videtur legiſſe Galenus.

Non recte explanauerunt dictionẽ hanc pleriq;, qui in hunc librũ cõmentarios ſcripſerunt, ſi-
C mulq; & pugnantia dixerunt. † Vt aũt mihi quidam eã in diſcentiũ vtilitatem expoſuiſſe: ſed hoc mõ non meminit febrium,vel acuti morbi,vt conſueuit. Vt ergo ſermo eius in non febrientibus ſit,veriſimile eſt,ex nulla manifeſta cã plures conſequentes dies lumbis dolẽtibus atq; ore vẽtris. † In his igit vacuationem per hæmorrhoidas expectare oportet. Poſſes aũt non ſolũ id fore prædicere,ſed & propter hæmorrhoidum retentionem ea fuiſſe conijcere: magisq; ſi eius,qui hęc patitur, temperaturam videas melancholicam,vt tibi ex dictis prædictio non ſolũ futuri,verũ & præteriti, & tertio præſentis ſit. Nẽpe,cũ ab alijs diſtinctus fuerit lũborũ dolor & cardialgia, præteriti quidẽ erit prænotio, q̃ & antea fuiſſe illi per hæmorrhoidas vacuationem noueris: futuri, q̃ & nũc erit: præſentis aũt affectionis perſpicua ſunt ſymptomata, nempe copia in venis acerata tenue quoddam ſerum in ventrem confluens cardialgias parit in os ipſius aſcendens,quod omnium ferè partium maxime ſentiendi facultate præſtat. Plurima aũt abundantiæ portio ad inferum repens locũ, in quem & primum deferri conſueuerat,lumborum dolores efficiet.

† *clarius ita poſſet uerti. Eã ãt quis iudicio meo poſſet ĩ diſcẽtiũ utilitatẽ exponere hoc modo. Non meminit febriũ, vel acute mõrbi,ĩ hoc ſermone, vt conſueuit : Veriſimile ergo eſt ĩ nõ febrientibus, ſermonem ipſi fieri , qui ex nulla manifeſta cã plures cõſequẽtes dies lũbis doleãt et cardialgia laborent.*

2. Epid. ſect. 2ª.

39 *Qui Statis temporibus Sanguinem profundunt, Siticuloſi hi, Difficiles & Exoluti ſi non profuderint, Epileptici Moriuntur.*

D Hoc rurſum loco ſatis erat vniuerſaliter dicere,primum quidem,quibus vacuatio ſanguinis cõſueta retenta fuit,his morbos fore plethoricos,manante ipſo ad eas corporis partes,quæ retentis excretionibus propinquæ ſunt,vel ad eas,quæ imbecilliores exiſtunt: particulatim vero de ijs , qui ex hęmorrhoide,vtpote excrementis exiſtentibus melancholicis,alunt vel melancholiã,vel phthiſin,vel hyderum,vel varices,vel cancrum,vel elephantem: præter hos aũt vnicuiq; in ea parte fore affectionem, quæ cæteris manifeſte imbecillior exiſtit. Non recte aũt duorum ſymptomatũ cõcurſionem adiecit,ſitis & exolutionis,in ſanguinis retentione: nam ſitis nullo pacto retẽtionis ſanguinis proprium exiſtit: exolutio aũt immoderatas excretiones non retentiones conſequitur: &
« recte dictum eſt in ſecundo epidemiorum, ‖ Sanguine multo fluente laſſeſcere. vbi,& quod ex vo-
« ce exolutionis ſignificatur,expoſui.

40 . . . *Qui compoſiti Perturbantur, Perrigilant, Naribus ſtillant, Sexto die leuantur, Nocte laborant, Poſtridie ſitiũt, in Somnum feruntur, Delirantq;, abunde Sanguinem profundent : An & Aquoſa vrina tale quippiam indicat ?*

Dilucide rurſus hoc loco oſtendit,quod in particularibus apparet cõcurſionibus. Nẽpe profluuij ſanguinis peculiaria ſunt ſigna clare in cõmẽtarijs de iudicationibus deinceps ſcripta: nũc aũt in hoie, qui abunde ſanguinem profudit,oĩa,quæ ſanguinis profuſionem antegrediunt, ſcripſit.

41 *Quibus Sanguinis eruptio multa fuerit, procedente tempore Alui Male afficiuntur, si nõ Vrina concocta fuerit.* E

4ª. Aph. 27. Ex. ord. 30. c

Dixit in aphorismis Hippocrates, ‖Quibus in febribus sanguinis quacunq; ex parte copia eru » perit, cũ reficiunt, alui his humectantur. hic aũt simpliciter inquit προπρεύονται. i. male afficiunt: » forsan in verbo/male afficiunt/ complecti volens, & humectantur, & quæcunq; in ventre perpe rã fiunt, alijs quidem morsis, alijs inflatis, vel ructu acido correptis, vel prorsus non coquentibus. Omnia aũt caloris natiui inopiam consequuntur, ob quam & vrina aquosa videtur.

42 *In Iudicatorijs Perfrictionibus Sanguinis eruptiones Vehementes, Peßimæ.*

Conspicuus est sermo nullamq; quæstionem habet, si vehementes & pessimæ scriptum fuerit: Si vero, vt non nulla exemplaria habent, pro κάκιστα. i. pessimæ, scriptum fuerit κράτιστα. i. optimæ, maxima orit quæstio: quod defendentes non nulli tale quippiam significari aiunt: Quęcunq; sanguinis eruptiones vehementes refrigerant in iudicatorijs diebus, optimę sunt. tanq; refrigeratio, sanguinis eruptiones retineat. Hi aũt non scriptã enarrant dictionem, sed alteram, qua ita dici oportebat: Quæ in iudicatorijs fiunt eruptionũ sanguinis vehementium refrigerationes, optimæ sunt. Adde, ꝙ frustra additum sit/iudicatorijs/nempe, quocunque die sanguinis eruptionibus ve F hementibus perfrictiones aduenerint, sanguinis eruptiones sistunt.

43 *Capitis affecti Grauitate, & Sincipite dolentes, Peruigilesq;, Sanguinem profundunt, tum aliàs, tum si quippiam in ceruice tendatur.*

Sanguinem profundunt quidem & in huiusmodi concursionibus, sed non multoties.

44 *Qui Peruigilauerint, repente cum Inquietatione quadam Sanguinem profun dunt, tum aliàs, tum si quippiam nõ ante fluxerit: an & Vbi perfrixerint?*

Concursioni quoque huic sermonem adijciam eundem, quòd quidam horum sanguinem pro fundunt in capitis doloribus.

45 *Ceruicis Dolores, impense Rubri Oculi, Sanguinis eruptionem ostendunt.*

Veræ hæc, ꝙ sæpius ad sanguinis eruptiones cõcurrãt, intulit: cætera vero, quæ ante dicta sunt, raro concurrunt. In re ciusmodi magna præstant virtute impense rubri oculi.

* *Al.* ἐπισάσης. *i. suppressa est.* 46 *Quibus Venter tẽnditur, Sanguinem hi profundunt, Superrigentq; : an Venter inteſtinorum incurrat Læuitatem, fiatq; Durus, vel Ascarides fatigent, vel Vtrunq;?* G

Verbum αἱμορραγέειν. i. sanguinẽ profundere, videt sæpius, non semel, author intelligere, sanguinẽ è naribus fluere: arbitrorq; eum adnotasse aliquem, qui suppressa aluo sanguinẽ profuderit, deinde superriguerit, & postea inteſtinorũ læuitate correptus sit. Sed, ꝙ aluus cũ inteſtinorũ læuitate induruerit, controuersiã habet manifestam. Nępe quidã duritiẽ in ipso ventris corpore intelle xerunt, non in excrementis. Alij nihil id prohibere inquiunt, alijs quidẽ ita sanguinẽ profunden tiũ adhuc magis, q̃ antea, superinduratũ esse ventrẽ: alijs vero contractã inteſtinorũ læuitatẽ, velu ti & habere ascarídas. Alij fieri posse inquiunt lienteriã durã, si, quæ permeauerint, non solũ quali tate vel inuertibilia vel immutabilia manserint, verũ quoq; & dura, qualia deuorata sunt, citra vllã madefactionẽ. Dioscorides præsentẽ dictionẽ in duo secãs seorsum quidẽ scripsit, Quibus vẽter tendit, sanguinem hi profundunt, & superrigent: an ad sanguinis profusionẽ tale consequaẽ? de inde principio altero, inquit, Venter inteſtinorum læuitate correptus, vel durus, vel ascarides, vel vtrunq;. Scribit aũt non ἐπίσπληρος, sed ἐπίσπληρον per ν, & iuxta illud superne imponẽs λ, vtrin que punctis includit: vult aũt per vocem hanc ἐπίσπλερον, corpus induratum significari. H

47 *Quibus ad Caput manusq; ex Lumbis fit recursio, Stupefacti hi, Ventriculi ore dolentes, & Sanioſi, Sanguinem abunde profundunt, Venterq; turbatis his copiose fluit.*

Diligenter rursum hoc consideres loco authorẽ, qui concursiones ita scribit, vt in quibusdã san guinẽ profundentibus vidit: &, si, quæ à me sunt demõstrata, memoria tenueris, iudicare ipse, q̃ nã superflue scripta sint sanguinẽ profundentibus facta indicia, poteris. Cętera quidem dictionis sili quàm plurimi scribunt: quidã vero non ὑχωρώδεες id est sanioſi, sed χολώδεες. i. bilioſi, scripserũt. Si vero eorũ, quæ supra dicta sunt, memor fueris, quo nã mõ vtrunq; defendi possit, non ignoras.

† *Al. hi suppreſſa aluo sanguinẽ profundunt dolentes.* 48 *Quibus ex copioſa Sanguinis eruptione & frequẽti, Nigrorũ multorum est deiectio, †& Tenſio, Sanguinẽ hi profundunt Ventre dolentes: Cum quadam vero fluxione Facile ferunt. An hi Sudores frigidos habeãt multos? Re turbata his vrina mala non est, Neque, quod resident, genituræ simile: Frequentius vero hi meiunt aquoſa.*

Consp icatus quoq; hæc omnia, vniuersale inde comprehendisse ostendit, ꝙ singulorum, quæ dicta sunt, vires non cognouerit: quæ tibi constant, si es memor eorum, quæ dicta sunt tum in his commentarijs, tum in ijs, quos in prognosticum fecimus, tum in libris de iudicationibus: meditationem

A tionem quoque eorum exercitationẽq; in epidemijs perdidicisti. Lectis autem aut semel aut bis ta libus, vt memoriæ tuæ confisus à reliquo temperes, non oportet: vix enim eam tum facilem tum promptam habebit, qui etiam assidue in omnibus versetur commentarijs.

49 *Quæ ex Naribus cum Surditate & Ignauitate parua est Stillatio sanguinis, Difficile quippiam habet: Vomitus his Confert, Ventrisq; perturbatio.*

Nescio, qũo paruum malum esse intelligat sanguinẽ è naribus, stillicidij instar, fluentẽ: nempe orationẽ ἔχει τι δύσκολον id est difficile quippiam habet, in paruis dicere homines consueuerũt. Sed nõ paruum id malum existit, & si absq; surditate ignauitateq; fuerit: cũ his, quę cerebrum affe ctum esse indicant, lethale signum erit sanguinis è naribus, stillicidij instar, fluor. An vero vomi tus, vel ventris perturbatio his conferat, non põt simpliciter absq; distinctione pronũciari. Distin * ctio autem est quibusdam morbi in principio, si vires valentes, vel sanguinis redundantiã habeãt, vel pituitæ, vel alterutrius bilis. Nam, si valenter excernant, sanguinisq; redundantiam habeant, ꝙ * sectione venæ, non vomitu, vel ventris perturbatione, indigeant, neminem latet. Quod vero ĩ vo mitibus ventrisq; perturbationibus antea est dictum, patescit, cùm medicum vomitũ ciere & ven B trem perturbare velit: non de ijs, quæ à natura fiunt, enunciet.

50 *Quibus ex Rigore Febres laßitudinariæ fuerint, Muliebria his decurrunt: Ceruix autem in his dolens, Sanguinis indicat eruptionem.*

Mulieribus quoq; recte valentibus, etiam citra rigorem cum febre, menstrua fit purgatio, cum sensione quadam laßitudinaria. Cum igitur & rigores fuerint, maiorem totius corporis motionẽ parientes: & sanguine in eo redundante, naturam ad superfluí vacuationem excitent: magis vtiq; muliebrium, id est menstruarum purgationum, vacuationem fore spes est, si & purgationis, quæ per circuitum repetit, tempus adfuerit. Si vero ceruix ex prædictis doluerit, vergentis ad superas partes humoris signum constituitu r.

51 *Et per Nares Sanguinem profundere sperandum est ea, quæ Caput concutiunt: &, quæ Sonitum faciũt, Sangui nem profundere, vel Muliebria deducere, tũ aliàs, tũ si in spina æstus insequetur: forte Vero & Dysenteriam facere.*

Rursus hoc loco nomen vnum adscripsit anceps ambiguumq;, totã dictionis seriẽ quæstionis cuiusdã opus habere efficiens: nempe, quæ nã sint caput σείοντα. i. concutientia, obscurum admo C dum videtur. Quidam. n. capitis symptomata omnia ita dicta esse inquiunt, inuenta generali qua dam hac voce ab eo: vt antea, cum de ventre ageret, vocem hanc προπρεύεσθαι. i. male affici, inue nerat. Alij in palpitationibus pulsationibusq; temporalium venarum, vel tremulis, vel quodãmo ∴ do vibrantibus, motionem quandam totius corporis. Hæc igitur caput concutientia mouent in terdum & sanguinis è naribus eruptiones, veluti & menstrua. Sperat aũt id fore magis, si mulier sensionem æstus circa spinam habuerit. † Potes aũt contristantium humorum ad caput impetum asserere, nisi per vterum vacuentur, vel dysenteriam procreent.}

† *Ex antiquis clarius, & uerius. Potes ẽt iudicare humores noxios, qui ad ſuperiora ſpetũ faciunt, niſi per vterũ vacuati fuerint, dyſenteriã eſſe facturos.*

52 *Ventris quoque Palpitationes cum Hypochondrij Tensione sublõga & tumente, Sanguinis indicant eruptionem: Inhorrescunt autem hi.*

Incertum est, de quo nam symptomate dictũ sit τῶν παλμῶν. i. palpitationum, nomen. Nempe præter id, ꝙ neq; appellationes antiquorũ aperte discretæ sunt, vt & ostendit liber de palpitatione, in quo de arteriarũ pulsibus disserit, sic et libri huius author ad nomina constituenda vel ex abusu vel ex metaphora promptus existit. Non ignoramus aũt, ꝙ, cum Hippocrates in prognostico di « ceret, ‖ Si vero pulsus in hypochondrio inest. subintulit, Perturbationem aut dementiam indicat. D Cęterũ & ibi quidam intellexerunt pro pulsu palpitationem dictam esse: nõ nulli vero ꝓprie de vehementi spinam perreptantis arteriæ motione. Quanq; aũt & hi palpitationem scripserũt, non tñ sanguinis profundendi signũ indicatorium pulsum hũc esse enũciauit in prognostico Hippo- « crates: sed postea de hypochondrij inflammationibus scribens sermoni adiecit, ‖ Fit aũt his & san « guinis per nares eruptio, & valde iuuat. Atq;, vt magis fore quis ex naribus sanguinis eruptionẽ « speret, interrogandos esse ait, an capite doleant, aut oculi calígent: nam, si horum quippiã fuerit, in eam partẽ sanguis repet. Vt aũt bene Hippocrates in hypochondrij inflammationibus dixit, Fit aũt his & sanguinis per nares eruptio. sic hoc loco sermonem ex vniuersali in particularẽ transtu lit, inquiens, Cum hypochondrij tentione sublonga. Fuerit aũt † ob sanguinẽ } tensio ea mediorũ musculorum, qui à thorace ad pubis ossa pertinent: Fit aũt & lienis sublonga phlegmone. Sed ne mo phlegmonas hmõi, q̃ cũ palpitatione fiant, hæmorragicas esse dixerit: phlegmonas vero {he patis} cæterorũ {q̃} hypochondrij musculorũ (sex. n. reliquí à duobus prædictis existunt) bene quis hæmorrhagicas affirmauerit. Quod ergo in dictionibus multis libri authorẽ redarguerim, redarguere quoq; & nunc non pertimescam, qui scilicet particularium enunciationem multã fe cerit, breuem autem & verã doctrinã vniuersalium reliquerit. Præterea in calce dictionis adiecit, /inhorrescũt autem hi/tanquam vniuersaliter his contingens, quanq; vniuersale non sit: fit enim

In Prog. cõ. 1. t. 28. 4ª. 195. g

In Prog. cõ. 1. t. 32. 4ª. 196. c

† *Ὑπὸ αἵματος. sed forte ὑπὸ μακρος. i. sublonga.*

ex talibus concurſionibus interdum & hoc ſymptoma: perpetuo aũt, vel magna ex parte non ſit. E Scribenda vero ſunt in prorrhetica doctrina, quæcunq; vel perpetuo, vel magna ex parte, fiũt: vt ſi in propoſito veluti exẽplo ſermo manifeſtus fiat: Si quis dixerit inter muſculos abdominis octo numero exiſtentes, medios rectos hæmorrhagiæ indicantiores cæteris eſſe, plus edocebit, cũ quí hæmorrhagias ſuperuenire dicũt: ſi vero ſi mpliciter ſolos hos dixerit inflammari, ſi & aliud quoddã hæmorrhagicorum ſignorum his ſuperuenerit, hæmorrhagiam inſert.

53 *Quibus è Naribus copioſa, uiolẽta, et multa fluunt, ad Cõuulſiones hi interdũ deducũtur, Venæ aũt ſectio Soluit.*

Si in huiuſmodi ſanguinis eruptionibus conuulſionem aſciſci ſimpliciter dixiſſet, hominẽ reprehendiſſemus, q, vt in ceteris multis, ita & nũc particulare, tanc̃ vniuerſale, pronunciaſſet: quia vero/interdum/appoſuit, laudamus, & vera loquitur. Nempe & nos ſæpius vidimus in hæmorrhagijs huiuſmodi conuulſos aliquos non ſolũ ob exuberantem vacuationem, quam ὑπερκένωσιν vocant, ſed etiam propter refrigerationem, ſi medici caput refrigerauerint, ſanguinis profuſionẽ retinere volentes. Quod aũt in dictionis calce dictum eſt/venæ ſectio ſoluit/ tale quippiam indicare videtur: Tales affectiones, in quibus vehementer ſanguinem profundũt, venæ ſectio ſoluit, ante ſanguinis profuſionem adhibita. cõſtat autem, q grauata ſanguinis multitudine natura excita- F ta quidem ſit ad ipſius euacuationem, ſed modum obtinere non valens, vocatam à recentioribus medicis ὑπέρρυσιν. i. ſuperuacuationem, fecerit. Poteſt aũt & vehementis ipſius hæmorrhagię auxilium ſectionem venæ dixiſſe: nempe & nos ſæpius auxilium experti ſumus, perſpicue immoderatam ſanguinis lationem ſiſtẽtes. Quod aũt manum recto tramite nari, vnde ſanguis abũde fluit, reſpondentem ſecare, manuſq; eiuſdem humeralem venam ferire oporteat, liquido conſtat omnibus: ſi vero ex nare vtraq; fluxerit ſanguis, ſecare ambas nihil prohibebit: non enim per eas vacuationis, ſed reuulſionis gratia, ſectionem facimus.

54 *Frequentes & paruæ Surrectiones, Sufflauæ, Lentæ, Stercoreum exiguũ habentes, cum Hypochondrij dolore et Lateris, Morbi regij participes exiſtunt. An hi, cum ſuppreſſæ ſunt, Exoluantur, ſimulq; Sanguinem profundant? Lumborum tenſio his & dolores Sanguinis indicant eruptionem.*

Cõgeſſit rurſus hoc loco ſymptomatũ diuerſi generis multitudinẽ, quã vidit, nec ipſe affirmat: ſingulorũ aũt vires didiciſti in ijs, quos paulo ante dixi, Hippocratis libris, & noſtris cõmentarijs.

55 *Hypochondrij tenſio cum Capitis Grauitate & Surditate, & quæ Splendores perturbant, Sanguinis denunciant profuſionem.* G

In Prog.cõ.3.t. 33.4ª.2.11.a

Vult ſanè, quæ circa aſpectum Hippocrates ‖ tenebroſa dixit, in dicta ſymptomatũ cõcurſione hæmorrhagica oſtendere, ſicuti per cõmentarios noſtros didiciſti. Nempe rurſus admonere, q̃ nuper ſæpius memorauimus, commentarios in ſermonis prolixitatem eſt extendere.

56 *Vndecimo die Sanguinis ſtillicidij inſtar fluores, Difficiles, tum aliàs, tum ſi ſuperſtillauerint.*

Verbum quidem /ſuperſtillauerint/ſuperuacuum exiſtit: nam, ſi & quarto & quinto, ſimiliter abſurdũ. Cũ aũt oẽs è naribus ſtillationes difficiles ſint, quoties craſſæ & nigræ deſtillationes fuerint, maxime pernicioſas has reperies. Si vero tale quippiã diebus quibuſdã vel indicatorijs vel iudicatorijs contingat, certius poſtẽdiſſe licet: vndecimus aũt decimiquarti eſt index. Vbi ergo theorema vniuerſalia diximus, nunc libri huius author particulare aliquod vnum dixit, vndecimi diei in ipſis mẽtionem faciens. In vniuerſali autem de indicibus & iudicatorijs id dixiſſe par erat.

† *in pleriſque cod. græcis hæc non leguntur.* † *clarius. utroq; modo lõgus redditur: tum quia difficulter recaleſcat: tum quia pluribus diebus perduret, magna quidẽ ex parte per circuitũ, quan doq; uero et uagabũde. Legendum. n. græcæ* ἑκατέρας, *non* ἑκάτερον.

57 *Qui in Horroribus ſimul iudicatorie Sudant, Poſtridie Vero, Vbi Inhorruerint, præter rationem Vigilant, hos Sanguinis eruptionem incurſuros puto.* H

Bene dixit/puto/prædictionis eorum, quę neque aſſidue, neque magna ex parte fiunt, affirmationem adimens.

58 *Quibus principio largum Sanguinis profluuium, Rigor fluxionem Siſtit.*

Eſt, q̃n rigorem moderatum videmus prægreſſum ſanguinis profuſionem in corporis plenitudine: turbationem etenim in ipſo faciens, naturam ad excernendum, quod infeſtat, irritat. Magna igitur ex parte ſudores, vomituſq; biliioſorum, & deiectiones, ex rigore fiunt: cõtingit vero & interdum, vt dixi, per ſanguinis profuſionem, copiam vacuari.

59 † *Sin copioſa ſuperuenerit Sanguinis profuſio, in contrarium Reuellitur* }*: Ex Hæmorrhagia Rigores, Longi.*

Vbi morbum non ſedauerit ſanguinis eruptio, exceperitq; eam rigor, † vtrunq; longũ reddit, ex eo, q corpus difficulter calfiat: quod pluribus ſuperuenit diebus, ex circuitu quidẽ plurimum: contingit autem interdum & vagabunde.

60 *Quibus Capitis dolores, Ceruicis labor, atq; Totius corporis cũ Tremore infirmitas, Hæmorrhagica ſoluunt: Cæterum & Tempore ita ſoluuntur.*

Multas

A Multas in hoc toto ſermone concurſiones ex ordine ſcripſit, methodum vniuerſalem in ijs, qui ſanguinem profundunt, paucis deſcribere non valens. Conſiderare aũt oportet duo hæc prima, febrem valde æſtiuam, cuiuſmodi cauſi ſunt: ſymptomata item tum capitis tum ceruicis, & præſertim plethorica: connumeranda quoq; haud dubie ſunt & cum ſymptomatis capitis, quæ circa faciem fiunt: deinde & quę toto in corpore abundantię ſanguinis ſigna exiſtũt: hisq; nihilo minus ex anni tpe æſtiuo vel regione verna, vel commoderatis vel calidioribus, ſi in hypochõdrijs phlegmone quædã fuerit: poſtea quæ circa caput faciemq; ſunt hæmorrhagica ſigna, & ſi aliquod i thorace hypochondrijſq; vergentiæ ad ſuperas partes ſignum fuerit. Hæc ſiquidẽ oĩa in cõmentarijs de Iudicationibus expoſui, præterea in prognoſtici primiq; epidemiorũ: in quibus diſtincta ſunt, & quæ iam iam venturæ ſanguinis profuſionis ſunt ſigna, & quæ talia non ſunt.

61 *Vrinæ, quibus Abſceſſus poſt aures fiunt, ſi Celeriter & exigue concoquũtur, Vitioſæ: et ita Refrigeſcere, Malũ.*

Quod in hac quoq; oratione recenſetur particulare, eſt ſermoni vniuerſali ſubiectum: nempe, Vrina in morbo omni † celeriter & exigue concocta, deinde vero ceſſans, vitioſum quippiã indicat. Liquet aũt, q & refrigerari malum ſit, non in his ſolũ, verũ & oĩbus. Neq; n. in communibus B adeſt quippiam peculiare, veluti in ardentibus febribus: nempe, q vrentes hæ, ſummas partes nõ calfaciant, malignæ exiſtunt, benignis manſuetiſq; totum corpus æqualiter vrentibus.

† *Additur in quibuſdã antiquis,* ὑπερῶδες. *i. febrilis.*

62 *Qui Subſoporantur, Icteroſiq; exiſtunt, Neq; valde ſentiunt,* † *Venter his copioſe fluit: Forſan quoq;, & ſudeti netur Exoluuntur:* } *An & his Parotides fiant?*

† *Al. quibus ſingultus, uenter his copioſe fluit, forſan quoq;, & detinetur, hi exoluentur.*

Si ex nobis propria parotidum ſigna didiciſti, pernicioſe item habentium ſigna, facile, quæ nũc dicuntur, propria non eſſe tibi conſtabit.

63 *Suppreſſæ cum Rigore Vrinæ, Malæ, tum aliàs,* † *tum ſi ante ſoporatos Parotides prehenderint: An ſpes ex his?*

† *ſunt, qui uertãt. tũ ſi ante ſopor apprehẽderit: an parotidas in eo ſpes eſt?*

In his quidem, quæ antecedunt hanc, dictionibus, futurarum ſanguinis eruptionum cõcurſiones ſcribere voluit, ſed complecti, quæ propria eſſent, paucis, vt dixi, nequiuit. Rurſus quoque & alteram hanc dictionem ad prædictionem futurarum parotidum ſcripſit: ſed, quod peculiare ſit, nihil habet & ipſa, præter id, q & permiſta ſint quædam pernicioſa ſymptomata, ex quibus raro parotides fiant. Quod aũt neque ipſe de parotidũ generatione enunciare auſus ſit, id ſanè ex adiectione coniunctionis /an/ planè conſtat.

64 C *Ex Torminoſo Sedimentũ limoſum ſubluiidumq;, Malum: An ex Hypochõdrijs dextrum dolere videatur, Exoluanturq;? atq; his Parotides parum dolorificæ? Venter his omnibus copioſe fluens, Perniciem affert.*

In cæteris omnibus exemplaribus ſcriptum in principio dictionis reperi /torminoſo/ prętercq; * in exemplaribus Dioſcoridæ & Capitonis. Nẽpe hi ſcripſerũt ἐκ τροφώδεων, dictaq; apud eos eſt de vrinis oratio: atq; ob id reſidentias harum tum ab Hippocrate, tum ab ipſis, conſiderari, & nõ deiectionum, inquiunt. Dioſcorides igitur τροφώδεα οὖρα recenſeri ait, quæ πεπηγότα. i. cõcreta, quædã per ipſas inuecta habent, facto noĩe à verbo διατρέφεσθαι, quod eſt πήγνυσθαι. i. concreſcere. Neq; n. ignoramus poetam ita dixiſſe, καὶ περιστρέφεται κυκλοδὸς ὥς, quod eſt περιπήγνυται, id, eſt circulariter concreſcit. Cęteri ferè omnes expoſitores limoſas ſubliuidasq; in deiectionibus reſidentias dici nunc aiunt, quoties humectetur aluus, putantq; torminoſa conuenire: nẽpe eiuſmodi deiectiones cum torminibus prorſus fiunt. Subſidere aũt inquiunt ita deiectis liquidis reſidentias tũ limoſas tũ ſubliuidas, vbi praua affectio fuerit, in qua talia excernũtur: prorſusq; ijs, qui talia deijciunt, affectũ eſſe hepar aiunt, atq; ob id authorem adiecíſſe dictioni /an ex hypochõdrijs dextrum dolere videat? Nempe, q̃q̃ deiectiones eiuſmodi perpetuo hepaticæ exiſtant, non tamẽ D ſemper ſunt cum viſceris inflammatione: quo fit, vt orationi adiecerit coniunctionẽ /an/ q ſcilicet ita affectis dextrum hypochondriũ perpetuo dolere aſſerere non potuerit. Præterea, quod deinceps dictum eſt, exoluantur, hepaticum proculdubio ſymptoma eſt, vt in ſecundo epidemiorũ eſt demonſtratum. Poſt hæc de parotidibus ſcripſit. Videt aũt in his omnibus dictionibus ex concurſionibus quibuſdam prenotiones harũ ſcribere, atq; id eſſe maxime & in eo quod ipſi proponitur, & in præſenti dictione: ſed de his enunciare auſus non eſt, q̃q̃ in particularibus perſæpe vniuerſales enunciationes ſcribere conſueuerit. Præterea inquit /atque his parotides parum doloriſi cæ? rurſus quendam talem ægrum vidiſſe ſeſe oſtendens, in quo à natura, impetus quidã factus ſit ad parotidum generationem, à qua tñ cĩjci non potuerunt, quæ contriſtarent: contigitq; ægrũ copioſe fluente aluo pernicioſe habere, non iudicationis ſcilicet ratione, natura contriſtantes humores deorſum excernente, ſed propter facultatis, quæ in hepate eſt, imbecillitatem.

* *illue depoſui.*

65 *In Faſtidioſis quibuſdam Vigilantijs Parotides maxime.*

Adiecit in præſentia hæc, q ſæpius viderit & non ſemel. Quocirca per eã, quæ ſubſequenti ſuccedet, dictionẽ verũ eſt faſtidioſos eſſe, quibus excitanẽ parotides, ſed id ſufficiẽs nõ eſt: nẽpe, q de mentiam denuncient talia ſymptomata, ſupra declarauit. Si igitur, quæ Hippocrates nos docuit

† *Fastidiosum & vigilem uideris.*

† *Salubriter trahēti &c.*

† A *Locus certe ĩcod. græcis corruptus ẽ. arbitror tñ hunc eẽ clariorẽ sensũ. q̃ (mors) ob parotidas non euẽnit. Nã hoc ita eẽ, cõstat ex iis, q̃ scripsit, nẽpe quòd aderat febris acuta, q̃ non nacta periculo: quòd itẽ aderat ileꝰ, ĩ passio ẽ pernicios a: & quia nõ simplr ileũ scripsit, sed graue olẽtẽ ipsum eẽ uult, multo adhuc magis pernicios i passio ẽ: quocunq; n. mõ graue olẽtẽ ileũ itelligas, is pernicios ior ẽ non graue olente.*

†B *Et magis, ubi salubriter ẽ policeri uideat morbus, parotidũ generatio expectãda est.*

†C *Ex ãtiquis uertẽdũ. si pro lõgeũ morbus, ac salubris sit, si eger humorũ infestãtiũ ĩ petũ ad locos, qui circa caput sunt, hẽat.* ‖ 2. Epi. sec. 1ª.

†D *cũ et pro dignitate excretiõis morborũ, et ad ifernã corporis sunt, quorum &c. Vide Hipp. 2. Epi. sect. 1. et 1. Epid. in cõt. 2.*

* φαρμάκων. *sed forte πραγμάτων. h. rei.*

ante, contemplatus parotidas fore sperabis, deinde ægrum †veluti ex cíborum repletione fastidi E tum videris, parotidas excitandas expecta. Signa aũt, per quæ parotidas fore sperabis, sunt hæc: Primum sanè absceſſuum omnium cõe eſt, quod diutius † trahenti euenit ægro, deinde ſi morbus deſes fuerit & deorſum vergat, vel calidus & ſurſum repat, vel ceruicis capitiſq; grauitates fuerint, & dolores, & faciei rubor. Nam per hoc, ſi parotidas fore ante ſperaueris, certior prænotio erit, cũ, quæ in dictione relata ſunt, apparuerint. Sermonẽ quidem illum ante oĩa memoria teneri velim. Poſt hæc vero ſigna omnia ſingulatim dixi ab Hippocrate duobus iam libris ſcripta ipſa: quibus apponenda ſunt, quæcunq; per pulſus in ſingulorum prænotionem conferunt: quæ & ſi prætermiſſa quidem ab Hippocrate exiſtant, habes tamen ſcripta ea à nobis in pulſuum libris.

66 *Ex Voluulis male olentibus, cum Febre acuta, Hypochondrioq; ſublimi diutius perſeuerante, Parotides exurgentes Perimunt.*

In dictione hac facta quidem eſt obſcuritas quædam & ob ſcriptorem, facta quoq; & ob interpretes quoſdam, incertum eſſe exiſtimantes, vtrum ne ex vnoquoq; dictorum ſymptomatum vir nos ſperare velit, vt parotides fiant, an omnia vna concurrere. In principio quidẽ libri huius, cum mens authoris adhuc ignoraretur, congruenter incerta talia eſſe quis exiſtimare potuerit: vbi ve- F ro in toto libro propoſiti ipſius experientiã habuimus idoneam, cognoſcamusq; prænotiones ex eorum, quæ ipſe vidit, concurſione ſcribere, conſtat & nunc ex omnibus, quæ ſcripſit, ſimul factis nos ſperare, vt parotides fiant, velle. Quòd vero lethales ſint, ſi fiant, eſt manifeſtũ, q; & nũc videri in ita laborantibus factas parotidas ſecutam mortem, [a] † quæ ob parotidas facta nõ eſt: quodq; talia videanſ, conſtat ex iis, quæ ſcripſit: nempe, q; febris acuta erat non ſine periculo, quodq; velu ti pernicioſa affectio. Qm̃ vero amplius nihil ſcripſit, ſed graue olẽtem hunc eſſe vult, multo ſanè magis: quoñã ſiquidẽ pacto graue olentem intelliges voluulum pernicioſiorem eſſe non graue olente? Fieri aũt põt, vt graue olens intelligaẽ, primum quidẽ in quo ſtercus euomaẽ, ſignum maxime lethale: deinde, ſi graue olens fuerit reſpiratio: tertio, ſi ructus graue olens: quarto, ſi flatus talis: & quinto, ſi graue olens corpus: nempe Talis voluulus aliquando à nobis viſus eſt.

67 *Ex Surditate manſuete Parotides fiũt, tũ aliàs, tum ſi Faſtidioſum quippiã ſuperuenerit, & Comatoſis magis.*

Qm̃ aduerbiũ ἐπιεικῶς. i. manſuete, in medio dictum eſt eorũ, quæ multam, & eorũ quæ paucã, habent ſpem in omnibus ſymptomatis: ſic & hominem vocamus ἐπιεικῆ moderatum, & à quo nihil per vitam ſit nimis. Totus itaq; ſermo talis quidẽ eſt: Si ſurditas accidat, parotidas fore me- G diocriter ſpera. Adiectione aũt orationis, faſtidioſum quippiam, ſperat faſtidioſo facto ægro fore: idq; magis, ſi comatoſus ipſe fuerit. Verũ tũ hæc tũ antedicta non minus deſipientiæ & phrenitidis ſigna ſunt, q̃ parotidũ, cum non præfinite dicat, in bilioſis quidẽ humoribus ab initio morbi deſipientiæ ipſius potius eſſe ſignum, procedẽte vero morbo in crudis craſſioribusq; [b] † & magis vbi iã occupaſſe parotidũ generatio apparuerit: } hoc ſiquidẽ vniuerſale caput eſt in parotidi bus, [c] † ſi non amplius lateat, quod inualit, ita vt æger impetũ infeſtãtiũ humorũ caput petere ſentiat }. Põt itaq; quis hîc denuo hallucinatus in vnoquoq; eorũ, quæ ad ſupernas partes motũ indicant, ſcribere, tanq̃ ex prędictione, parotidas ſecuturas: ſunt vero & modo dicta impetus ad caput ſigna. Dico ſanè ſurditatem & comatoſum, non magis horum, q̃ eorum, qui ventre & thorace laborant, eſſe ſymptoma: cum vtriſcunq; autem fuerit, horum ſimul præcognitionem augebit. *

68 *Paraplegicis Parotides Vitioſæ.*

Paraplegías quibuſdam corporis partibus accidere ab affectu didiciſti, qualis eſt totius corporis affectus apoplexia. Videtur autem mihi viſis forſan vel duobus vel tribus paraplegicis nihil à parotidibus adiutis, ſignum vitioſum eas eſſe pronunciaſſe. Ego aũt non ſimpliciter dixerim malũ H ſignum eſſe ſuperuenientes paraplegicis parotidas: ſed, q; is abſceſſus morbo minor ſit, referre fuerit ſatis. Conſtat ſiquidem ex Hippocrate ‖ abſceſſus bonos eſſe, [d] † cum morbi circuitus ad inferas » corporis partes inſigniter deuoluitur, quorum neutrum parotides habent: Nẽpe & affectu mi- » nore ſunt, & ad inferas partes non fit deuolutio: quare, ſi id duntaxat, pernicioſum pronunciare * ſatis erit.

69 *Quæ Conuulſiuo modo cum Catoche Exacerbantur, Parotidas mouent.*

Quòd ex concurſione nihil obſeruatio reperiat, rerum fide didiciſſe in promptu eſt: niſi enim naturam rei, in qua prænotionem dicendo curationem faciemus, fuerimus contemplati, de ſinguſ lorum ſignorum vi iudicare nequaquam licebit. Et, niſi rerum ſingularum vires noueris, conflari ex iis quippiam nequit: id quod vos edocui in omni arte fieri, nedũ in medicinali. Atq; hinc, quãtum Hippocrates ſuperiores ſuos in virium cuiuslibet ſimplicis medicamenti inuentione euicerit, in omnibus ſuis eſt demonſtratum libris: id quod memoria tenere oportet. Ad præſentem aũt ſermonem, qui particularis eſt, tantum rurſus ex vniuerſali accepiſſe conuenit, quantum ad quod nunc dicitur, congruit. Catochæ etenim cerebri affectus ſunt, vt didiciſti, veluti & per totum cor-

pus

A pus conuulſiones: de quibus nunc ipſum dixiſſe par eſt, non.n. ſimpliciter de manu vel crure vel alia quapiã parte pronunciauit, inquiens, Quæ conuulſiuo modo exacerbantur. quanquã licebat. Conuulſionem autem ex repletione malam eſſe inquit Hippocrates. Conſtat autem cõuulſiuos affectus appellari, in quibus principio, aut non multo poſt, quã fieri cœperint, conuulſiones perſe uerant, ex repletione ortum habentes. Veluti vice verſa, quæ ex vacuatione, poſt ſudores multos, vel vomitus, vel deiectiones, vel ſanguinis eruptiones, vel inediã, vel vigilias, vel motiones tum multas, tum vehementes, fiunt. Nempe ex conuulſionibus aliæ, vacuationes conſequunt magis, aliæ ſtatim à principio repletiones. Propterea, vt parotides ex conuulſiuis comatoſisq;, vbi protrahunt, fiant, eſt rationi conſentaneum cunctante ægro.

70 †*Ex conuulſione, Tremore, Faſtidioq;, & Celeriter exigui poſt Aures Abſceſſus Proritantur.* †*Al. conuulſiũ, tremulũ, faſtidioſum, catochum, exiguos poſt aures abſceſſus proritant.*

Non in exemplaribus oĩbus, quibus ſcripta eſt hæc oratio, eadem habet verba. At in quibuſdã prædicto verborũ ſcripta eſt tenore. In aliis autem tali: Τὰ σπασμοτρομώδεα τρόπον παροξυόμενα, id eſt quæ conuulſiuo tremuloq; modo accedunt, cum catoche abſceſſus poſt aures ſuſcitant. *Laudo eos, qui in ſuis exemplaribus dictionem non ſcripſerunt: abunde ſiquidẽ nobis erat per B miſcente eo ſymptomata multa multis diſſimilis generis hucuſq; peruenîſſe, & non ab ægris receſſiſſe. Nempe ſymptomatũ Græcis ignotorum permiſtionem facere ſumme abſurdum per ſe exiſtit. Non autem fermè apparent in conuulſione tremoris ſymptomata: fieri ſiquidem non põt, vt ægris ipſis in conuulſionibus tremores deprehendantur: niſi vtiq; talem ſit author cõtemplatus ſymptomatum viciſſitudinem, vt, cum conuulſiones quidem relinquerẽt, tremulus fieret homo. Vbi vero conuulſio inciderit, nõ poſſe dignoſci mõdum arbitrantur. Symptomatum implicatio eiuſdem generis quædam exiſtit, verum ſuperuacua. Nempe ex catoche parotidas fieri abunde à nobis dictum, augente ſimul & generationis expectationem faſtidioſo ipſo. Immo vero & vrinarum affectiones expectationem ſimul adaugebunt. Nomen præterea σπασμοτρομῶδες id eſt conuulſiuum tremulumq;, prauum exiſtit.* *τρόπον. i. modum. ſed forte τρόμον. i. tremorem.

71 *An primum Capite doleant, vel & ſuperiore Sudẽrt parte, & Superrigeant? deinde & Venter deijciat, & Comatoſum quippiam fuerit? an & Aquoſæ vrinæ Pendentia alba habentes? & Varie albæ Graue olentes quodãmodo, deinde poſt Aures Abſceſſus? an, & Quibus eadẽ urinæ, Stillatiões è naribus frequẽtes? an et Lingua his leuis?*

Si, vt dixi, prænotionem ab his exordiretur, quæ ſcripſit Hippocrates tum in ‖ prognoſtico tũ in Prog. cõ. 2. t. C in epidemiis, de abſceſſibus omnibus vniuerſale quoddam fieret, & ex iis, quę ab ipſo dicta ſunt, ad 67. 4ª. 205. d ſecurius pronunciandum adiumentum. Nam, ſi abſceſſum fore ſperaueris, humorum conſidera inclinationem, ad quam videlicet fiat partem: atq; ita, vbi ſingulorum capitis ſymptomatum vires adnotaueris, parotidas fore tum magis tum minus ſperabis. Exempli igitur gratia de iis, q̃ nunc ante oculos poſuit, ſermonem facere non malum fuerit. Capitis dolor ex eorum eſt numero, quæ humorum ad caput inclinationem ſignificant: Sed, q; ſuperiori ſudãuerit parte, puſillam ad eiuſmodi præſenſionem facultatem habet: Sed maiorem habet, q; ſuperriguerit. Deiectionem vero aluí quonam quis pacto generationis parotidum ſignificatorium eſſe dixerit, haud ſcio: cum potius modo contrario contriſtantium humorum ad infernas partes inclinationẽ operetur. Comatoſum ad parotidum generationem ſignum effatu dignũ exiſtit. A quoſæ præterea vrinæ, in quibus alba ſublime petunt, ad prænotionem per accidens conferunt: qm̃ aquoſæ quidem abſq; albis pendentibus incoctum eſſe morbum ſignificant: quæ vero ſubſtantiam ſecundum naturã habẽt, atque præter id pendens album continent, coctum morbum eſſe indicant abſque abſceſſu. Oportet igitur eas neque prorſus incoctas, neque abſolute concoctas eſſe, vbi natura abſceſſum factura ſit. Quæ vero varie albæ & graue olentes fuerint, raro quidem abſceſſum, qui fiat, habent: quòd ſi D aliquando habuerint, malum habebunt. Bene igitur adiecit addubitans /an, & quibus eiuſmodi vrinæ, ſtillationes è naribus frequentes? malignitates ſiquidem in ſuccis incoctis, & ſi ad caput ferantur, ſtillationes magis è naribus malignas faciunt, non parotidas. Oratio præterea /an & lingua his læuis? dubitatiua eſt: nempe in prædictis & febres malignas fieri, & linguam exaſperari rationi magis conſentaneum.

72 *Quibus Ampliter & crebro Spirantibus Morbus regius & Febres acutæ cum Duris hypochondriis Refrigeratæ fuerint, his Abſceſſus magni ſecundum Aures ſuſcitantur.*

Πνευματουμένους eos, quibus magna eſt & frequẽs reſpiratio, dixiſſe videtur: qm̃ & in ‖ libro de de Vict. rat. in mor. acu. cõ. 1. t. 56. 2ª. 114. b victus ratione i morbis acutis hoc pacto eos nominauit Hippocrates. Iure optimo ſuſcitãdos poſt aures abſceſſus ſperat, nempe & rõne nõ caret, atque hoc ſæpius fieri videmus. Si vero πνευματουμένους eos dixerit, qui ventre inflantur, vt non nulli intellexerũt, qui & πνευματώδεις ſcribunt & πνεύματα, nihil hoc ad parotidum generationem cõtulerit, ſicuti neq; morbus regius. De febribus aũt acutis & præſertim ardentibus dictum eſt antea, ſanguinis eruptiones mouere, ſanguinem tum fundentes, tum ad caput ſurſum ferentes. Quæ nam præterea dura hypochõdria dicat, non clare cognoſcere poſſumus, propterea q; dolẽtia nõ adiecerit: nẽpe hoc adiecto iam phlegmo

nen horum indicabit: non adiecto vero, frigidiusculum tumorem scirrhosum magis, quã flagran E tem. Soluũtur vero talia absessibus magis, non sanguinis eruptionibus: nẽpe in ijs, quæ inflam mantur, sanguinis eruptiones maxime fieri conspicimus. Propter alienã vero authoris enuncia tionem cognoscere exquisite non possumus, an prætermissum sit nomen doloris, obscurius tum pronunciante tum scribente ipso: an hypochondriorum duritiem vere scirrhosam intellexerit. Verbum vero/refrigeratæ fuerint/nempe & id dictum est, potest significare non solutam esse fe-

*In impressis legitur ἀναστροφὴν. i. reuersionẽ. sed in quibusdam antiquis habetur ἀναφοράν. i. ad superna latationem.

brem, sed partes corporis inferiores, cum alijs collatas minus calidas esse: vt caliditatis reuersionẽ ex ea re conijciamus. Cum vero magnos absessus in eisdem fieri dixit, videtur mihi in aliquo vi disse: & ita de particularibus pronunciasse, tanc̃ vniuersaliter pronuncians: satis siquidem fuerit pronunciationem sine nomine /magni/ scriptam fuisse.

73 *Quibus Comatosa, Fastidiosa, Hypochödria dolentia, & Cruenta exigua, in his Parotides excitũtur: antea autem Faciei signa.*

Quod futurus quidam absessus ex ijs, quæ Hippocrates scripsit, sperabis, deinde in qua corpo ris fiet parte, vtilem habebis dictam concursionem: nam Comatosum, si & aliud symptoma, paro tidas antegreditur: Dolentia vero hypochondria phlegmonen habent, si quis animaduerterit. F Cum autem hæc ita habeant, ad generationem conferent, & fastidiosa, & cruenta, symptomata.

*Al. uomitoria.

*Al. uomitoria.

Quod vero in calce orationis dictum est/antea autem faciei signa/valde vtile existit, si quis conuenienter orationem intellexerit: cõuenit autem hoc pacto intelligere, vt verus fiat sermo: verus autem erit, vbi intelligi hoc sensu intellexerimus: Ante parotidum generationem faciei signa cõ siderare oportet, sunt autem hæc, rubor, tumor præter naturam, oculorum humiditas, caliginosa visio, & quæcunc̃ talia. Si quis vero non omnia, quæ circa faciem apparent, intelligere voluerit, saltem tumorem præter naturã prorsus intelligere oportet. Postc̃ enim dixisset/in his parotides exciuntur/deinde serie continuata dicens/antea autem faciei signa/videbitur enunciare à commu ni intelligendum verbum/ exciuntur.

74 *Ventre Nigra Stercorosaq; deiiciente, Coma superueniens Parotidas excitat.*

Haud recte scripsere quidam/ventre nigra stercorosaq; biliosa deijciente/neq; in antiquis repe ri exemplaribus, neq; quisc̃ eorum, qui librum enarrauerunt, hanc nouit scripturam. Quin & bi liosa, quę de pallida bile ab antiquis medicis dici cõsueuerũt, non sanè dicta essent eodẽ sensu, quo nigra. Hac de causa vocabulũ/biliosa/expunxi, scriptũ/nigra/quidẽ à Capitone in ipso contextu, G in margine vero à Dioscoride. Videtur autẽ mihi libri huius author cõcursionem hanc in ægro contemplatus, totam voluisse explicare, †ea, quæ ex quodã parotidas significãtis antegressi conse quio fiunt, nequac̃ distinguens. Sufficiens nanq; ipsi signum est coma.

†Ex antiquis clarius. nõ di stinguẽs ea, q̃ casu quodã pa rotidas pceßeruũt, ab eo, quod uere parotidas significat. legi tur. n. προηγησάμενα, non προηγησαμένου.

75 *Tussiculæ cum Sputatione, Absessum post Aures Tollunt.*

Potest & thorãcem scribere: fieri siquidem potest, vt facta intro inclinatione, per canalem natu ralẽ effluat, quod tenuius est ex conficientibus parotidas succis, ad oris capacitatem, & ita sputatio nem fieri: consistẽtibus aũt ita rationabile quidẽ alias apparere parotidas. Nẽpe verbũ ἀπαλλάσσει proprie vacuare significat, ipsum aũt vacuari cõsequunt & cõtrahi ĩ se ipsum, & mollius fieri.

76 *In Capitis dolore Coma et Surditas Absessum aliquem post Aures Eructant.*

Vere semper hæc signa sunt parotidum, quoniam ita fore absessum quendam ante sperauimus. Succi enim ad caput recurrentes, calidi quidem & tenues, desipientias & sanguinis eruptiones procreant: crassi autẽ & frigidi, comata & parotidas. Capitis dolor vtrisq; communis existit, veluti & surditas: sed calidis magis capitis dolor, frigidis vero surditas: Comatis vero nomen scri H ptori satis fuit, qui scilicet lethargi appellationem toto subticuit libro.

†Al. ἐπαίρει. i. attollũt.

77 *Hypochondrij contentio, cùm Comate Fastidioso, & Capitis dolore, Parotidas† Effluere faciunt.*

Rursus & hoc loco coma vnà cum capitis dolore signum indicandæ parotidum generationis effatu dignum existit, coindicat autem & hypochondrij contentio. Per hanc itaq; appellationem phlegmone indicatur, neq; n. magna est ipsius indicatio. Si vero absq; phlegmone cõtentio fiat, in humorum ad superas partes inclinatione signum ad parotidum generationem notabile existit, sanguinisq; ostendit eruptionem. Fastidiosum vero per se quidem parotidas nullo pacto indi cat, sed simul apparens, dictæ concursioni fidem addit.

*Al. doloroſi post aures ab ſceſſus.

78 *Dolores Absque iudicatione soluti, Inutiles.*

Iam sępius sermo hic tũ particulariter, tum vniuersaliter dictus est: meliusq; ostendit, si adijciat, repente occultati: nam καταμολυνθέντα solutionem, quę sensim fit, significat. Repente vero occul tari dolorificas affectiones absq; hoc, q̃ in alia quadam, quæ manifesta sit, parte absessus fiat, transmigrationem contristantium succorum ad viscera ipsa factam ostendit.

PROGNOSTICA HIPPOCRATIS
CVM GALENI COMMENTARIIS
Laurentio Laurentiano Florentino interprete.

Ad veterum exemplarium fidem recognita.

ARGVMENTVM LIBRI

Proprias Indiciorum omnium vires explicat, quæ ad Præsagiendum in Acutis, Cæterisq; qui ex ipsis fiunt, morbis sumuntur.

Quàm sint Necessariæ Medicorum Prædictiones.

1 C

Edicum vti Prouidentia (vt mihi videtur) Optimum est.

Pro præsensione dixisse prouidentiam perspicuum est: igitur infert, Præsentiens enim & prędicens coram ægro. Cęterum prętexuit operi prefationem, vtpote necessariam (q̃q̃ non admodum vtatur prefationi bus) ob quosdam medicos, vt par est, qui illius seculo extiterunt, quales & nunc sunt, sese nominantes methodicos, medicorum officium habe ri dicentes, aut præsentem conseruare sanitatem vt in bene valentibus, aut reuocare corruptã vt in ęgrotantibus: vaticinatoris vero interesse, prædicere futura. Itaq; docet Hippocrates ex præfatione, q̃ vsui medi corum presagia habeant, ośone in tria capita diducta. Primũ est, quod ęgri, mandatis medici parẽt propensius: Secundum, q̃ medicus prędsentiendo, quę ęgrotãtibus euentura sunt, de lõginquo ob uiã it: & Tertiũ, q̃ crimine vacat internitionis ęgrotãtiũ. Porro voluit, vt hoc nihilo minus medi co insit, q̃ vt salutis causa cẽseat. Sed iã adijciamus dictionibus ea, ex qbus singula capita adstruat.

2 *Præsentiens enim & prædicens Coram ægris Præsentia, Præterita, & Futura, Quæs; infirmi omittunt, enarrans, Creditur agnoscere magis ægrorum res. Hinc Audent homines-{magis}-se concredere medico.*

Primum caput hac astruit oõne, audere dicens hoies-{magis}-se concredere manibus medico rum, quoties prædictiones haudquaq̃ intercidãt. Ita. n. efficitur, vt credaẽ medicus exquisite agno scere oẽs ęgrorum res, id est qualis nam sit ijs constitutio morbi. Atq; ad hunc modũ sequela texiẽ D demõnis: Ex prædictione creditur medicus agnoscere naturam ægrotationis: porro, qui creditur agnoscere naturam ægrotationis, ęgros habet obsequẽtiores: ac demum, qui ęgros habet obse quentiores, morbos facilius sanat. Quæq; infirmi omittunt, enarrans. Infirmi omittunt, nõ quæ nullo pacto agnoscunt: quemadmodum non nulli interpretes insicite prodiderunt, sedes in profundo corporis perpessas, aut causas, & item affectiones earũ: sed ex causis, procatarctícas nomine. i. prægressas: ex accidẽtibus aũt, ea, quę euidentia circa corpus sunt, ac sensibus vsurpantur, ver bi gratia, in pulmonia maxilla rubicunda: nã quædã horum infirmi dicere refugiunt. Ergo, quæcunq; talia per enarrationẽ infirmi nequac̃ dixerũt, simul atq; audierint à medicis relata, eos optima ratione demirantur. Cæterũ, quo nam modo id fieri conueniat, procedente sermone docebo.

3 *Ita Curationem optime molietur, prænoscendo ex præsentibus futuras affectiones: Fieri enim non põt, vt ægros omnes, sanos faciat: Id enim melius foret, quàm præsentire futura.*

Secundam præsensionis vtilitatem hoc loco persequitur. Etenim, vbi medicus agnoscit exqui sita ratione affectionem ægri, quosdam prohibebit affectus, qui eam sequi assolent: quorundam prohibebit magnitudinem: omnibus vero in commune recte prospiciet & præcauebit, quemadmodum bonus gubernator per futuram tempestatem.

Cum

4 *Cum autem homines intereant, Alij prius, quàm adhibeãt medicum, ex vi morbi: Non nulli adhibentes etiam* E *medicum, ſtatim moriuntur, alij diem viuentes vnum, non nulli paulo plus temporis, ante, quàm medicus arte ſingulis morbis repugnet. Oportet igitur agnoſcere talium naturas affectionum, quantum ſupra vires corporis ſint: Pariter & ſiquid in morbis Diuinum ineſt, illius quoq; ediſcere prouidentiam. Ita enim merito commendabitur, & bonus medicus erit. Etenim, ſuperesſe qui poſſint, eos uel magis poterit recte ſeruare, ex multo ante tempore ſingulis conſulens: Atq; morituros euaſuros q; prænoſcens ac prænuncians culpa vacabit.*

Hoc ſermone, duo prędicta vtilitatis capita, q̃ in preſentiẽdo eſt, adhuc adſtruit: adijcitq; eis tertium, Inſontẽ abolitionis crimine fore medicũ dicens, quoties conualituros aut morituros ægros prænunciet. Igit̃ adoleſcentẽ medicus quidam nuper incipientẽ ſudare ſyncopoſe, demiſit in balneum: tũ aũt ſudoris copia effluente medicus gauiſus eſt, tanq̃ exquiſite opportunum tps coniectaſſet: paulo poſt mortuo ægro medicus à familiaribus, tanquam ægrũ interfeciſſet, accuſabatur.

Hactenus fecimus huiuſce præfationis enarrationẽ, præter quã ſignificationis verbi/diuinum/ breuiſſimis: quod, inquam, enarrationis genus congruit ijs, qui periti ſunt circa principia, ac ad libri vtilitatem feſtinãt. Inſuetis vero dictioni græcæ, aut ſequelæ in orationibus ignaris, aut vtiliſſima contemnentibus, diuerſantibus etiamnum in cauillis & argutiolis orationum, aliius enarratio F nis modus, prius eſt, longioribus claudens: quẽ præterire oẽm licebit ad vtilitatem feſtinãtibus, in medio relinquentibus librum, dum ad eam veniãt dictionẽ, cuius talis eſt initium: Conſiderare conuenit hunc in modum per morbos acutos.

Altera Longior Enarratio Præfationis

Medicum vti Prouidentia (vt mihi videtur) optimum eſt. Non ſecundum communem Græcorum conſuetudinem videtur Hippocrates vſurpaſſe προνοίας ideſt prouidentiæ, nomen, etenim curam & diligentiam ita appellant: quemadmodum Euripides indicauit dicens, Hæc moriens, tamen multam prouidẽtiam habuit, vt honeſte caderet. Quinetiam verbum προνοεῖν. i. prouidere, per omnes modos infinitum multitudine eſt iuxta Græcorũ intellectũ, pro eo, quod eſt curã gerere cuiuſdã rei, & præparare ſemper vtilia. Præterea prouidentia mundum gubernari, vulgata alioqui & trita quæſtio, eam ipſam indicat ſignificationem. At vero Hippocrates nõ ita, ſed pro præſenſione prouidentiam dixit (mihi videtur) non ſimpliciter, ſed à communi quadam ſignificatione ſm vtranq; appellationem. Quod enim mente videantur quædã, anteq̃ fiant, prędui dere apud Homerum, & item præuidẽtiæ vocabulum factum eſt: & ab ea ipſa præſentire & item G præſenſio. Quocirca, quicquid natura ſenſile ratiocinatione perueſtigamus, anteq̃ intueamur, præuidere hoc merito dicimus, indicãtes verbo, vt talia mẽte videamus, anteq̃ fiant: & ob eã rem, quæ geruntr̃, ſi fiant derepẽte, ſine arbitrio & cogitatione: ſi conſulto, cũ prouidẽtia fieri dicimus:

« id quod Soloni quoq; eſt proditum, hunc in modum: Interſtinguant perpendãtq; iudices Areo-
« pagitę, conueniet, num cædes, vulnus, incendium, prouidentia cõmiſſum ſit, & item medicamentum ſi quis adhibens interemit. Quinetiã Rethores antiquiores ſępenumero talia verba & nomina vſurpant: in quibus, quæ prouidentia geruntur, diducuntur aduerſus ea, quæ ſine vlla cõſultatione & deliberatione cõtingũt: Verbi gratia, ſi quis inuitus alterum obleſit, aut ſi percuſſit obirtus, haudquaq̃ prouidentia extitiſſe dicunt: ſed, ſi quis multo cogitauit ante aliquid tale commitere, & conſiderauit, quo pacto, prouidentia id commiſſum volũt. Id ergo cõe ſignificatur apud Græcos de prouidentiæ vocabulo, bonarumq; & malarum geſtionum: nec, vt quidam exiſtimãt, de bonis tantũmodo dici aſſolet. Etenim ea ipſa quæſtio, vtrum fortuna quadam regaĩ mundus,

Al. non de. an prouidentia, dẽ cõi ſignificatione relata eſt: qũo ex oppoſito fortunæ dilucet. Porrò quidam non fortunam, ſed caſum, aduerſum prouidentiam diuidunt, idem vtraq; appellatione ſignificantes. Quin etiam ſæpenumero dicitur à philoſophis mundũ melioris prouidentia gubernari, me H lioris appellationem adijcientibus: propterea q̃ ſciant prouidentię vocabulum melioris deteriorisq; cõe eſſe. Mihiq; videtur, vt prouidentia ex aduerſum dicta fortunæ, non ita dicatur ex ſignificatione communi: ita enim vocata prouidentia, bonarum functionum tantummodo nominatur: Vniuerſi enim prouidẽtia, haudquaquam eſt functionum malarum. Si igitur prouidẽtia ſecundum hãc communem ſignificationem dicta eſt, conſtat, vt ita appelletur ea ratione, q̃ aliquid antea, q̃ fiat, mente videatur. Parí modo præſenſionis vocabulum factum eſt. Si enim, quæ ſenſibus ſuapte vi & natura vſurpantur, quibuſdam perueſtigamus indicijs, merito talia dicimus προορᾶν. i. prędere, perinde quaſi νοεῖν. i. mẽte videre, dicamus ante, q̃ oculis cernamus. Ita efficitur, vt rerum, quæ per tria accidant tempora, præſenſio ſit. Vates enim nihilo minus demirandus eſt, qui, tanquam præſentia, dicat præterita, quæ non vidit ipſe, quàm qui futura prænunciet: parí ratione, qui ea, quæ nunc gerũtur quidem, ante quàm videat, nihilo minus, q̃ ille, bonus vates eſt. Id igitur Hippocrates indicauit dicens, Præſentiens & prædicens coram ægris præſentia, præterita, & futura. Eiuſdem ergo artis intereſt præterita, quæ non videris, dicere, vt extiterint: & item præſentia, atque etiam poſt futura: Vſu vero inter ſe admodum diſſident: futurorum enim præſenſio vtiliſſima eſt: præteritorum vero inutilis quidem alijs, ſed vtilis vni medico, cui libeat artem

A tem ſtram oſtentare. Cæterum hæc, q̃q̃ non ſint medicinalis propria artis, tñ enarrationi nimiũ cõ cinunt, explicãti ſimplicitas in cõmentarijs noſtrum ſignificationes. Illud ex ſuperabundanti quidem relatum eſt ad enarrationem, vtile vero ad aliquid aliud, quod quidã dicũt expoſitores de moribus ſcriptoris, modeſtiã cõmendantes ẽt hoc loco dicẽtis/vt mihi vr̃, optimum eſt. Potuit. n. dixiſſe/medicũ vti prouidentia, optimum eſt/ipſe vero hac quoq; parte adiecit verbum/vt mihi videtur. q̃uis ſcripturus huius decreti demr̃onem. At vero, quę Herophili ſectatores dixerunt, diuidentes præſenſionẽ à prædictione, non ſolũ inutilia ſunt vel impropria ſignificata, ſed ſophiſtica & falſa. Atqui vñr rerum diſcrimina docere, nõ de ſignificatis inſtitutiones tradere: primum in eo ipſo peccãtes, q̃ neſciãt ſe de ſigñatis facere ſermonẽ, non de natura rerũ vtiliũ medicinę. Sẽcio enim p̃ſenſionis noſtrę cõtenta dr̃ magna ex parte, ſi firma ſit: interdũ vero, & ſi qd deſit, ne firmiſſima ſit, tunc ſiñr noſtratur. Quo circa non nunq̃ cũ adiectione dicunt ij, q̃ talia enarrãt, interdũ exquiſitã ſenſionẽ, interdum ratam, qñq; firmã, aut ẽt perpetuã, ex ipſa adiectione indicãtes nequaq̃ ſigñari ſemp firmũ de noſtre ſenſionis. Parí rõne p̃ſenſio duplex eſt: altera firma, verbi gr̃a, ab hyeme futurũ ver eſt, à quo eſtas, poſt autũnus: nõ firma altera, in ijs, q̃ Aratus verſu cecinit de Luna:

« Si vero cornu ſublimius annuat illi,
« B Vim Boreæ expectes: Auſtrum, ſi recta ſupinat.

Ita. n. fieri magna ex parte obſeruatum eſt, atqui interdum non ita contingit. At vero Herophili aſtipulatores volunt præſenſionem eſſe firmã & ſtabilẽ: prædictionem vero non item. Multa. n. prædici dicunt, q̃ non eueniant: perinde vt quis poſſit prædicere ea, quæ non præſenſit: aut aliud voce eloqui, q̃ quod eſt animo cognitum: q̃ ſi nolint appellare cognitum, prorſus nominent opinatum, † ita vt antecedat in animo prædicentis. Sed, ſi non dicant præſenſionẽ, ſed prępinationẽ, non tñ græci vocant præopinationem: qũo nec Herophili ſectatores, etſi parte plurima barbariſſant. Aut igitur præopinationem lege ſanciant diſſidere à præſenſione, pariter ſuadentes hominibus recipere legis ſanctionem: aut, ſi id facere non queunt, vocabula rerum ſm conſuetudinem inaudiant. At vero in conſuetudine eſt medicis, ſpem de futuro magna ex parte & item firmã, no minare præſenſionem. At fidi medici intereſt non talia veſtigare, ſed quo pacto quiſpiã in ægris prædicendo ventura, maxima ex parte verus ſit, raro falſus. Etenim vocula, maxima ex parte, ſingularis quidem eſt, ſed rerum plicas multiformes agnoſcit, iuxta maioris minorisq; rationem. Si quis igit̃ viginti prædictionibus oberrat ſemel, interpellauit perpetuitatẽ: melior tñ eſt, q̃ qui bis à fine prædictionis intercidit: rurſusq; melior hic eſt, q̃ qui ter: qũo rurſus ille, c̃p qui quater elu-
C ſus eſt. Quanq̃ promiſcue tribuitur omnibus, conſequi finẽ magna ex parte. Talem ergo docendi viam, ex qua auſpicatus quiſpiã ſæpius alio conſequatur finem, admittere, ſuperuacuam aũt in ſignificationibus noſtrum operoſitatem abalienare & defugere conuenit: quã Prodicus tantus ſophiſtes exoſculatus, peritioribus grauis moleſtusq; erat: ſubindeq; à Socrate mordebaĩ apud Platonem, in cæteris alioqui cõmendatus. Sed non recte fortaſſe feci inter initia memoràs Herophilum: præſtat. n. indicare vera prępecta medicorũ, ijs, qui ſtudeant miniſterijs artis, neq; morari eos bifariam, partim docendo deliras fabulas ſophiſtarum, partim refutando. Rectius. n. erit vtilia in his cõmentarijs tantũmodo perſequi, quærere vero alio volumine, & conſiderare in maiori ocio, quæcunq; Herophilus in prognoſticũ Hippocratis obloquatur. Qvęq; Infirmi omittunt, enarrans, creditur magis agnoſcere ęgrorũ res. Oportuit eos, qui talia enarrare aggrediuntur, † oſtendere ipſa re, quam ob rem ita ſcribere audeant. } Etenim promptiſſimum eſt, quicquid libeat, ſcribere: difficile vero talẽ indicare contẽplationem, ex qua magna ex parte conſequaĩ finẽ, dicendo ægris nõ futura ſolum, ſed ẽt ante facta, quibus ipſe nequaq̃ interfuit, & itẽ præſentia circa ægros, q̃ non dũ audiuit ab eis, nec ipſe agnõuit: quẽadmodũ nos in ijs, q̃ dicemus, erimus merito credẽ di, quoties operibus ipſis pręſtruamus contemplationis veritatẽ. Cæterũ, ne cogamur ſemel atq; D iterum eadem ſcribere, nunc in enarranda præfatione, & item poſt in enarrandis particulatim dictionibus, ſatius duxi hęc omnia ſeruare in enarrationibus dictionum medicinaliũ, q̃ in hoc libro ſunt, dicendis, maxime quia id non dũ quiſpiã fecit ex ijs, qui librum enarrauerũt, alioqui maxime neceſſarium. Quod. n. cẽſuit Hippocrates exercere medicũ, quantũ in hęc agitur, omiſit, nequaq̃ indicãs, quo pacto conueniat p̃terita, aut præſentia, non p̃ſpecta à nobis ſenſibus, p̃ſentiri. Et, Si quid in morbis Diuinum ineſt, illius quoq; ediſcere prouidẽtiã. Quid nã ſit Diuinũ illud, cuius fieri admonet preſenſionẽ, inter expoſitores diſſenſio eſt. Non nulli putant ob iram quandã deorum hoibus accidere morbos, dicuntq; teſtimonium huius opinionis ex ijs, qui vocatas ſcripſerũt hiſtorias citra rõnis adminiculum, nequaq̃ indicantes, vtrum fuerit Hippocrates huius opinionis: quod, inq̃, erat officium boni expoſitoris. Non. n. ſimpliciter dicẽdum eſt per enarrationes, quicquid nobis videatur verum, ſed quod ſit ſm ſententiã ſcriptoris, q̃q̃ fuerit falſum. Videtur. n. Hippocrates nullo ſuo libro cauſam ægrotationis in deos refundere, qui & ‖ βλητὰς. i. percuſſos, vndenam ducti veteres ita vocarint, volumine de victu acutorum morborũ oſtẽdit. Hic igitur liber cõfeſſe verus germanusq; eſt. At libro, ‖ qui eſt de ſacro morbo, multa quoq; ſcripta ſunt ad obſtirpãdam ſuſpicionẽ eorum, q̃ à diis mitti ęgrotationes cõtendunt. Nõ igit̃ epilepſiã putamus diuinũ eſſe morbũ, neq; amorẽ: id. n. credentes quidam, verã quidem ſcripſerunt hiſtoriam, deprehen-

diſſe

† *ita ut antecedat in animo prædicentis ſi non præſenſio, at certe præopinatio, non tamen &c.*

† *oſtendere prius ipſa opere, ita deinceps ſcribere audere.*

Aliter, midit.

de Vict. rat. in morb. acut. cõ. t. t. 35. 7ª. 11. 4. b

In lib. de Morbo Sacro ſtatim in principio.

disse Erasistratum ob amorem ægrotare filium regis: diuinum tamẽ esse nequaq̃ docuerunt, neq; E
ab Erasistrato, neq; ab Hippocrate vocatum, neq; ab alio quodam medico, amorẽ. Porrò eos, qui
gracilenti sint decolores ue aut insomnes aut febricitantes ex causis amatorijs, illo capite comple
ctuntur maiores, quo de causis procatarcticis, i. prægressis cõmemorant. Cum. n. hę in plura didu
cantur genera, vnum ex his tristitia est. Tristantur vero, hi quidem intermortuis liberis, aut neces
sarijs, aut cognatis, aut amicis: illi vero, expectantes se ipsos vel suos affici, vel ẽt patriam oẽm fo
re euersam. Iuidem tristãtur studiosi pecuniarum priuati pecunijs, vel ẽt ambitiosi priuati gloria,
& item alij oẽs ita afficiuntur. Ex his ergo sunt, qui ob amorem tristantur, haudquaq̃ diuinũ per
pessi, sed humanam affectionem: nisi quis credat poetis, qui Fabulantur dęmonem quẽdam pu
sillum, recens natum, gerentem faces ardentes, homines quosdam in hãc agere affectionem. At
vero, qui decretorium genus dierum diuinum appellet, suum quendam comprobauit affectum,
haudquaq̃ prodidit Hippocratis opinionẽ: Non. n. simpliciter, quęcunq; causas habent incogni
†Al. sed certe ea, admirãda dunt. ut Vocamus, non diuina. tas aut inopinabiles, diuina vocamus, †sed vbi mirabilia habeantur duntaxat: }quanq̃ nec ignora
quit Hippocrates causas decretoriorũ dierum, vt in commẽtarijs de diebus decretorijs à nobis per
pensum iã est. Igit, vt docui, nequaq̃ memorare conuenit per has cõmentationes, quæcunq; pro
dita perperam sunt, sed quæcunq; verisimilia & consentientia videantur. Et ob eã rem, q̃ ab He- F
rophilo perperam scripta sunt in præsensiones Hippocratis, dilata ad alium locum dissimulabo:
idq; nunc, & toto deinceps volumine ipse efficiam, & itẽ commoneo faciendũ ijs, qui in tales inci
dunt cõmentationes, quo minus culpent me multa expositorum errata de cõsilio reticẽtem. Sed,
si diligenter lecturi sint, quæ à nobis sunt prodita, illa ex se ipsis æstiment atq; arbitrentur, licebit.

Ergo omittentes nugas, q̃ de Diuino circũferuntur, nitemur ipsi eam rem sm Hippocratem ve
stigare. Igitur, vt vnum aliquid adartẽ medendi attinens, Diuinum sit, nec solum ab Hippocrate
cõmendari cognitionem eius, sed ẽt ostensam esse, cuiuis perspicuum est: Scriptor. n. deridiculus
foret, cõmendans rei cognitionem, quam nullo pacto docuerit. Quare, ipsa Diuini præsensio vnũ
ex ijs sit, oportet, quæ ab Hippocrate dicta sunt. Itaq; dicamus, fidentes iam, non aliud haberi id,
3ⁿ. Aph. 11. Ext. ord. 20. h Et li. d aere, aquis, & locis. 2ⁿ. 4. cap. 6. a. d. prætereq; ambiẽtis nos aeris conditionem, de qua scripsit in sententijs ita: ‖ Si hyems squalida & » aquilonia fuerit, ver vero pluuium australeq;, febres acutas fieri æstate necesse est, & lippitudines, » & intestinorum difficultates, maxime mulieribus, & ijs, qui humidam habent naturam. Hæc & »
alia, quæ deinceps sunt prodita, præsensiones sunt eorum, quæ in nobis ob circũfluí aeris causam
infestant: de quibus per sententias breui summa, quasi decursu per capita; cõmonuit, sed libris de
morbis vulgarijs latius docuit, in hoc vero prognostico omisit, q̃q̃ ad hãc contẽplationẽ attineãt. G
Itaq; rectius erat quæsiuisse, quam ob rem dicere supersedit, quid nam diuinum habeatur, q̃ prau
ue enarrare. Mihi vero videt ob libri magnitudinem haudquaq̃ adiecisse huic volumini doctri-
Insta. cõ. 3. t. 38. 212. a nam de vulgarijs morbis: & ob id simul, ac absoluit librũ, in calce hæc adscripsit: ‖ Oportet quoq; » impetum morborum vulgariorum cito considerare: nec non tenere tpis cõditionem. Ergo, cp ne »
cesse sit agnoscere medicum, si quid aliud, quod ad præsensiones attineat, ita etiã geniturum mor
borum vulgariorum, indicauit: proprium vero volumen seorsum illis dicauit, per sententias, in-
quam, vt est proditũ, breui summa: libris vero de morbis vulgarijs, fusius tractatum exoluit. Quã
ob rem non nulli expositores statim ab hoc opere libros de morbis vulgarijs merito enarrauerũt,
& nos similiter faciemus.

Notæ Ex Facie

5 *Considerari aũt cõuenit hunc in modum per Morbos Acutos: Principio Vultum ægroti, sit ne Similis bene Valen tium, potissimum sui, ita. n. Optimus erit: Si vero quàm maxime Contrarius simili sit, Horrendissimus est.*

Perspicue indicauit, cp hoc libro de morbis agat acutis. Incepit aũt ab indicijs, quæ in vultu exi-
stũt, eo cp in primis appareant, & vim obtineãt magnam. Quòd hæc igitur in primis appareant, H
cuiuis perspicuũ est: quòd autẽ vim ad præsentiendum obtineãt magnã, deinceps discas, licebit.

Atq; in primis reuocet in aium cõis totius medicinalis artis præfatio, quã libro κατ' ἰατρεῖον præ »
de lis q̃ in medicat. fiunt, cõ. 1. t. 1. 7ª. 197. f. texuit hunc in modũ: ‖ An similia, an dissimilia sint, statim inter initia cõsiderandum, à maximis, »
à facillimis, ab ijs, quæ ex toto, & vsq; quaq; accedunt: &, q̃ contueri licet obtutu, tactu, auditu, lin-
gua, & aio vsurpare: Non. n. præsensio solũ, verũ ẽt agendorũ indicatio ab his inchoantur. Ac de
agendis quidem, libro de curandi via & rõne definitum iam est: De p̃sensione aũt nũc agendum
est: remonẽdũq;, vt interfit præsentiẽdi artis, non solum futura, sed ẽt præterita ac p̃sentia, ex qui-
busdam indicijs in corpore inuenire. Sed præsentium cognitionẽ proprio & suo noie consueui-
mus noiare διάγνωσιν, i. dinotationem. Itaq; considerandũ admonet vultum ęgroti inter initia,
1. Epid. cõ. 3. t. 1, 3ª. 117. a similis ne an dissimilis bene valẽtium sit, sed potissimũ sui. Nam & hoc vnũ de dogmatibus Hip
pocratis est, vt non solũ ex ‖ cõi natura oium, sed ẽt ex propria vniuscuiusq; præcepta artis cõside-
rentur. Qũ enim conferri partes affectas censebat cum bene valẽtibus, non alienas intueri consu
lebat, sed eius, qui affectus sit. Optimus igitur ęgri vultus est, quoties simillimus sui permaneat: è
cõtrario deterrimus, si cp maxime in cõtraria vertit: Eos vero, q inter optimũ et deterrimũ habeã-
tur, tua interest cõsiderare finitis extremis: nã, si propiores sunt optimo, meliores: si deterrimo p-

piores,

Apiores, deteriores existunt: medij vero inter hos sunt, qui pari vtrinque intercapedine recedunt.
Itaq; vultum optimum vno capite cõplexus indicauit: etenim simillimus ei, qui sm naturam est,
optimus existit: maxime vero contrarium, †vt pote nobis nequaq̃ familiarem, particularibus in-
dicijs explanauit: quorum singula seorsum aggrediar, prodita deinceps, ad hunc modum.

† ut pote nobis neq; familiarẽ neq; præcogniti, ipse ex multis particularibus. & cete. Quo i loco mendose legitur in ἐπρεσβις τῶ δὲ προγινωσκόμενον pro ὧδε προγινωσκόμενον. Et ita ẽt videtur legisse uetus ἑτερῶς.

6 *Fuerit Autem eiusmodi Nasus Acutus.*

Malum hoc indiciũ primũ adscripsit, nasum acutum. Sed oportet, vt docuimus, tanq̃ ad eũ, qui
sm cuiusq; naturam est, conferendo cõsiderare: nam, si natura simus est, nasus prorsus acutior ap-
parebit, quemadmodum si aquilinus, aut ẽt subrectus est. Ita vero considerãdum est, vt, inquantũ
à naturæ forma recessit, in tm ipse prauus existat. Itaq; acutus nasus plane apparet in ijs, qui lon-
giore morbo extenuati, aut labore conflictati sunt, aut quouis mõ exoluantur, aut animo linquã-
tur, & item omnibus defunctis. Et ob eam rem quis merito colliget epilogismo, cõi omniũ homi
num vtens rõne, prauum esse indicium, quod per malã existat affectionẽ. Cęterũ, quę nam sit ta-
lis affectio, per quã nasus acuitur, dogmaticæ iam contemplationis munus est indicare, quã depre
hendi tm modo analogismo conueniet. Analogismus vero ratio est, quæ ab euidenti auspicatur,
B rei obscuræ faciens cognitionem: Epilogismus vero cõis ratio est, & omnium assensu conspecta.
Sed primum epilogistice de singulis consideremus indicijs: rectius. n. erit ex confessa cõiq; oium
hominum ratione facere initialem doctrinam, q̃ statim inter initia venire ad analogismum.

7 *Cani Oculi, Tempora astricta, Aures frigidæ contractæq;, & Fibræ earum versæ: & item Cutis circa Frontẽ dura, intenta, arida: & Color totius Vultus Viridis, aut niger.*

Hæc quoq; indicia omnia circa vultum existunt in morbis diutinis, & laboribus, & animę defe
ctionibus, & multo magis in morte. Epilogistica enim ratio facillima est, vt dissimilia naturæ, ma
li cuiusdam obtineant significationem, posito eo, quod statim ab initio, confessum cõspectumq;
est, vt maxime contraria naturæ, exitiosa: similia vero, salutis indicia, habeantur. Itaq; hæc à nobis
de eis epilogistice dicta sint: nam post, exquisita ratione de omni eorum natura considerabimus.

Fiũt ergo tales affectiones aut ob aliquam causam consumentẽ & corrumpẽtem partes alium
carnosas, aut ob debilitatem natiui caloris, qui non insuper extẽdi in extremas corporis queat par
tes, sed in visceribus solis exiguus obseruetur. Porrò hunc. s. comitatur affectũ, vt non prętereа af-
fluat ad extremas corporis partes tm sanguinis aut spiritus, quantum antea affluebat habentibus
C per naturã: & ob eam rem in vultu maxima mutatio naturalis habitus liquido apparet. Cum. n.
partes osseæ & item carnosæ & humidiores inter se adiunctæ sint: tum aũt ossęę persistant similes
propter terrestrẽ substantiã: carnosæ vero humidioresq; consumanť facile, & collabanť in se ipsas
ob inopiam spiritus & sanguinis: facillimus cognitu affectus est. Nasi. n. circa solas noĩe pinnulas
substãtia carnosa, subsidium vero omne osseum est: merito igitur, quoties pars carnosa cõsumpta
aut vacuata consĭdat, extremũ eius tenue redditur: parí modo, quoties vehementer refrigeratur,
quod iam defunctis accidit: stipata. n. per refrigerationẽ substãtia carnosarum partiũ, gracilentus
in summis merito redditur: non enim aliũ quendã nasum vocamus acutũ, q̃ qui gracilętus in sum
mis existat. Igit ad hunc modũ nasus acutus apparet. Cauí prætereа fiunt oculi pp eas ipsas cau-
sas: sed, q̃to humidiores molliores q; summo naso sunt, tanto citius cauanť. Quin etiã spiritus ani
malis copiam participãt, & item caloris non parum hũt: quibus deficientibus, merito contrahun-
tur: Id vero, cauitas oculorũ est. Tpa similiter adstringunť, propterea, cp sola ex vniuerso capite
musculos habeant, quos noiant à tẽporibus crotaphitas: reliquũ vero caput oẽ prorsus carne va-
cat. Aures frigidæ & cõtractæ, quia cartilagineæ, carne vacant, & pauci sanguinis sunt. Itaque ce-
lerrime refrigescunt, vt quæ suapte natura ad affectum instructiores paratiores q; sint. Sed quã
D ob rem fibræ earũ versæ sunt? an quia molliorem obtinẽt substantiã, non quemadmodum subsi-
dium oẽ, quod, inquam, tenuis cartilago exquisite est tenuiore intecta cute? Quã ob rem de præ
dictis causis fibræ extenuantur, vertunť, siccãtur, stipanť: ita vero affectę, retrouersus tendunť ma-
gis ad originẽ præbentium illis sensum neruorũ. Etenim conuelli, cunctis corrigijs exiccatis cõe
est: propriũ vero vnicuiq; in corpore parti est illo verti & cõuelli potius, vbi innexorũ ei neruo-
rum initiũ est. Id. n. in digitis plane intueri licet, si. n. intimus tẽdo ab aliqua cã extensus fuerit, di-
giti perspicue inflectunť: si extimus, extenduntur. Cæterũ ob eã ipsam siccitatẽ stipationẽq;, cu-
tis ois circa vultum oẽm duriuscula apparet & intẽta: affectus vero manifestius apparet circa frõ-
tem, quia carnosa substantia tenuior hac in parte cuti subtenditur: de prædictis vero causis car-
nosa natura afficitur magis, cp quæ cutacea existit. At vero coloris mutatio pessima est, quoties
ad nigrum existat, vtpote sanguine refrigerato, quemadmodum vbi foras effusus sanguis conglo
batur: moderatior vero, quoties in chloron, i. viride, fuerit. Veteres enim assolent ita nominare
non nunq̃ pallidum colorem: interdum, vt plerique, brassicam & lactucam chloras, i. virides, nomi
nant, qui quidem color nigrior est, q̃ rubidus: est ẽt tanq̃ initium quoddam nigri liuidiq;, quę fri
gus efficit, quemadmodũ & ipsum ẽt nigrũ colorẽ efficit. Quo circa vultus, in quo oia prædicta
hñtur necrodes, i. exitiosus seu cadauerinus, merito noiať: isq; p morbos lõgiores sępenumero vi-

detur.

detur: raro vero inter initia apparet, & ob eam rem cum maximo periculo est, vt qui nullam abs E
tempore causam habeat. Longo enim interposito tẽpore consumi corpus, & item refrigerari par
tes extremas, haudquaquã mirabile est: inter initia vero præsertim acuti morbi prorsus exitiosum
censetur, nisi ob aliquam aliam causam talis extiterit. Cæterum, quẽ nam committere causę eam
rem possint, ipse procedente dictione docebit. Nunc vero rem adiũciendam, quam videtur Hip-
pocrates omisisse, prius audi. Vt enim per morbos diutinos talem fieri vultum nõ admodum exi
tiosum est, ita nec in terra frigida, hyeme, conditione frigida, senecta: quemadmodum per senten-
2ª. Aph. 34. Ex. ord. 17. c tias indicauit: ‖ Per morbos minus periclitantur ij, quorum naturæ morbus cõuenit, aut ætati, aut »
habitui, aut tempori, cui quibus non competit aliqua ex his ratione. »

8 *Si igitur Inter initia morbi Talis fuerit Vultus, Nec dum scrutari alijs signis possibile sit, Interrogare oportet, nũ Vigilauerit homo, an Aluus resoluta admodum fuerit, an Fame affectus: Et, si quid horum comprobet, Minori cum periculo est. Iudicantur vero Talia per diem & noctem, si ob has causas talis fuerit Vultus. Si vero Nullum ho rum dixerit, Neq; prædicto tempore desiterit, Signum esse Exitiosum sciendum est.*

Sũme exitialis & insanabilis morbus est, per quem statim inter initia vultus exitiosus sine exte
riori causa extitit: minori vero cum periculo est, si propter aliq causam euidentem acciderit, ver- F
bi gratia, propter vehementem insomniam, aut inopiam alimenti, aut alui fluorem. Præstaret. n.
nec ex his causis quidem nimium exolui vires inter initia ægrotationis: minori vero cum pericu-
lo est, quoties ob aliquã talem causam extiterit, non ob maleficentiã ægrotationis. Sed, quaẽ nam
sit affectio corporis, in qua talis vultus efficitur statim primis diebus, perspicue breuibus tibi iam
explicabo. Vbi debilitas detentoriæ in animalibus facultatis pariter sit, atq; humores tenuiores,
cum febre calida, pre debilitate excerniturꝰ subinde aliquid inuisibile ꝓp paruitatem extra cutem,
vtpote tenuioribus humoribus effluentibus. At vero febris etiã magis consumit tenuissimos hu
mores, minus vero tenues extenuat, ita vt nunq vacuatio desinat, sed similetur cõtinuis vomitio-
nibus, aut alui fluoribus, aut ex vrina immodicis vacuationibus: verum interest, ꝙ eæ sensibiles
sunt: ea vero, quam nunc cõmemorauí, præ tenuitate fluoris inuisibilis est. Talis ergo nequaq cõ
sistit vultus in morbo pituitoso, quẽadmodum nec in plethorico, propter exuperantiam sanguí-
nis: sed inopiam potius esse oportet in corpore, & lassitudines quasdã præuenire & curas: ex his
enim humor colligit̃ biliosus. At vero, si terra calida sit, & anni tps æstiuum, & conditio calida sic-
caq;, tũc sanè tali affectione prehendi hominem vel promptius est, potissimum quoties biliosior
fuerit ex natura. Quinetiam nõ nulli facile discutiuntur, atq; difflantur: alij vero os ventriculi de- G
bile habent. Quæ oĩa quoties simul concurrunt, tale corpus propensissime prehendi potest affe
ctione, cui vultum exitiosum cõmittat. Si igit̃ hæc quispiã agnoscit, non solum præsentionẽ, sed ẽt
curationem, poterit inuenire, habẽs intentionem firmare vires ventriculo idoneis alimentis. Sed
hæc non parum extra itineris propositum dicta sunt. De Causis exterioribus considerãdum ex-
quisitius est. Hæ sunt (quarum ipse nominatim habuit mentionem) fames, insomnia, fluor aluí:
quibus adiũcias, licebit, similia horum, vacuationem immodicam sanguinis è naribus, aut vulua,
aut mariscis, aut vulnere, aut quouis alio mõ: & item mœstitiam vehementẽ, quæ, quibus libeat
causis, constiterit. Sed forsan recta rõne aliquis dicet hãc dictã esse ab Hippocrate potestate in ser
mone, qui est de insomnia: accidit. n. insomnia ẽt ob alias causas: accidit ẽt ꝓp mœstitiam: ita vt in
somnia vlior sit, quam mœstitia: & ob id continere eam merito dicetur. Itidem aluus admodum
fluens, exemplũ tibi cuiusuis immodicę euacuationis erit. Si igitur diligẽter verseris in operibus
artis, peritusq; sis circa vniuscuiusq; rei formã, sæpenumero apparebit causa, cui talem vultum cõ-
mittat. Signa vero earum dictu difficilia sunt: & ob eam rem tradere ea sermone, cui plericq; noue
rint medicorum, refugiunt: sed omnia proprijs & suis locis à nobis explanata iam sunt. Quapro
pter ipse quoq;, postq didiceris ea, poteris interdũ ingressus ad ægrum pronunciare de causa, cui ta- H
lem vultum cõmisit: sed potissimum, vbi præcedentẽ oẽm victus rõnem noueris ęgri: cõsiderans
præterea de temperamento eius: & multo magis, vbi peritiam habeas de motu arteriarum: præte
rea & de qualitate febris. Subijciamus. n. aliquẽ, gratia exempli, tpe estiuo, per cõstitutionẽ calidã
& siccam, biliosum ex natura, adolescẽtem, ex conflictatione, inopia, & mœstitia, incepisse ęgrota-
re: sitq; calor eius, tangendi sensum admodum mordẽs, & vrina biliosa, & pulsus virium indicãs
debilitatem: suspicare hunc talem in relata fore cõditione, ob quam vultum cito sit habiturus exi-
tiosum, nisi congrue nutriri anticipet. Itaq;, si talia circa ægrum neq; præcesserint, neq; primo die
vel secundo apparuerint: tertio vero ingredienti tibi vultus appareat, qualis nunc dictus ab Hip-
pocrate est: scias hũc propter aliquam causam exteriorem ita affectum. Igitur apud te considera-
bis, quid nam potius in eo extiterit, num excretio aliqua multa, an insomnia. Ex inopia enim nõ
erit talis vniuersim, nisi præuenerint talia morbum, qualia dicta iam sunt, atq; ex natura fuerit ta-
lis, qualis dictus est. Si igitur pridie videas ęgrum, haudquaquã te latebit multa futura spõtina ex
cretio: firmissima enim eius indicia habentur, quæ à nobis in cõmentarijs de iudicationibus, &
item libris de præsagijs ex pulsibus, explanata iam sunt. Quapropter licebit statim aspicienti ho-
minem definire vehementem extitisse insomniã: etenim videbis oculos eius admodũ squalidos:
qui

A qui non propter euidentes & immodicas vacuationes, perinde vt propter insomniam tales red-
duntur. Porro videbis palpebras resurgere difficulter, & item talem habere formulã in conniuen
do, atq; etiam & instabiles haberi, quales per somnum obstupidum (ita. n. coma interpreter) exi-
stunt. Quinetiam, vbi nunc primum tibi appareat æger, antea vero nullo pacto eum perspexeris,
talia signa, atq; ea, quæ ex pulsu percipiuntur, aliq indicabunt dijudicationem: per immodicas. n.
excretiones, seruabit aliquod adhuc (qq exiguum sit) indicium formulæ, significans eas: per in-
somniam vero, chordulæ extentæ speciem referet. At, si propter inopiam duntaxat in talem vul
tus venerit affectionem, ex dictis indicijs neutra adsunt, neq; insomniæ neq; excretionis: & ob eã
rem potius ex accidẽtibus, quã ex proprijs signis, in illis præsagire conueniet propter inopiã ali *ἐκ συμβεβη-
mentí deductum esse eum in talem affectionem: & adhuc magis, quoties febris, proprietatem ca- κότων. sitit qui
loris discutientis, exquisita ratione consideranti tibi, nequaq importet. Si enim talis appareat, ob legẽdũ putent
illam potius, cui ob exteriorem causam, gracilentum ita videri vultum existimandum est. Cęterum ἐξ ἀποσυμβε
conuenit immorari diutius attrectando totam manum, non solũ carpũ ęgri, sed ẽt superiores par βηκότων, i. ex
tes: diligenter animaduertendo, si non solũ acriorem, sed ẽt si substãtiæ copiã vna secum & quidẽ iis, q non acci-
corpulentam reportet, veluti flãmulam q̃dam peruadentem cutem tuæ manus, qua cutem ęgri cõ dere.
B tingis, seq; insinuantem perspicue in profundum: tales. n. febres sunt, quæ vultum isti usmodi cõ-
mittunt. Hæc Igit̃ (vt docui) dici quidem possunt difficulter: non tñ omnino dici non possunt,
neq; difficulter agnosci ab ijs, qui circa ea exercitati sint, quiq; viderint talia sæpenumero à me om
nia prædici: sed multo magis, si studuerint agnoscere operibus ipsis, quæcunq; in commẽtarijs de
præsagijs edocti sunt, eo ꝙ videant quidem talia prædici, vt fieri possint, re ipsa discentes: non re-
probantes vero prius, quę ab initio videntur cognitu difficiliora. Nã geminos fratres simillimos
quidẽ, semel aut bis videndo, nequaq interstingues: ex necessarijs vero nullus hallucinatur. Hęc
igitur dicta sunt ad cohortandos iuniores, sed potissimum eos, qui nunq prædici hæc omnia à no
bis perspexerunt: nõ. n. solum insomniã dicere possunt, sed ẽt vt propter mœstitiam tale quid ex-
titerit. Non. n. Erasistratus videns coruos aut cornices volãtes, deprehendit adolescẽtis amorem,
nec (vt quidam dixerunt) amatorium pulsantes sensit arterias adolescentis, nullus. n. pulsus pro-
prius amoris est ac peculiaris: Sed quẽadmodũ apparuit interdum ẽt mihi, cui inijcienti manũ car
po ægri, muliere vero quadam visa earum, quæ domi erant, statim inequalis pulsus atq; inordina-
tus euasit: paulo vero post ad habitum naturalem, simul recedẽte muliere visa, rediuit. Ita. n. mu-
tatus pulsus communem quendã significat perturbationis affectum in animo fuisse ægroti. Per-
C turbationem vero hanc interstingui conueniet ex ijs, quæ dicunt ab eo pariter aut videntur: ete-
nim rursus dictis quibusdam, pulsus vertit ad inequalitatem, perturbato ægro ob ea, quę audiuit.
Sed de his seorsum à me scriptũ iam est dicato opere, cui titulus est De præsentiendo. Nunc vero
ad institutũ redeamus. Illud agitabatur, vt multa de præteritis & item præsentibus coram ægro
posset medicus dicendo cõmendari, velut ea, quæ nunc dicta sunt hac oratione, insomniam, aluí fluo
rem, famem. At vero interdum ex his vnum definite dicere difficile est: sed è duobus alterum, aut
è tribus vnũ prorsus, possibile erit firmiter præsentire. At vero id quoq; laudem feret apud audiẽ-
tes, interrogando, præsentione facta ad hunc modum: Num ob insomniam vehementem, an ali
menti inopiam attenuatus est? sæpe enim comprobant vtrunque & demirantur bifariam medi-
cum: interdum alterum eorum respõdentes, ita quoq; demirantur. Hoc igitur est, quod ab Hip-
pocrate dictũ est: Interrogare oportet, nũ vigilauit ęger, an multa deiecit, an famescat. Deinde qd »
dicit? Et, si quid horum cõprobet, minori cum periculo est. Merito: melius enim esset adeo fortẽ »
esse facultatem, vt à nulla causa exteriori vincatur: minori vero cum periculo est, si ob aliq talem
causam, nec ob ęgrotationis maleficentiam, talis consumptio existat. At vero, quia possibile est, vt
ambo concurrant, tum causa aliqua exterior (vt dixi) afficiens corpus, tum etiam febris consumẽs,
D distinctio erit tibi è subsequenti die noctęq;. Si enim ab exteriori causa sola, qualis dictus est, vul-
tus extiterit, correctionem per diem & noctẽ adipiscetur: si vero ex affectione in corpore, aut per
manebit talis, aut etiam deterior erit. Itaq; constat, vt hæc omnia ab Hippocrate recte dicta sint.
Sed, quã ob rem dixit, Si igitur inter initia morbi talis fuerit vultus, nec dum scrutari alijs signis
possibile sit, deinceps consideremus. Duorum enim alterum est, aut quia non accidunt inter initia
morbi, aut quia nihil firmum denunciant, nequaquam possibile est talibus vti signis ad res du-
bias definiendas. Ego igitur dico non semper fieri talia: nec, si fiant, firmum aliquid indicare. Cę-
terum, ꝙ hoc ita se habeat, in enarrandis illis docebo per subsequentem dictionem.

9 *Si vero Morbo antiquiori existente vel tertiano, Talis fuerit Vultus, de ijs Interrogare oportet, de quibus antea monui: & Alia quoq; signa considerare, quæ in toto Corpore, atq; etiam in Oculis existant.*

Principij nomen significat primariam morbi accessionem, quę nõ dum vllam obtineat latitu-
dinem: & item eam, quę ad aliquod tempus, non tñ multum, extendatur: nec nõ primum ęgrota
tionis tempus, à quo alterum numerant, ascensum: deinde tertium cõsistẽdi vigorem: & demum
quartum inclinationem. Cum itaq; dixerit paulo ante, Si igitur inter initia morbi talis fuerit vul-
tus, per illam dictionẽ nequaq indicauit, cuius nã de tribus principijs faciat mentionẽ. Nũc vero
scribens,

ſcribens, Si vero morbo antiquiori exiſtente, vel tertiano, talis fuerit vultus, clare docuit, vt de eo E agat, quod habeat latitudinem: id enim ad triduum vſq; porrigitur. Ergo tunc iſjs, quę docuit antea, ſignis exiſtimauit addendam eſſe ductam ab alijs ſignis determinationem, de quibus dixerat: Nec dum poſſibile ſit alijs ſcrutari ſignis. Ea autem enumerat per ſequentia verba.

Ex Ocvlis

10 *Si enim Lucem effugiant, aut nolentes lachryment, aut Peruertantur, aut Alter altero fiat minor, aut Candidum rubidum habeant, aut Liuidas aut nigras venulas, aut Pituita appareat circa obtutum, aut Sublimes tumidiue oculi, vel Cani admodum fuerint, & aut Obtutus ſqualidus & ſine ſplendore, vel totius Vultus color euariet: hæc omnia Mala eſſe atq; Exitioſa cenſendum eſt.*

Hæc oĩa accidentia in cõe præter naturam ſunt, ſed diſſident inter ſe, eoq; quędam cõtraria ſim pliciter naturæ: alia vero, vt ipſe antea dixit, maxime contraria exiſtunt: & ob eam rem ex cõi epilogiſmo oĩa quidem exitioſa exiſtimabuntur, ſed pro quãtitate cõtrarietatis, minusq; & magis id obtinebunt. At vero affectiones, ex quibus eueniant, ſecũdum ſequelam decretorũ Hippocratis rectius eſt deinceps cõſiderare. Itaq; refugere lucẽ, quod, inq;, eſt auerſari, pp debilitatem accidit viſoriæ facultatis: quæ nõ nunq; pp opificiorum affectionem laborat, veluti per lippitudines: interdum ipſa ex ſe afficitur, dum exitiale indicium eſt. Pari mõ, ſi oculi illachrymant pp lippitudinem aut fluxionẽ aliquã de capite decumbẽtem, præter naturam quidem affectus eſt, non tñ oĩno ſignificat abolitionem: ſi vero propter debilitatem detẽtorię facultatis, exitioſum indicium lethaleq; eſt. Porro peruertuntur oculi, cõuulſis muſculis eos cõmouentibus: q; ſi fuerit illorum tantummodo affectus, nihil difficile ſignificatur: ſi vero principij neruorum, quod quidẽ cerebrum eſt, ſumme exitioſum eſt: propinquantes. n. muſculi, principij affectum prius, q; cæteri, perſentiſcunt: interdum ij, qui in oculis ſunt, de quibus nũc dicit: qñq; crotaphitæ, i. muſculi tẽporum nominati, de quibus libro de articulis indicauit. Quinetiam fieri alterum oculũ minorem, q; qui cõſtet ex natura, accidens exitioſum habetur: indicat. n. extinguí facultatem regentem eum. At vero albamentum oculi apparere rubrum (qũo per lippitudines quaſdam accidit, & item quaſdã temulentias) copiam ſignificat, quæ in cerebro ac mẽbranulis ſit: interdũ ẽt inflãmationem, q; in eis facta fuerit: Nam vtrouis mõ ſanguis ad oculorum venulas exprimit: et ob eã rem pars in eis candida, rubra apparet, quę corollam appellatam ambit circiter: quã per diſſectiones docuimus oĩum in oculis membranularum tunicularumq; copulam q̃dam haberi: & item docuimus, vt ambiẽtis caluam membranulæ terminus, ad eam vnà cum venulis permeet. Cæterũ, vt ob hæc dixerit candidum fieri rubrum, perſpicue indicauit ex ijs, quæ ſubinferens ait/aut liuidas, aut nigras venulas habeant/id vero perquàm exitioſum cenſet. Rubræ. n. apparent venulæ ẽt propter nimietatẽ (vt dixi) vel inflãmationem quandã eorum, quæ in cerebro ſunt. At vero nigreſcunt & liuẽt, dũ refrigerantur: refrigerant vero, dum extinguũtur: ita fit, vt hi colores prorſus exitiales aſſidue exiſtãt.

de Artic. cõ. 2. t. 5. 7ti. 263. b

Cæterum pituita oculorum fit, vt conſtat, tum ob affectum opificiorum, quemadmodum & per lippitudines & aliter, quæ nullo cum periculo eſt: tum pp imbecillitatem regentis oculum facultatis naturalis, quæ impos ſit oculorum concoquere alimentum: pituita enim (vt oſtẽſum iam eſt) excrementum ſemicocti alimenti eſt. Ergo per lippitudines præ copia humoris præter naturam, & item propter affectionem opificiorum, veriſimile eſt nequaq; concoqui recte alimentũ eorum. At, vbi inopia perſpicua eſt, quam cauum indicat oculorũ, cauſa de nimietate prorſus recedit, ſed reſtat virium debilitas ſola, non quælibet, ſed admodum vehemens, quæ nec minimum quid alimenti oculorum abunde concoquere poteſt. Quinetiam ſublimes oculi. i. inſtabiles & ſubinde commoti, ſignificãt aut delirium, aut tremorem circa muſculos eorum: è quibus alterutrum in relata affectione exitioſum habetur. Profecto delirium ex inopia, maximo cum periculo eſt: & itẽ tremor propter ariditatem opificiorum, inſanabilis eſt. At vero tumidos oculos, aut admodum H cauos deteſtatur. Itaq; tumentium accidens oculorũ, inter initia quoq; fit ægrotationis, maximeq; vomentibus ex copia ingeſti cibi potusq;: Cauí vero admodum oculi nequaq; fiunt: et ob eam rẽ neutrum cõmemorauit accidens inter initia, dum ait, Naſus acutus, oculi cauí: Hoc quidem ea ratione, q; nullo pacto appareat in vultu exitioſo, nam quo pacto pariter cauí tumidiq; oculi erũt? Illud, quia nullo modo tũc eueniat. Atqui vñr ea, quæ dicta ſunt de oculis tumidis, cum prędictis pugnare. Cũ. n. dixerit de vultu exitioſo, naſum acutũ, cauos oculos: tum aũt talia determinando, ijs, quæ poſt triduum appareant, tumidos nequaq; recte adiecit. Sed, quod mihi vĩ ab Hippocrate factum hac oratione, iam explicabo, permutando oẽm eius ſermonem in hanc dictionem: Si vero morbo antiquiori exiſtente, vel tertiano, talis fuerit vultus, de ijs interrogare oportet, de quibus antea monuí: alia quoq; ſigna conſideranda, quæ in toto corpore atq; ẽt oculis exiſtãt. In oculis vero ſigna exitioſa poſt triduum talia ſunt, ſi lucem refugiunt, ſi lachrymant, ſi peruertuntur, ſi alter altero fiat minor, & candida pars in eis rubra appareat, ſi venulas habent aut nigras aut liuidas, aut pituita ipſis inhæreſcit, aut ſublimes ſunt aut tumidi aut admodum cauí, aut totius vultus color euariat. Hæc. n. oĩa exitioſa ſunt: &, quicquid horum exiſtat circa vultũ prædictum, indicium non paruũ eſt futuræ mortis. Igitur ad hũc intellectum (vt mihi vĩ) numerãtur cum cæteris ſignis

A ſignis, quæcunq; in vultu exitioſo pariter exiſtere queunt, atq; etiam tumidi oculi, quí ſimul exiſtere nequaq; poſſunt: quia non ſolum inſtituerat dicere, quęcunq; ſimul ſint cum vultu exitioſo, ſed etiam ex ſignis exitioſis quæcunq; circa vultum apparẽt: Ita vt, ſi non vnum ſolum, ſed etiam plura, de prædictis non poſſint eſſe in vultu exitioſo, nulla pugna ſit in ſermone eius, vt quí ſe ad doctrinam oĩum prauorum ſignorum conuerterit. Quod aũt, vt dicebam, recte dixerit, nec dum poſſibile ſit alijs ſcrutarí ſignis, cõſiderãdum iam eſt vno capite cõi tali. Vnumquodq; ex prædictis aut non accidit inter initia, aut non ex toto exitioſum eſt: ſeorſumq; ſingula conſideranti tibi videbitur id, q̃ maxime verum. Igitur ex multa potione non nunq;, & vomitione vehementi, inter initia morbi lucem effugiunt: itidem lachrymant, & peruertuntur oculi, aut ſublimes fiũt, aut tumẽt, aut venulas habent rubras. At vero in colorem nigrum aut liuidum mutatio venularum nunq; accidat inter initia, quo modo neq; inſigne cauum, neq; pituita oculorum, ſed triduum aut quatriduum (quod minimum ſit) in genituram talium deſideratur.

11 *Conſiderari autem conuenit hunc in modum Suſpectiones ẽt Oculorum per ſomnum. Si quid enim Candidæ partis ſubapparet commiſſis palpebris, nec Aluí fluor aut Medicamentum in cauſa eſt, aut Nec ita dormire cõſueuit, Vitioſum indicium Lethaleq; admodum eſt.*

B De verbo ὑποφαίνεσθ, i. ſuſpici, nomẽ ὑπόφασιν id eſt ſuſpectionẽ, fecit, cuius pluratiuũ ὑποφάσεις, i. ſuſpectiones, exiſtit: à quibus p diuiſionẽ ionicam ὑποφάσιες. i. ſuſpectiones, formant. Cæterũ non ſatis nouí, qua rõne adducti Artemidori & Dioſcoridis ſectatores ſcripſerint ὑποφύσιας cum υ. Quod igitur eſt ab Hippocrate dictũ, clarum eſt. Ipſe. n. enarrauit, qd nã appellet ſuſpectionem, dicens/ſi quid. n. ſubapparet candidæ partis cõmiſſis palpebris/atq; ẽt adiecit determinationem ad exquiſitiorẽ ſermonis cognitionẽ, dicens/neq; fluor aluí, aut medicamentum in cauſa eſt. Sed ſubaudiri preſtat cætera quoq;, q̃ vim candẽ obtineãt. Vno. n. capite complexus, dixeris accidens id pp imbecillitatem fieri mouẽtis palpebras facultatis: quod inq; exitiale eſt, quoties ſine cã conſtiterit exteriori. Hæc vero, talia ſcilicet eſſe oportet natura, vt vires exoluant: Verbi gra, aluí fluor aut purgatio ex medicamẽto purgante vehemens, aut mœſtitia vehemẽs, aut inſomnia, aut inopia alimẽti, aut ſanguinis fluor multus, aut ſimplr quæuis alia immodica vacuatio. Cæterum cõnumerare Hippocratem (vt paulo ante dixi) oĩa exitioſa ſigna, non ſolũ quæcunq; in vultu exitioſo habeantur, indicauit hac parte, adijciens/nec aluí fluor, aut medicamẽtum, in cã eſt. Prędixerat. n. in vultu exitioſo talem determinationem/an aluus admodum reſoluta fuerit/reſoluta. n. alC uus, cõe quoddam eſt fluoris aluí, & item medicamenti. Sed, quoniam rurſus aliunde orſus omnia exitioſa percenſet indicia, merito cuiuis eorum proprias definitiones apponit.

12 *Si vero Peruertitur, aut Liuida palpebra eſt, aut Labrum, aut Naſus, Cum aliquo alio ſigno, Mortem propè eſſe ſciendum eſt. {Lethale etiam eſt, ſi Labra Reſoluta & Suſpenſa & Frigida & Albaſuerint.}*

In multis codicibus ita legitur initium orationis, in alijs vero pro pẽruertitur, diſtrahitur ſcriptum eſt: ita vt ex voce, palpebræ contractio ſignificetur, velut in ijs, quæ propter algorẽ refrixerunt. Id igitur indicium eſt extinctionis, quemadmodum liuida. Si vero peruertitur, intentionẽ quandam conuulſificam, aut reſolutionem in altero ex muſculis oculos claudentibus indicat. Vtrunq; autem exitioſum cenſetur, quoties alia indicia ſuffragantur: quod indicauit dicens/cum aliquo alio ſigno/tanq; hæc ſola nequaquam ſufficiant denunciare mortem.

*καμπύλον.
*ῥιγοῦν.
Basil. 11a 1Gom. 4o d loc. fol. 182.

Ex Decvbitv

13 *Cubantem offendi Ægrum à medico oportet in Latus dextrum aut ſiniſtrum, ac Manus, Ceruicẽ, et Crura paulum reducta habentem, & omne Corpus molliter poſitum: Ita enim pleriq; bene valentium cubant: At ita Cubare, vt ſani ſolent, Optimum eſt.* *ὑγρὸν.

D Id quoq; teſtatur numerari ab Hippocrate ſigna exitioſa hac tota libri parte: cõſtat. n. vt nobiliſſimus vir nunc non ab alio principio de ſignis in toto corpore doceat, ſed ea copulat prædictis Cum. n. antea dixiſſet in vultu exitioſo ẽt alia ſigna conſideranda eſſe, quæ in toto corpore atque etiam oculis exiſtãt, deinceps oĩa inter ſe copulãdo perſequitur. Id vero, quod dĩ, oportere oftendi ęgrum à medico conſiderante non cubantẽ ſupinum ceu quendã reſolutum, ſed in alterũ latus, prout medicus illí adfuerit, idcirco bonum eſt, quia robur indicat facultatis per muſculos firmantis corpus: qũo rurſus debilitatem, vbi cubare in latus non queat. Verum ipſe Hippocrates adiecit orationi cõem epilogiſmum dicens, Ita. n. pleriq; bene valentium cubãt. ſcilicet potiſſimũ tũc, cum medicus ipſos conſiderat. Rectius enim eſt ſubaudiri in oĩone proditum hoc ab eo poteſtate per dictionem, dum ait, Cubantem offendi ægrum à medico oportet. non. n. ſimpliciter in latus ait oportere hoiem cubare, ſed à medico offendi cubantẽ ita. Porro adiecit/ac manus, ceruicem, & crura paulũ reducta habentem/id. n. conſuetũ pleriſq; bene valentiũ eſt. Quinetiam adijciens verbũ/pleriq;/in memoriã tibi reuocauit diſtinctionẽ quandã alterum habentẽ caput alijs multis vtile præſagijs, cuius meminiſſe te cõuenit, licet interdum omittatur. At vero, quid nam illud ſit, iam explicabo. Quæcunq; in ęgris priuatim præter cæteros peculiaria ſunt, hæc haudquaquam

veluti ſuperuacua conſiderari oportet. Si.n. offendas ægrum, vt pleriq; bene valentium, cubantẽ, E diliges talem decubitum. Si vero è contrario, non conuenit continuo horrere, quaſi malum indicium, ſed requirere, vtrum in conſuetudine ſit talis ęgro figura. Cęterum, quod eſt dictũ/mõlliter poſitũ offendi corpus/ex aduerſum intento proditũ eſt. Quatuor.n. mẽbra {græce κῶλα}. i. crura ac manus paulũ reducantur, & oẽ corpus iaceat, oportet, extra hyperbolicas figuras conſtitutum. Intelligo figuras hyperbolicas, quoties aut ſumme extẽdunt, au immodice inflectunt mẽbra, aut ſpina, cuius partes vertebræ quoq; in ceruice exiſtunt. Igit hyperbolicæ figure extẽtis admodum neruis efficiunt, qũo libro de motu muſculorũ oſtẽſum iam eſt: Quæ in medio eſt hyperbolicarum, abſq; tẽſione eſt: quocirca talẽ vocauit mõllẽ, quia corpora mõlliora intẽdi nõ ſolent.

14 *Supinum vero Cubare Manibus {& Ceruice} & Cruribus extentis, Minus Bonum eſt.*

Talis decubitus oĩno bonus non eſt, proindeq; nec minus bonus eſt: ſi.n. oĩno bonus non eſt, vt minus is bonus cõgrue dicaẽ, fieri qui põt? Cæterũ, vt id bonũ non ſit, ipſe poſtea docebit hũc in modũ: Si vero procliuior fuerit, & ſubinde ad pedes dilabaẽ, maiori cũ periculo eſt. Tanq;.n. prædictus decubitus cũ periculo ſit, ita dixit de eo/maiori cũ periculo eſt. At vero mihi vr̃, vt talis decubitus neutris adnumereẽ indicijs, quæ nec ad ſanitatẽ vim habeant inſignem, neq; ad mortẽ, F ſed aut in tegre media ſunt, aut parum ad alterum tendũt, ita vt, qui negligẽtius loquuntur de eis, cũ vtriſq; cõferre poſſint: velut hoc loco Hippocrates dixit minus bonam eſſe talẽ cubãtis figurã, q̃ quę eſt antea prodita: deteriorẽ vero, q̃ hæc, eã, quę deinceps dicta eſt: admõnens hoc loco finiri oportere in omnibus locis, nũ cõſuetus ſit ęger cubare ſupinus. Si.n. ita fuerit, nec admodũ magnifaciat medicũ ingredientẽ, tũc neq; in medio mali boniq; decubitus extimabitur, ſed potius bonus. Si vero neq; hac ſoleat cubare figura, et admodum vereaẽ medicũ, non bonum indicĩ eſt: ſed potiſſimum ſi fuerit pudentior ex natura. Quocirca talis decubitus in medio boni maliq; collocandus eſt, quantum in ſe ipſo eſt, ſed vtroq; uerſum pro natura ægri transferendus eſt.

Al. admoneo autem &c.

15 *Si vero Procliuior eſt, ac Deorſum delabitur ſubinde ad pedes, Maiori cum Periculo eſt.*

Quemadmodum cubare in latus, quandam obtinet vim, ita accliuius in ſupinũ iacere, quo mõeſ cubamus. Et ob eã rem, ſi in alterũ colloces latus corpus defunctũ, prſus aut in partẽ pronam, aut ſupinã conuerteẽ: velut, ſi illud accliue figures, ita quoq; in pedes delabiẽ. Merito igit prauum id dixit haberi indicium, cp quidem extinctionem quandam ſignificet regentis corpus facultatis.

16 *Si vero Nudos habeat Pedes, nec admodum Calidos: ac Manus, Collum, & Crura diſpergat inæqualiter: Malũ eſt, ſignificat enim Inquietationem.* G

Optime determinauit oſonem dicens/nec admodũ calidos/per febres.n. calidiſſimas vna cũ cęteris partibus ẽt pedibus ardeſcentibus, nudare eos ęgri cogunt. Si vero febris non fuerit talis, nudare pedes, malaciæ eſt ægri vel inquietationis indicium. Porro, ſi manus quoq; pariter cũ ceruice & cruribus non de more cõponit, vt antea dixit, ſed inæqualiter tales diſpergit partes, malũ indiciũ eſt: dixit.n. ſignari inquietationẽ: hoc vero nomẽ indicat illos conflictari quauis figura, nec non aliã ex alia mutare. Quod ſi te præſente, vt dictũ eſt, iacens æger, ſtatim cõmutet priorẽ figuram ad alterã: pariter & mẽbra diſpergat inæqualiter, vel ẽt ceruicis poſituram: ſcias talẽ aut pp oris ventriculi vitium, aut pp virium debilitatẽ inquietari: colligens hoc ẽt loco epilogiſmo ingeniũ eius, vtrum mollior ſit, & ad ſingula promptius cedat, licet perquam exigua, & peruincatur.

17 *Exitioſum autem & Hiantem Dormire ſemper.*

Debilitatis hoc quoq; ſignum claudẽtium os muſculorum eſt, quemadmodum paulo ante de muſculis palpebras committentibus explanatum iam eſt. Codex quidem ita legitur, quemadmo H dum nunc dixi: antiquiq; codices ita habent: Dioſcorides vero aliter legit, ad hunc modum: Difficile autem eſt & hiantẽ ſemper dormire. vbi duplex concurrit ſignificatio, vna quidem, vt ſemper hiet: altera, vt ſemper dormiat. Vt igitur ſecundũ, malum ſit, quanq; non hiãti fiat ore, planius indicauit per illam ſententiã, qua dixit, Sõnus & inſomnia alterutrum, ſi modũ exceſſerit, malũ eſt. Sed primum dictum eſſe veriſimilius eſt, vt hiet tantiſper, dum dormit, ſic enim frequẽter fieri videtur: Si vero hiet non dormiens, multo maiorem noxam ſignificabit.

† Forte legendũ eſt, διαπεπλεγμένα. i. diſtracta, et περιπεπλεγμένα. i. circũplexa. Ac, ſi quidẽ diſtracta ſcripſeris, ſignat crura &c. ſi uero circũplexa legatur, talis ẽt decubitus et c. & ita uideẽt le giſſe uetus interpres.

18 *Et Crura Supini cubantis admodum Reducta diſtractaq; eſſe.*

Hæc vox διαπεπλεγμένα. i. diſtracta, vtroq; ſcribitur modo. ſ. & †per γ, & per χ: ſignificat aũt crura, quæ plurimum inter ſe diſtent. Ac talis decubitus abſurdus eſt, ita vt indicet delirĩ, q̃ quidem nullus ita cubare ſoleat: quemadmodum neq; ſi/circumplexa/legãtur, talis enim decubitus abſurdus eſt, ſi quis cubando ſupinus habeat crura reducta, & inter ſe circumplexa.

19 *In Ventrem autem Cubare, qui Non eſt ſolitus ita dormire, quo tempore ſanus fuit, Malo eſt: Delirium enim, aut Dolor circa Ventris ſedes ſignificatur.*

Crebro

A Crebro nobis cõmemorat adiunctam his omnibus determinationem, vt ſim cõſuetudinem ali quid accidat ęgrotantis. Etenim nunc cubare in ventrẽ contra cõſuetudinem, aut delirium ſignificat, quemadmodum in prædicta cubandi figura: aut dolorem quendam, qui circa tales partes fatiget: conſtat enim, vt multi talem eligant figuram, quorum in ventre dolor infeſtat.

20 *Reſidere vero velle ægrum in Morbo Vigente, in Omnibus morbis Acutis Malũ: Peſſimũ vero in pulmonia eſt.*

Qui pulmonia infeſtantur, ij dicũt ſentire magnam in thorace ac pulmone anguſtiam, dũ ſupini cubant: facilius aũt ſpirare, ſi reſideãt. Decumbunt.n. ad ſpinam, per ſupinum decubitũ, partes in pectore thoracis, à quibus pulmo arctatur, nec idoneũ accipit aerem inſpirãdo. Per alios vero morbos quoties vigent (id.n. maxime cõſiderandũ eſt, tanq; non ſit temere additũ) grauiſſimũ eſt velle ægrum reſidere in ipſo conſiſtendi vigore: amant.n. tunc maxime fatigati, immoti cubare: &, ſi quis eos excitet, conflictantur. Itaq; arbitrare propter vehementem ſpirãdi difficultatem aut inquietationem aut delirium, reſidere ægrum aggredi, per conſiſtendi vigorem ægrotationis.

Ex Stridore Dentivm

21 B *Stridere aũt Dentibus in Febribus, quibus Non eſt conſuetũ à puericia ita efficere, Inſaniã ſignificat, ac Mortẽ: ſed in vtriſq; futurum Periculum prædicendum eſt. Si vero Delirans ita efficiat, admodum Exitioſum iam eſt.*

Stridores dentium fiunt, quoties muſculi in tpibus & maxillis conuulſorie commouent, interdum affectis ipſis muſculis duntaxat aut ab ortu naturæ, aut pp aliam aliquam cauſam poſteriorẽ: non nunq; origine neruorum in eiuſmodi affectionem deducta, de qua maxime cõuulſiones eorũ neruorũ, qui ab ipſa naſcuntur, fieri ſolent. Agnoſcere, n. oportet initialem vniuſcuiuſq; præparationem partis propriã: de qua alio quidẽ loco fuſius explanatum iam eſt: nũc vero ſufficiet ſemel dicere, præcipientes hoc loco reuocari in animum reſiduum diſputationis, quo minus mireris fieri poſſe, vt cõi neruorum origine affecta muſculus alias alius tremore aut cõuulſione excipiatur. Vt.n. clare videmus in quibuſdã corporibus optimam ineſſe crurum præparationẽ, in alijs deterrimam ſtatim ab initio, ita vt hi currãt ocyſſime, illi vix ſtẽt: & item partes alias ſimiliter affectas: ita facile offendi ab exiguis cauſis alios cruribus, alios ſummis pedibus, aut oculis, aut capite, aut alia aliqua parte, ſtatim a principio ſequitur opificiorum præparationes. Nihil igitur mirum videri debet, ſi aliqui debiles habent muſculos, qui oculos mouẽt: alij vero eos, qui maxillas mouẽt: qua de re non nulli †ſubinde ſtridẽt dentibus, etiam propter exiguas cauſas: illi vero ſubinde mo C uent oculos. Stridere.n. dẽtibus ex natura, ſimile eſt affectui oculorum inſito quibuſdam, quem appellitant Equum, cum nullo tẽpore manere poſſint requieti, ſed tremule ſubinde nictent. Cæterum per morbos febriculoſos, affectu originis fieri ipſis conuulſionem, ſimile eſt rurſus illi præparationi muſculorũ in oculis, de quibus ait, Aut ſublimes apparent. In quibuſdam enim corporibus citius accumbunt originis affectibus muſculi oculorum: in alijs muſculi temporum aut maxillarum. Merito igitur dixit accidens iſtud ſignificare inſaniam ac mortem: Inſaniam quidem, quaſi mentis dixerit vehementem commotionem: Mortem vero, quia neruorum origo affecta eſt. Illud inquiſitione dignum eſt, quo'nam modo ſupra dicens inſaniam ſignificare, mox dicat, Si vero delirans ita efficiat, admodum exitioſum iam eſt. Etenim perſpicuum eſt, vt, ſi ſtridere dentibus prænunciat delirium, adeo non deſinet, vt vehementius fiat accedente delirio, cum hoc, q̃ alij quidam muſculi tunc in talem deducantur affectionem. Videtur ergo talis intellectus eſſe orationis: Stridere dentibus, quibus ab initio non erat conſuetum, futuri delirij accidens eſt. Si vero adeundo interdum ægrum offendas vtrunq; perpeti, delirare & ſtridere dentibus, hunc iã eſſe propè mortem conijcito. Quocirca in priore ſermone, cum non dum commotus mente ſtridebat dentibus ęger, ſimpliciter id ipſum indicabatur dũtaxat, vt inſaniæ ac mortis indicium haberetur: D vbi vero iam delirat pariter & ſtridet dẽtibus, in propinquo mors eſt. Id vero clare ipſe docuit, adijciens verbum/iam/vt enim exitioſum ſit accidens, priore docuit oratione: ſequente vero, verbum/admodum/&/iam/adiecit dicens/admodum exitioſum iã eſt/id eſt valde exitioſum: quod eſt quidem, non multo poſt, ſed cito morituram ægrum.

non q̃ diramor Et mobilitas oculorũ aliqñ fiat nõ a neruõ aut Galy arteria l. 2. ſed ab inſolucti bili materia emulſa meatibus †Codices ipſi ſic hoc loco habent. græci habent. uel ſæpe ſtridẽt dẽtib⁹, uel propter exiguas cãs. Laurentianus aũt uetere tralationẽ, et forte ẽt quorundã exẽplariũ græcorũ lectionẽ, ſecutus eſt.

Ex Vlceribvs

22 *Vlcus, ſive antea extitit, ſive exiſtat in morbo, Conſiderandum eſt. Si.n. Moriturus æger eſt, Ante mortẽ aut Liuidum & Siccum, aut Pallidum & Siccum, erit.*

Siccum erit omnino vlcus, quoties facultas nutriens corpus debilis habeatur: non vnus vero color in eo ſemper erit, ſed pro diuerſitate humorum in corpore, & item pro mẽſura leſionis, euaſabit. Si.n. bilioſus humor exuperet, croceus ſeu pallidus erit color, ſi nigribiliarius, aut liuidus, aut ẽm alteram ſignificationem, viridis erit. Antea.n. docuimus, vt chloron interdum pallidum colorem, interdum viridẽm ſignificet: ex qua ſignificatione ſolemus braſſicas chloras. i. virides, nominare. Pari modo leſio quoq; maior liuidum ſolet efficere colorem, vt qui non longe diſtet à nigro: minor vero, pallidum vel viridem. Quocirca finem dictionis quidam legunt ita/aut pallidum & ſiccum erit/alij vero illo modo/aut viride & ſiccum erit.

*Græce, ἰῶδες. *In ipſis græcis legitur. ἐρυθρὸν. i. rubrũ. in aliquibus aũt manuſcriptis ὠχρὸν. i. pallidum.*

Ex Gesticvlatione Manvvm

23 *De Gesticulatione aũt Manuum hæc cognoscere oportet. Qui in Febribus Acutis, aut Phrenitidibus, aut Pulmonijs, aut Capitis doloribus, Manus ob vultũ fert, aut frustra Venatur muscas, aut Colligit festucas, aut de Veste euellit pilos, aut de Pariete stipulas carpit, id omne Malum exitiale q̃s est.*

Gesticulationes manuũ, id est functiones & motus, quos hoc loco cõmemorauit, ob imaginationem fiunt illi simile, quæ per suffusiones contingit. Ægri. n. per suffusiones, quæcunq; videt in medio loco crystalloei dis-{ita à glacie noiati} humoris, & tunicula circa pupillam cornu simili oris, foris sita esse existimant: quia semper assueti erant, dum haberent per naturam, res per mediũ aerẽ intueri. Pari mõ ij, de quibus Hippocrates agit, in febribus acutis, pulmonijs, phrenitidibus, ac doloribus capitis intueri se, tanq̃ foris sita, credũt ea, quæ intus in oculis habeanẽ. Ostendimus enim vt spiritus visorius, vtpote splendẽs, assimilet sibi eum, qui inter crystalloidem & pupillam medius est, humorem tenuem ac mundum, simillimum candido ouorum, quo per lippitudines vtimur. Ostendimusq; etiam, vt spiritus per hunc feratur humorem ex pupillæ foramine ad aerẽ exteriorem, vna cũ eo compactus. Quin ẽt, ꝙ aere illustrato vtatur, tanq̃ insito opificio, qui talis facultate existit, qualis in corpore neruus hr̃: id docuimus in sermonibus priuatim de visu habitis, F
*Al. quinto. quẽadmodum in decimo tertio de demsone libro, atq; ẽt septimo de decretis Hippocratis & Platonis, dicta sunt ẽt non pauca de hac re in decimo libro de vsu partium. Vt ergo cerebrũ per neruum sentit affectiones digiti in pede, ita per aerem circũductum externa visibilia cõtuetur, quæcunq; modice ab ipso distant. Itaq; suffusiones fiunt in hoc humore subsimili (vt dixi) candidæ tenuioriq; parti oui, qui inter pupillam & crystalloeidẽ medius incidit. Ita fit, vt per cruditates quoque non nunquam visa, similia suffusis, contingant. Si enim restitit humor aut niger aut crassus, prohibens digredi foras visorium splendorem, ibi visa pro natura humoris consistũt: interdũ pilorum quorundam, aut subtegminis, aut staminis, qñq; culicũ nigrescentium, aut muscularũ, quę volitare ob oculos videãtur, qñq; rerum similium lentibus, aut milijs nigris. Ita accidit per febres acutas ac pulmonias, valde exhalantibus ad caput in corpore humoribus, vt humor ille in pupilla mundus concipiat exhalationem, quocunq; aũt loco & mõ perturbatus fuerit, prædicta visa apparent. At per vehementes capitis dolores, quẽadmodum & per phrenitides, præ capitis repletione peruenientes aliqui humores in oculos, eadem accidentia cõmittũt. Et προκιδίζειν. i. euellere subtegmina, & ἁρφολογεῖν. i. colligere festucas, verba ab oibus medicis de phreniticis dici solita, nomen inde traxerunt. Itaq; nõ nulli tradiderunt nobis subtegminũ & stipularũ visa tantisper, dũ G
fiunt: & item, qui postea memineruntur. At vero duplex eorum differentia est: quidam. n. per ipsa sensibilia visa cœperunt delirare, iudicandi facultate constante: alij vero propter eximiã prudentiam, quamuis parua ex parte iudicandi facultate affecti essent, restiterunt tñ represseruntq;, ita vt vincerent ac repugnarent, &, quæ fiebant, intelligerent. Hi igitur indicarunt nobis, quibus visis mouerant manus, vt Hippocrates scripsit. Multis. n. in locis videbãtur illis subtegmina vestium eminere, atq; in pariete stipulæ adiunctæ esse: sæpe vero & festucæ multæ impositæ stragulis, atq; ẽt volare pusillę bestiolæ propè oculos. Has igitur venari aggrediũtur, circũferentes manus, tanq̃ aliquid arrepturi: alia vero, quæ videtur eminere, partim de vestibus carpere aggrediunt, partim euellere de pariete. Merito igitur affectiones talia cõmittentes accidentia, sunt difficiles: quippe quę à febre acuta, aut pulmonia, aut dolore capitis fuerint propter magnitudinem effecta: à phrenitide vero, quia sedes princeps est affecta: cuius vniuersum genus exitiale habetur: febres vero, & itẽ pulmoniæ, atq; etiam capitis dolores, propter magnitudinem, quemadmodum dictum est.

Ex Spiratione

24 *Spiritus autem, qui Creber est, significat Dolorem, aut Inflammationem in Regionibus, quæ supra præcordia sunt: H*
ὀρθέως. qui vero spiratur Magnus, Multoq; interposito tempore, Delirium indicat: qui uero Frigidus de Naso & Ore expiratur, admodum Exitialis iam est.

Hãc oẽm dictionẽ, tertio de difficultate spirãdi libro, absolutissime enarraui: quocirca nũc dũtaxat capita attingã. Spiritũ hoc loco vocat vniuersam respirationẽ: qui si creber sit (ait) interdũ significat dolorem: qñq; partiũ in thorace inflãmen, quæ sunt cor ac pulmo, positę supra septum:
†*Al. ex antiquis. phrenas eni ãt qui hoc appellarũt. Vide ẽt infra cõ. 28. & lib. 5. de locis aff. ca. 4. in principio.* †maiores. n. præcordia ac septum, idem appellauerũt. Itaq; per dolorẽ, spiritus, quẽadmodũ ostensum iã est, creber paruusq; est: per inflãmina vero, creber magnusq;: hęc enim assolent noiare inflãmationes. At vero rarus spũs, hoc est multo interposito tpe, si magnus est, indicat deliriũ: si parvus, extinctionem natiui caloris. Sæc hanc affectionẽ signauit ex accidente, dicens, Qui vero frigidus de naso & ore expirat, admodũ exitialis iã est. Cęterũ, vt de his tñmodo spirandi difficultatibus fecerit in prognostico mentionẽ, de morbis agens acutis: itemq; vt libris de morbis vulgaribus plures citauerit spirandi difficultates: tertio libro de spirandi difficultate perpensum iam est.

25 *Spirationis autem Facilitatem existimari oportet Perquàm magnam vim habere ad Salutem in omnibus Morbis Acutis, qui cum Febre sunt, & in Quadraginta diebus iudicantur.*

Naturalem

A Naturalem respirationẽ appellauit spirationis facilitatem, significantem neq; thoracẽ, neq; cor ac pulmonẽ, neq; præcordia, doloris quandam habere affectionem, quinetiam neq; partes quasdam ijs adiunctas: cum. n. mouentur per respirationem, dolore afficiuntur & ipsæ, vbi prehẽdantur inflãmatione, & item quouis modo dolorosam trahãt affectionem: hæ vero sunt ventriculus, lien, iecur. Si igit nulla ex his afficitur, neq; caloris infestat copia adeo, vt deuri inflãmariq; videatur: sed neq; è contrario vt iam extinguatur calor insitus: quo pacto nõ dixeris magnã spẽ ægroto subesse salutis in morbis acutis, in quibus propter magnitudinẽ febriũ, aut pp inflãmationem proprie noiatam, pericula imminent. At vero longi morbi ẽt sine his, eo ꝙ vires exoluant, nõ sine periculo sunt: proindeq; eos ab oratione excepit, ac de solis acutis pronunciauit. At vero, cũ duplex genus horum habeatur: siquidem nõ nulli simpliciter ac primũ vocant acuti, quidam ex cõuersione: de vtrisq; indicauit dicẽs/qui cũ febre sunt, & in quadraginta diebus iudicãtur. Adiecit enim/qui cum febre sunt/vt eos à conuulsione, & tetano, id est distentione neruorum, & cholera. i. bilari, dissiungeret, & quicunq; alij morbi sine febre acuti sunt: quod vero dictũ est/& in quadraginta diebus iudicantur/vt cõnumerẽtur cum simpliciter proprieq; acutis acuti ex conuersione: tales fiũt, quoties inter initia acute ægro tauerint, postea vero quartodecimo die, aut ẽt ante, nõ
B integre iudicati fuerint, sed ita, vt morbi quædam reliquiæ ad quadragesimum vsq; diẽ extendantur. Cõuersio. n. per iudicationes imperfectas fit acutorum morborum, nõ solum in hos, sed ẽt in alios diutinos, maxime marcorem, quartanam, suppurationem, tabitudinem, aquam inter cutem. Verum Hippocrates excipit à præsenti oone ẽt illos: in solis simpliciter acutis morbis, qui cum febre sunt, & item ex conuersione in quadragesimum peruenĩant diẽ, optimum esse iudicium dicens spirationis facilitatem, non in oibus, qui sine febri sint, acutis, neq; diutinis: Ita vt tria sint oia genera morborum, quantũ in ipsam agitur tpis dr̃iam. Aut. n. acuti sunt, qui in quatuordecim iudicantur diebus, quibus diutini opponuntur: ambiguũ vero & velut in cõfinio positum tertium genus, cuius terminus decretoriorum dierũ quadragesimus dies est. Hæc igitur dico cõfirmare ea, quę in ęgris euidẽter apparent: ꝙ si quis ea probet in illis, ita se habere naturã rerum agnoscet. At vero, quicunq; volunt signãri numerũ dierum decretoriorum ab Hippocrate, dũ ait in ‖ quatuordecim diebus iudicari morbos acutos, præter q̃ ꝙ nescĩunt ea, quæ maxime oportebat eos scire, dictiones quoq; vetustissimi medici nequaq̃ intelligunt. Si. n. hoc ipsum, in quatuordecim. s. diebus iudicari morbos acutos, significat dierũ decretoriorũ multitudinem, quanta sit: illud ẽt ipsum, in quadraginta. s. diebus iudicari, numerũ signãbit decretoriorum dierũ. Querant igitur, vt, C quemadmodum quatuordecim efficiũt ad quadragesimũ vsq;, ita quadraginta nũc dies efficiãt.

‖ 2. Aph. 23 Ex. ord. 15. d. Et in lib. de iudicationib. non lõge à principio libri. Et in Coacis prænotionibus.

Ex Svdore

26 *Sudores autem Optimi sunt per oẽs Acutos morbos, si per Diem eueniunt decretorium, & Integre sedant febrẽ. Boni ẽt sunt, si ex Toto corpore prodeãt, faciantq;, ut æger Ferat facilius morbũ. Si vero Nihil tale efficiãt, Nequaquam vtiles sunt. Pessimi vero, qui frigidi sunt: Et qui circa Caput tantummodo eueniunt, vultũ, & cervicem: Hi enim cum Acuta febre, Mortem: cum Mitiore, morbi Longitudinem indicant. {Et, qui per Totum Corpus fiunt, similiter significant hi, vt qui circa caput. At vero Miliformes & solum circa Cervicem euenientes, Mali sunt. Qui uero cum Gutis fiunt & Euaporant, Boni sunt. Considerare autem conuenit in uniuersum Sudores: fiunt enim alii qui ob corporum Exolutionem, alij ob Inflammationis vehementiam.}*

In sudoribus optimis duo scribẽs indicia, tertium prætermisit, tanq̃ necessario sequatur ea, quæ dixit. Qui. n. die eueniunt decretorio, & integre sedãt febrem, ij quoq; ex toto corpore eunt. In bonis vero, non tñ optimis, prodire ex toto corpore, & aliquid morbi tollere scribens, nihil præterea adiecit de diebus decretorijs, tanq̃ id quoq; bonos rursus sudores necessario comitetur. Cæterum tertius sudorum ordo est modice malorum, de quibus dixit/si vero nihil tale efficiãt, nequaq̃
D vtiles sunt/vt nec ex toto corpore eant, neq; faciant, vt ęger ferat facilius morbũ. Sed cõstat, vt ex his ipsis peiores sint, q neutrũ horũ efficiant: moderatiores vero, qui alterũ: & rursus ex his ipsis, qui efficiunt, vt ęger facilius ferat morbũ, moderatiores sunt, quanq̃ non ex toto corpore eãt: peiores, qui grauiorẽ exhibẽt morbũ, licet in oẽ extendantur corpus. Sed oẽs eiusmodi sudores calidi sunt, & ob eam rem nullo de tribus ordine indicauit id, solitus omittere, quæcunq; sequuntur alia necessario, & item quæcunq; ex oppositione eorum, quæ deinceps dicenda sunt, demonstrantur.

Omnibus vero in hoc sermone dictis sudoribus opponit frigidos, dicẽs ita/pessimi vero, qui frigidi sunt/& item cum eis malos esse dixit, qui circa caput & cervicem eueniant, licet frigidi non sint: hi enim minantur syncopen. Si vero & circa tales partes, & frigidi appareant, pessimi oium, quippe qui non insuper fore, sed iam incipere syncopen, indicẽt. Distinguuntur vero vehementia febris. Nam, si fuerit acuta, prorsus afferẽt mortẽ, qui frigidi sunt sudores, licet ex toto corpore prodeant: & itẽ, qui circa caput cervicemq;, quãuis calidi sint, eueniãt. Si vero mitis febris est, poterit facultas nõ absumpta prius ab acuta febre, spatio tpis prauos concoquere humores. Cæterũ de diebus decretorijs non insuper docuit aliquid in alijs sudoribus: & si de optimis docuit inter initia, quia est vim quandam decretoriorum dierum in eorum sermone dicturus: in ipsa vero dictione pariter demonstrauit. Vna enim eorum vis est, reddere fidam iudicationem siue in bonũ,

siue in malum finitura sit. At vero agnosci oportet p̃dictæ finẽ dictionis, quẽ Dioscorides scri- E psit ita: Pessimi vero, qui frigidi sunt, & tantummodo eueniũt circa caput & ceruicẽ: hi enim aut mortem, aut morbi longitudinem, præmonent. Sed constat, vt hæc lectio sit, q̃ prædicta, cõcisior, tamen eandem vim obtinet: atq; addendum erit ab expositore id, quod in prædicta scriptum iam est: Cum acuta febre mortem, cum mitiore longitudinem morbi. Cæterum deinceps alia quędã de sudoribus sunt scripta, non in omnibus codicibus, quę merito alij quidam sustulerũt, tanq̃ non sint Hippocratis, atq; etiam Artemidori & Dioscoridis sectatores.

Ex Hypochondriis

27 *Hypochondrium autem Optimum est, si Dolore uacat, si Molle & Aequale est dextra ac sinistra parte. Si uero Inflammatione uexatur, aut Dolore, aut Intẽtum est, aut Inæqualiter affectum dextra ac sinistra parte, Hæc omnia Animaduertenda sunt.*

Oẽm aliquis oronem comprehendẽs, vno breuissimo capite dicet: Hypochõdriũ, si naturæ simillimũ est, optimum esse. Particulatim vero docẽs eius indicia Hippocrates, primum scripsit ex ijs, quę non existunt (hæc solẽt medici recentiores ἀποσυμβεβηκότα. i. non accidentia noiare) duo vero alia signa sunt, ex ijs, q̃ accidunt hypochondrijs. Quocirca hypochondriũ dolore vacare, ex F non accidẽtibus dictũ est: niolle vero & æquale esse, ex ijs, q̃ existũt. Sed molle cognoscit, quoties modice renititur: illi. n. oppositũ, vtpote vehementer renitẽs, durum est. Cæterum æquale non sm vnã intelligitur qualitatem: fieri. n. potest, vt similiter molle sit vniuersum, sed aut aliqua parte dolore vacet, aliqua dolore afficiatur: aut altera pars calidior, altera frigidior sit: aut sublatior, aut depressior. Opponẽs igit optimo & æquali pessimi & inæqualis signa, dixit, Si vero inflammatione vexat aut dolore, aut intentũ est, aut inæqualiter affectũ dextra ac sinistra parte. Itaq; vexari inflãmatione, de toto hypochondrio dixit. Significat vero verbum φλεγμαίνειν. i. inflammatione vexari, velut si peruri, succẽdi, ignitiq; proditum sit. Pari rõne, dolore vexari, de toto hypochõdrio dictũ est, qũo intentũ esse: id. n. quoq; de toto ẽt hypochondrio dictũ est: Atq; vero inæqualiter affectũ esse {dextra ac sinistra parte,} quoties non totum hypochondriũ eandẽ habeat affectionem, aut per caliditatem, aut per frigiditatem, aut per dolorem, aut per indolentiam, aut per gracilitatem, laxitatemq;, & intentionem. Qñq;. n. intenditur hypochondrium sine inflãmatione propriè noiata, aut propter vehementẽ quandã siccitatem non solum in illa parte, sed ẽt in succingẽte costas mẽbrana, atq; præcordijs: [a] †aut pp inflãmationem cũ tumore ipsorũ in hypochondrio musculorum sine inflammatione propriè noiata consistentẽ, quæ quidem tumor dolens est. G

28 *Si uero Pulsus in Hypochondrio insit, Perturbationem significat, aut Delirium. Verum Oculos talium conspicari oportet: Si enim Crebro Obtutus mouetur, expectanda Insania est.*

In quibusdam codicibus non σφυγμὸς. i. pulsus, sed παλμὸς. i. subsultio seu palpitatio, legit: ac didicimus, vt tale accidens ob spiritũ fiat flatuosum. Sed in multis codicibus legit/pulsus/aut qui simul cũ magnis sit inflãmationibus, aut & sensibilis egro motus arteriæ in spina maioris: quemadmodum libro de morbis vulgarijs secũdo dixit: [b] ‖ Vbi vena in cubitu pulsat, insanum furibun » dumq; est. Cõstat. n. hoc in loco, vt pulsare de magna adeo & vehemẽti afferat motione arteriarũ, » vt, anteq̃ contingatur, innotescat, interdum ægro dũtaxat, qñq; ẽt deforis intuentibus. Sed, quodcunq; horũ fuerit accidens, signum nõ bonum est. Maior. n. arteria inter partes principaliores est, & item venter ac iecur: qũo et septum transuersum. At ex his prorsus vnũ afficitur, siue subsultio siue pulsus legat. Sed septũ quidẽ trãsuersum, φρένας. i. deliriũ, infert prõptissimũ: quã ob rem maiores id [c] præcordia nominauerunt: & item os ventriculi, quoties insigni afficiatur inflãmatione: Aliæ vero partes ibi, quę aliquam ex prædictis affectionem traxerũt, in periculosam incidunt affectionem. Quapropter merito Hippocrates dixit vel perturbationem, vel delirium, ab H eo accidẽte significari: Perturbationem quidẽ vno cõi accidenti oium periculosarum affectionũ, ex quibus non solum ægri, sed ẽt medici, perturbantur: Delirium vero ob septum trãsuersum, & item os vẽtris. Cæterum de musculis in hypochondrio existentibus, considerandum est: neq;. n. necessario delirium, neq; periculum, pulsantes, subsultantes ve inferunt. Non igit incõsideratius inaudire oportet verbum/insit/per dictionẽ, qua dixit Hippocrates/si vero pulsus insit in hypochondrio/quippe qui velit pulsum subsultionem ve prælate in hypochondrio factum de vocula/insit/indicare. Verum conspicari talium oculos oportet: si enim crebro obtutus mouetur, expectanda insania est. Cum perturbationem aut delirium dixerit ab eo accidente significari, nunc determinat docetq;, quando delirium, quando perturbatio sola futura sit. Determinatio vero ab oculorum ducitur motione: quos nõ solum hac in re, sed etiam in alijs [d] mŏrbis omnibus, in quibus inspexeris fore delirium, exquisita ratione considerabis: si enim instabiles apparent, indicatur delirium. Verum hoc loco non simpliciter ait fore delirium, sed insaniam, indicans vehemẽs quoddam delirium ex prædictis indicijs affuturum. Porro, vt oculorum crebra motio, delirij firmet suspicionem, patere arbitror ex ijs, quæ à nobis explanata iam sunt, vbi musculos oculorum diximus primos sentire cerebri affectiones: Ipsum vero cerebrum septo transuerso & ori ventriculi

A † Cod. græci, quos uiderim, habent, ἢ διὰ τὰς μετ' ὄγκων φλεγμονὰς αὐτῶν τῶν κατὰ τὸ ὑποχόνδριον μυῶν ἐξω τῆς ἰδίως ὀνομαζομένης φλεγμονῆς καθεστώτων ἢ τις ἕξιν ὄγκος ὀδυνηρός. quod quidã ita uertunt. aut propter ipsorũ (mẽbrorũ pdictorũ) inflãmationes cũ tumore, musculis hypochondrii existẽtibus sine inflãmatiõe proprie noiata, q̃ quidẽ tumor dolens est. sũt tamen qui non καθεστῶτον, sed καθεστώσης legãt, atque ita uertãt. uel ob ĩflãmatiões cũ tumore musculorũ ipsorũ, qui sunt i hypochõdrio, phlegmone proprie noĩata ta i parte exteriori cõsistẽte.

B ‖ 2. Epi. se. 5ª.

C ᵃ φρένας.

D ᵇ προσήμασιν. i. morbis. est in antiquis, quãquam in impressis legatur συμπτώμασιν.

A culi consentit, quemadmodum cæteris omnibus neruosis membris. Cum enim ex illo omnes nascantur nerui, quæcunq; pars plurimis neruis aut maximis participat, hæc merito in cõsensum originem eorum perducit.

Ex Tvmoribvs

29 *Oedema in Hypochondrio durum & dolens, Peßimum est, si in Vniuerso sit hypochõdrio: Si uero altera parte sit, Sinistra Minori cum Periculo est.*

Oedema solet Hippocrates nominare oẽm tumorem præter naturam, recẽtioribus medicis vocantibus vnum tantummodo tumorẽ, qui premendo dolore vacat, & mollis est. Quam vero rursus medici recentiores proprie noiant inflãmationem, hanc Hippocrates composita dictione durum & dolens œdema appellitat. Phlegmones. n. id est inflãmationis, vocabulum, de phlogosi. i. inflammine afferebat. Itaq; constat, vt talis affectio in hypochõdrio existẽs, si dextra affligat parte, periculosior sit, pp iecur: indulgentior, si sinistra, propter lienẽ: pessima, si vtraque simul lacessit.

30 *Talia uero Oedemata ab initio Periculum mortis Cito futuræ significant.*

B Prædicta in hypochõdrio œdemata, si dura ac dolẽtia sunt à medicis recẽtioribus ppriè noiata, inflãmationes, periculum mortis cito futurę significãt. At vero id, nisi aliquid intimum simul afficiatur, mendaciũ est. Constat vero, vt intimum sit iecur, & itẽ ventriculus, lien, & peritonæũ. Nã musculi qui in hypochõdrio sunt, si inflãmatione laborãt, inferre mortẽ nõ pũt, nisi sanè raro, aut pp magnitudinem insignẽ inflãmationis, aut propter virium debilitatem, aut ẽt quia medici male curẽt, aut quia æger aliquid cõmittat. Itaq; confusius indefinitiusq; talem dictionem scripsit.

31 *Quòd si Vigesimum transcendit diem, & Febris detinet, & Oedema non desistit, in Suppurationem uertitur.*

Oẽs tumores præter naturã dissectis cõmittente eos humoribus curãtur ac desistũt. Ergo perspicuũ est, vt, nisi desistãt, cũctanẽ humores, ac spatio tpis prorsus mutatio quædã ipsorũ futura est per qualitatẽ, interdum ad putredinem, quoties, vt in defuncto corpore, nihil ad eorum cõcoctionem natura molitur: interdum, si vires valent, in pus mutatio fit. Itaq; merito Hippocrates ait, ni si desistant inflãmata, & febris detinet ægrum, in suppurationem vertuntur. Sedata. n. febre considerandum est, num inflammatio aliqua scirrhosa infestet: nam sæpenumero euenit ita, vbi morbum committẽtium humorum pars tenuior diffletur: crassior vero & sequax, in amplitudinibus C corporum ita affectorũ depacta sit. Cæterum, quam ob causam vigesimum diem limitem statuit talium absessuum suppurationis, libro secundo de diebus decretorijs dicimus.

32 *Accidit his in Prima circuitione, etiam Sanguinis è Naribus fluor, atq; Admodum iuuat. Sed requirendum est, num Doleant caput, an Hebetudines subeant oculorum: Si quid enim horum fuerit, eò Tendet.*

Quia inflãmationes in hypochondrio indefinitius cõmemorauit, per hanc quoq; dictionẽ determinare ipse vł. Sanguinis enim fluores fieri dicit è naribus, qui ex vsu admodum sint: id quod per inflãmationes i iecore et liene fieri potissimum solet: de quibus aliubi, fluere sanguinẽ ‖ recto itinere cõmendauit, è cõtrario vero culpauit: docẽs ipse, quid nam è cõtrario intelligat, verbi gratia, liene grandiore fluere sanguinẽ è nare dextra. Sanguinis fluores in prima circuitione fieri dixit decretoriorum. s. dierum: ac legitur dictio bifariã, singulariter & pluraliter: singulariter quidẽ in prima circuitione: pluraliter vero in primis circuitionibus. Si igit legatur singulariter, septenariam indicat circuitionẽ: si pluraliter, conuenit quoq; septenariam intelligi circuitionẽ, in quibusdam. n. sanguis secundo septenario effluit. Sed potius intelligi oportet in tali dictione quaternarias circuitiones: nã in plerisq; erũpit sanguis primis septẽ diebus, paucis nono & vndecimo, D rarissimis quartodecimo. Cæterum tendentiũ sursum versus humorũ vnde sanguinis fluores fieri contingit, adijcit signa, capitis dolorẽ, & item hebetudines oculorum. Sed deinceps de eis latius docebit, quo loco nos quoq; sermonem omnem de sanguinis fluore integre absoluemus. r. Prog. cõ. 3. t. 34.4ª. 184.d

33 *Magis tamen in Iunioribus quinto & trigesimo anno, Sanguinis fluorem Expectare oportet.*

Ductam ab ætate determinationem in præsagium fluoris sanguinis docet: expectãdum enim sanguinis fluorem esse potius in iunioribus quinto & trigesimo anno: etenim per hanc ætatẽ sanguis plurimus est, & item facultas valentior, atq; etiam calor exuperans.

34 *Quæ uero Mollia sunt Oedemata, & Indolentia, & pressa Digitis cedunt, Diuturniorem efficiunt Iudicationem: ac Minus illis gratia sunt.*

Hæc sunt, quæ proprie medici iuniores appellãt œdemata: de qbus non nunq̃ dixisse maiores sufficere volunt, mollia œdemata: qñq; ẽt adijciunt indolentia. Quoties igitur id dicere supersedent, tanq̃ vna cum mollibus significetur, omittunt, mollia enim dolore vacãt. At vero nũc Hippocrates non id solum adiecit, sed etiam, vt digitis cedant, quod quidem in verbo/mollia/contineri videtur: nisi velit intelligi ea, quæ pressa cauantur in foueam: quod quidem non simpliciter

ter omnibus cedentibus accidit: at vero hæc accidunt cute in œdema se attollente. Et, quia om- E
nia talia pituitosa sunt, idcirco diutius immorantur, ac minus pericula inferunt. Ac immorantur quidem diutius, quia frigidiora sunt: calore enim concoctiones fiũt: Minus vero periculosa sunt, quia & dolore vacant: vires enim exoluit dolor.

35 *Si uero Prætereat Sexagesimum diem, & Febris detineat, Nec desistat œdema, fore Suppurationem hoc loco, & reliquo Ventre, Significat.*

Supra de œdematis agens phlegmonosis vtpote calidioribus, nisi febris desinat, à die vigesimo dixit fore suppurationes: Nunc vero de frigidioribus, sexagesimum limitem posuit suppurationis. At vero alia inter hæc media incidunt, quadr agesimum diem habentia terminum suppurationis: sed vniuersum de his omnibus sermonem ad libros de diebus decretorijs distuli. Porrò non solum œdemata, quæ in hypochondrio sunt, si immorentur, suppuratura ait, sed, & quæ in reliquo ventre, tanq; hypochondria secundum aliquam significationem partes ventris existant.

36 *Quæcunq; ergo Oedemata, Dolẽtia, Dura, & Magna sunt, Periculum mortis breui fore significant. Quæcunq; vero Mollia sunt, & Indolentia, ac Digitis pressa cedunt, diutius Immorantur.* F

Nihil amplius hac docet dictione, q̃ quod superiore dictum iam est, præter q̃ adiecit dolentibus durisq; œdematis magnitudinem: quam nos antea diximus, dum doceremus non esse cũ periculo inflammationes musculorum, qui sunt in hypochondrio, nisi magnæ admodum fuerint.

73 *Oedemata, quæ in Ventre sunt, Minus faciunt Abscessum, quàm quæ in Hypochondrijs: Minime uero, quæ subter Vmbilicum sunt, in Suppurationem uertuntur.*

Oedemata si non discutiuntur, non solum citius, sed etiam magis, in hypochondrio suppurantur, propterea q̃ sedes calidior est. Quęcunq; vero lõgius absunt deorsum versus, serius minusq; suppurantur: & ob eam rem, quæ subter vmbilicum sunt, raro in suppurationem vertuntur.

38 *Sanguinis uero fluorem, maxime de Supremis sedibus Expectare oportet.*

In quibusdã codicibus dictio cum/&/copula pscripta est: atq; ostenditur non solum sanguinis fluorem fieri, si in hypochondrijs sit œdema, sed ẽt, si in inferioribus sedibus sit. In quibusdã vero sine/&/copula: & ostẽditur quidem fieri, si in his quoq; sit, sed minus. In aliquibus vero sine verbo/maxime/ad hunc modum: Sanguinis vero fluorem de supremis sedibus expectari oportet. G
Nam inferiores nequaquam afferre solent sanguinis fluorem: sed res ita se habet, vt, si in vmbilico sit, sanguinis fluor eueniat, magis de sede superna, maxime de suprema. Sed de sanguinis fluore deinceps ab ipso agetur, vbi nos quoq; toto repetito sermone, absolutius dicemus.

39 *Vniuscuiusq; Oedematis Immorantis, quod in his sit sedibus, Suppuratio Consideranda est.*

Vno comprehendens capite perstrinxit, quæ supra docuit particulatim: & ob eam rem dictio enarratione noua non indiget.

Ex Svppvratione

40 *Suppurationes inde prouenientes ita Considerãdæ sunt. Quæ.n. Foras uertuntur, optimæ sunt, si Paruæ sunt, Maximeq; egrediuntur, & In mucronem sunt fastigiatæ. Si uero Magnæ sunt, & Latæ, Minimeq; in mucronem contractæ, Pessimæ sunt.*

Ab his uerbis, q̃ tibi transtuli mus, cuiuscũq; illa sint, in anti quo exemplari græco explanationem Galeni incipere comperimus.

Orationem de Oedematis in capita redigit, ac ueluti sub cõpendiũ ponit. Ἐκπυήσιας uero & διαπυήματα. i. suppurationes purulẽtias q̃, appellat mutationẽ, quę εἰς τὸ ἔμπυον. i. ad suppuratũ fit. Duabus aũt limitationibus oratio prius indiget, nimirũ vt febris sit cõtinua, & vt facultas non sit imbecilla: nã, si hęc non cõcutrãt, suppuratio non fiet. Iudicat aũt tumorem à loco, à magnitudine, & à figura: à loco, si intus uel extra: à magnitudine, si magnus uel paruus: à figura, si acutus an planus sit. H

Appellare Hippocratẽ suppurationes purulẽtias q̃, vbi pus vniuersum cõstiterit, concocto tumore quopiam præter naturã, perspicuum erit, vbi vniuersam hãc oronem eius euolueris, qua de œdematibus in hypochõdrijs habuit mẽtionem. At vero colligit̃ pus in eis q̃nq; sub cute, sepius in profundo, duplici de cã: aut quia purulenta pars intra peritonæũ sita est: aut quia, licet musculus sit, qui affectus sit, pus ab aliquo inuolucro eius includit, haudquaquã prius in exteriorem deductum sedem pp lentorem crassitudinem ve, aut continentis tunicæ densitatem. Etenim studet natura excernere pus de affecto corpore, expellendo, sæpiusq; finem adsequitur, quoties nacta sit meatus idoneos in excretionem, veluti quosdam aquæductus: non tñ semper eos adsecuta, pus in adiacẽtes compellit sedes, quæ quoties exiguæ fuerint, derodit cõtinens eas tegumentũ, sub eo amplificando sedem. Constat igitur, vt ex his suppurationibus indulgẽtiores habeanẽ, quę foras, nõ intro, tendunt: atq; ex his ipsis, quę non ampliorem prehendunt sedem, in latitudinẽ extentæ: cõtrahuntur autem, cum in verticem quẽdã extenduntur, coni formulam reddẽtes: hæ aũt simul robur foras expellentis indicant facultatis: & item non magnam corrumpũt sedem corporis, quod erodũt. Cęterũ, siue εἰς ὀξὺ ἀποκυρτώμενα. i. in mucronẽ fastigiatæ, siue εἰς ὀξὺ ἀποκορυφούμενα. i. in gibbum

A gibbum subductæ legatur, nihil interest: nam ex vtraq; lectione vnus idemq; sensus est.

41 *Quæcunque uero Intro rumpuntur, Optimæ sunt, si Cum exteriori sede nihil cõmunicãt, sed Adductæ sunt, Nec dolent, & omnis Exterior locus Vnicolor apparet.*

Non simpliciter tales suppurationes optimæ sunt, sed earũ, quę intro forasq; rumpunt̃, optimę sunt: siquidẽ hæ deteriores sunt, q̃ quę foras rumpũtur. Hęc.n. eruptio in partes multo nobiliores fit, q̃ sit in hypochondrio cutis: & itẽ non æque medicamentũ adhiberi curatoriũ põt, quoties intro versus rumpant: atq; ẽt excretũ per intestina pus mordet & concerpit ea, difficultatemq; commttit intestinorum: &, siqñ in ieiuno aut tenuioribus fiat intestinis, alimoniæ vitiat diductionem, in ventriculo aũt lædit concoctionem. Itaq; perspicuum est, vt pessimæ sint, quoties ĩ vtranq; rumpuntur sedẽ, introrsum atq; extrorsum: ita.n. geminat malũ, nam nec sedem, nec velut initiũ refectionis vllũ, obtinet natura reparandis ruptis, quo tanq̃ solo firmiora iaciat fundamẽta repletiõis.

42 *Pus autem Optimum est, si Candidum, Aequale, Læueq;, & quàm Minime fœtidum est: Maxime uero contrarium huic, Deterrimum est.*

B Vt, quàm minime fœtidum pus esse debeat, propalàm est: etenim superans graueolentia, putredinis est, non concoctionis, indicium. Vt aũt candidum quoq; esse conueniat, discas, licebit, si genituram eius intelligas ex ijs, quæ aliubi demonstrata iam sunt: omnia enim in omnibus docere locis, nugacitatis potius, q̃ doctrinæ, proprium est. Quæ vero alijs sunt commentationibus demonstrata, talia sunt. Libro de viribus naturalibus dictum iam est vnam ex ipsis esse vim alteratoriam, quæ & in ventriculo & in iecore molitur concoctionem, commutata alimonia in iecore quidem ad sanguinem, in vẽtriculo vero ad idoneum sanguini humorem: & item vniuscuiusq; partis animalium officium esse, ad propriam deducere naturam propinquantem humorẽ, nouissima enim concoctio fit, dum alimentum in nutrito apponitur atq; assimilatur. Itaq; perspicuum est, vt spatio temporis longiore in talem præparetur similationem. Porrò proditum est libris de semine, vt in conceptaculorum tunicis, de quibus aluntur testes, sæpe appareat liquido commutatus iam sanguis ad seminis creationem: non enim conuenit ipsas conceptaculorum tunicas ab alio quopiam nutriri. Atque appellant eiusmodi humiditatem nõ nulli medici θορώδη. i. genitale virus: & ob eã rem semen ipsum, θορὸς, i. genitale virus nominant: & potissimum ij, qui vim eius dicitant, σπέρμα. i. semen, non substantiam corpulentam. Quin etiam, vt decumbens sanguis in partes laboran C tes inflammatione, committat inflammationes, ita vt ab initio quidem sola conceptacula repleat distendatq;, mox adiacentes sedes inanes complures atque exiguas in singulis particulis, libro de tumoribus præter naturam definitum iam est: & item dictum quoque libro de inæquali intemperie. Talis igitur sanguis ad exiguas dispersus partes in locis inflammatione affectis, vtpote extra propria conceptacula positus, non insuper remeare ad antiquam naturam potest: mutatur vero ac putrescit, quomodo omnia, quęcunque in alieno loco vehementius calefiunt. Si igitur natiuus calor de propria exorbitat temperie plurimum, vt in corpore inanimi, putrescit sanguis: Si vero vim seruet quandam, permista quædam commutatio de causa per naturam & item præter naturã efficitur: siquidem causa naturalis concoquit: præter naturam, putrefacit: vtra earum magis exuperet, per eam ipsam necessario signa accedunt, tum coloris odorisq;, tum etiam consistentiæ. Ex his igitur (vt dixi) demonstratis in alijs commentationibus series est, vt colligas sanguinẽ, qui probe sit in pus commutatus; primo quidem non putruisse, sed potius concoctum fuisse: Secundo vero in ipso simul quid putredinis præter naturam apparere, parum vero illud esse: Et, vt Hippocrates dixit, quàm minime fœtidum, etenim hæc vox/quàm minime/id pollet, quod quàm paruissime. Ad hæc, colorem eius reddi similem semini par est, candidum quidẽ, non tñ exquisita rõne, ve D lut nix est: semẽ.n. à natura ducitur in solidiorum corporum colorẽ, exquisita rõne: modice, pus. Siquidem seminis nihil de causa præter naturam est permistum: puri vero non assidue quidẽ par, vt dictum iam est: permiscetur tamẽ aliquid omnino, cum sanguis de proprijs opificijs exiliuit. Hæc itaq; causa est, ob quam candidum semen ac pus fiat: nam & pus quodammodo solidis assimilatur corporibus, quæ quidem sunt conceptaculorum tunicæ, neruiq;, & copulæ, ac membranæ, atque etiam cartilagines, ossaq;. Eadem etiam causa est, ob quam, quod subsidet in vrinis, candidum sit: etenim & id, veluti pus, obtinet generationem, quod proportione respondeat inter id et naturales humores iniectũ. Quicquid enim alimenti in sanguinis generatione naturæ refugit cõfectionem, subsidet in vrina, neque vt sanguis ab ea commutatum, neque vt pus præter naturam causæ particeps.

Galeni

GALENI IN PROGNOSTICA HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS SECVNDVS

De Aqva Inter Cvtem

1 *Quæ inter cutem oĩs, quæ ex Acuto morbo existunt, Malæ sunt: Non enim à febre liberãt, Dolorosæq; sunt valde, et Læthales. Incipiunt autem plurimæ ex Partibus inanibus ac Lumbis Iecoreq;.*

Inter initia libri ipse dixit: Considerari conuenit hũc in modum per morbos acutos: principio vultũ ægri, sit ne similis bene valentiũ. Vnde aliqui dicunt non solũ de vultu exitioso per morbos acutos, sed deinceps de oĩbus, ipsum facere sermonẽ: cũ haudquaq; legerint finem sermonis, vbi dicit, Hęc autem dico de morbis acutis, nec non quicunq; ex acutis morbis consistunt. Atqui constat, vt de purulentijs docuerit, non solũ illis, quæcunq; vigesimo die rũpi solent, sed quæ ad trigesimũ, quadragesimũ, & sexagesimũ deuenerunt: atq; ẽt antea de morbis, qui ad quadragesimũ vsq; diẽ processerunt, vbi dixit, ‖ Spirationis facilitatem existimari oportet perq; magnam habere vim ad salutem Supra 194. h. com. 1. t. 25. oĩbus morbis acutis, qui cum febre sunt, ac in quadraginta diebus iudicãtur. Et itẽ hoc loco manifeste ait non de oĩbus aquis inter cutem facere sermonẽ, sed quęcunq; ex acuto morbo existãt: atq; ẽt de purulentis tabidisq; deinceps docebit: & ad hæc de quartanis ẽt, vt constat, diutinis morbis.

Igit, q aquæ inter cutem oĩs, si ex acuto morbo existunt, malæ sint, nequaq; sedantes febrẽ, dolorosæq; permanentes, ipse dixit. Porro docuit genituram eorũ, iecoris nominatim faciens mentionẽ: atq; vna cõi rõne, partium inaniũ, quæ sunt ieiunum, & lactes, & itẽ intestina tenuiora. Nã in more est vocari illas partes inanes, quæcunq; inter extremam thoracis costam & fœmoris ossa habentur: atqui inanis videt oĩs talis sedes, si eam cũ supernis infernisq; partibus vtrisq; osseis conferas: at vero omnis talis pars flaccida habetur, quoties non fuerit aliquis paulo ante repletus esculentis poculẽtisq;. Ita mihi videtur Poeta has ipsas corporis partes, eo q flaccidæ sint, appellare laparas.

* λαγόνας.

† *Stephanus Athenienſis, qui hunc librũ explanauit, nẽ in hoc loco etiã habuiſſe in ſuo textu Hippocratis, Et tuſſis ipſis adeſt. Quod ſignum (aut ipſe) licet cõe ẽt ſit Hydropi, qui per primariã affectionem iecoris fit, differt tamẽ, quia in hydrope per primariã affectionẽ iecoris oborto, ſtatim à principio aduenit tuſſis, ob diaphragmatis cõpreſſionem: ĩ eo uero, qui ab inanibus fit partibus, in fine ſuperuenit, ſignũq; peſſimũ eẽ ait, ut quod humiditate illã excremẽtoſam, ſpiritualia ẽt membra iam occupaſſe oſtendat.*

Itaque cursuus aquę inter cutẽ cõis genitura est, vbi sanguificatiõis officium intercidat. Etenim, quemadmodum in ventriculo concoquuntur esculenta, pari rõne in iecore & venis præconcoctũ in ventriculo alimentum. Quin etiam, vt in ventriculo interdũ minus intercidit concoctionis officium, interdũ magis, ita in iecore: non nunquã enim iecur afficitur per sese primũ, quẽadmodũ ẽt ventriculus: interdum per consensum aliarũ partiũ. Itaque constat, vt oĩs sibi inuicẽ consentiẽtes partes, aut quia vicinæ sint, aut quia habeant societatẽ magnã per conceptacula neruosq;, afficiantur. In hunc modũ iecur per magnas venas copulari vi & lieni, & ventriculo, & intestinis: atque ẽt positura eorũ ita vicina est, vt quædã contingant ipsum, quædam propemodũ tangãt. Itaq; lienis nequaq; mẽtionẽ habuit Hippocrates: siquidẽ de morbis acutis agebat. Apparet aũt hoc vi scus, qñ per longos morbos traxerit scirrhosam dispositionẽ, ad cõsensum agere iecur, omniq; corpori per tale medium aquas inter cutem cõcinnare. Iecoris aũt ac partiũ inaniũ mentionẽ facit, ac docet differentias aquarum inter cutem ex illis, quomodo procedente sermone perspicuum erit.

2 *Quibus ergo ex Inanibus partibus & Lumbis principia Aquarum inter cutem fiũt, iis Pedes intumescunt, & Alui fluores diutini fiunt, Neq; exoluentes dolorẽ, qui ex inanibus partibus efficitur ac lubis, Neq; mollitẽs vtrẽ. †*

Intumescere pedes, omnium aquarũ inter cutem commune est: qñquidẽ & aquis inter cutẽ vitio iecoris obortis assidere dicit: sed & constat, vt & eas, quæ vitio lienis fiunt, & simpl oĩs alias comitet. Sed aluí fluor propriũ peculiareq; ẽ aqis inter cutẽ inaniũ partiũ vitio subortis, q fiũt, vbi H ieiunũ & lactes inflãmatione vexant: his enim potissimũ venæ debiles fiũt, per quas iecur ad se trahit alimẽtũ: ita fit, vt nequaq; subseruiãt viscerí ad diductionẽ, sed maneat in ieiuno tenuioribusq; intestinis alimentũ. Quod si grauentur ab eo, vtpote debilia, statim id oĩ pellunt deorsum: atque hæc aluí fluoris causa est. Quin etiam corrumpí alimentum, bilisq; colligí copiam rõ est ob calorẽ partiũ, quæ inflammatione vexantur, & ob eã rem intestina non parum mordentur, proindeq; incitantur ad excernendũ contenta ibi excrementa: atq; hæc rursus altera cã aluí fluoris est. Quocir ca merito ait, neq; sedare dolorẽ ipsum, neq; mollire, i. vacuare ac contrahere ventris œdemata: indicans ex his, q cum dolore excernant, & q hypogastrium totum attollatur in molẽ. Fieri enim dolorem necesse est ob inflammationem demorsicationemq;: ventrem vero oĩm subleuari, repletis intestinis spiritu flatuoso, cuius genitura, optima ratione subsequitur cruditates: & tandẽ non manere intus ex imbecillitate comprehensoriæ facultatis intestinorum.

3 *Quibus aũt à Iecore Aquæ inter cutem incipiũt, Tussire quidẽ cupiditas est, sed Nihil excreant cõmentatione dignum: Pedes q; intumescunt: ac Venter nõ deiecit nisi dura, ac ad necessitatem: atq; ẽt Circa vẽtrem Oedemata fiũt, partim in dextra parte, partim in sinistra, consistentia desinentiaq;.*

Θυμὸν

A Θυμὸν. i. cupiditatem, dixit hoc loco propensionem, quam quidem ad tussiendũ obtinent, incitati quidẽ tanẽ ad accidens, statim vero ab hoc desistentes, tantummodo tentantes initiũ tussiẽdi: etenim iecoris moles incidens præcordijs, facit angustiã in pulmone. Cum ergo similis reddat affectio veræ illius angustiæ, ob quam & inflãmatione laborans ex decũbẽte ex capite materia vexatus afficit, cupiunt tussire, sperantes nocuã vacuando materiã, esse angustiã curaturos: sed incipientes statim desinunt, ob experientiã ipsam deducti in notitiã dispositionis exquisitiorem, sentiẽtes, q temere sperauerint. Quin etiam natura ipsa per se infert tussim, infartiones expurgando pulmonis, qq ipsi nequaquã tussire cogitemus, ita vt difficile sit sæpenumero obsistere inhibereq; accidens. Nunc igit, qñ ob angustiã ad tussim ægri veniunt frustra, ceu auxiliaturã affectui, naturalis facultatis nequaq; habentes ministeriũ, continuo desinunt. Ergo ob hæc propẽliores ita affecti ad tussim reddunt, sed eos cito tale deficit munus, propterea, q nihil dignum commẽtatione excreãt, sed tm, quantum in asperam arteriam serosum tenueq;, ex conceptaculis sanguinem continẽtibus serosum, comprimitur in modum sudoris cuiusdam. Igitur hoc pacto aquæ inter cutem, quæ de iecore existunt, a prędictis interstinguitur, atq; ẽt paucitate & ariditate deiectionum. Incitantur. n. illi perpessis ipsis vel intestinis, vel lactibus: per aquas vero inter cutẽ, q a iecore existunt, vtpote i- B perpessis ijs, nec vitiato alimento, neq; grauatis ab eo partibus (etenim bene valent, nec aluí fluores infestant) manent diutius inibi reliquiæ alimenti, quæ partim mittunt ad intimam peritonæi sedem, partim inflammatione iecoris torrentur. Porro vniuersa ẽt cutis, vtpote quæ de pituitoso sanguine nutriatur, intumescit: q si premas eam digito, statim apparet caua, sed paulo post ad pristinam reuenit conditionem. Nõ tñ statim ab initio simul, vt acutus vertitur morbus, ita fieri solet, sed pedes intumescunt primi, quippe qui procul a calidissimis absunt partibus: tum aũt subrepẽs accidens circa ventrem oĩm, eam ipsam quoque committit affectionẽ: itaq;, si premas œdema digito, cauatur, ac velut foueam facit, tum aũt paulo post ad pristinã remeat conditionẽ: quod Hippocrates ait, Atq; etiam circa vẽtrem œdemata fiunt, quæ cõsistant desinantq;. Atq; vero fieri potest, vt id quoque dixerit de prima eorum genitura: nam incipientia consistere, sæpenumero desistunt, ita vt videantur quidem integre desiisse: mox rursus subleuantur, & rursus desistũt: & rursus subleuantur, procedente vero tẽpore permanent non insuper desistentia. Sanè distant a prædictis, quæ infestant ex inanibus partibus, eo q pressa cauentur, pituitosam habentia naturã, nec insuper spiritu flatuoso, quemadmodum illa, consistentia.

* *in quibuſdã cod. græcis uox hæc non hꝛ.*

4 C *Si vero Caput Manus ac Pedes Frigidi sunt, Ventre costisq; Calentibus, Malum est.*

Per morbos diutinos, potissimum hyeme & senibus, non solũ per incursiones febriũ, quas nominant ἐπισημασίας, i. adnotationes, sed ẽt in intermissionibus, nihil mirũ videri debet extremas corporis partes refrigerari, quippe quæ carne vacant ex natura, longissimeq; sunt a visceribus posĩtæ. Verum hoc libro nequaq; agit de morbis diutinis. Itaq; per morbos acutos, tales refrigerantur partes, prope dixerim, propter affectionem contrariam illi, quæ per morbos diutinos tale accidens infert. Per illos. n. calor natiuus pr debilitate nequaquam permeat ad extremas corporis partes: in morbis vero acutis, propter magnitudinẽ inflãmationis viscerũ, parũ sanguineę substantiæ in oĩ permeat corpus, plurimũ vero eius in parte inflãmatione affecta includit: & ob eam rẽ mediæ corporis partes, quæ sunt thorax ac venter, satis videntur calidæ. At vero per morbos acutos interdũ adnotatio cũ rigore prehendit aut frigore, non solũ extremas corporis partes, sed ẽt cutẽ circa costas ac ventrẽ frigidã reddẽs: ea quidem circa viscera vitiũ nullũ ostendit, sed, vbi permanẽtibus partibus circa costas ac ventrẽ calidis, aut ẽt calidioribus q soleant ex natura, summæ refrigerantur corporis partes, in visceribus magnitudo significatur inflammationis. Ac forte melius est intelligere ventre ac costis calentibus ita dictũ, vt manifestius hæc calefacta sint, q dũ haberent per D naturam. Cæterum, vt febris lepyria nominata relegetur ad hoc genus, cuius perspicuum est.

5 *Optimum vero est, si Corpus omne Aeque Calidum Molleq; est.*

Cum deterrimam prędixisset conditionem morbi, quoties medijs corporis calefactis partibus refrigerentur partes extremæ, hoc loco opponit optimam in nobis, in qua corpus omne æque calidum, & item æque molle est: etenim verbum /æque/ cõe vtrique existit. Igitur æque calidum corpus omne fit in febribus ardentissimis, sed mordens & liccũ per eiusmodi affectiones, haudquaq; molle, apparet: q si molle pariter & calidum æque sit, optimam indicat corporis affectionem.

6 *Facile autem Conuertatur Aegrotans, sit q; Resurgendo leuis, Oportet.*

Summa totius prefagitionis in morituris conualituris q; est, quoties vis egrotationis cum ægri facultate conferatur. Si enim morbus vehementior est, æger omnino morietur: si debilior, q ægri facultas, haudquaq; morietur, vbi nihil committatur. Hanc vero summam ipse scripsit per Santẽtiam, cuius initium est: ‖ Colligendum ẽt est, an æger possit eo victu, quem præceperis, durare ad « consistendi vigorem vsq; egrotationis. Hęc ergo summa prognostice contemplationis habetur. 1ª. Aph. 9. Ext. ord. 4. g

Cęterum, cũ tres secundum genus vires ex triplici pendeant origine, cerebro, corde, iecore, p earum

rum ministeria firmitas atq; infirmitas cognoscitur. Præcipua vero Cerebri ministeria sunt, memi E nisse ac cogitare: subseruientia vero, sentire & moueri secundum desiderium: Cordis vero, motus arteriarum: Iecoris vero, generatio sanguinis & humorum. Itaq; cũ prognostica cõtemplatio in hæc diuidatur capita, quodcunq; signum est ab Hippocrate dictum, considerandum, quo genere colloceẽ: Velut nunc/vt facile vertaẽ æger, atq; resurgẽdo sibi leuis appareat/ hęc enim signa sunt facultatis corpus secundũ desideriũ commouentis. Cæterum constat, vt in præsens nequaquã interfit dicere secundum desiderium, aut appetitum, aut voluntatem. Ad hũc modum supra de decubitu dictum est in dictione, cuius tale est principiũ / cubantem offendi ægrum oportet/ indicaẽ enim, vt talis decubitus, quemadmodum ẽt acclíuis, fiat fungentibus officio musculis, quem solẽt tonicon. i. firmum, nominare. Sed de eo, libris de motu musculorum fusius dictum iam est. Perhibuitaũt & Diocles, vt animalium corpora consistant ex eo, quod fert, ferturq; fert facultas, fertur corpus. Ergo, quemadmodum ferentes onera aut grauati ab eis vix mouenẽ, aut, si leuius appareat onus, innocue ferunt, ita facultas: si. n. valida est, facile corporis onus fert, vt haudquaquã mouendo offendatur: si debilis, vtpote grauata, vix subleuat corporis partes.

7 *Si vero Grauis esse appareat & Reliquo corpore, & Manibus, & Pedibus, Periculosius est.* F

Aggredienti moueri secundum desiderium, grauitas partium conspicua redditur, crurum quidem, dum surgere, & ambulare, aut ẽt oĩno transferre ea, cubando æger tentet: Pari modo manuũ, dum capere aliquid ac dimittere, nec non transferre tentet: Simili ratione ceruicis ac spinæ, dum commutare corporis habitum secundum eas partes experiatur. Estq; hoc maximum indiciũ præcipuumq; debilitatis facultatis, ipsa, s. partium grauitas, non cuiuslibet (vt antea est proditum) sed eius, quæ in musculis ac neruis tantummodo est.

8 *Si vero præter grauitatem Vngues quoq; ac Digiti Liuidi fiant, expectanda Mors continuo est.*

Ostendimus aliis in locis, quonam modo gubernantes animal vires simul inuicẽ intereant, & vt animal prorsus viuat, quoad quæuis earum seruetur. Cũ ergo dixerit Hippocrates languẽtis indicia facultatis, à qua musculi mouẽtur, addit alterius facultatis, quæ extinguitur, propria indicia: nam liuescere signum est extingui calorem innatum, qui de corde emanat. Et ob eam rẽ non simpliciter ait liuiditatem grauitati partium accedentem indicare mortẽ, sed continuo & sine vlla cunctatione, propterea q̃ vtriusque intermorientis signa appareant facultatis.

9 *Si vero Digiti ac Pedes omnino Nigrescunt, Minus pernicioſi sunt, quàm si liueant: sed & Alia signa considerãda sunt. Si enim Facile ferre malũ appareat, & Aliquod aliud salubre fuerit signũ, Morbũ vertí spes est ad Abscessum, ita vt Aeger sit Conualiturus, quæ vero Nigrefacta sunt, è corpore Cæsura.* G

Non minus pernicioſi, quàm si liueant, dixisse oportuit, sed vt interdum nullo pacto, interdum summe, pernicioſi sint. Ac forsitan existimabit aliquis Hippocratem ignorasse id, propterea q̃ nõ propriè vtitur dictione: sed adijciens determinationem deinceps, ac docens vtrunq; eorũ, quæ dixi, constat, vt agnouerit veritatem, sed haudquaquã exquisite locutus sit. Nam interdũ pars nigrescit, quia materia eò decumbit, interdũ q̃m moritur: sed, quonam modo aliquis æternoscat eã rem, perspicue indicauit. Si. n. facile ferre malũ appareat, id est facile se hẽat æger, & itẽ aliquod aliud salutare affuerit signum, materiæ decubitus est: sin contrarium, mortificatio.

10 *Si autem Testes & Pudenda Reuelluntur, Dolor vehemens vel Mors significatur.*

Constat, vt, in quibus infestat dolor, eæ conuellantur partes, quemadmodum & in moriẽtibus: Idq; habet rationem: nam, vbi vitalis facultas intermoritur, proindeq; extendi ad fines vsq; corporis impos est, sed accumbit, & ad suam cogitur originem, partes comitentur facultati cõcurrantq;, H & ad intermedia corporis copulentur, necesse est. Cęterum, vt dolores contrahi faciant facultatem ad sese, iam sæpius didicimus: ita merito fit, vt ob eos partes ad originem reuellantur.

In ãtiqua translatiõe legitur, animalis.

De Somno

11 *De Somnis autem, quemadmodum & ex Natura in Cõsuetudine nobis est, Interdiu vigilandum, Noctu dormiẽdum est: Si vero hoc fuerit Transmutatũ, Peius est. Minime vero offendatur, si quis Dormiat prima luce ad tertiam diei partem: Qui vero ab hoc tempore Somni sunt, Deteriores sunt.*

Non solum recte pronunciauit de signis per somnos, sed etiam cãm eis adiecit, in habitum refe rens naturæ, quæcunque vtilia sunt: contraria vero damnans, quia præter naturam existant. Ad hunc etiam modum res ex consuetudine habet: quod. n. consuetum est, bonum est: inconsuetum vero, malum est. At vero temporibus Hippocratis non aliud fuit ex natura, aliud in cõsuetudine: Nunc vero diuites è contrario agunt tum in quibusdam alijs, tum ẽt somno, interdiu dormientes, noctu vigilantes. In his igitur, vt qui soliti sint viuere pręter naturam, doctrina ab Hippocrate dicta, nequaquam vera est: etenim hoc tempore magis rata consuetudo est, q̃ natura, non in mulieribus solum ditioribus, sed etiam in non paucis viris.

Pessimum

12 A *Pessimum vero est, si Neq; interdiu, Neq; noctu, dormiat: aut enim ob Dolorem ac Labores Vigilia adest: aut Desipientia erit ab hoc signo.*

Neq; interdiu, neq; noctu, dormiunt ij, qui ex dolore ac labore contenduntur: & item qui incipiant delirare, nam id quoque committit insomniam, ob temperamenti in cerebro siccitatem.

De Deiectionibvs

13 *Deiectio autem Optima est, si Mollis Constansq; est, & eo Tempore excreta, quo secunda Valetudine assuevit, si Copia ex ratione ingestorum ciborum est. Si enim Talis excernitur, inferior Venter Bene valet.*

A consistentia, quantitate, & tpe quo deiectiones excernunẽ, dignotionẽ fecit optimarũ deiectionum: non tñ deterrimarũ ex his solũ, sed adiecit eis indicia à colore atq; ab odore, & ad hæc sonitu per excretionẽ adiuncto. Itaq; consistentiã obtinẽt p naturã, vbi nõ oĩno duræ sint, quẽadmodũ lapides: neq; extreme humidæ, vt diffluere queãt: sed intm̃ molles, quoad cõstãtes permaneãt. Copia vero earũ proportione rñdeat ingesto cibo, oportet. Ac tps, quo vacuanẽ, assuetũ ægro. Cæterũ addendũ est, vt color & odor naturalis seruet: q̃ quidẽ ipse Hippocrates nõ adscripsit, ceu ex ijs, quæ sunt prodita pter naturã: hęc quoq; intelligere possis, id. n. illi esse in cõsuetudine, sæpe B numero docuimus, vt ex contrarijs indicet cõtraria, ptermissis appellationibus eorũ. At vero bene valere ventrẽ dixit inferiorẽ, tanc̃q cõferens eũ cũ thorace, vt intelligamus ventriculũ ipsum & item ieiunum simul cum intestino omni, per ventrẽ inferiorẽ. Non tñ contrariæ deiectiones cõtinuo indicabunt habere pter naturã: id. n. nec ipse dixit, nec alioqui verũ est. Itaque contingit bene valere ventrẽ inferiorẽ: à iecore vero aut liene aliquid in eũ confluens variare non solũ colorẽ secundũ naturã, verũ etiã consistentiã atq; odorẽ eorũ, quæ deijciunẽ. Porro q̃nq; permutabit copia illorũ, permistione decũbentiũ humorũ, neq; seruabit tps excretionis assuetũ. Ergo simillima naturali deiectio indicat non solũ inferiorẽ bene valere ventrẽ (id quod ipse dixit) sed ẽt nihil i eũ defluere ex visceribus prædictis. Quæ vero habet pter naturã, significat interdũ ventrẽ solũ esse affectũ, sæpe vero confluentis aliunde materiæ in eũ indicia habet. Atq; hæc multiplicia sunt, eò q̃ iecur nõ solũ sua ipsius excrementa ichorasq; & humores pter naturã demittit in ventrẽ, sed ẽt corporis totius: q̃nquidẽ venter per id omnibus corporis partibus copulaẽ, ac per illud recipit excrementa earum: q̃ q̃nq; quidẽ decumbunt purgantia oẽ corpus, aut partem vnã, aut duas, aut plures pariter: sæpe vero accidentia sunt indicantia affectionem aut corporis totius, aut partis alicuius, aut aliquarum. Sed animaduertamus sermonem eius sequentem, de talibus docentem.

14 C *Si vero Deiectio fuerit Humida, Expedit neq; Stridere, neq; Crebro & paulatim excerni: frequens enim Surrectio Lassitudinem & Insomniã facit. At, si vniuersim & sæpe deijciatur, periculum Defectionis Animæ imminet.*

Humidã seu madentẽ, fore deiectionẽ, propterea q̃ nõ fuerit ex vẽtriculo diductio ad iecur, vel quia de iecore aut liene aliquid defluxerit in eũ, cuiuis perspicuũ est. Sed fieri põt, vt id bonũ sit, quoties expurgeẽ iecur, aut lien, aut totum corpus per iecur: non bonũ vero, quoties accidentis ratione fiat, diductione à finibus concidente, aut ijs, quæ de iecore eunt in ventrẽ, affectionis nõ bonæ signa habentibus. Hęc interstinguit, si nec τρύζει. i. stridet (scribitur autem & cum υ, & cum ι, nomen hoc, & secundum vtranq; scripturam de sonitu confectum est) & item, si nec crebro ac pedetentim deijciatur. Quæ ita. n. deijciuntur, accidentis obtinẽt rõnẽ: quæ vero multo interposito tẽpore vniuersim, sæpenumero bonæ excretionis indicia erunt, quia natura deponat nocuã qualitate aut q̃titate materiã, totum corpus aut aliquam eius partẽ vacuando purgandoue. Porro vacuationem appello propriè materiæ, vbi quantitate exuperet: purgationẽ vero alienæ, per qualitatẽ. At vero sequuntur q̃dã alia talẽ deiectionẽ, quorum mentionem habuit Hippocrates dicens, Frequens. n. surrectio lassitudinem & insomniam facit. Quin etiã sæpe & multũ excernere, ceu vires D exoluẽs, criminatur: atq; admodũ raro tales excretiones bonæ sunt: nãq; eis adiũcta est exolutio viriũ, quę nequaq̃ bona est, quẽadmodũ ẽt decretorijs quidẽ, sed imodicis, sanguinis eruptionibus.

15 *Sed pro Copia ingestorum ciborum, Deijciat bis aut ter Die, Noctu semel, Oportet. Plurimum vero subeat Primæ luce, quemadmodum homini fuerat Consuetum.*

Id quoque supra docuerat: sed rectius erat eum disseruisse nunc de ijs, quæ decretorie quidem, sed vniuersim, excernuntur, quemadmodum ego proxime feci. Cæterum dãno, tanc̃q superuacuũ, bis aut ter die, noctu semel, & quicquid aliud postea scripsit: abunde. n. fuerat dixisse/ quẽadmodũ homini fuerat consuetum. At vero sententiæ finis legitur bifariam: in quibusdam codicibus cum verbo/ subeat: in alijs sine tali verbo, ad hunc modum: Plurimum vero luce, quemadmodũ homini fuerat consuetum. Sed nihil interest, hoc an illo modo scribatur: nã vtrouis modo seruatur optimum esse, quod quàm maxime fuerit consuetum.

16 *Corpulenta reddatur Deiectio, Morbo eunte in Iudicationem, Oportet.*

Corpulenta. s. redditur, quæ aquosa ac tenuis est: haudquaq̃ vero, quæ corpulẽta duraq; existit. Quocirca sermo est de humida statim inter initia deiectione. Id enim proprium est breuitatis, quã

in

in dicendo maiores seruarũt, potissimum Hippocrates, vt ex oppositis interdum indicenĩ quædã E nequaquam prodita nominatim.

17 *Subrufa vero, Nec admodum Graue olens esto.*

Id inter initia dicendũ erat, dum agereẽ de deiectionibus ad hũc modum: Deiectio optima est, si mollis constansq; est, & eo tpe excernit, quo secunda valetudine assueuit, & copia est pro rõne ingestorum, subrufa aũt sit nec admodum graue olens. vt (quẽadmodũ paulo ante dixi) consistentiã eius, & quantitatẽ, atq; tps excretionis, & item vtranq; qualitatẽ tum vtilem tum ẽt olfactilẽ, definissiet. Cæterum naturalẽ deiectionem subrufam esse, suscipientem de iecore bilem decũbentẽ in ventrem, modicam quidem qualitate, paucam vero quantitate, clarum est, & omnibus medicis cõspectum. Si enim syncera aut multa decumbit bilis, rufam reddit aut flauam deiectionem: Si vero nullo modo peruenit ad intestina, vt in arquatis, candida deiectio erit.

18 *Ac Lumbricos quoq; Teretes Eunte in Iudicationem morbo descendere vnà cum deiectione Idoneum est.*

Si natura pariter cum cæteris excrementis hos quoq; pellit deorsum, melius est, q̃ si sursum, & quoties aliter post appareat ratione accidentis. Sed de omni differentia eorũ, quæ decretorie post F apparent, libro de iudicationibus latius explanatum iam est.

19 *At vero in Quouis morbo Venter Mollis Corporatus q; sit, necesse est.*

Mollis hoc est λαπαρὸς opponit ĩtẽto, aut repleto: Corporatus vero hoc est ἔυογκος absumpto: vt prius de cõtẽtis i eo doceat, posterius de ipso vẽtre: quali dixerit i hũc modũ: At vero i quouis morbo modice, vẽter inanis sit, & corporatus ex ,ppria sua ipsius substãtia, haudquaq̃ tenuis, op3.

20 *Si aũt Aquosa admodũ, aut Candida, aut admodum Crocea, aut Spumans deijciatur, hæc omnia Mala sunt.*

Aquosa deiectio, cruditatis indiciũ est: Cãdida vero, vt superius iã dictũ est, haudquaq̃ decũbere croccã de iecore bilẽ in vẽtris sedes significat. Porro admodũ chlorõ. i. viridis aut crocea (id. n. vtro uis mõ vertas, licebit) quia gemina significat, vt antea dictũ iã est, in altera significatione, bilis croceæ seu pallidæ copiã permistã esse, in altera rubiginosæ, significabit. Cæterũ spumans deiectio interdũ spũm flatuosum humore ,pmistũ esse solutu difficili, qñq; caloris copiã, indicat. Ita. n. per exteriora corpora fieri cernit, in mari incursantibus ventis, in lebete ex polentis præ copia caloris. G

21 *Mala etiam est, si Exigua, Glutinosa, Candida, Subcrocea, Læuisq; sit.*

Duplicem hoc loco deiectionum formulã docet, ambarum euenietiũ propter absumptionem: dissidentiũ vero, inquantũ exigua ac glutinosa cãdidaq; deiectio, pinguedine absumpta ab igneo calore non tñ vehementer maligno efficit: subcrocea vero ac læuis, absumpta quoq; pinguedine consistit, sed aut propter caliditatem vehementiorẽ, aut quia pinguedo ipsa vetusta ac velut semiputris existat. Itaq; exterior non solũ pinguedo, sed ẽt sepum, mutare spatio tpis priorẽ colorẽ, ac perspicue subcrocea reddi, perspicit. Si vero subuiridis sit de rubiginosa bile (id. n. vt antea dictum est, secundũ voculæ chloras. i. viridis aut croceæ, significatũ est) vehementis consumptionis indicium est. At vero læue reddit, quicquid de corpore excernitur, aut q̃ habeat æqualem concoctionem, vt nulla eius pars effugerit naturæ alterationem, aut propter vehementem consumptionem, vt nulla materiæ pars imperpessa superit. Vt igitur, quicquid bonum est, id oẽ melius reddit, quoties æquale sit: ita quicquid malum est, id oẽ euadit deterius, si æquale existat. Vtrunq; n. per oẽm materiam apparet, quæ aut naturæ cõptum recepit, aut turpitudinem prauitatis. Cęterũ, vt lentor sæpenumero fiat in ijs, quæ iam calefacta admodum sint, perspicuum est: Non nunquam ẽt qualitas esculentorum tales reddit humores: sed hi, quoties commouenẽ ad excretionem, haudquaquã H exigui sunt: deiectio vero glutinosa, quæ sensim excernitur, ab his abest, tribuit vero modicæ cõsumptioni. Sed interdum vehemens consumptio deiectiones glutinosas vniuersim facit, sed tales admodũ graue olẽtes sunt: ita iterstinguunẽ ab humoribus crudis, quippe q̃ graue olẽtes nõ sunt.

22 *Exitiosiores vero hus sunt, si Nigræ, aut Liuidæ, aut Opimæ, aut Fœtidæ sunt.*

Nigræ deiectiones ab atra bile syncera tinguntur: Liuidę vero, vbi modica modice ipsis permiscetur: porro Opimæ deijciuntur, quoties pinguedo ab ignito calore consumitur: Graue olentes vero, putredinis indicia sunt.

23 *Si vero Versicolores sunt, Diuturniores quidẽ, sed nihilo minus Exitiales sunt. Hæ Strigmentosæ sunt, ac Biliosæ, & Cruentæ, & Porraceæ, & Nigræ, quæ non nunquam simul, interdum vicibus excernuntur.*

ποικίλαι. Quæ versicolores sunt, multas adesse indicant affectiones, & ob eam rem tractu tẽporis egẽt ad concoctionem. Si enim multæ existunt affectiones, aliquas earum diutinas esse verisimile est: si secus, at prorsus occurrunt naturæ, quæ, tanquam cum multis pugnatura inimicis, multum temporis consumat, necesse est.

Si

24 A *Flatum Sine sonitu crepituq; prodire, Optimum est. Melius vero est, ipsum exire Cum sonitu, quàm condi ac revolui. Quòd si ita exierit, indicio est hominem Vexari dolore, aut Delirare: nisi Sponte ita dimiserit flatum.*

Flatus non nulli cũ sonitu, deuorato pudore, excernunt: alij vero deligerent prius mori, quàm aliquid tale cõmittere. Hos igit, quoties audientibus multis dimittũt flatũ, scire oportet è duobus alterum, aut non satis intelligere, quæ gerant: aut propter vehementiã doloris agere aliquid contra arbitrium & voluntatem. In alijs vero, qui ps̃entes paruipendant, nullũ malũ significare flatũ cũ sonitu cẽsendũ est. Sed salutarius i his est, vbi sine sonitu excernat: etenim flatus cũ sonitu prorsus idicat aut flatuosi copiã spũs, aut angustiã opificiorũ. At vero, quoties spũs copia non admodũ fuerit, & itẽ opificia, p q̃ excernit, laxa planè sint, tũc, sine sonitu i talibus flatus excernat, oportet.

De Dolore, Qvi In Hypochondriis Affligat.

25 *Hypochondriorum autem Dolores & Tubercula, si recentia fuerint, nec cum inflammatione, Soluit Murmur incidens in hypochondrio: sed Potissimum ubi cum Stercore & Vrina prodeat: si vero Non transierit, Iuuat, si ad inferas sedes deuoluatur.*

B Cyrtomata. i. tubercula hypochondriorũ, appellauit, q̃ antea nominauit œdemata. talia sunt oẽs tumores præter naturã. Hi, vbi sine inflãmatione sunt, flatuosi existunt: potissimum vbi recentiores fuerint. At vero solui ait, si murmur accesserit circa hypochondriũ: talis. n. sonitus non solũ spiritus indicium est, sed humore permisti & corpore solidiore. Quoties igit aut permeet deorsum spiritus ille flatuosus, flatus effectus, aut nequaquã permeans subdescendat deorsum ad aliquã inferiorem sedẽ, hypochondriũ vindicat vtroq; accidente, tũ dolore, tũ ẽt œdemate, sed potissimũ si cũ vrina & stercore vacuet: talis. n. vacuatio nullũ præterea relinqt in hypochõdriis excremẽtũ.

De Vrina

26 *Vrina autem Optima est, si Sedimentum candidum fuerit læueq; & æquale Per omne tempus, Donec morbus indicatus fuerit: Securitatem. n. ac Morbum fore Breuem significat. Si vero Intermittit, atq; interdum puram emittit vrinam, interdum subsidet candidum ac læue, Morbus Diuturnior, ac Minus securus est.*

Quemadmodũ paulo supra diximus ex voluntarijs functionibus agnosci vim vnã, quo pacto & robore & imbecillitate prædita sit, quã superioris originis esse dixi, quã alio loco in cerebro domiciliũ ac sedẽ habere idicaui: ita nunc alterius facultatis naturalis Hippocrates indicia partim exC posuit, partim hoc sermone exponit. Hæc vero facultas, de qua dico fieri sermonẽ, alterans & concoquens appellat. Igit facultatis in vẽtre indicia agnoscunt ex ijs, quæ quotidie deijciunt: facultatis vero in iecore ac venis, ex vrinis: In his. n. indicia clarissima sunt partim exquisitæ, partim parcæ, partim irritæ in plenũ concoctionis, quemadmodum in vẽtris indicijs: Et ad hæc extrinsecus, quẽadmodũ illic quædam indicia simul aliarũ dispositionũ, pari modo hic excernuntur. Exordit ergo tractatum Hippocrates ab indicijs concoctionis, deinde cũ eis cætera copulabit. Igit & nos in primis dicamus ea, quæ ipse principio docuit in præsenti dictione, sedimentũ vrinæ considerari pcipiens. Si candidũ læue & æquale semper, nec interdũ tale, qñq; diuersum, existat, id. n. sæpissime euenit, vt aliquis emittens vrinã secunda die inculpabilẽ, alterã sequenti nocte culpabilẽ emittat: deinde rursus inculpabilẽ tertia die prima luce, postea vespera culpabilem. In talibus. n. vrinis alius concoctus deuictusq; a natura conditus in conceptaculis humor, alius incoctus apparet: si vero incoctus humor nequaq̃ interponit concoctio, talis vrina optima est. Si igit vrina habeat sedimentũ, id candidũ æquale aclæue perpetuo sit, donec dissolutus fuerit morbus, necesse est: si vero non habet, prorsus aliquã nubeculã candidã obtinebit. Necessario vero colore erit modice pallida seu crocea, & conditione media inter tenuẽ & aquosam ac corpulentã, qualis iumẽtorũ habet.

D Cæterũ vrinæ nullo pacto sedimentũ habent, si tenuiter: copiosum vero, si largius: exiguũ vero, si modice viuit. Quin etiam in morbis bilio sis, ad colorẽ flauiorẽ: in ijs vero, quos crudi cõmittũt humores, ad candidius tendunt. Porro sedimentũ habent copiosum, quoties morbus ex humoribus crudis sit: nullo vero modo, aut oino minimũ, quoties ex bilio sis sit, sed satis erit, si hẽant sublimamentũ. Intelligo sublimamentũ (græce ἐναιώρημα) id, quod corpulentius cãdidiusq; in vrina, neq; in summis eius, neq; in fundo vasis, sed in media sede sublime, vel exquisite mediũ, vel deorsum potius, q̃ sursum, existat. Ea igit solitus sum nominare sublimamenta. Sed ab Hippocrate ea quoq; ‖ nubeculæ nominanẽ, eãdẽ obtinentes proportionẽ circa vrinã, q̃ veræ nubeculæ ad aerẽ præferunt: etenim hę humore, qui circiter est, corpulẽtiores: & itẽ illæ aere, sunt. Itaq; sæpenumero (vt dixi) supnatat i vrina desuper: quã ego nubeculã ,pprie soleo nominare. Sed hæc tibi sint i primis cognita atq; i aio posita: mox animaduerte ea, q̃ Hippocrates scripsit. Vrina. n. assidue faciens sedimentũ, quale dixit, securitatẽ significat. i. morbũ esse sine periculo, atq; integre soluendũ, ita vt nõ sit præterea repetiturus: & itẽ celerẽ fore solutionẽ, ita vt, si prima die aut proxima nocte apparens perseueret simile, die secũda aut nocte primæ circuitionis decretoriorũ dierum, non vltra, procedat ægrotatio. Porro hæc dixit. s. de morbis febriculosis. Quicunq. n. sine febre aut in cerebro, & in ipsius membranulis, aut in thorace, ac pulmone consistunt, ex alijs indicijs agnoscunt,

siue

infra t. 29. & 36. Et 4ª. Aph. 71. Ext. or. 35. c

siue mitiores breuioresq; sint, siue periculosi diutiniq;. Cæterum, quam ob rem vrinæ sedimentũ E
candidum esse conueniat, dum ageretur de pure, in calce p̃mi voluminis explanatum iam est.

27 *Si autem Vrina fuerit Subrubra, ac Sedimentum Subrubrum & Læue: Diuturnior hic morbus, quàm prĩmus, sed admodum Salutaris est.*

Quoties sanguinis serũ pariter cũ vrina excernit, colore subrubra apparet: indicat aũt exuperã
tiam sanguinis non exquisita ratione confecti. Igitur, quia integerrimi humoris exuperantia est,
idcirco sine periculo est: sed, quia humidioris & itẽ serosioris, eget cõcoctione. Si igitur spatio tẽ-
poris cõcoctio fit, merito talis vrina significat, vt diuturnior, q̃ prĩmi, morbi solutio futura sit.

28 *Si aũt in Vrinis sint Sedimẽta Crimnode. i. speciẽ referentia farinæ crassioris, Mala sunt: Deteriora vero, si Squamularum more consistunt. Si vero tenuia & Candida admodũ sunt, Vitiosa sunt: Furfurea vero Deteriora sunt.*

† *Ex Græcis ita uertẽdũ. In urinis uero nõ sanè pars cibo rum distributo rũ dura adhuc permansit. & ita ẽt uetus in terpres.*

Κριμνὰ appellãtur partes grandiusculæ, quæ effracto inuehuntur hordeo, refugientes. s. molæ
confectionem exquisitiorem. Hæ igitur quoties inuehunt vrinæ sedimẽtis, indicium nõ bonum
est. Nam in farinis, quod nõ affringitur in partes summe tenues, κριμνὸν. i. species farinæ crassioris
redditur: †In vrinis vero, quoties alimoniæ pars haud sanè diducta insuper duriuscula permanet: F
sed assato sanguine crassiore, vel consumptis inæqualiter carnibus, ita contingit. At vero inæqua-
liter accidit, quoties à calore igneo, quæ tenera est & nuper concreta caro, in ichorẽ resoluat: du-
riuscula vero, ijs, quæ frigunt in sartagine, subsimilis, exiccata constiterit. Prima. n. noua ac tenera
pinguedo consumitur per huiusmodi febres, deinde durior ac vetustior, & ab his deinceps nouę
ac teneræ carnes, mox durę ac vetustę, postremo solida iam corporis mẽbra: quibus rursus inæqua
liter consumptis squamosæ particulæ pariter cum vrina excernunt: & ob eã rem tales vrinæ dete
riores sunt, quàm quæ tantummodo speciem farinæ referãt crassioris. Cæterum alia sunt tenu-
ia sedimẽta, i. nõ habẽtia corpulentiã, sed (vt ita dicatur) subsimilia spumæ: talia vero continuo al-
ba existunt, propterea q̃ recipiãt in se tota circũfluí splendorem aeris magis, q̃ quæ crassa sunt. At
vero generatio eorũ est de spíritu flatuoso permisto tenacius semicõcocto humorum excremẽto.
Proprium. n. concoctorũ integre sedimentorũ est id, quod consueuimus nominare equale: id acci
dit, quoties totum similare existit: quod. n. vario permiscetur corpore, dissidentes obtinet in cõsi-
stentia & colore partes. Inæqualiũ vero corporum, quæ ex partibus tenuioribus habeant inęqua-
litatem, deteriora sunt, q̃ quæ ex maioribus: quæ. n. sunt partium maiorum, magnum indicant na-
turæ rõbur, tantum, quanta fuerit substantiæ magnitudo exquisita ratione confectæ: quæ vero te- G
nuiorum sunt, peruínci à materia indicant facultatem, & veluti pugnam haberi æquiualentẽ. At-
que ea res in omnibus inæqualibus corporibus communis est: particulares vero in eis differentiæ
pro virtute concoctæ materiæ, vitiosq; non concoctæ, existunt. Porro ab his tribus sedimentorũ
differentijs aliam quartam adiecit, furfureum sedimentum: quod, inquã, deterius, q̃ tertium est: in
dicat enim, quemadmodum primum ac secundum, flammeam febris caliditatem & consumentẽ:
quod quidem non quartum, sed tertium, proditum esse oportet.

29 *Nubeculæ, quæ inuehuntur in Vrina, si Candidæ sunt, sunt Bonæ: si Nigræ Vitiosæ sunt.*

Cum de discrimine docuisset sedimentorum, deinceps ad nubeculas se confert, indicans, vt su-
blimamentum appellitet nubeculã, adiectione verbi, inuehuntur: E quibus vt nigras merito cri-
minetur, perspicuum est: siquidem nigredo aut ob vehementem accidit frigiditatem (qua ratione
sanguis quoq; nígrescit congestus in globos, & quicquid extinguit, in plenum frigescẽs) aut pro
pter exuperantem calorem: etenim sanguis rursus trahit nigrorem, si crematur, quemadmodum
alia omnia corpora: &, qui diutius in Sole diuersantur æstiuo, nígri redduntur.

30 *Dum Vrina Tenuis fuerit ac Rufa, Crudam esse significat Aegrotationem.* H

Vrina naturalis modice crocea est, vtpote ex humore consistens concocto, qui flauæ bilis parũ
recepit. Hæc vbi modum excedat, aut admodum syncera permiscetur, vrina rufa apparet. Ergo, si
præterq̃ q̃ talis colore sit, tenuis ẽt sit, crudam esse significat ægrotationem: oportet enim, vt in co
lore diximus modice croceam esse debere naturalem vrinam, ita ẽt modice se habere in consisten-
tia: nec ita tenuem esse, quemadmodum aqua: nec adeo crassam, vt assimilet vrinæ iumentorum.
Sed omnia sunt integre de natura vrinarum ac differentia prodita libris de iudicationibus: inde
ea discas, licebit, si verus fueris præsensionis amator: intentio nanq; in enarrationibus est illustra-
re id, quod obscure dictum videtur: at vero decernere, quæ nam vere sint prodita, & quæ secus,
& item adijcere demonstrationis fidem vtriusq;, ex superabundanti existit.

31 *Vbi Morbus Diutinus fuerit, Vrina vero talis excernitur, Periculum est, ne Durare æger possit, Quoad morbus concoctus fuerit.*

Quoties morbus diutius incoctus permaneat, periculũ imminet abolitionis, nisi facultas mor-
bo resistens quàm maxime valeat. Cæterum constat, vt ad hunc reuocari locum possit sententia,
qua

A qua præcipitur ‖ considerandum esse, quantum sit virium robur, & quantum morbus cõcoctionis requirat, & vtrum æger durare possit ad vigorem vsque ægrotationis. 1ª. Aph. 9. Ext. ord. 4. g

32 *Exitiosiores vero Vrinæ sunt, si Aquosæ, Fœtidæ, Nigræ, Crassæq; sunt.*

Vrinæ aquosæ, tenues quidem consistentia, colore vero candidæ, sunt summam indicantes hu-
morũ cruditatẽ, cõcoctricis vero facultatis debilitatẽ. At vero de oĩbus vrinis fœtidis antea ẽ, quẽ-
admodũ de nígris quoque, perscriptũ. Hæ igitur iunctim ac seorsum per se exitiosæ sunt. Cęterũ,
crassæ vtrũ per se seorsum exitiosæ censendæ sint, an copulandæ cũ p̃dictis, & nígris, dignũ cõside-
ratione est. Igitur, q̃ ipsi nouimus diligenter obseruando, dicemus, vt ex illis orsus simul scias veri-
tatẽ, simulq; meliorẽ eligas enarrationem. Vrinas nígras, quo fuerint crassiores, eo deteriores ha
beri obseruauimus. At vrinæ, q̃ à colore naturali nõ exciderint, crassæq; sunt, duplicẽ habẽt euẽtũ,
interdũ ad mortẽ, interdũ ad sanitatẽ propinquã terminando, quẽadmodũ alia multa p̃ter naturã,
quippe corpus per illa repurgat. Cæterũ cõstat, vt ab Hippocrate crassæ dicant vrinæ, q̃ pernimiũ
tales habeantur: quæ enim simplr crassiores, q̃ naturales existunt, non admodũ exitiosæ habẽtur.

33 B *Sunt autem in Viris quidem & Mulieribus Vrinæ Nigræ, in Pueris vero Aquosæ, Deterrimæ.*

In omni quidẽ ætate vrinæ nigræ & aquosæ, exitiosæ sunt: sed in ætatis vigore cõsistentibus in
ter exitiosas primũ habẽt ordinẽ nigræ, in pueris vero aquosæ. Superius. n. est dictum, vt maxime
contrariæ naturæ, exitiosissima habeantur: contrariæ vero naturæ in Pueris non ita nigræ, perin-
de vt tenues, sunt, per naturam enim in illis est vrinas emittere corpulentas, ac sedimínis copiã ha-
bentes: in Ætatis vero vigore cõsistentibus tenuissimæ sunt, & habent exiguũ sedimentũ: & ob
eã rẽ in eis vrinæ nigræ exitiosissimæ sunt. In pueris vero ob aliam quoque cãm, aquosæ pestiferę
sunt: in eis. n. omnia concoquuntur ocyssime præ robore facultatis alterantis: at cõcoctiones cras
siores reddunt non solum vrinas, sed ẽt deiectiones, quoties bene in ventre concoquantur, & item
screationes in pulmonijs & costalibus, atq; etiam pituitas per destillationes & grauedines nec nõ
per lippitudines, & pus in vlceribus. Si igitur i pueris manere videas plurimum temporis vrinã
aquosam, ita vt nullam habeat mutationem ad corpulentius, indítum exitiale est.

34 *Qui Tenues Crudasq; diutius Vrinas mingunt, Si cætera, vt in conualituris, indicia fuerint, in ijs Abscessum ad Sedes infra præcordia Expectare oportet.*

C Id quoq; verissime est ab Hippocrate dictum. Morbi. n. concoctu difficiliores, vt qui ex crassio
ribus frigidioribusq; humoribus fiunt, per abscessum iudicari assolent: qui vero ex calidioribus te
nuioribusq;, excretione. Quoties igitur plus maneant tẽporis vrinæ nequaq̃ concoctæ, definien-
dũ, vtrũ nequaq̃ duraturus longitudine ægrotationis æger sit, an iudicandus per abscessum mor-
bus. Definitio vero ex alijs indicijs erit. Exitiosa. n. indicant mortẽ, mitiora salutẽ. At vero abscẽs-
sus In ijs, qui admodũ immorant, ad inferas erũpunt sedes, ob frigus, crassitudinemq; materię, ac vi
riũ spatio tẽporis languentiũ debilitatẽ: In acutioribus vero, prope auriculas. Etenim per eos cras
si minus humores exiltunt, & item calor multus, ac valentior facultas. At morbi medij inter hos,
obtinent abscessus, qui medio genere ambigunt: nec est, q̃ q̃ramus, quantũ in ipsum agitur tẽpus,
sint ne sursum potius, quàm deorsum, erupturi, sed ex alijs definiri signis oportet.

35 *Et Pinguedines supernatantes Araneorum telis similes Damnandæ sunt: indicant enim Consumptionem.*

Quale pinguioribus iusculis refrigescẽtibus supernatat, vocata à multis γρᾶυς. i. vetula, tale vri-
nis, quæ ex consumptione fiunt: de quibus nunc sermonem ipse fecit, ac causam adiecit.

36 D *Considerare uero oportet in Vrinis, in quibus Nubeculæ sunt, utrum Sursum fuerint, an Deorsum: & item Colores, quos obtinent. Quæ enim Deorsum ferantur cum Coloribus, qui dicti sunt, Bonæ commendandæq; sunt. Quæ Sursum cum Coloribus, qui dicti sunt, Malæ damnandæq; sunt.*

Quæ à me libris de iudicationibus sæpenumero ἐναιωρήματα. i. sublimamẽta, sunt appellata, ea
solere Hippocratẽ nominare νεφέλας. i. nubeculas, hac quoq; dictione nõ obscure significauit: sed
aliubi ipse ‖ ἐναιώρημα γονοειδὲς. i. sublimamentũ genituręsimile dixit: Ita vt è duobus alterum sit, 1. Epid. cõ. 3. t. 18. 3ª. 121. a
aut vt generalioris rei nomen existat sublimamentũ, sectionẽ habentis in nubeculas, & ea, quæ ge
nituręsimilia sunt: aut vt nunq̃ nubeculę ab eo sublimamẽta nominent. Cęterũ, vt oĩa, q̃ deorsum
inuehuntur in vrinis, vtilia sint: &, quanto magis subsidẽt deorsum, tanto meliora habeant: antea
definitũ iã potentia est, vbi diximus talibus interdũ spũm permisceri flatuosum. Quod igit exquisi
te concoctũ secretumq; est, æquale ac similare, vtpote nullũ habens flatum, in fundũ descendit va
sis vrinam continentis: quod vero permistum est aereo quodam & vaporoso flatu, id subductum
ab eo, quod proportionale sit quantitati subducentis, minusq; & magis sursum fertur.

37 *Ne te autem Fallat, si ipsa Vesica morbum aliquem habens, tales reddiderit vrinas: non enim Totius, sed ipsius per se Vesicæ Indicium est.*

Optime id adſcripſit,reuocans nobis in mentẽ,quod nos interdũ omittimus definire in ægris. Atq; oportet in ventris deiectionibus reponere in animũ nũc proditã definitionẽ: etenim cõe eſt vtriſq; excretionibus,totius corporis recipere excrementa,atq; ẽt illarũ partiũ,per quas excernuntur. At vero accidit,vt per naturã habentibus nobis,excrementa totius corporis repurgentur per vrinas: ea vero,q̃ in ventrẽ condita ſunt,pariter cũ ſtercore excernantur: Præter naturã vero habẽtibus,cũ vrinis pariter quædã morborũ in renibus ac veſica indicia excernantur: cũ ſtercore vero, corporis totius. Itaq; non raro in iſs,qui purulenta minxerint,q̃ſtio extitit,vndẽ nã veniat pus: itidem,vbi ſquamoſa per vrinas excernuntur,ea ipſa quæſtio eſt: & itẽ acres,fœtidæ, ac bilioſæ ſæpe redduntur vrinæ propter veſicã & renes,non raro vero propter oẽ corpus, id eſt concoctricẽ humorũ in toto animali facultatẽ,quæ(vt indicauimus)veluti focum ardentẽ & fontẽ obtinet iecur: Interdũ ea ipſa haudquaq̃ affecta,per veſicã & renes totum animal expurgatur: aut partiũ aliquarum in eo excrementa quædam incidentia venis,purgato ſanguine de renibus ſimul excernũtur: quemadmodum abſceſſus quoq; conſiſtentes ſæpenumero per vrinas excernuntur.

De Vomitione

38 *Vomitio autem Vtiliſſima eſt,quæ Pituita ac Bile permiſta quàm maxime eſt,& non Craſſa valde neq; multa: Synceriores enim Deteriores ſunt.*

Per hanc quoq; dictionẽ indicauit,quid nã appellet ſyncerũ (græce ἄκρατον) opponẽs illi permiſtũ: q̃uis ẽt nomẽ ipſum nihilo minus ſuam indicet ſignificationẽ. Etenim vinũ dicimus ſyncerum,quo cum aqua permiſta nõ eſt,aut perquàm exigua permiſta eſt: nec non quodlibet aliud eſt & nominatur Syncerũ,quoties ipſum per ſe tantummodo,impermiſtũ aliena materia eſt. Itaq; flauã bilẽ intueri licet interdũ craſſam ac ſumme flauã vomitione reiectã, & itẽ deorſum deiectã, quã ſanè non nulli nominant vitellinam: Sæpe vero humidiorem,ac minus flauã,quæ magis propriè crocea nominatur, permiſtum habens in ſe tota pituitoſum humorẽ tenuẽ, aut aquoſum quoddã excrementũ. Vult igiſ Hippocrates neutrũ humorẽ ſyncerũ apparere, ſed eos inter ſe quodãmodo permiſceri: Bilioſus.n.ſyncerus, multã caliditatẽ: Pituitoſus idicat frigiditatem. Quin etiã ſynceri humores craſſiores exiſtunt, pituitoſus quidẽ propter frigiditatem quaſi concretus: bilioſus vero propter exuperantiam caloris euaporatus,& tanq̃ aſſatus: Hæ enim duæ cauſæ cõtrariæ craſſitudinis ſunt,calidum admodum,ac frigidum: calidum enim euaporat,frigidum adſtringit.

39 *Si vero Vomitio fuerit Porracea,aut Liuida,aut Nigra, quicunq; ex his fuerit color,Malũ eſſe cenſendum eſt.*

De liuido ac nigro colore ſupra definitum iam eſt. Porraceí vero nũc primum habuit mẽtionẽ, nõ habentis quidem proprium nomen,ſed vtentis porri appellatione: nihil aliquis velit è contrario à colore porraceo dictum eſſe porrum,nõ à porro porraceũ. In quibuſdã.n.clara eſt deductio vocabulorum,vt cognoſcatur id,quod à grammaticis Prototypum nominatur, & quod ab eo deductum eſt,quemadmodum de lacteo colore: In alijs vero haudquaq̃ clara eſt, dicas enim,licebit, non à phœnice (talis eſt fructus palmæ arboris) phœniceũ,ſed eſſe à phœniceo phœnica dictum: quemadmodum cyanon (talis eſt aqua maris) non à cœruleo magis,q̃ cœruleũ ab illo. Itidẽ ochra & ochron,id eſt croceus ſeu pallidus color,in eandem ſeriem reponuntur. Ochran vero dixi, non vltima acuta,quo pacto aliquis dicet ochrõn id eſt croceũ,adoleſcẽtem: & ochrân id eſt croceam, mulierem: ſed penultima acuta,Ochra.n.genus quoddam terræ eſt,cuius potiſſimum Attica probatiſſima eſt. Hæc igitur nunc ſemel ſint à me perſcripta. Aſſidue enim in animo habeas,oportet,ſtudendum eſſe nominibus tñ,quantum ad illuſtriorem ſignificationem eorum,quę dicimus, ex illis iuuari poſſis: reliquum vero tempus ſuperuacuum exiſtimabis, ad ſtudium rerum meliorum reponens. At vero gignitur in corpore,quemadmodum crocea bilis per naturam habentibus,ita porracea altera præter naturam: conſtatq;,vt hæc ſæpenumero in ventriculõ gignatur propter quorundam cruditatem eſculentorum,aut olerum, qualia beta, cæpa, braſſica ſunt: atq; vt ẽt interdum talibus nequaq̃ ingeſtis,ratione ægrotationis in venis gignatur,ac decumbat aut in vẽtrem ſuperiorem,aut in inferiorem,calorem in corpore indicans præter naturam, atq; excrementi proprietatem talis temperamento,qualis prædictorum olerum ſuccus eſt.

40 *Si vero Idem homo Omnes Vomit Colores,Exitiale admodum iam eſt.*

Siue de prædictis coloribus,porraceo,liuido,nigro,ſit proditum verbum/omnes/ſiue etiam de alijs cum ipſis,quicunq; præter naturam habentur colores,vtrouis modo exitioſiſſimum eſt,indicans in corpore multas haberi difficiles affectiones.

41 *Oꝯſſimam vero Abolitionem indicat Vomitio Liuida,ſi Graue olet.*

Talis.n.vomitio putredinẽ indicat cũ extinctione,ſi,quæ ſupra diximus,in animũ reuocẽtur.

42 *Omnes autem Subputres ac Fœtidi Odores, in omnibus Vomitionibus,Mali ſunt.*

Conſtat enim,vt,cuiuis affectioni permiſceatur putredo,ea ſe ipſa deterior euadat.

De

De Screatione

43 *Screatio in omnibus doloribus,qui ſunt circa Pulmonem & Coſtas,Cito prompteq; ſcreetur,Neceſſe eſt.*

* Quod græce πτύελον ideſt ſputum, dicit, hic vertit, ſcreatio.

Verbũ/cito/ ſignificat inter initia ægrotationis: /prompte/vero,pro eo, quod eſt facile ac propenſe,dictum eſt: id vero accidit,cito ac ſine dolore excreãtibus. Fieri.n.cito aliquid intelligimus bifariam,tum vt primum tempus totius morbi,tum ẽt vt tempus adiunctum functioni, ſignificetur. Prompta.n.ſcreationis eductio.i.propenſa ac facilis eſt,quoties nec vehemens in thorace dolor ſit,hic enim interpellat ſiſtitq; in medio,prius q̃ abſoluat, naſcẽtem adhuc thoracis functionẽ: nec vires imbecillæ ſint,hæ.n.accumbunt in media functione,ita vt inchoatũ inabſolutumq; officium reſtet. Quin etiam ipſa ſcreatio,ſi vehementer fuerit viſcoſa,oblita tenacius membris,excurrensq;, ſæpenumero ſubliſtit,fiſtulis agglutinata pulmonis: qũo, ſi fuerit admodum craſſa, difficulter excurrit,ac longiore temporis tractu male affici cogit,atq; ẽt ſtipari in quibuſdam itineribus anguſtis: & ob eã rẽ non nullis ſtrangulari cõtingit. Et ſanè ea ipſa materia, ſi admodũ tenuis eſt, ita vt aquoſa ſit,vix ſcreat,vt quæ circiter ſpiritui circũfluat: † hæc.n.prima cã vacuationis eſt,quã ẽt continuam nominant. Duplex.n.prima cauſa eſt (quemadmodũ dictum eſt,dum ageret de cau-
B ſis) tum materię vitium: tum ẽt id,quod initium habeat motionis, Itaq; motionis initium ex facultate mouente thoracẽ in tuſſientibus eſt: id.n.libris de cauſis accidentiũ definitum iã eſt. Violenta vero contractio eius facit,vt ſpiritus feratur foras vehementer: huius vero vehementia refert ſecũ materiam conditam in fiſtulis pulmonis, quæ quidem aſperæ arteriæ ſunt. Quoties ergo thorax valide ſuo fungatur officio,& humor in fiſtulis pulmonis conditus,modice craſſus ſit,facile ſcreatur: ſi vero neutrum exiſtat,difficile ægreq;. Quod ſi ex prędictis cauſis altera ſit,altera deſit,vacuatio inter optimam ac deterrimam media accidet: &,vt in totum dicatur,prout magis ac minus cãę intenduntur aut exoluunt,eorũ quidã facilius,quidam difficilius, expuunt. Quid igitur ſit prõpte excreare,perſpicue pariter ac vere perpenſum(vt mihi videt) iam eſt. Si igitur id verũ eſt,quẽ-admodum eſt,verum quoq; erit &/cito/non enim ipſi tuſſedini adiunctum tempus, ſed primum
« morbi tempus ſignificat: de quo ẽt per Sententias dixit,‖In morbo coſtali, ſi ſcreatio ſtatim inter r². Aph. 12. Ex. ord. ſ. 2
« initia apparet,breuem ægritudinem fore oſtendit. vt, ſi quis de tempore functionis intelligat eſſe /cito/dictum (quod quidẽ docui in verbo prompte contineri) peccabit bifariam: principio vt tps ab eo ſit bis inconſiderate proditum: tum aũt vt,quod eſt in ſententijs perſcriptum, omittat, vim alioqui obtinens maximam. Cæterum,vt non ob hæc ſolum,ſed ẽt propter ea, quæ ſunt proxime
C dicenda,ita intelligi conueniat,dum eam ipſam enarrabimus dictionem, oſtendetur.

44 *Permiſta appareat Flaua {bilis} admodum Screationi,Oportet.*

Verbum ἰκυρῶς.i.admodũ,de permiſta,non de flaua {bile,} afferendum eſt,velut ſi in hũc modum dictum ſit: Appareat flaua {bilis} permiſta admodum ſcreationi,oportet: verbũ/admodũ/ id poteſt,quod valde & maxime,valet. Itaq; paulo ante dixit, Vomitio vtiliſſima eſt, ſi pituitæ ac bili permiſta maxime eſt: nunc vero in ſcreatione voculam/admodum/ adiecit. Cæterũ, q̃ recte enarrauerimus,ſequentem inaudiens dictionem diſcas,licebit.

45 *Si enim Multo poſt ab initio doloris Screatur Flaua,aut Ruffa,aut Multam inferens tuſſim,aut Non admodũ permiſta,Deterior eſt.*

In hac pollicitus ſum dictione oſtendere vtraſque enarrationes antea proditas, veras eſſe: tum verbi/cito/tum ẽt verbi/admodum/intellectum. Hippocrates.n.ſe ad contraria conferens, quemadmodũ conſueuit/cito/oppoſuit illud/ſi enim multo poſt ab initio doloris ſcreat: Et vero, quod eſt/admodum permiſta/oppoſuit/non admodũ permiſta: Et item ei, quod eſt /prõpte excreatur/
D illud /multam inferens tuſſim/ quoties.n.materia ſine dolore citoq; vacuat, tuſſi pauca opus eſt. Antea enim dictum iam eſt ſalubrius eſſe permiſceri materias,quæ vacuant, quodãmodo inter ſe, nec quicq̃ excerni exquiſite ſyncerum: & item dictum eſt, vt oporteat cito exiſtere in coſtali ſcreationem,in commentarijs de iudicationibus,atque etiam de ſententijs. † *Hic ſermo videtur referri debere ad ſpiritum,ut ſic nertatur. hic .n.prima cauſa &c.*

46 *Screatio enim Flaua,ſi Syncera eſt,cum Periculo eſt: Candida uero,Glutinoſa,ac Rotunda,Inutilis eſt.*

Non aliud nunc dicit,q̃ quod antea dictum iam eſt. Si.n.ſcreatio nequaquam permiſta eſt,ſyncera eſt,ac reddit flaua propter flauam,ſ.bilem: candida vero,glutinoſa,ac rotunda, propter aſſatã pituitam. Sæpe.n.demonſtratum iam eſt,vt decumbentes mẽbris quibuſdam fluxiones, inflãmationem,ſacrum ignem,œdema,ſcirrhũ,cancrum,committentes,pro diſcrimine exuperantium humorum indulgentiores ac maleficentiores euadant. Sanguineæ.n.ac pituitoſæ modeſtę habẽtur; quæ vero flauæ aut atræ bilis ſunt,difficiles cenſentur. Vtraque.n.derodit corpus,idq; cõc illis eſt; proprium vero vtriuſq;,Flauæ quidem bilis,vt acutas accendat febres: Atræ vero,vt ſolutu difficilem committat affectionem: ſiquidem humor,qui craſſus terrenusq; eſt, adeo infarcit mẽbra, quibus conditus eſt,vt difficilius excernatur.

47 *Si vero Viridis admodum & Spumans eſt,Mala eſt,*

Sæpenumero dictũ iã eſt, vt chloron (id.n. vertimus viride) de croceo ſeu pallido dicere ſolitum ſit, & itẽ de eo, quod à non nullis vocaẽ rubiginoſum. Cæterũ, vt vtrũuis horũ, ſi ſumme fuerit tale, difficile ſit, non inſuper neceſſe habeo docere, cũ antea de quouis ſyncero humore tradiderim. Præter.n. ſanguinẽ quiuis alius humor, ſi ſyncerus fuerit, prauã indicat affectionẽ, flãmido calore obtinens generationẽ: Flauus iquã, vbi ſeroſus humor ipſe aſſaẽ: quo permiſto, Croceus apparet: Rubiginoſus vero, vbi is vehementer aſſaẽ: Niger vero, aut quoties is ipſe vehemẽter aſſatus eſt, quæ ſane deterrima & q̃ maxime derodens atra bilis exiſtit: aut vbi craſſus ſanguis ſiẽ exiccatus eſt, aut rõne extinctionis & refrigerationis. Sed hęc ſemper in animo ſeruanda ſunt, atq; exiſtimãdum ſubinde ea ipſa præcepta de eiſdẽ rebus intelligi oportere. Cæterũ ſpumãs ſcreatio (id enim in calce dictionis eſt proditum) ex aerea ac pituitoſa ſubſtantia pariter permiſta eſt: ex his.n. q̃libet ſpuma conſiſtit, in mari quidẽ ex violento vẽtorũ afflatu, in multas & exiguas partes attrita aqua: in iſs vero, q̃ elixantur, præ copia caliditatis. At vero cõe in vtriſq; cenſeẽ gigni bullulas multas & exiguas: gignunẽ aũt ipſæ ſolutu difficiles potiſſimũ, quoties ambo concurrant, tũ aer turbulẽtus ac nebuloſus, tũ ẽt humor quodãmodo craſſus ac glutinoſus: nã Tenuis humor, qualis exquiſita aqua habeẽ, quoties aerẽ cõprehendit mundũ, non diutius cõtinet, ſed ſtatim reſciſſis bullulis, in propriã remeare ſedẽ permittit: & ob eã rẽ ſpuma in mari celeriter ſoluiẽ: Craſſus vero viſcoſusq; humor, quoties (vt dixi) turbulentam ac nebuloſam ſubſtantiã intra ſe clauſerit, plurimũ detinet tẽporis, eo q̃ nec illa ſurſum verſus feſtinet, quẽadmodũ mundus aer, & quia ipſe difficulter reſcindiẽ. Vt.n. gignunẽ bullulæ ex humida ſubſtantia includente intra ſe aerẽ: pari modo ſoluunẽ, propterea q̃ humida ſubſtantia reſcindaẽ. Facile ergo reſcinduneẽ, quoties ſpũs tenuis ſurſum verſus feraẽ: non reſcinduntur vero, quoties nec̃ tenuis fuerit, nec̃ ſurſum verſus feraẽ: talis eſt aer nebuloſus, vt qui nec conuolet in ſublime, neq; tenuis ſed perquã humidus ſit, ita vt ferre queat humorẽ ſibi circũextentũ. Ita fit, vt nõ, quoties elixaẽ aqua, ſolutu difficilis bulla generetur, ſed quoties aut craſſus aut opimus humor eſt, ex quo genitus ſpũs flatuoſus vaporoſusq; eſt, atq; ẽt ſummo tenuis in lebete humor oleaceus pinguis ac viſcoſus eſt. Ita igiẽ & in corporibus animaliũ ſpuma gignitur, oportet: non.n. vehemẽtiores flatuũ, quemadmodũ in mari procellas, exiſtimari conuenit, ſed ignis calorem cõſumentẽ pariter ac ſpũm efficientẽ flatuoſum, quod tñ nõ oculis ipſis in multis licet infirmis intueri. Sed hæc in præſenti abunde ſint nobis prodita. Ipſe vero ſeruabis ĩ animo, quonã mõ gignanẽ ſpumantes ſiue ſcreationes, ſiue deiectiões, ſiue vrinæ: in his.n. interdũ fluitat vocata Lãmpe-{argumẽto ſplendoris,}-ne p̃terea deſideres rurſus de his ipſis aliquid inaudire.

48 *Si autem ita Syncera fuerit, vt Nigra appareat, hæc Difficilior, quàm illa, eſt.* †*Mala ẽt Screatio, quæ Nõ expurgatur, nec proijcit ipſam pulmo, ſed ob nimiam plenitudinem Feruet in gutture.*

Antea dictum eſt de omnibus vacuationibus ſyncęris vniuerſim, ac de nigris ſeorſum: q̃ſi ne quaquam hærent in memoria, quæ ſupra definita ſunt, rurſus ea ipſa reuolue. Rectius.n. eſt ita efficere, quam vt eadem de eiſdem rebus ſæpenumero ſcribam.

De Gravedine Et Sternvtamento

49 *Grauedines aũt & Sternutamenta per Omnes morbos, qui in Pulmone ſint, præuenire & ſuperuenire, Malo eſt. Sed in Alijs morbis exitioſis, Sternutamenta Vtilia ſunt.*

Humorẽ, qui p̃ nares ſecerniẽ, tenuẽ & incoctũ noĩare aſſolent oẽs veteres medici κόρυζαν. i. grauedinẽ, quẽadmodũ κατάῤῥουν. i. defluxionẽ, talẽ, qui p̃ palatũ ſecerniẽ: Ac miror, quonã mõ Hippocrates nõ defluxionẽ adiecit grauedini, ſed ſternutamẽtũ. Itaq; grauedines vna rõe nocuę ſũt, vbi talibus ſupueniũt morbis: defluxiones, duabus. Dictũq; à nobis antea ſæpenumero eſt aliqua praua, quia cãe ſunt, malis adnumerari ſignis ex accidenti: alia ſimplr id ipſum tantũmodo, eſſe indicia praua, nullũ ipſa cõmittẽtia malũ, idicãtia vero difficilẽ quãdã affectionem, à qua cõſtiterũt: Porro alia ab his eſſe vtroq; mõ praua, tũ quia ſigna, tũ ẽt quia cãe ſunt: ſigna quidẽ, quoties ex difficilioribus fiãt affectionibus: cãe vero, quoties ipſa rurſus alias cõmittãt prauas affectiones. Itaq; eueniũt defluxiones & itẽ grauedines in morbis, qui ſinti pulmone, quia calidos recipiat cerebrũ vapores. Sed pulmo nõ ab vtriſq;, ſed à deſtillatiõe tñmõ afficiẽ. Materia enim q̃ p̃ grauedines deferẽ, p̃ naſum foras excerniẽ. Et ob eã rẽ defluxiones deteriores, q̃ grauedines, habenẽ. Ergo nõ ſatis nouí, quã ob rẽ eas Hippocrates p̃ hunc omiſerit ſermonẽ, niſi aliquis velit, vt p̃ grauedines eas q̃uoq; itelligi dederit: ac fortaſſe ab eo, qui iter initia librũ trãſcripſit, omiſſæ ſunt: inumera.n. talia ẽt nũc fieri cernimus. Itaq; grauedines ac deſtillationes ſp̃ nõ bona idicia eſſe cẽſendũ eſt, p̃ueniẽtes quidẽ, eo q̃ malis repleãt humoribus pulmonẽ: procedẽte vero morbo ſi exiſtũt, quia magnã pulmonis affectionẽ, & ab ipſa caput eſſe affectũ, ſignificẽt. Sternutamẽtũ ſequiẽ grauedines magna ex parte, ſanè vehemẽter cõcutiẽs thoracẽ, vitiat quoq; aliquo mõ pulmonẽ. At vero ſternutamenta per alios morbos nunquam ſimul prehendunt, quemadmodũ nec aliquod aliud accidens: procedente vero morbo ſi exiſtant, oſtendunt ſalutem, quanquã exitioſus, quantum in alia agitur indicia, morbus ſit. Indicant enim cõcoctionem ac robur excretoriæ ĩ cerebro facultatis, de qua cũ in naſum flatuoſi ſpiritus excernantur pariter cum aliis quoque humoribus, non nunquam ſenſibilibus & conſpicuis, quandoque tenuioribus & ſpectatu difficilibus, ſternutamenta conſiſtunt.

Screatio

* Ita leguntur antiqui, ut Laurẽtianus: in ſpreſſis autẽ legitur κομφόλυξ. i. bulla.

† *Hæc erãt in cod. græcis & ĩ tralatione ueteri: quorũ tamen nõ meminit Gal. in explanatione.*

50 A *Screatio autem Flaua Non multo permiſta ſanguine in Pulmonijs, ſi Inter initia excernitur, Salutaris admodum eſt: ſi Septimo die, Tardius ue, Minus ſecura eſt.*

Communis & hic ſermo per omnes inflammationes, eſt iam à nobis ſæpenumero proditus, vt decũbentis ad ſedes inflammatione laborantes humoris pars tenuior reſudet, quoties continẽs inflammationẽ ſuperficies haudquaquam denſa ex natura, quemadmodũ exterior cutis, exiſtat: & ob eã rem, ſiue in meatibus naſi, ſiue in oculis, ſiue in ore, inflãmatio aliqua ſit, humores tenues ſimiles vlcerũ ichoribus effluunt. Itidẽ pulmo laborans inflãmatione excernit humores quoſdã ad ĩtimas ſui ipſius ſedes inanes: quę, inquã, aſperæ arteriæ ſunt: qui cũ à tuſſedine ſurſum ferantẽ, excreanẽ, indicium afferentes cõmittẽtis pulmoniã fluxionis: illius.n. ceu ſerum quoddã habenẽ. Itaque erunt, ſi bilioſa admodũ eſt, flaui tantummodo: ſi ſanguinea, rubidi: ſi ex vtroq; permiſta, rubidi pariter ac flaui. Hi igitur humores boni ſunt. Paulo vero abliſtũt ab iſs, per quos ſanguinem integrũ deſpuunt: forteq; indiciũ terrebit quẽpiã, quemadmodũ, quoties conſiſtente in pulmone vlcere fatiſcit conceptaculum: etenim tunc ſanguinem deſpuunt. Sed & ſanguis in pulmonia euenies, prorſus exiguus, ſcreationi κατὰ διαπνοὴν id eſt per exilitionem, à medicis nominatę ſimilis eſt. Id accidens fit, propterea q̃ ſanguis conditione tenuis decumbit ad os, cum gingiuę rariores exiſtant, ita vt ipſum nequaq̃ contineant. In faucibus quoque ob eandem cãm talis ſanguis ſeroſus q̃nq; excerniẽ. Non igiẽ abſurdũ eſt, quoties aliquid tale in pulmone gñatur: id vero ex conditione ſanguinis atq; eius copia facile cognoſces: nã, qui ita ſcreatur, nequaq̃ craſſus, neq; multus eſt. Cæterũ non expectare accidens ad ſeptimũ vſq; diem oportet, ſed potiſſimũ ante primũ quaternariũ, vt concoctus, alteratus ſit: ſi ſecus, ſed omnino ante ſeptimũ expectandũ eſt. Si vero talis perſiſtat, qualis ab initio erat, perſpicuum eſt, vt plurimũ temporis proceſſurã ſignificet ægrotationem: nam, vbi non dũ ſeptimo die concoqui cœpit, longiſſimam fore demonſtrat integrã concoctionẽ. At longiore tẽporis ſerie multa quoque alia abſurda incidere aſſolent, tũ ægroti culpa & adminiſtratoris, tum ẽt vitio aliorum, quæ inopinata forinſecus accidunt, nec non interdum medici commiſſo. Quod ſi nihil ex his accidat, periculũ, anteq̃ concoquat morbus, exolutionis viriũ iminet: & ob eam rẽ minus ſecurum videri dixit pluribus diebus tales permanere ſcreationes.

51 *Omnes autem Screationes Malæ ſunt, quæ non ſedãt dolorem: Peſſimæ autem Nigræ, vt deſcriptum eſt: quæ vero Sedant dolorem, omnibus Meliores ſunt.*

Cõis hic quoque ſermo eſt in omnibus, quæ ex corpore excernantur: de quibus alijs libris, atq; ẽt in Sententijs dixit, vt facilitatẽ potiſſimum ſpectari conueniat. Sæpe enim valuit natura prauam vincens affectionem, expurgare corpus: & in hoc terrentur multi aſpiciẽtes vitium eorum, quæ excernuntur, nequaquam cognoſcentes, vtrum id accidentis fiat rõne, an quia natura prauam materiam foras expellat. Itaque per Sententias tãtummodo ‖facilitatis ſcriptit appellationẽ: hoc loco doloris indicauit ſedationem, ob quam commendat ſcreationes, quæ dolorẽ ſedant. Paulo poſt oĩa deinceps indicia docebit in melius proficientium ægrotationum: quæ, in quã, nomine facilitatis complexus eſt: quin etiam poſtea præcipit indiciorũ ab ipſo dictorũ exquiſite perpendi vires, vt ea inter ſe conferendo poſſis ex magnitudine in deterius aut melius totius cõporis ſcruta- ▾ *Al. ex antiri momentum, quemadmodũ præſenti ipſe oratione effecit. Si.n. à ſcreationibus nequaq̃ deſinit quis, νοσήμα-* dolor, indicium bonum non eſt: non tñ ſufficiet tibi id vnũ cognoſcere ad exquiſitam futuræ ſor- *τος. i. morbi.* tis præſenſionem, ſed conſiderari conueniet & alia accidentia: id.n. demonſtrauit, nigrarum men- *et ita ẽt uetus* tionem habens ſcreationum. Igitur, cũ indicium cõe ſit nõ deſinere dolorem, ſi crocea fuerit ſcrea- *tralatio.* tio aut rubra, minori cum periculo eſt: ſi nigra, exitioſiſſima eſt. Quocirca cuncta conſiderans, nõ ſolum prædicta, ſummã vnam exquiſitæ colliges præſenſionis: ac ipſe Hippocrates deinceps oĩa D indicia tum bona tum etiam mala percenſuit, prædictis in animum reuocantis.

De Pvrvlentis

52 *Quicunq; autem Dolores ex his ſedibus, non deſinunt Neq; Screationum purgationibus, Neq; Ventris ſubductionibus, Neq; Venæ inciſionibus, ac Medicamentis, & Victus rationibus, in Suppurationem Verti ſciendũ eſt.*

Quicunque dolores circa thoracis ac pulmonis ſedes non deſinunt adhibitis ſubſidijs, idq; malũ tantummodo habent, nec vllũ aliud exitioſum indicium adeſt, eos ſuppuraturos expectabis. Hi nanque quodammodo mediĩ ſunt inter eos, qui ſoluantur celeriter, & eos, qui inſanabiles exiſtãt.

53 *Quæcunque autem Suppurantur, dum Screatio Biliosa eſt, Exitioſa admodum ſunt, Siue uicißim bilis ac pus, Siue ſimul excernantur.*

Eorum, quæ in partibus corporis perſpicuis ſuppurantur, ſi talia in parte pus habeant, in parte reliquam materiã, nullũ curatu facile eſt. Si vero vltra, q̃ non dũ habeant pus, adhuc & maleficum quoddã illis adfuerit indiciũ, multo magis praua ſunt. Sed ex his multo magis praua eſſe cenſenda ſunt ea, quę præcipuis ſedibus fiunt: indicatur enim humor quidam ferociſſimus, q̃nquidẽ demonſtrante natura, quonam modo præparata ſit ad concoquendum, nihil prorſus illi conceſſit.

1ª. Aph. 2. Ext. ord. 3. b

54 *Potiſſimum vero, Quoties Suppuratio excerni ab eiuſmodi Scrεatione Septima die ægrotationis incepit.* E

Id quoq; cõe eſt omnium per dies decretorios ſecretionũ. Decretorius.n.ad iudicationis firmitatem cõducit: vtrum vero bonum, an malũ ſit, aliis cognoſcit ſignis. Si.n.ſudor fiat ſeptimo die, ſiue deiectio aluí, ſiue ſanguinis fluor, meliorem ſi reddiderit ægrũ, indiciũ bonum: ſi deteriorem, malum eſt: & alterutrum fidum eſſe oſtenditur, nõ quemadmodum ſi alio die exiſtat. Sed de his, libris de diebus decretoriis, atq; ẽt de iudicationibus fuſius definitum iam à me eſt: in quibus oportet antea exerceri eum, cui libeat dicta Hippocratis exquiſita conſequi ratione.

55 *Screantem vero Talia, Mori Quartodecimo die ſperari poteſt, Niſi bonum aliquod illi acciderit.*

Horum veritatem re ipſa didiciſtis, me prædicẽtem experti: quocirca animaduertere vos oportet ea, quæ Hippocrates dicit, non talia exiſtimantes ptãte hẽri, qualia à multis medicis ſcripta iam ſunt: quippe q̃ literis tenus & verbis veriſimilia ſint, ſed ægrotationũ operibus exploſa. Etenim intentionẽ ab eo proditã, q̃ media aliorũ oĩum bonorũ malorumq; ẽ, conſiderando, poteris prædicere dic̃, quo moriturus aliquis eſt. Subijciamus.n.ægrũ ſcreare purulentũ ſeptima die, non tñ ſolũ, neq; per totũ die, ſed aut cũ eo bilioſum aliquid, aut illud tantũmodo ſine materia purulenta: atq; F in eo eſſe alia oĩa media ab ætate, natura, tempore, terra, ac propria facultate, ita vt nec facultas vehementiſſima neq; debiliſſima hẽatur: itidẽ & temperamentũ ægri nec optime conſtans, neq; deterrime: pari mõ tps, terram, conditionẽ, ætatẽ ęgri, inter optimã ac deterrimã eſſe ſubijciamus: ſimili rõne in vnoquoq; ſignorũ genere, quæ media ſunt, ægro ineſſe ſubijciant: hũc ſperabis quartodecimo die moriturũ, ita vt hic medius mortis terminus cenſeat. Accedentibus vero bonis indicijs, plus tpis præceſſurum mortis aduentũ: malis vero, citius, q̃ quartodecimo die, moriturũ. At vero, quæ nã ſint bona aut mala indicia, perſecutus ipſe deinceps, quædã nominatim expoſuit, quędã breui ſumma perſtrinxit. Cæterũ ipſe nequaquã hæc ſimplr accipies perinde, vt ſi cuncta æqualia habeant, ſed in aĩo retinens ea, quæ Hippocrates ſcripſit, quæq; ipſi adiecimus, numerũ ipſum cõſiderabis ac ptãtem, dũ ipſe ait, Salutaris admodũ eſt, & exitioſus admodũ eſt, primariæ id poteſtatis alterũ in bonis, alterũ in malis, inſtituens: Itidem dũ ait proximã fore mortẽ: aut vbi exitioſiſſimum dixit, non ſimplr exitioſum. Quin etiã de ſignis ſalutaribus, quoties dicit, Magnã vim obtinet ad ſalutem. & rurſus, Securitatẽ.n.indicat, ac morbũ fore breuem. vel aliquid tale adiecit. Alia vero ſimplr exitioſa, aut rurſus ſimplr ſalutaria, medij ordinis ambo pro natura propria ſunt. Porro præter hæc ambo, quæcunq; dixit comparatiue, aut exitioſiora aut ſalubriora, aut adiecit magis G ac minus. Si quod.n.primi ordinis malum acceſſit indiciũ quinto aut ſeptimo die prædictis exitioſis ſcreationibus, æger ad vndecimũ diem nequaq̃ deueniet, magisq; ſi plura talia, non vnũ tantũmodo exiſtat. Pari ratione, ſi quod admodũ ſalutare exiſtat, ad tertiã vſq; ſeptimanam extendetur morbus. Permiſtis vero inter ſe exitioſis ac ſalutaribus ſignis, aut his magis in vtroq; genere, minus illis, aut quouis alio modo: ex pluribus, inquam, ac fortiſſimis bonis ſignis ſperari põt ęgrum plus temporis duraturum, ex cõtrarijs vero minus. Nec ſecus, ſi quis ſenex, aut debilis viribus, aut in tempore, terra, conditione praua ac male temperata, ægrotet, acceleraturũ mortis aduentũ expectari oportet: maximam rurſus vim habere exiſtimare ductam à viribus intentionem.

56 *Bona vero hæc ſunt, Facile morbum ferre, Bene ſpirare, Dolore vindicatum eſſe, Sputum facile extuſsire, Corpus æqualiter calidũ videri ac molle, Siti nõ detineri: Vrinas, Deiectiones, Somnos, Sudores, ſingula intelligere bona, vti perſcriptũ eſt, ſuccedere: Ita enim omnibus his euenientibus, homo Haud ſanè Morietur. Quòd ſi ex ijs alia ſuperuenerint, alia non, vtiq; Non vltra Quartũdecimũ diẽ ſuuẽs ægrotus perierit. At horum Contraria, Difficulter tolerare morbũ, Spirationẽ magnã eſſe ac crebrã, Dolorẽ nõ ſedari, Sputũ vix extuſsire, Siti admodũ cõflictari, Corpus ab igne inæqualiter haberi, Ventrẽ & coſtas calidas valde eſſe, Frontẽ aũt & manus ac pedes algidos: Vrinas, Deiectiones, H Somnos, Sudores, mala ſic, uti deſcriptũ eſt, noſſe ſingula: Nam, ſi horũ quodpiã ſputo ſuperueniat, Prius ſanè, quàm diem Quartumdecimum attigerit homo, decedet, uel Nono, uel Vndecimo. Ita nimirum cõiectari oportet, utpote hoc ſputo facile exitium portendente, nec in quartumdecimum diem deducente. Porrò Euenientia bona ac mala Expendentem, ex his Prædicere anteſariq; Oportet: Ita enim fiet, ut Veritatem quis maxime Conſequatur.*

Hoc loco recenſere tũ bona, tum ẽt mala indicia, incipit, de quibus antea definitũ iam eſt: & ob eam rem omittens ea, quæ ſunt deinceps prodita, aggrediar. Si cui.n.Conualeſcendũ eſt, oĩa bona indicia adſint, neceſſe eſt: ſi Moriendũ, vel vnũ adſit malũ ſufficiet: tantũmodo.n.indicatur citiusq; & ſerius moriturũ ægrum, propterea q; plura pauciora ue, bona aut mala, indicia exiſtant.

57 *Aliæ uero Suppurationes Rumpuntur, plurimæ Vigeſimo die, aliæ Trigeſimo, aliæ Quadrageſimo, aliæ ad Sexageſimum diem deueniunt.*

Obſcurũ eſt, quas alias dicat ſuppurationes. Fieri.n.poteſt, vt de ſuppurationibus, quæ in alijs ſint partibus, ſermonem faciat, omittendo thoracem ac pulmonem, de quibus hactenus perpenſum eſt: fieri etiam poteſt, vt de ijs agat ſuppurationibus, quæ in ijſdem ſint opificijs, ſed quę non ſimiles ſint prædictis: contingit quoque, vt de vtriſque etiã agat. Sed, quia, quæ non ſimiles ſint prædictis

A prædictis, dixi, id enarrare oportet. Dico.n.non de oĩbus ſuppurationibus eum, ſed de ijs (vt ipſe dixit) quæ habeant permiſtam bilem, hactenus feciſſe doctrinã: nec de his omnibus, ſed q̃cunq; ſe ptimo die ruptę ſunt: id vero rarum eſt, plerunq;.n.vigeſimo rumpunt: quædam diutius immoranſ, de quibus nunc agit. Cæterum differentiæ oĩum cões habentur, ob quas ſpatio tẽporis euariant inter ſe, ex affecta ſede, & exuberante humore. Sedes.n.calidiores ac molliores citius ſuppurantur: frigidiores vero ac duriores, tardius. Itidem ex humoribus, calidiores citius: frigidiores, tardius. Hæ quidẽ ſecundũ rei ſubſtantiã differentiæ ſunt. Porro accedunt extrinſecus cæ, quæ ab ætate ducuntur, natura, tempore, terra, conditione, ac viribus ęgri. In oĩbus his, calidi humores citius: frigidi tardius, ſuppurãtur. Hæc igit̃ vniuerſim ſcire de omnibus ſuppurationibus bene eſt: ſed mihi videtur nunc quoq; docere de ijs, quæ in thorace ac pulmone ſint.

58 *Conſiderari aũt oportet Suppurationis Initium fore, Colligentes à Die, quo Primũ homo febricitauit, aut quo rigor eũ prehendit: & ſi dixerit pro dolore ſibi ineſſe pondus in loco, quo dolore afficiebatur: hæc enim fiũt inter initia ſuppurationum. Ex Hoc igitur tempore expectare ſuppurationum fore eruptionem ad Prædicta tempora Oportet.*

Confeſſum id vnũ eſt oĩbus ferè medicis: cum ẽt perſpicue conſtet, vt, quoties inflãmationes, q̃ B ſunt in partibus præcipuis, haudquaq̃ diſcutiant adhibitis ſubſidijs, ſed ſuppurẽtur, rigor tunc fiat, ac poſt ipſum febris. Etenim ſermonibus de rigore perpenſum iam eſt, vt puris acrimonia generati mordens ac derodens adiuncta corpora, rigorem committat perinde, quaſi medicamẽta acriora: quibus adhibitis interdum malignis vlceribus, aut cuidam affectioni putredinoſæ, rigere & febricitare contigit. At vero febris talem inſequitur rigorẽ. Sanè & Hippocrates alterutrum commemorauit, ac febrem prius, dicens/a die, quo primũ homo febricitauit/non illũ declarans diẽ, qui totius ægrotationis extitit primus, ſed quo rigor vnà cum febre, vehemẽtiore. ſ. admodũ, ẽſ̃ anterior, exiſtente coincidit. Quin etiam ponderis euenit ſenſus tunc ægrotis, cum humor in multas et exiguas partes diſperſus, in partibus inflammatione laborantibus poſt mutationẽ in pus colligat ad aliquam ſedem inanem, continuam omni parti, quæ inflammatione laboret. Igitur ex hoc, inquit, tempore, quo primum hæc extiterũt, expectare oportet & vigeſimo die, & trigeſimo, & quadrageſimo, & ſexageſimo, rumpi ſuppuratiões. Quæ vero dixit indicia, tria numero ſunt, põdus, rigor, febris quæ multo, quàm anterior, vehementius affligat.

59 *Si uero Suppuratio in Altero latere tantummodo fuerit, Vertere atq; ediſcere conuenit in his, vtrũ in Altero hẽat latere Dolorem, & vtrũ calidius, quàm alterũ, ſit. Atq; eo in Incolume latus cubante Requirere oportet, nũ aliquod deſuper Onus illi pendere videatur. Si enim Id fuerit, Suppuratio in Altero latere eſt, Vt rouis Onus exiſtat.* C

Conſtat ex diſſectionibus, vt membranæ thoracem interſepiant, à pectore peruadentes vſq; ad ſpinam, ita vt duo caua ipſæ conficiant. Quocirca nullam ineunt ſocietatem, quę exiſtunt in altera parte ſuppurationes, cum ijs, quæ in altera ſunt, quemadmodũ in illis, quæ intra peritonæum conſiſtãt: In illo.n.circiter omnibus inteſtinis circũfluit pus: In hac vero neq; materia dextræ partis thoracis tranſmeare in ſiniſtram: neq; è contrario, quæ in ſiniſtra eſt, tranſmeare in dextrã poteſt. Ob eam igitur rem cenſet ediſcendũ eſſe, num æger in vtraq; parte habeat pus, an in altera duntaxat. In pulmonijs enim, quoties in ſuppurationẽ vertunt̃, in vtraq; potius, ẽſ̃ in altera, collĩgit pus: per coſtales vero in altera potius, ẽſ̃ in vtraq;. Cæterum pars affecta cognoſcitur ex differẽtia caloris, calidior.n.affecta pars eſt: & quia cubans æger in latus oppoſitum, onus ſublimiori inſidens parti perſentiſcit: conſtat.n.vt pus hoc collectum loco, oneris ſenſum importet.

Qvibvs Signis Cognoscantvr Pvrvlenti

60 *Omnes aũt Purulentos Agnoſci his indicijs conuenit. Principio ſi Febris non dimittit, ſed Interdiu tenuior, Noctu vehementior eſt: Si Sudores multi ſuperueniunt, ac Tuſsiendi cupiditas eſt, Nec quicquã tamẽ digniũ cõmẽtatione expuũt: Si Oculi caui redduntur, Maxillæ vero rubore tranſeunt, & Vngues manuũ curuantur, Digiti vero potiſſimum ſummi caleſcunt, atq; in Pedibus tumores fiunt, neq; Cibum appetunt, ac Puſtulæ circa corpus erumpunt.* D

Quicunq; pus obtinent intus in corpore vniuerſum, ſiue contentũ ante in parte inflãmatione affecta, ſiue ẽt poſt eruptionẽ, nomines tales ἐμπύους. i. purulentos, ſeu ſuppuratos, licebit. Sed me dici aſſolent ſolos, aut potiſſimũ eos, qui in thorace ac pulmone talẽ habeant affectionẽ, ἐμπύους. i. purulentos noĩare. Id vero pus poſt eruptionẽ inter thoracẽ pulmonẽq; continet: &, niſi cito excreẽt, tabidi intereũt, febricitantes tenuiter quidẽ, at calore jugiter quodãmodo in noctẽ creſcẽte: Idq; accidit oĩbus febricitãtibus hectica febre, non rõne affectionis nocte augente illis febrẽ, ſed ex quodã accidenti, quod, inquã, tale exiſtit. Per febres hecticas noĩe, partes ipſę corporis ſolidiores ignitę euadunt. Ob id igit̃ aſſidue febris in ſe ipſa ſimilis manet, calorẽ obtinẽs perinde, vt calx, debilẽ contingẽtibus. Iraq;, quoties eſi tent ac bibant, ſimile quiddã accidit, quod in calce euenit aqua perfuſa: quo fit, vt contingẽtes exterius ægrũ, multo calidiorẽ perſentiant. Ego vero vobis eam rẽ perſæpe oſtendi in ægris, aliàs alio tpe alendo ita febricitantes, vt credaretis id illis pp alimẽtũ euenire, non rõne affectionis. Perſpicue.n.apparet incidẽre calorẽ febriculoſum vnà cũ tpe alimenti, ſtatimq; adhibito augeri cibo, & q̃ maxime vehementẽ, per diductionẽ illius apparere. Sudores

vero continui superueniunt, propter virium debilitatẽ, eo q̃ diductũ alimentũ discutiat. Quin ẽt E
Tussiendi cupiditas, id est voluntatis contentio est, nec quicq̃ dignum commentatione expuunt:
si.n. excreassent, nequaq̃ purulenti euasissent. Cæterũ cã, ob quam nihil expuunt commentatione
dignũ, triplex est, tum puris ipsius lentor & crassitudo, atq; ẽt continentis pulmonẽ mẽbranæ con
densitas, tum ẽt debilitas in ægro facultatis. Sed & Oculi (dixit) caui redduntur. Id cõe est omniũ
longarum febriũ, sed potissimum earũ, q̃ perspicue exiccent. Genæ rubent, propter calorẽ in pul
mone, & item tussedines: hæc.n. ambo calefaciunt vultum & totum caput, quia ex defluxione in
pulmonem decumbente vapores in ipsum redundant. At vero Vngues curuantur, quia firmas
eos vtrinq; caro consumit. Itaq; Digiti, q̃q̃ refrigescentes magna ex parte in morbis diutinis, tñ
per oẽs hecticas febres calidi permanent: siquidẽ hæ solidas potissimum corporis partes occupa
runt. Sane in summis ipsis perspicue calidiores apparent, nõ in partibus exterioribus, sed in inte
rioribus, vbi carnulentiores existunt. Cã vero perspicua est, si in memoria herent, q̃ sunt de cibo i
gesto paulo ante perscripta: vbi.n. humor largior inest, dilucidior in his sedibus calor euadit. Pro
cedente vero tempore & Pedes eorum intumescunt, totius corporis extinctione inde incipiente:
quippe q̃ partes ab origine longissime absunt. Tunc iam & Cibũ fastidiunt. s. appetendi facultate
pariter cum alijs moriente. Pustulæ quædã erumpunt derodentibus ichoribus in corpore colle F
ctis: talem.n. Hippocrates illorũ esse docuit generationem secundo libro de morbis vulgarijs, dũ
1. Epid. sect. 1ª. ait, Ichores in cute existunt, ibiq; comprehensa calefiunt. Hi.n. ichores in reliquam cutem, q̃cunq;
laxior est, se insinuantes, in exteriori eius superficie, vtpote densiori, subsistunt: porro hanc dirimunt, & ab interna absistere faciunt sede, atque in ea collecti pustulas gignunt.

61 *Quæcunq; ergo Suppurationes Diutius immorantur, Hæc habẽt signa, quibus admodũ Credere cõuenit. Quæcũ
que vero Breuiores sunt, Aliquo ex his indicantur signis, qualia inter initia existunt, & Itẽ, si æger difficilius spiret.*

Recte dicit credendum esse diuturniorũ indicijs suppurationum: adeo.n. valida sunt ptãte, vt
nullam de se relinquant ambiguitatem: Breuiores vero cognoscendas esse ex indicijs antea prædi
ctis: ea vero sunt rigor, febris, pondus: & si quod eorũ, q̃ dicta sunt in suppurationibus diutinis, iã
appareat: & si æger difficilius, q̃ antea, spiret: id vero, accidat, necesse est propter angustiam pulmo
nis, quoties pus inanes thoracis prehendat sedes.

62 *Quæ vero Citius ac Tardius vñpuntur, Talibus cognoscantur signis, Oportet. Si Dolor inter Initia fiat, et itẽ Dif
ficultas spirandi, nec non Tussedo, atq; ẽt Sputatio habens perseueret, Vigesimo die expectari Aut ẽt antea Ruptio- G
nem oportet. Si vero Sedatior fuerit Dolor, & Alia omnia fuerint ex ratione, his Posterius expectari oportet Eru
ptionem. Sed accedere necesse est & Dolorẽ, & Spirandi difficultatẽ, & Sputationẽ, ante quam Pus excernatur.*

Ex quibus, vt ruptiõis periculũ imineat suppuratiõis, ex his ipsis indicijs, vt celerius id accidat,
cognoscas, licebit: ea sunt dolor, difficultas spirãdi, tussedo, & sputatio. Si igitur cõtinẽter & vehe
mẽter ifestẽt, celerẽ fore significãt eruptionẽ: si vero nec cõtinẽter affligãt nec vehementer, diutur
niorẽ. Cæterũ necesse est, cũ corpus obuoluẽs pus derodat ab eius acrimonia, dolorẽ fieri ob id ip
sum: tussedinẽ vero & sputationẽ, quia ichoriã quidã tenuis obductũ penetret corpus: Spirãt ve
ro difficulter ẽt pp vniuersam morbi conditionẽ, sed præcipue propter accedentem dolorem.

63 *Hi vero potissimũ Supersunt, quos Febris eodẽ Dimiserit die post eruptionẽ: ac Cibũ citius appetũt: & Siti libe
rati sunt: & Venter exigua ac consistentia deijcit: & Pus, albũ, læue, concolorq; est, ac Vacans pituita, & absq; la
bore ac Valida tussi expurgatur. Itaq; Optime quidẽ sic ac Celerrime Vindicãtur: Sin minus, qui Ad hæc proxime
accedunt. Moriuntur vero y, quos Febris non deserit, aut, Cũ videatur deserere, denuo recalescẽs innotescit, & sitiũt,
Nec cibũ appetunt, Aluus humida est, Pus Viride luidumq; spuunt vel pituitosum spumosumq; : Pereunt, si hæc
adsint omnia. At, Quibus alia aduenunt, alia non, Horũ quidã Intereunt, quidam in multo tempore Incolumes eua- H
dunt. Verum Ex indicijs omnibus, quæ In his exisũt, de Cæteris quoq; Vniuersis Coniectandum.*

Hic sermo omnis ab hac incipiens dictione, totus perspicuus est, si in animo existunt ea, q̃ sunt
antea perscripta. Omittens igitur eum, ad proxima veniam.

64 *Quibus autem Abscessus fiunt ex Pulmonijs, aut circa Aures, ac Suppurantur: aut ad Inferas sedes, ac Fistulan
tur: ij Supersunt.*

Verbũ/fistulant/tãtumõ in hac dictione obscurũ est, dictũ p translationẽ: quæ.n. propriẽ fistu
lę noiant, nẽpe hæc musicorũ instrã, oblonga obtinent caua. Quoties igit in aialium corporibus si
miles pter naturã gignunt, ex eadẽ appellatione significant. Itaq; mihi videt, vt nunc ẽt Hippocra
tes verbo/fistulant/vsus sit pp longitudinẽ excursionis. Sed vniuersa summa de abscessibus ẽ, qui
pulmonijs superueniunt, interdũ ad adenas sub auriculis, interdũ ad eas, q̃ infra thoracẽ sunt, sedes.

65 *Cõsiderãda uero et Talia sunt in hũc modũ. Si Febris detinet, et Dolor nõ desiit, et Screatio nõ excernitur ex rõe:
neq; Biliosæ fuerint alui deiectiões, neq; solutiores ac synceriores fiãt: nec Vrina admodũ multa & crassa, ac multũ
obtinẽs sedimẽtũ: Promittitur vero Salutaris ab oĩbus aliis signis salutaribus: his Tales fore Abscessus Sperandũ est.*

Abscessus

A Abscessus p̃dictos quo'nã mõ aliquis præsentiat, docet, in gemina diuidẽs oĩonẽ: ita vt prima
pars eius indicet fore abscessum: secunda vero, vtrũ supra thoracẽ ad adenas sub auriculis, an infra
p̃cordia, sit futurus. Itaq; exordiamur & nos a prima parte, in qua summa est morbũ esse cõcoctu
difficilẽ, nõ tñ exitiosum: nõ enĩ, si cõcoctu facilis sit, p̃ abscessum, sed aut p excretionẽ, aut sensim,
soluẽ cõcoctus: neq;, si exitiosus existat, aliquis abscessus bonus apparebit. Quocirca, medius iter
indulgẽtiores sit & exitiosos, oportet. Igit Hippocrates merito ex his indicijs q̃dam mala, q̃dam
bona, adscripsit: q̃ particulatim iã persequor, incipiẽs a primo, de quo statim inter initia dixit ita:
Si Febris detinet/i. prehẽdit hoiem, ita vt nunq; intermittat: /& dolor nõ desit/nã, vbi defecerit, ni
hil amplius opus est abscessu ad solonẽ, eo q̃ morbus placidior habeat: /& screatio, dixit, nõ excer
nat ex rõne/prorsus.n. morbus nõ requiret abscessum, quoties screationibus purgẽt. Tũ deinceps
/neq; biliosæ fuerint alui diectiones/antea.n. dictũ iam est, vt p morbos biliosos abscessus nequaq̃
fiant: oportet.n. crassam haberi ac crudã humorũ materiã, vt morbus plus tpis eduret, nec per ex
cretionẽ, sed aut per abscessum, aut solã cõcoctionẽ, cureẽ. Quod vero hoc sequit, quidam ita scri
bũt/neq; solutiores ac synceriores fiant/: quẽadmodũ dixit/neq; biliosæ alui deiectiones/, ita/nec
solutiores ac synceriores fiant/synceriores, ad impermistas cuiquã humorũ aliorũ referendo, pro-
B pterea q̃ eæ non habeãt biliosarũ materiarũ qualitatẽ: nec solutiores vero, ad copiã excretionum,
vt, si & biliosæ fuerint & solutiores, per excretionẽ potius, q̃ per abscessum, iudicatio quoq; futura
sit. Alij è cõtrario scribunt dictionẽ ita/neq; biliosę fuerint alui deiectiones, sed solutiores ac syn
ceriores/solutiores, haberi volentes eas, quæ modice excernant: synceriores vero, aquosas & im
permistas, superius.n. dictum est, vt syncerum de qualitate impermista dicatur. Itaq; pronunciãs
Hippocrates, inquiunt, biliosas deiectiones de synceris, quod est impermistis ac veluti summis per
vnam qualitatem, cõstat, vt aquosas dixerit, quæ incoctæ sunt, & ob eam rem spatio tpis egent ad
concoctionem, quo ẽt abscessus fiunt: Acuti.n. morbi per excretionẽ potius iudicari, diutini per
abscessum adsolent. Sed, de dña in prædictis scripturis rursus in maiori ocio considerabo, licebit.
Hoc loco totius compendiũ sermonis perstringã, vt ex ipso pateat vtilitas in operibus artis. Ita
que instituit Hippocrates scrutari de morbis euntibus ad abscessum. Hi vero sint oĩo ex crudis
crassisq; humoribus, oportet, non tñ exitiosis: tales.n. vbi diutius immorãtur, cõmittunt abscess
sus, nisi per σύμπεψιν. i. concoctionem (ita.n. noiare adsolent Hippocratici) eorum solutio preue
niat. At vero indicia concoctionis erunt, si vrinæ copia excernat, quę multũ obtineat sedimẽtũ.
Vbi vero sedimentũ multũ est, vrina quoq; ipsa prorsus crassior est, q̃ soleat per naturã. Itaq; me
C rito duplex scriptio per dictionem hr, quibusdã scribẽtibus ita/nec vrina multa & crassa multũq;
obtinens sedimentum/alijs vero/nec vrina admodum multa, multumq; obtinens sedimentum.

66 *Abscessus aũt fiunt, Hi quidẽ ad Infernas regiones, quibus aliquid phlegmatis circa Hypochõdria adsit: Illi vero
ad Supernas, quibus Hypochondrium quidem flaccidum ac doloris expers persistit, Difficultas autem spirandi ali
quo tempore facta, Desierit sine occasione alia.*

Occasiones græce προφάσεις consueuit Hippocrates noiare cãs euidẽtes. Quoties igit spiratio
nis repẽte eueniẽs difficultas p p̃dictas affectiões rursus derepẽte desistat: habeatq; id, vt & eue
niat & desinat sine euidẽti cã: signãt tẽdere humores ad caput: quẽadmodũ ad infernas sedes, ca
lor qdã euidẽs in hypochõdriis. Nõ.n. pituitosum humorẽ existimari cõuenit nũc itelligi ab eo p
dictionẽ, i qua ait/qbus aliqd phlegmatis circa hypochõdria adsit/nã multo melius ẽ itelligere de
calore p̃ter nam flãmido, pditũ eẽ phlegma: Is euenit ob ignẽ sacrũ, aut phlegmonẽ. i. iflãmationẽ
ppriẽ noiatã. Quòd si fuerit è cõtrario, vt flaccidũ qdẽ et doloris exps sit hypochõdriũ, hũores ve
ro tẽdere sursũversus p̃dicta spirõis difficultas idicet, abscessũ erupturũ surgnis sedibus expectato.

De Abscessibvs

67 D *Abscessus aũt, qui ad Crura fiũt in Pulmonis uehemẽtibus ac periculosis, oẽs Vtiles sunt: Optimi uero, qui, ubi screa
tio iã in mutatione est, fiũt. Si.n. Oedema ac Dolor fiat, & Screatio pro flaua, purulẽta existat, ac foras excernatur,
ita Securissime & homo Supererit, et itẽ Abscessus Ocyssime citra dolorã Desistet. At, si Screatio nõ rectẽ excerna
tur, nec Vrina uideatur bonum habere sedimentum, Periculum Claudicatis in articulo, uel Multi negocij imminet.*

In pulmonijs vehementibus, abscessus ad crura fieri, prorsus bonum est: si quidem maxime ve
ra sententia Hippocratis est, secundo libro de morbis vulgarijs perscripta de bonis abscessibus, vt
2. Epid. sec. 1ª. optimi ‖ sint, si maxime deorsum, & quã longissime ab ægrotatione, absistant: magis vero si cõco
1. Epid. cõ. 2. t. ctione pariter fiant: Etenim id quoq; cõmendauit primo libro de morbis vulgarijs, dicẽs, ‖ Con-
45. 3ª. 112. b coctiones celerẽ iudicationẽ ac securã sanitatẽ promittunt. at vero concoctionẽ indicat screatio-
nis mutatio, & item vacuatio innocua atq; abundãs: hoc enim indicauit dicens/ac foras excerna-
tur. At, si citra morbi concoctionem abscessus in crura fiant, vindicabitur quidem & hũc in mo-
dum homo a periculo in pulmonia, sed articulus ipse, in quem decubuit, difficilius sanitati resti-
tuetur, ac forsitan quandoq; æger ex eo claudicabit. Rursus hoc loco perscriptum est ei non vnũ
cruditatis indicium, quemadmodum concoctionis: sed screationibus adiecit ductam quoque ab
vrinis dinotionem. In ipsis tñ maleficis screationibus non insuper adiecit incoctionẽ: atqui id op

positum

positum concoctioni erat, sed abunde ei fuit duntaxat non excerni, idoneum id haberi signũ ma- E
leficæ ægrotationis existimans, vt screari tm̃modo, aut concoqui tm̃modo, neutrum idoneum exi
stat, eo ꝙ sæpenumero satis screatur, q̃q̃ morbus adhuc incoctus sit: & item qñq̃ cõcoquitur mor
bus, screatio vero non satis excernitur, interdum præ debilitate mouentis thoracem facultatis, in-
terdum propter crassitudinem & lentitiam screationis, qñq̃ propter amborum concursum, tum
virium debilitatis, tum etiam qualitatis puris. Itaq; necesse est & concoctum esse morbum, & ex-
cerni recte screationem per affectiones, quæ in sanitatem ituræ sint: Per affectiones vero contra-
rias, idoneum signum & non screari tm̃modo est: ex superabundanti vero in eis ipsis indiciũ erit
malefici morbi, si cum eo, ꝙ non recte excreantur, nec vacuantur quę in thorace sunt ac pulmone,
etiam adsint indicia quædam cruditatis humoris. Cõstat enim, vt difficilior sit affectio, in qua ne-
que excreant, & item cruditas permanet: modestior vero, per quam concoquitur quidem, sed nõ
1. Epid. cõ. 2. t. 39. 3. 111 c abunde excreant, nec integre perpurgantur. Cæterum, vt ‖absessus maxime in articulos fiat, id
quod & in libro de morbis vulgarijs scripsit, hoc etiã loco indicauit, obiter dicẽs/periculum clau-
ditatis in articulo imminet. At vero causa talium absessuum amplitudo articulorũ est, susc̃ipiens
decumbentes fluxiones. Ad id quoq; conducere quidq̃ potest motio eorum: omnes enim humo
res ad sedem commotam & calefactam facilius permeant. F

68 *Si autem Absessus Euanescunt ac retrocedunt, Nequaquam egrediente screatione, ac Febre detinente, Difficilis Morbus est: Periculum enim Delirij Mortisq; imminet.*

Euanescere dicere quendam tumorẽ præter naturã, non id, qđ desistere, indicat: verbum enim, desistere, aliquid generalius: euanescere vero, cito desistere ac velut derepẽte, significat. Id igitur accidit interdum propter humoris tenuitatem, & partis laxitatem, & item circũuenientis nos ae-
ris caliditatem, atq; adhibiti medicamenti potestatem, ac virium ægri firmitatem: si enim omnia prædicta concurrant, moles præter naturam cito discutietur. Sed magna ex parte talia euanescere accidit, transmeantibus committẽtibus ea humoribus aut in eãdem sedem, vnde commota sunt, quod proprie nominat Hippocrates retrocedere: aut ad aliquas alias sedes in profundo corporis positas. Tangĩ igitur ex caulis maxime contrarijs moles præter naturam euanescãt, finem habent maxime contrarium, quod indicat aut citissimam contristantium humorũ liberationẽ, aut deterri mã affectionẽ, eis in partes præcipuas remeãtibus. Hæc igitur oĩum absessuum cõia censentur: Definitio vero, cõis quidem & ipsa euanescentiũ tumorũ est: considerari vero oportet & alia in-
dicia, potissimũ quæ propria affectarũ partium sint. Hoc aũt loco spiritaliũ opificiorũ propria de G
finitio ab Hippocrate, proxima. s. cõibus, pscripta est. Itaq; dixit ita/si aũt absessus euanescũt, ne-
quaq̃ egrediẽte screatione, ac febre detinẽte, difficilis morbus est/cõstãt enim, vt secesserint in pro
fundum ad sedes præcipuas: si. n. discussi essent, non insuper febricitaret, ac facile screaret. Itaq; ve
rissimile est in pulmonẽ ijs oẽm secessisse fluxionẽ: & ob eam rem delirare eos rõ est: siquidem id
quoq; vnum ex ijs habetur, quæ per tales in pulmone affectiones eueniant. At vero, vt spirantes
difficulter, morituri sint, dicere supersedit, sciens nos eam rem esse ex prædictis intellecturos.

69 *At Purulentorum, qui ex Pulmonis sunt, Seniores potius Intereunt: per Alias vero suppurationes Iuniores potius Moriuntur.*

‖ Infra cõ. 3. t. 13. & 14. † *Snia infrascripta habet i cod. græcis impssa: q̃, licet nra sit, nullã tamẽ nec cũ superioribus, nec cũ inferioribus, cõnexionem hẽt: nec eius mẽtionẽ fecit Galenus i cõmento.* [*Quicũq; vero ex suppuratis vrũtur, quibus quidẽ purũ pus fuerit & albũ & nõ fœtidũ, ii seruãtur: quibus ãt suberuẽtũ & cœnosũ, ii pereunt.*]

Seniores non simpliciter senes, sed in collatione, vel comparatione, seu quouis modo nomina-
re cuiquam libeat, vt ad iuuenes, intelligi debet: nam, qui per ętatem abunde iam processerint, ex
nullo morbo magis, q̃ iuniores, conualescunt. Sed, qui inter hos & ætate vigẽtes interiacent, vt-
pote semicani, crudiq; senes nomine, contialescere videri licet interdum magis, q̃ qui sint in æta-
tis vigore: quẽadmodum Hippocrates ipse docuit de ‖ phlegmonosis affectionibus, quæ in auri
bus sunt, & nũc de purulẽtis ex pulmonia: in his enim, quia propter excreationem sanatio est, vi- H
ribus egens validioribus, ob id potius iuniores, q̃ seniores, seruãtur: in cæteris, iuniores antea mo
riuntur ex doloribus ac febribus: Id quod ipse dixit de auribus: febres enim ac deliria minus illis
superueniunt, proindeq; aures antea suppurantur: iuniores vero (dicit) ante q̃ aures suppurẽtur,
multi intereunt: quoniam, si effluat pus ex auribus, cõualiturum esse ęgrũ sperari potest. Itaq; &
per alias suppurationes, sub ipsum suppurationis tẽpus, iuniores ex magnitudine febrium ac do-
loris, morte præoccupantur.

††De Dolore, Qvi Circa Lvmbos Fatiget

†† Hic in græcis exẽplaribus initiũ est tertij libri, & in veteri trãslatione.

70 *Dolores, qui cũ Febre fiũt circa Lũbos & inferas sedes, si Præcordia attigerint, inferas relinquẽtes sedes, Exitiales admodũ sunt. Itaq; cõsideranda alia signa sunt. Nã, si quod & horũ prauũ extiterit, Desperandus ęger est.† Si vero ascendente in Præcordia morbo, alia signa Nõ prauа extiterint, talem fore Purulentum admodum expectabis.*

/Si pręcordia attigerint/quidã de delirio intellexerũt, velut si in hunc modũ dixisset: Dolores, q̃
cũ febre fiunt circa lũbos & inferas sedes, si ascendẽtes cõmittant delirium, difficiles sunt. Alij me
lius, q̃ hi, præcordia partẽ corporis dictã volunt, quod septũ quoq; trãsuersum noĩatur. Suffragaẽ
veritati orationis illud, quod est in calce sermonis perscriptum, vbi dixit/hunc fore purulentum
sperari

Asperari admodum põt/vult. n. ascendente in thoracẽ morbo è duobus alterum, aut derepẽte interire ægrum: aut, si secũ optime agatur, prorsus fore purulentũ. Porro hæc interstinguuntur aliis indicijs: si. n. nõ prauа sint, purulentus euadet: si prauũ aliquod apparuerit, prsus moriturus est.

De Inflammatione, Qvæ in Vesica Fatiget

71 *Vesicæ durę, ac Dolentes, Difficiles omnino & Exitiales sunt. Exitiosissimæ uero sunt, quæcunq; cum Febre Continua fiunt. Qui enim ex ipsis Vesicis fatigant Dolores, Interimere hominem sufficiunt, & Aluis in talibus nihil nisi durum ac ad necessitatem Excernunt.*

Sepenumero dictum mihi est, vt phlegmones id est inflammationis vocabulum Hippocrates de phlogosi. i. inflammine, afferat, sermone indicans, quam Erasistratus et eo posteriores nominãt singulari appellatione phlegmonen: quemadmodum sanè & nunc dixit/vesicę durę ac dolen-
tes. At vero, quam ob rem tales dixit esse difficiles affectiones maximeq; quoties febris adsit acu
ta, perspicue ipse indicauit, magnitudinem causando dolorum, & deiectionum suppressionem. Supprimuntur vero propter angustiã porrecti intestini, atq; vesicæ dolorem: desinũt enim ægri tali fungi officio, quoties statim, si cœperunt, dolor infestet: idq; cõe omnium dolorum est. At ve B
ro dolor affligit interdum, quia fungentia officio opificia inflammatione laborãt: interdum quia proxima ipsis membra afficiuntur. Ita respirantes dolore infestãtur ex inflammatione lienis, aut ventriculi, aut iecoris, aut musculorum, qui in hypochondrijs sunt: & ob eam rẽ spirare difficul-
ter cognũ illo genere spirationis difficultatis, quo spiratio parua ac crebra fit. Sed huius spiratio
nis difficultatis atq; etiam aliarũ cuiuslibet causa, libro de spirationis difficultate primo, dicta est.

72 *Soluit autem Vrina Purulenta micta, Candidum ac Lęue obtinens Sedimentum.*

Quoties vesicę inflãmatio concocta fit, confluunt in sedem eius interiorem cõcocti humores, ac pariter scilicet cum vrina excernuntur, indicium bonæ concoctionis in sedimentis habentes.

73 *Si uero neq; concedat Vrina, neq; Vesica mollescat, ac Febris continua sit, Primis circuitionibus morbi Interire eum, qui dolore afficitur, Expectandum est.*

Neq; mollescere vesicam, ac febrem cõtinuam esse, perspicuum est: vrinam vero nequaquã cõ-
cedere, obscure dictum est. Etenim nomen de affectibus & accidentibus ferre assolet, quemadmo
dum oẽs alij posterioris ævi concedere inflammationem, molem, duritiem, tentionem, dolorẽ, di-
C xerunt: non tñ aliquis concedere vrinam dixit. Itaq; forsitã de prædictis Hippocrates appellatio-
nem transtulit ad vrinam, vt mutationem eius in melius ita intelligamus. Quod quidem si conce
datur, vacuationem quoq; ex suppressione, proditam ab eo inaudiamus, licebit: vt intelligamus
per inflãmationem vesicæ, supprimi vrinam: id enim quoq; interdũ accidere solet, quoties perꝰ
exitiosus & morbus est, ac rarenter ex eo cõualescunt. Igitur ad hunc modum legitur in alijs qui-
busdam, & item in codicibus Artemidori & Dioscoridis: in alijs vero dictio ita habet/si vero nec
vlla fuerit vrina, neq; dolor concedat/ac talis lectio nullam habet quęstionem aut ambiguitatem.

74 *Hæc Formula potissimum Attingit Pueros à Septimo ad Quartumdecimum annum.*

Propter inopportunos atq; exuperantes cibos copia plurima colligitur humoris, crudi vocati, in corporibus puerorum. Is igitur per renes expurgatus quotidie, atq; etiam per vrinarios mea-
tus in vesicam collectus, interdum calculos in ea gignit: sæpe etiam inflammationes, quoties vesi
ca ab humoribus talibus subinde trajicientibus, vehementer afficiatur.

GALENI IN PROGNOSTICA HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS TERTIVS

De Febribvs

1 *Ebres autem Iudicantur Iisdem numero Diebus, et Ex quibus Supersunt homines, & Ex quibus Intereunt.*

Duo habetis volumina (vobis. n. id dico sodalibus, qcũq; coegistis me, qđ nequaq̃ instituerã, scribere enarrationes cõmentariorũ Hippocratis) in quibus oĩa pcepta de diebus decretorijs, ac de iudicationibus ppensa sunt. Porro sci
tis, vt eas quoq;, nõ tanꝗ ędẽdas in vulgus, sed tanꝗ vobis tm̃modo legẽdas, scripserim: accidit aũt, vt exciderint, & i manibus multorũ sint, quẽadmodũ & alia multa à nobis pscripta. Et ob eã rẽ nullũ in cõmẽtarijs mihi libuit enarrare volumẽ Hippo
cratis: q̃cunq;. n. arti vtilia ab eo didicisse oportuit, ea sunt in multis à me voluminibus pariter cũ pprijs enarratiõibus cõprehẽsa. Sed, qm̃ & q̃dã dictiões obscurius dictę prauã nactę sunt enarra-
tionem,

tionem,ita vt nullus vobis placeat exijs,qui commẽtationes ſcripſerunt: melius vero,q̃ hi, ſcruta E
ri ſententiã Hippocratis viſus ego ſum vobis: idcirco me ſcripta relinquere voluiſtis vobis,quæ-
cunq; ſermocinãdo corã audiuiſtis. At vero id ipſum ego quoq; vobis prædixi, vt neceſſe ſit enar
rationes fore inæquales,non oĩbus equaliter dictionibus enarratis,ſed integrius illis, quarũ nuſ-
quam in cõmentarijs meis habui mentionem: ſummatim vero ijs,de quibus in eis iam cumulatiſ
ſime docui,ne ſæpenumero eaſdem res ſcribere cogamur. Ergo,quia omnem de diebus decreto-
rijs ſermonem, pariter ac de iudicationibus,in duobus perſecutus ſum tractatibus, hoc loco ſum-
mas rerum duntaxat earum,quæ ibi proditæ ſunt,in animum reuocabo, petito inde initio. Iudi-
catio enim per morbos de foro translatitia appellatione dicta eſt,ſignificans præcipitẽ in morbo
mutationem: quę Quadrifariam exiſtit,aut,n.ſtatim vindicantur a morbis,aut magnam obtinẽt
in melius mutationem, aut ſtatim moriuntur, aut multo deteriores euadũt. Itaq; Duas primas iu
dicationes, ſimpliciter nominãt iudicationes: proximas Duas magna ex parte cũ adiectione ma-
lam iudicationem,aut prauam iudicationem,aut aliquid tale, verbo iudicationis adijcientes,qñq;
vero & ſine adiectione ſimpliciter. Didiciſtis præterea, vt ois iudicatio cum quadam euidẽti fiat
vacuatione,aut abſceſſu: raro,n.pueruli tãtummodo per ſomnum altiorem ac longiorem celeres
in melius fecerunt mutationes: quas non nulli volunt ẽt nominari iudicationes,alij nequaq̃ com F
probant. At vero dies nominant Decretorios,in quibus tales firmæ pariter ac plurimæ fiunt mu
tationes: per alios dies,neq; firmas cernimus,neq; multas fieri iudicationes. Cæterum cognouit
non primus ſolum, ſed ẽt maxime admirãdus Hippocrates decretoriorum dierum naturam: atq;
ẽt indicauit cãm generationis eorum,Quam nos quoq; tractatu de diebus decretorijs docuimus,
validiorem indicantes eſſe circuitionem decretoriorum dierũ, Septenarium; ſecundam vero po
teſtate, Quaternarium,eo q̃ ſeptenarius bipartito fecet: Denunciari aũt futuram iudicationem in
ſeptenarijs circuitiõibus a quaternarijs: Quartum,n.diem ſeptimi, vndecimũ vero quartidecimi
2a.Aph.24. Ex tra. ord. 15.g indicẽ eſſe: quos Hippocrates ‖ indices & cõtemplabiles noiat. Sanè talimõ numerari vult ſepte-
narios: Duos deinceps primos per diſiũctionẽ,ſequentẽ vero tertiũ per copulationẽ. Itaq; diſiun
ctio eſt,quoties iti alium diẽ deſinente primo ſeptenario, mox ſequẽs ab altero incipit: copulatio
vero,quoties vnus dies vtriſq; ſeptenarijs cõis eſt,deſinente in eũ primo ſeptenario, proximo ve-
ro ab eo ipſo incipiente: & ob eam rem Vigeſimum diem,tertij ſeptenarij nouiſſimũ eſſe perhi-
buit: q̃ ſi hic quoq; ex diſiunctione numeratus eſſet,primum et vigeſimum,nõ vigeſimum,vali-
diorem eſſe oportebat. Sed conſtat, vt non ita eueniat: Vigeſimus enim & ſæpenumero & vali-
de iudicationem efficere cernit. Igitur,cũ tres ſeptenarij viginti impleãt dies,tum aũt quartus ſe- G
ptenarius a primo & vigeſimo inchoetur, ex ſeptenarijs deinceps tribus viginti implẽtibus dies
Infra.t.3. & 5. Et.1.Epi.cõ.3. t.14.3a.120.d merito Hippocrates ‖ quadrageſimum diem, non quadrageſimum ſecundum, decretorium eſſe di
xit: itidem & ſexageſimum, & octogeſimum, nõ ſexageſimũ tertium, neq; octogeſimũ quartum.
Hęc igitur circuitionum per ſeptenarios digeſtio eſt. Numeratio vero p Quaternarios huic ſub
ſequens eſt. Diducto enim quouis ſeptenario in duos in eo quaternarios, quartus ab initio mor-
bi dies,finis erit primi quaternarij, initium vero ſecundi: tum aũtẽ quaternarius deinceps tertius
ab octauo ichoabitur die, quia ſecundus ſeptenarius ab eo ipſo incipit: ita fit, vt vndecimus dies,
finis ſit tertij quaternarij,initiũ vero quarti. Porro quintus quaternarius a quartodecimo inchoa
bitur die, eo q̃ & tertius ſeptenarius: igitur ad ſeptimumdecimũ finis eius peruenìet: qui rurſus
duobus quaternarijs,quinto ac ſexto,cõis eſt,in quos tertius ſeptenarius diductus eſt. Itaq; vigeſi
mus dies ægrotationis, finis trium ſeptenariorum, & quaternariorum ſex,habetur. Hi igitur per
circuitionem decretorij ſunt, Intercidunt vero etiã alij per morbos acutos,qui quãobrem interci
dant,libro de diebus decretorijs perpenſum eſt. Ii ſunt tertius, quintus, ac nonus. Intercidit qñq;
& ſextus,qui male iudicat, ꝓpterea q̃ cum accidentibus difficilioribus interdum faciat iudicatio-
nem,atq; ad hypercriſin noiatam,hoc eſt acerbiorem iudicationem,excidat: & vero etiam,q̃ non H
integre diſcutiat morbũ,ſed imperfecte: &,ſi qñ integre diſcutiat, prorſus efficiat recidiuam. Hęc
& alia multa ſunt a nobis tractatu de diebus decretorijs ꝓdita: quæ oĩa ferè Hippocrates ſcripſit,
alia alijs voluminibus,ſed a me ſunt vno tractatu cõprehẽſa,cui titulus De diebus decretorijs eſt,
ſimul definitis ijs,quæ minus definita erant,atq; etiam integre explanatis ijs, quæ ab Hippocrate
videbãtur minus integre prodita. Cui igitur libeat exquiſita ratione præſentire futura,reuoluen
dæ ſunt duæ commentationes illæ, e quibus altera de diebus decretorijs, altera de iudicationibus
eſt. Nunc vero inſtituimus duntaxat enarrare dictionem Hippocratis in ꝓpoſito libro: Ex qui-
bus ſuperſunt homines,& ex quibus intereunt. Verbum/ex quibus/aut iudicationibus, aut die-
bus,dicit: ſed rectius eſt nõ,diebus,itelligere, ſed iudicationibus. Si enim & q̃ maxime poteſt ver
bum/ex quibus/& de diebus dici,tamen primaria ratione in iudicationibus,& ob illas etiã in die-
bus exiſtit. Cęterum ex his ſupereſſe hominem aut interire,indicat appellari ab eo iudicationem
in quauis celeri cõuerſione,non ſolum ea,quæ ad ſalutem exiſtit.

2 *Simpliciſſimæ enim Febres,ac Signis firmatæ Securiſſimis,Quarto die,aut citius Deſinunt: Maleſcentiſſimæ vero,ac Signis affligentes Difficillimis, Quarto die aut citius Interimunt.*

Sim-

A Simplices dñr hoĩes(hoc eſt ἐυήθεις)& q̃ malefici ſint in quadã ſimulatiõe,quẽadmodũ et ſimia
callias.i.formoſa: Dñr etiã & ij,qui ſint probis imbuti moribus. Sed.n.primi frequens vſus apud
authores græcos,ſecundi vero rarior eſt. Itaq; dicunt interdum & ita, non ſolum ſimplicem, ſed
« ẽt ſimpliciratem,de affectione bonis moribus prædita. Dinarchus igitur in Daonẽ ita dixit: Gu-
« bernans adoleſcentius rem ſuam Cephalion,& natura probus erat ac ſimplex. Demoſthenes ad-
« uerſus Æſchinem cum iudicibus diſputans ait, Nunc vero ob veſtrã ſimplicitatem & indulgen-
« tiam pœnas dat,& hæc quoties libet. Plato libro de republica tertio: Igitur rectus ſermo, conue-
« nientia,honeſtas, concinnitas,ac ſimplicitas comitatur.non inſcitiã intelligẽs vocatam ſimplicita
« tem,ſed re vera rectum,ac bonis moribus paratum intellectum. Itidẽ in Euthydemo ſimplicem di
« xit eũ,qui ſimplices habeat mores & honeſtos: Et,vt demiratus eſt,hic eſt adoleſcens, ac ſimplex.
Sed hæc abunde ſint exempli gratia prodita ad cognoſcendam authorũ græcorum conſuetudi-
nẽ in verbo ſimplicitatis ac ſimplicis, ſecundum duas ſignificationes factã. Nũc Hippocrates in
altera earum,febres dixit,ſimpliciſſimas,tanq; dixerit placidiſſimas ac mitiſſimas,haudquaq̃ male
ficas: &,quoties ſecuritatis indicia extiterunt,vltra primum quaternarium nequaquã procedent,
ſed aut quarto die,aut citius,deſinent. Pari mõ maleficę quoq; febres & cũ indicijs exitioſis factæ,
B quarto die,aut citius,interimunt. Itaq; conſtat,vt & tertium diem adnumeret decretorijs,dum ait,
Quarto die, aut citius, deſinunt. Itidẽ libro de vulgarijs morbis primo voluit, primum inter dies
decretorios ſcribens ‖ tertium. At vero ſecuriſſima dicit indicia ea,quę particulatim ab eo magno- 1.Epid. cõ.3.t.
pere commendantur: quorum & nominatim paulo poſt habet gratia exempli mentionem. 14.3a.120.dj

3 *Itaq; Primus Impetus hunc in modum finitur : Secundus vero ad Septimum producitur : Tertius ad Vndecimum : Quartus ad Quartumdecimum : Quintus ad decimumſeptimum : Sextus ad Vigeſimum. Hi ergo ex Morbis Acutiſſimis per Quatuor ad Viginti ex additione Terminantur.*

Sępenumero offendes ab authoribus græcis ꝓditũ impetũ(græce ἔφοδον)hoſtiũ aut latronũ: ex
quo nũc Hippocrates ſic trãſtulit appellationẽ ad circuitionẽ decretoriorum dierũ. Cæterũ, quæ
ſunt deinceps ſcripta, p ſe patẽt,potiſſimũ quibus in animo hęrent ea, quæ paulo ante docuimus.

De Circvitionib. Morborum: & Qvo Pacto *non* Integrv Nvmerentur Diebus.

4 *Fieri uero non poteſt, vt Horum Vllum Integris Diebus eximie Numeretur : non.n. Annus ac Menſes Integris Numerari Diebus natura apti ſunt.*

C Cum tres in diem vigeſimum ſeptenarios adduxiſſet,ob id ait,Nõ poſſunt talia diebus integris
numerari, neq;.n.annũ neq; menſes integris numerari diebus. & vere ſane talia dixit, Annus.n.
non trecentorũ & ſexagintaquinque dierũ tm̃modo eſt,ſed ẽt quartæ partis diei,& itẽ ad hæc par
tis cuiuſdam prope quodãmodo cẽteſimę. Vnuſquiſq; vero mẽſis minor eſt triginta diebus, ma-
ior vero nouem & viginti. Noiatusq; eſt ab antiquis græcis μὴν.i.menſis, vt ẽt nunc in multis ci-
uitatibus, tps inter duas Lunæ ac Solis coitiones intercidens. Et, cui libeat tps id exquiſite ediſce-
re ſimul cum idoneis demſtonibus, q̃tum ſit, integrum babet volumen ab Hipparcho factũ quẽ-
admodũ & de Tẽpore Annuo cõmẽtarium noſtrum. Ita ergo ẽt Hippocrates ſeptenarium dicit,
nec non videlicet & quaternarium, non eſſe integrorũ dierum, ſed partem quandam deeſſe, tan-
tam,vt tres ſeptenarij viginti circunſcribantur diebus. Sed, quę nam ſit cauſa horum, ipſi tentaui-
mus docere libro de diebus decretorijs tertio, cum tamen nemo antea vel dicere aggreſſus ſit.

5 *Poſtea uero Eodem modo & Eadem adiectione, Prima circuitio Quatuor & triginta dierum, Altera Quadraginta dierum, Tertia Sexaginta dierum eſt.*

Non id nunc dicit Hippocrates,quia poſt diẽ vigeſimum ad quartum & trigeſimum vſq; nul
D lus intercidat decretorius: ſibi.n.ita pugnaret, ‖ medios quoſdam dies decretorios in libris de mor Ibidem.
bis vulgarijs commemorãs: &,quæ apparẽt in egris,talẽ coarguunt ſermonem. Sed, quia triũ ſe-
ptenariorum ad vigeſimum vſq; diẽ inter ſe deinceps numeratorum nõ eadẽ fuit compoſitio (ſe-
cundus.n.a primo ſeiunctus eſt,proindeq; quartodecimo die finitur: tertius vero huic copulatus
eſt, & ob eam rem vigeſimum habet limitem) idcirco & ſequentẽ ſeptenarium pariter procedere
volens,vt ex duobus ſeiunctis,tertio vero copulato,viginti impleant dies,quadrageſimum nouiſ
ſimum ſtatuit terminum ſequentium triũ ſeptenariorum: in ipſis vero duobus terminum circun
ſcripſit trigeſimumquartum: & ob eã rem fecit huius ante quadrageſimum mentionẽ. Pari rõne
mox ab his tres ſeptenarij in ſexageſimũ deducunt: & vero ‖ octogeſimũ decretorium perhibuit, Ibidem.
non octogeſimũ quartum,libris,qui eſt de morbis vulgarijs. Ita tres ſeptenarij viginti dierũ nu-
merum abſoluunt: idq; euenit propterea, q̃ duo primi per diſiũctionem numerant, ita vt quarto-
decimo deſinant die,tertius vero iunctim cum ſecundo, ita vt hic quoq; vigeſimo die cõtineatur.

6 *Inter Initia aũt horum Difficilius eſt Præſentire eos, qui parte Maxima temporis iudicandi ſunt : Simillima.n. eorum Initia ſunt: ſed a Primo die Animaduertendum eſt,conſiderandumq; Singulis additis quaternarijs: Nec latebit, quo'nam Vertetur morbus.*

Rurſus

Rursus hoc etiam loco verbum/iudicãdi/ad vtrosq; ordinauit, tum ad eos, qui ad bonum, tum E
ad eos, qui ad malum mutationem faciunt: ac dicit inter initia morborũ, qui breui iudicandi sunt,
facillime cognosci, quo'nam desituri sint: quemadmodũ paulo ante dixit de ijs, qui primo quater
nario iudicandi sunt. Etenim febris ipsa, si curanda est, placidior: si interemptura est ægrum, ma
leficentissima est: & quæcunq; in vtraq; indicia sunt, in priore quidem omnia saluberrima: in se
quenti vero deterrima sunt. Ita fit, vt neutra quartum transmeet diem: qñquidem didicimus, vt
semp fiat iudicatio vel natura superante morbũ, aut victa ab eo. Itaq; placidissimas natura ægrota
tiones ocyssime superat, a' difficillimis vero celerrime vincitur. Ita efficitur, vt maxime contrarij
sint inter se morbi, qui celeriter iudicantur: similes vero, qui permultum temporis ad solutio
nem requirant. Vt enim per morbos breues magnus excessus quandoq; naturę est, qñq; ægrota
tionis: ita, quoties neutrũ magnopere exuperet alterum, sed, ceu pares quidã hostes, pugnẽt, plus
ẽt temporis ad alterius victoriã delideratur. Itidem luctantes, quicunq; palæstrices peritiores ha
bentur, iternoscunt, vbi magnum viderint excessum, statim alterũ peruicturum: Si vero neuter
magnopere exuperet, profecto plus temporis pugnaturos pronũciabunt, non dum cognoscen
tes, vter eorum victurus sit: sed processu temporis id quoq; prius, q̃ cæteri, cognoscẽt, quippe qui
vel excessum exiguum exquisitius animaduertant. Quo enim artifex maxime dissidet ab eo, qui F
est artis expers, est hoc, ꝙ vel exigua rerum discrimina persentiscat. Sed, quia aliqua nullo pacto
sentiri queũt præ exiguitate, talia neq; etiam artifex cognoscit. Itaq; quamprimũ sentiri possunt,
tunc cognoscuntur. Ob eam igitur rem præcepit Hippocrates per singulos quaternarios cõside
rari mutationem: non enim latebit, quo'nam vertetur, id est vtrum in sanitatẽ salutemq; ęgri exu
perante natura: an exuperata, ad interitum: atq; hæc rerum summa est. Sed, quo'nam modo eam
rem potissimum agas, volumine de iudicationibus a' me perscripto optime discas, licebit.

7 *Quartanæ quoq; Conditio, ex Eiuscemodi Cosmo id est Ordine est.*

Id quoq; plerisq; incognitum est, & ob eam rem mirabundi, sępenumero vaticiniũ quoddam,
nostrum præsagium credunt, vt Febre detentus quartana vindicabit̃ post diem (si ita fors tulerit)
quintumdecimũ. Atqui per tertianam non demirantur prædictionem. Sed in vtrisq; ratio cõis
est. Vt enim per febres continuas numeramus oẽs deinceps dies in præsensionẽ futurę iudicatio
nis: ita per intermittentes, adnotationes: vt, quod per continuas septimus dies valet, id per inter
mittentes septima circuitio præstet. Ob id igitur exquisita tertiana septẽ circuitionibus, nõ die
bus septẽ, iudicari natura solet. Quin etiã, quod quartus dies a' principio numerãti aduersus septi G
mum est, id quarta circuitio aduersus septimã circuitionem: quartus.n. dies, septimi index est: &
Antiqua tra itẽ quarta circuitio, septimæ index est. Sed de his oibus volumine de iudicationibus per pensum
latio hẽt de die est. Quocirca nũc id vnũ intellexisse sufficiet, vt & quartanę febris iudicationes ex numero circui
bus crisis tionũ accidãt, non dierũ. Ex eiuscemodi cosmo. i. ordine est. Cosmon. i. ordinẽ appellauit decre
toriorũ ordinẽ dierũ: vt. n. acosmias. i. inordinationis, propriũ est ataxia. i. inordinatio: ita cosmu
id est ordinationis, taxis. i. ordinatio. Et ob eã rem appellauerunt mortales Vniuersum hoc, Cos
mon, argumento ordinationis, qñquidem in eo cuncta recte dispositа sunt. In medio. n. eorũ ter
ra posita est, extra circumit mare, id ambit aer, illũ æther, demũ his oibus cœlum circũ obtenditur.
Quin ẽt conuersiones inerrabilium stellarũ, quid opus est dicere, q̃ ordine eant, vt quę assidue si
militer habeant? errantium vero reuolutiones, q̃q̃ non singulis diebus pares existant, attamẽ or
dinẽ paribus tẽporis circuitionibus seruant, ipsis assidue eosdem Signiferi locos perreptantibus.

8 *Qui aũt Minima temporis parte Iudicandi sunt, Præsentiri promptius possunt: Maxime enim ab initio inter se dissidẽt. Qui. n. Conualituri sunt, Facile spirãt, Sine dolore agunt, Noctu dormiunt, & Alia signa securissima habent. Qui uero Morituri sunt, difficulter spirant, Delirant, Vigilant, & Alia signa deterrima habent.* H

Verbũ quidem ὀπτέως. i. propense, antea est proditum prompte facileq; significare: propẽ
sius aũt proculdubio appellat facilius, & ad cognoscendũ pr̃optius. Itaq; paulo ante dixit, Simpli
cissimæ. n. febres, ac signis firmatę securissimis, quarto die aut citius delinũt. Sed nũc recensuit id,
vt per exẽpla planius indiceẽt, quę nã signa saluberrima sint. Igitur ipse inferens dicit: Qui. n. con
ualituri sunt, facile spirãt, sine dolore agunt, noctu dormiunt: qui vero morituri sunt, spirãt diffi
culter, delirãt, vigilant. Deinde vtriq; sermoni adiecit, priori quidem/& alia signa securissima ha
bẽt/secundo vero/& alia signa deterrima habẽt/clare indicans, vt exẽplorum causa fecerit mẽtio
nem trium ex vtroq; genere signorũ. Porro id ẽt merito adiecit sermoni/maxime. n. ab initio in
ter se dissident/id quod antea quoq; dictum mihi est: cũ insigne sit discrimẽ inter se morborũ, qui
minimo tpis tractu iudicãdi sint aut in sanitatẽ, aut in mortẽ: qũo eorũ, qui plus tpis extendant, cõ
similes notæ in principio existunt. Cęterũ verbum ἀλλοφάσοντες (nã dictum quoq; id nomẽ est
in dictione, non admodum cõsuetum græcis) aut delirare, aut inquietos agere (quod est verbum
ἀσυμβύους. i. conflictari) significat. Sed rectius, quantum ex ipsa voce conijcio, prius significatum
est, vt nomẽ sit factũ hoc ἀλλοφάσοντες, ὁτι τὸ ἄλλοτε φάσκειν ἄλλα. i. ꝓpterea ꝙ alia's loquãtur
aliud: non nulli, quia mutẽt alia's in aliã figuram τὰ φάη. i. oculos, extitisse dicũt appellationem.

His

9 A *His igitur ita euenientibus, Considerari conueniet per Temporis spacia & Adiectiones singulas, Meantibus morbis in Iudicationem.*

Vt antea, quæcunq; dixit de primo quaternario inter initia, recensuit, adijciendo & exempla:
pari mõ rursus per hanc dictionẽ persequitur ea, q̃ sunt per illã tradita, in qua ait, Sed a' primo ani
maduertendũ est, cõsiderãdumq; singulis additis quaternarijs, nec latebit, quo'nã vertet̃ morbus.

QVO PACTO *in* MVLIERIBVS *a'* DIE, QVO PEPERERINT IVDICATIONES *existant*

10 *Pari modo in Mulieribus Iudicationes fiunt a' Partu.*

Principiũ numerationis tibi fiat, nõ quo die cœperint febricitare, sed quo pepererint. In q̃buſ
dã igitur circa secundũ aut tertiũ incipiunt diẽ a' partu, ex quo multi numerãt futurã iudicationẽ.
Sed res nõ ita se habet: sed, ex quo pepererint, numerationẽ fieri oportet dierũ. Cęterum, cũ hęc
omnia summatim de diebus decretorijs docuerit Hippocrates, libet, vt in animum reuocetur id,
quod a' me sępenumero dictum est. i. q̃dam q̃sita haud quicq̃ conducere ad artis ministeria logi
cã habẽtia cõsiderationẽ. Vsus. n. præsensionis est agnoscere diẽ, quo morbus iudicãdus est: sed,
Vtrum talis sit acutus appellandus, an peracutus, an lõgus, an acutus adauctus, an acutus ex cõuer
B siõe, de noibus quærere est potius, q̃ de rebus. Quo'd si cui placeat vel talem qõnem esse de rebus,
tñ non de ijs rebus est, ex quibus orsus quispiã aut p̃sentiat futura, aut recte medeat. Itaq; subijcia
tur nobis vere p̃cognitum esse vigesimo die fore morbi solutionẽ: Tũ re ita eueniẽte, quẽadmo
dum expectabaf, quendã dicere acutũ morbũ extitisse: quẽdam non acutum permittere noĩari ip
sum, finem. n. esse morborũ acutorũ quartumdecimũ diẽ: Deinde eos inter se rursus dissidere, vt
alter appellet perspicue longũ, propterea ꝙ excideriẽ ex acutorũ limite morborum, quippe nullã
esse existimandum p morbos aliã tertiam dr̃iam de quãtitate tpis: alter vocet acutum ex cõuersio
ne talem morbũ: alius acutũ adauctum noĩet: alius nõ simpliciter ita dicat, sed appellet acutũ pau
lo adauctiorẽ. Si quis igit̃ primũ audiat ea, ex quibus singuli discrepãtes verisimilibus cõmuniũt
opionẽ: deide decernat, quis'nã eorũ melius peius'ue sentiat: multũ cõteret tpis, nec aliquid in ar
te iuuabit̃. Pari mõ, si quis nouit p̃sentire vigesimo septimo solutũ iri morbũ, nec possit definire,
vtrũ acutus appellãdus sit, an diuturnus, an acutus ex cõuersione, nequaq̃ in artis officio offende
tur. Optimum. n. est per dr̃ias in morbis abstpe ductas, tm̃ earum existimare esse numerũ, quãtus
decretoriarum circuitionũ hr̃: vt breuissimus quidẽ primo circũscribatur quaternarius, postea ve
ro is qui secundo, tum qui tertio, deinde qui quarto, mox qui quinto, ac demũ qui sexto, qui qua
C ternarius in diẽ vigesimum deuenit: Postea vero exolui quaternarios, fieriq; per septenarios iudi
cationes: deinde ẽt hos exoluí procedente tpe, ita vt per vicenos dies morborum efficiantur solu
tiones: postea ad mensium numerũ deuenire: Duæ. n. sunt tẽporum p̃finitiones in morbis, vt aut
acuti, aut diutini, noĩentur. Sed gratia illustrioris disciplinæ sępenumero ita noĩamus: mox ab ip
lis ducti rebus, cogimur alios inter eos rursus ponere acutos ex conuersione, & oẽs dr̃ias tres face
re: e' qbus rursus singulas partimur: Velut in primis, nẽpe acutis, hic simpliciter acutus, ille pera
cutus ab ipso Hippocrate noĩatur: Peracutus, si septimũ non trãsmeet diẽ, sed aut in eo, aut ẽt ma
turius, iudiceẽ: Acutus, si vsq; ad quartumdecimũ extẽdaf: Tum aũt huic quoq; paulũ quid adijci
cernentes ambigimus, propriã non habentes deferre appellationẽ morbo, qui septimodecimo iu
dicetur: qũo nec ei, qui vigesimo finiatur: Ita vt appareat hac in re ambiguitas soretica. i. acerualis
nominata, videaturq; interdum nobis verisimile, non esse quartumdecimũ limitẽ acutorum mor
borum, sed vigesimum diem. At vero rursus & alia nõ parua ambiguitas super ea ipsa re est. Ete
nim morbus acutus cũ magnitudine quadã ac continuitate febris intelligitur: si. n. non ita sit, q̃q̃
circa quartũdecimũ soluatur diem, aut ẽt citius, eiusdem appellationis nequaq̃ censemus. Igit̃ hę
sunt & tot dr̃iæ præscripti tpis acutorum morborum. Aliæ vero eorum, qui ad ampliorem latitu
D dinem post diẽ vigesimum extendantur: Et vero illorum consonũ rationi vr̃, vt, qui vsq; ad qua
dragesimum prorogentur diem, quadam propria differentia collocentur: qui aũt ab his ad septi
mum mensem extendunt̃, alia dr̃ia: qũo, & qui annui sunt, rursus alia cõprehẽdant̃: & ad hęc, qui
habent non mensium, sed annorum numerationem. Quod igitur assidue moneo, talia prętermit
tenda sunt: danda vero opera est, vt idoneus sis præsentire, quo'nam tẽpore conualiturus sit eger.
Itaq; constat, vt Hippocrates in vno morbi genere, quam solet nominare suppurationem, inter
dum ‖ vigesimum diem statuat terminum eruptionis, interdum trigesimũ, aut quadragesimũ, aut Supra. 203. h.
sexagesimum. Quocirca permittens deferre appellationes ijs, qui circa talia peritiores existũt, ip cõ. 2. t. 57.
se stude præsentire, in quẽ de relatis diebus p̃finitio ruptionis perreptura sit. Id cõperies duobus
velut instr̃is, experimento, ac rõne: Experimento quidem, vnã & item alteram docente suppura
tionem eruptam, alterutram proprio seorsum temporis spatio: Ratione vero, indicante materia
suppurationis substantiam, & itẽ causam efficientem eius, & ea, quæ cum illa cooperantur. Simul
enim aliquis vidit primam suppurationem quadragesimo, si ita contingat, erupisse die, quam ta
lis commisit humor, verbi gratia, modice frigidus, ac tempore similiter modice frigido, & ętate, &
regione, & natura totius morbi, atq; etiã affectę partis: & rursus simul vidit alteram erupisse sexa
gesimo die omnibus prędictis frigidioribus: tum autem vigesimo, si ita fors tulerit, calidioribus:

Ex his

Ex his orſus, poterit alias ſcrutari ſuppurationes, intentionibus vtens empirice perſpectis, conſe E rens vero cũ illis ea, q̃ nunc acciderunt per caliditatem et frigiditatẽ ipſorum humorũ euariantiũ, & itẽ alterantis eos cauſæ efficientis, q̃ calor natiuus eſt: & quæcũq; alia huic cooperantur ex terra, tpe, cõditione: Porrò cauſæ ipſius efficiẽtis magnitudinẽ ab ætate conijciens: & item propria ipſius natura: atq; ẽt parte, in qua accidit fieri ſuppurationẽ: & aliſs indicijs, quæcunq; robur atq; imbecillitatẽ indicant in arterijs ac ventis facultatis. Qui enim nihil ex his agnouit, ſed expectat ex obſeruatione cunctas diſcere ſuppurationes, mille tps annorũ ad eam rem nequaquam ſufficiet: quemadmodum rurſus, qui ad natiuum reſpiciẽs calorẽ, quantus ſit, cumq; eo conferẽs cõcoquendorum naturam humorũ, viam hẽt inueniendę eius rei, quã veſtigat. Is igit̃ eſt, qui poteſt ex ijs, quæ nouit, ea ẽt, quæ nõ nouit, artificij ratione perueſtigare. Hic vnus dicet, vt circa vigeſimũ diẽ talis ſuppuraturus ſit, circa trigeſimũ talis, & in aliſs ſimiliter, nihil inſuper neceſſe habens addere, vtrum oporteat noſari acutũ, an longum, an acutum ex cõuerſione morbũ. Hæc.n. interſtinguere officiũ eſt non medicorũ mediuſtidius miniſterijs artis ſtudentium, ſed ſophiſtarũ ſermonibus vacantium: & ob eam rẽ de eiuſmodi q̃ſtionibus in excelſo inſidentes ſolio, ſcite admodũ plericq; ſermonibus perhauriunt auditores: quid vero ſit ęgris euenturum, magis latuit eos, q̃ maris congij. Alij è contrario idonei ſunt ad cognoſcendum morbos, ac p̃ſentiẽdum futura, ſed nihil hñt, quo F logicas diluant q̃ones: & ob hanc cãm alij exiſtimantur medici ab hominibus, alij ſophiſtæ ac logiatri. i. medici verbotenus, eos.n. ita appellãt: &, ſi quos viderint librum aliquẽ legentes, & rõne vtentes ad vtilium medicaminum interpretationem, tales logiatrus eſſe ſuſpicantur.

De Affectibvs Qvi *in* Capite & Ore & Fav*cib.* Aff*ligant.*

11 *Capitis aũt Dolores vehemẽtes & cõtinui cũ Febre, Si quod ex indicijs extiterit exitioſis, Lethales admodũ ſunt. Si uero ſine talibus indicijs Dolor Vigeſimum tranſeat diem, & Febris detineat, Expectari oportet Sanguinis è nari bus eruptionem, aut alium quempiam Abſceſſum ad Inferas ſedes. Sed, quo ad Dolor fuerit Recens, Expectari oportet Sanguinis eruptionem è naribus: aut Suppurationem, ſi Dolor alioqui circa Tempora ac Frontem ſit.*

Inordinatius loquitur rem, quæ ad præſentiendum maxime conducit, ſed recto ordine texitur hunc in modũ: Capitis dolores vehemẽtes & cõtinui cũ febre, ſi quod ex indicijs extiterit exitioſis, integre lethales ſunt. Si vero ex ijs, q̃ didiciſti, de ęgro tanq̃ cõualituro quicq̃ ſperes, à principio qdẽ ad ſeptimũ diẽ ſanguinis è naribus fluorem expectato: procedẽte vero tpe, id quidem ẽt, pus vero erumpet è naribus aut auribus in ſalutem ægri. Si vero ad vigeſimum extendatur diẽ doloris accidẽs in capite, tunc ẽt ſanguinis fluorem expectabis rarius: magis vero ſuppurationem, aut G abſceſſum ad inferas ſedes expectato. Sed per illud tempus, quo ſanguinis fluorẽ expectabis auge bit tibi expectationem, ſi in temporibus ac fronte dolor vehemens perſeueret.

12 *Magis autem Expectari Sanguinis oportet eruptionem in Iunioribus Triginta quinque annis: in Senioribus vero Suppurationem.*

Finitio ducta ab ætate eſt, quo magis expectes ſanguinis è naribus fluorem. Cauſa vero perſpicua eſt, ac ſæpenumero prodita, vt ætas ad quintum & trigeſimum annum plurimum gignat ſanguinis. Accedit ad hoc, vt ſanguis per hãc ætatem calidior ac bilioſior habeatur: at (vt antea dictũ ſam eſt) id quoq; ad ſanguinis eruptionem à natura factam idoneum eſt. In ſenioribus vero vltra trigeſimumquintum annum expectanda magis ſuppuratio eſt.

13 *Aurium autẽ Dolor Acutus cum Febre Continua ac uehementi, Difficilis eſt: Periculum enim Delirij Mortisq; imminet. Quia igitur Fallax hic locus eſt, Cito etiam Animaduertere omnia alia indicia à Primo die Neceſſe eſt.*

Nunc̃ vehemens dolor in his euidentibus auriculis fit: neq; , ſi fiat, periculũ comitabitur, propterea q̃ neque pars ipſa præcipua eſt, neque parti cuiquam præcipuę continuatur. Sed conſue- H uerunt nominare dolorem aurium, quoties in profundo ex auditorio meatu doloris ſenſus fiat: tunc enim ipſe afficitur auditorius nominatus neruus, non ex longo interuallo cerebro copulatus. Itaq; merito multi interimuntur per dolores aurium vehementes, in conſenſum perducto cerebro. Quocirca non nulli ægri delirant, nec non aliqui derepente moriuntur, quem in modum attoniti, quoties in cerebrum decumbat vniuerſim, aurium dolorem committens fluxio.

14 *Iuniores quidẽ homines, Septimo die aut citius ab hoc morbo Interimunt̃: Seniores uero, Multo tardius: Febris.n. ac Delirium Minus eis ſuperueniunt, et Aures eis ob id antea Suppurãtur. Sed per has Aetates Recidiuæ eueniẽtes morborũ, Plurimos Interimũt: Iuniores uero, Prius quã ſuppurẽtur aures, Interimũtur. Si.n. ex Auribus Pus effluat Candidum, Expectari poteſt iuuenem Conualiturum, ſi quod etiam Aliud bonum in eo indicium ſuperueniat.*

In iuuenibus febris & delirium potius accidunt ob bilioſum ac calidum temperamentum: itaque merito interimuntur, antequam aures ſuppurentur. Senes autem, quantum in hæc agitur, minus periclitantur: ſed recidiuę ipſis eueniunt affectionum, quia non integre concoquitur dolorem committens humor, ob temperamẽti frigiditatem. Cæterum reſiduum dictionis ſatis perſpicuum eſt.

Fauces

15A *Fauces autem Exulceratæ cum Febre, Difficiles ſunt. Sed, ſi Aliud quoq; ſignum ex prædictis fuerit prauum, Prædicendum, vt cum Periculo morbus ſit.*

Fauces exulceratę indiciũ ſunt derodẽtis prauí humoris: Cã vero difficultatis non paruę, quia cũ dolore fit deglutitio. Itaq; cõſiderari conueniet et alia indicia, vt exquiſitius futura cognoſcant. Cõe vero in cũctis erit tibi præceptũ, potiſſimũ vero in ijs, qui nec exquiſite optimi affectus, neq; deterrimi habeant: in quibus & ipſe Hippocrates cẽſere aſſolet alia quoq; indicia eſſe cõſiderãda.

De Angina

16 *Anginæ autem Grauiſſimæ ſunt, ac Celerrime Interimunt, quæcunq; nec in Ceruice, nec in faucibus Conſpicuũ aliquid efficiunt. Plurimum uero Doloris inferunt, ac Spirationis difficultatem, quæ nõ niſi Erecta ceruice trahatur. Hæ enim & Eodem die, & Secundo, & Tertio, & Quarto, Strangulant.*

Quod φάρυγγα. i. fauces, preciacẽtem gulæ & gutturi ſedẽ appellet, pſpicuũ eſt ẽt ex ijs, q̃ hoc loco ſcripſit, illas anginas dicẽs eſſe grauiſſimas, q̃cunq; nec in faucibus diſponẽ aliquã indicẽt p̃ter naturã, ex colore, calore, mole. Ceruicẽ.n. intellígit collũ: Fauces vero aperiendo os ac linguã cõprimẽdo deorſum, euidentẽ amplitudinẽ, in qua gemina oſtiola viſunt̃ tũ gulę, tũ ẽt gut B turis. Quoties igit̃ in neutro horũ appareat aliqd p̃ter naturã, exiſtimãdũ eſt ĩtra gutturis corpora eſſe inflãmationẽ, ex qua ſtrãgulant̃. At, cũ ſpũs iter anguſtũ natura, ſit ſtrãgulent̃, neceſſe eſt eo integre cluſo ob circũueniẽtiũ corporũ iflãmationẽ. Itaq; cogunt̃ dirigẽdo collũ ſpirar̃, quo diſpeſcãt vl̃ paululũ meatũ: ſupini.n. dcubitus eũ extreme claudũt, prioribus corpib. magis cõcidẽtib. i ceruicis vertebras. Igit̃ ob eã rẽ, & qa iflãmatiõe vexãt̃ muſculi à gutture, merito dolore afficiũt.

17 *Quæcunq; vero Dolorẽ alteri Similẽ inferunt, Attolluntur vero, ac Ruborem in Faucibus efficiunt, admodum Exitioſæ: Sed paulo Longiores, quàm ſuperiores, ſunt, ſi Rubor fuerit Magnus.*

Secundã nominat anginæ differentiam, in qua ſimul attollitur quidẽ locus in ceruice, & fauces rubent: dolore vero æque, q̃ prædicti, afficiuntur: non tamen recti ſpirant. i. non ſpirant admodum difficulter, quia nec muſculi in gutturæ admodum vexãtur inflammatione. Merito igitur eas exitiales haberi dixit, non tamen perinde, vt prædictas, celerrime interimere.

18 *Si quibus vero Fauces Rubent & Ceruix, hæ Diuturniores ſunt: Maxime vero ex eis Seruantur, ſi Ceruix ac Pectus traxit Ruborem, nec Sacer ignis Intro recurrat.*

C Tertiã hanc cõmemorat anginam, quã alij per s literam nominant ſynanchen, non per c literam cynanchen. Vbi enim vehementer ſtrangulant̃, ac dolore vexantur, nec inflãmatio aut ſacer ignis apparet, aut in ceruice, aut in faucibus, cynãchen per c literam, talẽ noiant affectionem. Sed, quod aſſidue moneo, vt & Hippocrates facere: nec ita vocabulis parce vtitur, ſed, vt libuerit, appellat. Sanè & quibuſdam in codicibus antiquis legit̃ initiũ dictionis per s literã: Synanchæ autem. i. anginæ. Ita conſtat, vt nihil iuuet de c & s literis diſſentire, quemadmodum medici recentiores agunt: vbi.n. confeſſa res eſt, obſcœnũm eſt de nominibus litigare: at confeſſa res eſt ijs, qui miniſteria artis agnoſcunt. Si.n. vehementer ſtrangulantur, ita vt cogantur reſidere, deterrime exigunt, dolore vehementer affecti, nullum vero aut in ceruice habentes aut in faucibus accidens. Ab his vero deinceps exiſtunt ij, qui non ſpirent quidem difficulter, ſed dolore admodum vexentur, ac pariter tumeſcat ceruix, & fauces rubicundiores appareant. Tertio loco diſponuntur ij, de quibus Hippocrates præſenti ſermone perſequitur, qui nec vehementer affligantur dolore, nec ſpirent difficulter, gutture quidem nequaq̃ patiente, ſed aut in fauces fluxione, aut in cer uicem, aut in hæc vtraq;, decumbente. At vero fluxio hæc magna ex parte bilioſior eſt, ita vt perſpicue ſacrum ignem, aut inflãmationẽ ſacro igni ſimiliorem, committat: vnde & ipſe dixit, Nec ſacer ignis intro recurrat. Quod ſi pituitoſum interdũ œdema fiat, celerrime curatur: nec vllo pa D cto acutus talis morbus eſt. Cætera vero dictionis perſpicua ſunt.

19 *Si vero nec diebus Decretorijs euaneſcat Rubor, †neque Tuberculo conuerſo in ſedem Exteriorem Pus nõ facile excreet, ac videatur Sine dolore agere, Mortem indicat, aut Recidiuam Ruboris.*

† *Cod. manuſcripti græ. habẽt, ut Lauren tianus vertit. ex impreſſis ta mẽ Aldina ita poſſet uerti. nec tuberculũ conuerſũ ſit in ſedẽ exteriorem, nec pus excreet facile ac ſine dolore.*

Sine tuberculo, aut ſine excreationibus facile euacuatis, euaneſcere aut ſacrum ignẽ, aut ruborẽ (vtroq;, n, mõ legitur) prauũ fore perſpicuum eſt. Sed illud/nec diebus decretorijs/perpenſione
* dignum eſt, vtrũ ita inaudiendum ſit, vt, ſi diebus euaneſcat decretorijs, nullũ malũ ſignũ futurũ ei ſit, an ſecus, ita enim non nulli expoſuerunt: an populare oporteat id cũ ijs, quæ deinceps ſunt prodita, vt ẽt velit Hippocrates illa diebus decretorijs euenire gratia fidei firmioris, quod ſane verius eſt. Si.n, materia diebus tranſmeat decretorijs in pulmonem, recurrente introrſus ſacro igne, neq; per halitũ digeſto in exteriore ſuperficie, non ſolum nõ bonũ id eſt, ſed ẽt malum maximũ: propterea, q̃ ex diei fide firmitudinẽ aſſumat prauitatis. At, ſi pariter tuberculo foras tendẽte, ac facili excreatione, deleatur ſacer ignis, aut rubor tunc non interiturum ægrum expectare oportet.

20 *Securiſſimũ vero eſt, ſi Oedema aut Rubor quàm maxime Foras vertatur. * {Si vero in Pulmonẽ cõuerſio fiat, Dementiã parit: fiuntq; ex ijs quidam magni ex parte Purulenti: in quibuſdã vero hæc, & alij vtriq; abſceſſus.}*

Hęc & item alia, quę deinceps perſcripta ſunt, clara ſunt, quibus prædicta in animo hærent. E

De Gvrgvlione

21 *Gurguliões ãt cũ Periculo Secanť, & Scarificãtur, ţet Aduřũtur, ϸquod rubidi magniq; fuerit: Inflãmatio. n. ſuperuenit, et Sãguinis fluor: ſed hos oportet Alijs moliminibus extenuari eniti per illud tps. Vbi vero Secrẽtũ fuerit oẽ id, quod vuã appellãt, ſitq; Pars gurguliõis Sũma maior ac lũida, Superior uero tenuior, per illud tps Admoliri Manus Tutũ eſt. Sed præſtat, ſimul atq; Aluũ ſubduxeris, uti Chirurgia, ſi liceat per tẽpus, nec æger ſtrãguletur.*

*Alpenſile. *Alorbiculata

Prognoſtico theorematí permiſtũ eſt exiguũ quoddam curationis p̃ceptũ, quo ſine nequaq̃ fieri poterat, vt integre preſagiũ cognoſceretur. Gurgulionem ſi inflãmatione laborantem p̃cidas aut ſcarifices, ſanguinis fluor & inflãmatio comitabit̃. Sed, quoties ſecrẽtum fuerit, quod vuã appellant, ſitq; pars ſumma gurgulionis maior & orbiculata, ſuperior vero tenuior, tantiſper admoliri manus tutũ eſt, potiſſimum aluo antea abunde ſubducta, ſiue ſpõte, ſiue ẽt prouidẽtia medici.

*Alpenſile.

Signa et Accidentia Affecto Loco Nequaquam Definito

22 *Si quibus Febris Deſinit non cum indicijs Solutorijs, neq; in diebus Decretorijs, Recidiuam Expect are oportet.* F

*ſũt qui legendũ uelunt affirmatiue. et ubi &c cæt.

Quoties neutrum exiſtat ex iſs, quæ dixit, tunc expectare oportet recidiuam, nõn vbi alterum adſit, alterum deſit. Quæ enim non ex ratione leuant, recidiuã facere conſueuerunt, quanq̃ id diebus accidat decretorijs: at vero conſtat, vt hæc non ex ratione leuent, quæcunq; neq; cum indicijs ſolutorijs, neq; in diebus decretorijs, viſa ſunt deſiſſe.

23 *Si qua uero Febris prorogatur, Salue affecto hoie, Nec dolore detiněte aut ob inflãmationẽ, aut ob aliquã aliã occaſionẽ euidentẽ, Expectari oportet Abſceſſum cũ Oedemate ac Dolore in aliquem Articulum, maximeq; Inferiorẽ.*

Quæ antea dixit particulatim, primũ de abſceſſibus circa hypochõdria, deinde circa thoracem ac pulmonẽ, ea nunc repetẽs pronunciauit in vniuerſum. Cũ. n. triplex ſit cauſa prorogationis febrium, aut p̃p aliquam partem affectam curatu difficilem, aut p̃p humores crudos & craſſos incoctosq̃, aut p̃p aliquod cõmiſſum: ſi nec affecta fuerit pars, aut nulla alia cauſa aut ægri committentis, aut curantiũ cum, aut propter exteriorem cauſam, verbi gr̃a tempus terram, conditionem, domicilium prauum, conflictationem, ſolicitudinẽ, angorem: reſtat, vt humoribus crudis ac concoctu difficilioribus prorogetur. Hos igitur aſſolet natura in partem quãdam ignobiliorem expellere, quoties per excretionem pellere extra corpus non queat. Sæpe enim dictum iã eſt, vt humores corporis calidiores tenuioresq; paratiſſimi ſint ad excretionem: crudis vero & craſſis, aut per abſceſſum, aut per ſympepſin. i. concoctionem, natura medeatur. Porro id ipſum, vt per cõcoctionem medeatur, excretio quędam eſt, quæ ex vrina magna ex parte, raro per aluum efficiatur. G

24 *Talis autem Abſceſſus magis ac minori tempore euenit Iunioribus, quàm Trigeſimum annum agentibus.*

Sæpenumero dictum eſt, vt morbi, quos humores cõmittunt calidiores, cum ægri viribus valentioribus per excretionẽ iudicent. His contrariæ ſunt affectiones, in quibus facultas debilis eſt, & humores frigidi, q̃ nec excretione nec abſceſſu iudicanť, ſed aut ẽorrũpunt ægrũ, aut perquã lõgo tẽporis ſpatio vix concoquunť. Porro inter has mediæ intercidũt, quæ per abſceſſum iudicantur: in quibus ex duabus dictis oppoſitionibus, alterum ex altera, alterũ ex reliqua, eſt. Duę. n. oppoſitiones exiſtunt, è quibus altera ſecundum naturã humorũ, altera ſm vires, hr̃: atq; in alterutra earum duo inter ſe opponuntur, ex humoribus quidem calidi frigidis: ex viribus vero fortes debilioribus. Si igitur humores calidi ſint, non oportet facultatem validã haberi, ſi abſceſſus quiſpiã futurus eſt: ſi vero frigidi, facultate opus eſt valida ad abſceſſum. Cæterum dignotio virium hęc eſt, maxime quidẽ propria in earũ ſingulis antea inuenta eſt ab actionibus. Ab ætate vero ducunt̃ H indicia, pro iuuentute ac ſenectute, de qua nunc Hippocrates agit: dicitq; magis accidere ac citius talem abſceſſum ijs, qui iuniores ſunt trigeſimum agentibus annum: ijs vero, qui ſeniores quidẽ ſunt his, non dum tñ ſunt ſenes, minus veniunt, ac tpe longiore: ſenibus vero minime accidũt: in animũ reiecto omni eo ſermone, quẽ Hippocrates inter initia habuit: Si qua febris, progetur, ſalue affecto hoie, nec dolore detinẽte aut p̃p inflãmationem, aut propter aliquã aliam occaſionẽ euidentem. Hæc itaq; nobis reuocans in mentem dixit tales potius fore in iunioribus abſceſſus.

25 *Conſiderandum vero ſtatim de Abſceſſu eſt, ſi Vigeſimum diem detinens Febris Tranſcendat.*

Cum antea & iam de morbis diutinis diſſereret, mentionem habuit vigeſimi diei, tanquam ad hunc vſq; diem extenti morbi non dum diutini exiſtãt. Porro antea quoq; eſt proditum, quamobrem non poſſit vnus poni limes firmus acutorum morborum. Quocirca nequaq̃ mirum videri debet quatuordecim diebus eum dicere iudicari morbos acutos, & rurſus vigeſimum cõmemorare. Etenim in Sententijs quoq;, vbi quartumdecimum diem finem fecit ſummum iudicationis acutorum morborum, commemorauit etiam ſeptimumdecimum. Eſt autem initium illius ſententiæ: ‖ Acuti morbi quatuordecim diebus iudicantur. finis vero eſt: Rurſus vero decimuſ» ſeptimus contemplabilis eſt: is. n. quartus à quartodecimo, & ſeptimus ab vndecimo eſt. »

†Galen⁹ tñ facit illic duos aphoriſmos, nã vnum.

‖ 2ª. Aph. 23. Ext. ord. 15. d

Natu

26 A *Senioribus vero per Febrem longiorem Minus fiunt.*

Merito: quia in morbis iudicandis per abſceſſum, facultatem habere firmitatem quandam, nec prorſus ad extremam concidiſſe infirmitatem oportet: & ob eam rem, inquantum p̃ceſſerint per ætatẽ, abſceſſus minus fieri accidit: ſenibus vero non minus, ſed minime accidunt. Nunc vero nõ γέροντας, i. ſenes, dixit ſimplici rõne, ſed cum ijs, qui trigeſimum agant annum, conferẽs, γερωτέρους, i. ſeniores noiauit eos, qui prouectiores, q̃ hi, per ętatem exiſtãt. Cęterum, vt ita vtatur ſenioris appellatione, & antea definitum eſt, & item deinceps nihilo minus indicabitur.

27 *Oportet autem Talem expectari Abſceſſum per Febrem continuam: in Quartanam vero diſceſſuram eſſe, quoties Intermittat, prehendatq; Errabilem modum, atq; ita agendo Autumno propinquet.*

Dictũ eſt & in libris de dr̃ia febrium, vt quartana atrbilario humore conſiſtat: & itẽ eſt proditum de generatione huius humoris, quæ duplex eſt, tũ ex ſanguine craſſiore, qui reſpondeat proportione in venis, ſubſidenti in dolio vini fęculę: tum ẽt flaua bile vehemẽter aſſata. Hæc igit̃ atra bilis alioqui malefica eſt, ac derodit partes, in quibus abũde collecta eſt: altera vero atra mitior, q̃s B hęc, eſt, ſed potiſſimũ quoties non dũ traxerit in aĩali morã, aut cũ aliquo calore abundanti & p̃ter naturã cõmercium habuerit. His igitur ita habentibus, quoties febris cõtinua fuerit, quod eſt nõ deſinẽs ad integritatẽ, ad eiuſmodi abſceſſus vertit̃, diutius ĩmanẽs: at, ſi intermittit, atq; id ipſum potiſſimũ euenit per ęſtatis finẽ, verti morbũ ad circuitionẽ quartanã ratio eſt. Quãtum. n. humorũ ferbuit ęſtiuo tpe per febres continuas, ac deſiuit in atrã bilẽ, quodãmodo reſtinctũ eſt: proindeq; calore febrifico ęger vindicat̃, maximeq; quoties ſudores ſuperueniũt. Sed, ſi non antea natura quodãmodo excernat veluti cinerẽ vehemẽter aſſatorũ humorũ, hic rurſus permanẽs in corpore & caleſcẽs, putrẽ quandã recipit affectionẽ: idq; quoties ei accidit, feruẽdo, excitat febrẽ: à qua rurſus eueniẽte ſudore, pariter cũ eo, quod ferbuit atræ bilis, euanuit: tum rurſus aliæ reliquiæ feruentes, rurſus alterã excitant febrẽ. Ceu igit̃ non dũ vnam habeat oẽ corpus affectionẽ, ſed atra bilis in quibuſdã partibus inſuper moueatur, in quibuſda immota maneat, in alijs putreat, aut ferue re incipiat, inordinatas fieri febres neceſſe eſt. At vero, quoties in cũctis venis eadem fiat affectio, exuperãte atra bile quartana conſiſtit febris, maximeq; quoties ætatis conuerſio in autũnum extrorſum delationis ac ſpiratiõis prohibeat humores, introrſumq; auocet in profundum: quam hyems affectionem excipiẽs, vtpote intendens pre frigore delationem introrſum humorum, rur C ſus ad alteram vſq; mutationem in habitum calidiorem, in quo morbus cœpit, adſeruat corpus.

28 *Quemadmodum vero in Iunioribus, quàm Trigeſimum agentes annum, Abſceſſus fiunt: ita Quartanæ potius annum agentibus Quadrageſimum, aut etiam Senioribus, accidunt.* Altrigeſimũ.

De mutatione per ætatẽ, alio loco fuſius dictum eſt: nũc vero ſummatim decurrere tractatum ſufficiet. Pueruli plurimũ ſanguinis habẽt humorẽ: eumq; tñmodo haberent, quantũ in ipſum agit̃ etatis tẽperamentũ: at, qa cibi copiã ingerũt, atq; eã inordinatã, ſuccorũ aliquid, q crudi noĩe dicunt̃, ſubnutriũt. Porro, quoties ad ætatẽ deueniũt adoleſcentiũ, quidã iam recte viuũt, meliorẽ vitæ nactí tenorẽ: & ita ſanguis in illis exuperat dũtaxat: Quidã vero adoleſcẽtes multo deterius viuunt, q̃ paruí pueruli: itaq; tales ęgrotant ſubinde pariter ac vehemẽter, copiã crudorũ ſuccorũ colligẽtes. Iis, aũt, qui deinceps ab hac ſunt ętate, potiſſimũ ſi praue viuant, amarulentus ſubit̃ humor: ita vt in his exuperet non ſanguis ſolum, ſed ẽt ille, qui ſanè pallidaq; ac flaua bilis appellat̃: idq; accidit non nullis vſq; ad trigeſimũ annũ, alijs ad trigeſimũ quintum. Primus. n. terminus cõuerſiõis ad habitũ frigidiorẽ, trigeſimus eſt: nouiſſimus vero trigeſimus quintus. Multis vero p̃pter naturã, quã traxerũt ab initio, & quæcunq; ſecundũ caſus aut conſuetudinis & arbitrij dr̃ias D permutantur: in medio, vigoris ætas circũſcripta eſt. Ob id igit̃ & Hippocrates qñq; trigeſimũ cõmemorat, quẽadmodum nunc: ſæpe ẽt ‖ trigeſimum quintum. Quia. n. aliæ alijs accidant mutationes, fieri non poteſt, vt vna menſura firma à cũctis cõis finiatur: ſed id aſſidue in animo ſeruabis, antea quoq; libro de diebus decretorijs tertio perſcriptum. Nã, ſi id in animo ſeruabis, prædictiſq; adijcies, non difficile inuenias cauſam eorum, quæ Hippocrates per hãc dictionem ſcripſit. Vt. n. per tẽpora calefactos ætate admodum humores, &, vt ita dicatur, feruefactos neceſſe eſt gignere atribilarium humorem: quem excipiẽs collectum in corpore autumnus, vtpote frigidus, nequaq̃ patitur ſimiliter extrorſum diffflari, neque facile vacuari: Ita per ętates ætas inclinans efficit. Nam, quãtum in ætatis vigore ferbuit humorũ, atque in atrã mutatũ eſt bilem, id hęc difficulter diſcutiens, febres potius quartanas committit: opusq; eſt tẽpore longiore per hanc ætatem, vt corpus tali repurgetur bile: ita fit, vt áduſq; ſenectutẽ in medio atribilarij omnes morbi in his magis exuperent, in illis minus, elephantes, cancri, lepræ, melancholiæ, febres quartanæ. Supra. 208. g t. 12.

29 *Sciendum autem, vt Abſceſſus Hyeme potius fiant, ac Tardius deſinant, & Minus retrocedant.*

Tria de abſceſſibus Hippocrates in præſenti oratione pronnnciauit: principio vt hyeme potius accidant, deinde vt tardius deſinant, demũ vt minus retrocedãt. Cæterũ abſceſſus per hyemẽ

potius euenire exuperans in ea humor ostendit: etenim antea dictum iam est per excretionem ca E lidos, per abscessum frigidos, vacuari humores. Porrò, vt & tardius desinãt, causanda est humoris natura, atq; etiam circũeuntis aeris frigus: discutiatur.n. omnino, oportet, decumbens humor, vt abscessus curetur: at humores crassi frigidiq; ægrius discutiuntur, potissimum quoties obductus aer frigidus fuerit. Ob eiusmodi vero causas & minus retrocedunt, quandoquidem retrocedentibus, motionem quandam adesse necesse est: at frigidi moueri difficilius possunt.

De Vomitione Spontina

30 *Si quis per Febrẽ non exitiosam dixerit Caput dolere, aut ẽt Tenebricosum aliquid ob Oculos obuersari, aut si Oris Ventriculi morsus in eo extiterit, Biliosa Vomitio aderit: Sin Rigor quoq; prehẽderit, & Inferiores hypochõdrij partes frigidæ fuerint, adhuc Citius Vomitio aderit: Si quid vero Bibat Esiteq; sub hoc tẽpus, perquã Cito Deuomet.*

De vomitione spõtina eueniẽte rõne iudicationis hoc loco Hippocrates docet. Prima|q; aũt finitio ei est, vt morbus haudquaq; exitiosus habeat: appellauit aũt iã hunc morbũ sæpenumero περιεσηκότα .i. salubrẽ. Scãa vero, vt ægro dolẽti caput, obuerset quiddã ob oculos ὀρφνῶδες .i. tenebricosum, quod vtiq; significat atrũ ex flauæ bilis syncera exhalatione confectũ. Hæc.n. plenius calefacta, &, vt ita dicã, superallata atram exhalationem, ceu fuligínem quãdam, ad caput remittit, F ob quã capitis dolores infestãt. Quantũ vero eius ad oculos permeat, turbulẽtiorẽ reddit in eis humorem, splendidũ ex natura ac purũ, ita vt fiat conditio quædam similis ei, quæ circa purissimum ac lucidissimũ aerẽ euenit, recipientẽ statim in se aut fumidũ quendam aut fuligínosum nigrorẽ. Hanc igitur exhalationẽ sentiẽs à cerebro permeans ad oculos visorius spiritus, quẽadmodũ per suffusiones, visa (vt ait) tenebricosa cõmittit. At vero, cum talis exhalatio de sedibus qñq; etiam subeat pulmonis, eã interstinguimus ab illa, quæ de ore ventriculi redundat, cordis dolore.i. cardialgia. Tales.n. humores latẽt pulmonẽ, vt qui vel oĩno non sentiat, aut difficulter sentiat: vẽtriculi vero ostiolũ (appellatur id, vt constat, ẽt cor) pp magnitudinẽ neruorũ, quos hẽt, sentiẽtium, nihil latet, quod in eo infestet: ita fit, vt mordẽs biliosus humor, cardiogmon.i. cordis seu oris ventriculi morsum, cõmittat: & ob eã rẽ biliosa vomitio eis accidit. Tale.n. ẽt Thucidides indicauit, dũ ait, Et, cũ in cor inhæsit, subuertit id, ac purgatiões bilis, quę à medicis sunt appellatæ, subiertt. »

Verbũ enim, subuertit, de impetu dixit in vomitionẽ, statim ẽt nominãs cor, vẽtriculi ostiolũ: & »
de Vict. rat. in mor. acu. cõ. 2. t. 44. 7ª. 122. f. sed ibi nihil de vomitu.
ob eam rẽ morsum eius cardiogmus & cardialgias appellitãt. Aliubi Hippocrates scripsit, vt | infernũ labrum id ipsum indicet, haudquaq; quiescẽs, sed quodãmodo intremiscens, ppterea q, si bilis mordeat internã oris ventriculi tunicã, ita cõmouetur labrũ: didicimus.n. ex dissectione vnam G esse oẽm hãc tunicã perpetuã per oĩa sibi, & ois ventriculi, & gulæ, & linguæ, & palati, & ois oris. Hæc igitur est, q̃ & labra concutit, quoties ab acriore bile collecta in ore ventriculi mordetur: talis.n. humor præ leuitate fluitare natura assolet: & ob eam rẽ ad stomachũ redũdat, relinquẽs ventriculi fundũ, ac facile vomitur. Quo'd si rigor quoq; prehẽdat tunc hoiem, magis ẽt vomitio nõ solũ citius, sed etiam bilis erit copiosioris: cũ soleat rigor magna ex parte bilis efficere vomitionẽ, quemadmodũ, cũ de ea ageretur, est demonstratum. Quin etiam, si quid bibat aut esitet per illud tempus homo, adhuc citius deuomet, quia pariter cũ bile, ingesta cibaria in vẽtriculo corrũpunt.

31 *Si quibus aũt horũ cœpit Dolor Primo die fieri, Quarto premũtur magis†, ad Septimũ vindicant. Pleriq; eorũ incipiũt Dolore vexari Tertio die, Quinto fluctuãt magis, deinde Vindicatur Nono aut Vndecimo. Quod si quinto die incipiãt Dolore uexari, et Alia quoq; secundũ rõnẽ ipsis ex prioribus accidãt, ad Quartũdecimũ morbus Iudicabit.*

†Multi cod. habent ẽt, & quinto. aliqui, q̃q; quinto.

Tres dixit differentias ex tempore ductas doloris capitis: & item tres terminos iudicationis earum. Itaq; prima differentia est, si prima die ęgrotationis, capitis incipiat dolor: altera, si tertio die: tertia, si quinto. Sed omnibus his cõe est ad septimum quodammodo diem, à quo incepit, desinere. Si igitur incipiat primo die, septimũ habet decretorium. Si tertio, quãtum in ipsum agitur se- H ptenarij numerũ, decimum: sed, quia hic nequaq; decretorius est, ad nonum aut vndecimum deuenit iudicatio, q̃ citior aut tardior, q̃p septenarius terminus, vno die est. Atq; in animum rursus reuocabis, vt & nonum diem hoc loco cõmemorauerit tanq; decretorium, quemadmodum & (vt antea docui) tertium, nõ per quaternariam aut septenariam circuitionẽ habẽtes iudicationem, sed ea ratione, q̃ intercidant: quemadmodũ libris de diebus decretorijs ostensum est. Quin ẽt tertia differentia doloris capitis, quæ quinto incipit die, ad quartumdecimum prorogatur, propterea q̃ non admodum calidus sit, neq; festinet, Indicio est, q̃ incipiat quinto die, & quia adiecto septenario primis quinque diebus oẽs fiant duodecim: duodecimus vero non sit decretorius: neq; etiam fieri possit, vt vnum anticipet diem: ostensum.n. iam est eum esse limitem morborum, qui acutissime mouentur, proprium: Itaq; merito in quartumdecimum excidit.

32 *Hæc accidunt Viris & Mulieribus potißimum in Tertianis. Iunioribus accidunt etiam in Illis, magis vero & in febribus Continuis, & in Veris tertianis.*

In hominibus iam perfectis, de quibus assolet ferre virorum ac mulierũ appellationẽ, in oibus febribus tertianis talia accidunt, propterea q̃ ætas biliosissima existat: In iunioribus vero, q̃ ij, non in

A in omnibus, sed solũmodo in veris tertianis, q̃ sane biliosissimæ sunt. Porrò accidunt & per mor bos acutissimos, nam hi quoq; biliosissimi sunt: constatq;, vt & perfectis multo magis eueniant: id.n. prædictis consequens Hippocrates nequaquam adiecrípsit, tanq; vel à nobis intelligi possit.

33 *Quibus vero per Talem febrem dolet Caput, & pro Tenebris ob oculos offusis Hebetudines subeũt Oculorum, ac Splendor obuertitur: & pro Oris Ventriculi morsu circa Hypochondrium aut læua parte, aut dextra, aliquid Contenditur, Neq; cũ dolore, neq; cũ inflammatione: Sanguinem de naribus in his fluere, pro Vomitione Expectandũ est. Magis vero & hic in Iuuenibus Sanguinis fluorem Expectari oportet: Agentibus uero Trigesimum annũ, aut etiam Senioribus, minus: sed Vomitionem in Talibus Expectari oportet.*

Talem dixit febrem, qualem inter initia sermonis per hanc indicauit dictionẽ: Si quis in febre non exitiosa dixerit caput dolere. Id igitur cõe in vtraq; seruans febre, cõe quoq; fore dicit, vt iudicentur per excretionem: proprium vero vtríq; adiecit in excretionis specie, in priore quidem, biliosam vomitionem: in sequenti vero, sanguinis fluorem. At vero signa id indicantia, in priore quidem visa tenebricosa ac oris ventriculi morsum: in sequenti vero, hebetudines oculorum & splendorem: & item intentum hypochondrium citra dolorem & inflãmationẽ, indicia maxima B sursum versus tendẽtium humorũ. Porrò supra quoq; dixerat sanguinis fluorem comitari decretorie inflãmationes, q̃ in hypochondrio sint: magisq; in iunioribus, in quibus sanguis exuperat: & rursus id ipsum nunc adscripsit: & item vt biliosæ accidant vomitiones in ætate vigẽtibus. Cæ terum libro primo de morbis vulgarijs ẽt lachrymari præter voluntatẽ dixit eos, quibus sanguis è naribus erupturus est. Hæc igitur cuncta componens, atq; adijciens eis, quæcũq; aliubi docui, nunq̃ non præsentes futurum sanguinis fluorem, potissimum si clare ex pulsu cognouerís indicium excretionis, quod vsquequaq; præcedit decretorium sanguinis fluorem.

1ª. Epi. cõ. 2. t. 80. 3ª. 116. a

De Convvlsione

34 *Pueris aũt Conuulsiones accidunt, si Febris Acuta fuerit, nec Aluus deijciat, ac Vigilent, Paueãt, Lugeãt, Colorẽ mutent, & Viridem aut liuidum aut rubidum trahant. Hæc igitur Nuperrime æditis Pueris, promptißime accidũt ad Septimum vsq; Annum: Adultiores vero Pueri Viriq; Non item in febribus prehenduntur Conuulsionibus, nisi aliquod Indicium extitit Validißimum ac deterrimum, Qualia per phrenitidem accidunt.*

De cõuulsionibus hoc loco disputat, q̃ non in parte vna corporis, sed in oĩ eo infestẽt: q̃ in pueris promptissime eueniũt, sed magis lactẽtibus: nõ mínime vero & pp vsum lactis, magisq; quoC ties fuerit (admodũ) crassum: & ga plurimo alimẽto & inopportuno vtunt, nihil aliud agnoscẽtes viuendo præter esitandi cõmoditatem: oẽ.n. neruosum genus in illis debile est. Cũ.n. tres vires genere existãt, ex quibus gubernatur corpus: Duabus quidẽ pueri, q̃ cæteri, fortiores existũt: Vna vero debiliores, quæ in neruis innexa est: & ob eam rẽ pr̃optissime conuellunt: & rursus ad habitũ naturæ facillime remeant: Perfectis vero nec facile fiũt, neq; desistunt cõuulsionis affectus pp valentiam in neruis facultatis. Itaq; conuulsio accidit ẽt sine febre in fortibus admodũ frigoribus, & copia humorũ crudorũ crassorumq;, & itẽ inflãmatione in neruis ac tẽdonibus, quoties origínem ad consensum agant. Sed hoc loco de conuulsionibus docet, q̃ per febrem fiant, quemadmodũ inter initia subiecit persequi præsensiones in morbis acutis, & in alijs, qcũq; ex illis deciden tibus fiunt. Itaq; cõuulsiones per tales morbos in Auctioribus illa significabunt indicia, q̃ maxime per phrenitides difficiliores existunt, sed potissimũ si partes in vultu peruertunt, aut dẽtes stridٍent, aut oculi crebro mouenẽ, aut peruertuntur: In Pueris vero vel sufficiet, si vigilent tm̃modo: interdũ si metuant admodum, quod sane ὀκνηλαγῆναι .i. pauere, noíauit: si lugeãt cũ intẽtione vehementiore, & aluus haudquaq̃ deijciat. Hæc igit ceu causæ sunt: Indicia vero conuulsionis ad tales cãs, colores pter naturam habentur, indicantes humorũ prauitatem, ex quibus cõueĸi assolẽt: D Viridis.n. aut liuidus, prauũ qualitate significat humorẽ: Rubidus vero, sanguinis copiã idicat.

35 *Cõualituros aũt Morituros q; Pueros, et Alios, Scrutari cõuenit Oĩbus signis, Prout in singulis singula relata sunt.*

Id etiam antea dixit: & nũc quoq; commemorat: & rursus post paulum dicet, propterea q̃ vtilissimum sit: Attamẽ non id intelligunt plerique medicorum: sed interdũ aliquod ex prauis videntes indicijs, ex quibus contingit viuere hominem, criminantur, ceu mendacem: quemadmodum rursus bonis apparentibus interempto ægro, falsum esse Hippocratem dicunt, non dũcernentes, vt interdum à multis bonis indicijs vnũ malum vehemẽs peruincatur: & rursus è cõtrario à multis malis vnum bonum, quod vehemens sit.

36 *Hæc autem intelligo de Morbis Acutis, & Alijs, Quicunq; ex his fiunt.*

Hoc quoq; scripsit Hippocrates, qũo ante dictũ ẽt præceptũ, vaticinatus negligentiã pariter & audaciã eorũ, qui sint eius volumina lecturi, & item quæsituri, quo pacto cõmemoret quadragesimum diem atq; sexagesimũ, suppurationesq;, & aquas inter cutẽ, nec nõ febres quartanas. Cũ.n. vel eo clare scribente, vt non solum agat de acutis, sed etiam de ijs, qui ex horum decidentia in longam temporis seriem extenduntur, attamen talia quærant, quid nam agerent, nisi id effecisset?

37 *Oportet autem eum, qui ſit recte Præſenſurus Superſtites futuros & Morituros, & in quibus Morbus Pluribus* E
diebus Duraturus ē, et in quibus Paucioribus, Indicia ediſcendo Omnia Interſtinguere, Aeſtimādo Vires eorū Inter
ſe, quemadmodum ſcriptum eſt, tum de Alijs, tum de Vrinis, & Screationibus, Vbi pariter pus bilemq; excreet.

Omnia aſſidue oportere ſpectari indicia, nec vni credere, ēt antea dixit. Sed nunc adiecit, quod ſermonis eſt vtiliſſimum: id vero eſſe dico, vires æſtimare indiciorum, neq; ſimpliciter has, ſed cō ferendo eas inter ſe. Sunt.n. quædā indicia & ipſa per ſe praua, magiſq; & minus: quorum vires menſurari oportet vocabulis (vt antea quoq; explanauit) aut exitioſum dicēdo, aut exitioſius, aut admodum exitioſum: & item adijciendo verbum, iam. Nec ſecus in bonis indicijs rurſus, aut ſalutare, aut ſalubre ſimpliciter, aut magnam obtinēs vim, aut etiam cum verbo, admodum. Plus eſt enim, ſi dicatur, admodum magnam vim obtinere ad ſalutem, q̄ ſi nudum ac ſolum, magnam vim obtinere. Sed nunc conferri oportere dicit vires indiciorum inter ſe, non modo ſimilium, verbi gratia bonorū cum bonis, ac malorū cum malis, ſed ēt bonorum cū malis: nāq; per hanc compara tionem ea quoq; quæ fiunt præter rōnem, innuit. In primis.n. agnoſces, quid nam præter rōnem eueniat: tum aūt haudquaq̄ terreberis: & demum cōſiderabis, quā obrem factū ſit: aut quid nam indicare natum ſit. Sed hæc oīa in noſtris commentarijs dicta ſunt, maximeq; in libris de iudica- F
tionibus: nec vero ab re erit nunc quoq; gratia exempli reuocare in animum quędam, à cōi initio ineipientes omnis præſentiendi facultatis. Conſideres.n. conueniet in primis, vtrum præcipue pars vna in corpore affecta ſit, an morbus ſit humorū in conceptaculis conditorū: deinde per quā potiſſimum facultatem periculū ægro immineat, etenim ſupradictum eſt tres eſſe facultates: tum deinceps facultatis illius mala ac bona indicia. Fingamus.n. facultatem de cerebro manantem im perpeſſam haberi, atq; etiā corporis partes imperpeſſas, totius vero hypotheſin morbi, hoc eſt febrilis, ex putreſcentibus ſolis habentes humoribus: deinde his ita habentibus, ab initio cuncta ap parere in vrina bona indicia: hunc hominem mori impoſſibile eſt. Quocirca, quanq̄ aliquod ap pareat indicium terrificum, non ſolū non terreberis (quemadmodum pleriq; medicorum) ſed etiā id iudicationem præmonſtrare exiſtimabis: etenim dolent caput, ac delirant, & intuentur tenebri coſa quædam ac flaua, & hebetudines ſubeunt oculorū, atq; etiam oris ventriculi dolore affligun tur: & itē ſpirāt difficulter, & hypochondria contendunt rōne iudicationis: & rurſus deiectiones malignæ, & ſcreationes, atq; ēt vomitiones quędam, & item partes nigreſcentes putreſcētesq; & intermorientes hominem exhibent per oīa meliorem. Sæpe.n. ex talibus excretionibus ægri faci lius ſpirant, melius appetunt, melius dormiunt, dolore leuantur, ac reſurgendo leuiores, & in to- G
tum faciliores euadunt, perſpicue indicantibus iſs, quæ euacuantur, expurgari corpus, natura præ ter ſpem ſuperiorem conflictum repellente. Sed hæc omnia poteſtate ſunt prodita, atq; definita hoc volumine. Præcepta de pulſibus tm̄modo addenda ſunt, quæ nos omnia in commētarijs de pulſibus clare perſcripſimus, prorſus ſilentio diſſimulantes ſphingis ænigmata, qualia innumera ſcripſit Archigenes. Itaq; hæc omnia prompta animo obſeruando inſpice, cōferendo ea inter ſe: ex his.n. poteris prædicere ea, quę ab infirmis omittuntur, interdum ēt neceſſarijs ipſis haudquaq̄ exquiſite perſpecta: Qemadmodum ſæpenumero me vidiſtis in iis, qui ſtrideant dentibus, ex na tura in illis haberi accidens pronunciare, ita vt exiſtimarent familiares audientes non ex medendi facultate, ſed ex arte vaticinandi talem extitiſſe prædictionem: Interdum ēt in dormiētibus incon niuentibus oculis, vt id quoq; in eis ex natura exiſtat: Et quodam in ventrem cubāte id ipſi quo- que natura neceſſarium. Porro mulieris cuiuſdam aliq̄n viſus eſt adeuntibus nobis dexter oculus alterum inſigniter ſuperare, de qua dixi talem ante morbum extitiſſe exceſſum: Et itē in alio caua admodum tpa, quo perſpecto tunc dixi per naturam haberi affectionem: Itidem aliorum cruen- tos oculos eſſe per naturam: Cōtulſam vero in alio ſupercilij partem, aut oculorū, aut labrorum: Et item non nulla ante morbum ex quadam cauſa fuiſſe exteriore. Quin etiā intermittentem pul H
ſum, atq; etiam pulſus varietatem, & alia generis eiuſdem ex natura in quibuſdam haberi dixi, vel ipſis ægris haudquaq̄ perſpecta: q̄nq; etiam, ſimulatq; cōualuerunt, reſtare viſa ſunt. Voces item aſperas, raucas, clangoſas, in hoc ex natura, in illo †ab ægrotatione, }cōmmitti dixi. De quibus cū libro de præſagiendo latius docuerim, nihil inſuper neceſſe habeo hoc loco recēſere: ſed ſufficiet, ſi ſummam horum inueniendorum dixero, & ita orationem ſiſtam. Quoties.n. ex omnibus alijs ſine periculo videaē morbus, tale accidens terrificum, ex natura adeſſe ſciendū eſt: aut prorſus an te ægrotationem fuiſſe pp aliquam cauſam euidentem. Quocirca mihi & Hippocrati credentes, conſiderabitis (quēadmodum dictum eſt) vires indiciorum ęſtimantes, quemadmodū ipſe, inquā, prædixit: exempli.n. habuit mentionē, quoties pariter pus bilemq; excreet: idq; ab eo dictum eſt per dictionem illam, quæ ita incipit: ‖Quæcunq; ſuppurātur, dum ſcreatio biliosa eſt, exitioſa ad modum ſunt, ſiue viciſſim bilis ac pus, ſiue pariter excernātur. Per hanc.n. dictionem cenſuit cō ſideranda eſſe exquiſita ratione oīa, quæ in ægris exiſtunt: atq; nō nulla quidem expoſuit eorum, à bonis ita exorſus: ‖Bona hæc ſunt, facile ferre morbum, facile ſpirare, dolorem ſedari, ſputum fa cile excreari. Tum deinceps, vbi ea omnia recenſuit, à malis rurſus exorſus: ‖Mala vero, inquit, his aduerſa habētur, difficulter ferre morbum, ſpirationem magnam & crebrā eſſe, dolorem non ſedari

† Antiqui co- dices legunt, πρὸ τῆς νόσου, i. añ ęgrotatio nē. & ita vetus trāslatio.

Supra. 203. d. cō. 2. t. 53.

Ibidem. t. 56.

Ibidem.

A ſedari, ſputum vix excreari, ſitire admodum, corpus ab igne inæqualiter detineri. Sed hoc tibi & prauorum ſignorum initium, doctrinæ eſt ab eo antea proditæ ex prædicta hypotheſi, quā de ex creationibus conſcripſit. Vt igitur, inquit, in his dixi, ita in cūctis agas, nihil omittēdo, ſed ſeorſum æſtimando ſingulorum vires indiciorum, deinde ea inter ſe conferendo.

38 *Oportet quoq; Impetū Populariter Graſſantium Morborum cito conſiderare, nec nō tenere Tēporis Cōditionem.*

Ad prænoſcenda futura in ægris accidentia, maxime conducit graſſantium quoq; morborum cognitio, qui iam præſentes, & item futuri ſint. Diſſeruit autem ipſe breui ſumma in ſentētijs, qui
« ſingulis increbreſcāt tēporibus, quiq; & præſentem & anteactā ſequantur conditionē. ‖ Vere.n. (ait) atræ biles, furores, & alij deinde, quos enumerauit, qui veris & aliorum temporum proprij
« ſunt, quoties. ſ. proprias ſeruent naturas. Si minus ſeruent, graſſaturos alios ait morbos anteactæ
« conditioni congruentes: atq; docuit, qui nam ex iſs poſtea futuri ſint, qui vero ſtatim in prima cō-
« ditione. De iſs igit̄, qui poſtea futuri ſint, ita docuit: ‖ Si hyems ſqualida & aquilonia fuerit, ver ve
« ro pluuium auſtraleq;, & alia, quæcunq; deinceps dicit. De iſs vero, quæ in ipſis præſentibus acci-
« dant conditionibus, dum ait, ‖ Conditionum anni ſqualores ſalubriores (quod in totum dixerim)
B q̄ imbres. & alia, quæcunq; deinceps exiſtunt. Itaq; in ſententijs ſummatim de morbis vulgarijs, docuit: In libris vero de morbis vulgarijs ad particularia deuenit. Quanta vero & horum vtilitas habeaē, cp̄cq̄ videanē comprehendi ſermonibus vniuerſalibus, explicabitur in cōmentarijs de mor bis vulgarijs, ab his ordine perſcribendis. Nunc vero ſummā totius dicā præſentionis, de qua ſer monē in præſenti dictione Hippocrates fecit. Indicijs.n. proditis hoc volumine prognoſtico, mor borū ipſorum proprijs, cenſet adijcienda eſſe ea, quæ ex aeris conditione ducuntur. Finge.n. ali- qua viſa eſſe indicia ex rōne morbi ſanguinis fluoris, eſſe vero & tps vernum, adhuc magis ſpera bis fore ſanguinis fluorē: cp̄ ſi præſens quoq; conditio calida & humida fuerit, multo ſanē magis ſ- & item præteritorum duorum vel trium tēporum conditio ſi ſanguinem gignat, adhuc ēt magis ſperabis fore ſanguinis fluorem. Vt igitur ſermo de ſanguinis fluore, ita & de oībus alijs eſt. Sed abunde erit dicere ſingulare exemplum futuri ſudoris. Per æſtus, qui ſqualentes ſint, febres vt plu- rimū ſine ſudore eueniunt: per eos vero, in quibus minuta pluuia decidit, febres cū ſudoribus ma gis fiunt. Itaq; conſtat, vt p̄ter alia ſigna, q̄cunq; ægrotationis propria habenē, futurum demōſtrā- tia ſudorē, ambientis præterea aeris conditio accedens ſpem futuri ſudoris firmiorem ſubſcribat.

39 C De Signis & Indicijs, quō nam modo differant Inter ſe: & Item aliqua de Temperie Regionum.

Probe vero Peritum eſſe Oportet de Indicijs certis ac Signis alijs: Sciendumq;, vt quouis Anno & quouis Tempore Mala malum, Bona bonum, Denunciant.

Non apud medicos ſolum, ſed etiam apud rhetores, quæri agitariq; ſolet, quō nam diſcrepet à ſi gno indicium certum, quod Græci τεκμήριον vocant, quæſtione non in verbis ſolū habente locū, quemadmodum aliubi, ſed ēt res ipſas attingente. Oportet.n. duplicem quandā inueniri naturam rerum, ex quibus medici præſentiunt, rhetores demonſtrant aut ſuadent. In iſs igit̄, q̄ ſumūtur in demonſtrationes, ſiue ſcientiarias, ſiue veriſimiles, differentia vna eſt neceſſaria, & aſſidue habens alterum alteri ſubſequens, ex quibus propoſitio conficitur: alia vero non neceſſario, nec aſſidue, ſed magna ex parte duntaxat. Quin etiam ex alia differentia, hæc ex obſeruatione empirica, illa ex rationali ſequela eſt, quod ſane eſt endexis. i. indicatio. Hæc igitur rerum differentia habetur: No minibus vero in eis non oēs æqualiter vti ſunt: Sed elegantiores (prætereo.n. ſponte alios) in pri ma ſectione de eo, quod perpetuum eſt, vnum quodlibet indicans, cenſent vtendū indicij certi ap pellatione: ſignum vero, nominant alterum: In ſecunda vero ſectione, quod ex obſeruatione eſt, ſignum: quod vero ex indicatione eſt, indicium certum dicunt. Cæterū, vt Græci authores ita no D minibus vtanē, non medicis ſolum ſcire vtile eſt, ſed ēt illis, quibus arte congruit græcizare. Et ve ro, vt ad demōſtrationes ac p̄ſenſiones p̄dictā rerū differentiā cognoſci vtiliſſimū ſit, perſpicuum cuiuis eſſe exiſtimo. Sed, vtrū ambo ſuā aſſidue ſeruent vim, q̄cunq; bonū denunciant, & quæcun
« que malum, dignum conſideratione eſt. Ipſe igitur in Sententijs dixit, ‖ Per morbos minus ij pe- 2ª. Aph. 34. Ex. ord. 17. c
« riclitantur, quorum naturæ morbus conuenit, aut ætati, aut habitui, aut tēpori, q̄ quibus non con-
« uenit aliqua ex his rōne. Hoc igitur non diſcrepat ab eo, quod nunc eſt proditum. Malum.n. ali- quod ſignificare dixit aſſidue mala indicia: non tñ vt ſimiliter, aut vt non ſimiliter, inſuper adſcri- pſit: Prædicta autem ſententia neutrum transfert in contrariam naturam, ſed hoc ī ipſis magis mi- nusq; exiſtere dicit pro natura, ætate, & alijs, quæcunque enumerauit: quocirca ex hoc nequaquā
« ab Hippocrate contraria dicentur. Illud vero magis pugnare videtur, dum ait, ‖ Iis, quæ non ex ra- 2ª. Aph. 27. Ex. ord. 16. b
« tione leuant, confidendum non eſt: nec metuenda admodum ea, quæ præter rationem incidūt ma-
« la: hæc.n. magna ex parte infirma ſunt, nec perſeuerare aut immorari diutius ſolent. An id, ipſum eſt, propter quod etiam adſcripſit nunc nobis propoſitam dictionem? Accidentia.n. quædam. de prauis in bona, atq; ēt de bonis in praua, mutantur: ſigna vero nequaq̄ verti natura in contrarium ſolent, ſed magis ac minus aut malum aliquod ſignificare, aut bonum: non tamen nunc bonū, rur ſus vero malum: aut malum nūc, rurſus vero bonum. Igitur, quæcunq; in vrina docuit eſſe mala

ſigna,

3ª. Aph. 20. Ex. ord. 24. a

3ª. Aph. 11. Ex. ord. 20. h

3ª. Aph. 15. Ex. ord. 15. f

ſigna,hæc haud vnq̃ bona euadent: quemadmodum neq; bonum vllum,malum. Itidem,q̃cunq; E
de ſcreationibus vel deiectionibus tanq̃ bonis aut malis dixit,nullũ in contrariũ vertitur. Pari mõ
nec quęcunq; circa vultũ fieri docuit ſigna,aut ex colore,aut mole,aut figura,atq; ẽt decubitu,deq;
liuiditate aut nigritie partium,aut alia quauis tali affectione. Oĩa.n.vim retinent propriam,nõ ſe-
cundum.ſ.magnitudinem(ſuperius.n.dictum eſt,vt recipiant maioris minoriſq; diſcrimen)ſed ſe
cundũ genus: propterea q; nullũ bonũ ad genus euariat malorũ,nec vllum ex illis ad genus bono
rum,quoties.ſ.cum propriis finitionibus conſiderant. Non tñ in accidentibus ita res habet. Quí-
dã.n.ſpirant difficulter,atq; ẽt delirant,& hypochõdrio cõuellunt̃,ac ſplendorem intueri credũt,
& obuerſari tenebricoſa quædam ratione iudicationis: quin etiã os ventriculi dolore afficit,& in-
fernum labrum intremiſcit,& abſceſſus ſecũdũ auriculas,aut aliquo alio loco fit. Conſtat.n.vt hęc
oĩa qñq; eueniant (vt diximus) ratione iudicationis,qñq; vero quia grandeſcentes morbos comi-
a.Epid.Sect.1ª. tent̃. Ita fit,vt illud ſit ab eo merito proditum: ‖ Decretoria haudquaq̃ decernentia, partim inferũt »
mortẽ,partim difficilem iudicationẽ. Sed de huiuſmodi oĩbus,tum alijs locis,tum ẽt libris de iudi »
cationibus,perpenſum eſt,ita vt nihil inſuper ad præſentionem deſidereſ: & ob eã rem,quod aſſi-
due moneo,nunc quoq; perſequi nõ dubitabo. In Primis quidẽ maximeq; ſtudendũ præcipio,di
ſcere,quæcunq; medicinalis artis officia ſunt: alia vero,quæcũq; haud talia ſunt, partim in voce ac F
ſignificatione quæſtionẽ habentia,partim rõnalem comitantia cõtemplationem,poſt,& in maio-
ri ocio aggredi: quemadmodũ & nunc de ſignificationibus verbi,Indicium certum,ac Signũ. Cũ
enim quod ad artis officia vtile eſt,dictum mihi ſit,adijciã aliquid cõſequens & de horũ enarratio
ne,aliud ab iſs,q̃ ante dixi: id vero tale eſt: De accidentibus decretoriis afferri verbũ,Signũ,conue
nit: Indiciũ vero certũ,nequaq̃ cõuenit: ſola.n.illa,ſigna ſimul & idicia certa nominant̃,ex quibus
licet certo cõniſcere aliquid de ſalute & internecione ægri: q̃ cõprehẽdens vno capite dicet aliquis
eſſe ſignificationes virium gubernantiũ corpus,quo pacto robore valeant aut deficiant: ĩ quibus
ſ.cruditatis ẽt & cõcoctionis ſigna cõtinent̃. Ex accidẽtibus vero decretoriis nullum talem habet
naturam,ſed indicant fore iudicationem,vt per excretionẽ,aut abſceſſum: & ad hæc, per quã excre
tionem,aut abſceſſum,verbi gratia,ſanguinis fluorem,aut vomitionẽ,aut abſceſſum, qui propter
auriculas fiat. Sed,vtrum bona iudicatio futura ſit,an mala,per hæc ſigna nequaq̃ colligere licet.
Cõſtat enim,vt oẽs tales iudicationes nihilo minus in bonum,q̃ in malum, finiant̃: docuitq; nos
finitionem earum firmiſſimam,nõ ex quibuſdam accidentibus ductam, ſed ex quibuſdam ſignis
1.Epid.cõ.2.t. certiſq; indiciis: ‖ Cõcoctiones.n.(dicit) celerem iudicationem,ſecuram ſanitatem,ſignificãt: cru- »
45.3ª.112.b ditates vero & incoctiones,& cõuerſiones in malos abſceſſus,aut non fore iudicationes,aut tẽpo- G »
ris lõgitudines,aut dolores,aut mortes, aut horum ipſorum recidiuas, oſtendunt. Quocirca fore »
iudicationem,ex accidentibus decretoriis (quæ ẽt ſigna decretoria nominare cõuenit) præſentire
poſſibile eſt: ſed, vtrum in bonum an in malum iudicatio ſit abitura, per concoctiones cognitio
eſt: quæ rurſus haudquaquam fore iudicationem præmõſtrant,ſed conualiturum hominẽ aut mo
riturum. Cæterum hæc tibi erit ad eas,quæ proditæ ſunt,appellationum,alia enarratio vna cũ re-
bus vtilioribus ad artem prodita. Memineris autem, vt ſigna quoq; decretoria accidentia genere
exiſtant,indicantia futuras excretiones aut abſceſſus: hæ vero cauſæ quidẽ ſunt,vt morbus ſoluat,
aut vt exoluatur facultas, primaria ratione: ſed ex accidenti ſigna quoq; exiſtunt.

40 *Nam, & in Libia, & in Delo, & in Scythia hæc Prædicta Signa Vera eſſe conſpiciuntur.*

Nõ ſecundum ſolitam ſibi,breuitatem de terris habuit ſermonẽ: etenim prædictæ dictioni dua
bus adiectis ſyllabis, nihil inſuper hac dictione opus fuit. Igitur adijciens ego eas,oſtendam, qua-
lis nam ſermo fuiſſet: Probe vero peritum eſſe oportet de indicijs certis ac lignis, ſciendumq;, vt
quouis anno,& quouis tpe,& terra,mala malum,bona bonum denũcient. In hac dictione verbũ,
terra,adijciens,indicaui tibi ſuperuacuam eſſe nunc proditam dictionẽ: nihil.n.aliud per eã oſten H
ditur,q̃ vt ſigna tum bona,tum ẽt mala,ſibi ipſis idem alterutra denuncient quauis terra, ſi calida,
ſi frigida,ſi modificata ſit: Libyam enim tanquam calidam, Scythiam tanquam frigidam, Delũ tan
quam modificatam mediamq; inter vtranque,gratia exempli commemorauit.

Qvo Pacto Præsensiones Medicorvm in Morbis Ratæ sint

41 *Sanè itaq; Sciendum eſt, vt in His ipſis Terris multo Plura conſequi nequaquam difficile ſit, ſi quis Ediſcendo ea Iudicare & recte colligere ſciat.*

Quod nos antea alicubi diximus ex vſu orationis, id hoc loco Hippocrates ſcripſit: vt, ſi recte
ediſcas vires ſignorũ,q̃q̃ nõ aſſidue exquiſita rõne præſentias futura, tñ ratæ præſensiones multo
plures futurę ſint irritis p̃ſensionibus: qua in re & alter altero peritior eſt in cuiuslibet rei p̃ſensio
ne. Nunq̃.n. hallucinari, ſupra captũ hominis eſt: ſed q̃ minime oberrare, ſolius Artificis eſt. Sed,
cum magna vel ea in re diuerſitas habeat̃,eo,qui decies præſentiendo,oberrat ſemel,multo melior
eſt,qui vicies prædicendo,oberrat ſemel: ipſo vero hoc,rurſus melior is eſt,qui centies præſentien
do oberrat ſemel: quemadmodum rurſus,q̃ is ipſe,melior eſt,qui ducenties præſentiendo, oberrat
ſemel. Igit̃ non recte nos interrogant Empirici,vtrum theoremata, quæ magna ex parte eueniãt,
adiectione

A adiectione rõnis intranſducibilia ac perpetua faciamus: deinde non valentes indicare, exiſtimant
coarguiſſe,tanq̃ ex ſuperabundanti rõnem adijcientes. Nam,ſi non perpetuo,certe ſæpius,q̃ illi,ſi
nem artis conſequimur,quemadmodum præſentiendo futura in ægris,ita ẽt illis medendo.

24 *Expetere vero oportet Nullius Nomen morbi, ſi non hoc loco Perſcriptum ſit: Omnes enim, qui Tẽporibus prædictis Iudicentur, his ipſis Agnoſcas ſignis, Licebit.*

Id mihi vr̃ adieciſſe in calce libri, quia de morbis acutis,& alijs, quicunq; ex his fiũt, hoc libro do
ctrinam feciſſe dixit. Itaq; cõmemorans, vt permulta ſigna à ſe prodita, tũ bona, tũ ẽt mala, ſimplr
dicta de cunctis in cõe morbis ſint, pauca vero de quibuſdã definitis, hoc in animũ ẽt nobis reuo-
cauit, adijciens nihil eſſe per ſermonem omiſſum: quod forſitan nos falſum exiſtimauiſſemus, qm̃
quorundã habuit mentionẽ nominatim, aliorum non: id.n. hoc indicat non temere à ſe factũ, nec
ſine aliqua cã. Sed, qm̃ p̃ter alios quidã morbi peculiari doctrina egebant, ob eã rem eorũ mentio-
nẽ habuit ſeorſum: omnes alij omiſſi, ſub cõibus ſignis collocant̃. In primis ab eo perſcriptũ, quẽ
appellant vultum νεκρώδη, i. exitioſum, in oĩ morbo acuto, exitioſum vere dictum eſt. Pari ratione
quæcunq; de accubitu ſcripſit, aut reſpiratione, aut ſomno, aut inſomnia, aut alijs, quæcunq; cõia
B ſunt omnium, qui prædictis tpibus iudicent̃. Non enim de diutinis commentarium eſt, ſed (vt ipſe
dixit) de acutis,& alijs, qui ex illis fiant: quorum tempus ipſe ẽt indicauit, in quibuſdam vigeſi-
mum diem, in quibuſdam quadrageſimum, aut ſexageſimum, terminum ponens.

EX GALENI LIBRIS

DE DIGNOTIONE EX INSOMNIIS

Auguſtino Gadaldino interprete.

C

INſomnium vero corporis affectionem nobis indicat. Nam, ſi quis in ſomnis Incendium videat, à flaua bile vexat̃: ſi Fumum vel Caliginem vel profundas Tenebras, ab atra bile: Imber vero frigidam humiditatẽ abundare indicat: Nix & Glacies & Grando, pituitã frigidã. Sanè & tẽpori & nutrimento ſumpto mentẽ oportet adhibere. Nã, qui Niue cõ ſpergi ſibi vr̃, ſi in acceſſionis iuaſione, quæ cum rigore vel horrore vel perfrigeratione fiat, hoc imaginatus fuerit, tempori plus, non corporis affectioni, tribuendum eſt: ſi in declinatione tale inſomnium viderit, fir miorem nobis indicationem exhibebit frigiditatis exuperantiũ humo rum: adhucq; ẽt magis, ſi nihil ex pituitoſis edulijs comederit, quibus ĩ ventriculo contentis talis quædam imaginatio fieri contingit, quamuis, quæ in toto corpore eſt affectio, ſimilis non exiſtat. Sed, qm̃ in ſomnis non ex corporis affectionibus ſolum, ſed & ex iſis, quæ quotidie agere ſolemus, & ex iſis ẽt qñq;, quæ cogitauimus, anima imaginat̃, ac ſanè ẽt quædã diuinatorie præſagit (nam & hoc experientia confirmat̃) difficilis certe efficit dignotio corporis D ex inſomniis è corpore excitatis. Si.n. ab iſis duntaxat, quæ quotidie agimus vel cogitamus, oporte ret ipſum diſcernere, nihil vtiq; difficultatis eſſet, q̃cunq; nec acta nec cogitata ſunt, ea cenſere ex corpore excitari: at, qm̃ ẽt diuinatoria quædam eſſe cõcedimus, qũo hæc ab iſis, quæ ex corpore excitantur, diſcernant̃, haud facile dici poteſt. Conſpexerat.n. quidam alterum Crus ſibi lapideum euaſiſſe, iudicarantq; plerique, qui in hiſce rebus periti habebant̃, ad ſeruos inſomnium hoc pertine re: at ille eo crure reſolutus eſt, cum nemo id noſtrum expectaſſet. Palæſtritam item, qui in Sãgui nis Ciſterna ſtare, ac vix eam ſupereminere ſibi videbat̃, copiam ſanguinis habere, euacuationeq; indigere coniecimus. Nõ nulli vero cũ iudicatorie ſudaturi eſſent, in Calidarum aquarum Ciſter nis lauari natareq; arbitrabantur. Ita quoq; imaginatio Bibendi citra expletionem, admodum ſi-tientibus: quẽadmodum inſaturabiliter Comedendi, eſurientibus: Venere vtendi, ſemine repletis accidit. Vr̃.n. in ſomnis anima in corporis profundum ingreſſa, & ab externis ſenſilibus digreſ ſa, affectionem, quæ in corpore eſt ſentire: atq; eorum omnium, quæ appetit, tanq̃ iam præſentiũ, viſa concipere. Et, ſi hæc ita habẽt, nihil ſanè mirũ fuerit, ſi, cũ animalis facultas ab humorũ copia grauata vexat̃, homines vix ſe ipſos mouere, ac onera quædã ferre, per ſomnũ imaginent̃: Ecõtra vero, cum leuis ſuperfluitatibusq; vacãs affectio corporis ſit, ſi, qui ita ſunt affecti, ſe vel volare vel velociſſime currere; per inſomnium videant: cum animæ viſa corporis affectionibus ſemper aſſimi-

assimilentur: ita vt etiam, qui affecti sunt, graueolentia vel beneolentia percipere videantur. Qui E enim in Stercore & Cœno se versari imaginantur, vel humores prauos graueolentesq; & putrefactos in se habent, vel copiã stercoris in intestinis contenti: qui aũt contra, quàm hi, sunt affecti, ac in locis beneolentibus versari se credunt, contrariam habere in corpore affectionem est censendum. Quæ igitur laborantes in insomnijs vident, seq; agere arbitrantur, sæpe hæc nobis humorum tum defectus, tum excessus, tum qualitates coindicabunt.

F

GALENI DE PRAECOGNITIONE
LIBER AD POSTHVMVM

Iu. Martiano Rota interprete.

Ex Vltima interpretis Recognitione.

ARGVMENTVM LIBRI

Medicum posse, Quid singulis Aegris Euenturum sit, Prædicere.

Quales Medicos Galenus offenderit, cum Romam Primo se contulit. CAP. 1. G

IVlgares medicos Posthume audiamus, q̃ singulis in morbis euentura sunt ægrotantibus, p̃cognoscere nõ possumus. Nã, ex quo numerus eorũ, qui videri potius, q̃ esse, volunt, non solũ in medicina, verũ in alijs ẽt artibus maior esse cœpit, neglecta sunt, q̃ in disciplinis erãt pulcherrima, dataq; est opera, vt ea dicant & fiant, quibus vulgi gratiã ineant, & ab eis approbent: dico aũt, quibusuis adulari, quotidie salutare, diuites per vrbẽ comitari, principes domũ reducere, in conuiuijs discumbere, atq; in eis tũ ministrare, tũ iocos & facetias referre. Quidã vero non hęc mõ faciunt, sed pretioso quoq; vestitũ & anulorũ ornatu, magnoq; subsequentiũ comitatu, & argentea specillorũ suppellectile, populo persuadent se dignos esse, qui beati & amabiles ab oĩbus habeant. Atq;, cũ partim illecebris, partim ostẽtatione iudicium illorũ, qui res vere dijudicare nesciunt, perstringant, multa (vt ipsi quidẽ putant) bona consequunt: vt aũt ipse sentio, veris omissis falsa bona arripiunt: Et, tales cum sint, in cæteris quoq; medicinæ præcepta transgrediunt: q̃ minimo ẽt tpe cũ se docturos polliceant, magnũ disci pulorũ numerũ contrahunt, per quos plurimum ipsi possunt in vrbibus, in quibus diuersant. Ve H rũ hac tempestate alias artes hæc sola calamitas afflixit, medicinam vero permultæ atq; diuersę, quarum vnã propalare decreui, ad eos medicos pertinentẽ, qui plurimũ à me dissident. Cum aliquis medicus eorũ, qui legitime medicinã didicere, vel deliriũ, vel rigorẽ, vel profundum somnum, vel sanguinis fluxum, vel secus aures aliquo ue alio in mẽbro abscessum, vomitũ, sudorẽ, alui cõmotionem, animi defectum, deniq; aliud aliquid eiusmodi in ægrotantibus futurũ prædicit, imperitis hominibus talia audire non consuetis, portentum ac monstrum id esse videt: tantumq; absunt, vt eũ mirent, qui illa prædixit, vt bene ẽt cũ ipso agat, si deceptor ab eis nõ habeat. Ex his tã aliquot, qui præcognoscendi scientiã haberi posse non negant, statim & ipsum, qui prædixit, & cæteros medicos percontantur, priscorum'ne eiusmodi inuentum sit, an ipsius solummodo, qui prædixit. Hic medicos quidem cæteros, vel vt suam imperitiam occultent, vel fortasse quia sic aliqui existimant, præsciendi facultatem ab antiquorum nemine traditam aut conscriptam respondere necesse est, eumq;, qui tales res euenturas dixit, deceptorem esse: Illum vero, qui prędixit, partim medicorum, qui adsunt, reuerentia, partim ne in eorum odium incidat, non audeat, oportet, dicere præcognoscendi artem ab antiquorum multis, & in primis ab Hippocrate, qui nobis bonorũ omniũ auctor extitit, conscriptam esse, multoq; minus se eius artis inuentorem asserere: nanque & mentiretur, si quis

A quis hoc pacto responderet, & in odium medicorum lõge maius incideret. Igitur tã ancipiti hic interrogatione impetitus, dum inter consultandum, quid respondeat, semper moratur, arguet, opinor, de se impostura suspicionem, & demum in se omnium inuidiam concitat, adeo vt inlidijs petatur, clam primum veneno, palàm deinde calumnijs: id quod Quinto contigit, qui, licet oẽs sui temporis medicos excelleret, vrbe tñ eiectus est, tanquã ægrotantes necaret. Necesse est igit eũ, qui medicinam exercet, quemadmodum philosopho conuenit, & Aesculapij successorẽ decet, è duobus alterum subeat, vel, vt Quintus, Roma pulsus eximiam præsensionis suę mercedem reportet: vel dolis circumuentus, & aperte quidem, si paulo timidior fuerit, dum alia excusat, alia formidat, lepori vitam similem degat, semper in timore atq; in expectatione alicuius mali constitutus: quibus & illud interim accedet, q̃ delusoris de se suspicionem augebit. Quòd si audacior aliquanto cõ trauenire, & solus aduersus tam improbos, tot fraudibus assuetos homines altercari velit, eruditio ne disciplinisq; fretus, sed talium improbitatum nescius, duorum alterum rursus eueniet, vel vt ab eis arctius deuinctus in posterum peragat, quicquid illis libuerit: vel, si vlterius adhuc obsistere & concertare pergat, bona fortuna vsus, non possit euitare, quin assidue pessimo omnium dissidij genere vexetur, quod ciuile bellum nominant. Id igitur contingat, oportet, in multis eorum, qui
B disciplinis ita, sicuti diximus, imbuti fuerint, & in cæteris veritatem per se ipsam syncere, & non alterius alicuius rei gratia, consectati: Quos monitos volumus, vt, quando suorum temporum improbitatem semel experti fuerint, agnouerintq; manifeste se nullam vtilitatem hominibus allaturos, ab hac se hominum fæce subducant, ac veluti ex aliqua magna tempestate & ventorum procellis, in aliquem tranquillitatis portum concedant. Eiusmodi quippe viri, quamuis ignoti vulgo sint, summo tamen rerum opifici Deo noti primum & amici sunt: deinde optimis etiam quibuscunque hominibus, qui vitam tranquille degant, cogniti fiunt: permittantq;, vt in existimatione sint improbi apud vulgares. Horum autem omnium malorum in causa sunt diuites atque ciuitatum principes, qui corporis oblectationibus dediti, cum voluptates virtutibus antepoſuerint, nihil pendunt eos, qui pulchri quippiam edidicerunt, & id alijs explicare nouerunt. Diuites enim, cum se totos voluptatibus abdicarint, voluptatum artifices ditant, admirantur, & eò vsque extollunt, vt histrionum & aurigarum simulachra secus deorum imagines etiam collocarint: disciplinarum vero peritos tanti faciunt, quantum indigent eorum opera. Neque enim, quid singulis artibus pulchri boniq; insit, animaduertunt, neque, vt eas accurate discant, tolerare possunt: verum
C Geometria & Arithmetica tantum vtuntur, quantum extruendis ædibus, & computandis expensis conducit: Astrologia vero & diuinatione, quantum ad præuidendum faciat, quorum hæredes esse debeant: item & Musica, quantum ad oblectandum aures sufficiat: quæ vero has omnes artes constituit Demonstrandi facultas, curæ ipsis non est, nisi quatenus dicendi studium quosdam adigit cauillandi peritiam discere: nam artium omnium parentem Philosophiam non modo non audiunt, sed reliquis etiam omnibus disciplinis deteriorem arbitrantur: cui operam dare, non absurdius esse putant, quàm si quis granum milij perforare velit. Hi sunt, & qui medicinæ vsum solummodo respiciunt, non tamen recte, sed, vt inquit Plato in Gorgia, sicut pueri vel imprudentes homines: à quibus si iudicaretur, quis nam potior esset, medicus, an coquus, non minimum præstare coquus medico censeretur.

Quo modo Galenus Duas Quartanas Eudemo prædixerit, & Vnam statim à Prima inuasione Cognouerit. CAP. 2.

HOrum ego ignarus, quo tempore Romam primum veni, neq; tale quippiam suspicans, nõ verbis modo, quid ægris euenturum esset, prædicebam: sed etiam, quid opus esset factu, vt sanarentur, libere commonstrabam: donec ad id peruẽtum est, quod tu scis Posthume, qui vnus Eudemo peripatetico à principio morbi vsque in finem astitisti. Cœpit enim Eudemum quodam
D die, posteaq; lotus fuerat, quædam pulsus inæqualitas vexare, & ab hora octaua horror: ob quæ sine cœna philosophus eo die manere coactus est. Postridie sibi cauẽs ab omni victus errore, tutius esse iudicauit, si octauam horam sine cibo transgrederetur. Vt autem neque eo tempore molestiã vllam sensit, cum iam vsque ad horam nonam & amplius incœnatus perseueraſſet, ablutus postea modicum cœnauit: neque, dum hæc faceret, vllam in corpore sensit commotionem. Tertio die nos quidem, vt solitus erat, conuenit: securitatis tamen gratia visum est ipsi illa quoque die suspectam horam sine cibo præterire: quamobrem transacta nona lotus cibum abũdanter sumpsit, molesti quippiam amplius sibi non superuenturum existimans. Quarto die, vbi nos conuenisset, iturus ad balneum, ridens & ad te simul respicies, An'ne, inquit, & hoc die, qui quartus est, tutius erit octauam horam transgredi, an ad lauandum modo concedere? Hic tu, cum nihil mali superuenturum opinareris, vt lauatum abiret, iussisti: idem & cæteri, quotquot aderant, medici præceperũt. Solus ego tacebam: percontatusq; ab eo, cur tacerem, respondi eum diem mihi suspicione vacuũ prorsus non videri, q̃ primo die, quo me tangere pulsum iusserat, quartani circuitus initium extitisse nobis apparuisset: me tamen, q̃ antea nunquam eius naturalem pulsum nouerim, quo ignorato fieri non potest, vt exiguæ eius mutationes præter naturam agnoscantur, certi nihil pronunciare: neque plus aliquid, quod consulerem, habere, quã tũc obortam nobis quartani circuitus suspicionem.

ſpicionem. Lauit igitur ſe leniter, & cibum ſobrie ſumpſit: tum ex me circa veſperam accerſito, &, E vt rurſus pulſum tangerem, iuſſo, eadem, quæ ante ablutionem audiuit, confidentius ēt, q̄ tūc, expoſita: Quam ob rem Eudemus decreuit diem à primo ſeptimū, ab eo aūt quartum, deinceps venturum diligentius obſeruare. Domi itaq; præſtituto die manens lauit ſe, & cibum accepit, multis, vt noſti, ſine febre ipſum eſſe prorſus affirmantibus: ego vero tibi interroganti (nam & huiuſce proculdubio recordaris) quid fore ſuſpicarer, tunc aperui quartani cuiuſdam longiſſimi circuitus principium inſtare: quibus dictis ad balneum inde longius ſemotum me contuli, ægrotum quendam circa veſperam illic viſurus. Lotus interea cibū Eudemus aſſumpſit: nec multo poſt, toto corpore calorem percepit, quem tñ ob potum euenisſe putauit: antiquum.n. id vinum fuerat. Sequē ti die medicis conſuetis id, quod euenerat, vt putaret, expoſuit: accuſantes vero & ipſi vinū audacter, nihil mali amplius ſuperuenturum exiſtimabant. Quarto die, ex quo calorē ſenſerat, lauit ſe philoſophus, &, vt conſueuerat, cœnauit: verum febrire paulo poſt aperte iam incipiens, credidit demum quartanæ periodum illud eſſe, & me cœpit vnū ex eo tpe commendare, tanquam exquiſi tam pulſuum notitiam adeptum: ſuperioribus nanq; temporibus philoſophiæ ſolummodo peritum me arbitratus fuerat, medicinam q̄q; in tranſcurſu tantummodo attigiſſe: non.n. nouerat patri nos ad philoſophiam ducturo, per euidens Somnium iniūctum fuiſſe, vt medicina quoq; inſtrue F remur, opinor, non tanq̄ ſcientia in tranſcurſu attingenda. Sed miſſa iſtæc faciamus, & ad illa reuertamur, quæ tunc mihi in Eudemo cōtigere. Nam ſorte poſtea quadam euenit, ſicut & ipſe ſcis, vt aliū, qui circa principium autumni acuta ægritudine laborarat, & ex morbo conualeſcens hora quinta febricitare denuo cœperat, inuiſerim: teq; præſente quartani circuitus inuaſionē eā eſſe plane dixerim, vt quæ pro febris conditione, quarto die rediſſet. Hoc Eudemus cum ex te accepiſſet, magis adhuc inductus eſt, vt mihi fidem adhiberet: qui, q̄n febris exacerbatio maior ī dies effecta fuerat, optimos quoſq; vrbis medicos conuocauit, vt conſultarēt, quo pacto morbus is ſanari poſſet. Vltro tunc ipſe abfui, verbis nolens cum illis contendere. Viſum eſt autem celeberrimis quibuſq;, vt eo die, quo expectabatur acceſſio quartanæ, primo mane theriacam biberet. Abſceſſerāt omnes, vt ſcis, cum te præſente percontatus eſt Eudemus, quid nam ex vſu theriacę ſperarem. Cui ego nil dubitans (ſcis.n. & hoc) reſpondi non modo quicquam illi medicinam profuturam, ſed febrem duplicaturam. Sciſcitanti cām, cur ita reſpondiſſem, ſubiunxi morbum adhuc crudū eſſe, theriacam vero humores cum malos tum crudos in principio præſertim hyemis agitare quidem, nō tamen exacto concoquere aut reſoluere poſſe. Hæc nos tum Eudemo prædiximus. Sequenti die primo mane, cum non dum ego aduenissem, conueniunt medici, ſeniq; theriacam exhibent ve- G renti, quæ ex me audierat, ipſis exponere, intuentiq; medicos, quotquot aduenerant, enixe promittentes oblatam medicinam non parum profuturam. Cæterum, eadem met hora cum febris inuaſiſſet, interdum dicebant vſu venire, vt, qui primo theriacam biberint, morbum ſentiāt commoueri, ac ceu vectibus extrudi, ſed, ſi quis denuo, quo die expectaretur quartanæ acceſſio, medicamē tum mane biberit, prorſus à morbo liberatum iri. His dictis illi bene ſperantes abierūt. Cæterum febris non expectato ſequentis acceſſionis tempore, poſtridie hora octaua ex improuiſo ſenē inuaſit, vehementior multo, quā pridie fuerat. Quā ob rem medicis poſtero, vt ſcis, mane conuenientibus viſum eſt denuo theriacam exhibere: quam cum exhibuiſſent eo die, qui primo paroxyſmo reſpondebat, abierunt. Verum & vna acceſſio primæ correſpondens, & altera illi, quæ ſuperuenerat, ſimilis, philoſophum vexauit. Quocirca veſperi me percontatus eſt Eudemus, quid nam fore expectarem. Cui ego, vt ſcis, explorato priùs arteriarum motu, nihil me certi, quod reſponderem, tunc habere dixi, ſed mane forſitan habiturum, ſi, quod noctu minxeris, inſpexero: quod & factū eſt, nam ſub ortum Solis accedens matulam inſpexi, &, ſi quid interim meieret, ſeruaretur, iuſſi, me enim hora quarta rediturum. Reuerſus igitur, vrinis inſpectis, pulſuq; diligenter examinato, tertiam quartanæ acceſſionem hora conſueta affore dixi, atq; diſceſſi. Paulo poſt Eudemum viſuri H acceſſerunt Sergius, & Paulus, qui non multo poſt Vrbanus Prætor creatus eſt, item Flauius vir conſularis & ipſe, qui Ariſtotelicæ philoſophiæ operam dederat, ſicut & Paulus: quibus omnia, q̄ prædixeram, cum Eudemus expoſuiſſet, ſupereſt, inquit, id, quod hodie dixit de ventura acceſſione, videre, nunquid aduenīet. Verum, cum & ipſa aduenisſet eadem hora, qua & cæteræ venerant, mirabatur Eudemus, & quibuſcunq; ad ſe accedentibus meas prædictiones enarrabat: erant aūt omnes fermè quotquot dignitate & eruditione in vrbe Roma præſtabant: inter quos & Boethus fuit: qui audiens me in diſſecandis corporibus ſumme peritum, mecum egit, vt ſibi quippiā de voce, deq; reſpiratione commonſtrarem, quo pacto fierent, & per quę membra. Sic itaq; me Boethus cognouit: atq; iſtud idem Paulo expoſuit: nam, poſtquam me expertus eſt, ipſum admonuit, me hortaretur, vt ſibi quoque aliquid oſtenderem, valde nanque diſſectiones inſpicere gratum fore ſibi Paulus dicebat: ſimiliter & Barbarus Imperatoris Lucij auunculus, qui in Meſopotamiā, quā vocant, expeditionem ſuſceperat, diſſectiones videre etiam ipſe affectabat, quemadmodū & Paulus: poſtremo quoq; Seuerus, qui tum conſul erat, & Ariſtotelicæ diſciplinæ operam dederat, idē cupiebat. Verum enimuero, quo pacto in diſſectionibus res ceſſerit, tibi, qui cuncta retines, commemorare paucis opus erit: ſed paulo poſt hoc faciam.

Quo

A *Quo pacto Galenus Eudemi curatione ſuſcepta, prædixit, quo die à tribus quartanis liberaretur.* CAP. 3.

AD Eudemum nunc redeo, qui, cum à tribus quartanis affligeretur, deſperatus à medicis in lecto iacebat, hyeme iam fere media. Ego, vt, quod magiſtro conueniebat, exhiberem officium, cum & ſorte quadam proximus habitarē, non poteram non obtemperare Eudemo bis me quotidie vocanti. Deridebat autē me tunc Antigenes vnus ex Quinti diſcipulis, qui cum Marino verſatus etiam fuerat, & inter medicos primū locum tenere credebatur, cum potentiores oēs medicaretur. Dicebat autē hiſce, qui me laudabāt, irridens: Neſcio, quid ipſi in mentem venerit: poſtmodū tamen agnoſcetis, quem laudatis, quādo videbitis Eudemum efferri. Hoc vulgaribus dicebat, & interdū ad medicos reſpiciens, ſubiūgebat: Eudemum ſexageſimum tertium annum agentem, tribus quartanis laborantē, media hyeme pollicetur ſanare Galenus? Hęc ille. Tu vero mi Poſthume, & quæ poſtea de Eudemo prædixerim, & quo pacto ipſum ſanarim, ſcio, paſſim diuulgaſti: quod inuidiæ in nos conflatæ principiū extitit. Mirabantur enim oēs cum vitæ noſtrę integritatem, tum certos artis effectus. Nam ex tribus quartanis, quę prima inceperat, eo die, quo prædixeram, cum abiiſſet, admirari oēs cœperunt. Vbi vero & de ſecundæ diſceſſu verax extiti, B multo magis obſtupuerunt: atq; idcirco de tertia ſaltem falli me, deos precabātur. Sed & illa, quo die prædixeram, cum deſiuiſſet, non ſolū in præcognoſcendo, ſed etiam in ſanādo, haud paruum nomen adeptus ſum. Quam ob rem Antigenes mihi ſe prę pudore occultabat ob maledicta, quę in me petulanter iactauerat: itē & Martianus, cuius exiſtimatio in diſſectionibus & eo tempore maxima erat, & ſuperiori quoq; ſumma fuerat inter medicos iuniores: legebantur nanq; duo libri de diſſectionibus ab eo conſcripti. Ægre ferebat enim & ipſe ea, ob quæ dicebat Eudemus, iuſte me non ſolum laudibus cęteris anteponendum, ſed etiā ſumma veneratione proſequendum. Atq; ideo non ex medica facultate, verum ex diuinatricibus ſcietiis prędictiones meas fuiſſe mētiebatur: interrogatus q; à quibuſdam, quas nā diuinatrices ſcietias diceret, interdum augurium, interdum extiſpicium, non nunq̄ coniectatricem, aliquando mathematicam, reſpondebat. Sed re feram, quid poſtremo penes Eudemum contigit. Cum dies is aduenisſet, in quo tertiæ quartanę diſceſſum fore prædixeram, accedens Martianus ad Eudemum hora nona, non paulo, ſed multo vehementiorem præcedente acceſſione præſentem exacerbationem cū eſſe dixiſſet, abiit ſtatim, hilari vultu plane lętitiam præ ſe ferens, perinde, atq; me meę prædictionis fruſtratum iri. Interea Eudemus febrem ſentiens, qualem non dum ſenſerat, vehementē, quamuis me nō deceptum iri C cōſideret, alicuius tamen alterius medici aduentū expectabat. Cum itaq; non vnus, ſed & duo, & tres aduenisſent: obſeruabant.n. oēs, qūo prædictio noſtra cederet, optabantq; cuncti, ne ſaltē in huiuſce tertiæ quartanæ diſceſſu, ne ve in ſanādo Eudemo compos fierem: cum, inquam, plures medici aduenisſent, quid nam ipſis de ſe videretur, Eudemus cunctos interrogauit, explicarent. Audiens aūt eadē à ſingulis, quæ & Martianus reſponderat, animaduertensq; eos, vt & Martianū, hilares, exiſtimauit ipſos etiam gaudio affici, ac ſi nec, quod prædixeram, veritatē, nec febris finem conſecutura foret. quare diutius in viſendo alio quodam ægroto moratus, cum tardius ſolito ad philoſophum redirem, me ſtatim accerſitum miſit, in propinquo, ſicut dixi, habitārem, vo lēs à nobis quoq; febris magnitudinē, quā habebat, diſudicari. Vt igitur affui, ne ſedere quidem me paſſus eſt, ſed brachium porrigens, vt pulſum tangerem, iuſſit. Hoc attente facto, percunctari cœpit, quid annunciarem. Cui ego ſubridens, quid aliud, q̄ bonum? Et ille, quod bonum? inquit, id mihi ſpeciatim expone. Tū ego, ſufficit, inquā, tibi, vt, cum ſummā rei audieris, ob ea, quæ futura ſunt, lætēris. Minime vero, ſubiūxit ille, audire.n. ſigillatim quæq; deſidero. Et ego, audi igitur: Liberaberis hac nocte prorſus ab omni morboſa diſpoſitione: qua ſoluta ſymptomatū quoq; oīum, tum quę ſupuenerāt, tū quę ſupuenire debebant, ſolutio ſubſequet. Atq; hoc nobis, ſubie- D ci, naturę facultas, quæ corpus ſuū regit p pulſum modo ſignificauit: excitata.n. & cōmota eſt, vt è tuo corpore, quicquid in humoribus prauī reperiī, foras eiiciat. Tum ille, quo mō dicis, inqt, natura hęc tibi meam ſignificaſſet neq;.n. verbis id elocuta eſt: explica nobis iſta: nā et me lōge plus oībus mēdicis iſtis medicis dicta tua ſcis aſſequi. Quia, inquā, in mouendo arteriā ipſam plus extulit, q̄ vtriq; dimenſioni conueniat, quod facere ſemp aſſueuit, quoties aggredit id, quod corpus lædit, eiicere. His dictis Eudemus excepit: At, q̄n multæ ſunt vię, quas natura expellendis excrementis aperuit, nam & vomitu reiecta, & ventris profluuium, & vrinę multitudo, & ſudor plurimus, & ſanguis erūpens, & in multis cōſueta venarum ani apertio, ſubito ſępe corpus inaniunt, artis tuæ pprium opus foret expulſionis genus mihi denunciare. Tum ipſe, cum fluxurus eſt ſanguis, hæc & illa ſigna præcedunt: cū ſudor futurus eſt, illa: atq; ita ſermone pcedens, & quæ vomitum antecedunt, ſigna ſubintuli: nec nos præcipuū aliquod ſubiti per aluū fluxus decretorij indicium habere dixi. Cum igit aliorum nullum adſit, reliquū eſt, dixi, vt ſperemus p aluī pfluuium in te morbū ſolutū iri. Et ille, dialectice, ſubintulit, id, quod euenturum eſt, collegiſti. Hæc itaq; tum inter nos veſpere collocuti ſumus. Manè aūt cum acceſſiſſes, tutemet ex eudemo ſummā prędictionis meę cognouiſti: qui non, vt antea conſueuerat, ſummiſſe loquebatur, ſed ad vos oēs, qui accedebatis, amicos alta voce clamabat, vaticinari Pythiū Apollinem ęgrotātibus voluiſſe per os

Galeni,& quibus remedijs ad ſanitatẽ reuocari poſſint,& qua die perfecte liberari debeant. Quã E ob rem ego, dicebat, factam in me ſolutionem morbi (nam me iam planè ſanum arbitror) multo ante ex Galeno intelligens,& ſanitate,et prædictione iam fruor. Me ſenẽ,hyemis tpe tribus quartanis laborantem ex intempeſtiua potione theriacę,liberauit eádem ſuo tempore data: qñ reliqui medici non modo de exhibenda theriaca quicq̃ non deliberarent, verum etiam ipſum impenſe deriderent, q̃ ſenem hyemali tempore quartanis tribus afflictatum, liberatum iri putaret.

Mores exponit Eudemus Medicorum, qui tum Romæ degebant. CAP. 4.

HÆc ſimulatq; in vulgus exiere, quicunq; medicinę expertes Romę tũc erant, cõe bonum ip ſis me aduenisſe credentes oẽs lętabantur. Martianus aũt, qui nõ ſolũ medicus erat, ſed amicum ẽt ſe mihi teſtatus fuerat, vt me pridie ex arteriarum motu, quẽ illi turbulentum, non decretorium eſſe timuerãt, ſanitatem philoſopho prenũciaſſe cognouit, Eudemumq; poſtridie ad naturalem habitum redijſſe inuenit, ne verbo quidẽ me collaudare ſuſtinuit, ſed inde ſe in vicũ ſutorũ transferens, fortè mihi obuiã factus, ſalutatione, qua vti conſueuerat, omiſſa ſtatim interrogauit, legiſſem ne vnq̃ ẽm Hippocratis de prędictionibus, an eũ librum prorſus neſcirẽ. Audiensq; me cum legiſſe, videríq; mihi recte medicos aliquot affirmaſſe librũ illũ Hippocratis nõ eſſe: quę ergo, inquit, in eo ſcripta ſunt, agnoſcis: atqui et ego eadẽ ſcio, nec tũ vaticinor. Sed ad quid, ſubiun F xi, hæc abs te mihi nũc obiecta ſunt? & ille, nuper ex Eudemo admirãte cognoui, te heri veſperè, ſimul atq; pulſum attigiſſes, dixiſſe fore, vt paulo poſt aluo ſpõte ſoluta nõ amplius febriret. Hęc eo dicẽte illud modo ſubiũxi: Ab Eudemo iſta, nõ ex me audiuiſti: confeſtimq; ambiẽs, Eudemũ conueni, & illi, quę mihi à Martiano exprobrata fuerant, expoſui, medicorum, qui in vrbe Roma nomen aliquod aſſecuti fuerant, malignitatẽ admirans. Excepit ille, & non ſine ratione, reſpondit, hoc tibi contigit, ſi patrię tuę medicos hîc habitantibus conferre voluerís, qui multis de cauſis ad ſummã improbitatem deuenere: atq; eos oẽs his verbis deinceps expoſuit: Ne putes bonos viros hac in vrbe malos effici, verũ, quicũq; mali prius erant, hîc male agendi materiã nanciſcuntur, & maiús lucrũ Romę, q̃ in alijs vrbibus, faciũt. Animaduertẽtes.n. complures ſibi ſimiles ditatos, illorum facta imitantur, quę varijs de cauſis improba cũ ſint, ad ſummã improbitatẽ deuenere: hãc ego tibi, perinde atq; longo tpe eos expertus, aliqua ex parte enarrabo. Non.n. praua naturæ conditio, & lucrãdi materia ſolum auxit improbitatẽ iſtorum, qui maligni ſunt, ſed quidam etiã velut callis male agendi, per quẽ quotidie ſui ſimiles incedere vident, cuiq; illos imitando inſueſcunt. Alios inſuper habere ſuorũ ſcelerum ignaros, ad quos, ſi ab aliquo male egiſſe deprẽſi fuerint, ſe transferant (transferunt aũt ſe ad eos ſecurius, peritiores facti earũ rerũ, in quibus detecti iã ſunt) G haud parũ valet, vt nunq̃ à maleficio deſiſtãt. Nã, qui in paruis oppidis degũt, magnitudine lucri, quẽadmodum hîc, ad ſcelus non allicíunt, cognitiq; cũ oibus facile ſint, etiã ſi vel minimũ aliquid delinquant, quid agant, amplius non habent. At hîc iſtud, ab oibus non cognoſci mala, quæ ſæpe cõmittũt, malitiã ipſorum auget. Ignaros.n. improuiſi aggrediunt, ſimplices præſertim, qui ſoler tia carẽtes ipſos remordere nequeunt, velut ipſi ſeſe mordent, ſi in re quapiam ẽt minima lędant. Ergo, vt apud nos ſibi latrones parcunt, et in facięda iniuria, mutuo cõueniunt, ita medici Romę nunc habitãtes faciunt, hocq; ſolo à latronibus differunt, q̃ in vrbibus, non in mõtibus inſidiant. Atqui, inquã ego, meũ antea propoſitũ Eudeme ſępius audiuiſti. Nã, ſimulatq; patriam meã excitata ſeditio infeſtare deſierit, ſtatim ex hac vrbe diſcedere me videbis, & pauco hîc amplius tempore morari, quo me citius ab hac hoium peſte expediam. At neſciunt, ſubiecit ille, hoc abs te decretũ eſſe: vel, ſi ſciunt, vt ipſi mentiũtur, mentiri quoq; ſic alios opinant. Nã, vt ipſi, partim quia pauperes, & indocti ſunt, partim quia, ſicut paulo ante dicebã, ſi qd mali perpetrauerint, agnoſcũtur, in patria ſua medicinam exercere nequeuntes, in hanc vrbem veniunt, ſic & alios ea de cauſa Romã aduenisſe credunt, nec prius receſſuros arbitrant, q̃ pecuniam aceruarint. Ac licet à cõciuibus tuis, & genus tuũ, & opes audiant, nec ex egenis vnũ te eſſe quẽpiam intelligant, abs te tamẽ H iſta ſubornari contendunt, quo facilius eos, qui honeſta hæc de te audiunt, decipias: nam, quæ ipſi fecerunt, alios quoq; facere cenſent. Hęc & alia huiuſmodi cũ Eudemus narraret, ſubiungeretq; fore, vt, ſi me improbitate ſua lædere nequiuerint, ad venenum cõfugiant: Iuuenem.n. quendam ab eis, quemadmodum & ego medicæ artis opera prudenter exercentem, qui annis ante iam decem in hãc vrbem venerat, cum duobus famulis, quos ſecum adduxerat, veneno ſublatum fuiſſe: Gratias, dixi, magiſter ingentes tibi habeo, qui mihi vniuerſa iſtorum ſcelera patefeciſti: nam ego me ipſis congrediens tutum ſeruabo, eorumq; imperitia patefacta ex hac maxime, & populoſiſſima vrbe in exiguum, & infrequens oppidum migrabo, in quo quiſq; alium cognoſcit, & quibus parentibus ortus ſit, quantumq; doctrinæ, atq; opum habeat, & quo modo viuat. Nam & hic enutritus iſtorum ignorantiam, malitiam ve redarguere nunq̃ ſtuduí. Verum de hoc ſatis.

Deſtitutos Alios ægros ad Sanitatem reuocauit Galenus: &, quibus Inſtrumentis Vox fiat, per anatomen demonſtrauit. CAP. 5.

AD eum iuuenem redeo, de quo ſuperius mentionem feci, cuiq; ſtatim primo die, quo febrire cœpit, accerſitus dixi quartanę febris in ſultum eſſe: hunc etiã & ſanandum ſuſcepi, & ſuſceptum ſanaui: ſtatam morbi ſolutionem, ſicut in Eudemo fecerã, præfatus. Accitus quoq; abs te, familiarem

A familiarem quendam Charilampi cubicularij, neruorum vulnere laborantem, curaui: quẽ nemo illorum, qui Imperatoris aulam frequentant, ad ſanitatem reuocare ſcierat. Poſt hunc Demadem rhetorem in vico ſutorio habitantem, cuius morbum celebres quiq; aulæ medici non modo non agnouerant, ſed alijs etiam, quàm conueniret, remedijs curare nitebantur, ſanaui: cum intra paucos dies exacte prænouiſſem ægritudinem illam è diuturnis vnam eſſe. Æſtas deinde ſubſecuta cum aduenisſet, & in Romanis principibus prædictiones & curas magna laude dignas peregiſſem, magna de me tunc, vt ſcis, apud omnes opinio fuit: noſtrumq; nomen in dies celebrius effectum eſt: creuitq;, ſimul gloria noſtra, & eorum inuidia, qui ſe Romæ aliquid eſſe opinabantur: mihiq;, perinde atque omni ex parte ſuperati, detrahebant, hucq; & illuc per vrbem ventitantes varia diuulgabãt, alius caſu me quempiam ſanaſſe, periculoſoq; admodum curationis genere vti: alius diuinatrici peritia nõ arte medica, quid in morbis futurum eſſet, me prędicere. Incidit poſtmodum & ea altercatio, quæ mihi cum ſtoicis fuit & peripateticis à Boetho cõuocatis: & id, quod in vxore luſti contigit, quam nulla corporis offenſa tabeſcentem non ſolum amare, ſed etiam, quẽ amaret, deprehendi: verum, quo pacto id compererim, paulo poſt explicabo. Priusenim commemoremus altercationem illam, quam cum ſtoicis & peripateticis habui, multis alijs præter ſtoicos B & peripateticos tam medicis, quam philoſophis aſtantibus. Exponam autem, vnde inceperit, vt, ſi cuipiam alteri, quæ nunc à me conſcribuntur, impertiri voluerís, is, vbi earum rerum notitia dignus videatur, rerum geſtarum ſequelam intelligat, ne ſemper occupatus ſis in recenſendis, quæcunq; à nobis geſta ſunt in medicandis ægris, in diſſecandis corporibus, & hiſce explicandis, quibus interim philoſophorum & medicorum inuidiam refellebam. Nam ab eis laceſſitus in hoc certamen deueni, Homeri præceptum ſecutus: inquit enim, Hunc punire virum, primus qui ſuſtulit » arma. Congreſſus hic igitur initium tale habuit. Flauius Boethus vir cõſularis, quem & tu noſti, quàm elegans & ſtudioſus vir eſſet, Alexandro Damaſceno præceptore vtebatur: qui, tametſi Platonis etiam philoſophiam ſciret, in Ariſtotelem tamen propenſior erat. Is igitur, poſtquam à me obtinuit, vt diſſectione facta ſe docerem, quo modo vox & reſpiratio fiat, hœdos & porcos ad id negocium quàm plurimos promptos habuit: nam ſimijs non opus eſſe monueram, cum hac in parte ſimilem cæteris animantibus corporis ſtructuram habeant, aptioraq; ſint animalia, quæ vocem magnam ædunt, hiſce, quæ paruam emittunt, ad exhibendas demõſtratiuas aſſumptiones, ex quibus propoſitæ quæſtionis fides aſtrueretur. Aderant autem futuræ per diſſectionem oſtenſioni cum alij plures, tum Adrianus rhetor, qui non dum publice docere cœperat, ſed adhuc cũ Boe C tho verſabatur: item Demetrius Alexandrinus, qui Fauorino ſocius fuerat, & ſingulis diebus publice de quacunque re propoſita diſceptabat, quo modo & Fauorinus cõſueuerat. Hîc, antequàm diſſecare inciperem, cum dixiſſem me ſolum, quæ ex diſſectionibus aſpici poſſent, oſtenſurum, ſperaturum autem, vt, quæ ex ipſis concluderentur, non me tantum, ſed omnibus etiam alijs, doctor Alexander præſtantius eſſet collecturus, alij quidem omnes ea verba, ceu mitia, exceperunt: qui vero Alexandrum honorabant, abſque concertatione quoq; vniuerſam rei, de qua dubitabatur, naturam excutere ipſum hortabantur. Scis enim, vt Alexandrum omnes præ omnibus hoc vitio laborantem agnoſcerent, ſicut & tunc aperte ſignificauit. Nam promittente me neruos quoſdam oſtenſurum minutos & capillorũ inſtar ſubtiliſſimos, partim è dextro, partim è ſiniſtro latere muſculis gutturis immiſſos, quibus vel interceptis laqueo, vel cultro abſciſis, vocis impotens animal redditur, nihil alioqui, quin & viuat & cætera peragat, impeditum: Alexander interpellans, antequàm id aggreſſus oſtenderem, Si prius, inquit, tibi conceſſum fuerit nos ſenſibus noſtris credere oportere. Ego vero hæc audiens, relictis omnibus abij, hoc vnum ſubijciens, Quàm me mea fefellit opinio: non enim ad rudes pyrrhonios venturum me putaram. Vt autem abij, cæteri ſanè omnes Alexandrum damnabant, Adrianus autem & Demetrius, qui Alexandro ſemper in diſcepta D tionibus infenſi erant, opportunam admodum eum increpandi occaſionem habuere. Hęc ad aures aliorum quoque eruditorum peruenerunt, quotquot in vrbe Romana tum erant: vehementerq; eſt ab omnibus Alexander reprehenſus: decreueruntq; Seuerus, Paulus, & Barbarus, vt ſe præſentibus diſſectionem hanc facerem conuocatis omnibus & medicis, & philoſophis, qui nomen aliquod haberent. Cum itaque diebus multis conueniſſemus: & ego & inſpirationem dilatato, & expirationem conſtricto pectore, fieri monſtraſſem: muſculoſq; oſtendiſſem, à quibus pectus extenditur: & præterea neruos, qui ad muſculos perueniunt, à dorſi medulla naſci: vtq; ſine vi foras ſpiritus egrediens, ſine ſtrepitu expirationem committat: violenter autem exiens, eam expirationem faciat, quæ & cum ſonitu fit, & exufflatio nominatur: cumq; rurſus oſtendiſſem hanc ſolam exufflationem, à ſummi gutturis cartilaginibus inter exeũdum verberatam, vocem formare, ſuiſq; muſculis ſummum guttur moueri, & neruos ad muſculos pertingentes, ſi male afficiantur, vocis impotentes reddere: omnibus, quotquot inter demonſtrandum mihi contradicębant, redargutis: rogauit me Boethus, vt harum rerum ſibi copiam facerem: quod & feci. Nam miſſis ab eo aliquot, qui notis excipiendo, celerrime ſcribere conſueuerant, omnia, & quæ dicta, & quæ demonſtrata fuerant, rurſus expoſui, non aduertens hæc eum multis impertiturum: Quanq̃ Poſthume hactenus ſcriptis illis contradicere auſus eſt nemo, & tamen anni iam quindecim interceſſe

runt: ac, quamuis multi contradicere tum deliberarint, quò tantum, opinor, contradixisse nobis E dicerentur, nemo tamen vnquam scripta sua eruditorum hominum iudicio subijcere voluit. Atque de his satis.

Quo pacto Mulieris Amorem & Serui Solicitudinem Galenus ex Pulsu inuestigauit. CAP. 6.

REstat, vt, quod tibi superius pollicitus sum, deinceps subijciam: hoc enim præsenti sermoni compellor adijcere, præsertim cum non nulli medici, qui sibi plurimum scire videntur, exponentes, quo mõ Erasistratus amari nouercam à priuigno cognouerit, & si pulsum arteriarũ iuuenis amatorie pulsantiũ Erasistratum deprehendisse scribant, non tñ id ẽt ex pulsibus inuentum es se fateri volunt, patris eã vxorem fuisse. Ego, tametsi, qua ratione Erasistratus id nouerit, dicere ti bi non possim, quo pacto tñ mulieris amorẽ ipse deprehenderim, cõmemorare valeo. Vocatus, vt inspicerẽ fœminã, noctu vigilantẽ, & ex vna iacẽdi figura in aliã crebro se transferentẽ, vt ipsam sine febre reperi, percontatus sum, quæcunq; sigillatim illi contigisse poterant, ob quæ vigilias eue nire scimus. Illa aũt vix & interdũ nihil respondebat, perinde atq; frustra se iterrogari significaret: demũ auersa stragulis adductis se totã operuit, & quodam paruo velo supra caput adducto in mo rem eorum, qui dormire volunt, cubare cœpit. Id videns discessi, duorũ alterũ mecũ ipse colligẽs, vel atræ bilis vitio mulierem animi deiectionẽ pati, vel rei, quam fateri nollet, mœstitia laborare: F quam ob rem postero die cuncta diligentius obseruare proposui. Cum itaq; accessissem, ex ancilla, quæ ipsi assistebat, cõperi hien non posse, vt tunc ægrã dominã viserem: abij igitur, & deinde rediens, vt idẽ denuo comperi, tertio reuersus sum: sed & tum ancilla renunciante, vt discederẽ (nolle.n. tunc herã vexari, nam simulatq; secundo recessissem, abluisse se illam, & solitum cibũ sumpsisse) discessi: & sequenti die rediens, solus cum ancilla varijs de rebus diu collocutus, aperte mœstitia quapiã dominã laborare cognoui, quã casu postea reperi, opinor, quo modo Erasistrato quoq; obtigit. Nã, cũ prius noscerem nulla corporis parte mulierẽ afflictari, verũ animi molestia tm qua piam perturbari, contigit, vt, quo tpe fœminã inspicerem, istud ipsum, quod esse suspicabar, mihi confirmareẽ: Nam quidã, tum è theatro cũ venissem, narrassetq; se Pyladem saltantem conspexisse, statim mulieris vultus & faciei color immutatus est: quod cũ viderẽ, brachio manũ statim admoui, pulsumq; subito varijs modis agitatum inueni, id quod animi perturbati indiciũ est: talẽ.n. pul sum, & qui de re aliqua certãt, habere solent. Quocirca sequenti die cuipiã ex ijs, qui me sequeban tur, præcepi, vt, cũ ad mulierẽ venissem, me parum post subsequereẽ, & nunciaret Morphũ eo die saltasse: quod cũ fecisset, nullam in pulsu mutationẽ obseruaui. Sequẽti die quoq;, cũ iussissem, vt idẽ annunciaret histrionẽ, qui ex tribus reliquus erat, saltasse, silr pulsus nõ se mutauit. Quarto die, G cum ad multã noctẽ de industria expectassem, vbi renunciatũ esset Pyladẽ saltasse, diligenter anno taui pulsum varijs modis subsultasse: atq; ita mulierem Pyladis amore captã deprehendi: quod se cutis ẽt diebus attentius obseruatum, me in opinione adhuc magis confirmauit. Ad hunc modũ & alterius cuiuspiã diuitis seruus atriensis mihi cognitus est simili morbo laborare. Nam, cũ mœstitia afficereẽ ex eo, quia rõnem pecuniarum, quas administrauerat, redditurus esset, summæq; nõ parum deesse sciret, præ mœrore vigilabat: animumq; despondens tabescebat. Prius itaque illius domino senem seruum nullo corporis morbo laborare asserui: deinde, vt animaduerteret, monui, atriensem propterea timere, quia rõnẽ eorũ, quæ administrarat, expostulaturus esset, tristitiaq; ipsum idcirco angi, scientẽ haud parum deesse. Vt igit me bene coniectasse dominus respõdit, maio ris notitiæ gratia consului, vt atriensi diceret, se id tm argenti, quod haberet, repetisse, ne commis sa alteri seruo, quẽ non dũ expertus esset, domestica gubernatione, hic inexpectata morte periret: nam ab eo postea rõnes exposcere non oportere. Vt aũt dñs hæc ei exposuit, credẽs se administra tionis suæ rõnes non redditurũ, atq; idcirco tristitiam animo deponens, pristinum corporis habi tum tertio die recepit. Quid igit medicos fefellit, qui ante me seruũ hunc & mulierẽ inspexerãt? nam hæc vulgari prudentia reperiunt, ẽt si quis exiguã medicinæ scientiam adeptus sit: Arbitror, H quia nesciunt, quid ab animo perturbato corpus pati soleat: fortasse vero nec à concertationibus & pauoribus animũ ex improuiso turbantibus immutari pulsum intelligunt: quod cũ sciret Era sistratus, & esset eadẽ domus iuuenis ægrotantis, & dilectæ fœminę, facilius, q̃ ego, amorem deprehendere potuit, cũ frequentius æger amatã intueretur, & non pluribus interiectis diebus, quẽ admodum nostra mulier neq; tum denicq; viso Pylade, sed nominato solũ, turbareẽ. Nugæ sunt igitur, quod aiunt aliqui pulsum amatorie moueri, eorũ, q̃ vel nesciũt amoris pulsum nullũ esse, vel putãt re quapiã aio perturbato pulsum non immutari, sed in eandẽ æqualitatẽ & ordinẽ eũ perseuerare.

Quibus Artibus Cyrillum Boethi filium clàm Cibum sumere deprendit. CAP. 7.

HVius gratia si vnũ insuper adijciam, ob quod primo quidẽ Boethus ostupuit, mox vero, vt accepit, quo pacto inuenissem, non modo non mirari se amplius affirmabat, sed ẽt id nesciẽtes tanquam medicinæ imperitos vituperabat, ad aliud quippiã narrandum descendã. Cũ ægrotasset alter filiorũ Boethi, & liber à morbo factus rursus in morbũ incidisset, deindeq; soluta febre denuo febriret, diceremq; ego puerũ aliquid clã comedere (nã, quæ palã exhibebant, & qualitate idonea, & q̃titate cõgrua erant) pueri matrẽ promittẽtẽ se filiũ diligẽter obseruaturã esse, custodẽ pater adhibuit, q̃ tota die secus puerũ sederet, nec ad eũ quẽq; venire sineret, noctuq; cubiculũ, in quo

A quo dormiebat, diligenter clauderet. Cum igit quatuor diebus puer ita seruatus noctu incaluisset, indignabundus Boethus in thalamum pueri me manu apprensum duxit: subsequebantur autem Boethum, vt scis, quicunq; in via nobis obuiam fiebãt, quorum in numero & tu Posthume fuisti. Vt igitur domum intrauimus, inuenimus puerum de solito cubiculo in aliud translatũ, vbi lectus erat, in quo pueri mater sedebat. Huic lecto parum infra medium lectulus iungebatur, in quo pue rum iacentem mater seruabat, nequis ad ipsum accedere posset: sella vero vna lectulo aderat, qua lis lectulorum ceruicibus hærere solet: è regione lecti ad extremas & superiores partes lecti, duę sedes sibi propinquæ iacebant, in quibus vt nos Boethus sedere fecit, ipse secus vxorem sedit. Et mox, Adduxi tibi vxor, inquit, Galenum hunc, vt ex te audiat, qua diligẽtia Cyrillum custodisti; nihilq; in victu per hosce quatuor dies aberratum esse: & videat, nunquid re vera præterita nocte febrierit, an tu mihi renuncians ipsum calidiorẽ euasisse, inani timore decepta sis, & putaris febrẽ, calorem aliqua alia de causa forsitan excitatum: vt nobis, & quo modo se nunc habeat, aperte denunciet, & quæ ad victum pueri faciunt, omnia præcipiat. Hîc ego, vt pueri venã in brachio pulsantem attigi, sine febre quidem ipsum esse pronunciaui: me vero deludendi hisce, qui vatẽ me ap pellare consueuissent, ansam dare. Excipiens Boethus, & ego, inquit, in comparationẽ illorũ soleo B te re vera, vt scis, vatem appellare, quoties aliquid prædicis, quod æmuli tui negant p̃cognosci medica facultate posse. Atqui hactenus, subiũxi, ea omnia te docui medica arte inueniri, priscosq; aliquot medicos hisce de rebus conscripsisse. His dictis effari me oẽs vaticiniũ iubebatis: & ego rogare vos, vt adhuc semel pueri pulsum me tangere sineretis: quod vt feci, testis eris Boethe, dixi, ne minem mihi huc venienti, tecumq;, dum huc veniremus, colloquenti significasse, quæ vaticinaturus sum. Asseuerante illo se, quæ dicerẽ, attestari, nosti, quantopere ridens, aduertere vos & auscultare iussi, vatis oraculum huiusmodi esse clamans: Cyrillo huic, hac in cella comedendũ quippiã absconsum est, vt, q̃n mater ad balneum itura, domum hãc clausit, & securitatis gratia clauem in lo culum coniectã obsignauit (hoc.n. ipsam interdum facere comperio) filius id, quod absc̃sum est, sumat, atq; ita demum comedat. His auditis Boethus statim surrexit, arreptumq; puerum in cubi le matris transtulit, & iussit pueri lectulum insterni, obseruans, an absconditi quippiã, dum excute retur, appareret. Verũ, vbi, & quæ superimponebanẽ vestes, & quæ substernebantur, oẽs excussæ fuerunt, lectũ quoq; agitari p̃cepit, & sellã attolli, inspiciẽs, an absc̃si quippiã sub ipsis videret. De mũ, vt ne hoc pacto quidẽ aliquid cõspectũ est, puerũ è cubili matris in lectulum trãstulit: vxoris quoq; cubile totũ excuti & denuo insterni præcepit. Quibus peractis, quid nunc, subridẽs inquit, C noster vates profatur? Hîc ipse non poterã nõ mirari, nihil ibi repertũ fuisse videns, vbi occultum aliquid extitisse crediderim: ideoq; surrexi, &, quod solũ intactũ supererat, quia, quod quærebamus, absconsum illic nullus existimasset, attollens excussi. Erat aũt exiguũ prorsus matris velũ sellæ impositum, ex quo cõmoto panis fructũ in terrã cum cecidisset, clamorẽ magnũ vos oẽs sustulistis: atq; cũ Boetho simul & abunde risistis, & vatem laudastis. Boethus itaq; plus cęteris in risum effusus mirabatur, quo modo pulsus occultatũ cibũ mihi significare potuerit, & nũciarit id, quod à puero fiebat, dum mater lauareẽ. Tũ ipse, solertissime Boethe, nõ quia pulsus id admonuerit, hoc ideo coniectauit Galenus tuus, sed clauso diligenter cubiculi ostio, difficile non fuit conijcere, i tã longo tpe comedendi copiã puero fuisse: verũ nec occultari quippiã, nec id, quod occultatũ erat, cibum fuisse, pulsus mihi significauit: sed, cũ puerũ agitatũ viderẽ, non iudicaui, vt in amante fœmina, & in seruo timente fecerã, ob aliquã animi perturbationem puerum agitari, præsertim cum puer febre prorsus careret. At, si me interroges, vnde collegerim id, quod abditum latebat, cibum fuisse, si mentẽ huic quoq; rei adhibueris, exponam. Cũ neq; orationẽ puer habiturus esset, neq; in palæstrã descensurus, nec aliqua in re sui periculũ facturus, aut deniq; à quoquã reprensus fuisset, ab excessu corporis aliquo potius, q̃ ab vlla animi perturbatione, commotionẽ eã pulsus, pendere D conieci. Hæc simulatq; Boethus audiuit, per deos, inquit, non miror, cum ita res inuestiges, si nullus alius medicus ista sciat: perspicuum est aũt eos nescire, cum ipsi, quod tu facis, nunquã efficiãt: & te ista alio quouis modo potius, q̃ medica disciplina, facere diuulgent: videntur q̃ mihi, subiungens dicebat, non solũ, qualis altercantium pulsus esse debeat, ignorare, verum etiam neq;, si quis q̃ eorum casu noscat, quæ tu collegisti, scire colligere, cum neq; suapte natura solertes sint, neq; se in disciplinis exercuerint. At, respondi, satis ad male agendũ & exercitati & sapientes sunt.

Boethi Vxorem Veteri Profluuio laborantem præter spem aliorum Sanat. CAP. 8.

HOrum ego testem te habeo mi Posthume, aliorum vero omnium, quæcunq; gessi, quo tem pore primum Romam venimus, multos alios: quæ, puto, vniuersa intellexisti ab ijs, qui à nobis sanitati restituti fuerunt: Inter quæ & hoc fuit re vera admirabile factũ, ob quod non solum mira loquentẽ, sicuti prius me plures medici, sed mira facientẽ, appellarunt. Boethi vxor, cum in muliebrẽ fluxum, quem vocant, incidisset, celebres medicos verita, inter quos & ego tum ab omnibus habebar, obstetricibus consuetis, optimis sane è omnium, quæcunq; in vrbe forent, primum vtebat. Vir eius, vt ipsam nihil inde leuari vidit, præcipuos quosq; medicos conuocat, & eos, quid opus sit factu, considerare iubet. Postq; in eã sententiã ab omnibus itum est, vt ea remedia adhiberentur, quæ ab Hippocrate & alijs post Hippocratem optimis quibusq; descripta fuissent, voluit.

Boethus, semper interessem mulieribus, quoties aliquid ægrotanti ministrarent vxori, probarēq; E
singulas medicamentorum materias: quarum intentio summatim erat, nō verum modo, sed vni
uersum corpus etiam siccare: vnguenta insuper adstringētia admouerem muliebribus locis. Mo
rem Boetho gerebam. Sed, ita faciendo cum deterius reddi morbus in dies videretur, iure mecum
& reliqui dubitare cœperunt: &, quamuis omnes requireremus ad alium sanandi modū transire,
melius tñ quicquam, aut ratione inuentum, aut experientia repertum, nō occurrebat, q̄ id, in quo
optimi quiq; medici paulo ante consenserant. Interea vero tumor in ventre, qualis prægnantibus
suboriri consueuit, apparuit: quam ob rem ex ministrantibus mulieribus non nullae re vera præ
gnantem esse ægrotantem credidere: non tamen medicorum aliquis id verum esse arbitratus est,
nam mulicbris fluxus indicia, quæ singulis diebus excernebantur, earum opinioni refragrabātur.
Cum igitur ægrota mulier ab ancilla, quam fidam habebat, & alia sibi fieri permitteret, quæ i præ
gnantibus fieri solent, & singulis diebus lauaretur, contigit, vt in prima balnei cella vehementissi
mis doloribus correpta, quales parientibus aduenire solent, humoris aquei vsq; adeo multum ex
cerneret, vt animo defectam è balneo ipsam extulerint. Inclamantibus ergo & vociferantibus an
cillis, verum neque pedes, neque manus, neq; os vētriculi, quod vsitato nomine stomachus appel
latur, fricantibus, ipse, qui casu ante fores balnei constiteram, audito clamore, intro me proripui: F
conspiciensq; frigentem, manu nardino vnguento admota, stomachum laborātis ex eo cōfricui:
ancillasq; iussi non frustra clamare, sed vnam pedes calefacere, aliam manus fouere, reliquas odorā
dum aliquid naribus supponere: tunc itaque celeriter ipsam recuperauimus. Subsidente vero ob
inanitionem ventre, summopere lætata est obstetrix, non tam quia, vt opinabatur, prægnans non
fuisset, quam vt summisso ventre, medicis, qui sibi non crediderant, aperte contradiceret, eō q̄ ve
re intumuisse vētrē percepisset. Dubitantibus itaq; singulis, quid factu opus esset (nā nec ad prio
rē intentionem mulierē sanare satis fidebant, nec ad aliud curationis genus transire audebant) no
ctu mihi ea de re cogitanti tale quiddam nouum occurrit. Nam, qñ, vt dixi, mulier animo defecit,
nihilq; adiumenti ancillis afferentibus, sed tantūmodo clamantibus, ipse arrepto nardi vnguento
præcordia confricui, recordatus sum me tantam mollitudinem illic reperisse, vt, cum animaduertis
sem postea me violentius à principio præcordia fricasse, timens, ne carnem liuidam redderē, à vio
lēta confrictione destiterim: partes.n. oēs circa p̄cordia, si quis exacte comparare velit, lacti, quod
coagulatur, non dum tñ in caseum obduruit, similes fuerant. Prorsus itaq; mihi visum est insisten
dū nimiæ humiditati exiccandæ morbi, qui aquosus esset: excogitandumq; talē sanandi modum,
quo non solū humiditatē siccaremus, verū etiā ita calfaceremus, vt æstatis præsertim tpe, ægrotan G
tis corpus non liquesceret, quod frigidæ & humidæ tēperaturæ supra modū erat: Huius tñ contra
riū tunc faciebamus, cū ipsam in harena maris calida decūbere præciperemus. In aliud quoq; erro
ris genus, quod plerisq; in morbis occurrit, tum nos ēt incidere collegi: labūtur.n. sæpe medici, dū
id quidē, quod redundat, euacuant: ne aūt illi simile aliud gignat, non prohibent. Atq; ideo mecū
decreui, vt vniuersa victus ratio ad duo inclinaret, potus paucitatē, & totius corporis frictionem,
quā non ex pice & resina subsequeretur inunctio, sed ex melle solo, multū quidē cocto, tūm tñ refri
gerato, vt hac in re fontanæ aquæ similis æstiuo tpe foret. Ac, quēadmodū per cutē humorē redun
dantē euocare melius esse cognoui, sic medicaminibus vrinā cientibus eundē per vesicam educere
deliberaui: dandamq; operā censui, vt per aluū ēt detraheret. His aīo præsumptis septē fermè die
bus, qui subitam illā euacuationē subsecuti fuerant, Boethum, qui nos & separatim singulos, & si
mul oēs, aliquem sanandi modū prospicere hortabatur, seorsum ab amicis & domesticis in aliā cel
lā abductū, ita sum allocutus: Me, quem probe nosti vsq; in hodiernū diē, ne in vna quidem re ad
medicinam spectante deliquisse, tecū ipse considera, an totos hos decē dies circa vxorem tuam ope
rā, quam velim, p̄stare sinas: ac, si melius interim se habere videbit, totidē rursus diebus aliquid de
nuo circa eandē agere iubebis: sin nihil tibi profecisse visus fuero, tum deniq; ab ea prorsus & ipse H
recedā. Hoc cū mihi prompte Boethus concessisset, medicamento aqueum humorē per aluū edu
cente primo vsus sum: post aquam, in qua asarū & apium ferbuerat, bibendā exhibui. Cum itaq;
duobus primis diebus, his remedijs adhibitis, vterus minus fluere cœpisset, tertio die rursus haud
multū medicaminis illius exhibui, quod per aluū trahebat ea, quæ in vterum repebant, cū nō solū
per vrinā, sed per aluū ēt, humorē deriuare vellē. Ab eo die postea quotidie & melle ipsam perun
xi, & corpus confricui, mollissimo primū, tum asperrimo sindone. Montanarū insuper auium car
nes, & pisces saxatiles comedendos obtuli. Cū igit diebus quindecim hisce remedijs vsus essem,
nullum prorsus morbi vestigium apparuit. Quod cum animaduertisset Boethus, quia plus ēt, quā
promiseram, me præstasse vidit, vt prorsus vxorem suam liberarem, postulauit: præceptaq; exhibe
rem rogauit, quibus in posterū amplius eo morbo non ægrotaret. Cū itaq; mense transacto & be
ne colorata mulier adeo foret, vt ad naturalem habitū nihil penitus desiderari posset, nec amplius
fluxus indicium aliquod supereset, Quadringentos Aureos ad me Boethus misit, & nobiliū me
dicorum inuidiam auxit: nam me apud eos laudibus summis extollebat, affectabatq;, sicut & Seue
rus, mentionem de me facere apud Imperatorem Marcum Aurelium Antoninū, qui Romæ tūc
erat: nam Lucius iam ad Parthicum bellum à Vologeso illatum vrbe exierat.

Galeni

A *Galeni Reditus in Patriam, eiusq; ab Imperatoribus Reuocatio.* CAP. 9.

VErum ego illorum volūtate perspecta, veritus, ne, si hoc, antequam discederem, facerēt, a re
ditu in patriam prohiberer, hortatus sum eos, vt parumper ab hoc officio desisterent, me ce
cens tempus ipsis significaturum, quo apud Imperatorem commēdari volam. Quam ob rem sta
tim, vt audiui seditionem Pergami sedatam, egressus sum Roma perinde atq; in Campaniam itu
rus, cū seruis vno domi relicto, qui res meas custodiret: cui dīgrediens præcepi, vt, cum nauigium
aliquod in Asiam iturum nactus esset, vno die quempiam ex suburra instītorem vocaret, eiq; sup
pellectile omni diuendita, quam primum vrbe exiret, & nauim ascendens, ac per Siciliam iter fa
ciens, Pergamum rediret. Atq; hæc haud multo post acta sunt. Ego vero, vt Capuam veni, inde
Brundusium properaui: quo cum peruenissem, decreui primo quoq; nauigio discedente, Dirrha
chium, aut in Græciā trajicere, veritus, ne quis Romanus Princeps, aut ipse quoq; Imperator meo
discessu cognito militem ad me tanquam ad fugitiuum quempiam reuocandum mitteret: quam
ob rem sequēti die Caliopen nauigaui. Interea vero amici, quos Romæ deserueram, me quæren
tes, ab eo seruo, quem reliqueram, sciscitabantur, vbi nam essem, & audientes me in Campania di
uersari, primo quidē id, quod erat, suspicati sunt: Postea vero, cum neq; seruus, quem Romæ reli-
B queram, compareret, id me fecisse agnouerūt, quod pridem ipsis affirmaueram: ac vix tum deniq;
omnes illi, qui re vera propositum meum fuisse Romam deserere prius non crediderant, nō men
titum me, sed vera dixisse crediderūt. Tempore itaq; haud multo post, cum ab expeditione Par
thica Lucius redisset, bellūq; contra Germanos suscepisset, occasio amicis de me apud Imperato
res colloquendi affuit. Nam cum sermo de hisce incidisset, qui non verbis, sed operibus, artem me
dicam & philosophiam exercerent, non pauci eorum, qui cum Imperatoribus erāt, talem me esse,
qualem requirebant, asseuerarunt: quare, cum iam ex vrbe in hostes mouissent, ac, dum Aquileæ
hibernarent, exercitum colligere & instruere decreuissent, nuncios ad me miserunt, quibus ad se
venirem, iubebar. Cæterum Lucio media hyeme ad superos cōcedente, frater eius, vt cadauer Ro
mam retulit, &, quæ cōsueta sunt fieri, peregit, iter in Germanos suscepit, atque, vt se subsequerer,
mādauit. Verum, bonus & humanus cum esset, ipsum, sicuti scis, persuadere valui, me in vrbe re
linqueret, præsertim cū breui rediturus esset. Toto igitur eo tpe, quo Antoninus abfuit, memor
prauitatis & medicorum & philosophorum, qui tum Romæ degebant, interdum ex vrbe secede
bam ad eum locum, in quo Antonini filius Cōmodus alebatur, Pitholao commissus: cui etiam ab
Imperatore, si qñ puer ægrotaret, me accerseret, iniunctum fuerat. Præter opinionem igitur cum
C Imperator diutius à Germanico bello detentus fuisset, omne id otium ad scribendum cōtuli: mul
tosq; tum libros composui, ad philosophiam medicinamq; spectātes: quos reuerso Romam Im
peratore legendos amicis efflagitantibus permisi, q̄ apud eos tantū, illos fore sperabā: nam, si dan
dos indignis scissem, ne amicis quidem ipsos prebuissem. Voco autem indignos, quicunq; malo
sunt animo, nec libros, vt discant, legunt, sed vt quempiam inde calumniētur. In hisce igitur libris
omnis ea facultas exposita est, quæ & ex pulsibus & ex alijs signis præcognoscere docet: quā ob
rem, si per teipsum discere voles, qua disciplina prædixerim ea, quæ in altero Quintilij filio prædi
xi, facile tibi & dilucidum erit, si libros de crisibus à me conscriptos leges, præsertim cū à pueris in
geometria & dialectica versatus sis: triualibus aūt istis medicis, qui ab exercenda medicina recess-
serunt, & se totos improbitati committentes, artem suam in ea exercuerunt, neq; intelligere quicq̄
eorum, quæ ibi scripta sunt, neque est audire concessum. Sed ad meas prædictiones redeo.

Recidiuæ Febris Præcognitio & illius per Sudorem discessus. CAP. 10.

SExtus in morbum incidit acutum adeo, vt septimū diem euadere non posset, nisi iudicaret.
Quo nam pacto autē habeatur huiusce rei præcognitio, in libris de crisibus scriptū est: in qui
bus etiā docuimus, quo modo crisis sæpenumero non expectato die, qui fidenter iudicat, alio die
D erūpit. Atq; hoc sexto euenire posse, quarto die cognoui. Quā ob rē interrogāti Pitholao cubicu
lario, quid nam fore vaticinarer (interrogabat aūt, qm̄ experientia nouerat me prius multa prædi
xisse, quæ sapientissimi medici præscirī non posse asseuerabant) respōdi subridens, non posse mor
bum vltra septimum diem protendi, verū septimo vel sexto die prorsus iudicatū iri. Quod si sex
to iudicetur, reuersurum morbum: sin septimo iudicetur, integram eam iudicationem fore per su
dorem vero necessum esse eā iudicationem euenire. Cum igitur sexto die, quemadmodum dixe
ram, morbi iudicatio aduenisset, Sextus, qui supra modum contentiosus erat, vt me non redeūte
febre redargueret, quotidie quidem lauatum cōcedebat, sed neq; vinum bibebat, neq; quicquam
aliud assumebat præter ptisanā, vel solam, vel cum panis micis: interdum quoq; solo pane tātum
aqua macerato contentus erat. Hæc vsq; in duodecimum diem faciens, meā se prædictionem vi
cisse iactabat. Decimotertio die aquosi vini pauxillum bibit, ac parumper copiosiorem cibum, q̄
antea, tenuem tñ adhuc, accepit: sequenti die, qui à primo decubitus tēpore quartus decimus erat,
febrire cœpit: sed, ne quis id mihi renunciaret, magnopere veruit, existimans eam febrem, neque
vehementem fore, neq; vltra diem vnum progressuram. Procedente vero die cum febris assidue
plus augeretur, Claudius Seuerus, vbi eum febricitare intellexisset, de suis ędibus, quę propinquę
erant, in Sexti domum se cōtulit: ibiq; postēq; Sextum non modo febrire cognouit, sed valde iam

febrire

febrire deprehendit: primo quidem ipsum percontatus est, quam ego sentẽtiam habuerim de fe-E bre, quæ tum inceperat: deinde, vt ex eo veritatem intellexit, atq; ob cõcertationis studium ad me vocandum quenq; non misisse, statim me accersitum misit, quo & Sextum viserem, & se postea cõ uenirem. Quibus peractis interrogauit me Seuerus, quid nam de morbi reditu mihi videretur: cui ego respondi, quę et Sexto paulo ante dixeram, post tres dies eam febrem, quę satis magna interim esset futura, defiturã: atq; decimoseptimo die, si quis à primo decubitu numeret, iudicationẽ facturam. Sextus itaq; libenter audiens breui morbũ solutum iri, prompte mihi fidem præstitit: quod enim quisq; cupit, id nimirum quoq; facile credit. Seuerus autem, quamuis me quidem de salute Sexti non deceptum iri crederet, de die tamen, in quo penitus à morbo liber futurus erat, mihi fidem non adhibebat, existimans esse difficile non expectato saltem sequenti die, quid quarto futurum esset, firmiter pronũciare. Sic itaq; animatus subsecuto die, cum vix dum illuxisset, ad Sextum misit quendam, qui me ibi opperiretur, & post inspectum Sextum ad se duceret. Quam ob rem, vt Sextum visitaui, & ad eum veni, Contradicis, inquit, illis, quæ heri Galene dixisti, an in eisdem permanes? cui ego, nũc etiam magis, q̃ heri, eadem affirmo. Rursus quoq;, cum me post prandium ad se vocasset, denuo percõtatus est, an crisim Sexto, quo die prædixeram, aduenturam firmiter existimarem: cognouitq; me magis tum, q̃ pridie, eadem affirmare. Item & sequenti die F percontatus est, nunquid eandem prorsus sententiam, quam prius affirmassem, retinerem: an potius aliquid ex ijs, quæ dixissem, immutare vellem. Tum ego, eorum quidem, quæ prædixissem, me sanè quippiam immutare nolle, sed quædam potius illis adijcere insuper velle respondi. Scisci tatus est ille denuo, quid illud esset. Et ego, cum septimusdecimus dies, inquam, aduenerit, sudor hora noctis secunda erumpere incipiet. Tum ille, nunquid & Pitholao, subiecit, hæc dixisti? cui ego me dixisse respondi, nec dubitare Pitholaum asserui, quin omnia, sicut dixi, euenïant, & Sextus, quemadmodum dixi, sanus fiat. Tum ille, prorsus, inquit, ista Pitholaus Imperatori significauit. Fortasse, inquam ego, q̃q̃ mihi curę nõ est huiscemodi gloria: neq; enim obambulãs, meas prędictiones, & quos sanauerim, prædico, ne me plus medici & philosophi odio prosequãtur, & delusorem atq; vatem appellent, ac huiuscemodi alia de nobis obloquantur: Vobis autem amicis, qui ex istorum imperitia medicinam vituperatis, artem quidem ipsam Apolline & Æsculapio dignam ostendo: Hosce vero medicos ita medicinam dedecorare cõmonstro, velut philosophi philosophiam, qui, licet nihilo melius cæteris vulgaribus viuant, honesto tamen philosophię cognomine seipsos appellant. Hæc itaq; Seuero tunc ipse dicebam, tu vero Posthume pulchre nosti, quæ tunc esset medicorum fermè omnium malignitas: aperte nãq; desiderabant, ne voti compos G fierem, & tota die submittebant, qui singula explorarent, & ipsis, quid ageretur, efferrent: non tamen, quæ Seuero & Pitholao prædixeram, sciebant, aduentante crepusculo futuræ crisis initium conspectum iri. Quam ob rem, cum hora septima grauiter febrire Sextum accepissent, ridentes & planè lęti quibuscunq; occurrentibus, quo mihi detraherent, inculcabant: Admirandum Galeni vaticinium contrarios exitus sortitum est. Cæterum, vt crisis, sicuti dixeram, obtigit, secus postridie loquebantur, atq; pridie blaterauerant: nam præ pudore cuncti se ab omnibus auertebãt. Quanq̃ hæc prædictio nihil, quod mireris, continet, si eorum memor es, quæ tibi in commẽtarijs, quos in primum Hippocratis librum de vulgaribus morbis conscripsimus, & præterea, quæ in libris de crisibus docuimus, didicisti. Nam medici isti non solum ea, q̃ sunt ab antiquis scriptoribus hac de re literarum monumentis commissa, nesciunt, sed ne ægritudinum dies, cum septimum trãsierint, amplius enumerare valent: præsertim si ægrotus, postq̃ à febre liber fuerit, denuo febrire incipat. Atqui ab Hippocrate in libris de morbis vulgaribus descripti sunt oẽs dies vniuscuiusq; ægrotantis, ad extremam vsq; morborum solutionem, non solum quartodecimo die factam, sed & sexagesimo, & octogesimo. Quocirca, sicuti modo narrabam, hæc prædicere quãuis vulgaribus istis medicis admirabilis res videatur, re vera tamen admiratione digna non est: veluti neque H cognitis omnibus, qui aderãt, symptomatis, quo tempore Antoninus abfuit, Commodum eius filium sanare.

Ventriculi Laborantis ab Inuasione febris Dignotio. CAP. 11.

VErum id, quod nuper in ipso contigit Imperatore proculdubio mirãdum est. Arbitrabatur enim tam ipse, q̃ medici omnes, qui cum eo peregrinati fuerant, febris initium extitisse: verum decipiebantur vniuersi secundo etiam die, mane, & octaua hora. Acceperat enim primo die hora prima ex eo medicamento, quod amarum & sacrum appellant: deinde, quemadmodum ipsi nos erat singulis diebus, eo quoq; die theriacam assumpserat hora sexta fere: postea lotus circa Solis occasum cibi parum ceperat. Cum itaq; tota nocte torminibus & vẽtris profluuio vexatus ideo febriret, à medicis inspectus quiescere iussus est, atq; nouem horis ab eisdem sorbitione sustentatus. His ita peractis, accersitum nos venit Imperatoris nomine, nescio quis, accensis funalibus, vt & ipse in palatio cubarem. Quam ob rem ante Solis ortum, cũ tres essemus, qui Imperatorem viserent, & eius pulsum attingerent, cæteris febrilis cuiusdam annotationis principium adesse visum est, mihi vero silentium seruare. Atq; ideo conuersus ad me Imperator, quid nã esset postulauit, q̃, cum reliqui pulsum attigissent, solus ego nõ attigerim. Cui ego sic respondi, hosce, te cum

A te cum bis iam tetigerint, ac forsitan alias fæpe, dum tecum in exercitu essent, expertíq; sint pulsus tui naturalem habitum, me melius præsentẽ affectum cognituros spero. His dictis iubẽte illo, vt se tangerem, accessi: & perpenso ad ętatis & naturę mensuram pulsu, plurimum ab eo differre qui febrilem annotationẽ significet, Rñdi febris quidem insultum eum mihi non videri, sed eius stomachum atteri ab assumpto cibo, anteq̃ excernat, æstuãnte. Tum ille dignotionẽ nostram laudans, ter hęc verba subiunxit: Hoc est, hoc ipsum est, quod dicis, sentio enim me frigido cibo grauari. Quæ cum dixisset, quid opus esset factu, postulauit: cui ego, quæ noueram, subiecì in hũc modum: Si quispiã alius esset, qui hoc morbo laboraret, bibendum ipsi dedissem, quẽadmodum solitus sum, vinũ pipere īsperſum: Vobis aũt Regibus, quibus tutissima remedia medici admouere consueuerũt, lanæ manipulũ nardino pigmento calido intinctum ostio vẽtriculi imponere sufficiet. Tum ille, alias quoq;, subiunxit, solitus sum purpuream lanam, & nardinum pigmentũ calefactum stomacho superimmittere, quoties molestus mihi esse cœpisset. His dictis Pitholaũ facere imperauit, quæ præceperam, & simul nos dimisit. Postq̃ vero & vnguentum ventriculo impositum est, & pedes calidis manibus attrectati incaluere, vinum sabinũ popoſcit, atq; pipere insperſo bibit. Subindeq; ad Pitholaum conuersus, Vnũ, inquit, medicum habemus, eumq; sanè liberũ. B Indeq; alia de me dixit, quæ postea semper in ore habuit, tibi non incognita, me principem locum inter medicos tenere, & solum philosophum esse. Expertus nanq; multos fuerat, non solũ auidos pecunię, sed & ambitioni & glorię deditos, & inuidos, & malignos. Quemadmodum igitur dicebam, non est à me quicq̃ maiori dignum admiratione, q̃ hoc, animaduersum. Cum, n. ab oĩbus, q̃ se strenue in pulsibus tractandis exercuerant, quorum vnus & Archigenes fuit, quod nã esset febrilis inuasionis peculiare signum, quæreretur: atque alij se eum deprędere dicerent, qñ contrahi artería incipit, alij contra ne sentíri quidem arteriæ contractionem affirmarẽt: ego bona quadam fortuna (quid. n. aliud quispiam appellarit tactum minimas ẽt quasq; pulsuum dĩas apprehendentem?) non nullos medicos vsq; adeo aberrare deprehendi, vt plures incipientes febrire, quos illi cœnatum aut lauatum miserãt, à balneis & cibo prohibuerim. Quapropter febrilis accessionis initium cum semper summo studio noscere tentauerim, audacius forsitan, q̃ par erat, sed tũ fidenter, cum primum Imperatoris pulsum attigi, ausus sum enũciare contrarium eius, quod ipse de se sentiret, & alios medicos asserere audiret. Nam, quæ in Commodo præsensimus, magnam licet admirationem apud alios consecuta sint, antedictis tamen re vera plurimum cedunt.

Faucium Inflammationem ex Pulsu cognoscit & ex Inconuenientis medicamenti

C *vsu, & Oris inspectione.* CAP. 12.

REdierat Cõmodus à lucta, cũ ecce prius, q̃ cœnaret, hora octaua febris satis vehemens eum adorta est. Mihi vero, vt pulsum attigi, mẽbrum quodpiam inflammari visum est. Quod simul atq; Pitholaus audiuit, mirari se dixit, quo modo faucium inflãmatio pueri pulsum immutare posset: neq;, n. eum alia vlla in parte inflãmationem habere: atq; ita Cõmodi os adaperiens, inspicere me iubebat. Cũ igitur fauces asperas quidẽ & rubras admodũ esse, parum tñ intumuisse, vidissem, quis illi os colluisset, postulaui, medicamento plus, q̃ puero conueniret, adstringente. Respondente aũt Pitholao se eum fuisse, qui pueri fauces abluendas censuisset medicamento, quod ex melle & obsoniorũ rhu cõpositum fuerat, Id vt omitteret, iussi, & aquã mulsam, in qua rosæ fer buissent, admoueret, præcepi: eaq; sola vteretur nocte illa, & subsecuturo die sæpius, ac post eum diem ẽt nocte vẽtura. Tertio aũt die primo mane, cũ inflãmatio prorsus subsedisset, & pene sine febre puer esset, Pitholaum monui, paulo post alumnũ in balneas cubiculo vicinas ductum aqua perfunderet alueo cõtenta, ac reliquum quidem corpus obrueret, caput aũt solũmodo mergeret. Quæ cum peregisset, & large prandiũ exhibuisset, sub horã tertiã Ania Faustina Imperatori matrimonio iũcta, perinde atq; se excusatura, q̃ pridie Cõmodũ non vidisset, accessit: Et heri, inquit, D post prandium noui te filij ægrotare; hisq; ẽt addidit, Notum puto, debuisse vos octauã horam excessisse, qua febris inuadere solebat. Subrisit Pitholaus: & quo mõ nõ expectasse mus, ingt, Thessali diatriten pręterijsse, nisi nos Galenus iste, vt hoc mane puerum inspexit squalidum ac modice febrientem, prohibuisset? quin & hoc vespere lauet se rursus, mãdauit, ac cœnet, quẽadmodũ sanus facere consueuerat. His auditis Faustina parũper ibi cõmorata, me manu apprehendẽs exiuit, ita in medicum quempiã ex comitibus suis methodicum iocans; Galenũ hunc vides non verbis, sed rebus, vos methodicos expugnare. Multos enim quos incipere febrire credebatis, lauit: multoties & vinũ ipsis exhibuit, atq; alios primo, alios tertio die, ad consueta negocia dimisit. Vos autẽ, quotquot estis, simul atq; duobus primis diebus ęgrotãtes sine cibo pseuerare peraſtis, suspectas postmodũ horas decumbendo trãsgrediantur, iubetis. Ac nunc quoq;, subiunxit, scientiæ suæ certitudinẽ ostendit in absentis Imperatoris filio, quẽ duobus iã diebus, vt tu quoq; heri intellexisti, vehementius febrientem, tertio die, quẽadmodum vos oportere dicitis, octauã horam non expectare voluit, sed eũ ante & lauit, & cibo recreauit. Ipsiq; adolescentis altor Pitholaus, qui vsq; adeo diligẽs est, vt eius diligẽtiam formidinẽ existimare possis, viri artem pridem expertus prõpte obtẽperauit, & prius, q̃ suspecta, inuasionis hora excesserit, puerũ, vt vides, & lauit & cibauit. Hæc Faustina dicens ad currũ peruenit, in quem cũ ascensura foret, Me magis abiens, dixi, q̃ antea, me-

dicis

dicis inuisum reddidisti. Digressus ad Pitholaum me contuli, cui & hoc idem exposui, & ob hu- E iuscemodi medicorum inuidiã, me nuper libros tres composuisse, vnum de febrium differentijs, alterum de diebus decretorijs, tertium de crisibus: In quibus omnibus Hippocratẽ monstrauí tradidisse artem præcognoscendi, quid in singulis ægrotantibus euenturum sit: íj vero hebetes vsqueadeo sunt, vt neq; meis expositionibus adiuti, ipsam ediscere queant. Tu vero mi Posthume scis omnia me ab Hippocrate dicta monstrasse, quæcunq; huíce de rebus conscripsi: & te vidente prædixi, nil præter pulsuum scientiam adijciens: Quam ẽt solam Hippocrates non excoluit: hãc enim ipsum secuti, alio aliud addente, vsq; ad nostra tempora absoluerunt.† Exactam siquidem notitiam affectuum corporis cognoscere, quid futurum sit in ægris, est præcognoscere.

Al. ex antiquis. Cognitio siquidem affectuum corporis ex speculatione fit: quem admodũ ex horum exactiore cognitione, futurorum præcognitio.

Futuræ Crisis per Sanguinis fluxum è Naribus Præsensio. CAP. 13.

IDẽt, quod te præsente contigit, qñ primi nominis Romæ aliquot medici de mittendo sanguine consultabant, in cõmentarijs nostris docuimus ab Hippocrate fuisse perfectissime demonstratum. Quintum nãq; morbi diem iuuenis quidã agebat: ac, licet idoneũ tempus sanguini detrahendo præterijsse videret, quia tñ nec anni tps, nec ægrotãtis ætas, nec virtutis imbecillitas, nec deniq; victus, qui morbũ antecesserat, aduersabatur, sed vno cõsensu oĩa sanguinis missionẽ signi ficabãt, medici venã incidere decreuerunt: idq; tempestiuum fore cæteri arbitrabant. Ego vero di F ligenter oĩa contemplatus, quæcunq; ab Hippocrate tradita sunt signa illorũ, quibus fluxurus est sanguis, bene quidẽ eos in opinionẽ mittẽdi sanguinis venisse dixi, verum naturã id, quod se grauaret, expellere festinantem, breui admodũ, ẽt si nihil ipsi egerint, idẽ vltro facturam. Dũ medicis hæc admiranda vñr, æger è lecto se sustulit tanq; prosiliturus, interrogatusq;, cur exilire voluisset, cum nihil adesset, ob quod id facere debuisset, Rubri coloris serpẽtem per laquearia repentem à se visum expauisse respõdit, ne, si aliquo modo aberrasset, supra se ferret, atq; idcirco se è lectulo au fugere velle. Reliquis nihil hoc ad futurũ sanguinis fluxum cõferre visum est: mihi vero cũ alia singula perpẽdenti, tum ruborẽ, qui prius in dextra nasi parte ad malã vsq; obscurus fuerat, auctũ valde intuenti, sanguinis paulo post è dextra nare fluxuri manifestũ id attulit indicium: atq; ideo cuidã ex ægrotantis familiaribus summissa voce præcepi, vt vas aptum sanguini excipiendo sub veste prõptum haberet: atq; inde ad medicos cõuersus, alta voce dixi: Si parũper expectaueritis, sanguinẽ è dextra nare fluentẽ videbitis. Riserunt illi, q̃ antedictis, A dextra nare adiecissem. At, inq̃, vel vtrũq; eueniat, oportet, vel alterutrũ me decipiat: nã, & q̃ sanguis fluxurus sit, & q̃ è dextra nare vẽturus, arte medica præscíri põt. His dictis eum, qui vas sub veste occultũ habebat, inter obseruandum admonui, mentẽ adhiberet, quid ægrotus ageret, ac, cũ sanguinẽ erũpentẽ videret, G accurrens vas supponeret. Vix hæc dixerã, cum ecce digitũ è naso sanguinolẽtum iuuenis extraxit: tum familiaris accurrens, vas subiecit: quod dum fieret, magno (vt scis) clamore oborto, medici quidem oẽs dilapsi sunt. Ego vero tibi rerũ mearũ studioso, quo pacto id præsciuissem, idq; ex Hippocratis monumentis, exposui: atq; insup illud ẽt addidi, vehemẽtẽ sanguinis fluxũ expectãdum, eo q̃ & naturæ impetus vehemẽs, & morbus adhuc crudus esset: Consueuisse vero hisce de causis immoderatas exinanitiones fieri. Atq; ideo, cũ parũper adhuc morari vtilius esse laboranti cognoscerẽ, puerũ, qui me sequebat, ad accipiendam magnã cucurbitulam misi, idq; reliquis inscijs, faceret, iussi. Celeriter itaq; cũ multũ sanguinis in vase collectũ vidissem, altero vase postulato sanguinem, qui fluxerat, excepi: quem vt comperi librarum quatuor & dimidię pondus equare, ægrum capite in scapulas dimisso collocaui, ac naribus frigidam poscã attraheret, præcepi: fronti spongiã aqua mulsa madentẽ impositi: brachia & crura vinclis obstrinxi. Quæ cum minus conferre viderent, postremo cucurbitulã in præcordijs ad dextrum latus adegi: statimq; sanguinis fluxũ cohibui: quod remediũ ẽt ex Hippocratis arte sumptũ fuisse te docuimus. Atq; idcirco & hæc & alia oĩa, quæcunq; medicando peregi, literarum monumentis cõmisimus. Nam, qũo rigorem, aluí profluuium, vomitum, immodicã vrinæ multitudinẽ suppressionem ve, sudores, abscessus se H cus aures aut ad alia loca, delirium, dementiam, ac demum alia omnia ægris obuenientia, præcognoscere conueniat, scripsimus. Quædã vero, sicuti prius dicebã, is, qui prius ista nouerit, per se ipsum excogitabit: quemadmodum & nos in Filio Boethi fecimus, Amante fœmina, & Atriẽsi timẽte.

Intermittentis Pulsus sed Naturalis Dignotio. CAP. 14.

NVperẽt, vt scis, me eiusmodi quiddam prædicente, q̃plurimis admirationi fui. Quidã domus magister, qui, q̃ oĩa recte gubernaret, à domino honorabatur, alijs medicis accedẽtibus septimo die sudando iudicatus est. Sequenti die cum pulsum deficere inuenissent, malignam alicẽ in corpore affectionem latitare, q̃q̃ magnopere decipererentur, putabant. Exeuntes itaq; cum domino ægroti iuuenis, ac mihi casu obuiã facti: postq̃, & quæ contigerant, & quæ aderãt symptomata, narrarunt: quid nam significaret id, quod in pulsu præter rationẽ euenerat, scire affectabãt. Tum ipse propinq̃ esse domum, in qua ægrotus decumberet, audiens, deducentibus illis accessi, atq; iuuenis pulsum attigi. Te vero Posthume sæpenumero docui medicos aliquot, summos etiã, à recto sensus iudicio aberrare: magnũq; eum pulsum existimare, qui magnus non est: & celerẽ interdum, qui celer non sit. Eodem pacto, dum & languidum à vehementi, & asperum à molli, secernere volunt, falluntur: Ac multo magis etiam, quoties de pulsus ordine, deq; eius contrario iudicant:

A iudicant: item q̃ de æqualitate, & inæqualitate cũ in vna pulsatione, tum in pluribus. Atq; ego in istorum gratiã quatuor libros de pulsuum dignotione cõscripsi: qui alios quatuor, qui de pulsũ causis inscribũtur, antecedunt: vtrasq; enim has tractationes ea requirit præcognitio, quæ per pulsus habetur, quatuor libris & ipsa à nobis descripta: cuius causa etiam prędictę duæ institutę sunt. Cum igitur inæqualitas illa, quæ in vno pulsu consistit, maximum vsum afferat: atq; q̃ multas habet differentias, longa, vt dictum est, exercitatione paretur: sciendum est pulsum, siue vno ictu, siue pluribus inter se collatis, nihil aliud præter naturam continentem, cẽ vt solum deficiat, à prima ortus origine talem esse: id q̃ scitu difficillimum, immo potius fieri non posse, vt quisq̃ istud internoscat, nisi oẽs omnium pulsuum differentias exacte perceperit. Vt ergo iuuenem, de quo sermonem instituebamus, eiusmodi pulsum habere sensi, medicos hortatus sum, securissime prorsus à morbo liberatum hominem reficerent, ac postea, cum exiret, & consueta negocia tractaret, eum tangerent: ipsos enim tunc eius pulsum talem reperturos, qualem nunc inuenissent: eò q̃ is ita sit à natura procreatus, nõ ab aliqua morbosa causa oppressus. Hæc illis nõ credẽda primo visa sunt: deinde, cum pulsum vno ictu prætermisso, alio subinde numero pulsare deprehendissent, ad me tandem venerunt, vt ex me audirent, qua coniectura iuuenis pulsum talem natura fuisse cogno- B uissem: quibus ego id respondi, quod olim Isocratem Rhetorẽ discipulo cuidam suo respondisse acceperam, postulanti, Nunquid, si se tribus annis exercuisset, de quacũq; re proposita dicere posset, sicut ipsum facere videbat. Ferunt enim Isocratẽ adolescenti ita respõdisse: Equidem fili, quæ postulas, vno etiã die adipiscereris, optarem: verum, dum tuam mecũ ipse ad dicendum aptitudinem considero, ne, si multis quidem annis te exerceas, quod petis, consequeris. Disciplinæ siquidem anni pro discentium natura multi, ac pauci redduntur. Noscerent itaq; eos, admonebã, omnes præter naturam pulsuum differentias, illud opus legendo, quod inter libros de pulsibus primum est recta exercitationis via prodire volentibus, atq; à nobis quatuor libris distinctum. Inde nanq; vos eas discere potestis, quoties ex nostro sensu depromptas, atq; ibi descriptas pulsuũ differentias agnoscere volueritis. Hoc mi Posthume arte medica pręcognouisse memoria dignum extitit: velut & id, quod in Imperatore, febris inuasio putabatur. Cętera vero, quæ plures medici admirantur, nihil, quod aut proximum, aut simile his sit, continent: miranda tamen pleriq; videntur, ob ipsorum ignorantiam, non quia admirationem vllam habeant, aut difficilia prænitu sint hisce, qui legitime artem medicam exercuerint.

FINIS QVARTAE CLASSIS.

aaaa bbbb cccc dddd eeee ffff gggg hhhh iiii kkkk llll mmmm nnnn
oooo pppp PPPP QQQQ qqqq rrrr ssss tttt uuuu xxxx yyyy zzzz
AAAA BBBB CCCC DDDD EEEE

Quaterniones omnes præter PPPP QQQQ DDDD et EEEE terniones.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA
GRANADA

VENETIIS, APVD HAEREDES
LVCAEANTONII IVNTAE.